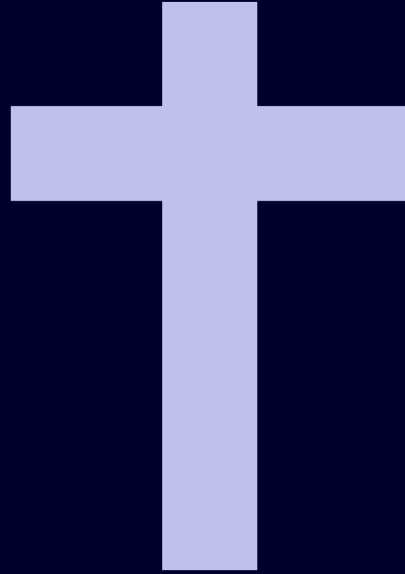

Godin Akar Aghuim;
Akar Dikirizir
Gavgavir Igiam

The New Testament in the Aruamu language of Madang Province,
Papua New Guinea, 2004 Edition

**Godin Akar Aghuim; Akar Dikirizir Gavgavir Igiam
The New Testament in the Aruamu language of Madang Province, Papua New
Guinea, 2004 Edition**

Nupela Testamen long tokples Aruamu long Madang Provins long Niugini long 2004
copyright © 2004 Pioneer Bible Translators and the Bible Society of Papua New Guinea

© Faith Comes by Hearing

Language: Aruamu

Translation by: Pioneer Bible Translators

Godin Akar Aghuim in the Aruamu Language

This translation was produced by Pioneer Bible Translators, and was published in 2004 by the Bible Society of Papua New Guinea.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the Pioneer Bible Translators at www.pioneerbible.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-03-04

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
8f6beb37-6783-55d5-91ed-8321cc3f5eea

Contents

MATYU	1
MAK	66
LUK	105
JON	166
APOSEL	216
ROM	276
1 KORIN	309
2 KORIN	338
GALESIA	358
EFESUS	370
FILIPAI	381
KOLOSI	389
1 TESALONIKA	397
2 TESALONIKA	403
1 TIMOTI	407
2 TIMOTI	416
TAITUS	423
FILEMON	428
HIBRU	430
JEMS	456
1 PITA	465
2 PITA	474
1 JON	480
2 JON	488
3 JON	489
JUT	490
MOGOMER AKAR	
AGHURIAGHRIZIM	493

Matyu Osirizir Akar Aghuim

Akar Faragha Zuim

Matyu Osirizir Akar Aghuim, a 4 plan akinafaribar faragha zui. Egha akinafarir 4 plan kaba, da Iesusin akar aghuim miġia, egha dughiar Iesus nguazimin ikiava amir bizir otivizibagh eghari.

Matyun akinafarim, a Maria Iesus batezir dughiamin otivizir bizibagh egharava, egha ghua dughiar me Iesus misoghezi an aremezimin tu. Egha a ua mozimin dikavigha, uan adarazi ategha Godin Nguibamin ghuavanabo.

Ezi bizir ekiar mam Matyu anakak-aghaha, a kamakin, Iesus bizir God fomira dikirizir akamin dagh amigha gifa. Me Akar Dikirizir Gavgavir Ghurimin da osirizi, da iti. God akam akirigha ghaze, a Israelba ua me inisi gumazitam amadaghti a izam. Ezi akinafarir kam kamaghin en aka, Iesus a gumazir kamra. Egha Matyun akinafarir otevir aviravirir mabar, akaba kamaghin en miġia ghaze, bizir Iesus amiziba, da bar miġirigiar Godin akam nigha izir gumaziba fomira mikemezir akabar miraram otogha gifa. Ni gansi Matyu 1:22-23, 2:4-6, 2:14-15, 2:23, 4:13-16, 8:16-17, 12:15-21, 13:34-35, 21:2-5, 21:16, 26:24, 26:31, 26:54, 27:6-10.

Ezi bizir ekiar igharazir mam, Matyun akinafarim a miġei, a God Bizibar Ativamin Dughiam miġei. God kamaghin ifonge, Iesusin ingangarimin a bar gumazamizibar atirivimin ikiasa, eghti gumazamiziba bar an ifongiamin gin mangam.

Ezi Matyun akinafarimin aven, Iesus mikemezir akar ruarir 5 pla, da iti. Faragha zuim, a sapta 5 ko 6 ko 7in iti, ezi akar Iesus miġhsiar mam gisin ikia, mikemeziba an iti. Ezi akar kam a guizbangira God

gumazamizibar arazibar en aka. Namba 2in akar ruarim, a sapta 10in iti. Kar akar Iesus uan suren gumazibagh aningizim. Dughiar kam, me mangiva Iesusin akam gumazamizir igharazibav kimasa, ezi Iesus me mangi damuamin bizibav gei.

Ezi namba 3in akar ruarim, a sapta 13in iti, Iesus God Bizibagh Ativamin Dughiamin akar isin zuimin gumazamizibav gei. Ezi namba 4in akar ruarim, a sapta 18in iti, Iesus gumazamizir guizbangira an suren gumazibar itir arazibar gun miġei. Egha namba 5in akar ruarim, a sapta 24 ko 25in iti, Iesus dughiar abuananamin bizibar gun miġei.

Akinafarir kam uabi, gumazir akinafarim osirizimin gun mikemezir puvati. Akinafarir kam kamaghin ziar kam ini, Matyu Osirizir Akar Aghuim. Guizbangira, me gumazir dagiaba isir Matyu, a ginighnisi. (Mt. 9:9-13in gan.)

Iesus nguazir kamın oto

(Sapta 1:1-4:16)

*Iesusin inaziba ko ovavibar ziaba
(Luk 3:23-38)*

¹ Kar Krai Iesusin inaziba ko ovavibar eghaghanim. Iesus a Devitin ovavim. Ezi Devit Abrahamin ovavim. ² Abraham Aisakin afeziam. Ezi Aisak, Jekopin afeziam. Ezi Jekop Juda ko an aveghbuabar afeziam.* ³ Ezi Juda, Peres ko Seran afeziam. Aningin amebam Tamar. Ezi Peres Hesronin afeziam, Ezi Hezron, Ramin afeziam. ⁴ Ezi Ram Aminadapin afeziam, Ezi Aminadap Nasonin afeziam; Ezi Nason Salmonin afeziam. ⁵ Ezi Salmon Boasin afeziam. An amebam Rahap. Ezi Boas Obetin afeziam, an amebam Rut. Ezi Obet Jesin afeziam, Ezi Jesi Atrivim Devitin afeziam.

1:1: Stt 22:18, 1 Sto 17:11 * 1:2: (1:2) Juda uan aveghbuaba ko, me Israelin ikizir 12 plan inaziba. 1:3: Stt 38:29-30, Rut 4:18-22

6 Ezi Devit Solomonin afeziam, an amebam Urian amuim.† 7 Ezi Solomon Rehoboamin afeziam. Ezi Rehoboam Abiyan afeziam, Ezi Abiya Asan afeziam. 8 Ezi Asa Jehosafatin afeziam. Ezi Jehosafat Jehoramın afeziam. Ezi Jehoram Usian afeziam. 9 Ezi Usia Jotamin afeziam. Ezi Jotam Ahasın afeziam. Ezi Ahas Hesekeian afeziam. 10 Ezi Hesekeia Manasen afeziam. Ezi Manase Emonin afeziam. Ezi Emon Josaian afeziam. 11 Ezi Josaia Jehoiakin ko an aveghbuar mabar afeziam. Dughiar kamın Israelba ghua Babilonin kalabusin ghue.

12 Ezi me Babilonin kalabusin ghuezi, gin Jehoiakin Sealtielin afeziam. Ezi Sealtiel Serubabelin afeziam. 13 Ezi Serubabel Abiutin afeziam. Ezi Abiut Eliakimin afeziam. Ezi Eliakim Asorin afeziam. 14 Ezi Asor Sadokin afeziam. Ezi Sadok Akimin afeziam. Ezi Akim Eliutin afeziam. 15 Ezi Eliut Eleasarin afeziam. Ezi Eleasar Matanin afeziam. Ezi Matan Jekopin afeziam. 16 Ezi Jekop Josepin afeziam, a Marian pam.

Ezi Maria Iesus bate, ezi me ziar kam Kraisa gati. A Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim. 17 Kamaghın Abrahamın dughiamın ikegha ghua Atrivim Devitin dughiamın tu, 14 plan ovaviba otifi. Ezi Devitin dughiamın ikegha ghua dughiar Israelba Babilonin nguibamin Kalabusin ikezim, 14 plan ovaviba otifi. Ezi dughiar me kalabusin ikezimin ikegha ghua God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, Kraisin dughiamın tuzim, uaghan 14 plan ovaviba otifi.

Maria Kraisa Iesus bate, a God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim (Luk 2:1-7)

1:6: 2 Sml 12:24 † **1:6:** (1:6) Amizir ziar kagh otiviziba, Israelian amiziba puvati. Me Israelin gumazibar iti. Tamar ko Rahap aning Kenanin amizimning. Rut, a Moabin amizim. Betseba Solomonin amebam uabira Israelin amizim. A faragha Urian ike, Uria Hititin gumazim. **1:7:** 1 Sto 3:10-16 **1:11:** 2 Kin 24:14-15, 1 Sto 3:15, 2 Sto 36:10, Jer 27:20 **1:12:** Esr 3:2 **1:18:** Lu 1:27, 1:35 **1:19:** Lo 24:1 **1:21:** Lu 1:31, 2:21, Ap 4:12, 13:23, 13:38 ‡ **1:21:** (1:21) Ziam Iesus Hibrun akamin bar roghira migirigiar kam, "Ekiam, a gumamaziziba ua me iniamin gumazim." Ziam Iesus Grighın akam. Me Hibrun akam Iesus, Josua a garisi. **1:23:** Ais 7:14 **1:25:** Lu 2:7, 2:21

18 Kraisa Iesus otozir eghaghanimra kara, a God Uam e Iniasa Misevezir Gumazim. An amebam Maria, me Josepin ikiasa a ginaba. Egha aning tighar uaning inigh ikiasava amima, Maria navim asangi. Godin Duamra borim a gati. 19 Ezima Josep Godin damazim derazir gumazim an av-erara Maria ataghraghasa nighnisi. An azenimin Maria aghumsizim a daningan aghua. 20 Egha a kamaghın nighnigha itima Ekiamın enselin mam irebamin kamaghın a migei, "Josep, ni Devitin ovavim, ni ati-atingan marki. Ni Maria inigh an iki. A navim asangizir borim, a Godin Duam da ize. 21 An otarim bateghıma, eghti a uan gumamaziz-ibar arazir kuraba gin amadagh men akurvagham. Kamaghın ni ziam Iesus a datigh."‡

22 Arazir kabanagh kamaghın otiva, egha Godin akam inigha izir gumazir mamın migirigiamın miraram otifi. 23 A kamagh mikeme, "Amizir gumazitam ko akuizir puvatizim navim asegh, otaritam bategham. Eghti me ziar kam Emanuel a darıgham, ziar kamın mingarim kara, 'God e ko iti.'" 24 Ezi Josep daguraguimin dikavigha, Ekiamın ensel irebamin aven a mikemezi moghin, ghua Maria inigha an iti. 25 A poroghamiba uari isava akuir arazitam Maria gamizir puvatigha, ghua an otarim bate. Ezi a ziam Iesus a isa a gati.

2

Saghon itir fofozir gumaziba Iesus bagha ize

1 Maria Distrigh Judian aven itir nguibam Betlehemın Iesus bate. Dughiar kamın Herot, Atrivimin iti. Amebam Iesus batezıma fofozir

gumazir maba aruem anadi naghin ikegha Jerusalem in ize.* ² Egha me kamaghin azai, "Borir Judabar Atrivimin ikiamim, amebam a batezi a managh iti? E an gun migeir mikovezim aruem anadi naghin an ganigha an ziam fasa izi." ³ Ezi Herot akar kam baregha an dighorim a bira. Ezi Jerusalem itir darazi uaghan kamaghin ami. ⁴ Egha Herot ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan arazibagh fozir gumazibar diagma me akuvagha kamaghin men azai, "God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, an amebam managh a batam?" ⁵ Ezi me ghaze, "Judian Distrighin aven itir nguibam Betlehemin, an amebam a batam. E bizir kam kamaghin a gifo, Godin akam inigha izir gumazimin osizirim kamaghin iti,

⁶ 'Ni Betlehem, ni Judan nguazimin aven iti.
Ni Judabar nguibar ekiabar tongin uaghan ziam iti,
nin aven atrivir ekiatam azenim giram,
egh a nan gumazamiziba Israelbagh ativagham.' "

⁷ Ezi Herot averara aruem anadi naghin izezir gumazibar diagma mikovezim otozir dughiam bagha men azai. A me faraghavira mikovezimin apizir dughiam gifogha, ⁸ egha me isa Betlehemin me amadagha kamaghin me migei, "Ia mangi borim bativsi deraghvira rui. Ia a batoghiva ua na bagh migirigiam amadagh. Eghti ki uaghan mangi, an ziam fam."

⁹ Me Herot baregha zuima mikovezir me faragha aruem anadi naghin ganizim, men faragha ghua borim itir danganim batogha a gisirara iti.† ¹⁰ Me mikovezimin ganigha bar akonge. ¹¹ Egha me dipenimin aven ghua borim bato, a

uan amebam Maria ko. Me tevibar pirigha avigha ghuaghira borimin ziam fe. Egha me uan mitariba kuigha bizir aghuir a bagha inigha izezibar an ekarim gami. Me gol ko mughuriar aghuim itir boreme ko avir migharir muguriar aghuim gamim da isava a ganingi.

¹² Ezi God irebam in me batogha Herot bagh ua mangan me anogoroke. Ezi me tuavir igharazimin uamategha uan nguibamin ghue.

Josep ko Maria borim inigha Isipin zui

¹³ Fofozir gumaziba ghuezima Ekiamin enselin mam irebam in Josep batogha a migia ghaze, "Ni dikavigh borim iniva an amebam sara inighiva ia ari Isipin mangi. Herot borim bagh ruiva amisueghti an aremeghasa. Kamaghin amizi ia mangi maghira iki mangiti, dughiar ki ua ni mikimamim." ¹⁴ Ezima Josep dikavigha borim isa an amebam inigha me dimagarir kamra Isipin ghue. ¹⁵ Egha Josep Isipin ikia ghua, dughiar Herot ovengezim. Arazir kabanagh otiva Ekiamin akam inigha izir gumazir mam in akatorimin mikomezir migirigiabar min otifi. A kamaghin mikeme, "Nan Otarim Isipin itima ki an diazima a ize."

Atrivim Herot mikomezima, me borir aviribav soghezima da ariaghire

¹⁶ Ezi Herot garima, fofozir gumazir aruem anadi naghin izeziba a gifara. Ezi Herot bar puv atara uan midorozir gumaziba amadagha, migirigiar gavgavim me ganiga, me amadima me ghua, Betlehem koma an boroghin itir nguibaba bar dar ghua borir otarir azenir pumuning ko an apengan itiba, me misozima me ariaghire. Kar ana aruem anadi naghin izezir fofozir gumazibar migirigiam in gin ghua kamaghin ami. ¹⁷ Arazir kabanagh otiva Godin akam inigha izir gumazim Jeremaia

* **2:1:** (2:1) Atrivim Herot Judia ko Judian boroghin itir distrigh bar gari. Herot Atrivimin ikia, uaghan Rom in Atrivir Ekiam Sisar in apemin iti. **2:2:** Num 24:17 **2:6:** Mai 5:2, Jo 7:42 † **2:9:** (2:9) Betlehem a Jerusalem in saghon itir puvati. Aning tizim 8 kilomitan iti. **2:11:** Sng 72:10, Ais 60:6, Mt 12:46 **2:15:** Hos 11:1

mikemezi moghin, otifi. A ghaze, ¹⁸ “Me Raman nguibamin tiarir mam barasi, azir akam ko tuatem. Reselin boriba ua itir puvati. Kamaghira a uan ovengezir boriba bagha azi. An navir amirizim inian aghua.”

Josep amuim ko Iesus inigha uamategha uan nguibamin ize

¹⁹ Herot ovengezima, Josep Isipin itima, Ekiamin ensel irebamin Josep bato. ²⁰ Egha kamaghin a migei, “Borim misoghasa amir darazi me ovenge. Kamaghin amizi, ni dikavigh borim koma an amebam inigh ua Israelin mangi.” ²¹ Ezi a dikavigha borim isa an amebam inigha me ua Israelin ghue.

²² Egha an orazima, Arkelaus uan afeziam Herotin danganim inigha Judian Atrivimin iti. Ezi Josep Judian Distrighin mangan atiatingi. Egha God da irebamin migirigiam inigha egha Galilin Distrighin ghu. ²³ A ghua Galilin Distrighin nguibar mam, Nasaretin apera. Bizir kaba otiva Godin akam inigha izir gumazim mikemezi moghin otifi, a ghaze, “Me Nasaretian gumazim, a darigham.”

3

Jon, Gumaziba Ruer Gumazim, akam akuri

(Mak 1:2-8 ko Luk 3:1-18 ko Jon 1:19-28)

¹ Dughiar kamnaghin Gumaziba Ruer Gumazim Jon izava, Judian gumaziba itir puvatizir danganimin ikia akam akuri. ² Egha ghaze, “God Bizibagh Ativamin Dughiam, a

roghira ize. Kamaghin amizi, ia navibagh iragh.”* ³ Godin akam inigha izir gumazim Aisaia fomira Jonin gun migia ghaze, “Gumazir tiarir mam gumaziba puvatizir danganimin dia ghaze, ‘Ia Ekiam baghiva tuaviba azeniva, dar kir.’ ”

⁴ Jon kemelin ariziba ingarizir korotiaba aghuigha asizir inim uan ivariam ike. An odeziba ko ruarimin haniba api.† ⁵ Ezi gumazamiziba, me Jerusalem in nguibar ekiam ko Judian Distrigh ko Jordanin danganimin ikegha, bar a bagha zui. ⁶ Me iza uan arazir kurabar gun migeima, Jon Jordan dipamin me rue.

⁷ Egha a gari, Farisiba ko Sadyusibar men avirim a gumaziba ruer danganimin izi. Ezi a kamaghin me migei, “Ia kuruzir divir anababa, tina ia mikemezi, ia Godin aningagharir gin izamimin ari mangasa? ⁸ Ia navim girazir arazibar amu. ⁹ Egh ia pura uarigh nighnigh suam ‘E Abrahamin ovaviba.’ Ki ia migei, God dagiar kabara amighti da Abrahamin ovavibar min otivighamin gavgavim iti. ¹⁰ Sobiam datirighin temer povibar iti, eghti temer dagher ovizir aghuiba itir puvatiziba, God bar da okeghiva da isiva avim mikinam.

¹¹ “Ezi ki ia navibagh irazir arazim akakaghasa ki dipamin ia rue. Ezi nan gin izir gumazim, an gavgavim nan gavgavim gafira. Ezi ki an dagarir asuabar ateramin gavgaviba puvati. Gumazir kam Godin Duam ko avimin ia ruam. ¹² A witba misevir savol an agharimin iti, eghti a uan witba misiva dar daghebar arighiva, witba misevir dipenimin witin miseviba aviva, egh dar

2:18: Stt 35:19, Jer 31:15 **2:20:** Kis 4:19 † **2:22:** (2:22) Herot ovengezima Romin gavman a garir kantri abigha an otaribagh aningi. Ezi Arkelaus atrivimin ikia Distrigh Galili ko Distrigh Judian gari. A 10 plan azenibar atrivimin ike. **2:23:** Ais 11:1, 53:2, Mk 1:24, Lu 2:39, Jo 1:45 **3:1:** Mk 1:4, 1:15, Lu 3:2-3, Jo 1:28 **3:2:** Mt 4:17, Mk 1:15 * **3:2:** (3:2) Ziar kamning, “Kingdom Bilong God” o “Kingdom Bilong Heven,” aning God Bizibagh Ativamin Dughiam migei. Ezi kagh Matyu osirizi Akar Aghuimin aven e ghaze, “God Bizibagh Ativamin Dughiam.” **3:3:** Ais 40:3, Mk 1:3, Lu 1:76, Jo 1:23 **3:4:** 1 Sml 14:25-26, Sek 13:4, Mk 1:6 † **3:4:** (3:4) Jon apir dagheba ko an azuir korotiaba an akakagha ghaze, a Godin akam inigha izezir gumazim Elaijan min iti. Akar 2 King 1:8in itimin gan. **3:7:** Mt 12:34, 23:33, Lu 3:7, Ro 5:9, 1 Te 1:10 **3:9:** Jo 8:33, Ap 13:26, Ro 2:28-29, 4:1, 4:11-12, 4:16 **3:10:** Mt 7:19, Lu 13:6-9, Jo 15:6 **3:11:** Ais 4:4, Mal 3:2, Jo 1:26-27, 1:33, Ap 1:5, 2:3-4, 1 Ko 12:13 **3:12:** Mal 3:3, 4:1, Mt 13:30

miseviba avir munger puvatizimin da akuntima, da isiam.”

Jon Iesus rue

(Mak 1:9-11 ko Luk 3:21-22)

¹³ Ezi dughiar kam Iesus Galilin Distrigh ategha Jon a ruasa, Jordanin dipamin zui. ¹⁴ Ezi Jon an anogorogha ghaze, “Ni manmagh sua, uabi ruasa na bagha izi? Ni na ruti, kamaghin deragham!” ¹⁵ Ezi Iesus an migirigiam ikaragha a migia ghaze, “Marki. Ni datirighin ki ni migei moghin ni damu. Ga arazir kamin, God ifongezir araziba dar gin tighti, da otivam.” Ezi Jon an migirigiamin min ghu.

¹⁶ Ezi Iesus ruegha givagha zuamira dipam ategha azenimin ize. Ezi overiam kuiaghrizi a garima, Godin Duam bunbamin min mighegha izaghira a gisin apera. ¹⁷ Ezi tiarir mam Godin Nguibamin ikia dia ghaze, “Kar nan Otarim, ki bar a gifonge. Ki a bagha bar akonge.”

4

Satan Iesus gifarasa a gakaghori

(Mak 1:12-13 ko Luk 4:1-13)

¹ Dughiar kamin Godin Duam Iesus inigha ghua Satan a gifarasa danganir gumaziba itir puvatizimin ghu. ² Ezi Iesus 40 plan arueba ko dimagaribar daghetam inizir puvati. Ezi mitiriam an azi. ³ Ezi gumazir ifavaribagh amim Satan iza a batogha kamaghin a migei, “Ni guizbangira Godin Otarim, ni dagiar kaba akar gavgavim dav kemeghti da bretin rubuzibar min otogh.”

⁴ Ezi Iesus Satan ikaragha ghaze, “Godin Akinafarim kamaghin migei, ‘Gumazamiziba daghebara damiva dar gavgavimin ikian kogham. Puvati. Me God migeir migirigiaba

bar dar gin mangiva me ikirimirir aghuim iniam.’ ”

⁵ Ezi Satan Iesus inigha Jerusalem in ghua a isa Godin Dipenimin pin mar anefa. ⁶ Egha Satan a migei, “Ni oragh, Godin Akinafarim kamagh migei, ‘A ni bagh uan enselba akar gavgavim me mikimtima me deraghvira nin ganam. Egh me uan dafaribar ni fueghti, ni uan dagarim dagiatamin aneseghan kogham.’ Kamaghin ni guizbangira Godin Otarim, ni kagh uabi ekunigh.”

⁷ Ezi Iesus an akam ikaragha ghaze, “Godin Akinafarim ua kamaghin migia ghaze, ‘Ni uan Ekiam God a gifariva, a gakaghonti, a nin nighnizimin gin mangan marki.’ ”

⁸ Ezi Satan ua Iesus inigha ghua mighsiar bar pin itir mam in ghua nguazir kamin kantriba bar, ko dar bizir aghuiba an akakagha ghaze, ⁹ “Ni tevemning apirigh nan ziam feghtima, bizir kaba ki bar da ni daningam.”

¹⁰ Ezi Iesus a migia ghaze, “Satan ni na gitagh! Godin Akinafarim kamagh migei, ‘Ni uan Ekiam God, ni an apengara iki an ziamra fam.’ ”

¹¹ Ezi Satan Iesus ataghizi enselba iza an akura.

Iesus Galilin Distrighin ingari

(Mak 1:14-15 ko Luk 4:14-15)

¹² Ezi Iesus orazi, me Jon Gumaziba Ruer Gumazim a isa kalabus gati, ezi a uamategha Galilin Distrighin ghu. ¹³ Egha a Nasaretin nguibam ategha ghua Kaperneamin nguibamin iti. Nguibar kam dipar ekiam Galilin dadarimin Sebulun ko Naptalin nguazir asizimin iti.* ¹⁴ Arazir kabanagh otiva fomira Godin akam inigha izir gumazim Aisaia mikemezi

3:16: Ais 11:2, Mk 1:10, Lu 3:22, Jo 1:32-33 **3:17:** Stt 22:2, Sng 2:7, Ais 42:1, Mt 12:18, 17:5, Mk 1:11, Lu 9:35, Jo 12:28, 2 Pi 1:17 **4:1:** Mk 1:12-13, Lu 4:1-13, Hi 2:18, 4:15 **4:2:** Kis 34:28, 1 Kin 19:8 **4:3:** Jo 6:30-31 **4:4:** Lo 8:3 **4:6:** Sng 91:11-12, Jo 7:3-4 **4:7:** Lo 6:16 **4:9:** Jo 6:14-15 **4:10:** Lo 6:13, 10:20, Jos 24:14 **4:11:** Hi 1:6, 1:14 **4:12:** Mt 14:3, Mk 1:14, 6:17, Lu 3:19-20, Jo 4:43 **4:13:** Jo 2:12 * **4:13:** (4:13) Israelin inazir pumuning Sebulun Ko Naptali fomira Galilin dipar dadarimin ike. Egha Iesusin dughiamin aning Galilin Distrighin aven iti.

moghin otifi. A ghaze, ¹⁵ “Ia gumazamizir Sebulunin nguazim ko Naptalin nguazimin itiba, nguazir kam a tuavir ongarimin zuim boroghira itir danganim ko Jordanin dipar dadarir vongin itir danganim, a Galilin Distrighin nguazim. Danganir kam Kantrin Igharazibar Gumazir aviriba uaghan an aven iti. ¹⁶ Kar, gumazamizir arazir kurabar mitatemin aven itiba, me angazangarir ekiamin gani. Egha gumazamizir ovengamin mitatemin aven ikeziba, angazangarim me gisira.”

Iesus akar aghuim akuri

(Sapta 4:17-9:34)

Iesus suren gumazir 4 plan diazi, me an gin zui

(Mak 1:16-20 ko Luk 5:1-11)

¹⁷ Dughiar kamin Iesus ingarim foregha akam akura gumaziba me migia ghaze, “God Bizibagh Ativamin Dughiam a roghira ize. Kamaghin amizi, ia navibagh iragh!”

¹⁸ Ezi Iesus Galilin dipar dadarimin ghua gari aveghbuar mamning iti. Saimon, me “Pita” a garisi. A uan dozim Endru ko, aning iver ekiaba dipamin da kuri. Aning osiriba isa da amadir gumazimning. ¹⁹ Ezi Iesus aning migia ghaze, “Gua nan gin izitima ki guan akakaghtima, gua osiriba isi moghin gumaziba iniam.” ²⁰ Ezi aning an akam baraghavira, uan iveba ategha an gin zui.

²¹ Ezi Iesus mong sivagha ghua aveghbuar mamningin api. Jems, a Sebedin otarim, a uan dozim Jon ko iti. Aning uan afeziam Sebedi ko me botin mamnin iti. Men iveba dighoraghrezi, me dar toribar kiri.

Ezima Iesus aning diazima, ²² aning maghira uan afeziam ko bot ategha Iesusin gin zui.

Iesus akam akura arimariabar kiri (Luk 6:17-19)

²³ Ezi Iesus Galilin Distrigh bar a garua me God ko migeir dipenibar aven men sure gami. Egha a God Bizibagh Ativamin Dughiamin akar aghuim akura, men arimariaba akirava men mikarzaribar itir bizir osimtiziba a uaghan da gefi. ²⁴ Ezi an biarim Sirian Provins bar an ghu. Ezima gumazamizir arimariaba itiba, me bar me isa a bagha izi. Gumazir aria mizazir kuraba baraziba, ko duar kuraba apazaziba, ko gumazir arimariar inirizibagh amiba, ko gumazir agharapaniba ariaghreziba, me bar me inigha a bagha izi. Ezi Iesus men arimariaba bar da gifa.† ²⁵ Ezi gumazamizir bizir dafam, me a koma arui. Galilin itir darasi ko Distrigh Dekapolisin itir darazi ko Jerusalem ko Judian Distrigh, ko Jordanin vongin itir danganimin itiba me an gin arui.

5

Iesus mighsiamin akam akuri

¹ Iesus gari avirir ekiam an gin izima a mighsiar mamnin anabogha, egha apera. Ezi an suren gumaziba a bagha izi.*

Iesus gumazamizibar sure gami (Luk 6:20-23)

² Ezi Iesus kamaghin uan suren gumazibar sure gamua ghaze,† ³ “Ia Godin damazimin ia fo ia an bizibagh asa, ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven mangam.

4:16: Ais 42:7, Lu 2:32 **4:17:** Mt 3:2, 10:7, Mk 1:14-15 **4:19:** Mt 13:47, Lu 5:1-11 **4:20:** Mt 19:27, Mk 10:28, Lu 18:28 **4:23:** Mt 9:35, Mk 1:39, Lu 4:15, 4:44, Ap 10:38 **4:24:** Mk 6:55 † **4:24:** (4:24) Judan Nguibam Romin gavmanin apengan itir dughiamin, kantri Israel a Romin Provinsin ekiam Sirian aven iti. **4:25:** Mk 3:7-8 * **5:1:** (5:1) Judabar arazim, men tisaba apiava akam akuri. (Matyu 13:2 ko 24:3 koma Luk 4:20in gan.) † **5:2:** (5:2) Matyu 4:23-25 koma 9:35 ghaze, Iesus ingangarir pumuning gami. A faragha gumazamizibar sure gamigha gin men arimariaba batosi. Kamaghin e Matyu sapta 5in ikegha ghua sapta 7in tu Iesus, God Bizibagh Ativamin akabar men sure gami. Egha gin Matyu sapta 8 ko 9 e gari, Iesus men arimariaba batosi. Matyun Osirizir Akar Aghuimin aven Iesus migirigiar bar ruarir 5 pla akuni, sapta 5-7in itir migirigiar ruarim a 5 plan kabar faragha otifi, ezi 4 pla ikiavira iti. Akar sapta 5-7in itiba a mighsiar mamnin ikia da akuni. **5:3:** Sng 51:17, Ais 57:15, Lu 6:20
5:4: Ais 61:2, Lu 6:121, MAA 7:17

Kamaghin ian naviba deragh. ⁴ Ia datirighin azia itir gumaziba, ia bar akuegham. Kamaghin ian naviba deragh. ⁵ Ia gumazir uan gavgaviba ko ziaba fer puvatiziba, God nguazim bar ia daningam. Kamaghin ian naviba deragh. ⁶ Ia gumazir arazir aghuiba baghavira ikia egha mati gumazim mitiriam an azi, egha mati gumazim kuarim an piri, God ian mitiriam a givagham. Kamaghin ian naviba deragh. ⁷ Ia gumazir apangkuvim igharazibar itiba, God ian apangkuvam. Kamaghin ian naviba deragh. ⁸ Ia gumazamizir navir averiar zueziba, ia Godin ganam. Kamaghin ian naviba deragh. ⁹ Ia gumazamizir adariba ko midoroziba ageviba, me 'Godin Boriba' ia darigham. Kamaghin ian naviba deragh. ¹⁰ Ia gumazamizir arazir aghuibagh amiba, ezi me arazir kam bagha osimtiziba ko mizaziba ia ganidi, God Bizibagh Ativamin Dughiam, a iananam. Kamaghin ian naviba deragh. ¹¹ Me ian gari ia na ko iti, ezi bizir kam bangin me paza arazir osimtiziba ko mizaziba ia ganidi, egha migirigiar ifavarir aviriba ia gasi, kamaghin ian naviba deragh. ¹² Ivezir bar ekiam ia mizua Godin Nguibamin iti. Godin akam inigha izir gumazir ian faragha ghueziba, me uaghan kamaghira osimtiziba ko mizaziba me ganingi. Kamaghin ia naviba deragh bar akongegh."

Ia amangsizim ko angazangarimin min iti

(Mak 9:50 ko Luk 14:34-35)

¹³ Ezi Iesus ua me migia ghaze, "Ia gumazamiziba bar me bagha, amangsizimin min iti. Ia uan isingtizim ateghtima e manmaghin a damuti a ua singigham? Amangsizir

kamaghin otiviba ingangariba puvati. Me a isi nguazimin anekunigh a dikabinam. ¹⁴ Ia mati nguazir kamin angazangarim. Ia kamagh nighnigh! Nguibar ekiar mam mighsiamin iki modoghan kogham. ¹⁵ Egha gumazitam lam tam a gaborogha a isa minetamin aven anetizir puvati. An a isi dakozim dafaghtima, an angazangarim gumazir dipenimin itiba bar me gisiragham. ¹⁶ Nin angazangarim kamaghira isightima, gumaziba bar an ganam. Egh me ian arazir aghuir kabar ganiva ian Afeziar uan Nguibamin itim, me an ziam fam."

Moses Osirizir Arazibar akaba

¹⁷ Egha Iesus ua migia ghaze, "Ia kamaghin nighnighan marki, egh suam, ki Moses Osirizir Araziba ko Godin akam inigha izir gumazibar akaba batoghasa ize. Puvati. Ki izi dar amuti dar dagheba guizin otivam. ¹⁸ Ki bar guizbangira ia migei, Moses Osirizir Arazibar akar muziaritam givaghan kogham, mangi nguazim ko overiam givaghamin dughiam otogham. Dar osizirir otevir muziariba ko ababanir me osiriziba, da kamaghira iki mangi bizir otivamiba bar otivigham. ¹⁹ Kamaghin amizi, gumazir manam Moses Osirizir Arazitam in kuragh egh suam, a pura bizim, egh kamaghira igharaz darazi men sure damuva, gumazir kamaghin amim, God Bizibagh Ativamin Dughiam in an ziam bar gin ikiam. Eghtima gumazir manam Moses Osirizir Arazibar gin mangiva egh kamaghira ua igharaz darazir men sure damuti me an min arazir kabar gin mangiti, gumazir kamaghin amizim, God Bizibagh Ativamin Dughiam, a ziar bar ekiam iniam. ²⁰ Kamaghin ki

5:5: Sng 37:11, Ais 29:19 5:6: Ais 55:1-2, 65:13 5:7: Mt 6:14, Mk 11:25, Hi 6:10, Je 2:13 5:8: Sng 15:2, 24:3-4, 51:10, 73:1, 1 Ko 13:12, Hi 12:14, 1 Jo 3:2-3 5:9: Mt 5:45, Lu 6:35, Ro 14:19 5:10: 2 Ko 4:17, 2 Ti 2:12, Hi 12:4, 1 Pi 3:14 5:11: Lu 6:22, Je 1:2, 1 Pi 4:14 5:12: 2 Sto 36:16, Lu 6:23, Ap 5:41, 7:52, 1 Te 2:15, Hi 11:32-38, Je 5:10, 1 Pi 4:13 5:13: Mt 9:50, Lu 14:34-35 5:14: Snd 4:18, Jo 8:12, 9:5, Fl 2:15 5:15: Mk 4:21, Lu 8:16, 11:33 5:16: Jo 15:8, 1 Ko 14:25, Ef 5:8-9, 1 Pi 2:12 5:17: Mt 3:15, 9:13, 10:34-35, Ro 3:31, 10:4, Ga 3:24 5:18: Lu 16:17, 21:33 5:19: Je 2:10 5:20: Ro 9:31, 10:3

ia miġei, ia Godin ifongiamin ġin tighan kogħiva ian arazir aghuiba Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisibar arazir aghuiba dagħ afiraghan kogħam, eġhti ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven mangan kogħam.”

*Iesus akabar kirir arazim miġei
(Luk 12:57-59)*

²¹ Eġha Iesus ua kamaghin miġei, “Ia miġirigiar ian ovaviba iniziba, ia da baregha ġifa eġha dagħ fo, ia tav misuegħtima an aremeghan marki. Ian tav gumazitam misuegħtima an aremegham, a kotiamin otivam. ²² Ezi ki kamaghin ia miġei, gumazir manam uan aveghbuamin atari, a kotiamin mangam. Eġh gumazitam miġirigiar kurabar uan aveghbuam mikim suam, a Kotiar Ekiamin otivam. Eġh gumazitam gumazir mammin atar suam, a gumazir onganim, a helin avir ekiamin mangam.

²³ “Eġh ni ofa damusi ofa gamir danganimin mangi, eġh ni nighnigham, ni uan aveghbuam ko miġirigiar osimtizim iti, ²⁴ eġh ni uan ofaba ofa gamir danganimin dar atigh. Eġhiva uamategh mangi aveghbuam ko miġirigiabar kirigh. Gua dar kirigh, eġh ni datirighin mangi uan ofa isi God daning.

²⁵ “Eġh nin apanim ni inigh kotiamin mangiti, ni a ko osimtizir kam akirsi tuavimin a mikim mangi. Puvatightima, a ni inigh jasin damazimin mangam. Eġhti jas ni inigh polis in agharim datightima, polis ni inigh kalabuziam datigham. ²⁶ Ezi ki guizbangira ni miġei, ni azenim giran kogħam, iki mangi ni ivezim bar anekirighamin dughiamin ġin, azenim giram.”

Iesus poroghamiba uari bakeir arazibav gei

²⁷ Eġha Iesus ua kamaghin miġei, “Ia oraki, me fomira ghaze, ia poroghamiba uari bakeir arazim, damuan marki. ²⁸ Ezi ki kamaghin ia miġei, ni gumazitam ni amizir mammin gara paza a ġinighnisi, ni poroghamiba uari bakeir arazim uan navir averiamin aven, a ko a gamigha ġifa.

²⁹ “Eġhti nin damazir guvimin itim ni gami, ni arazir kuram damighti, anesigh a makunigh. Kamaghin dera, nin mikarzitam dutugħti, ni arazir kuratam damighan kogħam. Puvatightima, me nin mikarzim bar a isiva helin anakunigham. ³⁰ Eġhti nin dafarir guvim ni damuti ni arazir kuratam damighti, ni anetugh a makunigh. Kamaghin dera, nin mikarzitam dutugh deragħam, eġh ni arazir kuratam damuan kogħam. Puvatightima, me nin mikarzim bar a isi helin anakunigham.”

Iesus ghaze, gumaziba uan amuiba atagħragħan kogħam

(Matyu 19:9 ko Mak 10:11-12 ko Luk 16:18)

³¹ Eġha Iesus ua miġia ghaze, “Me fomira kamaghin miġei, ‘Gumazir manam uan amuim atagħragħsi, an a baġh akinafarim osirigh eġh anetegham.’ ³² Ezi ki kamaghin ia miġei, Gumazir manam uan amuimin garima, a gumazir iġharazitam ko akuiz puvatizi a pura anetaki, gumazir kam uan amuim gamima a poroghamiba uari bakeir arazim gami. Eġhti amizir kam gumazir iġharazitamin ikiam, a poroghamiba uari bakeir arazim gami. Eġhti gumazitam amizir pam atagħhizimin ikiva, eġh gumazir kam uagħan poroghamiba uari bakeir arazim gami.”

5:21: Kis 20:13, 21:12, Wkp 24:17, Lo 5:17 5:22: Je 1:19, 1 Jo 3:15 5:23: Mt 8:4, 23:19, Mk 11:25
5:24: Mt 18:15-20, 1 Ti 2:8, 1 Pi 3:8 5:25: Mt 6:14-15, 18:34-35 5:27: Kis 20:14, Lo 5:18 5:28:
2 Sml 11:2, Snd 6:25, 2 Pi 2:14 5:29: Mt 18:9, Mk 9:47, 1 Ko 9:27, Kl 3:5 5:30: Mt 18:8, Mk 9:43
5:31: Lo 24:1-4, Jer 3:1, Mt 19:7, Mk 10:4 5:32: Mt 19:9, Mk 10:11-12, Lu 16:18, Ro 7:3, 1 Ko 7:10-11
5:33: Kis 20:7, Wkp 19:12, Nam 30:2, Lo 23:21

Iesus ghaze, ia bizibav kim egh guizbangira darigh Godin Nguibamin akakaghan marki

³³ Egha Iesus ua kamaghin migei, "Migirigiar mam ian ovaviba a inizi ia a baraki, a kara. 'Ia ifariva Godin Nguibamin akakagh mikiman marki. Egh ia Ekiamin damazimin migeir akamin mirara mangi, arazir kam deragh a damu.' ³⁴ Ezi ki ia migei, uan migirigiaba gavgavim dar aningsi, bizir katamin akakagh mikiman marki. Bar markiam. Ia Godin Nguibam akakagh egh mikim suam, 'Bar guizbangira,' ia kamaghin damuan marki. Bar markiam. Kar Godin Atrivir Dabirabim. ³⁵ Ia uan migirigiaba gavgavim dar aningsi, nguazir kam diponan marki. God nguazimin uan suemning arisi. Egh ia uan migirigiaba gavgavim dar aningsi, Jerusalem diponan marki. Jerusalem Atrivir Ekiamin nguibar ekiam. ³⁶ Egh ia uan migirigiaba gavgavim dar aningsi uan dapanibar akakaghan marki. Ia fo, ian tav uan dapanir arizitam damuti a pigham, o ghurghurighan kogham. ³⁷ Ia pura kamaghin mikim, 'Guizbangira' o 'Puvati.' A kamaghin dera. Ezi migirigiar igharazir isafuraziba, da Satanin otivaghilir migirigiaba."

Iesus ghaze, arazir kuraba ikarvaghan marki

(Luk 6:29-30)

³⁸ Egha Iesus ua kamaghin migei, "Ia oraki, me fomira ghaze, 'Tav igharaz tavin damazim a gasighasighti, eghti me uaghan an damazim gasighasigham. Eghti tav tavin ataritam asighti, me uaghan an ataritam asigham.' ³⁹ Ezi ki kamaghin ia migei, gumazim arazir kuratam ia damightima, ia a ikarvaghan marki. Egh gumazitam ian koviatam

apezeghti, ia koviar vuem sara a daningh. ⁴⁰ Eghti tav ian korotiar azenan azuim bagh ia isi kotiam datighti, ia uaghan uan aven azuir korotiam sara a daningh. ⁴¹ Eghti tav uan biziba iniasa ni bagha gavgava ghaze, ni an biziba atera an aku tuavir asizitam mangam, eghti ni an aku tuavir asizir ruarir pumuningin angi. ⁴² Eghti tav biziba bagh ian azangsighti, ia a daningi. Eghti gumazitam pura ia da biziba iniasa ian azai, ia akirim ragh a gasan marki."

Iesus ghaze, ia uan apanibagh ifongegh

(Luk 6:27-28 ko 6:32-36)

⁴³ Egha Iesus migia ghua ghaze, "Ia oraki, me fomira kamaghin migei, 'Ia uan namakabagh ifongegh, egh pazi uan apanibar amu.' ⁴⁴ Ezi ki kamagh ia migei, ia uan apanibagh ifongegh, egh me bagh Godin azang, eghti God gumazir osimtiziba ko mizaziba ia ganidibar, men apanguvigham. ⁴⁵ Arazir kam kamaghin ian akagham, ia guizbangira uan Afeziar uan Nguibamin itim, ia an boribara. Guizbangira, an aruem gamima, a gumazir kuraba ko aghuiba bar me gisisi. Egha an amozim gamima, a gumazir aghuiba ko gumazir arazir kurabagh amiba sara me gizi. ⁴⁶ Eghti ia gumazir ia ifongezibagh ifueghiva ia ivezir manatam iniam? Puvati. Gumazir dagiaba isiba uaghan arazir kabagh ami. ⁴⁷ Egh ia dughiam isi uan adarazira aning, egh ian arazir manam igharaz darazir arazim gafiragham? Gumazir God gifozir puvatiziba ti uaghan ia amir arazibagh ami! ⁴⁸ Kamaghin amizi, ia uan Afeziar uan Nguibamin itim, an

5:34: Ais 66:1, Mt 23:22, Ap 7:49, Je 5:12 **5:35:** Sng 48:2, Ais 66:1 **5:37:** Kl 4:6, Je 5:12 **5:38:** Kis 21:24, Wkp 24:20, Lo 19:21 **5:39:** Wkp 19:18, Ais 50:6, Lu 6:29, Jo 18:22-23, Ro 12:17-19, 1 Ko 6:7, 1 Pi 3:9 **5:40:** 1 Ko 6:7 **5:42:** Lo 15:8-10, Lu 6:30, 6:35 **5:43:** Lo 23:6, Sng 41:10 † **5:43:** (5:43) Migirigiar uan akar gumazibara ifongeghamim Wok Pris 19:18in iti. Ezi akar uan apanibagh ifongeghan koghamim itir danganim e a gifozir puvati. Pura Lo 7:2, ko 20:16; koma Song 139:21-22in gan. **5:44:** Kis 23:4-5, Lu 23:34, Ap 7:60, Ro 12:14, 12:20, 1 Ko 4:12-13, 1 Pi 2:23 **5:45:** Jop 25:3, Ef 5:1 **5:48:** Wkp 11:44, 19:2, Lo 18:13, Lu 6:36, Kl 1:28, 1 Pi 1:15-16

arazir aghuibara dagh ami moghin, ia uaghan arazir aghuibar amu.”

6

Iesus igharazibar akurvazir arazim migei

¹ Egha Iesus ua kamaghin migei, “Ia deraghvira gan. Ia gumamaziba gansi osamiva, arazir aghuibar amuan marki. Ia kamagh damu, uan Afeziar uan Nguibamin itim da ivezitam inighan kogham.

² “Egh ia bizitam isi gumazir asaghasazitam daningsiva, tav amadaghtima a mangi ian arazir aghuir kam an gun mikiman marki, egh mati gumazir maba me God ko migeir dipeniba ko tuavibar tuiva odava ami moghin. Ia men min damuan marki. Kamagh amir darazi, me gumamazibar damazibar uan araziba akakaghtima, me men ziba fasa. Ki guizbangira ia migei, me uan ivezim inigha gifa. ³ Ia asaghasazitam akurvaghsi, ian agharir guvim arazir kam damuti, agharir ikiriam arazir kam gifoghan kogham. ⁴ Eghti ian akurvazir arazir kam averara ikiti, ian Afeziar bizir mogomebar garim, ian arazir aghuim ikaragham.”

Iesus God ko migeir arazibagh eghari

(Luk 11:2-4)

⁵ Egha Iesus ua kamaghin migei, “Ia God ko mikimsi, gumazir ifavariba ami moghin damuan marki. Me God ko migeir dipeniba ko tuavir ekiabar akabar tuiva, God ko mikimasa bar akonge. Me odava, egha ghaze, gumamazir aviriba nan ganigh nan ziam fam. Ki guizbangira ia migei, me uan ivezim inigha gifa.

⁶ Egh ia God ko mikimsi, uan dipenir averiamin mangi tiam asaragh, egh modogh ia uan Afeziam ko mikim. Kamaghin, ian Afeziar bizir mogomebar garim, a ian ivezim ia daningam.

⁷ “Ia God ko mikimsiva migirigiar kinir aviribar amuva, God gifozir puvatizir darazi ami moghin damuan marki. Me ghaze, me migirigiar aviribar amuam, eghti kamaghin God me baragham. ⁸ Ia me ami moghin damuan marki. Guizbangira, bizir ia puvatiziba, dughiar ia tighar uan Afeziam da bagh an azangsihamim, ana dagh fogha gifa.

⁹ “Kamaghin amizi, ia kamaghin God ko mikim:

‘En Afeziar uan Nguibamin itim,
nin ziam bar zue,
ezi arazir kuraba an saghon iti.

¹⁰ Eghti Dughiar Ni Bizibagh Ativamim, a izi.

Eghti nin Nguibamin itir darasi nin ifongiamin gin zui moghin,
e uaghan nguazir kamin nin ifongiamin gin mangam.

¹¹ Eghti ni e datirighin damamin dagheba da isi e daning.

¹² Eghti me e gamir arazir kuraba e da gin amadi moghin,
ni en arazir kuraba gin amang.

¹³ Egh e ateghti, e osimtizar aven ikiti bizitam en navim biraghtima,
e arazir kuratam damuan kogham.

Ni arazir kurabar gavgavim da e inigh.*

¹⁴ “Guizbangira, ia gumamaziba ia gamir arazir kuraba gin amangti, ian Afeziar uan Nguibamin itim, ian

6:1: Mt 6:5, 6:16, 23:5 **6:3:** Mt 25:37-40 **6:4:** Mt 6:6, 6:18 **6:5:** Mt 23:5, Mk 11:25, Lu 18:10-14
6:6: 2 Kin 4:33, Mt 6:4, 6:18 **6:7:** 1 Kin 18:26-29, Ais 1:15 **6:8:** Mt 6:32 **6:9:** Lu 11:2-4 **6:10:**
Sng 103:19-21, Mt 7:21, 26:39, 26:42, Lu 11:2, 22:42, Ap 21:14 **6:12:** Mt 6:14-15, 18:21-35 **6:13:** 1 Sto
29:11-13, Mt 26:41, Lu 22:40, 22:46, Jo 17:15, 1 Ko 10:13, 2 Te 3:3, 2 Ti 4:18, Je 1:13, 2 Pi 2:9 * **6:13:** (6:13)
Fofozir gumazir maba migirigiar kam “arazir kuraba,” a ghaze “Gumazir arazir kurabagh amim,” a
Satanra. Fofozir gumazir maba ghaze, migirigiar otevir mam uaghan vezin kamin ikiam. Migirigiar
kam kamakin: “Atrivir arazim koma, gavgavim koma, ziar ekiam bar ni nanabara, egh zurazurara
ikiam.” **6:14:** Ef 4:32, Kl 3:13 **6:15:** Mt 18:35, Je 2:13

arazir kuraba gin amangam. ¹⁵ Ia men arazir kuraba gin amangan koghtima, ian Afeziam uaghan ian arazir kuraba gin amangan kogham.”

Iesus dagheba ataghrazir arazibav gei

¹⁶ Egha Iesus ua migia ghua ghaze, “Ia dagheba ataghrazir dughiamin ia gumazir ifavaribar min uan guabagh ekuan marki. Gumazir ifavariba dagheba ataghrazir dughiamin, gumaziba men ganasa, me uan guaba ruer puvatigha pughpurighav arui. Me odava arazir kabagh ami. Ki guizbangira ia migei, me uan ivezim inigha gifa. ¹⁷ Eghti ia dagheba ataghrazir dughiamin, ia borem uari aghiva uan guaba ru, ¹⁸ eghti gumaziba ia dagheba ataghrazir arazir kam gifoghan kogham. Eghti ian Afeziar danganir mogomemin itim, anarira ian ganigh fogham. Egh gin ian Afeziar bizir mogomebar garim, a ian ivezim ia daningam.”

Iesus biziba akumakuir arazibav gei

(Luk 12:33-34)

¹⁹ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Ia nguazimin ikia uari bagh bizir aghuiba akumakum dar pozibav kinam marki. Nguazir kamin, barereba ko omebaba dar amiti, da maziva akughregham. Eghti okimakiar gumaziba biriba akar da okimam. ²⁰ Ia Godin Nguibamin uari bagh bizir aghuiba pozibav kin. Godin Nguibamin barereba ko omebaba bizibar aman koghtima, da mazigh, akughran kogham. Eghti okimakiar gumazitam britam akarighiva da okemeghan kogham. ²¹ Danganir manam nin bizir aghuiba iti, danganir kam nin navir averiamin aven itir ifongiam, a uaghan ikiam.”

Damazim a namnamin angazangarim

(Luk 11:34-36)

²² Egha Iesus migia ghua ghaze, “Damaziba, da lamın min namnamin angazangarimin min iti. Damazim deragham, angazangarim bar nin namnam gizivaghti, ni arazir aghuibar amuam. ²³ Eghti nin damaziba ikuvigham, nin namnam bar mitarmeghtima, ni arazir kurabar amuam. Eghti nin angazangarim mitarmegham, mitarmer kam bar pirigham.”

Ingangarir gumazitam, gumazir ekiar pumuning bagh ingaran kogham

(Luk 16:13)

²⁴ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Ingangarir gumazitam, ingangarir gumazir ekiar pumuning bagh ingaran kogham. A tavın aghuagh, tav gifuegham. O, a tav baghivira iki, tav akirim a gasaragham. Ia God ko dagiaba bagh uaghara ingaran kogham.”

Ia pamten biziba bagh dighorim isiva dagh nighnighan marki

(Luk 12:22-31)

²⁵ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Kamaghin amizi, ki ia migei, ia pamten uan ikirimirim ginighnighiva, kamaghin azangan marki, e dagher manatamra damam, o e dipar manatamra damam? Egh ia pamten uan nivafizibagh nighnigh mikiman marki, inir manatam uan nivafizim avam? Gumazimin ikirimirim ti daghebagh afira, ezi gumazimin namnam ti inibagh afira. ²⁶ Ia kuarazibar gari, da dagheba oparir puvati, egha da dar pozibagh aghua da isa dagher dipenibar amadir puvati. Ian Afeziar uan Nguibamin itim, dagheba me ganidi. Ezi ian dabirabim ti kuarazibar dabirabim gafirazir puvati? ²⁷ Egh ian tav deraghvira ikisi nighnigh kamaghin

6:16: Ais 58:5-9 **6:18:** Mt 6:4-6 **6:19:** 1 Ti 6:17, Hi 13:5, Je 5:2-3 **6:20:** Mt 19:21, Lu 12:33-34, 18:22, Kl 3:1-2, 1 Ti 6:19, 1 Pi 1:4 **6:21:** Lu 12:34 **6:22:** Lu 11:34-36 **6:24:** Lu 16:13, Ga 1:10, 1 Ti 6:17, Je 4:4, 1 Jo 2:15 **6:25:** Sng 55:22, Fl 4:6, 1 Ti 6:6-8, Hi 13:5, 1 Pi 5:7 **6:26:** Jop 38:41, Sng 147:9, Mt 10:29-31, Lu 12:6-7, 12:24

a ti uan ikirimirim damuti a tong ruaragham? Bar puvati.

²⁸ “Ia tizim sua, pamten korotiabagh nighnisi? Ia akimarir aghuaribagh nighnigh. Da manmaghin otifi? Me ingangarir ekiatam gamir puvati. Egha me korotiatam isamizir puvati. ²⁹ Ezi ki ia migei, fomira Atrivim Solomon bizir bar aviriba ikiava an azuir adiariba bar dera, egha an korotiatam akimarir kabar min otozir puvati. ³⁰ E fo, graziba pura biziba, da iti, gurumin gumazitam dar akoreghiva da isiva avitam mikinigham. Grazir kinir kabanagh God adiariba me gazui. Ia bizir kam gifogh, God uaghan adiariba ia daningam. Ia gumazamizir nighnizir gavgavir muziarim itiba! ³¹ Kamaghin, ia pamten nighnigh mikiman marki, ‘E dagher manatam ramegham? O, dipar manatam ramam? O, e inir manatam ikegham?’ ³² Gumazir God gifozir puvatiziba pamten bizir kabagh nighnisi. Ezi ian Afeziar uan Nguibamin itim fo, ia bizir puvatizir kaba, ia da iniam. ³³ Ezi bizir ia bar faragh damuamimra kara: Ia God Bizibagh Ativamin Dughiam baghivira nighnigh, egh God ifongezir arazir aghuibar amuti, a bizir kaba ko maba sara bar ia daningam. ³⁴ Kamaghin amizi, ia pamten gurumizaraghan bagh dighorim isiva nighnighan marki. Gurum izamin dughiam, a mar uan bizibara nighnigh. Dughiar manamin otivir osimtiziba, da anarira iki. Aruer manamin otivamin biziba, mar an biziba.”

7

Ia munen araziba tuisighan marki, egh suam, men araziba ikufi
(Luk 6:37-38 ko 6:41-42)

¹ Egha Iesus ua kamaghin migei, “God ia tuisigh ian kuraghan

koghsi, kamaghin ia munen araziba tuisighan marki suam, men araziba ikufi. ² Ia me tuisigha men ikurvagha ami moghira, God kamaghira ia tuisigham. Egh ia men gara me ginighnizi moghira, God ia ginighnigham. ³ Tizim bagha, minezir bar muziarim nin aveghbuamin damazimin itima, ni ti an gara egha temer ararir ekar nin damazimin itimin garir puvati? ⁴ Ter ararir ekiam nin damazimin ikiti, ni manmaghin uan aveghbuam mikim suam, ‘Aveghbuam, ki nin damazimin itir minezim asigham?’ ⁵ Ni bar ifari! Ni faraghvira ter ararir nin damazimin itim asigh, egh deragh ganiva minezir nin aveghbuamin damazimin itim asigh.

⁶ “Ia God baghavira itir biziba inigh, afiabar aningan marki. Guizbangira, da ua raghrigh ia givigham. Egh ia uan manmaniar ikarizir aghuiba isi dabav kinan marki. Da pura da dikabinigham.”

God bizir aghuiba isiva, gumazir a ko migeibar aningam
(Luk 11:9-13)

⁷ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Ia God ko mikim, egh biziba bagh an azang, eghti a da isi ia daningam. Egh ia biziba bagh ruiva, ia da bativam. Egh ia tiam gafughafughti, God ia bagh tiam kuigham. ⁸ Gumazir Godin azaiba, me biziba isi. Ezi gumazir biziba bagha ruim, a biziba batifi. Ezi gumazir itiam gafughafuzim, God a bagh akuigham. ⁹ Eghti ia afeziaba, ian boritam bretba bagh ian azangtima, ia ti dagiatam a daningam? Puvati. ¹⁰ Eghti boritam osiriba bagh uan afeziamin azangti, a ti kuruzitam a daningam? Bar puvati.

¹¹ “Ia afeziar arazir kurabagh amiba, ia zurara bizir bar aghuiba uan boribagh anidi. Egh ia kamagh

6:29: 1 Kin 10:4-7, 2 Sto 9:3-6 **6:32:** Mt 6:8 **6:33:** 1 Kin 3:13-14, Sng 37:4, 37:25, Ro 14:17 **6:34:** Kis 16:4, 16:19, Mt 6:11 **7:1:** Lu 6:37, Ro 2:1, 1 Ko 4:3-5, Je 4:11-12 **7:2:** Mk 4:24 **7:3:** Lu 6:41-42
7:6: Mt 10:14 **7:7:** Jer 29:13-14, Mk 11:24, Lu 11:9-10, Jo 14:13-14, 15:7, 16:16, 16:23-24, Je 1:5, 1 Jo 3:22 **7:8:** Snd 8:17, Jer 29:12-13, Lu 11:10, Je 1:5, 1 Jo 3:22-23, 5:14-15 **7:9:** Lu 11:11 **7:11:** Lu 11:13, Je 1:17

deraghvira fogh, guizbangira ian Afeziar uan Nguibamin itim bar akueghvira bizir aghuiba isi gumazir a ko migeibar aningam.

¹² “Kamaghin, ia arazir aghuir igharaz darazi me ia damuasa ia ifongeziba, ia arazir kabara me damu. Migirigiar kaba, Moses Osirizir Araziba ko Godin akam inigha izir gumazibar osiziriba, dagh isin tu.”

*Tiar akar asuvazim ko aroghezim
(Luk 13:24)*

¹³ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Ia tiar akar asuvazimin aven mangi. Tiar akar aroghezim nguibar ikuvtizimin zui. Ezi nguibar kam zuir tuavim an aruegha bar ekefe. Ezi gumazamizir avirim an zui. ¹⁴ Ezi nguibar aghuimin zuir tiar akam bar asufa, egha tuavir an zuim bar piri. Ezi gumazamizir vaghvaziba tuavir kam batogha an zui. Kamaghin amizi, ia tiar akar asuvazimin aven mangi.”

*Ia akar ifavarim akurir gumaziba
bagh deravira gan*

(Luk 6:43-44 ko 13:25-27)

¹⁵ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Ia akar ifavarim akurir gumaziba bagh deravira gan. Me ia gifarsi migirigiar aghuibar amuam. Egha me guizbangira ia gasighasighasa izi. Me guizbangira afiar atiabar min ikia, egha me ifara en damazibar sipsipbar min sipsipbar ariziba aghui. ¹⁶ Ia men arazibar gan me gifogh, egha suam, me akar ifavarim akurir gumaziba. Gumaziba ter ataghataritamain wainin ovizitam kuarizir puvati. Egha me ti fighin ovizitam kuarasa ghua, dikonir ataghatarimin, da isi? Bar puvati. ¹⁷ Ezi kamaghira temer aghuiba ovizir aghuiba bati, ezi temer kuraba ovizir kuraba bati. ¹⁸ Eghti temer

aghuitam ovizir kuratam bateghan kogham. Eghti temer kuratam ovizir aghuitam bateghan kogham. ¹⁹ Temer ovizir aghuiba batir puvatiziba, me da oka da isa avim mikiri. ²⁰ Kamaghin amizima, ia men arazibar gan fofogh suam, me akar ifavarim akurir gumaziba, o akar aghuim akurir gumaziba. ²¹ Ia kamaghin nighnighan marki, gumazamizir ‘Ekiam, Ekiam’ na gariziba, me bar moghira God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikiam. Puvati. Gumazir nan Afeziamin ifongiamin gin zuiba, merara God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikiam. ²² Godin Kotin Dughiamin, gumazamizir avirim kamaghin mikimam, ‘Ekiam, Ekiam, e nin ziamin Godin akam akuri.’ Egh mikim suam, ‘E nin ziamin duar kuraba batoke,’ egh mikim suam, ‘E nin ziamin mirakelin bar aviribagh ami.’ ²³ Eghti ki Dughiar kam bighvira me mikim suam, ‘Ki tong ia gifozir puvati. Ia gumazir arazir kurabagh amiba, ia na gitagh!’ ”

*Dipenir ingangarir arazir pumuning
(Luk 6:47-49)*

²⁴ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Gumazir nan akam baragha an gin zuim, a mati gumazir mam fofozir aghuim ikia, egha uan dipenim ingara gavgavim a daningasa dagiam gisin an ingari. ²⁵ Ezi amozim izima, aperiam otozima, aminir ekiam dikavigha dipenir kam givava a munamadi. Ezi dipenir kam dipiriaghrizir puvati. Dipenir kam me dagiam gisin an ingari. Kamaghin amizi, a irizir puvati. ²⁶ Ezi gumazir manam nan akam baregha an gin zuir puvati, a mati gumazir onganimin min gigimin uan dipenim okore. ²⁷ Ezi amozim izima aperiam otozima, aminir ekiam dipenir kam

7:12: Mt 22:39-40, Lu 6:31, Ro 13:8-10, Ga 5:14, 1 Ti 1:5 **7:13:** Lu 13:24, Jo 10:7-9 **7:14:** Ap 14:22
7:15: Ese 22:27, Mt 24:4, 24:24, Mk 13:22, Lu 6:26, Ap 20:29, 2 Pi 2:1, 1 Jo 4:1 **7:16:** Mt 7:20, 12:33,
Lu 6:43-44, Ga 5:19-22, Je 3:12 **7:17:** Jer 11:19 **7:18:** Lu 6:43 **7:19:** Mt 3:10, Lu 3:9, Jo 15:2, 15:6
7:20: Mt 12:33 **7:21:** Hos 8:2, Mt 21:31, Lu 6:46, Ap 19:13, Ro 2:13, Je 1:22, 1:25 **7:22:** 1 Ko 13:2
7:23: Sng 6:8, Mt 10:33, 13:41-42, 25:12, 25:41, Lu 13:25-27, 2 Ti 2:19 **7:24:** Lu 6:47-48

pamtem a givai. Bizir kaba dipenir kam gunabagha a munamadima, a iri. A guizbangira bar pazavira iri.”²⁸ Iesus migirigiar kabav mikemegha givazima, gumazamizir avirir ekiam digavir kuram gami. ²⁹ Me fo, Iesus Judan arazibagh fozir gumaziba ami moghin migeir puvati. A gumazir ziar ekiam itir mam in min men sure gami.

8

Iesus lepa itir gumazim gamizi, a ua dera

(Mak 1:40-44 ko Luk 5:12-14)

¹ Egha Iesus mighsiam ategha ghuaghirima avirir ekiam an gin zui.* ² Ezi gumazir lepa itir mam, Iesus bagha iza uan tevimning apirigha a migia ghaze, “Ekiam, ni fueghiva na damuti, ki Godin damazimin zuegh ua deragham.”† ³ Ezi Iesus uan agharim isa gumazir kam gatigha ghaze, “Ki ifonge. Nin mikarzim zuegh, egh ua deragh.” A kamaghin migiavira itima, gumazir kam in lepan arimariam zuamira anetaghizima gumazim ua dera.‡ ⁴ Ezi Iesus a migia ghaze, “Ni oragh, ni batozir bizir kam in gun mikiman marki. Ni mangi uan mikarzim isi ofa gamir gumazimin akagh, egh Moses fomira e mikemezi moghin, ni ua bagh Godin ofa damu. Eghti gumaziba fogh suam, nin arimariam gifa.”

Iesus midorozir gumazimin ingangaris gumazimin arimariam a gifa
(Luk 7:1-10)

⁵ Egha Iesus ghua nguibar ekiam Kaperneamin aven ghu. Ezi 100 plan midorozir gumazibar garir

gumazir ekiam iza, Iesus gaghora ghaze, ⁶ “Ekiam, nan ingangaris gumazim ariava muna dipenimin iti. An soroghafariba bar ariaghire, ezi a mizazir kuram barasi.” ⁷ Ezi Iesus ghaze, “Ki mangi a damighti, a ua deragham.” ⁸ Ezi midorozir gumazir ekiam Iesusin akam ikaragha a migia ghaze, “Ekiam, ki gumazir aghuir manam, ni nan dipenimin aven izam? Marki. Ni pura mikimtima, nan ingangaris gumazim deragham. ⁹ Ki uabi midorozir gumazir mabar apengan iti, egha uabi mabar garima, da nan apengan iti. Ezi ki me migei, ‘Ia mangi,’ eghti me mangam. O, ki me mikimam, ‘Ia izi.’ Eghti me izam. Egh ki uan ingangaris gumazir mam mikim suam, ni ingangaris kam damu, eghti an a damuam. Egha ki fo, ni mikimti, nan ingangaris gumazim ua deragh.” ¹⁰ Ezi Iesus migirigiar kam baregha, digavir kuram gami. Egha ragha a ko izir gumazibav gia ghaze, “Ki bar guizbangira ia migei, ki Israelin aven kamaghin nighnizir gavgavim itir gumazitamin ganizir puvati.

¹¹ “Ki ia migei, gumazamizir avirim uan nguibabar aruem anadir danganim ko aruem ghuaghiri danganim ategh, izi Abraham ko Aisak ko Jekop dukuagh, God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven dakozimin daperagh damam. ¹² Egh God faragh uan Nguibamin ikiasa misevezir darazi, God me batuegh me isiva danganir mitatem me akunigham. Eghti me tuangiva arangiva atariba kuskugh danganir kam in ikiam.”

¹³ Egha Iesus 100 plan midorozir gumazibar garir gumazir ekiam migia ghaze, “Ni mangi. Bizir ni

^{7:29}: Jo 7:46 * ^{8:1}: (8:1) Akar Matyu 5:2in itimin gan. ^{8:2}: Mt 9:18, Mk 1:40-44, Lu 5:12-14, Ap 10:25 † ^{8:2}: (8:2) Moses osirizir akaba migia ghaze, gumazim o amizir lepan arimariam itim, a Godin damazimin mize. An arimariam givaghtima a ua mangi uabi isiva, ofa gamir gumazibar akagh, eghti me an gantima an arimariam givagham, eghti me a mikim suam, a Godin damazimin zuegha ua dera. Wok Pris 13 ko 14in gan. ‡ ^{8:3}: (8:3) Judabar akar mam ghaze, gumazim arimariam lepa ikitima ni an suiragh, ni uaghan Godin damazimin mize. Ezi Iesus uan dafarim isava gumazir lepa itir kam gati, egha Godin damazimin mizezir puvati. A gumazimin arimariam a gifa, ezi gumazim ua dera. ^{8:4}: Wkp 14:1-32, Mt 9:30, Mk 5:43, 7:36, Lu 5:14, 17:14 ^{8:5}: Jo 4:47 ^{8:10}: Mt 15:28 ^{8:11}: Sng 107:3, Lu 13:29 ^{8:12}: Mt 13:42, 21:43, 22:13, 25:30, Lu 13:28, 2 Pi 2:17, Ju 13

nighnizir gavgavim itim, a ni bagh otogham.” Dughiar kamra, gumazir kamın ingangarir gumazim ua dera.

Iesus Pitan ivozir amizim gamizi, a ua dera

(Mak 1:29-31 ko Luk 4:38-39)

¹⁴ Ezi Iesus ghua Pitan dipenimın aven ghua garima, Pitan asamimın mıkazim an feima, an aria dakozim girighav iti. ¹⁵ Ezi Iesus an dafarim suirazima, an arimariam maghiram anetaghizima, a dikavigha Iesus bagha isai.

Iesus gumazamizir avirim gamizi, me ghuamaghe

(Mak 1:32-34 ko Luk 4:40-41)

¹⁶ Ezi aruem gevima, me gumazamizir avirir duar kuraba apazaziba inigha, Iesus bagha izi. Ezi Iesus duar kurar kabav gia me batozima, me an akamın gumazamiziba ataghrasi. Ezi Iesus arimariaba itir gumazamiziba bar men arimariaba agifa. ¹⁷ Godın akam inigha izezir gumazim Aisaia ghaze, “A uabi e bativir arimariaba ko mızaziba da batoghezi, da ghue.” Iesus Aisaian akam damighti, an oti-vasa, arazir kabagh ami.

Iesus uabın gın mangamin araz-ibav gei

(Luk 9:57-60)

¹⁸ Egha Iesus garima, avirir ekiam anekufa. Ezi a uan suren gumazibav gia ghaze, “E dipam giregh vongın mangam.” ¹⁹ Ezi Judan arazibagh fozir gumazir mam iza, kamaghın Iesus migei, “Tisa, ni danganir manamin mangam, ki uaghan ni ko mangam.” ²⁰ Ezi Iesus a migia ghaze, “Afiar atiaba nguazir toribar itima, kuaraziba mikonibar iti, ezi Gumazibar Otarim danganir dakuamiba puvati.” ²¹ Ezi gumazir mam, a uaghan Iesusın suren gumazim, a kamaghın Iesus migei, “Ekiam, ni faragh na amamangatightima, ki mangi uan afeziam mozim dafaka.”

²² Ezi Iesus a migia ghaze, “Marki. Ni nan gın izi, gumazir ovengeziba uari uan gumazir kuabar afi.”

Iesus migeima, aminir ekiam gifa

(Mak 4:36-41 ko Luk 8:22-25)

²³ Ezi Iesus botin anabozi, an suren gumaziba an gın zui. ²⁴ Me ghua ongarimın torimın aminir bar ekiam dikava ongarim gamima, a dipira kurim avasava ami. Ezi Iesus akuavira iti. ²⁵ Ezi an suren gumaziba agaghuragha a migei, “Ekiam, ni en akuragh, e arimighiregham!” ²⁶ Ezi a kamaghın me migei, “Ian nighnizir gavgavim bar sufi. Ia tizim bagha atiati?” Egha a dikavigha aminim ko ongarim migirighar gavgavim aning ganingizi, aminim givazima, dipam uam amiraghiri. ²⁷ Ezi an suren gumaziba nighnizir aviribagh amua ghaze, “Kar gumazir manmaghın amizim? A migeima, aminim ko dipavsizim an akam barasi!”

Iesus gumazir pumuningın duar kuraba batoke

(Mak 5:1-17 ko Luk 8:26-37)

²⁸ Ezi Iesus ghua Galilin ongarir dadarimın vongın itimın oto. Kar Gadaran nguazir asizim. Egha iza gumazir pumuning duar kuraba apazimning bato. Aning matmatın tongın ikegha izi. Egha aning bar ikuvizima, gumazamiziba aningın atiatigha tuavir kam garuir puvati. ²⁹ Egha aning pamten dia ghaze, “Ni Godın Otarim, ni tizim ga damuasa? Dughiam tighari, ni kagh izi ga gasighasighasa?” ³⁰ Ezi dar bizir ekiar mam mong saghon apa iti. ³¹ Ezi duar kurar kaba pamten Iesus gakaghora ghaze, “Ni e batosi, kamaghın ni e ateghtima, e mangi dar bizir munamin aven mangam.”

³² Ezi Iesus me migia ghaze, “Ia mangi.” Ezima duar kuraba gumazir kamning ategha ghua dabar aven ghue. Ezi dar bizir ekiar kam puv ara ghua davarir kurar

mamin ghuaghira dipam apa bar ariaghire. ³³ Ezi gumazir dabar gariba men ganigha ara ghue. Me ghua nguibar ekiamin otivigha bizir kabar gun gumazamizibagh eghari. Me uaghan gumazir duar kuraba apazazir pumuning bativizir bizibagh eghari. ³⁴ Kamaghin amizi, nguibar ekiar kam in itir gumazamiziba Iesus bagha izi. Me iza an gara a gakaghora ghaze, a men nguazim ategh danganir igharazitamin mangi.

9

Iesus gumazir soroghafariba aremesim akirizi, a ua dera
(Mak 2:1-12 ko Luk 5:17-26)

¹ Ezi Iesus ua bot inigha uamategha ongarir dadarir vongin itimin ghua uan nguibamin oto. ² Ezi me soroghafariba aremezir gumazir mam inigha a bagha izi. Gumazir kam akuriamin iti. Ezi Iesus men garima, me nighnizir gavgavim itima, a kamaghin arimariar gumazir kam migei, "Nan borim, nin navim bar amiragh iki. Ki nin arazir kuraba gin amada." ³ Ezi Judan arazibagh fozir gumazir maba Iesusin migirigiar kam baregha kamagh uariv gia ghaze, "Gumazir kam Godin danganim inigha kamaghin migei."

⁴ Ezi Iesus men nighnizibagh fogha givagha kamaghin me migei, "Ia tizim bagha nighnizir kurar kaba uan navir averiabar dagh ami? ⁵ Ki akar manam mikimam? Pura gumazir kinitam kamaghin a mikim suam, ki nin arazir kuraba gin amada. Egh uaghan gumazir kinitam kamaghin a mikiman kogham, ni dikavigh uan akuriam inigh mangi, egh ua deragh. ⁶ Eghti ki ia kamaghin foghasa ki ifonge, Gumazibar Otirim, a nguazir

kamin arazir kuraba gin amangamin gavgavim iti." Iesus kamaghin mikemegha soroghafariba aremezir gumazimin gara kamaghin a migei, "Ni dikavigh uan akuriam inigh uan dipenimin mangi!" ⁷ Ezi gumazir kam dikavigha uan dipenimin ghu. ⁸ Ezima gumazamiziba arazir kam in ganigha bar digavir kuram gami. Egha me Godin ziam fa ghaze, "Godra gavgavir kam isa gumazibagh anidi."

Iesus Matyun diazi, an an gin zui
(Mak 2:13-17 ko Luk 5:27-32)

⁹ Ezi Iesus danganir kam ategha ghua garima, gumazir mam dagiaba isir dipenimin aperaghav iti. An ziam Matyu. Ezi Iesus a migia ghaze, "Ni nan gin izi." Ezima Matyu dikavigha an gin zui.

¹⁰ Ezi Iesus dipenimin ikiava apima, gumazir dagiaba isiba ko gumazir arazir kurabagha amir aviriba, me iza Iesus ko an suren gumaziba ko api.* ¹¹ Ezi Farisiba kamaghin gara Iesusin suren gumazibar azai, "Ian Tisa, a tizim bagha dagiaba isir gumaziba ko arazir kurabagh amir gumaziba koma api?"†

¹² Ezi Iesus migirigiar kam baregha kamaghin me migei, "Arimariaba puvatizir gumaziba, dokta bagha zuir puvati. Gumazir arimariaba itibara, me dokta bagha zui. ¹³ Ia mangi, Godin Akinafarir osizirim da fofozim inigh. Ki ia ofa gamir arazibagh ifongezir puvati. Nan ifongiamra kara, ia arazir aghuibar gumazir igharazibar amu." Egha Iesus ua me migia ghaze, "Ki Godin damazimin derazir gumaziba bagha izezir puvati. Ki gumazamizir arazir kurabagh amibar dimasa ize!"

9:2: Mt 8:10, Mk 2:3-5, Lu 5:18-20 **9:4:** Sng 94:11, Mt 12:25, Lu 6:8, 9:47, Jo 2:25 **9:5:** Mk 2:5, 2:9,

Lu 5:20, 7:48 **9:6:** Jo 5:8, 17:2 * **9:10:** (9:10) Matyu osirava migirigiar kam abizir puvati. Me ti tinan dipenimin api? Avirir ekiam ghaze, ti Matyun dipenim (Mak 2:15) Marazi ghaze Iesusin dipenim.

† **9:11:** (9:11) Farisiba bar akar gavgavir aviribagh amigha dar gin zui. Egha ghaze, gumazir manam men migirigiabar gin zuir puvati, egha arazir kuram gami, kamaghin me Godin damazimin mize. Egh gumazir igharazitam gumazir kam ko ikegham, a uaghan Godin damazimin mize. Farisiba uaghan ghaze, gumazir Rom in gavman bagha dagiaba isiba, me zurara Rom in itir darazi ko iti, kamaghin me Godin damazimin mize. **9:13:** Hos 6:6, Mt 12:7, Mk 2:17, Lu 5:32, 1 Ti 1:15

Iesus dagheba ataghrazir arazim migei

(Mak 2:18-22 ko Luk 5:33-39)

14 Ezi Jon Gumaziba Ruer Gumazimin suren gumaziba iza, kamaghin Iesusin azai, “Manmaghin amizi, e ko Farisiba, e God ko mikimasa dagheba ataghrazima, nin suren gumaziba dagheba ataghrazir puvati?” 15 Ezi Iesus kamaghin me migei, “Ia nighnigh. Gumazitam amuimin ikisi damu, uan adarazi ko ikitima, me ti amughamugh, dagheba ataghraghan kogham. Puvati. Me dagheba ataghrazir dughiam iti. Gumazitaba gin izi, gumazir kamın aku mangiti, a me ategham, eghti dughiar kamın me dagheba ataghraghan.

16 “Gumazitam inir avizir igiatam inigha korotiar ghuritam porogha a isamizir puvati. A kamagh damigh gin korotiar kam rueghtima, inir avizir korotiar bibizim apirizim akuvaghiva korotiar ghurim bar anebigham. 17 Eghti gumazitam wainin igiam inigh, a isiva asizir inir misevir ghuritam agurighan kogham. A kamaghin damightima, wainin dipam gin buva anangva asizir inir ghurir kam abighti, wainin dipam nguazim giregham. Eghti wain ko asizir inim virara ikuvigham. Kamaghin me wainin igiam isa asizir inir igiabaram azui, eghti aning virara deraghvira ikiam.” ‡

Iesus guivir aremezim gamizi, a ua dikafi. Egha uaghan amizir mamın arımarıam agıfa

(Mak 5:22-43 ko Luk 8:41-56)

18 Ezi Iesus Jonin suren gumaziba ko mighavira itima, gumazir dapanir ekiar mam iza Iesusin boroghın tevemning apirigha kamaghın a

migei, “Nan guivim datirighrama areme, ezi ni izi uan dafarim a datightima a ua dikavigham.” 19 Ezi Iesus dikavigha an gin zuima, an suren gumaziba a ko zui.

20 Ezima amizir mam, a 12 plan azenibar, zurara ghuzim bati. Amizir kam Iesusin girakirangin iza an korotiar avizimin suira. 21 A kamaghin nighnigha ghaze, “Ki ti an korotiar avizimin suiraghti, nan arımarıam ti gıvaghıam.” 22 Ezi Iesus ragha an gara a migha ghaze, “Nan guivim, ni navim bar amıragh iki. Ni nighnızir gavıgavım nan iti, kamaghın, nin arımarıam gıfa.” Dughiar kamra, amizir kamın arımarıam gıfa.

23 Ezi Iesus ghua gumazir dapanir ekiar kamın dipenimın otogha gari, amiziba ko gumaziba azia iti. Gumazir maba sıghabagh ivima, gumazamiziba azia nigınir ekiam gami. 24 Ezi Iesus me batogha me migha ghaze, “Ia dikavigh mangi. Guivim aremezir puvati. An akui.” A kamaghın migeıma, me a dipofi. 25 A me batoghezi, me azenan ghuezıma, Iesus aven ghua guivimın dafarımın suırazıma, a dikafi. 26 Ezi Iesus amizir bizir kamın eghaghanım nguıbaba bar dar ghu.

Iesus gumazir damazir okavırızir pumuning, ko gumazir migeir puvatızir mam, me gamizi, me ua dera

27 Ezi Iesus danganir kam ategha zuima, gumazir damazir okavırızir pumuning an gin iza kamaghın an dei, “Ni Devitın Otarım, ni gan apangkufigh.” § 28 A ghua dipenimın aven ghuzıma, gumazir kamning a bagha izıma, a kamaghın aningın azai. “Gua bizir ki damuamin kam, gua nighnızir gavıgavım an iti, o

‡ 9:17: (9:17) Judaba asizir memeba misoghava dar iniba isava dar dipav kivizibagh ami, egh me da inigh wainin dipabar aghuam. Wainin oviziba, me igiamra da mirmirighiva, da isiva wainin misevibar aghuam, egh aneteghti a dughiatabar ikegham. Egh wain, onganım itir dipamın otogham. Wain memen inir kamın aven iki buv mangi, egh memen inir ghurim abigham. Me wainin misevir bar igiam a gurighti, wain deravira iki, egh inir igiam abighan kogham. 9:18: Mk 5:22, Lu 8:41-42 9:20:

Mk 5:25, Lu 8:43 9:21: Mt 14:36 9:24: Jo 11:11 9:27: Mt 15:22, 20:29-34 § 9:27: (9:27) Judaba ghaze, Gumazir God ua Gumazamiziba Iniasa Mısevezım, Atrıvım Devitın ikızımın otıvam. Gumazir damazir okavırızir kamning nighnızir gavıgavım Iesus ikia ghaze, Israelba gumazir kamra mizuai. Kamaghın aning dia ghaze, “Devitın Otarım.”

puvati?" Ezi aning ghaze, "Are, Ekiam ga nighnizir gavgavim an iti."²⁹ Ezi Iesus uan dafarim isa aningın damazimning gatigha kamaghın migei, "Gua nighnizir gavgavim iti. Kamaghın, gua ua gan."³⁰ Ezi aningın damaziba kuiaghrezi, aning ua gari. Ezi Iesus aningın anogorogha aningın migha ghaze, "Gua tong bizir gua batozir kam tavin mikiman marki."³¹ Puvati. Aning ghua Iesus amizir arazir aghuir kamın gun bar distrighın kamın itir gumazamizibav keme.

³² Gumazir kamning Iesus ategha zuima, gumazamiziba migeir puvatizir gumazir mam inigha, Iesus bagha izi. Gumazir kam, duar kuraba a gapasa.³³ Ezi Iesus an duar kuraba batoghezima, gumazir kam ua migei. Ezi gumazamiziba digavir kuram gamua ghaze, "Fomira, kantri Israelin aven, bizir kamagh garitam otozir puvati."³⁴ Ezi Farisiba ghaze, "A duar kurabar gumazir dapanimın gavgavimın duar kuraba batosi."

Iesus ingangarim isa uan suren gumazibagh anidi.

(Sapta 9:35-10:42)

Iesus gumazamizibar apangkufi

³⁵ Ezi Iesus nguibar ekiaba ko nguibar doziba bar dagh arua, men God ko migeir dipenibar aven ghua, gumazamizibar sure gami. A God Bizibagh Ativamin Dughiamın akam me migha men arimariaba ko osımtızir men namnabar itiba bar da gefi.³⁶ A gumazamizir avirir dafamin garima, men nighniziba tintinibar itima, me osımtızibar aven arua, mati sipsipba ghuaviba puvatizir moghın iti. Kamaghın amizi, a bar men apangkufi.³⁷ Egha a uan suren gumazibav gia ghaze, "Dagher bar avirim anigha gıvagha azenimın iti.

Ezi ingangarir gumazir da iniamin aviriba puvati.³⁸ Kamaghın, ia azenir kamın ghuavimın azangıghti, a ingangarir gumaziba amangtım, me an azenimın mangi, dagheba iniam."

10

12 plan suren gumazibar ziaba (Mak 3:13-19 ko Luk 6:12-16)

¹ Ezi Iesus uan suren gumazir 12 plan diazi, me izima, a duar kuraba batoghıva arimariar gumazamizibar itibar akıramın gavgavim me ganıngi. ² Aposelin 12 plan ziabara kara: Men faragha zuim, Saimon, an ziar mam Pita, ko an dozim Andru. Ko Jems, Sebedin otarım, ko an dozim Jon, ³ Filip ko Bartolomyu ko Tomas ko Matyu, a gumazir dagiaba isim, ko Jems, an Alfiusın otarım, ko Tadius, ⁴ ko Saimon, a marazi ko me Selotin ikizimın iti, koma Judas Iskariot, gumazir Iesus isava, apanibagh anıngizim.

Iesus ingangarim isa, 12 plan aposelbagh anidi (Mak 6:7-13 ko Luk 9:1-5)

⁵ Ezi Iesus gumazir 12 plan kaba amaga akar kam me ganıga ghaze, "Ia Kantrin Igharazibar Gumaziba bagh mangan marki. Egh Samarian nguibar ekiabar mangan marki.* ⁶ Ia sipsipın ovengezir Israelin ikizimın itiba bagh mangi. ⁷ Ia mangi, akam akun suam, 'God Bizibagh Ativamin Dughiam a roghıra izegha gıfa.' ⁸ Ia mangi gumazamizibar arimariaba agıva; egh gumazir aremeziba me damuti me ua dikav, egh lepa itir gumazibar amuti me ua zuegh, egh duar kurar gumazamizibagh apazaziba da batogh. Bizir ia inimiz ia purama a ini, ia a gıvezezir puvati.

9:29: Mt 8:13 **9:30:** Mt 8:4 **9:32:** Mt 12:22 **9:33:** Mk 2:12 **9:34:** Mt 10:25, 12:24, Mk 3:22, Lu 11:15 **9:35:** Mt 4:23, Mk 1:39, Lu 4:44 **9:36:** Nam 27:17, 1 Kin 22:17, 2 Sto 18:16, Ese 34:5, Sek 10:2, Mt 14:14, Mk 6:34 **9:37:** Mk 6:34, Jo 4:35 **10:1:** Mt 9:35, Mk 3:13-15, 6:7, Lu 9:1 **10:5:** Ap 13:46

* **10:5:** (10:5) Kar Iesusın mighırgıar ruarir mam, Namba 2. Akar 10:5-42ın itiba, da suren gumaziba Godın akam akun darutıma arazir me bativamıbav gei. **10:6:** Jer 50:6, Mt 15:24 **10:7:** Mt 3:2, 4:17, Lu 10:9-11 **10:8:** Ap 20:33 **10:9:** Lu 10:4

Kamaghira ia pura a isi gumazamiz-ibar aning. Ia a bagh ivezitam inian kogham.

⁹ “Ia gol tam o silvan dagiatam o kapan dagiatam inigh mangan marki. ¹⁰ Ia daruamin dughiabar, ia biamitaritam inian marki. Egh ia siotiar pumuning, o dagarir asuatam o difizitam inigh mangan kogham. Bar puvati. Guizbangira, ingangarir gumaziba, me damamin dagheba, me da isi me daning.

¹¹ “Egh ia nguibar ekiatamin mangam, o nguibar dozitam in angstva, ia deraghvira azangsigh fogh, gumazir manam an arazir aghuibagh amua egha bar dera. Egh ia gumazir kam ko iki mangi, dughiar ia nguibar kam ategh mangamim. ¹² Egh dipenir ia aven zuim, ia kamaghin an aven itir daraziv kim, ‘God deragh ia damuam.’ ¹³ Egh gumazamizir dipenir kam in itiba, ia gifueghiva ia inighti, ia me ko iki, egh ia God in azaraghti, ian navir amirizim me ko iki. Me ian aghuaghti, ia uan navir amirizir kam me da uam a inigh. ¹⁴ Egh gumazitam ia inigh uan dipenimin mangan aghuagh, egh ian akam baraghan koghti, eghti dughiar ia dipenir kam o nguibar kam ataghraghamim, ia uan dagaribar itir mineziba apisigh.† ¹⁵ Ki guizbangira ia migei, God in Kot in Dughiam in, God gumazamizibar arazir kuraba tuisighiva, eghti gumazamizir nguibar kam in itiba iniamin osimtizim, a Sodom ko Gomora uan arazir kuraba bagh in izim in osimtizim bar a gafiragham.”

Osimtizir aviriba otivam
(Mak 13:9-13 ko Luk 21:12-17)

¹⁶ Ezi Iesus migia ghua ghaze, “Ia oragh, ki sipsipbar min ia isava afiar atiabar tongin ia amadi. Eghti ia

kuruzibar araziba iniva deravira biz-ibagh nighnigh ia gin dar amu. Egh ia kuarazir bunbabar arazibar amu, kamaghin ia arazir kuratam damusi nighnighan marki. ¹⁷ Ia deraghvira uari bagh gan. Me ian suiragh, uan kaunselbar damazibar ia isi kotiam darighiva, egh uan God ko migeir dipenibar ia fozorogham. ¹⁸ Egh me nan ziam bangin, ia iniva gavmanba ko atrivibar damazibar mangam. Egh ia akar aghuim in gun gumazir ekiar kabav kim. Egh uaghan Kantrin Igharazibar Gumaziba, ia uaghan me mikim. ¹⁹ Egh me ia inigh kotiam in mangitima ia atiating kamaghin nighnighan marki, ‘E migirigiar manatam damuam? O, e manmaghin men akaba ikarvagham?’ Puvati. God uabi dughiar kam in ia mikimamin akaba ia daningam. ²⁰ Ia uari mikiman kogham, puvati. Ian Afeziam in Duamra, ian akatoribar aghu mikimam.

²¹ “Gumaziba uan aveghbuaba isi kot darighiva, egh me misoghiva arimighrisi me mikimam. Eghti afeziaba kamaghira uan boribar amuam. Eghti boriba uan afeziaba ko amebaba pazi me damuva, me misoghti, me arimighrisi, gumazibav kimam. ²² Eghti gumaziba bar nan ziam bangin ian ikuvigham. Me bar paza ia damuti, eghti gumazamizir gavgavigh iki mangi dughiar abuananam in otoghamiba, God men akurvagham. ²³ Egh gumazamiziba nguibar ekiar mam in pazi ia damuti, ia ar in nguibar ekiar igharazim in angin. Ki guizbangira ia migei, ia Israel in nguibar ekiar kabar aven damuamin ingangariba, da givaghan koghtima Gumazibar Otaram uamategham.

²⁴ “Suren gumazitam uan tisa gafirazir puvati, ezi ingangarir gumazitam uan gumazir ekiam

10:10: Nam 18:31, Lu 10:7, 1 Ko 9:14, 1 Ti 5:18 **10:12:** Lu 10:5-6 **10:14:** Ap 18:6 † **10:14:** (10:14) Suren gumaziba arazir kam damutima, nguibar ekiam in itir gumazamiziba gan fogh suam, me arazir kuram gami. Mak 6:11 ko Aposel 13:51 in gan. **10:15:** Stt 19:24-28, Mt 11:24, Ju 7 **10:16:** Lu 10:3, Jo 10:12, Ap 20:29, Ro 16:19, 1 Ko 14:20, Ef 5:15 **10:17:** Mt 24:9 **10:18:** Ap 25:23, 27:24 **10:20:** Jo 14:26, 1 Ko 2:4 **10:21:** Mai 7:6, Mt 10:35, 13:12, Lu 21:16 **10:22:** Mt 24:9, 24:13, Mk 13:13, Lu 21:17, Jo 15:18-21 **10:23:** Mt 16:28 **10:24:** Lu 6:40, Jo 13:16, 15:20 **10:25:** Mt 9:34, Mk 3:22, Lu 11:15

gafiraghan kogham. ²⁵ Eghti suren gumazim uan tisan min otoghiva, egh deragham. Egh ingangarir gumazim uan ekiamin min otoghiva, a uaghan deragham. Me ziar kam Belsebul a isa dipenimin ghuavim gati, ezi e kamaghin fo, me uaghan bar ziar kuraba da isiva an adarazi darigham.”[‡]

*Gumaziba Godrama atiatingam
(Luk 12:2-7)*

²⁶ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Gumaziba pazi ia damuti, ia men atiatingan marki. Bizir mogomebar aven ikeziba, bar azenim giram. Eghti migirigiar aven ikeziba, gumaziba bar dagh fogham. ²⁷ Ki mitatemin ia mikemezir akaba, ia angazangarimin dav kim. Egh sighsirir akar ia oraghiziba, ia mangi dipenir nogoribar tuiv dar gun gumazamizibav kim. ²⁸ Ia gumazir namnar kinibav sozibar atiatingan marki. Me ian duabav sueghan kogham. Puvati. Ia Godram atiating. A namnam ko duam uaghara aning isiva avimin aning gasighasighamin gavgavim iti. ²⁹ Ia fo, gumaziba kuarazir dozir pumuning wan toean virara aning givezegham. Ezi ian Afeziam deraghavira kuarazir kabar gari. Ian Afeziam ifueghan koghtima, kuarazir katam nguazim giran kogham. ³⁰ Egha God uaghan ian dapanir ariziba dar pone, egha a bar deraghavira ia gifo. ³¹ Kamaghin amizima, ia atiatingan marki. Ia kuarazir dozir kabar min itir puvati. Ia Godin damazimin bar ekevegha dagh afira.”

*E Iesusin adarazir ikiva aghumsighar
kogham
(Luk 12:8-9)*

[‡] **10:25:** (10:25) Ziam Belsebul, a Satanin ziar mam. Matyu 12:22-28in gan. **10:26:** Mk 4:22, Lu 8:17 **10:28:** Ais 8:12-13, Lu 12:4, Je 4:12, 1 Pi 3:14 **10:30:** Lu 21:18, Ap 27:34 **10:31:** Mt 6:26, 12:12 **10:32:** Lu 12:8, Ro 10:9-10, MAA 3:5 **10:33:** Mk 8:38, Lu 9:26, 2 Ti 2:12 **10:34:** Lu 12:49-53 **10:36:** Sng 41:9, 55:13 **10:37:** Lo 33:9, Lu 14:26 **10:38:** Mt 16:24, Mk 8:34, Lu 9:23, 17:33, Jo 12:25

[§] **10:38:** (10:38) Romin gavman, nguibar gumazir igharaziba koma pura ingangarir gumazir arazir kurabagh amiziba, me me isava ter ighuvibar me dui. Me faragh uan ter ighuvim gisaghpugh mangi danganir me misevizimin otogham. Iesus akar isin zuir kamin uan suren gumazibav gia ghaze, tina guizbangira an suren gumazimin otivsiva uaghan ovengamin nighnizim iki. **10:39:** Mt 16:25, Mk 8:35, Lu 9:24, 17:33, Jo 12:25

³² Ezi Iesus migia ghua ghaze, “Gumazir manam gumazamizibar damazimin ghaze, a nan anav, eghti ki uaghan uan Afeziazir uan Nguibamin itimin damazimin mikim suam, gumazir kam a nan anav. ³³ Eghti gumazitam gumazamizibar damazimin mikim suam, a nan anav puvati, eghti ki uaghan uan Afeziazir uan Nguibamin itimin damazimin mikim suam, gumazir kam nan anav puvati.”

*Ia Iesus bar a gifuegh, faragh
anetigh
(Luk 12:51-53 ko 14:26-27)*

³⁴ Ezi Iesus migia ghua kamaghin migei, “Ia nighnigha ghaze, ki navir vamiran arazim inigha, nguazir kamin ize. Ezi ia kamaghin nighnighan marki. Ki adariba ko midoroziba givasa izezir puvati. Puvati. Ki midorozir sabam inigha ize. ³⁵ Ki bizir kam bagha ize, ki gumazim damuti, a uan afeziamin apanimin ikiam. Eghti guivim uan amebamin apanimin ikiam, eghti amizir pamin itim uan ivozir amebamin apanimin ikiam. ³⁶ Gumazimin anababa uari, an apanim ikiva, an ikuvigham.

³⁷ “Gumazir manam uan afeziam ko amebam bar aning gifongegha, faragha aning arigha, egha na isa gin arigha, a guizbangira nan namakam puvati. Egha gumazir manam uan otarim o guivim bar aning gifongegha, faragha aning arigha, egha na isa gin arisi, a nan namakam puvati. ³⁸ Egh gumazir manam uan ter ighuvir an ovengamim a gisaghpugha nan gin zuir puvati, a nan namakam puvati. [§] ³⁹ Ezi gumazir manam deravira uan ikirimirim anekiriva,

gumazir kam gin ikian kogham. Eghti gumazir manam na bagha nighnigha uan ikirimirim akirizir puvati, a guizbangira ikirimirim bativam.”

Gumazir manam Kraisin adarazi deragha me gami, a uan ivezir aghuim iniam

(Mak 9:41)

⁴⁰ Ezi Iesus migia ghua ghaze, “Gumazir manam ia inigha arazir aghuibar ia gami, a na inigha arazir aghuibar na gami. Egha gumazir na inizim, a Godin na amadazi ki izezim a ini. ⁴¹ Eghti gumazitam suam, ki Godin akam inigha izir gumazitam in akurvaghasa, egha Godin akam inigha izir gumazir kam in akua uan dipenim in ghua an akurvagha deragha a gami, God gumazir kam, bizir aghuir an akam inigha izir gumaziba isiba, God da isiva a daningam. Eghti gumazitam suam, ki gumazir aghuitam in akurvaghasa, egha gumazir aghuitam inigha uan dipenim in ghua deraghavira an akurvaki, God gumazir kam uaghan, bizir aghuir gumazir aghuiba isiba, God da isiva a daningam. ⁴² Eghti tav suam, ki Iesus in suren gumazitam in akurvaghsi, egh pura dipar orangtizam a isiva suren gumazir ziaba puvatizir katam a danigam, bar guizbangira ki ia migei, God gumazir kam ivezir aghuim a daningam.”

Iesus bar tinara

11

(Sapta 11:1-16:20)

Jon Gumaziba Ruer Gumazim, uan suren gumaziba amadazi me Iesus bagha ghue

(Luk 7:18-35)

¹ Ezi Iesus akar kaba uan 12 plan suren gumazibagh ganiga, egha danganir kam ategha nguibar igharazibar ghua men sure gamua Godin akam me mikiri.

² Jon kalabus in ikia kamagh in God Ua Gumazamiziba Iniasa Misevezir Gumazim in ingangariba baregha uan suren gumaziba a bagha me amada. ³ Egha me migia ghaze, ia mangi kamagh in Iesus in azang, “Ti nirara, gumazir God faragha amangasa mikemezim? O, e ti ua gumazir igharazitam mizuamam?”

⁴ Ezi Iesus men azangsiziba ikaragha ghaze, “Ia mangi, bizir ia garava orazibar gun Jon mikim suam, ⁵ ‘Gumazir damazir okaviriziba ua gari, ezi gumazir suer amiriziba uam arui. Ezi gumazir lepa itiba ua zuegha dera, ezi gumazir kuarir orazir puvatiziba uam orasi. Ezi ovengezir gumaziba ua dikavima, ezi gumazir onganarazibagh amiba akar aghuim barasi.’” ⁶ Gumazir nan ganigha nighnizir gavgavim nan itim, an nighnizir gavgavim ikivira iki, eghti an navir averiam deraghti a bar akuegham!”

⁷ Ezi Jon in suren gumaziba an ategha ghuezima, Iesus an gun gumazamizibav gei, “Ia gumaziba itir puvatizir danganim in ghua tizim in ganasa ghue? Ia ti ghurunir aminim vaim in ganasa ghue? Puvati. ⁸ Ia tizimra ganasa ghue? Ia ti gumazir korotiar aghuiba aghuizitam in ganasa ghue? Puvati. Gumazir korotiar aghuiba azuiba, atrivibar dipenibar iti. ⁹ Ezi ia tizim in ganasa ghue? Ia Godin akam inigha izir gumazitam in ganasa ghue? Bar guizbangira! Ki ia migei, Godin akam inigha izir gumazir kam, a Godin akam inigha izir gumazir igharaziba, bar me gafira. ¹⁰ Gumazir kam baghavira Godin Akinafarim migia ghaze, ‘Ia oragh. Ki uan abuir gumazim amadaghtima, a faragh mangiva ni bagh tuavim akiram.’ ¹¹ Ki guizbangira ia migei, Jon Gumazibar Ruer Gumazim, gumazir nguazim in itiba, bar me

10:40: Mk 9:37, Lu 9:48, 10:16, Jo 13:20 **10:41:** 1 Kin 17:10, 2 Kin 4:8 **10:42:** Mt 18:5-6, 25:40, Mk 9:41, Hi 6:10 **11:2:** Mt 14:3 **11:3:** Mal 3:1 * **11:5:** (11:5) Godin akam inigha izezir gumazim Aisaia fomira ghaze, God uan adarazi Israelian akurvaghamim dughiam, arazir kaba otivam. Aisaia 35:1-7 ko 61:1-4 in gan. **11:6:** Mt 13:57, 26:31 **11:7:** Mt 3:5 **11:9:** Lu 1:76 **11:10:** Mal 3:1, Mk 1:2, Jo 3:28

gafira. Ezi gumazir God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikia ziaba bar puvatizim, a bar Jon gafira.

¹² “Jon Gumaziba Ruer Gumazimın dughiamin ikegha iza datirighin, gumazir kuraba God Bizibagh Ativamin Arazim iniasa puv ingara misosi. Egha me midorozir arazir anabar igharazibagh amua, egha osimtızir aviriba a ganıdi.† ¹³ Godın akam inigha ızir gumazibar osıziriba ko Moses Osirizir Araziba, da Godın akam akura iza Jon otozir dughiamın tu. ¹⁴ Kamaghın amızı, ia dar akam barahsi ifuegh, a baragh, ‘Godın akam inigha ızir gumazim Elaiza izam,’ kar a Jon baghavıra mıgei. ¹⁵ Tina kuarimning iti, an oragh.

¹⁶ “Eghti ki datirighin itir gumazamizibar arazibar gun mikimsıva akar ısın zuir manam mikimam? Me boribar mın biziba amadır danganımın apiaghav ikia uarir dei,

¹⁷ ‘E ia bagha marvibagh ivima, ia ighian aghua. Ezi e ongerakar amırızibagh amıma, ia azir puvati.’

¹⁸ Datirighin itir gumaziba, borir kabar mın ami. Jon izava pamten apir puvatıghava wainın dipaba apir puvatızıma, me ghaze, ‘Duar kuraba a gapasa.’ ¹⁹ Ezi Gumazibar Otaram izava dagheba ko wainın dipaba api. Ezi me ghaze, ‘İa gan, a gumazir puv daghem ko wainın dipam apim. Egha a dagıaba ısır gumaziba ko gumazir arazir kurabagh amıba, a men roroabagh amua me ko iti.’ Me kamaghın mıgeıma, gumazamizıba men gara fo, Godın fofozim a guızbangıra bizim.”

Navibagh irazir puvatızir gumazamizıba, me bar ikuvıgham
(Luk 10:13-15)

²⁰ İesus nguıbar ekiar mabar mirakelin avırıbagh amızı me uan navıbagh irazir puvati. Ezi İesus dughıar kamın nguıbar kabar gumazamizıbar atara ghaze, ²¹ “İa Korasının nguıbamın itir gumazamizıba, İavzıka! İa kuram iniam. İa Betsaidan nguıbamın itir adarazi, İavzıka! İa bar ikuvıgham. Gumazıtam Tairın nguıbam ko Saidonın nguıbamın ghua, mirakelin ki amızıba men tongın dagh amıghai, Tair ko Saidonın itir darazi ti fomıra navıbagh iragha, egha azir adıarıba aghuıgha, averenim gapiava aguruava, egha uan arazir kamın uari akakagha ghaze, me uan arazir kuraba ataki. ²² Ezi ki ia mıgei, Godın Kotın Dughiamın, osimtızir ia iniamim, an osimtızir Tair ko Saidon iniamim gafıragham. ²³ Ezi ia Kaperneamın nguıbamın itir darazi, ia ghaze, ia uari fegh Godın Nguıbamın ikiam, a? Bar puvati, God ia akunıghti ia Helın avım mıgıram. Ezi gumazıtam ti Sodomın nguıbamın ghua mirakelin ki ian tongın amızıbagh amızı, kamaghın Sodom ti ikiavıra ikiai. ²⁴ Ezi ki ia mıgei, Godın Kotın Dughiamın, osimtızir ia iniamim, an osimtızir Sodom inızim gafıragham.”

İa na bagh ızıva aghuvsazım iniam
(Luk 10:21-22)

²⁵ Egha dughıar kamın İesus kamaghın mıgei, “Afezıam, nı nguazım ko overıam gativazir Ekiam! Nı fofozım ko nıghnızir aghuıba itir gumazıba bizir kaba men modo, egha boribar mın itir gumazıbar aka. Kamaghın ki nı mınabi. ²⁶ Guızbangıra Afezıam, nı uan ifongıamın kamaghın ami.”

²⁷ Egha İesus ua kamagh mıgei, “Nan Afezıam bizıba bar ada isa nan dafarım gati. Ezi gumazıtam Otaram gifozir puvati. Afezıam uabıra a gıfo. Egha tav Afezıam gifozir

† 11:12: (11:12) Grıghın akamın mıgırıgıar kam me deragha anebıghızir puvati. Marazi nıghnıgha ghaze, İesus ghaze, gumazıtaba otıvıgh Romın gavman ko misogh me batuegh eghıva God Bizıbagh Ativamin Dughıam damıghtıma, a nguazımın ikiam. 11:14: Mal 4:5, Mt 17:10-13, Mk 9:11-13 11:18: Mt 3:4 11:19: Mt 9:10-14, Lu 7:35 11:23: Stt 19:24-28, Aıs 14:13-15 11:24: Mt 10:15, Lu 10:12 11:25: 1 Ko 1:26-29 11:27: Mt 28:18, Jo 1:18, 3:35, 10:15, 17:2, Fl 2:9

puvati. Otarim uabira, koma gumazir Otarim ifuegha Afeziam isava men akaziba, merara Afeziam gifo. ²⁸ Ia, gumazir ingangarir ekiabagh amua osimtızir aviriba ateriba, ia bar moghira na bagh izi. Eghti ki aghuvsazim ia danıngam. ²⁹ Ia na da fofozim iniva nan mıgırıgiabar apengan iki, egha mati temer ruarir me bulmakauningın tuemning gatizima aning uaning inıgha ingangarim gami moghın, ia nan apengan iki. Ia na gifo, ki uan navir averiamın aven uabi dikabıragha, egha ki gumazibar asughasusi. Egh ki ia damuti ia aghuvsazim iniam. ³⁰ Ter ruarir ki ian tuebagh arızim, ia a gumuam, ezi bizir ki aterim an osemezir puvati.”

12

Farisiba Sabatın dughiam bagha Iesus adoghadosi
(Mak 2:23-28 ko Luk 6:1-5)

¹ Egha Iesus Sabatın dughiar mamın uan suren gumaziba ko, raızın mın garir dagher mam wit, an azenir ekiamın torımın zui. An suren gumaziba mıtiriam men azima, me wıtın ovızir maba kuara da api. ² Ezi Farisiba men ganıgha kamaghın Iesus mıgei, “Ni gan, arazir nın suren gumaziba amim, en Judabar Araziba ghaze, me Sabatın dughiamın dar amuan kogham.”* ³ Ezi Iesus me ikaragha ghaze, “Ia ti Devit fomıra amizir arazımın eghaghanımın ganızir puvati? Devit dughiar kamın uan adarazi ko mıtiriam men azi, ⁴ ezi Devit Godın Averpenımın aven ghua me ofa damuasa atızir bret inıgha uan adarazi ko me aneme. E fo, me bretın kam raman kogham. Puvati, Moses Osirizir Araziba ghaze, ofa gamir gumazibara bretın kam ramam. ⁵ Egha ia ti Moses Osirizir

Arazibar ganızir puvati, a ghaze, ofa gamir gumaziba me Godın Dıpenımın aven Sabatın me ingaram. Me ingara, egha Godın damazim arazir kuraba puvati. ⁶ Ezi ki ia mıgei, bizir Godın Dıpenim gafirazim a kagh iti. ⁷ Egha Godın Akınafarımın aven itir mıgırıgiar mam ghaze, ‘Ki apangkuvir arazim gifonge, ki ofan kınıbagh ifongezir puvati.’ Ia mıgırıgiar kam gifogha, egha ia pura osimtıziba gumazir aghuibagh arıghan koghai. ⁸ Ezi Gumazibar Otarim a Sabatın dughiamın Ekiam.”

Iesus gumazir dafarir ekonezim Sabatın dughiamın a gamizıma a dera
(Mak 3:1-6 ko Luk 6:6-11)

⁹ Egha Iesus danganir kam ategha nguıbar ekıar mamın ghua God ko mıgeir dıpenımın aven ghu. ¹⁰ Ezi gumazir mam dıpenir kamın aven iti, an dafarir mam bar ekone. Ezi gumazir maba Iesus akatam a gasasa, egha kamaghın an azai, “Moses Osirizir Araziba manmaghın mıgei? E Sabatın dughiamın gumazibar arımariabar akıram, o puvatıgham?” ¹¹ Ezi Iesus kamaghın me mıgei, “Ian tongın itir gumazitam, a sipsipın mam ikıtıma, egh Sabatın dughiamın sipsipın kam mozıtamın magırıghtıma, eghti a ti mangı uam anesıgham, o? ¹² E fo, gumazımın ikırımırım sipsipın ikırımırım bar a gafıra! Kamaghın amizıma, e fo Moses Osirizir Araziba en amaman-gatızı, e Sabatın dughiamın gumazıbar akurvagham.” ¹³ Egha a gumazir kam mıgei, “Ni uan dafarım onegh.” Ezi gumazım uan dafarım onezıma an dafarım dafarir vuemın mın, ua dera. ¹⁴ Ezi Farisiba dikavıgha God ko mıgeir dıpenim ategha uari

11:28: Jer 31:25 **11:29:** Jer 6:16, Sek 9:9, Jo 13:15, Fl 2:5, 1 Jo 2:6 **11:30:** 1 Jo 5:3 **12:1:** Lo 23:25, Mk 2:23-28, Lu 6:1-5 **12:2:** Kis 20:10, Mt 12:10, Lu 13:14, Jo 5:10, 7:23 * **12:2:** (12:2) Moses Osirizir Araziba, Sabatın ingangaribar amuasa Judabar anogrosi. Me Sabatın damuan koghamın ingangarir mam, a dagher andıziba iniamın ingangarim. Ni, Kisim Bek 34:21ın gan. Farisiba ghaze, Iesusın suren gumaziba arazir kamın gın zuir puvati. **12:4:** Wkp 24:9 **12:5:** Nam 28:9-10 **12:6:** Mt 12:41-42, Lu 11:31-32 **12:7:** Hos 6:6, Mt 9:13 **12:10:** Lu 14:3 **12:11:** Kis 23:4-5, Lo 22:4, Lu 14:5 **12:14:** Mt 26:4, 27:1, Mk 3:6, Lu 6:11, Jo 7:1, 7:19, 11:53

akuvagha Iesus misoghasa tuaviba buri.†

Iesus a guizbangira Godin ingangarir gumazim

¹⁵ Farisiba Iesus misoghasa tuaviba burima, a men arazir kam gifoghava nguibar ekiar kam ategha ghu. Ezi gumamazir aviriba an gin zuima, a men arimariaba bar dar kirima, me ua dera. ¹⁶ Ezi a men anogorogha ghaze, me an gun igharazibav kiman markiam. ¹⁷ A Godin akam inigha izir gumazim Aisaian migirigiam damuti, an otivasa, egha a kamaghin ami. Aisaia kamaghin mikeme,

¹⁸ “Kar nan ingangarir gumazim, ki uabi anemisefe,
egha ki bar a gifuegha, a bagha bar akonge.

Ki uan Duam a datighti, a Kantrin Igharazibar Gumaziba me mikim suam,
dughiar ki men araziba tuisighamim otivam.

¹⁹ Gumazir kam atar dagarvaghan kogham.
Me tuavibar an tiarim baraghan kogham.

²⁰ Egh ighurunir gavgaviba putatigha dipirasava amim, a bar dipirighan kogham,
egha lamın pamtem isir putatizim, an anemungeghan kogham.

Egh kamaghira, a gavgaviba putatizir gumamazibar asughasugh deravira me damuam.

A kamaghira damu mangi, arazir aghuiba dar amutima da bar azenim giramin dughiam otogham.

²¹ Eghti Kantrin Igharazibar Gumaziba nighnizir gavgavim an ikiva

uarir akurvaghsiva a mizuam ikiam.”

Me ghaze, Iesus Belsebulin gavgavimin ingari

(Mak 3:20-30 ko Luk 11:14-23 ko 12:10)

²² Dughiar kamın me duar kuram apazazir gumazir mam inigha Iesus bagha ize. Gumazir kam migeir putatigha uaghan garir putati. Ezi Iesus gumazir kam a gamizima a deragha ua migia egha uaghan gari. ²³ Ezi gumamaziziba digavir kuram gamigha migia ghaze, “Gumazir kam ti Devitin otarim, a?”‡

²⁴ Ezi Farisiba migirigiar kam baregha ghaze, “Gumazir kam, duar kurabar gumazir dapanim Belsebul, gavgavim a ganingizi, ezi a gavgavir kamın duar kuraba batosi.”§

²⁵ Ezi Iesus men nighnizibagh fogha egha kamagh me migei, “Kantrin tamın gumaziba uari tuiragh uarira uariv soghiva, eghti men dabirabim ikuvigham. Eghti dipenir vamira itir darazi o nguibar vamira itir darazi uari tuiragh uarira uariv soghiva, eghti men dabirabim ikuvigham. ²⁶ Eghti kamaghira e fo, Satan uabi uabi batoghiva, an adarazi uari tuiraghiva, egh a managh gavgavim inigh bizibagh ativam. ²⁷ Ia ghaze, ki Belsebul da gavgavim isa duar kuraba batosi. Ezi kamaghin, tina ian adarazir akurvazima, me duar kuraba batosi? Ian adarazi amir araziba, darara ian akagha ghaze, ia paza na migei. ²⁸ Eghti ki Godin Duamin gavgavim inighiva duar kuraba batoghti, eghti bizir kam ian akaghti, ia kamaghin fogh suam, God Bizibagh Ativamin Dughiam ia batogha gifa.

²⁹ “Eghti gumazir manam mangi pura gumazir gavgavitamin dipenimin

† **12:14:** (12:14) Farisiba ghaze, arimariaba agevir arazim uaghan ingangarir mam, egha Sabatin arazir kaba uaghan dar anogoroke. Ezi Farisiba gari, Iesus Sabatin arimariaba agevi, kamaghin me a baseme, egha a misueghasa tuaviba buri. Luk 13:14 ko Jon 5:16-18in gan. **12:15:** Mk 3:7-10 **12:16:** Mt 8:4, Mk 3:12 **12:22:** Mt 9:32-33 ‡ **12:23:** (12:23) Akar Matyu 9:27in itimin gan. **12:24:** Mt 9:34, 10:25, Mk 3:22, Lu 11:15 § **12:24:** (12:24) Belsebul uaghan Satanin ziar mam. **12:25:** Mt 9:4, Jo 2:25, MAA 2:23 **12:28:** Dan 2:44, 7:14, Lu 1:33, 17:20-21, Ap 10:38, 1 Jo 3:8 **12:29:** Ais 49:24, Lu 11:21-23, 1 Jo 4:4

aven mangiva an biziba oke-megham? Puvatigham. A faraghvira benibar gumazir gavgavir kam ikegham. A kamaghin a damigh gumazir kamin dipenimin aven mangi, an biziba okemegham.

³⁰ “Tina nan namakam puvati, a nan apanim. Ezi gumazim nan akuragha gumazamiziba akumakuir puvati, gumazir kam men gintizima me tintinibar zui.

³¹ “Kamaghin amizi, ki ia migei, gumazamiziba amir arazir kuraba ko me Godin ziam gasighasizir akaba, God bar da gin amadagham. Eghti gumazitam Godin Duamin ziam gasighasighti, God an arazir kurar kam gin amadaghan kogham. ³² Eghti gumazitam akar kuratam Gumazibar Otaram mikemeghti, God an arazir kurar kam gin amadagham. Eghti gumazitam Godin Duam akar kuratam a mikemeghtima, God dughiar kam ko gin izamin dughiamin, an arazir kurar kam, a gin amadaghan kogham. An arazir kurar kam an ikivira ikiam.”

*Temer kuraba ovizir kuraba bati
(Luk 6:43-45)*

³³ Ezi Iesus migia ghua ghaze, “Ni temer aghuim ikitima, an ovizir aghuiba uaghan ikiam. Egh ni temer kuram ikitima, an ovizir kuraba uaghan ikiam. ³⁴ Ia gumazir kuraba, ia kuruzir kurabar min iti! Egh manmagh migirigiar aghuitam mikemegham? Puvati. Ian navir averiabagh izivazir nighniziba dar amara ian akatoribar otifi. ³⁵ Gumazir aghuim, an navir averiamin aven nighnizir aghuiba a gizifa, egha amara arazir aghuibagh ami. Gumazir kuram, an navir averiamin aven nighnizir kuraba a gizifa, egha amara arazir kurabagh ami. ³⁶ Ezi ki

ia migei, Godin Kotin Dughiamin, a pura men migirigiar nighniziba puvatiziba bagh vaghvagh men azangsighiva, me tuisigham. ³⁷ God gin nin migirigiabagh nighnighiva, ni tuisigham, eghti nin migirigiabara ni damutima, God gumazir aghuim o gumazir kuram ni darigham.”

Me mirakelin tam damuasa Iesusin azai

(Mak 8:11-12 ko Luk 11:29-32)

³⁸ Ezima Judabar arazibagh fozir gumazir maba ko Farisin maba kamaghin Iesus migei, “Tisa, ni mirakelin arazitam damuti, an otoghti e fogh suam, ni guizbangira Godin ingan-garim gami.”

³⁹ Ezi Iesus me ikaragha ghaze, “Gumazamizir dughiar kamin itiba, me bar gumazamizir kuraba! Egha me guizbangira God baghvira itir puvati. Me zurara mirakelin tam ganasa. Me tam ganighan kogham. Puvati. God mirakelin arazir vamira men akagham. Godin akam inigha izir gumazim Jona batozir mirakelin kamra, me an ganam. ⁴⁰ E fo, Jona arueba ko dimagarir pumuning ko mizekimin osirir ekar mam in navir averiamin ike. Ezi kamaghira Gumazibar Otaram arueba ko dimagarir pumuning ko mizekimin nguazimin aven ikiam.** ⁴¹ Eghti God Kotin Dughiamin, Niniven gumazamiziba dikavigh ian arazir kurabar gun mikimam. Ia fo, Nineven adarazi Jona akunizir akam baregha navibagh ira. Ezi Gumazir datirighin ian tongin itir mam, a bar Jona gafira! ⁴² Fomira Seban Atrivir Amizim nguazir kamin saghon ikegha Solomonin fofozir aghuimin akaba baraghasa ize. Ezi gumazir mam bar Solomon gafiragha ian tongin iti. Kamaghin, God gumazamizibar Kotim Damuamin Dughiamin, Seban

12:30: Mk 9:40, Lu 9:50, 11:23 **12:31:** Mk 3:28-29, Lu 12:10, Ap 7:51, 1 Ti 1:13, Hi 6:4-6, 10:26, 1 Jo 5:16 **12:32:** Mt 11:19, Lu 12:10, Jo 7:12, 7:52, 1 Ti 1:13 **12:33:** Mt 7:16-20, Lu 6:44 **12:34:** Mt 3:7, 15:18, 23:22, Lu 3:7, 6:45 **12:38:** Mt 16:1, Mk 8:11, Lu 11:16, Jo 6:30, 1 Ko 1:22 **12:39:** Mt 16:4, Mk 8:12, Lu 11:29-32 ** **12:40:** (12:40) Ni Jona 1:17in gan. Godin akam inigha izir gumazim Jona, uaghan Jonan gun migia ghaze, a ghua nguibar ekiam Niniven ghua akam akurima gumazamiziba a baregha uan navibagh ira. **12:41:** Jna 3:5 **12:42:** 1 Kin 10:1-10, 2 Sto 9:1-12, Mt 12:6

Atrivir Amizim tugh datirighin itir gumamazibar arazir kurabar gun mikimam.”

Duar kuram uamategha ize

(Luk 11:24-26)

⁴³ Ezi Iesus migia ghua ghaze, “Duar kuram gumazir mam ategha dipaba puvatizir danganibar arua ikiamin danganiba buri, egha a tam batozir puvatigha, ⁴⁴ egha uabi migia ghaze, ‘Ki uamategh faragha ikezir dipenimin mangam.’ Egha a uamategha ghua garima, me dipenim avizi, a bar zuezima an itir biziba bar deragha ikia egha pura iti. ⁴⁵ Egh duar kurar kam mangi, ⁷ plan duar kurar a gafiragha arazir kurabagh amiba, men aku izam. Egh me mangi, dipenir kam in ikiam. Gumazir kam faragha paza ike, egh a datirighin bar paz ikiam, eghti an dabirabim a faragha ikezir dabirabim bar a gafiragh bar ikuvigham. Arazir kamaghira amizim, gumamazizir kurar datirighin itiba uaghan me bativam, eghti me bar pazi ikiam. Eghti men dabirabim, faragha ikezir dabirabim bar a gafiragh bar ikuvigham.”

Terara Iesusin amebam ko doziba

(Mak 3:31-35 ko Luk 8:19-21)

⁴⁶ Iesus me migiavira itima, an amebam ko doziba iza dipenimin azenimin ikia a ko mikimasa. ⁴⁷ Ezi gumazir mam a migia ghaze, “Ni gan, nin amebam ko doziba azenimin tuivighav ikia ni ko mikimasa.”* ⁴⁸ Ezi Iesus gumazir kam ikaragha ghaze, “Tina nan amebam? Te nan doziba?” ⁴⁹ Egha uan suren gumazibar akagha ghaze, “Ia gan! Nan amebam ko dozibara kara. ⁵⁰ Gumamazizir nan Afeziar uan Nguibamin itim ifongezir arazibar gin zuiba, me nan doziba ko nan amiziba ko nan amebam.”

12:43: Jop 1:7, Lu 11:24, 1 Pi 5:8 **12:45:** Hi 6:4, 2 Pi 2:20-22 **12:46:** Mt 13:55, Mk 3:31, Jo 2:12, Ap 1:14 * **12:47:** (12:47) Fofozir gumazir maba mikovezir pumuningin (*) tongin itir migirigiar kabar ghaze, Matyu uabi da osirizir puvati. Gumazir igharazim gin da osiri, eghti da Mak 3:32 koma Luk 8:20 mirara mangasa. **12:50:** Jo 15:14, Ro 8:29, Ga 5:6, 6:15, Kl 3:11, Hi 2:11 **13:2:** Lu 5:1-3 * **13:3:** (13:3) Kar Iesusin migirigiar ruarir Namba 3, a Matyun osiziribar aven iti. Akar kaba, da 12:3-52in iti. Ezi God Bizibagh Ativamin Dughiamin, migirigiar aviriba dar iti. **13:12:** Mt 25:29, Mk 4:25, Lu 8:18, 19:26

13

Iesus witin oviziba akurir akar isin zuim migei

(Mak 9:14 ko Luk 8:4-8)

¹ Aruer kamra Iesus dipenim ategha azenan ghu. Egha ghua dipar dadarimin aperaghav iti. ² Ezi gumamazizir aviriba a bagha ize, egha men avirim bar ekefe. Kamaghin a kurir mam in biraghava apera. Ezima gumamaziziba dipar dadarimin tuivighav iti. ³ Ezi Iesus akar isin zuir aviribar me migei. Egha kamaghin migei, “Ia oragh. Gumazir mam witin oviziba inigha ghua uan azenimin da akurava arui.* ⁴ A da akurima witin ovizir maba tuavimin irezima, kuaraziba iza da ame. ⁵ Ezi maba dagiabagh isin itir nguazir evarim gire. Nguazir kam mitemezir puvati, ezi witin oviziba zuamira afuangi. ⁶ Ezi dar biba bar nguazimin aven iraghuezir puvati, ezi aruem anaga dagh isirazi, ezi da isia misingi. ⁷ Ezi witin ovizir maba benir dikoniba itir nguazim giregha, benibar tongin afuangizi, benir dikoniba aghuava beniba da ikiaghariki. Ezi dar oviziba misevezir puvati. ⁸ Ezi witin ovizir maba nguazir aghuim giregha dagheba misefi. Maba 100 plan oviziba misevima, maba 60 plan oviziba misevima, maba 30 plan oviziba misefi. ⁹ Tina kuarimning iti, an oragh.”

Iesus nighnizir tizim ikia, akar isin zuibara migei

(Mak 4:10-12 ko Luk 8:9-10)

¹⁰ Ezi Iesusin suren gumaziba gin iza kamaghin an azai, “Ni tizim bagha akar isin zuibar gumamazizibav gei?” ¹¹ Ezi a me ikaragha ghaze, “God fofozim ia ganingizima, ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin akar mogomeba dagh fo. Ezi a

fofozir kam me ganingizir puvati. ¹² Godin akabagh fozir gumazim, God uan akabar fofozir igharaziba a daningam, eghti a Godin akar aviribagh fogham. Eghti Godin akabagh foghan aghuazir gumazim, an fofozir muziarim God a dama iningham. ¹³ Men damaziba gara, egha me bizitamın gari puvati. Egha me oragha, me bizitamın mingarim bar anebighizir puvati. Ki bizir kamın tughā akar isin zuibar me miġei. ¹⁴⁻¹⁵ Godin akam inigha izir gumazim Aisaian miġiriġiaba gumazamizir kaba bagha guizbangira otifi. A kamaghın mikeme.

‘Gumazamizir kaba uan navir averi-
abar kua,
ezi men kuariba oraghan aghua,
ezi men damaziba kome.
Me kamaghın amima, God ghaze,
marki,
men damaziba bizitamın
ganighai,
men kuariba oreghai.
Ezi men naviba kuighrizima me
miġiriġiabagh foghava
egha navibagh iragha na bagha
izima,
ki ua me inigha me
gamizima me deraghai.
Me kamaghın damuan aghua,
kamaghın me zurara oraghiva,
egh deragh bizitamın
mingarim gifoghan
kogham.
Me zurara ganiva, egh deragh
bizitamın ganighan kogham.’

¹⁶ Ezi ia, ian damaziba bizibar gari, ezi ian kuariba akam barasi. Kamaghın ia bar akongegh! ¹⁷ Ki guizbangira ia miġei, fomira Godin akam inigha izir gumazir aviriba ko gumazir aghuir aviriba, me ia datirighın garir bizibar ganamin ifongiar bar ekiam ikia, me dar ganizir puvati. Egha ia datirighın orazir akar kaba, me da baraghan

ifongiar bar ekiam ikia, me tam baraghizir puvati.”

*Witin akar isin zuimin mingarim
(Mak 4:13-20 ko Luk 8:11-15)*

¹⁸ Ezi Iesus miġia ghua ghaze, “Ia datirighın oragh, gumazim witin oviziba akunizir akar isin zuimin mingarimra kara. ¹⁹ Gumazir God Bizibagh Ativamin Dughiamın akam baragha anebizir puvatiziba, me witin ovizir tuavim girezibar mın ami. Me Godin akam barazima, Satan zuamira izava me oraghizir akaba me dama, da ini. ²⁰ Ezi witin ovizir dagiabagh isin itir nguazim gireziba, da gumaziba Godin akam baragha zuamira nighnizir gavgavim an ikia bar akonge. ²¹ Ezi men biba puvati, egha dughiar bar otevimra iti. Eghti gumazitaba izi Godin akam bagh pazi me damuva osimtiziba me darightima, me zuamira God ategham. ²² Ezi witin ovizir benir dikonibar tongın ireziba, kar gumaziba Godin akam baraghava, egha uaghan nguazir kamın osimtizibagh nighnigha, egha uaghan dagiar aviriba iniasa nighnisi. Ezi bizir kaba Godin akaba ikiagharighizima da misevir puvati. ²³ Ezi witin ovizir nguazir aghuim gireziba, kar gumazir Godin akam baragha deragha anebigha a gifoziba. Gumazir kabanagh dagheba misefi, maba 100 pla, maba 60 pla, maba 30 plan oviziba misefi.”

Ogher kuraba azenimin otivizir akar isin zuim

²⁴ Egha Iesus uam akar isin zuir mamın kamagh me miġei, “God Bizibagh Ativamin Dughiam mati gumazir mam witin ovizir aghuiba uan azenimin da akuni. ²⁵ Ezi gumazamiziba akuima gumazir witin oviziba akunizimın apanim iza ogher kuramin oviziba isa witbar tongın da akunigha ghu. ²⁶ Ezi witba ġin aguigha misivasava amima, me gari ogher kurar kam uaghan iti. ²⁷ Ezi azenir kamın ghuavimın

ingangarir gumaziba ghua a miġia ghaze, ‘Gumazir ekiam, e ghaze ni witin ovizir aghuiba uan azenim mikini. Manmagh amizima, ogher kurar kam uaghan otifi?’

²⁸ “Ezi a me miġia ghaze, ‘Nan apanir mam arazir kam gami.’ Ezi an ingangarir gumaziba an azai, ‘Ni ifueghtima, e mangi ogher kam suagham?’ ²⁹ Ezi a ghaze, ‘Marki. Ia ogher kuraba asighsuva, uaghan witba asiam. Kamaghin da asian marki. ³⁰ Ia da ateghtima da mar witba ko aghung, mangi dagheba iniamin dughiamin otogh. Eghti ki ingangarir kam damuamin gumaziba kamagh me mikimam, “Ia ogher kurar kam faragh anesiva a dapongsiva an ikizibar amu. Eghiva ia witba iniva da akuvagh da isiva nan dagher dipenim darigham.” ’”

*Mastetin ovizimin akar isin zuim
(Mak 4:30-32 ko Luk 13:18-19)*

³¹ Egha Iesus akar isin zuir igharazir mam in me miġia ghaze, “God Bizibagh Ativamin Dughiam mati zuravarir me mastet arizimin ovizimin min ami. Gumazir mam mastetin ovizim inigha ghua uan azenimin anekuni. ³² Mastetin ovizim dagher igharazibar ovizibar min ekevezir puvati. A bar sufi. Egha an aghuir dughiamin an azenimin itir zuravarir mabagh afiragham. A tememin min aghungigham, eghtima kuaraziba iziva an aguabar mikonibar ingaram.”

*Yisin akar isin zuim
(Luk 13:20-21)*

³³ Egha Iesus akar isin zuir igharazir mam kamaghin me miġei, “God Bizibagh Ativamin Dughiam, a yisin min ami. Amizir mam yisin muziarir mam inigha, fluan dram in ekiam in itim inigha, aning verevere. Ezi fluan kam gin bar bui.”

*Iesus Godin akam akar isin zuibara anekuri
(Mak 4:33-34)*

³⁴ Iesus gumazamizibav geir migirigiaba, an akar isin zuibara da akuri. Egha a migirigiatam abigha me mikemezir puvati, an akar isin zuibara me miġei. ³⁵ Fomira Godin akam inigha izir gumazim kamagh miġia ghaze, “Ki akar isin zuibara ia mikimam. Bizir maba, nguazir kam otozir dughiamin da modogha iza datirighin tu, ezi ki bizir kabar eghaghanim damuasa.” Iesus akar kam damuti an otivasa, kamaghin an akar isin zuir kabagh ami.

Ogher kurabar akar isin zuimin mingarim

³⁶ Egha Iesus gumazamiziba ategha ghua dipenimin aven ghu. Ezi an suren gumaziba an gin iza ghaze, “Ni ogher kurabar akar isin zuimin mingarimin gun e mikimam, o?”

³⁷ Ezi Iesus me ikaragha kamaghin miġia ghaze, “Gumazir witin ovizir aghuiba akunizim, a Gumazibar Otarim. ³⁸ Azenim, kar nguazir kam. Witin ovizir aghuiba, kar gumazamizir God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikiamiba. Ogher kuraba, kar Satanin gumazamiziba. ³⁹ Apanir ogher kuram akunizim, a Satan. Dagheba iniamin dughiam, kar nguazir kam givamin dughiam. Ezi enselba, me dagheba iniamin ingangarir gumaziba. ⁴⁰ Egha mati gumaziba ogher kuraba akuva dagh aboi, kamaghira enselba nguazir kam givamin dughiamin, me kamaghin damuam. ⁴¹ Gumazibar Otarim uan enselba amadaghti, me God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven itir gumazamiziba, men tongin itir gumazir arazir kurabagh amiba ko gumazir nighnizir gavgavibagh asighasiziba, enselba bar me batuegham. ⁴² Egh me me isiva, avir ekiam me kunigham. Eghti me avir kam in ikiva arangiva atariba kuskugham. ⁴³ Eghti dughiar kam in gumazamizir aghuiba uan Afeziam Bizibagh Ativamin Nguibamin aven

iki, me aruemin min sigham. Tina kuarimning iti, an oragh.”

Bizir ivezir bar pin kozimin akar isin zuim

⁴⁴ Egha Iesus migia ghua ghaze, “God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, me bizir ivezir bar pin kozim isava azenimin nguazimin aven a modo. Ezi gumazir mam a bato, egha uam anevara. Egha bar akuegha, ghua uan biziba bar da amaga, dagiaba inigha ghua, azenir kam itir nguazim givese.”

Manmaniar ivezir bar pin kozimin akar isin zuim

⁴⁵ Ezi Iesus migia ghua ghaze, “God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, dagiar ingangarim gamir gumazir mam. Gumazir kam manmaniar bar aghuiba bagha ruiagha arui. ⁴⁶ Egha ghua manmaniar bar aghuir ivezir bar pin kozir mam bato. Egha ghua uan biziba bar dagiaba bagha da amada. Egha ghua manmaniar bar aghuir kam givese.”

Ivem in akar isin zuim

⁴⁷ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Akar isin zuir mam kamakin. God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, me ivem akunizi a dipar averiamin ghuaghira, osirir guar aviriba, dar akome. ⁴⁸ Ezi ivem izivazima, me a gekuigha dipar dadarim gati. Egha me apiagha osirir aghuiba misiva da isava itaribav kiri. Egha osirir kuraba me da makuri. ⁴⁹ Nguazir kam givamin dughiam kamaghira. Enselba iziva gumazir kuraba, gumazir aghuibar tongin me amisivam. ⁵⁰ Egh me me isiva, avir ekiamin me akunam. Eghti me avir ekiar kam in iki, arangiva atariba kuskugham.”

⁵¹ Egha Iesus uan suren gumazibar azai, “Ia ti akar kam in mingarim gifo?” Ezi me ghaze, “Are.” ⁵² Ezi a kamaghin me migei, “Kamaghin amizi, gumazir manam Judan arazibagh fozir gumazimin ikia, egha gin

God Bizibagh Ativamin Dughiamin akabar mingariba a dagh fo, egha a mati dipenir mam in ghuavimin min ami. A uan dipenimin aven ghua bizir igiaba ko ghuriba bar da isava azenim garisi.”

Nasaretin itir darazi Iesusin aghuagha, akiribagh ragha a gasara (Mak 6:1-6 ko Luk 4:16-30)

⁵³ Iesus akar kaba akunigha givagha danganir kam ategha ⁵⁴ uan nguibamin ghu. A ghua men God ko migeir dipenimin aven ghugha, Godin akamin gumazamizibar sure gami. Ezi me an akam baragha digavir kuram gami. Egha ghaze, “Gumazir kam managh fofozir kam ini? Egha a mirakelba manmaghin dagh ami? ⁵⁵ E a gifo, a dipenibar ingarir gumazimin otarim, ezi Maria an amebam. Ezi Jems ko Josep ko Saimon ko Judas, me an doziba. ⁵⁶ An buaramiziba bar kagh e ko iti. Kamaghin a manmagh bizir kabanagh damuti, da otivam.” ⁵⁷ Me kamagh migia navir averiaba Iesusin ikufi. Ezi Iesus me migia ghaze, “Godin akam inigha izir gumazim, nguibar igharazibar ziam otifi. Egha a uan nguibam ko uan dipenimin aven, a ziaba puvati.” ⁵⁸ Me nighnizir gavgavim an itir puvati, kamaghin amizi, a nguibar kam in mirakelin aviribagh amizir puvati.

14

Herot ghaze, Iesus ti Jon, Gumaziba Ruer Gumazim

(Mak 6:14-29 ko Luk 3:19-20 ko 9:7-9)

¹⁻² Dughiar kam in Galilin Distrighin Atrivim Herot, a Iesus amizir araziba baregha, kamaghin uan ingangarir gumazibav gei, “Gumazir kam ti, Gumaziba Ruer Gumazim Jon, an aremegha ua dikafi. Bizir

13:44: Ais 55:1, Mt 19:29, Lu 14:33, Fl 3:7-8, MAA 3:18 **13:46:** Snd 2:4, 3:14-15, 8:10, 8:19 **13:47:** Mt 22:9-10 **13:49:** Mt 25:32 **13:50:** Mt 13:42, Lu 13:28 **13:53:** Mt 7:28 **13:54:** Mt 2:23, Mk 6:1, Lu 4:16, 4:22, Jo 7:15 **13:55:** Jo 6:42 **13:57:** Mt 11:6, Mk 6:3-4, Lu 4:24, Jo 4:44 **13:58:** Mk 6:5-6

kam bagha a mirakelbar amuamin gavgavim iti.”*

³⁻⁴ Herot fo, a faragha uan dozimîn Filipîn amuim Herodias inigha an iti. Ezi Jon bizir kam bagha Herot miġiavira ikia ghaze, “Ni arazir kuram gamua uan dozimîn amuim inigha an iti.” Ezi Herot bizir kam bagha Jonin suiragha a ikegha a isava kalabus gati. ⁵ Egha a Jon misueghti an aremeghasava niġhnisi. Egha a gumazamizibar atiatingi. A fo, me ghaze, Jon Godin akam inigha izir gumazim.

⁶ Ezi aruer mamîn gumazir maba iza Herotin gara, an amebam a batezir dughiam ġiniġhnigha, a koma apa iti. Ezi Herodiasin guivim men guamin iġhiam gami. Ezi Herot bar an iġhiam bagha bar akonge. ⁷ Egha Herot overiam dafarim an akua kamaghin a miġei, “Bar guizbangira, ni bizitizim ġifonge, ki a isiva ni daningam.” ⁸ Ezi Herodias niġhniziba uan guivim ganinghi, ezi guivim ghua kamaghin Herot miġei, “Ni Jon, Gumaziba Ruer Gumazimîn dapanim isiva itaritam dafagh a inigh izi na daningh.”†

⁹ Atrivim akar kam baregha bar osemi. Egha a fo, a uabi akar gavgavim gumazir a ko itibar damazimîn a gamigha, bizir kamîn aghumsizim inian aghua. Egha a midorozir gumaziba akar gavgavim me ganingizima me guivim mikemezir moghin ami. ¹⁰ A gumazir mam amadazima, a ghua kalabusin midorozir gumazibav geima, me Jonin firim atu. ¹¹ Egha Jonin dapanim itarir mam dafagha, guivim bagha a inigha iza a isava a ganinghi. Ezi an a inigha ghua uan amebam ganinghi. ¹² Ezi Jonin suren gumaziba

iza an namnam inigha ghua anerefa. Me anerefagha egha ghua Iesus mikeme.

Iesus dagheba isa 5,000 gumazibagh aninghi

(Mak 6:31-44 ko Luk 9:10-17 ko Jon 6:1-13)

¹³ Ezi Iesus orazi, me Jonin firim atuzima an ovenge, ezima a nguibar kam ategha kurim inigha gumaziba itir puvatizir danganir mamîn ghu. A uan suren gumaziba ko ghu. Ezi gumazamizir avirim orazima, a kagh ghu. Ezi me nguibar ekiam ategha, a buria uan suebar zui. ¹⁴ Ezi Iesus ghua dipar dadarimîn otogha garima, avirir bar dafam iti. Ezi a men apanguva men areir gumazibar arimariaba agefi.

¹⁵ Aruem gevima, Iesusin suren gumaziba iza kamaghin a miġei, “Kar gumaziba itir puvatizir danganim, ezi aminim pirasava ami. Kamaghin ni gumazamiziba amadaghti, me mangi nguibabar uari bagh daghebagh ivez.” ¹⁶ Ezi Iesus uan suren gumaziba kamagh me miġei, “Me tizim bagh mangam? Ia uari daghetaba me daningh.” ¹⁷ Ezi me ghaze, “E dagher aviriba itir puvati. Kar 5 plan bretba ko osirir pumuningra.”‡ ¹⁸ Ezi a ghaze, “Ia bretin maba ko osirimning inigh izi.” ¹⁹ Ezi Iesus gumazamizibav geima, me grazim gapia. Ezi a 5 plan bretba ko osirir pumuning inigha egha kogha overiamîn gara Afeziam minabi. Egha bretba bigha uan suren gumazibagh aninghi. Ezi an suren gumaziba da isava gumazamizibagh anidi. ²⁰ Ezi gumazamizir kaba bar amegha, naviba bar izifa. Egha dagher naba itima, me da akuvagha 12 plan akirabagh aghui. ²¹ Gumazir

* **14:1-2:** (14:1) Herotin kamîn ziar mam Antipas. A Galilin Distrighin gari. An afeziam atrivimîn itima, Maria Iesus bate. Ni Matyu 2in gan. **14:3-4:** Wkp 18:16, 20:21, Mt 11:2, Lu 3:19-20 **14:5:** Mt 21:26, Lu 20:6 † **14:8:** (14:8) Herodias uan guivim ko, aning deraghvira foghasa, Jon guizbangira areme, kamaghin amizi aning ghaze, ni an dapanim isiva itarim datigh a inigh izi ga daningh.

14:10: Mt 17:12, Mk 6:27, Lu 9:9 **14:14:** Mt 9:36, Mk 6:34 ‡ **14:17:** (14:17) Judaba ingarir bretba ekevezir puvati. Da en skonbar min gari. Ezi bretin 5 pla, gumazir pumuningra damam. **14:19:** Mt 15:35-39, Mk 8:6-10 **14:20:** 2 Kin 4:44, Mk 6:42-43, Lu 9:17, Jo 6:11-13

amezibar dibobonim 5,000in tu. Me amiziba ko boriba diponezir puvati.

*Iesus dipam gisin tugha zui
(Mak 6:45-52 ko Jon 6:16-21)*

²² Ezi Iesus uan suren gumaziba amaga me migia ghaze, me faragh bot inigh dipamin vongin mangi. A uabi iki gumazamiziba amadagham. ²³ A gumazamiziba amadagha, egha uabira ikia God ko mikimasa mighsamim ghuavanabo. Ezi aminim pirizima, Iesus uabira iti. ²⁴ Ezi bot dadarimin saghon ghuzima, aminim botin guamin dikavigha me givaima ongarim men botin misosi. ²⁵ Ezi aminim tiasasava amima, Iesus dipam gisin tugha uan suren gumaziba bagha zui. ²⁶ Me garima, Iesus dipam gisin izima, me bar puv atiatiava agoi. Egha me ghaze, kar aser mam. Egha atiatiava arai. ²⁷ Ezi Iesus zuamira me migia ghaze, "Ia gavgafigh, kar kirara. Ia atiatingan marki!"

²⁸ Ezi Pita an akam ikaragha kamaghin migei, "Ekiam, guizbangira nirara, ni na mikemeghti, ki dipam gisin ni bagh mangam." ²⁹ Ezi Iesus ghaze, "Ni izi." Ezi Pita bot ategha dipam gisin Iesus bagha zui. ³⁰ A ghua aminir gavgavimim gari, a bar ekevezima an atiatiava dipamin aven ghuaghiri. Egha dei, "Ekiam, ni nan akuragh!"

³¹ Ezi Iesus zuamira uan agharim amadagha Pitan suira. Egha kamaghin Pitan migei, "Nin nighnizir gavgavim sufi. Ni tizim bagha okam nighnisi?" ³² Egha aning me gatin botin ghuavanabo, ezi aminim pura gifa. ³³ Ezima botin itir gumaziba Iesusin ziam fa ghaze, "Bar guizbangira, ni Godin Otarim!"

*Iesus Genesaretian arimariar gumazir aviribar arimariaba agifa
(Mak 6:53-56)*

³⁴ Ezi Iesus uan suren gumaziba ko dipamin vongin ghugha, ghua Genesaretin nguibamin otifi. ³⁵ Ezi kagh itir darazi Iesusin gara a gifo. Egha akam amadazi, a nguibar roghira itibar ghuzi, me arimariaba itir darazi bar me inigha Iesus bagha ize. ³⁶ Egha me a gakaghora ghaze, a men asughtima, arimariaba itiba an korotiar avizibar suigham. Ezi gumazamizir an korotiam suiziba, men arimariaba gifa.

15

*Godin araziba Judan ovavibar arazibagh afira
(Mak 7:1-13)*

¹ Dughiar kamim Farisin maba ko Judan arazibagh fozir gumazir maba Jerusalem ategha Iesus bagha ize. Egha me kamagh an azai, ² "Manmaghin amizi, nin suren gumaziba en ovaviba aningzir arazibar gin zuir puvati? Egha me damasa uan dafariba ruer puvati."*

³ Ezi Iesus men akam ikaragha kamagh me migei, "Manmagh amigha ia Godin arazibar gin zuir puvati, egha uan arazibar gin zui? ⁴ E fo, God ghaze, 'Ia uan afeziaba ko amebabar akaba baregh men apengan iki', egha ghaze, 'Gumazitam akar kuratam uan afeziam ko amebam mikemeghti, ia gumazir kam misueghti, an aremegh.' ⁵ Ezi ia kamaghin migei, 'Gumazitam uan amebam ko afeziamin akurvaghshi dagiaba atigha, egha ua gin aningnin akuraghan aghuagha, kamaghin aning migei, 'Ki guan akuraghasa atizir dagiaba, gua marki. Ki da isi God daningam.' ' A kamaghin mikimiva, amebam ko afeziam ginighnigh

14:23: Lu 6:12, 9:28 **14:26:** Lu 24:37 **14:29:** Jo 21:7 **14:31:** Mt 8:26 **14:33:** Sng 2:7, Mk 4:39, Lu 4:41, Jo 6:69, Ap 8:37, Ro 1:4 **14:36:** Mt 9:20-21, Mk 5:27-28, Lu 8:44 **15:2:** Mk 7:5, Lu 11:38 * **15:2:** (15:2) Suren gumazibar dafariba bar mizezir puvatizi me api. Puvati. Judaba Godin damazimin mizan atiatingi, egha bizir mizirizitamim suighan aghua. Kamaghin amigha me ghaze, me faragh uan dafariba ruegh, egh Godin damazimin zuegh, egh daghebar amam. **15:4:** Kis 20:12, 21:17, Wkp 20:9, Lo 5:16

deragh aningın akurvaghan kogham. ⁶ Ia kamaghın amuava, ian arazir kabar, ia Godın araziba ategha, uan ovavibar araziba faragha darisi. Egha Godın akam gamima, a mati pura bizim.”

⁷ Ia uarira uarigh gifarir gumazibara! Godın akam inigha izezir gumazim Aisaia guizbangira ian arazibar gun kamaghın miġei, ⁸ “Gumazamizir kaba, me uan akatoribar nan ziam fe, egha men naviba ko nighniziba bar saghon iti. ⁹ Me gumazibar akabar uari sure gamua uari gifara egha ghaze, kar Godın akam. Kamaghın amizi, me nan ziam guizbangira a fer puvati.”

Iesus Godın damazimın mizezir bizibav gei

(Mak 7:14-23)

¹⁰ Egha Iesus gumazamizibar diazima me a bagha izima a kamaghın me miġei, “Ia oragh, egh deragh nighnigh! ¹¹ Bizir gumazibar akatoribar ikegha ghuagheriba, da me gamima, me Godın damazimın mizezir puvati. Bizir navibar ikia akatoribar otiviba, da gumazibagh amima, me Godın damazimın mize.” ¹² Ezi ġin an suren gumaziba iza kamaghın a miġia ghaze, “Ni ti kamaghın fos, Farisiba ni mikemezir miġirigiam baregha men muriaba bar ikufi?”

¹³ Ezi Iesus me ikaragha ghaze, “Nan afeziar uan Nguibamın itim, an azenim iti. Egha bizir a dikezir puvatiziba, a biba sara da asiam. ¹⁴ Ia gumazir kabagh nighnighan marki. Me damazir okaviriziba, egha me tuavim isava gumazir igharazimın akakasi. Eghti gumazir damazir okavirizim tuavim isava gumazir okavirizir mamın akakagh, egh aning virara mangi mozimın magirigham.”

¹⁵ Ezi Pita Iesusın azai, “Ni gumazamiziba mikemezir akar isin zuimın mingarim e bagh anebighti,

e a ġifogham?” ¹⁶ Ezi Iesus ghaze, “Manmagh ami, ia ti uaghan gumazir igharazibar mirara fozir puvatighavira iti.” ¹⁷ Ia ti kamaghın fozir puvati, bizir akatorimın aven zuiba ghua navimın zuima, muriam da batozima, ezi gumazim dagh avi. ¹⁸ Ezi bizir akatoribar otiviba da nighnizimın ikegha ize. Egha da gumazibagh amima, me Godın damazimın mize. ¹⁹ Ki gumazibar nighnizibar otivir bizir kabanagh miġei, nighnizir kuraba, ko gumaziba misogharizir araziba, ko gumaziba ko amiziba tintinibar uari isava akuir araziba, ko poroghamiba uari bakeir araziba, ko okimakar araziba, ko kotiabar gumazibagh ifarir araziba, ko gumazibar zibagh asighasizir araziba. ²⁰ Arazir kaba gumazibagh amima, me Godın damazimın mize. Gumaziba dariba ruer puvatigha api, arazir kam me gamima me Godın damazimın mizezir puvati.

Kenanian amizim nighnizir gavvim Iesusın iti

(Mak 7:24-30)

²¹ Ezi Iesus nguibar kam ategha ghua nguibar ekiamning Taia ko Saidonın nguazimın ghu. ²² Ezi Kenanian amizir mam danganir kamın ikegha iza kamaghın dei, “Ekiam, ni Devitın Otarim, ni nan apangkuvigh! Duar kuram nan guivim gapazagha a gasighasisi.”

²³ Ezi Iesus miġirigiatam a ikarvazir puvati. Ezi an suren gumaziba a bagha iza a miġia ghaze, “Amizir kam diaghdiagha en ġin izi. Ni anemadaghti a mangi.”

²⁴ Ezi Iesus kamaghın me ikara, “God Israelbar akurvaghasavira na amada. Me sipsipba gumazir dar ganamiba puvatizi moghin iti.” ²⁵ Ezi amizir kam Iesusın boroghira iza, tevimning apirigha aviragha uan guam nguazim gatigha a miġia ghaze,

15:8: Ese 33:31 **15:9:** Kl 2:18-22, Ta 1:14 **15:11:** Mt 12:34, Ap 10:15, Ro 14:14, 14:17, 1 Ti 4:4, Ta 1:15 **15:13:** Jo 15:2, 1 Ko 3:7 **15:14:** Ais 9:16, Mal 2:8, Mt 23:16, Lu 6:39, Ro 2:19 **15:18:** Mt 12:34, Je 3:6 **15:19:** Stt 8:21, Snd 6:14, Jer 17:9, Mt 12:34, Mk 7:21 **15:24:** Mt 10:5-6, Ap 3:25-26, Ro 15:8

“Ekiam, ni nan akuragh.” ²⁶ Ezi Iesus a ikaragha ghaze, “Kar arazir kuram, gumazimin boribar dagheba inigh afiabav kinam.” † ²⁷ Ezi amizim ghaze, “Ekiam, ni guizbangira migei. Ezi afiaba uaghan uan ghuavimin dakozimin apengan itir dagher muzemziariba api.” ²⁸ Ezi Iesus akar kam baregha kamagh amizim migei, “Amizim, nin nighnizir gavgavim bar ekefe. Bizir ni bativasa ni ifongezim, a mar ni batif.” Ezima dughiar kamra an guivim ua dera.

Iesus arimariaba itir gumazir aviriba, men arimariaba agifa

²⁹ Ezi Iesus nguibar kam ategha Galilin dipar dadarimin zui. Egha ghua mighsiar mam in anaboghava apera. Ezi avirir ekiam a bagha izi. ³⁰ Egha suer kurabar ko, damazir okaviriziba ko, soroghafarir ikiziriziba ko, migeir puvatiziba ko, arimariar igharaziba uaghan, me da inigha iza Iesusin suemningin boroghin me ariki. Ezi a bar men arimariaba batozima, me ua dera. ³¹ Ezi gumazamiziba garima, migeir puvatiziba migei, soroghafarir ikiziriziba ua dera, suer kuraba uam arui, damazir okaviriziba ua gari, ezi me nighnizir aviribagh ami. Egha me Israelin Godin ziam fe.

Iesus dagheba 4,000 plan gumazibagh aningi

(Mak 8:1-10)

³² Ezi Iesus uan suren gumazibar diazi, me izima a kamaghin me migei, “Gumazamizir kaba, me na ko aruer pumuning ko mizekimin ikia, egha dagheba puvatigha mitiriam men azi, kamaghin ki men apangkufi. Mitiriam men aghiti, ki me amangan aghua. Me mangi damaziba men isirti, me tuavimin dagh iram.” ³³ Ezi

an suren gumaziba a migei, “Kar danganir gumaziba puvatizim. E managh Bretin aviriba inigh avirir ekiar kam daningam?” ³⁴ Ezi Iesus men azai, “Ia manmagh Bretin iti?” Ezi me ghaze, “E 7 plan Bretin rubuziba ko osirir dozir vaghvaziba iti.”

³⁵ Ezi Iesus gumazamizibav geima, me nguazim gapia. ³⁶ Ezi a 7 plan Bretin rubuziba ko osiriba inigha God minabagha da biaghsuegha da tuiragha uan suren gumazibagh aningi. Ezi suren gumaziba da isava gumazamizibagh anidi. ³⁷ Ezi me bar apa izifa. Ezi dagher naba itima, me da isava 7 plan akirabagh aghui. ³⁸ Gumazir ameziba, men dibobonim 4,000in tu. Me amiziba ko boriba diponezir puvati. ³⁹ Ezi Iesus me amadazi, me zuima a bot inigha Magadan nguazimin ghu.

16

Me Iesus migia ghaze, a mirakelin tam damuam

(Mak 8:11-13 ko Luk 12:54-56)

¹ Ezi Farisiba ko Sadyusiba Iesus basamasa a bagha izi. Me iza ghaze, a mirakelin arazitam damighti, an otoghti me kamaghin fogham, a guizbangira Godin ingangarim gami. ² Ezi a kamaghin men migirigiaba ikaragha ghaze, “Ia guaratizibar ghaze, overiam aghevezi, ezi gurumin dughiam deragham. ³ Egha mizarazibar ia ghaze, ghuariam korogha pizima, aruem aghevezi, ezi ia ghaze, amozim datirighin izitima, dughiam deraghan kogham. Guizbangira, ia overiamin otivir biziba deravira dagh fo. Egha ia dughiar kam in otivir arazibar gara da abizir puvati.* ⁴ Gumazamizir dughiar kam in itiba, me bar gumazamizir

† 15:26: (15:26) Iesus amizir kam dikabinasava amir puvati. A kamaghin ifonge, a faraghavira Godin akar aghuim isiva Israelin adarazir aningh, eghti gin igharaziba oragham. Kamaghin Iesus akar isin zuir kam gamua ghaze, Israelba boribar min itima, igharazir darazi afiabar min iti. Da afiar atiaba puvati, en afiar e ko dipenibar akuiba. Ezi Iesus amizir kam in nighnizir gavgavimin garava an akura.

15:28: Mt 8:10, 8:13 15:31: Mk 7:37 15:32: Mt 14:14 16:1: Mt 12:38, Lu 11:16, 1 Ko 1:22

* 16:3: (16:2-3) Fofozir gumazir aviriba ghaze, ves 2 ko ves 3in itir migirigiaba, gumazir igharazir mam gin da osiri. Egha ghaze, Matyu da osirizir puvati. 16:4: Mt 12:39, Lu 11:29

kuraba! Egha me guizbangira God baghavira itir puvati. Me zurara mirakelin tamın ganasa. Me tamın ganighan kogham. Puvati. God mirakelin arazir vamira men akagham. Godın akam inigha izir gumazim Jona batozir mirakelin kamra, me an ganam.” Egha Iesus me ategha ghu.

Farisiba ko Sadyusibar yisın akar isin zuim

(Mak 8:14-21)

⁵ Ezi Iesus uan suren gumaziba ko ghua dipamın vongın otifi, egha gın gari, me bretin tam inian okinighniki. ⁶ Ezi Iesus kamaghın me migei, “Ia deragh uari bagh gan. Ia Farisiba ko Sadyusibar yis bagh deravira gan.” ⁷ Ezi an suren gumaziba maghira uarira uariv gia ghaze, “E ti bretin tam inigha izezir puvatizi, ezi a kamaghın yisın bizimın e migei.” ⁸ Ezi Iesus me migeir migirigiabagh fo, egha me migia ghaze, “Ia gumazir nighnizir gavgavir muziariba itiba! Ia tizim bagha uarira uariv gia ghaze, e bretba puvati? ⁹ Ia ti fozir puvati? Ia ti okinighniki, ki bretin 5 pla inigha gumazir 5,000 pla dagheba me ganıngi. Me amezı, ezi ia akıraba manmaghın dagh aghui, ia dagh nighnisi, o puvati? ¹⁰ Egha ia ti fo, ki bretin 7 pla inigha gumazir 4,000 pla dagheba me ganıngi. Ezi gın men dagher naba itima, ia akıraba manmaghın dagh aghui? ¹¹ Ia manmaghın amigha bizir kam gifozir puvati, ki bretbagh nighnigha ia migeir puvati? Ki ghaze, ia Farisiba ko Sadyusibar yis bagh deragh uari bagh gan.” ¹² Ezi me akar kam baregha fo, Iesus bret bagha amir yisın migeir puvati. Me fo, a Farisiba ko Sadyusiba sure gamir akabagh nighnigha, egha ghaze, ia akar kaba bagh deravira uari bagh gan.

Pita Iesusın gun migei

(Mak 8:27-30 ko Luk 9:18-21)

¹³ Ezi Iesus ghua Sisaria Filipain nguibamın boroghın itir danganımın ghu, egha dughiar kamın uan suren gumazibar azai, “Gumazamiziba manmaghın migei, Gumazibar Otarim a tina?” ¹⁴ Ezi me ghaze, “Marazi ghaze, ni Jon Gumaziba Ruer Gumazim, marazi ghaze ni Elaija, marazi ghaze ni Jeremaia, o ni ti Godın akam inigha izir gumazir mam.” ¹⁵ Ezi Iesus men azai, “Ezi ia uari, ia manmaghın na diponam? Ki tina?”

¹⁶ Ezi Saimon Pita a ikaragha ghaze, “Ni Kraıs, God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim. Ni Godın zurara ikiavira itimın Otarim.”

¹⁷ Ezi Iesus a ikaragha kamaghın a migia ghaze, “Saimon, Jonın otarim, nguazimın gumazitam migirigiar kam nın akazir pu. Puvati. Nan Afeziar uan Nguibamın itimra, nın aka. Kamaghın ni bar akongegh. ¹⁸ Ezi ki ni migei, ni Pita. Egh dagiar kam gisın ki uan siosın ingaram, eghti Ovevemın Gavgavim an suiragh anepirighıva a gasıghasıghan kogham.† ¹⁹ Eghti ki God Bizibagh Ativamin Dughiamın kiba isıva nın dafarim datıgham. Eghti bizir manam ni nguazimın a ikeghti, eghti God uan Nguibamın uaghan a ikegham. Eghti ni nguazimın bizir manam a firighti, eghti God uan Nguibamın uaghan kamaghıra a firıgham. ²⁰ Egha Iesus pamten uan suren gumaziba anogorogha ghaze, me tong an gun tav mikim suam, a Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim.”

Jesus ovengasa, egha uan suren gumaziba migia ghaze, me uaghan an amir araziba, dar amuam

(Sapta 16:21-20:34)

16:6: Lu 12:1 **16:9:** Mt 14:17-21 **16:10:** Mt 15:34-38 **16:14:** Mt 14:1-2, Mk 6:14-15, Lu 9:7-8
16:16: Jo 6:68-69, Ap 8:37, Hi 1:2, 1:5, 1 Jo 4:15 **16:17:** Mt 17:5, 1 Ko 2:10, Ga 1:15-16, Ef 2:8 **16:18:**
 Jo 1:42, Ef 2:20, MAA 21:14 † **16:18:** (16:18) Grıghın akamın aven, ziar kam Pita, an mıngarımra
 kara, Dagıam. **16:19:** Mt 18:18, Jo 20:23

*Jesus ghaze, an ovegh ua dikavam
(Mak 8:31-9:1 ko Luk 9:22-27)*

²¹ Ezi dughiar kamîn ikegha ghua, Iesus uan suren gumaziba bighavira me miġia ghaze, a Jerusalemin mangam, eghti gumazir aruaba, ko ofa gamir gumazir ekiaba, koma Judabar arazibagh fozir gumaziba, a men dafarimîn bar mizazir ekiaba koma osimtiziba iniam. Eghti me an aghuaghiva a misueghtima an aremegham. Egh dughiar mikezimîn a ua dikavigham. ²² Ezi Pita akar kam baregha Iesus inigha miriamin ghua kamaghin an atara a miġia ghaze, “Bar puviratigham. Arazir kaba ni bativan kogham.” ²³ Ezi Iesus raghrigha kamaghin Pita miġei, “Satan, ni na gitagh! Ni nguazimîn bizibagh nighnigha egha Godin bizibagh nighnizir puvati, kamaghin ni nan tuavim apiri.”

²⁴ Egha Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, “Gumazitam nan ġin izisi, a ifongezir biziba ġin amadagh uan temer ighuvim ġisaghpugh nan ġin izi. ²⁵ Gumazir manam uan ikirimirim suiraghsi nighnighti, an ikirimirim ġivagham. Eghti gumazir manam na bagh uan ikirimirim ateghiva, uan ikirimirim iniam. ²⁶ Gumazitam nguazimîn itir biziba bar da iniva, egh a ġin oveghti, bizir kaba manmaghin an akuragham? Bar puvati. A ivezir manamin uan duam bagh anereningam? Bar puvati. ²⁷ Guizbangira, Gumazibar Otarim uan enselba ko, uan Afeziamin angazangarir ekiam sara izam. Egh dughiar kamîn ivezim isi gumazamiziba vaghvagh men araziba bagh me daningam. ²⁸ Ki guizbangira ia miġei, ia kagh tuivighav itir darasi, ian tarazi oveghan kogham. Ia ikivira iki gantima, Gumazibar Otarim, Atrivir Ekiamin min otogh ua izam.”

17

*Iesusin mikarzim igharagha oto
(Mak 9:2-13 ko Luk 9:28-36)*

¹ Ezi 6 plan arueba ġivazima, Iesus Pita koma Jems uan dozim Jon, ko a me inigha, me miġhsiar ekiar mamîn anabo, egha me uarira iti. ² Egha me garavira itima, Iesusin mikarzim igharagha oto. Ezi an guam mati aruem a ġisira, ezi an korotiaba ghurghurigha angazangarir mamîn min sira. ³ Ezi Moses ko Elaija otogha Iesus ko miġei. ⁴ Ezi Pita kamaghin gara, egha Iesus miġia ghaze, “Ekiam, bar deragha e kagh iti! Ni ifueghtima, ki averpenir pumuning ko mikezimîn ingaram. Ni bagh tam, Moses bagh tam, egh Elaija bagh tam.”

⁵ Pita miġiavira itima, ghuariam angazangarimîn min isiragha me avara. Ezi ghuariar kamîn aven me tiarir mam barazima a kamaghin miġei, “Kar nan Otarir ki bar ifongezim. Ia anariram oragh!”

⁶ Me kamaghin oragha, egha me bar puv atiatigha tevibar pirigha uan guaba nguazimîn akuigha ireghav iti. ⁷ Ezi Iesus me bagha iza men suigha kamaghin me miġei, “Ia dikafigh atiatingan marki.” ⁸ Ezi me dikavigha ua tavin garir puvati, Iesus uabira iti.

⁹ Egha me miġhsiam ategha ghuaghira a me miġia ghaze, “Ia irebamin min ganizir bizim, bar an gun tav mikiman marki. Egh iki mangi Gumazibar Otarim ovegh ua dikavigham.”

¹⁰ Egha me an azai, “Manmagh sua Judan arazibagh fozir gumaziba ghaze, Elaija faragh izeghti, God Ua e Iniasa Misevezir Gumazim ġin izam?”

¹¹ Ezi a me ikaragha ghaze, “Guizbangira Elaija faragh izeghiva bizibar kiram. ¹² Ezi ki ia miġei, Elaija izegha ġifa. Ezi gumaziba a ġifozir puvati, egha uan nighnizibar ġin

16:24: Mt 10:38, Lu 14:27, Ap 14:22, 2 Ti 3:12 **16:25:** Mt 10:39, Lu 17:33, Jo 12:25 **16:26:** Sng 49:7-8, Mt 4:8-9 **16:27:** Sng 62:12, Snd 24:12, Sek 14:5, Mt 25:31, 26:64, Mk 8:38, Lu 9:26, Ro 2:6, 1 Pi 1:17, MAA 22:12 **16:28:** Mk 9:1, Lu 9:27 **17:5:** Stt 22:2, Lo 18:15, Sng 2:7, Ais 42:1, Mt 3:17, 12:18, Mk 1:11, Lu 3:22 **17:9:** Mt 8:4, 9:30, 12:16, 16:20 **17:10:** Mal 4:5 **17:12:** Mt 11:14

ghua arazir kurabar a gami. Egh me kamaghira Gumazibar Otarim arazir kurabar a damuti, a mizazir kuram iniam.”¹³ Iesus kamagh migeima me fo, a Jon Gumaziba Ruer gumazimin gun migei.

Iesus otarir mam da duar kuram batoke

(Mak 9:14-29 ko Luk 9:37-42)

¹⁴ Ezi Iesus uan suren gumazir pumuning ko mizezim inigha ghua gumazamizir avirir ekiam bato. Ezi gumazir mam iza Iesusin boroghin tevimning apirigha egha ghaze,¹⁵ “Ekiam, ni nan otarimin apangkufigh. An dapanim abanganizi, a bar pazavira iti. Egha dughiar aviriba an aviba ko dipabar ghuaghiri.”¹⁶ Ki a inigha nin suren gumazir maba bagha izezima me anekiran ibura.”

¹⁷ Ezi Iesus an akam ikaragha kamaghin migei, “Oio, ki bar amira, ia dughiar kam in itir gumazamiziba, ian nighnizir gavgaviba puvati, ian araziba koma nighniziba bar derazir puvati. Ki dughiabar manmaghin ia ko ikiava egha ian osimtiziba ateri? Ni uan otarim inigh kagh izi.”¹⁸ Ezi Iesus duar kuram batoghezi, duar kuram otarim ataghizima, an arimariam maghira gifa.

¹⁹ Ezi Iesusin suren gumazibara gin iza kamaghin an azai, “Manmagh amizi, e duar kurar kam batoghava avenge?”

²⁰⁻²¹ Ezi a me migia ghaze, “Ian nighnizir gavgavim bar sufi, ezi ia a batoghan ibura. Ki guizbangira ia migei, ian nighnizir gavgavim zuravarim mastetin ovizitamin min ikiva, ia mighsiar kam mikim suam, ni sivagh munagh mangi, eghti a mangam. Ia nighnizir gavgavim iki, ia guizbangira biziba bar dar amuam.”*

Iesus ua ghaze, an ovegh dikavam (Mak 9:30-32 ko Luk 9:43-45)

²² Ezi Iesus uan suren gumaziba ko ghua Galilin uari akuvaghava kamaghin me migei, “Me Gumazibar Otarim isiva gumazibar agharim datigham.”²³ Eghti me a misueghti an aremeghiva, egh dughiar mizezimin a ua dikavigham.” Ezi an suren gumaziba akar kam baregha, naviba bar osemi.

Iesus Godin Dipenimin ivezim aningi

²⁴ Ezi Iesus gin uan suren gumaziba ko ghua nguibar ekiam Kaperneamin otivigha itima, Godin Dipenimin takis isir gumaziba, Pita bagha iza kamaghin an azai, “Ian tisa ti uaghan Godin Dipenimin takis anidi, o?”²⁵ Ezi Pita ghaze, “Are.”

Egha dipenimin aven zuima, Iesus maghira an azai, “Saimon, ni manmaghin nighnisi? Nguazir kam in atriviba takisin aviriba isa, egha me te da, takisba isi? Me uan adarazi da takisba isi, o me Kantrin igharazibar gumaziba da takisba isi?”²⁶ Ezi Pita ghaze, “Me gumazir igharaziba da takisba isi.” Ezi Iesus a migia ghaze, “Kamaghin amizima, men adarazi uari takisbar aningan kogham.”²⁷ Eghti me en ataran koghsiva, ni mangi dipamin akezim akun. Egh osirir ni faraghvira guraghamim, a inigh an akam akarigh, egh dagiatamin gantima a ikiam. Egh ni dagiar kam inigh, egh ga uaning bagh a isiva me daningigh.”

18

God Bizibagh Ativamin Dughiamin, tina ziar ekiam iniam

(Mak 9:33-37 ko Luk 9:46-48)

¹ Dughiar kam in Iesusin suren gumaziba iza kamaghin an azai, “Tina

17:13: Lu 1:17 **17:17:** Lo 32:5, 32:20, Jo 14:9 **17:19:** Mt 10:1 **17:20-21:** Mt 21:21, Mk 11:23, Lu 17:6, 1 Ko 12:9, 13:2 * **17:20-21:** (17:20-21) Fofozir gumazir maba nighnigha ghaze, migirigiar mam uaghan vezin kam in iti. A kamakin: “Duar kurar kaba batozir arazir vamira. E dagheba ataghragh egh uaghan God ko mikimam. Bar tuavir kamra e duar kuraba batogham, ua tuaviba puvati.” **17:22:** Mt 16:21 **17:24:** Kis 30:13, 38:26 **18:1:** Lu 22:24

God Bizibagh Ativamin Dughiamin ziar ekiam iniam?”*

² Ezi Iesus borir mamın dia, ezi a izima a men tongin anesara. ³ Egha a kamaghın me migei, “Ki guizbangıra ia migei, ia uari giragh borir dozir kabar mın otoghan kogh, egh ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikian kogh. ⁴ Gumazir uabi dikabiragha, egha borir dozir kamın mın itim, gumazir kam God Bizibagh Ativamin Dughiamin ziar ekiam ikiam. ⁵ Egh gumazitam na ginighnigh egh borir dozir kamagh garitam inigh an akuragham, kamaghın a na inigha nan akurvasi.”

Nighnzir gavgavibagh asighasizir bizir kuraba

(Mak 9:42-48 ko Luk 17:1-2)

⁶ Ezi Iesus miğia ghua ghaze, “Tina nighnzir gavgavim nan itir borir katam damighti an arazir kuratam damighti, a helin mangıva, a bar ivezir kuram inigham. Kamaghın dera, me dagiar ekiam an firim dafaghıva ongarir konim mikınighti an aremegham.

⁷ “Ki ghaze, gumazir nguazımın ikiava igharaz darazigh amima me arazir kurabagh amiba, mevzika! Me kuram iniam! Arazir kuraba guizbangıra otifi, ezi arazir kurabagh amima da otivir gumazim, ki ghaze, Noka! Ni kuram iniam!

⁸ “Eghti nin dafarim o suem ni damuti, ni arazir kuratam damighıva, anetugh a maku-nigh. Kamaghın dera, ni dafarir vamıra ko suer vamıra ikıva zurara itir ikirimirir aghuımın aven mangam. Ni dafarir pumuning

o suer pumuning ikiti me ni isıva avir munger puvatizim mikinigham.

⁹ Egh nin damazim ni damuti ni arazir kuratam damighıva, anesigh a maku-nigh. Kamaghın dera, ni damazir vamıra iki egh uaghan zurara itir ikirimirir aghuımın aven mangam. Ni damazir pumuning ikıtıma me ni isıva helin avim mikinigham.

¹⁰⁻¹¹ “Ia deragh uari bagh gan! Ia borir dozir kabar tongin tav ginighnigh kamaghın mikıman marki, a pura bizim.† Puvati. Ki ia migei, men enselba zurara nan Afeziar uan Nguibamın itimın damazımın iti.”‡

Sipsipın ovengezımın akar ısın zuim

(Luk 15:3-7)

¹² Ezi Iesus miğia ghua ghaze, “Ia manmaghın nighnsi? Gumazitam 100 plan sipsipba ikiam, eghti vamıra oveghti, a ti manmaghın damuam? A ti a burian kogh, o? Puvati. A 99 plan sipsipba miğsıamın da ategh egh mangı ovengezir kam buriam. ¹³ Ki guizbangıra ia migei, an a batogh egh bar akuegham. Egh an agoroger ekiar kam, an agoroger 99 plan ovengezir puvatizir kaba bagha itim, bar a gafiragham. ¹⁴ Kamaghıra ian Afeziar uan Nguibamın itim, borir katam ovengan an aghua.”

Aveghbuar arazir kuram ni gamizim

¹⁵ Egha Iesus miğia ghua ghaze, “Nin aveghbuam arazir kuram ni damightıma, ni an bighan mangı egh gua uaningra ikıva ni a ko gua bizir kam anekirigh. A ni

* **18:1:** (18:1) Matyun osiziribar aven, Iesusin miğirıgiar ruarir dibobonim 5 pla gami. Kar namba 4. Ezi abuananam ikiavıra iti. Miğirıgiar 18:3-35ın aven itiba, da arazir Iesusin gin mangamin gumazamiziba deragh uari damuamıvav gei. **18:3:** Mt 19:14, Mk 10:15, Lu 18:17 **18:4:** Mt 20:27, 23:11 **18:5:** Mt 10:40-42, Lu 9:48, 10:16, Jo 13:20 **18:6:** Mt 17:27, Lu 17:1-2, 1 Ko 8:12 **18:7:** Lu 17:1, 1 Ko 11:19, 1 Ti 4:1 **18:8:** Mt 5:30, Mk 9:43 **18:9:** Mt 5:29, 17:27, Mk 9:47 **18:10-11:** Stt 48:16, Sng 34:7, Lu 19:10, Jo 3:17, 12:47, Hi 1:14 † **18:10-11:** (Akar 18:10-11ın faraghavıra itim) Grighın akam ghaze, “borir dozir kaba.” Akar otevir kam uaghan, ves 6 ko ves 14ın iti. Akar kam Matyu 10:42, uaghan an iti, egha ghaze, “suren gumazir ziaba puvatiziba.” Iesus ti boribara miğeir puvati, a uaghan uan suren gumazir igharazıvav gei. ‡ **18:10-11:** (18:10-11ın akar abuananam) Fofozir gumazir maba ghaze, miğirıgiar otevir mam uaghan vezin kamın iti. Akar kam ghaze, “E fo, Gumazibar Otirim gumazamizir tuavim ataghiziba iniasa ize.” **18:15:** Wkp 19:17, Lu 17:3, Ga 6:1, Je 5:19-20, 1 Pi 4:8

baragham, eghti ni ua uan aveghbuam inigham. § 16 Eghti a ni baraghan aghuagham, ni mangi gumazir igharazir mam, o gumazir igharazir pumuning, uam me inigh. Eghti me nin gin mangi. E fo, Godin Akinafarim kamaghin migei, 'Ni gumazitamin arazir kuram an gun a mikimasa, gumazir pumuning ko mikezim gavgavim nin migirigiabar aningam.' 17 Egh gumazir ni migeir kam uaghan men akam baraghan aghuaghtima, ni an arazibar gun Siosin adarazi mikimam. Eghti a uaghan me baraghan aghuaghtima, ni God gifozir puvatizir gumazim o dagiaba isir gumazimin min a damu.

18 "Ki guizbangira ia migei, bizir manam ia nguazimin a ikeghti, eghti God uan Nguibamin uaghan a ikegham. Eghti ia nguazimin bizir manam a firighti, eghti God uan Nguibamin uaghan kamaghira a firigham.

19 "Egha ki ua ia migei, gua taning kagh nguazimin bizitam bagh nighnizir vamira ikia a iniasa a bagha God ko migei, nan Afeziar uan Nguibamin itim a isiva gua daningam. 20 Egh gumazir pumuning, o pumuning ko mikezim nan ziam uari akuvagh ikiti, ki uabi men tongin ikiam."

Iesus igharaz darazir arazir kuraba da gin amangasa akar isin zuim akuri.

21 Ezi dughiar kamın Pita iza kamagh Iesusin azai, "Ekiam, ki manmaghin dughiabar arazir kurabar na gamizir gumazimin araziba gin amangam. Ti 7 plan dughiaba?"

22 Ezi Iesus kamaghin a migei, "Ki 7 plan dughiabar an arazir kuraba gin amanagasa ni migeir puvati. Ni zurazurara an arazir kuraba gin amang.

23 "Ia oragh. God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, atrivir mam ko an ingangarir gumazibar eghaghanim. Atrivim uan dagiaba isa uan ingangarir gumazibar da farim gatigha ghaze, me gin ua da ikarvaghham. Dughiar mam atrivim me a ikarvaghamin bizim akirasa. 24 An adar kirir dughiam, me gumazir atrivim da 10 milien Kina inizimin akua izi. 25 Ezi a dagiar inizir kabar ikarvaghan ibura. Kamaghin atrivim me migia ghaze, me gumazir kam inigh an amuiroghboriba sara dagiaba bagh me amadagh, egh men ivezim inigh. Egh me ateghti me gumazir igharazimin ingangarir gumazir kinibar min iki. Egh an biziba bar da amadagh, dagiaba inigh egh a na da inizir biziba ikaragham. 26 Ezi ingangarir gumazir kam kamaghin oragha atrivimin guamin irigha kamagh migia a gakaghori, 'Ni nan apangkuvigh, egh na mizuam. Eghti ki ni da inizir biziba bar da ikarvaghham.' 27 Ezi atrivim an apangkuvigha, a inizir biziba uaghan da gin amada.

28 "Ezi ingangarir gumazir kam atrivimin dipenim ategha ghua a ko ingaritav bato. A ko ingarir gumazir kam, faragha a da 10 Kina inigha a ikarazir puvati. Ezi gumazir atrivim ko ikegha izir kam, maghirama an firmin suigha anegoava kamaghin a migei, 'Ni na da inizir dagiaba bar da ikaragh.'

29 "Ezi gumazir kam an guamin irigha a gakaghora ghaze, 'Ni nan apangkufigh, egh na mizuam. Eghti ki ni da inizir biziba ua da ikarvaghham.' 30 Ezi gumazir kam a baraghan aghua, egha a inigha ghua kalabus gati, eghti a iki mangi dagiar kaba ikaragham.

31 "Ezi aning ko ingarir marazi, arazir kamın ganigha men naviba

§ 18:15: (18:15) Vezin kamın itir migirigiari otevim, "ni damightima," fofozir gumazir maba kamaghin nighnisi, gumazir ti igharazim an osiri. Matyu uabi puvati. 18:16: Lo 19:15, Jo 8:17, 2 Ko 13:1, 1 Ti 5:19 18:17: Ro 16:17, 1 Ko 5:9, 5:13, 6:1-6, 2 Te 3:6, 3:14 18:18: Mt 16:19, Jo 20:23 18:19: Mk 11:24, Jo 15:7, 1 Jo 3:22, 5:14 18:20: Mt 28:20, Jo 14:23 18:22: Stt 4:24, Mt 6:14, Mk 11:25, Kl 3:13 18:25: 2 Kin 4:1, Neh 5:8

bar men ikufi. Egha me ghua atrivim batogha gumazir kam, a ko ingarir gumazim gamizir araz-ibar gun a mikeme. ³² Ezi atrivim gumazir kamın diazıma, a uam a bagha ghu. Ezi a kamaghın a mıgıa ghaze, ‘Ni bar ingangarir gumazir kuram! Ni faragha na gamuava araima, ki dagıar ni iniziba bar da gın amada. ³³ Ki nın apangkufi, kamaghın amizıma, ni tizim bagha ni ko ingarir tavın apangkuvan aghua?’ ³⁴ Egha atrivim atarava gumazir kam isava, mızazıba agasamın gumazıbar dafarım gati. Eghti a kaghıra iki mangı, a bizıba bar da ikarvaghamin dughiamın tugham.

³⁵ “Eghti ia uan aveghbuabar arazir kurar me ia gamıba, ia guızbangıra uan navir averıabar aven, da gın amangan koghtıma, nan Afeziar uan Nguıbamın itım uaghan kamaghıra ia damuam.”

19

Iesus poroghamıba uari ataghrazir arazıba v gei

(Mak 10:1-12 ko Luk 16:18)

¹ Iesus mıgırıgıar kaba a gıvagha, egha Galilin Distrıgh ataki, egha Judan Distrıghın ghua Jordan dipamın vongın ghu. ² Ezi gumazamizir avırım an gın zui, ezi a danganır kamın men arımariaba agıfa. ³ Ezi Farısıba Iesus basamasa iza kamaghın an azai, “Ni manmaghın nıghnısi? Gumazım uan ifongıamın gın ghua uan amuım puram ane-taghraghısi damutı, Judan Arazıba ti an amamangatıgham, o ti puvatıgham?”

⁴ Ezi Iesus me ikaragha kamaghın men azai, “Ia ti Godın mıgırıgıaba itır Akınafarımın ganızır puvatı? Akar kam ghaze, ‘God faraghavıra bizıbar ingara, gumazamizıbar ingarı egha me gamızı, me gumazım ko amızımın oto.’ ⁵ Ezi God ghaze, ‘Kamaghın

amızıma, gumazım uan afezıam ko amebam ateghıva a uan amuım ko aning uaningın porogham. Egh aning nivafızır vamıram otogham.’

⁶ God kamaghın mıkememizıma, aning ua gumazır pumuning puvatı. Aning nivafızır vamıra ikıam. Kamaghın amızıma, God bizır pumuning isafuraghtıma, gumazıtım aning abıghan kogham.” ⁷ Ezi Farısıba kamaghın a mıgei, “Manmaghın amızıma, Moses osıra ghaze, gumazım amuım ataghraghıva, a bagh akınafarım osırıgh a danıngıgh, egh amuım batueghtıma a mangı?”

⁸ Ezi Iesus kamaghın me mıgıa ghaze, “Ia gumazır akaba barazır puvatızıba. Kamaghın amızıma, Moses ian amamangatızıma, ia uan amuıba ataghrası. Faraghavıra arazır kam puvatı. ⁹ Ezi ki kamaghın ia mıgei, gumazıtamın amuım, a gumazır ıgharazıba tintınıbar me isava akuir arazıtım damıghan koghtıma, eghti an a batuegh egh amızır ıgharazıtım inıgh an ikıam, gumazır kam poroghamıba uari bakeır arazım gamı.”

¹⁰ Ezi Iesusın suren gumazıba akar kam baregha egha kamaghın Iesus mıgei, “Arazır kabanagh poroghamıbar tongın ikıtıma, gumazıba amıbar ikıan markıam.”

¹¹ Ezi Iesus kamaghın me mıgei, “Gumazıba ko amızıba bar akar kam inıan kogham. Puvatı, God gavgavır kam isava gumazır vabaram anıngı. Kamaghın me amuıbar ikıan kogham. ¹² Guızbangıra, marazı amebaba me batıma, men nivafızıba ikufı. Marazı, me me aghorı, eghti me borıba inıan kogham. Marazı God Bizıbagh Atıvamin Dughıam gınıghnıgha amuıba ko pabar ikıan aghua. Tina akar kam inısıva a mar a ini.”

Iesus ghaze, Ia borıba ateghtı, me

na bagh izi

(Mak 10:13-16 ko Luk 18:15-17)

¹³ Ezi dughiar kamın gumazamiz-iba boriba inigha Iesus bagha zui. Me ghaze, a dafarim me darigh egh me bagh God ko mikimam. Ezi an suren gumaziba, gumazamizir boriba isa izibar atari. ¹⁴ Ezi Iesus kamaghın me migei, “Ni tina God Bizibagh Ativamin Dughiamın aven ikisi, borir dozir kabar mın iki. Kamaghın amizıma borir doziba ateghtıma, me na bagh izi, egh men anogoroghan marki.”

¹⁵ Egha Iesus dafarimning boribagh isin arigha, egha danganir kam ategha ghu.

Gumazir igiar bizir aviriba itim iza Iesus ko migei

(Mak 10:17-31 ko Luk 18:18-30)

¹⁶ Ezi gumazir mam iza kamagh Iesusın azai, “Tisa, ki manmaghın damigh zurara itir ikirimirir aghuarim iniam?”

¹⁷ Ezi Iesus kamaghın a migia ghaze, “Ni tizim bagha arazir aghuiba bagha nan azai? Gumazir vamira, a dera. Egh ni zurara itir ikirimirir aghuim inisiva, Godın akabar gın mangi?”

¹⁸ Ezi gumazir kam kamaghın Iesusın aza ghaze, “Ni Godın akar gavgavir manabav gei?”

Ezi Iesus ghaze, “Ia gumazitam misueghti an aremeghan marki, ia poroghamiba uari bakeir arazim damuan marki, ia okiman marki, egh ia pura gumazibagh ifariva, me isi kotiam darighan marki, ¹⁹ egh ia uan amebaba ko afeziabar apengan iki egh me baragh, egh ia uari gifongezi moghın gumazir igharazibagh ifonge.”

²⁰ Ezi gumazir igiar kam kamaghın Iesus migei, “Akar kabanagh, ki bar dar gın zui. Ki ua tizim damuam?”

²¹ Ezi Iesus kamaghın a migia ghaze, “Ni bar deragh otivan ifueghıva, egh mangi uan biziba bar da amadagh. Egh dar dagiaba inigh egh da isiva gumaziba ko amizir biziba puvatızar aningigh. Ni kamaghın damigh, bizir bar aghuiba ni bagh Godın Nguibamın ikiam. Egh ni nan gın izi.”

²² Gumazir igiar kam, a bizir bar aviriba ikia, kamaghın oregha navim bar an osemezi, a ghu.

²³ Ezi Iesus kamaghın uan suren gumazibav gei, “Bar guizbangira ki ia migei, gumazir dagiar aviriba itiba, God Bizibagh Ativamin Dughiamın aven mangan iburagham. ²⁴ Egha ki ua ia migei, kamelin tam iniba isair dikonir torımın aven mangisi ingangarir dafam damigh aven mangam. Eghti gumazir biziba avirasemeziba, me God Bizibagh Ativamin Dughiamın mangisi guizbangira bar iburagham!”

²⁵ Ezi an suren gumaziba akar kam baregha digavir kuram gamigha ghaze, “Kamaghın damightıma, tınara zurara itir ikirimirir aghuir kam iniam?”

²⁶ Ezi Iesus damazim meraram asaragha ghaze, “Bizir kaba gumazımın bar osemegham. Bizir kaba Godın osememizir puvati. A biziba bar dagh ami.”

²⁷ A kamagh mikemezi, Pita an akam ikaragha ghaze, “Ni ge, e uan biziba bar da ategha, nın gın ize. E tizitam iniam?”

²⁸ Ezi Iesus kamaghın me migei, “Ki guizbangira ia migei, God nguazim ko overiar igiam akıramın dughiamın Gumazıbar Otarım ziar bar ekiam iniam, egh atrivir dabirabım daperagham. Eghti ia nan gın aruizir darazi, ia uaghan 12 plan atrivir dabirabıbar dapiagh Israelian anabar 12 plan ganam.

19:14: Mt 18:2-3 **19:16:** Mk 10:17, Lu 10:25, 18:18 **19:17:** Wkp 18:5, Lu 10:28 **19:18:** Kis 20:13-16, Lo 5:17-20 **19:19:** Kis 20:12, Wkp 19:18, Lo 5:16, Ro 13:9, Ga 5:14, Je 2:8 **19:21:** Mt 6:20, Lu 12:33, Ap 2:45, 4:34-37, 1 Ti 6:18-19 **19:23:** Mt 13:22, Mk 10:24, 1 Ti 6:9-10 **19:26:** Stt 18:14, Jop 42:2, Jer 32:17, Sek 8:6, Lu 18:27 **19:27:** Mk 10:28, Lu 5:11, 18:28 **19:28:** Mt 20:21, 25:31, Lu 22:30, 1 Ko 6:2-3, MAA 2:26, 3:21 **19:29:** Mk 10:29-30, Lu 18:29-30, Hi 10:34

²⁹ Eghti tina nan ziam bagh nighnigh, uan dipeniba ko aveghbuaba ko amiziba ko afeziam ko amebam ko boriba ko nguazim, da ateghti, God gumazir kam ivezir bar aghuim a daningam. Ivezir kam, a nguazir kamın itir bizir kaba bar dagh afiragham. Eghti a uaghan zurara itir ikirimirir aghuimın aven ikiam. ³⁰ Eghti dughiar kamın faragha itir darazi, me gin ikitima, eghti gin itir darazi me faragh ikiam.”

20

Wainın azenimın ingarir gumazibar akar isin zuim

¹ Egha Iesus ua kamaghın miğia ghaze, “Ki gumaziba faragh faragh ikiasa miğeir nighnizim ki kamaghın a mikimasa. God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, gumazir mam wainın azenir ekiam iti. Egha a mizarazimra ghua wainın azenimın ingarasa ingangarir gumazir maba ini. ² Ezi gumazir kaba a ko akam akiri, egha wan kina wan kina aruer vamira ini-asa ifonge, ezi gumazir ekiam me amadazi me an wainın azenimın ingarasa ghue. ³ Ezi gumazir ekiar kam 9 klok kamaghın ghua biziba amadir danganimın gumazir mabar gari, me iti. ⁴ Ezi a kamaghın me miğei, ‘Ia uaghan mangi nan wainın azenimın ingar, eghti ki ian ingangarimın mirara ia gıvezam.’ ⁵ Ezi me ingarasa ghue. Ezi gumazir ekiar kam 12 klok ko 3 kloğhın ghua arazir kamram amua ua gumazir maba ini.

⁶ “Egha 5 klok ko kamaghın ghua ua gumazir mabar gari, me pura tivighav iti. Ezi a kamaghın men azai, ‘Ia manmaghın amigha aruer kamın pura iti.’ Ezi me a miğia ghaze, ⁷ ‘Tav ingangaritam e ganingizir puvati.’ Ezi gumazir ekiam me miğia ghaze, ‘Ia uaghan mangi nan wainın azenimın ingar.’

⁸ “Ezi aruem gıvazıma gumazir ekiam uan ingangarir gumazibar garir gumazim kamaghın a miğia

ghaze, ‘Ni ingangarir gumazibar diagh men ivezim me daning. Egh ni gumazir bar gin izezibar ikegh ivezim me daning, mangi faragha izezibar gıfagh.’ ⁹ Ezi gumazir 5 kloğhın izeziba iza wan kina, wan kina isi. ¹⁰ Ezi gin gumazir faraghavıra ingariba iza nighnigha ghaze, me ti dagiar ekiatam iniam. Puvati, me uaghan wan kina wan kina ini. ¹¹ Egha me dagiar me inizibar gara wainın azenimın ghuavimın atara kamaghın a miğia ghaze, ¹² ‘Gumazir kaba bar gin izegha auan vamiran ingari, ezi e mizaraghara izegha ingangarir ekiam gamima, aruem e gaponge. Ezi ni ivezir vamira bar e ganingı.’

¹³ “Ezi azenimın ghuavim akar kam baregha kamaghın men mav miğei, ‘Namakam, ki arazir kuratam ia gamizir puvati. Ia ti faragha, ia wan kina ini-asa akam akiri? ¹⁴ Ni uan ivezim inigh mangi. Ki kamaghın ifonge, ki dagıaba gumazir gin izezim gıvezir moghıra ni gıvesi. ¹⁵ Kar nan bizimra. Ki ti uan dagıaba uan ifongiamın dar aningan kogham? Egha ki arazir bar aghuim gumazir kabagh amizıma ni tizim bagha navir averiamın na baseme?’” ¹⁶ Egha Iesus ghaze, “Kamaghıra gumazir gin izeziba faragh ikiam, eghti faragha itiba me gin mangam.”

Iesus uan ovever dughiam, dughiar mihezimın uam a miğei

(Mak 10:32-34 ko Luk 18:31-33)

¹⁷ Egha Iesus uan suren gumazir 12 pla ko Jerusalemın zui. Egha me ghua a me inigha danganir miriar mamın ghua me uarira ikiava, egha kamaghın a me miğia ghaze, ¹⁸ “Ia oragh, E nguibar ekiam Jerusalemın ghua-vanadi. Eghti gumazitam Gumazibar Otarim isıva, Judan arazibagh fozir gumaziba koma ofa gamir gumazir ekiabar aningam. Eghti me a isi kotiam datıghıva, egh a misueghti an aremeghsıva me akabar kiram,

egh me kamaghin a mikim suam, Ni aremegham. ¹⁹ Egh me a inigh Kantrin Igharazibar Gumazibar dafaribar aningti, eghti gumazir kaba a dipovam, egh a ifozoroghiva egh a isiva temer ighuvim gafughti an aremegham. Eghti aruer mikezim givaghtima, a ua dikavigham.”

*Jems ko Jon ekiamningin otivasa
(Mak 10:35-45)*

²⁰ Ezi Sebedin amuim uan otarimning ko Iesus bagha izi. Me izava aningin amebam itevimning apirigha, egha ua bagha bizitam damuasa an azai. ²¹ Ezi Iesus an azara, “Ni tizim baka?” Ezi a ghaze, “Ni kamaghin na bagh damu, ni Atrivir Ekiamin otogh, egh nan otarimning ateghti, tav nin agharir guvim dapitima, tav nin agharir ikiriam daperagh.”

²² Ezi Iesus akam baregha egha kamaghin a ikara, “Ia azangsizir bizir kam, ia an mingarim gifozir puvati, egha ia a bagha nan azai. Gua ti ki ateramin osimtizim, uaghan an ateramin gavgavim iti?” Ezi aning ghaze, “Are, ga gavgavim iti.” ²³ Ezi Iesus kamaghin aning migia ghaze, “Guizbangira, gua ki ateramin osimtizim, gua a iniam. Egha ki tav amiseveghti a nan ikiriam ko guvimin dapiamin bizim, a nan bizim puvati. Ezi danganir kabanang, nan Afeziam dar apiasa gumazir maba amisevegha, egha me bagha dar kirigha gifa.”

²⁴ Ezi suren gumazir 10 pla akar kam baregha aningin atari. ²⁵ Ezima Iesus men diazi, me izima a ghaze, “Ia fo, Kantrin Igharazibar atriviba pamten me gamima, me bar men apengan iti. Ezi men gumazir dapaniba uan akaba baraghasa puvira me abiraghbirasi. ²⁶ Eghti arazir kaba ian tongin ikian kogham. Gumazir manam ian tongin ekiamin ikisi, a ingangarir gumazimin min iki. ²⁷ Eghti gumazir manam ian faragh mangisi,

a bar ian ingangarir gumazir kinimin min iki. ²⁸ Ezi kamaghira Gumazibar Otarim iza, gumazamizibar amuti me a bagh ingarasa, a izezir pu. Puvati, a me bagh ingarasa ize. Egha a gumazamizir aviriba bagh aremegh ua me givezegh me iniasa ize.”

*Iesus gumazir damazir kurar pumuning gamizi, aning gari
(Mak 10:46-52 ko Luk 18:35-43)*

²⁹ Ezi Iesus uan suren gumaziba ko Jerikon nguibar ekiam ategha zui. Ezi avirir ekiam an gin zui. ³⁰ Ezi gumazir damazir kurar pumuning tuavir apinimin aperaghav iti. Egha aning orazima Iesus tuavir kam in izima, aning pamten kamaghin dei, “Ni Devitin Otarim, ni gan apangkufigh.”

³¹ Ezi gumazamiziba aning barazi, aning deima, me pamten aning in anogorogha ghaze, gua uan akamning dukuagh. Me kamaghin aning in migeima, aning tiarim akarava dia ghaze, “Ekiam, ni Devitin Otarim, ni gan apangkufigh.”

³² Kamaghin amizima, Iesus tugha aning in dia ghaze, “Gua tizim gifonge, eghti ki gua bagh a damuam?”

³³ Ezi aning a ikaragha ghaze, “Ekiam, ni gan damaziba kuighti, ga ua ganasa.” ³⁴ Ezi Iesus aning in apangkuvigha egha dafarim aning in damazibagh atizi, aning in damaziba maghira ua derazi, aning ua gari. Egha maghira Iesus in gin zui.

Iesus Jerusalem in otogha gumazamizibar sure gami

21

(Sapta 21-25)

Iesus atrivimin min Jerusalem in aven zui

(Mak 11:1-11 ko Luk 19:28-40 ko Jon 12:12-19)

¹ Egha Iesus uan suren gumaziba ko me Jerusalem in borogh in izava

Olivin Mighsiamin iza Betfagen nguibamin oto. Egha Iesus uan suren gumazir pumuning amaga, ² kamaghin aning migei, “Gua nguibar munagh itimin mangi, egh gua gantima, donkin mam me a ikezima a uan nguzir asem ko iti. Aningin benim firigh na bagh aning inigh kagh izi. ³ Eghti gumazitam guan azangtima, gua a mikim suam, ‘Ekiam ingangarim aningin iti.’ Eghti gumazir kam zuamira puram aning ateghti, aning izam.”

⁴ Godin akam inigha izir gumazim Aisaia faragha mikemezir akaba otivasa, bizir kaba otifi. Akar kam kamakin, ⁵ “Ni akar kam isiva Saionin nguibamin itir gumazamizibav keme. Ia gan, ian atrivimra mara, ia bagha izi! A gumazir kinir ziaba puvatizir mam in min donkin mam gaperagha izi, kar donkin amebamin nguzir asem.”

⁶ Ezi Iesusin suren gumazimning ghua a mikemezi moghin ami. ⁷ Egha aning donkin amebam nguzir asem sara aning inigha iza, egha uan korotiar azenan azuiba suegha donkingin akirimning gisin atizi, Iesus korotiar kabagh isin apera. ⁸ Ezi gumazamizir aviriba uan korotiar azenimin azuiba suegha tuavim mughara zui. Ezi marazi temer aguaba oka da isa tuavir torim garisi. ⁹ Ezi gumazamizir faragha zuiba ko Iesusin gin iziba, uan tiariba akara ghaze, “Hosana! Ia Devitin Otarimin ziam fi. An Ekiamin ziamin izir gumazim, eghti God deravira a damu. Hosana! Ia Godin bar pin itimin ziam fi!”

¹⁰ Ezi Iesus Jerusalem in aven ghuzi, an itir gumazamiziba digavir kuram gamigha tintinibar uarir azai, ¹¹ “Kar gumazir manam?” Ezi Iesusin gin izezir darazi ghaze, “Kar Iesus, a Godin akam inigha izir gumazim. A

Galilin Distrighin aven itir nguibam Nasaretian gumazim.”

Iesus Godin Dipenimin miriamin aven biziba amadir gumaziba, me batosi

(Mak 11:15-19 ko Luk 19:45-48 ko Jon 2:13-22)

¹² Ezi Iesus ghua Godin Dipenimin miriamin gumazibar garima, me biziba amadi, ezi a me batosi. Egha gumazir dagiaba uarir ikarvazibar dakoziba, ko kuarazir bunbaba amadir gumazibar dabirabiba, da fava egha da ighavkiri. ¹³ Egha a kamaghin me migei, “Godin Akinafarim akar kam iti. ‘Nan dipenim, me ziar kam a darigham, Gumazamiziba God ko Migeir Dipenim. Ezi ia a gamima, an okimakiar gumazibar mogomer danganimin oto!’ ”

¹⁴ Egha a Godin Dipenimin aven itima, damazir okaviriziba ko suer amiriziba a bagha izima, a men arimariaba gefi. ¹⁵ Ezi ofa gamir gumazir ekiaba koma Judabar arazibagh fozir gumaziba izava an amir arazir ivinbabar gari. Egha me orasi, boriba Godin Dipenimin miriamin ikia dia ghaze, “Hosana! Devitin Otarimin ziam fi.” Kamaghin amizi, me bizir kaba bagha atari. ¹⁶ Egha kamaghin Iesusin azai, “Ni boriba migeir akaba barasi, o?” Ezi Iesus me ikaragha ghaze, “Are, ia ti Godin Akinafarimin ganizir puvati? A ghaze, ‘Ni borir iririviba ko otem apavira itibagh amima, me deravira nin ziam fe.’ ”

¹⁷ Egha me ategha ghua Jerusalem in nguibam ategha Betanin nguibamin ghu, egha kagh akui.

Iesus temer figh mikemezi, a misingi

(Mak 11:12-14 ko 11:20-24)

¹⁸ Egha mizaraghara Iesus dikavigha ua Jerusalem in zui. A

21:3: Mt 26:18 **21:5:** Ais 62:11, Sek 9:9, Jo 12:15 **21:8:** 2 Kin 9:13 **21:9:** Sng 118:25-26, Mt 23:39 **21:11:** Mt 21:46 * **21:12:** (21:12) Gumaziba Godin Dipenimin miriamin iki bizibagh ivezisi, ofa gamir dagiabar dagh ivezam. Me Rom ko Grighin dagiabar ivezan kogham. Kuaraziba ko bizir me kagh iveziba, da Godin ofa gamir biziba. **21:13:** Ais 56:7, Jer 7:11, Mk 11:17, Lu 19:46 **21:14:** 2 Sml 5:8, Ais 35:5-6 **21:16:** 2 Sng 8:2 **21:19:** Lu 13:6

zuima, mitiriam an azi, ¹⁹ ezi a tuavir apinimin temer fighin mamın garima, a iti. Ezi a roghira ghua garima, fighin oviziba puvati. A pura dafarir kiniba iti. Ezi Iesus temer kam miġia ghaze, “Ni ua ban kogham. Bar puvatigham.” Ezi temem maghira misingi.

²⁰ Ezi an suren gumaziba bizir kamın ganigha digavir kuram gamigha, egha ghaze, “Temem manmaghin amigha zuamira misingi?”

²¹ Ezi Iesus kamaghin me ikaragha ghaze, “Ki guizbangira ia miġei, ia nighnizir gavgavim ikiva, egh okam nighnighan kogh, egh ia, ki fighin temem gamizir arazim, ia uaghan a damuamin gavgavim ikiam. Egha anarira puvati, ia uaghan mighsiar kam mikim suam, ‘Ni dikavigh mangi, uabi isi ongarim mikinigh.’ Eghti a ia mikemezir moghin otivam. ²² Egh ia nighnizir gavgavim ikiva God ko mikimiva, ia bizir manaba bagh Godin azangsiġh, egh ia da iniam.”

Judan gumazir dapaniba Iesusin gavgavim bagha an azai

(Mak 11:27-33 ko Luk 20:1-8)

²³ Egha Iesus ghua Jerusalemın otogha Godin Dipenimin miriamın aven gumamazibiba Godin akam men sure gami. Ezi ofa gamir gumazir ekiaba ko Judabar arazibagh fozir gumaziba iza kamaghin an azai, “Ni gavgavir manamin amodoghin bizir kabagh ami? Ezi tina gavgavir kam ni ganingi?” ²⁴ Ezi Iesus me ikaragha ghaze, “Ki azangsiġir mam ia damuasa. Ia deravira a ikaraghtima, ki ia mikimam, ki gavgavir manamin amodoghin bizir kabagh ami. ²⁵ Ki Jon bagha ian azai, tina gavgavim Jon ganingizi a gumaziba rue? A ti Godin Nguibamin gavgavir kam ini, o a ti gumaziba dama a ini?”

Ezi me uarira uariv ġia ghaze, “E suam, ‘An rurim Godin ize,’ eghti

a ua kamaghin en azaragham, ‘Ia manmaghin amigha nighnizir gavgavim Jon damuan aghua?’ ²⁶ Eghti e suam, ‘Jonin rurim gumazibar ize,’ e kamaghin gumamazibar atiatingi. E fo, me bar Jon miġia ghaze, a Godin akam inigha izir gumazir mam.” ²⁷ Kamaghin amizi, me Iesus miġia ghaze, “E fozir puvati.” Ezi Iesus kamaghin me miġia ghaze, “Kamaghira, ki uan gavgavim inizir tuavimin, gun ia mikemeghan kogham.”

Iesus gumazir mamın otarimning akar isin zuim miġei

²⁸ Egha Iesus uam ofa gamir gumazir ekiaba ko gumazir dapaniba kamaghin me miġei, “Ia manmaghin nighnisi? Gumazir mam otarir pumuning iti. Egha ghua kamagh otarir avebam miġei, ‘Otarim, ni datirighin mangi, wainin azenimin aven ingar.’ ²⁹ Ezi otarim ghaze, ‘Ki aghua.’ Egha ua ġin, nighnizim ġiragha ghua ingari. ³⁰ Ezi afeziam ghua otarir dozim kamaghira an azara. Ezi otarim ghaze, ‘Ki mangi, ingaram.’ Egha ġin ghuzir puvati. ³¹ Ezi ia manmaghin nighnisi, otarir kamningin manamra afeziamın akam baragha an ġin zui?” Ezi me Iesus miġia ghaze, “Otarir avebam.” Ezi Iesus kamaghin me miġia ghaze, “Ki guizbangira ia miġei, gumazir dagiaba isiba ko amizir arazir kurabagh amiba, me ia gafiragha faragha God Bizibagh Ativamin Dughiamın aven zui. ³² Guizbangira, Jon otogha arazir aghuimin tuavim ian aka, ezi ia nighnizir gavgavim an akamin ikian aghua. Ezi dagiaba isir gumaziba ko amizir arazir kurabagh amiba, me nighnizir gavgaviba an iti. Ia bizir kamın ganigha uan nighnizibagh irazir puvati, egha nighnizir gavgavim Jonin akamin itir puvati.”

21:21: Mt 17:20, Lu 17:6, Jo 14:12, 1 Ko 13:2, Je 1:6 **21:22:** Mt 7:7-11, 18:19, Mk 11:24, Lu 11:9, Jo 14:13-14, Je 5:16, 1 Jo 3:22 **21:23:** Jo 2:18 **21:26:** Mt 14:5, 21:46, Mk 6:20, Lu 20:6 **21:28:** Lu 15:11 **21:31:** Lu 7:29, 7:50 **21:32:** Lu 3:12, 7:29-30

Wainin azenimin garir gumazir kurabar akar isin zuim

(Mak 12:1-12 ko Luk 20:9-19)

³³ Egha Iesus gumazir dapaniba ua kamagh me migei, "Ia akar isin zuir kam baragh. Gumazir mam wainin azenimin ingarigha, egha an divazim aghui. Egha wainin oviziba mirmiramim itarim gukuigha azenir dipenimin ingari, eghti ingangarir gumaziba an iki azenimin ganam. Egha azenir kam isa gumazir mabar agharim gatigha ghaze, me gin wainin dipataba uam a ikaragham. Egha dikavigha nguibar saghon itimin ghu.† ³⁴ Ezi wainin temeaba ber dughiam roghira izezima, gumazir kam uan ingangarir gumazir maba amadazima, me wainin ovizi taba iniasa ghue. ³⁵ Ezi azenimin garir gumaziba ingangarir gumazir kaba inigha, mam misuegha, egha mam me a misoghezima an areme, egha dagiaba mam ginifi. ³⁶ Ezi azenimin ghuavim gin ua ingangarir gumazir igharaziba amangi. Me aviraseme, egha men dibobonim faragha izezibagh afira. Ezi wainin azenimin garir gumazir kaba kamaghira uam azenimin ghuavimin ingangarir gumazibagh ami.

³⁷ "Kamaghin amizima, azenimin ghuavim abuan uan otarim amada. Afeziam ghaze, 'Me nan otarimin akam baragh deragh a damuam.' ³⁸ Puvati, gumazir kaba otarimin gari, a izima, me uarira uariv gei, 'Gumazir kam iziva uan afeziamin biziba bar da inigham. Aria. E a misueghti, an aremegham. Eghti e uari bagh wainin azenim iniam.' ³⁹ Kamaghin, me maghira an suigha, wainin azenimin azenan anekunigha, otarim misoghezi an areme.

⁴⁰ "Eghti wainin azenimin ghuavim

izi manmaghin gumazir kabar amuam? Ia manmaghin nighnisi?"

⁴¹ Ezi me a migia ghaze, "A gumazir kurar kaba puv me misueghti me arimighregham. Eghti an azenim isiva gumazir igharazibar anigam, eghti wainin oviziba iniamin dughiamin me a bagh pozim daghuigh a daningam."

⁴² Ezi Iesus kamaghin men azai, "Ia Godin Akinafarimin aven itir osizirir kabar gani, o puvati? Osizirir kaba kamaghin migei,

'Kar dipenir akinir ingangarir gumaziba aghuazim, a datirighin dipenim aterir guarim gava.

Ekiam uabi arazir kam gamizima an oto.

Ezi e an garima, a bar dera.'

⁴³ "Kamaghin, ki ia migei, God Bizibagh Ativamin Dughiam, God ia dama a inigh a isiva, gumazamizir dughiar kamin aven iki arazir aghuibar amuamibar aningam.

⁴⁴ Eghti gumazir manam dagiar kam gisin irighiva, an aghariba dipirighregham. Eghti dagiar kam gumazitam gisin irighiva, bar anemisarigham."‡

⁴⁵ Ofa gamir gumazir ekiaba ko Farisiba akar isin zuir kam baregha fo, Iesus akam isa, me gasara.

⁴⁶ Kamaghin amizi, me an suighasava amuava, egha gumazamizir aviribar gara atiatingi. Me fo, gumazamiziba Iesusin migia ghaze, a Godin akam inigha izir gumazir mam.

22

Poroghamir isar ekiamin akar isin zuim

(Luk 14:16-24)

¹ Ezi Iesus uam akar isin zuir mam gumazir dapanibagh amua

21:33: Mt 25:14 † **21:33:** (21:33) Wainin azenimin migirigiaba, Iesus Aisaia 5:1-2in da ini, egha God Israelba damuamin akar isin zuim mikeme. Akar kamin mingarim kamaghin ghu, God uabi, gumazir azenimin ingarizim. Ezi Israelba wainin azenimin min iti. **21:35:** Mt 22:6 **21:38:** Mt 27:18 **21:39:** Hi 13:12 **21:42:** Sng 118:22-23, Ais 28:16, Mk 12:10, Ap 4:11, Ro 9:33, Ef 2:20, 1 Pi 2:6-8 **21:44:** Ais 8:14-15, 60:12, Dan 2:44-45, Sek 12:3, 1 Pi 2:8 ‡ **21:44:** (21:44) Baibelin fofozir gumazir maba ghaze, akar ves 44in aven itiba, Matyu da osizirir puvati, ti gumazir igharazim gin da osiri. Luk 20:18in gan. **21:46:** Mt 21:11, 21:26, Lu 7:16, Jo 7:40

kamaghin me migei, ² “God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, atrivir mamın otarim amuimin ikiasava amima, an a bagh isar ekiam gami. ³ Isar dughiam tighar otivam, a faraghavira gumazamizir mabav gia ghaze, ia izi. Dughiam otozima, a uan ingangarir gumaziba amadi, eghti me mangi gighamizir gumazamizibar diaghti, me izam. Puvati, gumazamizir a gighamiziba, me izan aghua. ⁴ Ezi a uan ingangarir gumazir maba amaga, kamaghin me migei, ‘Ia mangi, gumazir ki gighamiziba kamagh me mikim, “Ia oragh. Ki dagheba tuegha gifa, nan kaun apuriba ki dav suegha, egha uaghan uan asizir ekiabav soke. Ezi isamin biziba bar gifa. Ia poroghamir isar ekiamın izi.”’

⁵ “Ezi ingangarir gumaziba ghua akar kamın gumazibav gei. Ezi me oraghan aghuagha tintinibar zui. Mav uan azenimın zui, mav uan dagiar ingangarim bagha zui. ⁶ Marazi atrivimın ingangarir gumazibar suigha, puv me misoghezi me ariaghire.

⁷ “Kamaghin amizi, atrivim puv atari, egha kamaghin uan midorozir gumaziba amada. Ezi me ghua an ingangarir gumazibar misogheziba, me misogha bar me agivaghava, men nguibar ekiam gaborozı a isi.

⁸ “Ezi atrivim uan ingangarir gumazibav gei, ‘Poroghamir isamin dagheba isigha gifa. Ezi gumazir ki gighamiziba, me gumazir kuraba, kamaghin me isamin ikian kogham. ⁹ Kamaghin amizi, ia mangi tuavir akaba bar dar mangi, egh gumazir manaba ia me bativigh, egh ia men diaghti, me poroghamir isar kamın izi.’ ¹⁰ A kamaghin mikemezima, an ingangarir gumaziba tuaviba bar dar ghuava gumazamiziba bar me akufa, gumazir aghuiba ko kuraba sara. Ezi me iza damasava apiazı dipenim bar izifa.

¹¹ “Ezi gumazamiziba apiazıma, atrivim men ganasa aven zui. Egha a ghua gumazir mamın garima, a isamin izasa adiarir aghuitam aruzir puvati. ¹² Ezima atrivim an azai, ‘Namakam, manmaghin amizi, ni adiarir aghuitam aruzir puvatigha, puram aven ize?’ Ezi gumazim mikiman asa. ¹³ Kamaghin amizi, atrivim ingangarir gumazibav gia ghaze, ‘Ia an soroghafariba ikegh, a isıva azenan mitatemın anekunigh. Danganir mitater kamın me puvira tuavara atariba kuskusi.’

¹⁴ “Ia oragh. God gumazamizir aviribar dei, egha vaghvazibara a me amisevima, me aven zui.”

Gumaziba dagıaba Atrivim Sisar danıngam, o markiam?

(Mak 12:13-17 ko Luk 20:20-26)

¹⁵ Ezi Farisiba ghua akabav suegha Iesusın suighasa tuaviba buri. Egha me ghaze, a bizitam a paza mikemegham, eghti me an migirigiam baghavira an suigham. ¹⁶ Egha me uan suren gumazir maba ko Herotin gin zuir darazi amada, ezi me Iesus bagha ghua kamaghin a migei, “Tisa, e fo ni guizbangira bizibav geir gumazim. Ni Godın Arazibar gumazibar sure gamuava guizbangira me migei. Ni tavin nighnizimın gin zuir puvati. Akar vamira ni gumazir ziaba itiba, ko gumazir kiniba uaghara, me migei. ¹⁷ Kamaghin, ni deragh e mikim. Judan araziba manmaghin migei? E dagıaba isıva Atrivim Sisar danıngtım, arazir kam Godın damazimın dera, o puvati? Ni manmaghin nighnisi?”

¹⁸ Ezi Iesus men nighnizir kurar kam gifo, egha kamaghin me migei, “Ia gumazir ifavaribagh amiba, ia tizim bagha na gifarasava ami? ¹⁹ Ia gavman ganıdir dagıatam nan akagh.” Ezi me dagıar mam inigha iza a ganıngi. ²⁰ Ezi Iesus kamaghin men

azai, “Kar tinan nedazim ko tinan ziam?” ²¹ Ezi me ghaze, “Mar Sisarın nedazim ko an ziam.” Ezi a me miġia ghaze, “Kamaghira, ia Sisarın biziba Sisar daningiva, egh Godın biziba isi, God daning.”

²² Ezi me miġirigiar kam baregha digavir kuram gamigha, egha anetegha ghue.

Sadyusiba gumazir aremegha ua dikavizibar arazim bagha Iesusın azai (Mak 12:18-27 ko Luk 20:27-40)

²³ Ezi aruer kamra, Sadyusiba Iesus bagha ize. Sadyusiba ghaze, gumazir aremeziba ua dikavir puvati. Egha me kamaghın Iesusın azai, ²⁴ “Tisa, Moses kamaghın mikeme, Gumazir manatam boriba puvatigh aremeghti, an aveghbuatam an amuim inigh an ikiti, amizir kam boriba bati, eghti an aveghbuamin ikizim kuvaremeghan kogham. ²⁵ Ezi fomira aveghbuar 7 pla, en tongin ike. Men avebam amuimin ikiava boritam inizir puvati, egha areme. Kamaghın amizi, an dozir mam an amuim inigha an iti. ²⁶ Ezi an dozir kam uaghan boritam inizir puvatigha areme. Ezi aningın dozir mikezim ko an ġin iziba kamaghıram ami. ²⁷ Egha me bar aremegha ġifa, ezi abuan amizir kam uaghan areme. ²⁸ Kamaghın ni e mikim, gumaziba ua dikavamin dughiamın, amizir kam tinan amuimra? Ni niġhnigh, me bar an ike!”

²⁹ Ezi Iesus me ikarvaghera kamaghın me miġei, “Ia Godın Akinafarımın itir akam ġifozir puvati, egha ia uaghan Godın gavgavim ġifozir puvati. Kamaghın, ia paza miġei. ³⁰ Gumamazizir aremeziba ua dikavamin dughiamın, paba amuibar ikian kogham, uaghan me amuiba isi pabar arighan kogham. Me enselbar mın Godın Nguibamın ikiam.

³¹ “Ezi ki ua dikavamin dughiam bagh ian azangasa. Ia ti God ia mikemezir akar kamın ganizir puvati, o? A ghaze, ³² ‘Ki Abraham ko Aisak ko Jekopin God.’ God gumazir nivafizir ariagheribar God puvati, a gumazir duar angamra itibar God.”

³³ Ezima gumamaziziba an akar kam baregha digavir kuram gami.

Godın arazir faraghavira itim (Mak 12:28-31 ko Luk 10:25-28)

³⁴ Farisiba orazima, Iesusın miġirigıaba Sadyusibagh amizima, me mikiman ibura. Ezi me uari akuvaghera a bagha izi. ³⁵ Me ko izir gumazir mam, a Judabar arazibagh fo. Egha a Iesus basamasa kamaghın an azai, ³⁶ “Tisa, Godın arazir manamra maba bar dagh afira egha faraghavira iti?”

³⁷ Ezi Iesus kamaghın a miġia ghaze, “Ni uan God, nın Ekiam, bar a ġifongegh, egh ni uan navir averiam ko uan duam ko uan niġhnizimın, uan God ġifongegh. ³⁸ Kar arazir bar ekiam, egha a mabar a faraghavira iti. ³⁹ An ġirara itim, bar an mirara. A kamakin: ni uabira uabi ġifongezı moghın, gumamazizir igharazibagh ifongegh. ⁴⁰ Moses Osirizir Araziba ko Godın akam inigha izir gumazibar akaba, da bar arazir kamning ġisın tu.”

Iesus God Uam E Iniasa Mısevezir Gumazim bagha Farisibar azai (Mak 12:35-37 ko Luk 20:41-44)

⁴¹ Farisiba uari akuvaghera ikiav itima, Iesus men azai, ⁴² “Ia God Ua Gumamaziziba Iniasa Mısevezir Gumazim, manmaghın a ġinighnisi? A tinan otarım?” Ezi me an miġia ghaze, “A Devitin Otarım.”

⁴³ Ezi Iesus kamaghın men azai, “Manmaghın amizi, Godın Duam niġhniziba Devit ġanıdima, Devit gumazir kam ‘Ekiam’ a gati, egha Devit kamaghın miġia ghaze,

22:23: Ap 23:8 **22:24:** Lo 25:5 **22:29:** Jo 20:9 **22:30:** 1 Jo 3:2 **22:32:** Kis 3:6, Mt 8:11, Mk 12:26, Lu 20:37, Ap 7:32 **22:33:** Mt 7:28 **22:37:** Lo 6:5, 10:12, Lu 10:27 **22:39:** Wkp 19:18, Mk 12:31, Ro 13:9, Ga 5:14 **22:40:** Mt 7:12, Ro 13:10, Ga 5:14, 1 Ti 1:5 **22:42:** Jo 7:42 **22:43:** Sng 110:1, Mt 26:64 **22:44:** Sng 110:1, Ap 2:34, 1 Ko 15:25, Hi 1:13

44 ‘Ekiam, nan Ekiam kamaghin a migei,
 “Ni nan agharir guvim daperagh,
 egh na ko atrivimin ikiam.
 Egh mangi dughiar ki nin apaniba,
 me damighti me nin apengan
 ikiam.”’

45 Eghti ia nighnigh, Devit uabi gumazir kamın miġia ghaze, a nan Ekiam. Ezi manmaghin, gumazir kam ua Devitin Otarimin min iti?”

⁴⁶Ezi men tav bar Iesus ikarvaghan buraghburaki. Egha me aruer kamın ikegha ghua ua ġin bizitam bagha an azangan atiati.

23

Farisiba ko Judan arazibagh fozir gumaziba arazir kurabagh ami

(Mak 12:38-39 ko Luk 11:43 ko 11:46 ko 20:45-46)

¹ Ezi Iesus ġin gumazir aviriba ko an suren gumazibagh eghari.
² Egha kamaghin migei, “Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba, me Mosesin danganim inigha me Moses Osirizir Araziba ia geghari.
³ Kamaghin amizi, me ia migeir akaba, ia da baragh dagh eghari moghin ia damu. Egh me amir araziba ia men ġin mangi dar amuan marki. Me migirigiar bar aviribagh amua egha uari dar ġin zuir puvati.
⁴ Me kamaghin amua, mati me bizir bar osimtiziba isava gumazibagh isaghpuima, ezi me da ateran buraghburasi. Egha me tong uan dafarpuzitamın men akurvaghan nighnizir puvati.

⁵ “Arazir me amiba, me uarir ganasa oda dagh ami. Me Godin Akar maba, uan daveriaba ko guaghafivibar da osirigha, egha

dagh amizi, da bar ekefe, ezi me da azui. Egha korotiar apınir sazir bar ruariba, me da azui. Egha ghaze, e arazir kamın me uari akakagh suam, e guizbangira Godin akabar ġin zui.*
⁶ Egha isar ekiabar me danganir ziaba itiba isava, God ko migeir dipenibar danganir faragha itibar apiaghiri. ⁷ Egh me biziba amadir danganibar mangiti, gumazamiziba ‘Tisaba’ me darigh, men ziaba fasa me bar akonge.

⁸ “Ki ghaze, gumazitam ia ‘Tisa’ a darighan marki. Bar marki. Ian tisan bar vamira, ia bar aveghdiariba. ⁹ Egh ia nguazimin kagh gumazitam ‘Afeziam’ a darighan marki. Ian Afeziar bar vamira, a uan Nguibamin iti. ¹⁰ Egh me ‘Gumazir Dapanim’ ian tav darighan marki. Ian Gumazir Dapanir vamira iti, a Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim. ¹¹ Ian gumazir ekiaba pura ian ingangarir gumazibar min iki. ¹² Te uarira uan ziaba fe, God me abiraghti, me apengan ikiam. Eghti te apengan iti, God me feghti me ziar ekiaba iniam.”

Iesus Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba men arazir kurabar gun me migei

(Mak 12:40 ko Luk 11:39-52 ko 20:47)

¹³⁻¹⁴ Egha Iesus ua kamaghin migei, “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba, Iavzika, ia bar ikuvigham! Ia ifavaribagh amir gumaziba! Ia God Bizibagh Ativamin Dughiamın tiam asarazi, gumazamiziba azenan iti. Egha ia uaghan

22:46: Mk 12:34, Lu 14:6, 20:40 **23:3:** Mal 2:7-8 **23:5:** Mt 6:1 * **23:5:** (23:5) God ko migeir daveriaba, kar Judaba akinafarir dozibar Godin akar maba osiri, egha da isava mitarir nguzir mabagh aghui. Egha da isava uan agharir ikiriabagh aghui, egha maba isava uan guabagh afe. Kisim Bek 13:9 ko 13:16 ko Lo 6:8 ko 11:18, dar gan. Judaba uaghan Akinafarim Namba 15:37-41in garava sazir oteviba uan korotiabagh itui. Iesus Judabar arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba miġia ghaze, me daveriar ekiaba aghuigha, egha sazir ruariba azui, egha uari akakagha ghaze, e guizbangira Godin akabar ġin zui. Kar me uarir ganasa odava arazir kabagh ami. **23:6:** Mt 6:5, Mk 12:38-39, Lu 11:43, 14:7 **23:11:** Mt 20:26-27, Mk 9:35, 10:43-44, Lu 22:26 **23:12:** Jop 22:29, Snd 15:33, 29:23, Ese 21:26, Lu 14:11, 18:14, Je 4:6, 1 Pi 5:5 **23:13-14:** Lu 11:52

aven mangan aghua. Ezi gumazamiziba aven mangasava amima ia men tuaviba apiri.†

15 “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba, Iavzika! Ia bar ikuvigham! Ia ifavaribagh amir gumaziba! Ia ongariba ko nguazir igharaziba bar dar ghua, suren gumazir vamira iniasa ruiagha arui. Eghti ia gumazitam batogh Judabar arazibar a geghanti, eghti a ian nighnizibar gin mangi, egh a bar ian mirara uaghan helin mangam. Ia a damightima, a bar ia gafiragh arazir kurabar amuam.

16 “Ia damazir okaviriziba, egha ia gumazir igharaziba tuavim men akakaghasa! Iavzika, ia bar ikuvigham! Ia kamaghin gumazibar sure gamua ghaze, ‘Gumazir manam guizin mikimsiva, Godin Dipenimin akakagh mikimti, an araziba pura bizim. Egh gumazir kam guizin mikimsiva, golin Godin Dipenimin aven itibar akakagh mikimti, kar a guizbangira migei, egha a mikemezir arazimin gin mangi, a damu.’ 17 Ia gumazir onganir damazir okaviriziba, tizim Godin damazimin ekefe? Ti gol, o ti Godin Dipenim? Ia fo, golin kam Godin Dipenimin aven iti, egha tuavir kam in golin kam Godin bizim in oto. 18 Egha ia uaghan kamaghin men sure gamua ghaze, ‘Gumazitam uan migirigiabar amuti da guizin otivsi, altan akakaghti, an migirigiaba pura biziba. Eghti gumazim altan itir ofabar akakagh mikimti, kar a guizbangira migei, egh a mikemezir migirigiabar gin mangi.’

19 Ia damazir okaviriziba, bizir manam Godin damazimin ekefe, ti altan itir ofaba, o alta uabi? Ia fo, ofaba altan iti, egha tuavir kam in ofan kam Godin bizim in oto. 20 Eghti kamaghin, gumazim guizbangira mikimsiva altan akakagh mikimti,

an migirigiaba alta ko altan ofaba virara aning in akakasi. 21 Egh gumazim guizbangira mikimsiva Godin Dipenimin akakagh mikimti, an migirigiaba Godin Dipenim, ko Godin uan Dipenimin aven itim, virara aning in akakasi. 22 Eghti gumazitam guizbangira mikimsiva Godin Nguibamin akakagh mikimti, an migirigiaba Godin atrivir dabirabim, ko Godin uan atrivir dabirabim gaperazim, uaghara aning in akakasi.

23 “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba, Iavzika, ia bar ikuvigham! Ia ifavaribagh amir gumaziba! Ia isingtizim daghebagh anidir zuravarir 10 plan dafaribar aghava, egha dafarir vamira God ganidi. Egha Moses Osirizir Arazibar aven itir arazir ekiaba ataghrasi. Ia, gumazamiziba deragha me gamir arazim, ko arazir apangkuvim itiba, ko nighnizir gavgavim Godin itir arazim, ia da gin amadi. Ia faragh arazir ekiar kabar gin mangi dar amu, egh uaghan arazir dozir ia amiba sara, uaghan dar amu.

24 Ia damazir okaviriziba, egha gumazir igharaziba tuavim men akakaghasa! Ia mati, gumazim sibaba diparsizimin itima, a bar deravira gara da isa da makuri. Ezi asizir ekiam kamel, a diparsizimin aven itima, an an garir puvatigha, a tui.

25 “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba, Iavzika! Ia bar ikuvigham! Ia ifavaribagh amir gumaziba! Ia bar deraghavira kapba ko itaribar azeniba rue, ezi dar aven itir dagher kaba bar izifa. Ia, okimakar araziba ko uarira uarigh nighnizir arazibar tuavimin, dagher kaba ini. 26 Ia Farisiba, ian damaziba okafi! Ia faraghvira kapbar averiaba ruegh, eghti dar otighinaba uaghan zuegham.

† 23:13-14: (23:13-14) Fofozir gumazir maba ghaze, akar kamnagh uaghan kagh ikiam. A kamakin, “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba, Iavzika. Ia gumazir mizer pumuning itiba, ia amizir paba ovengezibagh ifarava men dipenibar okiava, oda migirigiabar bar ruariba God ko dagh ami. Kotiamin Dughiamin ia bar ikuvigham.” Ni Mak 12:40 in gan. 23:16: Mt 5:33-34, 15:14 23:22: Ais 66:1, Mt 5:34 23:23: Wkp 27:30, Hos 6:6, Mai 6:8, Lu 11:42 23:25: Mk 7:4 23:27: Lu 11:44, Ap 23:3

²⁷ “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba, Iavzika! Ia bar ikuvigham. Ia ifavaribagh amir gumaziba! Ia mati, me matmatiam penin ghurghurim a gaghui, ezi azenan matmatiamin ganganim bar dera. Ezi an aven gumazir kuabar aghariba ko bizir kuriba bar izifa. ²⁸ Ia uaghan kamaghin iti. Me azenan ian gara ghaze, ia gumazir aghuiba. Ezi ifavarir araziba ko arazir bar kuraba, guizbangira ian navir averi-abagh izifa.”

²⁹ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba, Iavzika! Ia bar ikuvigham! Ia ifavaribagh amir gumaziba! Ia, fomira itir Godin akam inigha izir gumaziba, men moziba deraghvira dar kirmigha, egha gumazir arazir aghuibagh amizibar moziba deraghavira dar adiaribagh ami. ³⁰ Egha kamagh uariv gei, ‘E ti uan inazibar dughiamin ikia, egha ti men akuragha Godin akam inigha izir gumazibav soghezir puvatighai.’ ³¹ kamagh migia uari akakagha ghaze, ‘E Godin akam inigha izir gumazibav soghezir gumazibar boriba!’ ³² Aria, mangi, ia uan inaziba amuataghizir arazir kuraba, bar da gifagh!

³³ “Ia kuruziba! Ia dabirizir anababa! God uan kotin aven ian araziba tuisighiva, ia isi helin avir ekiamin ia amangam! Ia man tuavitamin angi, helin avim gitagham? Bar puvatigham!

³⁴ “Kamaghin amizima, ia oragh, ki ia bagha Godin akam inigha izir gumaziba, ko gumazir nighnizir aghuiba itiba, ko gumazir Godin Akinafarim itir arazibagh foziba, me amangam. Eghti ia men tarazi misoghti me arimighiram, egh tarasi isiva temer ighuvibagh afugham, egh tarazi ian God ko migeir dipenibar aven benibar me fozorogham. Egh ia uan nguibar ekiabar me batogh men

gin tighti, me ari nguibar igharazibar mangam. ³⁵ Eghtima arazir aghuibagh amir gumaziba bar, me misoghezir gumazibar ivezir kuram, ia a iniam. Gumazir aghuibav sozir arazir kam, gumazir aghuim Abelin dughiamin ikegha, iza Berekian otarim Sekaraian dughiamin tu. Gumazir kam, ia Godin Dipenim ko ofa gamir danganim tizimin ia a misoghezi an areme, ezi iarara ivezir kuram uan arazir kuram bagh a iniam. ³⁶ Ki guizbangira ia migei, arazir kurar kabar ivezir kuram, a datirighin itir gumazamiziba me bativam.”

*Iesus Jerusalem in apangkufi
(Luk 13:34-35 ko 19:41-44)*

³⁷ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Oio, ia Jerusalem adarazi, ki ian apangkufi! Ia Godin akam inigha izir gumazibav sozi me ariaghiri, egha God ia bagha amadir gumaziba, ia dagiaba isa, me ginivi, me ariaghiri. Dughiar aviribar ki ian boriba akuv me mughasa, mati tuarir amebam uan avizimingin nguziba avarazi moghin, ki ia damuasa. Ezi ia na bagh izan aghua. ³⁸ Ia oragh! Ian nguibam, God anetaki, ezi a nguibar soriyam gava. ³⁹ Ki guizbangira ia migei, ia ua nan ganankogh, kamaghira iki mangi dughiar ia suam, ‘God uan ziamin gumazir kam anemada! God deragh a damu!’ ”

24

Iesus ghaze, Godin Dipenim akarighrigham

(Mak 13:1-2 ko Luk 21:5-6)

¹ Egha Iesus Godin Dipenimin miriam ategha azenan zuima, an suren gumaziba a bagha izi. Egha me Godin Dipenim an akakasi. ² Ezi an akar kam in me migei, “Ia Dipenimin itir bizir aghuir kabar gari? Ki guizbangira ia migei, dagiar kaba, gumaziba bar da pueghti da bar

moghira dagh iregham. Eghti tam tam gisiin ikeghan kogham.”*

Iesus ghaze, osimtizir aviriba gin otivam

(Mak 13:3-13 ko Luk 21:7-19)

³Egha Iesus ghua Olivin Mighsiamin aperaghav itima, an suren gumaziba uarira iza kamaghin an azai, “Ni e mikim, bizir kaba dughiar manamin otivam? Arazir manamnagh faragh otoghti, e fogh suam, ‘Ni ua izam,’ eghti nguazir kam uaghan givam?”

⁴Ezi Iesus me ikaragha kamaghin me migei, “Ia uari bagh deraghvira gan, gumazitam izi ia gifaran marki. ⁵Kamaghin amizi, gumazir bar aviriba izi, nan ziam isiva uari gasi suam, ‘Kirara, ki Gumazir God Gumazamiziba Ua Me Iniasa Misevezim.’ Egh me gumazamizir aviribagh ifaram. ⁶Eghti ia roghira itir midorozir ekiabar niginiba baragh, egh saghon itir midorozir ekiabar akaba baragham. Egh ia digavir kuram damuan marki. Arazir kaba otivam, eghti nguazir kam givamin dughiam tighar izam. Eghti ia roghira itir midorozir ekiabar niginiba baragh, egh saghon itir midorozir ekiabar akaba baragham. Egh ia digavir kuram damuan marki. Arazir kaba otivam, eghti nguazir kam givamin dughiam zuamira otoghan kogham. ⁷Kantrin mam in itir darazi dikavigh kantrin igharazimin itir darazi ko misogham. Eghti atrivir mam in adarazi dikavigh atrivir igharazimin adarazi ko misogham. Danganir mabar dagheba bar puvaratightima, gumazamiziba mitiriamra ikiam. Eghtima mikimkiziba uaghan otivam. ⁸Osimtizir kaba mati, amizim otasa faraghavira mizazim barazi moghin.

⁹“Dughiar kam in me ian suighiva osimtiziba ia darighiva ia misoghti, ia arimighiram. Eghti gumazamiziba bar nan ziam bangin ian aghuagham. ¹⁰Egh dughiar kam in gumazamizir aviriba, me uan nighnizir gavgavir nan itim ategham. Egh pazi uarira uari damuva, uari isiva apanibar agharim darigham. ¹¹Eghti akar ifavarim akurir gumazir aviriba otivigh, gumazamizir aviribagh ifaram. ¹²Eghti arazir kuraba bar izivaghti, kamaghin gumaziba uarigh ifongezir arazim, givagham. ¹³Eghti tina arazir kabar tongin gavgavigh iki, mangi dughiar nguazir kam givaghamim otoghti, God uam a iniam. ¹⁴Eghti God Bizibagh Ativamin Dughiam in akar aghuir kam, me a inigh a isiva nguazimin itir gumazamiziba bar me mikimtima, me a baragham. Eghtima gin nguazir kam givamin dughiam otivam.”

Iesus ghaze, bizir bar kuram otogham

(Mak 13:14-23 ko Luk 21:20-24)

¹⁵Egha Iesus migia ghua kamagh migei, “Ia gantima, bizir bar kurar God ifongezir puvatizim, God in Dipenimin aven ikiam. Fomira God in akam inigha izir gumazim Daniel bizir kam in gun mikeme. (Gumazir osizirir kam in garim, a deraghvira nighnigh egh a gifogh.) ¹⁶Dughiar kam in Judian Distrigh in itir gumazamiziba ar i danganir mighsiabar mangi. ¹⁷Egh gumazir manam dipenimin pin itir avughsazir danganimin ikegh, nguazimin magiri, egh uam aven mangi uan bizitam inisi nighnighan marki. ¹⁸Egh gumazir manam azenir ekiam in ikegh, egh uamategh dipenimin mangi uan azenan azuir korotiam

* **24:2:** (24:2) Kar Matyu osirizir Iesus in migirigiar ruarir abuananam (4 pla faragha gifa). Akar kaba, da 24:2-25:46 in iti. Da nguazim givamin dughiam in arazibar gun migei. **24:3:** Mt 24:27, 24:37-39., Mk 13:3, 1 Te 5:1 **24:5:** Jer 14:14, 23:21, 23:25, Mt 24:23-24, Jo 5:43, Ap 5:36-37, 1 Jo 2:18 **24:7:** 2 Sto 15:6, Ais 19:2, Hag 2:22, Sek 14:13, Ap 11:28 **24:9:** Mt 10:22, Mk 13:9, Lu 21:12, Jo 15:18-20, Ap 4:2-3, MAA2:10, 2:13 **24:10:** Mt 11:6, 13:57, 2 Ti 1:15 **24:11:** Mt 7:15, 24:5, 24:24, Ap 20:29, 1 Ti 4:1, 2 Pi 2:1, 1 Jo 4:1 **24:13:** Mt 10:22, Mk 13:13, Hi 3:6, 3:14 **24:14:** Mt 9:35, 10:18, 28:19, Ro 10:18, Kl 1:6, 1:23 **24:15:** Dan 9:27, 11:31, 12:11

inian marki. ¹⁹ Ia naviba adair amiziba ko boriba oteba apir amebaba Iavzika! Dughiar izamin kaba bar ian ikuvigham! ²⁰ Ia amozimin dughiam ko Sabatin dughiatamin aran aghuaghiva, uari bagh Ekiam ko mikim. ²¹ Dughiar kamin osimtizir bar ekiam otivam, nguazim igiamra otozir dughiamin ikegha iza datirighin itir dughiamin tu, osimtizir kamaghin ititam fomira otozir puvati, egh gin tam kamaghin uam otivan kogham. ²² Egha God uan gumazamizir misevezibagh nighnigha, egha dughiar kurar kamin dughiar maba aghorezi, da mong otefe. A ti dar aghorezir puvatizi, gumazamiziba bar ariaghreghai.

²³ “Eghti gumazitam dughiar kamin kamaghin ia mikimam, ‘Ia gan, God Gumazamiziba Ua Me Iniasa Misevezir Gumazim, a kagh iti,’ o ‘a muna munagh iti,’ ia gumazir kamin akam baraghan marki. ²⁴ Gumazitaba iziva ia gifar suam, ‘Kirara, God Gumazamiziba Ua Me Iniasa Misevezir Gumazim,’ o ‘ki Godin akam inigha izir gumazir mam,’ egh me mirakelin bar ekiaba koma digavir kuram gamir arazibar amuti da otivam. Me kamaghin ifonge, me gumazamiziba bar me gifaraghti, me onganigham. Egh me gavgavim iki, uaghan God ua bagha misevezir gumazamiziba, me uaghan me gifarasa. Kamaghin me mirakelin kabar amuam. Egh dughiataba me me gifarsi damuva avegham. ²⁵ Ia oragh! Bizir ki faragha ia mikemeziba, da otivam.

²⁶ “Kamaghin amizi, me ia mikim suam, ‘Ia gan. A muna gumaziba itir puvatizir danganimin iti,’ eghti ia mangan marki. Egh me suam, ‘Ia gan. A kara, dipenir kamin aven modoghav iti,’ ia men akam baraghan marki. ²⁷ Ia fo, onimarim

taghtagha, an angazangarim aruem anadi naghin ikegha nguazim bar anevaragha ghua aruem ghuaghiri naghin tu. Eghti Gumazibar Otarim ua izamin arazim, uaghan kamaghiram otivti, nguazimin itir darazi bar an ganam.

²⁸ “Danganir manam gumazir kuam irighav iti, a gisirara isaba uari akufi, eghti gumaziba fogham, kuar mam kagh iti. Kamaghira, Gumazibar Otarim izitima, gumaziba bar an ganam.”

Jesus ghaze, Gumazibar Otarim gin izam

(Mak 13:24-27 ko Luk 21:25-28)

²⁹ Egha Jesus migia ghua ghaze, “Osimtizir ekier kaba otivigh givaghti,

‘Aruem mitategham,

eghti iakinim isiraghan kogham, eghti mikoveziba overiamin asighiram, overiamin itir bizir gavgaviba bar uarira uari sivaghsivagh, uan danganiba ataghragham.’

³⁰ “Eghti, Gumazibar Otarim izamin dughiam, an arazarazim overiamin otivtima, nguazimin itir nguibaba bar aziam. Dughiar kamin gumaziba ganti Gumazibar Otarim ghuariabagh isin iki, uan gavgavir ekiam koma angazangarir ekiam sara izam. ³¹ Eghti sigham bar pamten arangti, a uan enselba amadaghti, me mangi nguazim ko overiamin danganiba bar dar mangi, a ua bagha misevezir gumazamiziba akuvam, egh enselba nguazimin oteviba bar, me akuvaghiva, men aku a bagh izam.”

Jesus ghaze, ia temer fighin gan fogh

(Mak 13:28-31 ko Luk 21:29-33)

³² Egha Jesus migia ghua kamaghin migei, “Temer fighin aguaba ua

24:21: Dan 9:26, 12:1, Jol 2:2, MAA 7:14 **24:22:** Ais 65:8-9, Sek 14:2-3 **24:23:** Mt 24:5, 24:11, Mk 13:21, Lu 17:23, 21:8 **24:24:** Lo 13:1-3, Mk 13:22, 2 Te 2:8-9, MAA 13:13-14 **24:27:** Mt 24:37-39
24:28: Lu 17:37, 2 Pi 3:10 **24:29:** Ais 13:10, 34:4, Ese 32:7, Jol 2:10, 2:31, 3:15, MAA 6:12-13 **24:30:** Dan 7:13, Sek 12:10-14, Mk 13:26, MAA 1:7, 6:12-13 **24:31:** Ais 27:13, Mt 13:41, 1 Ko 15:52, 1 Te 4:16

diz murti, ia fogh suam, amozimin dughiam roghira ize. Ia temer fighin gan nighnizim iniam. ³³ Kamaghira ia bizir kabar ganti da otivti, ia fogh suam, Gumazibar Otarim a ua izamin dughiam roghira ize. A tiar akamin tughav iti. ³⁴ Ki guizbangira ia migei dughiar kamin itir gumazamizir kaba ikivira ikiti bizir kaba bar otivam. ³⁵ Overiam ko nguazim givagham, eghti nan migirigiatam givagham kogham.”

Iesus ghaze, a ua izamin dughiam, tav a gifozir puvati

(Mak 13:32-37 ko Luk 17:26-30 ko 17:34-36)

³⁶ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Bizir ki ia migeir kaba otivamin dughiam, tav a gifozir puvati. Enselin Godin Nguibamin itiba ko Godin Otarim uaghan fozir puvati. Afeziam bar uabira fo. ³⁷ Ezi bizir Noan dughiamin otiviziba, da uaghan Gumazibar Otarim izamin dughiamin otivam. ³⁸ Dipar ekar nguazim bar anevazim tighar izamin dughiamin, gumazamiziba apava, dipar onganiba apava, egha amuiba ko pabar iti. Me kamaghin amua ikiav itima, Noa kurimin aven ghu. ³⁹ Me bizir me bativamin tam gifozir puvati, egha pura ikiav itima, aperiar ekiam otogha bar me avaragha me avigha ghue. Gumazibar Otarim izamin dughiam, uaghan kamaghirama otivam. ⁴⁰ Gumazir pumuning azenimin ikiti, God tav inighti, tav ikiam. ⁴¹ Amizir pumuning bretbar amusi flaua mirmiriva ikiti, God tav inighti, tav ikiam.

⁴² “Kamaghin amizi, ia deragh gan iki. Ian Ekiam izamin dughiam, ia a gifozir puvati. ⁴³ Ia arazir kam ginighnigh. Gumazir manam, okimakar gumaziba dimagarimin izava an dipenim akarasava amima, a men dughiam gifogha, egha

men arafa. Egha me ataghizi me an dipenim akarizir puvati. ⁴⁴ Kamaghira, ia uaghan aravagh iki gan. Guizbangira, dughiar ia Gumazibar Otarim mizuaman koghamim, a dughiar kamram otogham.”

Ingangarir gumazir aghuim ko ingangarir gumazir kuramin akar isin zuim

(Luk 12:42-46)

⁴⁵ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Ingangarir gumazir manamra nighnizir aghuiba ikia deravira uan ingangarim gami? An gumazir ekiam a damuti, a ingangarir gumazir igharazibar ganam. Egh dughiar an gumazir ekiam ifongezimin, a dagheba isi ingangarir gumazibar aningam. ⁴⁶ Ingangarir gumazir kam ingara itima, an gumazir ekiam izava a batogha an ingangarir kamin garima, gumazir kamin navir averiam bar an dera. ⁴⁷ Ezi ki guizbangira ia migei, ingangarir gumazir kamin ekiam a damightima, an an ingangarir gumazir mabar ekiamin ikiva an biziba bar dar ganam. ⁴⁸ Eghti ingangarir gumazir kam guizbangira ikuvigh, egh kamaghin nighnigham, ‘Nan ekiam zuamira izeghan kogham.’ ⁴⁹ Egha uaghan a ko ingarir darazi misoghiva, dipar onganibar amiva, gumazir dipar onganiba apiba ko ikiam. ⁵⁰ Eghti an ekiam, dughiar an ingangarir gumazim a bagha garir puvatizimin, an otogham. A dughiar a fozir puvatizimin uamategham. ⁵¹ Ingangarir gumazir kamin gumazir ekiam bar pazav, a damigh, ivezir bar kuram a daningam. Egh a isiva ifavaribagh amir gumazibar tongin anetigham. Eghti a danganir kamin ikiva, arang atariba kuskugh ikivira ikiam.”

24:33: Je 5:9 **24:34:** Mt 16:28, 23:36, Mk 13:30, Lu 21:32 **24:35:** Sng 102:26, Ais 40:8, Mt 5:18, Mk 13:31, Lu 21:33, Hi 1:11 **24:36:** Sek 14:7, Ap 1:7, 1 Te 5:1-2 **24:37:** Stt 6:5-8 **24:38:** Stt 6:3-5, Lu 17:26, 1 Pi 3:20 **24:39:** Stt 7:6-24, 2 Pi 3:6 **24:42:** Mt 25:13, Mk 13:33, Lu 21:36 **24:43:** 1 Te 5:2, 2 Pi 3:10, MAA 3:3, 16:15 **24:44:** Mt 25:13, 1 Te 5:6 **24:46:** MAA 16:15 **24:47:** Mt 25:21-23
24:51: Mt 8:12, 25:30

25

Iesus 10 plan guivir igiabar akar isin zuim migei

¹ Egha Iesus migia ghua Gumazibar Otarim ua izamin dughiam migei, "God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, guivir igiar 10 plan eghaghanimin min mangam. Gumazir mam igiamra amuimin ikiasa izi. Ezi guivir igiar maba uan lamba inigha tuavimin anapuasa zui. ² Men 5 pla, nighnizir aghuiba itima, 5 pla nighnizir aghuiba puvati. ³ Egha 5 plan nighnizir aghuiba itir puvatiziba, uan lamba isa, da bagha borer taba inizir puvati.* ⁴ Ezi guivir igiar nighnizir aghuiba itiba, uan lamba isa, egha uaghan borem itir misevir maba sara, ini. ⁵ Ezima gumazir amuimin ikiamim zuamira izezir puvati, ezi guivir kaba pariam men azima, me akui.

⁶ "Ezi dimagarir arizimin gumazir mam dia ghaze, 'Gumazir amuimin ikiamim, a roghira izi. Ia izi, e mangi, tuavimin a batogh a ko izam.' ⁷ Ezi guivir igiar kaba dikavigha uan lambar kiri. ⁸ Ezi guivir nighnizir aghuiba puvatiziba, nighnizir aghuim itibar aza ghaze, 'En lamba mungasava ami. Kamaghin, ia borer taba e daning.' ⁹ Ezi nighnizir aghuim itir guiviba, me ikarvaghera kamaghin migia ghaze, 'Puvatigham! Borem bar en tughatighan kogham. Ia mangi, borer amadir danganitamim uari bagh tabagh ivesegh.' ¹⁰ Ezi guivir nighnizir aghuiba puvatizir kaba ghuezima, gumazir amuimin ikiamim oto. Ezi guivir boreba itiba, a ko isar ekiam bagha dipenimin aven ghue. Ezi gumaziba tiam asara.

¹¹ "Ezi gin guivir ghueziba uamategha iza kamagh migei, 'Ekiam! Ekiam, ni izi e bagh tiam kuigh.' ¹² Ezi a me ikarvaghera kamaghin migei, 'Ki

guizbangira ia migei, ki ia gifozir puvati.'"

¹³ Egha Iesus ghaze, "Kamaghin, ia deraghavira gan. Ian Ekiam, aruem ko dughiar ia fozir puvatizimin, an otogham."

Ingangarir gumazibar dagiaba in-izimin, akar isin zuim (Luk 19:11-27)

¹⁴ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, "God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, gumazir mam nguibar saghon itimin mangasava ami moghin. Gumazir kam uan ingangarir gumazibar diazi me izima, a uan biziba isi, me danightima, me a bagh dar ganam. ¹⁵ A gumazibar araziba ko gavgavibar gara, dagiaba tuiragha da isa me ganingi. A mav 5,000 Kina a ganiga, mav 2,000 Kina a ganiga, mav 1,000 Kina a ganingi. A kamaghin amigha ghu. ¹⁶ A ghuzima, gumazir 5,000 Kina inizim maghira an ingara, 5,000 Kinan mam dagh isin uam a ini. ¹⁷ Ezi gumazir 2,000 Kina inizim kamaghira amua, uaghan 2,000 Kinan mam dagh isin uam a ini. ¹⁸ Ezi gumazir 1,000 Kina inizim ghua mozim okoregha uan ekiamin dagiaba isava mozim gatigha egha da modo.

¹⁹ "Ezi gumazir ekiam dughiar ruarimin saghon ikegha uamategha ize. Egha uan ingangarir gumazibar ingangaribagh fofoghasa men dei. ²⁰ Ezi gumazir 5,000 Kina inizim, 5,000 Kinan mam a dibagha, a inigha iza kamaghin migei, 'Ekiam, ni 5,000 Kina na ganingi. Ni ge, ki dagiar ingangarim gamua, 5,000 Kinan mam dagh isin uam a ini.'

²¹ "Ezi an ekiam kamaghin a migei, 'Ni ingangarir gumazir aghuim, ni ingangarir aghuim gami. Ni bizir doziba deravira dar gari. Kamaghin amizima, ni ingangarir ekiabar ganasa, ki ifonge. Ni izi uan ekiamin isamin aven iki, egh a ko bar

25:1: Lu 12:35, MAA 19:7 * **25:3:** (25:3) Israelin adarasi olivin borem isava, uan lambagh ruava dagh aboi, me en min karasin lambagh aboir puvati. **25:12:** Mt 7:23 **25:13:** Mt 24:42-44, 1 Te 5:6, 1 Pi 5:8 **25:14:** Mk 13:34 **25:15:** Ro 12:6 **25:21:** Mt 24:45-47, Lu 12:44, 16:10, 2 Ti 2:12, Hi 12:2, 1 Pi 1:8

akuegham.’ ²² Ezi gumazir 2,000 Kina inizim iza kamaghin migei, ‘Ekiam, ni 2,000 Kina na ganingi. Ni ge, ki dagiar ingangarim gamua, 2,000 Kinan mam dagh isin uam a ini.’ ²³ Ezima an ekiam kamaghin a migei, ‘Ni ingangarir gumazir aghuim, ni ingangarir aghuim gami. Ni bizir doziba deravira dar gari. Kamaghin amizima, ni ingangarir ekiabar ganasa, ki gifonge. Ni izi, uan ekiamin isamin aven iki, egh a ko bar akuegham.’

²⁴ “Ezi gumazir 1,000 Kina inizim uaghan izava, egha kamaghin migei, ‘Ekiam, ki fo, ni gumazir apanguviba puvatizim. Ni gumazir igharaziba oparir azeniba, ni uaghan daghebagh tui. Egha gumazir igharazim dagher oviziba akurima, ni uaghan pura dar aghafi. ²⁵ Kamaghin amizi, ki atiatingi, egha nin 1,000 Kina inigha ghua nguazir mozim gatigha egha da modo. Nin dagiabar kara.’

²⁶ “Ezi an ekiam a ikaragha kamaghin a migei, ‘Ni ingangarir gumazir kuram! Ni gumazir amirizim. Ni na gifo, ki gumazir igharaziba oparir azenibar daghebagh tui. Egha uaghan gumazir igharazim dagher oviziba akurima, ki uaghan pura dar aghavam. ²⁷ Ezi ni tizim bagha nan dagiaba isava, dagiabar ingaribagh amir dipenitam gatizir puvati? Eghti ki ua iziva, uan dagiaba iniva dagiar igharazitaba dagh isin da iniam. ²⁸ Kamaghin amizi, ia ada 1,000 Kina inigh, a isiva 10,000 Kina itir gumazim daningigh. ²⁹ Arazim kamaghin iti, gumazir biziba itiba, ki ua taba me daningam. Egh gumazir biziba puvatiziba, bizir vaghvazir me itiba ki uaghan me dama, da inigham. ³⁰ Ezi ingangarir gumazir bar kurar kam, ia a isi, azenan itir danganir mitatemin anekunigh. Danganir kam in me puvira tuangiva arang, atariba kuskugh ikiam.’ ”

Gumazibar Otarim, gumazamiziba bar me isi uan kotiamin aven men araziba tuisigham

³¹ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Gumazibar Otarim, Atrivimin min otogh uamategh uan enselba bar me ko iziva, egh uan atrivir dabirabim daperagham.

³² Eghti nguazimin itir gumazamiziba bar iziva an guamin uari akuvagham. Eghti a me tuiragh, egh bizir pumuning damuam, mati sipsipbar garir gumazim sipsipba isava, bizir mam in me amaga, memeba bizir mam in me amadi. ³³ A sipsipba isi agharir guvim in da amang, egh memeba isi agharir ikiriam in amangam. ³⁴ Egh Atrivim kamaghin agharir guvim in itir gumazamizibav kimam, ‘Ia izi, nan Afeziam deragh ia damuasa ifonge! Ia iziva, danganir Afeziam fomira ia bagha inabazim inigh, a nguazir kam otozir dughiam in a ia bagha danganir kam akiri. ³⁵ Ki faragha mitiriam nan azima, ia dagheba na ganingi; ezi kuarim nan pirima, ia dipam na ganingi; ezi ki nguibar igharazimin gumazimin min itima, ia na inigha uan dipenimin ghu; ³⁶ ezi ki bibiamra itima, ia korotiaba na ganingi; ezi ki areima, ia nan akurvasi; ezi ki kalabusin itima ia iza nan gari. Kamaghin, ia aven izi.’

³⁷ “Eghti gumazamizir aghuiba kamaghin a ikaragham, ‘Ekiam, dughiar manamra, mitiriam nin azima, e dagheba ni ganingi? Ezi dughiar manam, kuarim nin pirima, e dipam ni ganingi? ³⁸ Ezi dughiar manam, ni nguibar gumazir igharazimin min itima, e ni inigha uan dipenibar ghue? Ezi dughiar manam, ni bibiamra itima, e korotiaba ni ganingi? ³⁹ Ezi dughiar manam, ni areima, en nin akura, o ni kalabusin itima, e ghua nin gani?’

25:29: Mt 13:12, Mk 4:25, Lu 8:18, Jo 15:2 **25:30:** Mt 8:12, 22:13, Lu 13:28 **25:31:** Sek 14:5, Mt 16:27, 19:28, Ap 1:11, 1 Te 4:16, 2 Te 1:7, MAA 1:7, 20:11-13 **25:32:** Ese 20:38, 34:17, Ro 14:10, 2 Ko 5:10, MAA 20:12 **25:34:** 1 Ko 6:9, 15:50, Ga 5:21, Hi 4:3, 1 Pi 1:20 **25:35:** Ais 58:7, Ese 18:7, 18:16, Hi 13:2, Je 1:27 **25:36:** 2 Ti 1:16, Je 2:15-16

40 “Eghti Atrivim me ikaragh kamaghin me mikimam, ‘Ki guizbangira ia migei, arazir ia nan gumazamizir kinibagh amiba, ia dar na gami.’

41 “Egh Atrivim uan agharir ikiriamin itir darazi kamaghin me mikimam, ‘Ia na gitagh! Ia Godin aningagharimin aven itir darasi! Ia mangi, avir munger puvatizimin mangi. Avir kam, me Satan uan enselba ko me bagha anetizima a iti. 42 Ki faragha mitiriam nan azima, ia daghetam na ganingizir puvati; ezi kuarim nan pirima, ia dipatam na ganingizir puvati; 43 ezi ki nguibar igharazimin gumazimin min itima, ia na inigha uan dipenibar ghuzir puvati; ezi ki bibiamra itima, ia korotiatam na ganingizir puvati; ezi ki areima, ia nan akurazir puvati; ezi ki kalabusin itima, ia ghua nan ganizir puvati. Kamaghin, ia na gitagh!’

44 “Eghti me kamaghin a mikimam, ‘Ekiam, e dughiar manam nin gari, mitiriam nin azi, o kuarim nin piri, o ni nguibar igharazimin gumazimin min ike, o ni bibiamra ike, o ni arei, o ni kalabusin iti, ezi e deravira ni gamizir puvati?’

45 “Eghti a me ikarvagh kamaghin me mikimam, ‘Ki guizbangira ia migei, arazir ia gumazamizir kinibagh amizir puvatiziba, ia uaghan arazir kabar na gamizir puvati.’ 46 Eghti gumazamizir kamaghin amiziba mangi, ivezir kuram iniam, kar mizazir givan koghamim. Eghti gumazamizir aghuiba mangi, ikirimirir aghuir zurara itim iniam.”

Iesus mizazim inigha aremegha ua dikafi

26

(Sapta 26-28)

Gumazir dapaniba Iesus misueghti an aremeghasa migirigiabar kiri
(Mak 14:1-2 ko Luk 22:1-2 ko Jon 11:45-53)

1 Iesus migirigiar kaba da gifa, egha uan suren gumaziba kamaghin me migei, 2 “Ia fo, aruer pumuning givaghtima, God Israelbagh Itazir Dughiamin isar ekiam otivam. Eghti me Gumazibar Otarim isiva apanibar agharim datightima me a isiva temer ighuvim gafugham.”

3 Dughiar kamın, ofa gamir gumazir ekiaba koma Judan arazibagh fozir gumaziba ghua, ofa gamir gumazibar dapanimin dipenimin uari akufa. Gumazir kamın ziam Kaiafas.

4 Egha me arazir mogometamin Iesusin suiragh a misueghti an aremeghasa tuaviba buria, akabav sosi. 5 Egha me kamagh uariv gei, “E isar ekiamin dughiamin an suighan kogham. E damuti, gumazamizir isamin itiba men naviba osemegh, egh midorozir dafatam damigham.”

Amizir mam borem isa Iesusin dapanim ginge
(Mak 14:3-9 ko Jon 12:1-8)

6 Ezi Iesus ghua Betanin nguibamin ikia, Saimonin dipenimin iti, Saimon faragha arimariam lepa an mikarzim gami. 7 Dughiar kamın Iesus dagher dakozimin aperaghav itima, amizir mam, borer mughuriar aghuim zuir mam, inigha izi. Borer aghuir kamın misevim, me dagiar ziam alabastan an ingari. Ezi borer kamın ivezim bar pin iti. Ezi amizir kam borer kam isava, Iesusin dapanim ginge. 8 Ezi an suren gumaziba kamaghin an gara, navir averiaba ikufi. Egha me ghaze, “Tizim bagha kav borer mughuriar aghuim zuim pazava a gami? 9 E anemaga dagiar ekiatam inigha egha a isava asaghasazibagh anighai.”

10 Ezi Iesus men migirigiabagh fogha kamaghin me migei, “Ia tizim bagha osimtizim amizir kam garisi?”

Anetakigh! An arazir aghuim na gami. ¹¹ Asaghasaziba zurara ia ko ikiam. Kirara, ia ko zurara ikian kogham. ¹² Ezi amizir kam nan namnam mozim bagh anekirasa, borer aghuir kam na ginge. ¹³ Ki guizbangira ia migei, me nguazir kamın danganir manamın Godın akar aghuim akunıva egh amizir kam amizir arazim uaghan a mikımıva egh a ginighnıghıvıra ikiam.”

Judas İesus isıva gumazir ekiabar agharım darıghasa akam akırı
(Mak 14:10-11 ko Luk 22:3-6)

¹⁴ Ezi dughiar kamın Judas İskar-iot, a 12 plan suren gumazir mam, a ofa gamir gumazir ekiaba bagha ghu. ¹⁵ Egha a kamaghın men azai, “Ki İesus isıva ian dafaribar atıghtı, ia tizim na danıngam?” Ezi me 30 plan silvan dagıar ovızir maba mega, da isa a ganıngi.* ¹⁶ Ezi dughiar kamın ikegha ghua, Judas, İesus men dafaribar arıghasa tuavıba buri.

İesus uan suren gumazıba ko api
(Mak 14:12-21 ko Luk 22:7-14 ko 22:21-23 ko Jon 13:21-30)

¹⁷ Ezi Yis Puvatızir Bretın İsam Damuamın Dughiam, an faragha zuir dughiam otozi, ezi İesusın suren gumazıba iza kamaghın a migei, “Ni danganir manamın, e mangı, ni God İsrailbagh Itazir Dughiamın isam ramısı, e bizıbar akıram?” ¹⁸ Ezi a kamaghın me migei, “İa nguıbar ekiamın aven mangı, egh gumazir kam bagh mangı kamaghın a mikım, ‘Tısa ghaze, nan dughiam roghıra izegha gıfa. Ezi ki uan suren gumazıba ko, God İsrailbagh Itazir Dughiamın isam, e nın dipenımın daghebar amam.’” ¹⁹ Ezi suren gumazıba İesus mikemezi moghın ghua God İsrailbagh Itazir Dughiam bagha dagheba ko bizıbar kırı.

²⁰ Ezi İesus guaratıghın dagher dakozımın uan 12 plan suren gumazıba ko api. ²¹ Egha me apava a kamaghın me migei, “Ki guizbangıra ia migei, ian tav na isıva gumazir nan apanım gamıbar agharım darıgham.” ²² Ezi an suren gumazıba akar kam baregha, navıba bar oseme. Egha me bar vaghvagha kamaghın an azangsigha kamaghın migei, “Ekiam, ti narara, o?” ²³ Ezi a me ikarvagha kamaghın migei, “Gumazir na isıva apanıbar agharım darıghamım, a uaghan na ko bret isava itarır vamıra daghuam. ²⁴ Ezi Gumazıbar Otarım, Godın Akınafarım mikemezi moghın, an aremegham. Eghtı gumazir Gumazıbar Otarım isava apanıbar agharım gatızim, gumaka! A bar ikuvıgham! Amebam a batezir puvatızıma, a deraghai!” ²⁵ Ezi gumazir İesus isıva apanıbar agharım darıghamım, Judas kamaghın an azai, “Ekiam, ni ti na mıgıa, ma?” Ezi İesus ghaze, “Ni migei moghıra!”

İesus bret ko wain uan suren gumazıbagh anıdı

(Mak 14:22-26 ko Luk 22:15-20 ko 1 Korın 11:23-25)

²⁶ Ezi İesus uan suren gumazıba ko apa ikiava, a bretın mam inıgha God mınabagha anebıgha, a isa uan suren gumazıbagh anıngı. Egha kamaghın me migei, “Kar nan nıvafızim. İa a inıgh aneremi.” ²⁷ Ezi a wain apır itarır mam inıgha God mınabagha, egha a isa me ganıga kamaghın migei, “İa bar wainın dipar kam aneremi. ²⁸ Kar nan ghuzım, an Akar Dıkırızır Gavgavım, a gavgavım a ganıdı. A, gumazamızır avırıbar arazır kuraba gın amangasa, nan ghuzım me bagha ire. ²⁹ Ki guizbangıra ia migei, ki ua wainın ovızımın dipatam rameghan kogh, kamaghıra

26:14: Jo 11:57 **26:15:** Sek 11:12, Mt 27:3 * **26:15:** (26:15) Dagıar 30 silvan kaba ti datırıghın en dagıabar dibobonım, ti manmakın? Da avıraseme, egha gumazım iakinır 5 pla o 6 plan ingarızır ıvezımın mın otogham. (Matyu 27:9-10ın gan.) **26:17:** Kis 12:6, 12:14-20, Mk 14:12, Lu 22:7-9
26:18: Mt 21:3 **26:23:** Sng 41:9, Lu 22:21, Jo 13:18 **26:24:** Aıs 53, Dan 9:26, Mk 9:12, Jo 17:12
26:26: Mt 14:19, 1 Ko 10:16 **26:28:** Kis 24:8, Jer 31:31-34, Sek 9:11, Ro 5:15, 1 Ko 10:16, Hi 9:22
26:29: Mk 14:25, Lu 22:18, Ap 10:41

iki mangi Dughiar Afeziam Bizibagh Ativamimin otogham. Eghti dughiar kam, ki ia ko wainin dipar igiam ramam.”

³⁰ Egha me Godin ziam fer ighiar mam gamigha, dikavigha Olivin Mighsiamin ghue.

Iesus ghaze, Pita akirim ragha agasaragham

(Mak 14:27-31 ko Luk 22:31-34 ko Jon 13:36-38)

³¹ Egha Iesus kamaghin uan suren gumazibav gia ghaze, “Ia dimagarir kam in na bativamin arazibar ganiva ian nighnizir gavgavir nan itim givaghtima, ia na ategh aregham. Egh Godin Akinafarim mikemezi moghin otivam, ‘Ki sipsipbar garir gumazim misueghtima, sipsipba tintinimin aregham.’ ³² Egh ki aremegh ua dikavigh ian faragh Galilin Distrighin mangam.” ³³ Ezi Pita an akam ikaragha kamaghin a mi gia ghaze, “Me ti bar, ni bativamin arazibar ganiva, ni ataghragh aram, eghti kirara ni ateghan kogham.”

³⁴ Ezi Iesus kamaghin a mi gei, “Ki guizbangira ni mi gei, datirighin dimagarir kam in ni uabi dughiar pumuning ko mikezim ni suam, ‘Ki a gifozir puvati,’ eghti tuarim gin akam.” ³⁵ Ezi Pita a mi gei, “Ki ni ko ovengsiva ovengam, ki bar kamaghin mikemeghan kogham. Bar puvatigham!” Ezi suren gumaziba bar kamaghiram a mi gei.

Iesus Getsemanin Azenimin God ko mi gei

(Mak 14:32-42 ko Luk 22:39-46)

³⁶ Egha Iesus uan suren gumaziba ko danganir ziam Getsemanin ghue. Egha kamaghin me mi gei, “Ia kagh dapiagh iki, eghti ki munagh mangi God ko mikimam.” ³⁷ Egha Pita ko Sebedin otarimning inizima, me an gin ghu. Egha an navim bar a baseme, ezi a bar paza uabi barasi. ³⁸ Egha kamaghin me mi gei, “Nan

navir averiam, osimtizim a iteragha ghuaghiri. Ezi ki aremeghasava ami. Ia kagh iki, egh na ko gan.” ³⁹ Egha a sivagha ghua irigha, uan guam isa nguazim gatigha egha kamaghin God ko mi gei, “Nan Afeziam ni ifueghiva, ni na da osimtizer kam inigh. Ni nan ifongiamin gin mangan marki. Puvati, ni uan ifongiamra gin mangi.”

⁴⁰ Egha Iesus dikavigha suren gumazir 3 pla bagha ghua garima, me akuavira iti. Ezi a kamaghin Pitan azai, “Manmaghin ami? Ia na ko dughiar otevimin gan ikian kogham?

⁴¹ Ia na bagh deravira gan, egh God ko mikim, eghti osimtizitam ia damuti, ia ireghan kogham. Ki fo, ian navir ave-riaba ifonge, ezi nivafiziba gavgaviba dar pu. Kamaghin pariam ian azi.”

⁴² Egha a uamategha ghua kamaghin Afeziam ko mi gei, “Nan Afeziam, osimtizer kam na gitaghan koghti, ki anetertima, kamaghin ni uan ifongiamin gin mangi.”

⁴³ Egha a uamategha suren gumaziba bagha iza gari, me akuavira iti. Pariam puv men azi. ⁴⁴ Ezi a me ategha dughiar mikezimin ghua, faragha Afeziam ko mikemezi moghin ua a ko mi gei. ⁴⁵ Egha a gin iza suren gumaziba kamaghin me mi gei, “Ia avughsava akuavira iti? Arazir kam atakigh! Dughiam oto. Ia gan, Gumazibar Otarim me a isiva gumazir arazir kurabagh amibar dafarim darighasa. ⁴⁶ Ia dikavigh! E mangam! Ia gan. Gumazir na isiva apanibar aningamim, a muna izi!”

Judas Iesus isava an apanibar agharim gati

(Mak 14:43-50 ko Luk 22:47-53 ko Jon 18:3-12)

⁴⁷ Iesus kamaghin mi giavira itima, Judas oto, a 12 plan suren gumazibar mav. Ezi gumazir avirir ekiam iza asianiba ko midorozir sababa inigha Judas ko izi. Ofa gamir gumazir ekiaba ko gumazir dapaniba,

me amadazi me Iesus bagha izi. ⁴⁸ Gumazir Iesus isi men dafaribar arighasava amim faragha ghaze, “Ki arazir kam ian akagham. Gumazir ki toramim, anarira Iesus. Ia an suiragh.”

⁴⁹ Egha a Iesus bagha ghuavira ikia ghaze, “Tisa, dimagarir aghuim,” egha an tore.

⁵⁰ Ezi Iesus kamaghin a migia ghaze, “Namakam, ni damuasa izezir bizim, ni zuamira a damu.” Ezi gumaziba izava Iesusin agharibagh iregha, pamtem an suiki.† ⁵¹ Ezi gumazir Iesus ko itir mam, uan midorozir sabam asigha, ofa gamir gumazibar dapanimin ingangarir gumazimin kuarim atu, ezi kuarim dutuaghiri. ⁵² Ezi Iesus kamaghin a migia ghaze, “Ni ua uan sabam isi an misevim darugh. Gumazir sababar igharazibav soziba, me sababaram arighiram. ⁵³ Egha ni ti kamaghin fozir puvati? Ki ifueghiva uan Afeziamin azaraghti, a midorozir enselin aviriba amadagham, men dibobonim 12 plan amibagh afira. Eghti me izi nan akuragham. ⁵⁴ Egh ki kamaghin damightima, Godin Akinafarim mikemezir migirigiaba otivan kogham. Godin Akinafarim na bativamin bizir kabav keme.”

⁵⁵ Egha Iesus maghira gumazir an suighasa izeziba kamaghin me migia ghaze, “Ki okimakar gumazim puvati. Ia tizim bagha nan suighasa midorozir sababa koma asianiba atera izi? Ki zurara ia ko ikia, Godin Dipenimin miriamin aven gumamazibar sure gami. Ezi ia nan suighan aghua. ⁵⁶ Ezi Godin Akinafarimin Osizirim mikemezi moghira ia kamaghin na gami.”

Ezima Iesusin suren gumaziba bar aneteghava are.

Me Iesus isa kot gati

(Mak 14:53-65 ko Luk 22:54-55 ko 22:63-71 ko Jon 18:13-14 ko 18:19-24)

⁵⁷ Ezi gumazir Iesusin suighiziba a inigha, ofa gamir gumazibar dapanim, Kaiafasin dipenimin ghue. Ezi Judan arazibagh fozir gumaziba ko gumazir dapaniba izava uari akuvagha iti. ⁵⁸ Ezi Pita mong tizim a gatigha Iesusin gin ghua bar ghua, ofa gamir gumazibar dapanimin dipenimin divazimin aven ghu. Egha Godin Dipenimin garir polisba ko aperaghav iti. Egha a me Iesus gamir arazibar ganasa.

⁵⁹ Dughiar kam, ofa gamir gumazir ekiaba koma Judan kotin aven itir gumaziba bar, Iesus akar ifavaribar agasasa tuaviba buri. Me nighnigha ghaze, me an arazir kuratam batogh amisueghti an aremegham. ⁶⁰ Egha me tam batozir puvati. Ezi gumazir aviriba iza akar ifavariba isa Iesus gasi. Ezi gin gumazir pumuning iza, ⁶¹ kotin aven migia ghaze, “Gumazir kam kamaghin migei, ‘Ki Godin Dipenim akarigh, egh aruer pumuning ko mizekimin uam an ingarigham.’”

⁶² Ezi ofa gamir gumazibar dapanim tughu kamaghin Iesusin azai, “Ni akatam ikarvaghan aghua? Me ni gasir akar kam, a guizbangira, o?”

⁶³ Ezi Iesus nimira ikia migirigiatam gamir puvati. Ezi ofa gamir gumazibar dapanim a migia ghaze, “Ki akar gavgavim ni ganidi, ni Godin zurara itimin ziamin akakagh, egh guizbangira e mikim. Ni ti, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, ni ti Godin Otarimra, o puvati?”

⁶⁴ Ezi Iesus kamaghin a migia ghaze, “Are, ni mikemezi moghira. Egha ki ia migei, ni gin ganti, Gumazibar Otarim gavgavim itir Godin

† 26:50: (26:50) Migirigiar otevir kam Grighin akam deragha anebizir puvati. Gumazir maba akar kam giragha ghaze, Iesus kamaghin migei, “Namakam, ni bizitam bagha izi?” 26:51: Jo 18:26 26:52: Stt 9:6, MAA 13:10 26:53: 2 Kin 6:17, Dan 7:10 26:54: Ais 53:7, Mt 26:56, Mk 14:49 26:55: Lu 19:47, 21:37 26:56: Mt 26:31 26:60: Lo 19:15, Sng 27:12, Mk 14:55, Ap 6:13 26:61: Mt 27:40, Jo 2:19 26:63: Ais 53:7, Mt 27:12 26:64: Sng 110:1, Dan 7:13, Mt 24:30, Lu 21:27, Ap 7:55, 1 Te 4:16, MAA 1:7

agharir guvim daperagham, egh overiamin ghuariabagh isin izam.”

⁶⁵ Ezi ofa gamir gumazibar dapanim uan korotiam abigha kamaghin migei, “A Godin ziam gasighasisi! E tizim bagh ua akar akurvaziba buriam? Markiam! Ia datirighin uari a barasi, a migirigiar kurabar Godin ziam gasighasisi! ⁶⁶ Ezi ia manmaghin a ginighnisi, e arazir manatamin a damuam?” Ezi me a ikarvaghera ghaze, “An arazir kuram gami, kamaghin an ovengam.”

⁶⁷ Egha me Iesusin guam giparava a misogha, marazi dafariba onegha a misosi. ⁶⁸ Egha ghaze, “Ni, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim! Ni Godin akam inigha izir gumazibar arazitam damuva, egh e mikim, ‘Kar gumazir manam ni misosi?’ ”

Pita ghaze, a Iesus gifozir puvati
(Mak 14:66-72 ko Luk 22:56-62 ko Jon 18:15-18 ko 18:25-27)

⁶⁹ Ezi Pita dipenimin divazimin aven an miriamin aperaghav iti. Ezi ingangarir amizir mam an boroghira iza ghaze, “Ni uaghan Galilin gumazim Iesus ko ike.” ⁷⁰ Ezi Pita uabin ghuara, ezi me bar an garima, a ghaze, “Ni migeir akar kam, ki a gifozir puvati.” ⁷¹ Egha gin ghua dipenimin divazimin itir tiar akar ekiamin ghua tughav iti. Ezi ingangarir amizir igharazir mam iza an ganigha, gumazamizir an boroghin itiba kamaghin me migia ghaze, “Gumazir kam, a Nasaretin gumazim Iesus ko ike.” ⁷² Ezi Pita ua uabin ghuaragha ghaze, “Bar guizbangira, ki Godin damazimin ia migei, ki gumazir kam gifozir puvati.” ⁷³ Ezi gin gumazir roghira tuivighav itiba iza kamaghin Pita migei, “Bar guizbangira, ni men mavira, ni men mirara migei.” ⁷⁴ Ezi Pita ua bagha pamten migia ghaze, “Bar

guizbangira ki Godin damazimin ia migei, ki gumazir kam gifozir puvati. Ki ifartima, God na gasighasigh.” A kamaghin mikemegha givazi, tuarim maghram ake. ⁷⁵ Ezi Pita Iesus mikemezir migirigiam giniri, “Tuarim tighar akegham, eghti ni faraghvira dughiar pumuning ko mikezim, na mikim suam, ni na gifozir puvati.” Egha Pita azenimin ghua bar puvirama azi.

27

Me Iesus inigha Pailat bagha zui
(Mak 15:1 ko Luk 23:1-2 ko Jon 18:28-32)

¹ Ezima aminim dutuzima ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan gumazir dapaniba Iesus misueghtima an aremighasa akabar kiri. ² Egha me gin senbar a ike, egha a inigha ghua Romin gavmanin gumazir ekiam Pailatin agharim gati.*

Judasin ovevem
(Aposel 1:18-19)

³ Ezi Judas, gumazir Iesus isava apanibar agharim gatizim, a garima me paza Iesus gamuava a isa kotiam garigha, egha ghaze, an aremegham. Ezi Judas gara ghaze, ki uabi arazir kuram gami. Egha uan nighnizibagh ira. Egha dagiar silvan 30 plan ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan gumazir dapaniba a ganingiziba inigha ua me daningasa zui. ⁴ Egha ghua kamaghin migei, “Ki Godin damazimin arazir kuram gami. Gumazir ki ian dafaribagh atizim, arazir kuratam gamizir puvati. Ezi ia purama a misueghti an aremegham.” Ezi me an akam ikaragha kamaghin migei, “Kar en bizim puvati. Nin bizimra.” ⁵ Ezi Judas dagiar silvan kaba isa Godin Dipenimin miriamin aven da kunigha, egha ghua uabi aguragha areme.

26:65: Mt 9:3, Mk 14:63, Jo 10:33, Ap 14:14 **26:66:** Jo 19:7 **26:67:** Ais 50:6, 53:5, Mt 27:30, Jo 19:3 **26:74:** Mk 14:71 **26:75:** Mt 26:34, Mk 14:30, Lu 22:61-62, Jo 13:38 **27:1:** Lu 22:66 * **27:2:** (27:2) Pailat Romin gumazim. Romin gavman Judan atrivimin aneti. Judaba uari Iesusin misueghan kogham. Romin gavmanra gumazibav soghtima da arimighiram. Kamaghin Judaba Iesus inigha Pailat bagha ghu. Jon 18:31in gan. **27:3:** Mt 26:14-15 **27:5:** 2 Sml 17:23

⁶ Ezi ofa gamir gumazir ekiaba, dagiar silvan kaba inigha ghaze, “Dagiar kaba, gumazir ghuzim in ivezim. E fo, Moses Osirizir Araziba ghaze, e da isi ofa gamir dagiaba sara dar atighan kogham.” ⁷ Egha me akam misuegha dagiar kaba inigha ghua Minebar Ingararir Gumazim in Nguazim givese. Me ghaze, nguazir otevir kam, gumazir saghon izezibar afamin matmatiam in otogham. ⁸ Kamagh in amizi, nguazir otevir kam, me ziar kam “Ghuzir Nguazim” a gati. Ezi me dughiar kam in ikegha iza, datirigh in, nguazir kam me ziar kamra a garigha iti.† ⁹ Kamagh in amizi, God in akam inigha izir gumazim Jeremaia mikemezir akaba guizin otifi. A kamagh in migia ghaze, “Me 30 plan silvan dagiaba ini, kar Israelba gumazir kam givezasa atizir ivezim. ¹⁰ Egha Ekiam na mikemezi moghira, me dagiar kabar Minebar Ingarir Gumazim in Nguazim givese.”

Pailat Iesus in azai, “Ni Judabar atrivim, o?”

(Mak 15:2-5 ko Luk 23:3-5 ko Jon 18:33-38)

¹¹ Ezi Iesus ghua gavman in gumazir ekiam Pailat in damazim in tuzima Pailat kamagh in an azai, “Ni Judabar atrivim, o?” Ezi Iesus ghaze, “Are, ni mikemezi moghira.” ¹² Ezi ofa gamir gumazir ekiaba koma Judabar gumazir dapaniba akar aviriba isava Iesus gasi. Ezi a men akatam ikarvazir puvati. ¹³ Kamagh in amizi, Pailat ua kamagh in an azai, “Ni me ni gasir akar avirir kaba, ni da barazi, o?” ¹⁴ Ezi Iesus Pailat in akatam ikarvazir puvati, ezi Pailat nighnizir aviribagh ami.

Pailat Iesus isiva ter ighuvim gafughasa migei

(Mak 15:6-15 ko Luk 23:13-25 ko Jon 18:38-19:16)

¹⁵ Azeniba bar, Rom in gavman in gumazir ekiam arazir kam gami, a isar ekiar kam in dughiam in, a kalabus in itir gumazitam ateghti, an azenim in mangam. Kalabus in itir gumazir manam gumazamiziba ifongezim, Pailat a isi me bagh anemadagham. ¹⁶ Ezi dughiar kam in gumazir arazir kurabar ziam itir mam, a kalabus in iti. An ziam Barabas. ¹⁷ Ezi gumazamizir aviriba izava uari akufa, ezi Pailat kamagh in men azai, “Ia tina gifonge, eghti ki ia bagh anetaghraham. Ki Barabas ataghraham, o Iesus, me a dibora ghaze, ‘Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim,’ ki anetaghraham?” ¹⁸ Pailat fo, men naviba pura Iesus in ikuvigha egha a inigha kotiam in ize, egha kamagh in men azai.

¹⁹ Egha Pailat uaghan kotiabagh amir dabirabim in aperaghav itima, an amuim a bagha akam amaga migia ghaze, “Ki dimangan irebamin arazir kuraba puvatizir gumazir kam in gani, egha bar osemi. Kamagh in, ni arazitam a damuan marki.”

²⁰ Ezi ofa gamir gumazir ekiaba koma Judabar gumazir dapaniba, gumazamizir avirim in navibagh iniva ghaze, me Pailat in azangti, a Barabas ategh, egh Iesus misueghti, an aremegham. ²¹ Ezi gavman in gumazir ekiam ua men aza ghaze, “Ia gumazir manam gifonge, eghti ki anetaghraham?” Ezi gumazamiziba dia ghaze, “E Barabas gifonge.” ²² Ezi Pailat men azai, “Eghti, Iesus me a dibora ghaze, ‘God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim,’ ki manmagh in a damuam?” Ezi me bar dia ghaze, “A isi ter ighuvim gafugh!” ²³ Ezi Pailat men azai, “Manmagh su? An arazir kurar manam gami?” Ezi me bar pamten dia ghaze, “A isi ter ighuvim gafugh!”

²⁴ Ezi Pailat datirigh in fo, me an

† **27:8:** (27:8) Migirigiar otevir kam “me dughiar kam in ikegha iza, datirigh in, nguazir kam me ziar kamra a garigha iti,” an en dughiam migeir puvati. A Matyu akar kaba osirizir dughiam migei. **27:11:** Mk 15:2, Lu 23:3, Jo 18:33, 18:37, 1 Ti 6:13 **27:12:** Ais 53:7, Mt 26:63, Jo 19:9 **27:14:** Jo 19:9 **27:18:** Jo 11:47-48, 12:19 **27:20:** Ap 3:14 **27:24:** Lo 21:6-9, Mt 27:4

akatom bareghan kogham. Egha a gari, midorozir ekiam otivasava ami. Egha dipam inigha men damazibar uan dafariba rua ghaze, "Gumazir kamın ovevem, a nan osımtızim pu-vati. Kar ian bizimra." ²⁵ Ezi gumazimiziba a ikarvagha ghaze, "An ovevemın osımtızim mar en iki, egh en boribar iki."

²⁶ Kamaghın amizi, Pailat me bagha Barabas ataki. Egha midorozir gumazibav geima, me benibar Iesus ifozoroke. Egha gın a isa midorozir gumazibar agharim gati, eghti me a isi ter ighuvim gafugham.

*Midorozir gumaziba Iesus dipofi
(Mak 15:16-20 ko Jon 19:2-3)*

²⁷ Ezi gavmanın gumazir ekiamın midorozir gumaziba Iesus inigha, gavmanın dipenir ekiamın miriamın aven ghuezi, midorozir gumaziba bar uari akuvazi, Iesus men tongın tughav iti. ²⁸ Egha me an korotiaba suegha, korotiar aghevir ruarir mam isa a garu. ²⁹ Egha me benir dikonibar atrivibar amianimın mın an ingari, egha a isa an dapanim garu. Egha difizir mam isava an agharir guvim gatizi, an an suira. Ezi me tevibar apıra a dipova ghaze, "Judabar Atrivim, nırara atrivir ekiam!"[‡] ³⁰ Egha me a giparava a suirazir difizim inigha an dapanim misosi. ³¹ Me arazir kabar a gamua a dipovegha gıvagha, a da korotiar me a agaghuiziba suegha, ua ananaba agaghui. Egha a isa ter ighuvim a gafughasa an akua zui.

*Me Iesus isa ter ighuvim gafu
(Mak 15:21-32 ko Luk 23:26-43 ko Jon 19:17-27)*

³² Ezi midorozir gumaziba Iesus inigha, nguibar ekiam ategha ghua, me Sairinian nguibamın gumazir mam bato. An ziam Saimon. Egha me

a gakaghorima, a Iesusın ter ighuvim gisaghpu. ³³ Egha me ghua danganir mamın ziam Golgata, me an otifi. (Danganir kamın ziamın mingarim kamaghın, Dapanir Agharir Danganim.) ³⁴ Ezi me danganir kamın Iesus damasa me dipar aninganir mam wain sara a veregha, egha mam inigha Iesus ganıdi. Ezi a muziarir mam inigha anetaki. ³⁵ Ezi midorozir gumaziba Iesus isava ter ighuvim gafu. Egha an korotiaba tuiragh uari danıngasa satu gikararai. ³⁶ Egha danganir kamın apiagha anesavsusi. ³⁷ Me an dapanim gısın, an kotim gamizir mıgırıgıam osiri. Me osirizir akam ghaze, "Kar Iesus, a Judabar Atrivim."

³⁸ Me gumazir okiava midorozibagh amizir pumuning, Iesusın boroghın uaghan aning agura. Me mav isa Iesusın agharir guvimın itir ter ighuvim gafu, egha mav isa agharir ikiriamın itir ter ighuvim gafu. ³⁹ Ezi gumazimiziba mangı izegh gamua Iesus dipova, uan dapaniba roava a dipova ghaze, ⁴⁰ "Ni, gumazir Godın Dipenim akarigh aruer pumuning ko mıkezimın uam an ingarasa mıkemezim! Ni uabi uabın akuragh! Egh ni guizbangıra Godın Otarim, ni ter ighuvim ategh izighiri."

⁴¹ Ezi kamaghıra ofa gamir gumazir ekiaba ko Judabar arazibagh fozir gumaziba ko Judabar gumazir dapaniba izava a dipova ghaze, ⁴² "A gumazir igharazibar akurvasi, egha uabi uabın akurvaghan ibura. A Israelbar Atrivim, kamaghın a ter ighuvim ategh izighiri, eghti e niğhnızir gavgavim an ikiam. ⁴³ A niğhnızir gavgavim Godın ikia, egha ghaze, ki Godın Otarim. Eghti God guizbangıra ifongiam an ikıva, datırighın an akuraghti, e ganika!" ⁴⁴ Ezi kamaghıra okimakiar gumazir

27:25: Jos 2:19, 2 Sml 1:16, Mt 23:35, Ap 5:28 **27:28:** Lu 23:11 **27:29:** Sng 69:19, Ais 53:3 ‡ **27:29:** (27:29) Midorozir gumaziba Iesus dipovasa atrivimın mın an adiarim gamı. Dughiar kamın, atriviba kamaghın adiaribagh ami, me korotiar agheviba aghuava atrivibar dapanir asuaba azui. Egha me atrivibar dabirabibagh apia uaghan uan difizibar suisi. **27:30:** Ais 50:6, Mt 26:67 **27:31:** Ais 53:7 **27:34:** Sng 69:21, Mt 27:48 **27:35:** Sng 22:18 **27:38:** Ais 53:12 **27:39:** Sng 22:7, 109:25 **27:40:** Mt 26:61, Jo 2:19 **27:42:** Jo 11:50 **27:43:** Sng 22:8

Iesus boroghin ter ighuvimningin guraghav itimning, uaghan akar kabar a dipova a migei.

Iesus areme
(Mak 15:33-41 ko Luk 23:44-49 ko Jon 19:28-30)

⁴⁵ Ezi aruem iza pazaghar torim gatima, mitatem nguazimin itir nguibaba bar da avaragha ghua, dughiam ghua 3 kloghin guaratizimin tu. ⁴⁶ Egha dughiam 3 kloghin boroghira izima, Iesus pamten kamaghin dei, "Eli, Eli, lama sabaktani?" Akar kamın mingarim kamakin, "Nan God, nan God, ni tizim bagha na ataki?"

⁴⁷ Ezi gumazir an boroghin tuivighav itiba akar kam baregħa ghaze, "Gumazir kam ti Elaijan dei."

⁴⁸ Egha men mav zuamira ivegħa ghua dipamin suizir bizir mam inigha wainin afangtizim isava a gati. Ezi wain a gizivazima, an a isa aghorir mam gati. Egha aneremasa a isa Iesusin amadi. ⁴⁹ Ezi marazi migia ghaze, "Ia tegħ, e ganika, Elaija ti iziva an akuragħam, o puvati."

⁵⁰ Ezi Iesus ua pamtem diagħa uan duam suegħa areme.

⁵¹ Ezi dughiar kamra, Godin Dipenimin guraghav itir inir ekiam pin ikegħa tongira bigħa, ghuaghira vin otogħa akuar pumuning iri. Ezi mikimkizim otozima, dagiar ekiaba biaghire. ⁵² Ezi matmatiaba kuaghirima, Godin gumamazir avirir ariagħreziba ua dikavigha, ⁵³ egha uan moziba ataki. Eghti gin Iesus dikavightima, me nguibar ekiam Jerusalemın aven mangam. Eghti avirir ekiam men ganam. ⁵⁴ Ezi 100 plan midorozir gumazibar garir gumazir ekiar mam, uan midorozir gumaziba ko, me garima mikimkizim otozima, arazir kaba otivima, me bar puviram atiati. Egha me kamaghin migei, "Bar guizbangira, gumazir kam Godin Otarimra." ⁵⁵ Amizir

aviriba uaghan izegħa iti. Me Galilin Distrigh ategħa Iesusin akurvagħasa an gin ize. Amizir kaba mong sagħon tuivighav ikia gari. ⁵⁶ Men tongin, Makdalan nguibamin amizim Maria, ko Jems ko Josepin amebam Maria, ko Sebedin otarimningin amebam.

Me Iesusin kuam isa, dagiar torim gati

(Mak 15:42-47 ko Luk 23:50-55 ko Jon 19:38-42)

⁵⁷ Ezi aminim pirasava amima, Arimatean nguibar ekiamin gumazir mam izi. An ziam Josep, a dagiar aviriba itir gumazim. ⁵⁸ A uaghan Iesusin suren gumazir mam. Egha Pailat bagħa ghua Iesusin kuam iniasa an azai. Ezi Pailat midorozir gumazibav kemezi, me Iesusin kuam isa Josep ganinghi.

⁵⁹ Ezi Josep a inigha inir ghurghurir aghuir mamın a riki. ⁶⁰ Egha an kuam inigha ghua, a isa ua bagħa okorezir mozir igiam gati. Egha Josep dagiar ekiar mam poghpuegħa ghua mozimin akam gasaragħa, anepiri. A kamaghin amigha ghu.

⁶¹ Ezi Maria, Makdalan nguibamin amizim, koma Marian igharazir mam, aning mozimin boroghin aperaghav ikia, an gara iti.

Midorozir gumaziba mozimin gara iti

⁶² Ezi Sabat bagħa bizibar kirir dughiam gifa, ezi an gin izir dughiamin ofa gamir gumazir ekiaba ko Farisiba Pailat bagħa ghue. §

⁶³ Me ghua kamaghin a migei, "Gumazir ekiam, e gumazir ifavarir kam ikia mikemezir migirigiar mam giniri. A ghaze, 'Aruer pumuning ko mikezim givaghtima ki ua dikavam.'

⁶⁴ Kamaghin amizi, ni mikemeghti, me mozim aruer pumuning ko mikezimin deragh anepirigh. Puvatightima, an suren gumaziba an kuam okemegħ, egh gumamazibav kim suam, a ua dikafi. Eghti an

27:46: Sng 22:1, Hi 5:7 27:48: Sng 69:21 27:51: Kis 26:31-33, Mk 15:38, Lu 23:45, Hi 10:19-20
27:56: Mt 20:20 27:58: Lo 21:22-23 27:60: Ais 53:9 § 27:62: (27:62) Kar Sabatin dughiamra.
27:63: Mt 12:40, 16:21, 17:23, 20:19, Mk 8:31, 9:31, 10:33-34, Lu 9:22, 18:31-33, Jo 2:19-21

ifavarir akar kam, a faragha amizir ifavarir akam gafiragham.”

⁶⁵ Ezi Pailat kamaghin me migei, “Ia mangi, midorozir gumaziba inigh me mikimtima, me mozimin gan iki. Egh ia mangi, mozim apirasa ifongezi moghin, ia damuva, egh bar anepirigh.” ⁶⁶ Ezi me ghua mozim apiri. Egha ifevimin min bizir mam mozir akam gighufa, egh me fogham, gumazitam dagiam giraghan kogham. Egha midorozir gumaziba ataghizima, me mozimin gara iti.

28

Iesus ua dikafi

(Mak 16:1-10 ko Luk 24:1-10 ko Jon 20:1-18)

¹ Ezi Sabatin dughiam givazima, Sanden bar mizaraghara aruem anadima, Makdalan amizim Maria, ko Marian igharazim uamategha mozimin ganasa izi.*

² Ezi mikimkizir ekiam maghiram oto. Ezi Godin enselin mam Godin Nguibam ategha izaghira, dagiar Iesusin mozir akamin itim poghpuegha, mong mozir apinimin ghugha, egha dagiam gaperaghav iti.

³ Enselin ganganim, mati onimarim taghtazi moghin gari, ezi an korotiaba bar ghurghuri. ⁴ Ezi midorozir gumaziba an atiata, inigha egha aremezi moghin iti.

⁵ Ezi ensel kamaghin amizir kamning migei, “Gua atiatingan marki. Ki fo, gua me ter ighuvim gafuzir gumazim Iesus bagha gara izi. ⁶ A kagh itir puvati. A faragha mikemezi moghin ua dikavigha gifa. Gua izi, a kagh irighav ikezir danganimin gan.

⁷ “Egh gua zuamira mangi, an suren gumazibav kim suam, a ua dikavigha givagha mozimin itir puvati. Ia oragh. A ia bativasa faragha Galilin zui. Ia mangi, munagh an

ganam. Ki bizir kamın gun gua mikimasa ize.”

⁸ Ezi amizimning puv atiatiava, egha uaghan bar akonge. Egha zuamira mozim ategha, ivegha Iesusin suren gumazibav kimasa zui.

⁹ Ezi Iesus tuavimin maghira aning bato, egha ghaze, “Mizarazir aghuim.” Ezi aning an boroghin ghua, an dagarimning suiragha an ziam fe. ¹⁰ Ezi Iesus kamaghin aning migia ghaze, “Gua atiatingan marki. Gua mangi, nan aveghbuabav kim suam, me Galilin mangi egh munagh nan ganam.”

Midorozir gumaziba mikemezir akam

¹¹ Amizimning Iesusin suren gumaziba bagha zuima, midorozir gumazir mozimin gara ikeziba Jerusalemın aven ghue. Egha otivizir araziba bar dar gun ofa gamir gumazir ekiabav keme. ¹² Ezi ofa gamir gumazir ekiaba, Judabar gumazir dapaniba inigha akar mam akiri. Egha dagiar aviribar midorozir gumazibagh ivezegha, ¹³ egha me migia ghaze, “Ia kamaghin mikim suam, e akuima, an suren gumaziba dimagarimin izava an kuam oke-megha ghue. ¹⁴ Eghti gavmanin gumazir ekiam akar kam bareghtima, e uari a ko migirigiam akiram, eghti ia osimtiziba puvatigham.” ¹⁵ Ezi midorozir gumaziba dagiar kaba inigha, gumazir ekiaba mikemezi moghin ami. Ezi akar kam ghua Judabar tongin bar ekefegha iza dughiar kamın, Judaba kamaghira migiavira iti.

Iesusin suren gumaziba damuamin ingangarim, Iesus an gun me migei

(Mak 16:14-18 ko Luk 24:36-49 ko Jon 20:19-23)

¹⁶ Ezi Iesusin suren gumazir 11 pla Galilin ghua, mighsiar a me bativasa mikemezin oto. ¹⁷ Egha

27:65: Dan 6:17 **27:66:** Dan 6:17 * **28:1:** (28:1) Wikbar dughiar faragh zuim, a Sandera. **28:3:** Dan 10:6, Mt 17:2, Ap 1:10 **28:6:** Mt 12:40, 16:21 **28:7:** Mt 26:32 **28:10:** Hi 2:11 **28:13:** Mt 27:64 **28:16:** Mt 26:32, 28:7-10, Mk 14:28 **28:18:** Dan 7:13-14, Mt 11:27, Jo 3:35, 13:3, Ap 2:36, 1 Ko 15:27, Ef 1:20-22, Hi 1:2, MAA 17:14

me Iesusin garava an ziam fe, egha men marazi okam nighnisi. ¹⁸ Ezi Iesus men boroghira iza kamaghin me migei, “God nguazim ko overiam gativamin gavgaviba bar na ganingi. ¹⁹ Kamaghin amizi, ia nguazimin itir nguibaba bar dar mangi, gumazamiziba bar me damuti, me nan suren gumazamizibar otiv. Eghti ia Afeziamin ziam ko, nan ziam, ko Godin Duamin ziamin me ru. ²⁰ Egh ki ia mikemezir migirigiaba, ia bar da isiva men sure damu, eghti me dar gin mangi. Ia deravira fogh, ki ia ko ikivira iki mangiti, nguazir kamin dughiam givagham.”

Mak Osirizir Akar Aghuim

Akar Faragha Zuim

Mak osirizir akinafarim, an akar faragha itim kamaghin migei, "Kar Godin Otarim Krai Iesusin akar aghuimin mingarim."

Akinafarir kam e an gari, Iesus a gumazir ingangarir aviribar amuamin gavgavim ko ziam iti. Ezi dughiar a gumamazibar sure gamiziba, ko dughiar a duar kuraba batogheziba, ko dughiar a gumamazibar arazir kuraba gin amadaziba, e akinafarimin aven eghaghanir kabar gara kamaghin fo, a gavgavir ekiam ko ziar ekiam iti. Iesus a kamaghin uabi dibora ghaze, "Gumazibar Borim". Egha a kamaghin migei, a gumamazibagh ivezasa, kamaghin a uabi me bagha ovenge. A bizir kam bagha ize (10:45).

Mak Iesusin ingangarir aviribagh eghani. Egha a Iesus gumamazibar sure gamizir akar aviribagh eghanizir puvati. Mak faragha Jon, Gumamaziba Ruer Gumazimin ingangarim, ko Iesusin rurim, ko Satan a gifarazir eghaghanimin gun migei. Ezi gin e Iesusin garima, a gumazir osimtizir aviriba ateribar apangkufi, egha men sure gami. Ezi faragha suren gumaziba Iesus amir bizibar mingaribagh fozir puvati. Egha me nimira nimira me gin dagh fofosi.

E uaghan Iesusin apanibar gari, me osimtizir aviriba a garisi. Egha Mak Osirizir Akar Aghuir aboananaba, a Iesus aremegha egha ua dikavizir eghaghanim geghari.

Iesus, God Bizibagh Ativamin Dughiamin gun gumamazibav kimasa ize

(Sapta 1:1-3:6)

Jon, Gumaziba Ruer Gumazim, faragha izava Iesusin akam akuri (Matyu 3:1-12 ko Luk 3:1-9 ko 3:15-17 ko Jon 1:19-28)

¹ Kar Godin Otarim Krai Iesusin akar aghuim. ² God fomira uan akam, an akam inigha izir gumazim Aisaia ganingi. An an osirizima, an akinafarimin iti. Akar kamra kara.

"Ia oragh! Ki uan abuir gumazim amadaghtima, a faragh mangiva ni bagh tuavim akiram."

³ "Gumazir tiarir mam gumaziba puvatizir danganimin dia ghaze, 'Ia Ekiam baghiva tuaviba azeniva, dar kir.'"

⁴ Kamaghin amizima Jon izava gumaziba itir puvatizir danganimin ikiava gumaziba ruava kamaghin akam akuri, "Ia navibagh iraghtima ki ia rueghtima God ian arazir kuraba gin amadagham." ⁵ An akar kabav geima Judian Distrighin itir nguibaba koma Jerusalem in itir gumamaziba me bar izava uan arazir kurabar gun migeima a Jordanin dipamin me rue.

⁶ Jon, Gumaziba Ruer Gumazim, ana asizim kamelin arizibar ingarizir iniba ikeghava asizir inim uan ivariam ike. A inir kaba ikeghava odeziba ko ruarimin haniba api.* ⁷ Ezi an akam kamaghin migei, "Nan gin izamin gumazim an gavgavim guizbangira nan gavgavim gafira. Ki an mingarir puvati. Ki uaghan aviraghiva an dagarir asuabar beniba firan gavgaviba puvati. ⁸ Ki dipamin ia rue, eghti a gin Godin Duamin ia ruam."

Iesus ruezima gin Satan a gifarasa a gakaghori (Matyu 3:13-17; 4:1-11 ko Luk 3:21-22; 4:1-13)

1:2: Ais 40:3, Mal 3:1, Mt 11:10, Lu 7:27 1:3: Ais 40:3, Mt 3:3, Lu 3:4, Jo 1:15, 1:23 1:4: Ap 13:24, 19:4 1:6: Wkp 11:22, 2 Kin 1:8, Mt 11:8 * 1:6: (1:6) Ni kamel ko hanibar mingaribagh foghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan. 1:7: Ap 13:25 1:8: Ais 44:3, Jol 2:28, Ap 2:4, 10:45, 1 Ko 12:13

⁹ Dughiar kam Iesus Galilin Distrighin itir nguibam, Nasaret, ateghava Jon bagha izezima, a Jordanin dipamin a rue. ¹⁰ Iesus dipamin aven ikegha azenan otivavira ikia garima overiam kuiagherizima Godin Duam bunbamın min mighhegha a bagha izaghiri. ¹¹ Ezi tiarir mam Godin Nguibamin ikiava kamaghin dei, "Ni nan Otarim. Ki guizbangira ni gifueghava ni bagha bar akonge."

¹² Ezi Godin Duam anemadazima a gumaziba itir puvatizir danganimın ghu. ¹³ A ghugha, 40 plan dughibar danganir kamın itima, Satan a gifarasa a gakaghori. A ruarimin itir asıziba ko ikia dar torimin itima, Godin enselba an garava an akurvasi.

Iesus faragha zuir suren gumazibar dei

(Matyu 4:12-17 ko Luk 4:14-15 ko Matyu 4:18-22 ko Luk 5:1-11)

¹⁴ Ezi me Jon, Gumaziba Ruer Gumazim, inigha kalabus gatizima, Iesus gin Galilin ghugha Godin akar aghuim akuri. ¹⁵ A kamaghin migei, "Dughiam otogha gifa. God Bizibagh Ativamin Dughiam roghira ize. Ia navibagh iraghiva nighnizir gavgavim Godin akar aghuimin iki."

¹⁶ Dughiar mam Iesus Galilin dipar mariamin ghuava Saimon uan dozim Andru ko aningın garima, aning osiriba baghava uan iver ekiaba kuri. Aning osiriba isa dagh ivezir gumazimning. ¹⁷ Ezi Iesus kamaghin aning migei, "Gua nan gin izitima ki guan akakaghtima, gua osiriba isi moghin gumaziba iniam." ¹⁸ Aning an akam baraghavira uan iveba ategha an gin zui. ¹⁹ Ezi a mong sivagha ghuava, Sebedin otarim Jems uan dozim Jon ko aningın garima aning uan botin ikiava uan iver ekiabar kiri. ²⁰ An aningın garavira aningın diazima, aning pura uan afeziam Sebedi koma an ingangarir

gumaziba ataghizima me uan botin itima aning Iesusın gin zui.

Iesus duar kurar mam batoghezima a gumazim ategha azenan ize

(Luk 4:31-37)

²¹ Ezi Iesus ko an gin zuir darasi Kaperneamin ghue. Egha me zuima Sabat otozima, a God ko migeir dipenimin aven ghugha, dipenir kamın aven itir gumazamiziba men sure gami. ²² A men sure gamima gumazamiziba bar an akam baregha digavir kuram gami. An migirigiar kaba mati gavgavim itir gumazimin migirigiaba. An migirigiaba Judan arazibagh fozir gumazibar migirigiabar min zuir puvati. Ezi gumazamiziba digavir kuram gami.† ²³ A kamaghin me migiavira itima gumazir duar kuram apazazir mam izava God ko migeir dipenimin aven izegha dei. ²⁴ A dia kamaghin migei, "Ni manmaghin e damuasa, Nasaretin gumazim Iesus? Ni e gasighasighasa ize? Ki ni gifo, ni God amadazir gumazim, ni Godin damazimin zuezir gumazim." ²⁵ Ezima Iesus akar gavgavimin kamaghin a migei, "Ni nimira iki, egh gumazir kam ategh azenan izegh." ²⁶ Ezi duar kurar kam Iesus bareghava gumazir kam gunabagha araviram azenan ize. ²⁷ Ezi gumazamiziba bar bizir kamın ganigha guizbangira digavir kuram gamigha uarira uarir azangsisi, "Kar manmaghin amizir bizim? A suren arazir igiam e gami. A gavgavim itir akabav gei. A uaghan akar gavgavimin duar kurabav geima da an akam barasi." ²⁸ An amizir bizibar eghaghanim zuamira Galilin Distrigh bar a garui.

Iesus gumazamizir aviribar akuragha me gamima me ghuamaghe.

(Matyu 8:14-17 ko Luk 4:38-41)

1:11: Stt 22:2, Sng 2:7, Ais 42:1, Mt 3:17, 12:18, Mk 9:7, Lu 3:22 **1:13:** Sng 91:11-13 **1:14:** Mk 6:17
1:15: Dan 9:25, Mt 3:2, Ga 4:4, Ef 1:10 **1:17:** Mt 13:47, Lu 5:1-11 **1:18:** Mt 3:20, 19:27, Lu 5:11
1:21: Mt 4:13 **1:22:** Mt 7:28-29 † **1:22:** (1:22) Ni Judan arazibagh fozir gumazibar mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan. **1:24:** Mk 5:7 **1:26:** Mk 9:26 **1:28:** Mt 4:24

²⁹ Ezi Iesus gumazir maba ko God ko miġeir dipenim ateghava Jems ko Jon sara, me Saimon ko Andrun dipenim in ghue. ³⁰ Me ghua garima Saimon in asamim ariava mikarzim fiava dakozim girighav itima gumazir maba an gun Iesus miġei. ³¹ Me a mikemezima, ezi an a bagha ghuava an agharim in suiragha a ghufe. Ezi an arimariam anetaghizima a dikavigha dagheba me ganidi.

³² Guaratizir kamra, aminim pirizima me gumazamizir arimariar kuraba koma duar kuraba apazaz-iba bar me inigha Iesus bagha izi. ³³ Nguibar kam in itir gumazamiz-iba bar izava dipenir kam in tiar akam in uari akufa. ³⁴ Ezima Iesus arimariar guar aviriba itir gumazamizir aviriba men arimariabagh amima me ghuamaghe. A duar kurar aviriba sarama otoghezima da gumazamiziba ategha azenan ize. Duar kuraba a gifo, a God in Otarim. Ezi kamagh in a ghaze, ia kamagh in mikiman marki suam, Ki God in Otarim. Egha a men anogoroke.

Iesus gumaziba itir puvatizir danganim in God ko miġei
(Luk 4:42-44)

³⁵ Egha amimizaraghan aminim tighar itima, Iesus dikavigha dipenim ategha ghuava gumaziba itir puvatizir danganim in ghugha God ko miġei. ³⁶ A ghuzima Saimon uan ro-roaba ko a buriagharui. ³⁷ Me ghuava an apighava kamagh in a miġei, "Gumazamiziba bar ni buria gari." ³⁸ Ezi Iesus men akam ikaragha kamagh in miġei, "E nguibar igharazir roghira kagh itibar mangam. Ki uaghan munagh God in akam akunam. Ki bizir kam bagha ize." ³⁹ A kamagh in mikemegha, egha Galilin Distrigh in danganiba bar dagh aruava God ko miġeir dipenibar aven God in akam

akurava gumazamizibagh apazazir duar kuraba batosi.

Iesus lepa itir gumazir mam gamizima, a ua dera.

(Matyu 8:1-4 ko Luk 5:12-16)

⁴⁰ Ezi gumazir lepa itir mam Iesus bagha izava, an guam in aviraghava tevimning apirigha puvira a gaghori, "Ni fueghiva na damuti, ki God in damazim in zuegh ua der-aghani." † ⁴¹ Iesus kamagh in oregha, guizbangira bar an apangkufi. Egha uan agharim isa gumazir kam gatigha ghaze, "Ki ifonge. Ni mikarzim zuegh, egh ua deragh." ⁴² Iesus kamagh in miġiavira itima, lepan arimariam zuamira gumazir kam ataghizima an mikarzim ua dera. ⁴³ Ezi Iesus gumazir kam amaga akar gavgavim in kamagh in a miġei, ⁴⁴ "Ni oragh. Ni bizir kam in gun gumazir igharazitam mikiman marki. Ni mangi uan mikarzim ofa gamir gumazim in akagh. Moses fomira mikemezir arazim, ni arazir kam in gin mangiva, uan arimariam givazir bizim bagh God in ofa damu. Ni damightima, me ganigh fogham, ni arimariam guizbangira gifa." ⁴⁵ Ezima gumazir kam Iesus a mikemezi moghin damuan aghuaghava egha bizir kam bar me miġei. Kamagh in amizima maburan avirim Iesus akuvazima, kamagh in a nguibar ekiatam in aven azenaram aruir puvati. A uabira itir danganim in itima, gumazamiziba a bagha tintinibar izavira iti.

2

Iesus gumazir soroghafariba amirazir mam gamizima a ua dera

(Matyu 9:1-8 ko Luk 5:17-26)

¹ Ezi dughiar maba givazima, Iesus uamategha Kaperneam in ghu. A ghuava dipenim in itima gumazamizir aviriba a uamatengezir akam

1:34: Mk 3:11-12, Lu 4:41 1:35: Mt 14:23, Mk 6:46, Lu 4:42 1:39: Mt 4:23, 9:35 † 1:40: (1:40) Lapan arimariar fomira Baibel in dughiam in ikezim ighara. Ezi datirigh in itir lepan arimariam a igharaghav ami. Fomira ikezim pura mikarzir ghurghurim gumazir namnabar otifi. Egha uaghan bizir igharaziba sara posi.

baraki. ² Me akar kam baregha izezima dipenim bar izivazima an tiar akam sara izifa. Ezi Iesus Godin akam me mikiri. ³ An akam akurima, gumazir maba gumazir soroghafariba aremezir mam inigha a bagha izi. Gumazir pumuning ko pumuning akuriamin a gisaghpugha izi. ⁴ Me iza garima dipenimin tiar akam bar izivazima, kamaghin me Iesus bagh mangan ibura. Egha me gumazir kam inigha dipenir siriamin ghuavanabogha dipenir siriamin torim gamigha beniba akuriam dafegha anemadazima a Iesus bagha ghuaghiri.* ⁵ Ezi Iesus gumazir kabar nighnizir gavgavimin ganigha kamaghin soroghafariba amirazir gumazim migei, "Nan borim, nin arazir kuraba gifa."

⁶ Iesus kamaghin a migeima, Judan arazibagh fozir gumaziba apiaghav ikiava uarira uan navir averiabar kamagh migei, ⁷ "Gumazir kam tizim bagha kamaghin migei? A Godin danganim iniasava ami! Gumazir kinitam gumazir igharazitamin arazir kuraba gin amadaghan kogham. God uabira." ⁸ Me kamaghin nighnizima, Iesus zuamira uan navir averiamin men nighnizibagh fogha kamaghin me migei, "Ia manmagh sua kamaghin nighnisi? ⁹ Ki akar manam mikimam? Pura gumazir kinitam kamaghin mikim suam, ki nin arazir kuraba gin amada. Egh uaghan gumazir kinitam kamaghin mikiman kogham, ni dikavigh uan akuriam inigh mangi, egh ua deragh. ¹⁰ Ki arazir kam damightima, ia ganigh fogham, Gumazibar Otarim a nguazir kam arazir kuraba gin amangamin gavgavim iti." Egha a kamaghin gumazir

soroghafariba amirazim migei, ¹¹ "Ki ni migei, ni dikavigh uan akuriam inigh dipenimin mangi." ¹² Egha a migiavira itima me garima gumazir kam dikavighava uan akuriam inigha azenan ghu. Gumazamiziba bar an ganigha digavir kuram gamigha Godin ziam fava kamaghin migei, "E faragha bizir katamin ganizir puvati!"

Jesus uabin gin mangasa Livain dei (Matyu 9:9-13 ko Luk 5:27-32)

¹³ Ezi Iesus ua Galilin dipar miriamin ghuaghiri. A ghuaghiri-ima, gumazamizir aviriba izava uari akuvazima, a men sure gami. ¹⁴ A men sure gamuava dipar miriamin ghuava Alfiusin otarim Livain garima, a gavman daningamin dagiaba isir dipenimin aperaghav iti. Iesus an garava, kamaghin a migei, "Ni nan gin izi." Ezi Livai a baregha, dikavigha an gin zui.†

¹⁵ Egha gin Iesus Livain dipenimin ikiava uan suren gumaziba koma api. Dagiaba isir gumazir aviriba koma arazir kurabagh amir gumazir aviriba, me uaghan me koma api. Gumazir kamaghin amir aviriba, me uaghan Iesusin gin arui. ¹⁶ Ezi me apa itima, Judan arazibagh fozir Farisin gumaziba me an ganigha, egha an suren gumazibar azangsi, "A manmagh sua dagiaba isir gumaziba ko arazir kurabagh amir gumaziba koma api?"‡ ¹⁷ Ezi Iesus men azangsim baregha kamaghin me migei, "Arimariaba puvatizir gumaziba, dokta bagha zuir puvati. Gumazir arimariaba itibara, me dokta bagha zui. Ki Godin damazimin derazir gumaziba bagha izezir puvati. Ki gumazamizir arazir kurabagh amibar dimasa ize!"

* **2:4:** (2:4) Judabar dipeniba boksiabar min gari. Dar inogoriba puvatigha, egha pin barafi. Ezi dar miriabar azenan adidiaba iti. Dar dipenir akniba puvati. Me pura nguazim gisin dar ingari. **2:5:** Lu 7:48 **2:7:** Jop 14:4, Ais 43:25, 1 Jo 1:9 **2:12:** Mt 9:33 **2:14:** Jo 1:43 † **2:14:** (2:14) Matyun ziar igharazim kara, Livai. **2:16:** Mt 11:19, Lu 15:1-2 ‡ **2:16:** (2:16) Farisibar arazir aviriba iti. Gumazamizir men arazibar gin zuir puvatiziba me kamaghin ginighnisi, me Godin damazimin derazir puvati. Farisiba kamaghin dagiaba isir gumazibagh nighnisi, me Rom in gavman bagha dagiaba isi. Kamaghin amizi me uaghan Godin damazimin derazir puvati. Me kamaghin amuava Rom in gumaziba ko arazir kurabagh ami.

Me God ko mikimasa dagheba atagharazir arazim bagha Iesusin azangsis

(Matyu 9:14-17 ko Luk 5:33-39)

¹⁸ Ezi dughiar mam Jonin suren gumaziba koma Farisin suren gumaziba me God ko mikimasa dagheba ataghrasi. Ezi Iesusin suren gumaziba dughiar kamın apima gumazir maba Iesus bagha izava kamaghın an azangsis, “Kar manmaghın amizir arazim? Jonin suren gumaziba koma Farisin suren gumaziba me datirighın God ko mikimasa dagheba ataghrazima, nin suren gumaziba God ko mikimasa dagheba ataghrasir puvati.” ¹⁹ Ezi Iesus kamaghın men azara, “Gumazitam amuimın ikiasa isar ekiam gamuava gumazir mabar diazima me ize. A me ko ikitima, me manmaghın damuam, me dagheba ategham, o? puvatigham. A me ko ikitima me dagheba ataghraghan kogham. ²⁰ Me dagheba ataghrasir dughiam iti. Dughiar kam izitima, gumazitaba amuimın ikiamin gumazimın suiragh mangiti me dughiar kam dagheba ataghraghan.

²¹ “Egh gumazitam inir avizir igiatam inigha korotiar ghuritam porogha a isamizir puvati. A kamaghın damighıva egh a rutima inir avizir igiam ekonegh korotiar ghurim gekuigh, anebightima an torim guizbangira bar ekevegham. ²² Eghti gumazitam wainın igiam inighıva, asızir inir misevir ghurimın a ruighan kogham. A kamaghın damightima wain buva asızir inir misevir ghurim bighıva, wain ko asızir inim, aning virara ikuvigham. A kamaghın damuan kogham. A wainın igiam inigh asızir inir misevir igiamra ruigham.”

Iesus Sabatin Ekiam
(Matyu 12:1-8 ko Luk 6:1-5)

²³ Egha Iesus Sabatin dughiar mamın, raizın mın garir dagher

mam, wit, me an azenir ekiamın torimın zui. An suren gumaziba a ko ghuava witin oviziba kuara zui. ²⁴ Me zuima Farisin maba men ganigha kamaghın Iesus migei, “Ni gan. Me manmagh sua arazir kam gamuava Sabatin arazimın gın zuir puvati?”

²⁵ Ezi Iesus me ikaragha kamaghın migei, “Ia, Devit amizir bizim me an osirizima a iti, ia an ganizir puvati? A uan gumaziba ko me mitiriam men azima a bizir kam gami. ²⁶ A ghuava Godın Dipenimın aven ghugha God ganingizir bretba ame. A da apava, uaghan maba isa uan gumazibagh aningizima, me uaghan ame. Dughiar kam Abiatar, ofa gamir gumazibar dapanim itima, Devit dame. Judabar arazir kam iti. Bretin kaba ofa gamir gumazibara dapi, gumazir kiniba puvati. Ezi Devit, gumazir kinim, bretin kaba ame.”

²⁷ Egha Iesus migia ghua kamaghın me migei, “God gumazibar akurvaghasa Sabat ati. A Sabat bagha gumaziba atızir puvati. ²⁸ Ezi Gumazibar Otarim a Sabatin dughiamın Ekiam.”**

3

Iesus Sabatin dafarim ekonezir gumazir mam gamizima a ua dera
(Matyu 12:9-14 ko Luk 6:6-11)

¹⁻² Egha dughiar igharazir mam Iesus God ko migeir dipenimın ghuava, garima dafarim ekonezir gumazir mam gumazamizir aviribar tongın dipenir kamın aven iti. A itima gumazir maba uaghan iti. Me, Iesus bizitam damightima, me akam agasasa bar deravira an gari. Me kamagh sua an gari. A Sabatin gumazir kamın akuragham, o? ³ Me bizir kam bagha an garavira itima, Iesus kamaghın dafarim ekonezir gumazim migei, “Ni dikavigh izi bar en guamın tugh.”

2:23: Lo 23:25 **§ 2:23:** (2:23) Ni witin mingarim gifoghsi, akirangın itir Akar Mingaribar gan.

2:24: Lo 23:25 **2:26:** Wkp 24:9 **2:27:** Lo 5:14 **2:28:** Mt 12:8 ** **2:28:** (2:28) Ni Gumazibar Otarimın mingarim gifoghsi, akirangın itir Akar Mingaribar gan. **3:4:** Luk 14:3

⁴ Gumazim dikavigha tuzima, Iesus kamaghin men azara, "Arazir manam Sabatin arazim abiki? E arazir aghuim damuam, o arazir kuram damuam, o gumazimin akuragham, o gumazim gasighasigham?" A kamaghin men azarazima, me bar nimira iti.

⁵ An damazimning bar gumazamizibagh aruava, navimin aven men atari. A men garima, men naviba gavgavigha apangkuvir nighniziba men puvati. Kamaghin a bar osemegha gumazim kamaghin a migei, "Ni uan dafarim onegh." Ezi gumazir kam uan dafarim onezima, an dafarim ua dera. ⁶ Ezi Farisiba ikia ganigha dipenim ategha azenan izegha Herotin gumaziba ko ikia Iesusin misoghasa akabar kiri.

Iesus uan gavgavim men akazima an adarasi nighnizir gavgavim an itir puvati.

(Sapta 3:7-6:6)

Gumazamizir aviriba Iesusin gin zui

(Luk 6:17-19)

⁷ Ezi Iesus uan suren gumaziba koma Galilin dipamin ghuaghiri. A ghuaghirima gumazamizir aviriba Galilin Distrighin ikegha an gin ghuaghiri. ⁸ Gumazamizir aviriba Judian Distrigh koma Jerusalemning nguibam koma Idumean Distrigh ko Jordanin dipamin vongin itir danganiba koma Tair ko Saidonin nguibamning ikegha, me Iesus bagha ghuaghiri. Gumazamizir avirir kaba, me an amizir bizibar akam bareghava a bagha ghuaghiri. ⁹⁻¹⁰ Me iraghuezima, Iesus gumazamizir aviriba men akurazima, men arimariaba gifa. Arimariaba itir gumazamizir aviriba uan arimariaba givasa Iesusin boroghin uari kuvagha, Iesusin suighasa uari munamadi. Kamaghin amizima, Iesus

uan suren gumazibav gia ghaze, "Ia botin tam inigh izi puram anetighti a iki. Eghti gumazamiziba bar na akuvaghtima ki botin ghuvanangam." ¹¹ Iesus me migeima, duar kuraba apazazir gumazir maba izava, Iesusin garava duar kuraba zuamira me gamima me Iesusin guamin daighira kamaghin arai, "Ni Godin Otarim." ¹² Me kamaghin amima, an akar gavgavimin me migia ghaze, "Ia kamaghin mikiman marki, 'Ni Godin Otarim.'" "

Iesus 12 plan aposelba me amisefe (Matyu 10:1-4 ko Luk 6:12-16)

¹³ Ezi Iesus dipar miriamin ikegha dikavighava mighsiamin ghuavanabogha uan ifongezir gumazibar diazima, me a bagha zui. ¹⁴ Me zuima a gumazir 12 pla misevegha ziar kam, aposelba, me gati. Eghti me a ko ikiti, a gin me amadaghti me mangi Godin akar aghuim akunam. ¹⁵ Egh a uan gavgavim me daningtima me uaghan duar kuraba batogham. ¹⁶ A misevezir gumazir 12 plan ziabar kara. Saimon (Iesus gin ziar kam, Pita, a gati), ¹⁷ Sebedin otarimning Jems ko Jon (A ziar kam aning gati, Boanerges. Ziar kam in mingarim kamaghin ghu, atara pamtem migeir gumazimning), ¹⁸ Andru ko Filip, Bartolomyu, Matyu, Tomas, Alfiusin otarim Jems, Tadius, Saimon (a Selotiabar gumazir mam), ¹⁹ ko Judas Iskariot, gumazir Iesus isava, apajibagh aningizim.

Me kamaghin migei, "Iesus Belsebulin gavgavimin ingari"

(Matyu 12:24-32 ko Luk 11:14-23 ko 12:10)

²⁰ Egha Iesus uamategha dipenimin aven ghugha itima gumazamizir aviriba izava anekufa. Me bar anekuvazima kamaghin a uan suren gumaziba koma me daghebar aman ibura. Me damamin dughiaba puvati. ²¹ Ezi gumazamizir maba

kamaghin migei, "An onгани." Ezi Iesusin adarasi akar kam bareghava, a inigh mangasa izi.

²² Ezi Judan arazibagh fozir gumazir maba Jerusalemın ikegha izaghava kamaghin migei, "Belsebul a gapasa. A duar kurabar gumazir dapanimin gavgavimin duar kuraba batosi."*

²³ Ezi Iesus me migeir akam bareghava, egha kamaghin gumazamizibar diaghava akar isin zuir maba me migei, "Satan manmaghin uabira uabi batuegham?" ²⁴ Kantrin tam tongira uari abighiva uarira uariv soghiva kantrin kam ikian kogham. ²⁵ Kamaghin uaghan, dipenir vamiran itir darasi me tongira uari abighiva uarira uariv sogh dipenir kamın itir darasi ikian kogham. ²⁶ Kamaghira Satanın adarazi uarira uari abighiva uariv misoghtima an gavgavim bar gıvaghiva ikian kogham.

²⁷ "Eghti gumazir manam puram aven mangi gumazir gavgavitamin dipenim akarighiva an biziba okemegham? Puvatigham. A faraghvira benibar gumazir gavgavir kam ikegham. A kamaghin a damigh gumazir kamın dipenimin aven mangi, an biziba okemegham.

²⁸ "Ki guizbangira ia migei, gumazamizibar arazir kuraba ko me Godın ziam gasighasızir akaba, God da gin amangamin tuavim iti. ²⁹ Eghti gumazitam Godın Duamin ziam gasighasightima God an arazir kurar kam, a gin amadaghan kogham. Egh gumazir kam aremeghti, arazir kurar kam an ikivira ikiam." ³⁰ Me faragha kamaghin a migia ghaze, "Duar kurar mam a gapasa." A bizir kam bagha, akar kabar me migei.†

*Iesusin amebam ko an doziba
(Matyu 12:46-50 ko Luk 8:19-21)*

³¹ Ezima Iesusin amebam ko doziba izava, a itir dipenimin tiar akamin tughava gumazir mam amadazima a Iesusin mikimasa aven zui. ³² Gumazamizir aviriba a koma apiaghav ikiava kamaghin a migei, "Ni oragh, nin amebam ko doziba me ni bagha izeghava azenan iti."

³³ Me a mikemezima a kamaghin men azara, "Tina nan amebam? Te nan doziba?"

³⁴ A kamaghin men azaraghava, an okarigha apiaghav itir gumazamizibar garava, kamaghin me migei, "Ia gan! Nan amebam ko dozibara kara. ³⁵ Gumazamizir God ifongezir arazibar gin zuiba, me nan doziba ko nan amiziba ko nan amebam."

4

*Iesus akar isin zuimin kamaghin migei, "Gumazir mam witin oviziba inigha azenimin da kuragharui"
(Matyu 13:1-23 ko Luk 8:4-15)*

¹ Dughiar igharazir mam Iesus ua dipar miriamın ikiava, gumazamizir mabar sure gami. Me an akaba baraghasa anekuvagha guizbangira bar aviraseme. Ezi a botin mamın biragha dipam gisin aperaghav iti. Gumazamizir kaba an boroghin dadarimin apiaghav iti. ² An akar isin zuir aviribar men sure gamuava, kamaghin me migei, ³ "Ia oragh. Gumazir mam raizin mingarir daghem, wit, a inigha ghua uan azenimin da akuragharui. ⁴ A da akurima witin ovizir maba tuavimin irezima, kuaraziba iza da ame. ⁵ Ezi maba dagiabagh isin itir nguazir evarim gire. Nguazir kam mitemezir puvati, ezima witin oviziba zuamira afuangi. ⁶ Ezi dar biba bar nguazimin aven iraghuezir puvati, ezi aruem anaga dagh isirazi, ezi da isia misingi. ⁷ Ezi witin ovizir maba benir dikoniba itir nguazim giregha, benibar tongin afuangizi, benir dikoniba aghuava

3:22: Mt 9:34, 10:25 * **3:22:** (3:22) Satanın ziar mamra kara, Belsebul. **3:23:** Mt 4:10, Lu 11:17-22
3:27: Ais 49:24, Mt 12:29 † **3:30:** (3:30) Iesus Godın Duamin gavgavimin ingari. Ezi me ghaze, a Satanın gavgavimin ingari. Me kamaghin Godın Duamin ziam gasighasisi. **3:31:** Mk 6:3, Jo 2:12, Ap 1:14 **4:1:** Mk 3:7-9, Lu 5:1-3 **4:2:** Mt 13:34, Mk 4:33-34 **4:8:** Mt 13:8, Lu 8:8, Jo 15:5, Kl 1:6

beniba da ikiaghariki. Ezi dar oviziba misevezir puvati. ⁸ Ezi witin ovizir maba nguazir aghuim giregha aghuava dagheba misefi. Egha maba 30 pla misevima maba 60 pla misefe. Ezi maba ghua 100in tu.”

⁹ Iesus me migia ghua kamaghin me migei, “Tina kuarimning iti, an oragh.”

Iesus manmagh suavira akar isin zuibagh ami

¹⁰ Gumazamizir aviriba bar ghuezi, ezi Iesus uabira itima, an 12 plan gumaziba koma an boroghin itir gumaziba, me an akar isin zuimin mingarim bagha an azara. ¹¹ Me an azarazima a kamaghin me migei, “God fofozim ia ganingizima, ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin akar mogomeba dagh fo. Egha ki azenan itir gumazamiziba pura akar isin zuibar me migei. ¹² Kamaghin amizima

‘Me zurazurara ganiva, me bizitam gifoghan kogham.

Me uaghan zurazurara oraghiva, me deraghvira akar mingaritam gifoghan kogham.

Me amuava akar mingarim gifogha, uan navibagh irazi, God men arazir kuraba gin amadaghai.’”*

Witin akar isin zuimin mingarim

¹³ An akar kam me migia ghua kamaghin migei, “Ia witin akar isin zuir kamın mingarim gifozir puvati? Ia manmaghin akar isin zuir igharazir tabagh fogham? ¹⁴ Akar isin zuimin aven itir gumazir kam a mati gumazir Godin akam kuragharuim ¹⁵ Gumazir maba tuavim girezir witin ovizibar min ami. Me Godin akaba baraghizi Satan zuamira izava

me oraghizir Godin akaba, me dama ada ini. ¹⁶ Gumazir maba daghaba itir nguazim girezir witin ovizibar min ami. Me Godin akaba bareghava da bagha bar akonge. ¹⁷ Egha men biba iraghuezir puvatigha, egha uaghan dughiar ruarimin itir puvati. Me itima osimtiziba ko Godin gin zuir gumazibagh asighasizir araziba izima, me pura God ataki. ¹⁸ Gumazir maba benir dikoniba itir nguazim girezir witin ovizibar min ami. Me Godin akaba baraki. ¹⁹ Me da bareghava me uaghan nguazir kamın osimtiziba bagha nighnighava, daghar aviriba iniasa ifavarir nighnizibagh amuava, nguazir kamın bizir aviribar garava da bagha agoi. Bizir kabar nighniziba izava Godin akaba ikiagharizima da misevir puvati. ²⁰ Ezi gumazir maba nguazir aghuim girezir witin ovizibar min ami. Me Godin akaba baregha dar suiragha dar gin zui. Egha me misefi. Maba 30 pla misevima, maba 60 pla misefi. Ezi maba ghua 100in tu.”

Lamin danganimra aneguragh (Luk 8:16-18)

²¹ Egha Iesus kamaghin me migei, “Ia tina lam gaboroghava a inigha itarir ekiamın anevara? O an a inigha dakozimın apengan aneti? Puvati! Ia a daborogh a inigh azenan an danganimra aneguragh. ²² Kamaghira mogomer biziba da gin azenan otivigham. Eghti bizir amigha aveziba da uaghan gin azenan otivigham. ²³ Tina kuarimning iti, an oragh.” †

²⁴⁻²⁵ Egha a migia ghua kamaghin migei, “Ia deraghvira akar kam baragh. Ia deraghvira a baraghiva deragh fogh, eghti God uan akabar fofozir aviriba ia daningam. Godin akabagh fozir gumazitam a Godin akar igharaziba uaghan da

4:12: Ais 6:9-10, Jo 12:40, Ap 28:26-27 * **4:12:** (4:12) Iesus Godin gin mangasa gumazamizibar anogorozir puvati. Marazi uari Godin gin mangan aghua. **4:18:** Mt 26:31 **4:19:** Mt 19:23-24, 1 Ti 6:9, 6:17 **4:21:** Mt 5:15, Lu 11:33 **4:22:** Mt 10:26, Lu 12:2 † **4:23:** (4:23) Iesus akar isin zuibar gumazamizibar sure gami. A kamaghin foghasa, me guizbangira God gifongez ti puvati. Gumazir God gifongeziba, akar isin zuiba baregha, dagh nighnighava gin dar mingaribar gara dagh fo. Ezi gumazir God gifongezir puvatiziba, nighnigha ghaze, akar isin zuiba, eghaghanir onganiba. Kamaghin me akar isin zuiba, dagh nighnizir puvatigha, dar mingaribar garir puvati.

baragham. Eghti Godin akabagh foghan aghuazir gumazitam, an fozir muziarim God a dama iningham. Ia Godin akam barazi moghin God uaghan kamaghin damuva, bizir avirir maba sara ia damuam.”

Dagher ovizir afuarazibar akar isin zuim

²⁶ Egha Iesus migia ghua kamaghin me migei, “God Bizibagh Ativamin Dughiamin arazim kamakin. Gumazir mam dagher oviziba inigha nguazimin da kuri. ²⁷ Gumazir kam da kunighava, dimagaribar akuava, aruebar dikavigha arui. An aruima dagher ovizir kaba da afuegha aghui. Dagher ovizir kaba manmaghin afuegha aghui? Gumazir kam fozir puvati. ²⁸ Ezi nguazimra dagher ovizir kabagh amizima da aghua misefe. Da faragha afuegha aghua ghua aghariba otivigha egha adava ghua akimariba otivigha misefe. ²⁹ Da misevegha dagheba itima, gumazir kam sabam inighava dar akori. A fo, dagheba iti, ezi dar akoramin dughiam oto.”

Mastetin ovizimin akar isin zuim (Matyu 13:31-32 ko Luk 13:18-19)

³⁰ Egha a ua kamaghin migei, “E manmaghin God Bizibagh Ativamin Dughiamin arazim mikimam? O, e akar isin zuir manamin an mingarimin gun mikimam? ³¹ A mastetin ovizimin min gari. Mastetin zuravarir oviziba bar sufi. Temer igharazibar oviziba bar a gafiragha ekefe. ³² Gumazir mam anekunizima a gin aghua bar ekeveghava azenimin itir zuravariba bar dagh afiragha bar ekefe. An ekevegha an aguar ekiaba uari tuirazima kuaraziba izava an aguabar dughuazimin aven ikia mikonibar ingari.”

³³ Egha Iesus men nighniziba tuzinaghara min amir akar isin zuir aviribar Godin akabar me migei. ³⁴ An akabar gumazamizibav giava zurara akar isin zuibar me migei.

Egha a uan suren gumaziba ko me uarira ikiava a bizibar mingariba abigha me migei.

Iesus aminir ekiam ko dipavsizim batoghezima aning pura nimira irighav iti

(Matyu 8:23-27 ko Luk 8:22-25)

³⁵ Aruer kamın aminim pirasava amima Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, “E dipar kam atugh an vongin mangam.” ³⁶ A kamaghin me migeima gumazamiziba dadarimin ikiavira iti. Ezi me Iesus aperaghav itir botin ghuavanabogha pul gamua vongin zui. Botin igharazir maba uaghan me ko vongin zui. ³⁷ Iesus uan suren gumaziba ko zuima, Maia! Aminir ekiam dikafi. Ezi dipavsiziba izava bot gafirazi dipam botin aven ghuaghira, bot gizifa, ezi an atam dipamin aven magirasava ami. ³⁸ Bot magirasava amima, Iesus botin kamın girakirangin dapanir aghoghonir mam uan dapanimin aghorogha akui. Ezi an suren gumaziba a gaghuragha kamaghin a migei, “Tisa, e gifa! Ni e bagha nighnisi, o puvati?”

³⁹ Ezi Iesus dikavigha tugh aminim batogha, egha dipavsizim kamaghin a migei, “Gua amiragh, egh nimira iki!” A migeima, aminim amirazima, dipam pura nimira irighav iti.

⁴⁰ Ezi Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, “Ia tizim bagha puv atiati? Ia nighnizir gavgavim otevegha kamaghira iti?”

⁴¹ Ezi me bar atiatigha kamaghin uarira uariv gei, “Gumazir kam tinara? Aminim ko dipavsizim uaghan an akam barasi!”

5

Iesus Gerasan gumazir mamın duar kuraba batoghezima da anetaki (Matyu 8:28-34 ko Luk 8:26-39)

¹ Ezi Iesus uan suren gumaziba koma dipam atugha vongin Gerasan

danganimîn oto. ² Me otivigha, Iesus bot ategha dadarimîn anadima gumazir duar kuram apazazir mam, a matmatiamîn ikegha Iesus bativasa izi. ³⁻⁴ A matmatiamîn ikiava a gakui. Me dughiar aviriba senbar an agharimning ikiava, ankavba an suemning gazui. Ezi a zurara senin kabar suighava dar aghora egha an suemning ikezir ankavbav sogha dar aghoragharisi. Kamaghin amizima gumazitam gumazir kamîn suiragh a ikiava avegham. Me uaghan senbar a ikeghti da an suiraghan kogham. Egh gumazitam gavgavigh a ikeghan kogham. ⁵ A dimagariba ko aruebar matmatiam ko mighsiabar purama aruava pamtem arava dagiabar uabi uan mikarzim aghori.

⁶ A saghon ikia Iesusin ganigha ivegha a bagha izava an guamin uan tevimning apiri. ⁷⁻⁸ Ezi Iesus kamaghin duar kuram migei, "Ni duar kuram, ni gumazir kam ategh azenan izi." Iesus kamaghin a migeima, ezi gumazir kam pamtem arava kamaghin migei, "Ni manmaghin na damuasa, Iesus biziba bar dar pin itir Godin Otarim. Ki Godin damazimîn pamtem nin azangsi, ni na gasighasighan marki."

⁹ A kamaghin migeima Iesus kamaghin a migei, "Ni uan ziam diborogh." Ezi duar kurar kam a ikaragha kamaghin a migei, "E bar aviraseme, kamaghin nan ziam Aviriba."

¹⁰ A Iesus danganir igharazitam me amangan aghuagha Iesus vivigha a gakaghorî.

¹¹ Dughiar kam, men boroghira itir mighsiar miriamin dar aviriba ikiava api. ¹² Ezi duar kurar kaba kamaghin Iesus migiava a gakaghorî, "Ni e mikemegh e amadaghtima e mangiva dar bizir munabagh apazaka." ¹³ Ezi a men amamangatizima duar kurar kaba gumazir kam ategha azenan izegha ghua dar bizim gapasa. Dar avirir kaba, dar dibobonim 2,000in

boroghin ghû. Ezi daba puv ivemara ghuaghira davarir kuram giraghueghava dipamin aven ghuegha dipam apava ariaghire.

¹⁴ Ezi dabar garir gumaziba daba batoghezir bizimîn ganigha ghua nguibar ekiamin ghua danganir kamîn itir nguibar dozibar ghua bizir otozir kamîn gun migei. Gumazamiziba bizir kamîn ganasa dikavigha izi. ¹⁵ Me izava Iesus boroghin duar kuraba apazazir gumazimîn garima, an nighnizim ua derazima, a uan korotiaba aghuighava aperaghav iti. Me an ganighava atiatingi. ¹⁶ Ezi otozir bizir kamîn ganizir gumazamiziba, me duar kuraba apazazir gumazimîn bizir otozir kabar gumazir igharazibav gei. Me dar gun migiava ghua uaghan daba batozir bizimîn gun migei. ¹⁷ Gumazamizir kaba bizir kam bareghava uan danganim ategh mangasa kamaghin me Iesus miga a gaghorî.

¹⁸ Ezi Iesus danganir kam ategh mangasa botin birima duar kuraba apazazir gumazim Iesus ko mangasa pamtem a gaghorî. ¹⁹ Ezi Iesus an anogoregha kamaghin a migei, "Ni uamategh uan adarazi bagh dipenimîn mangiva Gumazir Ekiam nin akuragha ni gamizir bizibar gun me mikimiva egh a uaghan bar nin apangkuvizir bizimîn gun me mikim." ²⁰ Gumazir kam a bareghava ghua Iesus an akurazir bizimîn gun Dekapolisin Distrighin itir nguibabar ghua bar me migei. Gumazamizir kaba a bareghava digavir kuram gami.

Iesus aremezir guivir mam koma arimariar amizir mam gamizima aning ua dera

(Matyu 9:18-26 ko Luk 8:40-56)

²¹ Ezi Iesus bot inigha uamategha dipamin vongin ize. A izegha dipar dadarimîn itima gumazamizir aviriba izava anakufa. ²²⁻²³ Ezi God ko migeir dipenimîn bizibar garir gumazir mam, an ziam Jairus, a

izava, Iesusin garava an guamin uabi ekunigha kamaghin puviram a gaghori, "Nan guivim aremeghasa an dighorimra isi. Ni iziva uan dafarim a datighti an arimariam givagh ua ikiam." ²⁴ Ezi kamaghin Iesus a ko zui.

A zuima gumazamizir aviriba bar anekuvaghava an gin zui. ²⁵ Me zuima men tongin ghuzim batir arimariar amizir mam uaghan me ko zui. Amizir kam, ghuzim batir arimariam an itima 12 plan azeniba gifa. ²⁶ A fomira arimariam a givasava doktaba bagha zuima, me an arimariam a givazir puvati. Ezi a mizazir kuram isi. A uan arimariam a givasava pura uan dagiabar me givezima an dagiaba bar gifa. Bizir kaba an arimariam akurazir puvati. An ekiva ghuavira iti. ²⁷⁻²⁸ A Iesus amir bizibar akam baregha, a kamaghin nighnisi, "Ki puram an azenan itir korotiamra suiragh nan arimariam givaghham." A kamaghin nighnighava egha damuasa. A gumazamizir aviribar gin izava me munamaga izava Iesusin korotiamin suira. ²⁹ Amizim an korotiamin suighavira, an ghuzir arimariam pura dutugha ghu. A uabi uabi baregha fo, an mikarzim ua dera.

³⁰ A kamaghin amimra, Iesus zuamira uabi uabi baregha a God gumazibar arimariaba givaghasa a ganingizir gavgavim, an mikarzim ataghizi a fo, nan gavgavim ingari. Egha a ragha gumazamizibar garava men azara, "Tina nan korotiamin suira?"

³¹ Ezi an suren gumaziba a ikaragha kamaghin a migei, "Ni garima, gumazamizir aviriba ni akufa. Ezi ni tizim bagha kamaghin azai, 'Tina nan korotiamin suira?'"

³² Me kamaghin Iesus migiavira itima Iesus uan korotiamin suirazir gumazim gifoghasa raghrigha garagharui. ³³ A ruiavira itima, amizir kam a batozir bizim gifogha

izava Iesusin guamin degiaghrigha, atiatia nighava guizbangira a batozir bizim gun a migei. ³⁴ Ezi Iesus kamaghin a migei, "Nan guivim, ni nighnizir gavgavim nan iti. Ezi nin arimariam gifa. Ni navir amirizim mangi, eghti nin arimariar kam ua ni damuan kogham."

³⁵ Iesus amizir kam migiavira itima gumazir maba God ko migeir dipenimin bizibar garir gumazim, Jairusin dipenimin ikeghava ize. Me izegha kamaghin Jairus migei, "Nin guivim areme. Ni osimtizim Tisa daningan marki."

³⁶ Me kamaghin migeima Iesus me baregha kamaghin Jairus migei, "Ni atiatingan marki. Ni pura nighnizir gavgavim nan iki."

³⁷ An gin aruir gumaziba a ko mangasa amima a men anogoregha, egha Pita, ko Jon an dozim Jems, merara inigha me zui. ³⁸ Me ghua Jairusin dipenimin otivigha Iesus gumazamiziba barazima, me bar azia niginir dafam gami.

³⁹ A me bagha aven ghua kamaghin me migei, "Ia tizim bagha azia niginir dafam gami? Borir kam aremezir puvati. An akui." ⁴⁰ A kamaghin me migeima, me a dipovava an ingarava kava uariv gei, "E fo, a guizbangiram areme." Gumazamiziba kamaghin migeima ezi a bar me batuegha guivimin afeziam ko amebam inigha an suren gumazir pumuning ko mikezim, merara a ko zui. A me inigha me guivimin kuam itir danganimin aven zui.

⁴¹ Me ghuegha a guivimin agharim suiragha kamaghin a migei, "Talita kum!" (Akar kam mingarim kamaghin iti, "Guivir dozim, ki ni migei, ni dikafigh!") ⁴² An a migeimrama, guivim dikavigha tughava arui. (An azenir 12 pla.) A dikavigha tughu aruima, me kamaghin guizbangira digavir kuram gami. ⁴³ Ezi an akar gavgavimin guizbangira me miga

ghaze, ia bizir kamin gun gumazir igharazitam mikimam marki. A kamaghin me mighiava daghetam a daningasa me migei.

6

Jesusin nguibamin itir darasi an aghuagha akirim a gasara

(Matyu 13:53-58 ko Luk 4:16-30)

¹ Egha Iesus kagh tegha uan nguibamin ghuavanadima an suren gumaziba a ko zui. ² Ezi, Sabatin dughiam otozima a God ko migeir dipenimin aven ghua, gumazamizibar sure gami. Gumazamizir aviriba an akaba bareghava digavir kuram gami.

Me digavir kuram gamigha azara, "Gumazir kam managh akar kaba ini? A managh nighnizir aghuiba ini? A uaghan managh mirakelbagh amir gavgavim ini? ³ E fo, kar pura dipenibar ingarir gumazim. A Marian otarim, a Jems ko Josep, Judas, Saimon, a men avebamra. An buaramiziba e ko iti." Kamaghin amizima me dibovir akabar a mighiava navibar aven an atari.

⁴ Ezi Iesus kamaghin me migei, "Godin akam inigha izir gumazim, a nguibar igharazibar zuima, me an ziam fe. Ezi an nguibamin an adarasi, me an ziam fer puvati." ⁵ Kamaghin amizima a nguibar kamin mirakelin aviribagh amizir puvati. A pura dafarim arimariar gumazir vabara me garighizima, men arimariaba gifa. ⁶ Egha me nighnizir gavgavim an itir puvatizima, kamaghin a digavir kuram gami.

**Jesus uan gavgavim
suren gumazibar akazi,
ezi me deragha a gifozir
pu**

(Sapta 6:7-8:21)

*Jesus uan 12 plan aposelba ingan-
garim me ganighava me amada*

(Matyu 10:5-15 ko Luk 9:1-6)

Egha Iesus nguibabagh aruava gumazamizibar sure gami. ⁷ Iesus men sure gamuava, egha 12 plan aposelbar diazima, me a bagha izezima, a me akuvagha, me mighiava me amada. Gumazir pumuning uaning inigha zui, ezi gumazir pumuning uaning inigha zui. A kamaghin amuava uaghan duar kuraba batozir gavgavim me ganigha me amada.

⁸⁻⁹ A migirigiar kam me gamuava me amada, "Ia mangi, bizir taba uari bagh da inian marki. Ia Bretin tam ko mitaritam inian marki. Ia dagiatam suighan marki. Ia uan dagarir asuaba aghuva, ua siotin tam inian marki. Ia uan aghorir asadivibara suiragh mangi. ¹⁰ Ia kamaghin damigh, mangiva nguibatamin mangighti me dipenitam ia danighti, ia dipenir kamra iki, mangi dughiar ia nguibar kam ataghraghaim. ¹¹ Ia kamaghin damu mangi nguibatamin mangightima, me ian aghuagh ia inigh uan dipenibar mangighan koghiva, me uaghan ia migeir akaba baraghan koghtima, ia kamaghin damu. Ia nguibar kam ategh mangisi uan dagarir mineziba apisigh, egh nguibar kam ategh mangi. Ia kamaghin damighti, me ganigh fogham, me arazir aghuim ia gamizir puvati."*

¹² A kamaghin me mikemeghava me amadazima me nguibabar ghua Godin akam akura ghaze, Ia uan navibagh iragh. ¹³ Me kamaghin me mighiava, egha uaghan gumazir aviribar duar kuraba batogha arimariar gumazir aviriba boremin men dapaniba ingiava me gamima, me ua dera.

6:2: Jo 7:15 **6:3:** Jo 6:42 **6:4:** Mt 13:57, Lu 4:24, Jo 4:44 **6:6:** Ais 59:16, Mt 9:35, Lu 13:22 **6:7:** Lu 10:1 **6:11:** Ap 13:51 * **6:11:** (6:11) Judabar arazim kara, ni me baraghan koghtima, me nin sagh, uan dagarir asuaba mineziba apizighiva ni ategh igharagh mangam. Ezi en arazim kamakin, ki ni mikimti ni na baraghan koghti, ki apem apirigh uan tuavim gighuvagh, egh suam, ki nin sagham. **6:13:** Je 5:14

Herot Jon, Gumaziba Ruer Gumazim, firim atu

(Matyu 14:1-12 ko Luk 3:19-20 ko 9:7-9)

¹⁴Ezi Iesus bizir aviribagh amizima an ziam otogha ekevezima, gumazir aviriba a gifo. Ezi danganir kamın atrivim, Herot, a baraki. Me marazi kamagh miği, “Jon Gumaziba Ruer Gumazim aremegha ua dikafi. Kamaghın a mirakelbar amuamin gavgavim iti.”

¹⁵Ezi me marazi kamagh miği, “A Elaija.”

Ezi marazi kamagh miği, “Kar Godın akam inigha izir gumazir mam, a mati fomira ikezir Godın akam inigha izir gumazibar mın ami.”

¹⁶Me akar kabav geima, Herot da baregha a fo, a fomira Jonın firim atu. Kamaghın amizima a kamaghın miği, “Ki fomira mikemezima, me gumazir mam Jon, Gumazibar Ruer Gumazimın firim atuzima, a ua dikafi.”

¹⁷⁻²⁰Herot kamaghın amigha a fo, a fomira uan dozim Filip da an amuim Herodias a ini. Ezi Jon zurara kamaghın a miği, “Herot, na arazir kuram gamuava uan dozim da an amuim ini.” Jon kamagh miği, Herodias a bagha guizbangıra navim isia, egha a Jon misueghti an aremeghasa a bagha puvira Herotın miği. Ezi Herot Herodias ifongezir moghın damuan aghuaghava, a uan gumazir mabav kemezima me Jonın suiragha a inigha kalabus gati. Herot fo, Jon Godın damazimın zuegha derazir gumazimra. Kamaghın amizima Herot an atiatiaava, a inigha deragha an gari. Herot uaghan Jon miği akaba baragha nighnizir aviribagh amuava, ana akaba baraghasa ifonge.

²¹Ezi Herodias datirighın Jon misueghti an aremeghasa tuavim bato. Herot an amebam a batezir dughiam otozi, a dughiar kam

gıñighnigha isar ekiam gami. Herodias Jonın misoghamın dughiam datirighın oto. Herot isar kam gamuava, uan ingangarir ekiabar gari gumazir ekiaba, ko uan midorozir gumazibar gari gumazir ekiaba, ko Galilin itir gumazir ekiaba, a men diazima me a ko damasa ize. ²²Me izegha isam apima Herodiasın guivim izava me apir danganimın ghugha men guamın ighiam gami. A ighiam gamima, Herot ko izegha apir gumaziba ighiamın ganigha guizbangıra an ighiam gifongegha a bagha bar akonge.

Me bar akuegha, egha Herot kamaghın guivir igiam miği, “Ni bizir manam gifongegh nan azaragh. Eghti ki bizir kam ni danigam.” ²³A kamaghın a mikemegha, akar dikirizir gavgavim kamaghın a miği, “Ki guizbangıra ni miği, ni bizitam gifongegh, na mikim. Ni ki garir bizibagh ifongeghıva, na mikim. Ki tongıra da bighıva, taba ni danigham.”

²⁴Guivir igiar kam akar kam baregha, azenan izegha ghua kamaghın uan amebam miği, “Amebam, ki bizir tizim bagh azaragham?”

Ezi an amebam kamaghın a miği, “Jon, Gumaziba Ruer Gumazimın, dapanim.” ²⁵Ezi guivir kam akar kam baregha, zuamira uamategha aven ghugha kamaghın Herot miği, “Ni datirighıra Jon, Gumaziba Ruer Gumazimın, dapanim itaritam datigh na daningigh.”

²⁶Ezi Herot a bareghava navim bar osemi. A faragha akar dikirizir gavgavim miği, a ko apir gumaziba a baraki. Kamaghın amizima, an an azangsizim pueghan kogham. ²⁷Egha Herot a baraghavıra, akar gavgavim uan midorozir gumazim mikemegha anemadazima a ghuava kalabusın aven iraghugha Jonın firim atu. ²⁸A Jonın firim atugha an dapanim inigha itarir mam gatigha a

inigha izava guivir kam ganingizima anenigha ghua uan amebam ganingi. ²⁹ Ezi Jonin suren gumaziba an ovevem baregha izava an kuam inigha ghuava a mozim gati.

Iesus dagheba 5,000in gumazibagh anidi

(Matyu 14:13-21 ko Luk 9:10-17 ko Jon 6:1-13)

³⁰ Ezi Iesusin aposelba ua izegha an boroghin uari akufa. Egha me aruava amizir biziba ko akar gumazibar sure gamizibar gun Iesus migei. ³¹ Dughiar kam gumamazir aviriba me bagha iza zuima, me damamin dughiba puvati. Ezi Iesus kamaghin me migei, “Ia uarira na ko mangiva gumaziba puvatizir danganimin mangiva avughsam.”

³² A kamaghin me migiava egha me uarira bot inigha gumaziba itir puvatizir danganir mamın zui. ³³ Me zuima, gumamazir aviriba men ganigha me gifo. Ezi nguibabar itir gumamaziziba bar men faraghavira ivegha ghuava me zuir danganimin otifi. ³⁴ Ezi me ghuava dadarimin ghuegha Iesus gumamazir aviribar garima, me guizbangira bar aviraseme. A men garima, me sipsipbar min ami, me ghuaviba puvati, me pura asaghasazibar min arui. A kamaghin bar men apangkufi. Egha a bizir aviriba men sure gami.†

³⁵ A migiavira itima, aminim pirizima an suren gumaziba a bagha izava kamaghin a migei, “Kar gumaziba itir puvatizir danganim, ezi aminim piri. ³⁶ Ni gumamaziziba amadaghti, me mangi danganir kamın itir nguibaba ko roghira itir nguibar dozibar mangiva me damisi uari bagh daghebagh ives.”

³⁷ Ezi a me ikaragha kamaghin migei, “Ia uari daghetaba me daning.”

Ezi me kamaghin a migei, “Dagiar e me bagh bretbagh ivezamim, a 200 Kinan tu. E da inigh, mangi, me bagh bretbagh ivezagh me daningasa, ni ifonge?”‡

³⁸ Ezi Iesus men azara, “Ia manmaghira bretba iti? Ia mangi ganigh.” A mikemezi, me ghua ganigha kamaghin a migei, “E bretin 5 pla koma osirir pumuning kati.”

³⁹ Ezi Iesus me mikemezi me gumamazizibav geima, me uari uari tuiragha grazim gapia. ⁴⁰ Ezi me uari tuiragha apia, marazi 50, marazi 100in ghu. ⁴¹ Me apiaghav itima, ezi Iesus bretin 5 pla inigha, osirir pumuning inigha, pin overiamin garava God minabagha bretba abiaghariki. Egha uan suren gumazibav geima, me da isa, gumamazizibagh anidi. A uaghan osirimning sara biagharighizima, me da isa, me ganidi. ⁴² Ezi gumamazizir kaba bar amegha, naviba bar izifa. ⁴³ Men naviba bar izivazima Iesusin suren gumaziba, dagher nar me ataghiziba, me da inigha akirar 12 pla gaghuizima, da bar izifa. ⁴⁴ Dagheba amezir gumazibara, men avirim 5,000in tu.

Iesus dipam gisin tugha zui
(Matyu 14:22-36 ko Jon 6:16-21)

⁴⁵ Gumamaziziba dagheba amezima, ezi Iesus kamaghin uan suren gumazibar ariragha ghaze, Ia botin binighiva faragh Betsaidan vingin nguibamin mangi. Ki uabira ikiva gumamaziziba amadaghtima me ua uan nguibabar mangam. ⁴⁶ A me amadazi, me ghuezima, ezi a God ko mikimasa mighsiamin ghuavanabo.

⁴⁷ Dughiar kam aminim pirima, men bot dipamin tongin itima, Iesus

6:30: Lu 10:9-10, 10:17 **6:31:** Mk 3:20 **6:34:** Nam 27:17, 1 Kin 22:17, 2 Sto 18:16, Ese 34:5, Mt 9:36 † **6:34:** (6:34) Ni sipsipin mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan. **6:35:** Mt 14:15, Mk 8:1-9, Lu 9:12 **6:37:** Nam 11:13, 11:22, 2 Kin 4:43, Mt 14:16, Lu 9:13, Jo 6:7 ‡ **6:37:** (6:37) Grighin akam kamaghin migia ghaze, gumazim bretba kamaghin ivesiva, an 8 plan iakinibar ingarigham. **6:41:** Mk 7:34 **6:46:** Mk 1:35, Lu 5:16, 6:12, 9:28

uabira dadarimin iti. ⁴⁸ A ikiava uan suren gumazibar garima, aminir gavgavim izava men bot givai. Me pul gamua ingangarir dafam gamuava aminim ko uari adosi. Egha aminim tiasava amima, Iesus dipam gisin tugha me bagha zui. A mangi me gitagh mangasa. ⁴⁹⁻⁵⁰ Ezi me an garima, a dipam gisin tugha zuima, me kamaghin nighnisi, "Kar ti asetam."

Me nighnizir kam gamuava, bar an ganigha puv atiatiava arai. Me araima, a zuamira kamaghin me migei, "Ia gavgafigh, kar kirara. Ia atiatingan marki!" ⁵¹⁻⁵² A kamaghin me migiava, me gatin botin aven ghuzima, aminim pura dutugha ghu. Ezi me bizir kam, Iesus 5,000in gumaziba bretba me ganingizi, me damezi, me ganigha, kamaghin me tong bar fozir puvati. Men nighniziba otefe. Egha bizir kabagh nighnighava guizbangira digavir kuram gami. §

⁵³ Egha Iesus uan suren gumaziba ko dipamin vongin ghugha, ghua Genesaretin nguibamin otivigha, bot ike. ⁵⁴ Me bot ikegha dadarimin anadima, gumazamiziba Iesusin garavira a gifo. ⁵⁵ Me a gifogha, egha gumazamiziba Iesus itir danganim baregha, ivegha danganir kam garuava uan arimariar gumaziba inigha me akuriabagh arigha me inigha Iesus bagha izi. ⁵⁶ Iesus nguibar ekiaba ko nguibar doziba ko ruarir nguibaba dar zui. A zuir nguibar kaba me arazir kamram ami, me arimariar gumaziba inigha izava nguibamin tongin da arigha, egha me a gakaghora ghaze, a men asughtima, arimariaba itiba an korotiar avizibar suigham. Ezi gumazamizir an korotiamin suiziba, men arimariaba gefi.

7

Godin araziba Judan ovavibar

§ **6:51-52:** (6:52) Dughiar kamin Iesus bret gumazamizibagh anigava, uan gavgavim men akakasi, me kamaghin ganigh suam, a bizir bar avirir igharagha garibar amuamin gavgavim iti. Ezima an suren gumaziba bizir kabar garava a dagh fozir puvati. Kamaghin me Iesusin garima a dipam gisin aruava aminim gamizima an amirazima me ganighava digavir kuram gami. **6:56:** Mt 9:20, 14:36, Ap 19:12

7:2: Lu 11:38 **7:3:** Mk 7:5, 7:8, Jo 2:6, Ga 1:14 **7:4:** Mt 23:25

arazibagh afira. *(Matyu 15:1-9)*

¹ Ezi Farisin gumazir maba ko Judan arazibagh fozir gumazir maba, me Jerusalem in ikegha, izaghrava, Iesus bagha izava anakufa. ² Me iza ikia garima, Iesusin suren gumazir maba men ovavibar arazibar gin ghuava dafariba ruegha dagheba apir puvati. Me pura dagheba api. ³ Farisin kaba koma Judan gumazamiziba bar, me uan ovavibar arazibar suighavira ikiava, me dafariba ruava api. Me pura daghebar aman kogham. ⁴ Me uaghan maketin inigha izir dagheba, me dar aman kogham. Me faragh da ruegh egh dar amam. Me uaghan uan ovavibar arazir avirir maba sara suiraghavira iti. Me pura dagheba isamigh dameghan kogham. Me faragh uan mineba ko itariba ko apir dakoziba, rueghiva egh me dagheba isamam.

⁵ Kamaghin, Farisiba ko Judan arazibagh fozir gumaziba, me Iesusin azara, "Manmaghin amizi nin suren gumaziba en ovavibar arazibar gin mangi dafariba ruan aghuagha, pura dagheba api?"

⁶ Ezi Iesus me ikaragha kamaghin migei, "Ia uarira uarigh ifarir gumazibara. Godin akam inigha izir gumazim Aisaia, a guizbangira ia amir arazibar gun migiava kamaghin osiri,

'Gumazamizir kaba, me uan aktoribar nan ziam fe,
egha men naviba ko nighniziba bar saghon iti.

⁷ Me gumazibar akabar uari sure gamua uari gifara egha ghaze, kar Godin akam. Kamaghin amizi, me nan ziam guizbangira a fer puvati.'

⁸ Ia kamaghin amua, Godin akaba, ia da ategha, uan ovavibar araziba, dar suiragha gavgafi.”

⁹ A migia ghua kamaghin me migei, “Ia ghaze, ia arazir aghuim gamua Godin akaba ategha uan arazibar gin zui. Ian arazir kaba bar ikufi.

¹⁰ Moses fomira kamaghin mikeme, ‘Ia uan afeziaba ko amebabar akaba baregh men apengan ikiva, egh gumazitam akar kuratam uan afeziam ko amebam mikemeghti, ia gumazir kam misueghti, an aremegh.’ ¹¹ Ezi ia kamaghin migei, ‘Gumazitam uan amebam ko afeziamin akurvaghsi dagiaba atigha, egha ua gin aningin akuraghan aghuagha, kamaghin aning migei, “Guan akuraghasa atizir dagiaba, gua marki. Ki da isi God daningam.”’ ¹² Ia kamaghin migeima, gumazir kam bizitam uan amebam ko afeziamin akuravazir puvati.

¹³ Ia kamaghin amuava, uan ovaviba da inizir arazibar gin ghuava, da gumazir igharazibagh anidi. Ian arazir kabar, ia Godin araziba ategha, uan ovavibar araziba faragha darisi. Egha Godin akam gami a mati pura bizim. Ia amir bizir avirir maba uaghan iti.”

Godin damazimin mizezir biziba, Iesus dav gei

(Matyu 15:10-20)

¹⁴ Egha Iesus ua uabin boroghin itir gumazamizibar diazima, me a bagha izima, a kamaghin me migei, “Ia bar na baraghiva egh nan akar kaba, deraghvira dagh fogh. ¹⁵⁻¹⁶ Bizitam azenan ikegha gumazimin navimin aven magiri an navir averiam damighti, a Godin damazimin mizeghan kogham. puvati, gumazimin navimin aven ikegha azenan izezir biziba, an navir averiam damightima, a Godin damazimin mizegham.” *

¹⁷ Iesus akar kaba gumazamizir aviribav kemegha, me ategha ghua

dipenimin aven ghuzima, an suren gumaziba akar isin zuimin mingarim bagha an azara. ¹⁸⁻¹⁹ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Eee! Ia ongani? Ia uaghan akar kam deravira a gifozir puvati? Ia bizir kam gifo? Daghetam guizbangira gumazimin navir averiamin magirigh ikeghan kogham. Da an navimin aven magirigh, egh an muriamin magirightima a gin dar aviam. Kamaghin gumazim apir bizitam azenan ikegh an akam ko muriamin magirigh, an muriam damightima a Godin damazimin mizeghan kogham.” (Iesusin akar gavgavim kamaghin migia ghaze, dagheba bar Godin damazimin bar zue. Ezi e dar amam.)

²⁰ A migia ghua kamaghin me migei, “Gumazimin navimin aven ikegha azenan izezir biziba, an arazir kuraba, a gamima, an navim Godin damazimin mize. ²¹ Gumazimin navimin aven ikegha azenan izezir arazibar kara, nighnizir kuraba, gumazamiziba tintinba uari koma akui, biziba okei, gumazibav misozi da ariaghiri, ²² poroghamiba uari bakei, mighivira bizibagh ifonge, gumazir igharazibagh asighasighasa nighnisi, ifavariba, aghumsiziba puvatizir arazir kuraba, bizim bagha navim ikufi, gumazir igharazimin ziam gasighasisi, uabira uabi fe, arazir onganiba, ²³ arazir kurar kaba bar navimin aven ikegha azenan iza, gumazim gamima a Godin damazimin mize.”

Fonisian amizim nighnizir gavgavim Iesusin iti

(Matyu 15:21-28)

²⁴ Egha Iesus Genesaret ategha Tairin nguibar ekiamin danganimin ghu. A gumazamiziba a gifoghan an aghuagha, egha mogomebar ghua dipenir mam in aven ghugha egha modozir puvati. Me bar fo, a dipenimin aven iti. ²⁵ A dipenir

7:10: Kis 20:12, 21:17, Wkp 20:9, Lo 5:16, Mt 15:4 **7:15-16:** Ap 10:14-15 * **7:15-16:** (7:15-16) Bizir apiba azenan ikegha ghuaghira gumazimin muriar averiam gamima a Godin damazimin mizezir puvati. Ezi bizir kurar navimin aven ikegha azenan iziba a gamima an navir averiam mize. **7:20:** Mt 15:8, Mk 7:23

kamın itima, guivir duar kuram apazazimın amebam, a Iesus izezir darorim baregha, zuamira a bagha izava an dagarimning iri. ²⁶ Amizir kam, an amebam Fonisian Distrighın a bate. Sirian danganir ekiamın aven itir distrigh. Ezi a Grighın akamın migei. A duar kurar an guivim gapazazim batoghasa Iesus miğiava a gakaghori.

²⁷ Ezi Iesus kamaghın a migei, “E faragh boribar dagheba me daningti, me damam. Arazir kuram, ki boribar dagheba inigh a fiabav kinam.”

²⁸ Ezi amizim kamaghın Iesus migei, “Gumazir Ekiam, ki fo, a fiaba uaghan boribar dakozimın apengan irezir dagher muzuemziariba api.”

²⁹ Ezi Iesus kamaghın a migei, “Nin miğirigiam dera. Kamaghın ni uamateghıva uan dipenimın mangi. Duar kurar kam nin guivim ategha azenan ize.”

³⁰ Ezi a uamategha uan dipenimın ghuava garima, an guivim uan dakozim girighav iti. Ezi an an ganigha fo, duar kurar kam an ategha azenan ghu.

Iesus gumazir kuarir onganir mamın akurazi a dera.

³¹ Ezi Iesus dikavigha Tairın danganim ategha, ghua Saidonın danganimın otogha ghua, Dikapolisın Distrighın otogha ghua, Galilin dipamın dadarim giraghu. ³² A ghuzıma, gumazir maba gumazir kuarir onganir mam inigha Iesus bagha izi. A uaghan mizem ose-megha deravira migeir puvati. Me izegha dafarim a darighasa Iesus gakaghori.

³³ Ezi Iesus gumazir kam inigha gumazir aviriba ategha aning uaningra miriamın ghugha, egha a uan akakazir dafarimning gumazimın kuarimning gatigha aning asigha, egha iparigha, an mizemın suira. ³⁴ Egha Iesus pin overiamın garava, gumazir kam bagha navim bigha

arava kamaghın migei, “Efata!” (Akar kamın mingarim kamaghın ghu, “Kuighrigh!”) ³⁵ Iesus kamaghın miğiavira itima, an kuarimning kuiaghiri. Ezi an mizem mighivghiki. Ezi a deravira bizibav gei.

³⁶ Ezi Iesus akar gavgavimın bizir kamın gun mikıman men anogoroke. A men anogoroghezıma me ua puvırama bizir kamın gun miğiavira iti. ³⁷ Me akar kam migeima, gumazamizir kaba a baregha guizbangıra digavir kuram gamigha kamaghın migei, “Gumazir kam an amir biziba da bar dera. A kuarir onganibagh amima, me uam orasi. Egha, mizer osımtızibagh amima, me ua deravira bizibav gei.”

8

Iesus 4,000ın gumaziba dagheba me ganidi

(Matyu 15:32-39; 16:1-4)

¹ Dughiar kam gumazamizir avirir igharaziba uari akufa. Me damamin dagheba puvati. Ezi kamaghın Iesus uan suren gumazibar diazi me a bagha izima a kamaghın me migei, ² “Gumazamizir kaba, me na ko aruer pumuning ko mikezimın ikia, egha dagheba puvatigha mitiriam men azi, kamaghın ki men apangkufi. ³ Me marazi saghon kegha ize. Kamaghın ki me amadaghti, me mitiriaba sara, uan nguibabar mangıva damaziba men isirtıma me iram.”

⁴ Ezi an suren gumaziba an akam ikara, “E managh gumaziba itir puvatızir danganir kamın tina bretın aviriba inigh me danıngam?”

⁵ Me kamaghın migeima Iesus kamaghın men azara, “Ia manmagh bretba iti?” Me a ikaragha kamaghın migei, “7 pla.”

⁶ Ezi Iesus nguazimın dapiasa gumazamizibav kemezi me apia. Ezi a 7 pla bretba inigha God minabagha

egha da biagharigha, gumazamiz-ibar aningasa uan suren gumazibagh aningizima me me ganidi.

⁷ Ezi me uaghan osirir muziarir maba iti. Ezi a uaghan da bagha God minabagha da me daningasa uan suren gumazibav gei. ⁸ Gumazamizir aviriba me amegha bar izifa. Ezi gin suren gumaziba dagher nar me taghiziba, me da inigha 7 pla akirabagh aghuizima, da izifa. ⁹ Dughiar kamın itir gumazamizibar dibobonim 4,000in boroghın ghu. Me amezima, a me amadazi, me uan nguibabar ghue. ¹⁰ Me zuima, a uan suren gumaziba koma botin binigha, Daramanutan danganimin ghue.

¹¹ Ezi Farisiba izegha ifavarir azangsizibar Iesus gami. Eghti, God gavgavim a danighti, a mirakelin arazitam damighti, me ganigh fogh suam, God guizbangira anemada. ¹² Ezi a men azangsizir ifavaribar amiragha ghuariaba suegga, egha me migei, “Ia datirighın itir gumazamizir kaba tizim bagha mirakelin arazim bagha nan azangsisı? Ki guizbangira ia migei, God mirakelin arazitam ian akaghan kogham.” ¹³ Egha a me ategha uamategga botin biragha, egha dipamin vongin ghu.

Farisiba ko Herotin yisin akar isin zuim
(Matyu 16:5-12)

¹⁴ Egha me ghuava Iesusin suren gumaziba bretteba bakinighinigha ize. Me bretteba vamira inizima a me ko botin iti. ¹⁵ Ezi Iesus akar gavgavimin kamaghın me migei, “Ia deragh uari bagh gan! Ia deravira Farisibar yis ko Herotin yis bagh deravira gan.” *

¹⁶ Iesus me mikemezima, me kamaghın uarira uariv gei, “E bretteba tam inigha izezir puvatizi, kamaghın amizima an e migei.”

¹⁷ Me uarira uariv geima, Iesus men migirigabagh fogha kamaghın men azara, “Ia tizim bagha ghaze, e bretteba tam inigha izezir puvati? Eee, ia

ki amir bizibar garava, fozir puvati. Ia tighar deraghvira dagh fofogham? Ian nighniziba bar ofefe. ¹⁸ Ia damaziba ikia, garir puvati? Ia kuariba ikia, orazir puvati? Ia bizir kabagh nighnizir puvati? ¹⁹ Ia, ki bretteba 5 pla biagharigha ia ganingizima, ia 5,000in gumazibagh aningizima, me da apa izivagha, ataghizir naba ia da akiraba manmaghin aghui?” Me kamaghın a ikara, “E 12 pla akirabagh aghui.”

²⁰ Ezi a ua kamaghın me migei, “Ezi ki bretteba 7 pla biagharigha ia ganingizima, ia 4,000in gumazamizibagh aningizima, me da apa izivazi ia dar naba akiraba manmaghin aghui?”

Me kamaghın a ikara, “E 7 pla akirabagh aghui.” ²¹ Me kamaghın a migeima, a kamaghın me migei, “Eee, ia tighar bizibagh fofogham.”

Iesus uan suren gumazibar sure gami (Sapta 8:22-10:52)

Iesus Betsaidan gumazir damazir kurar mamın akurazi, an damazimning ua dera

²² Egha me Betsaidan ghuezima, gumazir maba gumazir damazir kurar mam inigha, Iesus bagha izi. Me izegha dafarim a darighasava Iesus gakaghori. ²³ Ezi Iesus gumazir damazir kuramin agharimin suiragha, a inigha nguibam ategha azenan ghu. Aning azenan ghugha, egha Iesus gumazimin damazimning giparigha uan dafarimning a gisin atigha kamaghın an azara, “Ni bizitamin gari?” ²⁴ Ezi gumazir kam kogha garava kamaghın migei, “Are, ki garima, gumaziba temebar min garav arui.” ²⁵ Ezi Iesus ua uan dafarimning an damazimningin suirazima, gumazimin damazimning kuiaghrizima, a ua deragha bizibar gari. ²⁶ Ezi Iesus anemaga kamaghın migei, “Ni ua nguibar kamın aven

8:11: Mt 12:38, Lu 11:16, Jo 6:30 **8:12:** Mt 12:39, Lu 11:29 **8:15:** Lu 12:1 * **8:15:** (8:15) Ni yisin mingarim gifoghı, akirangın itir Akar Mingaribar gan. **8:17:** Mk 6:52 **8:18:** Jer 5:21, Ese 12:2, Mk 4:12, Ap 28:26

mangan marki. Ni uan dipenimin mangi.”

*Pita Iesusin gun migei
(Matyu 16:13-20 ko Luk 9:18-21)*

²⁷ Egha Iesus uan suren gumaziba ko dikavigha Sisaria Filipain nguibar ekiamin boroghin itir nguibar dozibar zui. Me ghuava a tuavimin men azara, “Gumazamiziba tina na garisi?” ²⁸ Me a ikaragha kamaghin migei, “Marazi ghaze, ni Jon, Gumaziba Ruer Gumazim. Ezi marazi ghaze, ni Godin akam inigha izir gumazim Elaija. Ezi marazi ghaze, ni fomira ikezir Godin akam inigha izir gumazir mam.”

²⁹ Ezi Iesus kamaghin men azara, “Ezi ia? Ia tina na garisi?”

Ezi Pita kamaghin a ikara, “Ni Kraisa, God Ua e Iniasa Misevezir Gumazim.”

³⁰ Ezi Iesus akar gavgavimin kamaghin me migei, “Ia nan gun gumazitam mikiman marki suam, ki tina.”

Iesus uan ovevem ko ua dikavamin migirigiam gami

(Matyu 16:21-28 ko Luk 9:22-27)

³¹ Egha Iesus men sure gamuava kamaghin migei, “Gumazibar Otaram bar mizazir ekiaba koma osimtiziba iniam. Eghtima gumazir aruaba, koma ofa gamir gumazir ekiaba, koma Judan arazibagh fozir gumaziba, me an aghuaghiva a misueghtima an aremegham. Egh dughiar pumuning ko mizezim givaghti a ua dikavigham.” ³² Iesus kamaghin uan ovevem aghurigha me migeima, ezi Pita a inigha miriamin ghugha, an atarava kamaghin a migei, “Ni kamaghin mikiman marki.”

³³ A kamaghin migeima, Iesus ragha uan suren gumazibar garava, Pitan atarava kamaghin a migei, “Satan, ni na gitagh mangi! Ni nguazimin bizibagh nighnigha egha Godin bizibagh nighnizir puvati.”

³⁴ Egha Iesus gumazamiziba ko uan suren gumazibar, diazima, me a bagha izima, a kamaghin me migei, “Gumazitam nan gin izisi, a ifongezir biziba gin amadagh uan temer ighuvim gisaghpuh nan gin izi. ³⁵ Gumazir manam uan ikirimirim suiraghsi nighnighi, an ikirimirim givagham. Eghti gumazir manam akar aghuim ko na bagh uan ikirimirim ateghiva, a uan ikirimirim iniam. ³⁶ Gumazitam nguazimin itir biziba bar da iniva, egh a gin oveghti, bizir kaba manmaghin an akuragham? Bar puvati. ³⁷ A ivezir manam uan duam bagh anereningam? Bar puvati. ³⁸ Ezi datirighin itir gumazamiziba me God akirim ragha a gasaragha arazir kurabagh ami. Men tina nan ziam ko nan akar aghuimin gun mikiman aghumsighti gin Gumazibar Otaram uan afeziamin boroghin ikeghiva Godin damazimin zuezir enselba koma Godin angazangarim sara izighiriva, uaghan men aghumsigham.”

9

¹ Iesus migia ghua kamaghin migei, “Ki guizbangira ia migei, ia kagh tuivighav itir darasi, ian tarazi oveghan kogham. Ia ikivira iki gantima, God Bizibagh Ativamin Dughiam gavgavim sara izighram.”

*Iesusin mikarzim igharagha oto
(Matyu 17:1-13 ko Luk 9:28-36)*

² Ezi dughiar 6 pla givazima, Iesus Pita koma Jems ko Jon me inigha mighsiar ekiamin ghuavanabogha, me uarira kagh iti. A kagh an mikarzim men damazimin igharaghav oto. ³ An koro tiabar angazangarir gavgavir kam guizbangira ghurghuri. Ghurghurir kam nguazimin gumazitam ruezir bizir ghurghuritam an min garir

8:28: Mk 6:14-15, Lu 9:7-8 **8:29:** Mt 16:16, Mk 9:9, Jo 6:68-69, 11:27 **8:31:** Mt 17:22 **8:35:** Lu 17:33, Jo 12:25 **8:38:** Mt 10:33, Lu 9:26, Ro 1:16, 2 Ti 1:8 **9:1:** Mt 16:28, 24:30, 24:34, Mk 13:30, Lu 9:27, 22:18 **9:3:** Dan 7:9 * **9:4:** (9:4) Moses ko Elaija bar fomiram ovengezima, Iesus boghimra nguazir kamin ize.

puvati. ⁴ Ezi me garima Elaija ko Moses otogha Iesus ko me uariv gei.*

⁵⁻⁶ Me uariv gıavıra itima, Pita, Jems ko Jon me bar atiatigha, Pita mikimamin migirigiabagh asagha pura kamaghın Iesus migei, “Tisa, bar deragha e kagh iti! E averpenir pumuning ko mıkezimın ingaram. Ni bagh tam, Moses bagh tam, egh Elaija bagh tam.” ⁷ Ezi ghuariam otogha me avarazıma ezi tiarir mam ghuariamın tongın otogha kamaghın migei, “Kar nan Otarir ki bar ifongezim. Ia anariram oragh!”

⁸ Egha zuamira me gara ua gumazıtamın garir puvati. Iesus uabıra me ko iti.

⁹ Egha me uamategha mighsıamın izaghrava Iesus bizir otozir me ganizimın gun gumazıtam mikıman bar men anogoroke. Kamaghıra iki mangı Gumazıbar Otarım aremegh ua dikavıgham. ¹⁰ Me ganizir bizir kam merara itima, ezi me aremegh ua dikavıghamın migirıgıar mıngarım bagha uarıra uariv gei.

¹¹ Egha me an azara, “Manmagh sua Judan arazıbagh fozir gumazıba ghaze, Elaija faragh izeghti, God Ua e Inıasa Mısevezir Gumazım gın izam?”

¹² Ezi Iesus men azangısim ikara, “Guızbangıra Elaija faragh izeghıra bizıbar akıram. Ezi tızım bagha fomıra Godın Akınafarımın osızırım kamaghın iti, ‘Gumazıbar Otarım osımtızır avırıbar aven mangıti me akırım a gasaragham?’ ¹³ Ezi ki ia migei, Elaija izegha gıfa. Ezi gumazamızıba akınafarımın osızırır an gun mikemezımın mırara, me uan arazır me ifongezıbar a gamı.” †

*Iesus otarir duar kuram apazazım gamızıma a ua dera
(Matyu 17:14-23 ko Luk 9:37-45)*

9:7: Lo 18:15, Mt 3:17, Mk 1:11, Lu 3:22, Ap 3:22

9:12: Sng 22:1-18, Ais 53:3, Dan 9:26, Mal 4:5, Lu 23:11, Fl 2:7 **9:13:** Mt 11:14, 17:12, Lu 1:17 † **9:13:** (9:13) Dughıar kamın Iesus Elaija izamın bizım migei, egha guızbangıra Jon, Gumazıba ruer gumazım migei. Ni foghsi, Matyu 17:12ın gan. Jon izava Iesus izasava a bagha tuavıbar akıra faragha ize. **9:23:** Mt 17:20, 21:21, Mk 11:23, Lu 17:6, Jo 11:40 **9:24:** Lu 17:5

¹⁴ Egha me iza suren gumazır maba batıvıgha garıma gumazamızır avırım me akuvazı Judan arazıbagh fozır gumazıba me ko uariv gıa uarı adosı. ¹⁵ Me uarı adozıma gumazamızıba Iesusın garavıra dıgavır kuram gamıgha dughıam a danıngasa ıvegha zui. ¹⁶ Egha a kamaghın men azara, “Ia tızım bagha me ko ia uarı adosı?”

¹⁷ Ezi gumazır mam gumazamızır avırımın torımın ikiava kamaghın migei, “Tisa, ki uan otarım inıgha ni bagha ize, duar kuram a gapazazıma, a mıgeır puvati. ¹⁸ Egha an a gamır dughıamın, an anekurıma a daghıra, pupuvıba an akam mısevıma an atarıba uariv tıvıma a mikırvası. Ki duar kuram batoghasa nın suren gumazıbar azarazı me a batoghezır puvati.” ¹⁹ Ezi Iesus kamaghın migei, “Oıo! Ki bar amıra, datırıghın itır gumazamızıba nıghnızır gavıgavıba puvati. Ki fomıra ia ko itıma, ia dazoghın bizıtam gıfogham? Ki dughıabar zurara ian osımtızıba ateram? Otarım inıgh na bagh ızı.”

²⁰ Ezi me otarım Iesus bagha a inıgha ize. Ezıma duar kuram Iesusın apıgha, maghıra otarım gamıma a nısi. A nguazım gırıgha poghpogha pupuvıba an akam mısefi. ²¹ Ezi Iesus otarımın afezıamın azara, “A man dughıamın duar kuram a gapasa?” Ezi afezıam kamaghın migei, “An aghırımra itıma an a gapasa. ²² An a damıghtı an aremeghasa dughıar avırıbar anekurıma an avıba ko dıpabar ghuaghırı. Ni bizır kabar amuva, en apangkuvıgh en akurıvagh.”

²³ Ezi Iesus kamaghın migei, “Ni uabı! Ni nıghnızır gavıgavım ikıtı bizıba bar deragham.”

²⁴ Ezi otarımın afezıam zuamıra kamaghın dıagha migei, “Ki nıghnızır

gavgavim ikiava, an otefe. Ezi ni nan akuragh!”

²⁵ Egha Iesus garima gumazamiz-iba ivemara men boroghin zuima a duar kuram batogha kamaghin a migei, “Ni duar kurar gumazibagh ami me orazi puvatizim ko migeir puvatizim, ki ni migei, azenan izi egh uam aven mangan marki!”

²⁶ Ezi duar kam aregha pamtemin a gunabagha azenan ize. Ezi otarim gumazir kuamin min gari, ezi me bar kamaghin migei, “An areme.”

²⁷ Ezi Iesus an agharimin suiragha a ghufezi a dikavigha tu.

²⁸ Egha Iesus dipenimin aven ghuzima an suren gumaziba mogomemin kamaghin an azara, “Manmagh amizi, e duar kurar kam batoghava avenge?” ²⁹ Ezi a kamaghin me ikara, “Duar kurar kamaghin amiba God ko migeir arazimin gavgavimin azenan izi.”

³⁰⁻³¹ Egha me danganir kam ategha Galilin Distrighin otogha zui. Me ghuava Iesus uan suren gumazibar sure gami. Bizir kam in Iesus me iti naghin gumazitam foghan an aghua. Me ghua, a kamaghin me migei, “Me Gumazibar Otarim isiva gumazibar dafarim darigham. Eghti me a misueghti an ovegham. Eghti dughiar pumuning ko mizezim givaghti a ua dikavigham.”

³² Ezi me migirigiar a mikemezim a gifozir puvatigha, egha a bagha an azangsighan atiatingi.

Tinarama Ekiam
(Matyu 18:1-5 ko Luk 9:46-48)

³³ Egha me Kaperneamin izegha dipenimin aven ikia Iesus men azara, “Ia tuavimin tizim migia uari batosi?” ³⁴ Me tuavimin tinara ekiam, a migirigiam gamua uari batoke. Kamaghin me nimira iti. ³⁵ Egha Iesus aperaghav ikiava suren gumazir 12 plan diagha kamaghin migei, “Tina faragh ikisi, a bar gin

kegh egh gumaziba bar men ingarir gumazimin otogh.”

³⁶ Egha a borir dozim inigha me uan tongin anefazi a tughav iti. Egha a uan agharimning a muigha kamaghin me migei, ³⁷ “Gumazitam na ginighnigh egh borir dozir kamagh garitam inigh an akuragham, kamaghin a na inigha nan akurvasi. Egha ni tina nan akurvasi, ni na gamir puvati. Ni uaghan gumazir na amadazim gami.”

Tina en apanim gami puvati a enanav
(Luk 9:49-50)

³⁸ Egha Jon kamaghin a migei, “Tisa, e garima gumazir mam duar kurabar nin ziamin da batosi. E fo, a en mav puvati, ezima e an anogorosi.”

³⁹ Ezi Iesus kamaghin migei, “An anogoroghan marki. Gumazitam nan ziamin mirakel damigh, egh dughiar igharazim akar kuraba na damighan kogham. ⁴⁰ Tina en apanim gami puvati a enanav. ⁴¹ Ki guizbangira ia migei, ia Gumazir God Uam E Iniasa Misevezimin adarasi. Kamaghin tina nan ziamin dipatam ia daningiva a guizbangira uan ivezim iniam.”

Arazir kuraba nighnizir gavgavim gasighasisi

(Matyu 18:6-9 ko Luk 17:1-2)

⁴² Iesus migia ghua kamaghin migei, “Eghiva tina nighnizir gavgavim nan itir borir katam damighti an arazir kuratam damighti, a helin mangiva, a bar ivezir kuram inigham. Kamaghin dera, me dagiar ekiam an firim dafaghiva ongarim mikinighti an aremegham. ⁴³⁻⁴⁴ Egh nin agharim ni damighti na arazir kuratam damighiva, anetugh. Kamaghin dera, ni agharir vamira ikiva zurara itir ikirimirir aghuarimin aven mangam. Ni agharir pumuning virara ikiva helin mangam, nguibar avim mungemari

puvatizim. ⁴⁵⁻⁴⁶ Egh nın suem ni damighti na arazir kuratam damighiva, anetugh. Kamaghın dera, ni suer vamira ikiva zurara itir ikirimirir aghuarimin aven mangam. Ni suer pumuning virara ikiti me ni isiva helin ni akunigham. ⁴⁷ Egh nın damatuzim ni damuti na arazir kuratam damighiva anesigh. Kamaghın dera, ni damazir vamira ikiva God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven mangam. Ni damazimning virara ikiti, God ni isiva helin ni akunigham. ⁴⁸ Danganir kam

‘Apizir nguzir men mikarziba apiba givaghan kogham.

Ezi men mikarziba isir avim uaghan mungueghan kogham.’

⁴⁹ “Gumaziba ofa God daningasa, me amangsizim ofa gamir daghebagh arigha avimin da tuava da isa, egha God ganidi. Amangsizim koma avim ofa gamir daghebagh amima da Godin damazimin zue. Kamaghira osimtiziba gumazamiziba bativam. Egh me damuti, me Godin damazimin zuegham. †

⁵⁰ Amangsizim a dera, egh a uan singtizim ateghti, ni manmaghin a damighti a ua singigham? Ia amangsizim inigh uari datigh, egh ia uari ko navir amirizimin iki.”

10

Poroghamiba uari ataghrasi (Matyu 19:1-12 ko Luk 16:18)

¹ Egha Iesus nguibar kam ategha ghua, Judian Distrighin ghua Jordanin dipamin vongin oto. An otozima, gumazamizir aviriba ua izava, anekuvazima, a zurara amimoghin men sure gami.

² A men sure gamima, Farisin maba izava a gifarava kamaghin an azara, “Ni e mikim, en arazim manmaghin migei? Gumazim uan amuim

ateghamin arazir kam deras, ti puvasi?” ³ A men azangsizim ikaragha kamaghin men azara, “Moses arazir manam damuasa ia mikeme?” ⁴ Ezi me kamaghin migei, “Moses, gumazitam amuim ateghsi poroghamning uaning ataghraghamin akinafarir avizim osirigh amizim amadaghasa, an e mikeme.” ⁵ Ezi Iesus kamaghin me ikara, “Ian naviba gavgafi, kamaghin amizima Moses ia bagha arazir kam osiri. ⁶ Bar fomira God nguazir kam ko biziba bar dagh amuavira gumaziba ko amizibagh ami. ⁷ Kamaghin amizima, gumazim uan afeziam ko amebam ateghiva, a uan amuim ko aning uaningin porogham. ⁸ Egh aning nivafizir vamiram otogham. Aning ua gumazir pumuning puvasi. Aning nivafizir vamira ikiam ⁹ Kamaghin amizima God bizir pumuning isafuraghtima, gumazitam aning abighan kogham.”

¹⁰ Egha me uamategha dipenimin aven ghua, Iesusin suren gumaziba bizir kam bagha an azara. ¹¹ A me ikaragha kamaghin migei, “Gumazitam uan amuim ategh amizir igharazimin ikiva, gumazir kam uan amuim gasighasigha poroghamiba uari bakia uari isava akuir arazim gami. ¹² Ezi amizitam uan pam ategh gumazir igharazimin ikiva, amizir kam poroghamiba uari bakia uari isava akuir arazim gami.”

Iesus boriba ko (Matyu 19:13-15 ko Luk 18:15-17)

¹³ Ezi gumazamiziba borir doziba inigha Iesus bagha izi. Eghti a uan dafarimning me gisin darighasa me izima, an suren gumaziba men atarava men anogorosi. ¹⁴ Me men atarima, Iesus men ganigha navim an ikuvizima, a kamaghin me migei, “Ni tina God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikisi, borir

^{9:47:} Mt 5:29 ^{9:48:} Ais 66:24 ^{9:49:} Ese 43:24 † ^{9:49:} (9:49-50) Ves 49 ko 50in migirigiar aviriba aningın aven iti. Ezima Grighin akam deragha dar akar mingarim abighizir puvasi. Ezi migirigiar kam fofozir gumaziba uaghan nighnizir vamiram an itir puvasi. ^{9:50:} Mt 5:13, Lu 14:34-35, Ro 12:18, Ef 4:29, Kl 4:6, Hi 12:14 ^{10:4:} Lo 24:1-4, Mt 5:31 ^{10:6:} Stt 1:27, 5:2 ^{10:7:} 1 Ko 6:16, Ef 5:31 ^{10:14:} 1 Ko 14:20, 1 Pi 2:2

dozir kabar min iki. Kamaghin amizima borir doziba ateghtima, me na bagh izi. Men anogoroghan marki. ¹⁵ Ki guizbangira ia migei, gumazitam borir dozir kabar min God Bizibagh Ativamin Dughiam inighan koghiva, egh an aven mangan bar iburagham.” ¹⁶ A kamaghin me mikemegha, boriba vaghvagha me isa me musi. Egha dafarim vaghvagha me gisin arighava, God arazir aghuim me damuasa Godin migei.

*Bizir aviriba itir gumazim
(Matyu 19:16-30 ko Luk 18:18-30)*

¹⁷ Egha Iesus dikavigha zuima, gumazir mam ivegha izava, uan tevimning apirighava Iesusin guamin kamaghin a migei, “Tisan Aghuim, ki manmaghin damigh zurara itir ikirimirir aghuarim iniam?” ¹⁸ Ezi Iesus a ikaragha kamaghin a migei, “Ni manmagh sua gumazir aghuim na garisi? Gumazir aghuitam itir puvati. God uabira gumazir aghuarim. ¹⁹ Ni God Moses ganingizir arazim gifo, ‘Ni gumazim misueghti an aremeghan marki, ni poroghamiba uari bakeir arazim damuam marki, ni gumazir igharazimin biziba okiman marki, ni bizibagh ifaran marki, ni ua bagh biziba inisi gumazibagh ifaran marki, ni uan afeziam ko amebamin apengan iki aningin akaba baragh.’” ²⁰ Ezi an a ikaragha kamagh migei, “Tisa, ki fomiram aghirimra ikiava arazir kabagh amua iza datirighin ikia kati.” ²¹ Ezi Iesus gumazir kamın garava, a gifongegha kamaghin a migei, “Ni bizir vamira ni tighar a damuam. Bizir ni itiba bar da amadaghiva dagiaba inigh, egh gumazir biziba puvatizibar aningigh. Egh ni Godin Nguibamin bizir aghuariba iniam. Egh, nan gin izi.” ²² Ezi gumazir kam akar kam baregha, an guam misingi.

A fo, a guizbangira bizir aviriba itir gumazim. A kamaghin, an navim bar osemi a ghu.

²³ Ezi Iesusin damaziba uan suren gumazibagh aruava, kamaghin me migei, “Gumazir biziba avirasemeziba, me God Bizibagh Ativamin Dughiamin mangisi bar iburagham!” ²⁴ An suren gumaziba an akar kaba baregha, digavir kuram gamizima, Iesus ua kamaghin me migei, “Boriba, gumazim God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven mangisi, a guizbangira bar iburagham. ²⁵ Kamelin tam iniba isair dikonir torimin aven mangisi ingangarir dafam damigh aven mangam. Eghti gumazir biziba avirasemeziba, me God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven mangisi guizbangira bar iburagham!”* ²⁶ A me migeima, me guizbangira digavir kuram gamuava nighnizir aviribagh amuava uarira uariv gei, “Kamaghin damightima, tinara zurara itir ikirimirir aghuir kam iniam?” ²⁷ Ezi Iesus men garava kamaghin me migei, “Bizir kaba gumazimin bar osemegham. Bizir kaba Godin osemizir puvati. A biziba bar dagh ami.”

²⁸ Ezi Pita kamaghin a migei, “Ni ge, e uan biziba bar da ategha, nin gin ize.” ²⁹ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Ki guizbangira ia migei, gumazitam nan akar aghuim ko na bagh, uan dipenim, o uan aveghbuaba, o uan buaramiziba, o uan afeziam ko amebam, o uan boriba, o uan azeniba ategh, ³⁰ egh gumazir kam datirighin nguazir kamın God guizbangira bizir a faragha itiba bar dagh afiragh a daningam. A dipenir aviriba ko aveghbuaba ko buaramiziba ko amebaba ko borir aviriba, ko azenir aviriba a daningam. Eghti Godin gin zuir gumazibagh asighasizir araziba a uaghan dar aven ikiam. Eghtima

10:15: Mt 18:3 **10:19:** Kis 20:12-16, Lo 5:16-20, 24:14, Je 5:4 **10:21:** Mt 6:19-20, 10:38, Mk 8:34, Lu 12:33 **10:23:** Mt 19:23, Mk 4:19, Lu 18:24, 1 Ti 6:17 * **10:25:** (10:25) Ni kamelin mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan. **10:27:** Jer 32:17, Lu 1:37 **10:30:** 2 Sto 25:9, Lu 18:30 **10:31:** Mt 20:16, Lu 13:30

dughiar gin izamim zurara itir ikirimirir aghuarim an a daningam. ³¹ Datirighin dughiar kamın faragha itir gumazir aviriba, me gin ikitima, datirighin gin itir gumazir aviriba, me gin faragh mangam.”

Iesus uan ovevem, dughiar mikezimın uam a migei.

(Matyu 20:17-19 ko Luk 18:31-34)

³² Egha me Jerusalemin ghuvanagava Iesus farazima, an suren gumaziba an gin ghua nighnizir aviribagh amima, me ko zuir gumazamiziba atiati. Ezi Iesus ua uan 12 plan suren gumaziba inigha me miriamın ghughava, a bativamin bizibar gun me migei. ³³ A kamaghın me migei, “Ia oragh. E nguibar ekiam Jerusalemin ghuavanadi. Eghti gumazitam Gumazibar Otarim isıva, Judan arazibagh fozir gumaziba koma ofa gamir gumazir ekiabar aningam. Eghti me a isi kot datıghıva, egh a misueghti an aremeghsıva akabar akıram, egh me kamaghın a mikim suam, An aremegham. Egh me a misueghti an aremeghsıva, a inigh Kantrin Igharazibar Gumazibar dafaribar arıgham. ³⁴ Egh Kantrin Igharazibar Gumaziba, me dibovir akabar a mikimıva, a gıparıva, a fozoroghıva, egh a misueghti an aremegham. An aremeghti, dughiar pumuning ko mikezim gıvaghti a ua dikavıgham.”

Jems ko Jon ziar ekiamning iniasa ifonge.

(Matyu 20:20-28)

³⁵ Ezi Sebedin otarimning, Jems ko Jon, Iesus bagha izava kamaghın migei, “Tisa, ga bizir mam bagha ifonge. Ni ga bagha a damuasa ga nin azai.” ³⁶ Ezi Iesus kamaghın aningın azara, “Ki manmaghın guan akurvagham?” ³⁷ Aning a ikaragha kamaghın migei, “Ni atrivir ekiamın otoghıva egh ga damıghti gan tav nin agharir guvim daperaghti, tav nin agharir kiriam daperagham.”

³⁸ Ezi Iesus kamaghın migei, “Gua azangsızir bizir kam, gua an mingarim gifozir puvati, egha ia a bagha nan azai. Gua ti ki ateramin osimtızim, uaghan an ateramin gavgavim iti? O osimtızir dipar ki ruamim gua uaghan a guruam?”

³⁹ Ezi aning a ikara, “Are, ga gavgavim iti.” Ezi Iesus kamaghın aning migei, “Guizbangıra, gua ki ateramin osimtızim, gua a iniam, egh osimtızir dipar ki ruamim gua a guruam. ⁴⁰ Egha gua nan agharir guvim ko kiriam dapiasa azangsısi, kar nan bizim puvati. Danganir kaba Godın bizimra. A danganir kabar dapiamin gumaziba, a me gifogha, me bagha danganir kabagh ami.”

⁴¹ Ezi Jems ko Jon bizir kamın Iesus migeima, 10 plan suren gumazir ıgharazıba a baregha, bizir kam bagha Jems ko Jonın atarı. ⁴² Ezi Iesus men diagha, me akuvagha kamaghın me migei, “Ia fo, Kantrin Igharazibar atrıvıba pamten me gamıma, me bar men apengan iti. Ezi men gumazir dapanıba uan akaba baraghasa puvıra me abıraghbırası. ⁴³ Eghti arazir kaba ian tongın ikian kogham. Gumazir manam ian tongın ekiamın ikısi, a ingangarir gumazımın mın iki. ⁴⁴ Eghti gumazir manam ian faragh mangısi, a bar ian ingangarir gumazir kınımın mın iki. ⁴⁵ Ezi kamaghıra Gumazibar Otarim ıza, gumazamizıbar amuti me a bagh ingarasa, a ızezir pu. Puvati, a me bagh ingarasa ıze. A gumazamizir avıriba bagh ovegh ua me gıvezegh me iniasa ıze.”

Iesus gumazir damazir kurar mam gamızı a dera

(Matyu 20:29-34 ko Luk 18:35-43)

⁴⁶ Egha Iesus uan suren gumaziba ko Jerikon ızegha, egha gumazamizir avırım sara nguibar ekiam ataghrası. Ezi gumazir damazir kurar mam, an ziam Bartimeus (Timeusın otarım), a tuavir miriamın aperaghav ikiava

biziba bagha inge. ⁴⁷ Egha an orazima Nasaretin gumazim Iesus uaghan iza zuima a dia ghaze, "Iesus Devitin Otarim, nan apangkufigh!" ⁴⁸ Ezi gumazamizir aviriba diman an anogoregha egha nimira ikiasava a migei. Ezi a pamtem diavira iti, "Devitin Otarim nan apangkufigh!" ⁴⁹ Ezi Iesus tugha kamaghin migei, "An diagh." Ezi me gumazir damazir kuramin diagha ghaze, "Ni uabin gavgafigh, egh dikafigh! Iesus nin dei." ⁵⁰ Ezi a uan korotiar azenan azuim suegha anekunigha zuamira dikavigha Iesus bagha ize. ⁵¹ Ezi Iesus an azara, "Ki ni bagh tizim damuasa ni ifonge?" Ezi gumazir damazir kuram kamaghin migei, "Tisa, ki ganasa ifonge." ⁵² Ezi Iesus kamaghin a migei, "Mangi. Ni nighnizir gavgavim Godin itima, a ni gamizi ni ua dera." Ezi zuamira a ua gari. Egha a Iesusin gin tuavimin zui.

Iesus mizazim inigha aremegha ua dikafi

11

(Sapta 11-16)

Iesus atrivimin min Jerusalem zui

(Matyu 21:1-11 ko Luk 19:28-40 ko Jon 12:12-19)

¹ Egha Iesus uan suren gumaziba ko Jerusalem boroghin izava Betfage ko Betanin boroghin Olivin mighsiamin oto. Egha Iesus uan suren gumazir pumuning aning amaga, ² kamaghin aning migei, "Gua nguibar munagh itimin mangi, gua an mangiva gantima donkin igiar mam, me a ikezima, a iti. Gumazitam dughiatamin a gaperaghava aruizir puvati. Gua an benim firighiva a inigh kagh izi.*" ³ Eghti tav guan azang suam, 'Gua tizim bagha donki firi?' gua kamaghin a mikim, 'Ekiam ingangarim an iti. A uam anemangam.'"

⁴ Ezi aning ghua garima, me donki dipenir tiar akamin azenan tuavimin a ike. Ezi aning a firima, ⁵ gumazir maba tuivighav ikia aning azara, "Gua tizim bagha donkin benim firi?" ⁶ Ezi Iesus aning mikemezi moghon aning men akam ikara. Ezi gumaziba aning amamangatizima aning zui. ⁷ Egha aning donki inigha Iesus bagha izeghava uan korotiar azenan azuiba suegha donki gisin da ghuani. Ezi Iesus a gisin apera. ⁸ Ezi gumazamizir aviriba uan korotiar azenan azuiba suegha tuavimin da ghuari. Ezi marazi ruarimin tev seviba aghoregha da arisi. ⁹ Egha faragha zuiba ko gin zuiba me diava ara kamaghin migei,

"Hosana! Ia Godin ziam fi!

Gumazir kam Ekiamin ziam ko gavgavimin izi.

God deravira a damu."

¹⁰ "En ovavim Devit fomira en atrivimin ikezi moghin gumazir kam en atrivimin ikiasa izi.

Eghti God deravira a damu.

Hosana! Biziba bar dar pin itir Godin ziam fi!"

¹¹ Ezi Iesus Jerusalem aven ghugha ghua Godin Dipenir miriamin ghu. A ghugha biziba dar garava da asavsuisi. Ezi aruem givazi a suren gumaziba ko me Betanin ghue.

Iesus temer figh bar an anogoroke (Matyu 21:18-19)

¹² Amimizaraghan Iesus uan suren gumaziba ko ua Betani ataghragha, Iesus mitiriam an azi. ¹³ A saghon garima temer fighin mam dafaribara iti. Ezi a roghira mangi foghasa a dagheba iti, o puvati. Kar fighin temeba bamin dughiam puvati. Ezi kamaghin a ghua ovizitam apizir puvati, dafarir kinbaram an iti.† ¹⁴ Egha a kamaghin temem migei, "Tav gin nin ovizitam rameghan

^{10:52:} Mt 9:22, Mk 5:34 * ^{11:2:} (11:2) Ni donkin mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan. ^{11:9:} Sng 118:25-26 ^{11:13:} Mk 11:20 † ^{11:13:} (11:13) Ni fighin mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan. ^{11:14:} Lu 13:6

kogham.” An a mikemezi, an suren gumaziba oraki.

Iesus Godin Dipenir miriamin ghua gumazir asiziba amadiba me batosi (Matyu 21:12-17 ko Luk 19:45-48 ko Jon 2:13-22)

¹⁵ Egha Iesus uan suren gumaziba ko Jerusalemın otivigha, Iesus Godin Dipenir miriamin ghuava gumazir asizir ofa gamibagh iveziba ko asizir ofa gamiba amadiba me batosi. Egha dagiaba uari ikarvazir gumazibar dakoziba ko kuarazir bunbaba amadibar dabirabiba, da fava egha da ighagharisi. ¹⁶ Egha a tav bizir amaditam inigh Godin Dipenir miriamin aven izi mangan an anogoroke. ¹⁷ Egha a men sure gamuava kamaghin me migei, “Migirigiar kam Godin Akinafarimın osizirimın iti, o puvati?

‘Nan dipenimın ingangarimın mingarim kamakin, kar nguaziba bar men Gumazamiziba God ko Migeir Dipenim.’

Ezi ia gumazir okeibar danganir mogomemın min a gami.”

¹⁸ Gumazamizir avirim bar an suren migirigiaba baregha digavir kuram gami. Ezi kamaghin ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan arazibagh fozir gumaziba Iesusin atiatigha, egh me a misueghti an aremeghasa maghira tuaviba buri. ¹⁹ Ezi aruem gevima Iesus uan suren gumaziba ko me Jerusalemın nguibar ekiam ategha azenan zui.

Temer fighin misingizim (Matyu 21:20-22)

²⁰ Egha mizaraghara Iesus uan suren gumaziba ko ghua garima temer fighin biba sara misingi. ²¹ Ezi Pita nirigha Iesus migei, “Tisa ni

gan, temer fighin ni asighasighasa mikemezim, a misingi!” ²² Iesus an migirigiam ikaragha kamaghin me migei, “Nighnizir gavgavim Godin iki. ²³ Ki guizbangira ia migei, tina mighsiar kam mikim suam, ‘Mangi uabi fegh ongarim mikinigh,’ egh uan navir averiamın igharagh nighnighan kogh, egh nighnizir gavgavim a mikemezir bizimın iki suam, ‘An otivam,’ eghti bizir kam a bagh otogham. ²⁴ Kamaghin amizima ki ia migei, ia bizir tizim bagh God ko migeir dughiam an azangsigh, egh nighnizir gavgavim iki suam, ‘Ki a inigha gifa,’ ni bizir kam inigham. ²⁵⁻²⁶ Egh ni tugh God ko mikimiva egh osimtizim tinan iti, ni an arazir kuram gin amadagh, eghti kamaghin nin Afeziar Ekiar uan nguibamın itim nin arazir kuraba gin amadagham.”‡

Judan gumazir dapaniba Iesusin gavgavim bagha azara (Matyu 21:23-27 ko Luk 20:1-8)

²⁷ Egha Iesus uan suren gumaziba ko uamategha Jerusalemın otogha Iesus Godin Dipenimın miriamın aven aruima, ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan arazibagh fozir gumaziba ko Judan gumazir dapaniba a bagha ize. ²⁸ Egha Iesusin azara, “Ni gavgavir manamın amodoghın bizir kabagh ami? Egha tina bizir kabar amuasa gavgavim ni ganingi?”

²⁹ Ezi Iesus me ikara, “Ki azangsizir mam ia damuasa ia na mikemeghti ki gavgavir manamın bizir kabagha amimın gun ia mikimam. ³⁰ Jonin rurim—kar Godin bizim, o gumazibar bizim? Na mikemegh!”

³¹ Ezi me uarira uariv kemegha ghaze, “E suam, ‘An rurim Godin ize,’ eghtima a kamaghin ua en azaragham, ‘Ia manmaghin amigha nighnizir gavgavim Jon damuan

11:17: Ais 56:7, Jer 7:11 **11:18:** Mk 14:1 **11:20:** Mk 11:14 **11:23:** Mt 17:20, Lu 17:6, 1 Ko 13:2 **11:24:** Mt 7:7, Lu 11:9, Jo 14:13, Je 1:5-6 **11:25-26:** Mt 5:23, 6:14-15, Kl 3:13 ‡ **11:25-26:** (11:26) Fofozir gumazir maba kamaghin nighnisi, migirigiar otevir mam uaghan vezin kamın aven iti. Migirigiar kamra kara, “Egh ia gumazamizir igharaziba, ia gamizir arazir kuraba gin amadaghan koghti, ian Afeziar uan nguibamın itim a uaghan ian arazir kuraba gin amadaghan kogham.” **11:32:** Mt 14:5, Mk 6:20

aghua?’ ³² Eghti e suam, ‘An rurim gumazibar ize’...” (Gumazamiziba bar moghira fo, Jon a guizbangira Godin akam inigha izir gumazim, kamaghin me gumazamizibar atiatingi.) ³³ Egha me Iesusin azangsizim ikaragha kamaghin migei, “E fozir puvati.” Ezi Iesus kamaghin migei, “Kamaghira, ki uan gavgavim izir tuavimin, gun ia mikemeghan kogham.”

12

Wainin azenimin garir gumazir kurabar akar isin zuim (Matyu 21:33-46 ko Luk 20:9-19)

¹ Ezi Iesus akar isin zuibar Judan gumazir dapanibav gei, “Gumazir mam wainin azenim oparigha an divazim aghui. Egha wainin oviziba mirmiramin itarim gukuigha pin iki wainin azenimin ganamin dipenimin ingari. Egha a wainin azenim isa wainin azenimin ganamin gumazir mabagh aningi (eghti me gin wain taba uam a ikaragham). Egha saghon igharagha ghu.* ² Ezi wainin oviziba kuaramin dughiam otozi, wainin azenir ghuavim ingangarir gumazir mam amadazi a wainin ovizir taba iniasa wainin azenimin garir gumaziba bagha ghu. ³ Ezi me an suiragha, a misuegha anemadazi a dafaribara uamatenge. ⁴ Ezi a ingangarir gumazir igharazim amadazi me a misogha an dapanim abigha aghumsizir arazibar a gami. ⁵ Ezi a ua mizekim amada, ezi kam me a misoghezi an areme. Ezi an avirir igharazir maba saram amangi; maba me pura me misoke, maba me me misoghezi me ariaghire.

⁶ “Ezi bar abuananam iti anene-mangasa, an otarir kamra, a bar ifongezim. A bar men gin anemagava kamaghin migia ghaze, ‘Me nan otarir kam in akam baregh deragh a damuam.’ Egha anemadazi a ghu. ⁷ Ezi wainin azenimin garir gumaziba kamaghin uariv gei, ‘Kar gin

wainin azenir kam iniamin otarim. Aria, e uari inigh a misueghti an areme. Egh wainin azenir kam, e an ghuaviba ikegham.’ ⁸ Egha me an suiragha a misoghezi an areme. Ezi me a isava wainin azenimin azenan anakuni.

⁹ “Ezi wainin azenimin ghuavim bar manmaghira damuam? A iziva wainin azenimin garir gumazir kabav soghtima me arimighiram. Egh wainin azenim isiva igharaz darazir aningam. ¹⁰⁻¹¹ Ia Godin Akinafarir osizirir kam in ganiz, o puvati?”

‘Kar dipenir akinir ingangarir gumaziba aghuazim, a datirighin dipenim aterir guarim gava. Kar Ekiam arazir kam gami, ezi an en ganganimin bar dera.’”

¹² Ezi me fo an akar isin zuim me gasara, ezi kamaghin me an suiragha a iniasa tuaviba buri. Egha me an suighasa gumazamizibar atiatingha, anetegha ghue.

Gumazamiziba dagiaba Sisar daningam, o puvatigham?

(Matyu 22:15-22 ko Luk 20:20-26)

¹³ Egha gin Judan gumazir dapaniba Farisin maba ko Herotin gin zuir darasi amadazi, me Iesus bagha ize. Eghti me Iesusin migirigiar otevitamin an suighasa. ¹⁴ Me izegha kamaghin migei, “Tisa, e fo, ni zurara guizbangira migiava, migirigiar vamira gumazamiziba bar me ganidi. Gumazir ziaba itiba o gumazir kiniba, ni akar vamira me migiava guizbangira Godin arazibar men sure gami. E Godin arazim gin mangiva, gavmanin dagiaba Sisar daningam o puvatigham? E ivezam, o ivezan kogham?”

¹⁵ Ezi Iesus men ifavarim gifogha kamaghin men azara, “Ia tizim bagha na gifari? Dagiatham na bagh a inigh

^{12:1:} Ais 5:1-2 * ^{12:1:} (12:1) Ni wainin mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan.
^{12:6:} Mt 3:17 ^{12:8:} Hi 13:12 ^{12:10-11:} Sng 118:22-23 ^{12:13:} Mk 3:6

iziti ki an ganika.”¹⁶ Ezi me dagiam a bagha a inigha izezi a men azara, “Tinan nedazim ko ziamra kara?” Ezi me kamaghin Iesus ikara, “Sisarin nedazim.”¹⁷ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Kamaghira, ia Sisarin biziba Sisar daningiva, Godin biziba isi, God daning.” Ezi me an ikarvazimin digavir kuram gami.

Sadyusiba gumazim aremegh ua dikavamin bizim bagha Iesusin azangsi

(Matyu 22:23-33 ko Luk 20:27-40)

¹⁸ Ezi Sadyusiba, me kamaghin nighnisi, gumazim aremegh ua dikavighan kogham. Egha me azangsi mam sara Iesus bagha ize.[†] ¹⁹ Me izegha kamaghin migei, “Tisa, Moses fomira kamaghin e bagha osiri, gumazim ovegh uan amuim ategh egh boriba puvatighti, an aveghbuam an amuir odiarimin ikiva a bagh boriba iniam.”²⁰⁻²¹ Ezi dughiar mam 7 pla aveghbuaba iti. Avebam amuimin ikia boriba puvatigha aremezima, ua avebamra irim an ikia boriba puvatighava uaghan areme. Ezi mizezim kamaghiram ami.²² Ezi 7 pla aveghbuar kaba bar me an ikia, boritaba inizir puvatigha ariaghire. Ezi abuan, amizim uaghan areme.²³ Aveghbuar 7 pla an ike. Egh kamaghin ua dikavamin dughiam, tinarama an pam?”

²⁴ Ezi Iesus kamaghin me ikara, “Ia Godin Akinafarimin osizirim ko Godin gavgavim gifozir puvati, kamaghin ia paza nighnigha migei?”²⁵ Ariaghreziba dikavamin dughiam paba amubar ikian kogham, uaghan me amuiba isi pabar arighan kogham. Me enselbar min Godin Nguibamin ikiam.

²⁶ “Ezi ariaghreziba ua dikavizir bizim bagha, ia Mosesin Akinafarimin aven temer isizimin eghaghanim ia an gani, o puvati? Eghaghanir kamin,

God kamaghin Moses mikeme, ‘Ki Abraham, ko Aisak ko Jekopin God.’²⁷ God gumazibar nivafizir ariaghribar God puvati, a gumazibar duar angamra itibar God. Ia bar paza nighnigha migei.”

Godin arazir faragha zuim

(Matyu 22:34-40 ko Luk 10:25-28)

²⁸ Ezi Judan arazibagh fozir gumazir mam izima Sadyusiba Iesus ko uari adozima, a me barasi. An orazima Iesus ikarvazir aghuim me ganingizima, a Iesusin azara, “Godin arazir manamra maba bar dagh ariagha, faragha zui?”²⁹ Ezi Iesus a ikara, “Arazir bar ekiamra kara: ‘Israel, ia oragh. Ekiam en God, Ekiam uabira.’³⁰ Ia uan Ekiam, ian God, uan navir averiam ko uan duam ko uan nighnizim ko uan gavgavim sara bar a gifongegh.’³¹ Ezi arazir anarira irimra kara, ‘Ni uabi gifongezir moghin gumazamiziba bar me gifongegh.’ Ua arazitam kamningin min ekevegha aning gafirazir puvati.”

³² Ezi gumazir kam kamaghin Iesus ikara, “Ni guizbangira migia ghaze, God uabira, tav ua itir puvati.”³³ E uan navir averiam ko, uan nighnizim ko uan gavgavimin Ekiam gifongegh, egh uabi gifongezir moghin gumazamiziba bar me gifongegham. E arazir kamningin gin mangam, eghti arazir kamning ofan me bar avimin tueba ko ofa damuamin biziba bar dagh afira.”

³⁴ Iesus orazima a deravira mikemezi, Iesus a migei, “Ni God biziba bar dagh ativagh dar ganamin dughiamin saghon itir puvati.” Egha datirighin tav ua azangsiitam ua Iesus damuan atiatingi.

Iesus, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim bagha gumazamizibar azangsi

(Matyu 22:41-46; 23:1-36 ko Luk 11:37-54; Luk 20:41-47)

12:17: Ro 13:7 **12:18:** Ap 23:8 † **12:18:** (12:18) Ni Sadyusibar mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan. **12:19:** Lo 25:5 **12:25:** 1 Ko 15:42, 15:49, 15:52 **12:26:** Kis 3:2, 3:6
12:31: Wkp 19:18, Ga 5:14, Je 2:8 **12:32:** Lo 4:35 **12:33:** 1 Sml 15:22, Ais 45:21, Hos 6:6, Mai 6:6-8, Mt 22:37, Lu 10:27 **12:34:** Mt 22:46

³⁵ Egha Iesus Godin Dïpenir miriamin gumamazibar sure gamuava, men azara, “Manmagh amizi Judan arazibagh fozir gumaziba kamaghin miġia ghaze, Krai, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, a Devitin ovavim? ³⁶ Devit uabi, Godin Duam niġhnizir kam a ganingizi, a kamaghin mikeme,

‘Ekiam, nan Ekiam kamaghin a miġei,
 “Nan agharir guvim daperagh,
 egh na ko atrivimin ikiam.
 Egh mangi dughiar ki nin apanibar
 amighti
 me nin apengan ikiam.” ’

³⁷ Egha Devit uabi ‘Ekiam’ gumazir kam gati. Ezi manmaghin amizi a ua Devitin Otarim?” Ezi gumamazir aviriba an miġirigiaba baregha bar akonge.

³⁸ Ezi Iesus gumamazibar sure gamua kamaghin miġei, “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba bagh ganigh. Me korotiar ruaribar aghuigh daruti gumamaziba me biziba amaga dagh ivezi naghin ziar ekiaba me daningasa, me bar ifonge. ³⁹ Egh God ko miġeir dipenibar dabirabir aghuariba iniva, egh isar ekiabar dughiaaba me danganir ziaba itiba iniasa bar ifonge. ⁴⁰ Me amuir odiaribagh ifarava men dipeniba okia, ghaze e dera. Egha gumaziba men ziaba fasa, egha me God ko miġia miġirigiar ruaribagh ami. Kamaghin amir gumaziba, men ivezir kuram gumazir arazir kurabagh amibar ivezim bar a gafiragham.”

Amuir odiarimin ofa
(Luk 21:1-4)

⁴¹ Egha Iesus ghua dagiaba arizir danganimin boroghin aperaghav ikiava gumamazir aviribar garima me uan dagiaba isa Godin Dïpenimin dagiaba arizir danganimin a da arisi. Gumamazir dagiar aviriba itiba dagiar aviriba arisi. ⁴² Ezi biziba puvatizir amuir odiarim izava dagiar

muziarir pumuning ati, aning dagiar rubuzir muziarir vamira an min ghu. ⁴³ Ezi Iesus uan suren gumazibar diagha kamaghin miġei, “Ki guizbangira ia miġei, biziba puvatizir amuir odiarir kam dagiar muziarir pumuning dagiaba arizir danganim gati, ezi an dagiar pumuning gumazir igharaziba arighizir dagiabagh afira. ⁴⁴ Me uan dagiar aviribar amodoghin dagiar muziariba aningi. Ezima a uan dabirabir onganarazimin mirara dagiar muziarir abuananam ati.”

13

Iesus ghaze, Godin Dïpenim ġin ikuvigham

(Matyu 24:1-2 ko Luk 21:5-6)

¹ Egha Iesus Godin Dïpenim ategha azenan zuima, an suren gumazir mam a miġei, “Tisa! Ni gan, kar dagiar bar ekiaba, me dar Godin Dïpenimin ingarizima, an ganganim bar dera! Godin Dïpenim koma dipenir dozir an miriamin itiba, da bar dipenir diriba!” ² Ezi Iesus kamaghin a ikara, “Ni dipenir dafar kabanaghin gari? Da bar ikuvigham. Egh dagiar kaba, gumaziba bar da pueghti da bar moghira dagh iregham. Eghti tam tam gisin ikeghan kogham.”

Iesus ghaze, osimtizir aviriba ġin otivam

(Matyu 24:3-14 ko Luk 21:7-19)

³ Egha Iesus Olivin miġhsiam gisin, Godin Dïpenimin guam a misuegha aperaghav itima, Pita, Jems, Jon ko Andru me uarira ikiava an azara, ⁴ “E mikemegh, dipeniba ikuvighamin bizim, a manadizoghin otivam? Eghti arazir manam faragh otoghtima, e fogh suam bizir kaba otivamin dughiam roghira ize?”

⁵ Ezi Iesus kamaghin me miġei, “Ia uari bagh deraghvira gan, gumazitam izi ia gifaran marki. ⁶ Gumazir aviriba nan ziamin izi, suam, ‘Ki

Krais, God ua e iniasa misevezir gumazim,' egh gumazamizir aviribagh ifaram.

⁷ “Eghti ia roghira itir midorozir ekiabar niginiba baragh, egh saghon itir midorozir ekiabar akaba baragham. Egh ia digavir kuram damuan marki. Arazir kaba otivam, eghti nguazir kam givamin dughiam tighar izam. ⁸ Kantrin mamın itir darazi dikavigh kantrin igharazimın itir darazi ko misogham. Eghti atrivir mamın adarazi dikavigh atrivir igharazimın adarazi ko misogham. Danganir mabar dagheba bar puvatightima, gumazamiziba mitiriamra ikiam. Eghtima mikimkiziba uaghan otivam. Osımtızir kaba faragh otivighti nguazir kam givamin dughiam tighar. Osımtızir kaba mati, amizim otasa faraghavira mızazim isi mokin.

⁹ “Ia deravira uari bagh gan. Gumazitaba ia isi nguibabar garir gumazibar anıngam. Egh me God ko migeir dipenibar ia misogham. Egh ia na bangin atriviba ko gavmanin gumazir ekiabar damazibar tuiva, egh ka amizir biziba ia dar gun me mikimam. ¹⁰ Eghti Godin akar aghuim gumaziba faragh nguibaba bar dav kinigh. ¹¹ Eghti gumazitaba dughiar manam ian suiragh ia inigh kotin mangiti, ia faragh mikimsi nighnighiva osıman marki. Pura migirigiar manam God kotin aven ni danighti, na mikim. Kar ni uabi migeir puvati, Godin Duam migei.

¹² “Aveghbuaba uarira uari isi apanibar anıngti me me misoghti me arimighiram. Eghti afeziaba uan boriba uaghan kamaghira dar amuam. Boriba uan ameboghfeziabar akaba batoghiva ovengamin arazibar me damuti, me arimighiram. ¹³ Eghti gumazamiziba bar nan ziam bangin ian aghuagham. Egh tina tugh gavgavigh mangi ana aremeghamin dughiamın tughti, God

ikirimirir aghuarim gin a danıngam.”

Jesus ghaze, bizir bar kuram otivam

(Matyu 24:15-28 ko Luk 21:20-24)

¹⁴ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Ia ganti God bar aghuazir bizim an dipenimın ikiam. Kar a ikian koghamin danganim. A ikiti, God uan Dipenim ategham. (Ni tina osizirir kamın ganigh, deravira nighnighiva a gifogh.) God bar aghuazir bizir kam, dughiar kamın otoghti, Judian Distrighin aven itir darasi me zuamiram ari mighsiabar ghuavanangam. ¹⁵ Tav dipenimın avughsir danganimın ikeghiva dipenimın aven mangi uan bizitam inian marki. ¹⁶ Tav azenir ekiamın ikeghiva uamategh dipenimın mangi uan azenan azuir korotiam inian marki. ¹⁷ Naviba adair amiziba ko boriba oteba apir amebaba, mevzika; dughiar izamin kaba bar men ikuvigham! ¹⁸⁻¹⁹ Dughiar izamin kaba, da osımtızir ekiabar dughiaaba. God nguazim ko overiamın ingarizir dughiamın iza datirikin, egh ua kamaghin dughiatam otoghan kogham. Ezi kamaghin ia God ko mikim, eghti osımtızir ekiar kaba amozimın dughiamın otivan marki. ²⁰ Egha Ekiam uan misevezir gumazamizibagh nighnigha, dughiar kurar kamın dughiar maba aghorezi da mong ofefe. A ti dar aghorezir puvatizi gumazamiziba bar ariaghreghai.

²¹ “Dughiar izamim tav ia mikim suam, ‘Ia gan, Kraisra kara! A God Ua E Iniasa Misevezir Gumazimra,’ o, ‘Ia gan, Kraisra muna!’ an akam baraghan marki. ²² Gumazitaba iziva ia gifar suam, ‘Kirara, God Gumazamiziba Ua Me Iniasa Misevezir Gumazim,’ o ‘ki Godin akam inigha izir gumazir mam,’ egh me mirakelin bar ekiaba koma digavir kuram gamir arazibar amuti da otivam. Me kamaghin ifonge, me gumazamizibagh ifaraghti, me onanigham.

Egh me gavgavim iki, uaghan God ua bagha misevezir gumazamiziba, me uaghan me gifarasa. Kamaghin me mirakelin kabar amuam. Egh dughiatiba me me gifarsi damuva avegham. ²³ Ki gin otivamin biziba bar dar gun ia mikeme. Kamaghin ia deravira uari bagh gan.”

Jesus ghaze, gin Gumazibar Otarim izam
(Matyu 24:29-31 ko Luk 21:25-28)

²⁴ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Osimtizer ekiar kabar dughiam givaghti, gin izamin dughiamin bizir kaba otivam.

‘Aruem mitategham,
eghti iakinim isiraghan kogham;
²⁵ eghti mikoveziba overiamin asighiram,
eghti overiamin itir bizir gavgav-
iba sivaghsivagh,
uan danganiba ataghragham.’

²⁶ Dughiar kamın gumaziba ganti Gumazibar Otarim gavgavir ekiam ko angazangarir ekiam sara ghuar-iamin tongin izam. ²⁷ Egh a uan en- selba amadaghti me mangi nguazim ko overiamin danganiba bar ko nguazimin otevilla bar dar mangiva God misevezir gumazamiziba men aku a bagh izam.”

Jesus ghaze, ia temer fighin gan fogh

(Matyu 24:32-35 ko Luk 21:29-33)

²⁸ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Temer fighin aguaba ua diz murti, ia fogh suam, amozimin dughiam roghira ize. Ia temer fighin gan nighnizim iniam. ²⁹ Kamaghira ia bizir kabar ganti da otivti, ia fogh suam, Gumazibar Otarim a ua izamin dughiam roghira ize. A tiar akamin tughav iti. ³⁰ Ki guizbangira ia migei dughiar kamın

itir gumazamizir kaba ikivira ikiti bizir kaba bar otivam. ³¹ Overiam ko nguazim givagham, eghti nan migirigiaba givaghan kogham.”

Jesus ghaze, a ua izamin dughiam tav a gifozir puvati
(Matyu 24:36-44)

³² Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Tav fozir puvati, dughiar manamra ki ia migeir bizir kaba otivam. Godin Nguibamin itir enselba ko Godin Otarim uaghan fozir puvati. Afeziar Ekiam uabira fo.

³³ “Ia dughiar kamın izamin dughiam gifozir puvati. Ia deravira uari bagh ganiva mizuam. ³⁴ Dughiar kam mati gumazim igharagha zui. A uan dipenim ategha ghua uan dipenim isa uan ingangarir gumazibar dafarim garighava dipenimin ingangariba me rome. A tiar akamin itir gumazimin migia ghaze, ni deravira gan.

³⁵ “Dipenimin ghuavim izamin dughiam ia a gifozir puvati, a bog- arangra izam, o dimagarir arizimin izam, o tuariba akiti a izam, o aminim tiraghti a izam, o? Kamaghin ia deravira gan. ³⁶ Puvatightima, a zuamiram otogh ian ganti, ia dakuvira ikiam. ³⁷ Ki ia migeir bizir kaba, ki gumazamiziba bar me migei, ‘Ia deravira gan!’ ”

14

Gumazir dapaniba Iesus misueghti an aremeghasa migirigiabar kiri

(Matyu 26:1-5 ko Luk 22:1-2 ko Jon 11:45-53)

¹ Dughiar kam, God Israelbagh Itazir Dughiam, koma Yis Puvatizir Bretin Isam Damuamin Dughiam, dughiar pumuningra ikiavira itima, ofa gamir gumazir ekiaba, koma Judan arazibagh fozir gumaziba, arazir mogometamin Iesusin suiragh amisueghti an aremeghasa tuaviba

13:24: Ais 13:10, Ese 32:7, Jol 2:10, 2:31, 3:15, MAA 6:12, 8:12

13:25: Ais 34:4, Jol 2:10, MAA 6:13

13:26: Dan 7:13, Ap 1:11, 1 Te 4:16, MAA 1:7

13:27: Mt 13:41

13:32: Mt 24:36

13:34: Mt 25:14,

Lu 12:36-38

13:35: Lu 12:38

14:1: Kis 12:1-27, Mk 11:18

* 14:1: (14:1) Ni Israelbagh Itazir

Dughiam koma Yis Puvatizir Bretin Isam Damuamin Dughiamin mingariba gifoghs, ni akirangin itir Akar Mingaribar gan.

huri.*² Me kamaghin uariv gei, “E isamin dughiamin an suighan kogham. E damuti isamin itir gumamaziba midorozir ekiatam e damigham.”

Amizir mam mughuriar aghuim zuir borem Iesusin dapanim ginge.

(Matyu 26:6-13 ko Jon 12:1-8)

³ Egha Iesus Betanin nguibamin ikiava lepa itir gumazim Saimonin dipenimin aven dagher dakozimin apava aperaghav iti. An apava aperaghav itima, amizir mam mughuriar aghuim zuir borer mam. An abastan ingarizir misevimin iti. An ziam nat, an ivezim bar pin iti. Amizir kam borer kam inigha Iesus bagha izegha borev sevim abigha borem Iesusin dapanim ginge. ⁴ Ezi uaghan itir darasi me naviba isiava kamaghin uariv giavira iti, “Tizim bagha kav borer mughuriar aghuim zuim pazava a gami?” ⁵ An anemadagha dagiar aviriba inighai. An ivezim azenir vamiran ivezim gafira. Eghti an dagiaba onganarazibagh amibar akuraghham.” Egha me puv an atari, egha an anogorosi. ⁶ Ezi Iesus kamaghin migei, “Anetakigh. Ia tizim bagha osimtizim a garisi? Anetakigh! An arazir aghuim na gami. ⁷ Onganarazibagh amiba zurara ia ko ikiam. Ia dughiar manam men akurvaghsi, men akurvagh. Ki zurara ia ko ikian kogham. ⁸ Ki aremeghti a damuamin bizim, a na gami. A faragh mughuriar aghuim zuir borem nan mikarzim daghuighti me gin na mozim darigham. ⁹ Ki guizbangira ia migei, me nguazir kam danganir manamin Godin akar aghuim akuniva egh amizir kam amizir arazim uaghan a mikimiva egh a ginighnighivira ikiam.”

Judas Iskariot Iesus inigh ofa gamir gumazir ekiabar dafarim darighasa akar gavgavim arkiri

(Matyu 26:14-16 ko Luk 22:3-6)

¹⁰ Ezi Judas Iskariot 12 plan aposelin mam, a Iesus isiva ofa gamir gumazir ekiabar dafarim darighasa me bagha ghu. ¹¹ Ezi me an akar kam baregha bar akonge, egha dagiaba a daningasa akar gavgavim arkiri. Ezi an an suiragh me daningasa tuaviba buri.

Iesus uan suren gumaziba koma api

(Matyu 26:17-25 ko Luk 22:7-14 ko 22:21-23 ko Jon 13:21-30)

¹² Yis Puvatizir Bretin Isam Damuamin Dughiar faragha zuir dughiam, Judan gumaziba me arazir kam iti. Me faragh God Israelbagh Itazir Dughiam ginighnighiva sipipin igiam inigh God danighiva an ofa damuam. Ezi Iesusin suren gumaziba an azara, “Ni danganir manamin, e mangi, ni God Israelbagh Itazir Dughiamin isam ramisi, e bizibar akiram?” ¹³ Ezi a uan suren gumazir pumuning amaga kamaghin aning migei, “Gua nguibar ekiamin mangiti gumazitam dipar minem ater izi gua batoghti, gua an gin mangi. ¹⁴ Dipenir an aven zuim gua an mangiva an ghuavim mikim suam, “Tisa kamaghin azanghsi, “Nan danganir ki uan suren gumaziba ko Israelbagh Itazir Dughiamin isamar amamim mana?” ¹⁵ Eghti a dipenimin aven pin itir danganir ekiam ian akaghham. Danganir kam biziba bar ikia e baghavira mizuai. Eghti ia danganir kam e uari bagh biziba bar dar akir.” ¹⁶ Ezi an suren gumazimning me ategha nguibar ekiamin aven ghua garima biziba a migirigiamin mirara ghuzi, ezi aning maghira God Israelbagh Itazir Dughiam bagha dagheba ko bizibar kiri.

¹⁷ Ezi guaratizimin Iesus uan 12 plan suren gumaziba ko otifi. ¹⁸ Egha me dagher dakozimin apiaghav ikiava apava, Iesus kamaghin migei, “Ki guizbangira ia migei, ian tav na isiva gumazir nan apanim gamibar

agharim darigham, a uaghan na ko ikiava api.”¹⁹ Me an akam baregha, naviba bar osemi. Egha me bar vaghvagha an azangsigha kamaghin migei, “Kirara markiyama?”²⁰ Ezi a me ikaragha kamaghin me migei, “Ia 12 pla ian tavra. Gumazir na ko itarir vamira bret azuim.”²¹ Ezi Gumazibar Otarim, Godin Akinafarim mikemezir moghin, an aremegham. Eghti gumazir Gumazibar Otarim isava apanibar agharim gatizim, gumaka! A bar ikuvigham! Amebam a batezir puvatizi, deraghai!”

Iesus bret ko wain uan suren gumazibagh aningi

(Matyu 26:26-30 ko Luk 22:15-20 ko 1 Korin 11:23-25)

²² Ezi Iesus uan suren gumaziba ko apa ikiava, a bretin mam inigha God minabagha egha anebigha, a isa uan suren gumazibagh aningi. Egha kamaghin me migei, “Kar nan nivafizim. Ia a inigh aneremi.”²³ Egha a wain apir itarim inigha egha God minabagha me ganingizi, ezi me vaghvagha uarir guri.²⁴ Me wain apima a kamaghin me migei, “Kar nan ghuzim, an Akar Dikirizir Gavgavim, a gavgavim a ganidi. A gumazamizir aviriba bagha ire.”²⁵ Ki guizbangira ia migei, Ki uam wainin ovizimin dipatam rameghan kogham, kamaghira iki mangi Dughiar God Bizibagh Ativamimin otogham. Eghti dughiar kam, ki wainin dipar igiam ramam.”

²⁶ Egha me Godin ziam fer ighiar mam gamigha dikavigha Olivin Mighsiamin ghue.

Iesus ghaze, Pita gin mikim suam, a Iesus gifozir puvati.

(Matyu 26:31-35 ko Luk 22:31-34 ko Jon 13:36-38)

²⁷ Egha Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, “Godin Akinafarimin osizirim kamaghin iti,

‘Ki sipsipbar garir gumazim a misueghti sipsipba tintinimin aregham.’

Kamaghin ia bar nighnizir gavgavim nan itim givaghtima, ia na ategh aregham.²⁸ Ki ia migei, ki aremegh ua dikavigh ian faragh Galilin Distrighin mangam.”²⁹ Ezi Pita kamaghin migei, “Me bar ni ateghti kirara puvatigham.”³⁰ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Ki guizbangira ni migei, datirighin dimagarir kam in ni uabi dughiar pumuning ko mizezim ni suam, ‘Ki a gifozir puvati,’ eghti tarim gin akazir pumuning damuam.”³¹ Ezi Pita akar gavgavimra amua ghaze, “Ki ni ko ovengsiva ovengam, ki bar kamaghin mikemeghan kogham. Bar puvatigham!” Ezi suren gumaziba bar kamaghiram a migei.

Iesus Getsemanin azenimin God ko migei

(Matyu 26:36-46 ko Luk 22:39-46)

³² Egha Iesus uan suren gumaziba ko temer olivbar azenim, an ziam Getsemanin ghuegha, Iesus kamaghin me migei, “Ia kagh dapiaghiv kiti ki God ko mikimam.”³³ Egha a Pita, Jems ko Jon me inigha ghu. Ezi atiatim puviram an anadima, a bar osemegha,³⁴ kamaghin me migei, “Nan navir averiam, osimtizim a iteragha ghuaghiri. Ezi ki aremeghasava ami. Ia kagh iki, deravira gan.”³⁵ Egha a mong isivagha ghugha, egha uan guam moghin nguazim girigha kamaghin God ko migia ghaze, tuavir igharazitam ikitima God dughiar kurar kam na dam a inigh.³⁶ A kamaghin God ko migei, “O Ame, nan afeziam, bizitam bar nin osememizir puvati. Kamaghin osimtizir kam, ni na dam a inigh. Ki ifongezir moghin puvati, ni ifongezir moghira, ni damu.”

³⁷ Ezima a uamategha uan suren gumazir pumuning ko mizezimin bighan ghugha garima me akui. Ezi

a kamaghin Pita migei, "Saimon, ni akui? Ni tong na ko iki ganiva dughiar otevimin ikeghan kogham? ³⁸ Ia na bagh deravira gan, egh God ko mikim, eghti osimtizitam ia damuti, ia ireghan kogham. Ki fo, ian navir averiaba ifonge, ezi nivafiziba gavgaviba dar puvati. Kamaghin pariam ian azi."

³⁹ Egha a uamategha ghugha faragha God ko mikemezi moghin ua a ko migei. ⁴⁰ Egha a uamategha suren gumaziba bagha iza gari, me akuavira iti. Pariam puv men azi. Ezi a me gaghurazi, me a mikimamin akabagh asa.

⁴¹ Ezi a dughiar mizekimin ghugha God ko mikemegha uamategha iza me migei, "Ia avughsa akuavira iti? Arazir kam atakigh! Dughiam oto. Ia gan, Gumazibar Otarim me a isiva gumazir arazir kurabagh amibar dafarim darighasa. ⁴² Ia dikavigh! E mangam! Ia gan. Gumazir na isiva apanibar aningamra muna izi!"

Judas Iesus isava an apanibar dafarim gati

(Matyu 26:47-56 ko Luk 22:47-53 ko Jon 18:3-12)

⁴³ Egha Iesus Pita, Jems ko Jon migiavira itima, Judas, an suren gumazir 12 plan mam oto. Maturan avirim a ko midorozir sababa ko asianiba inigha Iesus bagha izi. Ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan arazibagh fozir gumaziba ko Judan gumazir dapaniba, me me amangizi, me izi. ⁴⁴ Gumazir Iesus isi men dafaribar arighasava amim faragha ghaze, "Ki arazir kam ian akagham. Gumazir ki toramim, kar Iesusra. Ia an suiragh, egh deraghvira an ganiva, egh a inigh mangi."

⁴⁵ Ezi Judas Iesus bagha ghuavira ikia kamaghin migei, "Tisa!" Eghava an tore. ⁴⁶ Ezi gumaziba izava Iesusin agharibagh iregha, pamtem an suiki.

⁴⁷ Ezima Iesusin boroghin itir gumazir mam uan midorozir sabam

asigha, ofa gamir gumazibar dapanimin ingangarir gumazimin kuarim atu, ezi an kuarim dutu-aghiri. ⁴⁸ Ezi Iesus kamaghin migei, "Ki okimakiar gumazim puvati. Ia tizim bagha nan suighasa midorozir sababa koma asianiba atera izi? ⁴⁹ Ki zurara ia ko ikia, Godin Dipenimin miriamin aven sure gami. Ezi ia nan suighan aghua. Ezi Godin Akinafarimin osizirim mikemezi moghira ia kamaghin na gami." ⁵⁰ Ezima Iesusin suren gumaziba bar aneteghava are.

Gumazir igiar mam arav ghu

⁵¹ Ezi gumazir igiar mam bizitam aruzir puvati, egha inir ghurghurim azenan itimra ikegha Iesusin gin zui. Ezi Iesusin apaniba an suirazima, ⁵² a uan azenan itir inir ghurghurim ategha bibiamrama arav ghu.

Iesus Judan kotin aven iti

(Matyu 26:57-68 ko Luk 22:54-55 ko 22:63-71 ko Jon 18:13-14 ko 18:19-24)

⁵³ Ezi Iesusin apaniba a inigha ofa gamir gumazibar dapanim bagha ghu. Ezi ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan gumazir dapaniba, ko Judan arazibagh fozir gumaziba, me bar iza uari akufa. ⁵⁴ Ezi Pita mong tizim a gatigha Iesusin gin ghua bar ghua ofa gamir gumazibar dapanimin dipenimin divazimin aven ghu. Egha kagh ganganir gumaziba koma aperaghav ikia avimin fi.

⁵⁵ Ofa gamir gumazir ekiaba koma Judan kotin aven itir gumaziba bar Iesusin misueghti an aremeghasa akar men akurvaziba buri, egha tam batozir puvati. ⁵⁶ Gumazir aviriba ifavarir migirigiabar Iesus gami, ezi men migirigiaba voroghira zuir puvati. ⁵⁷ Ezi marazi dikavigha ifavarir akar kam in a migei, ⁵⁸ "E orazima, a ghaze, 'Ki Godin Dipenir gumaziba ingarizim anepirigh, egh dughiar pumuning ko mizekimin igharazitamin ingarigham. Godin

Dipenir ki ingaramim gumaziba ingarizir puvatizim.’ ” ⁵⁹ Ezi migirigiar kaba uaghan guizbangira voroghira zuir puvati.

⁶⁰ Ezima ofa gamir gumazibar dapanim dikavigha men tongin tugh egha Iesusin azara, “Ni akatam ikarvaghan aghua? Me ni gasir akar kam, a guizbangira, o?” ⁶¹ Ezi Iesus nimira ikia men migirigiatam ikarazir puvati.

Ezi ofa gamir gumazibar dapanim uam an azara, “Ni Kraiss, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim? Ni gumazamiziba ziam fer Godin Otarim?” ⁶² Ezi Iesus kamaghin a migei, “Ki an Otarimra. Eghti ni ganti, Gumazibar Otarim gavgavim itir Godin agharir guvim daperagh overiamin ghuariaba sara izam.” ⁶³ Ezi ofa gamir gumazibar dapanim uan korotiaba abighava azara, “E tizim bagh ua akar akurvaziba buriam? Markiam!” ⁶⁴ Ia uari a barasi, a migirigiar kurabar Godin ziam gasighasisi. Ezi ia manmaghin nighnisi?” Ezi me bar akam a gasa, egha ghaze an aremegham.

⁶⁵ Egha marazi a gipari. Egha me an damaziba avara, egha me uan agharibar a misogha kamaghin migei, “Ni mikim. Tinara ni misosi?” Ezi ganganir gumaziba a inighava a misoghavira iti.

Pita ghaze, a Iesus gifozir puvati
(Matyu 26:69-75 ko Luk 22:56-62 ko Jon 18:15-18; 18:25-27)

⁶⁶ Dughiar kamra Pita dipenimin divazimin aven vanginan itima, ofa gamir gumazibar dapanimin ingangarir guivir mam izi. ⁶⁷ Egha Pitan garima an avimin fiima, a dikiraviram an gari. Egha kamaghin migei, “Ni uaghan Nasaretin gumazir kam, Iesus ko ike.” ⁶⁸ Ezi a uabin ghuaragha ghaze, “Ki ni migeir bizir mam gifozir puvati.” Egha divazimin tiar akar ekiamin otivasa azenan ghu. Ezi tuarim ati. ⁶⁹ Ezi ingangarir guivir kam kagh an apigha tuivighav

itir gumazamiziba ua me migei, “Muna men mav.” ⁷⁰ Ezi a ua uabin ghuara. Ezi mong gin, an boroghin tuivighav itir darasi Pita migei, “Ni Galilin gumazim, kamaghin guizbangira ni men mavira.” ⁷¹ Ezi a pamtem migia ghaze, Ki guizbangira migei, ki ifaraghtima God na gasighasigham. Egha kamaghin me migei, “Ki gumazir ia migeir kam gifozir puvati.” ⁷² A kamaghin migiavira itima tuarim uam ake. Ezi Pita Iesus a mikemezir migirigiam giniri, “Ni faragh dughiar pumuning ko mikezimin suam, ki Iesus gifozir puvati, eghti tuarim gin dughiar pumuningin akegham.” Egha Pita nighnighava avegha bar puvirama azi.

15

Me Iesus inigha Pailat bagha ghu
(Matyu 27:1-2 ko 27:11-14 ko Luk 23:1-5 ko Jon 18:28-38)

¹ Egha bar mizaraghara, ofa gamir gumazir ekiaba, ko Judan gumazir dapaniba, ko Judan arazibagh fozir gumaziba, ko Judan kotin aven itir gumazir igharaziba sara, me nighnizir mam bato. Egha me Iesusin dafariba ikegha an akua ghua Pailat ganingi. ² Ezi Pailat an azara, “Ni Judabar Atrivim, o?” Ezi Iesus a ikaragha kamaghin migei, “Are, ni deraghavira migei.” ³ Ezi ofa gamir gumazir ekiaba bizir aviribar a migiava, a gasi. ⁴ Ezi Pailat uam an azara, “Ni migirigiar kaba ikarvagh, o puvati? Ni orasi, me bizir aviriba ni migia ni gasi.” ⁵ Ezi Iesus bar migeir puvatizima, Pailat digavir kuram gami.

Pailat ter ighuvimin Iesus guasa migei
(Matyu 27:15-26 ko Luk 23:13-25 ko Jon 18:38-19:16)

⁶ Ezi Pailat amir arazim kamakin, azeniba bar isar ekiar kam in dughiam, me Pailatin mikimtima a

kalabusin itir gumazir me ifongezim, aneteghti, a mangam. ⁷ Gumazir mam, an ziam Barabas, a gumazir gavman ko misoziba me ko kalabusin iti. Me bizir kam bagha kalabusin iti. Me gavman ko uariv sogha gumazir mabav soghezi me ariaghire. ⁸ Ezi gumazamiziba Pailat iti naghin ghuavanabogha kalabusin itir gumazir me ifongezim ateghasa Pailatin azangsis. Kar arazir Pailat zurara amim. ⁹ Ezi Pailat men azara, “Ki Judabar Atrivim ategh ia bagh anemangasa, ia ifonge?” ¹⁰ Pailat fo, ofa gamir gumazir ekiaba Iesus amir biziba bagha naviba ikuvava, a isa Pailatin dafarim gati. ¹¹ Ezi ofa gamir gumazir ekiaba migirigiar navibagh iniviba gumazamizibagh anidi. Eghti me Pailatin mikemeghti a Iesusin anogoregh, egh Barabas ateghti a me bagh izam. ¹² Ezi Pailat azara, “Gumazir ia Judabar atrivim arizim, ki manmaghin a damuam?” ¹³ Ezi gumazamiziba pamtem dia kamaghin migei, “A isi ter ighuvimin aneguragh!” ¹⁴ Ezi Pailat men azara, “Manmagh su? An arazir kurar manam gami?” Ezi me bar pamtem dia migei, “Ter ighuvimin aneguragh!” ¹⁵ A me damuti men naviba deraghasa, Pailat Barabas ataki. Egha midorozir gumazibav kemezi me benibar Iesus fozoroghezi Pailat ter ighuvimin aneguasa me ganingi.

*Midorozir gumaziba Iesus dipofi
(Matyu 27:27-31 ko Jon 19:2-3)*

¹⁶ Egha midorozir gumaziba Iesus inigha gavmanin dipenir ekiamin miriamin aven ghuaghira midorozir gumaziba bar men diazi me iza uari akufa. ¹⁷ Egha me korotiar aghevir ruarim a garugha egha dikonir amianim arkirigha an dapanim garu. ¹⁸ Egha me maghira an diava a migei, “Judabar Atrivim, nirara atrivir ekiam!” ¹⁹ Egha me aghorim an dapanim misoghava, egha uaghan

a giparavira iti. Egha me ifara uan tevir akuribagh isin ira mati me guizbangira an ziam fe moghin ami. ²⁰ Me arazir kabar a gamua a dipovegha givagha, a da korotiar me a agaghuiziba suegha, ananaba agaghui. Egha me a isa ter ighuvimin a gafughasa an akua zui.

Midorozir gumaziba Iesus isa ter ighuvimin aneguragha a gafu

(Matyu 27:32-44 ko Luk 23:26-43 ko Jon 19:17-27)

²¹ Sairinin gumazir mam Saimon, a Aleksander ko Rufusin afeziam, a nguibar igharazimin ikegha Jerusalem in aven zui. Ezi midorozir gumaziba Iesus guamin ter ighuvim a terasa an suirazi, an aneteri.

²² Egha me ghua danganir mam in ziam Golgata, me an otifi. (Danganir kam in ziam in mingarim kamakin, Dapanir Agharir Danganim.) ²³ Egha me wain ko mizaziba agevir dipam veregha Iesus ganidima an an aghua. ²⁴⁻²⁵ Ezi aruem anabozi, me a isa ter ighuvimin aneguragha a gafu. Ezi midorozir gumaziba an korotiaba tuiragh uari daningasa satu gikararai. Tina faragh otogh, korotiar manam iniam. ²⁶ Egha me an gun migeir akar kam osiri, “A Judabar atrivim.” Me ghaze, a bizir kam bagha kotin tughava areme. ²⁷⁻²⁸ Me gumazir okiava midorozibagh amizir pumuning, Iesusin boroghin uaghan aning agura. Me mav isa Iesusin agharir guvimin itir ter ighuvim gafu, egha mav isa agharir ikiriamin itir ter ighuvim gafu.

²⁹ Ezi iza zui darasi me dibovibar a migiava uan dapaniba roava ghaze, “Ore! Ni, gumazir Godin Dipenim akarigh aruer pumuning ko mizezimin uam an ingarasa mikemezim, ³⁰ datirighin ni uabi uabin akuragh, ter ighuvim ategh izighiri!” ³¹ Ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan arazibagh fozir

gumaziba uaghan kamaghiram a dipova uariv gei. Me kamaghin miġia ghaze, “A igharaz darazir akurvagha uabira uabin akurvaghan asa! ³² Gumazir kam, a ghaze, ki God Ua Gumazamiziba Iniasa Miŧevezir Gumazim ko Israelbar Atrivim, a ter ighuvim ategh izighiritima, e an ganigh niġnizir gavgavim an ikiam.” Gumazir okimakiar an boroghin guraghav itimning uaghan miġirigiar kurar aviriba puviram a miġiavira iti.

Iesusin ovevem

(Matyu 27:45-56 ko Luk 23:44-49 ko Jon 19:28-30)

³³ Aruem iza pazaghar torimin itima mitatem nguazimin itir nguibaba bar da avaragha, ghua dughiam 3 kloghin guaratizimin tu. ³⁴ Egha dughiam 3 kloghin itima Iesus tiarir ekiamin pamtem kamaghin dei, “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Akar kam in mingarim kamakin, Nan God, nan God ni tizim bagha na ataki? ³⁵ Ezi roghira tuivighav itir darasi oregha ghaze, “Ia oragh, a Elaijan dei.” ³⁶ Ezi gumazir mam ivegha ghua dipamin suizir bizim isa wainin afangtizim garugha a isa aghorir mam gatigha, Iesus damasa an an amadi. Egha a ghaze, “Ia tegh, e ganika, Elaija ti iziva an akuragham, o puvati.” ³⁷ Ezi Iesus pamtem diagha duam sue.

³⁸ Ezi Godin Dipenimin itir inir ekiar guraghav itim pin ikegha tongira bigha ghuaghira vin otogha akuar pumuning iri. ³⁹ Ezi midorozir gumazir 100 plan garir gumazir dapanir mam, Iesusin boroghin tughav ikia orazi a pamtem diagha manmaghin aremezir arazimin ganigha ghaze, “Bar guizbangira, gumazir kam Godin Otarimra!”

⁴⁰ Ezi amizir maba mong saghon tuivighav ikia gari. Men tongin Makdalan nguibamin amizim Maria, ko Jemsin igiam ko Josepin amebam Maria, ko Salome. ⁴¹ Amizir

kaba Galilin ikegha Iesusin akurvagha egha an gin arui. Amizir avirir maba sara Iesus ko Jerusalem in anabogha uaghan iti.

Me Iesusin kuam isa dagiar torim gati

(Matyu 27:57-61 ko Luk 23:50-55 ko Jon 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Datirighin Sabat bagha bizibar kirir dughiam. (Egħti guaratizim Sabat otogham.) Ezi kamaghin aruem gevima, Arimatean gumazim Josep, Judabar kotin aven itir gumazir aghuir me bar fozim. A uabi uaghan God Bizibagh Ativamin Dughiam bagha mizuai. An atiatir puvatigha Iesusin kuam iniasa ghua Pailatin azai. ⁴⁴ Ezi Pailat orazi, Iesus aremegha givazi, a digavir kuram gami. Egha a midorozir gumazir 100 plan garir gumazim bagha akam amadazima a izima an an azara, “Iesus guizbangira aremezi, o?” ⁴⁵ Ezi an an miġirigiam baregha a fo, Iesus guizbangiram areme. Ezi a Iesusin kuam iniasa Josepin amamangati. ⁴⁶⁻⁴⁷ Ezi Josep inir ghurghurir aghuir mam givezegha izava Iesusin kuam adangi. Egha a righa ghua dagiar torir me dutuzimin ghugha anerizima Makdalan amizim Maria ko Josepin amebam Maria, aning garima, Josep Iesusin kuam isa dagiar torimin aven anetigha, dagiar ekiar mam poghpuegha izava an akam dukua.

16

Iesus ua dikafi

(Matyu 28:1-8 ko Luk 24:1-12 ko Jon 20:1-10)

¹ Egha Sabatin dughiam givazima, Makdalan amizim Maria, Jemsin amebam Maria, ko Salome mangi Iesusin kuam daghuasa borer mughurir aghuaribagh ivese. ²⁻³ ⁷ pla dughiabar faragha zuir dughiamin aruem anadima mizaraghara me dagiar torir matmatiamin ghua uarira uariv gei, “Tina dagiar torimin

akam gasarazir dagiam puegham?”
 4 Egha me ghua garima dagiar ekiar kam, me a poghpuegha ghu. 5 Ezi me dagiar torir akamin aven ghua garima gumazir igiar mam korotiar ghurghurir ruarim arugha agharir guvimin amadaghan aperaghav iti. Ezi me an ganigha bar aguaghfa.

6 Ezi a kamaghin migei, “Ia akongan marki. Ia Nasaretin gumazim Iesus bagha gari. A ter ighuvimin aremegha ua dikafi! A kagh itir puvati. Ia kagh a irighav ikezir danganimin gan. 7 Egh ia mangi, Pita ko an suren gumazir igharazibav kemegh, ‘A ian faragh Galilin mangam. A mikemezir moghin ia munagh a bativam.’”

8 Ezima me digavir kuram gamigha aguava azenan ghuegha puv are. Me atiatingi, kamaghin me taraziv kezir puvati.

Makdalan amizim Maria Iesusin gani

(Matyu 28:9-10 ko Jon 20:11-18)

9 Iesus 7 pla dughiar bar faragha zuir dughiamin mizaraghara ua dikavigha Makdalan amizim Maria faragha uabi isava an aka. Amizir kamnaghra Iesus faragha duar kurar 7 pla an itiba batoke.* 10 Ezi gumazim Iesus ko aruava ikeziba, me a bagha bar osemegha puv azia itima, Maria ghugha Iesusin gun me migei. 11 Ezi me orazi, Iesus ua dikavigha uabi isa Makdalan Marian akazi, an an gani. Me kamaghin oregha nighnizir gavgavim amizir kam in akabar itir puvati.

Suren gumazir pumuning tu avimin Iesusin gani

(Luk 24:13-35)

12 Egha dughiar kamnaghra gin Iesus gumazir igharazim in min otozi suren gumazir pumuning nguibar ekiamin azenan zuima an aning bato. 13 Ezi aning uamategha iza

bizir kam in gun maraziv kemezi, me uaghan nighnizir gavgavim aning in akabar itir puvati.

Iesus me damuamin ingangarimin gun uan suren gumazibav gei

(Matyu 28:16-20 ko Luk 24:36-49 ko Jon 20:19-23)

14 Egha gin 11 plan suren gumaziba apima Iesus uabi isa men aka. Egha a, me nighnizir gavgavim puvatizir bizim ko, me navir gavgavim ikia a ua dikavizi migirigiam marazi an ganigha migeima me nighnizir gavgavim migirigiar kam in itir puvati, ezi bizir kaba bagha Iesus me migia men atari. 15 Egha a kamaghin me migei, “Mangi nguazir kam bar a daruva nguazir kam in itir gumazamiziba bar akar aghuim me mikim. 16 Eghti tina nighnizir gavgavim nan ikiva, egh rueghti, God an akuraghti, a zurara God ko ikiam. Eghti tina nighnizir gavgavim nan itir puvati, a God in kotin ikiva ivezir kuram iniam. 17-18 Eghti nighnizir gavgavim nan itiba, mirakelin arazir kaba uaghan me bativam: me nan ziam duar kuraba batoghiva, me nguibabar akar fozir puvatizibav kimiva, egh kuruziba uan dafaribar dar suigham. Egh me imezir dipar ariagheritamar ameghti a tong men navibagh asighasighan kogham. Egh me uan dafariba isi arimariar gumazibar arighti men arimariaba givam.”

God Iesus inigha uan Nguibamin ghuavanabo

(Luk 24:50-53 ko Aposel 1:9-11)

19 Egha Ekiam Iesus bizir kabar me mikemegha givazima God a inigha uan nguibamin ghuavanabo. Ezima a God in agharir guvimin amadaghan aperaghav iti. 20 Ezima an suren gumaziba nguazir kam in danganiba bar dar ghuava akam akuri. Ezi

16:7: Mt 26:32, Mk 14:28 16:9: Lu 8:2 * 16:9: (16:9-16) Fofozir gumazir aviriba Sapta 16, ves 9 in kegha ghua 20 in tuzir akabav gia ghaze, Mak uabi an osirizir pu, gumazir mam gin an osiri. 16:10: Lu 24:10 16:14: 1 Ko 15:5 16:15: Mt 28:19, Ap 1:8, Kl 1:23 16:16: Jo 3:18, 3:36, 12:48, Ap 2:38, Ro 10:9, 1 Pi 3:21 16:19: Sng 110:1, Ap 1:2-3, 1:9-11, 2:33-34, 7:55 16:20: Ap 5:12, 14:3, 1 Ko 2:4-5, Hi 2:3-4

Ekiam me ko ingara uan akam gav-gavim a ganiga mirakelin araziba sara akakasi, kamaghin gumazamiz-iba fo, akar kam guizbangira.

Luk Osirizir Akar Aghuim

Akar Faragha Zuim

Luk Osirizir Akar Aghuimın, e Iesusın garima, a Israelbar gumazamiziba ua me inigha, egha Kantrin Igharazibar Gumaziba, uaghan me ini. Ezi Iesus uan ingangarim damuasa, kamaghın gumazamizibav miġia ghaze, God akar aghuim gumazir onganaraziba mikınasa na ginaba. Ezi kamaghın amizıma, Ekiamin Duam nan iti. (Luk 4:18ın gan.) Ezi bar guizbangıra, akınafarir kamın Luk Iesus geghara ghaze, a gumazamizir osımtızir avırıba aterıbar apangkuvigha deravıra me gami.

Bizir Iesus amıba, da an adarazir gamıma, me bar a gakonge. Dughiar Maria a batezimın, gumazamiziba bar akonge (Luk 1:42-48, 2:10), egha ghua akınafarim ġıvazı naghın tuzi, Iesus Godın Nguıbamın ghuavanabozıma, me bar akuega mamaghıra iti. (Luk 24:52ın gan.)

Iesusın ikimirimın bizir avırıba Luk uabıra dagh eghari. Bizir kaba, da akınafarir ıgharazitamın itir puvati. Luk uabıra, Iesus nguazımın izezir bizir avırir otıvizıbagh eghari. Luk uabıra, a Iesusın akar ısın zuir kam geghari, a kamakın: Gumazir mam osımtızim tuavımın a bato, ezi Samarian gumazim an akura. Ezi akar ısın zuir ıgharazim, Luk a geghari, otarım afezıam ategha ghua tintinıbar aruıgha ġın uamategha ize. Egha Luk Iesusın akar ısın zuir mabanang uaghan dagh eghari. Egha Luk uabıra, bizir Sakius batozim geghari, kar gumazir dagıaba isim.

Bizir maba Luk akar avırıba dar iti, dar kara: God ko mikimıvıra ikıamin arazim, ko Godın Duamın ingangarım, ko God gumazamizıbar arazir kuraba ġın amadir arazim.

Egha Luk uaghan amizıba ingarizir bizıbar akar avırıba da iti.

Lukın akaba, da akınafarir kamra itir puvati. Luk uaghan akınafarir ıgharazim osiri, e a dibora ghaze, Aposelbar Ingangarıbar Akınafarım. E fo, Iesus Godın Nguıbamın ghuavanabogha ġıvazıma, Aposelba bizir avırıbagh ami. Ezi akınafarir kamın aven, Luk aposelba amizir bizıbar eghaghanım osiri.

Luk osirizir akar faragha zuim

¹⁻⁴ Gumazir aruam, Tiofilus, ni fo, gumazir avırıba God en tongın amizir bizıbar ganıgha, dar gun osirasava ami. E gumazir uari uan damazıba ganizıbar akam baraki. Egha me faragha Godın akamın ingangarir gumazıbar otıvıgha, egha an akam akuri. Kamaghın amizı, ki uaghan akar kam osirıgh ni bagh anemangasa. Egha ki deraghavıra dar mıngarıbagh foghasa ingara ghua dagh foghava, ni bagha bar deravırıma da osiri. Ni dar gan fogh suam, bizir ni oraghizir kaba da guızın bizıba.

Jon Gumazıba Ruer Gumazımın amebam a batezir dughiam, ko Maria Iesus batezir dughiamın miġirıgiam (Sapta 1:5-2:52)

Ensel Sekaraian miġia ghaze, Jon otogham

⁵ Dughiar kamın Herot Judian atrıvımın itıma, Godın ofa gamir gumazir mamın zıam Sekaraia, an Abıyan adarazir gumazir mam. Ezıma an amuım Elisabet, an Aronın ovavım. ⁶ Anıng bar deraghavıra Godın arazıba koma an akam baragha dar ġın zui. Ezıma God anıngın garıma, anıng an damazımın bar dera. ⁷ Elisabet furabagħ ati, kamaghın amizıma anıng borıba puvatıghava, dughiar ruarım pura ikıa ghua bar ghuri.

8 Ezi dughiar mamın ofa gamir gumaziba ingarima, Sekaraia uaghan ofa gamir gumazimın mın Godın damazimın ingari. 9 Ezi me Godın Dipenimın ofa gamir gumazibar arazibar gıntıgha, gumazim amısvasa me dagıabagh da kuri. Ezi God anemısefe. Eghtı Sekaraia Godın Dipenimın aven mangı mıgharır mughurıar aghuım zuım dapongam.* 10 Ezıma mıgharır mughurıar aghuım zuım dapongamın dughıam otozıma, gumazamızır Godın zıam feba, Godın Dipenimın mıriamın uarı akuvagha God ko mıgei.

11 Ezıma Ekıamın Ensel a batogha, mıgharır mughurıar aghuımın ofan danganimın agharır guvimın amadaghan tughav itı. 12 Ezi Sekaraia an apıgha dıgavır kuram gamıgha bar atıatingı. 13 Ezıma ensel kamaghın a mıgei, “Sekaraia, nı atıatingan markı, nı God ko mıkememiz mıgırıgıam, God a barakı. Ezıma nın amuım Elisabet nı bagh otarım bategham. Eghtı nı zıar kam, Jon a datıgh. 14-15 Egh nı bar akuegh navır amırızımın ikı. Eghtı a Godın damazımın zıar ekıam inıam, kamaghın gumazamızır avırıba an otoghamın dughıamın bar akuegham. Eghtı a wain ko dipar onganıbar aman kogham. Egh a uan amebamın navır averıamın aven ikıvıra ikıtı, Godın Duam bar a gızıvagham. 16 Egh a uam Israelın gumazamızır avırıba inıgh men Ekıam God bagh mangam. 17 Egh Elaijan itır Godın Duam ko gavgavır kamra Jon Ekıamın faragh mangıva, afeziabar amutıma me uan borıba ua dagh fueghıva, akırıba ragha God gasarazıba ua me damutıma me ua nıghnızır aghuıbar gumazıbar amuva, egh gumazıbar kımıtıma

me uarı akırıghası Ekıam mızuam ikıam.”

18 Ezi Sekaraia enselın azara, “Kı ghurızı, nan amuım uaghan ghurıgha gıfa. Kamaghın amızı, kı manmaghın bizır kam guızbangıra a gıfogham?”

19 Ezi ensel an akam ikara, “Kı Gebrıel. Kı Godın damazımın tughav itı. God uabı na amadazıma, kı akar aghuır kamın nı mıkımasa ize. 20 Nı nan akaba baregha nıghnızır gavgavım dar itır puvatı. Ezi bizır kam bagh nı mıkıman kogh nımıra ikıam, mamaghıra ikıtıma bizır kaba otıvamin dughıam otogham.”

21 Ensel Sekaraia mıgeıma, gumazıba ko amızıba azenan ikıa Sekaraia mızua ghuav amıragha pura nıghnısi, manmaghın amızım a dughiar ruarımın Godın Dipenimın aven itı? 22 Ezi an azenan otoghava, me mıkıman asaghasakı. Ezi me fo, a tı Godın Dipenimın aven irebamın mın bizıtımın ganı. Egha an akamın me mıgeır puvatıgha dafarıbara me mıgei.

23 Eghava an ingangarır dughıam gıvazıma, a uan nguıbamın ghu. 24 Ezıma dughiar maba ghua gıvazıma an amuım Elisabet navım ada 5 plan iakinıbar uabı modo. 25 Egha a kamaghın mıgei, “Ekıam na bagha bizır kam gamı. A nan apangkuvıgha nan aghumsızım gumazamızıbar damazımın anedangı.”

Ensel Maria bagha akam inıgha zui

26 Egha Elisabetın navır adasem 6 plan iakinımın otozıma, God ensel Gebrıel Nasaretın anemada, Galılın Dıstrıghın aven itır nguıbam. 27 Ezi ensel ghua, guvır ıgıar gumazıtım koma akuızır puvatızım, an zıam Maria, me gumazım Josepın ikıasa

1:9: Kis 30:7-8, 1 Sml 2:28, 2 Sto 29:11 * 1:9: (1:9) Kar men arazım, God gumazım uan ingangarım bagha anemısvasa, me ikararır kam gamı. İkararır kam a satun ikararır bizıba inıasa ikararımın amır puvatı. 1:10: Wkp 16:17, MAA 8:3-4 1:12: Het 6:22, Dan 10:8, Lu 1:29, Ap 10:4 1:16: Mal 4:5-6 1:17: Mal 3:1, 4:5-6, Mt 11:14, 17:11-13, Mk 9:12 1:18: Stt 18:11 1:19: Dan 8:16, 9:21, Mt 18:10, Hi 1:14 1:20: Ese 3:26, 24:27, Lu 1:45 1:23: 1 Sto 9:25 1:25: Stt 30:23, Ais 4:1, 54:1, 54:4 1:27: Mt 1:18, Lu 2:5 1:28: Het 6:12, Dan 9:23, 10:19

a ginaba. Josep, an Atrivim Devitin ovavimra. ²⁸ Ensel a bagha ghuava kamaghin a migei, “Dughiar aghuarim Maria. Ekiam ni gifongegha deravira ni gamua egha ni ko iti.” ²⁹ Ezi Maria an akam baregha digavir kuram gamigha pura nighnisi, “Kar akar manmaghin amizim?”

³⁰ Ezi ensel kamaghin a migia ghaze, “Maria, ni atiangan marki, God bar ni gifuegha ni ko iti. ³¹ Ni oragh, ni navim asegh otarim bateghiva, ziar kam Iesus, a datigh. ³² A ziar ekiam ikiti, me suam, kar Godin bar pin itimin otarim. Eghti God a damighti, a uan ovavim, Atrivim Devitin min ikiam. ³³ Eghti a Jekopin adarazir atrivimin ikivira ikiam. Eghti a bizibagh ativamin dughiar kam givaghan kogham.” ³⁴ Ezima Maria kamaghin enselin azara, “Ki guivir igiar patamin itir puvatizim. Ezima bizir kam manmaghin na batogham?” ³⁵ Ezi ensel an akam ikaragha kamaghin migei, “Godin Duam ni bagh izeghti bar pin itir Godin gavgavim ni avaragham. Eghti borim Godin damazimin zueghti me Godin Otarim a darigham. ³⁶⁻³⁷ Bizitam Godin aven kozir puvati. Nin anabam Elisabet, a ghurigha, egha uaghan navim adai. Me ghaze, an navim asangan kogham, ezi an navir adasem datirighin iakinir 6 plan tu.” ³⁸ Ezi Maria kamaghin ensel ikara, “Ki Godin ingangarir amizim. Ni mikemezir moghira God bizibar na damu.” Ezi ensel anetegha ghu.

Maria Elisabetin ganasa zui

³⁹ Ezi dughiar kam in Maria uan biziba akirighava zuamira nguibar ekiar Judian Distrighin mighsiamin itimin ghu. ⁴⁰ Egha a Sekarain dipenimin aven ghugha dughiam Elisabet ganingi. ⁴¹ Ezi Elisabet Marian tiarim barazima, an borim an

navimin aven aguaghfa, ezima Elisabet Godin Duam a gizifa. ⁴² Eghava a pamtemin tiarim akarigha kamaghin migei, “Ni amizibagh afirazi God bar bizir aghuim ni gami. Egh a uaghan bizir aghuim borir ni oteghamim gami. ⁴³ Ezi God tizim bagha deravira na gami, ezima nan Ekiamin amebam na bagh izi? ⁴⁴ Ezi ki ni barazi, ni dughiam na ganingizima borir na navir averiamin itim bar akuegha aguaghfa. ⁴⁵ Ni nighnizir gavgavim Godin iti, ezi Ekiam ni mikemezi moghin bizibar ni gami. Kamaghin ni bar akongegh.”

Marian ighiam

⁴⁶⁻⁴⁹ Ezi Maria kamaghin migei,

“Ki pura Ekiamin ingangarir amizim, kamaghin amizima a na giniri. Kamaghin nan navim Ekiamin ziam fe.

Ezi nan duam God bagha bar akonge,
a nan akurvazim.

God a bar gavgavigha bizir bar ekiabar na gami.

Ezi an ziam bar zuegha dera.

Kamaghin amizi, datirighin tugh mangi

gumazamiziba na mikim suam,

God deravira ni gami.

⁵⁰ Ezima a gumazamizir an atiatiava an apengan itibar apangkufi.

A kamaghira datirighin itir gumazamizibar amu

gin izamin gumaziba ko amizibar amu mamaghira ikiam.

⁵¹ A uan dafarimin bizir bar gavgavibagh ami.

Gumazir uarira uan ziaba feba, a men agirazima me are.

⁵² God atrivibar gavgavim dikabiragha gumazir kiniba fe.

⁵³ A bizir aghuiba isava mitiriaba azibagh aniga,

1:31: Ais 7:14, Mt 1:21, Lu 2:21 **1:32:** Sng 132:11, Jer 23:5, Mk 5:7 **1:33:** Dan 2:44, 7:14, 7:27, Mai 4:7, Jo 12:34, Hi 1:8 **1:35:** Mt 1:20, 14:33, Jo 1:34, Ap 8:37 **1:41:** Lu 1:15 **1:42:** Lo 28:4, Het 5:24 **1:45:** Lu 1:20 **1:50:** Kis 20:6, Sng 103:13-18 **1:51:** 2 Sml 22:28, Sng 33:10, 98:1, Ais 40:10, 1 Pi 5:5 **1:52:** 1 Sml 2:6, Jop 5:11, 12:19, Sng 113:6, 147:6 **1:53:** 1 Sml 2:5, Sng 34:10, 107:9

biziba bar izivaziba amangizima me pura ghue.

54-55 A uan ingangarir gumazim Israhel in akura.

Egha en ovavibagh amizir akar gavgavim ginighnighavira iti.

Egha Abraham in apangkuvigha, egh gin otivamin gumazibar apangkuvigh mamaghira ikiam.”

56 Ezi Maria iakinir pumuning ko mikhezim in Elisabet ko ikegha gin uamategh uan nguibamin ghu.

Elisabet Jon batezir dughiam

57 Ezima Elisabet otamin dughiam otozima, an otarim bate. 58 An boroghira itir darasi koma an anababa kamagh in oraki, Ekiam an apangkuvigha bizir aghuim a gamizima, me a ko bar akonge.

59 Ezi an 7 plan dughia ba givazima, me borim in mikarzir mogomem aghorasa izi. Egha me an afeziam in ziam Sekaraia a darighasa. 60 Ezima an amebam kamagh in me migei, “Puvati! E Jon a darigham.” 61 Ezi me kamagh in a migei, “N in anabatam ziar katam itir puvati.” 62 Egha me dafarimra an afeziam in azangsis, a ziar manatam uan otarim darigham.

63 Egha Sekaraia an ziam osirasa biziba bagha dafaribara men azangsis. Egha kamagh in osiri, “An ziam Jon.” Ezima me kamagh in ganigha bar aguaghfa. 64 Ezima an akam zuamira kuiaghrizima an mizem firaghrizima, a maghira migiava God in ziam fe. 65 Ezima an borogh in itir darazi kamagh in ganigha, bar atiatingi. Ezima Judian Distrigh in itir nguibar mighsiabar itibar gumaziba bizir otivizir kaba baregha dar gun uariv gei. 66 Ezi Ekiam in gavgavim borir kam ko iti. Ezima

me bar moghira bizir kam baregha, a ginighnigha a bagha azangsis, “Borir kam bar manmaghira otogham?”

Sekaraian ighiam

67 Ezima an afeziam Sekaraia God in Duam a givazima, a God in nighnizim in gun migei,

68 “Ekiam iza uan gumaziba ko amiziba ua me ini,

kamagh in amizima, e an ziam fe, a Israelbar God.

69 God en akurvaghasa uan ingangarir gumazim Devitin adarazir aven gumazir bar gavgavim amisefe.

70 God in akam inigha izir gumaziba bizir kam in gun fomira kamagh in me mikeme.

71 An en apaniba koma en atara pazav e gamibar dam e iniasa ize.

72 Egh apangkuvim en ovavibar akakaghiva, uan Akar Dikirizir Gavgavim nirigham,

73 akar gavgavir en ovavim Abraham ganingizim.

74 Egh en apaniba dam e iniva, en amamangatightima e an ingarsiva atiatingan koghiva,

75 eghiva e an damazim in arazir aghuir a ifongezibar gin mangam,

eghti a ifongezir arazir aghuir kaba en ikiam.

76 Ezi ni nan borim, ni faragh mangi Ekiam bagh tuavim akir.

Kamagh in amizim, me God in bar pin itim in akam inigha izir gumazim ni darigham.

77-78 God in apangkuvim e ko itima, a uan gumamaziba ua me iniamin fofozim me ganiga, men arazir kuraba gin amadi.

1:54-55: Stt 17:7, 17:19, 18:18, 22:17, Sng 98:3, 132:11, Ais 41:8, Mai 7:20, Ro 11:28, Ga 3:16 1:59: Stt 17:12, Wkp 12:3, Lu 2:21 1:60: Lu 1:13 1:66: Stt 39:2, Sng 80:17, Ap 11:21 1:67: Jol 2:28 1:68: Sng 41:13, 72:18, 106:48, Lu 7:16 1:69: Sng 18:2 1:70: Jer 23:5-6, Dan 9:24, Ap 3:21, Ro 1:2 1:71: Sng 106:10 1:72: Stt 17:1, 17:7, Wkp 26:42, Sng 105:8-9, 106:45 1:73: Stt 22:16-17, Mai 7:20 1:74: Ro 6:18, 6:22, Hi 9:14 1:75: Ef 4:24, 2 Ti 1:9, Ta 2:12-14, 1 Pi 1:15, 2 Pi 1:4 1:76: Ais 40:3, Mal 3:1, 4:5, Mt 3:3, 11:10 1:77-78: Jer 31:34, Ais 60:1-2, Mk 1:4, Lu 3:3

Ezima aruemin angazangarim Godin Nguibamin ikegh e bagh izighram.

⁷⁹ Egh angazangarim mitarmemin ikiava aremeghasava amibagh feghiva, egh navir amirizimin tuavim en suebar akagham.”

⁸⁰ Ezima Jon gin aghuiga givazima an duam uaghan aghua gavgafi. Egha a Judian nguazir gumaziba puvatizimin iti. Egha ghua an azenim girigha Israelin gumazibar damazimin oto.

2

Maria Iesus bate (Matyu 1:18-25)

¹ Ezi dughiar kam Sisar Ogastus akar gavgavim amadagha ghaze, “Rom garir nguibabar gumazamiziba bar mangi uan ziaba osir.”

² Dughiar kam Kwirinius, a Sirian gumazir dapanimin itima, ziaba osirir dughiar faragha zuir kam oto.* ³ Ezi gumazamiziba uan ziaba osirasa uan nguibabara zui. ⁴ Ezi Josep uaghan Devitin anabar mam. Kamaghin a Galilin Distrighin itir nguibam Nasaret ategha, Judian Distrighin itir nguibam Betlehemin zui, kar Devitin nguibam. ⁵ A mangiva uan amuir inabazim Maria ko aning uan ziamning osirasa. Dughiar kam Maria borimin navim adai. ⁶ Egha aning ghuava Betlehemin itima, Maria borim batamin dughiam oto. ⁷ Ezi a uan otarir ivariam bate. Egha borim inir avizibar a nomke. Dughiar kam dipenir akuim izifa. Kamaghin amizi, aning borim isava bulmakauba apir danganimin aneti.

Enselba akam inigha sipsipbar garir gumaziba bagha zui

⁸ Ezi sipsipbar garir gumazir maba nguibamin azenan ikiava, dimagaribar uan sipsipbar gara me geghufi. ⁹ Ezi Ekiamin enselin mam pura me batozi, Ekiamin angazangarim me gisira. Ezi me bar atiatingi. ¹⁰ Ezi ensel kamaghin me migei, “Ia atiatingan marki. Ia oragh! Ki akar aghuim inigha ia bagha izi. Akar aghuir gumazamiziba bar me damighti, me bar akongegham.

¹¹ Datirighin Devitin nguibamin akurvazir gumazim ia bagha oto. A God Ua Gumazamiziba Iniasa Misevezir Gumazim, a en Ekiam. ¹² Ia mangi kamaghin ganigh fogh, ia gantima me borim inir avizibar a nomkeghiva bulmakauba apir danganim datightima a irighiv ikiam.” ¹³ Ezi maghira, Godin nguibamin enselin avirir bar dafam otogha enselin kam ko me Godin ziam fa kamaghin migei,

¹⁴ “Ia bizibar pin itir Godin ziam fi. Eghti nguazimin itir gumaziba ko amizir God ifongeziba, me navir amirizimin iki.”

Sipsipbar garir gumaziba Iesusin ganasa zui

¹⁵ Ezi enselba sipsipbar garir gumaziba ategha Godin nguibamin ghuezima, ezi sipsipbar garir gumaziba uarira uariv gei, “Aria, e Betlehemin mangiva Ekiam e mikemezir bizir otozimin ganika.” ¹⁶ Egha me zuamira ghuava Josep ko Marian api, egha borimin garima a bulmakauba apir danganim girighav iti. ¹⁷ Egha sipsipbar garir gumaziba borimin ganigha, egha ensel borimin gun me mikemezir akabar gun gumazir igharazibav gei. ¹⁸ Ezi gumazamiziba sipsipbar garir gumazibar eghaghanim baregha digavir kuram gami. ¹⁹ Ezi Maria bizir kaba uan

1:79: Ais 9:2, 49:9, 58:8, Mt 4:16, Ap 26:18 **1:80:** Mt 3:1, 11:7, Lu 2:40 * **2:2:** (2:2) Dughiar kam, Romin gavman Israelbar nguibabara bar dagh ativagha dar gari. Israelin nguibar ekiam, a Provins Sirian aven iti. Romin gavmanin gumaziba, me men garir atriviba dibora ghaze, “Sisar.” **2:5:** Lu 1:27 **2:7:** Mt 1:25 **2:10:** Stt 12:3, Mt 28:19, Mk 1:15, Lu 24:47, Kl 1:23 **2:11:** Ais 9:6, Mt 1:16, 1:21, Ap 2:36, Fl 2:11 **2:13:** Sng 103:20, Dan 7:10, Hi 1:14, MAA 5:11 **2:14:** Ais 57:19, Lu 19:38, Ro 5:1, Ef 2:17, Kl 1:20 **2:16:** Lu 2:10-12 **2:19:** Lu 1:66, 2:51

navir averiam gatigha, egha dagh nighnighavira iti. ²⁰ Ezi sipsipbar garir gumaziba uamatenge. Ensel me mikemezi me oraghizi moghin bizibar gari, da otifi. Kamaghin me bar akuegha Godin ziam fa zui.

Godin ensel me mikemezi mokon, me ziam Iesus a gati

²¹ Ezi 7 plan dughiaaba givazima an mikarzir mogomem aghoramin dughiam otozi me ziam Iesus a gati. Maria tighar navim asangam, ensel faragha a gatizir ziam.

Simeon ko Ana Godin Dipenimin Iesusin gari

²² Ezi Moses Osirizir Arazibar min amebam Godin damazimin zueghamin dughiam otozima, Maria ko Josep borim inigha Ekiam daningasa Jerusalem zui. ²³ Ekiam Moses ganingizir arazibar osizirim iti, borir otarir ivariaba me da isi ua Ekiam daningam. ²⁴ Ezi aning Ekiamin arazir osiriziba mikemezi moghin, aning ofa damuasa, kuarazir bunbar pumuning, o bunbamin min gari kuarazir igiar pumuning inigha izi.

²⁵ Ezi Jerusalem aven gumazir mam, an ziam Simeon, a Godin damazimin deragha God baghavira iti. A Israelin gumazamizibar osimtiziba a givamin dughiam bagha mizuai iti. ²⁶ Godin Duam bizir kam azenarama an akagha gifa, a faragh Ekiamin Kraiss (Gumazir God Ua Gumazamiziba Iniasa Misevezim), an an ganighiva, gin aremegham.† ²⁷ Kamaghin amizima Godin Duam nighnizim a ganingizima a Godin Dipenir avizimin zui. Ezi Josep ko Maria Iesus inighava aven iza Ekiamin arazir osirizim mikemezi moghin, a damuasa. ²⁸ Ezi Simeon Iesus inighava uan dafarimningin a ifiraghava Godin ziam fa kamaghin migei,

²⁹⁻³² “Ekiam, ki nin ingangarir gumazim.

Eghti nin akurvazimin angazangarim ni Kantrin Igharazibar Gumaziba me daningam.

Egh ziar ekiam Israelbar aningam; me nin gumazamiziba.

Ezi ni gumazamizibar damazibar me bagha akurvazir bizir kam gami.

Ezi ni en akuragh ua e iniamin bizir kam, ki uan damazimin an ganigha gifa.

Kamaghin amizi, ni fomira mikemezi moghin ni na ateghti ki mangi, navir amirizimin ikiam.”

³³ Ezi borimin amebam ko afeziam Simeon an gun mikemezir migirigiaba baregha aning nighnizir aviribagh ami. ³⁴ Ezi Simeon ghaze, God bizir aghuiba ia bagh a dar amu, egha Simeon an amebam Maria kamaghin a migei, “Borir kam God a ginaba, eghti Israelin aviriba God bagh tugh gavgavigham. Eghti aviriba iregham. Eghti gumazamiziba bizir an amibar ganiva akar kurabar dav kimam. ³⁵ Kamaghin gumazir aviribar nighnizir navimin aven itiba azenan otivam. Eghti osimtizir ekiar mam uaghan nin mikarzimin otivam.”

³⁶ Ezi Godin akam inigha izir amizir mam iti, an ziam Ana, a Panuelin guivim, Aserin anabam. A faragha pam in itima aning in 7 plan azeniba, ezi an pam aremezima, ezi datirighin a bar ghuri. ³⁷ Egha 84 plan azeniba, a odiarimin iti. A Godin Dipenim ataghrazir pu, egha dimagariba ko arueba Godin ziam fa, egha dagheba ataghragha God ko migei. ³⁸ Egha dughiar kamra a uaghan iza men miriamin tu. A biziba bagha God minabi. Egha borir kam in gun gumazamizir

2:21: Wkp 12:3, Mt 1:21, 1:25, Lu 1:31, 1:59 **2:23:** Kis 13:2, 13:12-15, Nam 3:13, 8:17 **2:25:** Ais 40:1, 49:13, Mk 15:43, Lu 2:38 **2:26:** Sng 89:48, Hi 11:5 † **2:26:** (2:26) Kraissin mingarimra kara, God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim. **2:34:** Ais 8:14, Hos 14:9, Mt 21:42, Ap 28:22, Ro 9:32-33, 1 Ko 1:23, 1 Pi 2:7-8 **2:35:** Sng 42:10, Jo 19:25 **2:37:** Ap 26:7, 1 Ti 5:5 **2:38:** Ais 52:9, Mk 15:43, Lu 2:25, 24:21

aviribav gei, me God ua Jerusalemın itir gumaziba ko amiziba iniamin dughiam mizuai.

Josep uamategha Nasaretin zui

³⁹ Egha Josep ko Maria biziba bar Ekiamın arazir osirizim mikemezi moghin dagh amigha givagha, egha uamategha Galilin Distrighin aven itir nguibam Nasaretin zui. ⁴⁰ Ezi borim aghuiga mikarzimın gavgafi. Ezi fofozir aghuim bar a gizifa. Ezi bizir aghuiba God a bagha dagh ami.

Iesus otarir igiamra ikiava, Godin Dipenimin ghu.

⁴¹ Azeniba zurara Iesusın amebam ko afeziam, God Israelbagh Itazir Dughiamın Isam bagha Jerusalemın zui. ⁴² Ezi an azenir 12 plan otogha, arazim mirara me isam bagha zui. ⁴³ Isam givazima, an gin, an amebam ko afeziam uamategha nguibamin zuima, aningın otarim Iesus, a Jerusalemra itima aning a gifozir puvati. ⁴⁴ Aning ghaze, a ti uan namakaba ko izi. Egha aruer kamın ghuavira iti. Egha aning maghira uan namakaba koma anababar torimın a bagha rui. ⁴⁵ Egha aning an apizir puvati, egha aning a bagh ruiasa uamategha Jerusalemın zui. ⁴⁶ Dughiar mikezimın gin aning Godin Dipenimin avizimın an api. A tisabar torimın aperaghav iti, egha me baragha azangsizibar me gami. ⁴⁷ Gumazir kaba bar an fofozim ko akar ikarvazir kaba baragha egha digavir kuram gami. ⁴⁸ Ezi an amebam ko afeziam an apigha, egha digavir kuram gami. Egha an amebam kamaghın a migei, “Nan otarim, ni tizim bagha arazir kurar kamın ga gami? Ga ni bagha bar osemegha ni buri.” ⁴⁹ Ezi a kamaghın aningın azara, “Gua tizim bagha na buri? Gua ti fozir puvati, ki uan Afeziamın Dipenimin aven ikiam?” ⁵⁰ Ezi an aningın migeir bizimın mingarim aning a gifozir puvati.

⁵¹ Egha a aningın akam baregha aning ko Nasaretin uaghiri. Ezi an amebam bizir kaba baregha dagh nighnighavira iti. ⁵² Ezi Iesus fofozim ko mikarzim sarama aghui. Ezi an araziba God koma gumazibagh amima, me a gifonge.

Jon Iesus bagha tuavim akiri

3

(Sapta 3:1-4:13)

Jon, Gumaziba Ruer Gumazim, faragha izava Iesusın akam akuri (Matyu 3:1-12 ko Mak 1:2-8 ko Jon 1:19-28)

¹ Dughiar kam Taiberius Sisarin 15 plan azenimın Romın atrivimın itim oto. Ezi Pontius Pailat Judian Distrighin gavmanın gumazir dapanimın iti, Herot Galilin Distrighin gavmanın gumazir dapanimın iti. Ezi an aveghbuam Filip Iturian Distrigh ko Trakonitisın Distrighin gavmanın gumazir dapanimın ti, ezi Lisantias Abilenen Distrighin gavmanın gumazir dapanimın iti. ² Ezima Anas ko Kaiafas Godin ofa gamir gumazir dapanimningın iti. Dughiar kam Jon, Sekaraian otarim, gumaziba itir puvatizir danganimın itima, God uan migirigiam a ganingi. ³ Ezi Jon Jordanin dipar miriamın aruava akam kura kamaghın migei, “Ia uan navibagh iraghiva ruegti, God ian arazir kuraba gin amadagham.” ⁴ Godin akam inigha izir gumazim Aisaian akinafarimın osirizir migirigiabar mirara ghu, a kamaghın migei,

“Gumazir tiarir mam gumaziba puvatizir danganimın dia ghaze, ‘Ia Ekiam baghiva tuaviba azeniva, dar kir.

⁵ Kukuniba apemiva, mighsiaba ko akiribar amuti da magiri. Tuavir ighuagha aruiba dar amuti da voroghira iki.

2:39: Mt 2:23

2:40: Lu 1:80, 2:52

2:41: Kis 12:1-27, 23:14-17, 34:23, Lo 16:1-8

2:49: Jo 2:16

2:50: Lu 9:45, 18:34

2:51: Lu 2:19

2:52: 1 Sml 2:26, Snd 3:4, Lu 1:80

3:2: Lu 1:80

3:3: Ap

13:24, 19:4

Egh tuavir kurabar amuti da deragh.

⁶ Eghti nguazir kamin gumazamiziba bar
Godin akurvazimin ganam.’ ”

⁷ Ezi Jon gumazamizir bizir ruasa a bagha izibav gei, “Ia kuruzir divir anababa! Tina ia mikemezi ia Godin adarimin ari mangasa? ⁸ Ia navim girazir arazibara amu. Egh ia pura Abrahamin ovavibar uari arigh mikiman marki. Ki ia migei, God dagiar kabara amighti da Abrahamin ovavibar min otivighamin gavgavim iti. ⁹ Sobiam datirighin temer povibar iti, eghti temer dagher ovizir aghuiba itir puvatiziba, God bar da okeghiva da isiva avim mikinam.”

¹⁰ Ezi gumazamiziba Jonin azara, “Ezi e manmaghira damuam?” ¹¹ Ezi Jon me ikara, “Gumazir korotiar aven azuir pumuning itim, tam isi gumazir puvatizim daningigh. Ezi dagheba itiba uaghan kamaghira damu.” ¹² Ezi gavmanin dagiaba isir gumaziba uaghan ruasa ize. Egha me azangsiha ghaze, “Tisa, e manmaghira damuam?” ¹³ Ezi a kamaghin me migei, “Gumazibar dagiabagh isin ua dagiataba inian marki.” ¹⁴ Ezi midorozir gumazir maba Jonin azara, “Ezi eia, e manmaghin damuam?” Ezi a me ikara, “Gumazamizibar dagiaba okimsiva akar ifavaribar me gasan marki. Ia uan ingangarimin ivezimra initi deragham.”

¹⁵ Gumazamiziba bizir kabar garima men navir averiaba me ginivima me pura nighnigha ghaze, Jon ti God Ua Gumazamiziba Iniasa Misevezir Gumazim? ¹⁶ Ezi Jon bar men nighniziba ikara, “Ki dipamin ia rue. Ezi gumazir mam gin izam, an gavgavim bar nan gavgavim gafira. An dagarir asuabar beniba ki da firan gavgaviba puvati. A Godin

Duam ko avimin ia ruam. ¹⁷ A witba misevir savol an agharimin iti, eghti a uan witba misiva dar daghebar arighiva, witba misevir dipenimin witin miseviba aviva, egh dar miseviba avir munger puvatizimin da akuntima, da isiam.” ¹⁸ Egha Jon migirigiar avirir maba sara me migia men navibagh inifi. Egha kamaghin akar aghuim me mikiri.

Herot Jon kalabus gati

¹⁹ Ezi dughiar kam Herot gavmanin gumazir dapanimin ti. A uan aveghbuam Filipin amuim Herodias koma akui, egha arazir kurar maba sarama ami. Ezi kamaghin Jon Herodias bagha Herotin guam gatigha a mikeme. ²⁰ Herot uan arazir kurar maba ko kam sara isin atighava, Jon kalabus gatighava an tiam asara.

Jon Iesus rue

(Matyu 3:13-17 ko Mak 1:9-11)

²¹ Jon gumazamiziba ruer dughiam, Iesus uaghan, Jon a rue. Ezi Iesus uan afeziam God ko migeima, overiam kuiaghrizi, ²² Godin Duam bunbamin nivafizim gavagha a bagha izaghiri. Ezi tiarir mam overiamin otogha kamaghin migei, “Ni nan Otarim, Otarir ki ifongezim. Ki ni bagha bar akonge.”

Iesusin inaziba ko ovaviba

(Matyu 1:1-17)

²³ Dughiar kam Iesus uabi 30 plan azeniba. Ezi a uan ingangarim maghiram a gami. Gumaziba ko amiziba ghaze, Iesus Josepin otarimra. Ezi Josep Helin otarim. ²⁴ Ezi Heli Matatin otarim. Ezi Matat Livain otarim. Ezi Livai Melkin otarim. Ezi Melki Janain otarim. Ezi Janai Josepin otarim. ²⁵ Ezi Josep Matatiasin otarim. Ezi Matatias Amosin otarim. Ezi Amos Nahumin otarim. Ezi Nahum Eslin otarim. Ezi Esli Nagain otarim. ²⁶ Ezi Nagai Matin otarim. Ezi Mat Matatiasin

3:6: Sng 98:2, Ais 52:10

3:7: Mt 12:34, 23:33

3:8: Jo 8:33, 8:39

3:9: Mt 7:19

3:10: Ap 2:37

3:11: Lu 11:41, 2 Ko 8:14, Je 2:15-16, 1 Jo 3:17

3:12: Mt 21:32, Lu 7:29

3:13: Mt 21:32, Lu 7:29

3:14: Kis 23:1, Wkp 19:11

3:16: Mt 3:11, Ap 13:25

3:17: Mai 4:12, Mt 13:30

3:21: Jo 1:32

3:22: Stt 22:2, Sng 2:7, Ais 42:1,

Mt 3:17, 17:5, Mk 1:11, Lu 9:35, Jo 1:32

3:23: Lu 4:22, Jo 6:42

otarim. Ezi Matatias Seminin otarim. Ezi Semin Josekin otarim. Ezi Josek Jodan otarim. ²⁷ Ezi Joda Joananin otarim. Ezi Joanan Resean otarim. Ezi Resea Serubabelin otarim. Ezi Serubabel Sealtielin otarim. Ezi Sealtiel Nerin otarim. ²⁸ Ezi Neri Melkin otarim. Ezi Melki Adin otarim. Ezi Adi Kosamin otarim. Ezi Kosam Elmadamin otarim. Ezi Elmadam Erin otarim. ²⁹ Ezi Er Josuan otarim. Ezi Josua Elieserin otarim. Ezi Elieser Jorimin otarim. Ezi Jorim Matatin otarim. Ezi Matat Livain otarim. ³⁰ Ezi Livai Simeonin otarim. Ezi Simeon Judan otarim. Ezi Juda Josepin otarim. Ezi Josep Jonamin otarim. Ezi Jonam Eliakimin otarim. ³¹ Ezi Eliakim Melean otarim. Ezi Melea Menan otarim. Ezi Mena Matatan otarim. Ezi Matata Natanin otarim. Ezi Natan Devitin otarim. ³² Ezi Devit Jesin otarim. Ezi Jesi Obetin otarim. Ezi Obet Boasin otarim. Ezi Boas Salmonin otarim. Ezi Salmon Nasonin otarim. ³³ Ezi Nason Aminadapin otarim. Ezi Aminadap Atminin otarim. Ezi Atmin Arnin otarim. Ezi Arni Hesronin otarim. Ezi Hesron Peresin otarim. Ezi Peres Judan otarim. ³⁴ Ezi Juda Jekopin otarim. Ezi Jekop Aisakin otarim. Ezi Aisak Abrahamin otarim. Ezi Abraham Teran otarim. Ezi Tera Nahorin otarim. ³⁵ Ezi Nahor Serukin otarim. Ezi Seruk Reun otarim. Ezi Reu Pelekin otarim. Ezi Pelek Eberin otarim. Ezi Eber Selan otarim. ³⁶ Ezi Sela Kainanin otarim. Ezi Kainan Arpaksatin otarim. Ezi Arpaksat Siemin otarim. Ezi Siem Noan otarim. Ezi Noa Lamekin otarim. ³⁷ Ezi Lamek Metuselan otarim. Ezi Metusela Enokin otarim. Ezi Enok Jaretin otarim. Ezi Jaret Mahalalelin otarim. Ezi Mahalalel Kenanin otarim. ³⁸ Ezi Kenan Enosin otarim. Ezi Enos Setin otarim. Ezi Set Adamin otarim. Ezi Adam Godin otarim.

4

*Satan Iesus gifarasa a gakaghori
(Matyu 4:1-11 ko Mak 1:12-13)*

¹ Iesus, Godin Duam bar a gizivazima a Jordanin dipam ategha uamategha Galilin Distrighin zui. Ezima Godin Duam a inigha gumaziba itir puvatizir danganimin zui.

² Ezi Iesus danganir kamın 40 pla arueba ko dimagaribar itima, Satan bizibar a gifari. Iesus dughiar kabar daghetam amezir puvati. Ezima dughiar kaba givazima mitiriam an azi.

³ Ezima Satan kamaghin a migei, “Ni guizbangira Godin Otarim, ni dagiar kam mikemeghtima a bretin min otogh.”

⁴ Ezi Iesus Satan ikaragha ghaze, “Godin Akinafarim kamaghin migei, ‘Gumazamiziba daghebara damiva dar gavgavimin ikian kogham.’”

⁵ Ezi Satan Iesus inigha danganir bar pin itimin ghuavan-aboghava, egha zuamira nguazir kamın nguibaba bar an aka. ⁶ Egha Satan kamaghin Iesus migei, “Bizir kaba nan agharimin iti, kamaghin amizima ki tina daningsi fueghiva, a daningam. Kamaghin ki nguibar kabar ganamin gavgavim ko, dar bizir aghuiba ni daningam. ⁷ Eghti ni tevimming apirigh nan ziam fiti, bizir kaba bar nina.”

⁸ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Godin Akinafarim kamaghin migei, ‘Ni uan Ekiam God, ni an apengara iki an ziamra fam.’”

⁹ Ezima Satan Iesus inighava Jerusalemın ghughava a isava Godin Dipenim pin mar anefa. ¹⁰⁻¹¹ Egha a kamaghin a migei, “Godin Akinafarim kamaghin migei, ‘A ni bagh uan enselbar mikemeghtima me deraghvira nin ganam, egh me uan dafaribar ni feghtima ni dagiatam uan dagarim aseghan kogham!’ Kamaghin amizima ni guizbangira Godin Otarim, ni kagh iki uabi ekunigh.”

¹² Ezi Iesus an akam ikara, “Godin Akinafarim kamaghin migei, ‘Ni uan

Ekiam God a gifar, a gakaghonti, a nin nighnizimin gin mangan marki.’”

¹³ Ezi Satan ifavarir kaba bar Iesus gamigha givagha anetaki. A Iesus ategha ghua dughiar igharazim bagha mizuai.

Iesus Galilin Distrighin ghua ingangarim gami

(Sapta 4:14-9:50)

Iesus Galilin ghughava maghira uan ingangarim gami

(Matyu 4:12-17 ko Mak 1:14-15)

¹⁴ Ezima Iesus Godin Duamin gavgavimin a uamategha Galilin Distrighin ghu. Ezima an akam bar moghira nguibabar ghu. ¹⁵ Egha a God ko migeir dipenibar men sure gamima, me bar an ziam fe.

Nasaretin itir gumaziba Iesusin aghua

(Matyu 13:53-58 ko Mak 6:1-6)

¹⁶ Ezi Iesus Nasaretin ghu, a ikiava aghungizi naghin. Egha Sabatin dughiamin a God ko migeir dipenimin aven ghu, an arazir a zuraram amim. Egha tugha Godin Akinafarim diponasava ami. ¹⁷ Ezi me Godin akam inigha izir gumazim Aisaian akinafarir righizim a ganingi. Ezima Iesus akinafarir righizir kam onegha, migirigiar kam in api.

¹⁸⁻¹⁹ “God akar aghuim gumazir onganarazibav kinasa na ginaba, ezi kamaghin amizima Ekiamin Duam nan iti.

Egha uaghan akar kam kunasa na amada;

akar kalabusin itiba ataghraghama
ko gumazir damazir kuraba ua ganamim.

Egh osimtizar apengan itiba ki ua me firiva egh suam,

Ekiam gumazamizibagh ifongezir dughiam otogha gifa.”

²⁰ Ezima Iesus akinafarim uam a righava, egha a isava ingangarir gumazim ganigha, egha apera. Ezima me bar moghira God ko migeir dipenimin aven pamtem an gari.

²¹ Ezima a maghira kamaghin me migei, “Datirighin Godin migirigiar ia oraghizim a guizbangram oto!”

²² Ezi me an akabagh ifongeghava nighnizir aviribar akar aghuir a mikemezibagh ami, egha me kamaghin azara, “Kar pura Josepin otarimra, o?”

²³ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Ia ti akar isin zuir kam na mikimam, ‘Dokta ni uabi uan mikarzim akirigh!’ Egh e oraghizir bizir ni Kaperneamin amiziba ni kagh uaghan uan nguibamin dar amu.”*

²⁴ Egha a migia ghuavira ikiava kamaghin migei, “Ki guizbangira ia migei, Godin akam inigha izir gumaziba, men adarazi me baraghan aghua. ²⁵ Ki guizbangira ia migei, Elaijan dughiamin, amuir odarir bar avirim Israelin iti. Ezi amozim izir puvatigha ghua azenir pumuning ko mikezim ko azenir akuamin oto. Ezi dagheba bar puvatizir dughiam bar nguibabar oto. ²⁶ Ezi God Israelin amizitam bagha Elaija amadazir puvati. A Sidonin danganir aven itir nguibar mam, Sarefetin itir amuir odarim baghavira anemada.

²⁷ Ezima Godin akam inigha izir gumazim Elisan dughiamin, lepan avirim Israelin ti. Ezi God men tav gamizima a zuegha derazir puvati. Ezi Namanra, God a gamizima a zuegha dera, a Sirian gumazir mam.”

²⁸ Ezi gumazir God ko migeir dipenimin aven itiba bar bizir kam

4:13: Hi 2:18, 4:15

4:16: Mt 2:23, Mk 6:1, Ap 13:14, 17:2

4:17: Ais 61:1-2

4:18-19: Ais

61:1-2

4:22: Sng 45:2, Mt 13:54, Mk 6:2, Lu 3:23, Jo 6:42

4:23: Mt 4:13, Jo 2:12

* **4:23:** (4:23)

Dokta uabi uan mikarzim akiramin akar mingarim, a kamaghin ghu. Gumazim ingangaritam damusi, a deravira gumazamizibar damazimin a damighti, eghti me nighnizir gavgavim an akamin ikiam. Luk 4:18-19in aven, Iesus God a ganingizir ingangarir ekiabav gei. Kamaghin, Iesus ghaze, gumazamiziba kamaghin nighnigham, me an ganti a faragh mirakelbar amighti, me an akam nighnizir gavgavim an ikiam. **4:24:** Jo 4:44 **4:25:** 1 Kin 17:1, 17:7, 1 Kin 18:1 **4:26:** 1 Kin 17:8-16 **4:27:** 2 Kin 5:1-14

bareghava men naviba Iesus bagha men isi. ²⁹ Egha me dikavigha, Iesus batoghezima a nguibam ategha azenan ghuzima, me a inigha nguibam itir mighsiar avarir konim anakunasa zui. ³⁰ Ezi a men tongin ghua munagh otogha ghu.

Iesus duar kuram gumazir mam dam a batoke
(Mak 1:21-28)

³¹ Egha Iesus Galilin Distrighin aven itir nguibam, Kaperneamin ghuaghiri. Egha Sabatin dughiamin, a gumaziba ko amizibar sure gami. ³² Egha an akaba gavgavim dar ti. Egha bizir kam bagha me an suren migirigiaba baraghava digavir kuram gami.

³³ Ezima gumazir duar kurar itir mam, a God ko migeir dipenimin aven iti. Egha a pamtem dia kamaghin migei, ³⁴ "Iesus, Nasaretin gumazim, ni manmaghira e damuasa ize? Ni e gasighasighasa izi? Ki ni gifo, ni God amadazimra, ni Godin damazimin zuezir gumazim!"

³⁵ Ezima Iesus an atarava a migei, "Ni nimira iki! Eghiva gumazim ateghiva azenan izi!" Ezima duar kuram men damazibar gumazim akunigha azenimin izava duatam gumazim gatizir puvati.

³⁶ Ezi me bar aguaghfagha egha uarira uariv gei. "Eei, kar migirigiar manam? A migirigiar gavgavimin duar kuraba batoghezima da azenan izi." ³⁷ Ezima an amir bizir kaba, dar migirigiam bar nguibabar ghu.

Iesus Pitan asamim akirizima a ghuamaghe
(Matyu 8:14-15 ko Mak 1:29-31)

³⁸ Egha Iesus God ko migeir dipenim ategha Saimonin dipenimin ghu. Ezi Saimonin asamim ariava mikarzim puvira feima, me an akuravaghasa Iesusin azai. ³⁹ Ezi Iesus amizimin min tugha aviraghava akar gavgavimin an arimariam

batoghezima arimariam ghu. Ezi amizim zuamira dikavighava me bagha daghebagh amuava me ganidi.

Iesus gumazamizir aviribagh amizi, me ua dera
(Matyu 8:16-17 ko Mak 1:32-34)

⁴⁰ Ezi aruem ghuaghirima, gumazamiziba me gumazir arimariar anabar aviriba itiba Iesus bagha me inigha ize. Ezi a vaghvagha uan dafariba me gisin arizima me ghua-mazi. ⁴¹ Ezi uaghan a duar kurabagh ami da gumaziba ataghragha azenan iza kamaghin dei, "Ni Godin Otarim!" Duar kuraba fo, kar God Gumazamiziba Ua Me Iniasa Misevezir Gumazim. Kamaghin amizima Iesus mikiman dar anogoroke.

Iesus nguibar igharazibagh arui
(Mak 1:35-39)

⁴² Ezi aminim tirazima Iesus danganir gumaziba puvatizimin ghu. Ezima gumazamiziba a buria ghuava a batogha, egha a me ategh mangan me an anogorosi. ⁴³ Ezima a kamaghin migei, "God akar aghuim kunasa na amada. Kamaghin amizima ki nguibar igharazibar uaghan dar mangi God Bizibagh Ativamin Dughiamin akar aghuim akunam." ⁴⁴ Egha Judian Distrighin a God ko migeir dipenibar akam akura ghuavira iti.

5

Iesus faragha diazir suren gumaziba
(Matyu 4:18-22 ko Mak 1:16-20)

¹ Dughiar mam in Iesus Gene-saretin dipar akarer miriamin tughav itima, gumaziba anakuvagha Godin akam barasi.* ² Ezima a dipar miriamin garima osiriba isir gumazibar botin pumuning pura iti. An-ingin ghuaviba uan iver ekiaba rue. ³ Ezi Iesus botin mam in ghuavanabo, Saimonin bot. Egha an azaragha ghaze, ni tong a gisivaghtima a dipar

4:30: Jo 8:59, 10:39 **4:31:** Mt 4:13, Mk 1:21, Lu 4:23 **4:32:** Mt 7:28-29, Jo 7:46, Ta 2:15 **4:33:** Mt 8:29, Mk 1:23, Lu 8:28 **4:34:** Lu 1:35, 4:41, Jo 6:69 **4:41:** Mt 8:29, Mk 1:25, 1:34, 3:11-12 **4:43:** Lu 8:1 **4:44:** Mt 4:23 * **5:1:** (5:1) Ziam "Genesaret," a Galilin dipar akaremin ziar mam.

miriam atakigh. Ezi a bot gaperaghav ikia gumaziba ko amizibar sure gami.

⁴ Egha Iesus mikemegha givagha Saimonin migei, “Bot gisivagh dipar konimin mangiva iver ekiaba osiriba bagh da akunigh.”

⁵ Ezi Saimon an akam ikara, “Ekiam, e dimagarir kamın ingara ghua bar osiritam inizir puvati. Ezi ni migeima kamaghın ki iver ekiaba akunam.”

⁶ Ezi me Iesus mikemezi moghin amigha, egha me osirir bar aviriba inizima men iver ekiaba maghira akarasava ami. ⁷ Ezi me uan namakar botin igharazimin itiba me gikarizima me iza men akura, egha me iza botin pumuning uaghara aning gaghuizima aning bar izivagha osemegha maghira dipamin ghuaghiri.

⁸⁻¹⁰ Ezima Saimon Pita, ko a ko itir darasi, me osirir me inizir kabar ganigha kamaghın digavir kuram gami. Saimonin roroamning Jems ko Jon, Sebedin otarimning. Aning Saimon ko ingarir gumazimning, aning uaghan digavir kuram gami. Kamaghın amizima Saimon kamaghın ganigha, tevimning apirigha Iesusin suemningin boroghın iri. Egha ghaze, “Ekiam, ki gumazir arazir kurabagh amim! Kamaghın amizima ni na ategh mangi.” Ezi Iesus kamaghın Saimonin migei, “Ni atiatingan marki, datirighın tugh mangi, ni gumaziba iniam.” ¹¹ Ezi me uan botba mikirvegha, dipar dadarimin ghuavanega, egha biziba bar da ategha Iesusin gin zui.

Gumazir lepa itim

(Matyu 8:1-4 ko Mak 1:40-45)

¹² Ezima Iesus nguibar ekiar mamın itima, gumazir mam lepa bar anegirizima, a izava oto. Egha a Iesusin apighava ira uan guam nguazim mituaghava kamaghın a migei, “Ekiam, ni fueghiva ni na

damuti, ki Godin damazimin zuegh ua deragham.” †

¹³ Ezi Iesus uan agharim isa gumazir kam gatigha ghaze, “Ki ifonge. Nin mikarzim zuegh, egh ua deragh.” Ezima lepa zuamira anetaki.

¹⁴ Egha Iesus akar gavgavim a ganingi, “Tavin mikiman marki. Egh mangi, uabi Godin ofa gamir gumazimin akagh, egh Moses mikemezi moghin, ni uabi zueghsi ofa damu. Eghti gumamaziziba fogh suam, nin arimariam gifa.”

¹⁵ Ezima Iesus amizir bizir kabar eghaghanim bar mar ghu. Kamaghın gumaziba ko amizir avirim a baraghiva men arimariaba ua deraghasa izi. ¹⁶ Ezi Iesus zurara me ataghragha ghua, gumamaziziba itir puvatizir danganimin ikia God ko migei.

Iesus gumazir soroghafariba amirazim gamizima a dera

(Matyu 9:1-8 ko Mak 2:1-12)

¹⁷ Dughiar mamın Iesus gumaziba ko amizibar sure gami. Ezi Farisiba ko Judan arazibagh fozir gumaziba, me Galilin Distrigh ko Judian Distrighın itir nguibaba bar, ko Jerusalemın nguibamin ikegha izava apiaghav iti. Ezi Ekiamın gavgavim uaghan iti, kamaghın Iesus men arimariabar amutima da deragham. ¹⁸ Ezi gumazir maba gumazir soroghafariba aremezim inighava akuriam gatighava a inigha dipenimin aven mangi Iesusin guamin anerighasa. ¹⁹ Ezi gumamaziziba bar aviraseme. Ezima me aven mangan iburaghava dipenir siriamın ghuavanabogha dipenir siriamın torim gamigha benibar an akuriam dafagha, nimira anetaghrazima a ghuaghira gumamazizir okuruamin tongin Iesusin guamin aneti.

²⁰ Ezima Iesus men nighnizir gavgavibar ganigha, egha kamaghın

^{5:5:} Jo 21:3 ^{5:6:} Jo 21:6 ^{5:11:} Mt 4:20, 19:27, Mk 1:18, Lu 18:28 † ^{5:12:} (5:12) Ni akar Matyu 8:2in itimin gan. ^{5:14:} Wkp 14:1-32 ^{5:16:} Mt 14:23, Mk 1:35, 6:46 ^{5:20:} Lu 7:48

migei, “Namakam, nin arazir kuraba ki da gin amada.”

²¹ Ezima Farisiba ko Judan arazibagh fozir gumaziba maghira uan navir averiabar aven nighnisi, “Kar gumazir manam Godin danganim iniasa migirigiar kam gami? Gumazir kinitam arazir kuraba gin amangam, o puvati? God uabira.”

²² Ezi Iesus men nighnizibagh fogha, egha a men azara, “Ia tizim bagha bizir kabar uan navir averiabar dagh nighnisi? ²³ Ki akar manam mikimam? Pura gumazir kinitam kamaghin mikim suam, ki nin arazir kuraba gin amada. Egh uaghan gumazir kinitam kamaghin mikiman kogham suam, ni dikavigh mangi, egh ua deragh. ²⁴ Ki arazir kam damightima, ia ganigh fogham, Gumazibar Otarim a nguazir kamın arazir kuraba gin amangamin gav-gavim iti.” Egha kamaghin gumazir soroghafariba amirazim migei, “Ki ni migei, ni dikavigh uan akuriam inigh dipenimin mangi.” ²⁵ Ezima a zuamira men damazibar dikavigha, irighav ikezir akuriam inigha uan nguibamin ghuava Godin ziam fe. ²⁶ Ezi me bar digavir kuram gamigha Godin ziam fe. Egha agorogem me gizivazi me kamaghin migei, “E datirighin bizir bar igharagha garibar gari.”

*Iesus uabin gin mangasa Livain dei
(Matyu 9:9-13 ko Mak 2:13-17)*

²⁷ Bizir kabar gin Iesus ghua garima gavmanin dagiaba isir gumazir mam, an ziam Livai, a uan dagiaba isir dipenim gaperaghav iti. Ezi Iesus kamaghin a migei, “Nan gin izi.”[‡] ²⁸ Ezi Livai dikavighava, biziba bar da ateghava an gin zui.

²⁹ Egha Livai isar ekiam Iesus bagha uan dipenimin aneru. Ezima dagiaba isir gumazir avirim ko gumazir maba sara izava me koma

api. ³⁰ Ezima Farisiba koma Judan arazibagh fozir gumazibar adarasi, me migirigiar mabar Iesusin suren gumazibagh ami, “Ia tizim bagha dagiaba isir gumaziba ko arazir kurabagh amir gumaziba koma api?”[§]

³¹ Ezi Iesus men akam ikara, “Arımariaba puvatizir gumaziba, dokta bagha zuir puvati. Gumazir arımariaba itibara, me dokta bagha zui. ³² Ki Godin damazimin derazir gumaziba bagha izezir puvati. Ki, gumazamizir arazir kurabagh amibar dimiva men navibagh iraghasa, ki ize.”

*Dagheba ataghrazir arazimin
azangsizim*

(Matyu 9:14-17 ko Mak 2:18-22)

³³ Ezi me kamaghin a migei, “Jonin suren gumaziba, me zurara God ko mikimasa dagheba atagharsi. Ezi Farisin suren gumaziba uakan. Ezi ninanaba apa mamaghira iti.”

³⁴ Ezi Iesus men akam ikara, “Gumazir amuimin ikiamim, a ia ko ikiti, ia a bagha izezir gumazibav kimiti me dagheba ategham, o puvatigham? ³⁵ Egh dughiam izitima gumazir amuimin ikiamim me me dama a inigh mangitima, eghti dughiar kabar me dagheba ategham.”

³⁶ Egha Iesus akar isin zuir kamın me geghari, “Gumazitamın korotiar ghurim torim an ikitima, a korotiar igiatam abigh, egh inir avizir kam isi, korotiar ghurim a dukuagh a isaman marki. A kamaghin damuva, korotiar igiar kam arizigham. Egh uaghan inir avizir igiar korotiar ghurim dukuagha isamizim, korotiar ghurimin min ganan kogham. ³⁷ Ezi gumazitam wainin igiam isava wainin misevir ghuribagh ingezir puvati. A kamaghin damightima, wainin igiam wainin misevir ghuriba a bightima wainin iritima wainin miseviba ikuvigham. ³⁸ A kamaghin

5:21: Sng 32:5, Ais 43:25, Lu 7:49 **5:24:** Jo 5:8 **‡ 5:27:** (5:27) Ziar kam Livai, ti Matyun ziar igharazir mam. Ni Matyu 9:9in gan. **5:30:** Lu 15:1-2 **§ 5:30:** (5:30) Ni Matyu 9:11in itir akamin gan. **5:32:** 1 Ti 1:15 **5:33:** Mt 9:14, Mk 2:18 **5:34:** Jo 3:29 **** 5:38:** (5:38) Ni Matyu 9:17in itir akamin gan.

damuan kogham. Wainin igiam, wainin misevir igiam gingam.**
³⁹ Ezima gumazim wainin ghurim amegha, egha igiam gifongezir pu. Eghiva a kamaghin mikim suam, 'Ghurim a dera.' "

6

Iesus uabi Sabatin Ekiam (Matyu 12:1-8 ko Mak 2:23-28)

¹ Sabatin mam, Iesus uan suren gumaziba ko raizin min garir dagher mam wit, an kuriabagh aruava, egha an suren gumaziba witin asiziba ghuaza da kuava, dar tuziba api.
² Ezi Farisin maba kamaghin migei, "Ia tizim sua arazir Sabatin amir puvatizim gami." * ³ Ezi Iesus me ikara, "Ia ti Devit fomira amizir arazimin eghaghanimin ganizir puvati? Devit dughiar kam in uan adarazi ko mitiriam men azi, ⁴ ezima Devit Godin Averpenimin aven ghua me ofa damuasa atizir bret inigha uan adarazi ko me aneme. Egha e fo, me bretin kam raman kogham."
⁵ Egha Iesus me migei, "Ezi Gumazibar Otarim a Sabatin dughiamin Ekiam."

Iesus Sabatin dughiamin dafarir ekonezir gumazim gamizi a ua dera (Matyu 12:9-14 ko Mak 3:1-6)

⁶ Sabatin dughiar igharazim Iesus God ko migeir dipenimin aven ghugha men sure gami, ezi gumazir mam men tongin iti. An dafarir guvim ekonegha an areme. ⁷ Farisin maba ko Judan arazibagh fozir gumaziba an arazitamin apigh akam agasasa, me bar deravira an gari. Me kamagh sua, a Sabatin arimariaba batogham, o? ⁸ Kamaghin Iesus men nighnizibagh fogha egha gumazir dafarir ekonezim migei, "Dikavigh men damazibar tughtima me bar nin ganika." Ezi a dikavigha tughav iti. ⁹ Ezi Iesus me migia ghaze, "Ki ian azai, arazir manam Sabatin dera? E arazir aghuim damuam, o

arazir kuram damuam, o gumazimin akuragham, o a gasighasigham?"
¹⁰ Egha a bar men ganigha egha gumazim migei, "Ni uan dafarim onegh." Ezi a uan dafarim onezima an dafarim bar moghira ua dera.
¹¹ Ezima me atara egha uarira uariv gia ghaze, e arazir tizitamin Iesus damuam.

Iesus 12 pla aposelba misefe (Matyu 10:1-4 ko Mak 3:13-19)

¹² Dughiar kabar dughiar mam Iesus God ko mikimasa mighsiamin min ghuavanabogha, egha God ko migeima aminim a bangin tira.
¹³ Aminim tirazima, a uabin gin aruir gumazibar diazi me a da ghuezima ezi a 12 pla me amisefe. Egha maghira ziam aposelba me gati: ¹⁴ Saimon (Iesus Pita a gati), ko an dozim Andru, Jems, Jon, Filip, Bartolomyu, ¹⁵ Matyu, Tomas, Jems Alfusin otarim, Saimon, a Selotiabar gumazir mam, ¹⁶ Judas Jemsin otarim, ko Judas Iskariot, gumazir gin Iesus isava apanibagh aningizim.

Iesus arimariaba batosi (Matyu 4:24-25 ko Mak 3:7-12)

¹⁷⁻¹⁸ Egha Iesus uan suren gumaziba ko ghuaghirava danganir zarimin tu. An gin aruir gumazamizir avirim iti. Ezi maburan avirir Jerusalem ko Tair koma Saidonin Ongarir dadarim, ko Judian aven itiba, bar Iesus baraghiva men arimariaba ghuamaghasa me ize. Ezi gumazamizir duar kuraba asighasighiziba, da me ataki. ¹⁹ Ezi gavgavim Iesus ategha azenan ghua gumaziba ko amiziba bar me gami me ghuamazi, ezi kamagh sua me bar moghira Iesusin mikarzim suighasa.

Iesus ghaze, onganarazibagh amiba me bar akongegh. (Matyu 5:1-12)

²⁰ Ezi Iesus uan gin aruir gumazibar garava kamagh migei,

6:1: Lo 23:25 **6:2:** Kis 20:10, Jo 5:10 * **6:2:** (6:2) Ni Matyu 12:2in itir akamin gan. **6:4:** Wkp 24:5-9 **6:7:** Lu 14:1 **6:8:** Lu 5:22, 9:47 **6:12:** Mt 14:23 **6:13:** Mt 10:3-4, Mk 3:13-19, Jo 6:70
6:20: Mt 5:3, 11:5, Je 2:5

- “Ia biziba puvatiziba, ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven iti, kamaghin ian naviba deragh.
- ²¹ Ia datirighin mitiriam aziba, ia gin izivagham, kamaghin ian naviba deragh. Ia datirighin azi darasi, ia gin akam, kamaghin ian naviba deragh.
- ²² Me ian ganti ia Gumazibar Otarimin gin mangitima, men naviba ia bagh bar kuvigham. Egh me ia batoghiva paz ia damuva ian ziabagh asighasigham. Bizir kaba ia bativti ian naviba deragh.
- ²³ Men afeziaba fomira kamaghira Godin akam inigha izir gumazibagh amizi moghin me ia gami. Ia uaghan ivezir ekiam Godin nguibamin a iniam. Kamaghin dughiar kam otoghti, ia bar akongeghiva agoroguem sara pin uari akun.
- ²⁴ Ia bizir aviriba itiba, datirighin ia navir aghuim inigha gifa, kamaghin ia ikuvigham.
- ²⁵ Ia dagher aviriba itiba, ia gin mitiriam ian agham, kamaghin ia ikuvigham. Ia datirighin ati darasi, ia gin arangiva temeribagh ruam, kamaghin ia ikuvigham.
- ²⁶ Gumaziba migirigiar aghuibar ia damuti, eghti ia bar kuvigham. Fomira men inaziba akam inigha izir gumazir ifariba migirigiar aghuiba me gami. Kamaghira gumaziba me bar migirigiar aghuiba ia damuti, kamaghin ia bar ikuvigham.”

Arazir apanibagh ifongeziba (Matyu 5:38-48)

²⁷ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Ezi ian na barazir darasi, ki ia migei, ia uan apanibagh ifongegh, arazir aghuiba ia gifongezir puvatiziba me damu, ²⁸ migirigiar aghuiba ia migirigiar kuraba ia gamibar amu, paza ia gamiba ia me bagh afeziam ko mikim. ²⁹ Eghti tav ian koviata apezeghti, ia koviatar vuem sara a daningi. Eghti tav ian korotiar azenan itim inightima, uaghan aven itir korotiam sara an taki. ³⁰ Egh te biziba bagha ian azangsis, ia da me daning. Egh te ian biziba ini, ua da bagh mikimiva me dam ada inian marki. ³¹ Ia arazir aghuir me ia damuamin ia ifongeziba, ia arazir kabara me damu.

³² “Egh ia, ia gifongezibara fueghiva, egh manmaghin arazir aghuitam damigham? Arazir kurabagh amiba uaghan kamaghiram ami. Me me gifongezir daraziragh ifonge. ³³ Egh ia deraghvira deragha ia gamir darazigh amua, egha kamaghin arazir aghuir manam ia gami? Gumazir arazir kurabagh amiba uaghan kamaghiram ami. ³⁴ Egh ia pura uan biziba me daning, egh nighnigh suam, me ti da ikarvagh, egh manmaghin arazir aghuitam damigham? Gumazir arazir kurabagh amiba me uaghan ghaze, ki gumazir kurar igharazim uan biziba a daningti, eghti a gin ua da ikarvagh. ³⁵ Ia uan apanibagh ifueghiva, deravira me damuva, eghiva biziba pura me daningiva, uamategh da ikarvaziba inisi nighnighan marki. Ezi God arazir aghuiba gumazir arazir kurabagh amiba koma gumazir a minabir puvatizibagh ami. Kamaghin amizi, gin ian ivezim bar

6:21: Sng 126:5-6, Ais 55:1, 61:3, MAA 7:16-17
2 Sto 36:16, Mt 5:12, Ap 5:41, 7:52, Kl 1:24, Je 1:2
Ais 65:13, Je 5:1-6 **6:26:** Jo 15:19, 1 Jo 4:5
Lu 23:34, Ap 7:60 **6:29:** Mt 5:39, 1 Ko 6:7
6:32: Mt 5:46 **6:34:** Mt 5:42 **6:35:** Wkp 25:35-36, Sng 37:26, Mt 5:45

6:22: Mt 5:11, Jo 15:19, 16:2, 1 Pi 2:19, 4:14 **6:23:**
6:24: Amo 6:1, Mt 6:2, 6:5, Je 5:1 **6:25:** Snd 14:13,
6:27: Kis 23:4, Snd 25:21, Mt 5:44, Ro 12:20 **6:28:**
6:30: Lo 15:7-10, Snd 21:26, Mt 5:42 **6:31:** Mt 7:12

ekeveghtima, ia Godin bar pin itimin boribar min ikiam. ³⁶ Afeziamin apangkuvimin mirara, ia apangkuvim iki.”

Igharaz darazir araziba tuisighan marki
(Matyu 7:1-5)

³⁷ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “God ia tuisigh ian kuraghan koghsi, kamaghin ia munen araziba tuisighan marki suam, men araziba ikufi. Ivezir kuram aningan marki, eghti God ivezir kuram ia danigan kogham. Ia men arazir kuraba gin amadaghti, God ian arazir kuraba gin amadagham. ³⁸ Ia daning, eghti God ia daningam. Minem bar deravira izivaghtima, a isi mikebabar amangiva agasavkon, eghti a iri magiri ian apozibar inibagh iram. God bizir iziviriziba, ia ganidi moghin ia igharaz darazir aning.” ³⁹ Iesus uaghan akar isin zuir mam sara me mikeme; “Gumazir damazir kuram damazir kurar igharazitamin suiragh mangam, o? Aning virara mozimin magirigham. ⁴⁰ Suren gumazim, uan tisa gafirazir puvati. Ezi suren gumazir bar deravira uan sure a givazim, a uan tisan mirara ghu. ⁴¹ Tizim bagha, minezir bar muziarim nin aveghbuamin damazimin itima, ni ti an gara egha temer ararir ekiam nin damazimin itimin garir puvati? ⁴² Ter ararir ekiam nin damazimin ikiti, ni manmagh uan aveghbuam mikim suam, ‘Aveghbuam, ki nin damazimin itir minezim asigham?’ Ni bar ifari! Ni faraghvira ter ararir nin damazimin itim asigh, egh deragh ganiva minezir nin aveghbuamin damazimin itim asigh.”

Temem ko an ovizim
(Matyu 7:16-20 ko 12:33-35)

⁴³ Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Temer aghuitam ovizir kuram batezir puvati, kamaghira temer kuratam ovizir aghuim batezir puvati.

⁴⁴ Gumaziba temer ovizibar gara fogha ghaze, temer aghuim o temer kuram. Me fighin oviziba temer ataghatarimin da kuari pu. Egha me wainin oviziba temer ataghatarir muziarir kuramin da isir puvati. ⁴⁵ Gumazimin navir averiamin ikezir biziba, an akatorim, dav gei. Kamaghin gumazir aghuim bizir aghuiba an navir averiamin ikegha otivaghiri. Ezi gumazir kuram bizir kuraba an navir averiamin ikegha otivaghiri.”

Dipenimin ingarir gumazir dikiriam ko onganim
(Matyu 7:24-27)

⁴⁶ Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Ia tizim bagha ‘Ekiam’ na garisi, egh a ki migeir biziba dagh amir puvati? ⁴⁷ Tina iza nan migirigiaba baragha dagh ami, ki an araziba ian akagham. ⁴⁸ A mati gumazim dipenimin ingara, an okora bar vin ghuaghira dagiam gisin ter akiniba kuni. Dipenir kam me bar deraviram an ingari. Kamaghin amizima aperiemin dughiam dipam dipenir kam in aven ghuzima a nuighnuizir puvati. ⁴⁹ Ezi gumazir nan migirigiaba baragha dar gin zui puvatizim, mati gumazim uan dipenim nguazir kinim ko bizitam gisin an ingarizir puvati. Eghti dughiar dipam izamim a dipenir kam biraghtima, a irigh bar kuvigham.”

7

Midorozir gumazir dapanimin nighnizir gavgavim
(Matyu 8:5-13)

¹ Ezi Iesus bizir kabar gumaziba ko amizibav kemegha givagha, Kaperneamin aven zui. ² Ezi 100 plan midorozir gumazibar garir gumazir dapanir ekiam iti. An ingangarir gumazir a bar ifongezim, ariava aremeghasava ami. ³ Ezi midorozir gumazir dapanir kam Iesus amizir biziba baregha Judan gumazir aruar

dapanir maba a baghava da amangi. ⁴⁻⁵ Ezi me Iesus bagha izeghava pamtem kamaghin a migei, "Gumazir kam en gumamaziba bar me gifonge. Egha e bagha God ko migeir dipenimin ingari. Kamaghin gumazir kam an akurvazim baghava ami, ni an akuragh." ⁶ Ezi Iesus tagha me ko zui. A ghua dipenimin boroghin otozi, ezi midorozir gumazir dapanir ekiam uan namakaba amangizi me kamaghin a migei, "Ekiam, ki gumazir aghuir manam, ni nan dipenimin aven izam? Ezi ni izi nan dipenimin averiamin izan marki. Ni paz uabi damuan marki. ⁷⁻⁸ Kamaghin ki uabi ni bagh migirigiam inigh izan kogham. Ki uabi midorozir gumazir mabar apengan iti, egha uabi mabar garima, da nan apengan iti. Ezi ki me migei, 'Ia mangi,' eghti me mangam. O, ki me mikimam, 'Ia izi.' Eghti me izam. Egh ki uan ingangarir gumazir mam mikim suam, ni ingangarir kam damu, eghti an a damuam. Egha ki fo, ni mikimti, nan ingangarir gumazim ua deragham." ⁹ Ezi Iesus kamaghin oregha, digavir kuram gamigha, egha raghrigha gumamazir a gin zuibav gei, "Ki ia migei, ki Israelin aven kamaghin nighnizir gavgavim itir gumazitam ganizir puvati." ¹⁰ Ezi Iesus gumazir amadziba uamategha dipenimin ghuava ingangarir gumazimin garima a dera.

Amuir odiarimin otarim ua dikafi

¹¹ Egha gin Iesus nguibar ziam Nainin zui. Ezi an suren gumaziba ko gumazir avirim an gin zui. ¹² Egha a nguibar kam in tiar akar ekiam kam in boroghin ghua garima, gumazir maba gumazir kuam gisaghpugha nguibar ekiam in ikegha azenan izi. Gumazir aremezir kamnagh, an amizir pam aremezimin otarir vamira. Ezi nguibar ekiam kam in itir gumazir avirim amuir odiarir kam ko iti. ¹³ Ezi Iesus an gara

egha bar an apangkuvigha kamaghin a migei, "Ni arangan marki." ¹⁴ Ezi Iesus roghira ghua gumaziba isaghpughav itir kez in suira. Ezi a gisaghpughav itir gumaziba voroghira mitivighav iti. Ezi a kamaghin gumazir igiam a migei, "Gumazir igiam, ki ni migei, ni dikafigh." ¹⁵ Ezi Iesus gumazir aremezim dikavigha maghira migeima, ezi Iesus uam a isava an amebam ganingi. ¹⁶ Ezi Iesus me kamaghin ganigha bar digavir kuram gamigha, God in ziam fa, egha ghaze, "God in akam inigha izir gumazir ekiam mam en tongin oto." Egha me ghaze, "God uan gumaziba ko amizibar akurvaghasa ize." ¹⁷ Ezi Iesus amizir bizir kam in eghaghanim bar Judian Distrigh ko an boroghin itir nguibaba sara ghu.

Gumaziba Ruer Gumazim, Jon, a Iesus bagha azangsisisi (Matyu 11:2-19)

¹⁸ Ezi Jon, Gumaziba Ruer Gumazim, an suren gumaziba bizir kabar gun bar a mikeme. Ezi a uan suren gumazir pumuningin diaghava, ¹⁹ egha Ekiam Iesus in azangsighasava aning amada, "Ti nirara, gumazir God faragha amangasa mikemezim? O, e ti ua gumazir igharazitam mizuamam?" ²⁰ Ezi gumazimning Iesus bagha izegha, kamaghin a migei, "Jon, Gumaziba Ruer Gumazim nin azangsighasa ga amada, 'Ti nirara, gumazir God faragha amangasa mikemezim? O, e ti ua gumazir igharazitam mizuamam?'" ²¹ Ezi dughiar kamnaghra Iesus gumamazir arimariaba itiba gamuavira itima, me ua dera. Ezi a duar kuraba batosi, egha gumazir damazir kurar avirim, a me gamima, me ua gari. ²² Kamaghin amizi, Iesus Jon in abuir gumazimningin akam ikara, "Gua uamategh mangi bizir gua ganigha oraghizibar gun Jon in mikemegh! 'Gumazir damazir okaviriziba ua

gari, ezi gumazir suer amiriziba uam arui. Ezi gumazir lepa itiba ua zuegha dera, ezi gumazir kuarir orazir puvatiziba uam orasi. Ezi ovengezir gumaziba ua dikavima, ezi gumazir onganarazibagh amiba akar aghuim barasi.* ²³ Gumazir nan ganigha nighnizir gavgavim nan itim, an nighnizir gavgavim ikivira iki, eghti an navir averiam deraghti a bar akuegham!”

²⁴ Ezi Jonin abuir gumazimning uamategha ghuzima, ezi Iesus maghira Jonin gun gumaziba ko amizibav gia ghaze, “Ia tizimin ganasa gumaziba puvatizir danganimin ghue? Ia aminim vair ghurunimin ganasa ghuez ti? ²⁵ Ti puvati, ezi ia tizimin ganasa ghue? Gumazir kurukazir aghuibagh amizim? Ti puvati, gumazir korotiar ivezir ekiaba itiba aghua egha bizir aghuiba men mikarzipar itima, me atrivibar dipenibar iti. ²⁶ Ezi ia tizimin ganasa ghue? Ia Godin akam inigha izir gumazimin ganasa? Are. Ki ia migei, Godin akam inigha izir gumazir kam Jon, a Godin akam inigha izir gumazir igharaziba bar dagh afira. ²⁷ Gumazir kam baghavira Godin Akinafarim migia ghaze, ‘Ia oragh. Ki uan abuir gumazim amadaghtima, a faragh mangiva ni bagh tuavim akiram.’ ²⁸ Ki ia migei, Jon nguazimin itir gumaziba bar me gafira, ezi tina borimin min God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven iti, a bar Jon gafira.” ²⁹ (Jon gumazamizir aviriba ruava egha maghira dagiaba isir gumaziba sara rue. Kamaghin me Iesusin akam baregha, egha fo Godin arazim, a bar guizbangira. ³⁰ Ezi Farisiba koma Judan arazibagh fozir gumaziba, me Jonin rurim inizir puvati. Kamaghin me akirim ragha God men akazir tuavir aghuim gasara.)

³¹ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Egh ki gumaza-

mizir datirighin itibar arazibav kimsiva, egha akar isin zuir manam mikimam? Me manmaghira jari? ³² Me boribar min gara biziba amadir danganibar apiav ikia uarir dei,

‘E ia bagha marvibagh ivima, ia ighian aghua.

Ezi e ongerakar amirizibagh amima, ia azir puvati.’

³³ Egha Jon, Gumaziba Ruer Gumazim iza dagheba ko wainin dipaba apir puvatizi, ezi ia ghaze, ‘Duar kuraba a gapasa.’ ³⁴ Ezi Gumazibar Otarim izava dagheba ko wainin dipaba api. Ezi ia ghaze, ‘Ia gan, a gumazir puv daghem ko wainin dipam apim. Egha a dagiaba isir gumaziba ko gumazir arazir kurabagh amiba, a men roroabagh amua me ko iti.’ ³⁵ Ezi gumazamizir Godin fofozim iniziba, me gara fo, Godin fofozim a guizbangira bizim.”

Amizir arazir kurabagh amir mam Iesusin dagarimning rue

³⁶ Ezi Farisin gumazir mam uabi ko damasava Iesus bagha mikeme. Ezi kamaghin an a ko daperagh damasa an dipenimin ghu. ³⁷ Ezi amizir arazir kurabagh amua nguibar kam in itim orazi, Iesus Farisin dipenimin ikiava api. Ezi amizir kam borer mughuriar aghuim zuim itir alabastan ingarizir misevim inigha izi. ³⁸ Egha a Iesusin dagarimning gin tughav ikia azima, ezi an teriba Iesusin dagarimning giri. Ezi a uan dapanir arizimin an dagarimning adizava an dagarimningin torava egha borem an dagarimning ginge. ³⁹ Ezi Farisin an diazim bizir kam in ganigha uabira uabi migei, “Gumazir kam a Godin akam inigha izir guizbangira gumazim a fogh suam, kar amizir manam an suisi, kar amizir arazir kurabagh amim.” ⁴⁰ Ezi Iesus an akam ikaragha ghaze, “Saimon ki ni mikimamin bizir mam

* **7:22:** (7:22) Ni Matyu 11:5in itir akamin gan. **7:23:** Ais 61:1, Lu 4:18 **7:24:** Mt 11:7 **7:26:** Mt 11:9, Lu 1:76 **7:27:** Mal 3:1 **7:33:** Mt 3:4, 11:18, Mk 1:6 **7:34:** Mt 11:19, Lu 15:2 **7:36:** Mt 26:6, Mk 14:3, Lu 11:37

iti.” Ezi Saimon ghaze, “Tisa, na mikemegh.” ⁴¹ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Gumazir pumuning gumazir mam da dagiaba pura ada ini egh aning gin a da ikarvagh. Ezi mav a da 500in dagiaba ini, ezi mav a da 50 plan dagiaba ini. ⁴² Ezi aning uaghara an dagiaba ikarvaghan ibura. Ezi a aning ikarvaghamin dagiar kaba gin amada. Ezi ni nighnigh, aningin tina gumazir kam bar a gifuegham?” ⁴³ Ezi Saimon an akam ikara, “Ki kamaghin nighnisi, gumazir dagiar aviriba inigha ua da ikarvaghan iburazim.” Ezi Iesus kamaghin a migei, “Ni deragha migei.” ⁴⁴ Egha a ragha amizim in garava kamaghin Saimon in migei, “Ni amizir kam in gari? Ki nin dipenim in izezima, ni nan dagarimning bagha dipatam na ganingizir puvati. Ezi amizim uan temeribar nan dagarimning ruegha, egha uan dapanir arizim in anedisi. ⁴⁵ Ezi ni nan torezir puvati. Ezi amizir kam dughiar ki aven izezim in a nan dagarimning in tora mamaghira ikia iza datirik in. ⁴⁶ Ezi ni borem nan dapanim gingezir puvati. Ezi amizir kam a borer mughuriar aghuim inigha nan dagarimning ginge. ⁴⁷ A bar na gifonge, kamaghin amizi, God an arazir kurar aviriba bar da gin amada. Ki ia migei, tina God an arazir kurar muziarim gin amadaghti, a kamaghin na gifongezir arazir muziarim ikiam.” ⁴⁸ Ezima Iesus amizim migei, “Nin arazir kuraba, ki da gin amada.” ⁴⁹ Ezi gumazir a ko ikiava apiba kamaghin oregha, maghira uarira uariv gei, “Kar gumazir manam uaghan arazir kuraba gin amadi?” ⁵⁰ Ezi Iesus kamaghin amizim migei, “Nin nighnizir gavgavim nin akura. Eghti ni navir amirizim in mangi.”

8

Amizir maba Iesusin gin arui

7:44: Stt 18:4 **7:46:** Sng 23:5 **7:47:** 1 Ti 1:14 **7:48:** Mt 9:2, Mk 2:5, Lu 5:20-21 **7:49:** Mt 9:3, Mk 2:7 **7:50:** Mt 9:22, Mk 5:34, 10:52, Lu 8:48, 17:19, 18:42 **8:1:** Lu 4:43 **8:5:** Mt 13:3, Mk 4:3
8:10: Ais 6:9-10, Mk 4:12

¹ Egha bizir kabar gin, Iesus, nguibar ekiaba ko nguibar dozibagh arui, egha God Bizibagh Ativamin akam kuri. Ezima an gumazir 12 pla uaghan an gin arui. ² Ezi amizir maba uaghan, me fomira Iesus men arimariaba ko duar kuraba batoke: Maria, me Makdalan nguibamin amizim a garisi, Iesus fomira a gamizima, ⁷ plan duar kuraba aneteghava azenim in ize, ³ Joana ko Susana koma amizir avirir igharaziba uaghan a ko arui. (Joana, a Kusan amuim, a Herotin dipenir averiam in garir gumazir dapanim.) Amizir kaba uan bizibar Iesus ko an suren gumazibar akurvasi.

*Iesus akar isin zuir gumazir witin oviziba akurir akar isin zuim
 (Matyu 13:1-9 ko Mak 4:1-9)*

⁴ Ezi gumazamizir avirim uan nguibaba ategha Iesus bagha izava uari akuvazima, an akar isin zuir kam migei: ⁵ “Azenir gumazir mam ghuava raizin min garir daghem, wit, an oviziba inigha uan azenim in da akuri. Egha a da akura zuima, maba tuavim gira ghuzima gumaziba da dike. Ezi kuarazir pin itiba izaghira bar da ame. ⁶ Ezima maba dagiaba itir danganibagh iregha afuangi. Ezi dipaba nguazim in puvati, kamaghin amizi witin kaba ua misingigha ariaghire. ⁷ Ezima witin ovizir mabanang benir ataghataribar torim gire, egha benir ataghatariba sara aghuima da da ikiaghariki. ⁸ Ezima mabanang nguazir aghuim giregha, aghua dagher bar aviriba iti, kamaghin da vaghvagha 100pla bar misevegha iti.” An akar isin zuir kam me mikemegha, a pamtem kamaghin me migei, “Tina kuarimning iti, an oragh.”

*Iesus manmagh sua akar isin zuibagh ami
 (Matyu 13:10-17 ko Mak 4:10-12)*

⁹ Ezi Iesusin suren gumaziba akar isin zuir kamın mıngarım baghava an azara. ¹⁰ Ezıma a mıgıa ghaze, “God fofozım ia ganıngızıma, ia God Bizıbagh Atıvamın Dughıamın akar mogomeba dagh fo. Ezi ıgharaz darazi kı akar isin zuıbara me mıgeı, eghtıma garıba me gan fofoghan kogham, ezi uaghan orazıba me akar mıngarıbagh foghan kogham.”

*Wıtın akar isın zuımın mıngarım
(Matyu 13:18-23 ko Mak 4:13-20)*

¹¹ Egha Iesus ghua kamaghın mıgeı, “Kar akar isin zuir kamın mıngarım. Wıtın ovızım a Godın akam. ¹² Ezi wıtın ovızır tuavım gırezıba matı gumazamızır Godın akam baraghızıba, me a baraghızı ezi Satan ıza men navır averıabar Godın akam batoke, eghtıma me nıghnızır gavgavım God damuan koghtı God ua me inıan kogham. ¹³ Ezıma dagıaba itır danganıbagh irezır wıtın ovızıba matı gumazamızır akam baregha bar akongezıba, egha me bıba itır puvatı. Me dughıar otevimın nıghnızır gavgavım Godın itı, ezıma osımtızıbar dughıam me God atakı. ¹⁴ Ezıma wıtın ovızır benır ataghatarıbar tongın irezıba matı gumazamızır akam baraghızıbar mın tı. Egh me deragha tuavımın zuıma nıvafızıbar agoroger osımtızıba, ko dagıar nıghnızır osımtızıba, koma nguazır kamın bizır ganganır agorogeba, me ısıma me dar aven ikıa egha mısevır puvatı. ¹⁵ Ezıma wıtın ovızır nguazır aghuım gırezıba matı, gumazamızır akar aghuım baraghızıba, me a inıgha uan navır averıabagh atıgha adar suıra egha gavgavıgha ikıa, men dagher aghuıba otıfı.”

*Gumazıtam avır angazangarım
mınemın aven anetızır puvatı
(Mak 4:21-25)*

¹⁶ Egha Iesus mıgıa ghua kamaghın mıgeı, “Gumazıtam lam gaborogha mınemın aven a modogha egha a

ısa dakozımın apengan anefazır puvatı. Egh an a ısıva dakozım gısirarama anefagham, eghtıma tına aven ızıva angazangarımın ganam. ¹⁷ Kamaghıra mogomer bizıba da gın azenan otıvıgham. Eghtı bizır amıgha avezıba da uaghan gın azenan otıvıgham. ¹⁸ Ezi kamaghın amızıma ia deraghvıra akar kam baragh. Gumazıtam Godın akabagh foghtı, God uan akabar fofozır ıgharazıba a danıngam, eghtı a Godın akar avırıbagh fogham. Eghtı Godın akabagh foghan aghuazır gumazım, an fofozır muzıarım God a dama inıgham.”

Tınara a Iesusın amebam koma dozıba?

(Matyu 12:46-50 ko Mak 3:31-35)

¹⁹ Ezi Iesusın amebam ko dozıba an ganasa ızı. Ezi gumazamızıba bar anekufa, kamaghın amızı, me an boroghıra mangan ıbura. ²⁰ Ezi mav Iesus mıgıa ghaze, “Nın amebam ko dozıba muna azenan tuıvıghav ikıa, egha nın ganasa.” ²¹ Ezıma an an akam ikara, “Tına Godın akam baragha an gın zui, me nan amebam ko dozıba.”

*Iesus mıgeıma amınır ekıam areme
(Matyu 8:23-27 ko Mak 4:35-41)*

²² Ezi dughıar mam Iesus uan suren gumazıbav gıa ghaze, “Aria e dıpamın vongın mangam.” Eghava me botın ghuavanega egha vongın zui. ²³ Egha me ghuava, Iesus parıam an azıma an akui. Ezıma amınır ekıam amozım sara dıpamın oto, ezi dıpam men bot bar a gızıfa. Kamaghın me osımtızır ekıamın aven itı. ²⁴ Egha suren gumazıba ghuava a gaghuragha a mıgıa ghaze, “Gumazır Ekıam, nı dıkafıgh! E ovengam!” Ezi a dıkavıghava amınım ko dıpar puvıra ingarım akar gavgavımın anıng mıgeı. Ezıma amınım ko dıpam aremegha amıraghavıra itı. ²⁵ Ezıma a uan suren gumazıba kamaghın men azara, “Tan nıghnızır gavgavım

managh iti?" Ezi me atiatia, nighnizir aviribagh amuava, uarira uarir azangsis, "Gumazir kam, a tina? A migeima aminim ko dipam, an akam barasi."

Iesus gumazir mam in duar kuraba batoke

(Matyu 8:28-34 ko Mak 5:1-20)

²⁶ Egha Iesus uan suren gumaziba ko botin ghuava Gerasan Distrighin otifi, Galilin dipamin vongin. ²⁷ Egha Iesus bot ategha azenan izima, nguibar ekiar kam in itir gumazir duar kuraba apazazim a bato. A fomira iniba itir puvatighava dipenibar aven itir puvati, a gumazir ovengezibar dagiar mozir toribar aven iti. ²⁸⁻²⁹ Egha duar kurar kam dughiar aviribar an suigha anekurima a daghiri. Egha uaghan an dafariba ko sueba me senbar da ike, egha an garir gumaziba an boroghira ikiava an gari, ezi duar kurar kam a gamima a uan senba aghorava ara ghua gumaziba itir puvatizi naghin iti. Ezi Iesus duar kuram batogha ghaze, ni gumazim ategh azenan izi. Ezi a Iesusin apigha, arava Iesusin dagaribar apengan irigha pamtem dia migei, "Ni tizim na damuasa, Iesus, Godin bar pin itimin otarim? Ezi ki nin azangsis ni arazir kuratam na damuam marki!" ³⁰ Ezi Iesus an azara, "Nin ziam tina?" Duar kurar aviriba an aven ghuz. Ezi a kamaghin migei, "Aviriba." ³¹ Ezima duar kuraba Iesus kamaghin a gaghoravira iti, "Ni e batoegh e amadaghtima e torir mingariba puvatizir kam in mangan marki." ³² Dughiar kam dar bizir ekiar maba mighsiar miriamin roghira ikiava api. Ezima duar kuraba Iesus gakaghora ghaze, "Ni en amamangatightima e mangi dar munabar aven mangeka." Ezima a me ataghizima me zui. ³³ Ezi duar kuraba gumazim ateghava azenan izeghava dabar aven ghue. Ezima dar bizir kam ara ghua davarir

kuram giraghuegha dipam amegha ariaghire. ³⁴ Ezima dabar garir gumaziba garima bizir kaba otivizima, me ara ghuava nguibar ekiamin bizir kabar gun migeima nguibar azenan roghira itiba sarama orasi. ³⁵ Ezima gumazamiziba ganasa izi, bizir tizimrama oto? Egha me Iesus bagha iza, egha garima, gumazir duar kuraba ategha azenan izezim, a Iesusin dagarimin min aperaghav iti. A korotiaba aghuizima an nighnizimra uam an izes. Kamaghin me atiatingi. ³⁶ Ezi ikia bizir kam in ganizir darasi gumaziba ko amizibagh eghari, me eghara ghaze, Iesus duar kuraba apazazir gumazim gamizi a ua dera. ³⁷ Ezi gumazamizir Gerasan Distrighin itiba puvira atiatia, egha Iesusin azangsis, "Ni e ategh danganir igharazimin mangi." Ezi a botin ghuavanabogha uamategha zui.

³⁸ Ezima duar kuraba ataghizir gumazir kam Iesusin azangsigha uaghan an gin mangasa, ezi Iesus anemadagha, a migia ghaze, ³⁹ "Ni uamategh uan nguibamin mangi, egh God ni gamizir biziba bar me mikim." Ezi gumazim uamategha ghua egha nguibam garuava Iesus a gamizir biziba bar dar gun migei.

Iesus aremezir guivir mam gamizima a ua dikafi Egha amizir an korotiamin suirazim gamizima a ua dera

(Matyu 9:18-26 ko Mak 5:21-43)

⁴⁰ Egha Iesus uamategha Galilin dipamin vongin izezima gumazamiziba a izi me bativasa me a bagha oragha a mizua iti. ⁴¹⁻⁴² Ezima gumazir mam, an ziam Jairus, a God ko migeir dipenimin gumazir dapanim. An guivir vamira an azenir 12 plan boroghira ghugha, aremeghasava ami. Kamaghin a iza Iesusin dagaribar apengan iri. Egha uan dipenimin mangasa Iesus gakaghori. Ezi Iesus ghuavira itima

8:31: MAA 9:11 **8:32:** Mt 8:30, Mk 5:11 * **8:41-42:** (8:42) An guivir vamira, a 12 plan azenibar boroghira ghu, kamaghin amizi e ghaze, an azenir 12 plan boroghira ghu.

maburan avırım bar anekuvagha anedughadusi.* ⁴³ Ezima amizir 12 plan azenimîn ghuzim batir arimariam itir mam, gumazitam a damightima a deraghan kogham. Ezi a men tongin zui. ⁴⁴ Egha a Iesusin gin izava an korotiar avizimîn suira, egha zuamira an ghuzir arimariam dutugha ghu. ⁴⁵ Ezi Iesus azara, "Tina nan suira?" Ezi me bar uarir tiragha Pita ghaze, "Gumazir Ekiam, gumamaziziba bar ni akuvagha ni adughadusi." ⁴⁶ Ezi Iesus ghaze, "Ki kamaghin fo, gumazim nan suirazima gavgavim na ategha azenan ghu."

⁴⁷ Ezima amizim uabira uabin gara fo, a modoghan kogham. Eghava atitim sara iza Iesusin dagaribar apengan iri. Egha a gumaziba ko amizibar damazibar migia ghaze, nan arimariam givaghasa, ki Iesusin korotiamin suira, ezi nan arimariam zuamira gifa. ⁴⁸ Ezi Iesus a migia ghaze, "Nan guivim, ni nighnizir gavgavim ni gamizima ni dera. Navir amirizimin mangi."

⁴⁹ Egha Iesus migiavira itima, gumazir mam God ko migeir dipenimin garir gumazir dapanim, Jairusin dipenimin ikegha, Jairus bagha izi. Egha a Jairus migei, "Nin guivim areme. Eghti ni tisa ua ingangarim a daningan marki." ⁵⁰ Ezi Iesus kamaghin oregha, Jairus migia ghaze, "Ni atiatingan marki. Pura nighnizir gavgavim iki eghtima nin guivim ua deragham." ⁵¹ Eghava a Jairusin dipenimin otogha, egha a ua tavin amamangatightima an an gin aven mangan an aghua, kerara a ko aven mangam, Pita, Jon, ko Jems koma guivimin amebam koma afeziam. ⁵² Dughiar kam gumamaziziba bar uan evaribav misogha azia iti. Ezi Iesus me migia ghaze, "Azir akam

atakigh. Guivim aremezi puvati. An akui." ⁵³ Me fo, guivim aremezi, kamaghin me an ingaravati. ⁵⁴ Ezi Iesus guivimin dafarimin suiragha egha migia ghaze, "Nan borim, ni dikafigh!" ⁵⁵ Ezima an duam uamategha izezima a zuamira dikavigha tu. Ezima Iesus me migia ghaze, "Ia daghetam a daningigh." ⁵⁶ Ezi an amebam koma afeziam bar aguaghfa. Ezima a kamaghin migia aning abira, bizir otozir kam gua gumazitam mikiman marki.

9

Iesus 12 pla gumaziba amangi (Matyu 10:5-15 ko Mak 6:7-13)

¹ Egha Iesus 12 plan suren gumazibar diaghava me akuvaghava, egha gavgavim koma gavgavir duar kuraba batogham koma arimariaba agivamim sara me ganingi. ² Egha me amadagha ghaze, ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin akam kunigh, egh gumazibar arimariabar akirtima me ua deragham. ³ Egha a me migei, "Ia mangisiva bizitam inian marki, mitariba, dagheba, dagiaba, koma siotin ia gin daghuamin tam inian marki. ⁴ Eghti dipenir ia aven zuir manam, anarira iki, mangiva nguibar kam ategh mangi. ⁵ Eghtima gumaziba ia gifueghan koghtima, dughiar ia men nguibam ataghraghamim, ia uan dagaribar mineziba apisigh, eghtima me fogh suam, arazir me amizir kam, a derazir pu."* ⁶ Ezima Iesusin suren gumaziba nguibabar ghuava, akar aghuim akurava egha arimariar gumazibar kirima me ghuamazi.

Herot foghasa, Iesus a tinara (Matyu 14:1-2 ko Mak 6:14-16)

⁷⁻⁸ Ezi Herot, gavmanin dapanim, a bizir Iesus amiba baraghizima da

8:44: Mt 9:20, Mk 5:28 **8:46:** Mk 5:30, Lu 6:19 **8:48:** Lu 7:50 **8:52:** Lu 7:13, Jo 11:11-13 **8:54:** Lu 7:14, Jo 11:43 **8:56:** Mk 7:36, Lu 5:14 **9:1:** Mt 10:1, Mk 3:13-15 **9:4:** Mt 10:11, Mk 6:10 **9:5:** Mt 10:14, Mk 6:11, Ap 13:51 * **9:5:** (9:5) Judabar arazim kara, ni me baragham koghtima, me nin sagh, uan dagarir asuaba mineziba apizighiva ni ategh igharagh mangam. Ezi en arazim kamakin, ki ni mikimti ni na baragham koghti, ki apem apirigh uan tuavim gighuvagh, egh suam, ki nin sagham. **9:6:** Mk 6:12 **9:7-8:** Mt 16:14, Mk 8:28, Lu 9:19

ghuavira iti. A fo, marazi ghaze, Jon aremegha ua dikafi, ezi marazi ghaze, Elaija oto, maba ghaze, Godin akam inigha izir gumazir mam fomira ikegha aremegha ua dikafi. Kamaghin amizima Herot bar nighnizir aviribagh ami. ⁹Egha Herot kamaghin migei, "Ki Jonin firim atu. Tina, bizir kabagh amima me dar gun migei?" Egha a Iesusin ganasa.

Iesus dagheba 5,000in gumazibagh anidi
(Matyu 14:13-21 ko Mak 6:30-44 ko Jon 6:1-13)

¹⁰ Ezima Iesusin aposelba uamategha izeghava, bizir me amizibar gun a migei. Ezima a me inigha me uarira nguibar mam an ziam Betsaidan ghue. ¹¹ Ezi gumazir bizir avirim a gifoghava egha an gin zui. Ezi Iesus me gifueghava me isava, God Bizibagh Ativamin Dughiamin gun me migiava, eghava gumaziba ko amizibar arimariabar akiri. ¹² Bar guaratizimin Iesusin 12 plan aposelba a bagha izeghava a migei, "E gumaziba itir puvatizir danganimin iti. Egh, ni gumazamiziba me amadaghti me mangi danganir kam in itir nguibaba ko nguibar roghira itibar mangiva, egh dagheba koma dakuamin danganiba buri." ¹³ Ezi Iesus men akam ikara, "Ia uari daghetaba me daningh." Ezima me kamaghin migei, "E bar bretin rubuzir 5 pla koma osirir pumuningra iti. Egh e ua mangi gumazir avirir kam bagh dagher tabagh ivezeghan koghti, dagheba bar otevegham." ¹⁴ (Dughiar kam gumazibar dibobonim, 5,000 boroghin ghu.) Ezima Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, "Ia me mikimtima me 5 pla ten, 5 pla tenin, okuruabar dapighiri." ¹⁵ Suren gumaziba kamaghiram amizima, gumazamiziba bar apia. ¹⁶ Ezi Iesus bretin rubuzir 5 pla koma osirir pumuning inigha

kogha overiamin garava Afeziam Ekiam minabagha, egha bretba ko osirimning apirighava gumaziba ko amizibar aningasa uan suren gumazibagh aningizi me me ganidi. ¹⁷ Ezima gumazamizir kaba bar amegha, naviba bar izifa. Ezima Iesusin suren gumaziba, dagher nar me ataghiziba, me da inigha 12 plan akirabagh aghuizima da bar izefe.

Pita Iesusin gun migia ghaze, a tina
(Matyu 16:13-19 ko Mak 8:27-29)

¹⁸ Dughiar mam in Iesus uabira Afeziam ko migeima, an suren gumaziba a ko itima, ezima a men azara, "Gumazamiziba tina na garisi?" ¹⁹ Ezima me an akam ikara, "Marazi ghaze, ni Jon Gumaziba Ruer Gumazim, ezi marazi ghaze, ni Elaija, ezima marazi ghaze, Godin akam inigha izir gumazir fomira itir mam aremegha ua dikafi." ²⁰ Ezima Iesus azara, "Ezi ia? Ia uari ghaze ki tina?" Ezi Pita an akam ikara, "Ni Godin Kraisi, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim."

Iesus ghaze, an aremegh ua dikavigham

(Matyu 16:20-28 ko Mak 8:30-9:1)

²¹ Ezi Iesus migirigiar gavgavim suren gumaziba ganiga ghaze, ia nan gun tav mikiman marki. ²² Egha kamaghin migei, "Gumazibar Otirim bar mizazir ekiaba koma osimtiziba iniam. Eghtima gumazir aruaba, koma ofa gamir gumazir ekiaba, koma Judan arazibagh fozir gumaziba, me an aghuaghiva a misueghtima an aremegham. Egh dughiar mikezimin a ua dikavigham."

²³ Egha a bar moghira me migei, "Gumazitam nan gin izisi, a ifongezir biziba gin amadagh uan temer ighuvim zurara a gisaghpugh nan gin izi. ²⁴ Gumazir manam uan ikirimirim suiraghsi nighnighti, an ikirimirim givagham. Eghti

gumazir manam na bagh uan ikirimirim ateghiva, uan ikirimirim iniam. ²⁵ Gumazitam nguazimin itir biziba bar da iniva, egh a gin oveghti, bizir kaba manmaghin an akuragham? Bar puvati. ²⁶ Tina nan ziam ko nan akar aghuimin gun mikiman aghumsighti gin Gumazibar Otarim uan afeziamin boroghin ikeghiva an Godin damazimin zuezir enselba koma Godin angazangarim sara izighiriva, uaghan men aghumsigham. ²⁷ Ki guizbangira ia migei, ia kagh tuivighav itir darasi, ian tarazi oveghan kogham. Ia ikivira iki gantima, God Bizibagh Ativamin Dughiam otogham.”

*Iesusin mikarzim igharagha gari
(Matyu 17:1-13 ko Mak 9:2-13)*

²⁸ Ezi Iesus bizir kabav kemezi, 8 plan dughiaa givazima, a gin Pita, Jon, koma Jems inigha me a ko ghua, God ko mikimasa mighsiar mamın pin ghu. ²⁹ Ezima a God ko migeima, an guamin ganganim ragha igharagha gari. Ezima an korotiaba bar ghurghurighava egha onimarimin min taghtasi. ³⁰ Gumazir pumuning, Moses koma Elaija, ³¹ aning Afeziar Ekiamin angazangarimin aven ikiava, egha Iesus ko uariv gei. Me Iesus nguazir kam ataghragham koma bizir a Jerusalemın damuamin bizibav gei. ³² Pita uan namakamning ko dakuasava ami, egha me os-eghava, egha Iesusin angazangarir gavgavimin ganigha egha uaghan gumazir pumuningin gari, aning a ko tughav iti.† ³³ Ezima gumazimning ane ataghrazima Pita kamaghin Iesus migei, “Tisa, bar deragha e kagh iti! E averpenir pumuning ko mikezimin ingaram. Ni bagh tam, Moses bagh tam, egh Elaija bagh tam.” (Pita akar kam migiava a uabi migirigiar a mikemezir kam gifozir puvati.)

³⁴ A migiavira itima, ghuariar mam otogha me avara, ezima me ghuariamın aven ghuava bar atiatingi. ³⁵ Ezi tiarir mam ghuariamın tongin otogha kamaghin migia ghaze, “Kar nan Otarim, ki a ginaba. Ia anariram oragh!” ³⁶ Ezima tiarir kam mikemegha givazima me Iesusin garima a uabira iti. Ezima Iesusin suren gumaziba bizir me ganizim me an gun gumazitam mikemezir puvati.

*Otarir mam, duar kuram a
gapazazima Iesus a batoke
(Matyu 17:14-23 ko Mak 9:14-32)*

³⁷ Egha me amimizaraghin mighsiam ategha izaghirima gumazamizir avirim a bato. ³⁸ Ezi gumazir mam men torimin ikia dei, “Tisa, ki ni gakaghorı, nan otarir bar vamira iti, kamaghin ni an ganigh. ³⁹ Duar kuram an aven ikiava a gamima a zuamira ara dei. Egha anekurima a nguazim gira puv nisi. Ezima pupuviba an akamin otifi. Duar kurar kam dughiar mabar an ikiava bar pazava a gamuava, egha anetaghrazir puvati. ⁴⁰ Ki a batoghasa nin suren gumazibagh akaghorı. Ezi me a damuan ibura.” ⁴¹ Ezi Iesus kamaghin ikara, “Oio, ki bar amira, ia dughiar kamın itir gumazamiziba, ian nighnizir gavgaviba puvati, ian araziba koma nighniziba bar derazir puvati. Ki dughiaabar manmaghin ia ko ikiava egha ian osimtiziba ateri? Ni uan otarim inigh kagh izi.” ⁴² Ezima otarim izavira itima, duar kuram an ekunizima a nguazim girighava uam aguava egha puv nisi. Ezima Iesus duar kuram a batoghezima a borim ataghizima a dera. Ezi Iesus a isava uam an afeziam ganingi. ⁴³ Ezima gumazamiziba bar Godin gavgavimin ganigha egha digavir kuram gami.

9:25: Mt 16:26, Mk 8:36 9:26: Mt 10:33, Mk 8:38, Lu 12:9, 2 Ti 2:12 9:31: Mt 17:3, 17:9, Mk 9:4, 9:9, Lu 9:22, 13:33 9:32: Mt 17:2-3, Mk 9:2-4, Jo 1:14, 2 Pi 1:16-18 † 9:32: (9:32) Bizir otozir kam ti dimagarimin oto. 9:35: Ais 42:1, Mt 3:17, 12:18, 17:5, Mk 1:11, 9:7, Lu 3:22

Me bar puv Iesus amizir bizibagh nighnizima, a uan suren gumazibav gei, ⁴⁴ “Ia deraghvira na baraghtima, ki bizitam ia mikimasa. Me Gumazibar Otarim isiva gumazir kurabar dafarim darigham.” ⁴⁵ Ezima me migirigiar kamın mingarim gifozir puvati. A men modo, ezi kamaghın amizima me a gifozir puvati. Egha an azangishan atiatingi.

*Tina ziar ekiam iniam
(Matyu 18:1-5 ko Mak 9:33-37)*

⁴⁶ Ezima Iesusın suren gumaziba uarira uari adoghadogha egha ghaze, tina men dapanimın ikiam. ⁴⁷ Me migeima, Iesus men nighnizibagh fo, egha a borim inizima an an mın tughav iti. ⁴⁸ Egha a kamaghın me migei, “Gumazitam na ginighnigh egh borir dozir kamagh garitam inigh an akuragham, kamaghın a na inigha nan akurvasi. Egha tina nan akurvasi, a nan Afeziar na amadazimın akurvasi. Kamaghın amizi, tina ian tongın ziam puvati, a ziar ekiam iniam.”

*Tina ian apanim gamir pu, a iananav
(Mak 9:38-40)*

⁴⁹ Ezi Jon Iesus migei, “Tisa, e garima gumazir mam duar kurabar nın ziamın da batosi. E fo, a en mav puvati, ezima e an anogorosi.” ⁵⁰ Ezi Iesus kamaghın migei, “Tina ian apanim gamir puvati, a iananav. Eghti, ia an anogoroghan marki.”

**Iesus uan suren
gumaziba ko Jerusalemın
zui**
(Sapta 9:51-19:28)

*Samaritan gumaziba Iesus nguibamın
izan me an aghua*

⁵¹ Ezima God Iesus inigh uan Nguibamın ghuavanangamin dughiamın gan koghham.”

roghira izezima, Iesus Jerusalemın mangasa nighnizim gamigha iti. ⁵² Egha uan migirigiar gumazir maba amangizima me akam inigha faragha ghue. Me Samaritan nguibar mamın a bagha bizibar akirasa ghue. ⁵³ Ezima gumazamizir nguibar kamın itiba fo, Iesus Jerusalemın zui, kamaghın amizima me Iesus inian aghua. † ⁵⁴ Ezima suren gumazimning, Jems koma Jon bizir kabar ganigha, egha an azara, “Ekiam, ni ifueghtima e Godın Nguibamın itir avim bagh diaghtima a izighriva gumazibar isigham.” ⁵⁵ Ezima Iesus raghava aningın atari. ⁵⁶ Egha me nguibar igharazimın ghue.

*Iesusın gin mangamin ivezim
(Matyu 8:19-22)*

⁵⁷ Ezi Iesus uan suren gumaziba ko tuavimın zuima, gumazir mam Iesus migei, “Nguibar manam ni an zui, ki nın gin mangam.” ⁵⁸ Ezi Iesus a migia ghaze, “Afiar atiaba nguazir toribar itima, kuaraziba mikonibar iti, ezi Gumazibar Otarim danganir dakuamiba puvati.” ⁵⁹ Egha Iesus gumazir igharazim migei, “Nan gin izi.” Ezima gumazim an akam ikara, “Ekiam, ni faragh na amamangatightima, ki mangi uan afeziam mozim dafaka.” ⁶⁰ Ezi Iesus a migei, “Marki. Gumazir ovengeziba uari uan gumazir kuabar afi. Egh ni mangiva God Bizibagh Ativamin Dughiamın akam akunam.” ⁶¹ Ezima ua gumazir mam Iesus migei, “Ekiam, ki nın gin mangam. Egh ni faragh nan amamangatightima ki mangiva uan adarazir ganika.” ⁶² Ezi

Iesus a ikara, “Tav itazim kuazagh egh a gin ganan koghiva, a God Bizibagh Ativamin Dughiamın aven

9:44: Mt 16:21, 17:22, Mk 8:31, 9:31, Lu 9:22, 18:32-33 **9:45:** Mk 9:32, Lu 2:50, 18:34 **9:46:** Lu 22:24 **9:48:** Mt 10:40, 23:11-12, Mk 9:37, Lu 10:16, Jo 12:44, 13:20 **9:49:** Nam 11:28, Mk 9:38 **9:50:** Mt 12:30, Lu 11:23 **9:51:** Mk 10:32, 16:19 **9:53:** Jo 4:9 † **9:53:** (9:53) Samaritan gumazamiziba, me Gerasen Mighsiamın uari akuva God bagha ofa gamua Godın ziam fe. Ezi Judaba Jerusalemın nguibamın ghuava ofa gamua Godın ziam fe. Ni Jon 4:20ın gan. Samaritan gumazamiziba ghaze, Judaba deravira Ekiamın ziam fer arazimın gin zuir puvati. Kamaghın, me dughiar kam Iesusın akurvaghan aghua. **9:54:** 2 Kin 1:9-16 **9:61:** 1 Kin 19:20

10

Iesus 72 plan gumaziba amangizi me ghua an ingangarim gami

¹ Egha bizir kabar gin Ekiam 72 plan gumazir igharaziba misevegha egha pumuning pumuning faragh nguibar ekiaba koma danganir a mangasa nighnizibar me amadi.*

² Egha a kamaghin me migei, “Dagher bar avirim anigha givagha azenimin iti. Ezi ingangarir gumazir da iniamin aviriba puvati. Kamaghin, ia azenir kamın ghuavimin azangsighti, a ingangarir gumaziba amangtima, me an azenimin mangi, dagheba iniam. ³ Ia mangi! Ki sipsipin nguziba afiar atiabar torimin iti moghin ia amadazi ia zui. ⁴ Eghiva dagiaba azuir mitarim ko beghiam ko dagarir asuaba inian marki. Eghti gumazitam tuavimin ia batoghiva dughiam ia daningti, ia ikaraghan marki.

⁵ “Eghiva ia dipenitamin aven mangi egh faragh kamaghin mikim suam, navir amirizim ia ko iti. ⁶ Eghti gumazir navir amirizim kagh ikiti, ia navir amirizim an iki. puvatightima ian navir amirizim ua ia bagh izegham. ⁷ E fo, ingangarir gumazim uan ivezim isi, kamaghin ia dipenir kamın aven iki, dagheba ko dipar tizir me ia ganidiba, ia dar ami. Eghiva dipenir mamın ikegh mamın mangan marki.

⁸ “Eghiva ia nguibar ekiamın aven mangightima me ia inigh, egh me tizim ia ganingi, ia puram anemi. ⁹ Egh ia arimariar itibar amightima da deraghtima, kamaghin me mikemegh, God Bizibagh Ativamin Dughiam roghira ize. ¹⁰⁻¹¹ Egh ia nguibar ekiatamin aven mangitima, me ia inighan koghtima,

tuavir dozibar aven mangi egh mikim suam, ‘Ian nguibar ekiamın nguaziba en dagaribar poghezi, e a da disa, eghti ia kamaghin ganigh fogh suam, ia amizir arazir kam, a derazir puvati.’ ¹² Ezi ki ia migei, Godin Kotin Dughiamın, osimtızir nguibar kam iniamim, an osimtızir Sodomın nguibam iniamim gafiragham.”

Gumazamizir navim girazir puvatiziba bar kuvigham

(Matyu 11:20-24)

¹³ Egha Iesus ghua migia uan 72 plan gumazibav gei, “Ia Korasinin nguibamin itir gumazamiziba, iavzika! Ia kuram iniam. Ia Betsaidan nguibamin itir adarazi, iavzika! Ia bar ikuvigham. Gumazitam Tairin nguibam ko Saidonin nguibamin ghua, mirakelin ki amiziba men tongin dagh amighai, Tair ko Saidonin itir darazi ti fomira navibagh iragha, egha azir adiariba aghuigha, averenim gapiava agura, egha uan arazir kamın uari akakagha ghaze, me uan arazir kuraba ataki. ¹⁴ Godin Kotin Dughiamın, osimtızir ia iniamim, an osimtızir Tair ko Saidon iniamim gafiragham. ¹⁵ Ezi ia Kaperneamin nguibamin itir darazi, ia ghaze, ia uari fegh Godin Nguibamin ikiam, a? Bar puvati, God ia akunighti ia Helin avimin magiram.

¹⁶ “Tina ia barasi uaghan na barasi, tina ia barazir puvati a uaghan na barazir puvati. Egha tina na barazir puvati, a nan Afeziar na amadazim uaghan a barazir puvati.”

72 plan gumaziba uamatenge

¹⁷ Ezima 72 plan gumaziba ua iza bar akuegha kamaghin migei, “Ekiam, e nin ziam diborima duar kuraba en akabar mirara zui.” ¹⁸ Ezi a me ikara, “Ki Satanin garima a ira

10:1: Mt 10:1, Mk 6:7 * **10:1:** (10:1) Fofozir gumazir aviriba kamaghin nighnisi, gumazir Iesus amadazibar dibobonim, a 72 puvati. Me ghaze, men dibobonim 70ra. Eghti namba 70, a Luk 10:1in ikiti, eghti Luk 10:17 uaghan, namba 70 an iki. **10:2:** Mt 9:37-38, Jo 4:35, 2 Te 3:1 **10:3:** Mt 10:16

10:4: 2 Kin 4:29 **10:7:** Mt 10:10-11, 1 Ko 9:14, 10:27, 1 Ti 5:18 **10:8:** 1 Ko 10:27 **10:10-11:** Ap 13:51 **10:12:** Stt 19:24-28, Mt 10:15, 11:24 **10:13:** Ais 23:1-18, Ese 26:1-28:26, Jo 3:4-8, Amo 1:9-10, Mt 11:21-23, Sek 9:2-4 **10:15:** Ais 14:13-15 **10:16:** Mt 10:40, Mk 9:37, Lu 9:48, Jo 5:23, 13:20 **10:18:** Jo 12:31, 16:11, MAA 9:1, 12:8-9 **10:19:** Sng 91:13, Mk 16:18, Ap 28:5

onimarimin min Godin nguibamin tagha gifa. ¹⁹ Ezima ki gavgavim ia ganigha gifa eghti ia kuruziba ko tughia kaba gisin daruva da dikiva, egh uan apanibar gavgavim a givagham. Eghti me bizir kuratam ia damuan iburagham. ²⁰ Eghti duar kuraba ian akam mirara ghuzir bizim gakongan marki. Ian ziaba Godin Nguibamin aven osirizir bizim baghiva akong.”

Iesus bar akuegha uan Afeziam minabi

(Matyu 11:25-27 ko 13:16-17)

²¹ Ezi dughiar kamra, Godin Duam Iesus gamima a bar akongeghava migei, “Afeziam, ni nguazim ko overiam gativazir Ekiam! Ni fofozim ko nighnizir aghuiba itir gumaziba bizir kaba men modo, egha boribar min itir gumazibar aka. Kamaghin ki ni minaba. Guizbangira Afeziam, ni uan ifongiamin kamaghin ami.”

²² Egha Iesus ua kamagh migei, “Nan Afeziam biziba bar da isa nan dafarim gati. Ezi gumazitam Otarim gifozir puvati. Afeziam uabira a gifo. Egha tav Afeziam gifozir puvati. Otarim uabira, koma gumazir Otarim ifuegha Afeziam isava men akaziba, merara Afeziam gifo.” ²³⁻²⁴ Egha a ragha uan suren gumazibar gara kamaghin me migei, “Ki guizbangira ia migei, fomira Godin akam inigha izir gumazir aviriba ko gumazir aghuir aviriba, me ia datirighin garir bizibar ganamin ifongiar bar ekiam ikia, me dar ganizir puvati. Egha ia datirighin orazir akar kaba, me da baraghan ifongiar bar ekiam ikia, me tam baraghizir puvati. Ezi ia, ian damaziba dar gari, kamaghin ia bar akongegh!”

Samaritan gumazim Judan mavin akurazir eghagham, Iesus a gami

²⁵ Ezi dughiar mam Judan arazibagh fozir gumazir mam dikavighava Iesus gifarasa purama an azara, “Tisa, ki manmaghin

damighiva zurazurara itir ikirimirir aghuarim iniam?” ²⁶ Ezi Iesus a ikara, “Akar manam Moses Osirizir Arazimin akamin aven iti? Ni manmaghin an gari?” ²⁷ Ezi an a ghaze, “Ni uan God, nin Ekiam, bar a gifongegh, egh ni uan navir averiam ko uan duam ko uaghan bar uan gavgavim ko uaghan bar uan nighnizimin, uan God gifongegh. Egh uaghan, ni uabira uabi gifongezimoghin, gumazamizir igharazibagh ifongegh.” ²⁸ Ezi Iesus an akam ikara, “Ni bar deragha migei. Ni mamaghira damigh, zurara itir ikirimirir aghuarim iniam.”

²⁹ Ezi a gumazibar damazimin deraghasa, kamaghin a Iesusin azara, “Ezi tina nan namakaba?” ³⁰ Ezima Iesus an akam ikaragha ghaze, “Gumazim Jerusalem ateghava Jerikon uaghira, egha gumazir kuraba batozima, me an korotiaba sueghava, puviram a misueghava are, egha anetaghizima a mikirigha irighav iti. ³¹ Ezima ofa gamir gumazim tuavir kamra uaghira egha an gara a gitagha zui. ³² Kamaghira Livain gumazim uaghan iza danganir kamnaghra an gara a gitagha zui. ³³ Ezima Samarian gumazir mam, iza danganir gumazir kam itimra izava, an apighava bar an apangkufi. ³⁴ Egha an a bagha ghua wain ko bore an duaba ruegha egha da nomke. Egha a gumazim isa uan donki gisin anefagha, egha a inigha ghua daguir dipenir mam in aven ghugha egha deraviram a gami. ³⁵ Egha amimizaraghan a dagiar pumuning dipenir ghuavim ganigha ghaze, ‘Deragh an gan eghti dughiar ki uamategham, ki izi bizir tizir ni uam a gamiziba ki da ikaragham.’

³⁶ “Ezi ni manmaghin nighnisi, gumazir pumuning ko mizekir kabar manam gumazir kuraba misoghezir gumazimin namakam?” ³⁷ Ezi Ju-

10:20: Kis 32:32, Ais 4:3, Dan 12:1, Mt 7:22, Fl 4:3, Hi 12:23, MAA 3:5, 21:27 **10:22:** Mt 28:18, Jo 1:18, 3:35, 10:15, 17:2 **10:25:** Mt 19:16, Lu 18:18 **10:27:** Wkp 19:18, Lo 6:5 **10:28:** Wkp 18:5, Neh 9:29, Ese 20:11-13, Ro 10:5, Ga 3:12 **10:29:** Lu 16:15 **10:33:** Jo 4:9

dan arazibagh fozir gumazim a ikara, "Gumazir an apangkuvizim." Ezi Iesus a miġia ghaze, "Ni mangiva kamaghira damu."

Iesus Maria ko Martan dipenimin iti

³⁸ Eghava Iesus uan suren gumaziba ko tuavimin izavira ikiava egha nguibamin oto. Ezi amizir mam, an ziam Marta an diazima an an dipenimin ghu. ³⁹ Ezi an afumimin ziam Maria. A Iesusin dagarimin boroghira aperaghav ikiava a barazima a miġei. ⁴⁰ Ezi Marta ingangarir avirim an nighnizimin izi, ezi an osimtizim sara dagher me damamibagh ami. Egha a Iesus bagha iza egha an azara, "Ekiam, nan afumim na ataghizima ki uabira ingangaribagh ami, ezi ni na ginighnisi, o? A mikemeghtima a nan akuragh!" ⁴¹ Ezi Ekiam a ikara, "Marta, Marta, ni bizir aviribagh nighnigha egha da bagha muriam ni dighori. ⁴² Ni bizir vamira bagh nighnigh. Maria a bizir aghuimra misefe. Ezi bizir kam gumazitam a dama a inigham kogham."

11

Iesus God ko miġeir arazibar men sure gami

(Matyu 6:9-15 ko 7:7-11)

¹ Dughiar mam Iesus danganir mam in ikia God ko miġei. Egha a givazima, an suren gumazir mam a miġei, "Ekiam, ni God ko miġeir arazibar en sure damu, mati Jon uan suren gumazibar sure gamizi moghin." ² Egha Iesus kamaghin me miġei, "Ni God ko mikimiva, kamaghin mikim:

'En Afeziam, nin ziam bar zue, ezi arazir kuraba an saghon iti.

Eghti Dughiar Ni Bizibagh Ativamim, a izi.

³ Ni dughiaba meng en dagheba vaghvanagh e daning,

dughiar zurara apir dagheba e daningh.

⁴ Ezi tina arazir kurabar e gami, e men arazir kuraba gin amadi. Kamaghin amizi, ni en arazir kuraba gin amadagh. Egh e ateghti, e osimtizibar aven ikiti bizitam en navim biraghtima, e arazir kuratam damighan kogham.'

⁵⁻⁶ Ezima Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, "Ian tongin gumazitam namakatam ikiva, egha dimagarir arizimin a bagh mangiva, egh kamaghin a mikimam, 'Namakam, ni daghetaba nan akuragh. Nan akar gumazim tuavimin iza na batozi, ki a daningamin dagheba puvati.'

⁷ "Eghti, gumazir dipenimin aven itim kamaghin an akam ikaragham, 'Ni ingangarim na daningan marki. Ki tiar akam asaragha gifa, egha uan boriba koma akui. Kamaghin ki dikavighiva bizitam ni daningan kogham.' ⁸ Ezi ki ia miġei, dipenir ghuavim dikavighiva uan namakam puvatizir biziba bar a daningam. A bizir kaba uan namakam daningan ifongezir pu, egha an a ganingi. An namakam a dimvira ikian, an aghuagha egha dikavigha iza bizir a bar ifongeziba a ganingi."

⁹ Egha Iesus miġia ghua kamaghin miġei, "Ia God ko mikim, egh biziba bagh an azang, eghti a da isi ia daningam. Egh ia biziba bagh ruiva, ia da bativam. Egh ia tiam gafughafughti, God ia bagh tiam kuigham. ¹⁰ Gumazir Godin azaiba, me biziba isi. Ezi gumazir biziba bagha ruim, da batifi. Eghti gumazir itiam gafughagham, God a bagh akuigham.

¹¹ "Egh ian boritam uan afeziam osiriba bagha an azangsightima, eghti a kuruzitam a danigam, o?

¹² Egh borim tuarir aroriam bagh uan afeziamin azangsightima, a

10:39: Jo 12:2-3

10:42: Sng 27:4, Mt 6:33

11:1: Lu 5:33

11:8: Lu 18:1, 18:5

11:9: Mt 7:7,

Mk 11:24, Jo 15:7, 1 Jo 3:22

11:11: Mt 7:9-10

tuighakam a danigam, o? ¹³ Ia afeziar arazir kurabagh amiba, ia zurara bizir bar aghuiba uan boribagh anidi. Egha ia kamagh deraghvira fogh, guizbangira ian Afeziar uan Nguibamin itim bar akueghvira uan Duam isi gumazir a ko migeibar aningam.”

Me ghaze, Iesus duar kuram ko in-gari

(Matyu 12:22-30 ko Mak 3:20-27)

¹⁴ Ezi Iesus duar kurar gumazim gamima a migeir puvatizim a batoke. Ezi duar kuram anetaghizi, gumazir migeir puvatizim datirighin migei. Ezima gumazamiziba digavir kuram gami. ¹⁵ Ezi marazi ghaze, “A Belsebulin gavgavimin duar kuraba batosi, a duar kurabar gumazir dapanim.”* ¹⁶ Ezi marazi Iesus basamasa egha ghaze, “Ni Godin gavgavimin mirakelin arazitam damighti, an overiamin ikegh izighriti, e an ganigh fogham.” ¹⁷ Ezi Iesus men nighnizibagh fogha, egha me migei, “Kantrin tamn gumaziba uari tuiragh uari uariv soghiva egh men dabirabim ikuvigham. Eghti dipenir vamiran itir darazi uariv sogh, egh uari abigh egh men dabirabim ikuvigham. ¹⁸ Ia ghaze, ki ti Satanin gavgavimin duar kuraba batosi. Kamaghin amizi, ki ian azaragha ghaze, Satan uan adarazi ko uari abigh uariv sogh, egh me manmaghin tugh gavgavigh bizibar ganamin gavgavim ikiam? ¹⁹ Ia ghaze, ki Belsebul da gavgavim isa duar kuraba batosi. Ezi kamaghin, tina ian adarazir akurvazima, me duar kuraba batosi? Ian adarazi amir araziba, darara ian akagha ghaze, ia paza na migei. ²⁰ Eghti ki Godin gavgavim inighiva duar kuraba batoghti, eghti bizir kam ian akaghti, ia kamaghin fogh suam, God Bizibagh Ativamin Dughiam

ia batogha gifa. ²¹ Eghti gumazir gavgavitam midorozir biziba bar da inigh egh uan dipenim bagh ganti an biziba bar deraghvira ikiam. ²² Eghti gumazitam bar gavgavigh a gafiragh a ko uaning misogh, egh a gafiragh, egh an midorozir bizir a gami a gavgavigha ikia misoziba inigh, mangi da tuiragh a da isi gumazir igharazibar aningam. ²³ Tina nan namakam puvati, a nan apanim. Ezi gumazim nan akuragha gumazamiziba akumakuir puvati, gumazir kam men gintizima me tintinibar zui.”

Duar kuram uamategha ize

(Matyu 12:43-45)

²⁴ Ezi Iesus migia ghua ghaze, “Duar ikuratam gumazitam ategha dipaba puvatizir danganibar arua ikiamin danganiba buri, egha a tam batozir puvatigha, egha uabi migia ghaze, ‘Ki uamategh faragha ikezir dipenimin mangam.’ ²⁵ Egha a uamategha ghua garima, me dipenim avizi, a bar zuezima an itir biziba bar deragha iti. ²⁶ Egh duar kurar kam mangi, 7 plan duar kurar a gafiragha arazir kurabagh amiba, men aku izam. Egh me mangi, dipenir kamn ikiam. Gumazir kam faragha paza ike, egh a datirighin bar pazavira ikiam, eghti an dabirabim a faragha ikezir dabirabim bar a gafiragh bar ikuvigham.”

Gumazir manaba bar akuegham?

²⁷ Ezi Iesus bizir kabav giavira itima, amizim gumazamizibar torimin ikia dia migei, “Amizir kam ni bategha oteba ni ganidi, a bar akongegh.” ²⁸ Ezi Iesus a ikara, “Ezi tina nan Afeziamin akam baragha egha an gin zui, a bar akongegh.”

Mirakelin azangsizim

(Matyu 12:38-42 ko Mak 8:12)

²⁹ Ezima gumazamiziba otiva izavira itima, Iesus kamaghin me

11:15: Mt 9:34, 10:25, 12:24 * **11:15:** (11:15) Satanin ziar mamra kara, Belsebul. **11:16:** Mt 12:38, 16:1, Mk 8:11 **11:17:** Mt 12:25, Mk 3:24, Jo 2:25 **11:20:** Kis 8:19 **11:22:** Kl 2:15 **11:23:** Mt 12:30, Mkk 9:40, Lu 9:50 **11:24:** Mt 12:43 **11:26:** Mt 12:45, Jo 5:14, Hi 6:4, 2 Pi 2:20 **11:27:** Lu 1:28, 1:42, 1:48 **11:28:** Mt 7:21, Lu 8:15, 8:21, Je 1:25 **11:29:** Mt 16:4, Mk 8:12

migei, "Datirighin itir gumamaziziba bar ikufi. Me mirakelin arazir ki damighti me ganigh foghamim bagha azangsi. Eghti ki arazitam me danigan kogham. God Jona gamizir arazimin min, me arazir kamın ganam. ³⁰ Kamaghin amizi, Jona nguibar ekiam, Niniven gumamaziziba arazim men aka, ezi kamaghira Gumazibar Otarim datirighin itir gumamaziziba arazim men akagham. ³¹ Fomira Seban Amizir Atrivimin nguazir kamın saghon ikegha Solomonin fofozir aghuimin akaba baraghasa ize. Ezi gumazir mam bar Solomon gafiragha ian tongin iti. Kamaghin amizi, Gumamaziziba Godin Kotiamin Tuivamin Dughiamin, Seban Amizir Atrivim tugh datirighin itir gumamazizibar arazir kurabar gun mikimam. ³² Eghti Godin Kotin Dughiamin, Nineven gumamaziziba dikavigh ian arazir kurabar gun mikimam. Ia fo, Nineven adarazi Jona akunizir akam baregha navibagh ira. Ezi Gumazir datirighin ian tongin itir mam, a bar Jona gafira!"

Nin damazimning mikarzimın angazangarim

(Matyu 5:15 ko 6:22-23)

³³ Ezi Iesus ghua kamaghin migei, "Gumazitam lam gaborogha danganir mogometamin a modozir puvati, o a isava itarir ekiamin aven amadazi pu. Puvati, anesi an danganimram anefagham. Eghti tina aven izi, an angazangarimin ganam. ³⁴ Damaziba, da lamın min namnamın angazangarimin min iti. Egha damazim derazi, nin namnam angazangarim bar a gizifa. Eghti nin damazim ikuvightima, nin namnam, mitatem anevaragham.† ³⁵ Kamaghin amizi, ni ua bagh deravira gan, angazangarir nin

itim, mitarmem an epazagham. ³⁶ Kamaghin amizi, angazangarim bar nin mikarzim gizivaghti, eghti mitarmem tong an epazagham koghti, nin mikarzim bar angazangarimin ikiam, mati lamın angazangarim ni gisirazi moghin."

Farisiba ko Judan arazibagh fozir gumaziba, arazir kurabagh ami

(Matyu 23:1-36 ko Mak 12:38-40 ko Luk 20:45-47)

³⁷ Ezima Iesus mikemegha givazima, Farisin mam Iesus ko damasava an gighamizima, ezi Iesus an dipenimin aven ghugha dagher dakozim gaper. ³⁸ Ezi Farisi garima, Iesus ruezir puvatigha a koma api. Ezi a kamaghin ganigha aguaghfa.

³⁹ Ezi Ekiam kamaghin a migei, "Ia Farisiba, ia kapba ko itariba azenan da rua da zue, ezi ian aven navir averiaba bar kufi. Okimakiam koma arazir kuraba, ia dagh ami. ⁴⁰ Ia bar gumazir onganiba! God azenan ingarizir biziba, a uaghan aven dar ingari? ⁴¹ Eghti ia bizir itaribar aven itiba isiva gumazir onganaraziba me daning, eghti biziba bar ian zuegham.

⁴² "Ia Farisiba, ia ghaze, ia uan azenibar itir zuravariba tongira da tuiragh, egh akuaba isi God daning. Egha ia Godin arazir aghuim ko a gifongezir arazim ataghrasi. Egha ia arazir kabar amuasa gavgavigh, egh uaghan arazir maba ataghragham kogham. Kamaghin amizi ia bar kuvigham!

⁴³ "Ia zurara God ko migeir dipenibar dabirabir danganir aghuariba iniasa bar ifonge. Egha uaghan maketin danganiba me dughiaaba ia daningasa, ia bar ifonge. Kamaghin amizi, ia bar ikuvigham.

⁴⁴ "Ia mati matmatiar me gan foghan koghamibar min iti. Eghti

11:30: Jna 1:17, 2:10, 3:4 **11:31:** 1 Kin 10:1-10, 2 Sto 9:1-12 **11:32:** Jna 3:5 **11:33:** Mt 5:15, Mk 4:21, Lu 8:16 **11:34:** Mt 6:22 † **11:34:** (11:34) Israelba kamaghin nighnisi, nin damazimning angazangarim puvatighi, me suam ni akurvazir puvati. **11:37:** Lu 7:36, 14:1 **11:38:** Mt 15:2, Mk 7:3 **11:39:** Mt 23:25, Mk 7:4, Ta 1:15 **11:41:** Ais 58:7, Dan 4:27 **11:42:** Wkp 27:30, Mt 23:23 **11:43:** Mt 23:6-7, Mk 12:38-39 **11:44:** Sng 5:9, Mt 23:27

gumaziba me gisin daruam. Egh Godin damazimin zueghan kogham. Kamaghin amizi, ia bar kuvigham!”

⁴⁵ Ezi Judan arazibagh fozir gumazir mam a ikara, “Tisa, ni bizir kabav gia, uaghan e gasighasisi.”

⁴⁶ Ezi Iesus a ikara, “Ezi ia Judan arazibagh fozir gumaziba, ia gumazamiziba osimtiziba me garizima me da ateran ibura. Ezima ia uari, uan dafaribar men akuragh bizitam aterir puvati. Kamaghin amizi, ia bar kuvigham! ⁴⁷ Ian inazir afeziaba Godin akam inigha izir gumazibav soghezima me ariaghire. Ezi ia me bagha dagiar mozir aghuiba okoregha men aghariba mozibagh ariki. Kamaghin amizi ia bar ikuvigham!

⁴⁸ Ezi ia arazir kam gumazibar akakagha ghaze, ian inazir afeziaba amir arazir kam dera. Ezi me Godin akam inigha izir gumazibav soghezi da ariaghire, ezi ia me bagha mozibagh ami. ⁴⁹ Bizir kam bagha, Godin fofozim kamaghin migei, ‘Ki me bagh nan akam inigha izir gumaziba koma aposelba amangam, eghti men tarazi, me me misoghtima, me arighiram. Eghtima igharaziba, me arazir kurabar me damuam!’ ⁵⁰ Fomira nguazir kam otozir dughiam, Godin akam inigha izir gumaziba, me me misoghezi me ariaghira, ezi arazir kam iza datirighin tu. Kamaghin amizima ia datirighin iti darasi, men ivezim iniam. ⁵¹ Ezi modorozir arazir kam, an Abelin dughiamin tugha iza Sekaraian dughiam. Gumazir kam, Sekaraia, me ofan danganim ko Godin Dipenimin tizimin a misoghezima an areme. Ezi ki ia migei, arazir kurar kabar ivezim gumazir datirighin itiba bativam.

⁵² “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba Godin fofozimin tiar akamin kiba inigha ghue. Ia uari aven ghuezir puvati. Egha aven mangamin gumazibar tiar akam apiri.” ⁵³ Egha Iesus danganir kam ataghrazima, Judan

arazibagh fozir gumaziba koma Farisiba, me akar kurabar a migei. Egha azangsizir aviribar a gami. ⁵⁴ Egha an gari, a bizitam paziva a mikemeghtima, me an suigham.

12

Farisibar arazir ifavariba bagh gan

(Matyu 10:26-27)

¹ Ezi dughiar kam in gumazamizir bar avirim uari akuvaghav ikia uari dikabiri. Ezi Iesus maghira uan suren gumaziba faragha dav gia ghaze, “Ia uari bagh gan. Farisiba mati, yis bretin aven ghughava a gamizima a bar buiz moghin ian aven mangi ia gasighasigham. Kamaghira ifavarir araziba uaghan bar ia gasighasigham. ² Bizir tizir mongeziba, da azenim giregham. Akar aven itiba, gumaziba dagh fogham. ³ Ezi bizir ia aminir birimin mikemeziba, me aruer angazangarimin da baragham. Ezima bizir tizir ia sighsirir akabar uan kuaribagh arigha dipenir averiabar uariv kemeziba, me dipenibagh isin tuiv dar gun mikimam.”

Gumazim Godram atiating

(Matyu 10:28-31)

⁴ Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Nan namakaba, ki ia migei, ia gumazir namnar kinibav sozibar atiatingan marki. Egh me gin ua bizitam damighan kogham. ⁵ Ezi, tinarama ia an atiatingam, ki ian akagham. Ia Godin atiating, a ian namnam gasighasighiva, gin ia inigh helin avim mikinamin gavgavim iti. Ezi ki guizbangira ia migei, ia Godin atiating. ⁶ Ezi ia fo, gumazim kuarazir dozir 5 pla 2 toearama dagh ivese. Ezi God men tav bakinighnizir puvati. ⁷ Egha God uaghan ian dapanir ariziba dar pone, egha a bar deraghavira ia gifo. Kamaghin amizima, ia atiatingan marki. Ia

11:46: Mt 23:4 **11:47:** Mt 23:29-31 **11:51:** Stt 4:8, 2 Sto 24:20-21 **11:52:** Mt 23:13 **11:54:** Lu 20:20 **12:1:** Mt 16:6, 16:12, Mk 8:15 **12:2:** Mt 10:26, Mk 4:22, Lu 8:17 **12:4:** Ais 51:7, Jer 1:8, Mt 10:28, Jo 15:14-15 **12:5:** Hi 10:35 **12:7:** Lu 12:24, 21:18, Ap 27:34

kuarazir dozir kabar min itir puvati. Ia Godin damazimin bar ekefe, egha dagh afira.”

E Iesusin ziamin aghumsighan kogham

(Matyu 10:32-33 ko 12:32 ko 10:19-20)

⁸ Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Ki ia migei, Gumazir manam gumazimizibar damazimin ghaze, a nan anam, eghti Gumazibar Otarim uaghan Godin enselbar damazibar mikim suam, gumazir kam a nan anam. ⁹ Eghti gumazitam gumazimizibar damazimin mikim suam, a nan anav puvati, eghti ki uaghan Godin enselbar damazibar mikim suam, gumazir kam nan anav puvati. ¹⁰ Eghti gumazitam akar kuratam Gumazibar Otarim mikemeghti, God an arazir kurar kam gin amadagham. Eghti gumazitam Godin Duam akar kuratam a mikemeghtima, God an arazir kurar kam, a gin amadaghan kogham. ¹¹ Me ia inigh God ko migeir dipenibar mangam. Egh gavmanin gumazir ekiaba ko gumazir ziaba itibar damazibar mangitima, ia atiatingan marki. Egh suam, ki manmaghin ua bagh ganam, o manmaghin mikimam? ¹² Dughiar kamra Godin Duam ni mikemeghtima ni me mikimam.”

Gumazir dagiaba bar avirasemezir onganimin akar isin zuim

¹³ Ezi gumazir mam gumazimizibar torimin ikia kamaghin Iesus migei, “Tisa, nan aveghbuam mikemeghtima a gan afeziam ga bagha taghizir bizitaba na bagh taba tuiragh.” ¹⁴ Ezi Iesus a ikara, “Tinara guan osimtizibar kir guan biziba tuiraghasa, na misefe?” ¹⁵ Egha a me migei, “Ia uari bagh ganigh. Biziba bar dagh ifongezir arazir kaba bagh, uari bagh ganigh! Gumazimin dabirabim a bizir avirir a itir kaba saram otozir puvati.”

¹⁶ Eghava an akar isin zuir kamim me migei, “Gumazir dagiaba bar avirasemezir mam iti. Egha uan nguazimin dagher aghuir aviriba isi. ¹⁷ Ezi a kamaghin uabi ginighnisi, ‘Ki manmaghin damuam? Ki uan daghebar arighamin danganiba puvati.’

¹⁸ “Egha a ghaze, ‘Ki kamaghin damuam. Ki uan dagher dipeniba kuarighiva, dipenir ekiabara ingarigham. Egh dipenir ekiaba, ki uan maziaba ko dagheba ko biziba bar dar arigham. ¹⁹ Egh ki uabira uabi mikimam, “Ni dughiar aviriba bagha ua bagha bizir aghuir avirim ariki. Egh ni damiva, wainin dipabar amiva, egh dughiar aghuarim iniva, egh bar akuegh ikiam.”’

²⁰ “Ezi God a migia ghaze, ‘Ni gumazir onganim. Dimagarir kamra nin ikirimirim ki a inighti, naremegham. Eghti tina ni ua bagh arighizir bizir kabanagh iniam?’

²¹ “Ezi tina ua bagh biziba puv dar pozim mikiniva, egh a Godin damazimningin onganarazibar amuti, bizir kam a bativam.”

Nighnizir aviribar amuan marki (Matyu 6:25-34)

²² Egha Iesus uan suren gumaziba kamaghin me migei, “Kamaghin amizi, ki ia migei, ia pamten uan ikirimirim ginighnigh, egh kamaghin azangan marki, e dagher manatam ramam, o e dipar manatam ramam? Egh ia pamten uan nivafizibagh nighnigh mikiman marki, e inir manatam uan nivafizim avam? ²³ Gumazimin ikirimirim, a daghebagh afira, ezi gumazimin namnam inibagh afira. ²⁴ Ia kotkotbar gan. Me dagheba opari puvatighava dagh eghuvir puvati, me dagheba arizir dipeniba puvati. Ezi God dagheba dagh anidi! Ezi ian dabirabim bar kuarazibagh afira. ²⁵ Egh ian tav deraghvira ikisi nighnigh kamaghin

a ti uan ikirimirim damuti a tong ruaragham? Bar puvati. ²⁶ Ni bizir muziarir kam damuan iburagh, ni tizim bagha biziba bar a dagh nighnizir aviribagh ami?

²⁷ “Ia akimarir aghuaribagh nighnigh. Da manmaghin otifi? Me ingangarir ekiatam gamir puvati. Egha me korotiatam isamizir puvati. Ezi ki ia migei, fomira Atrivim Solomon bizir bar aviriba itima an azuir adiariba bar dera, egha an korotiatam akimarir kabar min otozir puvati. ²⁸ E fo, graziba pura biziba, da iti, gurumin gumazitam da akoreghiva da isiva avitam mikinigham. Grazir kinir kabanagh God adiariba me gazui. Ia bizir kam gifogh, God uaghan adiariba ia daningam. Ia gumazamizir nighnizir gavgavir muziarim itiba! ²⁹ Egh ian nighnizim dagheba ko dipabara ikian marki. Egh ia pamtem dagh nighnighan marki. ³⁰ Nguazir kamın gumaziba bizir kaba puv dagh nighnisi. Ezi ian Afeziam fo, ia da iniam. ³¹ Eghti ia faragh God atightima, a ian Atrivimin ikitima, ia an gin mangi. Eghti, a bizir kaba ia daningam.”

*Bizir aghuiba akumakuir arazim
(Matyu 6:19-21)*

³² Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Ia sipsipin bizir muziarim, ian Afeziam ia damighti, ia Atrivimin otivasa a bar akonge. Kamaghin ia atiatingan marki. ³³ Ia uan biziba amangiva dagiaba inigh, egh gumazir onganarazibar aning. Egh uari bagh dagiaba azuir mitariba inigh dar arightima da dighorighiran kogham. Ian bizir aghuir Godin Nguibamin itiba, da givaghan kogham. Godin nguibamin okimakiar gumaziba roghira izan kogham, eghti barareba dagh asighasighan kogham. ³⁴ Danganir

manam nin bizir aghuiba iti, danganir kam nin navir averiamin aven itir ifongiam, a uaghan ikiam.”

*Dakuan marki, ia uari bagh gan
(Matyu 24:42-44)*

³⁵ Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Ia ingaramin korotiabar aghuighiva otivamin bizim bagh ganiva uan lamba ateghtima da isi, mamaghira iki. ³⁶ Egh mati gumazim uan otarim amir ikizir isam bagha ghugha uamategh izasa, me a mizuai. Eghti a uamategh izi tiam gafughti me zuamiram a bagh tiam kuigham. ³⁷ Ingarir gumazir kabar gumazir aruam uamategh izi men ganti, me a mizua gari. Kamaghin me bar akuegham. Ki guizbangira ia migei, a dagheba, me daningsi, uabin kurukegham. Egh me mikemeghti, me dakozim dapiaghti a izi dagheba me daningam. ³⁸ Egh men gumazir aruam dimagarir arizim, o aminim titim a uamategh izi men ganti me a bagh gan mizuam ikiti, kamaghin me bar akuegham. ³⁹ Ia arazir kam ginighnigh. Gumazir manam, okimakiar gumaziba dimagarimin izava an dipenim akarasava amima, a men dughiam gifogha, egha men arafa. Egha me ataghizi me an dipenim akarizir puvati. ⁴⁰ Kamaghira, ia uaghan aravagh iki gan. Guizbangira, dughiar ia Gumazibar Otarim mizuaman koghamim, a dughiar kamram otogham.”

*Ingangarir gumazir aghuim ko kura-
ramin akar isin zuim
(Matyu 24:45-51)*

⁴¹ Ezi Pita Iesusin azara, “Ekiam, ni akar isin zuir kamın erara migei, o e bar moghira?” ⁴² Ezi Ekiam an akam ikara, “Ingangarir gumazir manamra nighnizir aghuiba ikia deravira uan ingangarim gami? An gumazir ekiam a damuti, a ingangarir gumazir igharazibar ganam.

Egh dughiar an gumazir ekiam ifongezimin, a dagheba isi ingangarir gumazibar aningam. ⁴³ Ingangarir gumazir kam ingara itima, an gumazir ekiam izava a batogha an ingangarir kamın garima, gumazir kamın navir averiam bar an dera. ⁴⁴ Ezi ki guizbangira ia migei, ingangarir gumazir kamın ekiam a damightima, an an ingangarir gumazir mabar ekiamın ikıva an biziba bar dar ganam. ⁴⁵ Egh ingangarir gumazibar dapanim uabıra uabi mikimam, ‘Nan gumazir ekiam dughiar ruarımın ikegh izam.’ Egh a dikavigh ingangarir gumaziba ko ingangarir amizıbav soghıva, damıva, wainın dipabar amıva dapanim onganıgham. ⁴⁶ Eghti an ekiam, dughiar an ingangarir gumazim a bagha garir puvatizimın, an otogham. A dughiar a fozir puvatizimın uamategham. Eghtima an ekiam bar anerghorarıghıva a inıghıva gumazir God gifozir puvatiziba ko anetıgham.

⁴⁷ “Ingangarir gumazibar dapanim fo, an ekiam bizir tizim damuasava a mikeme, ezima an a gamizir puvati. Eghti an ekiam dughiar avıribar a ifozoregham. ⁴⁸ Eghti ingangarir gumazim an ekiam ifongezir arazibagh fozir puvatıghıva, egh a uabi misoghamın arazıbar amuti, an ekiam dughiar avıribar a ifozoreghan kogham. Tina bar bizir avıriba ini, a ua bizir avıriba God danıngam. Ezima tina God bizir avıriba an dafarım garıki, God uam a dam avıriba inisıva an azangsıgham.”

*Jesus gumazamiziba abıghasa ize
(Matyu 10:34-36)*

⁴⁹ Egha İesus mıgıa ghua kamaghın migei, “Ki nguazim avım a darıghasa izi. Ezi avım datırıghıra isiasa ki ifonge. ⁵⁰ Ki tıghar rurım mam a inıam. A mati dipam gumazim avarazı moghın, osımtızıba

na batıvam. Ezi ki a inızir puvati. Kamaghın ki bar oseme, mangı dughiar kam otogham! ⁵¹ Nı ghaze, ki navir amırızım inıgha nguazir kamın izi? puvati, ki ia migei, ki gumazamizıba abıghasa ize. ⁵² Datırıghın tugh mangı 5 plan amuiroghborıba dipenır tamın ikıv uari tıuragham, 3 pla pumuningın apanımın ikiam, eghti, pumuning 3 plan apanımın ikiam. ⁵³ Me uari tıuragham, afezıam uan otarımın apanımın ikiam, eghti otarım uan afezıamın apanımın ikiam. Amebam uan guıvımın apanımın ikiam, eghti guıvım uan amebamın apanımın ikiam. Otarımın amuım uan pamın amebamın apanımın ikiam, eghti, otarımın amebam uan otarımın amuımın apanımın ikiam.”

*İesus dughiar otıvamıbar gun
mıgei*

(Matyu 16:2-3)

⁵⁴ Egha İesus gumazamızır avıribav gei, “İa ganti, ghuarım aruem magırımın amadagham anangtım, ia zuamıra suam, ‘Amozım izam,’ eghtima a izam. ⁵⁵ Egh Sainain amınım vangti, ia suam, aruem gan bar puvıra isiam. Eghti an otogham. ⁵⁶ İfavarır gumazıba! İa overım ko nguazımın otıvamın bizıbar gun mikımasa fo. Manmaghın amızı, ia datırıghın otıvamın bizıbagh fozır puvati?”

*Nı gumazır nı isi kot daraghasa
mıgeım ko akabar kırıgh*

(Matyu 5:25-26)

⁵⁷ Egha İesus mıgıa ghua kamaghın migei, “Ezi ia uari uarır azangsıghan aghua, bizir tizim a dera. ⁵⁸ Egh nın apanım nı inıgh mejıstretbar damazımın mangıtım, nı a ko osımtızır kam akırısi tuavımın a mikım ganıgh. Puvatıghtım, a nı inıgh jasın damazımın mangam. Eghti jas nı inıgh polisın dafarım datıghtım polis nı isi kalabuzıam

datigham. ⁵⁹ Ki ni migei, ni azenim girighan kogham, kamaghira iki mangi ni ivezim bar anetigh azenim giram.”

13

Gumaziba navibagh iraghan kogharimighregham

¹ Ezi dughiar kamın gumazir maba ikiava Galilin gumazibar gun Iesus migei, Pailatin midorozir gumaziba me misoghezima men ghuziba God bagha tuer asizibar ghuziba sara verevere. ² Ezi Iesus men akam ikara, “Galilin gumazir kaba kamaghın ariaghire. Kamaghın amizima ia ghaze men arazir kuraba Galilin gumazir igharaziba bar men arazir kurabagh afira? ³ Ezi ki guizbangira ia migei, bar puvati! Egh ia navibagh iraghan koghiva, ia uaghan bar arimighregham. ⁴ Egh ia uaghan bizir kam ginighnigh, 18 plan gumazir Siloamin dagiar dipenim dipirigha me misoghezima me ariaghire. Ezi ia ghaze, men arazir kuraba bar Jerusalem itir gumaziba men arazir kurabagh afira? ⁵ Ezi ki guizbangira ia migei, bar puvati. Ezi ia navibagh iraghan koghiva, ia uaghan bar arimighregham.”

⁶ Ezi Iesus akar isin zuir kamın me migei, “Gumazir mam temer figh uan wainın azenimın anekaragha egha ghuava oviziba bagha an gara tamın apizir puvati. ⁷ Egha a wainın azenimın garir gumazim kamaghın a migei, ‘Ki 3 plan azenibar arua izava fighın oviziba bagha garava avenge, da bar puvati. An okegh! Manmagh sua a puram aghui?’

⁸ “Ezima a kamaghın a migei, ‘Ekiam anetegtima, an azenir tam uam an ikitima, ki an povimın nguaziba a darightima a dagher aghuiba iniam. ⁹ An azenir munamın beghti, deragham. Puvatightima ni na mikemegtima ki an okegham.’ ”

Iesus amizir akirir kuram akirizi, a ua dera

¹⁰ Egha Iesus Sabatin dughiamin God ko migeir dipenir mamın sure gami. ¹¹ Ezima amizir mam 18 plan azenimın duar kuram an akiragharim gamizima an aviraghavira ikiava bar uabi aminava avenge.

¹² Ezi Iesus an apighava an diazima an ada zuima, a kamaghın a migei, “Amizim, nın arimariam ni ataki.”

¹³ Egha uan dafarimning a gisin atizima, a zuamira uabi aminegha tugha, Godın ziam fe.

¹⁴ Iesus Sabatin amizim akirizima a dera, ezi bizir kam bagha God ko migeir dipenimın garir gumazim atarava, egha a kamaghın gumazamizibav gei, “Ingangarir dughiar 6 pla iti, egh ia dughiar kabar izitima, a ian arimariaba akiram. Egh Sabatin dughiamin ia izan marki.”

¹⁵ Ezi Ekiam an akam ikara, “Ia uarira uari gifarir gumaziba! Ian tav Sabatin dughiamin uan bulmakau o donki firigha a inigha ghua dipatam a ganidir puvati? ¹⁶ Kamaghın amizi, amizir kam an Abrahamın ovavim, Satan 18 plan azenir kabar a ike. Ezi kamaghın amizima ki Sabatin dughiamin a firighti a deragham.”

¹⁷ Egha a kamaghın mikemezima, an apaniba bar moghira aghumsiki. Ezima gumaziba ko amiziba an amizir bizir aghuibar gara bar akonge.

Mastetin ovizir akar isin zuim (Matyu 13:31-32 ko Mak 4:30-32)

¹⁸ Egha Iesus gumazamizibar azara, “God Bizibagh Ativamin Dughiam manmaghın gari? Ezi ki akar isin zuir manamin a mikimam? ¹⁹ A mastetin ovizim mingari. Ezi gumazim a inigha uan azenimın an ekarazima, an aghua ghuava temem gava. Ezima kuaraziba an aguabar mikonibagh ami.”

13:2: Jo 9:2-3 13:3: Sng 7:12 13:6: Ais 5:2, Mt 21:19 13:7: Lu 3:9 13:8: 2 Pi 3:9, 3:15

13:13: Mk 16:18, Ap 9:17 13:14: Kis 20:9-10, Lo 5:13-14, Mt 12:10, Mk 3:2, Lu 6:7, Jo 5:16 13:15:

Lu 14:5 13:16: Lu 19:9

*Yisín akar isín zuim
(Matyu 13:33)*

²⁰ Eghava Iesus ua gumazamizibar azara, “Ki bizir manatamín God Bizibagh Ativamin Dughiamín akar isín zuim mikimam? ²¹ A yisín mín ami. Amizir mam yisín muziarir mam inigha, flauan dramín ekiamín itim inigha, aning verevere. Ezi flauan kam gín bar bui.”

*Tiar akar asuvirizim
(Matyu 7:13-14 ko 7:21-23)*

²² Egha Iesus Jerusalemín ghuava nguibar ekiaba ko dozibar bar gumazamizibar sure gamua zui. ²³ Ezi mav an azara, “Ekiam, God gumazamizir vabara ua me iniam, o?”

²⁴ Ezima a kamaghín me mígei, “Ki ia mígei, aviriba tiar akar asuvirizir kamín aven mangíva avegham. Ezi kamaghín amizíma ia gavgavigh tiar akar asuvirizir kamín dirighíva aven mangí. ²⁵ Eghti dipenimín ghuavim dikavigh tiam asaraghtíma. Ia azenan ikíva tiam misogh dímvá avegh suam, ‘Ekiam, e bagh tiam kuigh.’ Eghtíma a kamaghín ian akam íkaragham, ‘Ki ia gífozir puvatí. Ia managh izava otifí?’

²⁶ “Eghti ia kamaghín mikimam, ‘E ní ko dagheba ko dípaba ame. Ezima ní tuavibar en sure gami.’

²⁷ “Eghti a kamaghín ian akam íkaragham, ‘Ki ia gífozir puvatí. Ia managh izava otifí. Na gitagh, ia arazir kurabagh amiba!’

²⁸ “Egh ia, Abraham ko Aisak ko Jekop ko Godín akam inigha izir gumaziba me God Bizibagh Ativamin Dughiamín aven íkítíma ia men gan íkiam. Egh ia azenan ikíva bizir kam bagh aziva atariba kuskugham. ²⁹ Egh gumazamizir aviriba nguazimín míkebaba bar dar íkegh izíva God Bizibagh Ativamin Dughiamín ísam bagh uan danganíba iniam. ³⁰ Ia oragh, gín

ítir gumaziba me faragham, eghti gumazir faraziba me gín íkiam.”

*Iesus Jerusalemín apangkufi
(Matyu 23:37-39)*

³¹ Ezi dughiar kamra Farisín maba Iesus bagha iza kamaghín a mígei, “Herot ní misoghasa. Kamaghín amizíma ní nguibar kam ategh ígharagh mangí.”

³² Ezi Iesus men akam íkara, “Mangí afiar ifarir mam mikemegh, ‘Ní oragh, kí datírhín ko gurumízaraghan duar kuraba batoghíva egh gumazibar arímariaba akíram. Egh kí zuerímín uan íngangarim a gívam.’ ³³ Ezi kí ia mígei, Godín akam inigha izir gumazítam Jerusalemín azenan aremeghan kogham. Ezi kí datírhín ko gurumízaraghan ko zuerímín mangvíra íkiam.”

³⁴ Egha Iesus mígía ghua ghaze, “Oio, ia Jerusalemín adarazi, kí ian apangkufi! Ia Godín akam inigha izir gumaziba mísozi me ariaghiri, egha God ia bagha amadir gumaziba, ia dagíaba ísa, me gíniví, me ariaghiri. Dughiar aviribar kí ian boriba akuv me mughasa, matí turarir amebam uan avízímingín nguzíba avarazí moghín, kí ia damuasa ífonge. Ezi ia na bagh ízan aghua. ³⁵ Ia oragh! Ian nguibam, God anetaki. Ezi kí guízbangíra ia mígei, ia ua nan ganán kogham kamaghíra íkí mangí dughiar ia suam, ‘God uan ziamín gumazir kam anemada! God deragh a damu!’ ”

14

Iesus mikarzim buizir gumazim gamizi a ua dera

¹ Sabatín mam Iesus ghua Farisíbar gumazir ekiamín dipenimín apí. Ezima dughiar kam gumazamiziba bar deravíram an gari. ² Ezima an guamín gumazir mikarzim buizir

13:24: Mt 7:13, Jo 7:34, Ro 9:31, Fl 3:12 **13:25:** Sng 32:6, Ais 55:6, Mt 7:23, 25:10-12, Lu 6:46 **13:27:** Sng 6:8, Mt 7:23, 25:41 **13:28:** Mt 13:42, 22:13, 24:51, 25:30 **13:29:** Sng 107:3, Lu 14:15 **13:30:** Mt 19:30, 20:16, Mk 10:31 **13:34:** Mt 23:37 **13:35:** Sng 118:26, Ais 1:7, Jer 22:5, Mai 3:12, Mt 21:9, Mk 11:9-10, Jo 12:13 **14:1:** Lu 11:37 **14:3:** Mt 12:10, Lu 6:9

mam iti. ³ Ezi Iesus Farisiba ko Judan arazibagh fozir gumaziba men azara, “Moses osirizir araziba, da Sabatin gumamazibar arimariaba ghuamaghasa amamangatizi, o puvati?” ⁴ Ezi me nimira itima a gumazimin suiragha a gamizima a dera. Egha anemadazi a ghu. ⁵ Ezi a men azara, “Ian tavin otaritam o bulmakaun tam Sabatin dughiam mozirpamin a girightima, eghti ni zuamira a gekuigham, o puvatigham?” ⁶ Ezi me mikimamin akabagh asa.

Iesus ghaze, ia uarira uari fan marki

⁷ Dughiar kam Iesus gari, gumazir gighamiziba me dabirabir danganir ekiaba dagher dakozimin da isi. Ezi Iesus akar isin zuir kam in me migei, ⁸ “Gumazitam amuir ikizimin isam bagh diaghti, ni mangi dabirabir danganir ekiar faragha itim dapian marki. Me, gumazir ziar ekiar nin ziam gafirazim, a bagha a ginaba. ⁹ Eghti, isar ghuavir virara guan diazim izi kamaghin ni mikimam, ‘Ni uan misiam gumazir kam daningigh.’ Eghti ni bar aghumsighiva, danganir bar gin itim iningham. ¹⁰ Kamaghin dughiar me nin diazim, ni danganir apengan itim inigh, eghti isar ghuavim izi suam, ‘Roroam, danganir aghuir pin itimin mangi.’ Eghti ni ziar aghuarim ni ko itir darazir tongin a iniam. ¹¹ Te uarira uan ziaba fe, God me abiraghti, me apengan ikiam. Eghti te apengan iti, God me feghti me ziar ekiaba iniam.”

Godin ikarvazim o gumazimin?

¹² Egha Iesus ua isar ghuavim migei, “Ni isam damuva, egh uan ro-roaba, aveghbuaba, o anababa, o nin namakar biziba bar avirasemeziba, me diaghan marki. Ni men diaghti, me uamategh nin diaghtima, kamaghin ni uan ikarvazim uamategh a iningham. ¹³ Ezi ni isam damuamin dughiam, ni onganarazibagh amiba,

soroghafariba ikuviziba, suer kurar aruir puvatiziba, ko damazir kurabar diagh. ¹⁴ Eghti God arazir aghuim ni damigham. Gumazir kaba nin dagheba ikaraghan kogham. Kamaghin amizim, ni uan ikarvazim dughiar gumazir Godin damazimin deraziba ua dikavamin dughiamin a iniam.”

Isar ekiamin akar isin zuim (Matyu 22:1-10)

¹⁵ Egha Iesus ko dakozimin itir gumaziba men mav Iesusin akaba baregha, kamaghin Iesusin migei, “Gumazir God Bizibagh Ativamin Dughiamin isar ekiam ramamim, a bar akongegham.” ¹⁶ Ezi Iesus a ikara, “Dughiar mam gumazir mam isar ekiam bagh bizibar akirava gumazir avirimin dia. ¹⁷ Isam azuir dughiamin isar ghuavim a gighamiziba bagha uan ingangarir gumazim me mikimasa anemaga ghaze, ‘E biziba bar dar akirigha gifa, kamaghin amizima ia izi.’

¹⁸ “Ezima me bar moghira manggan aghuaghava uan dimdiam ava migirigiar ifavaribagh ami. Egha farazim kamaghin migei, ‘Ki datirighira nguazim givese, egh mangiva an ganasa. Noka, ki izan kogham.’ ¹⁹ Ezi igharazim ghaze, ‘Ki 10 plan bulmakaubagh ivese, egha ki da ingangarim gatigha dar ganasa zui. Noka, ki izan kogham. Ga uaning, ni nan gun isar ghuavim mikemegh.’ ²⁰ Ezi kamaghira gumazir mikezim a migei, ‘Ki amuim ini, kamaghin amizi ki izan kogham.’

²¹ “Ezi ingangarir gumazim uamategha izava akar kabar gun uan ekiam mikeme. Ezi isar ghuavim atara kamaghin migei, ‘Ni zuamira azenan mangiva nguibar ekiamin itir tuavir ekiaba ko afeghtiabar mangiva onganarazibagh amiba, ko soroghafariba ikuviziba, ko damazir kuraba, ko suer kurar aruir

puvatiziba, me inigh izi.’ ²² Ezi ingangarir gumazim kamaghin a migei, ‘Ekiam, ni mikemezir moghin ki amigha gifa, ezi danganir maba ikiavira iti.’ ²³ Ezi isar ghuavim uan ingangarir gumazim kamaghin a migei, ‘Ni mangi bar tuavir ekiaba ko tuavir dozibar itiba bar me mikimti, me izi, eghti nan dipenim izivaka. ²⁴ Ezi, ki ni migei, gumazir ki faragha diaziba men tav isar kam in dagher tam rameghan kogham.’ ”

Faragh deravira nighnighiva Iesusin gin mangi
(Matyu 10:37-38)

²⁵ Ezi gumazir bizir dafam Iesus koma arui. Ezi a ragha men gara kamaghin migei, ²⁶ “Tina na bagh iziva, egha uan afeziam ko amebam, o amuim ko boriba, o aveghbuaba, o amezamebaba ko buaramiziba bar men aghuaghiva, egha uaghan uan ikirimirim ateghan koghiva, egh nan suren gumazimin otoghan kogham. ²⁷ Eghiva tina uan ter ighuvim a gupugh, egh nan gin izan koghiva, nan suren gumazimin otoghan kogham.*

²⁸ “Ian tina dipenir ekiam in ingarasa, a ti faragh daperagh nighnighiva, egh suam, ki dagiaba manmaghira dipenir kam a givagham? ²⁹⁻³⁰ Egh ian tina dipenir ekiam in ingarsi, faragh daperagh nighnigh suam, ‘Ki dagiaba manmaghira dipenir kam a givagham?’ Puvatightima, a ghuriamra damighiva, egh anegivaghan koghtima, me bar an ganiva dibovir migirigiabar a damu, suam, ‘Gumazir kam dipenim in ingara bar anegivazir puvati.’

³¹ “O, ki kamaghin mikim suam, atrivir mam atrivir igharazim ko midorozir ekiam damuasa. A ti faragh daperagh uabira uabin azangsigh suam, ‘Ki ti 10 tausen gumaziba ko mangi, na bagha

izir atrivimin 20 tausen gumaziba gafiragham, o puvatigham?’ ³² A misoghan buraghiva, egh atrivim saghuiamira ikitima, an abuir gumaziba mangi suam, midorozim marki. ³³ Ezi kamaghira, ian tina bizir a itiba bar moghira a da ateghan koghiva, egh nan suren gumazimin otoghan kogham.”

Amangsizir kuramin akar isin zuim
(Matyu 5:13 ko Mak 9:50)

³⁴ Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Amangsizim a dera, egh a uan singtizim ategh egh manmaghin ua uan singtizim inigham? ³⁵ An obarir nguazim ko bulmakaubar buariba uaghan dar akuraghan kogham. Kamaghin amizi, me a makuni. Tina kuarimning iti, an oragh.”

15

Sipsipin ovengezimin akar isin zuim
(Matyu 18:12-14)

¹ Ezi arazir kurabagh amir gumaziba ko dagiaba isir gumaziba, me Iesus baraghasa anekuvagha iti. ² Ezi Farisiba ko Judan arazibagh fofozir gumaziba an atara a migia ghaze, “Gumazir kam gumazir arazir kurabagh amiba ko migia me koma api.” ³ Ezi Iesus akar isin zuir kam in me migei, ⁴ “Ian tav 100 pla sipsipba ikiti tam oveghtima, a 99 pla ateghti da puram azenan iki damiti, eghti a mangi ovengezim buri mangi, an apighivira givagham? ⁵⁻⁶ Egh anan apighiva bar akuegh a isi uan dipizim datigh a gisaghpuh ngun mangam. Egh a uan namakaba ko an boroghin itir darazir diagh me akuvagh, egh kamaghin mikimam, ‘Ki uan sipsipin ovengezim uam an api! Ia izi. E a givarvaram.’ ⁷ Ki ia migei, kamaghira enselba gumazir kuram bagha agoir

14:24: Mt 21:43, 22:8, Ap 13:46 **14:26:** Lo 33:9, Mt 10:37, Lu 18:29, Jo 12:25, MAA 12:11 **14:27:** Mt 10:38, 16:24, Mk 8:34, Lu 9:23, 2 Ti 3:12 * **14:27:** (14:27) Ni akar Matyu 10:38 in itimin gan. **14:33:** Fl 3:7-8 **14:34:** Mt 5:12, Mk 9:50 **15:2:** Ap 11:3, Ga 2:12 **15:4:** Ese 34:11, 34:16, Mt 18:12, Lu 19:10 **15:7:** Lu 5:32

agorogem bar 99 plan derazir gumazir kabagh afiragham. Gumazir kuram a navim girazi ezi 99 pla gumaziba me ghaze me dera egha navibagh irazir puvati.”

Dagiar ovengezimin akar isin zuim

⁸ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Egh amizitam 10 pla wan Kina ikiti, tam oveghtima, a manmaghin damuam? A lam daborogh, egh dipenim aviva a buri mangi, an apighivira givagham. ⁹ Egh an apigh, egh uan namakaba ko an boroghin itir darazir diagh me akuvagh kamaghin me mikimam, ‘Ki uan ovengezir wan Kina batogha gifa. Ia na ko e a givarvaram.’” ¹⁰ Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Ki ia migei, gumazir arazir kurabagh amitam navim giraghti, ia nguazimin a givarvara akongezi moghin Godin enselba Godin Nguibamin a givarvaram.”

Afeziar otarir pumuning itimin akar isin zuim

¹¹ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Gumazir mam otarir pumuning iti. ¹² Ezi dozim kamaghin uan afeziam migei, ‘Afeziam, ni ga bagha tuirazir biziba nananaba na daningh.’ Ezi aninghin afeziam uan biziba aning bagha da tuira.

¹³ “Ezi a mong gin uan biziba akuvagha da inigha saghon itir nguibar mam in ghu. Egha nguibar kam in ikiava pura tintinimin arazir kurabagh amima, an dagiaba bar gifa. ¹⁴ Ezi an dagiaba bar givazima, ezi nguibar a itir kam dagheba puvatizir dughiam oto. Ezi a ua bizitam itir puvati. ¹⁵ Kamaghin amizi, a ghua nguibar kam in itir gumazir mam in ingarasa a bato. Ezi a anemadazi a ghua an dabar gara dar akuagh api. ¹⁶ Ezi gumazitam daghetam a ganingizi puvati. Kamaghin amizi, a dabar gari da ngezibar miseviba api. Ezi a uaghan tabar amasa bar ifonge.

¹⁷ “Ezi datirighin nighnizir aghuarim an izima, a kamaghin migei, ‘Nan afeziam in ingangarir gumaziba dagher aviriba iti. Ezi ki kagh mitiriam bangin aremegham. ¹⁸ Ki ti uamategh uan afeziam bagh mangi kamaghin a mikimam, ‘Afeziam, ki arazir kuramin God ko ni gami. ¹⁹ Ki datirighin gumazir aghuim puvati. Eghti ni borim na darighan marki. Ni na ateghti ki pura nin ingangarir gumazimin min ikiam.’” ²⁰ Egha a dikavigha uan afeziam bagha zui.

“Ezi a saghon izavira itima, an afeziam an apigha bar an apangkufi. Egha an a bagha ivegha ghua uan agharimningin a muigha an tori.

²¹ “Ezi an otarim kamaghin a migei, ‘Ki arazir kuram God ko ni gami. Ki ua gumazir aghuim puvati, ni borim na darighan marki.’ ²² Ezi an afeziam kamaghin uan ingangarir gumazibavgei, ‘Ia zuamira! Korotiar bar aghuir ruarim inigh iziva a darugh. Egh ring an dafarim darugh, egh dagarir asuaba a daghuigh! ²³⁻²⁴ Nan borim ovegha ua iti. Egha ovengezi e uam an api. Kamaghin ami, ia mangi bulmakaun nguzir mikarzim sara itim a inigh iziva a misuegh e anemiva a givarvaram.’ Egha me a givarvara isam gami.

²⁵ “Ezi dughiar kam in otarir ekiam azenibar ikegha izi. A dipenimin boroghin iza orazi, me ighiabagh amua izi ighiam gami. ²⁶ Ezi a uan afeziam in ingangarir gumazir mam in diagha an azara, ‘Marazi tizim gami?’ ²⁷ Ezi a an akam ikara, ‘Nin dozim uamategha ize. An aremezi puvatigha deravira ikiava uamatenge. Kamaghin, nin afeziam a bagha bulmakaun nguzir mikarzim sara itim misoke.’

²⁸ “Ezi an otarir ekiam atarava dipenimin aven mangan aghua. Ezi an afeziam azenan ghua aven mangasa a gakaghoravira iti. ²⁹ Ezi a uan afeziam in akam ikara, ‘Ni

15:13: Snd 29:3

15:16: Snd 23:21

15:18: Sng 51:4, Jer 3:12-13

15:20: Ap 2:39, Ef 2:13, 2:17

15:21: Sng 51:4

15:27: Lu 15:2

gan! Ki azenir kabar ki pura ingangarir gumazir kinimin ikia pura nin ingara, egha nin akaba batozir puvati. Ezi ni bar dughiatamin ki uan namakaba ko iki bar akueghasa ni memen nguzitam na ganingizi puvati. ³⁰ Ezi nin otarir kam arazir kurabagh amua amiziba ko ikia uan dagiaba a givagha izezi, ni bulmakaun nguzir mikarzim sara itim a bagha a misoke! ³¹ Ezi afeziam kamaghin a migei, 'Nan otarim, ni zurara na ko iti. Ezi nan biziba da nin biziba. ³² Nin dozim ovegha ua dikafi. Egha an ovengezi e uam an api. Kamaghin amizi, e a bagh isam gamuava ivarvari.' "

16

Gumazir fofozir aghuim ikiava nighnizir aghuaribagh amimin akar isin zuim

¹ Egha Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, "Dughiar mam in dagiaba bar avirasemezir gumazir mam, an ingangarir gumazibar dapanim iti. An ingangarir gumaziba a migia ghaze, 'Nin gumazir dapanim nin dagiaba pura da makuri.' ² Ezima an an diazima an aven ghuzima an an azangsi, 'Ni bizir tizim gamizima ki ni baraki? Ni uan ingangarimin aven ni amizir bizibar gun migeir akinafarim na daningigh. Ezi bizir kam bagh ni ua gumazir dapanimin ikian kogham.'

³ "Ezima gumazibar dapanim uabira uabi migei, 'Nan gumazir ekiam, nan ingangarimin na givazima, ki manmaghin damuam? Egha ki nguazim gikuamin gavgaviba puvatigha, biziba bagh azangsighan aghumsiki. ⁴ Ezi ki fo, ki manmaghin damuam, nan gumazir ekiam ingangarimin na givaghtima, gumaziba na mikimtima ki men dipenibar mangam.'

⁵ "A fo, gumazir maba pura gumazir ekiamin biziba da ini, me tighar an biziba ua da ikarvagham.

Eghava a gumazir kaba vaghvagha men deima me aven zui. Eghava a faragha zuimin azara, 'Ni manmaghin nan gumazir ekiam da biziba ini?' ⁶ Ezima a kamaghin migia ghaze, 'Ki 800 pla dram wel ini.' Ezima gumazir dapanim kamaghin a migia ghaze, 'Ni uan akinafarim inigh zuamira daperagh 400in an osirigh.' ⁷ Ezima a ua mavin azara, 'Ezi ni manmaghin nan gumazir ekiam da biziba ini?' Ezima a ghaze, '100 bek plaua.' Ezima a kamaghin a migei, 'Ni uan akinafarim inighiva 80 osirigh.'

⁸ "Nguazir kam in gumaziba me amir ingangariba me bar dagh fo. Egha angangarimin itir gumaziba bar me gafira. Ezi kamaghin gumazir ekiam gumazir dapanim amizir arazim gifogha, egha gumazir dapanir kurar kam in ziam fe. A gumazir nighnizir aghuim itimin arazim gami.

⁹ "Ki ia migei, ia nguazir kam in dagiar kuram gumazibar akuravagh me namakabar amu. Eghti dughiar da givamim otoghtima, God ni inightima ni mangi iki mamaghira ikiam in nguibamin mangam.

¹⁰ "Egh tina bizir doziba deraghavira dar gari, a uaghan bizir ekiaba deraghvira dar ganam. Egha tina deraghavira bizir dozibar garir puvati, a uaghan bizir ekiaba deraghavira dar ganam kogham. ¹¹ Egh ia nguazir kam in dagiar kuram deragh an ganam koghtima, tina guizbangin biziba ia daningtima ia dar ganam? ¹² Egh ia gumazir igharazimin biziba deraghvira dar ganam koghtima, tina ian biziba ia daningam?

¹³ "Ingangarir gumazitam ingangarir gumazir ekiam pumuning bagh ingaran kogham. A tav in aghuagh egh tav gifuegham, o a tav baghvira iki egh tav akirim a gasaragham. Ia uaghara God ko dagiaba bagh ingaran kogham."

Farisin dagiaba bagha bar ifongez-iba

(Matyu 5:31-32 ko 19:9 ko Mak 10:11-12)

¹⁴ Ezi Farisin dagiaba bagha bar ikuviziba bizir kaba baregha Iesusin garav minbaba sighsiravira iti. ¹⁵ Ezima a kamaghin me migei, "Ia gumamazibar damazibar bizibagh amua ghaze ia dera. Ezi God ian nighnizibagh fo. Ezi bizir gumamaziba gari men damazibar bar deraziba, da Godin damazimin bar ikufi."

¹⁶ Egha Iesus ghua kamaghin migei, "Moses Osirizir Araziba koma Godin akam inigha izir gumazibar akam akura mamaghira ikia ghua Jonin dughiamin tu. Ezi dughiar kam in, Jon God Bizibagh Ativamin Dughiamin akar aghuim kuri. Ezi gumaziba ko amiziba bar moghira dughiar kam in aven mangasa uari ghasaghasagha uari munakuri. ¹⁷ Nguazim koma overiam givagham. Eghti God osizirir arazibar akar otevitam, miseveghirighan kogham.

¹⁸ "Ezi ni gumazir manam uan amuim ategha amizir igharazimin ikiva mati, ni amizir munamin mikarzim okeme. Ezi ni gumazir manam ni amizir me ikegha taghizimin iti, ni uaghan amizimin mikarzim okeme."

Gumazir dagiaba avirasemezim ko Lasarus

¹⁹ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, "Dughiar mam, gumazir dagiaba avirasemezir mam iti. Egha a korotiar bar aghuir aghevim arugha dagher aghuiba ikia zurara isabagh amua da apa mamaghira iti. ²⁰ Ezima an tiar akamin, gumazir puv biziba bagha azangszir mam, duaba bar a gizivazima a irighav iti, an ziam Lasarus. ²¹ Egh gumazir dagiaba avirasemezir kam in dagher oteviba dakozimin apengan suaghiriba, a dar

amasa gara iti. Ezima a fiaba uaghan izava an duaba ozisi.

²² "Ezi gumazir puv biziba bagha azangszim aremeghamin dughiam otozima, an areme. Ezima en-selba a inigha ghua Abrahamin min aneti. Ezima gumazir dagiaba avirasemezim uaghan aremezima me anefa. ²³ Ezi a helin ikia mizazir kuram isi. Egha a kogha pin garava Abrahamin garima, a bar saghon itima Lasarus an min iti. ²⁴ Egha an Abrahamin dei, 'Afeziam Abraham, nan apangkufigh. Ki mizazim isava avimin iti. Ezi bizir kam bagh Lasarus amadaghtima, a uan dafarir puzim dipam darugh nan mizem orangigh.'

²⁵ "Ezima Abraham an dimdiam ikara, 'Otarim, ni bizir kam giniri, ni angamra itir dughiamin, ni bizir aghuiba iti. Ezi Lasarus bizir kuraba iti. Ezima a datirighin kagh deraghavira itima ni mizazir kuram isi. ²⁶ Ezi ua bizir mam, ga ko no en tizimin ruzir konim e abiki. Ezi te kagh ikegh ni bagh mangisi iburagham, o tina magh ikegh kagh izisi iburagham.'

²⁷⁻²⁸ "Ezi dagiaba avirasemezir gumazim Abrahamin akam pamtemin a ikara, 'Ki aveghbuar 5 pla iti. Kamaghin amizi, Afeziam, ki pamtemin nin azangszisi, Lasarus amadaghtima a nan afeziamin dipenimin mangi. Egh me mikemeghti, me ki itir nguibar mizaziba isir kam in izan marki.'

²⁹ "Ezima Abraham an akam ikara, 'Me Moses koma Godin akam inigha izir gumazibar osiziriba men iti. Ezi me men akaba baragh.'

³⁰ "Ezima an Abraham migei, 'Puvati, Afeziam. Gumazir ovengezitam ua dikavigh me bagh mangitima, me navibagh iragham.'

³¹ "Ezima Abraham kamaghin a migei, 'Me Moses koma Godin akam inigha izir gumazibar akaba

16:14: Mt 23:14 **16:15:** 1 Sml 16:7, Sng 7:9, Snd 6:16-17, Mt 23:28, Lu 10:29, 18:9-14 **16:16:** Mt 4:17, 11:12-13, Lu 7:29 **16:17:** Sng 102:26-27, Ais 40:8, Mt 5:18, 1 Pi 1:25 **16:18:** Mt 5:32, Mk 10:11, 1 Ko 7:10-11 **16:24:** Ais 66:24, Sek 14:12, Mk 9:44 **16:25:** Jop 21:13, Lu 6:24 **16:29:** Ais 8:20, Jo 5:39, 5:45, Ap 15:21 **16:31:** Jo 11:44-48, 12:10-11

baraghan koghtima, tav aremegh ua dikavigh izi, me mikimtima, me nighnizir gavgavimın an akabar ikian kogham.’”

17

Arazir kuraba, nighnizir gavgavim gasighasisi

(*Matyu 18:6-7 ko 18:21-22 ko Mak 9:42*)

¹ Egha Iesus kamaghın uan suren gumazibav gei, “Bizir gumazamiz-ibagh amima me arazir kurabagh amiba. da guizbangıra izam. Ezi gumazir dagh ami da otivim, a bar kuvigham. ² A ikıva borir katam arazir kuratam an akaghın, kamaghın ia a inıghıva dagıam an firim ikeghıva a isi ongarim mikınighti, an aremeghti, kamaghın deragham. ³ Kamaghın amizıma ia deravıra uari bagh gan.

“Eghıva nın aveghbuam arazir kuratam damıghtıma, ni pamtem a mikim suam, ni da atakigh. Eghti a navim giraghtıma, ni an arazir kuraba gın amada. ⁴ Eghıva a 7 plan dughiabar arazir kurabar ni damıghıva, egh 7 plan dughiabar uamategh ni bagh izi kamaghın mikimam, ‘Ki navim gıra,’ ni an arazir kuraba da gın amadagh.”

Iesus nighnizir gavgavimın arazim migei

⁵ Ezi aposelba kamaghın Iesus migei, “Ni en nighnizir gavgavim damıghtıma an ekefegh!” ⁶ Ezıma a kamaghın me migei, “Egh ian nighnizir gavgavim suvigh zuravarim mastetin ovizitamın mın ikıtıma, ia temer kam mikim suam, ‘Ni uabi asıghıva egh biba sara mangıva ongarımın uabi ekaragh,’ eghti a ian akam baragham.” *

Iesus ingangarir gumazimın arazim migei

⁷ Egha Iesus migıa ghua kamaghın migei, “Ian tav ingangarir gumazitam an azenimın ingari o sipsipbar gari. Ingangarir gumazim azenibar ikegh izıtıma, eghti a suam, ni izi daperagh damı? Puvati. Ia kamaghın migeir puvati. ⁸ Gumazir dapanim kamaghın mikimam, ni na bagh dagheba isamıgh uan inim kegh da tuıgh faragh na danıghti ki dar amam, eghti ni gın damı. ⁹ A ingangarir gumazim amizir bizir kaba bagha a minabagham, o puvatıgham? Puvati. ¹⁰ Ezi ia uaghan, God damuasa ia mikemezir bizıba bar dagh ami, egh suam, E pura ingangarir gumazir kuraba, ingangarir Ekiam e ganıngızıba e pura dagh ami.”

Iesus 10 plan gumazir lepa itibar kirizıma me ua dera

¹¹ Ezi Iesus Jerusalemın ghuava, Samaria koma Galilin Distrıghın tızımın zui. ¹² Ezi a nguıbar mamın aven zuıma, 10 pla lepa itir gumazıba a bato. Me mong saghon tuıvıghav ikiıva,† ¹³ tiarir arozımın an dei, “Iesus, Gumazir Ekiam, en apangkufigh.”

¹⁴ Ezıma a men apıghava, kamaghın me migei, “Ia mangıva, uari isıva Godın ofa gamir gumazıbar akagh.” Ezıma me me bagha ghua tuavir arızımın men mikarzıba zuegha dera

¹⁵ Ezi men mav, uabın garıma an arımarıam gıvazıma a uamategha izava pamtemın Godın diava egha an zıam fe. ¹⁶ Egha Iesusın suemningın apengan irıghava uan guam nguazım mituaghava, Iesus a gamızir bizım bagha a minaba. A Samarian gumazımra.

17:1: Mt 18:6-7, Mk 9:42, 1 Ko 11:19 **17:3:** Wkp 19:17, Snd 17:10, Mt 18:15, Je 5:19 **17:5:** Mk 9:24 **17:6:** Mt 17:20, 21:21, Mk 9:23, 11:23 * **17:6:** (17:6) Mastetin ovizim, a bar sufi. **17:8:** Lu 12:37 **17:10:** Mt 25:30, Ro 3:12, 1 Ko 9:16-17, Fm 11 **17:11:** Lu 9:51-52, 13:22, Jo 4:4 **17:12:** Wkp 13:46 † **17:12:** (17:12) Lapan arımarıar fomıra Baıbelın dughiamın ikezim ıghara. Ezi datırıghın itir lepan arımarıam a ıgharaghav ami. Fomıra ikezim, pura mikarzır ghurghurım gumazır namnabar otifi. Egha uaghan bizır ıgharazıba sara posi. **17:13:** Wkp 13:45-46 **17:14:** Wkp 13:2, 14:1-32, Mt 8:4, Lu 5:14

17 Ezi Iesus kamaghin azara, “Ezi ki 10 plan gumazir kaba akiris ti, o puvati? Ezi 9 pla managh iti? 18 Ezi Judan gumazitam ua iza, a Godin ziam fe, o puvati? Gumazir saghuiamin izezim uabira izava Godin ziam fe.” 19 Eghava a kamaghin a migei, “Ni dikavigh mangi. Nin nighnizir gavavim ni gamizima, ni dera.”

God Bizibagh Ativamin Dughiam izam

(Matyu 24:23-28 ko 24:37-41)

20 Dughiar mamın Farisin gumaziba Iesusin azara, “God Bizibagh Ativamin Dughiam mana dazoghın izam?” Ezima Iesus men akam ikara, “Ia orasi, God Bizibagh Ativamin Dughiamın arazaraziba ia uan damazibar an ganighan kogham. 21 Eghti gumazitam kamaghin mikiman kogham suam, ‘A kara,’ o ‘A muna.’ Ezi God Bizibagh Ativamin Dughiam, a ian navir averiamın aven iti.” ‡ 22 Egha Iesus uan suren gumazibav gei, “Dughiam izitima ni Gumazibar Otarim izamin dughiam a bagh gansi damuva avegham. 23-24 Gumaziba ia mikimam, ‘Ara muna!’ o ‘Ara kara!’ Ezi ia fo, Gumazibar Otarim izamin dughiam an onimarimın min taghtagham. Eghtima an angazangariba bar overiamın ruaghatevimning uagharam aningın tagham. Eghti ia ivemariv men akaba gin mangan marki. 25 Egh a faragh bizir aviriba bagh mizazim inigham. Eghtima datirighın dughiar kamın itir gumaziba an aghuagham.

26 “Ezi bizir Noan dughiamın otiviziba, da uaghan kamaghın Gumazibar Otarim izamin dughiamın otivam. 27 Gumazamiziba dagheba ko

dipaba apava, uarir ikiava mamaghira ikia ghua, Noa uan kurimın ghuavanabozir dughiam. Ezima aperi- am izava bar me kuavareme.

28 “Ezi Lotin dughiamın kamaghira, gumazamiziba dagheba ko dipaba apava, dagiaba bagha biziba amagava, dagh ivezava, dagheba oparava dipenibar ingari. 29 Ezi Lot Sodom ataghizir dughiamın, avim koma dagiar isiba amozimın min overiamın ikegha suaghira izaghira bar moghira me kuavareme.

30 “Gumazibar Otarim azenimra izighramin dughiam biziba uaghan kamaghiram otivam. 31 Eghti dughiar kamın ni tina uan dipenimın avughsizir danganim ikiva, egha uan biziba ataghizi da aven iti, ni da bagh magiri da inian marki. Kamaghira, tina azenibar iti, a bizir tam bagh nguibamın mangan marki. 32 Ni Lotin amuim ginighnigh! 33 Ezima tina uan mikarzim geghufi, an aremegham. Ezi tina na bagha uan mikarzim anataki, a gin deraghvira ikiam. 34 Ki ia migei, dimagarir kamın taning uaning inigh misiar vamira dakutima, God tav inighiva tav ategham. 35-36 Eghti amizir pumuning uaning inigh maziaba righrightima, God tav inighiva tav ategham.” § 37 Ezi me an azara, “Ekiam managhira?” Ezima a men akam ikara, “Gumazir kuaba managh iti naghın, taragiaba uari akuvagham.”

18

Zurara God ko migeir arazimın akar isin zuim

1 Egha Iesus akar isin zuir mamın uan suren gumazibav gei, egh men

17:19: Mt 9:22, Mk 5:34, Lu 7:50 17:20: Jo 3:3, 18:36 17:21: Mk 13:21, Lu 17:23, Ro 14:17 ‡ 17:21: (17:21) Gumazir maba kamaghın akar otevir kam giragha ghaze, “Ia oragh. God Bizibagh Ativamin Dughiam, ian aven iti.” 17:22: Mt 9:15, Jo 17:12 17:25: Mk 8:31, 9:31, Lu 9:22 17:26: Stt 6:5-8, 7:1-24, Mt 24:37 17:27: Stt 7:6-24 17:30: 2 Te 1:7 17:31: Stt 19:17, 19:26, Mt 24:17-18, Mk 13:15-16 17:32: Stt 19:26 17:33: Mt 10:39, 16:25, Mk 8:35, Lu 9:24, Jo 12:25 17:34: Mt 24:40-41, 1 Te 4:17 § 17:35-36: (17:35-36) Baibelın fozir gumazir maba ghaze akar otevir mam uaghan kagh iti. Akar otevir kam kamakın, “Gumazir pumuning azenimın ikiti, God aningın tav inigh egha tav ategham.” Ni deragh foghsi, Mt 24:40ın gan. 17:37: Jop 39:30, Mt 24:28 18:1: Ro 12:12, Ef 6:18, Kl 4:2, 1 Te 5:17

akaghti, me zurara God ko mikim mamaghra ikiam. Egh amiraghan marki. ² Egha a kamaghin migei, “Nguibar ekiar mamın aven jasin mam iti, a Godin atiatir puvati. Egha gumazibagh nighnizir puvati. ³ Ezi amuir odiarir mam uaghan nguibar ekiar kamın iti. Ezi gumazir mam pazava a gamua osimtiziba a garisi. Ezi a jas bagha zurara izava a migei, ‘Ni kotiamın nan akuragh.’

⁴ “Ezima dughiar avirir maba a bizitam gamizir puvati. Eghava abuan a uabira uabi migei, ‘Ki Godin atiatir puvati. Egha ki gumazibagh nighnizir puvati. ⁵ Ezi amuir odiarir kam dughiar aviribar na bagha izi. Ki bar amira. Kamaghin amizi, ki ua bagh zuamira an osimtizim akirigham, eghti a ua izi na damutima ki bar amiraghan kogham!’”

⁶ Egha Iesus migia ghaze, “Ia jasin kuramin migirigiam baragh. ⁷ Ezi Godin inabaziba, me dimagariba ko aruebar a bagha araima, a men osimtiziba bagha iza a da akiram, o puvatigham? A me ataghraghti me pura mangam? Bar puvati. ⁸ Ki ia migei, a men osimtizibar ganiva, zuamira men akuragh. Kamaghin amizima, Gumazibar Otirim uamateghamin dughiamın, a ganti, nguazimin itir gumazamiziba nighnizir gavgavim an ikiam, o puvati?”

Gumazir pumuning God ko migeir akar isin zuim

⁹ Gumazir mabara uarira uan ziaba fava egha igharaz daraziv gia ghaze, me derazir puvati. Ezi Iesus kamagh amir gumaziba bagh akar isin zuir kam gami, ¹⁰ “Gumazir pumuning God ko mikimasa Godin Dipenimin ghu, aningin mav Farisi, ezi mav dagiaba isir gumazim. ¹¹ Ezi Farisin gumazim dikavigha

tugha uabira ua bagha God kamaghin a migei, ‘Ki ni minaba, ki gumazir mabar min amir puvati. Me biziba okiava, arazir kurabagh amuava egha martiar amiziba okia me koma akui. Egha ki uaghan dagiaba isi gumazir kamın min amir puvati. ¹² Ki wighin vamiran dughiar pumuningin ni ko mikimasa dagheba ataghrasi. Egha bizir ki isiba, ki tongira da tuiragha uaghan niganidi.’ ¹³ Ezi dagiaba isir gumazim mong munamaghin tu. Egha a kogha overiamın gari puvatigha uan evarim misogha kamaghin migei, ‘Ki gumazir kuram, God ni nan apangkufigh!’ ¹⁴ Kamaghin amizima ki guizbangira ia migei, gumazir dagiaba isir kam, a Godin damazimin deragha egha dipenimin ghu. Ezi igharazim puvati. Te uarira uan ziaba fe, God me abiraghti, me apengan ikiam. Eghti te apengan iti, God me feghti me ziar ekiaba iniam.”

Iesus ghaze, borir doziba na bagh izi

(Matyu 19:13-15 ko Mak 10:13-16)

¹⁵ Ezi gumazamiziba borir doziba Iesus dafarimning me darighasa, me inigha izi. Ezima an suren gumaziba kamaghin ganigha egha men atari. ¹⁶ Ezi Iesus borir dozibar diazi me a bagha zuima a migia ghaze, “Ni tina God Bizibagh Ativamin Dughiamın aven ikisi, borir dozir kabar min iki. Kamaghin amizima borir doziba ateghtima me na bagh izi, egh men anogoroghan marki. ¹⁷ Ki guizbangira ia migei, gumazitam borir dozir kabar min God Bizibagh Ativamin Dughiam inighan koghiva, egh an aven mangan bar iburagh.”

Gumazir dapanir biziba avirasemezim, Iesus ko migei

(Matyu 19:16-30 ko Mak 10:17-31)

18:5: Lu 11:7-8 **18:7:** MAA 6:10 **18:8:** Hi 10:37, 2 Pi 3:8-9 **18:9:** Lu 10:29, 16:15 **18:11:** Sng 135:2, Ais 1:15, 58:2, Lu 16:15, MAA 3:17 **18:12:** Stt 14:20, Ais 58:2-3, Mt 23:23 **18:13:** Sng 51:1
18:14: Jop 22:29, Mt 23:12, Lu 14:11, Je 4:6, 1 Pi 5:5-6 **18:15:** Mt 19:13, Mk 10:13 **18:16:** Mt 19:14, Mk 10:14, 1 Ko 14:20, 1 Pi 2:2 **18:17:** Mt 18:3, Mk 10:15 **18:18:** Mt 19:16, Mk 10:17, Lu 10:25

18 Ezi Judabar gumazir dapanir mam Iesusin azara, "Tisan Aghuim, ki manmaghin damigh zurara itir ikirimirir aghuarim iniam?" 19 Ezi Iesus an akam ikara, "Ni manmagh sua gumazir aghuim na garisi? Gumazir aghuitam itir puvati. God uabira gumazir aghuimra. 20 Ni God Moses ganingizir arazim gifo, 'Ni gumazim misueghti an aremeghan marki, ni poroghamiba uari bakeir arazim damuam marki, ni gumazir igharazimn biziba okiman marki, ni bizibagh ifaran marki, ni uabagh biziba inisi gumazibagh ifaran marki, ni uan afeziam ko amebamin apengan iki aningn akaba baragh.'" 21 Ezi a kamaghin Iesus migei, "Ki fomiram aghirimra ikiava arazir kabagh amua iza datirighn ikia kati." 22 Ezima Iesus kamaghin oregha, egha a migei, "Ni bizir vamira ni tighar a damuam. Bizir ni itiba bar da amangighiva dagiaba inigh, egh gumazir biziba puvatizibar aningh. Egh ni Godin Nguibamin bizir aghuariba iniam. Egh, nan gin izi." 23 A biziba bar aviraseme, kamaghin amizima, a Iesusin akam baregha bar osemi. 24 Ezi Iesus an gara egha a migia ghaze, "Gumazir biziba avirasemeziba, me God Bizibagh Ativamin Dughiamn mangisi bar iburagham!" 25 Kameln tam iniba isair dikonir torimn aven mangisi ingangarir dafam damigh aven mangam. Eghti gumazir biziba avirasemeziba, me God Bizibagh Ativamin Dughiamn mangisi guizbangira bar iburagham!" 26 Ezi marazi kamaghin oregha an azara, "Kamaghin damightima, tinara zurara itir ikirimirir aghuir kam iniam?" 27 Ezi Iesus me ikara, "Bizir kaba gumazimn bar osemegham. Bizir kaba Godin osemizir puvati. A biziba bar dagh ami." 28 Ezi Pita a

migei, "Ni ge, e bizir e itiba bar da ategha, nin gin ize." 29 Ezi Iesus kamaghin me migei, "Ki guizbangira ia migei, gumazitam God Bizibagh Ativamin Dughiam bagha uan dipenim, o uan amuim, o aveghbuaba, o ameboghfeziaba, o boriba ataki, 30 egh datirighn itir dughiar kamn God bizir aviriba me faragha inizir bizibagh afiragh me daningam. Egh dughiar gin otivamim me zurara itir ikirimirir aghuarim iniam."

Dughiar mizezim Iesus ua migia ghaze, an aremegh ua dikavigham
(Matyu 20:17-19 ko Mak 10:32-34)

31 Egha Iesus 12 plan suren gumaziba inighava me uarira ikiava a me migei, "Ia oragh! E nguibar ekiam Jerusalemn ghuavanadi. Eghti Godin akam inigha izir gumaziba, Gumazibar Otarinm gun mikemezir osizirir biziba bar, guizbangira otogham. 32 Eghti me a isi Kantrin Igharazibar Gumazibar dafaribar arigham. Eghti me a dipova a mikimam. Egh aghumsizir arazibar a damuam. Egh a gipariva, eghiva a ifozoregh egh a misueghti an aremegham. 33 Eghti dughiar mizezim a ua dikavigham." 34 Ezima an suren gumaziba bizir katam gifozir puvati, a bizir tizim migei. Dar mingarim men monge, ezi me bar fozir puvati.

Iesus gumazir damazir kuram gamizima, a gari

(Matyu 20:29-34 ko Mak 10:46-52)

35 Egha Iesus Jerikon boroghira izima, gumazir damazir kurar mam tuavir miriamn aperaghav ikia biziba bagha azangisi. 36 Egha an orazima gumazamizir avirim iza zuima, a men azara, kar tizim. 37 Ezi me a migia ghaze, "Nasaretin gumazim Iesus iza zui." 38 Ezi a dia migei, "Iesus, Devitin Otarinm, ni nan apangkufigh!" 39 Ezi faragha zuiba

18:20: Kis 20:12-16, Lo 5:16-20, Ro 13:9, Ef 6:2, Kl 3:20 18:22: Mt 6:19-20, 19:21, 1 Ti 6:19 18:24: Mt 19:23, Mk 10:23, Snd 11:28 18:27: Jer 32:17, Sek 8:6, Mt 19:26, Mk 14:36 18:28: Mt 4:19-20, 19:27, Mk 10:28 18:29: Lo 33:9, Mt 19:29, Mk 10:29-30 18:30: Mt 19:29, Mk 10:30 18:31: Sng 22, Ais 53, Mt 16:21, Mk 10:32, Lu 24:44 18:32: Mt 27:2, Lu 9:22, 9:44, 23:1, Jo 18:28, Ap 3:13 18:34: Mk 9:32, Lu 9:45, Jo 10:6, 12:16 18:38: Mt 15:22

me an atarava egha a miġia ghaze, ni nimirā iki. Ezi a bar pamtem dia miġei, “Devitn ovavim, ni nan apangkufigh!”⁴⁰ Ezi Iesus tughā akar gavgavim gumazibav ġia ghaze, “Gumazir munam inigh na bagh izi.” Ezi a roghira izima, Iesus an azara,⁴¹ “Ki tizim ni bagha a damuasa, ni ifonge?” Ezi an a ikara, “Ekiam, ki ganasa ifonge.”⁴² Ezi Iesus a miġia ghaze, “Ni gan. Nin niġhnizir gavgavim nin akurazi, ni dera.”⁴³ Ezi a zuamira gari. Egha Iesusin ġin ghua Godin ziam fe. Ezima gumazamiziba an ganigha, me uaghan Godin ziam fe.

19

Iesus Sakiusin dipenimin ghu

¹ Ezi Iesus Jerikon nguibamin ghuava, aneteghasa tuavimin zui.
² Gumazir mam nguibar kamn iti, an ziam Sakius. A dagiaba isir gumazibar gumazir dapanim, a dagiaba bar aviraseme.³ A Iesusin ganasa, a manmaghira garir gumazim. Sakius bar gumazir otevim, egha gumazamizir avirimn tongin iti. Egha kamaghin a Iesusin garir puvati.⁴ A fo, Iesus tuavir kamra izam. Kamaghin amizi, a ivegha faragha ghua, Iesusin ganasa temer fighin ghuavanabo.

⁵ Ezi Iesus danganir kamn oto. Egha kogha temer kam ġisin gara, kamaghin Sakiusin miġei, “Sakius ni zuamira izighiri. Datirighin ki nin dipenimin ikiam.”⁶ Ezi a zuamira izaghrighava, bar akonge. Egha Iesus inigha uan dipenimin zui.

⁷ Ezi gumaziba bar an ganigha, egha me kamaghin miġiava ngavamadi, “A ghua gumazir kuramin dipenimin iti.”

⁸ Me dipenimin ikiava, Sakius tughava, kamaghin Ekiam miġei, “Ekiam, Ni oragh! Datirighin ki uan biziba bar da tuiragham. Egh

taba ki gumazir biziba puvatizibar aningam. Egh ki gumazir tam ġifaraghiva, an bizitam okemeghiva, ki datirighin uamategh bizir pumuning ko pumuning a daningam.”

⁹ Ezi Iesus kamaghin a miġei, “Gumazir kam a uaghan Abrahamin ovavim. Kamaghin amizi, datirighin God dipenir kamn gumazamiziba bar men akura.¹⁰ Gumazibar Otarim, gumazir ovengeziba bagha ruiava men akurvaghasa ize.”

Dagiaba inizir ingangarir gumazir 10 plan akar isin zuim (Matyu 25:14-30)

¹¹ Gumazamiziba ikia Iesus barazima, a miġei. A Jerusalemn boroghin itima, me ghaze, datirighira God Bizibagh Ativamin Dughiam otogham. Kamaghin amizima, an akar isin zuir mam me miġei.¹² A kamaghin me miġei, “Gumazir aruar mam nguibar saghuiamn mangasa, eghti me a damightima an atrivimin ikiam. A ġin uamategh uan nguibamin izeghiva, men ganam.¹³ A mangasa, a uan ingangarir gumazir 10 plan diagha, 20 kina, 20 kina bar moghira me rome. Egha kamaghin me miġei, ‘Ia dagiar kaba inighiva uari bagh dagiar ingangaribar amu ikiti, ki uamategham.’

¹⁴ “An apengan itir gumaziba me bar navir kuram an iti. Kamaghin amizi, me akam inigha zuir gumaziba amadazima me nguibar gumazir aruam ghuzimin ghu. Me kamaghin miġei, ‘E gumazir kam en atrivimin otivan, e aghua.’¹⁵ Ezi gumazir igharaziba gumazir aruar kam a gamizima an atrivimin otogha, egha ġin uamatenge. A uamategha izegha, kamaghin me miġei, ‘Gumazir ki fomira dagiaba aningiziba, men diagh. Ki foghasa me manmaghin nan dagiabagh isin dagiaba ini.’

¹⁶ “Ezima gumazir faragha zuim iza kamaghin miġei, ‘Ekiam, ki nin

18:42: Lu 7:50, 17:19 **19:7:** Mt 9:11, Lu 5:30, 15:2 **19:8:** Kis 22:1, Nam 5:6-7, 1 Sml 12:3, 2 Sml 12:6 **19:9:** Lu 13:16, Ap 16:31, Ro 4:11-13, Ga 3:7 **19:10:** Mt 10:6, 18:11, Lu 15:4, Jo 3:17, 1 Ti 1:15
19:11: Mt 25:14-30, Ap 1:6 **19:14:** Jo 1:11 **19:17:** Mt 25:21, Lu 16:10

20 kinan kamın dagiar ingangarim gamighava a gisin 200 kina ini.’¹⁷ Ezi atrivim kamaghın a migei, ‘Ni nan ingangarir gumazir aghuim, egha ni ingangarir bar aghuim gami. Ni bar deraghvira bizir muziarim gami, kamaghın ki datirighın bizir ekiam ni danightima, ni nguibar ekiam 10 plan ganam.’

¹⁸ “Ezima ingangarir gumazir igharazim iza migei, ‘Ekiam, ki nin 20 kinan kamın dagiar ingangarim gamigha datirighın a gisin 100 kina ini.’¹⁹ Ezi atrivim a migei, ‘Ki ni atıghti ni nguibar ekiam 5 plan ganam.’

²⁰ “Ezi ingangarir gumazir mıkezim iza migei, ‘Ekiam nin 20 kina ikia kati. Ki a isa inir avızimın a nomkezima, a kati.’²¹ Ki ni gifo, ni gumazir atarim. Gumazir igharaziba amir biziba, ni pura da isi. Egha dagher me opariziba, ni uaghan pura da isi. Kamaghın ki nin atiati.’

²² “Ezima atrivim kamaghın ingangarir gumazim migei, ‘Ni ingangarir gumazir kuram! Nin akamra ki ni tuisıgham. Ni kamaghın na gıñıghnisi, ki ti gumazir atarim. Egha ki gumazir igharaziba amir biziba, ki ti pura da isi. Egha dagher me opariba, ki ti uaghan pura da isi? ²³ Manmaghın amizima, ni nan dagıaba benk gatizi puvati, eghti ki uamategh izıva ua da inıva dagıataba a gisin ua da inıam?’²⁴ Ezi a kamaghın an boroghın tuivıghav itir gumazıbav gei, ‘İa ada 20 kina inıghıva gumazir 200 kina itim danıngıgh.’²⁵ Me kamaghın a migei, ‘Ekiam, a 200 kina inıgha gıfa.’

²⁶ “Ezima a ghaze, ‘Ki ia migei! Gumazitam bizir taba ikiti, ki aviritaba uam a danıgham. Eghti gumazitam biziba puvatıghıva, eghti bizir muziarim a itim, ki ada da inıgham.’²⁷ Nan apanıba, ki men atrivimın ikian me nan aghua, ia me inıgh kagh

izıva nan damazimın me misueghti me arımıghregh.’”

²⁸ İesus akar ısın zuim gamıgha gıvagha, uan darorım gamua tuavir İerusalemın ghuzım ghuvanadı.

İesus İerusalemın otoghava Godın Dıpenimın gumazıba ko amızıbar sure gami

(Sapta 19:29-21:38)

*İesus atrivimın mın İerusalemın
aven zui.*

(Matyu 21:1-11 ko Mak 11:1-11 ko
Jon 12:12-19)

²⁹ İesus Betfage ko Betanin boroghın oto, mıghsıam Oliv gısın. Egha uan suren gumazir pumuning amaga,³⁰ kamaghın aningın migei, “Gua nguibar munagh itimın mangi. Gua nguibar kamın mangi gantıma donkin igiar mam me a ikezima, a iti. Gumazitam dughiatamın a gaperaghava aruızir puvati. Gua an benim fıriğhıva donki inıgh kagh izi.³¹ Tav kamaghın guan azaragham, ‘Gua tızim bagha donkin kam fıri?’ eghti gua suam, ‘Ekiam ingangarım an iti.’”

³² Egha İesus aning amadazıma aning ghua garıma, bizıba bar moghıra İesus mıkemezi moghın iti.³³ Ezi aning donkin benim fırima, an ghuvıba aningın azara, “Gua tızim bagha donkin benim fıri?”³⁴ Ezıma aning kamaghın a migei, “Ekiam ingangarım an iti.”

³⁵ Egha aning donki inıgha İesus bagha izi. Egha aning uan azenan azuir korotiar ruarıba donki gısın da ghuanı. Egha aning İesusın akurazıma a donki gısın apera.

³⁶ A donki gaperagha zuıma, gumazamızıba uan korotiar ruarıba suava tuavım mıghuari.³⁷ A iza danganır tuavır Olivın mıghsıamın ghughirimın boroghın izıma, an gın aruir darazı me God amızır

19:21: Mt 25:24 **19:22:** 2 Sml 1:16, Jop 15:6, Mt 12:37, 25:26 **19:26:** Mt 13:12, 25:29, Mk 4:25, Lu 8:18 **19:32:** Lu 22:13 **19:35:** 2 Kin 9:13, Mt 21:7, Mk 11:7, Jo 12:14 **19:36:** 2 Kin 9:13, Mt 21:8
19:38: Sng 118:26, Lu 2:14, 13:35, Ef 2:14

mirakelbar ganighava da bagha bar akongegha pamtem Godin ziam fe. ³⁸ Me kamaghin araghasi, "God uan ziamin atrivim amada! God deravira a damu! Navir amirizim Godin Nguibamin iti. Ia Godin ziam fi!"

³⁹ Ezi Farisin marazi gumazamizir kabar tongin ikia, kamaghin Iesusin migei, "Tisa, ni uan suren gumazibav kintima, me nimira iki! Me kamaghin mikiman marki!" ⁴⁰ Ezi a kamaghin migei, "Ki ia migei, me nimira ikitima dagiaba uari araghasam!"

Iesus Jerusalem bagha azi

⁴¹ Iesus Jerusalem boroghira iza, egha an gara a bagha azi. ⁴² Egha a kamaghin migei, "Jerusalem, ki kamagh sua, ni amua datirighin navir amirizimin bizibagh foghai. Kamaghin amizi, a datirighin nin modo. ⁴³ Dughiam iziti, eghti nin apaniba nguazir divazim ingarighti, a ni arughtima, ni arimangighan kogham. ⁴⁴ Eghiva ni Jerusalem me nin borir nin aven itiba sarama asighasigham. Ni Godin dughiar nin akuraghasa izezim, ni a gifozir puvati. Bizir kam bagh dipenimin ingarizir dagiatam, me aneteghti, a tam gisin keghan kogham."

Iesus ivezir gumaziba ko biziba amadir gumaziba Godin Dipenim me batosi

⁴⁵ Egha a Godin Dipenir avizimin aven ghuava, biziba amadiba me batosi. ⁴⁶ A kamaghin migei, "God fomira Aisaian akinafarimin aven kamaghin osiri, 'Nan dipenim God ko migeir dipenimra, ezi ia a gamizima, an okimakar gumaziba modir danganimin min oto.'"

⁴⁷ A zurara Godin Dipenimin aven men sure gami. Ezima ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan arazibagh fozir gumaziba ko gumazir dapaniba, me a misueghti an aremeghasa. ⁴⁸ Ezi gumazamiziba

a baraghasa bar ifongegha, bar an boroghin iti. Kamaghin amizi, an apaniba a misoghan ibura.

20

Me Iesusin gavgavim bagha an azara

(Matyu 21:23-27 ko Mak 11:27-33)

¹ Dughiar mam in Iesus Godin Dipenir avizimin aven ikiava, gumazamizibar sure gamuava akar aghuim akuri. Ezi ofa gamir gumazir ekiaba, koma Judan arazibagh fozir gumaziba, ko Judan gumazir aruaba, me izava anekufa. ² Egha me kamaghin migei, "E mikemegh, ni gavgavir manamin bizir kabagh ami? Tina gavgavir kam ni ganingi?" ³⁻⁴ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, "Ki uaghan azangsitam ia damuasa. Ia na mikim, Jonin rurim, a Godin ize o gumazibar ize?" ⁵ Ezi me uarira uariv gei, "E suam, 'An rurim Godin ize,' eghti, a kamaghin mikim suam, 'Ia manmaghin amigha ia nighnizir gavgavim Jon damuan aghua?' ⁶ E suam, 'An rurim gumazibar ize,' eghti gumaziba dagiabar e ginivightima, e arighregham. Me kamaghin fo Jon a Godin akam inigha izir gumazim." ⁷ Egha me Iesus ikara, "E fozir puvati, Jonin rurim manmaghin ize." ⁸ Ezi Iesus kamaghin migei, "Kamaghira, ki uan gavgavim inizir tuavimin, gun ia mikemeghan kogham."

Wainin azenir gumazibar akar isin zuim

(Matyu 21:33-46 ko Mak 12:1-12)

⁹ Egha Iesus migiavira ikia akar isin zuir kam gumazamizibav gei, "Gumazir mam wainin azenim oparigha, egha azenimin garir gumazir mabar dafarim garigha ghaze, me gin a givezam. Egha a ghua dughiar ruarimin saghon iti. ¹⁰ Egha wainin oviziba kuarir dughiamin a

19:40: Hab 2:11 **19:41:** Jo 11:35 **19:42:** Ais 6:9-10, Mt 13:14, Ro 11:8 **19:43:** Ais 29:3-4, Jer 6:3, 6:6, Lu 21:20 **19:44:** Dan 9:24, Mai 3:12, Mt 24:2, Mk 13:2, Lu 1:68, 21:6 **19:45:** Mt 21:12, Mk 11:11, 11:15, Jo 2:14-15 **19:46:** Ais 56:7, Jer 7:11 **19:47:** Lu 21:37, 22:53, Jo 7:19, 8:37, 18:20 **19:48:** Mt 21:46, Mk 14:1-2, Lu 20:19 **20:2:** Ap 4:7, 7:27 **20:6:** Mt 14:5, 21:26, Lu 7:29 **20:9:** Ais 5:1
20:10: 2 Sto 36:15-16

ingangarir gumazir mam amadagha ghaze, me wainin ovizir andizir taba a daningam. Ezi azenimin garir gumaziba a misueghava anemadazima, a dafaribara uamatenge. ¹¹ Ezi a ingangarir gumazir igharazim amada, ezi me uaghan a misuegha aghumsizir arazibar a gamigha, anemadazi a dafaribara uamatenge. ¹² Ezi a ua mizezim amadazi, me bar puv a misuegha a isa azenim mikini.

¹³ “Ezi wainin azenir ghuavim uabira uabi migei, ‘Ki manmaghin damuam? Ki uan otarir ifongezim amangam. Eghti me ti a misueghan kogham.’ ¹⁴ Ezi wainin azenimin garir gumaziba otarir kamın ganigha, kamaghın uariv gia ghaze, ‘Kar otarir gin azenir kam ini-amim. E a misueghti an aremeke. Eghti wainin azenir kam enanam.’ ¹⁵ Egha me a isa azenim mikinigha a misoghezima an areme.”

Egha Iesus ghua kamaghın gumazamizibav gei, “Wainin azenir ghuavim manmaghira azenimin garir gumazir kabar amuam? ¹⁶ A iziva azenimin garir gumazir kabav soghti, me arimighiram. Eghti a wainin azenim isiva igharazibar anigam.”

Ezi gumazamiziba bizir kam baregha migei, “Bar puvatigham!”

¹⁷ Ezi Iesus merara gara ghuava azara, “Ezi Godin Akinafarimin migirigiar otevir kam, an mingarim manmakin?”

‘Kar dipenir akınir ingangarir gumaziba aghuazim,
a datirighin dipenim aterir guarim gava?’

¹⁸ Ni tina temer guarir kam gisin irighiva dipirigh irigham, eghti a tina gisin irightima gumazir kam bar misarighregham.”

¹⁹ Ezi Judan arazibagh fozir gumaziba, ko ofa gamir gumazir ekiaba

Iesus bar kaghıram an suighasa tu-aviba buri. Me fo, an akar isin zuir kam me gasara, ezi me an suighan gumazamizibar atiati.

Dagiaba Sisar ganidi

(Matyu 22:15-22 ko Mak 12:13-17)

²⁰ Egha me bar deravira a bagha garava, egha moga garir gumaziba amadazi, me ifara mati me guizin migei. Me kamagh sua, me Iesusin migirigiar otevitamin an suiraghiva, egh a isi Romın gavmanın gumazir ekiam danigam. ²¹ Ezi moga garir gumazir kaba an azangsisi, “Tisa, e fo ni bizir aghuibav giava sure gamuava, ziabagh nighnizir puvati. Ni gumazamiziba Godin arazibar mirara guizbangira men sure gami. ²² Ni e mikim. E gavmanın dagiaba Sisar daningam, o puvatigham?”

²³⁻²⁴ Ezi a men nighnizir ifavaribagh fogha, egha a me migei, “Dagiatam nan akagh. Tinan nedazim ko ziam an iti?” ²⁵ Ezi me kamaghın migei, “Sisarın ziam koma nedazim an iti.” Ezi a me migei, “Kamaghira ia Sisarın biziba Sisar daningiva, Godin biziba isi, God daning.” ²⁶ Ezi me gumazamizibar tongin, a mikemezir migirigiaba bagha an suighan ibura. Egha me purama an migirigiabagh nighnighava nimira iti.

Aremezir gumaziba ua dikavigham

(Matyu 22:23-33 ko Mak 12:18-27)

²⁷ Sadyusin maba azangsizir mam sara Iesus bagha ize. (Me kamaghın nighnisi, aremeziba ua dikavan kogham.) ²⁸ Egha me Iesus kamaghın a migei, “Tisa, Moses e bagha akınafarim osira ghaze, gumazitamin aveghbuam amuimin ikiva boriba puvatighiva aremeghti, anarira irir aveghbuam an amuir odarimin ikiva a bagh boriba iniam. ²⁹ Ezi 7-plan aveghbuaba iti. Egha men mav faragha amuimin ikia boriba puvatigha areme. ³⁰⁻³¹ Ezi anarira irim an ikia kamaghira, ezi

20:17: Sng 118:22, Mt 21:42 **20:18:** Ais 8:14-15, Dan 2:34-35, Mt 21:44 **20:19:** Mt 21:46, Mk 14:1-2, Lu 19:47-48 **20:20:** Lu 11:54 **20:25:** Mt 22:2, Mk 12:17 **20:27:** Mt 22:21, Mk 12:18, Ap 23:8 **20:28:** Lo 25:5

mikezim kamaghira ghu. Kamaghira, 7 plan aveghbuaba bar ariaghregha, me boriba puvati. ³² Abuan amizir kam uaghan areme. ³³ Fomira me bar amizir kamin ike. Kamaghin a ua dikavamin dughiamin, a tinan amuim gavagham?”

³⁴ Ezi Iesus men akam ikara, “Dughiar kamin gumaziba ko amiziba me poroghamibagh ami. ³⁵ Eghti gumazamizir God inabaziba, me uaghan dughiar izamim ko ua dikavamin dughiam, me poroghamibar amuan kogham. ³⁶ God me damightima, me ua dikavigham. Me ua dikavighti e fogh suam me Godin boribara, egh me enselbar min ikiam. Kamaghin me uam arimighiran koghiva, egh kamaghin me poroghamibar amuan kogham. ³⁷ Ezi Moses uabi temer avimin eghaghanimin aven en aka, aremeziba ua dikavam. A kamaghin migei, ‘Ekiam, Ni Abraham ko Aisak ko Jekopin God.’ ³⁸ Kamaghin e fo, God aremezibar God puvati, a gumazir angamra itibar God. Ezima an damazimin an boriba bar angamra iti.”

³⁹ Ezi Judan arazibagh fozir gumazir maba kamaghin migei, “Mar migirigiar aghuim, Tisa.” ⁴⁰ Egha me uam an azangsigghan atiati.

Iesus a tina?

(Matyu 22:41-46 ko Mak 12:35-37)

⁴¹ Ezi Iesus gumazamiziba kamaghin me migei, “Manmaghin amizi gumazamiziba ghaze, God Uam E Iniasa Mizevezir Gumazim Krai, a Devitin ovavim? ⁴² Devit uabi Ighiabar Akinafarimin aven mikeme,

‘Ekiam, nan Ekiam kamaghin a migei,
“Nan agharir guvimin amadaghan daperagh.*

⁴³ Egh mangi dughiar ki nin apaniba, me damutima me nin apengan ikiamim.”’

⁴⁴ Egha Devit ‘Ekiam’ a gati. Manmaghin amizi, a Devitin ovavim?”

Judan arazibagh fozir gumaziba arazir kurabagh ami

(Matyu 23:1-36 ko Mak 12:38-40 ko Luk 11:37-54)

⁴⁵ Ezi gumazamiziba orazima a uan suren gumaziba kamaghin me migei, ⁴⁶ “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba bagh gan. Me uari fava korotiar ruarir kaba aghuraruasa ifonge. Ezi gumazamiziba maketin danganimin men ziaba fasa me bar akonge. Egha God ko migeir dipenir averiamin dabirabir aghuariba iniva, egha isar ekiabar dughiar me danganir ziaba itiba iniasa bar ifonge. ⁴⁷ Me amuir odiaribagh ifara, men dipeniba okia, ghaze e dera. Egha gumaziba men ziaba fasa, egha me God ko migia migirigiar ruaribagh ami. Kamaghin amir gumaziba, men ivezir kuram gumazir arazir kurabagh amibar ivezim bar a gafiragham.”

21

Amuir odiarim dagiamning God ganingi

(Mak 12:41-44)

¹ Ezi Iesus damazimning fegha garima dagiaba itir gumaziba uan dagiaba isa Godin Dipenimin dagiaba arizir danganim garisi. ² Ezi a garima dagiaba puvatizir amizir pam aremezir mam uaghan uan dagiar muziarimning, ati. ³ Ezi Iesus kamaghin migei, “Ki guizbangira ia migei, biziba puvatizir amuir odiarir kam dagiar muziarir pumuning dagiaba arizir danganim gati, ezi an dagiar pumuning gumazir igharaziba arighizir dagiabagh afira. ⁴ Me uan dagiar aviribar amodoghin dagiar muziariba aningi. Ezima a uan dabirabir onganarazimin mirara dagiar muziarir abuananamning ati.”

20:36: Ro 8:23, 1 Ko 15:42, 15:49, 15:52, 1 Jo 3:1-2

20:37: Kis 3:6

20:38: Ro 6:10-11, 14:8-9

* **20:42:** (20:42) Ekiam Iesus, God ko biziba bar dar ganam.

20:46: Mt 23:5, Lu 11:43

21:1:

Mk 12:41 **21:3:** 2 Ko 8:12

Iesus ghaze, Godin Dipenim ikuvigham

(Matyu 24:1-2 ko Mak 13:1-2)

⁵ Ezima an suren gumazir maba Godin Dipenimin garava kamaghin migei, “Me dagiar bar aghuibar an ingarighava, Afeziar Ekiam daningamin bizir aghuir maba an kuruke.” ⁶ Ezi Iesus kamaghin migei, “Ia datirighin garir bizir kabanagh, dughiam izitima dagiar kaba, gumaziba bar da pueghti da bar moghira daghregham. Eghti tam tam gisin ikeghan kogham.”

Iesus ghaze, osimtiziba gin otivam
(Matyu 24:3-14 ko Mak 13:3-13)

⁷ Ezi me an azara, “Tisa, bizir kaba manadizoghin otivam? Eghti arazir manam faragh otoghtima, e fogh suam, dughiar kam roghira ize?” ⁸ Ezi Iesus kamaghin migia ghaze, “Ia uari bagh deraghvira gan, ia men ifavariba baraghan marki. Gumazir aviriba nan ziamin iziva suam, ‘Kırara!’ ezi, ‘Dughiam roghira ize!’ Men gin mangan marki. ⁹ Egh ia inogoviba ko adoghadozir midorozir akaba baraghiva, ati-atingan marki. Bizir kabanagh faragh otivigham, eghtima nguazir kam givamin dughiam datirighira otogham kogham.”

¹⁰ Egha a kamaghin me migei, “Nguibaba uarira uariv soghtima, dakoziba uarira uariv sogham. ¹¹ Eghti mikimkizir gavgaviba, koma dagheba otevir dughia koma arimariar gavgaviba nguibar tabar otivtima, atiatingamin biziba koma overiamin pin arazarazir ekiaba otivam.

¹² “Eghti bizir kaba gin otivam, me faragh ian suiraghiva arazir kurabar ia damuam. Me ia kotiam darighsi ia inighiva God ko migeir dipeniba koma kalabuziabar aven mangam. Eghtima ia nan gin zuir gumaziba me

bizir kam bangin ia inighiva atriv-iba koma gavmanin gumazir ekiabar damazimin mangam. ¹³ Eghti kar dughiar aghuir ia nan akam me mikinamim. ¹⁴ Eghti ia deraghvira nighnigh. Ia faragh me mikimsi akabagh nighnighan marki. ¹⁵ Eghti ki nighnzir aghuiba koma migirigiar aghuiba ia daningtima, ia migirigiar aghuibara damutima, ian apanitam ian akaba batoghiva ia adogham kogham.

¹⁶ “Eghti ian ameboghfeziaba, ko aveghbuaba, ko anababa, ko namakaba merara, ia inighiva gumazir kurabar dafaribar atighti, me ian taraziv soghti ia arimighregham. ¹⁷ Eghti gumazamiziba bar nan ziam bangin ian aghuagham. ¹⁸ Egh me bar tong arazitam ia damuan kogham. Kamaghin ian dapannarizitam asighiran kogham. ¹⁹ Ia tugh gavgavighvira ikiva, dabirabir bar aghuim iniam.”

Iesus ghaze Jerusalem kuvigham
(Matyu 24:15-21 ko Mak 13:14-19)

²⁰ Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Ni Jerusalemın nguibamin gantima midorozir gumaziba iziva a kontima, ni fogham a gasighasighamin dughiam roghira ize. ²¹ Egh gumazir Judian itiba ari mighsiabar mangitima, Jerusalemın nguibamin itiba azenan mangitima, Jerusalemın azenan itir gumaziba uam an aven mangan markiam. ²² Kar osimtizar dughiam, God da isiva Israelbar aningiva, men arazir kuraba ikarvagham. A fomira osirizir moghin otogham. ²³ Aiee! Amizir naviba adaiba koma oteba boribagh anidiba dughiar izamiba bar men osemegham! Eghtima God gumazir kabar atartima, osimtizar ekiam nguazir kam bativam. ²⁴ Eghti midorozir gumaziba misozir sababar tarazigh inivtima me arighiriti, me

21:6: Mt 24:2, Mk 13:2, Lu 19:44 **21:8:** Mt 24:4-5, Mk 13:5-6, Ef 5:6, 2 Te 2:3 **21:12:** Mt 24:9, Mk 13:9
21:14: Mt 10:19, Mk 13:11 **21:15:** Ap 6:10 **21:16:** Mai 7:6, Mt 10:21-22, Mk 13:12, Ap 7:59, 12:2
21:20: Mt 24:15, Mk 13:14 **21:22:** Lo 32:35, Jer 5:29, 46:10, Dan 9:26-27, Hos 9:7 **21:23:** Mt 24:19, Mk 13:17, 1 Ko 7:26 **21:24:** Esr 9:7, Sng 79:1, Ais 63:18, Ro 11:25, MAA 11:2

tarazi suighiva, me amangtima me nguibar Israelin azenan itibar mangam. Eghti Kantrin Igharazibar Gumaziba Jerusalem bar paziva an itir bizibar amu mangi dughiar me Jerusalemın ganamin dughiam givagham.”

*Gumazibar Borim gin izam
(Matyu 24:29-31 ko Mak 13:24-27)*

²⁵ Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Eghti arazaraziba aruem ko iakinim ko mikoveziba bativam. Eghti ongarim dipir tingaghivira ikitima nguazimin gumazamiziba bar ati-atigh okam nighnigham. ²⁶ Eghti overiamın biziba bar nigham, kamaghin gumaziba atiatingiva damaziba men isirtima me daighiriva, egh me otivamin biziba bagh mizuamiva nighnigham. ²⁷ Egh me dughiar kamın Gumazibar Borimın ganti, a ghuariamın tongın gavgavim ko angazangarir ekiam sara izam. ²⁸ Eghti bizir kabanagh otivighritima ia dikavigh, uan dapaniba fegh gan! God ua ia iniamin dughiam roghira ize!”

*Temer fighin akar isin zuim
(Matyu 24:32-35 ko Mak 13:28-31)*

²⁹ Egha Iesus kamaghin akar isin zuimin me migei, “Ia temer fighin ganiva temer maba sara gan. ³⁰ Temeba dafariba asitima ia fogham, aruem ganamin dughiam roghira ize. ³¹ Kamaghira ia bizir kabar gan fogh suam, God Bizibagh Ativamin Dughiam roghira ize.

³² “Ki guizbangira ia migei dughiar kamın itir gumazamizir kaba ikivira ikiti bizir kaba bar otivam. ³³ Overiam ko nguazim givagham, eghti nan migirigiaba givaghan kogham.”

Iesusın suren gumaziba uari bagh deraghvira gan

³⁴ Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Ia uari bagh ganigh! Isaba ko, dipar onganiba ko nguazir kamın biziba, ia puv dagh nighnighiti, da ia dikabinti, dughiar otivamin kam puram otoghiva, mati asizibar azuazimin min ian suigham. ³⁵ Eghti dughiar kam nguibaba koma nguazir kamın gumaziba bar me bativam. ³⁶ Ia zurara uari bagh gan Afeziam ko mikimvira ikitima, a gavgavim ia daningtima ia bizir otivamin kabagh itavragham. Egh ia Gumazibar Otarimin damazimin tuivam.”

³⁷ Egha dughiar zurara Iesus, Godin Dipenimin aven men sure gamuava, guaratizibar Olivin mighsiamın ghuava dimagaribar an iti. ³⁸ Ezi gumaziba bar Iesus baraghasa, mizarazibar Godin Dipenimin arui.

**Iesus mizazim inigha
aremegha ua dikafi**

22

(Sapta 22-24)

Judas Iesus isa gumazir kurabar dafaribagh ati

(Matyu 26:1-5 ko 26:14-16 ko Mak 14:1-2 ko 14:10-11 ko Jon 11:45-53)

¹ Datirighin Yis Puvatizir Bretin Isam Damuamin Dughiam roghira izi. An ziam, God Israelbagh Itazir Dughiam. ² Ezi ofa gamir gumazir ekiaba, ko Judan arazibagh fozir gumaziba, me gumazibar atiatighava, kamaghin me Iesusın misoghasa tuaviba buri. ³⁻⁴ Iesusın 12-plan gumazir mam Judas, an ziar mam Iskar-iot. Satan an navir averiamın ghu. Ezi a Iesus isava Godin Dipenimin garir gumazir ekiaba, ko ofa gamir gumazir ekiabar dafaribar arighasa ghua me koma migirigiabagh ami. ⁵ Ezi me an migirigiam gifuegha ivezim a daningasa, akabar kiri. ⁶ Ezi

21:25: Sng 46:2-3, 65:7-8, Ais 13:10, Ese 32:7, Jol 2:31, Mt 24:29, 2 Pi 3:10-12, MAA 6:12-13 **21:27:** Dan 7:13, Mt 24:30, 26:64, MAA 1:7, 14:14 **21:28:** Ro 8:19, 8:23, 13:11 **21:33:** Sng 102:26-27, Ais 40:8, Lu 16:17, 1 Pi 1:25 **21:34:** Mt 24:48-50, Mk 4:19, Lu 17:27, Ro 13:13, 1 Te 5:3, 5:6, 1 Pi 4:7 **21:35:** 1 Te 5:2, 2 Pi 3:10, MAA 3:3, 16:15 **21:36:** Mt 24:42, Mk 13:33, Lu 18:1, Ef 6:13, MAA 6:17 **21:37:** Lu 19:47 **22:1:** Kis 12:1-27 **22:2:** Sng 2:2, Lu 20:19, Ap 4:27 **22:5:** Sek 11:12

Judas ivezim inian ifuegha Iesus isiva men dafaribar arighasa tuaviba buri. A ghaze, Iesus uabira ikiti, an an suiragh men dafarim darigham.

Suren gumazimning daghebar kiri (Matyu 26:17-25 ko Mak 14:12-21 ko Jon 13:21-30)

⁷ Yis Puvatizir Bretin Isam Damuamin Dughiam datirighin oto. Ezi dughiar kamın me God Israelbagh Itazir Dughiamın isam bagha sipsipin nguzim misuegh anemi ikiva, a ginighnighasa.* ⁸ Ezi Iesus Jon koma Pita amadagha kamaghın aning miğia ghaze, “Gua mangiva e God Israelbagh Itazir Dughiamın isam ramamin daghebar kir.” ⁹ Ezi aning an azara, “Ga managh a bagh danganim akiram?” ¹⁰ Ezi a kamaghın aning miğei, “Gua nguibar ekiamın aven mangiti, gumazitam maghira miner dipam ater izi gua batoghtima, gua an gin a zuir dipenimın mangi. ¹¹ Egh dipenimın ghuavim mikim suam, “Tisa kamaghın miğia ghaze, “Nan danganir ki uan suren gumaziba ko God Israelbagh Itazir Dughiamın isam ramamim mana?” ¹² Eghti a ghuriamın aven danganir bar ekiatam guan akagham, dakoziba koma dapiagh damamin dabirabiba ko biziba bar ikiti, gua magh bizibar kir.”

¹³ Ezi aning ghua garima, biziba bar Iesus mikemezi moghirama otifi. Ezima aning God Israelbagh Itazir Dughiam bagha dagheba ko bizibar kiri.

Iesus bret ko wain uan aposelbagh anidi

(Matyu 26:26-30 ko Mak 14:22-26 ko 1 Korin 11:23-25)

¹⁴ Ezi damamin dughiam otozi, Iesus uan aposelba ko me dagher

dakozimın mın apiaghav iti. ¹⁵⁻¹⁶ Egha a kamaghın me miğei, “Ki guizbangira ia miğei, ki ua God Israelbagh Itazir Dughiamın isamın dagher katam rameghan kogham. Kamaghira iki mangi, God Bizibagh Ativamin Dughiamın otogham. Kamaghın amizima ki ia ko isar kam ramasa bar ifonge. Egh ki gin mizazim iniam.”

¹⁷⁻¹⁸ Egha Iesus wain apir itarim inighava Ekiam minabagha kamaghın miğei, “Ki ia miğei, ki uam wainın ovizimın dipar katam ramman kogham, kamaghira ikitima God Bizibagh Ativamin Dughiam otogham. Kamaghın, ia kagh a inigh ia uari daning.” ¹⁹ Egha a bret inigha, Ekiam minabagha anebighava me ganiga kamaghın me miğei, “Kar nan nivafizim, * ki ia bagha aneningi. Ia anemi, na ginighnigh.” ²⁰ Me amegha givazima, ezi kamaghira a wainın apir itarim inighava kamaghın miğei, “Itarimın aven itir wainın kam, an Akar Dikirizir Gavgavir Ighiam, ki uan ghuzimın a gamizima, a ia bagha iri. ²¹ Eghti ia gan, dafarir na inighava gumazir kurabar dafarim darigham, a kara na ko dakozim gaperaghavti. ²² Eghti Gumazibar Borim tuavir Afeziam faragha a bagh atizimın gin mangam. Ezi gumazir a inigha gumazir kurabar dafarim gatizim, gumaka, a bar ikuvigham.” ²³ Ezi me akar kam baregha uarira uarir azangsisı, “Tina bizir kam damuam?”

Iesusin aposelba uari adogha miğei, tina faragham?

²⁴ Egha aposelba uari adogha ghaze, tinara en faragham? ²⁵ Ezi Iesus kamaghın me miğei, “Kantrin Igharazir Gumazibar atriviba, me uan gavgaviba ko ziaba fava, arazir

22:7: Kis 12:1-27 * **22:7:** (22:7) Ni, God Israelbagh Itazir Dughiam koma Yis Puvatizir Bretin Isam Damuamin Dughiamın mingariba gifoghsi, ni akirangin itir Akar Mingaribar gan. **22:13:** Lu 19:32

22:19: Mt 26:26, Mk 14:22, Lu 24:30, 1 Ko 11:24 * **22:19:** (22:19-20) Fofozir gumazir maba kamaghın nighnisi, Akar mikovezir pumuningin (*) tongin itiba, Luk uabi da osirizir puvati. Gumazir igharazim gin a da osiri. **22:20:** Jer 31:31-34, 1 Ko 10:16 **22:21:** Sng 41:9, Mt 26:21-23, Mk 14:18, Jo 13:21-22, 13:26 **22:22:** Mt 26:24, Ap 2:23, 4:28 **22:23:** Mt 26:22, Jo 13:22, 13:25 **22:24:** Mt 18:1, Mk 9:34, Lu 9:46 **22:25:** Mt 20:25-27 **22:26:** Mt 23:11, Mk 9:35, Lu 9:48, 1 Pi 5:3

kuraba gumazibagh amuava, egha kamaghin miġei 'E gumazibar akurvasi.'²⁶ Ia kamaghin damuan marki. Gumazir ian torimin ikia ian faragha zuim, a uabi apengan ikiva, borimin min uabi arigh. Ezi gumazir ian faragha zuim, ian ingangarir gumazimin min iki.²⁷ Tinara ekefe, gumazir pura dagher dakozimin aperaghav itim o gumazir dagheba anidim? Gumazir pura dagher dakozimin aperaghav itim. Ezima ki ian torimin ikia mati ian ingangarir gumazim.

²⁸ "Ki osimtiziba aterima ia na ko iti.²⁹ Kamaghira nan afeziam Atrivimin min na atizima, ki uaghan atrivibar min ia arighasa.³⁰ Eghti nan atrivir dughiamin aven ia na ko atrivimin dabirabir aghuaribar apiaghiva Israelbar anabar 12 plan ganam."

Iesus kamaghin miġia ghaze, Pita akirim ragh a gasaragham

(Matyu 26:31-35 ko Mak 14:27-31 ko Jon 13:36-38)

³¹ Egha Iesus kamaghin miġei, "Saimon, Saimon, Satan nin nighnizir gavgavim tuisigh a gifoghasa, Godin azara.³² Ezi ki ni bagha Afeziar Ekiam ko mikemegha gifa, nin nighnizir gavgavim irighan kogham. Egh ni uamategh na bagh iziva, egh uan aveghbuaba gavgavim me daning."³³ Egha Pita kamaghin miġia ghaze "Ekiam, ki ni ko kalabusin mangam o aremeghasa ifuegha iti."³⁴ Ezi Iesus kamaghin Pitan akam ikara, "Ki ni miġei, ni datirighin dughiar pumuning ko mikezimin mikim suam, ni na gifozir puvati, eghti tuarim maghrama akam."

Iesus ghaze, suren gumaziba uan dagiar mitariba ko ruagha aruir mitariba ko midorozir sababa ini

³⁵ Egha Iesus men azara, "Ki dughiar kam in ia amadagha bizir kataba sara ia amadazir puvati, dagiaba azuir mitariba koma ruagha aruir mitariba koma dagarir asuaba. Ezi ia bizitamin otevez o puvati?" Ezi me kamaghin miġia ghaze, "Puvati."³⁶ Ezi a kamaghin me miġei, "Eghti ia datirighin uan dagiar mitariba ikiva, da inigh, egha ruagha aruir mitariba ikiva, uaghan da inigh. Eghti ia midorozir sababa puvatighiva, ia uan initam amadaghiva tam givesegh.³⁷ Kamaghin Godin Akinafarim ghaze, 'Gumaziba an gara ghaze, a gumazir kuram.' Ki ia miġei, bizir kaba na bativam. Are, Afeziar Ekiamin akinafarim osirizir moghin biziba na bativavira iti."³⁸ Ezi me miġei, "Ekiam, ni gan. E midorozir sabar pumuning kagh iti." Ezima a kamaghin me miġei, "A gifa."

Iesus Olivin mighsiamin God ko miġei

(Matyu 26:36-46 ko Mak 14:32-42)

³⁹ Egha Iesus nguibar ekiam, Jerusalem, ategha, Olivin mighsiam bagha zui. A zurara ami moghin. Ezi an suren gumaziba an gin zui.⁴⁰ Egha me danganir kam in otivigha a kamaghin me miġei, "Ia uari bagh God ko mikim. Eghtima osimtizir ekiam kam ia damutima, ia ireghan kogham."⁴¹ Egha a me ategha mong saghon ghua, mati gumazim dagiam akuri moghin, egha a tevimning apirigha kamaghin God ko miġei,⁴² "Afeziam, ni ifueghava na da osimtizir kam inigh. Egh nan ifongiamin gin mangan marki. Ni uan ifongiamin gin mangi."

22:27: Mt 20:28, Lu 12:37, Jo 13:12-15, Fl 2:7

22:28: 2 Ko 1:7, 2 Ti 2:12, Hi 4:15

22:29: Lu 12:32

22:30: Sng 49:14, Mt 19:28, 1 Ko 6:2, MAA 3:21

22:31: Amo 9:9, 2 Ko 2:11, 1 Pi 5:8

22:32: Sng 51:13,

Jo 17:9-11, 17:15, 17:20, 21:15-17

22:33: Lu 22:54

22:34: Mt 26:34, Mk 14:30, Jo 13:38

22:35:

Mt 10:9-10, Mk 6:8-9, Lu 9:3, 10:4

22:36: Lu 22:49

22:37: Ais 53:12, Mk 15:28, Lu 22:52

22:39:

Lu 21:37, Jo 18:1

22:40: Mt 6:13, 26:41, Mk 14:38, Lu 22:46

22:42: Mt 6:10, Jo 5:30, 6:38

* **22:43:**

(22:43-44) Fofozir gumazir maba kamaghin nighnisi, Akar mikovezir pumuningin (*) tongin itiba, Luk uabi da osirizir puvati. Gumazir igharazim gin a da osiri. **22:44:** Jo 12:27, Hi 5:7

43 * Ezi ensel mam Godin Nguibamin ikegha izava gavgavim a ganidi. 44 Ezi Iesus nighnighava bar osemi, egha a pamtem Afeziam ko migei. Ezi an doriba otivaghira mati ghuzim nguazim giri. 45 An Afeziam ko mikemegha, dikavighava uamategha uan suren gumaziba bagha zui. Egha a men garima, me bar osemeghava akuavira iti. 46 Ezi a me migei, "Ia tizim bagha akui? Ia dikavighava Afeziam ko mikim. Eghti osimtizir ekiam ia damutima, ia ireghan kogham."

Judas Iesus isava, gumazir kurabar dafarim gati

(Matyu 26:47-56 ko Mak 14:43-50 ko Jon 18:3-11)

47 Egha Iesus migiavira itima maburan gumazir bizim oto. An 12 plan gumazir mam Judas men faragha iza tuavim men aka. A Iesusin boroghira izeghava an torasava ami. 48 Ezi Iesus kamaghin an azara, "Judas kar ni Gumazibar Otarimin torehiva a inighiva, gumazir kurabar dafarim darighasa?"

49 Ezi suren gumaziba Iesus ko ikia garima arazim otivasava amima, me kamaghin migei, "Ekiam, e uan midorozir sababar me misogham, o?" 50 Ezi men mav midorozir sabam inighava, ofa gamir gumazibar ekiamin ingangarir gumazir mam misoghava, an kuarim bar anetuzi a iri. 51 Ezi Iesus kamaghin migei, "Arazir kam atakigh!" Egha an an kuarimin suirazi, a dera.

52 Ezi ofa gamir gumazibar ekiaba, ko Godin Dipenimin garir gumazir ekiaba, ko Judan gumazir dapaniba me iza Iesusin suighasava amim, a kamaghin me migei, "Ia midorozir sababa ko asianiba inigha iza mati ia okimakar gumazim o midorozir gumazim buri? 53 Ki zurara ia ko Godin Dipenimin aven itima, ia dafarim na garizir puvati. Ezi datirighin

ian dughiam. Datirighin mitarmemin gavgavim oto."

Pita ghaze, a Iesus gifozir puvati (Matyu 26:57-58 ko 26:69-75 ko Mak 14:53-54 ko 14:66-72 ko Jon 18:12-18 ko 18:25-27)

54 Ezi Iesusin apaniba an suighava a inigha ofa gamir gumazibar dapanimin dipenimin zui. Ezima Pita men gin ghua mong girara iti. 55 Ezima me dipenimin divazimin aven avim atighava apiaghav itima, Pita uaghan me koma aperaghav iti. 56 Ezi ingangarir guivir mam avir angazangarimin an garima, a me koma aperaghav itima, a mighigha an garava kamaghin a migei, "Gumazir kam a ko ike."

57 Ezima Pita kamaghin migha ghaze, "Puvati! Amizim, ki a gifozir puvati."

58 A mong ikezima gin ua mav izava an apigha kamaghin a migha ghaze, "Ni uaghan men mav." Ezi Pita kamaghin migei, "Ai! Ki bar puvati!"

59 Dughiam mong ghugha givazima, gumazir igharazim izava pamtem ghaze, "Guizbangira kav, a Galilin gumazimra. Kamaghin e guizbangira fo, a uaghan a ko ike." 60 Ezi Pita kamaghin migha ghaze, "Aiee! Ni tizim migei? Ki bar fozir puvati!" Eghava a migiavira itima tuarim ake. 61 Ezi Ekiam raghrighava mighigha Pitan garima, a mikemezir akabagh iniri, "Ni datirighin dughiar pumuning ko mizezimin mikim suam, 'Ni na gifozir puvati,' eghti tuarim maghirama akegham." 62 Egha Pita inirighava azenimin ghua bar puvirama azi.

Me Iesusin misoghava a dipofi (Matyu 26:67-68 ko Mak 14:65)

63 Ezi gumazir Iesusin suighiziba dibovir akabar a mighava a misosi. 64 Egha me inir avizimin an damazimning ikegha kamaghin a migei, "Godin akam inigha izir gumazim, ni e mikim! Tina ni misoke?" 65 Egha me akar kurar avirir maba saram a mikeme.

Iesus gumazir apanibar damazim in tughav iti

(Matyu 26:59-66 ko Mak 14:55-64 ko Jon 18:19-24)

⁶⁶ Ezi aminim tirazima, Judan kotin aven itir gumazir aruaba (ofa gamir gumazir ekiaba, ko Judan arazibagh fozir gumaziba) me bar iza uari akuvaghav itima, me Iesus inighava men damazim in zui. ⁶⁷ Ezi me kamaghin migei, "Ni e mikim, kar ni Krai, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, o ti puvati?" Ezi, a kamaghin me migia ghaze, "Ki ia mikemeghtima, ia nighnizir gavgavim nan ikian kogham. ⁶⁸ Eghti ki ian azaraghtima, ia na mikemeghan kogham. ⁶⁹ Eghti datirighin ko gin izamin dughia, Gumazibar Otarim gavgaviba bar itir Godin agharir guvimin daperaghiv ikiam."

⁷⁰ Ezi me bar an azara, "Kar ni Godin Otarim?" Ezima a me migia ghaze, "Ia guizbangira migei, ki an Otarimra." ⁷¹ Egha me kamaghin migia ghaze, "E tizim bagh uamategh gumaziba inighti me gumazir kam in arazibar gun e mikimam? A uabi bizir kam mikemezima e an akatorim baregha gifa."

23

Me Iesus inighava Pailatin damazim in zuima a mitighav iti

(Matyu 27:1-2 ko 27:11-14 ko Mak 15:1-5 ko Jon 18:28-38)

¹ Egha gumazir bizim bar dikavigha Iesus inigha Pailat bagha zui. ² Egha me dikavigha a gifara, kamaghin a migia ghaze, "E gumazir kam in garima an en gavman in ikura. Egha an e dagiaba Sisar daningan bar en anogoregha, kamaghin migia ghaze, a uabi atrivim ko God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, Krai." ³ Ezi Pailat Iesus in azara, "Ni Judabar atrivim, o?" Ezi Iesus ghaze, "Are, migirigiar ni migeim, a guizbangira." ⁴ Ezi Pailat kamaghin ofa gamir

gumazir ekiaba koma gumazamizibav gia ghaze, "Ki gumazir kam in arazir kuratamin apizir puvati." ⁵ Ezi me bar gavgavigha kamaghin migia ghaze, "A Galilin Provinsin ikegha nguibabagh aruava men sure gamua men navibagh inivava da fe. Egha datirighin a Judian Provinsin izegha kagh otogha kamaghin amuavira iti."

Me Iesus inighava Herotin damazim in zui

⁶ Ezi Pailat migirigiar kam baregha, kamaghin men azara, "Kar Galilin gumazim?" ⁷ Iesus Herot garir Provinsin ikezima, Pailat kamaghin foghava, anemadazi a Herot bagha ghu. Dughiar kam in Herot uaghan Jerusalem in iti. ⁸ Herot fomira Iesus in ganasa ifuegha, an ganizir puvatigha, dughiar kam in an ganigha, bar akonge. Egha Iesus in akaba baregha an mirakelin tam in ganasa.

⁹ Egha Herot azangisizir aviraviribar Iesus gamima, a bar an azangisitam ikarazir puvati. ¹⁰ Ezi ofa gamir gumazir ekiaba, ko Judan arazibagh fozir gumaziba, me roghira tuivighava, an atarava, akaba pamtem a gasi. ¹¹ Egha Herot uan midorozir gumaziba ko an atarava dibovir akar kurabar a migei. Egha me atrivimin inir aghuir mam inigha a gikegha, uam anemadazi, a Pailat bagha zui. ¹² Fomira Herot Pailatin aningaghe, egha dughiar kam aning ua uaning ini.

Me Iesus isi temem gafughasa, Pailatin migei

(Matyu 27:15-26 ko Mak 15:6-15 ko Jon 18:38-19:16)

¹³ Ezi Pailat, ofa gamir gumazir ekiaba, ko gumazir dapanir ekiaba, ko gumazamiziba, men deima me bar uari akuvagha iti. ¹⁴ Ezima a kamaghin migei, "Ia gumazir kam inighava na bagha ize. Egha ia kamaghin migei, 'A gumazamizibav

geima me gavmanin ikura.' Ezi ki ian damazimin arazir kabanagh bagha an azangsiki. Ia oragh! Ki gumazir kamın arazitam batozir puvati. Ia purama a gifari. ¹⁵ Ezi Herot uaghan nighnizir kam ikiava, gumazir kam e bagha uam anemada. Ia oraki! An arazir kuratam damighiva, an ovengam. Gumazir kam arazir kuratam gamizir pu, an ovengan kogham. ¹⁶⁻¹⁷ Kamaghın, ki purama a fozoregh, an ateghtima a mangam.”*

¹⁸ Ezi amiziba ko gumaziba bar moghira tuai, “Gumazir mamın misokegh! Egh Barabas ateghti a e bagh izi!” ¹⁹ (Barabas a fomira Romın gavmanın ikuragha Jerusalemın nguibamın aven midorozim fore. Ezi gumazir maba ariaghire. Ezi me a isa kalabus gati.) ²⁰ Ezi Pailat Iesus ateghti a mangasa ua me migei. ²¹ Ezi me kamaghın tuai, “A misokegh! A misokegh! A isi ter ighuvim gafugh!” ²² Ezi dughiar mikezim a kamaghın migei, “Manmagh su? An arazir kurar manam gami? Ki an arazir kuratamın apizir puvati. An arazir kuratam damighiva an ovengam. Gumazir kam arazir kuratam gamizir puvati. Ki purama a fozoreghiva aneteghti, a mangam.” ²³ Ezima me bar moghira gavgavigha dei, “Iesus isiva ter ighuvim gafugh!” Ezi men dimdiaba bar Pailatın akam gafira. ²⁴ Ezima Pailat men akamın gin ghugha, Iesusın migia ghaze, an ovengam. ²⁵ Gumazamiziba me Pailatın deima a Barabas ataki. Gumazir kam a gavman ikuragha midorozim forezima, gumazir maba ariaghire. Ezi me a isa kalabus gati. Ezima Pailat gumazamizibar nighnizimın gin ghuava, Iesus isava midorozir gumazibar dafarim gati.

*Me Iesus isa ter ighuvim gafu
(Matyu 27:32-44 ko Mak 15:21-32
ko Jon 19:17-27)*

²⁶ Ezi midorozir gumaziba Iesus inigha zuima, gumazir mam an ziam Saimon, a Sairinın gumazir mam. A Jerusalemın mangasa iza me gitavirazima, me an suira. Egha me ter ighuvim an dipizim gatigha a migeima a Iesusın gin zui.

²⁷ Ezima gumazir avirim an gin ghua, amiziba a bagha aziava azir akar ighiar amirizibagh ami. ²⁸ Ezima Iesus raghrigha kamaghın me migia ghaze, “Ia Jerusalemın amiziba, ia na bagh arangan marki. Ia uari ko uan boriba bagh arang! ²⁹ Gin dughiatam otoghtima, me kamaghın mikim suam, ‘Amizir furabaghatiba ko amizir tighar boriba batamiba ko, amizir oteba boribagh aningizir puvatiziba, me bar akuegham.’

³⁰ ‘Egh me dughiar kamın kamaghın mighsiabav kimam,

‘Ia e gisin irighiva, e mongegh!’ ’

³¹ “Me datirighın arazir kamın temer angamtizim damighiva arazir mana tamın temer midiarim damuam?”

³² Ezi midorozir gumaziba gumazir kurar pumuning Iesus ko aningın misueghtima me aremeghasa aning inigha izi. ³³ Egha me ghua danganir mamın oto, an ziam Dapanir Agharim. Egha me danganir kam Iesus isava tememın anegura. Me uaghan gumazir kuramning agurazima, mam an guvimın itima, mam an kiriamın iti. ³⁴ Ezi Iesus kamaghın migei, “Afeziam, me amir biziba me dagh fozir puvati. Ni men arazir kuraba gin amadagh.” Ezi midorozir gumaziba Iesusın korotiaba iniasa satu gikararai.

23:16-17: Mt 27:15, Jo 18:39 * **23:16-17:** (23:16-17) Fofozir gumazir maba migia ghaze, akar igharazir mam uaghan vezin kam iti. A kamakin, “Me arazir kam iti, me azeniba bar, Isar Ekiamın Dughiar kamın itima, Pailat kalabusın gumazir mam ataghizi a me bagha zui.” Ni Mak 15:6in gan. **23:26:** Mt 27:32, Mk 15:21 **23:29:** Mt 24:19, Lu 21:23 **23:30:** Ais 2:19, Hos 10:8, MAA 6:16 **23:31:** Jer 25:29, Ese 20:47, 1 Pi 4:17 **23:33:** Mt 27:33, Mk 15:22, Jo 19:17-18 **23:34:** Sng 22:18, Ais 53:12, Mt 5:44, Ap 3:17, 7:60 **23:35:** Sng 22:7, Sek 12:10, Mt 27:39, Mk 15:29

³⁵ Ezi gumazamiziba an gara tuiv-ighav itima, gumazir dapanir ekiaba uaghan an gara minbaba sighsirava kamaghin a migei. "A gumazir mabar akurvakis. Egh a guizbangira God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, gumazir God inabazim, a uabi uabin akuragh." ³⁶⁻³⁷ Ezi midorozir gumaziba izava uaghan a dipovava, egha wainin dipar misozim a ganigha kamaghin a migei, "Ni guizbangira Judabar atrivir gumazim, ni uabi uabin akuragh!" ³⁸ Egha midorozir gumaziba osizirir mam Iesusin dapanim gisin anegura. An osiziriba kamaghin migei, "Gumazir kam Judabar Atrivir Gumazim."

³⁹ Ezi gumazir kurar mam ter ighuvimin guraghav ikia, atara kamaghin Iesusin migei, "Ni guizbangira God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, ni uabin akurvaghiva ga sarama akuragh!" ⁴⁰ Ezi gumazir kurar igharazim atarava kamaghin migei, "Ni ovengasava amuava, Godin atiati, o puvati?" ⁴¹ Me deragha ga gami, ga uan arazir kurabagh ipuri. Ezima gumazir kam arazir kuratam gamizir puvati." ⁴² Egha gumazir kam kamaghin Iesus migei, "Iesus, ni gin atrivimin ikiamin dughiam ni na ginirigh." ⁴³ Ezima Iesus a migei, "Ki guizbangira ni migei, ni datirighin na ko Godin Nguibar Aghuarimin ikiam."

Iesus areme
(Matyu 27:45-56 ko Mak 15:33-41 ko Jon 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Ezi aruem dughiar kamın garir puvati. Kamaghin amizi, mitatem 12 kloghin nguazim bar anevaragha ghua 3 kloghin tu. Ezima Godin Dipenimin itir inir ekiam tongira biki.

⁴⁶ Ezi Iesus pamtem kamaghin dei, "Afeziam, ki uan duam nin dafarim garisi." A kamaghin mikemeghava uan duam sue.

⁴⁷ Ezi midorozir gumazibar gumazir ekiam kamaghin ganighava

Godin ziam fe. Egha kamaghin migei, "Guizbangira, kar gumazir aghuim, a bizitam pazava a gamizir puvati."

⁴⁸ Ezi gumazamizir iza itiba bizir kabanaghin gari da otivima, me azia, uan afarizibav misogha, egha uan dipenibar zui.

⁴⁹ Ezima Iesus gifozir gumaziba, ko amizir an gin Galilin izeziba, me mong saghon tuivigha ikia, bizir kabar gari da otifi.

Me Iesusin kuam dagiar torim garisi

(Matyu 27:57-61 ko Mak 15:42-47 ko Jon 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Ezi gumazir mam, an ziam Josep, a Judian Provinsin nguibam Arimatean ikegha ize. A gumazir aghuim, a Godin damazimin derazir mam, a Kaunsel memban mam. Egha a men nighniziba ko arazibar gin mangan aghua. A God Bizibagh Ativamin Dughiam a baghavira muza iti. ⁵² Egha Josep Iesusin kuam iniasa ghua Pailatin azarazima, Pailat an amamangati. ⁵³ Ezi a Iesusin kuam tememin anedegha, inir ghurghurimin a righa, a inigha ghuava dagiar torir me fomira gumazir kuatam atizir puvatizim gati. ⁵⁴ Kar dughiar bizibar kirim, ezi Sabatin dughiam roghira ize.

⁵⁵ Ezi amizir Iesusin gin Galilin izeziba, me Josepin gin ghua dagiar torimin gari. Egha me uaghan garima, Josep manmaghin Iesusin kuam ati. ⁵⁶ Egha me ganigha givaghava, uamategha uan dipenibar ghuava bizir mughuriaba itiba ko boreba isa da arisi. Egha Godin osizirim mikemezi moghin, me Sabatin dughiamin avughsi.

24

Iesus ua dikafi
(Matyu 28:1-10 ko Mak 16:1-8 ko Jon 20:1-10)

23:42: Mt 16:27-28

23:46: Sng 31:5, Ap 7:59

23:48: Lu 18:13

23:49: Sng 38:11, Lu 8:2-3

23:55: Lu 23:49

23:56: Kis 20:10, Lo 5:14

Sandera.

* **24:1:** (24:1) Wikbar faraghavira zuir aruem, a

1 Ezi Sanden bar mizaraghara, amiziba borer mughuriar aghuir me arighiziba, inighava dagiar torimin zui.* 2 Egha me gari, me torim avarazir dagiam, me a puegha ghu. 3 Egha me aven ghua Iesusin kuam bagha garava avenge. 4 Egha me kamaghin ganigha nighnizir aviribagh amua tuivighav itima, gumazir pumuning zuamira aningin korotiaba onimarimin min taghtagha men min tughav iti. 5 Ezi amiziba bar atiatigha avigha nguazimin gari, ezi gumazimning kamaghin me migei, "Ia tizim bagha gumazir angamra itim gumazir ovengezibar danganimin a buri? 6 A kagh itir puvati; a ua dikafi! A ia ko Galilin ikia ia mikemezir bizim, ia a ginighnigh, 7 'Gumazibar Otarim, me a isi gumazir arazir kurabagh amibar dafarim datighti, me a isi ter ighuvimin a guragham. Eghti a dughiar mikezim in ua dikavigham.'" 8 Ezi a mikemezir akaba me a dagh iniri.

9 Egha me mozim ategha uamategha ghua bizir kabar gun Iesusin suren gumazir 11 plan migiava igharaz darazi sara mikeme. 10 Amizir bizir kabar gun Iesusin 11 plan aposelba ko igharaz daraziv kemeziba. Makdalan nguibamin amizim Maria, ko Joana, ko Maria a Jemsin amebam, koma amizir igharazir maba uaghan me ko ikia bizir kabar gun aposelbav migei. 11 Ezi me amizibav gia ghaze, me ti onganighama, egha kamaghin me nighnizir gavgavim men akabar itir puvati. 12 * Egha Pita kamaghin oregha dikavigha ivegha mozim in ghu. Egha an aviragha, mozim in gara bizitam in apizir puvatigha inir ghurghuribara gari da ireghav iti. Egha a uamategha ghua nighnizir

aviribagh amua ghaze, kar manmaghin amizir bizim.

Gumazir pumuning Emeusin tuavimin Iesus bato
(Mak 16:12-13)

13 Ezi dughiar kamra gumazir pumuning Emeusin nguibamin zui, Emeusin nguibamin ikegha Jerusalem in zuir tuavimin ruarim, a 11 kilomita. 14 Ezi aning bizir otivizir kabar gun uaningra uaningin migei. 15 Egha aning bizir kabav gia uaningin azangsizima, Iesus uabi otogha aning ko me zui. 16 Ezi aning an garava egha deragha a gifozir puvati.

17 Ezi an aning in azara, "Gua tizibar uaning in migia tuavimin zui?"

Ezi aning tughava an garava bar osemegha aziasava ami. 18 Ezi aning in mav, an ziam Kliopas, an azara, "Jerusalem in izezir gumaziba bar bizir kam gifo. Ezi ni ti uabira dughiar givazibar Jerusalem in bizir kabagh fozir puvati?" 19 Ezi Iesus aning in azara, "Bizir tiziba?"

Ezi aning a ikaragha ghaze, "Ga Nasaret in Iesus bativizir bizibav gei. A God in akam inigha izir gumazir mam, ezi an akaba ko ingangariba God ko gumaziba bar men damazim in bar gavgafi. 20 Ezi en ofa gamir gumazir ekiaba ko en gumazir aruaba a isa gavman in dafarim gatizi, me a misoghezi an areme, ezi me ter ighuvimin a gura. 21 Ezi e faragha nighnizir gavgavim kamaghin an iti, a God Ua Israelba Iniasa Misevezir Gumazim.

"Ezi migirigiar mam ua iti, bizir kaba otivigha givazi, ezi datirighin an aremezir dughiar mikezim oto. 22-23 Ezi datirighin en amizir maba mizaraghara mozim in ghuegha an kuamin apizir puvati. Egha iza e mikemezi, e bar aguaghfa. Egha me ghaze, e irebamin min enselbar

24:4: Ap 1:10 24:5: Lu 2:9 24:9: Mk 16:10 24:10: Lu 8:3 24:11: Mk 16:11, Lu

24:25 * 24:12: (24:12) Fofozir gumazir maba kamaghin nighnigha ghaze, akar otevir mikovezir pumuning in (*) tongin itiba, Luk uabi da osirizir puvati. Gumazir igharazir mam gin da osiri. 24:15: Mt 18:20, Lu 24:36 24:16: Jo 20:14, 21:4 24:18: Jo 19:25 24:19: Mt 21:11, Jo 6:14, Ap 2:22 24:20: Lu 23:1, Ap 13:27-28 24:21: Lu 1:68, 2:38, 19:11, Ap 1:6 24:24: Jo 20:3-10

garima, me kamaghin e miġia ghaze, a ua dikafi. ²⁴ Ezi en marazi mozim in ghuegha amiziba mikemezi moghin bizibar gari da iti, ezi me an apizir puvati.”

²⁵ Ezi Iesus kamaghin aning miġei, “Gua gumazir onganimning! Gua Godin akam inigha izir gumazim in akaba nighnizir gavgavim koma navim zuamirama adar itir puvati. ²⁶ Ezi gua ti fozir puvati? God Ua Gumazamiziba Iniasa Misevezir Gumazim, faragh mizaziba inigh egh gin Godin damazim in ziar ekiam iniam.” ²⁷ Egha Iesus aning geghari. A faragha Moses osirizir akabav ġia, ghua Godin akam inigha izir gumazibar akaba bar aning miġei. A Godin Akinafarim in itir akar an gun mikemeziba, dar mingariba bar aning in sure gami.

²⁸ Egha me nguibar me ikiamim in boroghira ghuava, Iesus aning bada ghuavira itima, ²⁹ aning a miġia ghaze, “Aruem bar ġivazima aminim piri. Ni ga ko dakuam.” Ezima a ghuava aning koma akui. ³⁰ Egha Iesus damasa aning koma aperaghav ikia, bret inighava Afeziar Ekiam minabagha, bret abigha aning ganidi. ³¹ Ezi aning datirighin an garava a gifofozima, a pura puvati. ³² Ezima aning maghira uaning in miġei, “A tuavim in ga batogha Godin Akinafarim in akabar ga miġeima, gan navimning dikafi.”

³³ Egha aning dikavigha zuamira ghua Jerusalem in uamategha ghua garima, 11 pla Iesus in suren gumaziba, me marazi ko me uari akuvagha itima, ³⁴ aning kamaghin me miġei, “Bar guizbangira! Iesus aremegha dikavigha ghua Saimon bato!” ³⁵ Ezi

aning maghira tuavim in otivizir bizibar gun me miġiava ghaze, a bret abighizima aning an ganighava a gifo.

*Iesus uan suren gumaziba bato
(Matyu 28:16-20 ko Mak 16:14-18
ko Jon 20:19-23)*

³⁶ Iesus in suren gumazir 11 pla ko marazi, bizir kabar gun uariv geima, Iesus pura men tongin tughav ikia, * a kamaghin me miġei, “Navir amirizim ia ko iti.” ³⁷ Ezi me bar atiatigha ghaze, me duam in gari. ³⁸ Ezi a kamaghin me miġei, “Ia tizim bagha atiatava nighnizir aviribagh ami? ³⁹ Ia kagh nan dafariba ko dagaribar gan. Egh ia fogh suam, kar ki Iesus uabi. Egh ia nan suigh ia fogh. Duam aghariba ko nivafiziba puvati. Ezi ia nan gari, ki da iti.” ⁴⁰ † A kamaghin mikemegha uan dafariba ko dagariba men akakasi. ⁴¹ Egha me bar akuegha tintinibar nighnigha, egha nighnizir gavgavim an itir puvati. Ezi a men azara, “Ia damamin daghetam iti?” ⁴² Ezi me osirir tuazim in akuam a ganingizima, ⁴³ a men damazibar a inighava anepi.

⁴⁴ Egha a kamaghin me miġei, “Fomira Moses Osirizir Araziba, ko Godin akam inigha izir gumazibar osiziriba, ko Devitin ighiaba, da nan gun mikemezir biziba, da bar moghira guizin otivam. Kar bizir ki ia ko ikia ia mikemeziba.” ⁴⁵ Egha a nighnizir aghuiba me ganingizima me Afeziar Ekiam in Akinafarim in akabar mingaribagh fo. ⁴⁶ Ezi a kamaghin me miġei, “Afeziar Ekiam in Akinafarim kamaghin mikeme, God Ua Gumazamiziba Iniasa Misevezir Gumazim, Kraiss, an aremegh dughiar pumuning

24:26: Lu 9:22, 24:44, Ap 17:3, 1 Pi 1:11
7:53, Dan 9:24, Mal 3:1, Jo 13:31, Ap 3:13

24:27: Stt 3:15, Nam 21:9, Lo 18:15, Sng 22:1-21, Ais 7:14,
24:30: Mt 14:19, Lu 22:19 **24:34:** 1 Ko 15:4-5 **24:36:**

1 Ko 15:5 * **24:36:** (24:36) Fofozir gumazir maba ghaze, akar otevir mikovezir pumuning in (*) tongin itiba, Luk uabi da osirizir puvati. Gumazir igharazir mam gin da osiri. **24:37:** Mt 14:26 † **24:40:** (24:40) Fofozir gumazir maba ghaze, akar otevir mikovezir pumuning in tongin itiba, Luk uabi da osirizir puvati. Gumazir igharazir mam gin da osiri. **24:41:** Jo 21:5 **24:44:** Mt 16:21, 20:18, Mk 8:31, Lu 9:22 **24:45:** Lu 24:27, Ap 16:14 **24:46:** Sng 22, Ais 50:6, 52:14-53:12, Hos 6:2, Lu 24:26, Ap 17:3 **24:47:** Ais 49:6, 49:22, Jer 31:34, Mai 4:2, Mal 1:11, Mt 28:19, 1 Ti 3:16

ko mîkezimîn ikegh uamategh mozimîn dikavigham. ⁴⁷ Egh ia nan ziamîn ia nan akam inigh mangam. Ia Jerusalem ikeghîva nan akam inighîva nguazimîn mikebaba bar dar mangî. Ia gumazamizibav kîmtî, me navibagh iraghtî kî men arazir kuraba gîn amadagham. ⁴⁸ Ia uari uan damazibar bizir kabar ganizî moghîn dar gun mîkim. ⁴⁹ Ia oragh. Afeziam faragha akam akiragha ghaze, a uan Duam isi ia daningam. Ezi kî a mîkemezi moghîn, ia bagh anemangam. Kamaghîn ia nguibar ekiamîn iki. Egh mamaghîra iki mangî dughiar God ko itir gavgavim izighritîma ia a iniam.”

God Iesus inigha uamategha uan Nguibamîn ghuavanabo

(Mak 16:19-20 ko Aposel 1:9-12)

⁵⁰ Egha Iesus uan suren gumaziba inigha ghuava Betanin boroghîn itir danganimîn tu. Egha a uan agharim ghufegha arazir aghuim me damuasava Godin azai. ⁵¹ An arazir aghuim me damuasa Godin azavîra itîma, God a inigha uan Nguibamîn ghuavanadi. ⁵² Ezîma me an ziam fa bar akuegha uamategha Jerusalemîn zui. ⁵³ Egha me Godin Dipenimîn aven ikiava an ziam fa mamaghîra iti.

Jon Osirizir Akar Aghuim

Akar Faragha Zuim

Jon Osirizir Akar Aghuir kam, a kamaghin miġia ghaze, Iesus a "Godin Akam, a gumazimin min otogha iza en tongin iti." Jon kamaghin ifonge, gumazamiziba bar nighnizir gavgavim Godin Otarim Iesusin ikiam. Egh me kamaghin fogh suam, Iesus a Gumazir God ua me Iniasa Misevezim. Jon kamaghin fo, gumazir nighnizir gavgavim Iesusin itiba, me ikirimirir aghuarir zurara itim iniam. Kamaghin an akinafarir kam osiri. Ni Jon 20:31in gan.

Jon faragha e mikeme, Akar Kam fomira God ko iti. Egha gin Jon Iesusin mirakelbar eghaghanibar gun miġei. Ezi e dar gan fogham, Iesus a Gumazir God ua e Iniasa Misevezim, a Godin Otarim. Jon uaghan Iesus amizir mirakelbar akar mingaribar e mikeme. Ezi e gumazamizir mabar gari, me nighnizir gavgavim Iesusin ikiava an gin zui. Ezi marazi nighnizir gavgavim an ikian aghua.

Akar sapta 13-17in itiba, Iesusin apaniba dimagarimin an suiragha a gamizir araziba, Jon a dagh eghari. Dimagarir kam, Iesus uan suren gumaziba ko ikia miġirigiar aghuir aviriba me ganingi. Ezi gin apaniba Iesusin suiragha a kot gatigha, egha a isa ter ighuvimin a gafu. Akar abuananam, Iesus mozimin ua dikavizi, an suren gumaziba an gani. Bizir e dughiar aviribar Jonin akinafarimin garim, a kamakin, Iesus nguazimin itir gumazamizibar dabirabimin bizibar gara da isa akar isin zuim dav gei. Ezi aminimin

akam, ko dipamin akam, ko bretin akam, ko anganzangarimin akam, ko wainin tememin akam, ko sipsipbar garir gumazimin akam, dipenimin tiarakamin akam, bizir kaba Jonin akinafarimin aven iti.

Akam gumazimin min otogha iza gumazamizibar tongin iti

(Sapta 1)

Akar Ikirimirir Zurara Itim Anidim, a gumazimin min oto

¹ Bar fomira fomira, biziba bar tighar otivamin dughiam, Akam iti. Akar kam God ko iti, egha a uabi God.

² Bar fomira fomira Akam God ko iti.

³ Ezi Akar kam, God biziba bar dar ingarizima, da otifi. Ezi bizitam tuavir igharazi tam in otozir puvati. Akam uabi bizibagh amizima, da otifi. ⁴ Egha Akar kamra, a zurara itir ikirimirir aghuarimin mingarim. Ezi ikirimirir aghuarir kam, a uaghan gumazamiziba angazangarim me ganidi. ⁵ Ezi angazangarir kam a mitatem in isima, mitatem anevaraghava egha anemungezir puvati.

⁶ Ezi God gumazir mam amada, an ziam Jon. ⁷ An akam akunasa ize. An angazangarir kam in akamin gun mikimtima, gumazamiziba bar moghira a baraghiva egh nighnizir gavgavim an ikiam. A ingangarir kam damuasa ize. ⁸ Egha Jon uabi angazangarir kam puvati. An angazangarir kam in akamin gun mikimasa ize. ⁹ Ezi angazangarir kam guizbangin angazangarim. Egha nguazir kam in izegha gumazamiziba bar angazangarim me ganidi.

¹⁰ Akam nguazir kam in iti. An gavgavimin, God nguazir kam in ingari, ezi nguazimin itir gumazamiziba a gifozir puvati. ¹¹ A uan nguibamra ghuzima an anababa an aghuagha

1:1: Snd 8:22, 8:30, Jo 17:5, Fl 2:6, Kl 1:17, 1 Jo 1:1-2, MAA 1:2, 19:13 1:2: Stt 1:1 1:3: Jo 1:10, 1 Ko 8:6, Ef 3:9, Kl 1:16-17, Hi 1:2 1:4: Jo 5:26, 8:12, 9:5, 1 Jo 5:11 1:5: Jo 3:19 1:6: Mt 3:1, Mk 1:4, Lu 1:13-17, 1:76, 3:1-2, Jo 1:33 1:7: Ap 19:4 1:8: Jo 1:20 1:9: Ais 49:6, Jo 1:4, 8:12, 1 Jo 2:8 1:10: Jo 1:3, 17:25, Hi 1:2, 11:3 1:11: Lu 19:14, Ap 3:26, 13:46 1:12: Ro 8:15, Ga 3:26, 2 Pi 1:4, 1 Jo 3:1

a inizir puvati. ¹² Ezi gumamazir maba a ini, egha nighnizir gavgavim an ziamin iti. Kamaghin amizi, a me gamizima me Godin boribar min otifi. ¹³ Me amebaba ko afeziabar ghuzibar otifi, o mikarziabar ifongiamin, o gumazimin ifongiamin Godin boribar otivizir puvati. Bar puvati. God uabi me gamizima me an boribar otifi.

¹⁴ Akam uabi gumazimin min oto. A bar Godin Otarir vamira, ezi God a gamizi a Godin gavgavim ko angazangarim ini. Ezi God anemadazima an en tongin iti. Ezi e an gavgavim ko angazangarimin gani. Ezi apangkuvim ko guizin akam bar a gizifa.

¹⁵ Ezi Jon gumazir kamın gun me migei. Egha pamten dia ghaze, “A gumazir kam, ki faragha an gun ia mikemegha gifa. Ki kamaghin migei, ‘Gumazir nan gin izim, a bar fomira iti, ezi nan amebam gin na bate. Kamaghin amizi, an gavgavim bar nan gavgavim gafira.’” ¹⁶ Ezi apangkuvim bar a gizifa, ezi a uan apangkuvimin a dughiar aviribar bar devira e gami. ¹⁷ Guizbangira, Moses Osirizir Araziba, God e bagha da isa Moses ganingizi, ezi Moses e ganingi. Ezi God, Krai Iesusin aven apangkuvim ko guizbangin arazim en aka. ¹⁸ Gumazitam bar Godin ganizir puvati. Ezi kar Godin Otarir vamira, a uabi God, egha a bar Godin boroghira iti. A uabira God en aka.

Jon Gumaziba Ruer Gumazim, an akam akuri

(Matyu 3:1-12 ko Mak 1:7-8 ko Luk 3:15-17)

¹⁹ Ezi Judan gumazir aruaba, me ofa gamir gumazir maba ko Livain gumazir maba amadazi, me

Jerusalem ategha Jon bagha iza kamaghin an azara, “Ni tinara?”

²⁰ Ezi Jon bighavira migia akam modir puvati. A kamaghin migei, “Ki God Ua Gumamaziziba Iniasa Misevezir Gumazim puvati.”*

²¹ Ezi me an azara, “Ni tinara? Ni ti Elaija, o?” Ezi a migei, “Puvati.” Ezi me migei, “Ni ti Godin akam inigha izir gumazir kamra, e ni mizuai.” Ezi an akam ikara, “Puvati.” ²² Kamaghin amizima, me uam an azara, “Ni bar tinara? E ikarvazir aghuitam inigh mangiva gumazir e amadazibav kimam. Ni manmaghira uabi migei?”

²³ Ezi Jon kamaghin migei,

“Ki gumazir kamın tiarim,
ki gumaziba puvatizir danganimin ikia egha kamaghin dia migei,
‘Ia Ekiam bagh tuavim akir.’”

(Kar akar Godin akam inigha izir gumazim Aisaia fomira osirizim.)

²⁴ Gumazir kaba, Farisiba me amangizi me ize. ²⁵ Egha me kamaghin Jon azara, “Ni Gumazir God Ua Gumamaziziba Iniasa Misevezim puvatigh, egh ni Elaija puvatigh, egh ni Godin akam inigha izir gumazir kam puvatigha, egha ni tizim sua gumamaziziba rue?” ²⁶ Ezi Jon kamaghin men akam ikara, “Ki dipamin me rue. Ezi gumazir mam ian tongin iti, ia a gifozir puvati. ²⁷ A gumazir kam, a nan gin izi. Ki an dagarir asuabar beniba firan ibura.” ²⁸ Jon Betanin nguibamin ikia akar kam me mikeme, nguibar kam Jordanin dipamin vongin iti. Danganir kamın Jon gumamaziziba rue.

Iesus a Godin Sipsipin Nguzim

1:13: Jo 3:3-6, Je 1:18, 1 Pi 1:23 **1:14:** Ais 60:1-2, Mt 1:16, 1:20, Lu 9:32, Jo 2:11, Ro 1:3-4, Ga 4:4, Fl 2:7, Kl 1:19, 1 Ti 3:16, Hi 2:11-16 **1:15:** Mt 3:11, Lu 3:16, Jo 1:27-32, 8:58, Kl 1:17 **1:16:** Jo 3:34, Ef 1:6-8, Kl 1:19, 2:9-10 **1:17:** Kis 34:28, lo 4:44, Jo 8:32, Ro 3:24, 6:14, 10:4 **1:18:** Kis 33:20, Mt 11:27, Lu 10:22, Jo 6:46, 1 Ti 1:17, 6:16, 1 Jo 4:9, 4:12, 4:20 **1:19:** Jo 5:33 **1:20:** Lu 3:15-16, Jo 3:28, Ap 13:25

* **1:20:** (1:20) Grighin akamin, God Ua Gumamaziziba Iniasa Misevezir Gumazim, me a dibora ghaze, “Krais.” **1:21:** Lo 18:15-18, Mal 4:5, Mt 11:14, 17:10-13, Jo 6:14, 7:40 **1:23:** Ais 40:3, Mt 3:3, Mk 1:3, Lu 3:4 **1:25:** Mt 21:25, Jo 1:33 **1:27:** Jo 1:15, 1:30, Ap 13:25, 19:4 **1:28:** Mt 3:6, Jo 10:40 **1:29:** Kis 12:3, Ais 53:6-7, 53:11, Jo 1:36, Ap 8:32, 1 Ko 15:3, 1 Pi 1:19

29 Ezi amimizarakan Jon Iesusin garima an a bagha izi. Ezi Jon kamaghin miġei. "Ia munagh gan! Munar Godin Sipsipin Nguzim. A nguazimin itir gumazimizibar arazir kuraba ġin amadi! 30 A gumazir kam, ki fomira kamaghin an gun mikeme, 'Gumazir nan ġin izim, a bar fomira iti, ezi nan amebam ġin na bate. Kamaghin amizi, an gavgavim bar nan gavgavim gafira.' 31 Ki uabi a ġifozir puvati, a tina. Ki gumazir kam aghurightima, Israelin gumazimiziba a ġifoghasa, kamaghin ki iza dipamin gumazimiziba rue." 32 Ezi Jon ua kamaghin an gun miġei, "Ki garima Godin Duam kuarazir bunbamin min Godin Nguibam ategha miġhegha izaghira gumazir kam gisin iti. 33 Ki uabi a ġifozir puvati. God dipamin gumazimiziba ruasa na amadazi ki ize. A faragha kamaghin na mikeme, 'Ni gantima, Godin Duam izighriġhiva, gumazitam gisin ikiam, a gumazir kamra, a Godin Duamin gumazimiziba ruam.' 34 Ki uabi bizir kam ganigha egha an gun kamaghin ia miġei, gumazir kamra, a Godin Otaram."

4 plan gumaziba Iesusin suren gumazibar otifi

35 Egha amimizarakan Jon uan suren gumazir mamning ko ua danganir kam tuiyighav iti. 36 Ezi a garima Iesus a gitavirazima, Jon aning miġei, "Gua gan! Kar Godin Sipsipin Nguzim!" 37 Ezi suren gumazir kamning a barazima a kamaghin akar kam mikemezima, aning ghua Iesusin ġin zui. 38 Ezi Iesus ikigha gara aning azara, "Gua tizim buri?" Ezi aning an azara, "Rabi, ni dipenir manamin iti?" (Ziar kam "Rabi" an mingarim kamakin, "Tisa.") 39 Ezi Iesus kamaghin aning miġei, "Gua izi ganigh." Ezi aning

ghua dipenir a itimin gari. Dughiam, 4 kloghin guaratizim. Ezi dughiar kam aning a ko iti.

40 Egha Andru, a Iesusin ġin zuir gumazir kamningin mav. A Saimon Pitan aveghbuam. 41 Egha Andru Iesus ategha maghira ghua uan aveghbuam Saimon batogha, egha kamaghin a miġei, "E Mesaian gani." (Ziar kam "Mesaia" a kamakin, "Gumazir God Ua E Iniasa Miŋvezim.") 42 Egha Andru Saimon inigha Iesus bagha ghu. Ezi Iesus an gara egha miġei, "Ni Saimon, Jonin Otaram. Eghti me ġin ziam 'Sifas' ni darigh ni diponam." (Ziar kam "Sifas," a ziar kam "Pitan" mirara ghu. An mingarim kamakin, "Dagiam.")†

Iesus Filip ko Natanielin dia

43 Egha amimizarakan, Iesus Galilin Distrighin mangasa. Egha a ghua Filip batogha, kamaghin a miġei, "Ni nan ġin izi!" 44 (Filip a Betsaidan nguibamin gumazir mam. Andru ko Pitan nguibam, Betsaida.) 45 Ezi Filip ghua Nataniel batogha kamaghin a miġei, "E gumazir kam ganigha ġifa, Moses fomira Judabar Arazibar Akinafarimin osira gumazir kam gun osiri. Ezi Godin akam inigha izir gumaziba uaghan gumazir kam gun osiri. A Nasaretin nguibamin gumazim Iesus, a Josepin otaram."

46 Ezi Nataniel kamaghin an azara, "Ti akurvazir bizir aghuitam Nasaretin nguibamin otivam? Ti puvatigham!"

Ezi Filip a miġei, "Ni izi ganigh."

47 Ezi Iesus garima Nataniel a bagha izi. Ezi a kamaghin miġei, "Ia ganigh. Gumazir izir kam, a guizbangira Israelin gumazim. Ezi ifavarir akatam ko ifavarir arazir tam an itir puvati."

1:30: Jo 1:15, 1:27 1:32: Mt 3:16, Mk 1:10, Lu 3:22 1:33: Mt 3:11, Lu 3:2-3, Ap 1:5, 2:4, 19:6 1:34: Mt 3:17, 17:5, 27:54 1:36: Jo 1:29 1:40: Mt 4:18-20 1:41: 1 Sml 2:10, Sng 2:2, Jo 4:25 1:42: Mt 16:18, Mk 3:16 † 1:42: (1:42) Ziar kam Sifas, an Aramin akam ize. Dughiar kam a Judabar akam. Ezi ziar kam Pita, a Grighin akamin ize. 1:43: Mt 8:22, Mk 2:14 1:45: Stt 3:15, 49:10, Lo 18:18, Ais 7:14, 9:6, Jer 23:5, Ese 34:23, Sek 6:12, Mt 2:23 1:46: Jo 7:41, 7:52 1:47: Sng 32:2, Jo 8:39, Ro 2:28, 9:6

⁴⁸ Ezi Nataniel kamaghin Iesusin azara, “Ni manmaghin na gifo?” Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Filip tighar nin dimamin dughiamin, ni temer fighin povimin itima, ki nin gani.”

⁴⁹ Ezi Nataniel akar kam baregha egha kamaghin a ikara, “Tisa, ni Godin Otarim! Ni Israelbar Atrivim!”

⁵⁰ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Ki kamaghin ni migei, ni temer fighin povimin itima, ki nin gani. Ezi bizir muziarir kamın, ni nighnizir gav-gavim nan iti. Ni gin bizir ekiabar ganti da bizir kam bar a gafiragham.”

⁵¹ Egha Iesus ua kamaghin me migei, “Ki guizbangira ia migei, ia gin Godin Nguibamin ganti a kuighrigham, eghti ia Godin enselbar ganti da Gumazibar Otarim bagh ghuavanangiva, ua izighram.”

Iesus uan gavgavir bar ekiam akakagha mirakelin arazibagh ami

2

(Sapta 2-4)

Iesus dipam girazima a wainin dipamin oto

¹ Dughiar pumuning givazima, gumazir mam Kanan nguibamin ikia amizimin ikiasa, ezi amuimin ikiamin isam oto. Kanan nguibam a Galilin Distrighin aven iti. Dughiar kam Iesusin amebam uaghan iti.*

² Ezi me uaghan Iesus uan suren gumaziba ko men diazima me uaghan amuimin ikiamin isar kamın ghuegha iti. ³ Ezi wainin dipam givazima, Iesusin amebam kamaghin a migei, “Me ua wainin dipaba puvati.” ⁴ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Amebam, kar nin bizim, a nan bizim puvati. Nan dughiam a tighari.” ⁵ Ezi an amebam ingangarir gumazibav

gei, “A bizitam damusi ia mikimti, ia a damu.”

⁶ Ezi dipenir kamın 6 plan dagiar miner ekiaba iti, da ekeveggha egha vaghvagha 100 litan dipaba dar iti. Judaba uan rurir arazibar gin ghua dipar kabagh rue. ⁷ Ezi Iesus kamaghin ingangarir gumazibav gei, “Ia miner kabar dipaba tuigh.” Ezi me da tuizima da bar izeveggha akabagh imara. ⁸ Ezi a kamaghin me migei, “Ia datirighin miner nguzim inigh dipatam tuighiva a inighiva gumazir isamin faragha zuim bagh mangi.” Ezi ingangarir gumaziba maba inigha zui. ⁹ Ezi dipar kam wainin dipamin otogha gifa, ezi gumazir isamin faragha zuim anepava a barasi, egha a fozir puvati, me managh wainin dipar kam ini. Ezi ingangarir gumazir dipam tuiziba, merara fo. Kamaghin amizi, isamin faragha zuir gumazim a gumazir amuimin ikiasava amim, an dia, ¹⁰ egha kamaghin a migei, “Gumaziba bar wainin dipar aghuim faragha me ganidi. Ezi gumaziba wainin avirim amegha givazima, me gin wainin dipar mong afangizim anidi. Ezi no, ni wainin dipar aghuimin anogoregha, egha datirighira ni a inigha izi!”

¹¹ Kar mirakelin arazir faragha zuir Iesus amizim. A Galilin Distrighin aven itir nguibam Kanan, mirakelin arazir kam gami. Ezi mirakelin kamın, Iesus bar uan gavgavir ekiam aka. Ezi an suren gumaziba an ganigha egha nighnizir gav-gavim an iti.

¹² Ezi bizir kabar gin, Iesus uan amebam ko aveghbuaba ko an suren gumaziba, me Kanan ategha Kaperneamin nguibamin ghuaghiri. Egha me dughiar mabar nguibar kamın iti.

Iesus Godin Dipenimin aven dagiaba bagha ingarir gumaziba

1:49: Mt 14:33, 16:16, 27:42, Mk 3:11, Jo 12:13 **1:51:** Stt 28:12, Mt 4:11, Lu 2:9, 2:13 * **2:1:** (2:1) Iesus amizir mirakelin aviribar akaba, da Jonin akinafarimin aven iti. Arazir kabar, an akagha ghaze, a guizbangira Godra. Ni gansi, Luk 2:11, 2:18-19, Luk 2:23, 3:2, 4:54, 6:2, 6:14, 6:26, 9:16, 11:45, 12:18, ko 12:37. **2:4:** Mt 12:48, Jo 7:6, 7:30, 8:20 **2:6:** Mk 7:3-4 **2:11:** Lu 9:32, Jo 1:14, 4:54, 11:40 **2:12:** Mt 4:13

batosi

(Matyu 21:12-13 ko Mak 11:15-16 ko Luk 19:45-46)

¹³ Ezi Israel bagh Itazir Dughiamin Isam otivasa roghira izima, ezi bizir kam bagha Iesus Jerusalemın nguibar ekiamın ghu. ¹⁴ Egha a Godın Dıpenimın avızimın aven ghua bizibar garima, gumaziba dagiaba iniasa bulmakauba ko sipsipba ko kuaraziba amadi. Ezi a garima dagiaba uari ikarvazir gumaziba apiaghav iti. ¹⁵ Ezi Iesus beniba inigha bizimın mın a da ike. Egha a gumaziba ko men sipsipba ko bulmakauba bar me batoke, ezi me Godın Dıpenimın avızim ategha zui. Ezi a dagiaba uari ikarvazir gumazibar dakoziba akuri da ira dagiaba akıziragha tintinibar zui. ¹⁶ Ezi a kamaghın gumazir dagiaba bagha kuaraziba amadiba pamten me miğei, “Ia kuaraziba inigh mangi! Ia nan Afeziamın dıpenim biziba amadir danganimın mın a damuan marki.” ¹⁷ Ezi an suren gumaziba an amizir arazir kamın ganigha, egha me Godın Akınafarimın itir akar mam giniri. Akar kam a kamakin, “Nan navir averiam bar nın dıpenim gifuegha egha a baghavira iti.”

¹⁸ Ezi Judan gumazir aruaba Iesus amizir arazir kamın ganigha, egha me kamaghın an azara, “Ni mirakelin arazir manam damigh en akagh suam, ni gavgavim ikia gatirighın arazir kam gami?” ¹⁹ Ezi Iesus kamaghın men akam ikara, “Ia Godın dıpenir kam apirighti, eghti ki dughiar pumuning ko mikezimın uam an ingarightima a tugham.” ²⁰ Ezi Judaba kamaghın miğei, “Me 46 plan azenibar Godın Dıpenir kamın ingari. Eghti ni ti dughiar pumuning ko mikezimın a ingarighti a tugham, o?”

²¹ Ezi Iesus miğeir Godın dıpenir

kam, an mikarzimra. ²² Ezi God gin mozimın a gamizima a ua dikafi, ezi an suren gumaziba ua akar a fomira mikemezir kam giniri. Egha akar Godın Akınafarimın itim ko akar Iesus mikemezir kam nighnızir gavgavim dar iti.

Iesus gumazibar araziba bar dagh fo

²³ Ezi Iesus Israel bagh Itazir Dughiamın Isamın Jerusalemın itima, gumazamizir avırım mirakelin arazarazir Iesus amizibar gani. Kamaghın amizima me nighnızir gavgavim an iti. ²⁴ Ezi Iesus, a bar men araziba ko nighnızibagh fo. Kamaghın, a nighnızir gavgavim men itir puvati. ²⁵ A uabi gumazibar navir averiabar aven itir nighnızibagh fogha gıfa. A fofozitamın otevezir puvati, eghti gumazitam gumazibar arazibar gun a mikiman kogham.

3

Iesus Nikodemus ko miğei

¹ Gumazir mam iti, an ziam Nikodemus, a Farisin mam, egha a Judabar gumazir aruar mam. ² Dımagarir mam gumazir kam Iesus bagha izegha kamaghın a miğei, “Tisa, e fo, God tisan mın ni amadazima ni ize. E fo, God gumazitam ko ikian koghtima, eghti gumazir kam mirakelin ni amir kaba, a tam damuva avegham.”

³ Ezi Iesus kamaghın an akam ikara, “Ki bar guizbangira ni miğei. Gumazitam ua gumazir igiamın otoghan koghıva, a God Bizibagh Ativamin Dughiamın aven ikian kogham.” ⁴ Ezi Nikodemus an azara, “Manmaghıra gumazim ghurigha gıvagha egha ua igiam gava? A ti uamategh uan amebamın navir averiamın mangiti an amebam uam a bategham?”

2:13: Kis 12:1-27, Jo 6:4, 11:55 **2:16:** Lu 2:49

2:19: Mt 26:61, 27:40, Mk 14:58, 15:29, Ap 6:14

Jo 12:16, 14:26

2:23: Jo 2:11, 7:31

2:25: Mt 9:4, Mk 2:8, Jo 6:64, Ap 1:24, MAA 2:23

3:1: Jo 7:50, 19:39

3:2: Mt 22:16, Jo 9:16, 9:33, Ap 2:22, 10:38

2:17: Sng 69:9

2:18: Mt 12:38, 21:23, Jo 6:30

2:21: 2 Ko 6:16, Kl 2:9, 2 Pi 1:14

2:22: Lu 24:6-8,

3:1: Jo 7:50,

3:2: Mt 18:3, Ga 6:15, Ta 3:5, Je 1:18, 1 Pi 1:23, 1

Jo 3:9 **3:5:** Ese 36:25-27, Mk 16:16, Ap 2:38, Ta 3:5

⁵ Ezi Iesus kamaghin a ikara, “Ki guizbangira ni migei, gumazitam dipam ko Godin Duamin ua gumazir igiamin otoghan kogh, egh a God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikian kogham. ⁶ Nguazir kamın itir amiziba boriba batima, borir igiaba otifi. Ezi Godin Duam gumazimın duam gamima, a gumazir igiamin oto. ⁷ Ni akar ki ni mikemezimin ni digavir kuram damuan marki, ‘Ia ua igiabar otifigh.’ ⁸ Aminim a uan ifongiamin gin tigha egha pura tintinibar vua zui. Ni an niginim barasi, egha ni fozir puvati, a managh iza egha ua managh zui. Kamaghira, Godin Duam gumaziba bar me gamima me igiabar otifi.”

⁹ Ezi Nikodemus kamaghin an azara, “Bizir ni migeir kam, a manmaghin otogham?”

¹⁰ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Manmaghin ami? Ni Israelbar tongin itir tisan ekiam, egha ni ti bizir kabagh fozir puvati, o? ¹¹ Ki guizbangira ni migei, e fozir bizim e a migei. Egha e bizir e ganizimin gun migei. Ezi ia, e mikemezir akam akirim ragha a gasara. ¹² Ki nguazir kamın bizibar ia mikeme, ezi ia nighnizir gavgavim dar itir puvati. Eghti kamaghin ki Godin Nguibamin bizibar ia mikimti, ia manmaghin nighnizir gavgavim dar ikiam? ¹³ Gumazir igharazitam Godin Nguibamin ghuavanabozir pu. Puvati. Gumazibar Otarim uabira Godin Nguibam ategha zaghirı.

¹⁴ “Fomira Moses gumaziba puvatizir danganimın ikia kuruzimin nedazir aghorimın itim a ghufe, eghti kamaghira me Gumazibar Otarim ghufam. ¹⁵ God kamagh sua, gumazir nighnizir gavgavim Gumazibar Otarimın itiba, me bar zurara itir ikirimirir aghuarim iniam. Bizir

kam bagh me Gumazibar Otarim ghufam.

¹⁶ “God Otarir bar vamira iti. Egha God nguazimın itir gumazamiziba, bar me gifonge. A kamagh sua, gumazamiziba bar nighnizir gavgavim an Otarimın ikiva oven-gan koghıva, zurara itir ikirimirir aghuarim iniam. Bizir kam bagha an Otarir bar vamiran kam me ganıngi. ¹⁷ God uan Otarim nguazimın gumazamizibar jasin mın me tuisighasa anemadazir puvati. A men akurvaghasa anemada. ¹⁸ Gumazim nighnizir gavgavim Otarimın ti, a kotiaba puvati. Ezi gumazim nighnizir gavgavim an ikian aghua, a kotin ikia bar ovegha gıfa. A nighnizir gavgavim Godin Otarir vamiran kamın itir puvati, kamaghin an ovegha gıfa. ¹⁹ Ezi Godin kotiamın mingarimın arazim kamakın, Godin angazangarim nguazimın izegha gıfa. Ezi gumazamiziba, me amir araziba bar ikufi, kamaghin amizi me mitatem bagha bar ifonge, me angazangarimın aghua. ²⁰ Gumazir arazir kurabagh amiba bar, angazangarimın apaniba. Men arazir kuraba azenim giran me aghua, kamaghin amizi me angazangarimın izir puvati. ²¹ Ezi gumazir guizbangin arazim gamim, a Godin angazangarimın izi. A kamaghin ifonge, Godin angazangarim deravira kamaghin gumazamizir igharazibar akagham, a Godin gavgavimın uan ingangarim gami. Ezi kamaghin gumazir kam Godin angazangarimın aven izi.”

Jon Gumaziba Ruer Gumazim, deraghavira bighatigha ghaze, Iesus a tina

²² Ezi bizir kabar gin Iesus uan suren gumaziba ko me Judian Distrighin zui. A me ko danganir kam ikia gumazamiziba rue. ²³ Jon

3:6: Sng 51:5, Jo 1:13 **3:8:** Sav 11:5, 1 Ko 2:11 **3:11:** Mt 11:27, Jo 3:32, 7:16, 8:26 **3:12:** Lu 22:67
3:13: Snd 30:4, Jo 3:6, 6:33, 6:38, Ap 2:34, Ro 10:6, 1 Ko 15:47, Ef 4:9-10 **3:14:** Nam 21:9, Jo 8:28, 12:32
3:15: Jo 3:36, 6:47, 20:31 **3:16:** Jo 3:36, 10:28, Ro 5:8, 8:32, 1 Jo 4:9-10 **3:17:** Lu 19:10, Jo 5:22, 5:45,
12:47, Ap 17:31, 1 Jo 4:14 **3:18:** Jo 3:36, 5:24, 6:40, 6:47, 20:31 **3:19:** Jo 1:4-5, 1:8-12, 8:12 **3:20:**
Jop 24:13-17, Ef 5:11-13 **3:22:** Jo 4:1-2

Ainonin nguibamin ikia gumamaziba rue, Salimin nguibamin boroghira. Dipar avirim danganir kamın ti, ezi gumamazir avirim rurim iniasa izi. ²⁴ (Dughiar kam Herot Jon tighar a isi kalabus darigham.)

²⁵ Ezi akavdorozir mam Jonin suren gumamaziba ko Judan gumazir mamın tongin oto. Me uari adogha ghaze, e rurir arazir manamin gin mangi, Godin damazim zuegham? ²⁶ Egha suren gumamaziba Jon bagha ghuegha kamaghin a migei, "Tisa, gumazir kam fomira ni ko Jordanin dipamin vongin ike, ezi ni an gun mikeme, gumazir kam datirighin gumamaziziba ruema, gumamaziziba bar a bagha zui." ²⁷ Ezi Jon kamaghin ikara, "Godin uan Nguibamin itim, bizitam gumazim danigan koghti, an a inghan kogham. ²⁸ Ki fomira akar kam ia mikeme, ezi ia uari a baraki, 'Ki God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim puvati. God na amadazima ki an faragha ize.' ²⁹ Gumazitam amizitamın ikiam, eghti amizir kam a gumazir kamın amuim. Ezi gumazir kamın namakam, a tugha gumazir amuimın itimın akam baraghasa bar akonge. Ezi kamaghira agorogem nan navir averiam bar a gizifa. ³⁰ An ziam bar ekevegh mamaghira ikiti, eghti nan ziam bar magirigh.

³¹ "Gumazir Godin Nguibamin pin ikegha izezim, a bar bizibagh isin iti. Ezi nguazir kamın gumazim, a nguazir kamın bizibagh amua egha nguazir kamın bizibav gei. Ezi gumazir Godin Nguibamin izezim a bar bizibar isin iti. ³² A bizir a ganiziba ko oraghizibar gun migei. Ezi gumazitam a mikemezir akar katam inigha nighnizir gavgavim an itir puvati. ³³ Ezi gumazim an akam inigha nighnizir gavgavim an

ikia, egha tuavir kamın kamaghin men aka, God a guizin akam migei. ³⁴ Gumazir God amadazir kam, God uan Duam isa bar a ganingi. Kamaghin amizi, a Godin akam akuri. ³⁵ Afeziam uan Otaram bar a gifonge, egha biziba bar an agharim gatizi a bar dagh atifa. ³⁶ Gumazim nighnizir gavgavim Otaramın ti, a zurara itir ikirimirir aghuarim iti. Ezi gumazim Otaramın akamın gin zuir puvati, a zurara itir ikirimirir aghuarim inian kogham, Godin aningagharim an ikivira ikiam."

4

Jesus Samaritan amizim ko migei

¹ Ezi Farisiba kamaghin oraki, Jesus gumamazir aviriba rue ezi gumamazir kaba an suren gumazibar otifi. Ezi men dibobonim Jonin suren gumazibar dibobonim gafira. ² (Guizbangira, Jesus uabi gumamaziziba ruer puvati. An suren gumamaziba me rue.) ³ Jesus kamaghin fo, Farisiba orazima gumazir aviriba an suren gumamazizibar otifi, kamaghin a Judian Distrigh ategha uamategha Galilin Distrighin ghu. ⁴ Ezi tuavir a zuir kam, a Samaritan Distrigh abigha ghu.

⁵ Egha a ghua Samaritan Distrighin aven itir nguibar mamın oto, an ziam Sikar. Ezi Sikarin nguibam, a nguazir Jekop uan otaram Josep ganingizimın boroghira iti. ⁶ Jekop fomira kuizir mozir dipam iti, a nguibar kamın ti. Ezi Jesus iza ghua bar amira. Egha a mozir dipar kamın boroghin apera. Ezi dughiam an aruer arizimın ghu.

⁷ Ezi Samaritan amizir mam, a dipam tuasa izi, ezi Jesus kamaghin a migei, "Ni dipatam na daningam, o?" ⁸ (Dughiar kamın Iesusin suren gumamaziba daghebagh ivezasa nguibamin ghu.)

3:24: Mt 4:12, 14:3, Mk 6:17, Lu 3:19-20 **3:26:** Jo 1:26-34 **3:27:** Jo 19:11, 1 Ko 4:7, Hi 5:4, Je 1:17
3:28: Mal 3:1, Mt 11:10, Mk 1:2, Lu 1:17, Jo 1:20, 1:23, 1:27 **3:29:** Mt 9:15 **3:31:** Mt 28:18, Jo 8:23, Ro 9:5, 1 Ko 15:47, Ef 1:21, Fl 2:9, 1 Jo 4:5-6 **3:32:** Jo 3:11, 8:26, 15:15 **3:33:** Ro 3:4, 1 Jo 5:10 **3:34:** Ais 42:1, Jo 1:16, 7:16 **3:35:** Mt 11:27, Lu 10:22, Jo 5:20, 10:17, Hi 2:8 **3:36:** Lu 3:7, Jo 1:12, 3:16-18, 6:47, Ro 1:17, 1 Jo 5:10-12 **4:5:** Stt 33:19, Jos 24:32 **4:9:** 2 Kin 17:24, Esr 4:1-5, 9:1-10:44, Neh 4:1-2, Lu 9:52-53, Ap 10:28

⁹ Ezi Samarian amizim a miġei, “Ni Judan gumazim ezi ki Samarian amizim. Manmagh sua, ni dipam ramasa na miġei?” (Amizir kam fo, Judaba me Samarian gumazamiziba ko itir puvati, kamaghin an akar kam Iesus miġei.) ¹⁰ Ezi Iesus kamaghin amizim ikara, “Ni, God gumazamizibagh aningizir bizir aghuim gifoghiva, egh gumazir dipam bagha ni miġeir kam gifoghiva, egh ni an azaraghti, a dipar ikirimirir zurara itim anidim ni danigam.”

¹¹ Ezi amizim a miġei, “Gumazir ekiam, ni mineba pu. Mozir dipar kam bar kone. Eghti dipar ikirimirir zurara itim anidim, ni managh a inigham? ¹² En ovavim Jekop mozir dipar kam e ganingi. Egha a uabi uan boriba ko bulmakauba ko an asiziba, me bar mozir dipar kam ame. Ezi ni ghaze, ni ti Jekop gafira, o?”

¹³ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Gumaziba bar dipar kam ramegh, men kuariba ua piram. ¹⁴ Ezi gumazitam ki daningamin dipar kam ramegham, an kuarim dughiatamin uam an piran kogham. Puvati. Dipar ki daningamin kam, a dipar nguazimin averiamin ikiava otivi moghira, an navir averiamin otivam. Egh dipar ikirimirir zurara itim anidir kam otiv mamaghira ikiva, egh zurara itir ikirimirir aghuarim a daningam.”

¹⁵ Ezi amizim kamaghin Iesus miġei, “Gumazir ekiam, dipar kam na daning. Eghti nan kuarim gin ua piran kogham, eghti ki ua kagh izi dipam tuan kogham.”

¹⁶ Ezi Iesus kamaghin a miġei, “Ni mangi uan pamin diaghiva egh gua kagh izi.”

¹⁷ Ezi amizim a ikara, “Ki paba puvati.”

Ezi Iesus a miġei, “Are, ni deragha miġei, ni paba puvati. ¹⁸ Guizbangira, ni faragha 5 pla paba iti. Ezi gumazir ni datirighin itim, a guizbangira nin pam puvati. Nin akar kam a bar guizbangira.”

¹⁹ Ezi amizim a miġei, “Gumazir Ekiam, ki datirighin fo, ni Godin akam inigha izir gumazir mam. ²⁰ En ovaviba me mighsiar kam in uari akuva, egha Godin ziam fe. Ezi ia Judaba ghaze, danganir gumaziba mangiva Godin ziam fam, a Jerusalem in iti.”*

²¹ Ezi Iesus kamaghin a miġei, “Amizim, ni nighnizir gavgavim nan iki. Dughiatam otoghtima ia mighsiar kam in Afeziam in ziam fan koghiva, egh uaghan Jerusalem in nguibamin an ziam fan kogham. ²² Ia Samariaba ia fozir puvatizir God, ia an ziam fe. Ezi e Judaba e fozir God, e an ziam fe. E fo, Godin gumazamizibar akurvazir ingangarim, a faragh Judabar agharimin ikegh egh gin gumazamizir igharaziba bagh mangam. ²³ Ezi dughiar otivamim, an otogha gifa, ezi gumazamiziba bar guizbangira Afeziam in ziam fasa, me an Duamin gavgavim ko guizbangin arazimin an ziam fam. Ezi Afeziam, gumazamizir kamaghin amiba, me an ziam fasa a bar ifonge. ²⁴ God, a Duam. Ezi gumazir an ziam feba, me Godin Duamin gavgavim ko guizbangin arazimin an ziam fe.”†

²⁵ Ezi amizim kamaghin Iesus miġei, “Ki fo, Mesaia a izam (a God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim.) A izamin dughiam, a biziba bar e mikimam.”

²⁶ Ezi Iesus kamaghin a miġei, “Kar kirara, datirighin ni ko miġei.”

4:10: Ais 12:3, Jer 2:13, Sek 13:1, 14:8, Jo 4:26 **4:11:** Jo 7:37-38, MAA 21:6 **4:12:** Jo 8:53 **4:14:** Jo 6:35, 6:58, 7:38 **4:19:** Lu 7:16, Jo 6:14, 7:40, 9:17, 1 Ko 14:24-25 **4:20:** Lo 12:5, 12:11-14, 1 Kin 9:3, Sng 122:1-5 * **4:20:** (4:20) Mighsiar amizir kam an gun miġeim, a Gerazimin Mighsiam, a Samarian Distrighin iti. Samarian gumazamiziba mighsiar kamra ghuava Godin ziam fe. Ni deragh foghsi, Luk 9:53 in vezin itir akamin gan. **4:21:** Mal 1:11, 1 Ti 2:8 **4:22:** 2 Kin 17:29-41, Ais 2:3, Lu 24:47, Ro 9:4-5 **4:23:** Jo 1:17, Fl 3:3 **4:24:** Ro 12:1, 2 Ko 3:17, Fl 3:3 † **4:24:** (4:23-24) Gumazir maba akar kam “Godin Duamin gavgavimin,” me a giragha ghaze, “me uari uan duabar gavgavimin.” **4:25:** Jo 1:41 **4:26:** Mt 26:63-64, Mk 14:61-62, Jo 9:37

27 Ezi Iesus kamaghin miġeima, dughiar kamın an suren gumaziba uamategha izi. Me an garima an amizir mam ko uaning miġeima, ezi me okam niġhnisi. Egha tav kamaghin amizimin azarazir puvati, “Ni tizim iniasa?” Egha tav Iesusin azarazir puvati, “Ni tizim sua amizir kam ko miġei?”

28 Ezi amizir kam uan minem ataki, egha uamategha nguibamin ghu. Egha kamaghin gumazamizibav gei, 29 “Ia izi gumazir mamın ganigh. Ki fomira amizir araziba, a bar dar na mikeme. Ka ti gumazir kamra, God Ua E Iniasa Miŋvezer Gumazim?” 30 Egha me nguibam ategha, Iesus bagha izi.

31 Ezi dughiar kamın, Iesusin suren gumaziba agakaghora kamaghin a miġei, “Tisa, ni dami.”

32 Ezi a kamaghin me miġei, “Dagher ki damamim, ia a ġifozir puvati.” 33 Ezi an suren gumaziba uarira kamaghin uariv gei, “Gumazitam ti a bagha dagheba inigha iza a ganingiz?”

34 Ezi Iesus kamaghin me miġei, “Nan daghemra kara, ki Godin ifongiamin ġin zui, a gumazir na amadazi ki izezim. Ezi ki a na ganingizir ingangarim, a ġivagham. 35 Ia kamaghin miġei, ‘4 plan iakiniba ġivaghti, e dar ġin azenibar aghoram.’ Ezi ki ia miġei, ia tintinibar ganiva egh deravira azenibar gan. Dagheba aghuigha ġifa, ezi azenibar aghoramin dughiam otogha ġifa! 36 Gumazir dagheba isim, a datirighin uan ivezim isi, egha zurara itir ikirimirir aghuarim bagha dagheba akufi. Kamaghin amizima, gumazir dagheba oparim ko gumazir dagheba isim aning virara bar akuegham. 37 Akar kam a guizbangira, ‘Gumazir mam azenim opari, ezi gumazir igharazim an dagheba isi.’ 38 Ki, ia faragha ingarizir puvatizir azenimin dagheba

iniasa, ki ia amada. Gumazir igharaziba azenir kamın ingari, ezi ia ghua me uan gavgavimın oparizir otivizir dagheba isi.”

39 Amizir kam faragha ghaze, “Gumazir kam, ki fomira amizir araziba, a bar dar na mikeme.” Ezi nguibar kamın itir Samarian gumazamizir aviriba, me an akam baregha egha kamaghin niġhnizir gavgavim Iesusin iti. 40 Egha Samariaba a bagha ize, egha me uarir gan ikiasa agakaghovira iti. Ezi a dughiar pumuningin me ko iti. 41 Ezi gumazamizir igharazir avirir maba, me uaghan Iesusin akam baregha niġhnizir gavgavim an iti.

42 Egha me kamaghin amizim miġei, “E nin akamra baregha niġhnizir gavgavim gumazir kamın itir pu. Puvati. E uari an akam baraki, egha e fo, gumazir kamra, a guizbangira nguazir kamın itir gumazamizibar Akurvazir Gumazim. Kamaghin e niġhnizir gavgavim an iti.”

Iesus atrivimin ingangarir gumazimin borim gamizima, a ua dera

43 Ezi Iesus dughiar pumuningin Samarian adarazi ko ikegha ġivagha, egha nguibar kam ategha Galilin Distrighin ghu. 44 Iesus uabi miġirigiar kam gami, “Godin akam inigha izir gumazim, a uan nguibamra ziaba puvati.” 45 Galilin Distrighin itir gumazamiziba, me uaghan Israel bagh Itazir Dughiamın Isam bagha Jerusalemın nguibamin ghue, ezi Iesus dughiar kamın mirakelin aviribagh amizima me dar gani. Ezi kamaghin Iesus datirighin uamategha ghua Galilin otozima, ezi Galilin gumazamiziba bar akuegha a ini.

46 Ezi Iesus ua Kanan nguibamin ghu, a Galilin Distrighin aven itir nguibam. A faragha nguibar kamın dipam girazima a wainin dipamin oto. Ezi dughiar kamın atrivimin

4:34: Jo 6:38, 17:4, 19:30 4:35: Mt 9:37, Lu 10:2, MAA 14:15 4:36: Sng 126:5-6, Dan 12:3 4:42: Jo 17:8, 1 Jo 4:14 4:43: Jo 4:40 4:44: Mt 13:57, Mk 6:4, Lu 4:24 4:45: Jo 2:23 4:46: Jo 2:1-11
4:47: Mt 8:5-6, Lu 7:1-10

ingangarir gumazir mam, a Kanan nguibamin iti. Ezi an otarim aria, Kaperneamin nguibamin iti. ⁴⁷ Ezi gumazir kam akam kamaghin a baraki, Iesus Judian Distrigh ategha Galilin Distrighin ize. Ezima a Iesus bagha ghua agakaghora ghaze, “Ni Kaperneamin nguibamin magiri, egh nan otarim damighti, a ua deraka. Nan otarim bar ovengasava ami.”

⁴⁸ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Ia mirakelba ko digavir kuram gamir arazibar ganana koghiva, ia nighnizir gavgavim nan ikian kogham.”

⁴⁹ Ezi ingangarir gumazir kam kamaghin a migei, “Gumazir Ekiam, ni zuamira izighiri. puvatightima, nan otarim aremegham.”

⁵⁰ Ezi Iesus a migei, “Ni mangi, nin otarim angamra ikiam.” Ezi gumazir kam nighnizir gavgavim Iesusin akamin ikiava, egha a ghu.

⁵¹ Egha gumazir kam tuavimin ghuavira itima, an ingangarir gumaziba iza tuavimin a bato, egha me kamaghin a migei, “Nin otarim an angamra iti!”

⁵² Ezi a men azara, dughiar manamra borim mong dera. Ezi me ghaze, “Boghinaron 1 kloghin aruer arizimin, an arimariam givazi mikarzim orangi.”

⁵³ Ezi afeziam fo, boghinaron dughiar kamra Iesus a mikeme, “Nin otarim an angamra ikiam.” Kamaghin amizi, a nighnizir gavgavim Iesusin itima, an adarazi uaghan nighnizir gavgavim iti. ⁵⁴ Kar dughiar namba 2, Iesus Judian Distrigh ategha ua iza Galilin Distrighin ikiava mirakelin mam uam a gami.

Iesus uan ingangarim gamua egha Sabatin dughiabar gumazamizibar sure gami

5

(Sapta 5-10)

Iesus Betesdan mozir dipamin gumazir mam gamizi a ua dera

¹ Dughiar maba givazi, Judabar isar ekiam otozima, ezi Iesus isam bagha Jerusalem in nguibar ekiamin ghu.* ² Ezi Jerusalem in mozir dipar ekiar mam iti, ezi Hibrun akam me Betesda, a garisi. A Sipsipba Aven Zuir Tiar Akar Ekiamin boroghira iti. Ezi mozir dipar kam in miriam azuarir 5 pla iti.† ³⁻⁴ Ezi azuarir kaba arimariar gumazamizir avirim dar iti, damazir okaviriziba ko suer kuraba, ko soroghafariba amiraziba.‡

⁵ Gumazir mam an azuarir mam in iti, an suemning bar amirazima a 38 plan azenibar arimariar kam an iti. ⁶ Ezi Iesus gumazir kam in garima a irighav iti, ezi a fo, a fomiram aria iti. Ezi Iesus an azara, “Ni ua deraghasa ni ifonge?”

⁷ Ezi arimariar gumazim kamaghin Iesusin akam ikara, “Gumazir ekiam, ki akurvazir gumaziba puvati. Dipam sirvamadir dughiam, gumazitam na inigha ghua mozir dipamin averiam gatizir puvati. Ki uabi mangasa ifonge, ezi gumazir igharaziba faragha ghuaghira egha na gafisi.”

4:48: Jo 2:18, 20:29, 1 Ko 1:22 **4:50:** Mt 8:13, Mk 7:29 **4:53:** Ap 16:14-15, 16:31 **4:54:** Jo 2:11, 2:23

* **5:1:** (5:1) Jon in akinafarimin aven itir saptan 5, 6, 7, 8, 9, ko 10, Iesus Sabatin dughiaba ko Judabar Isar Ekiam in dughiabar, ingangarir aviribar akaba iti. Ni gansi, Luk 5:1, 5:9, 6:4, 7:2, 10:22. Fofozir gumazir aviriba kamaghin nighnisi, Jon kamaghin en akaghasa, Iesus a Judabar Dughiar Ekiaba, a uabi dar mangarim. Ni gansi, Luk 2:13 ko 2:23 ko 11:55. † **5:2:** (5:2) Dughiar kam Jerusalem nguibamin divazir bar ekiam iti. Ezi tiar akar aviriba an iti. Ezi tiar akar kabar mam, an ziam Sipsipba Aven Zuir Tiar Akam. Betesdan mozir dipar ekiam, a tiar akar kam boroghira iti. ‡ **5:3-4:** (5:3-4) Fofozir gumazir maba ghaze, akar igharazir mam uaghan vezin kam iti. Akar kam kamakin: “Me dipar kam siravamangasa, me a mizuai. Dughiar maba Ekiam in enselin mam ghuaghirigha dipam gamima a siravamadi. Dipam siravamangigha givazi, gumazir arimariar manam itim, a dipamin aven magirigh, egh a ua deragham.” **5:8:** Mt 9:6

⁸ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Ni dikavighiva uan daguivsiaba inigh, daru mangi.” ⁹ Ezi gumazir kamın suemning zuamira ua dera. Ezi a uan daguivsiaba inigha egha zui.

Ezi dughiar kam a Sabatin dughiam, ¹⁰ ezi Judaba me gumazir kamın ganigha egha kamaghin a migei, “Datirighin Sabatin dughiam. Moses Osirizir Araziba, da ghaze, ni Sabatin dughiamın uan daguivsiaba ater daruan kogham.” ¹¹ Ezi a kamaghin men akam ikara, “Gumazir na gamizima ki derazim, a kamaghin na migei, ‘Ni dikavighiva uan daguivsiaba inigh, daru mangi.’”

¹² Ezi me an azara, “Gumazir manamra, ni migia ghaze, ‘Ni dikavighiva uan daguivsiaba inigh, daru mangi.’” ¹³ Ezi gumazir ua derazir kam a fozir puvati, tinara a mikeme. Dughiar kam gumazamizir avirim nguibar kamın iti, ezi Iesus men tongin suiaghrigha ghu. Kamaghin amizima, gumazir kam fozir puvati, tina an akura.

¹⁴ Ezi gin Iesus Godin dipenimin miriamın aven ghua an garima a iti. Ezi Iesus a migei, “Ni oragh. Ni datirighin ua dera. Ni uam arazir kuratam damuan marki. Ni oraghan koghti, osimtızir bar ekiatam ni batogham.”

¹⁵ Ezi gumazir kam ghua kamaghin Judabav gei, “Gumazir na gamizi ki derazim, a Iesusra.” ¹⁶ Iesus Sabatin dughiamın bizir kabagh ami, bizir kamın Judaba osimtıziba Iesus garigha ghaze, an en apanim.

¹⁷ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Nan Afeziam a zurara ingara iza datirikin. Ezi ki uaghan ki ingari.”

¹⁸ Ezi Judaba me akar kam baregha me fo, Iesus Sabatin dughiamın Arazimın gin zuir puvati, egha a uaghan ghaze, God guizbangira

nan Afeziamra. Akar kamın, a uabi uabi gamigha egha Godin min oto. Kamaghin amizi, Judaba Iesus misueghti an aremeghasa me bar ifonge.

Godin Otarim a ingangarim damuamin gavgavim iti

¹⁹ Ezi Iesus Judabar akam ikara, “Ki guizbangira ia migei, Otarim bizitam a uan nighnizimın a damighan kogham. Puvati. An Afeziamın gari, an amir biziba darara a dagh ami. Egha bizir Afeziam amiba, Otarim uaghan dagh ami. ²⁰ Afeziam bar Otarim gifonge, egha bizir a uabi amiba, a bar ada isa uan Otarimın aka. Afeziam kamagh sua, a ia damuti ia digavir kuram damuam, kamaghin a ingangarir ekiar igharaziba sara uaghan uan Otarimın akagham, da ingangarir an amigha givazibagh afiragham.

²¹ Afeziam gumazir ariaghrezibagh amima me ua dikavima an angamra itir ikirimirim me ganidi. Ezi kamaghira Otarim uaghan gumazir a miseveziba angamra itir ikirimirim me ganidi.

²² Afeziam kotin gumazitamın araziba tuisizir puvati. Egha gumazibar araziba tuisighamin ingangarim, an a isa Otarim ganingi.

²³ Afeziam kamagh sua, gumaziba bar Afeziamın ziam fe moghin, me Otarimın ziam fam, kamaghin a gumaziba tuisighamin ingangarim isa Otarim ganingi. Gumazim Otarimın ziam fer puvati, an Afeziar Otarim amadazimın ziam fer puvati.

²⁴ “Ki guizbangira ia migei, gumazim nan akam baragha, egha nighnizir gavgavim Afeziar na amadazimın ikiava, egha a zurara itir ikirimirir aghuarim iti. A kotiaba puvati. An ovevem ategha, egha datirighin an angamra iti.

5:10: Kis 20:10, Neh 13:19, Jer 17:21, Mt 12:2, Mk 2:24, Lu 13:14, Jo 9:14 **5:14:** Jo 8:11 **5:16:** Mt 12:14 **5:17:** Jo 9:4, 14:10 **5:18:** Mt 26:4, Jo 7:1, 7:19, 7:30, 10:30, 10:33, Fl 2:6 **5:19:** Jo 5:30, 8:28-29, 12:49, 14:10 **5:20:** Mt 3:17, Jo 3:35, 2 Pi 1:17 **5:21:** Lo 32:39, 1 Sml 2:6, 2 Kin 5:7, Lu 7:14, 8:54, Jo 11:25, 11:43, Ro 4:17, Ef 2:5 **5:22:** Mt 11:27, Jo 3:17, 5:27, 9:39, Ap 10:42, 17:31, 1 Pe 4:5 **5:23:** Fl 2:10-11, 1 Jo 2:23 **5:24:** Jo 3:15-18, 6:40, 8:51, 1 Jo 3:14 **5:25:** Jo 5:28, Ef 2:1, 2:5-6, Kl 2:13

25 “Ki guizbangira ia migei, dughiar otivamim, a datirighin otogha gifa. Ezi gumazir ariaghreziba me Godin Otarimin akam baragham. Gumazamizir a baraghiziba, me angamra ikiam. 26 Afeziam, a uabi ikirimirir zurara itim aningamin gavgavim iti. Kamaghira a uan Otarim gamizi, a uaghan ikirimirir zurara itim aningamin gavgavim iti. 27 A Gumazibar Otarim, kamaghin amizima Afeziam gumazibar araziba tuisighamin gavgavim a ganingi. 28 Ia nan akar kam inigh egh digavir kuram damuan marki. Dughiam otivasava amima gumazir ariaghreziba, me bar Otarimin akam baragham. 29 Egh me bar moziba ategh azenimin izam. Gumazamizir arazir aghuibagh amiziba, me ua dikavighiva egh zurara angamra ikiam. Eghti gumazamizir arazir kurabagh amiziba, me ua dikavighiva kotiamin ikiam, eghti ki kamaghin me mikimam, me bar helin mangiva ivezir kuram iniam.”

Marazi uaghan ghaze, Iesus a tina

30 Egha Iesus kamaghin migei, “Ki uabi uan nighnizimin gin mangi bizitam damighan kogham. Ki akar Afeziam da inizimin gin ghua, egha gumazamizibar araziba tuisisi. Ki uabi uan ifongiamin gin zuir puvati. Ki Afeziamin ifongiamin gin zui, anemadazima ki ize. Kamaghin amizi, ki gumazamizibar araziba deravira da tuisisi, ezi nan kotiam a bar guizbangira ghua egha bar dera.

31 “Eghti ki uabi ua bagh uan ingangariba ko arazibar gun mikimtima eghti gumaziba nighnizir gavgavim ki gun migeir akar kam in ikian marki. 32 Ezi igharazitav a iti, egha a uaghan nan araziba ko nan

ingangaribar gun migei. Ezi ki fo, a kon gun migeir akam guizbangira.**

33 “Iarara fomira gumazir maba amangizi me Jon bagha ghuezi a nan gun mikeme, ezi an akam guizbangira. 34 Ki uabi, ki gumazitam in akam nan akam gavgavim a daningasa nighnizir puvati. Egha ki God ian akurvaghasa, ki ifonge. Kamaghin amizi, ki Jonin akamin gun ia migei. 35 Jon a lamin min ikia isia angazangarim gumazamizibagh anidi. Ezi dughiar otevimin ia an akam iniasa ifongez i ezi Jonin angazangarim ia gisiragha ia gamima ia bar akonge.

36 “Ezi nan gun migeir akar mam iti, a Jonin akam gafira, akar kam datirighin a nan gun ia migei. Afeziam, ki ingangarir kam damuva egh anegivasa, na ganingi. Ezi ingangarir ki amir kaba, da bar deraghavira nan gun gumazamizibav migei, Afeziam na amadazi ki ize. 37 Ezi Afeziar na amadazi ki izezim, a uabi nan gun migei. Ezi ia tong an akam barazir puvati. Egha ia dughiatam an guamin ganizir puvati. Bar puvati. 38 Ia Afeziam amadazir gumazir kam in akam nighnizir gavgavim an itir puvati. Ian arazir kaba ian gun migei, Afeziam in akam uaghan ian navir averiabar itir puvati.†† 39 Ia ghaze, akar Godin Akinafarimin itim, a zurara itir ikirimirir aghuarim ia ganidi. Kamaghin amizima ia akar Godin Akinafarimin itibar gara da tuisisi. Ezi Godin Akinafarim uaghan nan gun migei! 40 Ezi ia na bagh izi zurara itir ikirimirir aghuarim inian aghua.

41 “Ki gumaziba da ziar ekiam iniasa, egha migirigiar kabagh amir puvati. 42 Ezi ki ia gifo. Ian navir

5:27: Dan 7:13-14, 7:22, Jo 5:22, Ap 10:42, 17:31 5:29: Ais 26:19, Dan 12:2, Mt 16:27, Jo 6:40, Ap 24:15, 1 Ko 15:52, 1 Te 4:16 5:30: Mt 26:39, Jo 4:34, 5:19, 6:38 5:31: Jo 8:13-14, MAA 3:14 § 5:31: (5:31) Ni Lo 19:15 in gan. 5:32: Mt 3:17, Jo 5:36-37, 8:18, 1 Jo 5:6-9 ** 5:32: (5:32) Iesus “igharazitav” migia, a uan Afeziam Godin migei. 5:35: Mt 13:20-21, Mk 6:20, 2 Pi 1:19 5:36: Jo 3:2, 10:25, 10:38, 14:11, 1 Jo 5:9 5:37: Mt 3:17, 17:5, Mk 1:11, Lu 3:22, Jo 5:32, 6:27, 8:18, 1 Ti 1:17, 1 Jo 4:12 †† 5:38: (5:38) Gumazir Afeziam amadazir kam, a Iesus uabi. 5:39: Lo 18:15-18, Lu 16:29, 24:27, 24:44, Jo 5:46, Ap 13:27, 17:11, 2 Ti 3:15, 1 Pi 1:10-11 5:40: Jo 1:11, 3:19 5:41: Jo 5:34, 1 Te 2:6

averiabar, ia guizbangira God gifongezir puvati.† 43 Ki uan Afeziamin ziamin ize, ezi ia nan akam baraghan aghua. Eghti gumazitam uabi uan ziamin izeghti, ia an akam zuamiram a baregham. 44 Ia uan adarazira me da ziar ekiaba isi. Ezi God uabira ziar ekiam anidima, ia a inian aghua. Egh ia arazir kabar amuva, egh ia manmaghin nighnizir gavgavim nan ikiam? Bar puvatigham!

45 “Ia kamaghin nighnighan marki, ki Afeziamin damazimin akam ia gasam. Puvati. Gumazir akam ia gasamim, a Moses uabi, a gumazir kam ia ghaze, a ian akuragham. 46 Ezi akar Moses osiriziba, da nan gun migei. Kamaghin, ia Mosesin akam nighnizir gavgavim an ikiva, egh uaghan nighnizir gavgavim nan akamin ikiam. Kamaghin amizi, ia guizbangira nighnizir gavgavim Mosesin akam ko nan akamin itir puvati. 47 Ezi kamaghin ia nighnizir gavgavim Moses osirizir akabar itir puvati, egh ia manmaghin nighnizir gavgavim na akamin ikiam?”

6

Iesus dagheba isa 5,000in gumazibagh anidi

(Matyu 14:13-21 ko Mak 6:30-44 ko Luk 9:10-17)

1 Ezi bizir kabar gin Iesus Galilin Dipamin dadarir vuemin ghu, dipamin ziar mam Taiberias. 2 Gumazamizir avirim faraghavira an garima a mirakelin arazarazibar arimariar gumazibagh amima me ua dera. Kamaghin amizima me datirighin an gin zui. 3 Ezi Iesus mighsiamin ghuavanabogha, egh uan suren gumaziba ko aperaghav iti. 4 Ezi dughiar kam in Israelbagh Itazir Dughiamin Isam otivasa roghira izi. 5 Ezi Iesus garagharua egha garima gumazamizir avirir

ekiam a bagha izi. Ezi a kamaghin Filipin azara, “E managh gumazamizir kaba bagh daghebagh ivezegh me daningam?” 6 (Ezi Iesus Filipin nighnizir gavgavim, gavgavim a daningasava, akar kam puram a gami. Iesus uabi bizir a damuamim gifo.) 7 Ezi Filip a ikara, “E 200 kina inigh bret givezeghti, da bar gumazamizibar tughatighan kogham, me vaghvagh bretain akuar muziariba ini dar amam.”

8 Ezi Iesusin suren gumazibar mav, an ziam Andru, a Saimon Pitan aveghbuam, a kamaghin migei, 9 “Otarir mam a kagh iti, a bretain me balin daghemin ingarizir 5 pla, ko osirir pumuning iti. Ezi gumazamizir avirir ekiam iti. Kamaghin bretain ko osirir kamning, da manmaghin en akuragham?”

10 Ezi Iesus kamaghin migei, “Ia gumazamizibav mikimtima me dapiagh.” (Grazir avirim danganir kam in iti.) Ezi gumazamiziba apia. Egha men tongin, 5000in gumaziba iti. 11 Me apiaghav itima, ezi Iesus bretain kam inigha God minabagha egha gumazamizibagh anidi. A uaghan osirir pumuning kamaghira aning gami. A me ganidi, ezi me uan ifongiamin amegha tughati.

12 Me amegha naviba bar izivazima Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, “Ia dagher nar ikiavira itiba bar da akumakumigh. Taba pura ikian marki.” 13 Gumaziba, 5 plan bretain me balin daghem ingariziba, me da amegha givazima bretain naba iti. Ezi suren gumaziba bretain nar muziarir itiba akumakumigha egha 12 plan akirabagh aghuizi da izifa. 14 Ezi gumazamiziba mirakelin arazarazir Iesus amizir kam in ganigha, kamaghin migei, “Bar guizbangira kar God in akam inigha izir gumazim, God nguazir

† 5:42: (5:42) Gumazir maba akar kam giragha ghaze, “God in apangkuvim ian navibar itir puvati.”

5:43: Mt 24:5, 24:24 5:44: Jo 12:43, Ro 2:29 5:45: Lo 31:26-27, Ro 2:12 5:46: Stt 3:15, Lo 18:15-18, Jo 1:45, Ap 3:22, 26:22 5:47: Lu 16:31 6:4: Jo 2:13 6:5: Mt 14:14, Mk 6:34, Lu 9:12 6:9: 2 Kin 4:43 6:14: Stt 49:10, Lo 18:15-18, Mt 11:3, Jo 1:21, 2:11, 4:19, 4:25, 5:46 6:15: Mt 14:23, Jo 18:36

kamin anemangasa mikeme!” ¹⁵ Ezi Iesus akar kam baregha egha a fo, me iziva an suiraghiva, egh a damighti a men atrivim in ikiam. Kamaghin amizima a danganir kam ategha egha uabira uamategha mighsiam in ghu.

Iesus Galilin Dipam gisin arua zui (Matyu 14:22-33 ko Mak 6:45-52)

¹⁶ Ezi guaratizir kamin Iesusin suren gumaziba dipamin ghuaghiri. ¹⁷ Egha me botin mam inigha egha dipam abigha Kaperneamin nguibam bagha zui. Iesus tighar me bativam, ezi aminim pirigha gifa. ¹⁸ Ezi aminir dafam oto, egha ongarim givaima an ekiabar dikafi ¹⁹ Ezi me 5 o 6 plan kilomitan ghua pul gamua ghuava, egha me garima Iesus dipam gisin arua ghuava botin boroghira zui. Ezi me bar atiatingi. ²⁰ Ezi Iesus kamaghin me migei “Kar kirara izi. Ia atiatingan marki.” ²¹ Ezi me a inigh botin aven izasa bar ifonge, ezi bot zuamira danganim me zuimin oto.

Gumamaziziba Iesus buri

²² Amimizarakan, gumamazizir dipamin vongin ikiavira ikeziba, me fo, botin vamira boghinaron ike, egha Iesus uan suren gumaziba ko botin kamin ghuzir puvati. Suren gumazibara botin kamin ghue. ²³ Ezi Taiberiasin nguibamin botin maba, da danganir kam boroghira izi, danganir Ekiam Godin minabagha egha bret gumazir aviribagh aningizi me amezim. ²⁴ Ezi gumamaziziba me kamaghin ganigha fo, Iesus itir puvatizima, an suren gumaziba uaghan itir puvati. Kamaghin amizi, me botin kabar ghuavanega, egha Iesus buriasa Kaperneamin nguibamin zui.

Iesus, a dagher ikirimirir zurara itim anidim

²⁵ Ezi gumamaziziba dipamin vongin Iesus batogha gifa, egha me kamaghin a migei, “Tisa, ni manadzoghin kagh ize?” ²⁶ Ezi

Iesus kamaghin akam ikara, “Bar guizbangira ki ia migei, ia mirakelin arazarazir ia ganiziba dagh nighnigha iza na buri, o? Puvati. Ki ghaze, ia dagher ki ia ganingizir kam amegha egha ian naviba bar izefe, ezi bizir kam bagha ia na buri. ²⁷ Ia dagher kuraghriba bagh ingar da inian marki. Ia dagher zurara ikia mamaghira itim bagh ingariva a inigh, kar dagher zurara itir ikirimirir aghuarim anidim. Afeziam God kamaghin ian aka, Gumazibar Otarim, a uabin torogha gavgavim a ganingi. Kamaghin amizi, dagher kam, Gumazibar Otarim a ia daningam.”

²⁸ Ezi me an azara, “E manmaghin damighiva egh e Godin ingangarim damuam?”

²⁹ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Godin ingangarim kamakin. Ia gumazir God amadazir kam, ia nighnizir gavgavim an iki.”

³⁰ Ezi me an azara, “Ni mirakelin arazarazir manam damighti e ganighiva egh nighnizir gavgavim nin ikiam? Ni tizim damigham?” ³¹ En ovaviba dagher mam an ziam mana, me gumaziba itir puvatizir danganimin ikia aneme. Godin Akinafarimin itir akam mikemezi moghin, ‘A Godin Nguibamin daghem me ganingizima me aneme.’”

³² Ezi Iesus me migei, “Ki guizbangira ia migei, ka Moses Godin Nguibamin daghem ia ganingizir pu. Puvati. Ka nan Afeziam a guizbangin Uan Nguibamin daghem ia ganingi. ³³ Dagher God e ganingizir kam, a Godin Nguibam ategha izaghiri, a nguazir kamin itir gumamaziziba gamima me ikirimirir aghuarim iti.”

³⁴ Ezi me an azara, “Ekiam, ni dagher kam zurara e daningvira iki.”

³⁵ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Ki uabi, dagher ikirimirir zurara itim anidim. Gumazir na bagha izim, a ua mitiriam an aghan kogham.

Ezi gumazir nighnizir gavgavim nan itim, a dipam ramisi kuarim uam an pìran kogham. ³⁶ Ki ia mikeme, ia nan ganigha gifa, egha ia nighnizir gavgavim itir puvati. ³⁷ Ezi gumazamizir Afeziam na ganingiziba, me bar na bagh izam. Egh gumazir na bagh izamim, ki a batueghan kogham. ³⁸ Ki uan ifongiamin gin mangasa Godin Nguibam ategha izaghizir puvati. Ki Afeziar na amadazimin ifongiamin gin mangasa ki izaghiri. ³⁹ Ezi Afeziar na amadazimin ifongiam, a kamakin, ki gumazamizir a na ganingizitam ateghan kogham. Puvati. Ki Godin Kotin Dughiamin me damighti me bar ua dikavigham. ⁴⁰ Nan Afeziamin ifongiam kamakin, gumaziba bar Otaramin ganighiva egh nighnizir gavgavim an ikiva, me zurara itir ikirimirir aghuarim iniam. Eghti Godin Kotin Dughiam otoghti ki me damighti me ua dikavigham.”

⁴¹ Ezi Judaba akar kam baraki, “Ki uabi ki dagher kam, Godin Nguibam ategha egha izaghiri,” egha me atarava egha uarigh imobi. ⁴² Me ghaze, “Gumazir kam a Iesus, Josepin otarim. E an afeziam ko amebam gifo. Ezi manmagh sua a ghaze, ‘Ki Godin Nguibam ategha, egha ki zaghiri?’ ”

⁴³ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Ia atara egha uarigh imobir arazir kam atakigh. ⁴⁴ Gumazitam uabi uan ifongiamin na bagh izeghan kogham. Puvati. Afeziar na amadazim, an nighnizim feghiva egh a inigh na bagh izam. Eghti Godin Kotin Dughiam ki mozimin a damighti a ua dikavighiva angamra ikiam. ⁴⁵ Akar kam kamaghin Godin akam inigha izir gumazibar Akinafarimin iti, ‘God bar gumazamizibar sure damuam.’ Ezi kamaghin gumazamiziba Afeziamin

akam baregha egha Afeziam da fofozim isa, me na bagha izi.

⁴⁶ “Gumazitam Afeziamin ganizir puvati. Gumazir Afeziam ko ikegha izezir kam, a uabira Afeziamin gani. ⁴⁷ Ki guizbangira ia migei, gumazir nighnizir gavgavim nan itim, a zurara itir ikirimirir aghuarim iti. ⁴⁸ Ki uabi, ki dagher ikirimirir zurara itim anidim. ⁴⁹ Ian ovavir kaba me, dagher ziam mana, me gumaziba itir puvatizir danganimin ikia aneme, egha ariaghire. ⁵⁰ Ezi dagher kam Godin Nguibam ategha izaghiri, gumazamiziba anemiva, egh me aremeghan kogham. ⁵¹ Ki uabi dagher kam, ikirimirir zurara itim anidim, Godin Nguibam ategha egha zaghiri. Eghti gumazitam dagher kamra ameghiva, a zurara itir ikirimirir aghuarim iniam. Dagher ki a daningamim, a nan nivafizim. Ki kamagh sua, nguazimin gumazamiziba me angamra ikiam, kamaghin ki me bagh uan nivafizim anenigham.”

⁵² Ezi Judaba akar kam baregha egha me uari tongin uarir atara ghaze, “Gumazir kam manmaghin uan nivafizim e danighti e anemam?”

⁵³ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Bar guizbangira ki ia migei, ia Gumazibar Otaramin nivafizim rameghan koghiva, egh an ghuzim rameghan koghiva, egh ia angamra itir ikirimirim ian ikian kogham. ⁵⁴⁻⁵⁵ Nan nivafizim a guizin daghem, ezi nan ghuzim a guizin apir bizim. Kamaghin ami, gumazim nan nivafizim apava egha nan ghuzim api, a zurara itir ikirimirir aghuarim iti. Eghti Godin Kotin Dughiamin ki a damighti a ua mozimin dikavigham. ⁵⁶ Ezi gumazim nan nivafizim apava egha nan ghuzim api, a nan poroghav iti, ezi ki an poroghav iti. ⁵⁷ Afeziar ikirimirir angamra itim anidim, a na amadazima ki ize, ezi ki Afeziamin

6:36: Jo 6:26, 6:64, 20:29 **6:37:** Mt 11:28, Jo 10:28-29, 17:6-8, 2 Ti 2:19, 1 Jo 2:19 **6:38:** Mt 26:39, Jo 4:34, 5:30 **6:39:** Jo 10:28-29, 17:12, 18:9 **6:40:** Jo 3:15, 6:27, 6:47, 6:54, 11:24 **6:42:** Mt 13:55, Mk 6:3, Lu 4:22 **6:44:** Jo 6:65 **6:45:** Ais 54:13, Jer 31:34, Mai 4:2, Hi 8:10 **6:46:** Mt 11:27, Lu 10:22, Jo 1:18 **6:47:** Jo 3:15-18, 3:36, 6:40 **6:48:** Jo 6:31-35, 6:58 **6:51:** Jo 3:13, Hi 10:5, 10:10 **6:53:** Mt 26:26-28 **6:56:** 1 Jo 3:24, 4:15-16 **6:57:** Jo 15:4-5, 1 Jo 3:24

gavgavimîn angamra iti. Ezi kamaghira gumazim nan nivafizim api, a nan gavgavimîn ikirimirir angamra itim iniam. ⁵⁸ Dagher kamra, a Godin Nguibam ategha izaghiri. Egha dagher kam, a dagher ian ovaviba fomiram anemegha gin ariaghrezimîn min garir pu. Puvati. Gumazir dagher kam apim, a zurara itir ikirimirir aghuarim iniam.” ⁵⁹ Iesus Kaperneamîn nguibamîn itir God ko migeir dipenimîn aven ikia, egha a gumazamizibar sure gamua akar kam me ganingi.

Iesusin akaba, da zurara itir ikirimirir aghuarim anidi

⁶⁰ Ezi suren gumaziba Iesusin akar kam baregha, egha men avirim kamaghin migia ghaze, “Akar kam e gamima e nighnizir aviribagh ami. Tina akar kam baragham?” ⁶¹ Ezi Iesus uan navir averiamîn aven kamaghin fo, an suren gumaziba puvira akar a mikemezim migia imobi. Ezi a men azara, “Akar kam ti ian nighnizir gavgaviba gasighasisi, o? ⁶² Egh ia Gumazibar Otarimîn ganighti, a nguibar a fomira ikezimîn ua ghuvanaboghti, eghti ia manmaghin nighnigham? ⁶³ Godin Duam uabi, angamra itir ikirimirim gumazamizibagh anidi. Gumazimîn gavgavim tong ian akuraghan kogham. Akar ki ia mikemezir kaba, da Godin Duamîn bizim, da angamra itir ikirimirim ia ganidi. ⁶⁴ Ezi gumazir ian tongin itir maba, me nighnizir gavgaviba nan itir puvati.” (Iesus fomira iza datirighin, a nighnizir gavgavim itir puvatizir gumazibagh fo. Egha a gumazir a isi apanibar dafarim darighamin kam gifo.) ⁶⁵ Egha Iesus ua me migei, “Me nighnizir gavgavim nan itir puvati, ezi bizir kam bagha, ki ia mikeme, ‘Afeziam gavgavim gumazitam danigan koghti, kamaghin gumazir kam na bagh izeghan kogham.’”

⁶⁶ Iesus akar kamîn gun mikemegha givazima, an suren gumazir avirim anetegha ua ghue, egha uam a ko aruir puvati. ⁶⁷ Ezi Iesus kamaghin 12 plan suren gumazibar azara, “Ezi ia? Ia ti uaghan na ategh mangasa?” ⁶⁸ Ezi Saimon Pita an akam ikara, “Ekiam, e tina bagh mangam? Nin akabara, da zurara itir ikirimirir aghuarim anidi. ⁶⁹ Ezi e nighnizir gavgavim ikiava, egha deravira kamaghin fo, ni gumazir Godin damazimîn bar zuegha arazir kuram nin puvatizim, God ua bagha ni ginaba.” ⁷⁰ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Manmaghin ami? Ki uabi ia 12 plan suren gumaziba misefe. Ezi ian tongin itir mav, a duar kuram.” ⁷¹ A Judasin migei, a Saimon Iskariotin otarim, a 12 plan suren gumazibar mav. Iesus fo, Judas gin a isi apanibar dafarim datighti me a misueghti, an aremegham.

7

Judabar Averpenibar Isar Ekiamin Dughiam otozi, Iesus an ganasa zui

¹ Dughiar maba givazima, Iesus Galilin Distrighin aven arui. Afo, Judaba a misueghtima an aremeghasa egha a bagha mizuai. Kamaghin amizima, a ua Judian Distrighin mangan aghua. ² Ezi Judabar Averpenibar Isar Ekiamin Dughiam otivasa roghira izi. ³ Ezi an doziba kamaghin a migia ghaze, “Ni danganir kam ateghiva egh Judian Distrighin mangi. Eghti nin suren gumaziba ingangarir ni amibar ganam. ⁴ Egh gumazitam gumazamiziba bar a gifoghsi, a modogh ingangarim damuan kogham. Egh ni bizir kabar amuava, kamaghin ni uabi isi gumaziba bar men akagham.” ⁵ (An doziba uaghan nighnizir gavgavim an itir puvati, egha akar kam mikeme.)

⁶ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Nan dughiam a tighar izam.

6:62: Mk 16:19, Jo 3:13, Ap 1:9-11, Ef 4:8 **6:63:** 2 Ko 3:6 **6:64:** Jo 6:36, 13:11 **6:65:** Jo 6:44-45
6:69: Mt 14:33, Mk 1:24, Jo 1:49 **7:1:** Jo 5:18 **7:2:** Wkp 23:24, Lo 16:13 **7:5:** Mt 13:55, Mk 3:21,
 Ap 1:14 **7:6:** Jo 2:4, 7:8, 7:30, 8:20

Ezi dughiaba bar, ian dughiar aghuiba. ⁷ Ezi nguazir kamın itir gumazamiziba me ian apanim damuan kogham. Ezi ki men arazir kurar me amibar gun miği. Kamaghın amizi, me nan apanim gami. ⁸ Ia uarira isamın dughiar kam bagh Jerusalemın mangi. Eghti ki, nan dughiam tıghar izam, kamaghın, ki isamın dughiamın mangighan kogham.” ⁹ A kamaghın me mikemegha, egha a Galilin Distrighın ikiavıra iti.

¹⁰ Ezi an doziba ghuegha gıvazıma, Iesus uaghan gın zui. An azenara zuir puvati, a mogomebar zui, ezi gumazamiziba a gıfızir puvati. ¹¹ Ezi isar ekiamın dughiamın, Judabar gumazir ekiaba a bagha garagharui, egha miği, “Gumazir kam managh iti?” ¹² Ezi gumazamiziba uarir tongın a bagha sighsirakaba uariv gei. Marazi ghaze, “A gumazir bar aghuim.” Ezi marazi ghaze, “Puvati, a gumazamizibagh ifari.” ¹³ Egha me Judabar gumazir ekiabar atiati. Kamaghın amizi tav an araziba azenara dav geir puvati.

¹⁴ Ezi isamın dughiar kamın tongın, Iesus Godın dipenimın miriamın aven ghugha egha gumazamizibar sure gami. ¹⁵ Judaba an akar kam barasi, egha me nıghnızir avıribagh amua egha miği, “Manmagh amizi gumazir kam fofızir kaba iti? A suren ghuzir puvati.” ¹⁶ Ezi Iesus kamaghın men akam ikara, “Ki ia ganıngızir akar kam, kar nan akam puvati, kar Godın akam, a na amadazıma ki ize. ¹⁷ Ezi gumazitam

Godın akam bar an gın mangasa ifonge, an akar ki mikemezir kamın mingarim bar a gıfoghıam. Egh a fogham, akar kam Godın ize, o a pura nan nıghnızimın ize. ¹⁸ Gumazir pura uan nıghnızimın miğeim, a uabi uan ziam fasa ifonge. Ezi gumazim a gumazir anemadazimın ziam fasa ifonge, gumazir kam a guızın akabara miği, egha a bizitam gifarir puvati.

¹⁹ “Fomıra Moses Godın Araziba osirigha ia ganıngi. Egha gumazitam ian tongın ikia Moses Osirizir Arazıbar gın zuir puvati. Ia tızim bagh na misueghti ki aremegham?”

²⁰ Ezi gumazamiziba an akam kamaghın a ikara, “Ti duar kuratam ni gapasa! Gumazir manamra ni misueghti na aremegham?”

²¹ Ezi Iesus kamaghın men akam ikara, “Ki mirakelin ingangarir vamıra a gami, ezi ia bar nıghnızir avıribagh ami.* ²² Ezi ia nıghnıgh, Moses mikarzir mogomem aghorir arazim ia ganıngi, ezi ia Sabatın dughiabar uaghan otaribar mikarzir mogomebar ghorı. (Guızbangıra, Moses uabi arazir kam atızir puvati. Arazir kam ian ovavıbar oto.) ²³ Ia Moses Osirizir Araziba deragh a dar gın mangısı, egh ia Sabatın dughiamın otaribar mikarzıbar ghoram. Ezi ki gumazir mam Sabatın dughiamın a gamızıma a ua bar dera, ezi manmagh sua ia nan anıngaghe?† ²⁴ Ia pura damazir kınıbar bizıbar ganıva, da tuisıghan markı. Ia guızın arazimın arazıba deravıra da tuisıgh.”

7:7: Jo 3:19, 15:18-19 **7:11:** Jo 11:56 **7:12:** Mt 21:46, Lu 7:16, Jo 10:19 **7:13:** Jo 9:22, 12:42, 19:38, 20:19 **7:15:** Mt 13:54, Lu 2:47 **7:16:** Jo 3:11, 8:28, 12:49, 14:10 **7:17:** Jo 8:43 **7:18:** Jo 5:41, 5:44, 8:50 **7:19:** Kis 24:3, Lo 33:4, Mt 12:14, Mk 3:6, Ap 7:38, 7:53, Ro 2:21-24 **7:20:** Jo 8:48, 8:52, 10:20

* **7:21:** (7:21) Iesus faragha Betesdan mozir dipamın boroghın ikia mirakelin kam gamıgha, egha datırighın a miği. Ni Jon 5:1-18ın gan. Egha Kisim Bek 31:14-15ın gan. **7:22:** Stt 17:9-13, Wkp 12:3

7:23: Jo 5:8-10, 5:16 † **7:23:** (7:23) Moses Osirizir Arazıba kamaghın miği, amızıtım otarıtım batezımrama, me an gırara dughiabar bora, egha dughiar namba 8ın me otarımın mikarzir mogomem aghorı. Ni gansı, Wok Pris 12:3ın gan. Iesusın dughiamın, me Sabatın dughiamın ingangarıbar anogoroke. Eghti otarıtımın mikarzir mogomem aghoramın dughiam Sabatın dughıatamın otogham, me ingangarir kam damuam. Me ghaze, mikarzir mogomem aghorir arazim uaghan ingangarir mam, egha me guızbangıra ingangarir kam Sabatın dughiam uaghan a gami. **7:24:** Wkp 19:15, Lo 1:16-17, Ais 11:3-4, Jo 8:15, Je 2:1 **7:25:** Jo 5:18

Gumamaziziba foghasa, Iesus a tinara

²⁵ Ezi Jerusalemin gumamazizir maba Iesus amizir bizibar ganigha egha migei, “Manmaghin ami? Kar gumazir kamra, en gumazir ekiaba a misueghtima an aremeghasa, me ifonge. ²⁶ A kara, an azenara migei, ezi me migirigiatam a gamir puvati. Me ti fo, a gumazir kam, God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim? ²⁷ Ezi e gumazir kam in nguibam gifo. Eghti God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim otoghti, gumazitam an nguibam gifoghan kogham.”

²⁸ Ezi Iesus God in Dipenim in ikia egha akam gumamazizibav kiri. Egha a kamaghin dei, “Ia ghaze, ia ti bar na gifo, egha ia nan nguibar ki izezim gifos, o? Ezi, ki uabi uan ifongiam in izezir puvati. Afeziar na amadazim, an akam bar guizbangira. Ezi ia a gifozir puvati. ²⁹ Ezi ki a gifo. Ki a ko itima, a na amadazima ezi ki ize.”

³⁰ Me akar kam baregha egha a isi kalabus darighasa. Ezi an dughiam tighar, kamaghin amizi, gumazitam an suirazir puvati. ³¹ Ezi gumamazizir avirim me nighnizir gavgavim an ikia, egha me migei, “Gumazir God Ua E Iniasa Misevezim otoghiva, a mirakelin aviribar amuti da mirakelin gumazir kam amibagh afiragham ti?”

Me God in Dipenim in garir plisba amangizi me Iesus kalabus darighasa izi

³² Ezi Farisiba me gumaziba barazima me sighsirakaba Iesus amizir bizibav gei. Kamaghin amizi, me ko, God in ofa gamir gumazir ekiaba, me plis in gumaziba amadazima me Iesus in suighasa izi.

³³ Ezi Iesus migei, “Dughiar bar oveghevezim in ki ia ko ikiam, egh ki uamategh Afeziar na amadazim bagh mangam. ³⁴ Eghti ia nguibar ki ikiamim in mangighan kogham. Kamaghin ia na buriam, egh nan apighan kogham.”

³⁵ Ezi Judaba uarir tong in uarira uariv migia ghaze, “A managh mangiti eghti e an ganighan kogham? A ti en gumamazizir kantri Grigh in itiba bagh mangigham, egh Grigh in gumamazizibar sure damuam, o? ³⁶ A ghaze, ‘Ia na buriva, egh ia nan apighan kogham.’ Egha ghaze, ‘Ia nguibar ki ikiamim ia an mangigham kogham.’ Ezi akar kam in mingarim manmak in?”

Iesus, dipar ikirimirir zurara itim anidim, an a migei

³⁷ Ezi isar ekiam in dughiar abuananam, a dughiar bar ekiam. Ezi dughiar kam in Iesus tugha egha pamten diagha kamaghin migei, “Gumazitam kuarim an piri, a na bagh izi egh dipam ramam. ³⁸ Akar God in Akinafarim in itim kamaghin migei, ‘Gumazir nighnizir gavgavim nan itim, a dipar ikirimirir zurara itim anidim, an navir averiam gizivaghiva, egh fashagh iram.’”[†] ³⁹ Iesus God in Duam migei, gumazir nighnizir gavgavim an itiba, me a iniam. Ezi dughiar kam in Iesus ziar ekiam tighar a iniam, kamakin God in Duam tighar izam.

Gumamaziziba uari abiki

⁴⁰ Ezi gumazir maba akar a mikemeziba baregha egha me migei, “Bar guizbangira, gumazir kam a God in akam inigha izir gumazim, God nguazim anemangasa mikeme.”

⁴¹ Ezi marazi ghaze, “A Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim.” Ezi

7:27: Mt 13:55, Mk 6:3, Lu 4:22, Jo 7:41, 9:29 **7:28:** Mt 11:27, Jo 5:32, 5:43, 8:14, 8:26, 8:55 **7:29:** Mt 11:27, Jo 10:15 **7:30:** Mk 11:18, Lu 19:47, Jo 7:44, 8:20, 8:37, 13:1 **7:31:** Jo 2:23, 8:30, 10:42, 11:45, 12:11, 12:42 **7:33:** Jo 13:33, 16:16 **7:34:** Hos 5:6, Jo 8:21, 13:33, 13:36, 17:24 **7:37:** Wkp 23:36, Ais 55:1, Jo 4:10, 4:14, 6:35, MAA 22:17 **7:38:** Ais 12:3, 58:11, Ese 47:1, Sek 14:8 **7:38:** (7:38) God in Akinafarim in aven, akar otevir mam, akar Iesus vez in kam in mikemezi moghin, akar kam ko, aning magh ghuzir puvati. Ni Aisaia 44:3 ko Sindaun 18:4 in gan. **7:39:** Ais 44:3, Jol 2:28, Jo 12:16, 16:7, 20:22, Ap 2:4, 2:17, 2:33 **7:40:** Lo 18:15-18, Jo 1:21, 2:11, 6:14 **7:41:** Jo 1:46, 4:29

marazi ghaze, “Puvati, Gumazir God Uam E Iniasa Misevezir kam, a Galilin otoghan kogham. Puvati. ⁴² Godin Akinafarim kamaghin mikeme, Gumazir God Uam E Iniasa Misevezir kam Atrivim Devitin anabamin otogham, eghti an amebam Betlehemin nguibamin a bategham, nguibar kam Atrivim Devit fomira an ike.” ⁴³ Kamaghin amizi, gumazamiziba nighnizir aviriba Iesusin ikia, egha uarira uari abiki. ⁴⁴ Marazi a isi kalabus darighasa ifonge, ezi gumazitam an suirazir puvati.

Judabar gumazir aruaba nighnizir gavgavim Iesusin ikian aghua

⁴⁵ Ezi Godin Dipenimin garir plisba uamategha Godin ofa gamir gumazir ekiaba ko Farisiba bagha ghu. Ezi me kamaghin me azara, “Manmagh amizima ia Iesusin akua izir puvati?” ⁴⁶ Ezi plisin gumaziba kamaghin me akam ikara, “Gumazitam faragha gumazir kam mikemezi moghin migeir puvati.”

⁴⁷ Ezi Farisiba kamaghin men akam ikara, “A ti uaghan ia gifara? ⁴⁸ E gumazir dapaniba ko Farisiba, ia ti en tongin gumazitamın garima a nighnizir gavgavim an iti, o? Bar puvati. ⁴⁹ Nighnizir gavgavim an itir darasi, ka gumazamizir Moses Osirizir Arazibagh fozir puvatiziba. God ghaze, me ovengam.”

⁵⁰ Ezi Nikodemus, a gumazir kam faragha Iesus bagha ghu, a Farisin mav, a kamaghin me migei, ⁵¹ “En Arazir Moses Osiriziba ti ghaze, e pura gumazitam kotin aven a mikim suam, ni aremegham? Puvati. E faragh an akam baregham, egh an amizir bizim deravira a gifogham.” ⁵² Ezi me kamaghin an akam ikara, “Ni ti uaghan Galilin gumazitam, o? Ni Godin Akinafarimın itir akaba ni bar deravira dar gan, egh ni

uaghan kamaghin fogham, Godin akam inigha izir gumazitam Galilin Distrighin otoghan kogham.”

Me amizir arazir kuram gamizim inigha Iesus bagha izi

⁵³* Ezi gumazamiziba bar uan

8

dipenibar ghue. ¹ Ezi Iesus Olivin mighsiamin ghu. ² Ezi aminim tirazi, ezi bar mizaraghara a ua Godin Dipenimin miriamin aven ghu. Ezi gumazamiziba bar a bagha izi. Ezi an aperaghav ikia men sure gami. ³ Ezi Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba me pam itir amizir mam, me an garima a gumazir igharazim ko akui, ezi me an akua ghua egha a gamima a gumazamizibar damazimin tughav iti. ⁴ Egha me kamaghin Iesus migei, “Tisa, pam itir amizir kam, a gumazir igharazim ko akuima, me an gani. ⁵ Ezi Moses Osirizir Araziba kamaghin migei, e dagiaba fiva kamaghin amir amizim mikintima an aremegham. Ezi ni manmaghin migei.” ⁶ Me ghaze, an akatam mikemeghti, me akar kam bagh akam a gasam. Egha me a gifarasa migirigiar kam gami. Ezi Iesus aviragha uan dafarpuzimin nguazim osiri.

⁷ Ezi me an azangsighavira iti, ezi Iesus tugha egha kamaghin me migei, “Gumazir manam ian tongin arazir kuratam gamizir puvati, a faragh dagiam amizir kam mikinigh.” ⁸ Ezi a uam aviragha nguazimin osiri. ⁹ Me akar kam baregha, egha me bar vaghvagha danganir kam ataghragha zui. Gumazir ghuriba me faragha zui, ezi marazi men gin zui. Ezi Iesus uabira aviragha ikia iti, ezi amizim an damazimin tughav iti. ¹⁰ Ezi Iesus tugha egha kamaghin amizimin azai, “Amizim, gumazir

7:42: 2 Sml 7:12, Sng 89:3-4, 132:11, Jer 23:5, Mai 5:2, Mt 2:5-6, Lu 2:4 7:43: Jo 9:16 7:44: Jo 7:30

7:45: Jo 7:32 7:46: Mt 7:29, Mk 1:22 7:48: Jo 12:42 7:50: Jo 3:1-2 7:51: Lo 1:16-17, 19:15

7:52: Jo 7:41-42 * 7:53: (7:53-8:11) Fofozir gumazir maba kamaghin nighnisi, akar mikovezir

pumuning (*) tongin itim, Jon uabi an osirizir puvati. Gumazir igharazim gin an osiri. Ni Jon 8:13 ko Lo 19:15in gan. 8:1: Lu 21:37 8:5: Wkp 20:10, Lo 22:22-24 8:6: Mt 22:15 8:7: Lo 17:7, Ro 2:1 8:9: Mt 22:22

kaba managh ghue? Gumazir akam ni gasamiba ti puvati?"

¹¹ Ezi amizim migei, "Ekiam, ua gumaziba puvati." Ezi Iesus a migei, "Ki uaghan akam ni gasir puvati. Ni mangi, egh gin uam arazir kuratam damuan marki."

Iesus, a gumazir angazangarim nguazim in itir gumazamizibagh anidim

¹² Egha Iesus ua gumazamizibav gia ghaze, "Ki uabi, ki gumazir angazangarim nguazir kam in itir gumazamizibagh anidim. Gumazim nan gin izi, a mitatem in daruan kogham. Puvati. An angazangarir gumazamizibagh amima me angamra itim, an an aven ikiam."

¹³ Ezi Farisiba akar kam baregha egha kamagh in Iesus migei, "Ni uabi uan ingangariba ko arazibar gun migei. Kamagh in gumaziba nin akar ni mikemezim nighnizir gavgavim an ikian kogham. Nin akam, a pura bizim."

¹⁴ Ezi Iesus men akam kamagh in a ikara, "Guizbangira, ki uabi uan arazibar gun migei. Ezi ki nguibar ki dikavigha izezim ki a gifo, egha ki danganir ki uamategh mangamim, ki a gifo. Kamagh in amizi, gumaziba nan akam nighnizir gavgavim an iki. Ezi ia nan nguibam gifozir puvati. Egha danganir ki gin mangamim, uaghan ia a gifozir puvati. ¹⁵ Ia gumaziba nguazir kam in arazibar me tuisisi. Ki gumazitam in araziba tuisizir puvati. ¹⁶ Eghti ki gumazitam in araziba tuisighi, gumaziba nan akar ki mikemezim nighnizir gavgavim an ikiam. Ki uabira a tuisizir puvati. Afeziar na amadazim, a na ko ingari, kamagh in nan tuisizir arazim bar guizbangira. ¹⁷ Ian Arazir Moses Osiriziba, akam kamagh in

iti, gumazir pumuning akar otevir vamira mikimam, eghti aningin akam a guizbangira. ¹⁸ Ki uabi ki uan araziba ko ingangaribar gun migei, ezi Afeziar na amadazim, a uaghan nan ingangariba ko arazibar gun migei."

¹⁹ Ezi Farisiba kamagh in an azara, "Nin Afeziar ni migeir kam, a managh iti?"

Ezi Iesus kamagh in me ikara, "Ia guizbangira na gifozir puvati. Egha ia nan Afeziam gifozir puvati. Ia na gifoghiva egh uaghan nan Afeziam gifogham." ²⁰ Iesus God in Dipenim in ikia dagiba arazir danganim in boroghira gumazamizibar sure gami. Ezi an dughiam tighari, kamagh in amizi gumazitam an suirazir puvati.

Iesus ghaze, gumazamiziba ki mangamin danganim, me an mangan kogham

²¹ Egha Iesus ua gumazamizibav gia ghaze, "Ki zui. Ia na buriva nan apighan kogham. Ian arazir kuraba ikivira ikiam, eghti ia aremegham. Egh ia ki mangamin danganim, ia an mangan kogham."

²² Ezi Judan gumazir aruaba akar kam baregha egha me uarira kamagh in uariv gei, "Manmagh sua a ghaze, 'Ia danganir ki zuim in mangan kogham?' A ti uabira uabi misueghiva aremegham?"

²³ Ezi Iesus kamagh in me migei, "Ia nguazim in vin itir darasi. Ezi ko, ki pin iti tav. Ia nguazir kam in adarasi. Ezi ki nguazir kam in gumazim puvati. ²⁴ Kamagh in ami, ki ia mikemegha gifa, ian arazir kuraba ikivira ikiam, eghti ia aremegham. Ia kamagh in nighnizir gavgavim nan ikian kogh egh mikim suam, Ki Uabi

8:11: Jo 3:17, 5:14 **8:12:** Ais 49:6, Mt 5:14, Jo 1:4-9, 3:19, 9:5, 12:46 **8:13:** Jo 5:31 **8:14:** Jo 5:31-32, 7:28-29, 9:29 **8:15:** Jo 7:24, 12:47 **8:16:** Jo 5:30, 8:29 **8:17:** Lo 17:6, 19:15, Mt 18:16, 2 Ko 13:1, Hi 10:28 **8:18:** 1 Jo 5:9 **8:19:** Jo 8:55, 14:7, 16:3 **8:20:** Jo 7:30 **8:21:** Jo 7:34-36, 8:24, 13:33 **8:22:** Jo 7:35 **8:23:** Jo 3:31 * **8:24:** (8:24) Kisim Bek 3:14, God Moses ko uaning migia, egha a uabi uan ziam dibora ghaze, "Ki Uabi Ki Kamagh in Iti." Ezi Iesus uaghan kamaghira uabi dibori. Ezi gumazamiziba a migeir akar kam deragha a gifozir puvati. Ni Jon 8:28 ko 8:58 ko 13:19 in ganigh.

Ki Kamaghin Iti, eghti ian arazir kuraba ikivira ikiti ia arimighiram.”*

²⁵ Ezi me an azara, “Ni tina?”

Ezi Iesus me ikara, “Ki tina, ki faraghavira ia mikemegha gifa. ²⁶ Ki ian araziba bagha akar aviriba ki ia mikimasa iti. Egh uaghan ki ian arazir kuraba jasin min da tuisighasa. Ezi gumazir na amadazim, an araziba bar guizbangira. Ezi akar a na mikemezi ki oraghiziba, ki bar dar gun nguazimin gumazamizibav gei.”

²⁷ Me kamaghin fozir puvati, Iesus uan Afeziamin gun me migei. ²⁸ Kamaghin amizi, a kamaghin me migei, “Ia Gumazibar Otaram fiva ter ighuvimin aneguragh, egh ia kamaghin fogh, Ki Uabi Ki Kamaghin Iti. Egh kamaghin fogh, ki uabi uan nighnizimin gin ghua bizitam gamir pu. Puvati. Ki akar Afeziam na mikemeziba, darara gun migei. ²⁹ Afeziar na amadazi ki izezim, a na ko ikiavira iti. Ki zurara bizir a ifongezibagh ami, kamaghin a na ataghizima ki uabira itir puvati.”

³⁰ Ezi gumazamiziba orazima Iesus akar kam mikeme, ezi men avirim nighnizir gavgavim an iti.

Guizin akam gumazamizibar amuti me firighriham

³¹ Ezi Iesus kamaghin Judan nighnizir gavgavim an itibav gia ghaze, “Ia nan akamin suiragh gavgavigh egh ia guizbangira nan suren gumazibar otogham. ³² Egh ia guizin akam gifogham, eghti guizin akam ia damuti ia firighriham.”

³³ Ezi me kamaghin an akam ikara, “E Abrahamin ovaviba. E dughiatamin pura gumazitamin ingangarir gumazir kinibar ikezir puvati. Ezi manmagh sua ni ghaze, ‘Ia firighriham?’”

³⁴ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Bar guizbangira ki ia migei, gumazir arazir kurabagh amiba, me bar arazir kuramin ingangarir gumazir kinibar min iti. ³⁵ Ingangarir gumazir kiniba me zurara anababa ko itir pu. Puvati. Otaramra zurara anabamin aven iti. ³⁶ Eghti kamaghin Otaram ia damuti, ia firighrihiva, egh ia guizbangira firighriham. ³⁷ Ki fo, ia Abrahamin ovaviba. Egha ia nan akam baraghan aghua, kamaghin amizima, ia na misoghasava ami. ³⁸ Ki nan Afeziam nan akazir akabar gun migei. Ezi ia uan afeziam da inizir araziba ia dagh ami.”†

³⁹ Ezi Judaba Iesusin akam ikara, “En afeziam, an Abraham.”

Ezi Iesus me migei, “Ia Abrahamin boriba, kamaghin ia an mirara arazir an amizibar amuam. ⁴⁰ Ki, guizin akar God nan sure gamiziba, ki bar dar gun ia migei. Ezi datirighin ia na misoghasa ifonge. Kar Abrahamin arazim puvati! ⁴¹ Ia uan afeziamin arazim gami.”

Ezi me a migei, “En amebaba pura ikia e batezir pu. Puvati. E afeziar vamira iti, a God.”

⁴² Ezi Iesus kamaghin me migei, “Ezi ki God ko ikegha ize. Ki uabi uan ifongiamin izezir pu. Puvati. God na amadazi ezi iki ize. Kamaghin God guizbangira ian Afeziamra, eghti ia na gifuegham. ⁴³ Ezi manmaghin amizi ia deravira nan akam gifozir puvati? Ia nan akam baraghan aghua, egha bizir kam bangin ia deravira nan akam gifozir puvati. ⁴⁴ Ia uan afeziam Satanin boriba. Egha ia uan afeziamin ifongiamin gin mangasa bar gavgafi. A fomira ikia gumazibav sosi ezi me ariaghiri. Ezi guizbangin arazim an itir puvati, kamaghin a guizbangin arazibar gin zuir puvati. An akar ifavaribagh ami,

8:26: Jo 7:28, 12:49 **8:28:** Jo 3:11, 3:14, 5:19, 5:30, 12:32, Ro 1:4 **8:29:** Jo 8:16, 16:32 **8:30:** Jo 7:31
8:32: Ro 6:14, 6:18, 6:22, 8:2, Je 1:25 **8:33:** Mt 3:9, Lu 3:8 **8:34:** Ro 6:16, 6:20, 2 Pe 2:19 **8:36:** Ro 8:2, Ga 5:1 **8:37:** Jo 5:38, 7:19, 8:40 **8:38:** Jo 3:32, 5:19, 5:30 † **8:38:** (8:38) Fofozir gumazir maba ghaze, e akar kam ti kamaghin a giragham, “Ia bizir ian Afeziam mikemezibara, ia dar amu.” **8:39:** Mt 3:9, Ro 2:28, Ga 3:7, 3:29 **8:40:** Jo 8:26, 8:37 **8:41:** Lo 32:6, Ais 63:16, 64:8 **8:42:** Jo 16:28, 1 Jo 5:1 **8:43:** Jo 7:17, Ro 8:7 **8:44:** Mt 13:38, 1 Jo 3:8, Ju 6

kar an akamra. An akar ifavaribagh amir gumazim, egha guizbangira akar ifavaribar afeziam. ⁴⁵ Ezi ko, ki guizin akam akuri, ezi kamaghin ia nan akam nighnizir gavgavim an itir puvati. ⁴⁶ Ia ghaze, ki ti arazir kuram gami? Ia kamaghin nighnighiva, ia nan arazir kuram azenim datigh. Ezi ki guizin akam akuri, ezi manmagh sua ia nan akam nighnizir gavgavim an itir puvati? ⁴⁷ Godin boriba Godin akaba bar da barasi. Ezi ia Godin boriba puvati, kamaghin ia an akam barazir puvati.”

Iesus ghaze, ki fomira iti, ezi Abraham gin oto

⁴⁸ Ezi Judaba an akam ikara, “E ghaze, ni Samarian gumazir mam, ezi duar kuram ni gapasa. Ezi e nin azai, bizir kam ti guizbangira, o?” ⁴⁹ Ezi Iesus kamaghin akam ikara, “Duar kuram na gapazazir pu. Puvati. Ki uan Afeziamin ziamra fe, ezi ia nan ziam dikabiri. ⁵⁰ Ki uabi uan ziam fer puvati. Ezi gumazir mam nan ziam fasa iti, egha a jas. ⁵¹ Ki guizbangira ia migei, gumazir nan akamin gin zuim, an aremeghan kogham. Bar puvati.”

⁵² Ezi bizir kam in Judaba kamaghin Iesus migei, “E datirighin fo, duar kuram ni gapasa. Abraham aremegha gifa, ezi Godin akam inigha izir gumaziba uaghan ariaghregha gifa. Ezi ni ghaze, gumazir nan akamin gin zuim, an aremeghan kogham? ⁵³ Manmaghin ami? En ovavim Abraham aremegha gifa! Ni ti Abraham gafira, o? Ezi Godin akam inigha izir gumaziba uaghan ariaghre. Ezi ni uabi ghaze, ni bar tinara?”

⁵⁴ Ezi Iesus kamaghin akam ikara, “Ki uabi uan ziam fiti, eghti nan ziam pura bizim. Ezi nan Afeziam, a nan ziam fe. Ezi ia kamaghin migei, a

ian God. ⁵⁵ Egha ia a gifozir puvati. Ezi ko, ki a gifo. Egh ki suam, ‘Ki a gifozir puvati,’ egh ki ian min gumazir ifavarimin otogham. Ki a gifogha givagha, egha ki deravira an akamin gin zui.

⁵⁶ “Ian afeziam Abraham, a nan dughiar ki izamimin ganasa, a bar akonge. Ezi an an ganigha givagha, egha an navim bar dera.” ⁵⁷ Ezi Judaba akar kam baregha egha kamaghin Iesus migei, “Ni 50 plan azeniba puvati. Ni ti Abrahamin ganis, o?” ⁵⁸ Ezi Iesus me migei, “Ki guizbangira ia migei, Abraham tighar otivam, ki fomira, Ki Iti.” † ⁵⁹ Ezi me a ginivasa dagiaba isi. Ezi Iesus uabi modogha egha Godin Dipenimin miriam ategha azenan ghu.

9

Gumazir damazir okavizim in eghaghanim

¹ Egha Iesus ghuavigha gumazir damazir okavizir mam in api. An damazimning okavizi amebam a bate. ² Ezi Iesusin suren gumaziba an azara. “Tisa, tina arazir kuram gami, gumazir kam o an amebam ko afeziam, ezi kamaghin an damaziba okavizi amebam a bate?”

³ Ezi Iesus kamaghin akam ikara, “Gumazir kam arazir kuram gamizir puvati, egha an amebam ko afeziam uaghan arazir kuratam gamizir puvati. God kamagh sua, bizir gumazir kam in otozim, gumazamiziba an ganiva fogham, Godin ingangarim azenara men oto. Kamaghin an damaziba okavizi amebam a bate. ⁴ Ezi datirighin aruem ikiavira itima, e gumazir na amadazi ki izezim an ingangarim damuam. Aminim pirasava roghira izi, ezi gumaziba ingangaritam damighan kogham. ⁵ Dughiar ki nguazir kam in itim, ki

8:46: 2 Ko 5:21, 1 Pi 2:22, 1 Jo 3:5 **8:47:** Jo 10:26-27, 18:37, 1 Jo 4:6 **8:48:** Mk 3:21-22, Jo 7:20
8:50: Jo 5:41, 7:18 **8:51:** Jo 5:24, 6:40, 6:47, 11:26 **8:52:** Sek 1:5, Hi 11:13 **8:53:** Jo 4:12 **8:55:** Jo 7:28-29 **8:56:** Lu 10:24, Hi 11:13 **8:58:** Ais 43:13, Jo 1:1, Kl 1:17, MAA 1:8 † **8:58:** (8:58) Ni akar Jon 8:24 in itimin gan. **8:59:** Jo 10:31 **9:2:** Kis 20:5, Ese 18:20, Lu 13:2-4 **9:3:** Jo 11:4 **9:4:** Jo 4:34, 5:17, 5:20, 11:9, 12:35, 17:4 **9:5:** Mt 5:14, Jo 1:5, 1:9, 3:19, 8:12, 12:35

gumazir angazangarim nguazimın itir gumazamizibagh anıdim.”

⁶ İesus kamaghın mikemegha egha nguazim giparigha egha nguazim sara veregha, egha gumazimın damazim gati. ⁷ Egha İesus kamaghın a mıgei, “Nı mangıva Siloamın mozir dı pam guruegh.” (Ziar kam Siloam, an mıngarım kamaghın ghu, “Amada.”) Ezi gumazir damazir okavırızim ghua rue. Egha uamategha iza, biziba bar deravıra dar gari.

⁸ Gumazir kam faragha dagıaba uabi danıngasa gumazamizibagh inge, ezi gumazamizir avırıba an gani. Datırıghın men marazi ko an boroghın itir darazi, me ghaze, “Gumazir kamra, a faragha apiav ikia dagıaba bagha gumazibagh inge?” ⁹ Egha marazi ghaze, “Are, gumazir kamra.” Ezi marazi ghaze, “Puvati. A gumazir kamın mırarara, egha a ıghara.” Ezi gumazir kam uabi ghaze, “Kar kırara.” ¹⁰ Ezi me an azara, “Manmaghın amızıma nın damazimning dera?”

¹¹ Ezi a kamaghın men akam ikara, “Gumazir kam an ziam İesus, a nguazim ko dı pam veregha nan damazimning gati. Egha na mıgei, ‘Nı Siloamın mozir dı pamın mangıgh egh ruegh.’ Ezi kı ghua ruezıma nan damazimning dera, ezi kı deravıra bizıbar gari.” ¹² Ezi me an azara, “Gumazir kam managh iti?” Ezi a mıgei, “Kı fozir puvati.”

¹³ Egha me gumazir faragha damazıba okavırızir kam me a inıgha Farısıba bagha zui. ¹⁴ Ezi dughıar İesus nguazir beghneazımın ingarigha gumazımın damazimning gamızı a garım, kar Sabatın dughıam. ¹⁵ Ezi kamaghın Farısıba uam an azai, “Nın damazimning manmaghın amıgha dera?”

Ezi a kamaghın me mıgei, “A nguazir beghneazım isa nan damaz-

imning gatızı, ezi kı rue, egha kı bizıba deravıra dar gari.”

¹⁶ Ezi Farısın maba ghaze, “Gumazir kam a Sabatın dughıamın arazıbar gın zuir puvati. Kamaghın e fo, God gumazir kam amadızı puvati.” Ezi marazi ghaze, “Manmagh amızı gumazir arazir kuram itim mirakelın kabar amıgham.” Egha me uari abıkı.

¹⁷ Egha Farısıba ua faragha gumazir damazıba okavırızir kamın azangısısı, “Nı ghaze, gumazir kam nın damazimning akırı, ezi kamaghın nı manmaghın nıghnısı, a gumazir manmaghıra garım?” Ezi gumazir kam kamaghın me akam ikara, “A Godın akam inıgha ızir gumazir mam.”

¹⁸ Bar guızbangıra, faragha gumazir kamın damazimning okafi, egha datırıghın an damazimning kúiaghırı. Ezi Judan gumazir aruaba bizir kam nıghnızir gavgavım an ikian aghua. Egha kamaghın me gumazir kamın amebam ko afezıamın dıagha ghaze, gua ızı. ¹⁹ Ezi anıng ızıma me kamaghın anıngın azai, “Ka tı guan borımra? Dughıar amebam a batezim, an damazimning okavıgha iti, gua kamaghın mıkememe, o? Ezi manmagh amızıma a datırıghın gari?”

²⁰ Ezi an amebam ko afezıam kamaghın men akam ikara, “Ga fo, kar gan borım. Ezi dughıar amebam a batezim, an damazimning okavıgha iti, ga uaghan a gıfo. ²¹ Ezi datırıghın an damazimning manmaghın kúiaghırı, ga uaghan fozir puvati. Ezi tına an damazimning kúi, ga uaghan fozir puvati. İa an azaragh. An asegha gıfa. A uabi ua bagh mıkimam.” ²² An amebam ko afezıam Judabar atıatıgha, egha kamaghın mıgırıgıar kam gamı. Me fo, Judaba faragha kamaghın akam mısoke, gumazıtam kamaghın mıkim suam, “İesus a Gumazir God Uam E İnıasa Mısevezır kam,” eghtı me an anogoreghtı a ua God ko mıgeır

dipenimîn aven ikian kogham. ²³ Ezi kamaghîn gumazir kamîn amebam ko afeziam ghaze, “An asegha gîfa. Ia an azangsigh.”

²⁴ Egha gîn me ua gumazir faragha damaziba okavîzim dia, egha a miġia ghaze, “Ni Godîn damazimîn guizîn akam mikimsi egh akar dikirîzim damigh. E fo, gumazir ni mikemezir kam, an arazir kurabagh amir gumazim.”

²⁵ Egha a kamaghîn akam ikara, “An arazir kurabagh amir gumazim o puvati, ki kamaghîn fozir puvati. Egha bizir vamîra, ki a gîfo, ki faragha damazimning okafi, egha datirighîn nan damazimning kuiaghiri.” ²⁶ Ezi me uam an azara, “A manmaghîn ni gami? A manmaghîn nin damazimning akiri?”

²⁷ Ezi a kamaghîn men akam ikara, “Ki ia mikemegha gîfa, ezi ia oraghan aghua. Ia manmagh sua dughiar aviribar oraghasa? Ia ti uaghan an suren gumazibar otivasa, o?”

²⁸ Ezi Farisiba dibovibar kamaghîn gumazir kam miġei, “Nirara an suren gumazim. E Mosesîn suren gumaziba. ²⁹ E kamaghîn fo, God akam Moses ganġi. Ezi gumazir kam, e fozir puvati, a nguibar manamîn oto.”

³⁰ Ezi gumazir faragha damaziba okavîzir kam, a kamaghîn men akam ikara, “Ia akar bar igharazim miġeima, ki diġavir kuram gami! Gumazir nan damazimning akirizir kam, ia ghaze ia gîfozir puvati, a nguibar manamîn oto. ³¹ E fo, God gumazir arazir kurabagh amiba barazir puvati. Gumazitam Godîn ziam fîva egh an ifongiamîn gîn mangiti, eghti God a baragham. ³² Bar fomîra iza datirikin, gumazitamîn damazimning okavizi amebam a batezi, ezi gîn gumazir mam an damazimning akirizi, e eghaghanir katam e a baraghizir puvati. ³³ God

gumazir kam amadaghan koghai, a bizitam damighan kogham.”

³⁴ Farisiba me akar kam baregha egha kamaghîn an akam ikara, “Manmagh ami? Arazir kuram bar ni avara, dughiar nin amebam ni batezimîn tugha egha iza datirikin. Ezi ni ti en sure damuasa, o?” Egha me a batoghezima a zui.

Gumazir nighnizir gavgavim itir puvatiziba, me mati men damaziba okafi

³⁵ Iesus orazima me gumazir kam batoke, ezi a ghua a buri. Egha a batogha kamaghîn a miġei, “Ni Gumazibar Otarim nighnizir gavgavim an ti, o puvati?”

³⁶ Ezi a kamaghîn an akam ikara, “Gumazir Ekiam, Gumazibar Otarir kam a tina? Ki nighnizir gavgavim an ikisi, kamaghîn ni na mikim, a tina.”

³⁷ Ezi Iesus a miġei, “Ni an ganigha gîfa. A gumazir datirighîn ni ko miġeim.”

³⁸ Ezi gumazir kam miġei, “Ekiam, ki nighnizir gavgavim iti.” Egha Iesusîn guamîn tevimning apirigha an ziam fe.

³⁹ Ezi Iesus ghaze, “Ki gumazamizibar araziba tuisighasa ki ize. Ki kamagh sua, gumazir damaziba okavigha itiba me ganam, ezi gumazir gariba, men damaziba okavigham. Bizir kam bagha, ki nguazir kamîn ize.”

⁴⁰ Farisîn maba me Iesusîn boroghira ikia akar kam baraki. Egha an azara, “Ni kamaghîn e mikimasa, e ti uaghan damaziba okafi, o?”

⁴¹ Ezi Iesus kamaghîn me miġei, “Ian damaziba okavizi, ia arazir kurabar osimtîziba puvatighai. Egha ia ghaze, ‘En damaziba gari.’ Kamaghîn amizîma ian arazir kurabar osimtîzim ikiavîra iti.”

9:24: Jos 7:19, 1 Sml 6:5 9:29: Jo 8:14 9:31: Jop 35:12, Sng 34:15, 66:18, Snd 15:29, Ais 1:15, Jer 11:11, Mai 3:4, Sek 7:13 9:33: Jo 9:16 9:34: Sng 51:5, Jo 9:2 9:35: Mt 14:33, 16:16, Mk 1:1, 1 Jo 5:13 9:37: Jo 4:26 9:39: Mt 13:11-15, Jo 3:17, 5:22, 8:15-16, 12:47 9:40: Mt 15:14, 23:26, Ro 2:19
9:41: Jo 15:22-24

10

Iesus, a sipsipbagh eghuvir gumazir aghuim

¹ Egha Iesus ua kamaghin miġei, “Bar guizbangira ki ia miġei, gumazim sipsipbar divazimin tiar akamin aven zuir puvatigha, egha tuavir igharazimin divazimin iki-avkinigha egha aven ghua, a mati okimakiar gumazim egha gumazir igharaz darazir biziba isim. ² Ezi gumazir tiar akamin aven zuim, a sipsipbagh eghuvir gumazim. ³ Tiar akamin garir gumazim a gumazir kam bagha tiam kui. Ezi sipsipba an tiarim barasi. Ezi a vaghvaghera uabi uan sipsipbar ziabar diava egha men akua azenan zui. ⁴ A uan sipsipbar akua azenan ghugha, egha a uabi men faragha zui. Ezi sipsipba an tiarim barasi. Kamaghin me an ġin zui. ⁵ Me gumazir igharazibar ġin zuir puvati. Me gumazir igharazibar tiaribagh fozir puvati. Kamaghin ami, gumazir igharazim men dimti, sipsipba an aregham.” ⁶ Iesus akar isin zuimin me mikeme, ezi me akar kamın mingarim, me a ġifozir puvati.

⁷ Kamaghin amizi, Iesus ua kamaghin me miġei, “Ki bar guizbangira ia miġei, ki uabi, ki sipsipba aven zuir tiar akam. ⁸ Gumazir nan faragha izeziba, me bar okimakiar gumaziba egha gumazibar biziba isir gumaziba. Ezi sipsipba me barazir puvati. ⁹ Ki uabi ki tiar akam. Ezi gumazitam na bagh iziva egh divazimin aven mangighti, God an akurvaghham. Eghti an aven mangighiva egh azenan izam, egh daruva dagheba iniam.

¹⁰ “Okimakiar gumazim, a sipsipba okimiva me misoghtima me arimighiram, egh me gasighasighasa izi. A bizir igharazitam damuasa izir puvati. Ezi ko, ki ia angamra itir ikirimirim iniasa, ki ize, eghti

ikirimirim aghuarim guizbangira ia gizivaghham.

¹¹ “Ki uabi ki sipsipbagh eghuvir gumazir aghuim. Egha sipsipbagh eghuvir gumazir aghuim, a uan sipsipbar akurvaghshi me bagh aremegham. ¹² Ezi gumazir dagiar ingangarimra amim, a guizbangira sipsipbagh eghuvir gumazim puvati, a sipsipbar ghuavim puvati. Egha a sipsipbar garima afiar atiar mam izima, a sipsipba ategh arimangigham. Eghti afiar atiam sipsipbar amiva egh men agintighti me tintinibar mangegham. ¹³ Gumazir kam uan ivezim iniasavira ingara iti. A guizbangira sipsipbagh nighnizir puvati. Kamaghin, a sipsipba ategh arimangigham.

¹⁴⁻¹⁵ “Ki uabi ki sipsipbagh eghuvir gumazir aghuim. Afeziam na ġifozima, ki Afeziam ġifozu moghira ki uan sipsipbagh fo, ezi nan sipsipba na ġifo. Ezi ki sipsipbar akurvaghshi, me bagh aremegham. ¹⁶ Ki sipsipin maba uaghan iti, da divazir kamın sipsipba puvati. Ezi ki sipsipin kaba uaghan men aku izam, eghti me nan tiarim baragham. Eghiva me bar sipsipin okuruar vamira ikiti, eghti sipsipbagh eghuvir gumazir vamira bar me geghuvam.

¹⁷ “Ki kamagh sua, ki ua dikavigh angamra ikiam, kamaghin ki aremeghasa ifonge. Kamaghin ami, Afeziam bar na ġifonge. ¹⁸ Gumazitam na misueghti ki aremeghan kogham. Puvati. Ki uabi nan ifongiamın ki aremegham. Ki oveghamin gavgavim ikia, egha uaghan ua dikavamin gavgavim iti. Nan Afeziam kamaghin damuasa na mikeme.”

¹⁹ Judaba akar kam baregha egha ua uari tuiragha okoroar pumuning iti. ²⁰ Egha gumazir aviriba ghaze, “Duar kuram a gapasa, ezi an onгани.

10:4: Jo 10:27 **10:6:** Jo 16:25 **10:8:** Jer 23:1-2, Ese 34:2-3 **10:9:** Sng 118:20, Jo 14:6, Ef 2:18
10:11: Sng 23:1, Ais 40:11, Ese 34:11-23, Jo 15:13, Hi 13:20, 1 Pi 2:25, MAA 7:17 **10:12:** Sek 11:16-17, Ap 20:29 **10:16:** Ais 56:8, Ese 34:23, 37:22-24, Jo 11:52, Ef 2:14, 1 Pi 2:25 **10:17:** Ais 53:7-8, 53:12, Fl 2:8-9, Hi 2:9 **10:18:** Jo 2:19, 5:26, 6:38, 14:31, 19:11, Ap 2:24, 2:32 **10:19:** Jo 7:43 **10:20:** Jo 7:20, 8:48, 8:52

Manmagh sua ia an akam barasi?"
 21 Ezi marazi ghaze, "Akar kam, a duar kuram gapazazir gumazim in akam puvati. Eghti duar kuram manmaghin gumazir damazim okavizim akirigham?"

Judaba me Iesus in apanim in iti

22 Ezi dughiar kam in, isar ekiam in dughiam Jerusalem in oto. Kar dughiar me fomira God in Dipenim ginighnigha ghaze, dipenir kam a God baghavira itir dipenim. Ezi datirigh in me dughiar kam ginighnisi. An orangtizim in dughiam in oto. 23 Ezi Iesus God in Dipenim in ikia Solomon in Azuarim in aven arui. 24 Ezi Judaba iza anekuvagha egha kamagh in an azara, "Dughiar manamra ni deravira e mikimam, ni bar tinara? Ni gumazir kamra, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, egh ni deravira e mikim."

25 Ezi Iesus kamagh in men akam ikara, "Ki ia mikemegha gifa, ezi ia nighnizir gavgavim nan ikian aghua. Ki ingangariba bar uan Afeziam in ziam in dagh ami, ezi ingangarir kaba nan gun migia ian akakasi, ki tinara. 26 Egha ia nan sipsipba puvati, kamagh in amizima ia nighnizir gavgavim nan itir puvati. 27 Nan sipsipba nan tiarim barasi, ezi ki me gifozi, me nan gin izi. 28 Ki zurara itir ikirimirir aghuarim me ganidi, eghti me ovengan kogham. Bar puvati. Eghti gumazitam nan dafarim in me batueghan kogham. 29 Nan Afeziam me isa na ganingi. Egha an gavgavim bar ekevegga, bizir igharazibar gavgaviba, bar dagh afira. Kamagh in amizi gumazitam an dafarim in me batueghan kogham. 30 Ezi ki uan Afeziam ko, ga gumazir vamiran min iti."

31 Judaba akar kam baregga egha me ua a ginivasa dagiaba isi. 32 Ezi Iesus kamagh in me migei, "Nan Afeziam na mikemezi, ki ingangarir aghuir aviribagh amima ia dar gani. Egha, ia ingangarir kabar manamra nighnigha egha dagiaba na ginivasa?"

33 Ezi Judaba kamagh in an akam ikara, "E ingangarir aghuitam ginighnigha egha dagiaba fi ni mikinasa, puvati. Ni God in danganim iniasa, kamagh in e dagiaba ni mikinasa. Ni pura gumazir kinim, egha ni kamagh in migia ghaze, ni uabi ni God."

34 Ezi Iesus kamagh in men akam ikara, "Ian Arazir Moses Osirizim in aven, akar kam iti, 'God ghaze, 'Iarara godba.'" 35 Fomira God akar kam in gun gumazibav keme, egha me migia ghaze, me godba. Ezi e fo, God in Akinafarim in itir akam zurara ikivira ikiva, igharagha otoghan kogham. 36 Ezi ko, Afeziam uabi na misefe, egha na amadzima ki nguazim in ize. Egha ki ghaze, 'Ki God in Otarim,' ezi manmagh sua ia ghaze, 'Ni God in danganim iniasa?'

37 "Ki uan Afeziam in ingangarim damuan koghti, eghti ia nighnizir gavgavim nan akam in ikian marki. 38 Ezi ki an ingangarim gami. Ezi ia nan akam nighnizir gavgavim an ikian aghuaghiva, egh ia nighnizir gavgavim nan ingangarir ki amibar iki. Eghti ia deravira fofoziba ko nighniziba kamagh in da ini, Afeziam nan aven iti, ezi ki Afeziam in aven iti."

39 Egha me uam an suighasava amima, ezi a men tong in suiaghrigha ghu.

40 Egha Iesus uamategga ghua Jordan in dipam abigha vong in ghu. Egha ghua danganir Jon fomira

10:21: Sng 94:9, 146:8, Jo 9:6-7, 9:32-33 10:24: Ap 3:11, 5:12, Lu 22:67 10:25: Jo 3:2, 4:26, 5:36, 10:38 10:26: Jo 6:64, 8:45-47, 1 Jo 4:6 10:27: Jo 8:47, 10:3-4, 10:14 10:28: Jo 3:16, 6:37-39, 17:11-12, 18:9 10:29: Jo 14:28, 17:2, 17:6 10:30: Jo 17:11, 17:22 10:31: Jo 8:59 10:33: Wkp 24:16, Mt 26:65, Jo 5:18 10:34: Sng 82:6 10:35: Mt 5:18 10:36: Jo 3:17, 5:17-18, 6:27, 9:35-37 10:38: Jo 14:10-11 10:39: Lu 4:30, Jo 8:59 10:40: Jo 1:28

gumaziba ruezimin oto, egha a danganir kamın iti. ⁴¹ Ezi gumamazir aviriba a bagha izi. Egha me ghaze, “Guizbangira, Jon gavgavim uan akam daningasa mirakelin arazitam gamizir puvati. Egha akar Jon gumazir kamın gun mikemeziba, da bar guizbangira.” ⁴² Ezi dughiar Iesus danganir kamın itim, gumamazir aviriba nighnizir gavgavim an iti.

Iesus Judian Distrigh ko Jerusalemın nguibamın ghuzima, gumazir aruaba a misueghti an aremeghasa

11

(Sapta 11-12)

Lasarus aremegha gifa

¹ Gumazir mam Lasarus, an arei. A Betanin nguibamın gumazim. Betanin nguibam, Maria uan avenamebam Marta aning itir nguibam.*

² (Marian kamra, a mughuriar aghuim zuir borem isa Ekiamın dagarimning ginge, egha uan dapanir arizibar anedisi. Datirighın an dozim Lasarus arei.) ³ Ezi an amizimning Iesus bagha akam amada, “Ekiam, gumazir ni bar ifongezim, an arei.”

⁴ Ezi Iesus oregha, egha kamaghın migei, “Kar gumazim aremegh bar givaghamin arimariam puvati. Kar gumamazibar amuti me Godın gavgavimın ganıva egh ziar ekiam a daningam. Ezi tuavir kamra, Godın Otarim uaghan ziar ekiam iniam.”

⁵ Iesus bar Marta ko an afumim ko Lasarus, me gifonge. ⁶ Ezi a Lasarusın arimariamın akam baregha, egha ua dughiar pumuningın nguibar a itir kamın ikiavira iti.

⁷ Egha a gın suren gumazibav gei, “E uamategh Judian Distrighın mangam.”

⁸ Ezi suren gumaziba a migia ghaze, “Tisa, boghımra Judian Distrighın

itir gumaziba, me dagıaba fi ni mikinasava ami. Ezi ni uamategh Judian Distrighın mangasa, a?”

⁹ Egha Iesus kamaghın men akam ikara, “Dughiar vamıra aruem ti 12 plan auan gari, o? Gumazim aruemın aruava, nguazir kamın angazangarimın garava, kamaghın an asaghpora irir puvati. ¹⁰ Ezi gumazim dimagarimın aruava, a ganamin angazangariba puvati, kamaghın an asaghpor irigham.”

¹¹ Iesus kamaghın migia, egha gın ua me migei, “En roroam Lasarus an akui. Ezi ki mangıva a damighti a dikavigham.”

¹² Ezi suren gumaziba akar kam baregha egha kamaghın migei, “Ekiam, a dakuighıva, an arimariam gıvagham.” ¹³ Suren gumaziba me kamaghın fozir puvati, Iesus ghaze, Lasarus aremegha gifa. Me ghaze, Iesus Lasarusın migia ghaze, a puram akui.

¹⁴ Ezi datirighın Iesus deravıra kamaghın me migia ghaze, “Lasarus an aremegha gifa. ¹⁵ Ezi ki ia ginighnisi, egha ki fo, bizir kam ia damuti, ia nighnizir gavgavim ikiam. Kamaghın, ki a ko dughiar kamın ikezir puvatigha, egha ki bar akonge. Egh datirighın, e a bagh mangam.”

¹⁶ Iesus mikemegha gıvazıma, ezi Tomas an ziar mam Fufuzim, a kamaghın suren gumazir igharazıbav gei, “E uaghan uan Tisa ko mangıva, egh a ko ovengam.”

Iesus ghaze, Ki uabi, ki gumazir gumamazıbagh amıma me ua dikavım, egha ki uabi, ki gumazir ikirimirir zurara itim anıdim

¹⁷ Ezi Iesus uan suren gumaziba ko ghuava Betanin nguibamın boroghın zui, egha kamaghın oraki, Lasarus 4 plan dughıabar mozimın ike. ¹⁸ Betanin nguibam a Jerusalemın boroghın iti, tuavımın ruarım a 3 plan kilomitan tu. ¹⁹ Ezi Judian

10:42: Jo 7:31 11:1: Lu 10:38-39 * 11:1: (11:1) Maria ko Marta, aning Lasarusın amizimning.
11:2: Mt 26:7, Mk 14:3, Jo 12:3 11:3: Jo 11:36 11:4: Jo 9:3, 11:40 11:8: Jo 8:59 11:9: Jo 9:4-5
11:10: Jo 12:35, 1 Jo 2:11 11:11: Mt 9:24 11:16: Mk 14:31 11:18: Mt 21:17

gumazamizir aviriba iza Marta ko Marian gara iti. Aningın dozımın ovevem bagha, me aningın akurvaghamin miğirigiar tabav kimti aningın navimning deraghasa, me ize. ²⁰ Ezi Marta orazima Iesus izi, ezi a Maria ataghizi a dipenimın itima a ghua tuavimın Iesus bato.

²¹ Egha Marta kamaghın Iesus miğei, “Ekiam, ni kagh ikezi, nan dozım aremeghan koghai! ²² Ezi ki uaghan fo, ni datirighın bizitam bagh Godın azaraghti a ni danigam.”

²³ Ezi Iesus a miğei, “Nin dozım ua dikavigham.”

²⁴ Ezi Marta a miğei, “Ki fo, a nguazım gıvaghamin dughiamın dikavigham, dughiar gumazamiziba bar dikavamim.”

²⁵ Ezi Iesus a miğei, “Ki uabi, ki gumazir gumazamizibagh amima me ua dikavim, egha ki uabi, ki gumazir ikirimirir zurara itim anıdim. Gumazitam, niğhnizir gavgavim nan ikıva aremeghıva, an angamra ikivıra ikiam. ²⁶ Ezi gumaziba bar angamra ikia egha niğhnizir gavgavim nan iti, me aremeghan kogham. Puvati. Me angamra iki mamaghıra ikiam. Ni niğhnizir gavgavim akar kabar iti, o puvati?”

²⁷ Ezi Marta kamaghın Iesus miğei, “Are, Ekiam! Ki niğhnizir gavgavim ikia fo, ni Godın Otarım. Ni gumazir kam God nguazımın ni amangasa mikeme, Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim.”

Iesus Lasarusın apangkuvigha egha azi

²⁸ Marta kamaghın mikemegha, egha ghua uan avenamebam Marian dia. Egha nimıra Marian kuarım gatıgha kamaghın a miğei, “Tisa a ize, egha ni bagha azai.” ²⁹ Ezi Maria kamaghın oregha, egha zuamıra dikavigha Iesus bagha ghu. ³⁰ (Iesus tıghar nguıbamın otıvam. A danganir Marta faragha a batozi naghıra

iti.) ³¹ Ezi Judaba Marian apangkuvigha egha a ko dipenim iti, egha an garima a zuamıra dikavigha azenan ghu. Ezi me an gın zui. Me ghaze, a ti aziasa mozimın zui.

³² Ezi Maria ghua Iesus itir danganir kamın oto, egha Iesus bato. Egha a Iesusın suemningın boroghıra tevımning apırigha, egha kamaghın a miğei, “Ekiam, ni ti kagh ikezi, nan dozım aremeghan koghai.”

³³ Ezi Iesus Marian garima an azi. Egha a Judan Marian gın izezıbar garima me uaghan azi. Egha a bar men apangkuvigha egha uaghan aziasava amı. ³⁴ Egha a me miğei, “Ia managh anefa?”

Ezi me a miğei, “Ekiam, ni izi ganıgh.”

³⁵ Ezi Iesus azia teriba iri. ³⁶ Ezi Judaba an ganıgha egha kamaghın uariv gei, “Munagh gan. A gumazir kam bar a gifonge.”

³⁷ Egha marazi ghaze, “A gumazir damaziba okaviziba akırizıma me ua gari. Egh a gumazir kamın akurazi an aremeghan koghai. A ti manmagh sua an akuraghan aghua?”

Iesus Lasarus gamizıma a ua dikafi

³⁸ Ezi Iesus ua bar oseme, egha a ghua mozimın oto. Mozir kam a dagıar mozim me miğhsıamın an ingari. Ezi dagıar ekiar mam an tiar akam avara. ³⁹ Ezi Iesus ghaze, “Ia dagıam puegh munagh amadagh.”

Ezi Marta, a gumazir aremezımın amızım, a kamaghın Iesus miğei, “Ekiam, an kuam 4 plan dughıabar mozimın ike. An mughuriar kuram otıvam.”

⁴⁰ Ezi Iesus a miğei, “Ki faragha ni mikemegha gıfa, ni niğhnizir gavgavim ikıva, egh ni Godın gavgavir ekiamın ganam.”

⁴¹ Egha me dagıam puegha munagh amadazi, Iesus kogha overıamın gara egha kamaghın miğei, “Afezıam, ni na barası, kamaghın

amizima ki ni minaba. ⁴² Ki fo, ni zurara na barasi. Ezi ki gumazir kagh tuivighav itibagh nighnigha, egha kamaghin ifonge, me kamaghin fogh suam, ni na amadazi ki ize. Kamaghin ki akar kam gami.”

⁴³ Iesus mikemegha givagha, egha a pamtem dia ghaze, “Lasarus, ni azenan izi.” ⁴⁴ Ezi Lasarus ua dikavigha egha azenan ize. An sueba ko aghariba ko guam, me inimin da nomke.

Ezi Iesus kamaghin me migei, “Ia inim adeghe, egh an ateghti, a daru.”

Gumazir dapaniba Iesus misueghti an aremeghasa akam misoke

(Matyu 26:1-5 ko Mak 14:1-2 ko Luk 22:1-2)

⁴⁵ Ezi Judan gumazamizir iza Maria ko itiba, men avirim Iesus amizir bizir kamın ganigha egha kamaghin nighnizir gavgavim an iti.

⁴⁶ Ezi men marazi Farisiba bagha ghuegha bizir Iesus amizir kamın me migei.

⁴⁷ Kamaghin amizi, ofa gamir gumazir ekiaba ko Farisiba, me Judan kotin aven itir gumaziba bar men diagha iza uari akuvagha egha kamaghin me migei, “E manmaghin damuam? Gumazir kam mirakelin avirim gami! ⁴⁸ E kamaghin aneteghti an arazir kam damuvira ikiti, eghti gumazamiziba bar nighnizir gavgavim an ikiam. Eghti Romın gumazir ekiaba iziva en Godın Dipenim ko en adarasi saram asighasigham.”

⁴⁹ Ezi men tongin gumazir mam, an ziam Kaiafas, an azenir kamın ofa gamir gumazir ekiabar dapanim. A kamaghin me migei, “Ia fofoziba bar puvati. ⁵⁰ Ia ti arazitam gifozir puvati, a ian akurvagham. Puvatightima, en adarazi bar ovegham.”

⁵¹ Kaiafas uabi uan nighnizimın akar kam mikemezir puvati. A azenir kamın ofa gamir gumazir ekiabar dapanimın iti. Egha an arazir Godın

akam inigha izimın mirara migia ghaze, Iesus a Judabar akurvaghisi aremegham. ⁵² Ezi Iesus Judabar akurvaghisivira aremeghan kogham. Puvati. A Godın borir tintinibar itiba bagh aremegh me akuvaghti me vamiran otogham. ⁵³ Ezi dughiar kamın ghuava gumazir aruaba Iesus misueghtima an aremeghasa tuaviba buria egha akabar kiri.

⁵⁴ Kamaghin amizi Iesus Judabar tongin uabi azenim gatigha aruir puvati. Egha a nguibar kam ategha egha a ghua gumaziba itir puvatizir danganim boroghira itir nguibar mamın iti. Nguibar kam, an ziam Efraim. Ezi a uan suren gumaziba ko, me nguibar kamın iti.

⁵⁵ Ezi God Israelbagh Itazir Dughiamın isar ekiam roghira ize. Kamaghin tintinimın nguibabar gumazamiziba Jerusalemın ghua, Godın damazimın uari zuasa ghue.

⁵⁶ Egha me Iesus bagha ruiavira iti. Me Godın Dipenimın miriamın aven tuivighav ikia, egha me uarir tongin kamaghin uarir azangsisı, “Ia manmaghin nighnisi? A ti izi isar ekiamın dughiamın ganam, o puvatigham?”

⁵⁷ Ezi gumazir aruaba ko Farisiba me gumazamizibav kemegha gifa, gumazitam danganir Iesus itim gifogh, egh me mikemegh. Eghti me an suiragh kalabus darighasa.

12

Maria mughuriar aghuim zuir borem Iesusın dagarimning ginge

(Matyu 26:6-13 ko Mak 14:3-9)

¹ Ezi 6 plan dughiaaba ikiavira itima, ezi God Israelbagh Itazir Dughiamın isar ekiam otivasa. Ezi dughiar kamın Iesus Betanin nguibamın ghu. Betani a Lasarusın nguibam, a gumazir Iesus mozimın a gamizima a ua dikavizim. ² Ezi me nguibar kamın Iesusın ziam fasa dagheba isai. Ezi Marta dagheba tui. Ezi Lasarus,

11:45: Jo 4:48, 7:31 **11:46:** Lu 16:31 **11:50:** Jo 18:14 **11:51:** Stt 50:20 **11:52:** Ais 49:6, Jo 10:16, 17:21, Ef 2:14-17, 1 Jo 2:2 **11:53:** Jo 5:18 **11:54:** 2 Sto 13:19, Jo 4:1-4, 7:1 **11:55:** 2 Sto 30:17, Jo 2:13, 5:1, 6:4, Ap 21:26 **11:56:** Jo 7:11 **12:1:** Jo 11:1, 11:43 **12:2:** Lu 10:40 **12:3:** Lu 7:37-38, 10:38-39, Jo 11:2

a gumazir Iesus ko dakozimîn api-aghav ikia apibar mav. ³ Ezi Maria, mughuriar aghuim zuir borem, a misevir mamîn ikia bar izivagha, egha a bar dikirigha egha an ivezim bar pin ko. Egha an a inigha iza Iesusin dagarimning ginge, egha uan dapanir arizimîn anedisi. Ezi borer kamîn mughuriar aghuim dipenim bar akoro. ⁴ Ezi an suren gumazir mam, a Judas Iskariot, a gumazir kam a gîn Iesus isa apanibar agharim gati, a kamaghîn migei, ⁵ “Manmagh sua e borer kam isa 300 silvan dagiaba bagh anemangan aghua, eghti e an dagiaba inighiva gumazir onganarazibar aningam?” ⁶ Judas onganarazir gumazibagh nighnizir puvati, egha a kamaghîn migei. Puvati. An okimakiar gumazim. Egha Iesusin adarazir dagiabar mitarim an gara iti, egha dughiar maba a da okei. ⁷ Ezi Iesus akar kam baregha egha kamaghîn migei, “Amizir kam atakigh! Eghti a bizir an amizir kamîn nighnizim ikivira iki mangi dughiar ki aremeghti me na mozim datigham. ⁸ Gumazir onganaraziba ia ko ikivira ikiam. Eghti ko, ki ia ko zurara ikivira ikian kogham.”

Ofa gamir gumazir ekiaba Lasarus misueghti an aremeghasa, akam misosi

⁹ Ezi Judan avirir ekiam oregha me fo, Iesus Betanin nguibamîn iti. Ezi me a bagha izi. Me Iesusin ganasavira izir puvati. Me fo, Iesus faragha Lasarus mozimîn a gamizima a ua dikafi. Ezi me uaghan Lasarusin ganasa. ¹⁰ Kamaghîn ofa gamir gumazir ekiaba uaghan Lasarus misueghti an aremeghasa akam misosi. ¹¹ Me fo, Judan aviriba Iesus Lasarus gamizir bizim ginighnisi, egha me ofa gamir gumazir ekiaba ategha akirim ragha me gasara, egha me nighnizir gavgavim

Iesusin iti. Bizir kam bagha me Lasarus misoghasava ami.

Iesus atrivimîn min Jerusalemîn aven zui

(Matyu 21:1-11 ko Mak 11:1-11 ko Luk 19:28-40)

¹² Ezi gumazamizir aviriba God Israelbagh Itazir Dughiamîn isar ekiamîn ganasa iza Jerusalemîn iti. Boghinaronra Iesus Lasarusin dipenimîn ame. Ezi datirighîn gumazamiziba kamaghîn oraki, Iesus roghira iza Jerusalemîn otivasa. ¹³ Ezi me uan agharibar okavir aghuabar suigha ghua tuavimîn Iesus bativasa, egha me kamaghîn dei,

“Godin ziam fi!

Gumazir Ekiamîn ziamîn izir kam, God deravira a damu.

A Israelbar Atrivim!”

¹⁴ Egha Iesus donkin mam inigha egha a gaperagha zui. Godin Akinafarim bizir kamîn gun migei,

¹⁵ “Ia Saionîn nguibamîn gumazamiziba, ia atiatingan marki.

Ia gan. Ian Atrivim a izi.

A donkin igiam gaperagha izi.”

¹⁶ An suren gumaziba, me dughiar kam akar kamîn mingarim gifozir puvati. Egha gîn God ziar ekiam isa Iesus ganigha givazima, ezi me akar Godin Akinafarimîn itim ginirigha egha me fo, a Iesusra migei. Egha me ua bizir gumaziba Iesus gamizim ginighnisi.

¹⁷ Lasarus aremegha egha mozimîn itir dughiam, gumazamizir avirim Iesus ko ikia egha Iesusin garima, a Lasarus mozimîn an diagha a gamizima a ua dikafi. Ezi datirighîn gumazamizir kaba, Iesus amizir bizir kamîn gun migiavira iti. ¹⁸ Ezi gumazamiziba orazima a mirakelin kam gami, ezi kamaghîn

me ghua tuavimîn a bato. ¹⁹ Ezi Faris-iba ganigha, egha me uarir tongîn kamaghîn uariv gei, “Ia an gan! Bizir e damuamin kam, a datirighîn otoghan kogham. Gumazamiziba bar ghua an gîn zui.”

Grighîn marazi Iesusîn ganasa

²⁰ Ezi dughiar kamîn, gumazamiziba isar ekiamîn Godîn ziam fasa Jerusalemîn ghuavanabo, ezi men tongîn, Grighîn marazi uaghan iti. ²¹ Egha Grighîn gumazir kaba Filip bagha ize. (Filip a Betsaidan nguibamîn gumazim, a Galilin Distrighîn iti.) Egha me kamaghîn a mîgei, “Gumazir ekiam, e Iesusîn ganasa ifonge.” ²² Ezi Filip ghua Andru mikeme. Egha Andru, Filip ko aning ghua Iesus mîgei.

²³ Ezi Iesus kamaghîn aningîn akam ikara, “Dughiar Gumaziba Otarim ziar ekiam iniamim, an otogha gifa. ²⁴ Kî guizbangîra ia mîgei, wîtin ovizitam nguazim girigh egh aremeghan koghîva, a uabîra ikiam. Egh an aremegh, a uam aghungîva egh wîtin ovizir avîriba misîvam. ²⁵ Gumazir uabîra uan mikarzim gifongezim, an aremegham. Ezi gumazir nguazir kamîn ikia uabî uan mikarzim aghuazim, an angamra itir ikîrimîrimîn suiragh mangî zurara ikîvîra ikiam. ²⁶ Ezi gumazir nan ingangarim damuasa ifongezim, a nan gîn izi. Egh nguibar kî itim, nan ingangarir gumazim uaghan na ko ikiam. Ezi gumazir nan ingangarim gamim, Afeziam ziar ekiam a danîngam.”

Iesus uan ovevem mîgei

²⁷ Ezi Iesus ua kamaghîn mîgei, “Datirighîn nan navim bar osemegha nîghnîzir avîriba iti. Egha kî manmagh mikîmam? Kî ti kamagh

mikîmam, ‘Afeziam, nî bizir na bativamim batokegh?’ Puvati. Kî kamaghîn mikîman kogham. Osîmtîzir dughiar kamîn otivim, a na bativam. Bizir kam bagha kî ize. ²⁸ Afeziam nî uan ziam damuti, an ekefegh!”

Iesus mikemegha gîvazîma, ezi tiarir mam Godîn Nguibamîn zaghîra ghaze, “Kî uan ziam gamizîma an ekevegha gifa, eghti kî ua kamaghîn damuam.” ²⁹ Ezi gumazamizir roghîra tughav itiba, me tiarir kam baraki, egha me kamaghîn mîgei, “Ararim dagara!” Ezi marazi ghaze, “Enselin mam a mîgei!”

³⁰ Ezi Iesus kamaghîn akam ikara, “Akar ia datirighîn oraghazir kam, a nan akurvaghasa izezir puvati. A ian akurvaghasa ize. ³¹ Datirighîn God nguazir kamîn gumazamizibar araziba tuisîgham. Egh nguazir kam gativazir gumazir dapanim Satan a batuegham. ³² Datirighîn kî nguazimîn iti, ezi gîn me na fegh ter ighuvimîn na aguragham, eghti dughiar kamîn kî gumazamiziba bar me damuti me na bagh izam.”* ³³ (Iesus mîgirîgiar kam gamua egha arazir an ovengamimîn gun mîgei.)

³⁴ Ezi gumazamiziba kamaghîn an akam ikara, “E kamaghîn Moses Osîrîzir Arazibar akam baraki, God Uam E Inîasa Mîsevezir Gumazim otogh, egh a ikî mamaghîra ikiam. Egha manmagh sua nî ghaze, ‘Me Gumazibar Otarim fegh ter ighuvimîn aneguragham?’ Gumazibar Otarir kam, a bar tinara?”

³⁵ Ezi Iesus kamaghîn me mîgei, “Dughiar ovezimîn angazangarim ian tongîn ikiam. Datirighîn angazangarim ian ikiavîra iti, ezi ia angazangarimîn aven daru. Puvatighîti, mitatem ia avaragham. E fo,

12:21: Lu 19:3, 23:8, Jo 1:44 **12:23:** Jo 13:31-32, 17:1 **12:24:** 1 Ko 15:36 **12:25:** Mt 10:39, 16:25, Mk 8:35, Lu 9:24, 17:33 **12:26:** Jo 14:3, 17:24, 1 Te 4:17 **12:27:** Sng 6:3, 42:5, Mt 26:38, Lu 12:50, 22:53, Jo 18:37 **12:28:** Mt 3:17 **12:29:** Ap 23:9 **12:30:** Jo 11:42 **12:31:** Mt 12:29, Lu 10:18, Jo 9:39, 14:30, 16:11, Ap 26:18, Ef 2:2 **12:32:** Jo 3:14, 8:28, Ro 5:18, Hi 2:9 * **12:32:** (12:32) Iesus ghaze, “Gumaziba na fegh ter ighuvimîn na aguragham.” Tuavir kamra, God a feghti an an Nguibamîn mangî, egh bar pîn ikiam. Nî Filipai 2:9-11in gan. **12:33:** Jo 18:32 **12:34:** Sng 89:4, 89:36, 110:4, Ais 9:9, 53:8, Ese 37:25, Dan 2:44, 7:14, Mai 4:7 **12:35:** Jer 13:16, Jo 1:9, 7:33, 8:12, 11:10, Ef 5:8, 1 Jo 2:10-11 **12:36:** Ef 5:8

gumazim mitatemín arui, a fozir puvati, a managh zui. ³⁶ Angazangarim datirighín ia ko ikiavira iti, eghti ia nighnizir gavgavim angazangarimín iki. Kamaghín ia angazangarimín gumamazibar mín otivigham.”

Judan gumazir avirim nighnizir gavgavim Iesusin itir puvati

Iesus gumamaziba ko mikemegha givagha, egha me ategha ghua men modo. ³⁷ Me an garima a mirakelin avirim gami. Ezi me nighnizir gavgavim an itir puvati. ³⁸ God kamagh sua, an akam inigha izir gumazim Aisaian akam guizbangira otogham. Aisaia kamaghín mikeme,

“Ekiam, tina en akam nighnizir gavgavim an iti?

Egha tina Ekiamín garima, a uan gavgavim an aka?”

³⁹ Kamaghín amizi me nighnizir gavgavim Iesusin ikian aghua. Ezi bizir kamín mingarim, Aisaia uaghan akar igharazim an osiri. A kamaghín mígei,

⁴⁰ “God kamagh sua, me bizitamín ganan koghiva, egh me naviba akamín mingarim gifoghan kogham.

Egh me navibagh iragh egh ua na bagh iziti, ki me damighti me ua deraghan kogham.

Kamaghín God men damazibagh amizi da okafi, ezi me gari puvati.

Egha men nighnizibagh amizi me ongani.”

⁴¹ Aisaia Iesusin angazangarim ko gavgavimín ganigha, kamaghín an an gurara mígei. ⁴² Guizbangira, gumazir dapanir avirim uaghan nighnizir gavgavim Iesusin iti. Egha me Farisibar atiatigha, egha uan nighnizir gavgavimín gun mígeir

puvati. Me atiatigha ghaze, Farisiba men anogoreghti me ua God ko mígeir dipenimín aven ikian kogham. ⁴³ Gumaziba men ziaba fasa me bar ifonge, egha God men ziaba fasa me ifongezir puvati.

Akar Iesus mikemezim, a gumamazibar araziba tuisigham

⁴⁴ Ezi Iesus kamaghín diagha ghaze, “Gumazir nighnizir gavgavim nan itim, a nighnizir gavgavim narara itir puvati. A nighnizir gavgavim Afeziar na amadazi ki izezim uaghan an iti. ⁴⁵ Ezi gumazir nan garim, a uaghan Afeziar na amadazi ki izezimín gari. ⁴⁶ Ki kamagh sua, gumazir nighnizir gavgavim nan itiba, me bar mitatemín ikian kogham. Bizir kam bagha ki angazangarimín mín nguazir kamín ize.

⁴⁷ “Gumazitam nan akam baregha egha nan gín zuir puvati, ki jasin mín a tuisighan kogham. Ki nguazimín gumamazibar jasin ikiasa izezir puvati. Ki men akurvaghasa ize.

⁴⁸ Ezi gumazim akirim na gasara egha nan akam inizir puvati, a kot iti, eghti jas a tuisigham. Akar ki mikemezim, a nguazim givaghamin dughiamín an an araziba tuisigham.

⁴⁹ Ki uabi uan nighnizimín mígeir puvati. Afeziam na amadazi ki ize. A uabi akaba bar na mikeme, ezi ki dar gun mígei. ⁵⁰ Ezi ki fo, Afeziamín akam a gumamazibagh amima, eghti gín me zurara itir ikirimirir aghuarim iniam. Kamaghín ami, akar ki mikemezir kaba bar, ki Afeziam na mikemezi moghin ki dagh ami.”

Iesus kamaghín suren gumazibav mígia ghaze, a me ategh ua Afeziam bagh mangan

12:37: Jo 2:11 **12:38:** Ais 53:1, Ro 10:16 **12:40:** Ais 6:9-10, Mt 13:15 **12:41:** Ais 6:1 **12:42:** Jo 7:48, 9:22 **12:43:** Jo 5:44 **12:44:** Mt 10:40, Mk 9:37, 1 Pi 1:21 **12:45:** Jo 14:9 **12:46:** Jo 3:19, 8:12, 9:5, 9:39, 12:35 **12:47:** Jo 3:17, 5:45, 8:15, 8:26 **12:48:** Lo 18:19, Mk 16:16, Lu 10:16, Hi 4:12 **12:49:** Lo 18:18, Jo 8:38, 14:10 **12:50:** Jo 8:26-28

13

(Sapta 13-17)

Iesus uan suren gumazibar dagariba rue

¹ Dughiar kam, God Israelbagh Itazir Dughiam a gurumizaraghan otivam. Ezi Iesus fo, a mangamin dughiam otozi, a nguazir kam ategh uan Afeziam bagh mangasava ami. A uan gumazamizir nguazir kam in itiba a fomira bar me gifonge, egha me gifueghavira ikia ghua an areme.

² Ezi guaratizir kam in me apa iti. Satan faragha nighnizir Iesus isi apanibar agharim darighamim isa Judasin navim gatigha gifa. Judas, a Saimon Iskariotin otarim.

³ Iesus kamaghin fo, Afeziam bizibar amuamin gavgavim bar a isa a ganingi. A uaghan kamaghin fo, God anemadazi a ize, egh a ua God bagh mangam. ⁴ Kamaghin amizima Iesus dagher dakozim ategha dikafi, egha uan korotiar ruarim suegha, egha taulin mam inigha uan ivariam ike. ⁵ Egha dipam itarir mam ginge, egha maghira uan suren gumazibar dagariba ruegha, egha taulin a uan ivariam amighrizimin da adisi. ⁶ Egha a Saimon Pita bagha ize. Ezi Pita an azara, "Ekiam, nirara nan dagariba ruam?"

⁷ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, "Bizir ki amim, ni datirighin a gifozir puvati. Egh ni gin a gifogham."

⁸ Ezi Pita a migei, "Ni nan dagariba ruan marki. Bar marki!"

Ezi Iesus kamaghin akam ikara, "Ki nin dagariba rueghan koghtima, eghti ni na ko ikian kogham."

⁹ Ezi Saimon Pita a migei, "Ekiam, ni kamaghin nan dagaribara ruan marki. Ni nan dagariba ko dafariba ko dapanim sara, bar da ruam!"

¹⁰ Ezi Iesus a migei, "Gumazir ruegha givazim, a zue, a ua ruan marki. A pura dagaribara ruegh egh bar zuegham. Ezi ia bar moghira zuegha givagha iti. Ezi ian gumazir vamira, a zuezir pu." ¹¹ (Iesus gumazir a isi apanibar agharim darighamim, an a gifogha gifa. Kamaghin a ghaze, "Ia bar moghira zuezi, ezi ian vavira zuezir puvati.")

¹² Iesus men dagariba ruegha givagha, egha uan korotiar ruarim uam anerugha egha ua ghua uan dapiamin danganim gaperu. Egha kamaghin men azai, "Ia, ki ia bagha amizir bizir kam in mingarim gifo, o?"

¹³ Ia 'Tisa' na garigha egha 'Ekiam' na garisi. Guizbangira, ki Tisa egha ki ian Ekiam. Egha bar deragha ia kamaghin migei. ¹⁴ Ki, ian Ekiam ko ian Tisa, egha ki ian dagariba rues. Ezi ia uaghan uarira uarir dagariba ruegh. ¹⁵ Ki arazim ian akazi, ezi ia uaghan arazir ki datirighin ia gamizir kamra damu. ¹⁶ Ki guizbangira ia migei, ingangarir gumazir kinitam uan Ekiam gafirazir puvati. Ezi akam inigha izir gumazitam, a gumazir anemadazir a ghuzim gafirazir puvati. ¹⁷ Ezi datirighin ia arazir ki amizir kam in mingarim gifogha gifa, kamaghin ia deraghvira an gin mangiva, egh ia bar akuegham.

¹⁸ "Ki bar ia migeir puvati. Ki gumazir ki ua bagha misevezibagh fo. Egha ki kamaghin fo, akar Godin Akinafarimin itim, a guizbangiram otivam. Akar kam kamakin 'Gumazir na ko dagheba apim, nan apanimin oto.' ¹⁹ Bizir kam tighar otivam, ezi ki datirighin ia mikemegha gifa. Eghti kamaghin a gin otoghamin dughiam, ia kamaghin nighnizir gavgavim iki fogh, Ki Uabi Ki Kamaghin Iti." ²⁰ Ki guizbangira ia migei, gu-

13:1: Mt 26:2, Jo 7:30, 12:23, 15:13, 17:1, 17:11, Fl 2:8, 1 Jo 3:16 **13:2:** Lu 22:3, Jo 13:27 **13:3:** Mt 28:18, Jo 3:35, 16:28, Ap 2:36, 1 Ko 15:27, Hi 2:8 **13:4:** Lu 22:27, Fl 2:7-8 **13:6:** Mt 3:14 **13:8:** 1 Ko 6:11, Ef 5:26, Ta 3:5, Hi 10:22 **13:10:** Jo 6:64, 6:70-71, 15:3 **13:13:** Mt 23:8-10, Lu 6:46, 1 Ko 8:6, 12:3, Fl 2:11 **13:14:** Mt 20:28, Lu 22:27, Ro 12:10, Ga 6:1-2, 1 Pi 5:5 **13:15:** Mt 11:29, Fl 2:5, Kl 3:13, 1 Pi 2:21, 1 Jo 2:6 **13:16:** Mt 10:24, Lu 6:40, Jo 15:20 **13:17:** Mt 7:24, Je 1:25 **13:18:** Sng 41:9

13:19: Jo 14:29, 16:4 * **13:19:** (13:19) Ni akar Jon 8:24 in itimin gan. **13:20:** Mt 10:40, 25:40, Mk 9:37, Lu 9:48, 10:16

mazir manam ingangarir gumazir ki amadazim inigh, egha deravira a gami, gumazir kam na inigha egha deravira na gami. Egha gumazir na inizim, a Godin na amadazi ki izezim a ini.”

Judas Iesus isi apanibar agharim darigham.

(Matyu 26:20-25 ko Mak 14:17-20 ko Luk 22:21-23)

²¹ Iesus mikemegha gifa, ezi an navim bar a baseme. Egha bighavira kamaghin migei, “Ki guizbangira ia migei, ian tav na isiva gumazir nan apanim gamibar agharim darigham.”

²² A kamaghin mikemezi, an suren gumaziba vaghvagha uari uarir gari. Me fozir puvati, Iesus tina migei.

²³ Egha suren gumazibar mav, gumazir Iesus bar ifongezim, a bar Iesusin boroghira iti. ²⁴ Ezi Saimon Pita benim akuigha egha a migei, “Ni an azaragh, a tina migei?”

²⁵ Ezi suren gumazir kam uan dapanim isa Iesusin afarizim boroghiram atigha, egha kamaghin an azara, “Ekiam, ni tina migei?”

²⁶ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Ki dagher otevir kam inigh egh diparsizim darugh, egh gumazitam daningam. A gumazir kamra, ki a migei.” Egha a dagher otevim isa diparsizim garu, egha Judas ganingi, a Saimon Iskariotin otarim. ²⁷ Ezi Judas dagher kam inigha givazima, ezi dughiar kamra Satan an navir averiamin aven ghua a gapasa. Ezi Iesus kamaghin a migei, “Bizir ni damuasa ifongezim, ni zuamira a damigh!” ²⁸ Gumazir dakozimin apiaghav itiba, me bar akar Iesus Judasin mikemezir kam baregha, egha me akamin mingarim gifozir puvati. ²⁹ Judas dagiabar mitarimin gari. Ezi marazi ghaze, Iesus ti isar ekiam bagha bizibagh ivezasa a

mikeme, o a mangi biziba gumazir onganarazibar aningam. ³⁰ Ezi Judas dagher otevir kam inigha givagha, egha zuamira azenan ghu. Ezi aminim pirizi mitatem otogha gifa.

Iesus arazir igiam suren gumazibagh anidi

³¹ Judas azenan ghugha givazima, ezi Iesus migei, “Datirighin Gumazibar Otarimin ziar ekiam azenan oto. Ezi God uan Otarim isa gumazamizibar akazi Otarim me damuti me fogham, God ziar bar ekiam iti.

³² Eghti God uabi uan Otarim isi gumazamizibar akaghti me fogham, Gumazibar Otarim ziar ekiam iti. Egh God zuamira a damigham.

³³ Nan boriba, dughiar otevimra ki ia ko ikiam. Eghti ia na buriam. Ki Judabav mikemezi moghin, akar kamra ki ua ia migei, ia danganir ki mangamim, ia an mangan kogham.

³⁴ Ezi datirighin ki arazir igiam ia ganidi, a kamakin, ia uari uarigh ifongegh. Ki bar ia gifonge, ezi kamaghira ia uari uarigh ifongegh. ³⁵ Ia uari uarigh ifongeghti, gumaziba bar arazir kamnin ganigh fogh suam, ia nan suren gumaziba.”

Iesus ghaze, Pita akirim ragh a gasaragham

(Matyu 26:31-35 ko Mak 14:27-31 ko Luk 22:31-34)

³⁶ Ezi Saimon Pita kamaghin Iesusin azara, “Ekiam, ni managh mangam?”

Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Nguibar ki mangamim, ni datirighin nan gin an mangighan kogham. Egh ni gin nan gin izam.”

³⁷ Ezi Pita an azara, “Ekiam, manmagh amizima ki datirighin nin gin mangighan kogham? Ki ni bagh aremeghasa ifonge.”

³⁸ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Ni ghaze, ni ti na bagh aremegham? Ki guizbangira ni migei,

13:21: Mt 26:21, Mk 14:18, Lu 22:21, Jo 12:27, Ap 1:17, 1 Jo 2:19 **13:23:** Jo 19:26, 20:2, 21:7, 21:20, 21:24 **13:27:** Lu 22:3, Jo 6:70, 13:2 **13:29:** Jo 12:6 **13:31:** Jo 12:23, 14:13, 1 Pi 4:11 **13:32:** Jo 17:5 **13:33:** Jo 7:34 **13:34:** Wkp 19:18, Jo 15:12, 15:17, 1 Pi 1:22, 1 Jo 2:7-8, 3:23, 4:21, 2 Jo 5 **13:35:** 1 Jo 2:5, 4:20 **13:36:** Jo 7:34, 21:18-19, 2 Pi 1:14 **13:37:** Mt 26:33-35, Mk 14:29-31, Lu 22:33-34

tuarim tighar akegham, eghti ni dughiar pumuningin ko mikezimn kamaghin mikimam, ni na gifozir puvati.”

14

Jesus, an Afeziam bagha zuir tuavim

¹ Ezi Jesus ua kamaghin uan suren gumazibav gei, “Ia nighnizir aviribar amuva osiman marki. Ia nighnizir gavgavim Godin ikiva, egh uaghan nighnizir gavgavim nan iki. ² Nan Afeziamin dipenimin danganir aviriba iti, ezi ki mangiva ia bagh danganibar kiram. Bizir kam guizbangira puvatizi, ezi ki ia mikemeghan koghai. ³ Ki mangiva ia bagh danganim akirighiva, egh ua izi ia inigh mangiti ia na ko ikiam. Egh nguibar ki ikiamim, ia uaghan na ko an ikiam. ⁴ Ezi ia nguibar ki zuim, ia an tuavim gifogha gifa.”

⁵ Ezi Tomas a migei, “Ekiam, e fozir pu, ni managh zui, kamaghin e manmaghin tuavir ni zuim gifogham?”

⁶ Ezi Jesus kamaghin a migei, “Ki uabi ki tuavim, egha ki guizin akamin mingarim, egha ki ikirimirir aghuimin mingarim. Ezi gumazitam tuavir igharazimin Afeziam bagh mangigham kogham. Puvati. Kirara ki Afeziam bagha zuir tuavim. ⁷ Eghti ia na gifoghiva, egh uaghan nan Afeziam gifogham. Ezi datirighin tugha ghua, ia nan Afeziam gifogha, egha an gari.”

⁸ Ezi Filip ghaze, “Ekiam, ni Afeziam en akagh, eghti e uan damazibar an ganika, eghti e ua nin azangan kogham.”

⁹ Ezi Jesus a migei, “Filip, dughiar ruarimin ki ia ko iti, ezi ia ti na gifozir puvati? Gumazim nan gari, an Afeziamin gari. Ezi manmagh sua ni ghaze, ‘Ni Afeziam en akagh’?”

¹⁰ Filip, ni ti nighnizir gavgavim iki fogh suam, ki Afeziamin aven itima Afeziam nan aven iti? Akar ki ia migeiba, ki uan nighnizimin dav geir puvati. Afeziar nan aven itim, a uabi uan ingangarim gami. ¹¹ Ia nighnizir gavgavim akar kamn iki, ki Afeziamin aven iti, ezi Afeziam nan aven iti. Puvatighi, ia nan ingangarir ki amibagh nighnigh, eghti ingangarir kaba ian nighnizir gavgavibar amuti da gavgavigham. ¹² Ki bar guizbangira ia migei, gumazir nighnizir gavgavim nan itim, a uaghan ki amir ingangarir kabar amuam. Ki uan Afeziam bagh mangam, kamaghin amizi, ingangarir ekier gumazir kam damuamiba, da ingangarir ki amibagh afiragham. ¹³ Ki kamagh sua, Afeziam ziar ekiam uan Otarimin ingangarimin a iniam. Kamaghin ia nan ziamin biziba bagha azaraghti, ki dar amuam. ¹⁴ Ia nan ziamin bizitam bagh nan azangsighti, ki a damuam.”

Jesus ghaze, a Godin Duam amadaghti a izam

¹⁵ Egha Jesus ua kamaghin migei, “Ia bar na gifueghiva, egh ia deravira nan akaba baragh dar gin mangam. ¹⁶ Eghti ki Afeziamin azangsighti, a gavgavim ia daningamin Akurvazir mam ia bagh anemangam. Eghti a ia ko iki mamaghira ikiam. ¹⁷ Ezi Akurvazir kam a Godin Duam, a guizin akam migeir Duam. Ezi nguazir kamn gumamazibiba me an ganighan koghiva, egh a gifoghan kogham, kamaghin me a inighan kogham. Ezi iarara, a ia ko iti, egh a ian navir averiabar aven ikiam. Kamaghin ia a gifo.

¹⁸ “Ki ia ateghti ia uarira ikian kogham, mati borim amebam ko

14:1: Jo 14:27, 16:33 **14:2:** Jo 13:33, 13:36 **14:3:** Jo 12:26, 17:24, Ap 1:11, 1 Te 4:17 **14:6:** Jo 1:4, 1:17, 8:19, 8:32, 10:9, 11:25, Ro 5:1-2, Hi 9:8, 10:20 **14:7:** Jo 8:19 **14:9:** Jo 12:45, Kl 1:15, Hi 1:3
14:10: Jo 7:16, 8:28, 10:38, 12:49, 14:24, 17:21-23 **14:11:** Jo 5:36, 10:38, 14:20 **14:12:** Mt 21:21, Mk 16:16-20, Lu 10:17 **14:13:** Mt 7:7, Lu 11:9, Jo 15:7, 15:16, Je 1:5, 1 Jo 3:22 **14:15:** Jo 14:21-23, 15:10, 15:14, 1 Jo 5:3 **14:16:** Jo 14:26, 15:26, 16:7, Ro 8:15, 8:26 **14:17:** Mt 10:20, Jo 16:13, Ro 8:26, 1 Ko 2:14, 1 Jo 2:27, 4:6 **14:18:** Mt 28:20, Jo 14:3, 14:28 **14:19:** Jo 16:16, 1 Ko 15:20

afeziam puvatizi moghin. Puvati. Ki ua ia bagh izam. ¹⁹ Dughiar ovezimın nguazimın gumazamiziba ua nan ganam koghām. Eghti ia nan ganam. Ki angamra iti, eghti kamaghin ia uaghan angamra ikiam. ²⁰ Ezi dughiar kamın ia kamaghin foghām, ki uan Afeziamın aven iti, ezi ia nan aven iti, mati ki ian aven iti moghin. ²¹ Ezi tina nan akam baragha egha an gin zui, gumazir kam a bar na gifonge. Egha gumazir na gifongezim, nan Afeziam a gifueghām. Eghti ki uaghan a gifueghām, egh ki uabi isıva an akaghām.”

²² Iesus kamaghin mikeme, ezi Judasın ıgharazim (a Judas Iskariot puvati) a kamaghin Iesusın azara, “Ekiam, manmagh su ni uabi isıva en akaghasa, egha ni uabi isıva nguazimın gumazamizibar akaghan aghua?”

²³ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Gumazitam na gifueghıva, egh deraghvıra nan akamın gin mangam. Eghti nan Afeziam bar gumazir kam gifueghām. Eghti ga ıziıva a ko iki mamaghıra ikiam. ²⁴ Gumazim na gifongezir puvati, a deravıra nan akamın gin zuir puvati. Ezi akar ia oraghizir kam, ka nan akam puvati. Kar Afeziamın akam, a na amadazi ezi ki ize.

²⁵ “Dughiar ki ia ko ikiavıra itim, ki bizir kabar gun ia mikeme. ²⁶ Ezi Gavgavim ia Danıngamin Akurvazir Gumazim, a Godın Duam. Ezi nan ziamın, Afeziam anemadaghti a izam. A biziba bar ian sure damuam. Eghti akar ki ia mikemeziba, a ian sure damuti ia uam a dagh nıghnıghām.

²⁷ “Ki ia ataghraghasa, egha ki navir amırızim ia ganıdi. Ezi nan navir amırızir ki ia ganıdim, a

nguazimın gumaziba anıdi moghin puvati. Kamaghin amizıma, ia nıghnızir avırıbar amuva egh osıman marki, egh atiatingan marki. ²⁸ Ezi ia akar ki ia ganıngızir kam baregha gıfa, ‘Ki ia ategha egha ki zui, egh ki ua ia bagh izam.’ Egh ia bar na gifueghti, eghti akar kam ia damuti ia bar akueghām. Afeziamın gavgavim bar ekevegha egha nan gavgavim gafıra, kamaghin, ki uan Afeziam bagha zui. ²⁹ Ki kamagh sua, bizir kam gin otoghti, eghti ia an ganıgh nıghnızir gavgavim nan iki. Kamaghin ki datırıghin bizir kam tıghar otivamin dughiamın, ki an gun ia mıgei.

³⁰ “Nguazir kam gativazir gumazir dapanim, a na gativamin gavgavıba puvati. Egha a datırıghin ızı. Kamaghin amizi, ki ua mıgırıgıar avırıba ia mikıman koghām. ³¹ Ki kamagh sua, nguazimın gumazamizıba kamaghin fogh, ki bar Afeziam gifonge, egha ki bizir Afeziam na mikemezıbara dagh ami. Ia dikavıgh, danganir kam ategh, e mangam.”

15

Iesus a guızbangıra wainın ikarzımın mın iti

¹ Ezi Iesus ua kamaghin mıgei, “Ki uabi ki guızbangıra wainın ikarzımın mın iti. Ezi nan Afeziam a wainın azenimın ghuavim. ² Ezi nan agharir ber puvatızıba, Afeziam vaghavagha dar ghora da makuri. Egha agharir ovızıba itıba, Afeziam vaghavagha a dar ghora da otefi. A ghaze, da zuegh ikıva, egh gin da bıva ovızir avırıba ikiam, kamaghin a dar ghorı. ³ Ia zuegha gıfa. Akar kam ki ia ganıdi, a ia gamıma ia zue. ⁴ Ia nan porogh, eghti ki ian poroghām. Ezi wainın ikarzımın agharım, a ikarzımın poroghan koghıva, egh a ban koghām. Kamaghıra, ia nan

14:20: Jo 10:38, 14:10, 17:21-26 **14:21:** Jo 14:15, 14:23, 15:10, 16:27, 1 Jo 2:5, 5:3 **14:22:** Ap 10:41-42 **14:23:** Mt 18:20, Jo 14:15, 2 Ko 6:16, Ef 3:17, 1 Jo 2:24, MAA 3:20 **14:24:** Jo 5:19, 5:38, 7:16, 12:49 **14:26:** Lu 24:49, Jo 14:16, 15:26, 16:13, 1 Jo 2:20, 2:27 **14:27:** Jo 14:1, 16:33, Fl 4:7, Kl 3:15
14:28: Lu 24:51, Jo 14:3, 14:12, 14:18, 16:28, 20:17, Fl 2:6 **14:29:** Jo 13:19, 16:4 **14:30:** Jo 12:31, 16:11, Ef 2:2 **14:31:** Mt 26:46, Jo 10:18, 12:49, Ph 2:8, Hi 5:8 **15:2:** Mt 3:10, 15:13 **15:3:** Jo 13:10, 17:17, Ef 5:26, 1 Pi 1:22 **15:4:** Jo 6:56, Kl 1:23, 1 Jo 2:6

poroghan kogh, ia uaghan ban kogham.

⁵ “Ki uabi ki wainin ikarzim, ezi ia wainin aghariba. Ezi gumazim nan porozi, ezi ki an poro, a zurara bava ovizir aviriba iti. Ezi ia na ategh, ia bizir tam damighan kogham. ⁶ Eghti gumazitam nan poroghan kogh, egh a mati wainin ikarzim in agharim me a makunizi a misingi. Egha me agharir kaba akuva da isava avim mikira egha dagh aboi.

⁷ “Ia nan porogh ikiti, nan akam ian aven ikiam, eghti ia uan ifongiamin bizitam bagh azangam, eghti biziba ia mikemezi moghin otivam. ⁸ Egh ia biva ovizir aviriba iki, egh kamaghin ia nan suren gumazibar min ikiam. Eghti tuavir kam in nan Afeziam ziar ekiam iniam.

⁹ “Afeziam bar na gifonge, ezi arazir kamra ki ia gifonge. Egh ia nan poroghti ki ia gifuegh mamaghira ikiam. ¹⁰ Ki uan Afeziamin araziba ko akabar gin zui, egha an porozi a na gifongez i moghin, ia uaghan nan araziba ko akabar gin mangiva egh nan poroghti ki ia gifuegh mamaghira ikiam.

¹¹ “Nan navir agorogem ian iki-asa ki ifonge. Ezi agoroger kam bar ian navir averiabagh izivagham. Kamaghin amizi ki migirigiar kam ia migei. ¹² Ki ia mikemez arazimra kara: ki bar ia gifongez i moghin, arazir kamra ia uari uarigh ifongegh. ¹³ Gumazitam uan namakam a gifuegh egh a bagh aremegham, ezi an arazir uarira uari ifongezim, a gumazamizir igharazibagh ifongezir araziba bar dagh afira. ¹⁴ Ezi ki ia mikemezi moghin ia ami, egha ia nan namakabar iti. ¹⁵ E fo, ingangarir gumazim bizir an gumazir ekiam

amiba, a dagh fozir puvati. Kamaghin amizi ki ua ‘ingangarir gumaziba’ ia diborir puvati. Akaba bar ki uan Afeziam da, da baregha egha ki ia mikemegha gifa. Kamaghin amizi, ki ‘namakaba’ ia garisi.

¹⁶ “Ia uari ko ikiasa na misevezir pu. Puvati. Ia nan adarazir iki-asa ki ia misefe. Ezi ki ingangarim ia ganidi, eghti ia mangiva egh biva dagher aviriba iki, eghti ian dagheba ikivira ikiam. Kamaghin ia bizitam uari daningsi nan ziamin Afeziamin azaraghti, a ia daningam. ¹⁷ Kar nan arazim, ki ia ganidi: Ia uari uarigh ifongegh.”

Nguazimin gumaziba suren gumazibar apanim damuam

¹⁸ Egha Iesus ua kamaghin migei, “Nguazimin gumaziba ian apanim damuti, eghti ia okinighnighan marki, me faragha uaghan nan apanimin ike. ¹⁹ Ezi ia nguazir kam in gumazibar min ikezi, nguazimin gumaziba uan adarazigh ifongez i moghin, me ia gifueghai. Ezi ia nguazir kam in gumaziba puvati. Ki ia misevegha gifa, ezi ia nguazir kam in araziba ategham. Kamaghin amizima nguazimin gumazamiziba ian aghuagha ian apanim gami. ²⁰ Ia akar ki ia mikemeziba deraghvira da ginighnigh, ingangarir gumazim uan gumazir ekiam gafirazir puvati. Kamaghira me paza na gami, eghti me uaghan pazi ia damuam. Egh me na akam baragham, egh me uaghan ian akam baragham. ²¹ Egha me Afeziam gifozir puvati, a na amadazi ki izes. Ezi ia nan adarasi, kamaghin, me arazir kurar kaba bar dar ia damuam. ²² Ezi ki ti izeghan kogha egha akam me ganizir puvatizi, me arazir kurabar osimtiziba puvatighai. Ezi datirighin

15:5: Hos 14:8, Jo 15:16, 2 Ko 3:5, Fl 1:11, 4:13 **15:6:** Mt 3:10, 7:19, 13:42 **15:7:** Mt 7:7, Jo 14:13-14, 15:16, 16:23 **15:8:** Mt 5:16, Jo 8:31, Fl 1:11 **15:10:** Jo 14:15, 14:21-23, 1 Jo 2:5 **15:11:** Jo 16:24, 17:13, 1 Jo 1:4 **15:12:** Jo 13:34, 15:17, 1 Te 4:9, 1 Pi 4:8, 1 Jo 3:11, 3:23, 4:21, 2 Jo 5 **15:13:** Jo 10:11, Ro 5:7-8, Ef 5:2, 1 Jo 3:16 **15:14:** Mt 12:50, Jo 14:15, 14:23 **15:15:** Jo 17:26, Ap 20:27 **15:16:** Mt 28:19, Mk 16:15, Jo 6:70, 14:13, 1 Jo 4:10, 4:19 **15:17:** Jo 13:34 **15:18:** Mt 10:22, 1 Jo 3:1, 3:13 **15:19:** Jo 17:14, 1 Jo 4:5 **15:20:** Ese 3:7, Mt 10:24, Lu 6:40, Jo 13:16 **15:21:** Mt 5:11, 10:22, 24:9, Mk 13:13, Jo 16:3 **15:22:** Jo 9:41, Ro 1:20, Je 4:17

me uan arazir kurabar mongan tuaviba puvati. ²³ Ezi gumazitam nan aghuagha nan apanim gami, a uaghan nan Afeziamin aghuagha an apanim gami. ²⁴ Ki men tongin ikia mirakelbagh ami, da gumazir igharazi tam faragha amizir puvatizir ingangariba. Ezi ki men tongin mirakelin kabagh amizir puvatizi, me arazir kurabar osimtiziba puvatighai. Ezi datirighin me mirakelin ki amizibar ganigha gifa, egha me na ko Afeziam sara, gan aghuagha gan apanim gami. ²⁵ Osizirir mam, Judan Arazibar aven iti, a kamaghin migei, 'Gumaziba pura nan apanim gami.' Ezi akar kam guizbangira otivasa, kamaghin me nan apanim gami.

²⁶ "Godin Duar Gavgavim ia Daningamim, a izam. An Afeziam ko iti, ezi ki ia bagh anemangam. A guizbangira migeir Duam, egha an Afeziam ko ikegh izam. Egh a iziva deravira nan araziba ko ingangaribar gun mikimam. ²⁷ Ki faragh ingangarim gamima, ia na ko ikia iza datirighin. Kamaghin, ia uaghan nan gun mikimam.

16

¹ "Ezi ki kamagh sua, ia uan nighnizir gavgavim ataghraghan marki, kamaghin ki bizir kam ia mikeme. ² Me ian anogoreghti ia ua God ko migeir dipenibar aven ikian kogham. Eghti gin dughiam otogham, gumaziba ia misueghti ia aremegham, egh me suam, me Godin ingangarir aghuim gami. ³ Egha me Afeziam gifozir puvati, egha na gifozir puvati. Kamaghin me arazir kabar amuam. ⁴ Ki kamagh

sua, gumaziba gin arazir kabar ia damuti, eghti ia akar ki ia mikemezir kam ginighnigham. Kamaghin, ki datirighin bizir otivamin kaba, dar gun ia mikemegha gifa."

Jesus Godin Duamin ingangarim migei.

Egha Iesus kamaghin migei, "Ki faragha uabi ia ko iti, kamaghin ki bizir kabar gun ia mikemezir puvati. ⁵ Egha datirighin Afeziam na amadazi ezi ki izezim, ki a bagha zui. Ezi ian tav nan azarazir puvati, 'Ni managh zui?' ⁶ Ki akar kam ia mikeme, ezi datirighin ian naviba bar osemi. ⁷ Ezi ki guizbangira ia migei, ki ia ategha zui, kar ian akurvaghamim. Ki fo, ki mangighan koghti, Godin Duar Gavgavim ia Daningamim, a ia bagh izeghan kogham. Egh ki mangighiva, ki ia bagh anemadagham. ⁸ Eghti a iziva nguazir kamin gumazibar amuti me arazir kuramin mingarim ko arazir aghuimin mingarim ko Godin kotiamin mingarim, me dagh fogham ⁹ Arazir kuramin mingarim, a kamakin, me nighnizir gavgavim na itir puvati. ¹⁰ Arazir aghuimin mingarim, a kamakin, ki Afeziam bagh mangighiti, ia ua nan ganighan kogham.* ¹¹ Godin kotiamin mingarim, a kamakin, nguazir kam gativazir gumazir dapanim, God kotiamin aven a tuisigha gifa egha ghaze, a ivezir kuram inigh aremegham.

¹² "Ki ia mikimamin akar aviriba iti, ezi datirighin ian nighniziba bar izifa, eghti ia bar da bareghan kogham. ¹³ Ezi Godin Duam, a guizin akam migeir Duam, a iziva, ian nighnizibar amuti ia guizin akaba bar dagh

15:23: Lu 10:16, 1 Jo 2:23 **15:24:** Jo 3:2, 7:31, 9:32, 9:41, 14:11 **15:25:** Sng 35:19, 69:4 **15:26:** Lu 24:49, Jo 14:26, 16:7, 16:13, Ap 2:33, 1 Jo 5:6 **15:27:** Lu 1:2, 24:48, Ap 1:8, 1:21-22, 1 Pi 5:1, 2 Pi 1:16

16:1: Mt 11:6, 24:10, 26:31 **16:2:** Mt 24:9, Lu 6:22, Jo 9:22, 9:34, Ap 8:1, 26:9-11 **16:3:** Jo 15:21, Ro 10:2, 1 Ko 2:8, 1 Ti 1:13 **16:4:** Jo 13:19, 14:29 **16:5:** Jo 7:33, 13:3, 13:36, 14:28, 16:10, 16:16 **16:6:** Jo 14:1, 16:22 **16:7:** Jo 14:16, 14:26, 15:26, Ap 2:33, Ef 4:8 **16:9:** Jo 3:18, 15:22, Ap 2:22-37 **16:10:** Jo 3:14, 5:32, Ap 2:32, 5:31, Ro 4:25

* **16:10:** (16:10) Nguazir kamin gumaziba Iesus isa kot gatigha ghaze, an arazir kuram gami, egh an ovengam. Ezi God Iesus gamizi a ua dikavizi anenigha ghuzi, an a ko iti. Arazir kamra, God gumazibar akagha ghaze, Iesus arazir aghuimram ami. **16:11:** Jo 12:31, Ap 26:18, Ef 2:2, Kl 2:15, Hi 2:14 **16:12:** Mk 4:33, 1 Ko 3:1-2, Hi 5:12 **16:13:** Jo 14:17, 14:26, 15:26, 1 Jo 2:20, 2:27

fogham. A uabi uan nighnizimin akatam mikemeghan kogham. Puvati. Akar an oraghizim, akar kamra an an gun mikimam. Egh a bizir gin otivamibar gun ia mikimam. ¹⁴ A nan akam inighiva egh an gun ia mikimam. Egh arazir kamın a nan ziar ekiam ko nan gavgavim, ian akagham. ¹⁵ Afeziamın biziba da bar nan biziba. Kamaghın amizi ki kamaghın ia mikeme, an Duam nan akam inighiva egh an gun ia mikimam.”

Bar akongezir arazim, a navir osımtızimın danganim inıgham

¹⁶ Egha Iesus ua kamaghın mıgei, “Dughiar bar ovezimın ia ua nan ganıghan kogham. Egh dughiar bar otevimın gin ia ua nan apıgham.”

¹⁷ Ezi suren gumazir maba uarira uarir tongın uariv gei, “Kar akar manamın mıngarim an a gami? A ghaze, ‘Dughiar bar ovezimın ia nan ganıghan kogham. Egh ua dughiar otevimın gin ia ua nan apıgham.’ Egha uaghan ghaze, ‘Bizir kamın mıngarim, a kamakın, ki Afeziam bagha zui.’” ¹⁸ Egha me mıgia ghuavıra iti, “Dughiar ovezir a mikemezir kam, a bizir tızim? E akar a mikemezir kamın mıngarim gifozir puvati.”

¹⁹ Ezi Iesus fo, me an azangsıghasa, ezi a me mıgei, “Ia ti tintinibar akar ki mikemezir kamın mıngarim bagha azangsısi? Ki kamaghın mıgei, ‘Dughiar ovezimın ia nan ganıghan kogham. Egh gin dughiar otevimın ia uan nan apıgham.’ Ia ti bizir kam bagha azai, o? ²⁰ Ki bar guizbangıra ia mıgei, ia puvıram azıva arangam. Eghti nguazimın gumazamizıba bar akuegham. Ian navıba osemegham. Eghti ian navir osımtızir kam iraghrıghtıma navir agorogem otogham. ²¹ Amızim borim batasava amuava, a fo, an mızazim inıamin dughiam otogha gıfa. Kamaghın an

oseme. Egha an otegha gıvagha, a ua mızazir kam ginıghnızir puvati. An borim nguazimın otogha gıfa, kamaghın amızı a bar akonge. ²² Ezi kamaghıra, ia datırıghın navıba oseme. Eghti ki ua ian gantı, ian navıba bar akuegham. Eghti tav ian agoroger kam adeghan kogham. ²³ Eghti dughiar kamın ia ua bizitam bagh nan azaraghan kogham. Ki guizbangıra ia mıgei, ia bizitam bagh nan zıamın Afeziamın azaraghtıma eghti a ia danıngam. ²⁴ Ia faragha bizitam nan zıamın azarazir puvati. Ia azangsıghıva, egh ia inıam, eghti agorogem bar ian navıbagh izıvagham.”

Iesus nguazir kamın gavgavim dikabırızı a iraghu

²⁵ Egha Iesus ua kamaghın mıgei, “Ki akar ısın zuimın akar kabar ia gami. Ki gin ua akar ısın zıtam ia mikemeghan kogham. Puvati. Ki deravıra ia mikımıva, egh Afeziamın ia mikimam. ²⁶ Egh dughiar kamın ia nan zıamın azangsıgham. Ezi ki kamaghın mıgeir puvati, ki ia bagh Afeziamın ko mikimam. Puvati. ²⁷ Afeziam a uabi ia gifonge. Ia a gifongegha ia nıghnızir gavgavim nan ikıa egha fo, ki Afeziam ko ikegha ize. Kamaghın a ia gifonge. ²⁸ Guizbangıra, ki fomıra Afeziam ko ikegha, egha ki an ategha nguazimın ize. Egh datırıghın ki ua nguazim ategh, egh ki ua Afeziam bagh mangam.”

²⁹ Ezi an suren gumazıba kamaghın mıgei, “Are, ni datırıghın deravıra mıgei, ni datırıghın akar ısın zuıav geir puvati. ³⁰ Ezi e datırıghın fo, ni bizıba bar dagh fo. Gumazıtım bizir mam nın azangsıghasava amıma, ni an nıghnızıbagh fogha gıfa. Ni an azangsızim bagha mızuai puvati, ni fogha gıfa. Kamaghın amızı, e nıghnızir gavgavim ikıa ghaze, ni God ko ikegha egha ni ize.”

16:15: Mt 11:27, Jo 3:35, 17:10 **16:16:** Jo 7:33, 14:19, 16:10 **16:21:** Ais 26:17 **16:22:** Ais 66:14, Lu 24:41, 24:52, Jo 14:1, Ap 2:46, 1 Pi 1:8 **16:23:** Mt 7:7, Jo 14:13, 15:16 **16:24:** Jo 15:11 **16:25:** Jo 10:6 **16:27:** Jo 14:21-23 **16:30:** Jo 2:25, 16:27, 17:8, 21:17

³¹ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Ia datirighin nighnizir gavgavim iti, o? ³² Ia oragh. Dughiam a roghira izi, egha a izegha gifa, eghti me vaghvagh ian agintighi ia tintinibar uan nguibabar mangam. Egh ia na ateghti ki uabira ikiam. Ezi Afeziam na ko iti, kamaghin ki bar uabira ikeghan kogham. ³³ Ia nan poroghiv ikiva egh ia navir amirizim ikiasa ki ifonge. Kamagh sua ki akar kam ia mikeme. Eghti ia nguazir kamın ikiti, osimtiziba ia bativam. Egh ian naviba gavgavigh iki! Ki nguazir kamın gavgavim dikabiragha egha anegifa!”

17

Iesus suren gumaziba bagha God ko migei

¹ Ezi Iesus suren gumazibav kemegha givagha, egha kogha overiamın gara, egha kamaghin migei, “Afeziam, dughiam izegha gifa. Eghti nin Otarim ziar ekiam ni daningsi, kamaghin ni datirighin ziar ekiam uan Otarim daningh. ² Kamaghin ami, ni gavgavim a ganigha gifa. Ni kamaghin ifonge, a ikirimirir aghuim gumazir ni a ganingiziba, bar me daningam. Kar zurara itir ikirimirir aghuarim. Bizir kam bagha, ni gumazamiziba bar men dapanimın ikiasa anemisefe. ³ Ezi zurara itir ikirimirir aghuarim, a kamakin: Gumazir ikirimirir aghuarir kam iniziba, me ni gifo, ni uabira ni guizbangin God. Egha me Kraiss Iesus gifo, ni anemadazi a ize.

⁴ “Ki nin ziar ekiam ko gavgavim nguazir kamın gumazamizibar akagha gifa. Egha ki, ingangarir ki damuasa ni na ganingizir kam, ki a gamigha gifa. ⁵ Afeziam, fomira nguazim tighar otivam, ki ni ko ikia

nan ziam ekefe. Ezi datirighin ni uan damazimın, ni ua ziar ekiam na daningasa, ki ifonge.

⁶ “Ki nin ziar ekiam isa nguazir kamın gumazir ni na ganingizibar aka. Me nin gumazamiziba, ezi ni me na ganigha gifa. Ezi me deravira nin akam baragha an gin zui. ⁷ Egha me datirighin fo, bizir ni na ganingiziba, da bar nirara ize. ⁸ Ezi akar ni na ganingiziba, ki bar da isa me ganingi. Ezi me da ini, egha me guizbangira kamaghin fo, ki fomira ni ko ikegha, egha ki ize. Egha me nighnizir gavgavim ikia kamaghin fo, ni na amadazi ezi ki ize.

⁹ “Ki me bagha ni ko migei. Ki bar nguazimın gumazamiziba bagha ni ko migeir pu. Ki fo, gumazamizir ni na ganingizir kaba, me nin adarasi. Kamaghin amizi, ki me bagha ni ko migei. ¹⁰ Ezi nan gumazamiziba, me nin adarasi. Ezi nin gumazamiziba, me nan adarasi. Ezi gumazamiziba nan gumazamizir kabar gari, me nan ziar ekiam gifo.

¹¹ “Ki datirighin ni bagh izam, egh ki ua nguazimın ikian kogham. Ezi me nguazimın ikiavira iti. Ezi Afeziam, ni bar zue ezi tav nin mın itir puvati! Ki kamagh sua, me uari inigh navir vamira iki, mati ni na ko, ga uaning inigha iti moghin. Bizir kam bagha, ni uan ziamın gavgavimın deravira men gan. Kar ziar ni na ganingizim. ¹² Ezi dughiar ki me ko itiba, ki nin ziamın gavgavimın men gari. Kar ziar ni na ganingizim. Ki bar deravira men garima men tav ovengazir puvati. Ezi gumazir ovengamim, a uabiram ovengam. Ki kamagh sua, nin Akinafarimın itir akam guizbangira otivam, kamaghin gumazir kam ovengam.

¹³ “Ki datirighin ni bagha izi. Ki

16:32: Mt 26:31, 26:56, Mk 14:27, Jo 8:29, 20:10 **16:33:** Jo 14:27, Ro 5:1, 8:37, Ef 2:14, 2 Ti 3:12, 1 Jo 4:4, 5:4 **17:1:** Jo 11:41, 12:23, 13:32 **17:2:** Dan 7:14, Mt 11:27, Jo 6:37, 1 Ko 15:25-27, Fl 2:10, Hi 2:8 **17:3:** Ais 53:11, Jo 5:36-37, 1 Ko 8:4, 1 Te 1:9, 1 Jo 5:20 **17:4:** Jo 4:34, 13:31, 14:13, 14:31, 15:10 **17:5:** Jo 1:1-2, 17:24, Fl 2:6, Kl 1:15-17, Hi 1:3, 1:10 **17:6:** Sng 22:22, Jo 6:37-39, 10:29 **17:8:** Jo 8:28, 12:49, 14:10, 16:27, 16:30 **17:9:** Jo 6:37, 6:44, 1 Jo 5:19 **17:10:** Jo 16:15 **17:11:** Jo 10:30, 13:1, 17:21, 1 Pi 1:5, Ju 1 **17:12:** Sng 41:9, 109:8, Jo 6:39, 13:18, 18:9, Ap 1:20, Hi 2:13, 1 Jo 2:19 **17:13:** Jo 15:11

kamaghin ifonge, nan agorogem men navibagh izivagh ikiam. Kamaghin, dughiar ki nguazimin itim, ki akar kabav mikeme.

¹⁴ “Nin akam, ki me ganigha gifa. Ki nguazir kamin gumazim puvati. Ezi kamaghira, nan gumazamiziba me nguazir kamin gumazamiziba puvati. Kamaghin amizima, nguazir kamin gumazamiziba men aghuagha men apanim gami. ¹⁵ Ki, ni nguazir kamin me inigh azenan mangasa nin azangszir pu. Puvati. Ki, ni men ganasa, ki nin azai, eghti Gumazir Kuram pazi me damuan kogham. ¹⁶ Ki uabi ki nguazir kamin gumazim puvati. Ezi kamaghira, me nguazir kamin gumazamiziba puvati. ¹⁷ Ezi nin akam a bar guizbangira. Ezi ki, ni uan akam damuti a men navir averiabar ingarasa, ki ifonge. Eghti ni me damuti me uari isi ni daningam ¹⁸ Ni fomira na amadazi ezi ki izegha nguazir kamin gumazamizibar tongin iti. Ezi kamaghira ni gumazir na ganingiziba, ki me amadagha ghaze, me nguazir kamin gumazamizibar tongin ikiam. ¹⁹ Ki kamaghin ifonge, me bar guizbangira uari isi ni daningam. Bizir kam bagha ki men akurvaghasa, ki bar uabi isa ni ganingi.

²⁰ “Ki gumazir kabara bagha God ko migeir puvati. Ki, gumazamizir men akam baragh egh nighnizir gavgavim nan ikiamiba, ki uaghan me bagha God ko migei. ²¹ Egha gumazir kaba bar navir vamira ikiasa ki ifonge. Afeziam, ni nan aven itima ki nin aven iti, ezi kamaghira me gan aven ikiasa ki ifonge. Eghti nguazimin gumazamiziba nighnizir gavgavim iki egh fogh suam, ni na amadazi ezi ki ize. Kamaghin ki ghaze, me bar navir vamira iki. ²² Ki ghaze, ni na ko, ga navir vamira iti moghin, kamaghira me navir vamira

ikiam. Bizir kam bagha, ni ziar ekiar na ganingizim, ki ziar ekiar kamra isa me ganingi. ²³ Ki kamagh sua, nguazimin gumazamiziba fogh suam, ni na amadazi ezi ki ize. Egh fogh suam, ni na gifongezim moghira ni nan adarazigh ifonge. Kamaghin ki men aven iti, ezi ni nan aven iti, ezi arazir kamin me guizbangira navir vamira ikiasa ki ifonge.

²⁴ “Afeziam, gumazamizir ni na ganingiziba, me na ko nguibar ki itimin ikiasa ki ifonge. Me nan angazangarir ekiam ko nan gavgavimin ganasa ki ifonge. Dughiar nguazim tighar otivam, ni na gifonge, egha ni angazangarir kam ko gavgavim na ganingi.

²⁵ “Ni Arazir Aghuibara Amir Afeziam, nguazimin gumazamiziba ni gifozir puvati. Ezi ki ni gifo. Ezi nan adarasi, me fo, ni na amadazi ezi ki ize. ²⁶ Ki kamaghin ifonge, me igharazigh ifongezir arazim iningham, ni na gifongezim moghin. Eghti ki uaghan men aven ikiam. Kamaghin ki ni isa men aka, egh ki kamaghin damu mamaghira ikiam.”

Jesus mizazim inigha aremegha egha ua dikafi

18

(Sapta 18-20)

Judas Iesus isa apanibar agharim gafi

(Matyu 26:47-56 ko Mak 14:43-50 ko Luk 22:47-53)

¹ Ezi Iesus kamaghin God ko mikemegha givagha, egha uan suren gumaziba ko me ghua Kidronin zarim girigha vongin ghu. Ezi dipar kamin vongin azenir mam iti, ezi Iesus uan suren gumaziba ko me azenir kamin aven ghue. ² Dughiar aviribar Iesus uan suren gumaziba azenir kamin me batifi. Kamaghin

17:14: Jo 8:23, 15:18-19, 17:16, 1 Jo 3:13 **17:15:** Mt 6:13, Ga 1:4, 2 Te 3:3, 1 Jo 5:18 **17:17:** Sng 119:142, Ap 15:9, Ef 5:26, 1 Pi 1:22 **17:18:** Jo 20:21 **17:19:** 1 Ko 1:2, 1:30, 1 Te 4:7, Hi 10:10 **17:21:** Jo 10:16, 10:38, 17:11, Ro 12:5, Ga 3:28 **17:22:** Jo 14:20, Ap 4:32, 1 Jo 1:3, 3:24 **17:23:** Kl 3:14 **17:24:** Jo 12:26, 17:5, 1 Te 4:17 **17:25:** Jo 8:55, 15:21, 16:3, 16:27 **17:26:** Jo 15:9, 15:15, 17:6 **18:1:** 2 Sml 15:23, Mt 26:36, Mk 14:32, Lu 22:39 **18:2:** Lu 21:37, 22:39

Judas, a Iesus isi gumazir apanibar agharim darighamim, a uaghan azenir kam gifo. ³ Egha Judas, a Romin midorozir gumaziba ko, ofa gamir gumazir ekiaba ko Farisiba amadazir plisin maba, a me inigha danganir kamın ghue. Egha me adenir aviba ko lamba ko midorozir biziba sara suigha zui. ⁴ Ezi Iesus bizir a bativamiba a bar dagh fo. Egha a sivagha men boroghira ghua egha kamaghın me azai, “Ia tina buri?” ⁵ Ezi me kamaghın an akam ikara, “E Nasaretin gumazim Iesus buriasa izi.” Ezi Iesus me miği, “Kar kirara.” Dughiar kam Judas, a gumazir Iesus isa me ganıdim, a me ko tughav iti. ⁶ Me Iesus barazi a miği, “Kar kirara,” egha me ua sivagha ghua nguazim gire. ⁷ Ezi Iesus ua men azara, “Ia tina buri?” Ezi me ghaze, “Nasaretin gumazim Iesus.” ⁸ Ezi Iesus kamaghın men akam ikara, “Ki ia mikemegha gıfa, kar kirara. Kamaghın ia na buriva, gumazir kaba ateghti me mangi.” ⁹ A kamagh sua an akar fomıra mikemezim, an daghem otogham, “Ezi gumazir ni na ganıgiziba, men tav ovengezir puvati.” Kamaghın an arazir kam gami.

¹⁰ Ezi Saimon Pita midorozir sabar mam inigha ize, egha uan sabam a mikirigha egha ofa gamir gumazir ekiabar dapanimın ingangarir gumazim misuegha, egha an kuarir guvimın itim atu, ezi a iri. Ingangarir gumazir kamın ziam, Malkus. ¹¹ Ezi Iesus Pita miği, “Ni sabam inigh ua an nodozim darugh. Manmagh ami? Ni ghaze, ki ti Afeziam na ganıgizir osımtızir kam inian kogham, o?”

Me Iesus inigha Anas bagha zui

¹² Ezi Romın midorozir gumaziba ko men gumazir ekiam, ko Judan plisin gumaziba, me Iesusın suighava egha benimın a ike. ¹³ Egha

faraghava a inigha Anas bagha ghu. Anas a Kaiafasın ivozir afeziam. Kaiafas a azenir kamın ofa gamir gumazir ekiabar dapanim. ¹⁴ Egha Kaiafas, Judaba kamaghın me mikemezir gumazim, “Kamaghın a dera, gumazir vamıra gumazamizibar danganim inigh egh aremegham.”

Pita ghaze, a Iesus gıfozir puvati
(Matyu 26:69-70 ko Mak 14:66-68 ko Luk 22:55-57)

¹⁵ Ezi Saimon Pita ko suren gumazir igharazir mam, aning Iesusın gın zui. Ofa gamir gumazir ekiabar dapanim, a suren gumazir kam gifo, ezi kamaghın a Iesusın gın ghua ofa gamir gumazir ekiabar dapanimın dipenimın divazimın aven ghu. ¹⁶ Ezi Pita azenan ikia tiar akamın boroghira tughav iti. Ezi suren gumazir igharazim, a ghua amizir tiar akamın garim mikemegha, egha Pita inigha aven zui. ¹⁷ Ezi amizir tiar akamın garim a kamaghın Pitan azara, “Ni ti uaghan gumazir kamın suren gumazim?” Ezi Pita ghaze, “Puvati. Ki an suren gumazim pu.” ¹⁸ Ezi danganim bar orangı. Kamaghın amizi ingangarir gumaziba ko plisin gumaziba me avir mam ati. Egha me avimın fiava an mın tuivighav iti. Ezi Pita uaghan me ko tughav ikia egha avimın fia iti.

Ofa gamir gumazir ekiabar dapanim Iesusın kotim gami
(Matyu 26:59-66 ko Mak 14:55-64 ko Luk 22:66-71)

¹⁹ Ezi dughiar kamın ofa gamir gumazir ekiabar dapanim, a Iesusın suren gumaziba ko akar a men sure gamizim bagha, a Iesusın azangısi. ²⁰ Ezi Iesus kamaghın an akam ikara, “Ki gumazamiziba azenara me mikeme. Egha ki zurara God ko miğiir dipeniba ko Godın Dipenimın aven gumazamizibar

18:3: Mt 26:47, Mk 14:43, Lu 22:47, Jo 7:45, Ap 1:16 **18:9:** Jo 17:12 **18:10:** Mt 26:51, Mk 14:47, Lu 22:38, 22:49-50 **18:11:** Mt 20:22, 26:39, 26:42, Mk 14:36, Lu 22:42 **18:13:** Mt 26:57, Lu 3:2 **18:14:** Jo 11:49-50 **18:15:** Mt 26:58, Mk 14:54, Lu 22:54, Jo 20:3, 21:20, Ap 3:1 **18:16:** Mt 26:69, Mk 14:66, Lu 22:54 **18:20:** Mt 26:55, Lu 4:15, Jo 7:14, 7:26-28

sure gami. Kar danganir Judaba bar uari akuviba. Ki modogha akatam mikemezir pu. ²¹ Ezi manmagh amizi ni nan azangsi? Ni gumazir akar kam baraghizar azangsih. Me ki mikemezir akam gifo.” ²² Iesus kamaghin migeima ezi plisin gumazir mam tughav ikia, egha an an guam a misuegha kamaghin migei, “Ni kamaghin ofa gamir gumazir ekiabar dapanim an akam ikara, kar ti arazir aghuim, o?” ²³ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Ki akar kuratam mikemeghti, eghti ni deravira akar ki mikemezim an gun mikim. Eghti ki migirigiar aghuim damighti, ezi ni tizim bagha na apese?” ²⁴ Ezi Anas Iesus isa ofa gamir gumazir ekiabar dapanim Kaiafas bagha anemada. Egha me Iesus ikezir benim firizir puvati.

Pita ua ghaze, a Iesus gifozir puvati (Matyu 26:71-75 ko Mak 14:69-72 ko Luk 22:58-62)

²⁵ Saimon Pita tughav ikia egha avimin fii. Ezi me kamaghin an azara, “Ni ti uaghan an suren gumazir mam?” Ezi a migei, “Puvati. Ki an suren gumazim puvati.” ²⁶ Ezi ofa gamir gumazir ekiabar dapanim an ingangarir gumazir mam iti, a Pita kuarim atuzir gumazim an adarazir mav. A ghaze, “Ki ti nin gani, ni Iesus ko azenim an aven ikes?” ²⁷ Ezi Pita ua migei, “Puvati.” Ezi dughiar kamra tuarim ake.

Me Iesus inigha Pailat bagha zui (Matyu 27:1-2 ko 27:11-14 ko Mak 15:1-5 ko Luk 23:1-5)

²⁸ Egha Judaba Iesus inigha Kaiafasin dipenim ategha an akua gavmanin dapanir ekiamin dipenim

zui. Ka bar mizaraghara. Egha me ghaze, “E Godin damazimin mizeghiva, egh e God Israelbagh Itazir Dughiamin isar ekiamin asizim rameghan kogham.” Kamaghin amizi, me uari gavman dapanir ekiamin dipenim an aven ghuzir puvati.* ²⁹ Me azenan iti, ezi Pailat me bagha izi, egha kamaghin men azara, “Ia akar manam gumazir kam gasarazi, a kotin iti?”

³⁰ Ezi me kamaghin an akam ikara, “An arazir kuram gamir puvatizi, e ni bagha a inigha izeghan koghai.”

³¹ Ezi Pailat kamaghin me migei, “Kamaghin, ia a inigh mangiva uan Arazibagh isin a tuisigh.” Ezi Judaba kamaghin akam ikara, “E gumazir tam puram a misueghti an aremeghan kogham.”† ³² (Iesus fomira uan ovengamin arazim migei. A kamagh sua, an akar kam guizbangira otivam, ezi kamaghin Pailat ko Judaba kamaghin uariv gei, ezi bizir kam oto.)

³³ Ezi Pailat uamategha gavmanin dipenim an aven ghua, egha Iesusin diazima a izi. Ezi a kamaghin an azara, “Ni Judabar Atrivim, o?”

³⁴ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Ni uabi nighnigha egha ni akar kam gami, o gumazir igharazitam nan gun ni mikeme?”

³⁵ Ezi Pailat kamaghin an akam ikara, “Manmaghin ami? Ni ghaze, ki Judan mav, o? Ni uan adarazi ko ofa gamir gumazir ekiaba, me nin akua na bagha ize. Ni bizir tizim gami?”

³⁶ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Ki nguazir kam an atrivim puvati. Ki nguazir kam an atrivim

18:22: Jer 20:2, Ap 23:2 **18:25:** Mt 26:69-71, Mk 14:69, Lu 22:58 **18:26:** Jo 18:10 **18:27:** Mt 26:74, Mk 14:72, Lu 22:60, Jo 13:38 **18:28:** Mt 27:2, Mk 15:1, Lu 23:1, Ap 3:13, 10:28 * **18:28:** (18:28) Gavmanin faragha zuir gumaziba, Pailat ko an adarasi, me bar Rom an gumaziba. Egha Judabar Arazibar gin zuir puvati. Me Godin damazimin zuegh ikiamin nighniziba puvati. Kamaghin amizi, Judaba kamaghin nighnigha ghaze, me Rom an gumaziba ko poroghiva Godin damazimin ti mizegham. **18:31:** Jo 19:6-7, Ap 18:15 † **18:31:** (18:31) Rom an gavman Judabar Nguazim gatifa. Egha me amamangatizi, Judaba uari uan kotin aven bizitabar akiram. Egha me Judabar kotiabar kamaghin anogoroke, me gumazitam bagh mikimti, an aremeghan markiam. Arazir gumazim ter ighuvim gafuzi an aremeghamim, kar Rombar arazimra. **18:32:** Mt 20:19, Jo 3:14, 12:32-33 **18:33:** Mt 27:11 **18:35:** Jo 1:11 **18:36:** Dan 2:44, 7:14, 1 Ti 6:13

ikiai, kamaghin nan ingangarir gumaziba na bagha misoghai, egha tav na isa Judabar agharim gatighan koghai. Ezi ki nguazir kamın atrivir min ingarir puvati.”

³⁷ Ezi Pailat an azara, “Ezi ni guizbangira atrivir mam, o?”

Ezi Iesus kamaghin akam ikara, “Atrivimin migirigiar kam, kar nin akamra. Amebam na batezi ezi ki nguazir kamın ingangarir vamira damuasa ize. Ingangarir kam kamakin: ki guizin akam akunam. Egha gumazir guizin akamin gin mangamiba, me nan akam barasi.”

³⁸ Ezi Pailat an azara, “Guizin akam, a bar bizir tizimra?”

Pailat ter ighuvimin Iesus gafughasa migei

(Matyu 27:15-31 ko Mak 15:6-20 ko Luk 23:13-25)

Pailat mikemegha givagha egha ua Judaba bagha azenan ghu. Egha kamaghin me migei, “Ki an arazir kuratam batozir puvati. ³⁹ Egha ia, arazir ki gin zuir kam, ia a gifo. Ezi azeniba bar, God Israelbagh Itazir Dughiamin, ki ian arazimin gin ghua gumazir vamira kalabusin a isa azenim gati. Ia ifueghti ki Judabar atrivir kam firigh ia bagh anemangam, o?” ⁴⁰ Ezi me kamaghin dia ghaze, “Mam puvati! Ni Barabasra a firigh!” (Barabas, a gumazir okeim egha uaghan misosi.)[‡]

19

¹ Ezi Pailat me mikemezi me Iesus inigha a ifozorosi. ² Ezi midorozir gumaziba dikoniba itir beniba inigha egha atrivimin dapanir asuamin min an ingarigha, an dapanim garu. Egha me korotiar aghevir mam a garu. ³ Egha me an boroghira izegha a migei, “Judabar Atrivim, nirara

atrivir ekiam!” Egha me kamaghin migiava an guam apezavira iti.

⁴ Ezi Pailat ua azenan ghugha kamaghin gumazimizibav gei, “Ia oragh. Ki a inigh ia bagh azenan izam, eghti ia fogham, ki an arazir kuratamin apizir puvati.”

⁵ Ezi Iesus azenan zui. Ezi dapanir asuar me benir dikoniba itimin ingarizim, an an dapanimin ikiavira iti. Ezi korotiar aghevir kam, a uaghan an ikiavira iti. Ezi Pailat me migei, “Ia gan, gumazir kam a kara.”

⁶ Ezi ofa gamir gumazir ekiaba ko plisin gumaziba an ganigha kamaghin dei, “Ter ighuvimin a gafugh! Ter ighuvimin a gafugh!”

Ezi Pailat kamaghin me migei, “Ia uari a inighiva egh ter ighuvimin a gafugh. Ki uabi, ki an arazir kuratamin apizir puvati.”

⁷ Ezi Judaba kamaghin an akam ikara, “A uabi ghaze ‘Ki Godin Otarim.’ Ezi en Arazibar Osizirir mam iti, ezi arazir kam kamaghin migei, gumazir kamagh migeim, an aremegham.”

⁸ Ezi Pailat akar kam baregha egha bar atiatingi. ⁹ Egha a ua ghua gavmanin dipenimin aven ghugha, egha kamaghin Iesusin azai, “Ni nguibar manamin ikegha ize?” Ezi Iesus an akar kam ikarazir puvati.

¹⁰ Ezi Pailat a migei, “Manmaghin amizi ni nan akam ikarvaghan aghua? Ki ni firighamin gavgavim iti, egha uaghan ni isiv temer ighuvim gafughamin gavgavim iti. Ezi ni ti bizir kam gifozir puvati?”

¹¹ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Godin pin itim, a gavgavim ni ganingizir puvatighai, ni na dikabinamin gavgaviba puvatigham. Ezi gumazir na isa nin agharim gatizim, an arazir kuramin

18:37: Jo 8:47, 1 Ti 6:13, 1 Jo 3:19, 4:6 **18:38:** Mt 27:24, Lu 23:4 **18:39:** Mt 27:15, Mk 15:6, Lu 23:17

18:40: Lu 23:19, Ap 3:14 ‡ **18:40:** (18:40) Fofozir gumazir aviriba kamaghin nighnisi, Barabas, a gumazir Judan nguazim bagha Romın gavman ko misozir mav. **19:1:** Mt 20:19, Mk 15:15, Lu 18:33

19:2: Lu 23:11 **19:3:** Jo 18:22 **19:4:** Jo 18:38, 19:6 **19:6:** Jo 18:31, Ap 3:13 **19:7:** Wkp 24:16, Mt 26:65, Jo 5:18 **19:9:** Ais 53:7, Mt 26:62-63, 27:12-14, Lu 23:9 **19:11:** Lu 22:53, Jo 7:30, 10:18, Ap 2:23, Ro 13:1

osimtizim, a nin arazir kuramin osimtizim, bar a gafira.”

¹² Pailat akar kam baregha egha Iesus ateghti a mangasa tu-aviba buri. Ezi Judaba kamaghin dei, “Ni gumazir kam ateghti a mangiti, ni Sisarın namakam puvati. Guizbangira, gumazim uabira uabi migia ghaze, an atrivim, egha a Sisarın apanim.” ¹³ Pailat akar kam baregha, egha Iesusın akua azenan ghu. Egha a jasin dabirabim gaperaghav iti, danganir kam me “Dagiar Azuarim” a garisi. (Hibrun akam me ghaze, “Gabata”).

¹⁴ Ezi dughiar kam a dughiar me God Israelbagh Itazir Dughiamın isam bagha daghebar amuva bizibar kiram. Kar aruer arizim. Ezi Pailat Judabav gei, “Ia ganigh! Ian Atrivim kara.”

¹⁵ Egha me kamaghin dei, “A batokegh! A batueghti a mangi! Ter ighuvimın a gafugh!”

Ezi Pailat men azara, “Ia ifonge, ki ian Atrivim isi ter ighuvimın a gafugham?”

Ezi ofa gamir gumazir ekiaba kamaghin akam ikara, “E atrivir igharaziba puvati. Sisar bar uabira!” ¹⁶ Kamaghin amizi Pailat Iesus inigha, me ter ighuvimın a gafughasa, a men agharim gati.

Me Iesus isa ter ighuvimın a gafu (Matyu 27:32-44 ko Mak 15:21-32 ko Luk 23:26-43)

Ezi me Iesus inigha zui. ¹⁷ Ezi a uabi uan ter ighuvim gupugha, egha nguibar ekiam ategha egha danganir mamın zui, an ziam “Dapanir Agharir Danganim.” (Ezi Hibrun akam me ghaze “Golgota.”) ¹⁸ Ezi danganir kamın me a isa ter ighuvimın anegura. Egha me gumazir igharazir pumuning a ko, aning agura, mam vongin itima, mam vongin iti. Ezi Iesus aningın torimın iti.

¹⁹ Ezi Pailat uaghan me migeima me ziar mam osirigha ter ighuvim gati. Ziar kam a kamakin, “Nasaretin Gumazim Iesus, Judabar Atrivim.”

²⁰ Me ziar kam, Hibrun akam ko Romın akam ko Grighin akamın, men akabar an osiri. Danganir me Iesus ter ighuvimın anegurazim, a nguibar ekiam boroghira iti, kamaghin amizi Judan avirim izava osizirir kamın gara egha a dibori.

²¹ Ezi ofa gamir gumazir ekiaba kamaghin Pailat migei, “Ni kamaghin osiran marki, ‘Judan Atrivim.’ Bar marki. Ni ziam kamaghin an osirigh, ‘Gumazir kam ghaze, ki Judabar Atrivim.’”

²² Ezi Pailat men akam ikara, “Marki. Akar ki osirigha givazim, a kamaghira iki.”

²³ Midorozir gumaziba ter ighuvimın Iesus gafugha givagha, egha gin me an korotiaba inigha egha 4 plan akuabar uari rome. Egha me akuar vamira vamira isi. Egha me uaghan an korotiar ruarim sara ini, egha midorozir gumaziba kamaghin gari, me inir akuar aviriba inigha korotiar ruarir kam isamizir pu. Puvati. Me inir vamiram an ingari, egha me a isamizir puvati. ²⁴ Egha midorozir gumaziba kamaghin uarira uariv gei, “E korotiar ruarir kam abighan kogham. Puvati. E satu gikararangiva gumazir a ini-amim gifogham.”

Godın Akinafarimın itir akar mam kamaghin migei, “Me nan korotiaba tuiragh, egh uari daningam. Egh me satu gikararangiva gumazim amiseveghti a nan korotiar ruarim iniam.” Ezi akar kam guizbangira otoghasa, kamaghin arazir kamra midorozir gumaziba a gami.

²⁵ Ezi Iesusın amebam ko, an amebamın afumim ko, Klopasın amuim Maria ko, Makdalan nguibamın

19:12: Lu 23:2, Ap 17:7 **19:14:** Mt 27:62 **19:16:** Mt 27:26, 27:31, Mk 15:15, Lu 23:24 **19:17:** Mt 27:31-33, Mk 15:21-22, Lu 23:26, 23:33 **19:19:** Mt 27:37, Mk 15:26, Lu 23:38 **19:23:** Mt 27:35, Mk 15:24, Lu 23:34 **19:24:** Sng 22:18 **19:25:** Mt 27:55-56, Mk 15:40, Lu 23:49, 24:18 **19:26:** Jo 2:4, 13:23, 21:7, 21:20

amizim Maria, me bar an ter ighu-
vimin boroghira tuivighav iti ²⁶ Ezi
Iesus garima an amebam ko suren
gumazir a bar ifongezim, aning
roghira tughav iti. Ezi a kamaghin
uan amebam migei, "Amizim, gu-
mazir kam datirighin, a nin otarim."

²⁷ Ezi a kamaghin suren gumazir
kam migei, "Amizir kam, a datirighin
nin amebam." Ezi dughiar kam
ghua, suren gumazir kam Maria
inigha uan dipenimin ghugha egha
an gara uan amebamin min a gami.

Iesus areme
(*Matyu 27:45-56 ko Mak 15:33-41*
ko Luk 23:44-49)

²⁸ Ezi Iesus fo, an ingangariba
datirighin bar gifa. Egha a kam-
aghin migei, "Nan kuarim nan piri."
Godin Akinafarimin itir akar mam
guizbangira otivasa, kamaghin an
akar kam gami. ²⁹ Ezi miner mam
wainin afangtizim an ikia roghira
iti. Egha me dipamin suizir bizim
inigha egha wainin dipam garu. Ezi
wain a gizivazima, me a isa hisopin
aghorim gikegha a isa Iesusin akam
darighasa an amadi. ³⁰ Ezi Iesus
wainin kam amegha givagha, egha
migei, "A datirighin gifa." Egha a
dapanim aviragha egha uan duam
sue.

Midorozir gumazir mam Iesusin
ivim bira

³¹ Kar dughiar me Sabat bagha
bizibar akirim. Sabatin dughiar kam,
a dughiar bar ekiam. Kamaghin
amizima Judaba me gumazir kuaba
dughiar kam temer ighuvibar ikian
me aghua. Egha me Pailat kamaghin
an azangsiha ghaze, a men ama-
mangatighti me temer ighuvibar itir
gumazibar suer agharibav sogh da
apirighti, me zuamiram aremeghti
me men kuaba adeggh izighram.
³² Ezi midorozir gumaziba ghua
gumazir Iesus ko guraghav itir
mamin suer agharimning misogha

aning apirigha, egha ghua gumazir
igharazim uaghan an suer agharimn-
ing misogha aning apiri. ³³ Egha
me iza Iesusin garima an aremegha
gifa. Kamaghin amizima me an suer
agharimning apirizir puvati. ³⁴ Ezi
midorozir gumazir mam afuzim
inigha Iesusin ivim bira. Ezi ghuzim
ko dipam zuamira ire. ³⁵ (Ki, Jon, ki
gumazir bizir kam ganizim, ki ka-
maghin ifonge, ia bizir kam gifoghiva
nighnizir gavgavim an ikiam. Ka-
maghin ki an gun ia migei. Akar
ki gun migeir kam, a guizbangira.
Ki uabi fo, ki guizbangira migei.)
³⁶ Godin Akinafarimin itir akar
mam, a kamakin, "Me an agharitam
apirighan kogham." God kam-
agh sua, akar kam guizbangiram
otogham, ezi kamaghin bizir kam
oto. ³⁷ Ezi akar igharazir mam Godin
Akinafarimin iti, a kamakin, "Me,
gumazir afuzimin ruazir kam bagh
ganam."

Me Iesusin kuam isa mozir igiar
mam gati

(*Matyu 27:57-61 ko Mak 15:42-47*
ko Luk 23:50-56)

³⁸ Ezi gin Arimatean nguibamin
gumazim Josep ghua Iesusin kuam
iniasa Pailatin azangsi. Josep a
Iesusin suren gumazir mam, egha a
Judabar atiatigha, egha uan nighnizir
gavgavim modo. Ezi Pailat an
amamangatizi, a ghuava Iesusin
kuam ini. ³⁹ Ezi Nikodemus, gu-
mazir faragha dimagarimin Iesusin
ganizim, a uaghan ize. Egha borer
mughuriar aghuir maba inigha ize,
me temer pumuningin boremin inigha
aning veregha, egha borer kam
gami. Ezi borer kam osimtizim
30 plan kilogramin ghu. ⁴⁰ Ezi
Josep ko Nikodemus aning Iesusin
kuam inigha borer kam an kuam
gaghui. Egha inir aghuimin an
mikarzim nomke, Judaba uan gu-
mazir oveaghuezibagh ami moghin.

19:28: Sng 22:15, 69:21 19:29: Mt 27:48 19:30: Jo 17:4 19:31: Lo 21:22-23, Mk 15:42, Jo 19:42
19:34: 1 Jo 5:6-8 19:35: Jo 21:24 19:36: Kis 12:46, Nam 9:12, Sng 34:20 19:37: Sng 22:16-17,
Sek 12:10, MAA 1:7 19:38: Mt 27:57, Mk 15:42, Lu 23:50, Jo 7:13, 9:22 19:39: Jo 3:1-2, 7:50 19:40:
Ap 5:6

41 Ezi midorozir gumaziba Iesus ter ighuvimın anegurazir danganir kamın boroghıra, azenir mam iti. Egha azenir kamın mozir igiar mam iti, me dagiar torim atugha, egha me faragha gumazitamın kuatam a gatızir puvati. 42 Kar dughiar Judaba Sabatın dughiam bagh bizibar kiramim, ezi mozir kam, a Iesus aremezir danganim boroghıra iti. Kamaghın amizi, aning Iesusın kuam inigha ghua mozir kamın aneti.

20

Iesus ua dikafi

(Matyu 28:1-8 ko Mak 16:1-8 ko Luk 24:1-12)

1 Ezi Sanden bar mızaraghara, amınim mitateghavıra iti, ezi Makdalan nguibamın amizim Maria, a mozimın ghu. Egha a garima mozimın tiar akam gasarazir dagiam ua itir puvati.* 2 Ezi a, Saimon Pita ko suren gumazir igharazir kam, a gumazir Iesus bar ifongezim, an aning bagha ivegha ghu. Egha Maria kamaghın aningın migei, “Me Ekiamın kuam mozimın a inigha ghu, ezi e fozir puvati, me managh aneti.”

3 Ezi Pita ko suren gumazir igharazir kam, aning nguibam ategha egha mozimın zui. 4 Aning virara ivegha ghua, suren gumazir igharazir kam Pita gafiragha, egha faragha mozimın oto. 5 Egha an aviragha mozimın aven gari, egha inir aghuir me Iesusın kuam avarazir kabar gara egha an aven ghuzir puvati.

6 Ezi Saimon Pita an gin ghua, mozimın averiamın ghu. Egha a inir aghuir kabar garima da iti. 7 Egha a inir igharazir mamın garima a uaghan iti, a inir me Iesusın dapanimın ikezim. Inir kam a inir igharaziba ko itir puvati. Saimon ghaze, me ti a righa egha igharagha

aneti. 8 Ezi suren gumazir igharazir faragha mozimın otozim, a uaghan aven ghu. Egha a bizir kabar ganigha egha nighnızir gavgavim iti. 9 (Guizbangıra, Godın Akınafarimın itir akam ghaze, Iesus mozimın ua dikavigham. Ezi dughiar kamın aning akar kam tighar deraghvıra a gifogham.) 10 Egha suren gumazimning uamategha dipenimın ghu.

Makdalan nguibamın amizim Maria Iesusın gani

(Matyu 28:9-10 ko Mak 16:9-11)

11 Ezi Maria mozimın azenan tughav ikia azi. Egha an aziavıra ikia egha aviragha mozimın averiamın gari. 12 Egha a enselin pumuningın garima, aning korotiar ghurghurimning aru. Egha aning danganir Iesusın kuam faragha ikezimın aperaghav iti. Egha mam an dapanim ikezir naghın apera ezi mam an suemning ikezir naghın apera. 13 Egha aning kamaghın Marian azai, “Amizim, ni manmagh suava azi?”

Ezi a kamaghın aningın migei, “Me nan Ekiamın kuam inigha ghu, ezi ki fozir puvati, me managh aneti.” 14 A kamaghın migiava, ragha garima, Iesus tughav iti. Ezi Maria fozir puvati, ka Iesus. 15 Ezi Iesus kamaghın an azara, “Amizim, ni manmagh suava azi? Ni tina buri?”

Ezi Maria ghaze, kar ti azenimın garir gumazim, egha a kamaghın Iesus migei, “Gumazir aruam, ni an kuam inigha ghu, egh danganir ni an atizimın gun na mikemegh. Eghti ki mangıva a iniam.” 16 Ezi Iesus kamaghın a migei, “Maria!”

Ezi Maria ragha kamaghın Hibrun akamın a migei, “Rabonai.” Akar kamın mingarim a kamakın, “Tisa.”

17 Ezi Iesus kamaghın a migei, “Ki tighar uan Afeziam bagh mavanangam, kamaghın ni nan

19:42: Ais 53:9, Jo 19:31 20:1: Mt 28:1, Mk 16:1, Lu 24:1 * 20:1: (20:1) Wikbar faraghavıra zuir aruem, a Sandera. 20:2: Jo 13:23, 19:26, 21:7, 21:20, 21:24 20:5: Jo 19:40 20:7: Jo 11:44 20:9: Sng 16:10, Ap 2:25-31, 13:34-35 20:11: Mk 16:5 20:14: Mt 28:9, Mk 16:9, Lu 24:16, 24:31, Jo 21:4 20:17: Sng 22:22, Mt 28:10, Ro 8:29, Ef 1:17, Hi 2:11-12

suiraghvira ikian marki. Egh ni nan aveghbuaba bagh mangiva egh kamaghin me mikim, kon Afeziam, ko men Afeziam, ki a bagha uamategha ghuavanadi. A nan God, ko uaghan men God.”

¹⁸ Ezi Makdalan Maria ghua suren gumaziba kamaghin me migei, “Ki Ekiamin ganigha gifa.” Egha an akar Iesus a mikemezimin gun me migei.

Suren gumaziba Iesusin gani
(Matyu 28:16-20 ko Mak 16:14-18 ko Luk 24:36-49)

¹⁹ Ezi Sanden guaratizimin aminim pirigha gifa. Ezi suren gumaziba me Judabar atiatingi, egha dipenir me itim, me pamten an tiar akaba ase, eghti azenan itir gumazitam aven izan kogham. Ezi Iesus iza pura suren gumazibar tongin tughav iti. Egha a kamaghin me migei, “Ian naviba amiragh iki.” ²⁰ A kamaghin migia, uan duar torir dafarimningin itimning ko duar ivir vuemin itim, men aka. Ezi suren gumaziba Ekiamin ganigha me bar akonge. ²¹ Ezi Iesus ua me migei, “Ian naviba amiragh iki. Afeziam na amadazi ezi ki ize. Ezi kamaghira ki ia amadima ia zui.” ²² A kamaghin migia, egha uan aminim men a giveragha men amada, egha kamaghin me migei, “Ia Godin Duam uan navir averiabar a inigh. ²³ Egh ia gumazamizibar arazir kuraba gin amadagham, eghti God uaghan men arazir kuraba gin amadaghti, da ua puvatigham. Eghti ia men arazir kuraba gin amadaghan koghti, men arazir kuraba ikivira ikiam.”

Tomas Iesusin gani

²⁴ Dughiar Iesus uan suren gumaziba batozim, men 12 plan suren gumazibar mav, a me ko itir puvati. Kar Tomas, an ziar mam Fufuzim. ²⁵ Ezi suren gumazir igharaziba kamaghin Tomas migei, “E Ekiamin ganigha gifa.”

Ezi Tomas kamaghin me migei, “Ki an duar torir me an dafarimning gafuzimningin ganighan koghiva, egh ki uan dafarpuzim an duar torimning datighan koghiva, egh ki uan dafarim an ivir vuemin itir duam datighan koghiva, egh ki nighnizir gavgavim ikian kogham. Bar puvatigham.”

²⁶ Ezi 7 plan dughiaaba givazima, suren gumaziba ua dipenimin aven iti, ezi Tomas me ko aven iti. Me tiar akaba bar pamten da asegha gifa. Ezi Iesus iza men tongin tughav iti. Egha me migei, “Ian naviba amiragh iki.”

²⁷ Egha a kamaghin Tomas migei, “Ni uan dafarpuzimin kagh suiragh, egh ni nan dafarimningin ganigh. Egh ni uan agharim amadagh uan dafarim nan ivir vuemin itir duam datigh. Ni nighnizir pumuning ikian marki. Ni nighnizir gavgavim nan iki.”

²⁸ Ezi Tomas kamaghin an akam ikara, “Ni nan Ekiam. Ni nan God.”

²⁹ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Ni nan ganigha gifa, egha ni nighnizir gavgavim nan iti, o? Gumazir na ganizir puvatiziba, me nighnizir gavgavim ikiva, egh gumazir kaba bar akuegham.”

Akinafarir kamın mingarim

³⁰ Iesus mirakelin avirir maba uaghan suren gumazibar damazimin dagh ami. Ezi ki bar Akinafarir kamın da osirizir puvati. ³¹ Egha, akar ki osirizir kam, ki ia nighnizir gavgavim Iesusin ikiasa, ki an osiri. A Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim, a Godin Otarim. Eghti ia nighnizir gavgavim an ikiva, egh ia an ziamin zurara itir ikirimirir aghuarim iniam. Ki kamagh sua, akinafarir kam an osiri.

Iesus ua uabi isa uan suren gumazibar aka

21

(Sapta 21)

7 plan suren gumaziba Iesusin gani

¹ Ezi dughiar maba givazima Iesus ua uan suren gumaziba Galilin dipamin boroghira uabi isa men aka. Galilin dipamin ziar mam Taiberiasin dipam. Bizir kam kamaghin oto. ² Dughiar kam Saimon Pita ko Tomas (an ziar mam Fufuzim), ko Nataniel (an nguibam, Kanan nguibar Galilin Distrighin aven itim), ko Sebedin otarir pumuning, ko Iesusin suren gumazir igharazir pumuning, me bar uari inigha iti. ³ Egha Saimon Pita kamaghin me migei, "Ki osiriba burisi mangam."

Ezi me ghaze, "E ni ko mangam." Egha me dikavigha botin mam in ghuavanabogha egha me zui. Ezi dimagarir kam in me osirir taba inizir puvati. ⁴ Ezi aruem anangasa ovirima, me gumazir mam in garima a dipamin dadarimin tughav iti. Ezi suren gumaziba kamaghin fozir pu, kar Iesus. ⁵ Ezi Iesus kamaghin men azara, "Otariba, ia osiritaba iniz, o?"

Ezi me kamaghin a ikara, "Bar puvati."

⁶ Ezi a me migei, "Ia ivem inigh, agharir guvir botin amadaghan itimin anekunigh, egh ia osiritaba inigham." Kamaghin me ivem akunizi a iraghu, ezi me osirir bar aviriba inigha, egha ua ivem gekuigha anagav avenge. ⁷ Ezi suren gumazir Iesus bar ifongezim, a kamaghin Pita migei, "Kar Ekiamra." Pita faragha ingarasava uan korotiar aruzim sue. Egha a kamaghin oraki, "Kar Ekiamra," egha korotiam uam anerugha uabi ikegha egha dipam uabi akunigha egha dipamin ghua dadarimin oto. ⁸ Ezi suren gumazir igharaziba me botin zui, egha me ivem osiriba sara anemikirigha zui. Me dipar dadarimin boroghin 100 mitan min iti. ⁹ Ezi me iza dadarimin

otogha givagha, egha me avir mam in garima osiri maba avim gisin iti. Ezi bretin maba sara iti.

¹⁰ Ezi Iesus kamaghin me migei, "Osirir ia datirighin iniziba, ia taba inigh izi." ¹¹ Ezi Saimon Pita botin ghuavanabogha egha ivem a mikirigha dipar dadarimin ghua. Ezi osirir ekiabara ivem gizifa, da bar moghira, 153 plan osiriba. Egha osiriba bar aviraseme, ezi ivem dutuaghrizir puvati.

¹² Ezi Iesus kamaghin me migei, "Ia izi dami."

Ezi suren gumaziba atiatigha men tav an azarazir puvati, "Ni tina?" Me fo, kar Ekiamra. ¹³ Egha Iesus avim boroghira ghua egha bret inigha me ganidi. Egha osiriba sara inigha uaghan me ganidi. ¹⁴ Dughiar Iesus mozimin dikavizimin gin, kar an namba 3in dughiam a uabi isa uan suren gumazibar aka.

Iesus Pita migia ghaze, ni nan sipsipba deraghvira men gan men akuragh

¹⁵ Iesus uan suren gumaziba ko amegha givazima, Iesus kamaghin Saimon Pitan azai, "Saimon, Jonin otarim, ni ti bar na gifonge, egha ni na gifongezir arazir kam, a gumazir kaba na gifongezir arazibagh afira?"

Ezi Pita ghaze, "Are, Ekiam, ni fo, ki ni gifonge."

Ezi Iesus a migei, "Ni nan gumazamiziba sipsipin nguzibar min men akuragh deraghvira men gan."* ¹⁶ Ezi Iesus uam an azara, "Saimon, Jonin otarim, ni ti na gifonge?"

Ezi Pita a ikara, "Are, Ekiam, ni fo, ki ni gifonge."

Ezi Iesus a migei, "Ni nan gumazamiziba sipsipbar min men akuragh deraghvira men gan."† ¹⁷ Egha dughiar mizekimin uam an azara,

21:2: Mt 4:21, Jo 1:45-51, 20:24 **21:3:** Lu 5:5 **21:4:** Jo 20:14 **21:5:** Lu 24:41 **21:6:** Lu 5:4-7 **21:7:** Mt 14:29, Jo 13:23, 20:2 **21:11:** Lu 5:6 **21:13:** Jo 6:11, Ap 10:41 **21:14:** Jo 20:19, 20:26 **21:15:** Mt 26:33, Jo 1:42 * **21:15:** (21:15) Gumazir maba Iesusin akar kam kamagh a giragha ghaze, "Ni ti bar na gifuegha, egha bizir igharazibagh ifongezir puvati?" Kamaghira gumazir maba uaghan Pitan akar kam giragha ghaze, "Ekiam, guizbangira, ni fo, ki nin roroam." **21:16:** Ap 20:28, Hi 13:20, 1 Pi 2:25 † **21:16:** (21:16) Gumazir maba Pitan akar kam kamaghin a giragha ghaze, "Ekiam, guizbangira, ni fo, ki nin roroam." **21:17:** Jo 13:38, 16:30

“Saimon, Jonin otarim, ni ti na gifonge?”

Ezi Pita Iesus baseme, a dughiar mizezim uam an azara ghaze, ni ti na gifonge? Ezi a kamaghin Iesus migei, “Ekiam, ni bar bizibagh fo. Ni fo, ki ni gifonge.”

Ezi Iesus kamaghin a migei, “Ni nan gumazamiziba sipsipbar min men akuragh deraghvira men gan.‡
18 Ki guizbangira ni migei, ni fomira igiamra ikia, ni uabi letiam uan ivariam ikegha egha danganir ni mangasa ifongezibagh arui. Ezi ni ghurighamin dughiam, ni uan agharimning feghti, eghti gumazir igharazim ni gikegh ni inighiva danganir ni mangasa ifongezir puvatizimin mangam.” 19 (Iesus migirigiar kam migia kamaghin Pitan aka, a tuavir manamin aremegh ziar ekiam God daningam.) Egha a kamaghin Pita migei, “Ni nan gin izi.”

Suren gumazir Iesus bar ifongezir kamın akam

20 Ezi Pita ragha suren gumazir Iesus bar ifongezir kamın garima, an aningın gin izi. Suren gumaziba faragha Iesus koma apava, gumazir kam uan dapanim isa Iesusin afarizim boroghira anetigha, egha kamaghin an azai, Ekiam, tina ni isi apanibar agharim darigham? 21 Ezi Pita an ganigha kamaghin Iesus azara, “Ekiam, gumazir kam, bizir tizim a batogham?” 22 Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Ki ifueghti a ikivira iki mangi dughiar ki uamategh izamim otogham, kar nin bizim pu. Ni nan gin izi.” 23 Kamaghin amizima, akar kam tintinibar arui, ezi gumazamiziba kamaghin nighnigha ghaze, “Suren gumazir kam an aremeghan kogham.” Ezi Iesus guizbangira kamaghin mikemezir puvati, an aremeghan kogham. Puvati. A ghaze, “Ki ifueghti a ikivira iki

mangi dughiar ki uamategh izamim otogham, kar nin bizim pu.” 24 Kar suren gumazir kamra, a datirighin bizir kabar gun mikemegha, egha an akar kaba osiri. E datirighin fo, akar a gun mikemezir kaba, da guizbangira. 25 Ezi bizir avirir igharazir maba Iesus uaghan dagh amizi, da iti. Ezi me ti vaghvagha bizir kaba akinafaribar da osirighai, nguazir kamın akinafarir kabar arighamin danganiba bar puvatigham.

‡ 21:17: (21:17) Gumazir maba Iesusin akar kam kamagh a giragha ghaze, “Ni nan roroam?” Egha Pitan akar kam giragha ghaze, “Ni fo, ki nin roroam.” 21:18: Jo 13:36, Ap 12:3-4 21:19: Mt 16:24-25, Mk 1:17, Jo 13:36, 2 Pi 1:14 21:20: Jo 13:23-25, 20:2 21:22: Mt 16:27-28, 25:31, 1 Ko 4:5, MAA 22:7, 22:20 21:24: Jo 19:35, 3 Jo 12 21:25: Jo 20:30

Aposelbar Ingangariba

Akar Faragha Zuim

Akinafarir kam, Aposelbar Ingangariba, Lukra an osiri. Luk faragha, akinafarir igharazim osiri, a Luk Osirizir Akar Aghuim. Egha datirighin Aposelbar Ingangariba osiri.

E akinafarir kamın garima, Godin Duam aposelba tuavim men akazi, ezi me Iesusin Akar Aghuim “Jerusalemın nguibamın aven ko, Judian danganiba bar moghira ko, Samarian Distrigh ko, nguazir kamın otevíba bar,” an gun me migei. (Ni 1:8in gan.)

Aposelin Akinafarim kamaghın miǵia ghaze, Iesusin sios Judabar tongin dikavigha egha ġin a ghua bar ekevegha tintinibar ghua nguazimın otevír mabar ghu. Luk uaghan kamaghın en akaghasa, Kraisin ingangarim ko gumazamizir an ġin zuibar dabirabim, da God fomira Israelin gumazamiziba bagha dikirizir akam bar a ko voroghira ghu.

Ezi bizir ekiar vamira Aposelbar Akinafarim a migei, a Godin Duamın ingangarim. Pentikosin dughiamın Godin Duam faragha Iesusin suren gumazibar ize. Egha ġin Godin Duam niǵhniziba me ganıǵa, egha gavgavim me ganıdi. Ezi akinafarir kam e uaghan aposelba akar ruarir aviribar gari. Dughiar aviriba aposelba Iesusin Akar Aghuim gumazamizir igharazibav kınasa. Ezi e garima gumazamizir avirim Akar Aghuir kamın ġin zui, ezi sios otogha gavgafi.

Aposelin Akinafarim, an aposelin aviribar eghaghaniba an iti. Egha akar bar aviriba, Pita ko Pol amizibav gei. Pita a suren gumazir mam, a uaghan Iesus ko arui. Ezi

Pol faragha Iesusin ġin aruizir pu-vati. A Iesusin sios gumazamiziba dikabırasa pamtemın ingari. Ezi Iesus Polin diazi, ezi a gumazir aghuimın otogha guizbangira an ingangarim pamtem a gami.

Ezi akinafarimın otevír maba, Luk bizir Pol bativizibar geghanasa, a ghaze, “Eia” dagh ami. Fofozir gumazir avirim ghaze, Luk uabi ti Pol ko dughiar mabar arui, kamaghın amizi, a ghaze, “Eia”. pb

Aposelba Jerusalem aven Iesusin akam akuri

(Sapta 1:1-8:3)

Iesus akar dikirizimın ghaze, a Godin Duam anemangam

1-2 Tiofilus, ki akinafarir kam ni bagha an osiri. Nan akinafarir faragha zuimın, ki Iesus amizir biziba bar, ko a gumazamizibar sure gamiziba bar, da osiri. Dughiar kamın Iesus dikavigha uan ingangarim gamua mamaghira ikia, ghua a Godin Nguibamın ghuavanabozir dughiamın tuzir biziba, ki da osiri. A tighar Godin Nguibamın mangasa, aposelba misevegha egha Godin Duamın gavgavimın ingangarir akabar me migei.* 3 A faragha mızaziba inigha aremegha egha ua dikafi. Egha a tighar Godin Nguibamın mangasava, a uabi isa uan aposelbar aka. Egha a bizir aviribar men akazi, me bar foz, a ua dikavigha iti. 40 plan dughia, dughiar kamın aven dughiar aviriba a uabi men akakaghava God Bizibagh Ativir Arazimın gun me migei. 4 Dughiar mam a me ko ikiava, apava miǵirigiar gavgavir kam me ganıngi, “Ia Jerusalemın nguibar ekiam ategh mangan marki. Bizir aghuarir nan Afeziam ia danıngasa akam akirizim a izam. Ia a barazi, ki an gun ia mikeme. Ia a bagh iki. 5 Jon dipamın

* **1:1-2:** (1:1) Luk, a akinafarir kam Aposelbar Ingangariba, an osiri. A faragha zuir akinafarim an osirizi, a Luk Osirizir Akar Aghuim. **1:3:** Mt 28:17, Mk 16:12, Lu 24:36-49, Ap 10:41, 1 Ko 15:5-7 **1:4:** Lu 24:49, Jo 14:16-17, Ap 2:33 **1:5:** Mt 3:11, Mk 1:8, Lu 3:16, Jo 1:33, Ap 11:16

gumamaziba rue, ezi gurumra ia Godin Duamin ruegham.”

⁶ Ezi me uari akuvazir dughiamin, me an azara, “Ekiam, ni dughiar kam atrivim Israel danightima, a ua Israelin nguazimin ganam, o?”†

⁷ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Biziba otivamin dughiaaba, nan afeziam uabi uan gavgavimin da ati. Ezi ia tizim bagh dughiar an atizir kam gifoghasa. Kar ian bizim pu. ⁸ Eghti Godin Duam ia gisin izighirighti, ia an gavgavim iniam; eghti ia bizir ia ganigha foziba, Jerusalem in nguibamin aven ko, Judian danganiba bar moghira ko, Samarian Distrigh ko, nguazir kam in oteyiba bar, me geghanam.”

*Iesus Godin Nguibamin zui
(Mak 16:19-20 ko Luk 24:50-53)*

⁹ Ezi Iesus kamaghin mikemegha, egha an aposelba garavira itima God anesiarafazima a Godin Nguibamin ghuavanabo. Ezi ghuariam me gari naghin a modo.

¹⁰ A ghuavanadima me kogha overiamin garavira itima, gumazimning korotiar ghurghurimning arughava bemira men min tu. ¹¹ Egha aning kamaghin me migei, “Galilin gumaziba, ia tizim bagha kagh tuivighav ikia pin overiamin gari? Gumazir kam Iesus, God a inizima a ia ategha uan Nguibamin ghu. Ia an ganizima a Godin Nguibamin ghuzi moghin, kamaghira a uamategham.”

*Me Judasin ingangarir danganim
bagha Matias a misefe*

¹² Egha Iesusin aposelba Olivin Mighsiam ateghava ua Jerusalem in zui. Olivin Mighsiam kam Jerusalem in roghira ikiava an ruarim kilomitan

vamiran mirara ghu. ¹³ Egha me otivighava, ghuriar pin itir me zurara itimin ghuavanabo. Men ziabara kara:

Pita, Jon, Jems ko Andru, Filip ko Tomas, Batolomyu ko Matyu, Jems, Alfusin otarim, ko Saimon a Selo-tiabar gumazir mam, ko Judas, a Jemsin otarim.

¹⁴ Egha me zurara navir vamira ikia uari inigha God ko migei, amizir maba ko Maria, Iesusin amebam, koma an doziba sara.

¹⁵ Dughiar kabar aven Pita nighnizir gavgavim Iesusin itir darasi tongin tugha, (men avirim in dibobonim 120) ¹⁶ egha kamaghin migei, “Nan adarasi, Godin Duam fomira Devit gamizi, an akar mam mikeme. Ezi akar kam Godin Akinafarimin aven iti. Akar kam a Judasin migei. Judas, a gumazir Iesus isa gumazir an suirazibar akazim. Akar kam datirighin otogha gifa, Devit mikemezir moghira. ¹⁷ Judas fomira en gumazir mamra, egha uaghan ingangarir e amir kam gami.”

¹⁸ (Ivezir a uan arazir kuramin inimiz, Judas nguazir mam givese. Egha nguazir kam in a uabi ekunigha aremegha an mikarzim afoaraghiri, ezi an muriaba bar azenim gire. ¹⁹ Kamaghin amizi, Jerusalem in itir darasi bar moghira bizir kam baraki, egha me nguazir kam uan akamin ziar kam a gati, Akeldama. An mingarim kamaghin, ghuzir nguazim.)

²⁰ Egha Pita ghua kamaghin migia ghaze, “Ezi Godin Akinafarimin itir Ighiabar aven osizirir kam iti,

1:6: Ais 1:26, Dan 7:17, Amo 9:11, Mt 24:3, Lu 24:21 † **1:6:** (1:6) Fomira Israelin gumazir maba uari atrivimin ikia uan nguazimin gari. Egha Iesusin dughiamin Israelba Rom in apengan iti. Ezi Iesus dughiar kam in otogha aruima, gumazir aviriba kamaghin nighnisi, a Rom in gavman batueghiva uabi Israelbar ganam. Eghti gin Israel Kantrin igharaziba dar ganiva egh dar apengan ikian kogham. **1:7:** Mt 24:36, Mk 13:32, 1 Te 5:1 **1:9:** Mk 16:19, Lu 24:50-51, Jo 6:62, 20:17 **1:10:** Mt 28:3, Mk 16:5, Lu 24:4, Jo 20:12, Ap 10:3, 10:30 **1:11:** Mt 24:30, 26:64, Lu 21:27, Jo 14:3, 1 Te 1:10, 4:16, MAA 1:7 **1:12:** Lu 24:50 **1:13:** Mt 10:2-4, Mk 3:16-19, Lu 6:14-16 **1:14:** Mt 13:55, Lu 23:49, 23:55, 24:10, Jo 6:42, 7:5 **1:16:** Sng 41:9 **1:17:** Mt 10:4, Lu 6:16, Ap 1:25 **1:18:** Mt 26:15, 2 Pi 2:15 **1:20:** Sng 69:25, 109:8

‘An danganim pura iki,
tav an danganir kamın ikian
marki.’

Egha a uaghan ghaze,

‘A gumazir dapanim,
eghti igharaz tav an dan-
ganim ini.’

²¹ “Ezi kamaghın, e gumazir zurara e ko ikia uaghan Iesus ko aruizir gumazitam a misivam. ²² Dughiar Jon gumaziba ruezim ko Iesus faragha ingangarim igiamra a gamir dughiam ikegha, ghua dughiar God Iesus inizi an e ategha ghuavan-abozir dughiamın tu. E dughiar kaba bar e ko ikezir gumazitam a misivam. Gumazir kam Iesusın garima, a ua dikafi. An e ko migirigiar kamın gun akam akunam.”

²³ Egha me gumazir pumuningın ziamning diboro, Josep, an ziar mam Barsabas (an ziar igharazir mam Jastus) ko Matias. ²⁴⁻²⁵ Egha me God ko migei, “Ekiam, ni gumazibar navir averiaba bar dagh fo. Ni en akagh, ni aningın tav amiseveghtima, an aposelin ingangarim bagh Judasın dangamin iniam. Ingangarir kam Judas anetegha uan danganir iki-amimın ghu.” ²⁶ Egha me dagıaba aningın ziamning osirigha torim gatigha aning givazvasi. Ezi dagıar Matiasın ziam gisın itim faragha azenim giri. Ezi me Matias isa, uaghan 11 pla aposelbar tongın aneti.

2

Godın Duam izaghiri

¹ Ezi Pentikosın Dughiar Ekiam otozıma, nighnızir gavgavim Iesusın itir darasi, me bar moghıra uari akuvagha danganir vamıran iti.* ² Ezıma zuamıra niginir mam Godın Nguibamın ikeghava zaghıra mati amınir gavgavim izi. Egha dipenir

me apiaghav itim bar a gizıvagha a noke. ³ Egha me garima bizir mam mati avir mızariaba biaghırava vaghvagha men dapanir siriabagh apiaghiri. ⁴ Ezi Godın Duam bar moghıra me gizıvaghava, gavgavim me ganıga me gamima, me nguibar igharazibar akabav gei.

⁵ Ezi Judan gumazamizir Godın apengan itir maba, me uan nguazimın itir kantriba bar dar ikegha izegha datirighın Jerusalemın iti. ⁶ Egha me niginir kam baregha iza bar uari akuvaghav ikiava, me vaghvagha orazima gumazamizıba men nguibabar akabav gei. Ezi kamaghın me osemegha okam nighnisi. ⁷ Egha me digavir kuram gamighava azangsisi, “Gumazamizir migeir kaba, me bar Galilin gumazamizıbara! ⁸ Ezıma manmaghın amizima e vaghvagha me barazima me en nguibabar akabav gei? ⁹ E marazi, Partian kantri ko Midian kantri ko Elamın kantribar ize. Ezi marazi Mesopotemian Distrighın izezir gumazıba. Ezi marazi Judian Distrigh ko Kapadosian Provins ko Pontusın Provins koma Esian Provinsın ize. ¹⁰ Ezi maba Frigian Distrigh ko Pampilian Provinsın ize. Ezi marazi Isipın kantri, ko Libian Distrighın aven itir danganim a nguibar ekiam Sairinin boroghıra itıba ize. Ezi marazi Judan gumazir Romın nguibamın ikegha izezıba. ¹¹ E bar moghıra, Judaba ko Kantrin Igharazıbar Gumazıba, me Judan arazıbagh amuava dar gın ghua, egha me uaghan, mati en marasi. Ezıma en marazi Kritian arıghatızim koma Arabian Distrighın gumazıba, e vaghvagha me barazima me en nguibabar akabar God amizir bizir ekiabar gun migei!” ¹² Egha Judan gumazıba digavir kuram gamighava pura okam nighnıghava uarir azangsisi, “Kar bizir tızim?”

1:22: Mt 3:16, Mk 1:9, 16:19, Lu 3:21, 24:51, Jo 15:27, Ap 4:33 **2:1:** Lo 16:9-11, Ap 1:14 * **2:1:** (2:1) Pentikosın Dughiar Ekiam, an ziar igharazımra kara: Obarıbar aghavir dughiar ekiam. **2:2:** Ap 4:31
2:3: Mt 3:11 **2:4:** Mk 16:17, Ap 1:5, 4:31, 10:44-46, 1 Ko 12:10, 13:1 **2:7:** Ap 1:11 **2:9:** 2 Ti 1:15

13 Ezima Judan gumazir maba dibovir akabar migia ghaze, “Me wainin dipar aviriba amegha on-gani.”

Pita akam akuri

14 Ezi Pita 11 plan aposelba ko tughav ikia, egha a gumazamiziba pantem kamaghin me migei, “Ia Judaba koma Jerusalemın itir gumazamiziba, ia bar deraghviram na baragh. Ki bizir otozir kamın gun ia mikemeghtima, ia a gifogham.

15 Gumazir kaba wainin dipamin onganizir puvati. Ia fo, kar 9 kloghin mizarazimra.† 16 Bizir otozir kam, kar Godin akam inigha izir gumazim Joel fomira mikemezir moghin,

17 ‘God kamaghin migia ghaze, Dughiar gin izamibar ki uan Duam gumazamiziba bar me daningam.

Eghtima ian otariba ko guiviba Godin akam inigha izir gumazibar min mikimtima, ian gumazir igiaba irebabar min bizibar gantima, ian gumazir ghuriba irebabar ganam.

18 Eghti nan ingangarir gumazamiziba, ki uaghan uan Duam dughiar kabar me daningam, eghtima me Godin akam inigha izir gumazibar akabav kimam.

19 Eghti ki pin overiamın digavir kuram gamir arazibar akakagh, egh nguazimın mirakelin arazibar amuam. Eghti ghuzim ko avim ko muturir dafam otogham.

20 Eghtima aruem mitarmeghti, iakinim ghuzimın min otogham.

Bizir kaba faragh otivighti, gin Ekiam Izamin Dughiam otivam.

Dughiar kam Ekiam uan gavgavim ko angazangarim sara izam.

21 Ezi Ekiamın ziamın deir darasi, a ua me inigham.’

22 “Israelin gumazamiziba, ia migirigiar kam baragh. Nasaretin Iesus, God ia baghava anemadagha gavgavim a ganingizima, ezima a ian aven ingangarir gavgavir ekiaba koma mirakelin gavgavibar ian tongin bizibagh amizima, da otivizima ia dar ganigha uari fo.

23 God uan ifongiamın gin ghua ia bagha fomira nighnizir mam gamigha, uan otarim isava ian agharim gati. Ezima ia gumazir kurabar agharimın, ia a isava ter ighuvim gatighava a gafuzi, an areme. 24 Ovevem bar Iesusin suiraghan kogham. Kamaghin, God a gamizi a dikavigha ovevemın osimtızim ataki. 25 Devitin Ighiabar Akinafarim kamaghin mikeme,

‘Ki Ekiamın garima a zurara bar nan boroghin ikiavira iti.

A gavgavim na ganıdi.

Eghti bizitam na damuti, ki akongıva atiatingan kogham.

26-27 Ezima ni na ateghtima ki ariaghrezibar tongin mozimın aven ikian kogham.

Egh ni ua bagha inabazir gumazim aneteghtima an nivafızim kurighan kogham.

Kamaghin nan navim derazi ki migirigiar aghuibagh ami.

God na damuamin bizir aghuiba, ki da bagha mizuai.

28 Ni, ikirimirir aghuarim iniamin tuavim, a nan akagha gifa.

2:15: 1 Te 5:7 † 2:15: (2:15) Judaba dughiar kamın mizaraghara dipar onganiba apir puvati. Kamaghin Pita akar kam me migei. 2:21: Ro 10:13 2:22: Jo 3:2, 14:10-11, Hi 2:4 2:23: Mt 27:35, Mk 15:24, Lu 23:33, Jo 19:18, Ap 4:28, 1 Pi 1:20 2:24: Mt 28:5-6, Mk 16:6, Lu 24:5, Ap 3:15, 4:10, 10:40, 13:30-31, 17:31, 1 Ko 15:15

Ni na ateghti ki ni ko ikiam, egh ni na damuti, ki bar akuegham.'

²⁹ "Nan adarasi, ki guizbangira ia migei, en ovavim Devit aremezima me anefa. Ezima an dagiar mozim datirighin e ko ikia kati. ³⁰ Egha, Devit a Godin akam inigha izir gumazir mam, egha a fo, God migirigiar gavgavim a ganiga ghaze, 'Nin atrivir danganimin ki nin ovavitam afagham.' ³¹ God gin damuamin bizim, Devit a gifo, a Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim, Krai, an aremegh ua dikavamin bizim migei. Egha ghaze, God aneteghtima an ariaghrezibar tongin mozim in aven ikian kogham. Egh an nivafizim kurighan kogham.† ³² Ezi gumazir kam Iesus, God a gamizima a ua dikafi. Ezi e uari uan damazibar an ganigha, egha migei. ³³ Ezima a ghuavanaga uan Afeziam Godin agharir guvim gaperaghav ikia a da pin gavgavim isi. Ezi an Afeziam a mikemezir moghin God uan Duam Iesus ganingi. Ezi datirighin ia oragha garir bizir kaba, Iesus uabi dagh ami. ³⁴ Devit Iesusin min Godin Nguibamin ghuzir puvati. Egha a kamaghin migei,

'Ekiam kamaghin nan Ekiamin migia ghaze,
"Ni kagh nan agharir guvimin daperagh.

³⁵ Mamaghira ikitima ki nin apaniba dikabiraghti
me nin apengan ikiam."'

³⁶ "Ezi kamaghin amizi, ia Israelba ia bar bizir kam gifo, ia misuegha ter ighuvimin gurazir Iesusin kam, datirighin God a gamizi an Ekiamin

oto, a Krai, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim."

Gumazir aviriba uan naviba iragha rue

³⁷ Egha gumazamiziba Pitan akam barasi, a men navibagh kuizi, me kamaghin Pita koma aposelin igharazibav gei, "En aveghbuaba, e manmaghin damuam?"

³⁸ Ezi Pita kamaghin me migei, "Ia bar navibagh iragh Krai Iesusin ziamin rueghti a ian arazir kuraba gin amangti, God uan Duam ia daningam. ³⁹ God fomira akam akirigha ghaze, a uan Duam ia danigam, ia koma, ian boriba koma, ian saghon itir darasi, me bar. God, en Ekiam, gumazamizir a men diaziba, a uan Duam me daningam."

⁴⁰ Egha Pita migirigiar aviribar me gamuava akar gavgavir maba sara me mikeme, "Ia uari uarir akuragh, eghti God dughiar kam in gumazamizir kurar kabagh asighasighiva uaghan ia gasigasighan kogham."

⁴¹ Ezima gumazamizir aviriba an akam baregha a gifuegha, egha rue. Ezi dughiar kamnagh God ua 3,000 in gumazamizir maba ua me inizima me Kraisin adarazir aven ize.

Godin gumazamizir aviriba

⁴² Egha Kraisin adarasi me aposelbar migirigiaba baragha, bizibar uarir akurvagha, egha uari isava apava, God ko mikimasa bar ifonge. §

⁴³ Ezi aposelba digavir kuram gamir arazir aviriba ko mirakelin aviribagh ami. Kamaghin gumazir aviriba digavir kuram gami. ⁴⁴ Eghava nighnizir gavgavim Iesusin itir darasi, navir vamira iti. Egha men bizir men itiba, me uarira akurvasi. ⁴⁵ Egha me uan nguaziba

2:29: 1 Kin 2:10, Lu 1:32, 1:69, Ap 13:36, 2 Ti 2:8

Sng 16:10, Ap 13:35 † **2:31:** (2:31) Grighin akam me ghaze, "Krai", an mingarim God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim.

2:32: Ap 1:8, 2:24

2:33: Jo 14:26, Ap 1:4, 5:31, 7:55-56, 10:45, Ef 4:8, Hi 10:12

2:36: Ap 5:30-31

2:37: Sek 12:10, Lu 3:10-12, Ap 9:6, 16:30

2:38: Lu 24:47, Ap 3:19

2:39: Ais 57:19, Jol 2:28, Ap 10:45, 14:27, Ef 2:13, 2:17

2:40: Lo 32:5, Fl 2:15

2:41: Ap 2:47, 4:4, 5:14

2:42: Ap 20:7

§ **2:42:** (2:42) Fofozir gumazir aviriba kamaghin nighnisi, Faragha zuir Kraisin adarasi uari akuva egha uari koma api. Me amegha givagha, me Iesusin nivafizim ko ghuzim ginighnigha bret ko wainin dipam api.

2:43: Mk 16:17, Ap 4:33, 5:11-12

2:44: Ap 4:32-35, 5:12, 6:8

2:30: 2 Sml 7:12-13, Sng 89:3-4, 132:11

2:31: (2:31) Grighin akam me ghaze, "Krai", an mingarim God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim.

2:32: Ap 1:8, 2:24

2:33: Jo 14:26, Ap 1:4, 5:31, 7:55-56, 10:45, Ef 4:8, Hi 10:12

2:36: Ap 5:30-31

2:37: Sek 12:10, Lu 3:10-12, Ap 9:6, 16:30

2:38: Lu 24:47, Ap 3:19

2:39: Ais 57:19, Jol 2:28, Ap 10:45, 14:27, Ef 2:13, 2:17

2:40: Lo 32:5, Fl 2:15

2:41: Ap 2:47, 4:4, 5:14

2:42: Ap 20:7

§ **2:42:** (2:42) Fofozir gumazir aviriba kamaghin nighnisi, Faragha zuir Kraisin adarasi uari akuva egha uari koma api. Me amegha givagha, me Iesusin nivafizim ko ghuzim ginighnigha bret ko wainin dipam api.

2:43: Mk 16:17, Ap 4:33, 5:11-12

2:44: Ap 4:32-35, 5:12, 6:8

2:46: Lu 24:53,

ko biziba amaga dar dagiaba isava egha dagheba otevezibar akurvasi. ⁴⁶ Zurara dughiaba me Godin Dipenimin avizim uari akufi. Egha dipeniba roa vaghvagha dagh arua, uari isava apava, bar akongegha, men naviba bar dera. ⁴⁷ Egha Godin ziam fema, ezi gumazir igharaziba bar me bagha bar akonge. Ezima Ekiam zurara dughiabar gumazamizir igiabar akurvaghavira iti. Kamaghin me bar aviraseme.

3

Gumazir suer kurar mam ua dera

¹ Dughiar mam aruem 3 kloghin tu, kar Judaba God ko migeir dughiam. Dughiar kamra Pita ko Jon Godin Dipenimin zui. ² Ezi gumazir navimin averara suem ikuvizir mam iti. Ezi gumaziba anetera ghua Godin Dipenimin tiar akar mam anerisi. Tiar akar kam ziam, Aghuim. A kagh ikiava dagiaba bagha gumazamizir Godin Dipenimin aven zuiba me ginge. ³ Ezi a gari Pita ko Jon aven mangasa izima a dagiaba bagha aning ginge. ⁴ Ezi Pita bar anarira gari, ezi Jon uakan. Egha Pita ghaze, "Ni kagh gan ganigh!" ⁵ Ezi gumazim bizitam iniasa nighnigha, aningra gari.

⁶ Ezi Pita kamaghin migei, "Ki dagiaba puvati. Ki itir bizim, ki ni daningasa. Eghti, Nasaretin gumazim Kraiss Iesus, an ziamin, ni daru!" ⁷ Egha Pita an agharir guvimin suiraghava, a ghufe. Ezi an duiavaniba ko dagariba zuamira gavgafi. ⁸ Ezi a dikava uabi ekunigha maghram arui. Egha a Pita ko Jon sarama Godin Dipenir avizibar aven ghuava, aruava, egha pin uabi ekurava, eghava Godin ziam fe. ⁹ Ezima gumazamiziba bar an garima an aruava Godin ziam fema, ¹⁰ ezi me an ganigha a gifogha ghaze,

gumazir kamra Godin Dipenimin tiar akar ziam, tiar akar Aghuimin apiav ikiava, dagiaba bagha gumazamizibagh inge. Egha me digavir kuram gamigha pura nighnisi, manmaghin amizir bizim kav bato.

Pita Godin Dipenimin aven akam akuri

¹¹ Ezi gumazamiziba akar kam baregha, egha digavir kuram gamigha, ivemara ghua gumazir kam in gari. Ezi me an garima a Pita ko Jonin suiragha, Godin Dipenir azuarimin tughaviti. Dipenir azuarir kam in ziam, Solomonin Azuarim. ¹² Ezi Pita kamaghin ganigha, me migei, "Israelin gumazamiziba, tizim bagha bizir kam ia gamizima ia digavir kuram gami? Ia tizim bagha pamtem gan gara ghaze, ga ti uan gavgavibar tuavim, o ga Godin damazimin deravira itir tuavimin, ga gumazir kam gamizima an arui? Bar puvati. ¹³ Abraham, Aisak ko Jekopin God, en ovavibar God, a uan ingangarir gumazim Iesus bar a pirafa. Ia an aremeghasa a isava apanibar dafarim gati. Egha dughiar Pailat anetaghraghasa migeim, ia kamaghin migei, 'E tong a gifongezir puvati!' Egha akirim a gasara. ¹⁴ Ia Godin damazimin zuegha derazir gumazimin aghuaghava, egha gumazir kuram uari bagh anetaghraghasa Pailat migei. A gumazibav soghezi me aremezir gumazim. ¹⁵ Ia gamizi ia angamra itir gumazim, ia a misoghezi an aremezi God a gamizi a ua dikafi. Ga uaning bizir kam in ganighava a gifoghava an gun migei. ¹⁶ Ga Iesusin ziamin nighnizir gavgavim iti. Ezi Iesusin ziamin gumazir ia ganigha fozir kam, a gavgavim ini. Iesusra gan nighnizir gavgavir kam gamizima, ezi nighnizir gavgavir kamra gumazir kam gamizima, a bar dera, ia datirighin uari an gari.

2:47: Ap 2:41, 4:33, 5:14, 6:7, 11:21, 11:24, Ro 14:18 **3:1:** Sng 55:17, Ap 2:46, 10:3, 10:9, 10:30 **3:2:** Jo 9:1, Ap 14:8 **3:4:** Ap 14:9 **3:6:** Ap 3:16, 4:10, 16:18 **3:8:** Ais 35:6, Jo 5:14, Ap 14:10 **3:9:** Ap 4:16, 4:21 **3:13:** Kis 3:6, 3:15, Mt 22:32, Lu 23:13-25, Ap 2:23, 7:32 **3:14:** Mt 27:15-23, Mk 15:6-14, Lu 23:13-23, Jo 19:12-15 **3:15:** Ap 1:8, 2:24, 2:32, 2:36, 4:10 **3:16:** Mt 9:22, Ap 4:10, 14:9 **3:17:** Lu 23:34, Jo 16:3, 1 Ko 2:8, 1 Ti 1:13

17 “Ezi nan adarasi, ki kamaghin fo, ia amizir arazim ia a gifozir puvati, ian gumazir dapaniba sara. 18 Ezi God fomira an akam inigha izir gumaziba bar me mikemezima, me migia ghaze, a God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, Krai, mizazim iniam. Ezi God uan migirigiabagh amizi moghin dar dagheba otifi.

19-20 “Ia kamaghin ifueghtima, God ian arazir kuraba angarighti dughiar kabar Godin Duam iziva ian duaba avughsizim ko navir amirizim, ia danighti, God ia bagh Iesus uam anemangam, a Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim, a ia bagha anemisefe. Ia bizir kabagh nighnigh da inisi, ia uan navibagh iraghiva uamategh God bagh izi. 21 God fomira uan akam inigha izir gumazir zuezibav kemezima, me ghaze, ‘Iesus datirighin Godin nguibam iki, mangi dughiar God bizibar amuti da bar igiabar otivam.’ Eghti God mikemezir moghin, biziba bar otivam. 22 Ezi akar dikirizir kam God fomira Moses mikemezi, a kamaghin migei, ‘Ekiam ian God, a nan min ia bagh akam inigha izir gumazitam, ian tongin ian gumazitamra misevegham. Ia, bizir tizir a migeiba, ia bar da baragh egh dar amu. 23 A barazir puvatiziba God me gasighasigham. Eghti me ua Godin adarazi ko ikian kogham.’* 24 Godin akam inigha izir gumaziba bar, Samuelin tugha izi, me bar migia dughiar kabar gun mikeme.

25 “God fomira uan akam inigha izir gumaziba akar gavgavim me ganingizima, ezi ia men boriba min iki, egh akar gavgavir kabanang uaghan iana. God fomira Akar

Dikirizir Gavgavir ian ovaviba ko ingarizima, ezi ia men boriba min iki, egh akar gavgavir dikirizir kam, a uaghan iana. God kamaghin Abraham mikemezi moghin, ‘Ki kamaghin damuam, nin ovavibar borimin tuavimin, ki nguazir kam in itir nguibaba bar deravira me damuam.’ 26 God kamaghin ifonge, ia vaghvagh uan arazir kuraba ateghti, kamaghin a deravira ia damuam. Egha bizir kam bagha a uan ingangarir gumazim a misevegha ia bagha faragha anemada.”

4

Pita ko Jon Judan kotin iti

1 Pita ko Jon gumazamizibav giavira itima, ofa gamir gumaziba ko Godin Dipenimin garir gumazibar ekiam ko Sadyusiba, me izava aning bato.* 2 Egha me fo, Pita ko Jon Iesus aremegha ua dikavizir bizir kam in gun gumazamizibav gei. Kamaghin amizima gumazir dapanibar naviba aning bagha bar ikufi. 3 Egha me Pita ko Jonin agharimning suuraghava aning kot darighasava amima, aminim piri. Kamaghin, me aning sel gatizi aning ikia ghua amimizaraghan. 4 Ezi gumazamizir aviriba akar kam baregha nighnizir gavgavimin an iti. Egha Kraisin adarazir dibobonim bar ekevegha ghua 5,000in boroghin tu.

Me Pita ko Jon kot gati

5 Egha amimizaraghan Judan gumazir ekiaba ko gumazir dapaniba ko Judan arazibagh fozir gumaziba, me Jerusalem in uari akuvaghav iti.† 6 Anas, ofa gamir gumazibar dapanim, a uaghan iti, ezima Kaiafas ko Jon koma Aleksanda koma ofa gamir

3:18: Ais 50:6, 53:5, Lu 24:27, 24:44, Ap 26:22, 1 Pi 1:10-11 3:22: Lo 18:15-19, Ap 7:37 3:23:

Wkp 23:29 * 3:23: (3:23) Akar kam, akam inigha izir gumazir God amadazim, a Lo 18:15, 16, 17, 18, 19in iti. Pita kamaghin migia ghaze, Iesus, a uabi akam inigha izir gumazim. 3:25: Stt 12:3,

18:18, 22:18, Ro 9:4, 9:8, Ga 3:8, 3:26 3:26: Mt 10:5, Lu 24:47, Ap 13:32-33, 13:46 4:1: Lu 22:4,

22:52 * 4:1: (4:1) Godin Dipenimin garir gumazibar ekiam, a ofa gamir gumazir mam. A Livain gumaziba, a me gativagha men garima, me Godin Dipenimin miriamin ingara bizibar gara polismanin

ingangarim gami. 4:2: Mt 22:23, Ap 23:8 4:4: Ap 2:41 † 4:5: (4:5) Gumazir okuruar pumuning

ko mizezim, me uari akufa. Egha me Judabar Kaunselbar min iti. Egha men ingangarim kamakin, me

Judabar dabirabim gativagha egha men gari. 4:7: Mt 21:23, Ap 7:27

gumazibar dapanimın adarazir gumazir igharaziba, me uaghan iti. ⁷ Egha me mikemezi, gumaziba Pita ko Jon inighava men damazibar izezi, me maghiram aningın azangsisı, “Gua gavgavir manam inigha, egha tınan ziamın gua bizir kabagh ami?”

⁸ Ezima Godın Duam Pita gızıvazıma, a kamaghın me mıgei, “Judan gumazir ekiaba ko gumazir dapanıba! ⁹ Ia ti gumazir suer kurar ga akurazir kam bagha gan azangsighasa, egha ia ti uaghan foghasa, gumazir kam a manmaghın dera. ¹⁰ Eghti ia koma Israelin itir darasi bar moghıra, ia bizir kam gıfogh! Kar Nasaretin gumazim Kraıs İesusın ziamın gumazir ian damazibar tughav itim a ua dera. Gumazir kam a İesus, ia a inigha ter ighuvim gafuzı, an aremezi God a gamızı a ua dikafi. ‡ ¹¹ Ezima İesus,

‘Kar dipenir akınir ingangarir gumazıba aghuazim,
a datırighın dipenim aterir
guarım gava.’

¹² Nguazir kamın gumazıtım en akuraghan kogham, bar puvati. İesusın zıamra e akurvazir aghuım inıam. A uabıra, en akurvazir gumazım.”

¹³ Egha me Pita ko Jonın garıma aning bar gavgavıghav atıatır puvatıghava me mıgeıma, me aningın ganıghava fo, aning sure gamızır puvati. Aning pura gumazır kınımning. Egha me aningın gara dıgavır kuram gamıgha ghaze, gumazır kamning İesus koma arui. ¹⁴ Egha me gumazır faragha suer ikuvızımın gari, a Jon ko Pita, aning ko tughav itıma, me bizıtım mikıman asa.

¹⁵ Kamaghın me akar gavgavımram aning ganıngızıma aning Judan kotın dipenim ategha zuıma,

me aning bagha akam mısosı. ¹⁶ Egha me uarır azangsisı, “E manmaghın gumazır kamning damuam? Jerusalemın itir gumazıba, me fo, aning mirakelin bar ekıam gamı. Eghti e kamaghın mikıman kogham, bizir kam guızbangıra otozir puvati. ¹⁷ Ezi e kamaghın aghua, gumazımızır igharazıba bizir kam baraghan kogham. Egh e akar bar gavgavımra aning danıghtıma aning ua İesusın zıamın gun bar tav mikıman kogham.”

¹⁸ Egha me ua aningın diazıma aning aven ghuzıma me akar gavgavımın aningın mıgia ghaze, gua uamateghıva İesusın zıamın gun mikımvıva egh gumazıtıbar sure damuan bar markı.

¹⁹⁻²⁰ Ezima Pita ko Jon men akam ikaragha mıgei, “Ga uaning ganıghava oraghızır bizıba ga dar ghuangsigghan kogham, ga dar gun mikımvıra ikıam. Ia uarı nıghnıgh, arazır manam Godın damazımın dera, ga Godın akam baragham, o ga ian akam baragham?”

²¹⁻²² Gumazır Pita ko Jon Godın gavgavımın amızır derazım, a 40 plan azenıbagh afıra. Kamaghın gumazamızıba uarı bizır kabar gari da otıvızıma, me Godın zıam fe. Kamaghın amızıma, gumazır dapanıba ıvezır kuram aning danıngasa pura nıghnısi, me manmaghın aning damuam. Egha me atıatır mıgırıgıaba ko mıgırıgıar gavgavıbar maba uam aning gamıghava aning amadazıma aning zui.

Nıghnızır gavgavım İesusın itir darası God ko mıgei

²³ Ezima Judan kotın aven itir gumazıba Pita ko Jon ataghızıma aning azenım gırıgha uamategha uan adarazi bagha ghu. Egha aning ofa gamır gumazır ekiaba ko gumazır

4:8: Mt 10:19-20 **4:10:** Ap 2:24, 3:6, 3:13-16 ‡ **4:10:** (4:10) Gumazır okuruar kam, Judabar Kaunselba, merara Pailat (Romın gavman faragha zuır gumazım) mıgia ghaze, a İesus mıueghtı an ovengegh. Nı Luk 22:66 ko 23:5ın gan. Egha İesus ovengegha gıvazı, me gumazamızıba nıghnızır gavgavımın an ikıan me aghua. **4:11:** Sng 118:22, Aıs 28:16, Mt 21:42 **4:12:** Mt 1:21, Ap 10:43
4:16: Jo 11:47, Ap 3:9-10 **4:18:** Ap 5:28, 5:40 **4:24:** Kis 20:11, Neh 9:6, Sng 146:6

dapaniba aningın mikemezir akabar gun uan adarasi bar me mikeme. ²⁴ Ezi me kamaghın oreghava uari akuvaghava God ko migei. Me kamaghın migei, “En Ekiar en garim, ni overiam ko nguazimın ingarighava, ongarim sara ingari, egha dar itir biziba sara, bar dar ingari. ²⁵ Fomira nın Duam akar mam en ovavim Devit, a nın ingangarir gumazim, ni akar kam a ganingi. Ezi Devit kamaghın mikeme,

‘Ezima Kantrin Igharazibar Gumaziba tizim baghava atari?

Egha me tizim bagha arazir kurabar amuasava akabav sosi?

²⁶ Ezima nguibabar atriviba me God misoghasava ami.

Ezima gumazir dapanir ekiaba uari inigha Ekiam misoghasa.

Egha uaghan God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim misoghasa.’

²⁷ “Bar guizbangira, Herot ko Pontius Pailat, Israelin gumaziba, Kantrin Igharazibar Gumaziba sara, me Jerusalemın nguibamın uari akuvaghava arazir kurabar Godın ingangarir gumazir zuezim, Iesus damuasava akabav sosi. A ni fomira uan ingangarim bagha inabazir gumazim. ²⁸ Me nın gavgavim ko nın nighnizimın gin zui, ni fomiram otivasa mikemezir biziba. ²⁹ Eghti, Ekiam, me atiatir akar e ganingizibagh nighnigh. Egh en akuraghtima e tugh gavgavigh atiatingan kogh nın akam kunam. ³⁰ Egh ni uan agharim arimariar gumazibar arightima me deragham. Egh ni mirakelin aviribar bizibar amutima da Iesusın ziamın otivam, a nın ingangarir gumazir zuezim.”

³¹ Egha me Afeziam ko mikemegha givazima, danganir me itim ivavazima, me bar moghira Godın Duam

me givavazima, me atiatir puvatigha Godın akam kuri.

Nighnizir gavgavim Iesusın itir darasi uan bizibar uarir akurvasi

³² Egha nighnizir gavgavim Iesusın itir darasi, me bar navir vamira ko nighnizir vamira iti. Men tav uabira uan bizitam gamir puvati, me uari inighava biziba bar moghira dagh ami. ³³ Egha aposelba Iesus aremegha ua dikavizir bizir kamın gun gumazamiziba, Godın gavgavimın amodoghın me migei. Ezi Godın apangkuvir ekiamra me ko iti. ³⁴⁻³⁵ Kamaghın men tav bizitamın otevezir puvati. Ezima gumazir nguaziba ko dipeniba itiba, me da amaga dar dagiaba isa izava, aposelbagh anidima, me da isava gumazir biziba puvatizibar akurvasi.

³⁶ Gumazir mam Josep, a Livan gumazim. Ezi aposelba Barnabas a garisi. An mingarim kamaghın ghu, gumazibar akurvagha gavgavim me ganidir gumazim. Barnabas Saiprusın nguibar arightizimın ize. ³⁷ A uan nguazir mam amadagha, an dagiaba inighava aposelbagh aningi.

5

Ananias ko Safaira God gifari

¹ Gumazir mam Ananias, an amuim Safaira, aning uaghara fuegha uan nguazir mam amadagha an ivezim ini. ² Egha aning uaghara bar fogha, Ananias dagiar maba ua bagha dar suira. Egha naba inigha aposelbagh ifaragha me ganingi.

³ Ezi Pita kamaghın Ananias migei, “Ni manmagh sua, Satan ataghizima a nın navim givavazi, ni Godın Duam gifari? Egha nguazir ivezimın dagiar maba ni ua bagha dar suira? ⁴ Kar nın nguazim, ni uabi ifuegha anemada. An ivezimın dagiaba uaghan nın dagiabara. Ni manmaghın nighnigha an dagiar

kabar e gifari? Ni gumazibagh ifari puvati, ni God gifari.”

⁵ Ezi Ananias kamaghin oregha degiaghriha areme. Ezi gumazamiziba bizir kam baregha atiatir ekiam me ini. ⁶ Ezi gumazir igiaba izava an kuam nomkegha a inigha azenan ghuava a mozim gati.

⁷ Ezi kloghin auan pumuning ko mizezim givazi, an amuim fozir puvatiha aven izi. ⁸ Ezi Pita an azara, “Ni na mikim, kar nguazir ivezim, ni Ananias ko gua a ini?”

Ezi a kamaghin migia ghaze, “Are, bar an ivezimra.”

⁹ Ezi Pita kamaghin a migei, “Gua manmagh sua virara fuegha Godin Duam gifari? Ni gan! Gumazir nin pam mozim gatiziba, me tiar akamin iti. Egh me uaghan nin kuam inigh azenan mangam.”

¹⁰ Ezi Pita migiavira itima, Safaira an suemningin irighava areme. Ezi gumazir igiaba aven iza garima an aremezi me a inigha azenan ghugha an pam mozim miriamin anefa. ¹¹ Ezima atiatir ekiam Kraisin adarazi bar me batozi, gumazir bizir kaba baraghiziba uaghan bar atiatingi.

Mirakelin aviraviriba otifi

¹² Aposelba mirakelin aviriba ko digavir kuram gamir bizir aviriba, gumazamizibar tongin dagh ami. Ezi nighnizir gavgavim Iesusin itir gumazamiziba, me Solomonin Azuarimin zurara uari akufi. ¹³ Gumazir igharaziba, me ko poghasa tong nighnizir puvati. Me men ziaba fava egha fo, me arazir aghuim gami. ¹⁴ Marazi me ko poghan aghua, ezi avirim nighnizir gavgavim Ekiamin ikia men aven zuima, men dibobonim bar ghuvanabo. ¹⁵ Ezi kamaghin gumaziba arimariar gumaziba inigha men misiaba ko akuriaba sara me atera izava tuavimin miriamin me arisi. Me kamaghin nighnizir gavgavim

iti, Pitan nedazim me gisin mangiti me ua deragham.* ¹⁶ Ezi uaghan Jerusalem torim gatizir nguibar dozibar gumazir avirim, me uan arimariar gumazamiziba inigha ize. Egha uaghan uan gumazamizir duar kuraba apazaziba inigha izezima, me bar moghira ghuamaghegha dera.

Ensel aposelbar akurazi, me kalabus ataki

¹⁷ Ezi ofa gamir gumazibar dapanim ko an akurvazir darasi, kar Sadyusibar aven itir gumaziba. Me aposelba amir biziba bagha navim ikufi. ¹⁸ Egha Sadyusiba men suiragha kalabuziar ekiam gati. ¹⁹ Me kalabusin itima, dimangan Ekiamin ensel tiaba kuigha me inigha azenan ize. ²⁰ Egha ensel kamaghin migei, “Ia mangi, Godin Dipenir miriamin avizibar tuiva ikirimirir igiar kam in migirigiaba bar, ia gumazamizibav kim.”

²¹ Ezi aminim itima aposelba, ensel me mikemezi moghin Godin Dipenir miriamin aven ghua, gumazamizibar sure gami.

Ezi ofa gamir gumazibar dapanim uan akurvaziba ko iza, Judan kotin aven itir gumazibar diazi, me ghua uari akufa. Israelin gumazir dapaniba bar uari akufa. Egha me aposelba inigh izasa kalabusin dipenimin akam anemada. ²² Ezi polis in maba ghua kalabusin dipenimin otogha garima me kagh puvati, me uamategha izava bizir kam in gun migei, ²³ “E kalabusin dipenimin garima me deravira an tiam asarazi kalabusin dipenimin garir gumaziba an tiar akamin tuivighav iti. Ezi e tiaba kuigha garima, tav aven itir puvati.”

5:12: Ap 2:43, 4:32, 14:3, Ro 15:19, 2 Ko 12:12 5:14: Ap 2:41, 21:20 5:15: Mt 9:21, 14:36, Ap 19:12

* 5:15: (5:15) Gumazamizir kaba nighnizir gavgavim kamaghin iti, aruem Pita gisiraghti an nedazim arimariar gumazibagh isin ikiti, me ua deragham. 5:16: Mk 6:56, Ap 19:11-12 5:17: Ap 4:1-2, 4:6
5:19: Ap 12:7-10, 16:26

24 Ezi me ghua bizir kamın gun mikemezi, Godın Dıpenimın garir gumazibar dapanim ko ofa gamir gumazir ekiaba pura nıghnisi, bizir tizitam uam otogham?†

25 Ezi gumazir mam iza ghaze, “Ia oragh! Gumazir ia kalabus gatıziba Godın Dıpenir miriamın tughav ikia gumazamizibar sure gami.” 26 Kamaghın amizima Godın Dıpenimın garir gumazibar dapanim uan gumazir a ko ingariba, me ko ghua aposelba inigha izi. Me kamaghın atiati, gumazamiziba dagıabar me ginivigham, egha me pura nımıra me inigha izi.

Aposelba Judan kotın aven itir gumaziba akam me mikıman atiatir puvati

27 Ezi Godın Dıpenimın garir gumaziba, me aposelba inigha izegha me mıgeima, me Judan kotın aven itir gumazibar damazimın tuifi. Ezi ofa gamir gumazibar dapanim me kotın itir bizim bagha men azangsisı. 28 Ezi ofa gamir gumazibar dapanim kamaghın me mıgei, “E akar gavgavim ia ganıga ghaze, ia İesusın ziamın gumazamizibar sure damuan marki! Ezi ia orazir puvatıgha men sure gamima ian suren mıgırıgıaba Jerusalem bar a garui. Egha mıgıa ghaze, e İesus mısoğhezi an areme.”

29 Ezi Pita aposelin ıgharazıba ko, me kamaghın mıgei, “E God baragham, e gumazıba baragham koghām.” 30 İarara İesus mısuęgha ter ıghuvımın an gurazıma an areme. Ezi en oyavabar God İesus fezi a ua dikafi. 31 Ezi God a isa uan agharır guvımın anetizıma, an Atrıvımın Otarım ko gumazıbar Akurvaghamın Gumazımın ikiam. Egha a İsrailbar amuti me navıbagh iraghti God men arazır kuraba gın amadagham. 32 E

God amızır bizır kabar gun mıgeır gumazıba, ezi Godın Duam uakan. A baragha an gın zuıba, God uan Duam me ganıdı.

Gamalielin fofozim

33 Egha Judan kotın aven itir gumazıba kamaghın aposelbar akam baregha men navıba me bagha bar ikufı. Egha me mısuęhti me aremeğhasa nıghnisi. 34 Ezi Farısın gumazır mam Gamaliel, Judan arazımın sure gamır gumazır me bar ifongezim. A Judan kotın aven dikavıgha tughā, ghaze, aposelba tong azenan ikegh.‡ 35 Egha a mıgırıgıar kabagh ami, “İsrailın gumazıba, ia arazıtam gumazır kabar amusi deravıra nıghnıgh. 36 Boghımra Teudas otogha kamaghın uabi mıgıa ghaze, kı gumazır dapanır mam, ezi 400ın boroghıra ghuzır gumazıba an gın ghue. Ezi gavman a mısoğhezi, an areme. Ezi an gın zuır darazı bar uarı aghamsıki. Ezi me amızır bizır kam dagheba puvati. 37 Ezi an gın, gavman gumazıba dıborır dughıam, Galılın gumazır mam Judas oto. Egha, a gumazır bizır mamın faragha ghuava me gavman ko mısoı. A uaghan aremezi an gın zuır darası, me uarı aghamsıki. 38 Kamaghın amizıma datırıghın, bizır kamnagh kı kamaghın ia mikımasa. Bizıtam gumazır kabar amuan marki! Me ateghti me mar mangı! İa pura gan, men ingangarım gumazıtam gısın tughıva, degeghırıgham. 39 Egh me Godın tugh bizım damuti, ia men anogorogham koghām. İa fogh suam, ia God ko mısoı.”

40 Ezi me Gamalielin nıghnızımın gın ghue. Egha aposelbar diazi,

† 5:24: (5:24) Grıghın akam, vezın kamın deragha bıgha mikemezir puvati. Gumazır maba akar kam giragha ghaze, “Me nıghnıgha egha ghaze, bizır tızım datırıghın otogham?” 5:26: Mt 14:5, 21:26

5:28: Mt 27:25, Ap 2:23, 2:36, 4:18, 7:52 5:29: Ap 4:19 5:30: Ap 3:15, 10:39, 13:29, Ga 3:13, 1 Pi 2:24 5:31: Ap 2:33-34, 3:15, Ef 1:20, Fl 2:9, Hi 2:10, 12:2 5:32: Jo 15:26-27, Ap 1:8, 2:4, 10:44

5:33: Ap 2:37, 7:54 ‡ 5:34: (5:34) Dughıar Pol tıghar Kraısın adarazır mavın otıvam, gumazır kam Gamaliel an sure gami. Nı akar Aposeł 22:3ın itımın gan. 5:36: Ap 21:38 5:37: Lu 2:1-2 5:38: Aıs 8:10, Mt 15:13 5:39: Lu 21:15, Ap 7:51, 9:5, 1 Ko 1:25 5:40: Ap 4:18

me aven ghuezi me pura me fozoroke. Egha Iesusin ziamin bizibav kiman men anogoregha me ataghizi me ghue.

⁴¹ Egha me ghaze, God e bagha bar akongegha en amamangatizi, e Iesusin ziamin osimtiziba ini. Egha kamaghin me Judan kotin aven itir gumaziba ataghragha bar akonge.

⁴² Egha dughiaba zurara me Godin Dipenimin miriaba ko dipenibar akar aghuim gumazamiziba sure gamuavira iti. Egha akam me mikira ghaze, Iesus a Krai, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim.

6

Me 7 pla gumazir maba aposelbar akurvaghasa me amisefe

¹ Dughiar kabanang Iesusin suren gumazamizibar dibobonim bar ghuavanadi. Ezi suren gumazir maba Grighin akam a migei, ezi marazi Aramin akam migei. Ezi Grighba me ghaze, “Dughiar aviriba ia zurara gumazamizir dagheba puvatizibar akurvasi, egha ia en amuir odiaribar akurvazir puvati.” Bizir kam bagha me atari.* ² Ezi aposelin 12 pla, me suren gumaziba bar men diazima me iza uari akuvazima, me kamaghin me migei, “E Godin akam akurir ingangarim ateghiva dagher ingangarim damuam, kamaghin a derazir puvati. ³ Kamaghin amizima, en adarasi, ia uarir tongin 7 plan gumaziba misefegh. Men araziba, gumaziba ko amizibar damazibar bar deragha, egh Godin Duam me gizivazi, me uaghan fofozir aghuarim iti. Eghtima e me isiva ingangarir kam datightima me an ganam. ⁴ Eghti e uari ingangarir kamning damuam, God ko mikimiva, Godin akar aghuim gumazamizibar sure damuam.”

⁵ Ezi gumazamiziba akar kam baregha bar a gifonge. Egha me Stiven amisefe, a gumazir bar nighnizir gavgavim itim, ezi Godin Duam bar a gizifa. Ezi me Filip, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas ko Nikolas me amisefe. Nikolas an Antioghin gumazim, a Judan gumazim puvati, a faragha Judan arazibagh amuava dar gin zui. Egha a datirighin Kraisin gin zui. ⁶ Ezi me gumazir kaba inigha aposelbar damazimin ghuzima me dafariba men dapanibagh isin atigha me bagha God ko migei.

⁷ Ezi Godin akam bar moghira ekevegha bar nguibabar ghue. Ezi Jerusalem in itir suren gumazibar dibobonim zuamiram ekefe. Ezima ofa gamir gumazir avirim Godin akam baregha nighnizir gavgavim an ikia uaghan an gin zui.

Judan gumaziba Stivenin suira

⁸ Ezi God guizbangira Stiven akuragha, egha apangkuvim ko gavgavim a ganingizima, a digavir kuram gamir araziba ko mirakelin araziba gumazamizibar torimin a dagh amima a da otifi. ⁹ Egha marazi dikavigha Stiven ko me akamin migirigiar uari adosi. Me Judan God ko migeir dipenir mam in gumaziba, dipenir kam in ziam, Friman. Me Sairinin nguibamin gumaziba, ko Silisian Provins ko Esian Provinsin gumaziba. Me Stiven ko uari adosi.† ¹⁰ Ezi Godin Duam fofozir aghuim isava Stiven ganingi. Kamaghin amizi, Judan gumaziba an akaba ko mikiman ibura.

¹¹ Ezi me mogava, gumazir mabagh ifarasa me abira ghaze, ia kamaghin mikim, “E orazima Stiven migirigiar kurabar Moses ko God gami.”

5:41: Mt 5:10-12, 1 Pi 4:13 **5:42:** Ap 9:22, 17:3 **6:1:** Ap 2:41, 4:35, 5:14, 9:29 * **6:1:** (6:1) Aramin akam, a Judia ko Galilin Distrighin gumazibar akam. A Hibrun akamin min ghu. **6:3:** Lo 1:13, Ap 1:21, 16:2, 1 Ti 3:7 **6:5:** Ap 8:5 **6:6:** Ap 13:3, 14:23 **6:7:** Jo 12:42, Ap 2:41, 12:24, 16:5, Kl 1:6 **6:8:** Ap 2:43 **6:9:** 2 Ti 1:15 † **6:9:** (6:9) Frimanin gumazir kaba, me fomira pura ingangarim gamir gumazir kiniba. Egha datirighin me gumazitam in apengan ikia ingarir puvati. **6:10:** Ais 54:17, Lu 21:15, Ap 5:39 **6:11:** Mt 26:59-61

¹² Ezi arazir kamın me gumamaziba, gumazir dapaniba ko Judan arazibagh fozir gumazibar navibagh amima da dikafi. Ezi me Stiven bagha ghughava an suiragha a inigha Judan kotın aven itir gumazibar damazimın ghue. ¹³ Egha me miğiriğiar ifavarir tabar a damuasa gumazir maba ini. Gumazir kaba kamaghın miğei, “Gumazir kam zurara akar kuraba Godın Dıpenim ko Judan arazibagh asi. ¹⁴ E orazima a kamaghın miğei, ‘Gumazir kam Nasaretin gumazim, İesus, a Godın Dıpenir kam apırighıva a gasıghasıgh, egh arazir Moses fomıra e ganıngızıba otivkinıgham.’”

¹⁵ Ezi Judan kotın aven itir gumamaziba bar moghıra apiaghav ikiava damaziba bar pamtem Stiven gari. Egha me garima an guam matı en-selin mın taghtası.

7

Stiven Judan kotın damazimın akam akuri

¹ Ezi ofa gamir gumazir dapanim Stivenin azara, “Me ni gasir akar kaba, da guızbangıra, o?”

² Ezi Stiven me ikara, “Nan aveghbuaba ko nan afeziaba ia na baragh! En ovavim Abraham, a tıghar Haranın mangam, a Mesopotemian kantri ikiavıra itima angazangarim itir God, a bato. ³ Egha a miğia ghaze, ‘Ni uan adarazi koma uan nguazim ategh egh nguazir ki nın akaghamimın mangı.’

⁴ “Ezıma Abraham Kaldian nguazim ategha Haranın nguazimın ikiasa zui. Ezi an afeziamin ovevemın gın God nguazir ia datırighın itir kamın anemada. ⁵ God tong nguazir otevitam atugha a uan adarazi ko, me ganıngızir puvati. God a ko akam akıra ghaze, a ko an ovavir gın izamıba nguazir kamın ikiam. Ezi dughıar kamın Abraham uabi borıba

puvati. ⁶ Egha God kamaghın Abrahamın miğei, ‘Nın ovavıba ıgharazir darazir kantrin ikiam. Eghtı me 400 plan azenıbar pura men ingangarir gumazıbar otıvıghtı me paz me damuam. ⁷ Eghtı ki gın men arazir kurar me gamim ki a ikaragham. Eghtı gın me kantrin kam ategh azenan izegh, egh danganir kamın nan zıam fam.’ ⁸ Egha God mıkarzır mogomem aghorımın Akar Dıkirızır Gavgavım Abraham koma a gamı. Ezi Abraham, Aısakın afeziamin oto, egha amebam a batezi, 8 plan dughıabar gın Abraham Aısakın mıkarzır mogomem atu. Egha gın Aısak Jekopın afeziamin oto. Ezi Jekop en inazir 12 plan afeziam.

⁹⁻¹⁰ “Ezi en inazıba navir averıabar Josepın ikuvıgha İsipın nguıbamın ingarır gumazımın ikiasava anemada. Ezi God a ko ikia an osımtızıba a gıvagha egha an akura. God Josep fofozır bar aghuıba a ganıngızıma an arazır aghuarım akakası, ezi İsipbar atrıvim bar a gıfongeghava egha a gamızı a İsipın gumazır dapanır ekıamın itı. Egha an dıpenımın bizıba sara gari.

¹¹ “Ezi gın dagheba otevezır dughıam İsipın nguıbaba bar ko Kenanın nguazıba bar me batıfı. Ezi gumazamıziaba osımtızır ekıam isi. En inazıba uaghan dagheba puvati. ¹² Ezi Jekop orazıma dagheba İsipın itıma, ezi a uan otarıba, en inazıba amadazıma me darorır farazım gamua zui. ¹³ Ezi me darorır gın zuımın ua zuıma Josep uan aveghbuabagh eghara ghaze, ‘Ki Josep.’ Ezi gın atrıvim uaghan Josepın adarazıgh fo. ¹⁴ Egha bizır kamın gın, Josep uan afeziam Jekop koma an adarazi 75 plan bar me bagha izamın akam amada. ¹⁵ Ezi Jekop İsipın nguıbamın iraghu. Egha kagh a ko en inazıba ariaghire. ¹⁶ Ezi me men kuaba inıgha uamategha

6:13: Jer 26:11 7:2: Stt 11:31 7:4: Stt 11:31, 12:4 7:5: Stt 12:7, 13:15, 15:3, 15:18, 17:8, 26:3, 48:4, Lo 2:5 7:6: Stt 15:16, Kis 12:40, Ga 3:17 7:7: Kis 3:12 7:8: Stt 17:10-14, 21:2-4, 25:26, 29:31-35:18 7:11: Stt 41:54, 42:1-2 7:12: Stt 42:1-5 7:13: Stt 45:1, 45:16 7:14: Stt 45:9-10, 45:17-18, 46:27 7:15: Stt 46:1-7, 49:33 7:16: Stt 23:3-16, 33:19, 50:7-13, Jos 24:52

Sekemın nguibamın ua izegha me dagiar torir mozim gariki, Abraham fomıra Sekemın nguibamın Hamorın otariba da ivezezir mozim.

¹⁷ “Ezi God Abraham ko dikirizir akar gavgavim guizbangrama otivasava roghıra izima, ezi en gumazamizir Isipın itiba bar aviraseme.

¹⁸ Ezi gın atrivir igharazim, a Josep tong a gifozir puvatigha, Isipın atrivimın iti. ¹⁹ Egha an en gumazamizibagh ifara arazir kurabar en inazibagh ami. Eghti me uan borir iririviba puram azenan datighti, me ariaghrasa a me gakaghori.

²⁰ “Ezi dughiar kamın Mosesın amebam a bate, a Godın damazimın bar derazir borim. An iakinir pumuning ko mıkezimın uan afeziamın dipenimın iti, me an gari.

²¹ Egha gın me a inigha azenan anetizima, atrivimın guivim a inigha ghua uan borimın mirarama an gari.

²² Ezi Moses Isipbar fofozir ekiar aghuim inigha egha an araziba ko an mıgirigiaba bar gavgafi.

²³ “Egha Moses 40 plan azenibar anetuzima, ezi a uan adarazi Israelbar ganasa nıghnisi. ²⁴ Egha a men mavın garima Isipın mav a misogha bar pazava a gami. Ezi a ghua an akuragha, egha a Isipın gumazim arazir kuram ikarvagha, a misoghezi an areme. ²⁵ Egha Moses kamaghın nıghnisi, an adarazi kamaghın fogh suam, God men akurvaghasa nan aven ingari. Ezi me bar fozir puvati. ²⁶ Egha amımızaraghan Moses garima Israelın gumazimningra uaning misosi. Ezi aning uaning gifueghasa a navir amırızimın aning mıgei, ‘Maning, gua orakigh, gua avetinganing, egha gua tizim bagha kaghıra uaning misosi?’

²⁷ “Ezi gumazir igharazitav sozim, Moses a dugha ghua, egha ghaze, ‘Tina ni amısevezi ni en gumazir dapanim ko jasın ikiava en gari?’

²⁸ Ni boghinaron Isipın gumazir misoghezi an aremezi moghin, datirighın na misueghti ki aremeghasa?’ ²⁹ Ezi Moses kamaghın oregha Isip ategha ara ghua Midian nguazir igharazimın ikia egha borir otarir pumuning ini.

³⁰ “Egha 40 plan azenibar gın, Moses nguazir gumaziba puvatızimın itima, God enselin mam a bagha anemada. Enselın kam Sainain mıghsiamın boroghın avivzariar tememın isi naghın purama a bato. ³¹ Ezi a bizir kamın ganigha dıgavir kuram gami. Egha bar roghıra mangı deragh ganasava ami, egha Ekiamın tiarim barasi, ³² ‘Ki nin inazibar God, Abrahamın God ko Aisak ko Jekop.’ Ezi Moses nıgha egha ganan atiatingi.

³³ “Ezi Ekiam a mıgei, ‘Ni tughav iti naghın, a nan nguazir ki a anogoroghezim. Kamaghın, ni uan dagarir asuaba suegh. ³⁴ Ki uan gumazamizibar arazir bar kurar me Isipın me gamibar gani. Egha ki men arareba baregha, egha men osımtıziba gıvasa izaghiri. Ni izi, ki ua Isipın ni amangam.’

³⁵ “Mosesın kamra Israelba an aghuagha ghaze, ‘Tina ni amısevezi ni en gumazir dapanim ko jasın ikiava en gari?’ Ezi kar anarıra, gumazir God uabi men gumazir dapanimın iki egh ua me iniasava amadazim. E fo, God Moses bagha enselin mam amadazi ensel temer isim aven otozi Moses an gara God amadazir akam ini. ³⁶ Ezi a me inigha Isip ateghasava egha mirakelin avırıbagh ami. A Isipın ko Retsin, dagh ami. Egha gumaziba puvatızir danganimın a 40 plan azenibar dagh ami.

³⁷ “Egha kar Mosesın kamra, a Israelbav gıa ghaze, ‘God ian tongın akam inigh izir gumazitam nan mın anemısevegham.’ ³⁸ Ezi Israelba gumaziba puvatızir danganimın uari

7:17: Stt 15:5, Sng 105:24-25, Ap 7:5-7 **7:19:** Kis 1:10-22 **7:20:** Kis 2:2, Hi 11:23 **7:21:** Kis 2:3-10
7:29: Kis 2:21-22, 18:3-4 **7:33:** Jos 5:15 **7:35:** Kis 2:14, 14:11-12, Nam 20:16 **7:36:** Kis 7:3, 12:41, 14:21, 16:1, 16:35, Nam 14:33, Sng 105:27 **7:37:** Lo 8:15, 8:18, Mt 17:5, Ap 3:22 **7:38:** Kis 19:1-20:17, Lo 5:1-33, Ais 63:9, Ap 7:53, Ro 3:2, Ga 3:19, Hi 2:2

akuvagha itima a men aven iti, a Sainaian miḡhsiamin ghuavanabozi ensel a mikeme. Ezi an akar angamra itim e daningasa, a inis.

³⁹ “Ezi en inaziba Mosesin akaba baraghan aghua. Egha me an migirigiaba batosi. Egha men navir averiabar aven me uamategh Isipin mangasa. ⁴⁰ Egha me Aronin miḡei, ‘E fozir puvati, gumazir e inigha Isipin azenan izezim, Moses, bizir tizim a bato. Egh, ni e bagh marvir guabar ingarightima da en faragh mangam.’ ⁴¹ Egha dughiar kamın marvir guam me bulmakaun nguzimın mirarama an ingari. Egha me an ofa gamua egha me uan dafaribar ingarizir bizim bagha isava ighiabagh amua bar akonge. ⁴² Ezi God akirim ragha me gasaragha, egha me ataghizi me overiamın mikovezibar ziaba fe. Akam inigha izir gumazibar akinafarimın akam an mirara ghu.

‘Ia Israelin gumaziba,
mar ia 40 plan azenibar gumaz-
iba puvatizir danganimın ikia
nan ofa gami?
Bar puvati.

⁴³ Ia asem Molekin marvir guamın
aver dipenim ia aneteri,
egha uaghan asem Refanin
mikovezir nedazim ateragha
arui.

Kar asemningin, ia aningın araz-
ibar gin mangasa aningın in-
gari.

Kamaghın amizima, ki ian
nguazimın ia batoegh,
egh ia amadaghti ia mangi
Babilonin nguazimın

vongin ikiam.’*

⁴⁴ “Ezima en inaziba gumaziba pu-
vatizir danganimın itima Godin Aver-
penim me ko iti. Dipenir kamın aven
me fo, God me ko iti. God Moses
mikemegha an akazim moghira, Is-
raelbav kemezi me an ingari. ⁴⁵ Ezi
en inaziba Averpenim inigha, egha
anetera egha Josuan gin izi. Me ghua
nguibar igharazimın nguazim, God
men damazibar me batoghezi, me a
ini. Averpenir kam me ko ikiavira
itima Devitın dughiam oto. ⁴⁶ Ezi
Devit Godin damazimın derazi God
deraviram a gami. Egha a kam-
aghın Godin azara, ‘Ki Jekopin God
bagh dipenimın ingaram, o?’ Ezi God
ghaze, ‘Puvati.’ ⁴⁷ Ezi gin Solomonra a
bagha dipenimın ingari.

⁴⁸ “Ezi Godin bar pin itim dipenir
gumaziba ingaribar itir puvati.
Godin akam inigha izir gumazim
kamaghın mikeme,

⁴⁹ ‘God ghaze, overiam a nan atrivir
dabirabim.

Ezi nguazim ki uan suebar
asir danganim.

Dipenir manmagh garim, ni na
bagha an ingarasa?

Ezi ki avughsamin dan-
ganim managh iti?

⁵⁰ Ezi bizir kaba bar,
ki dar ingari.’ ”

⁵¹ Egha Stiven maghira Judan
kotin gumazibav gei, “Ia bar orazir
puvatizir darasi! Egha ian naviba ko
nighniziba mati, God gifozir puvatizir
gumaziba! Ia uan inazibar mirarama
ami! Ia uaghan Godin Duam zurara

7:39: Nam 14:3 **7:40:** Kis 32:1, 32:23 **7:41:** Kis 32:2-6, Lo 9:16, Sng 106:19 **7:42:** Sng 81:12, Jer 19:13, Ese 20:25, 20:39, 2 Te 2:11 * **7:43:** (7:43) Molek, a gumazir igharazibar asem, Judan puvati. Ezi Refan a mikovezir mamın iziam, me Godin mın an ziam fe. Migirigiar Stiven amir kamnagh, a Godin akam inigha izir gumazim, Amosin akinafarimın iti. (Amos 5:25-27) Amos kamaghın mikeme, Israelba faragha guizin Godin ziam fer puvati. Me Godin akaba batogha egha gumazir igharazibar godbar ziaba fe. Ezi azenir aviribar gin God Israelbar gari me akirim a gasara. Ezi God amamangatizi Babilonba izava Israelbav sogha me inigha ghua Babilonin me kalabus gati. (2 King 24:10-16in gan.) **7:44:** Kis 25:9, 25:40, 26:30, Hi 8:5 **7:45:** Jos 3:14-17, 18:1, 23:9, Neh 9:24, Sng 44:2, Ap 13:19 **7:46:** 1 Sml 16:1, 2 Sml 7:1-16, 1 Kin 8:19, 1 Sto 17:1-14, Sng 89:19, 132:1-5 **7:47:** 1 Kin 6:1-38, 8:20, 1 Sto 17:12, 2 Sto 3:1-17 **7:48:** 1 Kin 8:27, 2 Sto 2:6, 6:18 **7:49:** Mt 5:34-35, 23:22 **7:51:** Kis 32:9, Wkp 26:41, Lo 10:16, Ais 48:4, 63:10, Jer 6:10, 9:26 **7:52:** 2 Sto 36:16, Mt 21:35, 23:31, 1 Te 2:15

a batosi! ⁵² Ian inaziba osimtiziba Godin akam inigha izir gumaziba bar moghira me gariki. Ezi me fomira Godin damazimin derazir gumazimin izirimun gun migeima, ian inaziba me misozi me ariaghire. Egha datirighin ia a isa gumazir kurabar dafaribagh atigha egha a misoghezi an areme. ⁵³ Ia enselbar dafaribar Moses Osirizir Araziba inigha, egha a dar gin zuir puvati.”

Me dagiabar Stiven ginivizima an areme

⁵⁴ Ezi me kamaghin oregha, men navir averiaba a bagha bar ikuvigha egha a bagha uan ataribagh ivi. ⁵⁵ Ezi Godin Duam Stiven gizivazima, a kogha Godin Nguibamin Godin angazangarir gavgavimin gari, ezi Iesus Godin agharir guvimin tughav iti. ⁵⁶ Ezi a kamaghin migei, “Ia Gan! Ki Godin Nguibamin garima, a kuiaghrizima Gumazibar Otarim Godin agharir guvimin tughav iti.”

⁵⁷ Ezi me kamaghin oregha pamtem diava ara, egha dafaribar uan kuaribav kongegha, egha ive-mara a bagha zui. ⁵⁸ Egha a kurugha nguibar ekiamin azenan ghugha, egha maghiraama dagiabar a ginifi. Egha akam a gasir darasi uan azenan azuir korotiaba suegha egha gumazir igiam, an ziam Solin dagarimningin a da arisi.†

⁵⁹ Egha me dagiabar a ginivavira itima, Stiven God ko migei, “Ekiam Iesus, nan duam inigh.” ⁶⁰ Egha a uan tevimning apirigha irigha egha pamtem dei, “Ekiam, men arazir kurar kam ginighnighan marki, a gin amadagh.” A kamaghin mikemegha,

8

egha areme. ¹ Ezi Sol uaghan ikia bizir kamun ganigha ghaze, a dera.

7:53: Kis 20:1, Ap 7:38, Ga 3:19, Hi 2:2 **7:54:** Ap 5:33 **7:55:** Mt 22:44, Ap 2:33-34, 5:31, 6:5 **7:56:** Ese 1:1, Dan 7:13, Mt 3:16, Ap 10:11, Kl 3:1 **7:58:** Lo 13:9, Lu 4:29, Ap 6:13-14, 22:20, Hi 13:12 † **7:58:** (7:58) Moses Osirizir Araziba ghaze, gumazitam arazir kuram damighti, me a inigh nguibamin azenan mangi dagiaba isi a ginivighti, an aremegham. Ni Wok Pris 24:13-16, ko Namba 15:35in gan. **7:59:** Sng 31:5, Lu 23:46 **7:60:** Mt 5:44, Lu 23:34, Ap 9:40, 21:5 **8:1:** Ap 7:58, 8:4, 11:19, 22:20 **8:4:** Mt 10:23, Ap 6:5, 11:19 **8:7:** Mt 10:1, Mk 16:17

Sol Kraisin adarasi pazavira me gami

Dughiar kam me Stiven misoghezima an areme. Ezima me Jerusalem in itir Kraisin adarasi pazavira me misoghava, egha arazir kurabar me gami. Kamaghin amizima, Kraisin adarasi bar ara Judian Distrigh ko Samarian Distrighin ghue. Ezima aposelbara Jerusalem in iti. ² Ezi gumazir God baghavira itiba, me Stivenin kuam isava mozim gatigha a bagha puvira azi. ³ Ezima Sol Kraisin adarasi me gasighasighavira ikiava, egha men dipenibar vaghvagha dar ghua gumazamiziba sara me isava me kurvagha kalabus garisi.

Aposelba akar aghuim Judian Distrigh ko Samarian Distrigh anekura gharui

(Sapta 8:4-12:25)

Filip Samarian Distrighin akar aghuim akuri

⁴ Ezi gumazamizir areziba, me akar aghuim nguibar me itibar anekuri. ⁵ Ezi Filip Samarian Distrighin aven itir nguibar mamun ghua, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, Kraisin akam kuri. ⁶ Ezi gumazamizir okuruaba an akaba baragha, egha a mirakelin arazibagh amima da otifi, ezima me kuariba arigha bar deravira a barasi. ⁷ Ezi me Filipin garima a duar kurar gumazamizibagh apazaziba batozima, da pamtem diava arava me ataghraghava azenan izi. Ezi gumazir aviribar agharir amiriziba ko suer kuvtiziba uaghan ua dera. ⁸ Kamaghin amizima, nguibar kamun amiziba ko gumaziba bar akonge.

Saimon, kukunir gumazimin eghaghanim

⁹ Gumazir mam an ziam Saimon, a fomira Samarian nguibamın ikia mirakelın ifavarir kuraba dagh amima, Samarian gumazamiziba an ganigha nighnızir aviribagh ami. A kamaghın migei, “Ki gumazir ekiam.”
¹⁰ Ezima gumazir ekiaba ko gumazamizir kıniba, me Saimonın akam baraghasa ifonge. Egha me kamaghın migei, “Kar aser gavgavim, an ziam Gavgavir Bar Ekiam, a Saimonın iti.”
¹¹ A dughiar aviribar mirakel ifavarir kurabagh amima da otivima me dar garava, nighnızir aviribagh ami. Bizir kam bagha, me an akam baraghasa ifongegha an gın arui.
¹² Egha datırighın Filip, a God Bizibagh Ativir Arazimın akar aghuim ko Kraıs İesusın ziam sara akuri. Kamaghın amizima, gumazamiziba nighnızir gavgavim Filipın akamın ikiava, me rue.
¹³ Ezi Saimon uaghan nighnızir gavgavim ikiava egha rue. Egha Saimon Filipın gın arua garima, Filip arazarazir ekiaba ko mirakelbagh amima da otivima, a dıgavir kuram gami.

¹⁴ Ezi Jerusalemın itir aposelba orazima, Samarian gumazamiziba Godın akam inigha gıvazi, kamaghın me Pita ko Jon amadazima aning me bagha ghu.
¹⁵⁻¹⁶ Samarian gumazamiziba, me İesusın ziamın ruegha, me Godın Duam inızir puvati. Kamaghın amizima Pita ko Jon ghuava otogha me Godın Duam iniasava aning me bagha God ko migei,
¹⁷ Ezima aning God ko mikemegha, uan aghariba fegha me gisin atızima me Godın Duam isi.

¹⁸ Ezi Saimon garima, aposelning uan aghariba fegha me gisin atızima me Godın Duam isi. Ezima a dagıaba inigha aning ganıga, kamaghın migei,
¹⁹ “Gua gavgavir kam uaghan na daningigh. Eghti ki uan agharim fegh tav gisin datıghtıma, a Godın Duam iniam.”

²⁰ Ezi Pita kamaghın Saimon mikeme, “Ni ghaze, ni dagıaba ga

daningigh, egh tuavir kamın God aningizir bizir aghuim givezam. Bar puvati! Bizir kam bagh ni uan dagıaba sara helın mangam.
²¹ Nın navir averiam Godın damazimın derazir puvati. Kamaghın amizima, ni Godın ingangarimın aven ikian kogham.
²²⁻²³ Ki nın garima, ni navim ikufi, egha uaghan arazir kuraba nın ike. Kamaghın navim gıragh arazir kuraba da ateghıva, Ekiam ko mikim. Eghti a ti nighnızir kurar nın navir averiamın itiba gın amadagham.”

²⁴ Ezima Saimon an akam ikara, “Gua na bagh Ekiam ko mikımtıma, bizir gua mikemeziba na bativan kogham.”

²⁵ Ezi Pita ko Jon Ekiam aningın akurvaghizir bizibar gun mıgiava, an akam akuri. Egha aning uamategha Jerusalemın ghuava, akar aghuim Samarian Distrighın nguibar aviribar an akura zui.

Filip İtiopian gumazim akar aghuimın a migei

²⁶ Ezi Ekiamın ensel Filipın migei, “Ni Sautın tuavimın mangı, a Jerusalem ategha ghuaghıra Gazan nguibamın oto. Tuavir kam gumaziba puvatızir danganimın iti.”
²⁷⁻²⁸ Ezima, a maghıra zui, a tuavir arızimın İtiopian gumazir mam bato. Ezi a gumazir dapanım, a İtiopian atrivir amizim Kandasın dagıabar garir gumazim. Gumazir kam Jerusalemın ghugha Godın ziam fegha uamategha izi. Egha a karis gaperagha, Godın akam inigha izir gumazim, Aisaian akınafarımın gari.
²⁹ Ezi Godın Duam Filip migei, “Ni mangıva karisın munamın boroghın iki.”

³⁰ Ezi Filip ivegha ghuava karisın boroghın ghugha İtiopian gumazim barası, a Aisaia, Godın akam inigha izir gumazimın akınafarımın gari. Ezi Filip an azara, “Ni garir bizir kam ni a gıfo?”

³¹ Ezi İtiopian gumazim a ikara, “Ki manmaghın fogham? Tav na

geghanightima, ki fogham.” Egha a Filip miġia ghaze, “Ni izivanang na ko daperagh.”

32-33 Itiopian gumazim Godin Akinafarimin itir akar kabar gari,

“A mati sipsipin min me a misoghasava, a inigha ghu.

Sipsipin nguziba, me dar ariziba aghorasava amima da pura nimira iti.

Kamaghira gumazir kam, me a misoghasava amima, a pura nimira ikia bizitam miġeir puvati.

Ezi me bar a dikabiragha, egha deraghavira an kotiam gamizir puvati.

Kamaghin amizima, a boriba puvati, ezi tina an gun me geghanam?

Me an ikirimirim a ġivazima, ezima a ua nguazimin itir puvati.”

34 Egha Itiopian gumazim Filipin azara, “Ni na mikemegh, ga uaning, Godin akam inigha izir gumazim, a tinan gun miġei? A uabi miġei, o igharazitav miġei?” 35 Ezi Filip dikavigha Godin Akinafarimin aven akar kamra an mingarimin miġia ghua, egha Iesusin akar aghuimin gun a miġei.

36-37 Ezi me tuavimin ghuava, dipar mam bato. Egha Itiopian gumazim kamaghin miġei, “Ni gan, dipam kara. Ki datirighira ruasa, bizir tizitam ua nan suigham?”*

38 Egha Itiopian gumazim karisin suizir gumazim miġeima, a karis gamizima a tu. Ezima Filip ko Itiopian gumazim dipamin aven iraghughzi, Filip a rue. 39 Ezi me dipamin ikegha azenan izezima, Ekiamin Duam zuamira Filip inigha ghu. Ezi Itiopian gumazim ua Filip bagha garava avenge, egha tuavimin

ghuava bar akonge. 40 Ezima Filip gari, a Azotuzin nguibamin oto. Egha a ghuava, nguibaba bar dar akar aghuim akura ghua Sesarian oto.

9

Sol uan navim ġira

(Aposel 22:4-16 ko 26:9-18)

1-2 Egha dughiar kam Sol Iesusin suren gumazibagh asighasighiva, egh me misoghtima me arighirasa, miġirigiar gavgavim gamuavira iti. Kamaghin amizi, an ofa gamir gumazibar dapanir ekiam bagha ghua kamaghin azai, “Ni Damaskusin itir God ko miġeir dipenibar garir gumazir dapaniba bagh akinafariba osir suam, ‘Sol, gumazitam o amizitam, Iesusin Tuavimin ġin mangiti, an an apigh, an suiraghiva mangiva kalabusin gumazimin min a ikirarighiva, Jerusalem mangam.’”

3 Ezi a Damaskusin nguibamin boroghin izima overiamin angazan-garir gavgavim a gisira. 4 Ezi a irigha nguazim girigha egha orazi, tiarir mam kamaghin a miġei, “Sol, Sol, ni tizim bagha na gasighasisi?”

5 Ezi Sol azara, “Ekiam, ni tina?”

Ezi a kamaghin a miġei, “Ki Iesus, ni na gasighasisi. 6 Egh ni dikavigh, nguibamin mangi. Egh miġirigiar ni manmaghin damuamim, gumazir mam tighar ni mikimam.”

7 Ezi gumazir Sol koma zuiba, me pura gumazimin miġirigiar kinim baregha egha gumazitam in garir puvati. Kamaghin amizi me miġirigiaba puvatigha pura iti. 8 Ezi Sol ua dikavigha, egha uan damazimning kuigha, egha a bizitam in garir puvati. Ezi a koma aruir gumaziba an agharimning in suiragha a inigha me Damaskusin zui. 9 A Damaskusin itima an damatuzimning dughiar pumuning ko mizezimin

8:32-33: Ais 53:7-8

8:35: Lu 24:27, Ap 18:28

8:36-37: Ap 10:47

* 8:36-37: (8:37)

Fofozir gumazir maba kamaghin nighnisi, akar otevir igharazir mam uaghan kagh iti. Filip kamaghin miġei, “Ni guizbangira uan navimin aven nighnizir gavgavim ikiti, ki ni ruam.” Ezi Itiopian gumazim kamaghin miġei, “Ki nighnizir gavgavim Krai Iesusin iti, a Godin Otarim.”

8:39: 1 Kin 18:12, 2 Ki

2:16, Ese 3:12-14

8:40: Ap 21:8

9:3: Ap 22:6, 26:12, 1 Ko 15:8

9:4: Mt 25:40

9:5: Ap 5:39, 1

Ko 15:8

9:7: Ap 22:9, 26:13

ikuvighavira itima, a daghetam ko dipatam amezir puvati.

¹⁰ Dughiar kam Damaskusın aven Iesusın suren gumazir mam iti, an ziam Ananaias. Ezi Ekiam irebamın mın bizimın garimın aven an dei, egha ghaze, “Ananaias!”

Ezi an a ikara, “Ekiam, ki kati.”

¹¹ Ezi Ekiam a miġia ghaze, “Gumazir mam, an ziam Sol, a Tarsusın gumazim. A na ko miġia iti. Kamaghın amizi, ni dikavigh, tuavir kam mangi, an ziam Voroghira Zui. Ni Judasın dipenimın mangi Sol bagh azaragh. ¹² Sol irebamın mın bizimın garima, gumazimın ziam Ananaias, a iza agharim a gisın atigha an damazimning gamizima, aning ua deraghasa.”

¹³ Ezi Ananaias a ikara, “Ekiam, ki orazima, gumazir aviriba gumazir kamın gun miġei, me ghaze, a nın gumazir Jerusalemın aven itiba paza me gami. ¹⁴ Ezi ofa gamir gumazibar dapaniba akar gavgavim an amamangatizi a ize. Egh tina nın ziamın ni ko miġeiba, a men suighiva kalabus darigham.”

¹⁵ Ezima Ekiam kamaghın Ananaias miġei, “Ni mangi! Gumazir kam, mar ki inabazir ingangarir gumazim. A nan ziam ater Kantrin Igharazibar Gumaziba ko men atriviba koma Israelin gumaziba bagh mangam. ¹⁶ Eghti a mızaziba ko osimtızir nan ziamın iniamiba, ki da an akagham.”

¹⁷ Ezi Ananaias dipenimın ghua an aven ghu. Egha uan dafarimning Sol gisın atigha, egha ghaze, “Nan aveghbuam, Sol, ni kagh izima Ekiam Iesus tuavimın ni bato. Ni ua ganti, Godın Duam ni gizivaghasa, kamaghın amizi a na amadazi ki ize.” ¹⁸ Ezi bar zuamirama, osirir naziamın mın garir bizim Solın damazimningın ikegha kuiaghiri. Ezi a datirighın ua gari. Ezi a dikavizima me Iesusın ziamın a rue. ¹⁹ Ezi a

dagher maba amegha ġin ua uan gavgavim ini. Egha Sol Iesusın suren gumaziba ko mong dughiar mabar Damaskusın ike.

Sol akar aghuim Damaskusın anekuri

²⁰ Egha Sol Iesusın suren gumaziba ko Damaskusın ikia maghira God ko miġeir dipenibar akam kura ghaze, Iesus a Godın Otarim. ²¹ Ezi Solın miġirigiam baraghizi darasi, me digavir kuram gamighava azai, “Kar ti gumazir kamnaghra, a Jerusalemın ikia Iesusın ziar kamın deir gumazamiziba, men suigha me gasighasisi? Egh a ti me inigh mangi kalabusın gumazibar mın me ikirarigh ofa gamir gumazibar dapanibar dafarim darighasa, egha a kagh ize?” ²² Ezi Solın akar a kuri kabanangın gavgavim bar ghuanabozi a miġirigiam bar deravirama anebighizi, Judan gumazir Damaskusın itiba fo, Iesus a Gumazir God Uam E Iniasa Mısevezim, Kraıs.

Judaba Solın apanimın itima an aravghu

²³ Ezi dughiar aviriba ghuezima, ezi Judaba Sol misueghti an aremeghasa tuaviba buri. ²⁴ Egha me a misoghasava amua arueba ko dimagariba zurazurara a bagha nguibar ekiamın tiar akabar gari, ezi Sol men niġhnizir kurar kam ġifo. ²⁵ Ezi an ġin aruir gumaziba, me dimagarimın a mikemezi an akırar ekiam gaperazima, me dagiar divazir torir mamın anetaghizima a ghuaghira nguibar ekiamın divazimın azenan iri.

Sol Jerusalemın iti

²⁶ Ezi Sol Jerusalemın izegha, egha Iesusın suren gumaziba uaghan men aven angasa ami. Ezi me niġhnizir gavgavim kamaghın an itir puvati, a Iesusın suren gumazim, egha me

9:10: Ap 22:12 **9:11:** Ap 16:9, 21:39, 22:3 **9:13:** Ap 8:3 **9:14:** Ap 9:1-2, 9:21, 22:16, 1 Ko 1:2, 2 Ti 2:22 **9:15:** Ap 25:13, 25:22, 26:17, 27:24, Ro 1:5, 1 Ko 15:10, Ga 2:7-8, 1 Ti 2:7 **9:16:** Ap 20:23, 21:11, 2 Ko 11:23-28 **9:17:** Ap 13:52, 22:12-13 **9:21:** Ap 8:3, Ga 1:13, 1:23 **9:22:** Ap 17:3, 18:5, 18:28 **9:23:** Ap 23:12, 25:3, 2 Ko 11:23 **9:26:** Ap 22:17, Ga 1:17-19 **9:27:** Ap 4:36, 9:4, 9:20-22, 1 Ko 9:1, 15:8

bar an atiatingi. ²⁷ Ezi Barnabas a inigha an gun aposelbav kimasa zui. Egha a me migei, Sol tuavimın ghua Ekiamın gani. Ezi Ekiam a mikeme, egha Damaskusın tavın ati-atingizir puvatigha, Iesusın ziamın akam akuri. ²⁸ Ezi Sol Jerusalemin deravira me koma aruava me ko ikia, egha atiatir puvatigha Iesusın ziamın akam kura ghuavira iti. ²⁹ Egha a Judan Grighın akam migeir gumaziba ko me uariv gia uari adosi, ezi me a misueghti an aremeghasava ami. ³⁰ Ezi Kraisin adarasi kamaghın oregha fogha, egha a inigha Sesarian nguibamın ghuaghira, egha a isa Tarsusın nguibamın anemada.*

³¹ Ezi Judian Distrigh ko Galilin Distrigh ko Samarian Distrighın aven itir Kraisin adarasi, dughiar kamın navir amirizimın ikia deravira itima, Godın Duam gavgavim me ganidi. Ezi Kraisin adarazir dibobonim ghuavanadi. Gumazamiziba Godın atiativa an apengan iti.

Pita Ainas gamizima a ua dera

³² Ezi Pita nguibaba bar dagh aruigha, egha Lidan nguibamın itir Godın gumazamizibar ganasa zui. ³³ Egha nguibar kamın gumazir mam bato, an ziam Ainas. An soroghafariba amirazima, ezi a 8 plan azenibar misiamra iti. ³⁴ Ezi Pita kamaghın a migei, "Ainas, Krai Iesus ni gamizi, ni dera. Ni dikavigh uan akuriam apirigh." Ezi Ainas zuamira dikafi. ³⁵ Ezi Lidan nguibam ko Saronın danganir voroghira irighav itimın itir gumazamiziba, me an ganigha uan navibagh iragha Iesus bagha ize.

Pita Tabita gamizima a ua dikafi

³⁶ Ezi Jopan nguibamın suren amizir mam iti, an ziam Tabita, Grighın akamın an ziam Dorkas, a zurarama arazir aghuibagh amuava gumazir onganaraziba akurvasi.

³⁷ Ezi dughiar mamın arimariam a inizima an areme. Ezi me an kuam ruegha a isava ghuriar pin itimın aneti. ³⁸ Jopan nguibam Lidan nguibam boroghira iti, kamaghın suren gumaziba kamaghın orazima, Pita Lidan itima, ezi me gumazir pumuning a mikimasa aning amadazima aning zui. Ezi aning ghua a migia ghaze, "E uari, ni zuamira datirighira ga ko izi!"

³⁹ Ezi Pita aning ko ghuava otogha egha maghira ghuriar pin itimın ghuavanabo. Ezi amizir odarir pura itiba an miriamın tuivighav ikiava, aziava egha uan korotiaba ko korotiar azenan azuir Dorkas me ko angamra ikia me bagha ingariziba an akakasi.

⁴⁰ Ezi Pita gumazamiziba bar me amangizi me azenan ghue. Ezi a uan tevimming apirigha God ko migei. Egha a raghrighava amizir aremezim garava ghaze, "Tabita, ni dikafigh." Ezi a uan damazimning kuigha egha Pitan apigha, egha dikavigha apera. ⁴¹ Ezi Pita an akuragha a fezi a dikavigha tu. Ezi a nighnizir gavgavim God baghavira itir gumazamizir odaribar diagha men akazi me gari, an angamra iti. ⁴² Ezi Jopan itir gumazamiziba bizir kamın eghaghanim baregha men aviriba nighnizir gavgavim Ekiamın iti. ⁴³ Ezi Pita dughiar mabar Jopan itir gumazir asizir inibar bizibar ingarir mam, an ziam Saimon, a ko ike.

10

Ensel Kornilius bagha izeghava akam a ganidi

¹ Gumazir mam Sesarian nguibamın iti, an ziam Kornilius. A Romın midorozir gumazir 100 plan garir gumazim. A uaghan men mav, me Italin Kantrin Midorozir Gumaziba. ² Kornilius a God ifongezir arazibagh amir gumazim, a uan adarazi ko me

9:29: Ap 6:1, 9:23, 11:20, 2 Ko 11:26 **9:30:** Ga 1:21 * **9:30:** (9:30) Ezi gin Barnabas Sol inigh Antioghın mangasa, egha ghua Tarsusın nguibamın a buri. Ni Aposel 11:25ın gan. **9:34:** Ap 3:6, 3:16, 4:10 **9:35:** 1 Sto 5:16, Ap 11:21 **9:36:** 1 Ti 2:10, Ta 3:8 **9:40:** Mt 9:25, Mk 5:40-41, Jo 11:43, Ap 7:60 **9:43:** Ap 10:6 **10:1:** Mt 8:5, Ap 27:1-3 **10:2:** Ap 8:2, 10:22, 10:35, 22:12

Godin apengan iti. Egha a uaghan Judan gumazamizir onganarazibar akurvagha, egha zurara God ko migei. ³ Dughiar mamın 3 kloghin guaratizimın Kornilius bar deravira garima Godin ensel irebamın mın bizimın aven iza kamaghın a migei, “Kornilius!”

⁴ Ezima Kornilius atiatia dikiraviram an gara, kamaghın an azara, “Ekiam, bizir itizim?”

Ezima ensel an azangsizim ikara, “God nın migirigiaba baragha, ingangarir ni gumazamizir onganarazibagh amir biziba, an a dagh ifuegha egha dagh nighnisi. ⁵ Egh ni datirighın gumazitaba Jopan me amadaghtima, me mangi gumazir kam an ziam Saimon, me uaghan Pita a garisi, a batogh a inigh izi. ⁶ A Saimon ko iti, asizir inibar bizibar ingarir gumazim. An dipenim ongarir miriamın iti.”

⁷ Egha enselin Kornilius mikemezim anetegha ghuzima, a uan ingangarir gumazimning koma midorozir gumazir bar God gifongezim uaghan a ko itimın diazima me a bagha izi. ⁸ Ezima a bizir otivizir kaba, dar gun bar me mikemegha, me amadazima me Jopan ghue.

Pita irebamın mın bizimın gari

⁹ Ezi amimizaraghan aruer arizimın Kornilius amadazir gumaziba ghuava Jopan nguibar ekiamın boroghın otivima, dughiar kamra Pita dipenimın avughsir danganımın ikia God ko migei. ¹⁰ Egha Pita mitiriam an azima, a daghetam ramasa, ezi me daghebagh amuavira itima, a irebamın mın bizir mamın gari. ¹¹ Egha a pın garima overiam kuiaghrizima, bizir mam inir avizir dafamın mın gari. Bizir kam, me an ruaghatevir 4 plan suirazima, a nguazimın izaghiri. ¹² Egha an aven, asiziba bar—asizir soroghafariba ikia aruiba, ko nguazim davaragha aruir

asiziba, ko pın itir kuaraziba iti. ¹³ Ezi tiarir mam kamaghın a migei, “Pita, ni dikavigh, dav suegh dar ami.”

¹⁴ Ezi Pita kamaghın a ikara “Ekiam bar puvatigham! Ki fomiram Godin damazimın bizir mizirizitam amezir puvati.”

¹⁵ Ezi tiarim uam a migei, “Bizir God amizir zueziba, ni uam mizirizibar dar ponan marki.”

¹⁶ Ezi bizir kamnagh dughiar pumuning ko mikezimın Pita bato. Ezima inir avizir ekiam kam zuamira uamategha overiamın ghuavanabo.

¹⁷ Pita irebamın mın ganizir bizir kamın mingarim ginighnighavira itima, Kornilius amadazir gumaziba otifi. Egha me Saimonın dipenim bagha azangsisi, an dipenim managh iti. Egha me datirighın izava an tiar akamın otifi. ¹⁸ Egha me diava azangsisi, “Saimon, an ziar mam Pita, a kagh iti o puvati?”

¹⁹ Pita irebamın mın ganizir bizim ginighnighavira itima, Godin Duam a migei, “Saimon, gumazir pumuning ko mikezim ni buria gharui. ²⁰ Ki me amadazima me ni bagha izi. Kamaghın, ni me ko mangisi nighnizir aviribar amuan marki. Ni dikavigh vanginan magiri.”

²¹ Ezi Pita vanginan iraghugha me migei, “Kar kirara, ia na buri. Ia tizim bagha izi?”

²² Ezi gumaziba an akam ikara, “Kornilius 100 plan midorozir gumazibar garir gumazim ni bagha e amadazima e ize. A Godin damazimın deragha an apengan itir gumazim. Judan gumazamiziba bar a gifongegha an ziam fe. Ezima Godin enselin mam a migia ghaze, ni Pita bagh akam amadaghti a nın dipenimın izegh migirigiatabar amuti ni da baragh.” ²³ Egha Pita me migeima, me dipenimın aven ghu. Me akuigha amimizaraghan

10:3: Ap 3:1, 10:30, 11:13 **10:6:** Ap 9:43 **10:9:** Ap 11:5 **10:11:** Ap 11:5-17 **10:14:** Wkp 11:1-47, Lo 14:3, 14:7, Ese 4:14 **10:15:** Mt 15:11, Mk 7:15, 7:19, Ap 10:28, Ro 14:14-20, 1 Ko 10:25 **10:19:** Ap 11:12, 13:2 **10:22:** Ap 10:1-2, 22:12 **10:23:** Ap 10:45, 11:12

nighnizir gavgavim Iesusin itir gumazir maba sara, Jopan ikeghava uaghan me ko Sisarian zui.

Pita Korniliusin dipenimin ghu

²⁴ Me akuigha ua dikavigha ghua, me Sesarian oto. Ezi Kornilius me mizua iti. A uan roroaba ko uan adarasi diagha, me akuvagha me ko iti. ²⁵ Pita dipenimin aven zuima, Kornilius a batoghava, an guamin uan tevir akurimning pirighav aperaghav an ziam fe. ²⁶ Ezi Pita an suiraghav a fe, egha ghaze, “Ni dikavigh tugh. Ki pura gumazir kinim.”

²⁷ Pita a migiavira dipenimin aven ghua garima, gumazamizir aviriba uari akuvaghav iti. ²⁸ Ezima a me migei, “Ia bar fo, e Judaba en arazim. E Kantrin Igharazibar Gumazibar boroghira mangan kogh me ko ikian kogham. Ezi God kamaghin na migia ghaze, ki gumazitam Godin damazimin mizirizim a darighan kogham. ²⁹ Ezi ia na bagha akam amadazima ki aghuazir puvatigha, egha kagh ize. Egha ki ian azangsis, ia tizim bagha na bagha akam amada?”

³⁰ Ezi Kornilius an akam ikara, “Dughiar pumuning ko pumuning givazima, ki 3 kloghin guaratizimin uan dipenimin aven ikia God ko migei. Ezi gumazir mam korotiar ghurghurim arugha bemira nan guamin mitighav iti.* ³¹ Egha ghaze, ‘Kornilius, God nin migirigiam baraki, egha arazir ni gumazamizir onganarazibagh amir biziba, an adagh nighnisi. ³² Eghti Saimon, an ziar mam Pita, a bagh gumazitam amadaghtima, a Jopan mangiva a inigh izi. A Saimon asizir inibar bizibar ingarir gumazimin dipenimin akuima, anan gara iti. Dipenir kam

ongarir miriamin iti.’ ³³ Kamaghin amizima ki ni bagha zuamiram akam amada. Ezi ni deragha izi. Egha e datirighin bar iza Godin damazimin iti. God ni mikemezir akaba, ni dav kintima e bar da baragham.”

Pita Korniliusin dipenimin Godin akam kuri

³⁴ Ezi Pita Korniliusin dipenimin aven itir darasiv gei, “Bar guizbangira, ki datirighin fos. God gumazir vabara ifuegha merara garir puvati, a bar gumazibagh ifonge. ³⁵ Nguibaba bar dar itir gumazamizir an apengan ikia, arazir aghuibagh amiba, a me gifonge. ³⁶ Kar God Israelin gumazamiziba bagha amadazir akam. A kamaghin migei, Krai Iesus a bar moghira en Ekiam. Egha an e gamima, e God ko navir amirizimin iti. ³⁷ Ia uari fo, bizir manaba kantri Israelin nguibaba bar da batifi. Bizir kaba Distrigh Galilin dikafi. Da, Jon gumaziba ruasa akam kuragha aruigha givazima, da gin otifi. ³⁸ Ia fo, God Nasaretin gumazim Iesus, uan Duam ko gavgavim a ganingi. Egha God a ko itima, kamaghin amizi a nguibabagh arua gumazamizibar akurvasi. Egha Satanin apengan itir gumazamizibagh ami me ua dera.

³⁹ “E uari uan damazibar an garima, an en nguibar Judan aven itiba ko Jerusalem in nguibamin bizir aviribagh ami. Ezi me a misuegha ter ighuvimin anegurazima an areme. ⁴⁰ Ezi dughiar pumuning ko mizekim givazima God a gamima a ua dikafi. Ezi God a isava gumazamizibar aka. ⁴¹ Egha a bar Judaba bar me bativizir pu. Puvati. An e gumazir God miseveziba, erara an gari. An aremegha ua dikavizir dughiamin gin, an e ko ikiava dagheba ko dipaba ame. ⁴² Iesus an akam

10:26: Ap 14:13-15, MAA 19:10 **10:28:** Jo 4:9, Ap 15:8-9, Ga 2:12-14, Ef 3:6 **10:30:** Ap 1:10, 3:1

* **10:30:** (10:30) Gumazir kam, a Godin enselin mam. **10:31:** Dan 10:12, Hi 6:10 **10:34:** Lo 10:17, 1 Sml 16:7, Ro 2:11, Ga 2:6, Ef 6:9, Kl 3:25, 1 Pi 1:17 **10:35:** Jo 9:31, Ro 2:13, 1 Ko 12:13, Ga 3:28, Ef 3:6 **10:36:** Sng 107:20, Ais 52:7, 57:19, Mt 28:18, Ro 10:12, MAA 17:14 **10:37:** Mt 4:12-17, Lu 4:14
10:38: Mt 3:16, Lu 4:17-20, Jo 3:2, Hi 1:9 **10:39:** Ap 2:32, 5:30 **10:40:** Ap 2:24, 1 Ko 15:4-7 **10:41:** Lu 24:42-43, Jo 14:17-24, 15:27, Ap 1:8, 13:31 **10:42:** Mt 28:19-20, Ap 17:31, Ro 14:9-10, 2 Ko 5:10, 2 Ti 4:1, 1 Pi 4:5

gun gumazamizibav kimasava e mikeme. A ghaze, e kamaghin me mikim suam, God gumazir kam, Iesus anemisevezima, anarira en kotiaba baragham, ovia ghueziba ko angamra itiba sara. ⁴³ Godin akam inigha izir gumaziba bar, me Iesusin guizin akar kam kuni. Egha ghaze, gumazitam nighnizir gavgavim Iesusin ziamin ikiti, God Iesusin ziamin tuavimin an arazir kuraba gin amadagham.”

Kantrin Igharazibar Gumaziba Godin Duam isi

⁴⁴ Pita akam kuravira itima, gumazamiziba a baragha itima, Godin Duam bar me gisin izaghiri. ⁴⁵⁻⁴⁶ Judan gumazir nighnizir gavgavim itiba, Pita ko ize. Egha me orazima me nguibar igharazibar akabar Godin ziam fe. Kamaghin me digavir kuram gamigha kamaghin migia ghaze, “Munagh gan! God uan Duam bizir aghuarimin min Kantrin Igharazibar Gumaziba uaghan me ganingi.”

⁴⁷ Ezi Pita kamaghin migia ghaze, “Gumazamizir kaba, me en min Godin Duam inis. Ezi tina, e dipamin me ruam en anegorosi?” ⁴⁸ Ezima Pita kamaghin gumazir kabav gei, “Ia Krai Iesusin ziamin me ruam.” Ezi me ruegha givagha, egha uari ko dughiar tabar ikiasava Pita migei.

11

Pita Jerusalem ghugha egha bizir otivizibar gun migei

¹ Ezi aposelba ko Judian nguibabar aven itir darasi, me kamaghin oraki, Kantrin Igharazibar Gumaziba uaghan Godin akam ini. ²⁻³ Ezi kamaghin Pita uamategha Jerusalem ghuavanabo. Ezi gumazir uan mikarzir mogomebar iniba aghoregha nighnizir gavgavim Iesusin itiba, me Pitan atara egha ghaze, “Ni ghua uan mikarzir

mogomebar iniba aghorezir puvatizibar gumazibar dipenibar ghua egha me koma api.”

⁴ Ezi Pita maghira bizir a batoziba bar deravira dar gun me migei, ⁵ “Ki Jopan nguibar ekiamin ikia God ko migei. Egha irebamin min bizimin garima, bizim mati inir avizir dafam, me an ruaghatevir 4 plan suirazima, an overiam ategha izaghira ki iti naghin asara. ⁶ Ezi ki an aven garima, asizir soroghafariba ikia nguazimin itiba, ko asizir atiar maba, ko nguazimin davaragha aruir asiziba, ko pin itir kuaraziba iti. ⁷ Ezi ki orazi, tiarir mam na migei, ‘Pita, dikavigh, asizitam misuegh anemi.’

⁸ “Ezi ki a ikara, ‘Ekiam! Bar puvatigham! Nan akam Godin damazimin bizir mizirizir katam bar anemezir puvati.’

⁹ “Ezi tiarim ua Godin Nguibamin migei, ‘Bizir God amizir zueziba, ni uam mizirizibar dar ponan marki.’ ¹⁰ Ezi dughiar pumuning ko mikezimin bizir kam amigha eghava ua ekuighava overiamin ghuavanabo.

¹¹ “Ezi dughiar kamra gumazir pumuning ko mikezim, me na bagha Sisarian nguibamin me amadazima me iza dipenir ki itimin oto. ¹² Ezi Godin Duam na migia ghaze, ni me ko mangisiva nighnizir aviribar amuan marki. Ezi 6 plan aveghbuaba uaghan na ko zui. Egha e gumazir na bagha akam amadazimin dipenimin aven ghue. ¹³ Ezi an e migia ghaze, enselin mam an dipenimin aven a batogha egha ghaze, ni gumazitaba amangighti, me Jopan nguibamin mangi, Saimon, an ziar mam Pita, a batogh. ¹⁴ Eghti a Godin akam inigh izi, ni mikimti, eghti tuavir kamini ni ko nin dipenimin itir gumazamiziba bar, Ekiam uaghan ua me iniam.

¹⁵ “Ezi ki maghira migeima Godin Duam me gisin izaghiri, mati bar

10:43: Ais 33:24, 53:5-6, 53:11, Jer 31:34, Dan 9:24, Mai 7:18, Sek 13:1, Ro 10:11, Ga 3:22 **10:44:** Ap 4:31, 8:15-16, 11:15, 15:8 **10:45-46:** Ap 2:4, 10:23, 11:18, 19:6, Ga 3:14 **10:47:** Ap 8:36, 11:17, 15:8-9, Ro 10:12 **10:48:** Ap 2:38 **11:5:** Ap 10:9-48 **11:12:** Jo 16:13, Ap 10:19, 10:23, 10:45 **11:14:** Ap 16:31 **11:15:** Ap 2:4

faraghavira an e gisin izaghirizi moghin. ¹⁶ Ezi ki Ekiam mikemezir migirigiam giniri, 'Jon dipamin ia rue, eghti ki Godin Duamin ia ruam.' ¹⁷ E fo, e faragha nighnizir gavgavim Ekiam Kraiss Iesusin itima, Godra uan Duam bizir aghuimin min e ganingi. Egha kamaghira datirighin God Kantrin Igharazibar Gumaziba uaghan uan Duam, bizir aghuimin min me ganingi. Kamaghin amizima ki tina, ki God me ko ingaramin ingangarimin anogoregham?"

¹⁸ Ezi nighnizir gavgavim Iesusin itir gumaziba kamaghin oregha, egha uam ataramin nighniziba puvatigha Ekiamin ziam fa, ghaze, "A dera, God uaghan Kantrin Igharazibar Gumaziba amamangatightima me uaghan navibagh iragh egh ikirimirir zurara itim iniam."

Antioghin itir gumazamiziba nighnizir gavgavim Iesusin iti.

¹⁹ Me Stivenin misoghezi an aremezir dughiamin, me arazir kuram uaghan nighnizir gavgavim Iesusin itir igharazibagh amizi, me tintinibar arava, egha saghon Fonisian Distrigh ko Saiprusin arighatizim koma Antioghin nguibar ekiamin ghua Godin akam Judan gumazibara me migei. ²⁰ Ezi men marazi uaghan Saiprusin arighatizim ko Sairinin nguibar ekiamin ikegha ize, egha Antioghin ghuegha Ekiam Iesusin akar aghuimin gun Grighin gumazibav gei. ²¹ Ezi Ekiamin gavgavim me ko iti. Ezi gumazamizir bar avirim nighnizir gavgavim Ekiamin ikia egha uan navibagh iragha Ekiam bagha ize.

²² Ezi Jerusalem in itir Kraissin adarasi bizir kam in eghaghanim baregha, egha me Barnabas amadazima an Antioghin ghu. ²³ Ezi an otogha gari, God men

apangkuvigha, men akurvagha arazir aghuibar me gamizi Barnabas bar akonge. Egha me uan navir ave-riabar aven guizbangira Ekiam ko ikiamin migirigiabar a bar me migei. ²⁴ A bar gumazir aghuim, Godin Duam a gizivazi Godin nighnizir gavgavim an iti. Ezi gumazamizir bar avirim Ekiam bagha ize.

²⁵⁻²⁶ Ezi Barnabas Sol buriasa Tarsusin zui. Egha an apigha, a inigha Antioghin ize. Egha azenir vamira Barnabas ko Sol uaning inigha Kraissin adarazi koma uari akufa. Egha gumazamizir bar aviriba men sure gami. Ezi Antiokra suren gumaziba faragha ziar kam, Kraissin gin zuir darazi, me a ini.

²⁷ Ezi dughiar kamnang, Godin akam inigha izir gumazir maba Jerusalem in ikegha Antioghin iza-ghiri. ²⁸ Ezi men mav, an ziam Agabus, a dikavigha tugha egha Godin Duamin gavgavimin ghaze, Rom in nguaziba bar dagheba oteveg-ham. (Sisar Klodius, atrivimin itir dughiamin bizir kam oto.) ²⁹ Ezi suren gumaziba akam misuegha egha me vaghvagh uan dabirabimin min dagiaba aningiva, Judian itir darazir akurvaghsi a da amangasa. ³⁰ Egha kar me kamaghin ami, me uan dagiaba isava, Barnabas koma Sol ganingizi, aning ghua men gumazir aruabagh aning.

12

Herot Jems misoghezima an areme, egha Pita kalabus gati

¹ Dughiar kam in Atrivim Herot Kraissin adarazir marazir suigha me gasighasighasa.* ² Egha a migeima, me Jon in aveghbuam Jems midorozir sabamin a misoghezima, an areme. ³ Ezi Herot garima, an amizir arazir kam, Judaba a gifonge, kamaghin

11:16: Jol 2:28, Mt 3:11, Jo 1:26, 1:33, Ap 1:5 **11:17:** Ap 10:47, 15:8-9 **11:18:** Ap 13:48, 14:27, Ro 10:12-13, 15:9, 15:16 **11:19:** Ap 8:1-4 **11:21:** Ap 2:41 **11:22:** Ap 4:36 **11:23:** Ap 13:43 **11:24:** Ap 2:41, 5:14, 6:5, 11:21 **11:27:** Ap 13:1, 15:32, 21:9, 1 Ko 12:28, Ef 4:11 **11:28:** Ap 21:10 **11:29:** Ro 15:26, 1 Ko 16:1, 2 Ko 9:1 **11:30:** Ap 12:25 * **12:1:** (12:1) Atrivir kam Herot, a Maria Iesus batezir dughiamin itir Atrivir kam Herot in ovavir borim. Egha a Atrivim Agripan afeziam. **12:2:** Mt 4:21, 20:23 **12:3:** Ap 4:3

amizima, a uaghan Pita isa kalabus gati. Herot Yis puvatizir Bretin Isamin Dughiamin bizir kam gami. ⁴ A Pitan suiraghava a isa kalabus gati. Egha a isa midorozir gumazir 4 plan okuruabar agharim gati. Ezi me dughiaaba isa vaghvagha an gari. Egha 4 plan okuruar kabanang, me dar vaghvagha 4 plan gumaziba inizima me an gari. Herot, God Israelbagh Itazir Dughiamin Isar Ekiar kam givaghtima, a Pita isi gumazamizir aviribar damazimin a kot darighasa. ⁵ Ezi Pita kalabusin dipenimin aven itima Kraisin adarasi uan navir averiabar a bagha puvira God ko migiavira iti.

Ensel kalabuziar dipenimin Pita inigha azenim gati

⁶ Egha Herot Pita inigh kot bagh mangasa dughiar mam diboro. Ezi dimagarir kamın, aminim tighar tiam, me senin pumuningin a ikezima a midorozir gumazir pumuningin tongin akui. Ezi midorozir gumazir igharazir maba kalabuziar dipenimin a bagha gara tiar akamin iti. ⁷ Ezi zuamira Ekiamin ensel otozima, an angazangarim kalabuziar dipenimin aven sira. Egha ensel Pitan ivim a misuegha a gaghura kamaghin migei, "Ni zuamira dikafigh!" Ezima senin an agharimning gikezimning firiaghrigha nguazim giri.

⁸ Ezi ensel a migei, "Korotiam arughiva, egh dagarir asuabar aghuigh." Ezi Pita kamaghin amigha givazi ensel a migei, "Ni uan korotiar ruarim arugh nan gin izi." ⁹ Ezi Pita kalabuziar dipenim ategha, enselin gin azenan ghu. Egha a bizir kabagh fozir puvatizima, ensel dagh amima, da guizbangiram otifi. Pitan nighnizim ghaze, a irebamin

min bizimin gari. ¹⁰ Aning ghuava, kalabusin dipenimin garir gumazir pumuning gitagha, ghua kalabusin zuir ainin tiar akar nguibar ekiamin zuimin oto. Aning an otozi, tiam uabi kuiaghrizima, aning azenan ghua tuavir mamın zui. Aning mong saghon ghuava, ensel zuamirama Pita ategha ghu.

¹¹ Ezi Pitan nighnizim ua izima, a kamaghin migei, "Ki datirighin guizbangira fo, Ekiam uan ensel amadazima a ize. Egha a Herotin agharim da nan akura, egha Judaba na damuasa nighnizir bizir kuraba sara nan akura."

¹² Ezi Pita bizir kabagh foghava, Jonin amebam Marian dipenimin ghu. Jonin ziar mam Mak. Ezi gumazamizir avirim uari akuvagha dipenir kamın ikiava God ko migei. ¹³ Ezi Pita azenan ikiava divazimin tiar akar azenan itim gafughafuzima, ingangarir amizimin ziam Roda, a bagha tiam kuasa izi. ¹⁴ Egha a Pitan tiarim baregha, bar akuegha, tiam kuizir puvatigha uamategha ivegha aven ghugha, kamaghin gumazamizibav gia ghaze, "Pita muna iza tiar akamin iti!"

¹⁵ Ezi me kamaghin a migei, "Ni onganis ti." Ezi a bar gavgavigha kamaghin migei, "Puvati. Guizbangira a iti." Ezi me a migia ghaze, "Ni ti an enselin gani."†

¹⁶ Ezi Pita tiam gafughafuzima, me izava tiam kuigha an apigha, digavir kuram gami. ¹⁷ Ezi Pita uan dafarimin me aminivazima, me aghumra iti. Ezi an Ekiam kalabuziar dipenimin aven a inigha azenan anetizir arazibagh eghari. Egha a kamaghin migei, "Ia bizir kabar gun Jems koma aveghbuaba sara mikemegh." Egha Pita me ategha danganir igharazimin ghu.‡

12:4: Kis 12:1-27 **12:5:** Je 5:16 **12:6:** Ap 5:23 **12:9:** Ap 10:3, 10:17, 11:5 **12:10:** Sng 34:7, Dan 3:28, 6:22, Ap 5:19, Hi 1:14, 2 Pi 2:9 **12:12:** Ap 4:23, 12:5, 12:25, 15:37 **12:15:** Mt 18:10, Ap 26:24 † **12:15:** (12:15) Dughiar kam Judan aviriba kamaghin nighnizir gavgavim iti, enselin maba gumazibar ganamin ingangariba iti. Egha me ghaze, Pitan ensel markiana. **12:17:** Ap 13:16, 19:33, 21:40 ‡ **12:17:** (12:17) Jemsin kam a Iesusin dozim. Ni Galesian 1:19in gan. Jems Jerusalemın siosin itir gumazir dapanimin oto **12:18:** Ap 5:22-24

¹⁸Egha aminim tirazima, midorozir gumaziba Pita bagh garava avenge. Egha bar digavir kuram gamigha uarira uarir azangsigha ghaze, “Pita managh ghu?” ¹⁹Ezi Pita itir puvatizima, Herot a gumazibav kemezima me Pita buriasa ghue. Egha me tong bar an apizir puvati. Kamaghin amizima an midorozir gumazir Pitan ganiziba, Herot me isa kot gatigha egha ghaze, me aremegham. Egha Herot gin Judian danganim ategha, Sesarian nguibar ekiamin ikiasa uaghiri.

Herotin ovevem

²⁰Egha Herot adarim Tair koma Saidonian gumazamizibar iti. Me Herot garir nguibar ekiamin uan dagheba isi, kamaghin amizi, me datirighin uari akuvaghav izav an ganasa. Me faraghav Blastus ko uari mikemezi a me ko navir amirizim inis. Blastus, an Atrivim Herot akuir danganimin garir gumazim. Ezima, me gin Herot men apangkuvigh adarir kam a givaghasa, me Herotin ganasa zui

²¹Herot dughiar atizimin uan atrivir korotiaba arughava, egha uan atrivimin dabirabim gaperaghava, gumazamizibav gei. ²²Ezi me pamtem diava ghaze, “Kar gumazitam migeir puvati. Kar godin mam migei.” ²³Herot Godin ziam fer puvati, kamaghin amizima Ekiamin ensel zuamira a misoghezima a iri. Ezima muriamin itir apiziba angamra anepa zuima, an areme.

²⁴Ezima Godin akam nguibaba bar dar ghua bar ekeveggha ghuavira iti.

²⁵Ezi Barnabas koma Sol aning uan ingangarim Jerusalem anegivagha, uamategha Antioghin ghu. Jon, an ziar mam Mak, aning a inighava a sara ghu.

Pol kantrin aviribar ghuava Iesusin akar aghuim akuri

13

(Sapta 13:1-21:14)

God Barnabas ko Sol kantrin igharazibar akar aghuim akunasa aning amisefe

¹Antioghin itir Kraisin adarasi, men marazi iti, Godin akam inigha izir gumaziba ko tisaba. Men ziba Barnabas, ko Simeon (an ziar mam Niger,) Sairinin Lusius, koma Manain (a Atrivim Herotin roroam, a Herot koma aghungi) ko Sol.* ²Ezima dughiar mam in Kraisin adarasi, me Godin apengan ikiava uari isava God ganighava, egha God ko mikimasa dagheba ta. Ezi Godin Duam kamaghin me migei, “Ki Barnabas ko Sol uan ingangarim bagha aning in dia. Ia ingangarir kam bagh aning amiseveghtima, aning nan ingangarim bagh mangi.” ³Kamaghin me God ko mikimasava dagheba tagha, God ko migei. Egha uan aghariba isava Barnabas ko Sol gisin atighava, aning amadazima aning zui.

Barnabas ko Sol Saiprusin arighatizimin akar aghuim akuri

⁴Ezima Godin Duam Barnabas ko Sol amadazima, aning Selusian nguibar ekiamin ghugha, ua kurim inigha Saiprusin arighatizimin ghu. ⁵Egha me Salamisin otivigha Godin akam Judabar God ko migeir dipenibar akam akuri. Jon Mak aning ko ghua egha aning in akura.

⁶Egha me Saiprusin nguibar arighatizim a garua ghuava Pafosin nguibar ekiamin oto. Egha me Judan kukunir gumazir mam bato. A Godin akam inigha izir ifavarir gumazim, an ziam Bar-Iesus. ⁷A Sergius Paulus, gavmanin dapanim

12:20: 1 Kin 5:9-11, Ese 27:17 **12:23:** 1 Sml 25-38, 2 Sml 24:17, Sng 115:1, Dan 5:20 **12:24:** Ais

55:11, Ap 6:7, 19:20, Kl 1:6 **12:25:** Ap 11:29-30, 12:12, 13:5, 13:13, 15:37 **13:1:** Ap 11:27 * **13:1:** (13:1) Ziar kam Niger, an mingarim kamaghin ghu, “pizim.” Gumazir maba ghaze, Simeon Niger, a Afrikan gumazim. **13:2:** Ap 9:15, Ro 10:15, Ga 1:15, Ef 3:7-8, 1 Ti 2:7, Hi 5:4 **13:3:** Ap 6:6 **13:4:** Ap 15:39 **13:5:** Ap 12:12, 12:25, 13:13, 13:46, 15:37

a ko iti. Sergius Paulus, a gumazir nighnizim koma fozir aghuiba iti. Ezi a Godin akam baraghasava, kamaghin a Pol koma Barnabasin diazima aning ize. ⁸ Me kukunir gumazir kam Grighin akamin ziar kam Elimas me a gati, an mingarim kukunir gumazim. Egha Elimas, a gavmanin gumazim Sergius Paulus, a Iesus nighnizir gavgavim an ikian an aghua. Kamaghin, a Barnabas ko Solin ingangarim paziva a damuasa. ⁹ Ezima Sol, an ziar mam Pol, Godin Duam a gizivazima, ezi a dikiravira Elimasin garava kamaghin migei,† ¹⁰ “Ni Satanin borim. Egha ni arazir aghuaribar apanimin iti. Egha ifavarir araziba ko arazir kuraba bar ni gizifa. Egha ni tizim baghavira Ekiamin arazir aghuibagh asighasisi? Ni ti arazir kuraba ataghraghan aghua? ¹¹ Datirighin Ekiam nin apanim damuva uan gavgavimin nin damazimning okavigham. Eghtima, ni aruer angazangarimin ganan kogh dughiatabar ikegham.”

Ezima zuamira ghuariam an damazimning korozima aminim an piri. Egha a tavin agharimin suiraghasa pura ruiava asaghinifi. ¹² Egha gavmanin gumazir dapanim Ekiamin akam bareghava digavir kuram gami. A bizir otivizir kabar ganighava egha kamaghin nighnizir gavgavim Ekiamin iti.

Barnabas ko Pol Antioghin aven Iesusin akam akuri

¹³ Ezi Pol, a ko aruir gumaziba sara, me kurim Pafosin me inigha ghua Pergan nguibamin otifi. A Pamfilian Provinsin aven iti. Ezi Jon Mak kagh me ategha uamategha Jerusalem in ghu. ¹⁴ Ezi me Pergan nguibamin dikavigha ghua Antioghin nguibamin otifi, a Pisidian

Distrighin aven iti. Egha, Judaba avughsa Godin ziam fer dughiamin, me God ko migeir dipenimin aven ghueghava apiaghav iti.‡ ¹⁵ Ezi God ko migeir dipenimin garir gumazir dapanir ekiaba, me Moses Osirizir Araziba ko Godin akam inigha izir gumazibar akaba dar bora me migei. Me dar ponegha givaghava, me Pol ko Barnabasin akam migia ghaze, “Aveghbuaba, ia akurvazir migirigiatam gumazir kabav mikimsiva, ia me mikim.”

¹⁶ Ezi Pol dikavighava, uan darfarimin me aminiva, kamaghin migia ghaze, “Ia Israelin gumaziba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba, Godin apengan ikiava uari isava God ganidi, ia na baragh! ¹⁷ Dughiar kam in me Israelin ikiava, Israelbar God en ovaviba amiseveghava, gumazibagh amim me bar aviraseme. Eghava a uan gavgavimin Isipin me inighava azenim gati. Fomira Israelin gumazamizibar God en ovaviba amisevezima, kamaghin me an gumazamizibara. Egha gin me uan nguibam ategha ghua Isipin kantrin ghue. Egha dughiar kam in God me gamima men dibobonim bar pin ghua, me bar aviraseme. Ezima gin God uan gavgavimin Isipin me inighava azenim gati. ¹⁸ Egha a 40 pla azenimin gumaziba puvatizir danganim me ko ikiava, men osimtiziba aterava men akurvasi. ¹⁹ Eghava Kenanin nguazimin, God 7 plan gumazamizir bizim gasighasighava, men nguazim uan gumaziba ko amizibagh aningi. Ezima me dar ghuaviba ikiangi. ²⁰ Bizir kaba 450 azenimin aven otifi.

“Egha bizir kabar gin God Israelbar ganasa gumazir dapaniba amisefe, mamaghira ikia ghua Godin

13:8: 2 Ti 3:8 † **13:9:** (13:9) Ziar kam Sol, a Hibrun akamin otivir ziar mam. Ezi ziar kam Pol, a Grighin akam otivir ziam. Gumazir maba ghaze, Sol Grighin akamin migeir darasi tongin ingara, egha kamaghin dughiar kam in a ziar kam Pol uabi garisi. **13:10:** Mt 13:38, Jo 8:44, 1 Jo 3:8 **13:11:** Kis 9:3, 1 Sml 5:6, Ap 9:8 **13:13:** Ap 13:5, 15:38 ‡ **13:14:** (13:14) A Sabatin dughiam **13:15:** Lu 4:16, Ap 13:27, 15:21, Hi 13:22 **13:16:** Ap 12:17 **13:17:** Kis 1:7, 6:6, 12:5, Lo 7:6-7, Sng 105:23-24 **13:18:** Kis 16:35, Nam 14:34, Lo 1:31, Sng 95:10, Ap 7:36 **13:19:** Lo 7:1, Jos 14:1, Sng 78:55 **13:20:** Het 2:16, 1 Sml 3:20

akam inigha izir gumazim Samuelin dughiamin tu.

²¹ “Ezi me atrivim bagha Godin azangsis. Ezima a Sol me ganingi, Kisin otarim, Benjaminin adarasi, a 40 plan azenibar men gari. ²² Ezi God Sol agivaghava, Devit amisevezima an an danganim inighava atrivimin oto. Ezima a Devitin gun me migei, ‘Ki Devitin gani, Jesin otarim, gumazir ki bar ifongezim, a bar bizir ki ifongezibar amuam.’

²³ “God fomira akam akirizir moghin, God gumazir mam amadazi a Israelin ize. A Iesus, Devitin ovavir mam, en Akurvazir Gumazim.

²⁴ “Iesus tighar izamin dughiamin, Jon faragha izava navibagh iraghamin akam ko rurumin akamin Israelin gumazibav gei. ²⁵ Jonin ingangarir dughiam givasava amima, a kamaghin me migei, ‘Ia ghaze, ki tina? Ki gumazir ia mizuaim puvati. A nan gin izi. Ki an dagarir asuabar beniba firan kogham. Ki gumazir kinim.’

²⁶ “Aveghbuaba, ia Abrahamin igiaba, koma ia God gifuegha an apengan itir Kantrin Igharazibar Gumaziba, e bagha, God uam e iniasava migirigiar kam amadazima a ize. ²⁷ Jerusalem gumamaziziba koma gumazir dapanir ekiaba, me kamaghin fozir puvati, Iesus en Akurvazir Gumazim. Egha me zurara Sabatin dughiamin Godin akam inigha izir gumazimin akaba dibora, egha deragha dagh fozir puvati. Egha ghaze gumazir kam aremegham. Kamaghin amizima, Godin akam inigha izir gumazimin akaba guizbangira otos. ²⁸ Egha me a misueghtima an aremeghan migirigiar otevir aghuitam batozir puvati. Ezi me kamaghin Pailat pamten a migia ghaze, ni midorozir

gumazibav kemeghti me a misoghti an aremegham. ²⁹ Me fomirama Godin akam inigha izir gumaziba mikemezi moghin ami. Egha me ter ighuvimin anedeghava a inigha dagiar torim gati. ³⁰ Ezima God a gamizima a ua dikafi. ³¹ A koma Galilin ikiava Jerusalem zuir gumamaziziba dughiar aviribar an gani. Ezi datirighin gumazir uari an ganizir kaba, me an gun Judan gumamazizibav gei.

³² “E akar aghuim kamaghin ia migei. God fomira en ovaviba bagha amizir akam akira ghaze, a gumazir uam e iniamim amadagham. ³³ Datirighin a Iesus a gamizima a matmatin ua dikafi. E men boriba, kamaghin amizima an e bagha uan akar dikirizir kam gamizima a guizbangira oto. Ighiamin Akinafarir Namba 2, kamaghin a migei,

‘Ni nan otarim;
ezi datirighin ki nin afeziamin otos.’

³⁴ E fo, God a gamizima a ua matmatin dikafi. Ezi a ua matmatin mangi kurighan kogham. God bizir kam kamaghin mikeme,

‘Ki guizbangira deraghvira ia damuva,
bizir aghuiba ia daningam,
ki fomira Atrivim Devit akar dikirizibar a mikemezi moghin.
Ezi bizir kam ki mikemezi moghin guizbangiram otivam.’

³⁵ Ezi akar igharazir mam uaghan Godin Akinafarimin iti. A kamaghin migei,

‘Ni uan ingangarim bagha misevezir gumazim ateghtima,

13:21: 1 Sml 8:5, 8:19, 10:1, 10:21 **13:22:** 1 Sml 13:14, 15:23-26, 16:12-13, 2 Sml 2:4, Sng 89:20, Hos 13:11 **13:23:** 2 Sml 7:12-16, Sng 132:11, Ais 11:1, Lu 1:32, 1:69, Ro 11:26 **13:24:** Mt 3:1-2, Mk 1:4, Lu 3:3, Ro 11:26 **13:25:** Mt 3:11, Mk 1:7, Lu 3:16, Jo 1:20-27 **13:26:** Mt 10:6, Lu 24:47, Ap 13:16, 13:46 **13:27:** Lu 23:34, 24:20, 24:44, Jo 16:3, Ap 3:17, 15:21, 1 Ko 2:8 **13:28:** Mt 27:22-23, Mk 15:13-14, Lu 23:21-23, Jo 19:15 **13:29:** Mt 27:57-61, Mk 15:42-47, Lu 18:31, 23:50-56, Jo 19:28-30, 19:36-42 **13:30:** Mt 28:6, Ap 2:24 **13:31:** Ap 1:3, 1:8 **13:32:** Stt 12:3, Ap 13:23, Ro 4:13, Ga 3:16 **13:33:** Sng 2:7, Ro 1:4, Hi 1:5, 5:5 **13:34:** Ais 55:3 **13:35:** Sng 16:10, Ap 2:27, 2:31

a matmatin iki kurighan kogham.’

³⁶ “E fo, dughiar kamın Devit nguazimin ikiava, a Godin nighnizimin gin zui. Egha a gin aremezima, me an kuam inigha ghua an ovaviba afir naghin anefa. Ezima an kuam kuri. ³⁷⁻³⁸ Ezi gumazir God amizi a ua matmatin dikavizir kamnang, an kuam kurizir puvati. Nan adarasi, kamaghin amizima, e ua migei, ia akar kam gifogh, gumazir kam Iesus ian arazir kuraba gin amangasa ize. ³⁹ Moses Osirizir Araziba ian akuragh ian arazir kuraba gin amadaghan koghti, ia Godin damazimin deragham. Puvati. Gumazir kam Iesusin ingangarimin, God gumazir nighnizir gavgaviba itiba bar, men akuragha men arazir kuraba bar, da gin amagava, me gamima me an damazimin dera. ⁴⁰ Ia uari bagha gan, Godin akam inigha izir gumaziba fomira mikemezir moghin, bizitam ia batoghan kogham:

⁴¹ ‘Ki ian dughiamin bizir igharazitam damightima a ia batogham. Eghtima gumazitam ia mikimtima ia nighnizir gavgavim an ikian kogham. Kamaghin, ia gumazir dibovir akar kurabagh amiba, ia gan, ia digavir kuram damigh ikuvigham.’”

⁴² Egha Pol ko Barnabas Judabar God ko migeir dipenim ataghrazima, gumazamiziba kamaghin aningin migei, “Gua Sabatin munamin dughiamin uamategh iziva bizir kabar migirigiar tabar uam e mikim.” ⁴³ Egha me bar God ko migeir dipenim ateghava azenan ghue. Ezi Judan avirim ko gumazir

igharaziba, me Judan araziba bar dar gin zuir gumaziba, me Pol koma Barnabasın gin zui. Ezima aning me migiava, men nighniziba fa ghaze, ia Godin nighnizimin gin mangiva an apangkuvimin apengan iki.

⁴⁴ Ezi Sabatin dughiar igharazim otozi, nguibar ekiar kamın itir gumazamizir avirim bar iza uari akuvaghava Ekiamın akam barasi. ⁴⁵ Ezi Judaba gumazamizir okuruar kamın ganigha, men naviba bar ikufi. Ezima me Polın akaba kurakuraghava a migei.

⁴⁶ Kamaghin amizima Pol ko Barnabas atiatir puvatigha, akar bar gavgavimin me migei, “Ia Judaba, ga faragha Godin akamin ia mikeme. Ezi ia akirim ragha akar kam gasara. Egha ghaze, e ikirimirir aghuir zurara itim inian kogham. Kamaghin amizima, ia oragh, ga uam akar kamın ia mikiman kogham. Ga Kantrin Igharazibar Gumazibav kimam. ⁴⁷ Ekiam bizir kam bagha kamaghin e mikeme:

‘Ni nguazir kamın itir gumazamiziba bar men akuraghtima ki ua me iniasa, bizir kam bagh, ki ni amisevezima, ni tuavim Kantrin Igharazibar Gumazibar aka.’”

⁴⁸ Ezi Kantrin Igharazibar Gumaziba, me akar kam baregha, bar akuegha ghaze, akar kam bar dera. Ezi gumazamizir God ikirimirir aghuir zurara ikiam bagha miseveziba, me bar nighnizir gavgavim an iti.

⁴⁹ Ezi Ekiamın akam bar nguibaba bar dar ghu. ⁵⁰ Amizir maba God gifueghava an apengan ikiava ziar ekiaba iti, ezi gumazir iziaba itir maba, me uaghan nguibar ekiar kamın iti. Judaba men navibagh

13:36: 1 Kin 2:10, Ap 2:29 **13:39:** Ais 53:11, Ro 3:28, 8:3, 10:4, Hi 7:19 **13:40:** Ais 29:14 **13:41:** Hab 1:5 **13:43:** Ap 11:23, 14:22, Ta 2:11, Hi 12:15, 1 Pi 5:12 **13:45:** Ap 14:2, 18:6, 1 Pi 4:4, Ju 10
13:46: Ais 55:5, Lu 7:30, Ap 3:26, 18:6, Ro 1:16, 10:19 **13:47:** Ais 42:6, 49:6, Lu 2:32 **13:48:** Ap 11:18 **13:50:** Ap 17:4, 17:12 **13:51:** Mt 10:14, Mk 6:11, Lu 9:5, 10:11, Ap 18:6

inivima, me osimtiziba Pol ko Barnabas garisi. Egha me uan distrighin aning batoke. ⁵¹ Kamaghin amizima, Pol ko Barnabas, uan dagarimningin itir nguaziba apisi, eghtima gumazamiziba fogh suam, men arazir kam osimtizim me ganingi. Ezima, Pol ko Barnabas Antiok ategha Aikoniam nguibamin ghu. ⁵² Kamaghin amizi Antioghin itir Kraisin suren gumaziba, Godin Duam bar me gizivazima me bar akonge.

14

Pol ko Barnabas Aikoniamin Iesusin akar aghuim akuri

¹ Egha Pol ko Barnabas Antioghin ikiav amizir arazibara, aning izava Aikoniamin Judaba God ko migeir dipenibar dagh ami. Egha kagh aning bar deraghvira akam akurima, Judan aviriba ko Kantrin Igharazibar Gumazir aviriba nighnizir gavgavim Iesusin iti. ² Egha Judan marazi nighnizir gavgavim men akabar ikian aghuagha Kantrin Igharazibar Gumazibar nighnizibagh asighasighava men navibagh inivima, me nighnizir kurabar nighnizir gavgavim Iesusin itir darazigh ami. ³ Egha Pol ko Barnabas dughiar ruarimin Aikoniamin ikiava, Ekiamin apangkuvimin akam mikimasava atiatur puvati. Ezima Ekiam gavgavim aning ganingizima, aning mirakelba ko digavir kuram gamir bizibagh amima, da otifi. Ezi kamaghin Ekiam gumazamizibar akakagha ghaze, akar aning me migeir kaba, da guizin akaba. ⁴ Ezi nguibar ekiar kam in itir gumazamiziba uari abiki, marazi Judabar gin zuima, marazi aposelning bagha zui. ⁵ Egha gin Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba, me uan gumazir dapanir ekiaba ko, me nighnigha tuaviba buria migia ghaze, me Pol

ko Barnabas aremeghasa, me arazir kurabar aning damuasa ifonge. Egha me dagiabar aning ginivasava ami.

Pol ko Barnabas Listra ko Derben akar aghuim akuri

⁶ Ezima Pol ko Barnabas kamaghin oreghava arava Listra ko Derben ghu, aning Likonian Distrighin nguibar ekiamning. Egha uaghan nguibar aning boroghira itiba sara ghu. ⁷ Egha aning kagh akar aghuim akuravira iti.

⁸ Egha Listran nguibar ekiamin aven gumazir mam, an dagarimning ikuvighava an amirazima an aruir puvatighava aperaghavira iti. An amebam a batezima a kamaghira gari. ⁹ A Pol barazima an akam akuri. Ezima Pol dikiraviram an gara egha kamaghin fo, gumazir kam nighnizir gavgavim iti, a deragham.

¹⁰ Egha Pol kamaghin pamtemin dia, "Ni dikavigh mitigh!" Ezi gumazir kam uabi ekunigha mitigha maghiram arui.

¹¹ Egha gumazamizir avirir kam Pol amizir bizir kam in ganigha, pamtemin Likonian akamin dia migei, "Aseba gumazibar min otivigha e baghava izaghire!" ¹² Egha Barnabas, me asem Sus a gati. Pol a migirigiabar faragha zuir gumazim, kamaghin me asem Hermes a gati.*

¹³ Asem Susin dipenim, a Listran nguibar ekiamin min azenan iti. Ezi Susin ofa gamir gumazim, a ko gumazir aviriba, me Pol ko Barnabas bagha asizibav sueghiva aning in ofa damuasa. Kamaghin, a bulmakaun apuriba ko akimarir biziziba inigha Listran nguibar ekiamin tiar akamin ize.

¹⁴ Egha aposelning Pol ko Barnabas, aning bizir kaba baregha, aning uan korotiaba abiagharigha, ivegha gumaziba itir okuruamin aven ghua pamtem dia migei,

13:52: Mt 5:12, Jo 16:22, Ap 2:46 **14:2:** Ap 13:45 **14:3:** Mk 16:20, Ap 19:11, Hi 2:4 **14:5:** Ap 14:19, 2 Ti 3:11 **14:6:** Mt 10:23 **14:8:** Jo 9:1, Ap 3:2 **14:9:** Mt 8:10, 9:28-29, Ap 3:4 **14:11:** Ap 8:10, 28:6 * **14:12:** (14:12) Grighin gumazamiziba nighnizir gavgavim kamaghin iti, aser aviriba uaghan iti. Men aser mam, Sus, a men asebar gumazir dapanir ekiam. Ezi Hermes, a men aser akaba inigha me bagha izim.

15 “Maia! Gumaziba, ia tizim bagha arazir kam gami? Ga uaghan ian mın gari, pura gumazir kinimning. Ga kamagh sua akar aghuir kam ia miğei. Ia pura bizir kınir kabar ziaba fan marki. Egh ia uari isıva Ekiam daning, angamra itir God. A Godın overiam ko nguazim ko ongarim gamizim, egha bizir dar itiba sara bar. 16 Fomıra, God nguibaba bar, me ataghizıma me pura uan nıghnızıbar arua bizıbagh ami. 17 Egha a ian modozir puvati, eghtı gumazıba a gıfoghan kogham. puvati. A zuraram arazir aghuıbar ia gamuava, amozim ia ganıga, dagher aghuir avırıba ia ganıga egha dagher aghuıbagh ami da otifi. Egha ia gamıma ian navıba deragha bar akonge.” 18 Anıng bizir kabar pamten me miğia, uaningın ofa damuan men anogoroghavıra iti.

19 Ezi gın Judan gumazir maba Antiok ko Aikoniamın ikegha Listran izegha, me gumazıbar nıghnızıbagh ekuıgha me gamızı, me Polın apanıbar otifi. Egha me dagıabar Pol gınvıgha an ganıgha ghaze, an aremes. Egha anemıkırıgha Listran nguıbar ekiamın azenan ghu. 20 Ezi gın suren gumazıba izava anekuvazi, a dikavıgha uamategha Listran nguıbar ekiamın ghu. Egha dughıar ıgharazımın a ko Barnabas ghua Derben zui.

Pol ko Barnabas suren gumazıba gavgavım me ganıdı

21 Egha Pol ko Barnabas Derben nguıbar ekiamın ikiava akar aghuım akurava gumazamızir avırıbagh amıma, me suren gumazıbar otifi. Egha anıng uamategha Lıstra ko Aikoniam ko Antioghın ghu. 22 Egha anıng gavgavım suren gumazıbagh anıghava akurvazir miğırıgıabar me gamua ghaze, ia uan nıghnızir gavgavıbar tuıvıgh gavgafıgh. Anıng

kamaghın me miğia ghaze, “Gumazamızir God Atıvazıba, e uaghan men avırır kamın aven mangısi, e faragh osımtızir avırıbar aven mangıgham.”

23 Egha Pol ko Barnabas Kraısın adarazı itir nguıbaba bagha vaghvagha Godın ingangarır gumazır aruaba amısefe. Godın ingangarır gumazır aruar kaba uan nıghnızır gavgavıba Ekiam gatis. Ezi anıng me bagha dagheba taghragha Ekiam ko mikemegha bar me isava Ekiamın agharım gati.

Pol ko Barnabas uamategha Antioghın zui, Sirian Dıstrıghın aven

24 Egha Pol ko Barnabas Pisıdian Dıstrıghın ghugha gın iza Pamfılian Provınsın ghu. 25 Egha anıng Pergan nguıbamın akar aghuım akunıgha gıvagha Atalian nguıbam uaghırı.

26 Egha anıng Atalian ikegha kurım inıgha uamategha Antioghın nguıbamın ghu. Nguıbar kamra, anıng kagh faragha ikezi, Antioghın itir Kraısın adarazı anıng isava Godın agharım ganınga ghaze, Godın apangkuvım anıng ko ikıtı anıng ingangarır kam damuam. Ezi anıng ingangarır kam gamua iza datırıghın anegıfa. Egha anıng uamategha Antioghın ghu. 27 Egha anıng Antioghın otogha, Kraısın adarazır dıazıma me uari akuvazıma anıng bizır God anıngın agharımningın amızıbar gun bar me miğei. Egha uaghan God Kantrin Igharazıbar Gumazıba bagha nıghnızır gavgavımın tıam kuızır akam me miğei. 28 Egha anıng kagh dughıar ruarımın suren gumazıba ko ike.

15

Kraısın adarazı Jerusalemın nguıbamın uari akufa

1 Ezi Judian Dıstrıghın gumazır maba Antioghın izegha Kraısın adarazır sure gamua ghaze, “Ia

14:15: Kis 20:11, 2 Sml 12:21, Sng 33:6, 146:6, Ap 10:26, 1 Ko 8:4, 1 Te 1:9, Je 5:17 14:16: Sng 81:13, Ap 17:30, 1 Pi 4:3 14:17: Sng 147:8, Jer 5:24, 14:22, Ap 17:27, Ro 1:20 14:19: Ap 13:45, 17:13, 2 Ko 11:25, 2 Ti 3:11 14:21: Mt 28:19 14:23: Ap 13:1-3, 15:40 14:26: Ap 13:1-3, 15:40 14:27: Ap 11:18, 15:4, 15:12 15:1: Wkp 12:3, Jo 7:22, Ga 2:12, 5:2, Kl 2:8, 2:11, 2:16

Moses sure gamizir arazimın moghın ua mıkarzir mogomeba aghoran koghti, God guizbangıra ua ia inighan kogham.”* 2 Ezi kamaghın Pol ko Barnabas maburan odorozim me koma a gami. Kamaghın amizi Kraisin adarasi Pol ko Barnabas ko nighnızir gavgavim Iesusın itir gumazir maba sara me amisevegha ghaze, me Jerusalemın mangı bizir kam bagh aposelba ko Godın ingangarir gumazir aruabav kimasa.

3 Egha Kraisin adarasi me amadazıma me zui. Me Fonisian Distrigh ko Samarian moghın ghua egha Kantrin Igharazibar Gumaziba uan navibagh irazir bizimın gun me mıgei. Ezi Kraisin adarasi bar mıgırıgiar kam baregha bar akonge.

4 Ezi Pol ko Barnabas ko Godın ingangarir gumazir aruaba, me Jerusalemın otivizi, aposelba ko Kraisin adarasi ko men gumazir dapaniba bar akuegha me ini. Ezi Pol ko Barnabas God aningın agharımın amizir biziba. aning dar gun me mıgei.

5 Ezi nighnızir gavgavim Iesusın itir gumazir maba, me fomıra Farisibar mın ikia, me dikavigha kamaghın mıgei, “Kantrin Igharazibar Gumaziba uaghan Moses Osirizir Arazibar gın mangıva uan mıkarzir mogomebar aghor.”†

6 Ezi aposelba ko Godın ingangarir gumazir aruaba akar kam akırasa uari akufa. 7 Dughiar ruarımın me bizir kam mıgia ghua, egha Pita dikavigha me mıgei, “Nan adarasi, ia fo dughiar maba gıvazi God kamaghın ifonge, Kantrin Igharazibar Gumaziba nan akar torımın akar aghuımın mıgırıgıam bareghıva nighnızir gavgavim Iesusın ikiam. Egha a ian tongın na misefe. 8 E fo, God gumazamizibar navir ave-riabagh fo. Egha a uan Duam

me ganıngi. An e gamizi moghıra, me gami. Egha tuavir kamın a kamaghın en aka, a me gifuegha ua me ini. 9 Godın damazımın Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba, e bar magh ghue. Kantrin Igharazibar Gumaziba nighnızir gavgavim Iesusın itima, God men nighnızir gavgavımın tuavımın, men navibagh amizi me an damazımın dera 10 Ezi kamaghın ia tizim bagh God damightı, a ian nighnızibar gın mangam? Egha osımtızir faragha en ovavıba ateran iburazıba ko osımtızir e uaghan datırıghın ateran iburazıba, da isava nighnızir gavgavim Iesusın itir darazıgh arısi. 11 Kamaghın puvati. En nighnızir gavgavim ghaze, en Ekiam Iesusın apangkuvımın, God uam e inizir moghıra me ini.”

12 Ezi gumazir uari akuvazıba bar nımıra ikia Barnabas ko Pol barasi. Ezıma aning mirakelın arazarazıba ko dıgavir kuram gamir bizıbar gun me mıgei. Egha aning ghaze, God aningın agharıbar arazir kaba Kantrin Igharazibar Gumazıbar tongın, dar ingari.

13 Aning mıkemegha gıvazi Jems kamaghın mıgei, “Nan adarasi, ia na baragh. 14 Saimon kamaghın e geghara ghaze, kar faragha zuir dughiam, God Kantrin Igharazibar Gumazıba uan apangkuvim men ak-agma, men tongın gumazir maba ua bagha me inıgha me gamizi, me an gumazamizıbar otifi. 15 Godın akam inıgha izir gumazıbar mıgırıgıamın mırrara ghu. Me fomıra kamaghın osiri, men mıgırıgıamın osızirimra kara,

16 ‘God kamaghın mıgei,
Devitın ovavıba asızir inıbar
amizir dipenımın mın de-
giaghiri.

* 15:1: (15:1) Gumazir kaba me Judan gumazıba, egha me ghaze, gumazir azenan itıba me en arazıbar amuam. Men marazi fomıra Farisıbar ike. 15:2: Ap 11:30, Ga 2:1 15:4: Ap 14:27 † 15:5: (15:5) Nı akar Filipai, 3:2ın itımın gan. 15:7: Ap 10:1-43 15:8: 1 Sto 28:9, Ap 1:24, 2:4, 10:44, 11:15 15:9: Ap 10:15, 10:28, 10:34-35, Ro 10:11, 1 Ko 1:2, 1 Pi 1:22 15:10: Mt 11:30, 23:4, Lu 11:46, Ga 3:10, 5:1 15:11: Ro 3:24, Ga 2:16, Ef 2:5-8, Ta 2:11 15:12: Ap 14:27 15:13: Ap 12:17, Ga 2:9 15:14: Ap 15:7-9

Egh ki gın uamategh izi,
 an ingarighti a tugham.
 An bizir ikuviziba ki ua dar in-
 garigham,
 egh ki a damighti a ua der-
 agham.

17 Eghti gumamazir ikiavira itir
 naba

God bagh ruiam.

Kantrin Igharazibar Gumazir
 nan ziamin itiba bar uaghan
 na buriam.

18 Ekiam kamaghin mikeme.

A bizir kaba fomira gumamazir-
 ibar akazi
 me dagh fo.' ”

19 Egha Jems ghua kamagh migei,
 “Nan nighnizimra kara, Kantrin
 Igharazibar Gumaziba, me navibagh
 iragha God bagha zui. Eghti e
 men tuaviba apiran kogham. 20 E
 pura me bagh osir kamagh me
 mikim suam, ia me marvir guabagh
 anidir daghebar ami, egh ia Godin
 damazimin mizegham. Ia dagher
 kabar aman marki. Ia uari isava
 akuir arazir kurabar amuan marki.
 Egha asizir me benibar firibav
 kirima ariagheriba, dar ghuziba
 darara iti. Ia dar aman marki. Egh
 ia ghuzitam raman marki. 21 E
 fo, Moses osirizir arazir kamnagh
 fomira iza datirighin, me an akam
 nguibar ekiabar aven bar aneku-
 rava, egha Sabatba zurara God ko
 migeir dipenibar aven a dibori.” †

*Me Kantrin Igharazibar Gumazir
 God gifoziba bagha akinafarim amadi*

22 Egha aposelba ko Godin
 ingangarir gumazir aruaba ko
 Jerusalem itir Kraisin adarazi bar
 me mikemegha uari tongin gumazir
 maba misevegha me amadazi me Pol
 ko Barnabas ko Antioghin zui. Me
 gumazir dapanir pumuning uaghan

aning amisefe: Sailas ko Judas,
 an ziar mam Barsabas. Gumazir
 kamning Kraisin adarazir faragha
 zui. 23 Egha me akinafarir kam me
 koma anemada:

E, aposelba ko Godin ingangarir
 gumazir aruaba, e ian adarasi.

Ia Kantrin Igharazimin itir
 nighnizir gavgavim Iesusin itir
 darazi, ia Antioghin nguibar ekiam
 ko Sirian Provins ko Silisian
 itiba. Akinafarir kam ia bagha izi.
 Dughiar aghuim.

24 E kamaghin oraki, en tongin
 marazi, en azarazir puvatigha
 ghua ia migia ian nighnizibagh
 asighasiki. Me ia gifarazi ia okam
 nighnisi. 25 Kamaghin e bar navir
 vamira inigha gumazir maba ko
 en namakar aghuimning Barnabas
 ko Pol a misevegha me amada.
 26 Gumazir kamning, aning en
 Ekiam Kraisi Iesusin ziam bagha
 nguazir kam in ikirimirim ategha
 egha uaningin sa. 27 Kamaghin
 amizi, Judas ko Sailas akamin
 uaghan ia mikimasa, e kamaghin
 aning amada. 28 E Godin Duam
 ko navir vamira ikia kamaghin
 nighnigha ghaze, e osimtizitam
 ua ia darighan kogham. Bizir e
 ia mikemeziba, darara ia dar gin
 mangi. 29 Ia me marvir guabagh
 anidir daghebar aman marki, egh
 asizibar ghuzibar aman marki,
 egh me beniba firibav kirima
 ariagherir asizibar aman marki,
 egh uari isava akuir arazir kurabar
 amuan marki. Ia bizir kaba ategh
 deragham. En akam kamaghira tu.

30 Egha Jerusalem itir Kraisin
 Adarasi gumazir kaba amadazi,
 me Jerusalem ategha Antioghin
 iraghuegha Kraisin adarazi aku-

15:20: Stt 9:4, Kis 34:15-17, Wkp 17:10-16, 18:6-23, 1 Ko 6:9, 6:18, 8:1, Ga 5:19, Ef 5:3, Kl 3:5, 1 Pi 4:3

15:21: Ap 13:15 † 15:21: (15:21) Judaba, me Israelin nguazimra itir puvati. Fomira me ghua kantrin igharazir Israelin nguazim boroghira itibar iti. Egha men God ko migeir dipeniba, nguibar ekiamin uaghan nguazir kam iti. Ni akar Ap 2:5-11in itimin gan. Kamaghin, nguibar ekiar kabar itir gumamaziziba, me Moses Osirizir Arazibar akaba da baregha gifa. 15:24: Ap 15:1 15:26: Ap 13:50, 14:19, 1 Ko 15:30, 2 Ko 11:23, 11:26 15:28: Mt 23:4 15:29: Wkp 17:14, Ap 15:20, 21:25, MAA 2:14, 2:20

vagha akinafarim me ganingi. ³¹ Ezi Antioghın itir Kraisin adarazi akinafarir kam barazima, a gavgavim me ganiga men navibagh ami da dera. Ezi me bizir kam bagha bar akonge. ³² Judas ko Sailas aning uaghan Godin akam inigha izir gumazimning. Egha aning migirigiar aviribagh ami. Kamaghın aning gavgavim Kraisin adarazi ganiga migirigiar akurvazir aviriba me gami. ³³⁻³⁴ Ezi me dughiar maba mong Antioghın me ko ike. Ezi gin Kraisin adarazi navir amirizim sara me amadazi, me Jerusalemın uamategha gumazir me amangiziba bagha zui. § ³⁵ Ezi Pol ko Barnabas Antioghın ikiava avirir maba ko gumazamizibar sure gamua Ekiamın akam akuri.

Pol ko Barnabas uaning abiki

³⁶ Ezi dughiar maba gıvazi gin Pol kamaghın Barnabas migei, “Ga uamategh nguibar ekiar ga bar Ekiamın akam akunizibar mangiva, ga uan adarazir ganam, me manmaghın iti.” ³⁷ Ezi Barnabas kamaghın nighnisi, a Jon, an ziar mam Mak, an a inightima, a aningın gin mangam. ³⁸ Jon Mak Pamfilian purama aning ataki, egha aning ko ingangarim a gıvazir puvati. Kamaghın an aning ko mangan Pol aghua. ³⁹ Egha aning odorozir dafam gamigha kamaghın aning uaning abiki. Ezi Barnabas ko Mak kurim inigha arighatizim Saiprusın ghu. ⁴⁰ Ezi Pol Sailas amısefe. Ezi Kraisin adarazi uari akuvagha aning isa Godin agharim gatigha kamagh migei, “Godin akurvazim gua ko iki.” Ezi aning ghu. ⁴¹ Egha aning Sirian Provins ko Silisian moghın ghua Pol gavgavim Kraisin adarazigh anıdi.

16

Timoti Pol ko Sailasın gin zui

¹ Egha Pol ghua Derben otogha ghua Listran oto. Ezi kagh suren gumazir mamın ziam Timoti, a iti. An amebam Judan amizim, a Kraisin mav. Ezima an afeziam Grighın gumazim. ² Listra ko Aikoniamın itir en adarasi kamaghın a migia ghaze, Timoti gumazir bar aghuim. ³ Ezi Pol a inightima, an a ko mangasa ifonge. Judaba danganir kamın iti. Egha me bar foz, an afeziam Grighın gumazim. Kamagh sua Pol Timotin mikarzir mogomem atu. ⁴ Egha me nguibar ekiabagh arui. Akar aposelba ko Godin ingangarir gumazir aruaba Jerusalemın mikemegha amangatizim, gumaziba da baragh, dar gin mangasa, me me migia gharui. ⁵ Kamaghın amizima Kraisin adarasi, men nighnizir gavgaviba gavgafi. Ezi men dibobonim dughıaba bar pın ghuavanadi.

Pol irebamın mın bizimın Masedonian gumazimın gani

⁶ Ezi Godin Duam Pol, ko an gin aruir darazi, me Esian Provinsın akar aghuim kunan men anogoroke. Kamaghın amizi, Pol, Sailas, ko Timoti, me Frigian Distrighın nguibar ekiam ko Galesian Distrighın moghın ghu. ⁷ Egha me Misian Distrigh ko Bitinian Provins suizimningın otogha Bitinian Provinsın aven mangasava amima, Iesusın Duam men anogoroke. ⁸ Ezi me kamaghın Misian Distrighın miriam gatigha, Troasın ira ghue. ⁹ Ezi dimangan Pol irebamın mın bizimın garima, Masedonian Provinsın gumazim tughav ikiava agakaghora, egha ghaze, “Ia Masedonian izıva en akuragh.” ¹⁰ Pol irebamın mın bizir kamın ganigha, e zuamıra bizibar kirighava

15:32: Ap 11:27, 13:1, 14:22 § 15:33-34: (15:33-34) Fofozir gumazir maba uaghan kamaghın nighnisi, migirigiar otevir mam uaghan kagh iti. Migirigiar kam kamaghın ghu, “Ezi Sailas uan nighnizim gin ghua Antioghın iti.” 15:37: Ap 12:12, 12:25, Kl 4:10, 2 Ti 4:11 15:38: Ap 13:13, Kl 4:10 16:1: Ap 14:6, 2 Ti 1:5 16:2: Fl 2:19-22 16:3: 1 Ko 9:20, Ga 2:3-5 16:4: Ap 15:23-29 16:5: Ap 2:47 16:6: Ap 18:23 16:7: 2 Ti 1:15 16:10: 2 Ko 2:13

Masedonian mangasa tuavibar kiri. E foz, God akar aghuim me mikinasav en dia.*

Filipain amizim, Lidia, Kraisin anavin oto

¹¹ Egha e Troasin kurim inigha Samotres baghavira zui. Egha amimizaraghan Neapolis bagha zui. ¹² Egha e kagh dikavighava ghua Filipain otifi. Romba fomira izava apiazir nguibar ekiam. A Masedonian Distrighin nguibar faragha zuir mam. Eghava e kagh dughiar mabar ike.

¹³ Ezi Sabatin dughiamin, e nguibar ekiamin tiar akamin azenan ghua dipamin uaghiri. E ghaze, God ko mikimamin danganitam ti kagh ikiama? Ezi e kagh amizir mabar garima me uari akuvagha itima, e me migei. ¹⁴ Amizir e barazir kabanagh, mavin ziam Lidia, a faragha Taiatarian nguibar ekiamin ikiava izegha inir pighagheviba amadi. A zurara Godin ziam fer amizim. Ekiam an navim kuizima a Polin migirigiaba barasi. ¹⁵ Egha a ko an gara dipenir vamiran itir darazi, e me ruegha givazima, a uan dipenimin mangasa en gighami. A kamaghin migia ghaze, "Ia suam, ki guizbangira nighnizir gavgavim Ekiamin ikiti, ia izi nan dipenimin iki." Egha a kamaghin e migia bar e gakaghone.

Pol ko Sailas kalabusin iti

¹⁶ Dughiar mam e God ko migeir danganimin zuima, ingangarir amizir igiam, duar kuram a gapazazi, an e bato. Duar kuram a gapazazima a gin otivamin bizibagh fogha dar gun migei. Ezi kamaghin an garir gumaziba an amir ingangarir kam in dagiar aviriba isi. ¹⁷ Ezi guivir kam, Pol ko bar en gin iza kamaghin dia migei, "Gumazir kaba Godin bar pin itimin ingangarir gumaziba. Me

God ian akurvaghamin tuavimin gun ia migei." ¹⁸ A dughiar aviribar kamaghin ami. Ezi Pol an amirigha raghrigha kamaghin duar kuram migei, "Ki Kraisin Iesusin ziamin ni migei, ni azenim girigh!" Ezi maghira duar kuram anetaki.

¹⁹ Ezi an garir gumaziba fo, men dagiaba isir tuavim piri. Kamaghin amizima me Pol ko Sailasin suiragha aning amikirigha gumazir dapanir ekiaba bagha danganir ekiamin ghu. ²⁰ Egha me aningin akua jas bagha ghugha kamaghin migei, "Kar Judan gumazimning. Aning en nguibar ekiamin itir gumazamizibar navibagh inivima osimtizer aviriba otifi. ²¹ Egha aning gumazamiziba, Rom in kantri men anogoroghezir arazibar gin mangasa, me migei."

²² Ezi gumazamiziba me iza uari akuvagha uaghan me akabar Pol ko Sailas gasi. Ezi jas midorozir gumaziba migia ghaze, ia aningin korotiaba suegh aning misogh. ²³ Me Pol ko Sailas puv aning misuegha givagha, aning isa kalabus gati. Egha deraghiva aning ganamin akar gavgavim isava, kalabusin garir gumazim ganingi. ²⁴ Ezima kalabusin dipenimin garir gumazim jas in akam baregha, egha aning isa selin danganir bar aven itim gatigha, aning sueba pamtem temem sara da ike.

²⁵ Ezi dimagarir arizimin Pol ko Sailas God ko migiava ighiabagh ami. Ezima kalabusin itir gumazir maba aning barasi. ²⁶ Ezi zuamira mikimkizir dafar mam otogha, kalabusin dipenimin dagiar mingarir gavgavim anidibagh inoba. Ezi kalabusin tiar akaba zuamira kuiaghire. Ezi me kalabuziaba ikezir senba bar firiaghire. ²⁷ Ezi kalabusin dipenimin garir gumazim osegha dikavigha kalabusin dipenimin tiar

* **16:10:** (16:10) Buk Aposelin akar otevir maba iti, "Eia" iti. Gumazir avirim a ghaze, Luk, Pol koma dughiar mabar arui, kamaghin a migei, "Eia." Dughiar kam Luk Pol ko ghua Filipain tugha, egha Filipain iti. Bizir kam bagha, Pol Filipai ataghizima, akar kam, "eia", ua itir puvati. Aposel 16:40 an ganigh. **16:15:** Ap 16:33, 18:8 **16:16:** Ap 19:24 **16:17:** Mk 1:24, 1:34 **16:18:** Mk 16:17 **16:19:** Ap 19:25-26, 2 Ko 6:5 **16:20:** 1 Kin 18:17, Mt 5:11, Mk 13:9, Ap 17:6 **16:22:** 2 Ko 6:5, 11:23-25, Fl 1:30, 1 Te 2:2 **16:26:** Ap 4:31, 5:19, 12:7, 12:10 **16:27:** Ap 12:18-19

akabar garima da bar kuiaghire, an nighnizim ghaze gumazir kalabusin itiba bar are. Kamaghin a uan bainat asigha egha uabi uabi biragh aremeghasa. ²⁸ Ezi Pol pamtemin dia, “Ni pazi uabi damuan marki! E bar ka iti.”

²⁹ Ezi kalabusin garir gumazim angazangariba bagha dei, egha ivegha ghua Pol ko Sailas itir danganimin ghua atiatia puvira nigha, egha aningin suebar iri. ³⁰ Egha an aning inigha azenan otogha aningin azangsis, “Aruamning, ki tizim damightima God nan akuragham?”

³¹ Ezi aning a ikara, “Ni nighnizir gavgavim Ekiam Iesusin iki, eghti a nin akuragham, ni ko itir darasi sara.” ³² Ezi aning Ekiamin akam a migiava egha uaghan a ko itir darazi bar me migei. ³³ Dimagarir kamra, gumazir dapanir kam aning inigha egha aning duaba rue. Egha aning zuamira a koma uan adarazi Iesusin ziamin bar me rue. ³⁴ Ezi kalabusin gumazir dapanim Pol ko Sailas inigha uan dipenimin aven ghua, egha dagheba aning ganidi. A uan adarazi ko nighnizir gavgavim Godin iti. Kamaghin amizi, me bar akonge.

³⁵ Ezi aminim tirazima, jasba gavmanin gumaziba amadazima me iza kamaghin kalabuziar dapanim migei, “Jasba kamaghin migei, ‘Ni Pol ko Sailas ateghtima aning mangi.’” ³⁶ Ezi kalabuziar dapanim kamaghin Pol migei, “Jasba ni ko Sailas ataghraghasa na mikeme. Ezima gua datirighin mangi. Gua navir amirizimin mangi.”

³⁷ Ezi Pol gavmanin gumazibav

gei, “Ga Romin gumazimning. Me ga isa kot gatizir puvatigha gumazir aviribar damazimin pura ga misogha, ga isa kalabusin ga amada. Ezi me datirighin nimira ga amangasa? Puvati! Me uari iziva gan aku mangam.”†

³⁸ Ezi gavmanin gumaziba akar kabar gun jastav keme. Ezi me orazi Pol ko Sailas Romin gumazimning. Ezi me atiatingi. ³⁹ Kamaghin amizima, jasba kalabusin dipenimin ghu. Egha kamaghin aning migia ghaze, gua ataran marki. Egha me aningin akua azenan ghuava, aningin azangsis, “Gua nguibar ekiar kam ategh mangi.” ⁴⁰ Ezi aning kalabusin dipenim ategha Lidian dipenimin ghu. Egha Kraisin adarazir ganigha, akar maba me migiava, gavgavim me ganidi. Egha aning ghu.

17

Me Tesalonikan nguibamin aven akam akuri

¹ Pol ko aningin aruir gumaziba, me Amfipolis ko Apolonian nguibamning ategha ghuavira ikia Tesalonikan nguibamin oto. Tesalonikan nguibamin aven, Judabar dipenir God ko migeir mam iti. ² Egha Pol God ko migeir dipenimin aven ghu. Kar a zuraram amir arazim. Egha Sabatin pumuning ko mizekimin Godin Akinafarimin itir osiziriba me geghara me migei. ³ An osiziriba men akakagha dar mingaribav gia ghaze, “Krais mizazim inigh aremegh ua dikavamin migirigiam, a guizbangira.” Egha kamaghin migei, “Iesusin ki akam akurir kamnagh,

16:30: Lu 3:10, Ap 2:37, 9:6 **16:31:** Jo 3:16, 3:36, 6:47, 1 Jo 5:10 **16:33:** Ap 16:15 † **16:37:** (16:37) Dughiar kamnin Romnin nguibar ekiamin atrivim, an ziam Sisar. A Mediterenian ongarir ekiamin boroghira itir kantribar gari. Kamaghin amizi Romnin kantrin itir gumaziba mati gumazir ziar ekiaba iti moghin iti. Ezi men osirizir arazim kamaghin migia ghaze, Kotba ko gavmanin gumaziba pura me misoghan kogham. Dughiar mabar Romba, gumazir igharaziba uaghan me ataghizima me uaghan Romnin kantrin gumazibar min otifi. Polin afeziam a uaghan kamaghin amizir gumazir mam. Kamaghin amizi, Polin amebam a batezi, a uaghan Romnin kantrin gumazir mam. (Ni Aposel 22:24-29 an ganigh.) **16:39:** Mt 8:34 **17:1:** 1 Te 1:1-2, 2:1-2 **17:3:** Lu 24:26, Ap 3:18, 9:22, 18:28, Ga 3:1 * **17:3:** (17:3) Migirigiar kamnin mingarim, Kraiss, kamaghin ghu, “God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim.” **17:4:** Ap 13:50, 15:22, 15:27, 15:40, 28:24

a Gumazir God Ua Gumazamiziba Iniasa Misevezim, a Kraiss.”* ⁴ Ezi Judan gumazir maba oregha nighnizir gavgavim akar kabar ikiava Pol ko Sailasin nighnizimin gin zui. Ezi uaghan Godin atiatir Grighin gumazir avirim ko ziaba itir amizir aviriba sara.

⁵ Gumazir avirim Pol ko Sailasin nighnizimin gin zuima, Judaba kamaghin naviba bar ikufi. Egha puram aruir gumazir kurar maba akumakumigha gumazir bizir dafam gami. Egha ghua nguibar ekiamin aven arua pamtem atarava araghasi. Me Pol ko Sailas inigh avirir torim bagh mangasa, egha me aning buriasa ivemara Jesonin dipenimin aven ghue. ⁶ Egha me aning apizir puvatigha, Jeson ko Kraissin marazi kurivegha nguibar ekiamin garir gumazir dapaniba bagha me inigha ghu. Egha kamaghin dei, “Gumazir kaba osimtizim nguazir kamn nguibaba bar dagh arigha iza datirighin kagh oto. ⁷ Ezi Jeson me inigha uan dipenim gati. Gumazir kaba bar moghira Sisar osirizir arazibar gin mangan aghua. Egha kamagh migei, Atrivir ekiar igharazim uaghan iti, an ziam Iesus.” ⁸ Ezi gumazamizir avirir uari akuvaziba ko nguibar ekiamin garir gumazir dapaniba, me men akar kam baragha digavir kuram gamigha diava arai. ⁹ Egha nguibar ekiamin garir gumazir dapaniba, me Jeson ko an adaraziv kemezi, me sel givese. Ezi me me ataghizi, me zui.

Berian nguibamin itir Judabar arazir aghuim

¹⁰ Ezi aminim pirima, Kraissin adarazi zuamira aning amadazi aning Berian nguibamin ghu. Aning ghua otivavira Judabar dipenir God ko migeimin aven ghu. ¹¹ Berian Judaba, men araziba ko men nighniziba bar dera. Me Polin migirigiaba

baraghasa bar ifonge. Egha me Polin migirigiabar mingariba abigh bar dagh fofoghasa zurara Godin Akamin Osiziribar gari. Me kamaghin foghasa, Polin migirigiaba, da guizin migirigiaba, o? Kamaghin, me Tesalonikan itir Judabar arazibagh afira. ¹² Ezi Judan aviriba nighnizir gavgavim Polin migirigiabar iti. Ezi uaghan Grighin amizir ziaba itir maba ko Grighin gumazir aviriba sara.

¹³ Ezi Judan gumazir Tesalonikan itiba orazi, Pol Berian ikia Godin akam akuri. Ezi me uaghan Berian otivigha gumazamizir kabar nighnizim gasighasigha men navibagh inifi. ¹⁴ Ezi Kraissin adarazi zuamira Pol amadazi an ongarir miriamin ghu. Sailas ko Timoti Berian ikiavira iti. ¹⁵ Ezi Polin akua zuir gumaziba, ghua Atensin aneti. Ezi Pol, Sailas ko Timoti zuamira a bativasa, egha aning bagha akam isa me ganingi.

Pol Atensin ikiava akam akuri

¹⁶ Egha Pol Atensin ikia Sailas ko Timoti bagha mizuai. Egha a gari, Atensin nguibar ekiamin aven marvir guaba bar izifa. Ezi kamaghin Polin muriam bar ikufi. ¹⁷ Egha a bizir kam bagha God ko migeir dipenibar aven a Judaba ko Grighin Godin atiatia itir gumaziba sara migei. Egha uaghan bizibagh ivezir danganimin zurara gumazir pura iza otivibav gei. ¹⁸ Ezi Epikurian ko Stoikin gumazir fofoziba Pol ko me uari adosi. Marazi kamagh migei, “Onganir mam tizibav gei?” Ezi marazi kamagh migei, “A ti aser igharazibar akam akuri.” Pol Iesus ko a ua dikavizir bizimin akar aghuim akurima, kamaghin me migirigiar kabar a gami.† ¹⁹⁻²⁰ Egha me a inigha Atensin garir gumazir dapanibar tongin ghua me

17:5: Ro 16:21 **17:6:** Ap 16:20 **17:7:** Lu 23:2, Jo 19:12, 1 Pi 2:13 **17:11:** Ais 34:16, Lu 16:29, Jo 5:39 **17:13:** Ap 13:50, 14:19 **17:17:** Ap 18:19 † **17:18:** (17:18in faragha zuir akam) Grighbar tongin gumazir aviriba, me fofozir gumazir fomira ikezibar nighnizibar gin zui. Men fofozir gumazibar mamning, aning ziamning Epikurian ko Stoik.

mighsiamin Areopagus uari akuvagha iti. Egha me kamaghin Pol migei, “Ni nighnizir e fomira tong oraghizir puvatizibav gei. E dar mingarim gifoghasa ifonge. Kamaghin e foghasa, kar nighnizir igiar manam, ni an gumazibar sure gami. Ni e mikim.” ²¹ (Atensin gumaziba ko Atensin azenan itir gumazir iza itiba, zurara pura ikiava nighnizir igiar otozir kamnaghra a miagiava a barasi.)

²² Ezi Pol Areopagusin tongin tugha kamagh migei, “Ia Atensin gumaziba! Ki ian gari, ia godin min asebar gin mangasa bar gavgafi. ²³ Ki arua bar deravira bizir ia ziaba febar ganis, egha ki uaghan ofa gamir danganir mam in gari, ziar kam an iti: e fozir puvatizir godin ofa gamir danganim. Ezi datirighin ki, godin ia fozir puvatigha egha gin zuim, ki an akam ia mikimasa.

²⁴ “Godin mam iti, a nguazir kam ko an itir biziba bar dar ingari, anarira overiam ko nguazimin Ekiam. Egha God gumazir dafaribar ingarir dipenibar itir puvati. ²⁵ Godin kam a uabi ikirimirim ko biziba bar gumazamizibagh aningi. Egha a bizitam in otevezir puvati. Kamaghin e uan dafaribar an akurvagh bizitam damighan kogham. ²⁶ Ezi God gumazir vamira an ingari, egha an ovavir kam in a gumaziba bar men ingari. Egha me isa nguazimin danganiba bar dagh ariki. Egha a uabi me ikiamin ikirimirim in dughiba ariki. Egha danganir me itiba a me bagha nguazir mitaghniaba ariki. ²⁷ God kamaghin ifonge, gumazamiziba a buriva, ti a bagh suighsuighiva a gifogham, kamaghin a bizir kabagh ami. Guizbangira God e vaghvagha en saghon itir puvati. ²⁸ ‘Anarira e gamima, e ikiava,

aruava egha ikirimirim isi.’ Ezi ian fozir gumazir mabara kamaghin mikeme, ‘E Godin boribara.’ ‡

²⁹ “Kamaghin amizi, e guizbangira an ovavibar ikiava, egh kamaghin nighnighan kogh suam, God ti gol o silva o dagiar nedaziba. Egh e kamaghin nighnighan kogh suam, a mati e gumaziba uari uan dafariba ko uan nighnizibar ingarizir marvir guaba.

³⁰ “Fomira gumazamiziba God gifozir puvatizi, egha me fozir puvatigha amizir biziba God dagh nighnizir puvati. Egha datirighin God migirigiar gavgavim aniga ghaze, gumazamizir managh managh nguazir kam in itiba, me bar uan navibagh iragh. ³¹ God gumazamizibar arazir kuraba bagh me tuisighamin dughiam akirigha gifa. An arazir aghuimin mirara, a inabazir gumazim nguazir kam in gumazamiziba tuisigham. Gumazir kam aremezi God a gamizima a ua dikafi. Bizir kam in God e tuisighamin ingangarim gumazamiziba bar men akazi, me fo, a guizbangira otogham.”

³² Egha me ua dikavamin migirigiam baregha, marazi a dipofi. Ezi marazi kamagh migei, “Ni dughiatam ua bizir kam mikimti, e ni baraghasa.” ³³ Ezima Pol me ategha ghu. ³⁴ Ezi gumazir maba Pol in nighnizimin gin ghua nighnizir gavgavim an migirigiabar iti. Men tongin Dionisius, a Areopagus kaunselin aven itir gumazir mam. Ezi uaghan amizir mam, an ziam Damaris, ko gumazamizir igharazir maba uakan.

18

Pol Korin nguibar ekiam in God in akar aghuim akuri

¹ Bizir kabar gin, Pol Atens ategha Korin in nguibamin ghu. ² Egha kagh Judan gumazir mam bato, an ziam

17:24: Mt 11:25, Ap 7:48, 14:15 **17:25:** Jop 12:10, Sng 50:12, Sek 12:1, Ap 7:48 **17:27:** Lo 32:8, Sng 145:18, Ais 55:6, Jer 23:23, Ap 14:17, Ro 1:20 **17:28:** Kl 1:17, Ta 1:12, Hi 1:3 ‡ **17:28:** (17:28) Pol gumazir kaba an akam deravira agifoghasa, egha a men fomira itir Grighin gumazibar akar otevir pumuning isa, uan akam gavgavim a daningasa, aning gun me migei. **17:29:** Ais 40:18-20, 44:10-17, Ap 19:26 **17:30:** Ap 14:16, Ro 3:25, Ta 2:11-12, 1 Pi 1:14 **17:31:** Sng 9:8, 96:13, Ap 2:24, 10:42, Ro 2:16, 14:10 **18:2:** Ro 16:3, 1 Ko 16:19, 2 Ti 4:19

Akwila. An nguibam Provins Pontusin aven iti. A uan amuim Prisila ko, aning mong fomira kantri Italian ike, ezi Sisar Klodius Judabav gia ghaze, me Romin nguibar ekiam ategh igharagh mangi. Kamaghin amizi, aning Italia ategha Korinin ize. Ezi Pol aning ganasa zui. ³ Pol uaghan aning mirara, selin dipenibar ingari. Kamaghin amizi, an aning ganasa ghugha, aning ko ikia egha me ko ingari. ⁴ Sabatin dughiabar, Pol zurara Judaba God ko migeir dipenibar ghuava me ko uariv gei. A Judaba ko Grighba, men nighnizibar amutima, me nighnizir gavgavim Iesusin ikiasa me gakaghori.

⁵ Ezi Sailas ko Timoti Masedonia ategha izaghirizi, Pol dughiaba bar zurara Godin akar aghuim akuri. An akar gavgavim kamaghin Judaba deravira me geghari, Iesus a Kraisa, Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim. ⁶ Ezi Judaba Polin akam baraghan aghuaghava, migirigiar kuraba a ganidi. Ezi a kamaghin amighava, uan korotiamin mineziba pizigha, egha kamaghin me migei, "Kamaghin ia Godin saghon iki ovegti, mar ian osimtizimra. Ezi ki uabi osimtiziba puvati. Datirighin ki Godin akar aghuim Kantrin Igharazibar Gumaziba me mikinam."

⁷ Ezi Pol God ko migeir dipenim ategha Titius Jastusin dipenimin ghu. Gumazir kam zurara Godin ziam fe. An dipenim a Judaba God ko migeir dipenimin boroghin iti. ⁸ Krispus, Judabar God ko migeir dipenibar garir gumazir dapanir ekiam. Ezi a uan adarasi ko me nighnizir gavgavim Ekiamin iti. Ezi Korinin gumazamizir avirim Polin akam baregha egha nighnizir gavgavim Iesusin ikia egha rue.

⁹ Ezi dimagarir mam in Ekiam irebam in min bizimin Polin mikeme, "Ni atiatingan marki; ni mikimvira iki; nimira ikian marki. ¹⁰ Ki ni ko iti, nan gumazamizir aviriba nguibar ekiar kam in iti. Kamaghin tav pazi ni damighan koghan, egh ni misueghan kogham." ¹¹ Ezi Pol azenir vamira koma akuamin ikiava, Godin akar aghuim men sure gami.

¹² Galio, Akaiian Provinsin gavmanin gumazir dapanimin itima, Judan gumaziba bar dikavigha Polin apanimin ikiava a isa kot gati. ¹³ Egha me ghaze, "Gumazir kam, a gumazamizibav gia ghaze, 'Ia Moses Osirizir Araziba riaghriaghava, arazir igharazimin Godin ziam fi.'"

¹⁴ Pol bar men akam ikarvaghasava amima, ezi Galio Judabav gei, "Ia Judaba, gumazir kam Rom osirizir araziba abigham, o an arazir kuratam damightima, eghtima kian akam baregham. ¹⁵ Ezi ia migirigiar arazaraziba ko ziaba ko ian araziba, dagh nighnigha na bagha izi. Markiam. Ia uari dar kirmigh. Ki bizir kabar kotiaba bareghan kogham." ¹⁶ Kamaghin a me amadazima me kot ategha azenan ize. ¹⁷ Ezi Korinin gumaziba, maghira Sostenesin suira, a Judabar dipenir God ko migeimin garir gumazir dapanim, egha kotin danganim boroghira a misosi. Ezi Galio bizir me amizir kam gunuira.*

Poluamategha Antioghin nguibam, Distrigh Sirian ghu

¹⁸ Pol dughiar mabar Korinin ikeghava, egha Kraisin adarasi ategha kurim ghuavanabogha Sirian Distrighin ghu. Prisila koma Akwila a ko zui. Dughiar a tighar kurimin mangamim, a Senkrian ikia God ko akar dikirizir mam gami. Kamaghin

18:3: Ap 20:34, 1 Ko 4:12, 1 Te 2:9, 2 Te 3:8 **18:5:** Ap 9:22, 17:3, 17:14-15, 18:28 **18:6:** Ese 18:13, Ap 13:45-46, 13:51, 20:26, 1 Pi 4:4 **18:8:** 1 Ko 1:14 **18:9:** Ap 23:11, 1 Ko 2:3 **18:10:** Jos 1:9, Ais 41:10, Jer 1:8, 1:18-19, Mt 28:20, Jo 10:16 **18:14:** Ap 23:29, 25:11, 25:19 **18:15:** Jo 18:31, Ap 23:29, 25:18-19 * **18:17:** (18:17) Grighin akam deragha bizir kam gifozir puvati. Fofozir gumazir maba ghaze, Judaba uari uan gumazir dapanir ekiamin atarav egha me a misosi. **18:18:** Nam 6:18, Ap 21:24, Ro 16:1 † **18:18:** (18:18) Judaba kamaghin ami, me Godin akar dikirizim gin mangiva, uan dapanir arizim gisegham. **18:19:** Ap 17:17

a uan dapanir arizim gise.† 19 Ezi me Efesus otivigha, Pol Prisila koma Akwila kagh aning ataki. Egha a uabi Judabar dipenir God ko migeimin ghua me ko uariv gei. 20 Ezi me dughiar tabar uarir gan ikiasava a migeima, a ghaze, Puvati. 21 Ezi a me ataghragha, egha an akar dikirizim gamua me migei, “God ifueghtima, ki ua ia bagh izam.” Egha kurim inigha Efesus ategha ghu. 22 Ezi a Sisarian otogha, egha Jerusalem itir Kraisin adarazi getiasa ghuavanabo. Egha gin Antioghin nguibamin ghuaghiri.

23 Egha Pol dughiar mabar Antioghin ikegha, egha a Distrigh Galesia ko Frigian itir nguibaba bar dagh aruava, men nighnizir gavgavir Iesusin itiba gavgavim me ganidi.

Apolos Godin akar aghuim Efesusin nguibamin anakuri

24 Judan gumazir mam, an ziam Apolos, an Aleksandrian gumazim. A izava Efesusin nguibamin iti. A bar deravira migiava egha a Godin Akinafarimin Osiziriba bar dagh fo. 25 Me Ekiamin tuavimin a geghani, ezi a gumazamizibar sure damuasa an navim bar a dikafi. A bar deravira Iesus amizir bizibar me migei. Egha a Jonin rurimra fo. 26 Egha Apolos Judabar God ko migeir dipenim ghugha, egha atiati puvatigha Godin akam akuri. Ezi Prisila ko Akwila a baregha a inigha uan dipenimin ghugha Godin tuavim a geghanizi, a deravira Godin tuavim gifos.

27 Ezi Apolos Akaian mangasava amima, Efesusin itir Kraisin adarazi, gavgavim a ganidi, egha a iniasava Akaian suren gumaziba bagha akinafarim osiri. Dughiar kam Apolos Akaian otogha, egha nighnizir gavgavim Godin itir darasi akurvazir ekiam me gami. God men apangkuvifi, kamaghin amizi me nighnizir gavgavim Godin iti. 28 Apolos bar

gavgavigha gumazamizibar damazibar akam akuri, egha men akaba ikarvagha, egha Judabar akar kurar me migeiba dikabiri. A Godin Akinafarimin itir akam akuri, eghti me fogh suam, Iesus a God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, Kraiss.

19

Pol Efesusin akam akuri

1 Dughiar kam Apolos Korinin ikiavira itima, Pol mighsiabar itir nguibabagh arua ghua iza Efesusin oto. Egha a kagh suren gumazir maba bato. 2 Egha men azara, “Ia faraghavira nighnizir gavgavim Iesusin itima, Godin Duam ia gizivazi, o puvati?”

Ezi me ghaze, “Puvati, e uaghan tong oraghizir puvati, Godin Duam iti.”

3 Ezi Pol men azara, “Ia rurir manamra ini?”

Ezi me ikara ghaze, “Jonin rurim.”

4 Ezi Pol ghaze, “Jonin rurim a navim girazir rurim. Jon gumazamizibav gia ghaze, ia nighnizir gavgavim nan gin izamin gumazimin iki, a Iesus.” 5 Ezi me kamaghin oraghizi, Pol Ekiam Iesusin ziamin me rue. 6 Ezi Pol uan agharimning me gisin atizi, Godin Duam me bagha izegha me avara. Ezi me nguibar igharazibar akabav gei. Egha Godin akam inigha izir gumazibar min Godin akam migei. 7 Me bar moghira men dibobonim 12 pla.

8 Ezi Pol iakinir pumuning ko mikezimin, a God ko migeir dipenimin aven, gumazamiziba akar gavgavibar me migha atiatir puvati. A God Bizibagh Ativir Arazimin migirigiamin gun me migha men nighniziba iraghasa me migei.

9 Ezi marazir naviba gavgavizi, me nighnizir gavgavim Polin akabar ikian aghuagha, egha gumazibar damazibar azenara migirigiar

18:21: Ro 1:10, 1 Ko 4:19, Hi 6:3, Je 4:15 18:25: Ap 19:3, Ro 12:11 18:26: Ap 19:8 18:27: 1 Ko 3:6, 2 Ko 3:1 18:28: Ap 9:22, 17:3, 18:5 19:1: 1 Ko 1:12, 3:6 19:2: Ap 2:38, 8:16 19:3: Mt 3:11 19:4: Mt 3:11, Mk 1:4, 1:7-8, Lu 3:4, 3:16, Jo 1:15, 1:26-30, Ap 18:25, 19:4 19:6: Ap 2:4, 6:6, 8:17, 10:44-46 19:9: Ap 9:2, 2 Ko 6:14-18, 2 Pi 2:2

kurabar Godin Tuavim gami. Ezi Pol me ategha nighnizir gavgavim Iesusin itir darazi inigha ghu. Egha dughiaba zurara Tiranusin suren dipenimin bizibar me migei. ¹⁰ Pol azenir pumuningin aven arazir kam gamima, kamaghin Judaba ko Grighin Esian Provinsin itiba, me bar Ekiamin akam baraki.

Skevan otariba duar kuraba batoghasa

¹¹ Egha God mirakel bar gavgavir igiaba Polin dafariba dagh ami. ¹² Ezi uaghan inir avizir doriba adiziba ko, inir avizir maba, me da Polin mikarzimim poghezima, me da isa ghuava arimariabagh arizi da ghua-mazima, duar kuraba me ataghrasi.

¹³ Ezi Judan gumazir maba nguibabagh arua duar kuraba batosi. Me Ekiam Iesusin ziamin duar kurar gumazibar aven itiba batoghasa. Me kamaghin migei, "Iesusin Pol akam akurimim ziamin, ki pamtem ni migei, 'Ni azenan izi.'" "

¹⁴ Ezi Skeva, a Judan ofa gamir gumazir dapanir mam. An otarir 7 pla, arazir kam gami. ¹⁵ Ezi dughiar mam, duar kurar mam kamaghin me migei, "Iesus, ki a gifo, egha Pol ki a gifo, ezi ia taia?" ¹⁶ Ezi gumazir duar kuram apazazir kam, uabi fegha me mikinigha puv me misuaghariki. A mizazir kuram me gasima me ghuzibagh rua bibiabara dipenim ategha arava azenan ghue.

¹⁷ Ezi Judaba ko Grighin gumazir Efesusin itiba bizir kam baregha bar atiatingi. Ezi Ekiam Iesus an ziam, gumaziba bar a pirafa. ¹⁸ Faragha nighnizir gavgavim Iesusin itiba datirighin iza gumazibar damazimin uan arazir kurabar gun migei. ¹⁹ Ezi gumazamizir avirir imeziba ko mirakel kurabagh amiba, me uan akinafarir mirakel kuraba itiba a da inigha iza, gumazamizibar damazimin da tue. Me akinafarir

kabar ivezim diborima, 50,000in silvan dagiabar tu. ²⁰ Kamaghin amizi, Ekiamin migirigiam nguibaba bar dar zui. Ezi gumazamizir avirim nighnizir gavgavim Ekiamin migirigiamin itima a pamtem men navibar aven ingari.

Efesusin nguibamin gumaziba dia Polin atari

²¹ Bizir kaba otivigha givazi, Pol Godin Duamin gin Masedonian Provins ko Akaian Provins moghin mangi, Jerusalem otivasa. Egha ghaze, "Ki nguibar kam in ikeghiva, gin uaghan Rom in nguibar ekiamin mangam." ²² Egha an akurvazir gumazimning, Timoti ko Erastus, an aning isa Masedonian aning amada. Egha a uabi mong Esian Provinsin ike.

²³ Dughiar kamra gumazir maba Ekiamin Tuavimin adarir migirigiar dafam gami. ²⁴ Ezi gumazir mam, an ziam Demitrius. A silvan bizibar ingarir gumazim. A dagiaba iniasa, aser amizim Artemisin dipenimin in, a dipenir dozibar ingarigha, silvan dagh ami. Gumazir aviriba Demitrius ko ingara dagiar aviriba isi. ²⁵ Egha a ko an ingangarir gumaziba ko men ingangarimin in amir ingangarir igharazibagh amir gumaziba, men dia. Egha kamaghin migei, "Maia, ia fo. E dagiar ingangarir kam gamua dagiar dafam isi. ²⁶ Ia garava orasi, gumazir kam Pol, gumazamizir avirim an akaba bangin ira dar gin zui. Efesusin kaghira puvati, Esian Provins bar. A gumazibar nighnizibagh ami, da tuavir igharazibar zui. A kamaghin migia ghaze, gumaziba amir marvir guaba, da guizbangira godba puvati. ²⁷ Polin akar kam en dagiar ingangarimin ziar aghuim gasighasigham. Bizir kamra puvati, uaghan gumazamizibar nighnizimin, Artemisin dipenim pura bizir kinim

19:10: 2 Ti 1:15 **19:11:** Ap 14:3 **19:12:** Ap 5:15 **19:13:** Mk 9:38 **19:15:** Mk 1:24, 1:34 **19:17:** Lu 7:16, Ap 2:43, 5:5, 5:11 **19:20:** Ap 6:7, 12:24 **19:21:** Ap 18:21, 20:22, 23:11, Ro 1:13, 15:24-28, Ga 2:1 **19:22:** Ro 16:23, 2 Ti 4:20 **19:23:** 2 Ko 1:8 **19:24:** Ap 16:16-19 **19:26:** Sng 115:4, Ais 44:10-20, Jer 10:3, Ap 17:29, 2 Ti 1:15

gavagham. Eghti Artemis uabi, me Esian Provins ko nguazir kam bar moghira ua godin min an ganan kogham. An marvir guam pura bizir kinim gavagham!”

²⁸ Ezi me oregha atara maghira pamtem migia ghaze, “Aser amizim Artemis, an Efesusin bar Ekiam!”

²⁹ Ezi mong gin nguibar kam in itir gumazamiziba bar niginir dafam gami. Egha me bar, Gaius ko Aristarkusin suiragha aning a mikirighava, voroghira uari akuvir danganir ekiamin zuamira ivemara ghue. Aning, Masedonian gumazir Pol koma aruimning. ³⁰ Pol uabi gumazamizir okuruamin tongin mangasa nighnisi. Ezi Kraisin adarazi an anogorosi.

³¹ Ezi uaghan Efesusin gavmanin gumazir maba, me Polin namakaba, me a bagha akam amaga pamtem a gakaghora ghaze, a danganir ekiar gumazamiziba uari akuvimin mangan marki.

³² Ezi uari akuvazir gumazamiziba me okam nighnisi, marazi bizir mam migia dei, ezi marazi bizir igharazim migia dei. Gumazir avirim fozir puvati, me tizim bagha iza uari akufa. ³³ Ezi Judaba, me gumazir mam Aleksander tivazi, a ghua faraghavira tu. Ezi marazi ghaze, Aleksander ti osimtizimin mingarim. Ezi a uan dafarimra nimira ikiasa me migei. A men akaba ikarvaghasa.* ³⁴ Ezi me fo, a Judan gumazir mam, me bar moghira uari inigha dia ghaze, “Aser amizim Artemis, an Efesusin bar Ekiam.” Men dimdiam auan pumuningin ghu.

³⁵ Ezi Efesusin nguibar ekiamin kuskus gumazir okuruar kam me aminivagha kamaghin me migei, “Efesusin gumazamiziba, nguazir kam in gumazamiziba bar fo. Artemisin marvir guam overiamin ikegha kagh suiaghiri. Ezi Efesusin nguibar ekiam, an Artemisin dipenim ko an marvir guamin garir

nguibam. ³⁶ E fo, gumazitam akar kabar ghuaraghan kogham. Kamaghin ia nimira iki, zuamira bizitam damuan marki. ³⁷ Ia gumazir kamning inigha kagh ize. Aning Artemisin dipenimin bizitam okemezir puvati. Egha aning Artemisin ziam gasighasighizir puvati. ³⁸ Demitrius ko a ko ingarir gumaziba, me osimtizitam gumazitam in iki, kotiaba ko gumazir kotiaba baraziba iti. Me men osimtizim kotiamin dar kiram. ³⁹ Ka kot puvati. Egh ia osimtizitaba ua ikiva, ia kotin dughiamin dar kir. ⁴⁰ Kamaghin gavmanin gumaziba bizir datirighin otozir kam baregh, egh e isi kot datigham. Kamaghin e pamtem atara amizir bizir kam bagh, me e damighti e ivezegham. E amizir bizir kam in mingariba puvati. Kamaghin me bizir kam bagh azaraghti e mikimamin migirigiaba puvati.” ⁴¹ A kamaghin mikemegha givagha gumazamiziba amadazi me ghue.

20

Pol Provins Masedonia koma kantri Grighin zui

¹ Ezi gumazamizibar arareba ko dimdiaba givazima, Pol gumazamizir nighnizir gavgavim Iesusin itiba, men diazima me iza uari akufa. Ezima an akar mabar me migia ghaze, me tuivigh gavgavigh. Egha a men dafariba suigha me ategha Masedonian ghu. ² Egha Pol nguibar kabagh arua akar avirir men navibar amutima me tuivigh gavgavighamibav gei. Egha a gin ghua Grighin kantrin oto. ³ Egha a iakinir pumuning ko mizekimin Grighin iti. Pol kurim inigha Sirian mangasava amima, Judaba a misoghamin migirigiar mam akiri. Kamaghin amizima, a uam ategha Masedonian ghu. ⁴ Egha Pol zuima, Berian gumazim, Sopater, a Pirusin otarim, an gin zui. Ezi Aristarkus koma Sekundus, aning Tesalonikan

^{19:29:} Ap 20:4, 27:2, Ro 16:23, 1 Ko 1:14, Kl 4:10, Fm 24 ^{19:31:} 2 Ti 1:15 * ^{19:33:} (19:33) Grighin akam bizir kam deragha a gifozir puvati. ^{20:4:} Ap 19:29, 21:29, Ef 6:21

gumazimning. Ezi Gaius, nguibar ekiam Derben gumazim. Ezi Timoti ko gumazir pumuning, Tikikus koma Trofimus, aning Provins Esian gumazimning, me bar uaghan Pol ko ghue. ⁵ Ezi gumazir kaba faragha ghuava Troasin nguibamin e bagha mizua iti. ⁶ Egha e Filipain ikiavira itima, Yis puvatizir Bretin Dughiaba givazi, e kurim inigha Filipai ataki. Ezi 5 plan dughiaba ua givazima e ghua Troasin gumazir e bagha mizuaiba batifi. Egha 7 plan dughiaba Troasin iti.*

Pol Troasin nguibamin Yutikus gamizima a ua dikafis

⁷ Wighin kamin faragha zuir dughiam, e bret abiagharigha damasava iza uari akufa. Ezi Pol amimizaraghan mangasa, kamaghin an akam akura ghuavira ikia dimagarir arizimin tu. † ⁸ Ghuriar e uari akuvazir pin itir kam, lamin aviriba an iti. ⁹ Ezima windon aperaghav itir gumazir igiam, an ziam Yutikus, an osemegha akuava onгани. Ezima Pol migiavira itima, Yutikus pin akuavigha dega nguazim giri. Ezi me ghuava a inigha garima, a bar areme. ¹⁰ Ezi Pol ghuaghira, a gisin ghua a muki. Egha a kamaghin migei, “Ia atiatingan marki. An angamra iti.”

¹¹ Egha Pol ghuriar pin itimin ghuavanabogha, bret abiagharigha egha gumazamiziba ko me da api. Egha Pol me migiavira itima aminim tira. Ezima a zui. ¹² Ezima me gumazir igiar angamra itim inigha uan dipenimin ghua bar akonge.

Pol Troas ateghava uan suebar Miletusin nguibamin zui

¹³ Ezi e Pol ategha faragha kurim inigha Asosin nguibamin zui. E

ghaze, e Asosin Pol batogh a inigh kurimin mangam. Pol uabi ghaze, ki tuavimin mangam. ¹⁴ Ezi Pol Asosin e batogha e koma kurir kam inighava Mitilin in nguibamin ghu. ¹⁵ Egha amimizaraghan e kurimin ghua Kiosin arighatizimin otifi. Egha dughiar kamin gin e ghua Samosin nguibamin otogha, egha dughiar abuananamin e ghua Miletusin nguibamin otifis. ¹⁶ Pol dughiar aviribar Esian Provinsin ikian aghua, a zuamira mangasa. A Jerusalem in otoghiva, Pentikosin Dughiar Ekiam in ganasa ifonge. Bizir kam bagha an Efesus azovagh mangasava nighnizir mam gami.‡

Pol ko Efesusin Kraisin adarazir gumazir dapaniba

¹⁷ E Miletusin otivighava egha Pol Efesusin Kraisin adarazir gumazir aruaba, me bagha akam amada. § ¹⁸ Ezima me izava otivizima, a me migei, “Ia ki amir arazibagh fo, ki dughiar faragha ghuzimin Esian Provinsin izegha arazir kabagh amua, iza datirighin tu. ¹⁹ Judaba na misoghasa migei. Kamaghin ki bar uabi dikabiraghava egha osimtiziba koma terir damazim sara Ekiam in ingangarim gami. ²⁰ Ia kamaghin fo, ki ian akurvaghamin akar tam ia mikimsiva ia mikimam, ki atiatir puvati. Egha ki vaghvaghera ian dipeniba koma azenara ian sure gami. ²¹ Ki akar gavgavimra Judaba koma Grighin gumazamizibav gia ghaze, ia uan navibagh iraghiva ia uan arazir kuraba ateghiva Godin gin mangi, egh nighnizir gavgavim e uan Ekiam Kraisi Iesusin iki.

²² “Ia oragh, Godin Duar nan aven itim, a datirighin Jerusalem in mangasava puvira na migei. Ezi ki fozir

* **20:6:** (20:6) Fofozir gumazir avirim kamaghin nighnisi, Pol Filipain otogha, Luk inigha a ko ghue. Kamaghin amizima migirighar otevir kam iti, “e”. (Aposel 16:10 a ganigh.) **20:7:** Ap 2:42, 2:46, 1 Ko 16:2, MAA 1:10 † **20:7:** (20:7) Fofozir gumazir avirim kamaghin nighnisi, me dagher kam gamua, Iesusin nivafizim ko ghuzim ginighnisi. **20:10:** 1 Kin 17:21 **20:16:** Ap 18:21, 24:17, 1 Ko 16:8 ‡ **20:16:** (20:16) Ni Aposel 2:1 in akamin ganigh. **20:17:** Ap 18:21 § **20:17:** (20:17) Miletusin nguibam, a Efesusin nguibam mong an saghon iti. Aning tongin ababanim 50 kilomitan tu. **20:18:** Ap 18:19, 19:10 **20:19:** Ap 20:3 **20:22:** Ap 19:21 **20:23:** Ap 19:21, 21:4, 21:11, 1 Te 3:3

puvati, bizir manatam munagh na batogham. ²³ Ki kamaghin bizir kabagh fo, nguibar ekiaba bar ka dar zuima Godin Duam na migia ghaze, kalabusba ko osimtiziba na mizua iti.

²⁴ “Ezi ki uan mikarzir angamra itim ginighnizima a pura bizim. God ingangarir mam na ganingi. Ezi ingangarir kam kamakin, ki bizitam iniasa ivemari. Gumazim uan ivemarim a givasava ami, kamaghira ki uaghan uan ingangarim a givasa bar ifonge. Ingangarir kam kamakin, God uan apangkuvim gumazamiziba bar men akakaghosa. Ezi ki bizir kabar akam akuri.

²⁵ “Ezi ia oragh. Ki ian tongin ikia God Bizibagh Ativir Arazimin akam akuragha aruis. Ezi ki fo, datirighin ia ua nan guamin apighan kogham.

²⁶⁻²⁷ Ezi bizir kam bagha ki atiatir puvatigha Godin nighniziba bar ia migei. Kamaghin amizima, datirighin ki bar deraghvira ia mikimasa, gumazitam ian tongin oveghtima, kar ian osimtizim. ²⁸ Ia uari uari bagh ganiva, egh uaghan Godin gumazamizibar gan. Godin Duam Godin gumazir nighnizir gavgaviba iti, a bar dar ganasa ia misefe. Ia gumaziba gari gumazibar min iki, ia Kraisin adarazir gan. God uabi uan Otarimin ghuzimin me givese.

²⁹ Ki kamaghin fo, ki gin ia ategh mangightima, gumazir maba afiar atiaba min ian tongin izam. Ezi afiar atiaba sipsip bagha asighasizi moghin, gumazir kaba ni garir darazi gasighasigham. ³⁰ Eghti ian tarazi, nighnizir gavgavim Kraisin itibar amutima, me men gin mangisi, me ian tongin dikavigh guizin akam giragh me mikimam. ³¹ Kamaghin amizima, ia uari bagh gan. Ki azenir pumuning ko mikezimin amizir araziba, ia dagh nighnisi. Ki arueba ko dimagariba, terir damazim sara, zurazurara nighnizir aghuiba vagh-

vagha ia migia, tong mitetam atizi puvati. Egha ghaze, ia uari bagh ganigh.

³² “Ezima ki datirighin ia isava Godin agharim gati, eghtima an apangkuvimin akam ia damutima ia gavgavigham. Egh gin apangkuvimin akar kam, bizir aghuiba ia daningiva, ia ko Godin damazimin zueziba sara me daningam. akurvazir aghuibar gumazamizir Godin damazim zuezibar tongin gin ia daningam.

³³ “Ki tavin silva ko gol ko inibagh ifongezir puvati. ³⁴ Ia uari kamaghin fo, nan dafarir kamning, ki uabi ua bagha ingarir biziba isava uabi uan akurvagha egha na ko ingarir darazir akurvasi. ³⁵ Ezi ki amizir ingangariba bar, ki kamaghin ian aka, e kamaghin amizir ingangarir osimtizibar, e ingaran iburazir gumaziba, e men akurvagham. Ezi ia Ekiam Iesus, a uabi mikemezir akam ginighnigh, ‘Arazir aghuarim, ni bizim munav ganingi. Egha a uaghan ni ua baghvira biziba isir arazim gafira.’ ”

³⁶ Egha Pol akar kam mikemeghava, a me ko me bar moghira teviba apirighava, gumazir dapanir ekiaba ko, me God ko migei. ³⁷ Ezi me bar aziava a muigha egha an tori. ³⁸ Ezi Pol me migia ghaze, “Ia ua nan guamin ganighan kogham.” Ezi bizir kam bagha, me bar osemegha bar nighnighava avenge. Egha Polin akua, kurimin anemangasa zui.

21

Pol kurimin Jerusalem in zui

¹ Egha e, Efesusin Kraisin adarazir gumazir dapaniba, ataghragha e bar osemi. Egha e kurim inigha Kosin arighatizim baghavira zui. Egha amimizaraghan gin e Rodesin arighatizimin ghue. Egha Rodes

20:24: Ap 21:13, Ro 8:35, 2 Ko 4:1, 4:16, Ga 1:1, 2 Ti 4:7 **20:28:** 1 Ko 12:28, 1 Ti 4:16, Hi 9:14, 1 Pi 1:19, 5:2-4 **20:29:** Mt 7:15, Jo 10:12, 2 Pi 2:1 **20:30:** 1 Ti 1:20, 1 Jo 2:19 **20:31:** Mk 13:37, Ap 19:8-10, 1 Te 2:11 **20:32:** Ap 26:18, Ef 1:18, Kl 1:12, Hi 13:9 **20:33:** 1 Sml 12:3, 1 Ko 9:11-12, 2 Ko 7:2 **20:34:** Ap 18:3, 1 Ko 4:12, 1 Te 2:9 **20:35:** Mt 10:8, 2 Ko 11:9, 11:12, Ef 4:28, 1 Te 4:11, 2 Te 3:8 **20:36:** Ap 21:5 **20:38:** Ap 20:25

ategha Pataran nguibamın ghue.
² Egha e Pataran kurir mam bato. A Finisian zuima, e an binigha zui.
³ Egha e Saiprusin arighatizimın gara, agharir kiriamın amadaghan a gitagha ghua, Sirian Provinsin zui. Egha Tairin nguibamın aghegha kurimın itir biziba kagh dar arighasa.
⁴ Egha e kagh Kraisin adarazir apigha me ko 7 pla dughiabar ike. Ezi Godin Duam me mikemezi me Pol miġia ghaze, ni Jerusalemın mangan kogham.
⁵ Ezi kurim Tair ataghraghasava amima, Kraisin adarazi uan amuiroghboriba ko, en ġin nguibar ekiamın azenan zui. Egha ongarir dadarimın e teviba pirigha God ko miġei.
⁶ Ezi e me ko uaghara uan agharibar suigha, e kurim inigha zuima me ua uan dipenibar zui.

Godin akam inigha izir gumazim Agabus akar mam Pol ganingi

⁷ Ezi e Tair ategha Tolesesin nguibamın otivigha, dughiar aghuim Kraisin adarasi ganigha egha e me ko dughiar vamiran ike.
⁸ Egha amimizaraghan me ategha Sisarian nguibamın otivigha Filipin dipenimın iti. A gumazir aviribar Ekiamın akar aghuim akurir gumazir mam. Egha a 7 plan gumazir aposelbar akurvazir gumazir mam.
⁹ An guivir igiar pumuning ko pumuning iti, egha me Godin akam inigha izir amizibar mın akam akuri.

¹⁰ E mong dughiar maba Sisarian ikezima, Godin akam inigha izir gumazir mam, Agabus, a Judian Distriġin ikegha Sisarian izaghiri.
¹¹ Egha a en bighan izava Polin letiam uan dafarimning ko suemning ikegha kamaghın miġei, “Godin Duam kamaghın miġei, ‘Kamaghira Judan Jerusalemın itiba, letin kamın ghuavim ikeghiva a isiva Kantrin Igharazibar Gumazibar aningam.’”

¹² E kamaghın oregha, e ko Sisarian gumazamiziba Jerusalemın mangan koghasa Pol gakaghori.
¹³ Ezi Pol me ikaragha kamaghın miġei, “Ia tizim bagha aziava nan navim gamima a ikufi? Me na ikisi, a dera. Ki uaghan Iesusin ziam bagh Jerusalemın aven aremegham, a dera.”
¹⁴ Pol bar gavgavizima e tagha anetegha kamaghın miġei, “Bizir tizim Ekiam a damusi ifongegh, an a damu.”

Pol Judian kalabusin itima me an kotiam barasi

(Sapta 21:15-26:32)

Pol ghua Jerusalemın oto

¹⁵ Egha ġin e bizibar kirigha Jerusalemın ghuavanabo.
¹⁶ Ezi Sisarian itir Kraisin adarasi, men marazi en akua ghua Nasonin dipenimın e ikiamin naghın e ati. A Saiprusin gumazir bar faraghavira Iesus gifogha an ġin zuim.

¹⁷ Egha e Jerusalemın otozima Kraisin adarasi e bagha bar akonge.
¹⁸ Egha e amimizaraghan, Pol en marazi ko Jemsin ganasava zui. Dughiar kam Godin ingangarir gumazir aruaba bar uaghan iti.
¹⁹ Pol dughiar aghuim me ganigha, Ekiam Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin an dafarimın amizir biziba bar dar gun me miġei.

Gumazir dapaniba Godin Dipenimın mangasa Polin miġei

²⁰ Ezi Kraisin adarazir gumazir dapaniba kamaghın oregha Ekiamın ziam fe. Egha me Polin miġia ghaze, “Enanav, ni fo Judan gumazamizir bar aviriba nighnizir gavgavim Ekiamın iti. Egha me bar Moses Osirizir Araziba bagha gavgafi.
²¹ Ezi gumazir maba me miġia ghaze, Pol Judan gumazir Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin itibar Moses Osirizir Arazibar ġin mangan men

21:4: Ap 20:23, 21:12 **21:6:** Ap 20:36 **21:8:** Ap 6:5, 8:5, 8:26, 8:40, Ef 4:11, 2 Ti 4:5 **21:9:** Jol 2:28, Ap 2:17 **21:10:** Ap 11:28 **21:11:** Jo 21:18, Ap 20:23, 21:33 **21:12:** Mt 16:22 **21:13:** Ap 20:24 **21:18:** Ap 15:2, 15:13, Ga 1:19, 2:9 **21:19:** Ap 15:4, 15:12, Ro 15:18-19 **21:20:** Ap 15:1, 15:5, 22:3, Ro 10:2, Ga 1:14 **21:21:** Ap 16:3, Ga 2:3

anogorosi. Egha ghaze, ia uan boribar mikarzir mogomebar iniba aghoran marki, egh Judaba e uan arazibar amuan marki. ²² E fo, ni izezima, me oregham, eghti e ua manmaghin damuam? ²³ Ni kamaghin damu. Kagh e ko itir gumazir pumuning ko pumuning God ko akar dikirizir gavgavir mam gami. ²⁴ Ni me inighiva ia Godin damazimin zueghsi, arazir kam damu. Egh me uan dapanir ariziba gisamin ofaba, ni adagh ivezam. Ni kamaghin damightima, gumaziba bar fogh suam, ka ti akar ifavaritam, ezi ni uaghan Judan arazibagh ami.* ²⁵ Ezi Kantrin Igharazibar Gumazir Iesusin gin zuibara, e akinafarir mam uan nighnizim osirigha me bagha fomira anemada. Egha me migia ghaze, ia marvir guabar ofa gamir asizibar aman marki. Egh ia uaghan asizir ghuziba itiba koma asizir me firagharim gafa misozibar aman marki, egh uari isi dakuva arazir kurabar amuan marki.”

²⁶ Kamaghin Pol tagha ghua gumazir kaba ini. Egha amimizaraghan me ghua arazir Godin damazimin zuezim a me koma a gami. Egha a Godin Dipenir miriamin aven ghua ofa gamir gumazibav gia ghaze, dughiar manamin e Godin damazimin zueghamin dughiam givaghti me e bagh vaghvagh ofa damuam.

Judan gumaziba Godin Dipenimin Polin suira

²⁷ Ezi dughiar 7 pla givasava amima Judan gumazir Esian Provinsin itiba Godin Dipenimin miriamin aven Polin api. Egha gumazamizibar navibagh inivima me Polin suiragha kamaghin dia migei, ²⁸ “Israelin gumaziba, ia en akuragh!

Gumazir kam, en gumazamizibagh asighasighasa, gumazir igharaziba ko nguibar igharaziba bar men sure gami. Egha Moses Osirizir Araziba ko Godin Dipenim gasighasigha migei. A uaghan Grighin gumaziba inigha Godin Dipenimin miriamin aven ghua God ua bagha inabazir dipenim gamima a Godin damazimin mize.” ²⁹ (Me faragha Efesusin gumazim Trofimusun garima, a Pol ko nguibar ekiamin aven arui. Ezi me kamaghin nighnisi, Pol a inigha Godin Dipenimin miriamin aven ghu.)

³⁰ Ezi nguibar ekiamin gumazamiziba bar naviba me ginivima, me tintinibar ivemara izi. Egha Godin Dipenimin miriamin Polin suiragha a kurugha zui. Egha me zuamira Godin Dipenimin miriamin tiar akar ekiaba ase.†

Romin midorozir gumaziba Polin suira

³¹ Egha Judan gumazamiziba aremeghamin midorozim Pol gamima Romin midorozir gumazibar ekiam oraki. Ezi migirigiam ghua kamaghin a bato, Jerusalem in gumazamiziba uariv sosi. ³² Ezi a zuamira midorozir gumazibar garir gumazir maba ko midorozir gumaziba inigha me ivemara danganir gumazamizir avirim iti naghin zui. Ezi Polin misozir gumaziba midorozir gumazir ekiam ko an gumazibar ganigha Pol ataki.

³³ Ezi midorozir gumazibar ekiam iza Polin suiragha me migeima, me senin pumuning a ike. Egha a Judan gumazibar azara, “Kar tina, egha a tizim gami?” ³⁴ Ezi avirir ekiamin aven me pura tintinimin bizibav gei. Me niginir kuram gamima, midorozir gumazibar ekiam deragha bizitam gifozir puvati. Egha kamaghin a uan midorozir gumazibav kemezima, me

^{21:24:} Ap 18:18 * ^{21:24:} (21:24) Ni Aposelbar Ingangariba 18:18in gan, uaghan Namba 6:1-21.

^{21:26:} Nam 6:13, Ap 24:18, 1 Ko 9:20 ^{21:27:} 2 Ti 1:15 ^{21:28:} Ese 44:7, Ap 6:13 ^{21:29:} Ap 20:4, 24:5-6, 2 Ti 4:20 † ^{21:30:} (21:30) Divazir aviriba Godin Dipenim okari, ezi gumazir igharazibar adarasi divazir faraghavira itimrama aven mangam. Akar kam, “Me Pol kurugha Godin Dipenimin divazir azenan itimin ghu,” a divazir namba 2 migei. Tiar akaba me da ase, kar namba 2in divazimin tiar akaba. Kamaghin gumazamiziba danganir ekiam uari akuvir itimin iti, kar Godin Dipenimin divazir namba 1 an okarizim. ^{21:33:} Ap 20:23

a inigha uan dipenimin ghu. ³⁵ Pol dipenir kamın adiriziamın otivasava amima me a misoghasa bar kaghıram anerisi. Ezi midorozir gumaziba a gisaghpu. ³⁶ Ezi gumazamizir avirir men gın zuiba diava kamaghın migei, “A misueghti, an aremegh!”

Pol uan nighnizir gavgavimın gun Judaba geghari

³⁷ Ezi me Pol inigh midorozir gumazibar dipenimin aven mangasava amima, a men gumazir ekiamın Grighın akam an azara, “Ki bizitam ni mikimam, o?”

Ezi midorozir gumazibar ekiam an azara, “Ni Grighın akam migei? ³⁸ Ki ghaze, ni Isipın gumazim, a fomira gavman ko misogha, egha 4,000ın gumazir kuraba inigha ghua gumaziba puvatizir danganimın ghu. Ni gumazir kam, a?”

³⁹ Ezi Pol kamaghın migei, “Puvati. Ki Judabar gumazim, ki Silisian Distrighın aven itir nguibam Tarsusın gumazim. Ki ziam itir nguibar ekiamın gumazim. Ki ni migei, ni na amamangatightıma, ki akatam gumaziba ko amizibav kimasa.”

⁴⁰ Ezi midorozir gumazibar ekiam a mikemezi, Pol adiriziamın tughu uan dafarimra gumazamiziba aminifa. Ezi me bar moghıra nımıra iti. Ezi a

22

Hibrun akamın me migei, ¹ “Nan adarasi ko nan afeziaba, ia oragh. Ki datirighın deravıra ia geghanam. Ki osımtızitam gamizir puvati.”

² Ezi me a barazima, a Hibrun akam me migeima, me bar nımıra iti. Ezi Pol kamaghın migei, ³ “Ki Judan gumazir mam, nan amebam Tarsusın nguibamın na bate, Silisian Distrigh. Ezi ki nguibar kam Jerusalemın ikiava aghungi. Ki Gamalielin agharimın itima a en ovavibar arazibar nan sure gamizi, ki bar deravıra dagh fo. Egha ia

datirighın ami moghın ki Godın gın mangasa bar gavgafi. ⁴ Ki faragha gumazir nighnizir gavgavıba itiba Tuavir Kamın gın zuima, ki me gasighasisi. Ki me misozima me ariaghıri. Egha gumazamiziba bar moghıra men suighava senbar me ikiava me isa kalabusın averiam garisi. ⁵ Godın ofa gamir gumazibar dapanim ko Judan kotın aven itir gumaziba bar nan arazibagh fo, egh me dar gun ia mikimam. Me Judan Damaskusın itir en darazi bagha osirizir akınafariba na ganıngi. Ezi ki ghaze, ki gumazamizir nighnizir gavgavıba itir Tuavir Kamın gın zuiba, kalabusbar mın me inigh Jerusalemın izıva, mızazıba me danıngam. Egha ki bizir kam bagha Damaskusın ghu.”

Pol manmaghın amıgha datirighın İesus bagha nighnizir gavgavım an iti (Aposel 9:3-19 ko 26:12-18)

⁶ Egha Pol mıgia ghua kamaghın me migei, “Ki aruer arızimın Damaskusın boroghıra zuima, angazangarir gavgavım Godın nguibam ikia bar na gısıra. ⁷ Ezi ki nguazim girıghava orazıma, tiarir mam na migei, ‘Sol! Sol! Ni manmagh sua na gasighasisi?’

⁸ “Ezi ki an azara, ‘Ekiam, ni tına?’

“Ezi tiarir kam na ikara, ‘Ki Nasaretın gumazim İesus, ni na gasighasisi.’ ⁹ Ezi na ko zuir darasi, me angazangarımın ganıgha, egha me mıgirıgıam baragha deragha fozir puvati, tına na migei.

¹⁰ “Ezi ki azara, ‘Ekiam, ki manmaghın damuam?’

“Ezi Ekiam na migei, ‘Ni dikavıghıva Damaskusın mangı. Eghtı gumazıtam munagh, ki ni bagha mısevezir ingangarıba bar, a dar ni mikimam.’

¹¹ Ezıma angazangarir kam nan damazımning okavızı, ki garir puvati. Kamaghın amızıma na ko itir darasi me uan dafarıbar na inıgha Damaskusın ghu.

12 “Ezi gumazir mam, an ziam Ananaias, a God baghavira ikiava, egha Moses Osirizir Araziba bar deraghavira dar gin zui. Ezi Judan Damaskusin itir darasi, me a migia ghaze, a gumazir aghuim. Ezi a iza nan gari. 13 A nan boroghin tughha, egha migei, ‘Nan aveghbuam, Sol, nin damazimning ua deragh.’ Ezi dughiar kamra, ki maghira an gari.

14 “Ezima Ananaias na migei, ‘En ovavibar God uan nighnizim gifoghasa ni ginaba. Ni Gumazir arazir aghuibagh amir kamın ganıva, an akamın otivir migirigiaba baragh. 15 Ni an akam akunıva, egh ni ganıgha oraghizir bizibar gun gumazamiziba bar me mikimam. 16 Ezi datirighin ni tizibav zuai? Ni dikavigh rueghıva, egh an ziamın diaghtıma a nin arazir kuraba gin amadagh.’”

God Kantrin Igharazibar Gumaziba bagha Pol amada

17 Egha Pol migia ghua ghaze, “Egha ki gin uamategha Jerusalemın izeghava, ki Godın Dipenimın aven God ko migia ikiava irebamın mın bizimın gari. 18 Ki Ekiamın garima a na migei, ‘Ni zuamira dikavighıva Jerusalem ategh mangi. Ni kagh nan akam akuntıma, me a bareghan kogham.’

19 “Ezi ki a ikara, ‘Ekiam, gumazir kabagh foz, ki God ko migeir dipenibar arua gumazamizir nighnizir gavgavim nin itiba suigha me kalabus garıgha, me misosi. 20 Ezi nin akam akurir gumazir kam Stiven, me a misoghezi an areme. Ezi ki an boroghın tughav ikiava, egha nan damazim arazir kamın garima a dera. Ezi ki Stiven misoghezıma an aremezir darazir korotiar ruaribar gari.’

21 “Ezi Ekiam na migei, ‘Ni mangi. Ki saghon itir gumazamizir

Kantrin Igharazibar Itiba bagh ni amangam.’”

Pol midorozibar gumazibav gia ghaze, ki Romın gumazim

22 Ezi gumazamizir avirim Polın migirigiaba baragha ghua migirigiar kam gami, a Kantrin Igharazibar Gumaziba bagh mangasa. Ezi Judaba maghira tiariba akarava, egha dagarvasi, “E a misueghtıma an aremegh! Gumazir kamaghın amim nguazimın ikian kogham.”

23 Egha me dagarvagha uan korotiaba makurava egha nguazir minemniaba pin da akuri. 24 Ezi Romın midorozir gumazibar ekiam, uan midorozir gumazibav geima, me Pol inıgha uan dipenibar ghu. Ezi a kamagh deragh foghasa, manmaghın amizıma me Pol kamaghın a dagarvasi. Kamaghın a bizir kam gifoghasa, uan midorozir gumazibav keme, ia a fozoregh an azangsıgh.

25 Ezi me Polın soroghafariba ikegha a fozoroghasa. Ezi Pol gari, Romın midorozir gumazir 100 plan garir gumazim tughav itima, Pol an azara, “Romın gavmanın osirizir arazitam Romın kantrin gumazitam damuasa ian amamangati, o puvati? Ki Romın gumazim. Ia na kotiam gatizi puvatıgha egh na fozoroghasa.”*

26 Ezi midorozir gumazibar garir gumazim kamaghın oreghava, Romın midorozir gumazibar ekiam bagha ghuava a migei, “Ni manmaghın damuam? Kar Romın gumazim.”

27 Ezi midorozir gumazibar ekiam Pol bagha ghua an azara, “Ni na mikim, ni Romın gumazimra?”

Ezi Pol a ikara, “Are, kirara.”

28 Ezi midorozir gumazibar ekiam kamaghın migei, “Ki ıvezir dafam gamıgha, egha Romın gumazimın oto.”

22:12: Ap 9:17, 10:22, 1 Ti 3:7 22:14: Ap 9:15, 1 Ko 9:1, 11:23, Ga 1:12 22:15: Ap 23:11, 26:16

22:16: Ap 2:21, 9:11, 9:18, Ro 10:13, Hi 10:22 22:18: Ap 9:29-30 22:19: Ap 8:3, 22:4, 26:9-11

22:20: Ap 7:58, 8:1 22:21: Ap 9:15, 13:2, 13:46, Ga 1:15-16, 1 Ti 2:7 22:22: Ap 21:36 22:25:

Ap 16:37 * 22:25: (22:25) Ni akar Aposel 16:37ın itimın gan. Romın Arazir mam kamaghın migiava anogoroke, me Romın gumazitam bar fozoroghan kogham. 22:29: Ap 16:38

Ezi Pol kamaghin miġei, “Nan afeziam, a Romin gumazim, ezi ki Romin gumazim.”²⁹ Ezi an azangsighasava amir gumaziba me kamaghin oreghava, zuamira uarigh ekuigha saghuimain tuivighav iti. Ezi midorozir gumazibar ekiar senin Pol ikezim a fo, Pol Romin gumazimra. Kamaghin a uaghan atiatingi.

Pol Judan kotin aven akam akuri

³⁰ Ezi amimzarakan midorozir gumazibar ekiam bar deragh foghasa, Pol arazir tizim gamizima, Judaba a miġei. Ezi a Polin senba firigha, egha Godin ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan kotin aven itir gumaziba bar men diazima me iza uari akufa. Ezi a Pol inigha ghua men damazimin

23

anetizima a tughav iti. ¹ Egha Pol dikiravira Judan kotin aven itir gumazibar garava egha kamaghin me miġei, “Nan adarasi, ki ingan-garir God baghava amizim, ki bar deravira a gamua iza datirighin tu. God nan nighnizibagh fo, ki uan araziba deravira da tuisigha egha arazir aghuimin gin zui.” ² Pol kamaghin mikemezi, ofa gamir gumazibar dapanim, Ananias Polin akatorim misoghasa an boroghin itir gumazibav gei. ³ Ezi Pol kamaghin a miġei, “God uaghan ni misuegham! Ni mati dipenir birir kuram, me azenan aneghefe. Eghti me aven an kuramin ganan kogham. Ni magh aperaghav ikiava Moses Osirizir Arazibagh gisin tughav na kot garisi. Egha ni na misoghasa miġeir migirigiamin ni uabi Moses Osirizir Arazim gasighasisi.”*

⁴ Ezi Polin boroghin tuivighav itir gumaziba kamaghin miġei, “Ni Godin ofa gamir gumazir dapanim akar kuramin a miġei.”

⁵ Ezi Pol kamaghin miġei, “Nan adarasi, ki kamaghin fozir puvati, an ofa gamir gumazir dapanir ekiam. Godin Akinafarimin osizirim kamaghin iti, ‘Akar kurabar ia uan atrivibav kiman marki.’”

⁶ Ezi Pol fo me marazi Sadyusiba, ezi marazi Farisiba. Ezi a Judan kotin aven itir gumazibar diagha kamaghin miġei, “Nan adarasi, ki Farisin mav, nan afeziam a Farisin gumazim. Ki nighnizir gavgavim kamaghin iti, ovengeziba ua dikavam. Me bizir kam bagha na isava kot gati.”

⁷ Egha Polin migirigiam me gamizi Farisiba ko Sadyusiba me uari abigha, egha uari adosi. ⁸ (Sadyusiba ghaze, ovengeziba ua dikavan kogham, egha uaghan ghaze enselba ko duaba itir puvati. Ezi Farisiba ghaze, bizir kaba bar iti.)

⁹ Kamaghin amizi adoghadozir dafam otozi Judan arazibagh fozir gumaziba (me Farisiba), me dikavigha pamtem migia ghaze, “Gumazir kam osimtiziba an puvati. A ti guizbangira miġei, ensel o duar tam ti a mikemeghama.” ¹⁰ Men odorozim bar gavgavizima midorozir gumazibar ekiam kamaghin atiatingi, Judaba Pol misoghiva a gekuti, a bighregham. Kamaghin a midorozir gumazibav kemezi me ghuaghira me da anemikegha a inigha midorozir gumazibar dipenimin ghu.

¹¹ Ezi aminim tirazi ua dimangan Ekiam an boroghin tughav ghaze, “Ni atiatingan marki! Ni Jerusalem nan gun mikemezi moghira ni nan gun Romin me mikim.”

Judaba Pol misueghti an aremeghasa akam akiri

¹² Egha amimizarakan Judan gumaziba uari akuvagha Pol misueghti an aremeghasa God ko akam

23:1: Ap 24:16, 1 Ko 4:4, 2 Ko 1:12, 2 Ti 1:3 **23:2:** 1 Kin 22:24, Jer 20:2, Jo 18:22-23 **23:3:** Wkp 19:35, Lo 25:1-2, Mt 23:27-28, Jo 7:51 * **23:3:** (23:3) Wok Pris 19:15 kamagh miġei, gumazir kotiam barazim an arazir aghuimra kotin a damu. Pol ti migirigiar kam ginighnigha egha kamagh miġei, ofa gamir gumazir dapanim uabi Moses Osirizir Arazim abiki. **23:5:** Kis 22:28 **23:6:** Ap 4:2, 24:15, 24:21, 26:5, Fl 3:5 **23:8:** Mt 22:23, Mk 12:18, Lu 20:27 **23:9:** Ap 5:39, 22:7, 22:17-18, 25:25 **23:11:** Ap 18:9, 19:21, 27:23-24, 28:16-23

akiri. Me kamaghin akam akiri, “E daghetam o dipatam rameghan kogh, mangi dughiar Pol aremegham.”

¹³ Akam akirizir gumazir kabar dibobonim a 40 gafira. ¹⁴ Egha

me Judan gumazir dapaniba ko ofa gamir gumazir ekiaba bagha ghuava kamaghin me migei, “E kamaghin akam akira ghaze, e Pol misueghti an aremeghti, e gin daghetam ramam.”

¹⁵ Ezi datirighin ia ko Judan kotin aven itir gumaziba, ia midorozir gumazibar ekiam kamaghin a bagh ifar akam amadagh, “E Polin migirigiar otevitam deravira a gifoghasa. Eghti e a bagh piragham. A tighar izi ia bativti, e a misueghti an aremegham.”

¹⁶ Ezi me migeima Polin amizimin otarim oregha ghua midorozir gumazibar dipenimin Pol mikeme.

¹⁷ Ezi Pol Romin midorozir gumazir 100 plan garir gumazir mam in diagha ghaze, “Otarir igiar kam inigh midorozir gumazibar ekiam bagh mangi. A bizir mam a mikimasa.”

¹⁸ Ezi midorozir gumazibar garir gumazim Polin amizimin otarim inigha midorozir gumazibar ekiam bagha zui.

Egha midorozir gumazibar garir gumazim ghaze, “Kalabusin itir gumazim Pol na bagha akam amada. Egh otarir igiar kam inigh ni bagh izasa nan azara. Otarir igiar kam ni mikimamin migirigiar mam iti, kamaghin ki a inigha ni bagha izi.”

¹⁹ Ezi midorozir gumazibar ekiam otarimin dafarim suiragha aningmin ghugha an an azara, “Ni tizimin na mikimasa?”

²⁰ Ezi otarim ghaze, “Judaba nin azangsighasa akam akiri. Me ghaze, ni Pol amadaghti a gurumizaraghan Judan kotin mangam. Me ifara ghaze, a mangiti Judan kot deravira an migirigiaba iniam. ²¹ Gumazibar dibobonim 40 gafira, me an aravagha a bagha monge. Kamaghin ni me baraghan marki. Me akam akirigha gifa, me daghetam ko

dipatam rameghan kogham mangi me a misueghti an aremeghivira givagham. Datirighin me nin amamangatighamin akamra mizuai iti.”

²² Ezi midorozir gumazibar ekiam anemaga akar gavgavim kamaghin a migei, “Ni na mikemezi bizir kam tav mikiman marki.”

Me Pol amadazi a gavmanin gumazir ekiam, Feliks bagha ghu

²³ Egha midorozir gumazibar ekiam, uan midorozir gumazir 100 plan garir gumazir pumuningin diagha kamaghin aningmin migei. “Gua 200 midorozir gumaziba ko 70 pla hoziar gumaziba ko 200 pla afuzir gumaziba akumakum. Egh ia 9 kloghin datirighin dimagarimin Sisarian mangi. ²⁴ Egh ni Pol isin dapiamin hoziataba uaghan da inigh. Eghti a deravira mangi gavmanin gumazir ekiam Feliks bativam.”

²⁵ Ezi midorozir gumazibar ekiam kamaghin akinafarim osiri:

²⁶ Ki Klodius Lisias.

Ki bar pin itir gavmanin gumazir ekiam Feliks bagha akinafarim osiri.

Dughiar aghuim, ni deravira iki.

²⁷ Judaba gumazir kam in suiragha a misueghti an aremeghasa. Ki kamaghin fo, a Rom in gumazim, egha ki uan midorozir gumaziba ko ghuava ua a ini. ²⁸ Ki foghasa, me bizir tizim bagha akam a gasi. Egha ki a inigha men kotin ghu. ²⁹ Ki kamaghin fo, me uan osirizir arazibar migirigiam gamuava pura akaba a gasi. An aremegham o kalabusin mangamin arazitam gamizir puvati. ³⁰ Gumazir man na mikemezi, ki fo, me a misueghti an aremeghasa, moga akabav sosi. Ezi ki ni bagha zuamira anemadi. Egha akam a gasir gumaziba, ki uaghan nin damazimin me uan migirigiabar amuasa, me mikeme.

^{23:15:} Ap 25:3 ^{23:27:} Ap 21:30-33, 22:25-27, 24:7
^{26:31} ^{23:30:} Ap 23:20, 24:5-8

^{23:28:} Ap 22:30

^{23:29:} Ap 18:14-15, 25:19,

³¹ Ezi midorozir gumaziba akam baregha dimagarimin Polin akua ghua Antipatrisin oto. ³² Amimizaraghamgh en akar otevim baraghasa, ki nin hoziar gumaziba a ko zuima, midorozir gumazir igharaziba uamategha uan dipenimin Jerusalem ghue. ³³ Ezi hozin zuir gumaziba Sisarian otogha akinafarim isa gavmanin gumazir ekiam ganiga egha Pol isava a ganingi. ³⁴ Ezi gavmanin gumazir ekiam akinafarimin ganigha Polin azara, "Ni provinsin manamin gumazim?" Ezi Pol kamaghin migei, "Ki Silisian gumazim." Gavmanin gumazir aruam kamaghin oregha, ³⁵ egha ghaze, "Akam ni gasir gumaziba kagh otivighti ki nin kotiam baragham." Egha a Herotin dipenir ekiamin Pol atigh egh deraviram an ganasa, me mikeme.

24

Judan gumazir dapanir aruaba Pol kot gati

¹ Dughiar 5 pla givazima, Godin ofa gamir gumazibar dapanim Ananias, a Judan gumazir dapanir maba ko Romin gavman osirizir arazibagh fozir gumazir mam, an ziam Tertulus, me Sisarian ghuaghiri. Egha me Pol gasir akamin gun gavman gumazir ekiam migei, egha me akar kam bagha Pol isi kot darighasa. ² Egha gavman gumazir ekiam Polin diazima an aven ghuzima, Tertulus, Felixin damazimin maghiram akabar a gasi. A kamaghin migei, "Gumazir Ekiam Feliks, ni en akurazima e dughiar ruarimin bar deraghvira iti. Nin nighnizir aghuarimin ni en akurvagha en kantrin aven itir bizir aviribar akiri. ³ Nguibaba bar ko dughiaaba zurara e bar ni minabi: Feliks, ni bar gumazir aghuim.

24:5: Ap 6:13, 16:20, 17:6, 21:28, 1 Pi 2:12, 2:15

24:6-8: Ap 21:28-30 * **24:6-8:** (24:6-8) Fofozir gumazir maba kamaghin nighnisi, migirigiar otevir mam uaghan kagh iti. A kamaghin iti: "E uan araziba bagh a isi kot darighasa. Ezi puvati, midorozir gumazibar ekiam Lisias uan gumaziba ko izava en tongin an suiragha a gekui. Egha kamaghin migei, 'Tina gumazir kam kot darighsi ni bagh kagh izi.'" **24:11:** Ap 21:17, 21:26, 24:17 **24:14:** Ap 24:5, 26:22, 28:23, 2 Ti 1:3 **24:15:** Dan 12:2, Jo 5:28-29, Ap 23:6, 26:6-7, 28:20

⁴ "Ezi ki nin suiraghtima ni dughiar ruarimin ikeghan kogham, ni en deraghamgh en akar otevim baraghasa, ki nin azangsisisi.

⁵ "E gumazir kamın garima an osimtızir aviribagh ami. A Judan nguibaba bar dar itiba adariba koma midoroziba fomira dagh ami da otifi, a Nasaretin ifarir darasi, gumazir dapanim. ⁶⁻⁸ Egha uaghan Godin Dipenim damuti a Godin damazimin mizegha kuvighasava ami. Bizir kam bagha e an suighasa. Kamaghin ni uabi gumazir kamın azaraghıva, egh ni deraghvira akar e a gasibagh fogham."*

⁹ Ezi Judaba uaghan Tertulusin akuragha akaba bar Pol gasi. Me kamaghin migei, bizir kaba bar guizbangira.

Pol Feliks migei

¹⁰ Ezi gavman gumazir ekiam mikimasa dafarim Polin akuizima, a kamaghin ikara, "Ki fo, azenir aviriba ni gumazamizir kabar jasin iti. Kamaghin ki nin akam ikarvaghasa nan navim bar dera. ¹¹ Ezi ni puram azangsighıva, egha ni fogham, ki ¹² plan dughiar ghuzibara, Godin ziam fasa Jerusalemın ghuavanabo. ¹² Ezi akam na gasibar damazimin, ki gumazitam ko, Godin Dipenim danganimın aven akatamin anedoghezir puvati. Egha me nan gari, ki gumaziba God ko migeir dipeniba o Jerusalemın aven me akuva men navibagh inivizir puvati. ¹³ Ezi me datirighin na gasir akaba, me nin akaghamin tuavitam itir puvati. Akar me na gasir kam, a guizin akam puvati.

¹⁴ "Ezi ki guizbangira migei, ki en ovavibar Godin ziam fava egha Tuavir kamın zui. Tuavir kamın ziam Judaba kamaghin a dibori, ifarir darasi. Ki nighnizir gavgavim bar

Moses Osirizir Araziba ikiava, egha Godin akam inigha izir gumaziba osirizir akabar iti. ¹⁵ Ezi ki nighnizir gavgavim Godin ikiava kamaghin fo, a ua gumazir ovengeziba me damutima me dikavam. Gumazir aghuiba ko kuraba sara. A damuamin bizim, ki a bagha mizuai. Ezi akam na gasir gumaziba uaghan bizir kam bagha mizuai iti. ¹⁶ Kamaghin ki zurara God ko gumazibar damazimin uan araziba deravira da tuisighiva egh arazir aghuimin gin mangasa, ki pamtem ingari.

¹⁷ “Egha ki azenir mabar nguibar igharazibar ikegha, egha uamategha Jerusalem in ize. Ki God daningamin ofaba ko gumazir onganarazibar akurvaghasa dagiaba, da inigha izi. ¹⁸ Ezi ki Godin Dipenimin itima me nan garima ki Godin damazimin zue. Gumazir avirim na ko itir puvatizima, niginir aviriba uaghan puvati.† ¹⁹ Ezi Judan gumazir Esian itir maba, me iza nan suiki, kamaghin me akatam nan ikiva, me uari kagh iziva, nin damazimin na isiva kot darigh. ²⁰ Ezi dughiar ki Judan kotin aven tughav itim, gumazir kagh itir kaba me nan gari arazir kurar manam nan iti, me ni mikim. ²¹ Ezi ki ti men tongin tughav ikia migia dia mikemezi me a gifongezi puvati. Akar kam, ‘gumazir ovengeziba ua dikavam, ezi bizir kam bagha me na inigha ian kot darighasa ize.’ ”

²² Feliks men nighnizir gavgaviba ko arazir me Ekiamin gin zuir Tuavim gifogha gifa. Ezi Pol mikemegha givazima, Feliks Judaba migia ghaze, “Ia orarkegh. Lisias, midorozir gumazibar ekiam izitima, ki ian migirigiabar kiram.” ²³ Egha a Pol kalabus darighasa midorozir gumazibar garir gumazim migei, egha ghaze, ni kalabusin gavgavim Pol damuan marki. Polin namakaba bizibar an

akurvatima ni men anogoroghan marki.

Feliks Polin tivazima a azenir pumuningin kalabusin iti

²⁴ Dughiar maba givazima, Feliks uan amuim Drusila ko ize. A Judan amizim. Ezi Feliks Polin diaghava egha a migirigiaba barazima a nighnizir gavgavim Kraisis Iesusin itir arazibav gei. ²⁵ Ezi Pol Godin damazimin derazir arazimin migirigiam gamua egha navir ghurimin arazim dikabirir arazimin migirigiam gamua, egha Godin Kotiar Gin Izamin migirigiabagh ami. Ezi Feliks bizir kam baregha atiatigha ghaze, “Kamaghira tuzima, ni mangi. Ki gin dughiatam ikiva ua nin diagham.” ²⁶ Ezi dughiar kamra Feliks nighnizim ghaze, Pol dagiataba inigh a daningtima a Pol ateghtima a mangam. Bizir kam bagha dughiar aviribar an deima Pol izava a ko migirigiaba ami.

²⁷ Ezi azenir pumuning givazima, Porsius Festus a Feliks danganim ini. Feliks Judabar amuti me a bagh bar akueghasava a Pol ataghizima a kalabusin ikiavira iti.

25

Pol ghaze, Sisar nan kotiam baragham

¹ Ezi Festus Judian Distrighin izezi, dughiar pumuning ko mikezim givazima a Sisaria ategha Jerusalem ghuavanadi. ² Festus Jerusalem ghuavanabozi, ofa gamir gumazir ekiaba ko Judabar gumazir dapaniba Festusin kotiamin tughu akaba Pol gasi. ³ Me pamten Festus kamagh a migei, ni en akuragh egh gumazir kam amadaghti, a Jerusalem ghuavanang. Me gumazir maba migia ghaze, ia Pol misueghti an aremeghsi, mangi an aravagh mongegh. Kamaghin amizi,

24:16: Ap 23:1 **24:17:** Ap 11:29-30, 20:16, Ro 15:25-26, 2 Ko 8:4, Ga 2:10 † **24:18:** (24:18) Tertulus ves 6in Pol akam a gasa ghaze, Pol Godin Dipenim damuti, a Godin damazimin mizegham. Ezi Pol akar kam ikarvaghasa, kamaghin migei, a zuegha givagha gin Godin Dipenimin aven zui. **24:19:** Ap 23:30, 25:16, 2 Ti 1:15 **24:21:** Ap 23:6, 28:20 **24:22:** Ap 23:26 **24:23:** Ap 27:3, 28:16, 28:30 **24:27:** Ap 25:9, 25:14 **25:2:** Ap 24:1, 25:15 **25:3:** Ap 23:12, 23:15

me kamaghin Festus migei. ⁴ Ezi Festus me ikara, “Pol a Sisarian kalabusin iti. Ezi ki gorumra Sisarian magiram. ⁵ Pol guizbangin osimtizim damighti, ia akam a gasisi, ian gumazir dapanir taba nan gin Sisarian magiriva kotiam baragh.”

⁶ Festus 8 pla o 10 plan dughiaba kamaghin me ko ikegha Sisarian iraghu. Egha amimizaraghan a kotin aperagha me mikemezi me Pol inigha a bagha izi. ⁷ Pol izava otozima Judan Jerusalem in ikegha izaghireziba an okarigha tuifi. Egha kamaghin migei, gumazir kam arazir kurar aviribagh ami. Egha me an osimtizitam Festusin akazir puvati.

⁸ Ezi Pol ua bagha kamaghin migei, “Ki Judabar arazitam abighizir puvati. Egha Godin Dipenim gasighasighizir puvati, egha osimtizitam Sisar gatizir puvati.”

⁹ Ezi Festus Judabar akurvaghasa nighnighava Polin azara, “Ni kotiam bagh Jerusalem in ghuavanaboghtima, ki munagh akar me ni gasiba baragham? Ni kamaghin ifonge, o?”

¹⁰ Ezi Pol a ikara, “Kotin ki tughav itir kam, kar Sisar in kotiam. Kotin kamra, kar nan kot. Ni uaghan bar fo, ki osimtizitam in Judabagh amizir puvati. ¹¹ Ki guizbangira ovengamin arazitam damighiva ki ovengam. Ki ovevem in arimangighan kogham. Ezi Judaba na gasir migirigibaba, da mingariba puvatighti, tav na inigh Judabar dafarim datighan kogham. Sisar nan kotiam baraghasa ki ifonge!”*

¹² Festus a ko kotiam barazir gumazibar nighnizim inigha, egha Polin migei, “Ni Sisar nin kotiam baraghsi, aria ni Sisar bagh mangi!”

Atrivim Agripa Polin kotiam barasi

¹³ Ezi dughiar maba givazima, Atrivim Agripa uan amuim Bernaisi ko aning Festusin ganiva dughiar aghuim a daningasa Sisarian zui.† ¹⁴ Aning dughiar aviribar Sisarian itima Festus Polin gun Atrivim Agripa migei. Festus ghaze, “Gumazir mam kagh iti. Feliks a isa kalabus gatizi a ikiavira ikia kagh iti. ¹⁵ Ki Jerusalem in itima ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan gumazir dapaniba akaba a gasa azangsigha ghaze, an osimtizim bagh ni mikemeghti, midorozir gumaziba a misueghti an aremegham.

¹⁶ “Ezi ki kamaghin me migei, ‘Romin arazimra kara, me gumazitam puram a misueghan kogham. A faragh akam a gasir gumaziba ko kotiam in tugham. Egh a me ko me uarir ganam. Dughiar kam a ua bagh mikim suam guizin bizim o puvati.’

¹⁷ “Ezi me na ko kagh izezi, ki tong sughsughizir puvati. Egha amimizaraghan ki kotiam gaperagha gumazim inigh aven izasa mikemezi, me a inigha ize. ¹⁸ Akam asir gumaziba me akam Pol gasir dughiam in, ki orazi me arazir kuratam baghava a gasir puvati. Ki ghaze, an arazir kuratam gamizi, me akam a gasi. Ezi puvati. ¹⁹ Judaba uan nighnizir gavgaviba bagha Pol ko uari adosi. Egha aremezir gumazir mam Iesus, Pol ghaze, an angamra itima me bizir kam bagha uari adosi. ²⁰ Ki akar kam in mingarim buriava avenge. Ki deragha fozir puvati. Egha kamaghin an azai, ‘Ni ti Jerusalem in mangiva akar me ni gasir kaba bagh kotiam damu?’ ²¹ Ezi Pol ghaze, ‘Ki kalabusin ikiam, eghti gin Sisar nan kotiam baragham.’ Kamaghin ki me mikemezi, me an suirazi a kalabusin

25:7: Ap 24:5-6, 24:13

25:8: Ap 24:12, 28:17

25:9: Ap 24:27, 25:20

25:11: Ap 23:29, 25:25,

26:31-32, 28:19 * 25:11: (25:11) Romin Arazibar mam ghaze, Romin gumazitam nighnisi, kotin aven me deragha an akam baraghizir puvati, eghti a kotin azaraghti, Sisar uabi an kotiam baragham. Sisar, a Rombar atrivibar ziam. † 25:13: (25:13) Atrivim Agripa, a Atrivim Herotin otarim. Atrivim Herot faragha Jonin dozim Jems misoghezi an areme. Ni akar Aposel 12 vin itim in gan. 25:14: Ap 24:27

25:19: Ap 18:15, 23:29

25:20: Ap 25:9

iti. Eghti ki gin tuavitam batoghiva Sisar bagh anemangam.”

²² Ezi Agripa oregha kamaghin migei, “Ki uabi gumazir kam baraghasa.”

Ezi Festus kamaghin migei, “Ni gurum an kotiam baragh.”

²³ Ezi amimizaraghan Agripa ko Bernaisi atrivimin kurukazir aghuaribagh amigha, midorozir gumazir aruaba ko nguibar ekiamin gumazir aruaba sara me gumaziba itir naghin aven zui. Ezi Festus mikemezi me Pol inigha aven ize.

²⁴ Ezi Festus kamaghin migei, “Atrivim Agripa ko ia bar e ko kagh itir darasi, ia gumazir kam in gan! Judan gumazamizir Jerusalemin itiba ko Sisarian kagh itiba, me akam a gasa bar pamtem dia ghaze, ‘Ni a misueghti an aremegh, an angamra ikian marki!’ ²⁵ Ezi ki an aremeghamin arazir kuratam batozir puvati. Ezi Sisar an kotiam baraghasa Pol ifonge. Kamaghin ki a isa Rom in anemadi. ²⁶ Ezi ki bizir tizitamra uan ekiam Sisar bagh an osirigh anemangam? Eghti a fogh suam, me bizir kam bagha akam a gasi. Kamaghin amizi ia bar kagh itir gumaziba ko, nirara Atrivim Agripa, ki a inigha ia bagha ize. Eghti ni an kot bareghti, ki deravira an gun osiram.

²⁷ “Nan nighnizim, ki pura kalabuziar gumazitam amangiva, an arazimin gun osirighan koghtima, kar arazir aghuim puvati.”

26

Pol Agripa migei

¹ Ezi Agripa kamaghin Pol migei, “Ni uabi uan akam geghan.”

Ezi Pol uan agharim fegha egha uan akabav gia ghaze, ² “Atrivim Agripa, ki Judaba na gasir akar kam ikarvaghasa. Ezi a bar dera ki an gun ni mikimam. ³ Kamaghin ami, ni e

Judaba en araziba ko bizir e migia uarir atariba ni bar a dagh fo. Kamaghin ki nin azai, ni nimira daperagh ikiva nan akaba baragh.

⁴ “Ezi Judaba me bar na gifo, nan ikirimirim in ki aghirim in ikia uan nguibamin uan adarazir ko ikia ghua iza gin ki iza Jerusalemin iti.* ⁵ Me fomira na gifo, egh me ifongegh, nan arazibar gun ni mikim. Ki uan igiam in ikiava, egha Farisibar gumazir mam in otogha men arazibar gin zui. Ezi gumaziba men arazibar gin mangan bar buraghuburaki.

⁶ “God fomira en ovaviba ko akar dikirizir mam gami. Ezi ki nighnizir gavgavim akar kam in ikiava a bagha datirigh in kot in iti. ⁷ Ezi kar God in akar dikirizim, en 12 plan adarasi, me God in ziam arueba ko dimagaribar a fe, egha nighnizir gavgavim ikia bizir kam baghavira mizuai. O Atrivim, e bizir kam bagha mizuai, ezi bizir kam in, Judaba a bagha akaba na gasi.

⁸ “Manmaghin amizima ia gumazir maba ghaze, e nighnizir gavgavim God ikian kogham, a gumazir oveaghueziba me damuti me ua dikavam?”

⁹ “Fomira ki uabi ghaze, ki bizir bar aviribar amuti da Nasaret in gumazim Iesus in ziam gasighasigham.

¹⁰ “Egha ki bizir kaba Jerusalemin dagh ami. Ki God in ofa gamir gumazir ekiaba da gavgavim ini, egha ki Kraisin adarazir aviriba me isa kalabus gati. Ezi gumazir dapaniba me misoghtima aremeghasa me migeima, ki uaghan ghaze, me aremegham. ¹¹ Egha dughiar aviriba ki God ko migeir dipeniba roa dar aven ghua, men suigha egha me misosi. Ki kamagh sua, me Iesus in ziam akar kurabar a mikim, egh nighnizir gavgavim Iesus in ikian kogham. Nan navim me bagha puv nan isi, ezi ki nguibar saghon itibar ghua me gasighasighasa me buri.”

^{25:23}: Mt 10:18, Mk 13:9 ^{25:24}: Ap 25:2-3, 25:7, 22:22 * ^{26:4}: (26:4) Pol, dughiar aghirimra itimin, a Tarsusin nguibar Silisian Provinsin itimin iti. Ni akar Aposel 22:3 in itimin gan. ^{26:5}: Ap 22:3, 23:6, 24:15, 24:21, Fl 3:5 ^{26:6}: Lo 18:5, Sng 132:11, Ais 7:14, Dan 9:24, Ap 23:6, 28:20 ^{26:9}: 1 Tim 1:13 ^{26:10}: Ap 9:14, 9:21, Ga 1:13

*Pol uabi geghari, a manmaghin
Kraisin anavin oto
(Aposel 9:3-19 ko 22:6-16)*

¹² Egha Pol migia ghua kamaghin migei, “Ezi darorir kabar mam, ki Godin ofa gamir gumazir ekiaba da akar gavgavim ini, ezi me na amadazima ki Damaskusin nguibar ekiamin ghu. ¹³ O Atrivim, dughiam kamaghin 12 kloghin zuima, ki tuavimin ghuava, egha garima, angazangarir mam Godin nguibamin ikegha iza, angazangarir kam bar gavgavigha egha aruemin angazangarim gafira. Ezi na koma arui darasi koma ko, a bar e gisira. ¹⁴ Ezima e bar nguazim gire, egha ki orazima akar mam Hibrun akamin kamaghin na migei, ‘Sol, Sol, ni manmagh sua na gasighasighavira iti? Ki nin akurvaghavira amima, ni nan akurvazim tivagha, uabi osimtizim uabi ganidi.’

¹⁵ “Ezima ki an azara, ‘Ekiam, ni tina?’

“Ezi Ekiam ikara, ‘Ki Iesus, ni na gasighasighavira iti. ¹⁶ Ni dikavigh tugh. Ki ni amiseveghtima, ni nan ingangarim damuasa, ki datirighin ni bato. Ezi bizir datirighin otzir ni ganiziba ko bizir ki gin nin akakaghamiba, na dar gun mikimam. ¹⁷ Eghti ki nin ganiva nin akurvagh, eghti nin gumazamiziba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba paza ni damighan kogham. Ki me bagha ni amadi, ¹⁸ eghti ni men damaziba kuightima, me akirim ragh mitatemin arazir kurabagh asaraghiva, angazangarimin izi. Egh me Satanin atrivir gavgavim ateghiva, God bagh izi. Kamaghin ki men arazir kuraba gin amangam, eghti me nighnizir gavgavim nan itir gumazamizibar tongin danganim iniam. Nan gumazamizir kaba, me nighnizir gavgavim nan itima, ki me

gamizi me zue. Ni ingangarir kam damusi, ki me bagha ni amadi.’ ”

Pol uan ingangarimin gun Agripa migei

¹⁹ Egha Pol migia ghua kamaghin migei, “Atrivim Agripa, ki Godin Nguibamin izezir irebamin min bizimin ganigha an aghuazir puvati, ki an akam baraki. ²⁰ Egha ki faragha Damaskusin nguibamin akam akunigha, egha Jerusalem akam akunigha, egha Judan nguibaba bar dar akam akurava, egha uaghan Kantrin Igharazibar Gumaziba sara akam me mikira ghaze, ‘Ia uan navibagh iragh egh ua God bagh izi. Eghti ian arazir ia amiba, ian gun mikim suam, ia navibagh iragha gifa.’ ²¹ Ezi ki bizir kabar akam akurima, me Godin Dipenir avizibar nan suira. Eghti Judaba na misueghtima ki aremeghasa. ²² God nan akurazima ki deragha ikia iza datirikin, egha ki kagh tughav ikia akam me migei, gumazir kiniba ko gumazir ekiaba me bar. Akar kamra, Moses ko Godin akam inigha izir gumaziba fomira an gun mikeme. Ki uam akar igharazitam akuri puvati. ²³ Me ghaze, Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim, Krais mizazim inighiva aremegh, egh a gumazir faragh dikavigham. Eghiva a Godin angazangarimin gun Israelba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba me mikimam.”

*Pol Agripa nighnizir gavgavim
Godin ikiasa an a migei.*

²⁴ Pol akam akurvavira itima, Festus akar aruam kamaghin migei, “Pol, ni ongani! Ni suren aviriba dagh amima, da ni gamima ni ongani!”

²⁵ Ezi Pol kamaghin migei, “Gumazir Aruam Festus, ki onganizir puvati, ki guizbangira migei, ki nighnizim ikiava ki migei. ²⁶ Ezi Atrivim Agripa bizir kaba bar dagh fo, da modogha otvizir puvati, ezi

26:12: Ap 9:3, 22:6 **26:16:** Ap 22:15 **26:17:** Ap 22:21 **26:18:** Ais 35:5, 42:7, 42:16, Jo 8:12, Ap 20:32, 2 Ko 6:14, Ef 2:2, Kl 1:13 **26:20:** Mt 3:8, Ap 9:20, 9:28-29, 11:26, 13:14 **26:21:** Ap 21:30-31
26:22: Lu 24:27, 24:44, Jo 5:46, Ro 3:21 **26:23:** Ais 42:6, 49:6, Lu 24:26, 24:44-47, 1 Ko 15:20, Kl 1:18
26:26: Jo 18:20

ki fo, bizir kaba a gitazir puvati. Kamaghin amizima ki atiatir puvatigha, dar gun bar Atrivim Agripa migei. ²⁷ Atrivim Agripa, ni nighnizir gavgavim Godin akam inigha izir gumazibar iti, o puvati? Ki fo, ni nighnizir gavgavim iti.”

²⁸ Ezi Agripa kamaghin Polin azara, “Ni ghaze, dughiar otevir kam ni na mikim na damightima, ki Kraisin ananavin otogham ti?” ²⁹ Ezi Pol a ikara, “Dughiar otevim o dughiar ruarim, ki kamaghin God ko mikimam, ni ko karasi ia datirighin nan akam baraki, ia bar nan min otivigham. Ezi bizir vamira, me senbar ia ikeghiva ia isi kalabus darighan, ki aghua.”

³⁰ Ezi Atrivim ko gavmanin dapanim ko Bernaisi koma gumazir me ko ikeziba, me dikavighava ³¹ dipenim ategha ghua, egha uarira uariv gia ghaze, “Gumazir kam arazir kuratam damighiva, an aremegham, o a kalabusin ikiam. An arazir kuratam gamizir puvati.”

³² Ezi Agripa kamaghin Festus migei, “A uabi ghaze, Sisar nan kotiam baragham. A ti kamaghin mikemezir puvatigha, egha firriaghrihai.”

Pol Romin nguibar ekiamin zui

27

(Sapta 27-28)

Me Pol isa kurim gatizi a Romin zui

¹ Me, e kurim inigh Italin mangasa akam akirigha givagha, egha me Pol ko kalabuziar igharaziba sara isava 100 plan midorozir gumazibar garir gumazimin dafarim gati. An ziam Julius, an Atrivim Sisarin garir midorozir gumazibar mav.* ² E Adramitiumin nguibamin kurimin bini. Kurir kamnagh Esian Provinsin

itir ongarir mikebabar mangasa, ezi e an zui. Ezi Aristarkus, a Tesalonikan Provinsin itir nguibam Masedonian gumazim, a uaghan e ko iti.

³ E amimizaraghan Saidonin oto. Egha Julius arazir aghuim Pol gamuava anetaghizi a uan adarazi bagha zuima me dagheba ko bizibar an akurvasi. ⁴ E Saidonin ikegha uamategha zuima aminim bar gavgavizi, kamaghin e Saiprusin arighatizimin aminim amirazir naghin zui. ⁵ E ongarir ekiam a bigha Silisian Provins ko Pamfilian Provinsin dadarimning gitagha ghua Lisian Provinsin itir nguibar ekiam Mairan oto. ⁶ 100 plan midorozir gumazibar garir gumazim kagh Aleksandrian kurimin gari a Italin mangasa. Egha a batogha e isava a gati. ⁷ Egha e dikavigha kurim dughiar aviribar nimira zuima e pamten ingarava ghua nimira Nidusin boroghin zuima, aminim bar gavgavizima kurim uan tuavim ategha ghua Kritin arighatizimin oto, Salmonin arighatizimin nguazir otevimin boroghin. Egha Kritin aminim vai puvatizir danganimin ghuaghiri. ⁸ Aminim bar amirazi, e pamten ingara ongarir dadarimin boroghram anaga izava, danganir ziam Ongarir Mikebar Aghuim bato. Danganir kam a Lasean nguibamin boroghin iti.

⁹ Kurir darorir kam ikufi; ezi dughiar aviriba pura gifa. Ezi kamaghin Judaba dagheba ataghrarizir dughiar kam otogha gifa. Ezi Pol kamaghin me migei,† ¹⁰ “Gumaziba, ki kamaghin nighnisi, e datirighira mangiva dughiar kuram batoghtima kurim ko bizir aviriba ovengam. E uaghan ovengam.”

¹¹ Ezi midorozir gumazibar garir gumazim Pol baraghan firin, kurimin

26:31: Ap 23:9, 23:29, 25:25 **26:32:** Ap 25:11 **27:1:** Ap 25:12, 25:25 * **27:1:** (27:1) Pol Jerusalemizima, Luk ti uaghan a ko ize. Ni Aposel 16:10 ko Aposel 21:17in gan. Ezi Pol Judia ategha Romin zuima, Luk ti uaghan a ko ghu. **27:2:** Ap 19:29 **27:3:** Ap 24:23 † **27:9:** (27:9) Dughiar ekiar kam, a dughiar ekiar God gumazamizibar arazir kuraba da gin amadi. Ezi ni gansi, Wok Pris 23:26-32. Ezi azenir dughiar kam, aminir ekiaba Mediterenian Ongarimin dikafi, ezi kuriba aruir puvati. **27:10:** Ap 27:22

ghuavim ko an suizir gumazimın miğiriğiam baraki. ¹² Kuritam aminir ekiamın ongarir mikebar kamın ikeghan kogham. A bar ikufi. Kamaghın gumazir aviriba mangvira ikiasa miğei. Egha ghaze, manmaghın e Finiksra otivighıva ikiti aminir ekiam gıvaghām. Kar Kritin arighatizimın itir ongarir mikebam. Finiks, a Kritin arighatizimın Sautin ongarir mikebamın aven iti. An aruem ghuaghiri naghın gari.

Aminir ekiam ko ongarim dikafi

¹³ Ezi Sautin aminir amirizim dikafi. Ezi me ghaze, me ti deravira mangi ongarir mikebar me mikemezim batogham. Egha kamaghın me kurimın anka asigha egha Kritin ongarir dadarimın miriamın zui. ¹⁴⁻¹⁵ Egha mong ikezi aminir bar gavgavim dikavigha ongarim gamıma a puvıra ingari. Me kamaghın aminir kam dibori, “Not ko İstin tizimın dikavir aminim.” A Kritin arighatizimın vongın izava pamten kurim givava a munamadi. Aminim bar gavgavizi kurimın ingarir gumaziba kurimın suizir puvatigha kurim ataghizi aminim a givaima a pura zui. ¹⁶ E ghua Kaudan arighatizimın miriamın ghue. Arighatizim aminim mong anepazazıma e botın dozim gekuigha kurimın boroghın izasa bar ingangarir ekiam gami. ¹⁷ Ezi kurimın ingarir gumaziba botın dozim fegha pın anetigha, egha me benibar a ikegha, kurim sara a ikezi a gavgafi. Egh me mangi Afrikan ongarir dadarimın gighimın ghuanangan atiatigha, egha kurimın selba akunizi aminim kurim gısvaghsıvazıma a zui. ¹⁸ Ezi aminim ko ongarim virara bar gavgavigha puvıra e misosi. Ezi amimizaraghan kurimın ingarir gumaziba kurimın aven itir biziba isava ongarim da makuri. ¹⁹ Dughiar mikezimın me kurimın sel ko an biziba sara uaghan da

makuri. Me uan dafaribar da isa da makuri.† ²⁰ Egha dughiar aviribar e aruem ko mikovezibar garir puvati. Ezi aminim pamtem vavıra iti. Kamaghın bar abuan e uarir akurvaghamin niğhnizitam bar en itir puvati. Egha ghaze, e arımıghregham.

²¹ Dughiar ruarimın gumaziba daghetam amezir puvatizi, Pol dikavigha men guamın tugha kamaghın miğei, “Gumaziba, ia nan akam baregha, e Kritin arighatizimra ikegha dughiar kurar kam batozir puvatizi, ezi bizitaba oveghan koghai. ²² Ki datirighın ia mikimasa, en tav oveghan kogham. Kamaghın ia atiatingan marki, egh pura nımıra iki. Kamaghın amizi, kurim uabıra guizbangıra bar ikuvigham. ²³ Ki Godın gumazim, ki an ziam fe. Ezi dimangan Godın ensel iza na boroghın tugha kamaghın miğei, ²⁴ ‘Pol, ni atiatingan marki. Ni mangiti, Sisar nin kotiam baragh. Ni oragh, God nin azangsizim baregha gıvagha nin apangkufi. Gumazir ni ko kurimın itiba, me oveghan kogham.’ ²⁵ Gumaziba, ia oragh! Ki niğhnizir gavgavim Godın ikia kamaghın fo, God na mikemezi moghıra biziba otivam. Kamaghın, ia gavgafıgh atiatingan marki ²⁶ E kurim ateghti a mangi arighatizitamın dadarimın poroka.”

²⁷ Ezi 14 pla dughıaba gıvazi ghua dimagarimın aminim e givarazi e Mediterenianın ongarir ekiam gısın zui. Ezi dimagarir arızim roghıra izezıma kurimın ingarir gumaziba niğhnisi, e nguazimın boroghın izi. ²⁸ Ezi kamaghın me ongarimın konim gıfıfıghasa benim akunizi a iraghu. Ezi ongarimın konim 40 mitan tu. Egha kurim mong isıvagha ghuzi, me ongarimın abarima a 30 mitan tu. ²⁹ Ezi me kamaghın atiatingi, kurim mangi dagıataba iti naghın biraghıva bar misarıghregham. Egha

† 27:19: (27:19) Grighın akam deravıra bizir kam a mikemezi puvati. 27:22: Ap 27:10, 27:31
27:23: Dan 6:16, Ap 23:11, Ro 1:9 27:24: Ap 23:11 27:25: Ro 4:20-21, 2 Ti 1:12 27:26: Ap 28:1

me ankan 4 pla kurimîn girakirangîn a da akunigha, egha aminim zuamira tiasa me God ko miġei. ³⁰ Egha kurimîn ingarir gumaziba, me kurim ategh arasa tuaviba buri. Egha odava botin muziarim isava ongarim dafa. Egh ifar suam, kar kurimîn guamin tir anka. ³¹ Ezi Pol kamaghin 100 plan midorozir gumazibar garir gumazim ko midorozir gumazibav gei, "Gumazir kaba kurimîn ikian koghti, ia ovegham." ³² Kamaghin midorozir gumaziba botin muziarimîn beniba aghorezi an ongarim giraghu.

³³ Egha aminim tiasava amima Pol daghetam ramasa bar me gakaghori, "Ia, 14 plan dughiaba ian dughoriba mitivighav itima dagheba ian navibar puvati, ia daghetam amezir puvati. ³⁴ Ezi datirighin ki daghetam iniasa ia gakaghori. Daghem ian akuraghti ia gavgavigham. Ian tongin tav ikuvighan kogham. Ian dapanir arizitam oveghan kogham." ³⁵ A kamaghin mikemegha givagha, egha Bretin mam inigha bar men guamin God minabi. Egha anebigha maghram anepi. ³⁶ Ezi kamaghin me bar navir aghuarim ikiava egha uari dagheba api. ³⁷ E gumazir kurimîn itiba, en dibobonim bar 276in tu. ³⁸ Egha me amegha naviba izivagha, egha ghaze, kurim miġivighigh pirara ikiam. Egha me witin nar kurimîn itiba isa ongarimîn da akuri.

Kurim ikufi

³⁹ Ezi aminim tirazi aruem anadima, kurimîn ingarir gumaziba ongarir dadarir e zuimîn garava a gifozir puvati. Egha me ongarir miġebar mamîn gari, a bar aven ghugha egha gigir aghuim iti. Ezi me ghaze, me deravira kurim damighti a ti gigir dadarir kamîn azenan mangasa, me ifonge. ⁴⁰ Egha me ankarabar suighizir beniba aghorezi da ongarim giraghu. Egha kurimîn pul gamir pulin ekiamning ikezir beniba

firi. Egha me aminim bagha kurimîn guamin itir sel agurazi aminim kurim inigha dadarimîn zui. ⁴¹ Ezi kurim ghuava ongarir torimîn itir gigir fightizimîn ghuavanabogha, egha maghram aperaghav iti. Kurimîn guam ghua gigim vuigha ghugha bar gavgafi. Ezi an ginkevim, ongarim izava a misozi a bar biaghire.

⁴² Midorozir gumaziba kamaghin niġhnigha atiati, kalabusin gumazitaba mangiva dadarimîn otivigh arimagiregham. Egha me misueghti me aremeghasa niġhnisi. ⁴³ Ezi 100 plan midorozir gumazibar garir gumazim, a Pol aremeghan an aghua. Egha a midorozir gumazibar anogoroke. Uari suvim gamua foziba, a me miġia ghaze, ia faragh kurimîn uari akunigh uari suvim damu dadarimîn mangi. ⁴⁴ Eghti igharazir darazi ter arariba ko kurimîn arariba dagh isin mangi. Ezi me kamaghin bar moghira deravira nguazimîn otifi.

28

Pol Malтан arighatizimîn iti

¹ E deraghavira ghuava ongarir dadarimîn otivigha, egha e gara fo, e arighatizir mamîn ti, an ziam Malta. ² Ezi gumazir arighatizir kamîn itiba arazir aghuaribar e gami. Ezi amozim izima, en mikarziiba bar orangi, kamaghin amizi e avimîn fingasa, me e bagha avim atigha egha e inigha avim boroghira ghu. ³ Pol dazir pozir mam inigha da avim garisi. Ezi kuruzir mam dazibar aven itima, avir fefem a inizima an azenan oto. Egha kuruzim Polin agharim givigha guraghav iti. ⁴ Ezi arighatizir kamîn itir gumazamiziba kamaghin an garima, kuruzim an agharim gitoroghav itima, me kamaghin uariv gei, "Gumazir kam ti gumazibav sozi da ariaghirir gumazim, an ongarimîn aremezir puvati. Kamaghin amizi, godin arazir kuraba ikarvazim

datirighin a ikarvagher ghaze, an angamra ikian kogham.”⁵ Ezi Pol kuruzim kavkinizi an avim gira ghu. Ezi bizitam Pol batozir puvati.⁶ Ezi gumaziba pura Polin mizuai, me ghaze, an mikarzim ti buigham, o a ti irighiva aremegham. Me dughiar ruarimin an gara a mizua ghuava puram an gari, bizitam a batozir puvati. Egha me ghaze, a godin mam.

⁷ Ezi nguazir mam danganir kam in boroghira iti, kar Publiusin nguazim, an arighatizimin gavman gumazir dapanim. An e inighava uan dipenimin ghuzi e dughiar pumuning ko mizezimin a ko itima a deraghvira en garima e iti.⁸ Ezi an afeziam aria iti, an mikarzim an feima, ezi a buarir dipabagh avi. Ezi Pol an ganasava aven ghu, egha a bagha God ko mikemegha, gin uan dafarimning a gisin atizima, a ghuamaghe.⁹ A kamaghin amizima, arighatizir kam in itir arimariar gumaziba bar moghira izima a me gamima me ua dera.¹⁰ Me arazir aghuibar e gami, ezi e me ataghrazima, me bizir e puvatiziba e ganigava egha da isa kurim garisi.

Pol ghua Rom in oto

¹¹ Ezi iakinir pumuning ko mizezim givazima e mangasa. Ezi kurir mam Malta itima, aminir ekiam in dughiar gifa. An Aleksandrian nguibamin kurim. Kurimin guamin god Sus in otarir fufuzimning in nedazimning an iti. An ing in ziamning Kastor ko Poluks.¹² Ezi e ghua Sirakyusin otivigha, dughiar pumuning ko mizezimin an iti.¹³ Egha e kagh dikavigha ghua Regium in otifi. Egha amimizaraghan, Saut in amadaghan aminim dikavizi, e dughiar mizezimin e Puteolin otifi.¹⁴ E kagh Kraisin adarasi men marazi batifi. Ezi me 7 plan dughiabar uari ko ikiasa e mikemezi, e me ko

iti. Kamagh in e me ko ghua Rom in nguibar ekiam in oto.¹⁵ Ezi nighnizir gavgavim Iesus in itir darasi Rom in ikiava e barazima e izima, ezi me e bativasa izi. Ezi e Apius in biziba amadir danganim ko Pasindian Dipenir 3pla itir danganim in me bato. Ezi Pol men ganigha, egha God minabagha an navim gavgavim ini.¹⁶ Egha e Rom in otivizi, gavman in gumazir dapanim Pol in amangatigha ghaze, a uabira dipenitamin ikiti midorozir gumazitam an ganam.

Pol Rom in akar aghuim kuri

¹⁷ Ezi 3 pla dughiaba givazima, Pol Judan gumazir dapanir ekiabar diazima me iza uari akufa. Ezi a kamagh in me migei, “Nan aveghbuaba, ki bizitam e uan adarasi paza me gamizir puvati, o en ovavibar arazitam iriazir puvati. Ezi me Jerusalem in na kalabus gatighava, egha na isa Rom in gumazibar dafarim gati.¹⁸ Ezi me nan kotiam baragha, egha nan gara fo, ki arazir kuratam gamizir puvati. Ki tam damighiva ovegham. Kamagh in amizi me na ataghraghasa.¹⁹ Ezi Judaba kamagh in aghua. Kamagh in amizi ki tuaviba ua puvati. Ki ghaze, Sisar nan kotiam baragham. Ezi ki uan adarazi akam me gasamin bizir mingaritam itir puvati.²⁰ Ezi bizir kam bagha ki ian diazi ia ize. Kamagh in ki ian ganiva ia ko mikimasa. Ezi ki nighnizir gavgavim ikia mizuai bizir kam, Israelba bar uaghan a mizuai. Bizir kam bang in me datirigh in sen in kam in na ike.”

²¹ Ezi me kamagh in Pol ikara, “E Judian Provins in gumaziba da akinafarir osirizir ni migeitam in izir puvati. Ezi Judan gumazitam iza eghaghanitam e geghara egha migirigiar kuratam ni gamizir puvati.²² E fo, nguibaba bar men gumazamiziba migirigiar kurabar Judan aven itir dakozir igiar igharazir

28:6: Ap 14:11 28:8: Ap 19:11, 1 Ko 12:9, 12:28, Je 5:14-15 28:16: Ap 24:23 28:17: Ap 21:33, 24:12-13, 25:8 28:18: Ap 22:24, 25:8, 26:31 28:19: Ap 25:11 28:20: Ap 24:15, 26:6-7, 26:29, Ef 3:1-2, 2 Ti 2:9, Fm 10, 13 28:22: Ap 24:5, 24:14, 1 Pi 2:12, 4:14

kam miġei. Kamaghin amizi, e nin nighnizim baraghasa.”

²³ Ezi me dughiar mam diborogha, gumazir aviriba iza Pol bagha a itir dipenir kamın zui. Mizarazimın ghua guaratizimın, a God Bizibagh Ativir Arazimın akam geghara an gun me miġei. Egha Moses Osizirir Arazibar akaba ko Godın akam inigha izir gumazibar akaba, an akar kabar men nighniziba fava miġei. Egha akar kabar me nighnizir gavgavim Iesusin ikiasa a ifongegha pamtem ingara me miġei. ²⁴ Ezi marazi ghaze, Pol mikemezir akaba da guizbangira, ezi marazi nighnizir gavgavim dar ikian aghua. ²⁵ Egha me uarira uarir tongin akaba uariv sogha egha me mangasava amima, Pol akar abuananam me miġei, “Godın Duam guizbangira ian ovavibav keme. An akam inigha izir gumazim Aisaian akatorimın kamaghin ia mikeme,

²⁶⁻²⁷ ‘Gumazamizir kabar naviba ikuvigha gifa.

Me uan kuaribar oraghan
aghuaghava,
egha me uan damazibar
ganan aghua.

Me kamaghin amima, ki ghaze,
marki.

Me uan damazimın ganighai,
egha me uan kuaribar
oreghai.

Me kamaghin aghua.
Me kamaghin amua biz-
ibagh fozir puvati.

Me amua guizin navibagh iragha na
bagha izezi,

ki me gamizi me deraghai.
Me kamaghin damuan
aghua.

Kamaghin, ni gumazamizir kaba
bagh mangi, egh kamaghin me
mikim,
Ia akam baraghiva,
egh ia an mingarim gifoghan
kogham;
ia ganiva,
egh ia bizitamın ganighan
kogham.’ ”

²⁸⁻²⁹ Egha Pol miġia ghua, kamagh miġei, “Kamaghin ami, ki kamagh sua, ia kamaghin fogh, Godın akurvazim, a Kantrin Igharazibar Gumaziba bagha anemadagha gifa. Eghti me oragham!”*

³⁰ Pol azenir rubuzir pumuningin dipenir mam ikia egha dipenir kam givesi. Ezi gumazamiziba an ganasa an dipenimın izima a bar akonge.†

³¹ Eghava Pol God Bizibagh Ativir Arazimın akam akurava egha gumazamiziba Ekiam Kraıs Iesusin akabar men sure gami. Egha a uaghan atiatur puvati, bizitam bar an tuavim apirizir puvati.

28:25: Ais 6:9-10, Mt 13:14 **28:26-27:** Ais 6:9-10 **28:28-29:** Sng 67:2, Lu 3:6, Ap 13:46-47, 18:6, 22:21, Ro 11:11 * **28:28-29:** (28:28-29) Fofozir gumazir mabar ghaze, migirigiar otevir mam uaghan iti. Akar kam kamakin, “Pol akar kam mikemegha givazima, Judaba anetegha ghu. Ezi adarir dafar men tongin otozima me uarira uariv gia, akabar uariv sosi.” **28:30:** Ap 28:16 † **28:30:** (28:30) Luk azenir pumuning Pol batozir bizimın gun e mikemezir puvati. Ezi gumazir maba ghaze, gavmanın gumaziba kalabusin a firizi a ghua nguibar igharazibar Godın akam akuri. Ezi gumazir maba ghaze, Romın gavmanın gumaziba Pol misoghezima an aremes. **28:31:** Ap 4:31, 28:23, Ef 6:19

Akinafarir Pol Romin Nguibar Ekiamin itir Sios bagha Osirizim

Akar Faragha Zuim

Pol kamaghin ifonge, a mangiva Romin nguibar ekiamin itir Kraisin adarazir ganasa. Kamaghin, an akinafarir kam osiri. A ghaze, a dughiar otevimin me ko ikegh, egh gin a mangiva kantri Spenin mangi akar aghuim akunam. Akinafarir kam, Pol bar deraghvira bigha Iesusin Akar Aghuimin gun me miġia, egha Iesusin gin aruir gumazamizibar ikirmirimin gun me miġei.

Pol faragha Romin itir Kraisin adarazi miġia ghaze, a zurara God ko miġiava, men akurvaghasa Godin azangsis. Egha a gin akinafarir kamın akar mingarim abigha ghaze, “Nighnizir gavgavimin tuavimira e Godin damazimin gumazamizir aghuibar otivigham” (1:17). Pol kamaghin miġei, gumazamiziba bar, me Judaba o me Kantrin Igharazibar Gumazamiziba, me bar arazir kurabagh ami. Kamaghin amizi, God men apangkuvighiva ua me iniam. Gumazir nighnizir gavgavim Kraisi Iesusin itim, God uam a iniam, eghti a Godin namakamin otoghiva egh Kraisi Iesusin aveghboamin ikiam.

Kamaghin God ua gumazitam nighti, eghti an ikirmirim igiamin min otogham. God a ko itima, Godin Duam a gizifa. Ezi kamaghin ovevem ko arazir kuram ua a dikabiniva egh a gativaghamin gavgaviba puvati. Sapta 5, 6, 7, ko 8, Pol Godin Arazibar mingarim miġiava, egha Godin Duamin gavgavim miġei. Pol ghaze, Godin Duam, gumazamizir nighnizir gavgavim Iesusin itibar aven ikia, egha men ikirmirimin aven ingari.

Sapta 9, 10 ko 11, Pol uan osimtizir mamın gun miġei. Pol uabi Judabar gumazir mam. Kar gumazamizir God fomira kamaghin ua baghaviram amiseviziba. Ezi Judan avirir ekiam, me Iesus akirim ragha a gasara. Ezi Kantrin Igharazibar Gumazamizir aviriba, me Iesusin suren gumazamizibar otifi. Ezi Judaba puvati. Egha Pol kamaghin miġei, arazir kurar kam, me uari men osimtizim. Egha me bizir ekiar God me damuasa ifongezir kam me deragha a ginighnizir puvati. Ezi Polin nighnizim, gin Judan gumazamizir taba me uaghan Iesusin adarazir aven izam.

Ezi Polin akinafarimin akar aboananaba, Sapta 12, 13, 14, 15, ko 16, Pol Kraisin adarazi gin mangamin arazibav gei. A igharaz darazigh ifongezir arazimin migirigiar aviribagh ami. Egha a uaghan Godin ingangarimin arazim damuasa miġiava, egha gavmanin apengan ikiamin arazim miġiava, egha igharaz darazir akurvaghamin arazim miġei.

E nighnizir gavgavim Kraisin ikia, egha tuavir kamın, e Godin damazimin dera

(Sapta 1-4)

Pol uan aposelin ingangarimin gun miġei

¹ Ki Pol, ki ia bagha akinafarir kam osiri. Ki Kraisi Iesusin ingangarir gumazir mam. Kraisi Iesus nan diagha ghaze, ni nan aposelin otogham. Egha a na misevegħa akar aghuim akunamin ingangarim na ganingi.

² Faraghavira God akam akira ghaze, akar aghuir kam otogham. Egha akar kam inigha, an akam inigha izir gumazibav keme. Ezi me akar kam osirizi a Godin Akinafarimin iti. ³ Akar aghuir kam a Godin Otarimin gun miġei. Otari

kam, a gumazimîn mîn otogha, egha kamaghîn a Atrivim Devitîn ikizim. ⁴ Egha Godîn Duamîn gavgavimîn tuavimîn, God a gamizi a ua dikafi, a kamaghîn en aka, a gavgavim itir Godîn Otarim: A Krai Iesus, en Ekiam. ⁵ Ezi God kamaghîn ifonge, kantriba bar itir gumazamizir maba, nighnizir gavgavim Iesusin ikiva an akamîn gin mangam. Kamaghîn God, Krai Iesusin ingangarimîn tuavimra, a en apangkufi. Egha God, Krai bagha, aposelîn inangarim damuasa e ati. ⁶ Ezi ia uaghan, Krai Iesus ian diagha ghaze, ia nan adarasi, ezi ia an gin zui. Egha ia Iesusin aven itir marasi.

⁷ God ia gifongegha ian diagha ghaze, ia nan adarasi, egh na baghvira iki. Ezi ki akinafarir kam ia Romîn nguibar ekiamîn itir gumazamiziba bagha an osiri.

Egha ki ghaze, en Afeziam God ko en Ekiam Krai Iesus, aning ian apangkuvighiva navir amirizim ia daningam.

Pol Romîn nguibar ekiamîn mangasa bar ifonge

⁸ Ki faragh kamaghîn mikimasa. Nguazir kamîn nguibaba bar dar itir gumazamiziba, me ian nighnizir gavgavimîn eghaghanim barasi. Ezi Krai Iesus na gamima, ki ia bagha bar God mînabi. ⁹⁻¹⁰ Ki bar God bagha pamten ingara, egha uan gavgavim sara ingari, egha an Otarimîn akar aghuim akuri. God nan gara na gifo, ki ia ginighnighavira iti. Ezi ki God ko migia zurara kamaghîn an azai, a ifueghiva, a uabi na bagh tuavitam atighti, ki ia bagh iziva ian ganam.

¹¹ Ki kamagh sua, ki ia damuti, Godîn Duam amir ingangarir aghuiba, ian ikiam, eghti ian duaba gavgavigham. Kamaghîn, ki ian ganasa bar ifonge. ¹² Ki kamaghîn

nighnisi. E uarira uarir akurvaghham. Ian nighnizir gavgavim nan akuraghham. Eghti nan nighnizir gavgavim ian akurvaghham.

¹³ Nan adarasi, ia kamaghîn fogh, ki dughiar aviribar izi ian ganasava amima, bizir aviriba otiva nan tuavim apirima, kamaghîn ki izir pu. Ki kamagh sua, ki Kantrin Igharazibar Gumazibar tongîn ingarizi, men aviriba navibagh ira, kamaghira, ki ian tongîn ingarti, ian gumazamizir aviriba navibagh iragham. ¹⁴ God Grighba ko gumazir Grighîn aven itir puvatiziba bar men akurvaghasa ingangarim na ganingi, egha uaghan fofozim itir gumaziba ko fofozim puvatizir gumaziba sara. Kamaghîn, ki gumazamiziba me ikarvaghamin osimtizim ateriva, ingangarir kam damuam. ¹⁵ Kamaghîn amizi ia Romîn itir gumazamiziba, ki akar aghuim uaghan ian mikinasa, nan navim dikafi.

Godîn gavgavim, an an akar aghuimîn aven iti

¹⁶ Ki fo, Godîn gavgavim an akar aghuimîn aven iti. Gavgavir kam gumazir nighnizir gavgavir an itiba bar men akurvaghham. A faragh Judabar akurvaghiva, egh uaghan Kantrin Igharazibar Gumazibar akurvaghham. Kamaghîn ami, ki akar aghuim akunasa aghumsizir pu. ¹⁷ Akar aghuir kam, a God arazir aghuir an amizim en aka, an e mikim suam, an damazimîn dera. Nighnizir gavgavimîn tuavimra e an damazimîn gumazamizir aghuibar otogham. Mati akam Godîn Akinafarimîn iti, "Gumazamizir nighnizir gavgavim an itiba, God me mikim suam, me nan damazimîn dera, eghti gumazamizir kaba zurara deraghvira ikiam."

Gumazamiziba bar akirim God gasara

1:5: Ap 26:16-18, Ro 12:3, 15:18, 1 Ko 15:10, Ga 2:7-9, Ef 3:8 **1:7:** Nam 6:25-26, 1 Ko 1:2-3, 2 Ko 1:1, Ga 1:3, Ef 1:2, 1 Te 4:7 **1:8:** Fl 1:3, Kl 1:3-4, 1 Te 1:2, 1:8 **1:13:** Jo 15:15-16, Ap 19:21, Ro 15:23, 16:7, Fl 4:17 **1:16:** Sng 119:46, Mk 8:38, Ap 3:26, 13:46, 1 Ko 1:18-24, 2 Ti 1:8 **1:17:** Hab 2:4, Jo 3:36, Ro 3:21-22, Ga 3:11, Hi 10:38 **1:18:** Ap 17:30, Ef 5:6, Kl 3:6, 2 Te 2:12

18 E fo, God uan Nguibamın ikia uan aningagharim azenimra aneka. A, gumazir akirim agasaragha arazir kurabagh amiba, ivezir kuram me daningam. Men arazir kurar kam guizin akam abiri. 19 God gumazir kaba uabi deravira men akazi, me an arazir aviribagh fo. Me guizbangira fo, egha me akirim God gasara, kamaghın amizima God ivezir kuram me ganidi. 20 God nguazimın biziba bar dar ingarizir dughiamın, iza datirighın gumaziba bar a ingarizir bizibar gani. Tuavir kamın, gumaziba Godın arazir mogomer maba deravira dagh fogham. Egha me an arazir aghuubar mingarim ko an gavgavir bar ekiar zurara itim gifos. Kamaghın amizi, gumazitam kamaghın mikıman kogham egh suam, “Ki God gifozir puvatıgha kamaghın ki osımtıziba puvatı.” Bar puvatıgham!

21 Me God gifogha egha me kamaghın nıghnızir pu, “A guizbangira God.” Egha an ziam fan aghua. Egha a minabir pu. Puvatı. Men nıghnıziba onganizi moghın itima, me fofozir aghuiba puvatı, ezi mitatem men nıghnıziba avaragha dagh izifa. 22 Me ghaze, me fofozir aghuim iti. Ezi me guizbangira puvatı, me ongani. 23 Me Godın zurara itim akirim a gasara, egha an ziam fer pu. Puvatı. Me aremeghamın gumazibar mın gara, marvir guaba ko, kuaraziba ko, asıziba ko, kuruziba ko, ipebar mın marvir guabar ingara, egha da isa dar ziaba fe.

Gumazamiziba arazir kurar igharagha garir aviribagh ami

24 Gumazamiziba God akirim a gasara, ezi bizir kam bagha a me ataghizima men navibar ifongezir arazir kuraba me dikavima, me arazir bar kurar aghumsıziba itibar uari gami. 25 Kamaghın amir

gumazamiziba, me Godın guizin akamın gın mangan firin, akar ifavarimın aneti. Me biziba bar adar ingarizir Godın kamnangın ziam fan aghuagha, uam akirim ragha a gasara. Egha a ingarizir bizibar ziaba fava da bagha ingari. God a biziba bar dar mingarim, kamaghın amizima, e zurazurara an ziam fı mamaghıra ikiam! Guizbangıra!

26 Me God akirim a gasara, kamaghın amizi God akirim ragha me gasaragha me ataghizi, me uan aghumsızim itir arazir kurabagh ami. Ezi men amuiba poroghamibar arazir aghuim ategha egha arazir kuraba amizir igharaziba ko uari gami. 27 Kamaghıra, gumaziba poroghamibar arazir aghuim ategha men naviba me dikava mati avim men isi, ezi me arazir kuraba gumazir igharaziba ko uari gami. Gumaziba aghumsızir araziba uarira uari gami, bizir kam bagha me uarira uan arazir kurabar ivezir kuram iniam.

28 Me Godın guizin fofozim suiragh a ginıghnıghan aghua, kamaghın amizi God me ataghizi, me uan nıghnızir kurar mızırızibar gın ghua arazir bar kurar e damuan koghamibagh amua, nıghnıziba bar ikufi. 29 Me arazir kurar avirir kabagh ami: men araziba bar ikuvigha, munavın bizim bagha navim dikafi, egha uarir apanim gamigha, bizir aviriba itir gumaziba bagha navim ikufi, egha gumazibav sozima da ariaghıri, egha biziba bagha uarir atara uari abisi, egha gumazibagh ifari. Egha gumaziba paza me damuasa nıghnisi, egha girakırangın mıgırıgıar kurabar gumazibagh ami. 30 Egha mıgırıgıar ifavarir gumazir igharazibar ziabagh asıghasızibagh ami. Egha Godın apanim gamua, egha tiraghtirazir arazim gamua, egha uan navir averiabar aven ghaze

1:19: Jo 1:9, Ap 14:15-17, 17:24-28 1:20: Jop 12:7-9, Sng 19:1, Ap 14:17, 17:27, Hi 11:3 1:21: Jer 2:5, Ef 4:17-18 1:22: Jer 10:14, 1 Ko 1:20 1:23: Lo 4:16-18, Sng 106:20, Jer 2:11, Ese 8:10, Ap 17:29 1:24: Ap 7:42, 14:16, 1 Ko 6:18, Ef 4:18, 1 Te 4:4 1:25: Ais 44:20, Jer 13:25, 16:19, Amo 2:4, Ro 9:5, 1 Te 1:9, 1 Jo 5:20 1:26: Wkp 18:22-23, Ef 5:12 1:27: Wkp 18:22, 20:13, 1 Ko 6:9

erara e bar dera, egha me uari uan ziaba fe. Egha me uari arazir kurar igiar mabagh ami da otifi. Egha me uan afeziaba ko amebabar akaba batosi. ³¹ Me nighnizir aghuiba puvati. Egha me uari uan akar dikirizibar gin zuir puvati. Egha me igharaz darazir akurvaghan aghua, egha men apangkuvir puvati. ³² Me fo, Godin Akinafarimin itir akar gavgavim kamaghin migia ghaze, "Gumamazir kamaghin amiba, me ivezir kuram inigh arimighregham." Gumazir kaba Godin akar gavgavim gifo, egha me a batogha arazir kurar aviribagh ami. Egha uaghan me arazir kurar kabarama amir pu. Puvati. Me arazir kurar kabagh amir gumazir igharazibar ziaba fe.

2

God gumamazibar araziba tuisizir arazim, a guizbangira ghua bar dera

¹ Kamaghin amizi, ia igharaz darazi akaba me gasir gumaziba, ki vaghvagh kamaghin ia mikimasa, ni kamaghin nighnighan marki suam, ki uabi osimtiziba nan puvati. Ia orakigh, ni akam igharazitav gasi, egha ni uabi arazir me amiba ni uaghan dagh ami, kar ni akam uaghan uabi gasi. ² E fo, God, gumazir arazir kurar kabagh amiba, men araziba tuisigha ivezir kuram me ganidi, arazir God amir kam a bar guizbangira ghua bar dera. ³ Ia arazir kabagh amir gumaziba akam me gasi, egha ia uari arazir kaba uaghan me ko dagh ami. Ni ghaze, God ti akam ni gasan kogham? Bar puvati! ⁴ Manmaghin amizi God arazir aghuibar ni gamua, egha dughiar ruarimin ni mizua ikia, egha nin arazir kuram bagha ivezir kuram zuamira ni ganingizir puvati. Godin arazir aghuarir kam, ni ti an

garima a ti pura bizim? God ni uan navim giraghasa a ifongegha, arazir aghuimin ni gami. Ni foz, o?

⁵ Ni uan navimin suiragha gavgavigha egha uan navim gighasa nighnizir pu. Egha arazir kam ni uabi ivezir ekiar kuram bar uabi garisi. ⁶ God gumamaziba amizir araziba bagh ivezim vaghvagh me daningam. ⁷ Gumamazir maba arazir aghuiba bagha gavgavigha dar gin ghuava, egha God ko dabirabir aghuim, ko ziar ekiam, ko ikirimirir ikuvighan koghamim, da iniasa tuavim buri. God ikirimirir zurazurara itim gumamazir kabar aningam. ⁸ Ezi gumamazir maba uarira uari ginighnigha, egha guizin akam akirim ragh a gasaragha egha arazir kurabar gin zui. Eghti God uan aningagharim isi gumamazir kabagh ingeghiva ivezir bar kuram me daningam. ⁹ Osimtizir ekiam ko mizazir kuram gumamazir arazir kurabagh amiba batogham. Judaba faraghtima Kantrin Igharazibar Gumaziba gin. ¹⁰ Eghti God dabirabir aghuim ko ziar ekiam ko navir amirizim isi gumamazir arazir aghuibagh amibar aningam. Judaba faraghti Kantrin Igharazibar Gumaziba gin. ¹¹ God ikizitam uabin toroghan kogham, egh a bar gumamaziba bar men araziba deravira da tuisigham

¹² Kantrin Igharazibar Gumaziba, me Moses Osirizir Araziba men puvati. Egha arazir kuram gamigha, Moses Osirizir Arazibar saghon ikia me ovenge. Ezi Judaba Moses Osirizir Araziba ikia dagh fo. Egha arazir kuram gamizi, God men gara Moses Osirizir Arazibar aven itir akamin gin ghua men araziba tuisisi. ¹³ E fo, gumazitam Moses Osirizir Araziba pura da baragha, a Godin damazimin derazir pu. Puvati. Gumazir Moses Osirizir Arazibar gin zuibara, God

1:32: Sng 50:18, Hos 7:3, Ro 2:2, 6:21 **2:1:** Mt 7:1, Lu 6:37, Jo 8:7-9, Ro 1:20 **2:4:** Ais 30:18, Ro 3:25, Ef 1:7, 2:9, 2 Pi 3:9, 3:15 **2:6:** Sng 62:12, Snd 24:12, Mt 16:27, Jo 5:29, 1 Ko 3:8, 2 Ko 5:10, MAA 22:12
2:8: Ro 1:18, 2 Te 1:8 **2:9:** Amo 3:2, Lu 12:47-48, Ro 1:16, 1 Pi 4:17 **2:11:** Lo 10:17, 2 Sto 19:7, Jop 34:19, Ap 10:34, Ga 2:6, Ef 6:9, Kl 3:25, 1 Pi 1:17 **2:13:** Mt 7:21, Je 1:22-25, 1 Jo 3:7

me miġia ghaze, me an damazim in dera. ¹⁴ Kantrin Igharazibar Gumaziba, me Moses Osirizir Araziba puvati. Egha men marazi uan niġhnizimra arazir aghuibar ġin zui, ezi arazir kaba Moses Osirizir Araziba mirara zui. Me Moses Osirizir Araziba puvati, egha dar aven itir arazir aghuibar ġin zui. Arazir kam kamagh in en aka, arazir aghuiba men niġhnizim in iti me fo, me manmagh in damuam. ¹⁵ Me amir arazir kam in e fo, God Moses Osirizir Arazibar akam men navir averiabar an osirizima an azenim giri. dughiar maba men niġhnizimra akam me gasi; egha dughiar maba men niġhnizim ghaze, ia deraviram ami. Kamagh in amizi, niġhnizir men navir averiabar aven itir kam uaghan kamagh in en aka, Moses Osirizir Araziba guizbangira men navir averiabar aven iti. ¹⁶ Kamagh in, akar aghuir ki kurim kamagh in miġei, God gumamaziziba bar men navir averiabar itir niġhnizir mogomeba tuisighamin dughiam, gumamazizir kabar niġhnizibara arazir kurar me amiziba bagh men araziba tuisigham. God gumamazizibar araziba bagh me tuisighamin ingarim isava, Krai Iesus in dafarim gati.

Judaba ghaze, Moses Osirizir Araziba men akurvasi

¹⁷ Ezi datirigh in ia manmagh in ami? Ia ghaze, erara e Judaba; e Moses Osirizir Araziba gis in tu. Egha ia uari fa ghaze, e God in adarasi, erara God uab in toro. ¹⁸ Kamagh in ia God ifongezir araziba dagh fo. Moses Osirizir Araziba ian sure gami, ezi ia fo, arazir manaba dera, o da ikufi. ¹⁹⁻²⁰ Ia kamagh in niġhnisi, Moses Osirizir Araziba fofozim in mingarir aghuim ko guiz in akaba bar e ganing i. Kamagh in ia ghaze, e gumazir damazir okaviziba tuavim men akakasi.

Egha mitatem in itir gumamaziziba, angazangarim men akakasi. Egha gumamazizir onganiba fofozim me ganiga, egha borir doziba men sure gami. ²¹ Guizbangira, ia marazir sure gami. Egha manmagh sua ia uari sure damuan aghua? Ia kamagh in akam akuri, biziba okiman marki. Egha iarara biziba okei. ²² Ia ghaze, poroghamiba uari isi arazir kurabar amuan marki. Egha ia uaghan kamagh in ami. Ia ghaze, e god in ifavarir marvir guaba, bar dar aghua. Egha manmagh sua dar dipenibar ghua, marvir guaba okei. ²³ Ia uarira uan ziaba fa ghaze, "E Moses Osirizir Araziba iti." Egha ia dar ġin mangan aghua. Egha arazir kam in ia God in ziam gasighasisi. ²⁴ Ia fo, God in Akinafarim bizir kam in miġirigiam iti, "Ia Judaba, ian arazir kuraba bang in, Kantrin Igharazibar Gumaziba God in ziam gasighasisi."

Guiz in mikarzir mogomer dighorim in arazim

²⁵ Ia guizbangira Moses Osirizir Arazibar ġin mangiti, ian arazir mikarzir mogomem aghorim a dera. Egh ia Moses Osirizir Arazibar ġin mangan koghti, ian mikarzir mogomem aghorir arazim pura bizim in oto. ²⁶ Eghti Kantrin Igharazim in Gumazitam, a me mikarzim atuzir puvatizir gumazim, a Moses Osirizir Araziba bar dar ġin mangiti, God an ganigh mikim suam, a mati gumazir me mikarzim atuzim. ²⁷ Ia Judaba guizbangira Moses Osirizir Arazibar akinafarim iti, ezi me ian mikarziba aghore. Ezi ia deravira Moses Osirizir Arazibar ġin zuir puvati. Ezi Kantrin Igharazibar Gumaziba, Moses Osirizir Araziba deravira dar ġin zui, ezi me men mikarzir mogomeba aghorezir puvati. Bar guizbangira, ia Judaba, Moses Osirizir Araziba ġin mangan koghti, Kantrin Igharazibar Gumaziba ian araziba tuisigh egh

2:14: Ap 10:35 **2:17:** Ais 45:25, Jo 8:33, 2 Ko 11:22, Je 2:19 **2:19-20:** Mt 15:14, 23:16-19, Lu 18:9, Jo 9:34, 9:40, Ro 6:17, 2 Ti 1:13, 3:5, 3:15 **2:21:** Sng 50:16-21, Mt 23:3-4 **2:24:** Ais 52:5, Ese 36:20-23
2:25: Jer 4:4, 9:25, Ga 5:3 **2:26:** Ga 5:6 **2:28:** Jo 7:24, 8:39, Ro 9:6-7

mikim suam, ian araziba ikufi. ²⁸ Akar kamın mingarim kamakin: mikarzir mogomer dighorimın arazim gumazitam damuti, a guizin Judan gumazimın otoghan kogham. Mikarzir mogomem aghorir arazim a nivafizimın bizim puvati. ²⁹ Puvati. Guizin Judan gumazim a kamakin: an nighnizim ko navir averiamın aven Judan gumazimın iti. Guizin mikarzir dighorim, a uaghan gumazimın nighnizim ko navir averiamın aven ikegh otivam. Guizin mikarzir dighorim, a Moses Osirizir Arazibar gın zuir tuavimın otivir puvati. Kar bizir Godın Duamın tuavimın otivim. Gumazir kamaghın amim, gumazimın damazimın ziar aghuim isir puvati. Egha Godın damazimın a ziar aghuim isi.

3

God deravira uan akamın gın zui

¹ E fo, mikarzir mogomemın dighorim a pura nivafizimın bizim puvati. Kamaghın Judaba ti manmaghın Kantrin Igharazibar Gumazibagh afira? Ezi bizir aghuir manaba mikarzir dighorimın arazimın otifi? ² E! God bizir bar aghuir aviriba Judabagh aningi. Bar bizir ekiam, God uan akam isa Judabagh aniga ghaze, ia deravira an ganam. ³ Bar guizbangira, Judan marazi akar kam deravira an gın zuir puvati. Eghti God manmaghın damuam? Me nighnizir gavgavim Godın ikian koghti, bizir kam God damighti, a uan akamın gın mangan kogham, o? ⁴ Bar puvati! Gumaziba bar ifari, ezi God uabira zurara guizbangira miği. Godın Akınafarimın osizirim kamaghın miği,

“God, ni miğiema, gumazamiziba fo, ni guizbangira miği.

Egh me nın araziba tuisighiva me fogh suam, ni arazir kuratam itir puvati.”

⁵ Ezi manmaghın ami? E kamaghın mikim suam, en arazir kuraba ti Godın arazir aghuiba azenim garisi? O, e kamaghın mikim suam, God en arazir kuraba ikarvaha ivezir kuraba e ganiga, kamaghın a ti arazir kuram gami? (Migirigiar kaba, nguazimın itir gumazibar migirigiabar mın zui.) ⁶ Bar puvati! God deraghan koghiva, manmaghın gumazamiziba bar men araziba tuisigham? Bar puvati, an araziba dera, kamaghın a gumazamizibar arazir kuraba ikarvasi. ⁷ Gumazitam kamaghın mikim suam, “Nan akar ifavarim, Godın guizin akam gamizi, an azenim giri, egha an ziam gamima an ekefe. Egh manmagh su, God na mikim suam, ki gumazir arazir kuram gamim, egh nan arazir kuram ikaragham?” ⁸ Migirigiar onganir igharazir mamra kara: “Aria, e arazir kuram damutima arazir aghuim otivam.” Gumazir maba akam na gasa ghaze, ki kamaghın bizibav gei! Kamaghın God me gasighasighti, bar deragham.

Gumazitam Godın damazimın derazi puvati

⁹ Ezi manmaghın ami? E Judaba ti Kantrin Igharazibar Gumaziba Godın damazimın me gafira? Bar puvati! Ki mikemegha gifa, Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba sara, arazir kurabar gavgavim bar e avarazi e an apengan iti. ¹⁰ Godın Akınafarim bizir kam kamaghın a miği,

“Gumazitam Godın damazimın derazi puvati. Bar puvati.

¹¹ Gumazitam fofozir aghuim itir puvati.

Gumazitam God buri puvati.

¹² Gumaziba bar tuavir aghuim ataki.

- Gumaziba bar pazav ami.
Men tav arazir aghuim gamir puvati. Bar puvati.
- ¹³ Men akar toriba mati gumazir moziba akaba akari; kamaghin me migeima ovevem otifi.
Me akar ifavarir bar aviribagh ami.
- Egha men akar toriba gumazibagh asighasizir migirigiaba bar izifa, mati kuruzir kurabar imezim.
- ¹⁴ Dughiaba zurara me akav ghuriba gumazibagh arigha, migirigiar gumazibagh asighasisibagh amua osimtiziba me garisi.
- ¹⁵ Me zurara atamra ghua gumazibav sozi, me ariaghiri.
- ¹⁶ Me aruava bizir gumazamizibar dabirabim gasighasizibagh amua, egha mizaziba ko osimtiziba me garisi.
- ¹⁷ Me navir amirizimin tuavim gifozir puvatigha igharaz darasi ko deragha apiaghiri puvati.
- ¹⁸ Me tong bar Godin atiatir puvati.”

¹⁹ E fo, God kamaghin ifonge, an kotin dughiamin Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba sara, me Godin arazir gumazamiziba tuisizim riagh egh migirigiatam damighan kogham. Kamaghin God, Moses Osirizir Araziba isa, Judabagh aningi. Eghti me dar gin mangi dar apengan ikiam. ²⁰ E fo, tav Moses Osirizir Arazibar gin mangiti, God kamaghin mikiman kogham, ni nan damazimin dera. Puvati. Gumazir Moses Osirizir Arazibar gin mangasava amim, a uan arazir kuramin gara fo, kar arazir kuram.

Gumazir nighnizir gavgavim Kraisin itim, God ghaze, a nan damazimin dera

3:14: Sng 10:7 **3:18:** Sng 36:1 **3:19:** Jo 10:34, Ro 1:20, 2:2, 3:9, 3:23 **3:20:** Sng 143:2, Ap 13:39, Ro 7:7, Ga 2:16, Ef 2:8-9, Ta 3:5 **3:21:** Ap 10:43, 15:11, 26:22, Hi 11:4, 1 Pi 1:10 **3:22:** Ro 1:17, 10:12, Ga 2:16, 3:28, Kl 3:11 **3:23:** Ro 3:9, 5:2, 11:32, Ga 3:22 **3:24:** Ro 5:1, Ef 1:7, 2:8, Kl 1:14, 1 Ti 2:6, 1 Pi 1:18-19 **3:25:** Ap 13:38-39, 17:30, Ef 1:7, Kl 1:20, Hi 9:15 **3:27:** Ro 2:17, 2:23, 1 Ko 1:29-31, Ef 2:9 **3:28:** Ap 13:38-39, Ro 3:20-22, 8:3, Ga 2:16

²¹ Ezima tuavir e Godin damazimin derazim, a datirighin azenim giri. A Moses Osirizir Arazibar gin zuir tuavimin otozir puvati. A tuavir igharazimin oto. Mosesin Osiziriba, ko Godin akam inigha izir gumazibar Akinafariba bizir kamin gun migei.

²² Bizir kam kamakin, gumazamiziba bar nighnizir gavgavim Kraisin Iesusin ikiti, God suam ia nan damazimin dera. Tuavir igharazitam ua itir puvati. ²³ Gumazamiziba bar moghira arazir kuram gami, egha kamaghin Godin angazangarimin saghon ikia egha an aven mangan ibura.

²⁴ Ezi God en apangkuvigha egha Kraisin amizir ingangarimin a uam e givezegha ghaze, ia nan damazimin dera. E uan ingangaritam in Godin damazimin derazir puvati. Puvati. God Kraisin Iesusin ingarim bangin, a bizir aghuir kam isava pura e ganingi. ²⁵ God kamaghin ifonge, Kraisin aremeghiva, egh tuavir kamin a gumazamizibar amuti, men arazir kuraba a da gin amadagham. Bizir kam bagha, God Kraisin amisefe. Eghti tina nighnizir gavgavim Iesusin ikiti, God suam, ni nan damazimin dera. Kraisin ovevem in tuavimin, God uabi en akagha ghaze, a uabi bar dera. Fomira God gumazamizibar asughav ikia, egha zuamira men arazir kurabar ivezir kuram da ikarazir puvati. ²⁶ Egha datirighin dughiar kam God uabi en akagha ghaze, a uabi bar dera. A uan arazir aghuim kamaghin en aka, eghti gumazamiziba nighnizir gavgavim Iesusin ikiti, a suam, ia nan damazimin dera.

²⁷ Eghti e tizim bagh uarira uan ziba fam? Biziba bar pu. E kamaghin mikiman kogham, e Moses Osirizir Arazibar gin zuima kamaghin God e migia ghaze, e dera. Bar puvati. Gumazamiziba nighnizir gavgavim Iesusin ikiti, God suam, ia nan

damazimîn dera. ²⁸ E fo, Moses Osirizir Arazibar gîn zuir tuavir kam gumazitam gamizi, a Godîn damazimîn derazir puvati. Nighnizir gavgavim itir gumazamiziba, merara Godîn damazimîn dera. ²⁹⁻³⁰ Ezi manmaghîn ami, God a ti Judabar Godra? O, a ti Kantrin Igharazibar Gumaziba sara, men God? Are. A Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba bar moghîra men God. Godîn vamîra iti. Egha a gumazir uan mîkarzir mogomebar aghoreziba, men nighnizir gavgavimîn garava, egha uaghan a gumazir uan mîkarzir mogomebar aghorezir puvatiziba, men nighnizir gavgavimîn gari. Egha a ghaze, ia nan damazimîn dera. ³¹ Ezi manmakîn? E kamaghîn mikim suam, nighnizir gavgavim bar bizir ekiam, egh e ti suam, Moses Osirizir Araziba pura bizim? Bar puvati. E kamaghîn mikim suam, Moses Osirizir Araziba da gavgavigha ingangarim iti.

4

God Abraham dibora ghaze, a nan damazimîn dera

¹ Kamaghîn, e Abraham gînighnigham an en mîn nguazir kamîn gumazir mam, egha en ovavim. Bizir tizim guizîn a bato? ² Pura nighnigh: Abraham arazir aghuibar amuti, God suam ni nan damazimîn dera, eghti bizir kam bagh Abraham uan ziam fam. Ezi bizir kam guizîn bizim puvati. Abraham tuavir kamîn Godîn damazimîn gumazir aghuim otozir puvati. Egh bizir kam bagh Abraham uan ziam fan kogham. ³ Godîn Akînafarim ghaze, “Abraham nighnizir gavgavim Godîn itima, ezi God an nighnizir gavgavim bagha a dibora ghaze, ni nan damazimîn dera.”

⁴ Gumazim ingangarim gamima, me ivezim a ganidi. Ivezir kam, a bizir aghuir me pura a ganidir

puvatizim. Puvati. Kar an ingangarimîn ivezimra. ⁵ Eghti gumazitam Godîn damazimîn gumazir aghuimîn mîn otivsi, a manmaghîn damuam? An arazir aghuim bagh pamten ingaran marki. Puvati. A nighnizir gavgavim Godîn iki suam, God arazir kurabagh amizir gumazim dipon suam, ni nan damazimîn dera. God gumazir kamîn nighnizir gavgavimîn garava a medagha ghaze, ni nan damazimîn dera. ⁶ Devit uaghan akar otevir kam gamua ghaze, gumazir arazir aghuibagh amir puvatizim, God ghaze, a nan damazimîn dera. Gumazir kam bar akongegh. Devit kamaghîn mîgei,

⁷ “Gumazir arazir kurabagh amim,
God an arazir kuraba gîn
amadagha egha da avara,
eghti gumazir kam bar
akuegham.

⁸ Gumazir arazir kuram gamim,
God an arazir kuram mengvîra
ikian kogham,
eghti gumazir kam bar
akuegham.”

⁹ Bar akongezir arazir kam, tein bizim? A gumazir uan mîkarzir mogomebar aghorezibar bizimra? O, gumazir mîkarzir mogomebar aghorezir puvatiziba uaghan, men bizim? Ia deravira nighnigh. E kamaghîn mîgei, “Abraham nighnizir gavgavim Godîn itima, ezi God an nighnizir gavgavim bagha a dibora ghaze, ni nan damazimîn dera.”

¹⁰ Ia nighnigh, dughiar manamra God ghaze, ni nan damazimîn dera? Dughiar a tighar uan mîkarzir mogomem aghoramim, an a mikemezi, o? Dughiar a uan mîkarzir mogomem atugha givazimîn gîn, an a mikeme? Guizbangîra, Abraham tighar uan mîkarzir mogomem aghoramîn dughiamîn God ghaze, ni nan damazimîn dera! ¹¹ Ezi gîn, me an mîkarzir mogomem

atu. God mikarzir mogomemın dighorimın arazim a ganıngi, eghti me Abrahamın duar kurimın gan fogh suam, dughiar a tıghar mikarzir mogomem aghoramim a nıghnızir gavgavim Godın iti. Ezi bizir kam bagha God ghaze, ni nan damazimın dera. Ezi kamaghın amizi, Abraham gumamazir nıghnızir gavgavim Godın itibar ovavimın mın oto. Gumazir kaba, me gumazir mikarzir mogomem aghorezir puvatıziba. Egha nıghnızir gavgavim Godın itima God ghaze, ia nan damazimın dera. ¹² Egha Abraham uaghan mikarzir mogomeba aghorezir marazir ovavim, me pura mikarzir mogomeba aghorezir pu. Puvati. Me mikarzir mogomeba aghoregha, me uaghan en ovavim Abrahamın arazibar gın ghua, nguazir kamın ikia nıghnızir gavgavim Godın iti, mati Abraham, dughiar a tıghar mikarzir mogomem aghoramimın, a nıghnızir gavgavim Godın iti.

God Abraham ko dikirizir akam

¹³ Fomira God akar dikirizim Abraham ko an gın zuir ovaviba me ganıga ghaze, a nguazir kam me danıngam. Abraham, Moses Osirizir Arazibar gın zuir puvatıgha, ezi God a ko akar dikirizim gami. Puvati, Abraham nıghnızir gavgavim Godın itima, kamaghın God ghaze, ni nan damazimın dera. Egha God Abrahamın nıghnızir gavgavimın ganıgha, kamaghın a ko akar dikirizim gami. ¹⁴ Eghti gumazitam Moses Osirizir Arazibar gın mangıva a Godın akar dikirizimın biziba da initi, kamaghın gumazimın nıghnızir gavgavim a pura bizimın otozi, ezi Godın akar dikirizim gavgaviba puvatıghai. ¹⁵ E kamaghın fo, Moses Osirizir Araziba itima gumaziba dar gın zuir puvatızima bizir kam God gamima a men anıngazi.

Moses Osirizir Araziba puvatıghtima, eghti e kamaghın mikıman kogham, gumaziba Moses Osirizir Arazibar akaba batosi.

¹⁶ God kamaghın ifonge, a Abrahamın gın zuir ovavibar apangkuvıghıva akar dikirizim me danıngam. Kamaghın amizi, God Abrahamın nıghnızir gavgavimın ganıghava, a gısın akar dikirizim Abraham koma a gami. Gumamazir Moses Osirizir Arazibar gın zuibara, bizir kaba inian kogham. Puvati. Tina Abrahamın mın nıghnızir gavgavim ikıva me uaghan bizir kaba iniam. Kamaghın, Abraham, a bar en afeziam. ¹⁷ Kamaghın Godın Akınafarim kamaghın mıgei, “Ki ni damıghti ni kantrin avıribar afeziamın otogham.” Akar dikirizir kam, God uabi a gamizi an an damazimın gavgafi. Godın kamra, Abraham nıghnızir gavgavim an iti. Egha Godın kam, a gumazir ovengezibagh amima me ua dikafi, egha a pura mıgeima bizir faragha itir puvatıziba, da otifi.*

¹⁸ Abraham fozir puvati, God manmaghın uan akar dikirizim damıghti an otivam. Egha a guızbangıra nıghnızir gavgavim Godın ikia, bizir aghuir a fogha iniamıba bagha mızuai iti. Egha kamaghın a “Kantrin avıribar afeziamın oto.” Godın Akınafarim mikemezi moghın, “Nın ovavir borıba bar avırasemegham.” ¹⁹ Abraham fo, an mikarzim bar ghurıgha mati aremezir gumazim. Egha a 100 plan azenibar roghıra ghu. Egha a fo, an amuim Sara borıtam batan kogham, a navim ronge. ²⁰⁻²¹ Egha Abraham uan nıghnızir gavgavim anetaghizir puvati. Egha a Godın akar dikirizim gınıghnıgha navir pumuningın itir puvati. Egha an nıghnızir gavgavim a gamima a bar gavgavıgha Godın ziam fe. A

4:12: Mt 3:9 **4:13:** Stt 17:4-6, 22:17-18, Ga 3:29
 Ko 3:7-9, Ga 3:10, 3:19 **4:16:** Ro 3:24, Ga 3:7, 3:22 **4:14:** Ga 3:18 **4:15:** Ro 3:20, 5:13, 5:20, 7:8, 2
 Pi 2:10 **4:17:** (4:17) Grıghın akam, vezın kam deragha bıgha mikemezir puvati. Marazi nıghnıgha
 ghaze, vezın kam kamaghın mıgei, “Abraham, Godın damazimın en ovavir afeziam.” **4:18:** Stt 15:5,
 Hi 11:1 **4:19:** Stt 17:17, 18:11, Hi 11:11-12

bar fo, God uan akar dikirizimín gin mangi bizir kam damuamin gavgavim iti. ²² Kamaghin God Abrahamín nighnizir gavgavim a ginighnigha a dibora ghaze, a nan damazimín dera.

²³ Akar kam Godín Akinafarimín iti, "God a dibora ghaze, a nan damazimín dera." Kar an Abrahamra mişgeir puvati. ²⁴ Kar uaghan en migirigiam. E uaghan nighnizir gavgavim Godín iti. God Iesus en Ekiam gamizi a ua mozimín dikafi, ezi e nighnizir gavgavim an iti. Kamaghin God uaghan e dipon suam, ia nan damazimín dera. ²⁵ En arazir kuraba bagha, God Iesus isa gumazir kurabar dafarim gatizi me a misoghezi, an areme. E an damazimín deraghase, an e bagha Iesus gamizi a ua mozimín dikafi.

E Krajs ko aremegha uaghan a ko angamra iti

5

(Sapta 5-8)

E datirighin Godin damazimin dera

¹ Ezi e nighnizir gavgavim Godin itima, tuavir kamín God ghaze, e an damazimín dera. Kamaghin amizi en Ekiam Krajs Iesus an e gamizi, e navir vamira God ko iti. ² E Krajs nighnizir gavgavim an itima, tuavir kamín an e inigha God bagha ghuzima, e datirighin Godin apangkuvimín aven iti. E fo, e Godin ziar ekiam ko dabirabir aghuim a ko a iniasa, egha bizir kam mizuai iti, kamaghin e bar akonge. ³ Egha e bizir kabanaghra bagha bar akongezir puvati. E fo, e osimtizibar aven itima, eghti osimtiziba e damuti, e tugh gavgavighamin arazim gifogham. Kamaghin e bar akonge. ⁴ E tugh gavgavighti, kamaghin God

migirigiar aghuim e damuam. Eghti an migirigiar kam e damuti, e bizir aghuir gin izamiba bagh mizuam iki suam, e da iniam. ⁵ God uan Duamin, an arazir gumazamizibagh ifongezim e gingezi, a bar en navibagh izifa. Kamaghin amizi e Godin bizir aghuiba bagha mizuua, egha bar fo, e pura mizuua puvati, da guizbangira otivam.

⁶ E uarira uarir akurvaghan iburazir dughiamín, Krajs e gumazamizir kuraba bagha areme. An ovevem, God inabazir dughiamín oto. ⁷ Guizbangira, gumazir aghuimín akurvaghsi aremeghamin bizim bar osemi. Ezi ti dughiar vabara, tarazi ti, gumazir aghuitam bagh aremegham. ⁸ Ezi e arazir kurabagh amuvaira itir dughiamín Krajs, en akurvaghase areme. Arazir kamín, God bar e gifongezir arazim en aka. ⁹ Bizir bar ekiam, Krajs e bagh aremezi, tuavir kamín God en gara ghaze, ia nan damazimín dera. Kamaghin e fo, gin Godin kotiamín dughiamín an aningagharim otoghti, a dughiar kam guizin uaghan en akurvagham. ¹⁰ E faragha Godin apaniba, ezi an Otarimín ovevemín an e gamizi e an namakaba. Datirighin e an namakaba, ezi Iesus angamra ikiava, kamaghin bar guizbangira a en akurvagham. ¹¹ Uaghan bizir mam kamakin, en Ekiam Krajs Iesus e gamizi e guizin Godin namakabara, kamaghin e bar akonge.

Adamín aven, ovevem otozi, ezi Krajsin aven, ikirimirir zurara itim oto

¹² Kamaghin amizi, gumazir vamira arazir kuram gamizi, ezi tuavir kamín arazir kuraba nguazir kamín oto. Ezi nguazir kamín gumazamiziba arazir kurabagh

4:22: Stt 15:6 **4:24:** Ap 2:24, 13:30, Ro 15:4, 1 Pi 1:21 **4:25:** Ais 53:4-5, 1 Ko 15:17, 2 Ko 5:21, Ga 1:4, 1 Pi 1:21 **5:1:** Jo 16:33, Ro 3:24, 3:28-30, 4:24, Ef 2:14, Kl 1:20 **5:2:** 1 Ko 15:1, Ef 2:18, 3:12, Hi 3:6, 10:19 **5:3:** Ap 5:41, 2 Ko 12:10, Fl 2:17, Je 1:2-3, 1 Pi 1:5-7, 3:14 **5:5:** Sng 22:5, 25:20, 2 Ko 1:22, Ga 4:6, Ef 1:13-14, Hi 6:18-19 **5:6:** Ro 4:25, 5:8-10 **5:8:** Jo 3:16, 15:13, 1 Pi 3:18, 1 Jo 3:16, 4:10 **5:9:** Ro 1:18, 2:5, 2:8, 3:25, 1 Te 1:10, Hi 9:14, 1 Jo 1:7 **5:10:** Jo 14:19, Ro 8:7-8, 2 Ko 4:10-11, 5:18-19, Kl 1:20-21 **5:12:** Stt 2:17, 3:6, 3:19, Ro 6:23, 1 Ko 15:21 **5:13:** Ro 4:15, 1 Jo 3:4

amima, ovevem oto. Ezi gumamaziziba bar arazir kurabagh amima, kamaghin ovevem bar me bato. ¹³ E fo, fomira dughiar Moses Osirizir Arazibar tighar otivam, dughiar kamın arazir kuraba nguazir kamın iti. Ezi Moses Osirizir Araziba itir puvatizi, God gumazibar arazir kurar kaba medir puvati. ¹⁴ Ezi Adamın dughiamin ikegha ghua Mosesın dughiamin, ovevem gumamaziziba gativagha me avara. Gumazir maba Adamın mın arazir kuratam gamizir puvati, men arazir kuraba ighara. Ezi ovevem uaghan me avara. Ezi Adam mati Gumazir Izamimın nedazim.

¹⁵ Ezi Godın apangkuvir a pura aningizim, an Adam amizir arazir kuramın mın amir puvati. Guizbangira, gumazir vamira Adam arazir kuram gamima, ezi tuavir kamın gumazir aviriba ariaghire. Ezi gumazir vamira Krai Iesus an apangkuvimın, God e gamizi, e an damazimın dera. Ezi Godın apangkuvimın gavgavim bar ovevemın gavgavim gafira. Bizir kam, a gumamazizir aviriba pura me ganingizi, a me gizifa! ¹⁶ Egha uaghan God puram e ganingizir bizim ko, gumazir vamiran arazir kuramın otozir bizim, aning uaghara zuir puvati. Aning arazir vamira e gamir puvati. Bar puvati. Gumazir kam arazir kurar vamira amizi, God gumamaziziba me tuisigha ghaze, ia bar ikuvigham. Egha God puram e ganingizir bizim kamakin, gumamaziziba arazir kurar aviribagh amima, God men apankuva gari, mati me arazir kuratam gamizir puvati. ¹⁷ Guizbangira, gumazir vamira Godın akam batoghezi, ezi an arazir kuramın ovevem gumamaziziba bar me gatifa. Ezi God uan apangkuvim gumamaziziba avarazi a me gizifa, egha ghaze, ia nan damazimın dera. Kar a pura aningizir bizim. Egh gumazir vamira Krai Iesusın ingargarimın, tina God

pura anidir bizim iniva, a Krai ko ikiva bizibagh ativagh dar ganam. Egh me kamagh ikiva me bizibagh ativaghamin gavgavim, ovevemın gavgavim gafiragham.

¹⁸ Ezi kamaghin, e deravira akar kam ginighnigham. Gumazir mam arazir kurar vamiram amizi, kamaghin God ghaze, gumamaziziba bar moghira bar ikufi. Kamaghira, Gumazir Igharazir Vamira arazir aghuir Godın damazimın derazim gami. Kamaghin God gumamaziziba bar men gari, mati me arazir kuratam gamizir puvati. Egh God me zurara itir ikirimirir aghuarim me daningam. ¹⁹ Gumazir vamira Godın akam baraghizir puvati, ezi an arazir kam gumamazizir aviribagh amizi, me arazir kurabagh amir gumazibagh ava. Kamaghira Gumazir Vamira Godın akam baraghizi, ezi an arazir kam gumamazizir aviribagh amizi, me Godın damazimın dera.

²⁰ God kamaghin nighnigha, egha Moses Osirizir Araziba aningi, eghti gumamaziziba arazir kurabar amuamin tuavibagh fogh dar amuti, arazir kurar avirim otivighram. Kamaghin gumamaziziba puv arazir kurabagh ami, ezi Godın apangkuvim bar ekevegha, bar dar pin iti. ²¹ Arazir kuram faragha gumamazizibagh amima me ariaghiri, kamaghin ovevemın tuavimın arazir kuram men atrivimın mın iti. Kamaghira Godın apangkuvim datirighin gumamazizibagh amima, me an damazimın dera. Kamaghin apangkuvim en atrivimın mın iti. Eghti gin izamin dughiam, en Ekiam Krai Iesusın ingarimın, God zurara itir ikirimirir aghuarim e daningam.

6

E Krai ko ovenge

¹ Kamaghin amizi, e manmaghin mikimam? E ti arazir kuraba dar

5:14: 1 Ko 15:21-22, 15:45 **5:18:** 1 Ko 15:22 **5:19:** Ais 53:11 **5:20:** Jo 15:22, Ro 3:20, 4:15, 7:8, Ga 3:19, 3:23, 1 Ti 1:14 **5:21:** Ro 6:23 **6:1:** Ro 3:5-8, 6:15 **6:2:** Ro 7:4, Ga 6:14, Kl 3:3, 1 Pi 2:24, 4:1

amuvira ikiam, eghti Godin apangkuvim ekevegh mangvira ikiam? ² Bar puvatigham! E aremezir gumazibar min ikiava, egha arazir kurar e amiba ategha gifa. Egh e manmagh su, uam arazir kurabar tuavimin gin mangvira ikiam? ³ Ia ti kamaghin fo, e bar Kraiss Iesusin aven ruegha a ko puke. Arazir kam in e bar an ovevem ko puke. ⁴ E ruegha, egha tuavir kam in Kraissin ovevem in puke, ezi Afeziam Kraiss ko mozimin aven e akaragha e avara. Egha mati an gavgavir ekiam Kraiss gamizi a mozimin ua dikafi, kamaghira, e uaghan ikirimirir igiar aghuimin ikivira ikiam.

E uaghan Kraiss Iesus ko ikirimirir aghuarimin ikiam

⁵ Ezi, e Kraiss ko puegha egha mati an aremezi, moghin areme. Kamaghira, e a ua dikavizi moghin e a ko puegh ua dikavigham. ⁶ E kamaghin fo, en navir ghurimin araziba, da Kraiss ko ter ighuvimin aremegha gifa, ezi en nivafizimin agoroger arazir kurabar gavgavim gifa. Kamaghin, e ua arazir kuramin ingangarir gumazibar ikian kogham. ⁷ Guizbangira, gumazitam aremeghti, arazir kuramin gavgavim uam a gativaghti, an an apengan ikian kogham. ⁸ E ghaze, e Kraiss ko areme, egha e nighnizir gavgavim kamaghin iti, e uaghan a ko ikirimirir aghuir kam in ikiam.

⁹ E kamaghin fo, Kraiss mozimin ua dikavigha gifa. Egha uam aremeghan kogham. Ovevem, a ua gavgavir a misueghti a uam aremeghamim, puvati. ¹⁰ Egha Kraiss dughiar vamiram aremegha ua aremeghan kogham. Egha ovever arazir kam in, an arazir kuramin gavgavim gamizi, eghti a uam a gativsi damuan kogham. Egha datirighin a ikirimirir aghuarimin ikia God baghavira iti.

¹¹ Kamaghira, nighnizir kam ian iki, ia uaghan Kraiss ko aremegha egha arazir kuramin gavgavim uam an apengan itir puvati. Egha ia Kraiss Iesus ko porogha God baghavira ikia ikirimirir aghuimin iti.

¹² Ovever mikarzim en iti, ezi ia arazir kuram ateghtima a ian mikarzibagh ativan marki. Kamaghin arazir kuram ia gekutima ia mikarzim ifongezir arazir kuramin gin mangan kogham. ¹³ Egh ia arazir kuram amamangatighi a ian soroghafariba ko bizitaba ikirarighi ia arazir ikuratam damuan marki. Ia mati, gumazamizir ovegha mozimin ikegha ua dikavigha angamra itiba, kamaghin ia uari isi God daning. Egh God amamangatighi a ian mikarzim bar a gativaghti ia arazir aghuibar amu. ¹⁴ Arazir kuram ua ian mikarzibagh ativan kogham. Ia Moses Osirizir Arazibar apengan itir puvati, ia Godin apangkuvimin apengan iti.

E arazir aghuibar ingangarir gumaziba

¹⁵ Ezi e datirighin Moses Osirizir Araziba ua dar apengan itir puvati, egh e manmaghin damuam? E Godin apangkuvimin apengan iti, egh e arazir kurabar amuvira iki, ti deragham, o? Bar puvati! ¹⁶ Ia ti kamaghin fos, o? Ia uari isi, gumazitam a daningiva, egh an akamin gin mangiva, egh ia an ingangarir gumazibar otivigham. Kamaghira, ia arazir kuramin ingangarir gumazibar ikiti, a ia damighi ia aremegham. Egh ia Godin akam bareghiva egh an gin mangiva, ia an ingangarir gumazibar ikiti, a ia damighi, ia an damazimin deragham. ¹⁷ Guizbangira, ia faragha arazir kuramin ingangarir gumazibar ike, ezi God gin ia isa, uan akamin apengan ia ariki. Me Godin

6:3: 1 Ko 15:29, Ga 3:27 **6:4:** Ro 8:11, Ga 6:15, Ef 4:22-24, Kl 2:12, 3:10 **6:5:** Fl 3:10-11 **6:6:** Ga 5:24, 6:14, Ef 4:22, Kl 2:11, 3:5, 3:9 **6:7:** 1 Pi 4:1 **6:9:** MAA 1:18 **6:10:** Lu 20:38, Hi 9:26-28, 1 Pi 3:18 **6:11:** Ro 6:2, 2 Ko 5:15, Ga 2:19, 1 Pi 2:24 **6:12:** Stt 4:7, Sng 19:13, 119:133 **6:13:** Ro 7:5, 12:1, Ef 2:5, 5:14, Kl 3:5, Je 4:1 **6:14:** Ro 7:4-6, 8:2, Ga 5:18, 1 Jo 3:6 **6:15:** Ro 6:1 **6:16:** Mt 6:24, Jo 8:34, 2 Pi 2:19

guizın akam ian sure gami, ezi ia a inigha guizbangira an gın zui. Bizir kamın, e God mınabi! ¹⁸ Faragha arazir kuraba ia ikiaghariki, ezi God ia fıri. Egha God ia gamizi, ia arazir aghuıbar ingangarir gumazıbar otifi.

¹⁹ Iavzika. Ian navir ghurıbar nıghnızıba otefe, ezi ia foghasa ki bizir kam akar otevir ısın zuımın ia mıgei. Bizir kam guizbangıra, ia faragha uan mıkarzıba bar da anıngızı, da arazir kurabar ingangarir gumazıbar otivızı, ia arazir mızirızıba ko bar ikuvızir arazıbagh ami. Egh datırıghın ia bar uan mıkarzıba bar dar anıngtı, da arazir aghuıbar ingangarir gumazıbar otivıghtı, ia Godın mırrara zuegh ikiam.

²⁰ Faragha ia arazir kurabar ingangarir gumazıbar ikia, ia arazir aghuımın gavgavımın apengan itir puvati. ²¹ Egha ia faragha amir arazıbagh amıma da akurvazir manaba ia gami? Arazir kaba, ia datırıghın dagh nıghnıghava aghumsısi. Arazir kabara gumazıbagh amıma me ariaghıri. ²² Ezi datırıghın God ia fırizı, ia arazir kurabar gavgavımın apengan itir puvati, egha Godın ingangarir gumazıbar otifi. Egh ia iniamın bizir aghuımıra kara, God ia damıghtı, ia Godın mırrara zuegh ikıva, egh zurara itir ikırımırir aghuarım iniam. ²³ Guizbangıra, arazir kuram ivezim ısava uan ingangarir gumazım ganıngı. Ivezir kam an ovevemra. Ezi God bizir aghuarır pura e ganıngızımıra kara, zurara itir ikırımırir aghuarım. Ikırımırir kamnagh, e uan Ekiam Kraıs İesus ko porogha, egha a isi.

7

Datırıghın e navir igiamın arazıbar gın ghua ingangarım gami

¹ Nan adarasi, ia Moses Osırızir Arazıbagh fozi ki ia mıgei. Ia fo,

gumazım angamıra ikıavıra ikia, a Moses Osırızir Arazıbar apengan itı. Egha gumazım aremegha Moses Osırızir Arazıbar uam a dar apengan itir puvati. ² Amızım pam ikiam, eghtı an pam angamıra ikıvıra ikıtıma, eghtı Moses Osırızir Arazıba uaghara anıng ike. Amızımın pam aremeghtı, Moses Osırızir Arazır uaghara anıng ikezım uam amızım ikeghan kogham, eghtı amızım fıriğhrıgham.

³ Gumazım angamıra ikıvıra ikıtı, amızım gumazır ıgharazım ko dakuıghtı, eghtı me amızır kam mıkim suam, a poroghamıba uarı bakeır arazım gamır amızım. Amızır kamın pam aremeghtı, Moses Osırızir Arazım a ikeghan kogham, eghtı a fıriğhrıgham. Kamaghın, a gumazır ıgharazımın ikıtı, me kamaghın mıkıman kogham, a poroghamıba uarı bakeır arazım gamı. Puvati.

⁴ Kamaghıra, nan adarasi, ia Kraısın mıkarzım ko poke, egha bizır kamın ia a koma ovegha, uam Moses Osırızir Arazımın apengan itir puvati. God kamaghın ifonge, e a bagh ingartı dagher aghuıba otıvam. Kamaghın, ia datırıghın gumazır God amızı ua mozımın dıkavızım, ia an adarasi. ⁵ E faragha uan navır ghurımın arazıbar gın ghua, ezi Moses Osırızir Arazıba agoroguer kuram en mıkarzıbagh anıngızıma, e arazır kuram gamı. Ezi arazır kamın ovevem e bato. ⁶ Ezi datırıghın e Kraısın mın ovevge, egha faragha en suıghızır bizıba, e da atakı. Kamaghın amızı, Moses Osırızir Arazıba uam en suırızır puvati, e fıriaghıre. Ezi datırıghın en ingangarır e amıba, da ua Moses Osırızir Arazıbar gın zuır puvati. Datırıghın, Godın Duam e gamıma e tuavır igiamın gın ghua ingangarım gamı.

Arazır kuraba paza e gamı

6:18: Jo 8:32, 1 Ko 7:22, Ga 5:1, 1 Pi 2:16 **6:20:** Jo 8:34 **6:21:** Ro 1:32, 7:5, 8:6, 8:13 **6:23:** Stt 2:17, Ro 2:7, 5:12, 5:15, Je 1:15, 1 Pi 1:4 **7:2:** 1 Ko 7:39 **7:3:** Mt 5:32 **7:4:** Ro 6:2, 6:11, 8:2, Ga 2:19, 5:22, Kl 2:14 **7:5:** Ro 6:13, 6:21, Ga 5:19, Je 1:15 **7:6:** Ro 2:29, 6:4, 8:2, 2 Ko 3:6 **7:7:** Kis 20:17, Lo 5:21, Ap 20:33

⁷ Eghti manmakin? Moses Osirizir Araziba agoroguer kuram en mikarziabagh aningizima, e arazir kuram gami, e manmagh mikimam? Tarazi suam, Moses Osirizir Araziba ti ikufi. Bar puvati. Moses Osirizir Araziba ikian koghtima, ki guizin kamaghin azangam, arazir kuraba, da tizim? Ki dagh foghan kogham. Moses Osirizir Araziba kamagh migei, "Ni munavin biziba bagh navim dikavan marki." A kamaghin mikemeghan koghti, ki foghan kogham, biziba bagha navim dikavir arazim, an arazir kuram. ⁸ Ezi arazir kuram nan navir ghurimin aven ingara egha Moses Osirizir Arazibar aven tuavimin apigha nighnizir kuraba na ganidi. Egha tuavir aviribar nan navim gami a dikavima, ki gumazir igharazibar bizibar gara nan navim da bagha arai. Moses Osirizir Araziba ti puvatizima, arazir kuram gavgaviba puvatighai. ⁹⁻¹⁰ Fomira Moses Osirizir Araziba itir puvatizi, ki angamra iti. Ezi Moses Osirizir Araziba otozi, arazir kuraba dikavigha angamra iti, ezi ki fo, ki Godin damazimin areme. Moses Osirizir Arazibar ingangarimra kara, a ikirimirir aghuarim e ganidi. Ezi ki Moses Osirizir Arazibar tuavimin, ki ikirimirir aghuarim inizir pu. Puvati, da na gamizi, ki areme. ¹¹ Ezi arazir kuram nan aven ingara egha Moses Osirizir Arazibar aven tuavimin apigha na gifari. Egha Moses Osirizir Arazibar tuavimin na misoghezi, ki areme.

¹² E kamaghin fo, Moses Osirizir Araziba, da Godin otivaghire. Moses Osirizir Arazibar aven itir migirigiar gavgaviba, da uaghan Godin otivaghire, egha da Godin damazimin derazir arazibar amuasa e migei, egha da gumazamizibar akurvasi. ¹³ Ezi manmagh ami? Bizir aghuir kam ti na gamizi ki ovenge? Bar puvati. Arazir kuram uabi na gamizi ki ovenge. God kamaghin ifonge,

arazir kuram azenim girightima e bar fogh suam, arazir kuram a bar bizir kuram. Kamaghin God arazir kuramin amamangatizi, arazir kuram bizir aghuir kam in aven otogha na gamizi ki ovenge. Kamaghin Moses Osirizir Arazibar tuavimin, God guizbangira kamaghin en aka, arazir kuram bar kurigha mughasi.

Arazir kuram en mikarziabagh atifa

¹⁴ E fo, Moses Osirizir Araziba, da Godin Nguibamin bizim, ezi ki nguazir kam in gumazim. Ezi arazir kuramin gavgavim nan suira, ezi ki arazir kuramin ingangarir gumazimin oto. ¹⁵ Egha ki amir araziba, ki deragha dar mingaribagh fozir puvati. Arazir ki damuasa bar ifongeziba, ki dagh amir puvati. Egha arazir ki ifongezir puvatiziba, ki zurara dagh ami. ¹⁶ Ezi arazir ki ifongezir puvatiziba, ki dagh ami, ezi nan arazir kam kamaghin ian aka, ki ti kamaghin mikimam, Are, Moses Osirizir Araziba da bar dera. ¹⁷ Kamaghin, ki uabi arazir kurar kabagh amir pu. Puvati. Arazir kurar nan aven itim, dagh ami. ¹⁸ Ki fo, bizir aghuitam nan aven itir puvati. Ki uan navir ghurim migei. Kamaghin amizi, ki arazir aghuibar amuasa ifonge, egha dar amuamin gavgaviba pu. ¹⁹ Arazir aghuir ki damuasa ifongeziba, ki dagh amir pu. Egha arazir kurar ki damuasa ifongezir puvatiziba, ki dagh ami. ²⁰ Egha arazir ki aghuaziba, ki dagh ami, egha kamaghin fo, ki uabi kamaghin amir pu. Puvati. Arazir kurar nan aven itim, dagh ami.

²¹ Kamaghin ki gari, arazir kam guizbangira kamaghin nan ingari: ki arazir aghuibar amuasa ifonge, ezi arazir kuram zurara na ko ikia nan tuavim apiri. ²² Guizbangira, nan navir averiamin aven, Godin otivir Moses Osirizir Arazibar, ki dagh nighnighavira ikia da bagha bar akonge. ²³ Kamaghin, ki

7:8: Ro 4:15, 5:20, 1 Ko 15:56 **7:11:** Stt 3:13, Hi 3:13 **7:12:** Sng 19:8, 119:138, 1 Ti 1:8 **7:13:** Ro 5:20 **7:14:** Sng 51:5, Jo 3:6 **7:15:** Ga 5:17 **7:18:** Stt 6:5, 8:21 **7:22:** Sng 1:2, 2 Ko 4:16, Ef 3:16
7:23: Ro 6:13, 6:19, Ga 5:17, Je 4:1, 1 Pi 2:11

arazir igharazimın garima, a nan mıkazimın aven ingari. Egha Godın miğirigiar nan nighnizimın aven itibav sosi. Arazir igharazir kam, na gamima, ezi Moses Osirizir Arazibar otozir arazir kuram, a nan mıkazimın aven ingara na ikiagharigha na gatifa. ²⁴ Maia! Ki ghaze, ki bar ikufi! Tina nan akuraghtima, ki mıkazir ovengamin kamın firighrigham? ²⁵ Eghti Godra, a en Ekiam Krai Iesusın ingangarimın tuavimın, a nan akuragham! Ezi ki God minabi! Egha ki uabi, uan nighnizimın navir averiamın aven Godın miğirigiabar ingarir gumazimın iti. Egha uan navir ghurimın aven, ki uaghan Moses Osirizir Arazibar otozir arazir kuram, ki an ingangarir gumazimın iti.

8

Krais arazir kuraba gıvagha Godın Duam e ganıngi

¹ Kamaghın e Krai Iesus ko pogheziba, God datirighın uan kotiamın aven uam ivezir kuram e daningsi mikiman kogham. ² Efo, e bar datirighın Krai Iesus ko poroghav itiba, Godın Duamın gavgavim ikirimirir aghuarim e ganıga, egha ovevemın arazim ko arazir kuramın e firaghariki. Eghti arazir kaba ua e gativagh e ikirarighan kogham. ³ En navir ghuriba, gavvaviba puvati. Kamaghın amizi, Moses Osirizir Araziba, en arazir kurabar gın amangamin gavvaviba puvati. Ezi Moses Osirizir Araziba damuan koghamın bizir kam, God uabi a gami. God uan Otarim amadazi, a gumazimın mın otogha, egha arazir kurabagh amir gumazimın mın gari. A en arazir kuraba ağıvasa ize, ezi an ingangarimın tuavimın, God gumazamiziba itir arazir kurabar gavvavim ağıvagha a gasighasiki.

⁴ Ezi e datirighın navir ghurimın arazibar gın zuir puvati, e Godın Duamın arazibar gın zui. God kamaghın ifonge, Moses Osirizir Arazibar aven itir arazir aghuiba en navibar aven deragh otogham. Kamaghın God en arazir kurabar gavvavim a gıvagha a gasighasiki.

⁵ Guizbangıra, navir ghurimın arazibar gın zuir gumazamiziba, me dughiaba bar navir ghurim ifongezir biziba baghavıra nighnisi. Ezi Godın Duamın gın zuir gumazamiziba, me Godın Duam ifongezir biziba baghavıra nighnisi. ⁶ Eghti gumazim navir ghurimın araziba baghvıra nighnighıva, an aremegham. Eghti gumazim Godın Duam baghvıra nighnighıva, a ikirimirir aghuarim koma navir amirizim iniam. ⁷ Ezi gumazitam navir ghurimın araziba baghvıra nighnighıva, gumazir kam Godın aghuaghıva an apanimın ikiam. A Godın otivir Moses Osirizir Arazibar gın zuir puvati; egh guizbangıra dar gın mangan kogham. ⁸ Gumazamizir navir ghurimın arazibar gın zuiba, me God ifongezir arazibar amuan kogham.

⁹ Eghti Godın Duam guizbangıra ian navir averiabar aven ikiti, ia ua navir ghurimın arazibar gın mangan kogham, ia Godın Duam ifongezir arazibar gın mangam. Guizbangıra, gumazitam an navir averiamın aven Kraiın Duam an itir puvati, a Kraiın anam puvati. ¹⁰ Ia arazir kuram gami, egha bizir kamın ia areme. Eghti Krai ian navir averiabar aven ikiti, God ia mikim suam, ia nan damazimın dera, eghti Godın Duam ikirimirir aghuarim ia danıngam. ¹¹ Godın Duam Iesus mozimın a gamizi a ua dikafi, ezi Duar kamra, ian navir averiabar aven iti. Egha gumazir Krai gamizi a dikavizir kam, a ian ovengamin mıkazibar

7:25: Ro 6:13, 6:19, 1 Ko 15:57, Ga 5:17 **8:1:** Ro 8:34, 8:39 **8:2:** Jo 8:36, Ro 7:23-25, 2 Ko 3:6, Ga 2:19 **8:3:** Ap 13:38-39, 15:10, Ro 3:20, 2 Ko 5:21, Fl 2:7, Hi 4:15, 7:18-19 **8:4:** Ga 5:16, 5:25 **8:5:** Jo 3:6, 1 Ko 2:14, Ga 5:22, 5:25 **8:6:** Ro 6:21, 8:13, Ga 6:8 **8:7:** Mt 12:34, Jo 8:43, 12:39, 1 Ko 2:14, Je 4:4 **8:9:** 1 Ko 3:16, 12:3, Ga 4:6, Fl 1:19, 1 Pi 1:11 **8:10:** Ga 2:20, Ef 3:17, 1 Pi 4:6 **8:11:** Ap 2:24, 1 Ko 3:16, 6:14, 2 Ko 4:14, Ef 2:5

amuti, da ua dikavighiva angamra ikiam. God uan Duar ian navir averiabar aven itimın tuavimın, bizir kam damuam.

Godın Duam ia gamizi, ia Godın boribar otifi

¹² Kamaghın amizi, nan adarasi, e ikarvazir ingangarir mam iti. Ikarvazir ingangarir kam, a navir ghurimın bizim puvati, e an gın mangan kogham. ¹³ Ia navir ghurimın arazibar gın mangıva, ia arımıghregham. Egh ia Godın Duamın gavgavimın tuavimın, ia uan mikarzibar arazir kurabav soghti, da aremeghti, ia angamra ikıvira ikiam.

¹⁴ E fo, gumazamizir Godın Duam men faragha zuima me an gın zuiba, eghti gumazamizir kaba bar Godın boriba. ¹⁵ E kamaghın fo, Duar God ia ganıngızim, a ia gamizi, ia pura ingangarir gumazibar otozir puvati, egha ia bizibar atiati. Puvati. Godın Duam ia gamizi, ia an boribar otifi. Egha e Godın Duamın gavgavimın e an dia ghaze, “Aba, En Afeziam!”*

¹⁶ Godın Duam uabi, a en duaba ko porozi, e uarir gun mıgei, e Godın boriba. ¹⁷ E Godın boriba, egh gın bizir aghuir God e danıngasa e bagha inabaziba, e da iniam. Bizir kaba, en avebam Kraıs da inıgha gıfa. E fo, e datırıghın Kraıs ko mızazir a inızbaba e da aterıva, egh gın a ko ziar ekiam ko dabirabir aghuim uaghan a iniam.

E gın Godın Nguıbamın mangıva ziar ekiam ko dabirabir aghuim iniam

¹⁸ Kı fo, ziar ekiam ko dabirabir aghuir kam God gın en akaghti, e a gıfogham. Ezi kı kamaghın nıghnısi, bizir kam a, mızazir e datırıghın ısıba, bar dagh afıragham. ¹⁹ Guızbangıra, God ingarızir bizıba bar, me dughiar God uan borıba azenim darıghamım a bagha mızua,

uan dapanıba fegha tintınıbar gara nıghnıghısi, dughiar manamra bizir kam otıvam? ²⁰ Guızbangıra, God fomıra nguazımın itir bizıba da tıısıgha ghaze, da bar ikufı, da pura bizir kınıba. Da uarı kamaghın otozir pu. Puvati. God uabi dagh amızı da kamaghın otifi. Egha da God damuamın bizir aghuım bagha mızuai. ²¹ Datırıghın, nguazımın itir bizıba da ovevem ko bizıba kuraghrır arazımın apengan ikıa, matı da kalabusın itı. Egha me kamaghın fo, dughiar God mısevezımın, God bizıba kalabusın itir arazır kam a gıvaghti, eghtı bizıba bar Godın borıba ko fıırıghreghıva dabırabır aghuarım ko zıar ekıam inıam.

²² E fo, bizir God ingarızıba bar moghıra, matı amızım borım batasa mızazım ısı moghın, da mızazım ısı. Egha da bar puv tuava ara, ıza datırıghın oto. ²³ Ezi bizir kabarama arair pu. Puvati, e uarı uaghan arai. E Godın Duam inıgha gıfa, a kamakın, a God e danıngamın bizir aghuıbar faragha zıur bizım, an e ganıngı. Egha e tuava ara, dughiar God e damıghtı e an borıbar mıram otıvamımın, e a bagha mızuai. Dughiar kam, God en mikarzıbar amıghtı da fıırıghregh ganganır ıgharazımın otogham. ²⁴ E bizir aghuir e fogha inıamıba bagha mızuai itıma, kamaghın God en akura. Egh e suam, e bizir mam bagh mızuamam, egh fogham, e tıghar a inıam. Egh gumazım tızım bagh bizir a inıgha gıvazım baghıva mızuam ikıam? ²⁵ Ezi e fo, bizir e tıghar inıamıba e guızbangıra da inıam. Egha kamaghın e navıbar suıgha da bagha mızuai.

²⁶ Kamaghıra, Godın Duam e gavgavıba puvatızır darazır akurvası. E fozır pu, e manmagh bizıba bagh God

8:13: Ga 6:8, Ef 4:22, Kl 3:5 **8:14:** Ga 5:18 **8:15:** 1 Ko 2:12, 4:6, 2 Ti 1:7, Hi 2:15 * **8:15:** (8:15) Aramın akam, a İesusın nguıbamın akam, me uan afezıam dıborıa ghaze, “Aba.” Egha İesus uan Afezıam ko mıgıa, a kamaghın a dıborıa ghaze, “Aba.” Nı Mak 14:36ın gan. **8:16:** 2 Ko 1:22, Ef 4:30
8:17: Ap 26:18, Ga 4:5-7, Flı1:29, 2 Ti 2:11-12, MAA 21:7 **8:18:** Ro 5:2, 2 Ko 4:17 **8:19:** Kl 3:4, 2 Pi 3:13, 1 Jo 3:2 **8:20:** Stt 3:17-19 **8:21:** 2 Pi 3:13, 1 Jo 3:2 **8:23:** 2 Ko 5:2-4, Ga 5:5, Ef 1:14, 4:30
8:24: 2 Ko 5:7, Hi 11:1 **8:26:** Sek 12:10, Ef 6:18, Je 4:3

ko mikimam? En migirigiaba otefe. Kamaghin amizi, Godin Duam uabi e bagha God ko migia, tuava ara, an ararem akar e mikiman asazibagh afira. ²⁷ Ezi God gumazamizibar navir averiaba guizbangira dar gari. A uan Duamin nighnizim gifo. Kamaghin, an Duam Godin ifongiamin gin ghua Godin gumazamiziba bagha a ko migei.

²⁸ E fo, God bizibagh amima da virara uari inigha ingara, egha gumazamizir God bar a gifongezibagh amima, ezi me dera. Kar gumazamizir God ua me iniasa mikemegha givaziba, a men dia. ²⁹ Kar, gumazamizir God fomira ua me iniasa migeiba, a uaghan me ginaba, eghti me uaghan an Otarimin min ikiam. Eghti borir aviriba ikiti Krai uabi men avebar ekiamin min ikiam. ³⁰ Ezi gumazamizir a fomira me ginabaziba, a uaghan men dia. Egha gumazamizir a diazir kaba, a me dibora ghaze, ia nan damazimin dera. Egha gumazamizir an damazimin derazir kaba, a ziar ekiam ko dabirabir aghuim me ganingizi me a ko a isi.

Bizitam e damuti, e Krai e gifongezir arazimin saghon ikian kogham

³¹ E bizir kabagh foghava, egh e manmaghin mikimam? E fo, God e baghivira ikiti, tina e dikabiraghiva e gafiragham? Bar puvatigham. ³² God uan Otarimin suirazir pu. Puvati, a bar moghira e bagha ofan min aneningizi, an areme. E fo, a uan Otarim e ganingi, egha e uaghan kamaghin fo, a bizir aghuir igharaziba bar, da uaghan pura e daningam. ³³ Eghti gumazir manatam God inabazir gumazamizibar kotin aven akam me gasam? Puvati. God uabi gumazamizir kabav gia ghaze, ia nan

damazimin dera. ³⁴ Tinara e mikim suam, ia uan arazir kuramin ivezim iniam? Puvati, Krai Iesus, gumazir aremezim, God a gamizi a ua dikafi, egha datirighin Godin agharir guvimin aperaghav iti. Egha anarira e bagha God ko migei!

³⁵ Krai bar e gifongezir haviira iti, kamaghin gumazir manatam e damuti, e Krai e gifongezir arazimin saghon ikiam? Puvati. Osimtiziba e bativam, o dughiar kuram e bativam, o gumaziba arazir kurabar e damuam o, mitiriaba en agham o, bizir daghuamiba puvatigham o, bizir kuram e gasighasigham o, me e misoghti e arimighiram o, bizir kabanang e damuti, e ti Krai e gifongezir arazimin saghon ikiam, o? Bar puvati. ³⁶ Guizbangira, Godin Akinafarim mikemezi moghin bizir kaba e batifi:

“E nin gumazamizibar min itima, kamaghin me dughiaba bar, me e misoghti e arimighrasa, me e gami.

Me en gari, e mati me misozi ariaghirir sipsipba, ezi me paza e gami.”

³⁷ Bar puvati. Krai bar e gifonge, ezi bizir manam e batifi, a zurara e gamima e uan apanim dikabiri. ³⁸ Guizbangira, Krai bar e gifonge, ezi nan nighnizir gavgavim kamakin, bizitam e damuti, e Krai e gifongezir arazimin saghon ikian kogham: ovevem, o ikirimirir aghuim, o enselba, o duar kuraba, o gavgaviba itir biziba, o datirighin itir biziba, o bizir gin otivamiba, ³⁹ o bizir pin itiba, o bizir vazimin itiba, o God ingarizir biziba bar, dar tongin bizitam e damuti, e God e gifongezir arazimin saghon ikian kogham. An

8:27: Sng 7:9, 139:1, Ap 1:24, 1 Ko 4:5, 1 Te 2:4, 1 Jo 5:14 **8:28:** Ro 9:11, 9:23-24, Ef 1:11, 2 Ti 1:9
8:29: Jo 17:22, 2 Ko 3:18, Ef 1:5, 1:11, Kl 1:5, 1:11, 1:18, 2 Ti 2:19, Hi 1:6 **8:30:** Ro 9:24, 1 Ko 6:11, Ef 4:4, 1 Pi 2:9 **8:31:** Nam 14:9, Sng 118:6 **8:32:** Jo 3:16 **8:33:** Ais 50:8 **8:34:** Sng 110:1, Ap 7:55-56, Kl 3:1, Hi 7:25, 9:24, 1 Jo 2:1 **8:35:** Ro 8:38-39 **8:36:** Sng 44:22, 1 Ko 15:30-31, 2 Ko 4:11
8:37: Jo 16:33, 1 Ko 15:57, 2 Ko 2:14, 1 Jo 4:4, MAA 12:11 **8:38:** Ef 1:21, Kl 1:16, 2:15, 1 Pi 3:22

arazir e gifongezir kam, a Kraiss Iesus en Ekiamin ingangarimin, e ganingi.

God Israelbagh Amizir Arazim, Pol a geghari

9

(Sapta 9-11)

Pol Israelbagh nighnigha men apangkufi

¹ Ki Kraissin gumazim, kamaghin ki guizbangira migei, ki ifarir puvati. Godin Duam nighnizir zuezim na ganingi, ezi nan navimin aven ki kamaghin fo, nan akar kam a guizbangira. ² Ki zurara uan anabam bagha nighnigha, bar men apangkuvigha, osemegha nan navir averiam ikufi. ³ Ki kamaghin bar ifonge, God nan anabam Israel, ua men iniam. Eghti Kraiss nan nighnizimin gin mangan koghti, ki an azangsigh a ko mikimti, a uan gumazamizibar tongin na batueghti, nan anabam Israel nan danganim iniam. Bizir kam men akurazi, kamaghin a deraghai. ⁴ Me Israelin gumazamiziba, ezi God me dibora ghaze, me an boriba. Me an ziar ekiam ko dabirabir aghuim God koma inigha gifa. Ezi God uan Akar Dikirizir Gavgavim me ko a gami. Egha Moses Osirizir Araziba isa, me ganingi. Egha uan ziam fer arazim men akagha, egha me ko akam akiri. ⁵ Men ovavir faragha itiba, bar ziar ekiaba iti. Ovavir kabar iza, Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim, Kraiss nguazir kam in gumazimin min men ikizimin aven oto. Kraiss a God, egha biziba bar dar dapanimin iti. Eghti zurazurara e Kraissin ziam fam!*

God Israelbagh amir arazim, Pol an gun migei

⁶ Ki kamaghin migeir puvati, Godin akar dikirizim pura ghua otozir pu.

Puvati. E fo, gumazamizir maba, Israelin anabamin aven itiba, me guizin Israelba puvati. ⁷ Guizbangira, Abrahamin ovaviba, men marazi Godin boriba puvati. Fomira God kamaghin Abraham mikeme, "Aisakin ovavibara, ki men gan me dipon suam, merara nin ovaviba." ⁸ Akar kam in mingarim kamaghin ghu, borir nivafizimin otoziba, me Godin boriba pu. Puvati. Borir Godin akar dikirizimin otiviba, me guizbangira Abrahamin ovaviba. ⁹ Ezi akar dikirizim kamaghin ghu, "Dughiar ki inabazimin, ki uamategh iziti, Sara otarim batam."

¹⁰ Kamaghira puvati, akar igharazir mam iti: Rebekan otarir pumuning afeziar vamiran oto, a Aisak, en ovavim. ¹¹⁻¹² God arazir a zurara amimin gin ghua, gumazamiziba uan nighnizimin me ginabi. A gumazamizibar ingangarim bagha nighnizir pu. Puvati. A uabi men diava me ginabi. Kamaghin Rebeka tighar otarir pumuning batamin dughiamin, aning arazir kuratam o arazir aghuim gamizir puvatizi, God Rebeka kamaghin a migei, "Otarir ni faragh oteghamim, a ni gin oteghamin otarimin ingarir gumazimin otogham." ¹³ Bizir kam, Godin Akinafarim mikemezir moghin, "Ki Jakob gifongegha, egha Ison aghua."

¹⁴ Kamaghin amizi, e manmaghin mikimam? E suam, God ti arazir kuram gami? Bar puvati! ¹⁵ Guizbangira, God kamaghin Moses migei, "Ki gumazitam in apangkuvighsi ifongegh, ki an apangkuvam. Ki gumazitam in kuarkuvighsi ifongegh, egh ki an kuarkuvam." ¹⁶ Kamaghin God gumazitam ginabaghasa, a gumazimin nighnizim ko an ingangarimin gara a ginabir

9:3: Kis 32:32 9:4: Kis 4:22, 9:4, Lo 7:6, 14:1-2, Ap 3:25, 13:22, Ef 2:12, Hi 8:8-10, 9:1 9:5: Mt

1:1-16, Jo 1:1, Ro 1:25 * 9:5: (9:5) Gumazir maba nighnigha ghaze, e mikovezir pumuningin tongin itir akaba kamaghin dagh iragh suam, "God biziba bar dar dapanimin iti. Eghti e zuraram an ziam fi mangvira ikiam." 9:6: Nam 23:19, Jo 8:39, Ro 2:28, 3:3, Ga 6:16 9:7: Stt 21:12, Ga 4:23, Hi 11:18

9:8: Ga 4:23 9:9: Stt 18:10, 18:14 9:10: Stt 25:21 9:13: Lo 21:15, Mal 1:2-3, Lu 14:26 9:14: 2 Sto 19:7, Jop 8:3, 34:10, Sng 92:15 9:15: Kis 33:19 9:16: Ef 2:8

pu. Puvati. God uan apangkuvimra gın ghua gumazibagh inabi. ¹⁷ Guizbangira, Godın Akınafarımın itir akam Isipın atrivim miğia ghaze, “Ki kamagh sua, ki uan gavgavir ekiam nın akaghti, nguazir kamın itir gumazamizir aviriba nan ziar ekiam fam. Kamaghın, ki Isipın atrivimın ikiasa ni ati.” ¹⁸ Kamaghın amizi e fo, God gumazitamın apangkuvighsi ifongegh, an an apangkuvam. Egh a gumazitam damighti an dapanim gavgavigh an akam batoghsı a ifongegh, a damuam.

¹⁹ Ian tav ti na mikim suam, “God kamaghın amigha, tizim sua e miğia ghaze, ‘Ia uan arazir kurabar ivezim iniam?’ Gumazitam God ifongezı moghın a iriaghan kogham.” ²⁰ Ezi ni gumazir kınim! Ni Godın arazir an amizim bagh an ataran marki! Nguazir minem gumazir an ingarizim kamaghın a mikiman kogham, “Tizim bagha ni kamaghın nan ingari?” ²¹ Nguazir minemın ingarizir gumazim, a uan nighnizimın gın mangı miner pumuning ingarigham. A nguazitam inigh, miner pumuning ingarighti, miner tam dughiar ekiam bagh ikiam, eghti miner igharazir mam, me zurara pura bizir kuraba a mikinam. Kar an nighnizim.

²² God uaghan kamaghın ami. God kamagh sua, a uan aningagharim azenim datightima, eghti gumaziba bar an gavgavir ekiam gifogham. Nguazir miner ivezir kuram iniamiba, kar gumazamizir an asighasighasava amiba, egha a dughiar ruarim me ganıngi, egh a gın me abighrarigham. ²³ A kamagh sua, an ziar bar ekiam ko dabirabir aghuim azenim girighti, gumazamiziba bar a gifogham. A fomira a uan ziar ekiam ko dabirabir aghuim e a ko da iniasa, egha gumazim nguazir mineba akirizir moghın, an en nav-

ibar akiri. Egha uan ziar ekiam ko dabirabir aghuim isa, nguazir miner an apangkuvim itibagh ingezi, da bar izifa. ²⁴ Nguazir miner apangkuvim iniamin kaba, kar e gumazamizir God deiba. E Israelbara men tongın izezir puvati, e uaghan Kantrin Igharazibar Gumazibar tongın ize. ²⁵ Ezi Hosean akınafarımın, God kamaghın miğei,

“Gumazamizir fomira nan adarazi puvatiziba, datirighın ki me dipon suam, ia nan adarasi. Kantrin ki fomira aghuazir kam, ki gın me mikim suam, ia ki bar ifongezı darasi. ²⁶ Ia faragha danganir mamın itima ki ia miğia ghaze, ia nan adarazi puvati. Egha danganir kamnaghra ki ia mikim suam, Ia Godın zurazurara itimın boriba.”

²⁷⁻²⁸ Aisaia Israelbagh nighnigha kamaghın akam akuri, “Guizbangira, Ekiam dughiar vamira gumazamizir nguazimın itiba bar men araziba tuisigh, egh zuamira men ivezim me danigam. Israelın gumazamizibar avirimın dibobonim, an ongarimın gigimın dibobonimın mın otogham, egha pura bizim, me marki. Ekiam men puningra ua me inigham.” ²⁹ Bizir kaba Aisaia fomira mikemezi moghın otifi, a kamaghın miğei, “Ekiar Gavgavir Ekiam Itim, en anabamın tongın tarazi ataghizi puvatizi, e bar ikuvighai, mati Sodom ko Gomora ikuvizi moghın.”

Israelba nighnizir gavgavim itir puvati

³⁰ Are, e manmaghın mikimam? E kamaghın mikimam, Kantrin Igharazibar Gumaziba, Godın damazimın deraghasa ingangarir ekiam gamizir puvati. Egha me

9:17: Kis 9:16, Ga 3:8, 3:22 **9:18:** Kis 4:21, 9:12, 14:4 **9:19:** 2 Sto 20:6, Jop 23:13, Dan 4:35 **9:20:** Ais 29:16, 45:9, 64:8 **9:21:** Jer 18:6, 2 Ti 2:20 **9:23:** Ro 8:28-30, Ef 1:3-12, Kl 1:27 **9:25:** Hos 2:23, 1 Pi 2:10 **9:26:** Hos 1:10 **9:27-28:** Ais 10:22-23 **9:29:** Ais 1:9, 13:19, Jer 50:40 **9:30:** Ro 1:17, 4:11, 10:20

nighnizir gavgavim Godin itima, God ghaze, me nan damazimin dera. ³¹ Ezi Israelba me Moses Osirizir Arazibar gin ghua ingara, Godin damazimin deraghasa tuavim buriava, egha a batozir puvati. ³² Manmaghin amizi, me a batozir puvati? Me Godin damazimin deraghasa, uan gavgavibar pamtem ingarava avenge. Me nighnizir gavgavimin tuavimin gin zuir puvati. Dagiar dagariba asim, me a gasaghporghiri. ³³ Godin Akinafarim bizir kam migia ghaze,

“Ia oragh! Ki gumaziba asaghporrir dagiar mam amisevegha a isa Sionin mighsiamin anefa. Dagiar kam me damuti me iram. Egh gumazir nighnizir gavgavim an itiba, me aghumsighan kogham.”

10

Israelba Godin araziba deravira dagh fozir puvati

¹ Nan adarasi, ki uan navir averiamin aven God Israelba ua me iniasa, ki bar ifonge! Egha me bagha God ko migei. ² Ki Israelba bar deragha me gifogha kamaghin migei, me Godin arazibar gin mangasa bar gavgafi. Egha me guizin God ifongezir arazim gifozir pu. ³ Me, tuavir God ghaze e an damazimin derazim, me a gifozir puvati. Egha uan gavgavibar, Godin damazimin deraghasa tuaviba buri. Kamaghin me Godin damazimin deraghamin tuavimin apengan itir pu. ⁴ E fo, Krai Moses Osirizir Arazibagh amizima, dar gavgavim gifa. Kamaghin, tina nighnizir gavgavim Kraisin iti, anarira Godin damazimin deragham.

⁵ Gumazir Godin damazimin deraghasa Moses Osirizir Arazibar gin zuim, Moses a migia kamaghin osiri, “Gumazim Moses Osirizir Araziba

migei moghin damuva egh dughiaba zurara dar amuti, arazir kaba a damuti, a ikivira ikiam.” ⁶ Kar Godin Akinafarimin akar otevir mam, a gumazir nighnizir gavgavimin tuavimin Godin damazimin derazim, a kamaghin a migei, “Ni uan navir averiamin kamaghin mikimam marki, “Tina Godin nguibamin ghuvanangam?”” (Akar kam kamakin, ni Krai e bagh izighrisi, ni mangiva an azangam?) ⁷ “Egh ni uaghan kamaghin mikiman marki, “Tina gumazibar ovia itir danganimin magiram?”” (Akar kam kamakin, ni ovevem in mozimin angi, Krai inigh anangam?) ⁸ Ezi Godin Akinafarim kamaghin migei, “Godin akam bar nin boroghira iti, a nin akatorim ko nin navir averiamin aven iti.” Ka nighnizir gavgavimin akar e ia migeim. ⁹ Ni uan akamin kamaghin mikim suam, “Iesus a nan Ekiam,” egh uan navir averiamin aven nighnizir gavgavim iki, kamaghin fogh, God Iesus gamizi a mozimin ua dikafi, eghti God nin akurvaghti, ni ikivira ikiam. ¹⁰ E fo, ni navir averiamin nighnizir gavgavim Iesusin ikiti, kamaghin God suam, ni nan damazimin dera. Egh uaghan ni uan akatorimin suam, “Iesus nan Ekiam,” eghti God nin akurvaghti, ni ikivira ikiam. ¹¹ Egha Godin Akinafarim kamaghin migei, “Gumazim nighnizir gavgavim Godin ikiva, egh a uabi aghumsighan kogham. Puvati.” ¹²⁻¹³ Egha Godin Akinafarim ghaze, “Gumaziba bar Ekiamin ziamin diaghti a men akurvagham.” Kamaghin, Godin vamira iti, a bar en Ekiam. Eghti gumazir an deiba, a bar bizir aghuir aviriba men akurvagham. Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba, Godin damazimin magh gari.

¹⁴ Ezi manmakin? Guizbangira, gumazir nighnizir gavgavim Godin

9:31: Ro 10:2-3, 11:7, Ga 5:4 **9:32:** Ais 8:14, Lu 2:34, 1 Ko 1:23 **9:33:** Sng 118:22, Ais 8:14, 28:16, Mt 21:42, Ro 10:11, 1 Pi 2:6-8 **10:2:** Ap 21:20, 22:3, Ga 1:14, 4:17 **10:3:** Ro 1:17, 9:30-32, Fl 3:9 **10:4:** Mt 5:17, Jo 3:18, Ga 3:24 **10:5:** Wkp 18:5, Neh 9:29, Ese 20:11-13, Ro 7:10, Ga 3:12 **10:9:** Mt 10:32, Lu 12:8, Ap 8:37 **10:11:** Ais 28:16, Jer 17:7, Ro 9:33

itir puvatiziba, me manmaghin an ziamin dimam? Egh gumazir eghaghanim baraghizir puvatiziba, me manmaghin nighnizir gavgavim an ikiam? Eghti gumazitam akar aghuim me mikinighan koghti, me manmaghin a baregham? ¹⁵ Eghti siosba akar aghuim akurir gumaziba amangan koghtima, me manmaghin akamin gun me mikimam? Godin Akinafarimin aven Aisaia kamaghin osiri, "Godin akar aghuim inigha izir gumazibar darorim, a bar dera."

Israelba akar aghuim inizir puvati

¹⁶ Ezi Israelin gumazir maba me Godin akar aghuim inizir puvati. Aisaia uabi kamaghin migei, "Ekiam, tinara en akar aghuim nighnizir gavgavim an iti?" ¹⁷ Kamaghin e fo, nighnizir gavgavim a gumaziba akar aghuim barazir tuavimin izam. Eghti gumazir Kraisin akam akurimin tuavimin, gumaziba akar aghuim baregham.

¹⁸ Ezi ki ian azai, Israelin gumazamiziba me Godin akar aghuim, me uan kuariba a baraghizir puvati, o? Ki ghaze, me guizbangira oraki. E fo, Godin Akinafarim kamaghin migei,

"Akam inigha izir gumazibar akatoribar otivir migirigiaba, da ghua nguazir kamin nguibaba bar dar otozi, gumazamiziba bar, men kuariba a baraki."

¹⁹ Ezi ki ua ian azai, Israelba me ti akar kamin mingarim gifozir pu, o? Puvati. Me fos. Moses God bagha faragha kamaghin mikeme,

"Ki Kantrin Igharazibar Gumazir ziba puvatigha pura bizibar min itiba ki me inightima, ian naviba bar ikuvigham."

Eghti ki gumazamizir fofoziba puvatiziba inightima, bizir kam ia damighti ia ataram."

²⁰ Ezi Aisaia uaghan akar gavgavimin kamaghin migei,

"Na burir puvatiziba, me nan api. Na bagha azai puvatiziba, ki uabi men aka."

²¹ Egha a Israelbav gia kamaghin migei,

"Ki dughiaba zurara men suigh me mughasa me bagha garima, me nan akaba barazir puvatigha akirim ragha na gasara."

11

God Israelbar tongin itir varazira men apangkuvigha, ua bagha me amisefe.

¹ Kamaghin amizi, ki bizir kam ginighnigha ian azai, God uan gumazamiziba batosi, o? Bar puvati! Ki uabi Israelin gumazir mam, ki Abrahamin ovavim, ki Benjaminin anabar gumazir mam. ² God uan gumazamizir fomira ua bagha me amiseveziba, a me batozir puvati. Ia Godin Akinafarimin itir Elaijan eghaghanim ginighnigh. Elaija Israelbar osemegha me bagha God pamtem an azangsis, ³ "Ekiam, Israelba nin akam inigha izir gumazibav soghezi me ariaghire, egha me nin ofa gamir danganiba gasighasiki. Ezi ki uabira ni bagha ikiavira itima, me na misoghasava ami." ⁴ Ezi God manmaghin an akam ikara? A ghaze, "Ki ua bagha Israelbar tongin itir varazira amisefe, ezi me, 7000in gumaziba Israelin ikiavira iti. Me ifavarir god Baal bagha teviba apirizir puvati." ⁵ Ezi kamaghira, dughiar kamin uaghan Israelbar tongin itir varazira, God

10:15: Ais 52:7, Nah 1:15 **10:16:** Ais 53:1, Jo 12:38, Hi 4:2 **10:17:** Jo 17:20 **10:18:** Sng 19:4, Mt 24:14, Mk 16:15, Kl 1:6, 1:23 **10:19:** Lo 32:21, Ro 11:11, Ta 3:3 **10:20:** Ais 65:1, Ro 9:30 **10:21:** Ais 65:2 **11:1:** 1 Sml 12:22, Sng 94:14, Jer 31:37, 2 Ko 11:22, Fl 3:5 **11:2:** Sng 94:14, Ro 8:29 **11:3:** 1 Kin 19:10, 19:14 **11:4:** 1 Kin 19:18 **11:5:** Ro 9:27 **11:6:** Ro 4:4-5, Ga 3:18

men apangkufi, egha a ua bagha me amisefe. ⁶ Guizbangira, God men apangkuvigha, kamaghin a me amsefe. A me amir ingangaribagh nighnizir puvati. God gumaziba amisevezir arazim, a gumaziba amir ingangarimin tuavimin otogham, egh a guizbangira Godin apangkuvimin tuavimin otogham kogham.

⁷ Ezi manmakin? Israelba Godin damazimin deraghamin bizim bagha pamtem ingara, egha a inizir puvati. Ezi Israelin avirimin tongin itir varazira God miseveziba, merara a ini. Israelin igharaz darazi, naviba gavgavigha Godin dimdiamin aghua. ⁸ Godin Akinafarimin osizirim iti,

“God me gamizi, me mati gumazir aremezim moghin akui.
Ezi men damaziba bizibar garir puvatizi,
men kuariba biziba barazir puvatigha,
iza datirighin tu.”

⁹ Ezi Devit Godin Akinafarimin aven kamaghin migei,

“Ki kamaghin ifonge, dughiar me isar ekiaba bagha uari akuvibar,
men isar ekiar kaba me damuti me iriva, mati azuazim asizim a misoke.
Eghti me iriva, uan arazir kurabar ivezim iniam.

¹⁰ Eghti God men damazibar amighti da komegh, ganan kogham.
Eghti a me damuti me osimtiziba ateriva
akiraghariba avigh mamaghira ikiam.”

God Kantrin Igharazibar Gumaziba ua me ini

¹¹ Ki ua ian azai, Israelba asaghpориaghrigha, egh me iregh mamaghira iki, egh ua daruan kogham, o? Bar puvati! Guizbangira, men arazir kuraba bangin Godin akurvazim Kantrin Igharazibar

Gumazibar ize. God kamaghin ifonge, Israelba na bagh ua izam, kamaghin ki Kantrin Igharazibar Gumazibar akurvagh, eghti me men ganighiva naviba ikuvigh egh ua na bagh izam. ¹² Israelba akirim God gasarazima, God bizir aghuir aviriba nguazir kamın itir gumazamizibar akura. Israelba Godin arazimin irezi, God akurvazir ekiam Kantrin Igharazibar Gumazibagh aningi. Kamaghin, gin Israelin God miseveziba bar God bagh ua izeghti, God guizbangira bizir bar aghuir aviribar gumazamizibar amuam.

¹³ Ia Kantrin Igharazibar Gumaziba, ki ia migei, God ian tongin ingarasa na amada, ezi ingangarir ki amir kam, ki bar a gifonge. ¹⁴ Tuavir kamın, ki uan adarazir navibar nighnizibar amuti, men naviba God ia gamizir arazir aghuim bagh dikavam. Eghti nan ingangarir kamın, God men tarazi ua me iniam. ¹⁵ God Israelba batuegha, egha nguazimin itir gumazamizibagh amizima me a ko navir vamira iti. Kamaghin gin God ua Israelba inighti, bar deragham, mati God gumazir aremezibar amighti, me ua dikavam. ¹⁶ Ni bretin ingariva, ni pluan atiaritam inigh faragh a isi ofan min God daningh. Egh arazir kamnangin bretin igharaziba uaghan da Godin biziba. Eghti, gumazitam temer biba God daningti, an aguaba uaghan Godin biziba.

¹⁷ Israelba mati olivin temer aghuir mam, ezi God an aguar maba aghoraghariki. Ezi ia Kantrin Igharazibar Gumaziba mati ruarimin itir olivin temer atiamin aguaba. God ia inigha olivin temer aghuimin aguar a dighorezibar danganimin ia isavsuiki. Ezi ia datirighin olivin temer aghuimin bimin daghem isi, egha mati olivin aguar faragha ikezibar min deragha iti. ¹⁸ Ezi kamaghin, ia kamaghin nighnighan

11:7: Ro 9:31, 10:3 **11:8:** Lo 29:4, Ais 29:10, Jer 5:21, Jo 12:40, Ap 28:26-27 **11:9:** Sng 35:8 **11:11:** Ap 13:46, 22:18, 22:21, Ro 10:19 **11:16:** Nam 15:17-21, Ese 44:30 **11:17:** Jer 11:16, Ap 2:39, Ef 2:11-19
11:18: Jo 4:22, 1 Ko 10:12

marki, ia bar deragha guizin olivin tememin aguabagh afira. Ia faragha deravira nighnighiva, egh nighnizir kam damu. Ia olivin aguaba daghem olivin bim ganidir pu. Puvati. Temer bim daghem ia ganidi.

¹⁹ Eghti ia ti kamaghin mikimam, God e isa, temer aguar kabar danganimin an e isavsuiraghasa, kamaghin a dar aghore. ²⁰ Guizbangira, God kamaghin ami. Arazir an amizir kamın mingarim kamakin, me nighnizir gavgavim Godin itir puvati, ezi a me aghore. Ezi ia nighnizir gavgavim Godin ikia, egha deravira iti. Kamaghin ia deragh uari bagh gan, uari uan ziaba fan marki. Ia atiatingti deragham. ²¹ Ia nighnigh, God fomira guizin olivin aguaba ataghizima, da ikezir puvati. Kamaghin ia akaba batoghtima, a ia ateghtima ia ikian kogham.

²² Kamaghin ia deravira nighnigh. God arazir aghuibagh amua, uaghan ivezir kuraba anidi. Gumazir an arazibar gin zuir puvatiziba, a ivezir kuram me ganidi. Ia an arazir aghuibar suiragh tugh gavgavightima, an arazir aghuibar ia damuam. Ia dar amuan koghtima, a uaghan ia aghoregham. ²³ Olivin temer aguar a fomira dighoreziba, me nighnizir gavgavim Godin ikian koghamin arazim ateghti, a ua me inigh olivin tememin me isavsuiragham. Guizbangira, God me inigh ua tememin me isavsuiraghamin gavgavim iti. ²⁴ Ia fo, ia fomira ruarimin itir olivin atiamin aguaba, ezi God ia aghoregha olivin aghuimin ia isavsuiki. Kar guizbangira ian temem pu. Kamaghin amizi, a temer kamın aguar faragha an ikezibara inigh uam ada isavsuiragham, ezi kar pura bizim, ingangarir ekiam puvati.

God gumamaziziba bar uan apangkuvim men akaghasa ifonge

²⁵ Nan adarasi, ki guizin akar mogomer mam ia a gifoghasa ki ia migei. Ia a gifogh, egh kamaghin mikiman kogham, ia fofozir ekiam iti. Akar kam kamakin: Israelin marazi datirighin nighnizir gavgavim ikian aghua; men arazir kam zurara ikivira ikian kogham. Me kamaghira iki mangi, Kantrin Igharazibar Gumazir God miseveziba bar God bagh izamin dughiamin tugham. Egh me gin Godin gumamazizibar tongin ikiam. ²⁶ Tuavir kamnangra God Israelba bar men akurvaghham. Godin Akinafarim kamaghin mikeme,

“Akurvazir Gumazim Jerusalemın ikegh izam.

Egh a Jekopin ovavibar amightima me Godin akam barazir puvatizir arazim ategham.

²⁷ Ki men arazir kuraba bar da agivaghiva, egh dughiar kamın uan Akar Dikirizir Gavgavir kam me ko a damuam.”

²⁸ Israelba Iesusin akar aghuim akirim agasara, egha me mati Godin apaniba. Ezi men arazir kam Kantrin Igharazibar Gumazibar akura. God fomira uan gumamaziziba amisevegha, egha me gifueghavira iti. A men ovavir fomira itibagh nighnigha kamaghin ami. ²⁹ God diazir gumamaziziba, a bizir aghuiba me ganingi, egh a gin uamategh uan nighnizim giragh kamaghin mikiman kogham, ia marki, ki uan dimdiam ko bizir aghuiba ua da iniam. ³⁰ Ezi ia Kantrin Igharazibar Gumaziba, ia fomira Godin akam batoke, ezi datirighin Israelba a batosi, ezi tuavir kamın ia Godin apangkuvim ini. ³¹ Kamaghira, Israelba Godin akam batoke. Ezi Godin apangkuvir ia inizir kam bangin, me datirighin Godin apangkuvim uaghan a iniam. ³² God kamaghin ifonge, a uan

apangkuvim gumazamiziba bar men akagham. Kamaghin, gumazamiziba bar Godin akam batoke. Kamaghin me uan arazir kuramin apengan ikia kalabuziar gumazibar min iti. God me gamizi, me kamaghin iti.

E Godin ziam fam

³³ Ame! Godin bizir aghuiba ko an fofozim ko an nighnizim, da guizbangira bar ekevegħa bar pin iti! Egha ongarimin min bar kone! Gumazitam an nighnizimin mingarim manmagħin deraviram a geghanam? Puvati. Ezi a zuraram amir araziba, gumazitam manmagħin dagħ fogħam? Bar puvati! ³⁴⁻³⁵ Bizir kam, Godin Akinafarimin aven iti,

“Guizbangira, tina Ekiamin nighnizim gifo?

Egh tina kamaghin a mikim suam, ni tuavir aghuir kamın gin mangi?

Bar puvati!

Egh tina bizitam isi God danighti, a uam a ikarvagħsi nighnigham? Bar puvati?”

³⁶ E fo, God uan dafarimin biziba bar dar ingari, egha a dar mingarim, ezi da a bagħavira ikiava, mamaghira iti. Kamaghin e zurara an ziam fam! Guizbangira.

Pol ghaze, Kraisin adarasi me arazir manabar amuam

12

(Sapta 12:1-15:13)

E uan nivafiziba isi ofan min God daningam

¹ Kamaghin amizi, nan adarasi, ki Godin apangkuvir ekiam ginighnigha, egha ki kamaghin ia gakaghori: Ia uari uan nivafiziba isi angamra itir ofan min God daningvira iki. Egh a bagħivira ikiva an ingangarim damu.

Egh ia God damuti, eghti a bizir kam bagħ bar akuegham. Ia uari isiva God daningamin arazir kam, kar guizin arazir Godin ziam fem. ² Ia nguazir kamın itir gumaziba amir arazibar gin mangan marki. Ia tegħtima God nighnizir igiaba ia daningti ia arazir igiabar amuam. Kamaghin, ia Godin ifongiam gifogħam, a kamakin: ia arazir aghuiba, ko God bar akongezir araziba, ko arazir bar deragħa arazir mabagħ afiraziba, ia dagħ fogħam.

God ingangaribar amuasa fofoziba isa e ganingi, eghti e igharaziba bagħ ingangarim deravira a damuam

³ God uan apangkuvimin gin ghua ingangarim damuasa bizir aghuim na ganingizi, ezi ki vagħvagħa kamaghin ia mikimasa. Ia uari fiva pin uari arighin marki. Ia deragħ nighnighiva, God ia ganingizir nighnizir gavgavimin ganiva, egh tuavir kamın ia uari tuisigh. ⁴ E fo, nivafizir vamira itima, an aven soroghafariba ko bizir maba sara iti. Ezi nivafizir kamın aven itir bizir kaba, vagħvagħa ingangarir igharazibagħ ami. ⁵ Kamaghira, e gumazamizir aviriba ikia, egha e datirighin Kraisin ko porogħa nivafizir vamiran min oto. Egha nivafizir kamın aven itir bizir kabar min, e uari inigha Kraisin poroghav iti. ⁶ Kamaghin, God uan apangkuvimin gin ghua ingangaribar amuasa fofoziba isa mati bizir aghuibar min vagħvagħa e ganingi. Eghti gumazitam, a Godin akam inigha izir fofozim ikiva, egh a uan nighnizir gavgavimin mirara deravira Godin akam gun me mikimam. ⁷ Eghti gumazitam igharazibar akurvagħamin fofozim ikiva, egh a deravira men akurvagħ. Eghti gumazitam igharazibar sure damuamin fofozim ikiva, egh a deravira men sure damu. ⁸ Eghti gumazitam gavgavim igharaz darazir

11:33: Jop 11:7, Sng 36:6, 92:5, Ais 55:8-9 **11:36:** 1 Ko 8:6, Ga 1:5, 2 Ti 4:18, Hi 13:21, 2 Pi 3:18 **12:1:** Sng 50:13-14, Jo 4:24, Ro 6:11-13, 1 Ko 6:13, 6:20, Hi 10:20, 1 Pi 2:5 **12:2:** Ef 1:18, 4:23, 5:10, 5:17, Kl 1:21, 1 Pi 1:14, 1 Jo 2:15 **12:3:** 1 Ko 3:10, 12:7, 12:11, Ga 2:9, Ef 4:7 **12:4:** Ef 4:16 **12:5:** 1 Ko 12:27, Ef 4:25 **12:6:** 1 Ko 12:28, 13:2, 1 Pi 4:10-11 **12:7:** Ap 13:1, Ga 6:6, 1 Ti 5:17 **12:8:** Ap 15:32, 20:28, 2 Ko 9:7, 1 Pi 5:2

navibar aningamin fofozim ikiva, egh a bar deravira ingangarir kam a damu. Eghti gumazitam biziba isi gumazibagh anidir fofozim ikiva, egh an aviriba me daning. Eghti gumazitam ingangarimin faragha zuir fofozim ikiva, egh a deravira an apengan itir gumazibar ganiva ingangarir kam damu. Eghti gumazitam igharaz darazir apangkuvamin fofozim ikiva, egh a men apangkuvsi bar akongegh mamaghira iki.

E navir averiabar aven guizin gumazamizibagh ifongegh

⁹ Eghti ia ifar gumazibagh ifongan marki, ia uan navir averiabar aven guizin gumazamizibagh ifongegh. Egh arazir kurabar aghuaghiva, egh arazir aghuubar suiragh gavgafigh. ¹⁰ Ia uan ikizimin aven uari uarigh ifongezî moghin, ia uaghan Kraisin adarazir aven uari uarigh ifongegh. Egh zurara ia uarira uan ziaba pirafisi pamtem ingar. ¹¹ Ia pamten ingariva amirvaghan marki, eghti Godin Duam ian navibar amuti ia zurara Ekiamin ingangarim damusi naviba dikavam. ¹² Egh ia, bizir aghuir ia fogha iniamiba bagha mizua, dagh nighnigh bar akongegh. Egh osimtiziba izamin dughiamin, ia iki uaghan da ateriva tugh gavgafigh. Egh zurara God ko mikim.

¹³ Eghti Godin gumazamiziba biziba puvatighti, bizir ia itiba men akurvagh. Eghti nguibar igharazimin gumaziba ian bighan izamin dughiamin, ia me inigh uan dipenibar mangi deragh me damu. ¹⁴ Gumazim arazir kuramin ni damighti, ni arazir aghuimin a damusi Godin azangsigh. Egh a gasighasighsi Godin azangsighan marki. ¹⁵ Eghti igharaz darazi bar akongeghti ia me ko bar akongegh.

Egh igharaz darazi osemeghti, ia me ko osemegh. ¹⁶ Egh ia arazir vabara, gumaziba bar me damu. Egh uarira uari fan marki. Egh gumazir ziaba puvatizibar namakabar amu. Kamaghin uabi ginighnighan marki, kirara fofozim iti.

¹⁷ Gumazitam arazir kuratamin ni damightima, ni uam arazir kuramin a ikarvaghan marki. Puvati. Ia zurara gumazibar damazimin derazir arazibar amu.

¹⁸ Ia uari navir amirizim ikiva gumazir igharaziba ko navir vamira ikisi pamtem ingar. ¹⁹ Nan namakar aghuiba, me arazir kuram ia damighti, eghti ia men arazir kuram ikarvaghan marki. Ia teghti, God uabi uan aningagharimin tuavimin me ikarvagh. Ia fo, Godin Akinafarimin aven en Ekiam kamaghin migei, "Ikiarvazim nan ingangarim, ki uabi men arazir kuraba ikarvagh." ²⁰ Egh ni Godin Akinafarim mikemezi moghin damu, "Nin apanim, mitiriam an aghiti, ni daghem a daning. Eghti kuarim an pirti, ni dipatam a daning. Nin arazir aghuir kam a damighti, a uan arazir kuram ginighnigh bar aghumsigham." ²¹ Ni arazir kuram ateghti, a ni gafighan marki. Ni arazir aghuim damuti, nin arazir kam arazir kuram abiragh a gafiragh.

13

E gavmanin apengan ikiam

¹ Gumaziba bar gavmanbar apengan iki. E fo, gavman tam puram otozir puvati. Gavmanin ingangariba Godin dafarimram oto. Gavmanin aven itir gumazir dapaniba bar, God uabi me ariki.

² Kamaghin amizima, gumazitam gavmanin dapanibar akam batogha, kamaghin a God uabi ingangarir

12:9: Sng 34:14, Amo 5:15, 1 Ti 1:5, 1 Pi 1:22 **12:10:** Fl 2:3, Hi 13:1, 1 Pi 1:22, 2 Pi 1:7 **12:11:** Ap 18:25, MAA 3:15 **12:12:** Ap 2:42, Fl 3:1, 1 Te 5:16-17, Hi 3:6, 10:36, Je 1:4 **12:13:** 1 Ko 16:1, 2 Ko 9:1, 9:12, Hi 13:2, 13:16, 1 Pi 4:9 **12:14:** Mt 5:44, Lu 6:28, Ap 7:60, 1 Ko 4:12, 1 Pi 3:9 **12:15:** Sng 35:13
12:16: Sng 131:1-2, Snd 3:7, Ais 5:21, Jer 45:5, Ro 11:20, 15:5 **12:17:** Mt 5:39, Ro 14:16, 2 Ko 8:21, 1 Te 5:15 **12:18:** Mk 9:50, Ro 14:19, Hi 12:14 **12:19:** Lo 32:35, Snd 24:29, Mt 5:39, Ro 12:17, 13:4, 1 Te 1:6-7, Hi 10:30 **12:20:** Kis 23:4-5, Snd 25:21-22, Mt 5:44 **13:1:** Snd 8:15, Dan 2:21, Jo 19:11, Ta 3:1, 1 Pi 2:13

kam damuasa misevezir gumazibar akaba batosi. Gumazir kamaghin amiba, me uari uan arazibar ivezir kuraba iniam. ³ Gavmanba gumazir arazir aghuibagh amiba atiatim me daningasa itir puvati. Gavmanba gumazir arazir kurabagh amiba atiatim me daningasa iti. Kamaghin amizi, ni gavmanin atiatingan koghsi, ni arazir aghuibar amuti, eghti me nin ziam fam. ⁴ E fo, gavman a Godin ingangarir gumazim, egha an arazir aghuibar, ian akurvaghasa ia bagha ingari. Ni arazir kuram damigh gavmanin atiating. Ni fo, gumazibagh asighisighamin ingangarim ko gavgavim gavmanin dafarimin iti, a puram aningin suirazir puvati. A Godin ingangarir gumazim, ni tina arazir kuram damighti, a nin arazir kuramin ivezim ni daningam. ⁵ Kamaghin amizi, ni gavmanbar apengan iki. Ia gavman apengan ikian kogh, ivezir kuram iniam, kar guizbangira. Ezi ia uaghan kamaghin fogh, ia uan navir averiamin aven uan araziba deravira da tuisigh, arazir aghuibar gin mangi. Ia kamaghin damuva, egh ia gavmanbar apengan ikiam.

⁶ Gavmanba Godin ingangarir gumazibar iki, zurara ingangarir God me ganingizim deragh a damu. Bizir kam bagh ia uaghan takisin dagiaba isi me daningam. ⁷ Bizir tizir ia gavmanba daningamiba, ia me daning. Takisin dagiaba ko takisin igharazir maba sara, me daningiva, egh arazir aghuibar me damu, egh men ziaba fi.

E gumazamizir igharaziba bar me gifuegham

⁸ Ia ikarvaghamin biziba, tam ikian marki, ia bar da gifagh. Eghti ikarvaghamin bizir mam zurara ikiam. A kamakin: e gumazir igharaziba bar me gifuegham. Tina gumazir igharaziba bar me

gifonge, a guizbangira Moses Osirizir Arazibar gin zui. ⁹ E fo, Moses Osirizir Araziba kamaghin migei, "Ia gumazibav soghti, me arimighiran marki. Ia okiman marki. Ia gumazir igharazibar biziba bagh naviba dikavan marki. Ia poroghamiba uari bakim uari ko dakuan marki." Moses Osirizir Arazir kaba ko maba sara uaghan iti, da bar moghira akar vamira an aven iti, akar kam kamakin: "Ni uabira uabi gifongezir moghin, gumazir igharazibagh ifongegh." ¹⁰ Ni gumazir igharazim gifongegh, arazir kuratamin a damighan kogham. Kamaghin amizi, gumazim igharaz darazigh ifongegha, a Moses Osirizir Araziba guizin dar gin zui.

E angazangarimin aruir gumazibar min daruam.

¹¹ Dughiar e datirighin itim, ia a gifo, kamaghin arazir ki ia mikemeziba ia dar amu. Kar dughiar ia daguraguim ategh dikavigh angamra ikiamim. Ia fo, fomira dughiar e nighnizir gavgavim Kraisin itim, koma God en akuraghamin dughiamin, aning mong uaningin saghon iti. Ezi datirighin God en akurvaghamin dughiar kam a roghira ize. ¹² Aminirbirim givasava amima, aminim tiasa. Kamaghin amizi, e mitatemin araziba bar dar ateghiva angazangarimin aven misoghsi midorozir biziba inigh dar aghuigh. ¹³ E angazangarimin aruir gumazibar min deraghvira daruam. E dipar onganibar amiva onganan kogh, egh pura gumazamiziba isi pamten dimiva ighiar kurabar arazibar amuan marki. Egh gumaziba ko amiziba pura tintinibar uari ko dakuva, afiar arazibar amuan marki. Egh uari uariv soghiva, egh munavin biziba bagh navim ikuvighiva da inisi navim isian marki. ¹⁴ Egh ia

13:3: 1 Pi 2:13-14, 3:13 **13:4:** Ro 12:19, 1 Te 4:6 **13:5:** Sav 8:2, 1 Pi 2:19 **13:8:** Mt 22:39-40, Ga 5:14, Kl 3:14, Je 2:8 **13:9:** Kis 20:13-17, Wkp 19:18, Lo 5:17-21 **13:10:** Mt 22:40, Ro 13:8, 1 Ko 13:4-7
13:11: 1 Ko 15:34, Ef 5:14, 1 Te 5:5-7 **13:12:** Ef 5:11, 6:11-13, Kl 3:8, 1 Te 5:5-6, 1 Jo 2:8 **13:13:** Lu 21:34, Ef 5:18, Fl 4:8, 1 Te 4:12, Je 3:14, 1 Pi 2:12, 4:3 **13:14:** Ga 3:27, 5:16, Kl 3:10, 1 Pi 2:11

uan Ekiam Kraiſ Ieſuſ arugh, mati gumazim midoroſir biziba aghui. Ia uan navir ghurimin araziſbagh niſnighiva, egh navir ghurimin ifongiam uam an gin mangan marki.

14

Ia uan adarazir araziſba tuiſighan marki, egh ſuam, ian araziſba ikufi

¹ Gumazim niſnizir gavgavim Kraiſin ikia, egha an niſnizir gavgavim gavgavizir puvati, ia gumazir kam inigh aven iziti a ian tongin ikiam. Ia, an navir averiamin aven itir niſniziba bagh, a ko uari adoghan marki. ² Gumazir niſnizir gavgavim itim, a biziba bar a dapi. Ezi gumazir niſnizir gavgavim mong gavgavizir puvatizim, an aſiziba apir puvati.* ³ Gumazir biziba bar da apim, gumazir aſiziba apir puvatizim girakirangin adarir niſnizibar gumazir kam damuan marki. Eghti uaghan gumazir aſiziba apir puvatizim, a fo, God a inizi a ſioſin aven ize, kamaghin, a gumazir biziba bar da apimin araziſbar gan da tuiſighan marki egh ſuam, an araziſba ikufi. ⁴ Ni tina, ni ghaze, ki ti gumazir igharazimin ingangarir gumazimin araziſba tuiſigham. Puvati. Bizir a tugh gavgavigham o a irighamim, kar an Gumazir Ekiamin bizim. Ekiam uabi a damighti a gavgavigham, kamaghin a guizbangira tugh gavgavigham.

⁵ Gumazitam ſuam, dughiar mam dughiar mabagh afira. Eghti gumazir igharazim ſuam, dughiaba bar magh gari. Eghti gumaziba bar vaghvagh uari gifogh ſuam, niſnizir manam men niſnizimin dera. ⁶ Gumazir dughiar mam pirafim, an Ekiamin ziam faſa kamaghin ami. Ezi gumazir biziba bar

a da apim, a dagheba bagha God minabi, egha tuavir kamın Ekiamin ziam fe. Gumazir aſiziba apir puvatizim, a God minaba, Ekiamin ziam faſa niſnigha, egha dagher maba ataghrasi.

⁷ E fo, en tongin itir gumazitam ſuam, nan ikirimirir angamra itim, a nan bizimra puvati. Eghti gumazitam ſuam, nan ovevem, uaghan nan bizimra puvati. ⁸ E angamra ikiva, e Ekiam bagh ikiam. E aremegh, e Ekiam bagh aremegham. Kamaghin, e angamra iti, o areme, e Ekiamin adarazira. ⁹ Bizir kamın mingarim kamakın. Kraiſ aremegha ua dikafi. Kamaghin an angamra itiba ko aremeziba bar moghira men Ekiamin iti.

¹⁰ E fo, e bar Godin kotiamin tuiſigham, an en araziſba tuiſigham. Kamaghin amizi, ni uabi, ni uan adarazir araziſba tuiſighan kogh ſuam, men araziſba ikufi. Ni uabi, ni uan adarazir girakirangin adarir niſnizibar me damuan marki. ¹¹ E fo, Godin Akinafarim kamaghin migei,

“Ki ian Ekiam, ki zurara ikivira ikiam, kamaghin ki guizbangira ia migei,

‘Nguazimin itir gumazamiziba bar nan guamin uan teviba apir,

egh uan akabar nan gun mikim ſuam, ki guizbangira God.’ ”

¹² Kamaghin amizi, e bar vaghvagh uan arazir amizibar gun Godin mikimam.

Ni uan tav damuti, an arazir kuram damuan kogham

¹³ Kamaghin amizi, e gumazir igharazibar araziſba ua da tuiſighan kogham. Egha ia niſnizir

14:1: Ro 15:1, 15:7, 1 Ko 8:9-11, 9:22 **14:2:** Stt 1:29, 9:3, Ro 14:14, 1 Ko 10:25, 1 Ti 4:4 * **14:2:** (14:2) Ia akar 1 Korin 8:1in itimin gan. **14:3:** Kl 2:16 **14:4:** Mt 7:1, Je 4:11-12 **14:5:** Ga 4:10 **14:6:** 1 Ko 10:31, Ga 4:10, 1 Ti 4:3 **14:7:** 1 Ko 6:19-20, Ga 2:20, 1 Te 5:10, 1 Pi 4:2 **14:8:** Lu 20:38, Ga 2:20, 1 Te 5:10 **14:9:** Ap 10:36, 2 Ko 5:15 **14:10:** Mt 25:31-32, Ap 10:42, 17:31, 2 Ko 5:10 **14:11:** Ais 45:23, Fl 2:10-11 **14:12:** Mt 12:36, Ga 6:5, 1 Pi 4:5 **14:13:** 1 Ko 8:9, 8:13, 10:32 **14:14:** Ap 10:15, Ro 14:2, 14:20, 1 Ko 8:7-8, 1 Ti 4:4, Ta 1:15

igharazimın gın mangıva, egh e uan adarazir amuti me arazir kuram damuva iran kogham. ¹⁴ Ki Ekiam Iesus ko poroghav ikia, ezi bizir kam nan nighnizim gamizi a bar kuiaghrizi, ki guizbangira kamaghın fo, bizitam uabi Godın damazimın mizezir puvati. Eghti gumazitam suam, bizir manam an damazimın zuezir puvati, eghti bizir kam an nighnizimın guizbangira bar mize, eghti an a damuan marki. ¹⁵ Kamaghın, ni daghetam ramiti, nin anav gan nighnigh suam, a Godın damazimın mize, eghti arazir kamın ni an nighnizim gasighasigham. Ni kamaghın damuva ni munav gifongezir arazimın gın mangan kogham. Krais munav bagha areme, ezi ni puram apir arazim a damuva a gasighasighan marki. ¹⁶ Egh ia kamaghın damuan marki, ia igharaz darazir amuti, me ian arazir aghuim mikim suam, ia arazir kuram gami. ¹⁷ E fo, gumazitam, God Bizibagh Ativir Arazim mikimsi, a dagheba apir araziba o dipaba apir araziba dav kiman kogham. Puvati. A Godın damazimın derazir arazim ko, navir vamiran ikiamin arazim ko, bar akongezir arazim, dav kimam. Arazir aghuir kaba, da Godın Duamın aven otifi. ¹⁸ Eghti tina tuavir kamın Kraisın ingangarim damigh, a God damuti, an a bagh bar akuegham. Eghti a gumazamizibar amuti, me migirigiar aghuibar a mikimam.

¹⁹ Kamaghın amizi, e zurara igharaz darasi ko navir vamiira ikiamin arazibar gın mangıva, egh arazir gumazir igharazibar amuti me tugh gavgavighamiba, dar gın mangı dar amuam. ²⁰ Ni daghemra nighnigh, tuavir kamın God amizir arazibagh asighasighan marki. Guizbangira, dagheba bar, da dera. Eghti ni daghetam ramiti, bizir

kam gumazir igharazim damighti, an arazir kuram damigh irigham, eghti kamaghın ni arazir kuram gami. ²¹ Kar tuavir aghuim, ni kamaghın damuan marki: ni asizitam ko wainın dipatam ramıva egh bizir igharazitam damighti, da nin anav damighti a irigham. ²² Ni nighnizir gavgavir bizir kamın itim, a nin navimın iki. God nin nighnizim gifo, eghti ni gumazir igharazitamın mikiman marki. Guizbangira, gumazitam bizitam gınighnizima, bizir kam dera, ezi an navim osemzir puvati, gumazir kam bar akongegham.† ²³ Gumazitam asizitam o daghetam amıva, egh nighnizir pumuning ikiti God a mikim suam, an arazir kuram gami. An amir arazir kam, nighnizir gavgavim gısın tuzir puvati, kamaghın osimtızim an iti. Guizbangira, e nighnizir gavgavim gısın tughan kogh arazir manam damuti, God suam, an arazir kuram.

15

E Kraisın nighnizim ko arazimın gın mangam

¹ E gumazamizir nighnizir gavgavim itiba, gumazamizir gavgaviba puvatıziba, men osimtıziba ater men akurvaghham. E uarira uarir akurvaghshi nighnighan kogham. ² E bar vaghvagh uan adarazi bagh pamten ingar men akurvaghham. E kamagh sua, men nighnizir gavgavim gavgavigh ikivıra ikiam, kamaghın e men akurvaghham. ³ E fo, Krais uabi uabın akurvaghasa nighnizir puvati. Godın Akinafarimın arazir a batozimın osizirim kamakin, “Akar kurar gumaziba ni gaseziba, da uaghan na gire.” ⁴ Godın migirigiar me fomıra Godın Akinafarimın osiriziba, da bar en sure damuasa me ada osiri. Migirigiar kam e damuti, e nimıra iki, osimtıziba aterıva tugh gavgavigh

14:15: 1 Ko 8:11-13 **14:16:** Ta 2:5 **14:17:** 1 Ko 8:8 **14:18:** 2 Ko 8:21 **14:19:** Ro 12:18, 15:2, 1 Ko 14:12, 1 Te 5:11 **14:20:** Mt 15:11, Ro 14:14-15, 1 Ko 8:9, 8:13, Ta 1:15 † **14:22:** (14:22) Grighın akam vezin kamın deragha bigha mikemezir puvati. **14:23:** Ta 1:15 **15:1:** Ro 14:1, Ga 6:1 **15:2:** Ro 14:19, 1 Ko 9:19, 9:22, 10:24, 10:33, 13:5, Fl 2:4-5 **15:3:** Sng 69:9, Mt 26:39, Jo 5:30, 6:38 **15:4:** Ro 4:23-24, 1 Ko 9:9-10, 10:11, 2 Ti 3:16-17 **15:5:** Ro 12:16, 1 Ko 1:10, 9:9-10, Fl 3:16

God e daningamin bizir aghuiba bagh mizuamam. ⁵ Datirighin ki ia bagha God ko migia ghaze, God uabi e gamima, e nimira ikia osimtiziba atera tugha gavgafi. Egh a ia damuti, ia Krai Iesus amizir arazibar gin mangi, egh tuavir kam in ia igharaz darazi ko navir vamira ikiam. ⁶ Kamaghin ki ia bagh God in azangsighti, ia navir vamira ikiva bar moghira uari inigh God in ziam fam, an en Ekiam Krai Iesus in Afeziam.

Krai, Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba uaghan, bar men akura

⁷ Kamaghin amizi, gumazamiziba God in ziam fisi, ia Krai in adarasi ia uarira uari inigh bar akongegh. Krai ia inigha aven izezi moghin, ia igharaz darazi inigh aven izi bar akongegh. ⁸ Ki ia migei, Krai Judabar ingangarir gumazim in oto. A nighnizir kam faraghaviram an iti, a kamaghin men akagham, God mikemezir akaba da bar guizbangira. Da kamakin, God en ovaviba ko amizir akar dikiriziba, da guizbangira otivigham. ⁹ Krai uaghan kamagh sua, a Kantrin Igharazibar Gumazibar amighti, me God in apangkuvim bagha an ziam fam. God in Akinafarim bizir kam kamaghin a migei,

“Kamaghin amizi, ki Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin ikiva nin minabam.
Egh ki nin ziam fiva ighiabar amuam.”

¹⁰ Egha God in Akinafarim migirigiar igharazim uaghan iti,

“Ia Kantrin Igharazibar Gumaziba, ia God in gumazamiziba Israelba, ia me ko iki bar akongegh.”

¹¹ Ezi migirigiar mam uaghan kamaghin migei,

“Ia Kantrin Igharazibar Gumazamiziba bar,
ia Ekiam in ziam fi!
Egh nguazim in itir anababa,
ia bar an ighiabar amu!”

¹² Ezi Aisaia uaghan kamaghin mikeme,

“God Jesin ikizim in tav amiseveghti,
an atrivim in otogh iziva Kantrin Igharazibar Gumazibar ganam.

Egh a me damuti,
me bizir aghuir a me daningamiba bagh mizuam ikiam.”

¹³ Ki ia bagha God ko migei, Godra, a ian akuraghti, ia bizir aghuir gin izamiba bagh mizuamam. God kamagh sua, an Duam in gavgavim in, a ia damuti, ian arazir gin izam in bizir aghuiba bagha mizuaim, an aghung mangi bar ekevegham. Kamaghin, God ian nighnizir gavgavim an itir tuavim in, a ia damuti, navir amirizim ko bar akongezir arazim, bar ia gizivagham.

Pol uabi uan ingangarim geghara, egha uan akam isa uan namakaba bagha anemadi

(Sapta 15:14-16:27)

Pol uan ingangarim bagha bar akonge

¹⁴ Nan adarasi, ki uan navim in aven ki nighnizir gavgavim ikia kamaghin fo, ia zurara arazir aghuibagh ami. Egha fofozir guar aviriba iti. Kamaghin ia vaghvagh nighnizir aghuiba uarira uari daningam. ¹⁵⁻¹⁶ Ezi ki akinafarir kam in aven akar mabagh nighnigha, kamaghin ian nighniziba dikavasa ia bagha mong akar gavgaviba osiri. Ki fo, God nan apangkuvigha na misevezi, ki Krai Iesus in ingangarir gumazim in ikiava egha Kantrin Igharazibar

Gumaziba bagha ingari. God kamaghin ifonge, Kantrin Igharazibar Gumaziba, me ofan min iki a damuti eghti a me bagh bar akongegham. Eghti Godin Duam me damighti, me God baghivira ikiam. Kamaghin amizi, nan ingangarim kamaghin iti, ki ofa gamir gumazimin min ingara Godin akar aghuim me mikiri.

¹⁷ Ki Kraiss Iesus ko porogha ingangarim gami, kamaghin ingangarir ki God bagha amir kam, ki a bagha bar akonge. ¹⁸⁻¹⁹ Ki bizir igharazibar gun mikiman kogham, bizir vamiran kam ki an gun mikimasa: Ki Kraiss ko ingarima Kraiss na bagha tuaviba arizima, ezi ki Kantrin Igharazibar Gumaziba an gin mangasa men sure gami. A nan aven ingarima, ezi migirigiar ki me migeiba ko arazir ki amiziba, ko mirakelin gavgaviba ko arazarazir ki amiziba, me dar garima da me gamima me Godin gin zui. Bizir otozir kaba, Godin Duamin gavgavimin ki a dagh amima da otifi. Kamaghin amizi, ki Jerusalem inkegha Kraissin akar aghuim bar anekura ghua Ilirikumin Provinsin oto. ²⁰ Nan ifongiam kamakin: ki akar aghuim danganir gumaziba oraghizir puvatizibar anekunasa bar ifonge. Ki kamaghin aghua, me suam, Pol gumazir igharazim kunizir dipenir akinibagh isin dipenimin ingari. ²¹ Godin Akinafarim mikemezi moghin ki damuasa,

“Gumazir an eghaghaniba faragha da baraghizir puvatiziba, datirighin da baragham, eghti gumazir faragha an migirigiaba baraghizir puvatiziba, datirighin dagh fogham.”

Pol Romin itir Kraissin adarazir ganigh, egh Spenin Kantrin mangam

²² Dughiar aviriba, ki ia bagha izasava amima, ingangarir kam nan suirazi, kamaghin ki izezir puvati. ²³ Egha datirighin ki nguibar

kabar ingangariba puvati. Ki azenir aviribar ian ganasa ifonge, ²⁴ kamaghin amizi, ki datirighin izasa. Ki ghaze, ki kagh dikavigh Spenin Kantrin mangisi damuva, ki ti Spenin darorim ateghiva ti tong ia ko ikegham, egh gin Spenin mangam. Ki ian ganigh, egh tong ia ko ikisi bar akuegham. Eghti ia tuavimin ivezim nan akuraghti, ki Spenin mangam.

²⁵ Ezi datirighin ki Godin adarazi bagh akurvazitam inigh Jerusalem Nguibar Ekiamin mangam. ²⁶ Ia fo, Jerusalem in itir Godin adarasi, men tongin itir gumazamizir maba biziba bar puvati. Kamaghin, Masedonia ko Akaiian Provinsin itir siosba me bagha dagiaba arighasa bar ifuegha akam misoke. ²⁷ Me uan ifongiamra an gin ghua kamaghin ami. Kar guizbangira, Kantrin Igharazibar Gumaziba, me Israelin gumazamizir onganarazibar akurvaghamin ingangarim iti. Guizbangira, Israelba fomira Godin bizir aghuir aviriba isa Kantrin Igharazibar Gumazibagh aniga men duabar akura. Kamaghin amizi, Kantrin Igharazibar Gumaziba ikarvaghamin bizim iti, me nguazir kamin bizir aghuiba isi Israelbar aningiva me ikarvagham.

²⁸ Ki faragh dagiar kaba bar a da inigh Jerusalem mangamin ingangarim a givaghiva, egh gin Spenin mangisi izi ian ganigh, mangam. ²⁹ Ezi ki fo, ki izi ia bativamin dughiam, Kraiss bizir aghuir bar aviribar en tongin dar amuam.

³⁰ Nan adarasi, en nighnizir gavgavir Ekiam Kraiss Iesusin itim ko, Godin Duam e ganidir igharaz darazigh ifongezir arazim, ki bizir kamning ginighnigha kamaghin ia gakaghori, ia na ko porogh pamtem God ko mikim na bagh an azangsigh. ³¹ Egh kamaghin mikim, Judian itir nighnizir gavgavim puvatiziba na gasighasighan kogham. Eghti

15:18-19: Ap 19:18, 2 Ko 3:5, 12:12 **15:20:** 2 Ko 10:15-16 **15:21:** Ais 53:15 **15:22:** Ro 1:13
15:24: 1 Ko 16:6 **15:25:** Ap 19:21, 20:22, 24:17 **15:26:** Ap 24:17, 2 Ko 8:1, 9:2, 9:12 **15:27:** Ro 9:4, 11:17, 1 Ko 9:11, Ga 6:6 **15:29:** Ro 1:11 **15:30:** 2 Ko 1:11, Fl 2:1, Kl 4:3, 4:12, 2 Te 3:1

Jerusalemın itir Kraisin adarasi nan ingangarir ki me bagha amim bagh bar akuegham. ³² Kamaghın God ifueghtıma, ki ia bagh izisi nan navir averiam bar akuegham. Egh ia ko avughsi ua uan gavgavim inisi, egh bar akuegham. ³³ Ki kamaghın Godın azai, Godın navir amirizim ko dabirabir aghuim anıdim, bar moghıra ia ko iki. Guizbangıra.

16

Pol gumazamizir aviriba bagha akam amaga ghaze, Afeziam ia ko iki

¹ Ki ghaze, ia kamaghın fogh, Fibi en buaramizim, an amizir bar aghuim. Ia deragh a damu. An ingangarim kamakın, a Senkrian nguibar ekiamın itir siosın akurvazir amizim. ² Ki kamagh sua, ia Ekiam gıñıghnıgh Fibi inıghtı a ia ko iki. Kar arazir aghuir e Godın gumazamiziba damuamim. Egh a bizitizim puvatıghtı ia an akuragh. Guizbangıra, a gumazamizir aviribar akurvagha egha uaghan nan akura.

³ Ezi ki uan akam isa Prisila ko Akwila bagha anemaga ghaze, Afeziam aning ko iki. Aning na ko Kraıs İesusın ingangarim gami. ⁴ Aning nan akurvagha na bangın oveghai. Kamaghın amizi, ki uabıra puv aning minabi. Ezi Kantrin İgharazıbar Gumazıbar siosba uaghan aning minabi.

⁵ Egha ki uan akam isa aningın dipenimın uari akuvir sios bagha anemaga ghaze, Afeziam vaghvagh me ko iki.

Egha ki uan akam isa nan namakam Epainetus bagha amaga ghaze, Afeziam a ko iki. A Provins Esian itir gumazıba bar men faraghavıra nıghnızir gavgavim Kraısın itı.

⁶ Egha ki uan akam isa Maria bagha anemaga ghaze, Afeziam a ko iki. A ian akuraghasa pamten ingari.

⁷ Egha ki uan akam isa Andronikus ko Junias bagha anemaga ghaze,

Afeziam aning ko iki. Aning e Judan ikızir vamıra, egha na ko kalabusın ike. Aning Kraısın aposelbar tongın itıma, me bar aning gıfo. Ezi aning nan faragha ghua Kraıs gıfo.

⁸ Egha ki uan akam isa Amplıatus bagha anemaga ghaze, Afeziam a ko iki. Ga uaghara Ekiam ko porogha kamaghın ga namakar aghuimningın mın itı.

⁹ Egha ki uan akam isa Urbanus bagha anemaga ghaze, Afeziam a ko iki. An e koma Kraısın ingangarir gumazim. Egha Stakis uaghan, ki a bagha akam amaga ghaze, Afeziam a ko iki. A uaghan nan namakar aghuim.

¹⁰ Egha ki uan akam isa Apeles bagha anemaga ghaze, Afeziam a ko iki. A Kraısın gın zuıma osımtızıba a bativıma, an nıghnızir gavgavim Kraısın ikiavıra itı, ezi bizir kam bagha a zıam itı. Egha ki uan akam isa Aristobulusın dipenimın itir darası bagha anemaga ghaze, Afeziam me ko iki.

¹¹ Egha ki uan akam isa Herodion bagha anemaga ghaze, Afeziam a ko iki. Ga Judan ikızir vamıra. Egha ki uaghan uan akam isa Narsısusın dipenimın aven itir Ekiamın adarası bagha ghaze, Afeziam me ko iki.

¹² Egha ki uan akam isa Trifina ko Trifosa bagha anemaga ghaze, Afeziam aning ko iki. Aning Ekiam bagha pamten ingari. Egha uaghan uan akam isa nan roroam Persis bagha anemaga ghaze, Afeziam a ko iki. A uaghan Ekiam bagha pamten ingari.

¹³ Egha uaghan ki uan akam isa Rufus bagha anemaga ghaze, Afeziam a ko iki. A gumazir bar deragha Ekiamın gın zuım. Egha an amebam uaghan, ki a bagha akar aghuim anemdı. A guizbangıra uan borımın mın deravıra na gami.

¹⁴ Egha ki uan akam isa Asinkritus ko Flegon ko Hermes, ko Patrobas, ko Hermas, ko nıghnızir gavgavim

Ekiamin ikia me ko itiba bar, me bagha anemaga ghaze, Afeziam bar me ko iki.

¹⁵ Egha ki uan akam isa Filologus ko Julia, ko Nereus uan buaramizim sara, ko Olimpasi, ko Godin gumazamizir me ko uari akuviba bar, me bagha anemaga ghaze, Afeziam bar me ko iki.

¹⁶ Ia Kraisin adarasi, e uan arazimin gin mangiva, ia uan adarazir agharibar suigh. Ezi Kraisin siosba bar uan akaba isa ia bagha da amaga ghaze, Afeziam ia ko iki.

Ia gumazir ia abiziba bagh deraghan

¹⁷ Nan adarasi, ki akar gavgavim ia mikimasa, Ia gumazir ia abiziba bagh deraghan. Gumazir kaba, ian marazir nighnizir gavgavibagh asighasighava, egha suren akar ia inizibar apanim gami. Kamaghin, ia men saghon iki. ¹⁸ Me en Ekiam Kraisi Iesusin ingangarim gamir pu. Puvati. Me uan nivafizim ifongezir arazibar gin zui. Me migirigiar aghuiba ko migirigiar navibagh inivibagh amuava, gumazamizir arazir kurabagh ifozir puvatiziba me gifara, men nighnizibagh amima, me okam nighnisi. ¹⁹ Gumazamiziba bar kamaghin oraki, ia akar aghuim inigha deravira an gin zui. Kamaghin, ki ia bagha bar akonge. Ki kamaghin ifonge, ia arazir aghuiba bar adagh fogh, egh arazir kurabar amuamin fofoziba puvatigham. ²⁰ Dughiar bar otevimin, Godin navir amirizim ko dabirabir aghuarim anidim, a Satanin gavgavim gasighasighiva ian amamangatighi, ia Satan dikaraghtima, a ian dagaribar apengan ekiam. En Ekiam Kraisi Iesusin apangkuvim ia ko iki.

Gumazir maba uan akaba isa Romin itir gumazamiziba bagha da amadi

²¹ Timoti, na ko ingarir gumazim, a uan akam isa ia bagha anemaga ghaze, Afeziam ia ko iki. Ezi Lusius ko, Jason ko, Sosipater, me na ko e ikizir vamira, me uaghan ia bagha akam amadi.

²² Ki Tertius Kraisin ananav, ki uaghan uan akam isa ia bagha anemadi. Ki Polin akaba inigha ia bagha akinafarir kam in da osiri. ²³⁻²⁴ Ezi Gaius uan akam isa, ia bagha anemaga ghaze, Afeziam ia ko iki. Gaiusra, ki Pol ki an dipenimin aven itima, a bar deragha na gami. Egha Siosin mam uaghan Gaiusin dipenimin aven uari akufi. Ezi Erastus nguibar kam in Gavmanin dagiabar garir gumazim, ko en mav Kuartus, aning uan akam isa ia bagha anemadi.*

E Godin ziam fam!

²⁵⁻²⁶ E Godin ziam fam! God gavgavir ekiam ikia, kamaghin a ia damuti ian nighnizir gavgavimin suiragh gavgavigham! Bizir kam, ki an akar aghuim akura, bizir kam uaghan a migei. Akar aghuir ki akurim, a Kraisi Iesusin akar aghuim, a guizin akar mogomem, bar fomira azenir aviribar modogha iza, datirighin azenim giri. Guizin akar mogomer kam, Godin akam inigha izir gumazibar osiziriba, da gumazamizibagh amizi, me akar mogomer kam a gifo. Godin ovengan koghamim, akar gavgavimin kamaghin migia ghaze, akar mogomer kaba azenim giriti, Kantrin Igharazibar Gumaziba bar dagh foghiva, nighnizir gavgavim Kraisin iki kamaghin an gin mangam. ²⁷ Ezi ki kamaghin ifonge, Kraisi Iesus e damuti, e Godin ziam fam. Anarira

16:16: 1 Ko 16:20, 1 Pi 5:14 **16:17:** Mt 7:15, Ap 15:1, 15:5, 1 Ko 5:9-11, 2 Ti 3:5, Ta 3:10, 2 Jo 10 **16:18:** Fl 3:19, Kl 2:4, 1 Ti 6:5, Ta 1:10, 2 Pi 2:3 **16:19:** Mt 10:16, Ro 1:8, 1 Ko 14:20 **16:20:** Stt 3:15, Ro 15:33, 1 Ko 16:23, 1 Te 5:28, MAA 22:21 **16:21:** Ap 16:1, 19:22, 20:4 **16:23-24:** Ap 19:29, 1 Ko 1:14, 2 Ti 4:20 * **16:23-24:** (16:23-24) Fofozir gumazir maba uaghan ghaze, akar otevir mam uaghan vezin kam in iti. Akar kam kamakin. En Ekiam Kraisi Iesusin apangkuvim zurazurara ia ko iki. Guizbangira. **16:27:** 1 Ti 1:17, 6:16, Ju 25

a God, egha a uabira fofoziba bar
iti. Kamaghin, e zurara an ziam fi
mamaghira ikiam. Guizbangira!

Akinafarir Faragha Zuim, Pol Korin Nguibamin itir Sios baghava an Osiri

Akar Faragha Zuim

Polin dughiamin, Korin, a nguibar ekiar mam, an Akaian Provinisin iti. A uaghan Grighin nguazimin aven iti. Pol uabi faragha Iesusin akam Korinin nguibam anekunigha, egha sios gamizi a tu. Egha gin Pol me ategha, ghua nguibar igharazibar ingaragha aruima, osimtiziba Korinin sios batifi. Kamaghin amizi, Pol nighnizir aghuiba me daningiva egh men osimtiziba akirasa akinafarir kam osiri.

Pol garima, Korinin itir Kraisin adarazi, men araziba ikufi. Ezi a kamaghin nighnisi, me uan nighnizir gavgavim ategham. Egha a kamaghin men apangkufi. A poroghamiba arazir aghuibar amuasa migei. Egh me Godin Duam amamangatighti, a men daroriba bagh faragh mangan koghti, eghti osimtiziba guizbangira me bativam. A Godin ziam fer arazir aghuim migia, egha uaghan Godin Duam bizir aghuibar me mikeme. Egha gumazir ovengezibav gia ghaze, me ua dikavam.

Bizir kaba, osimtiziba Korin itir darazigh anidi. Ezi me Godin ifongiam gifoghasa Pol akar bar aghuim me gami. Egh men akuraghti, me a gifogham. Akar otevir Kraisin adarazi bar ifongezir mam, a sapta 13in iti. Sapta 13in kam Pol kamaghin men akagha ghaze, igharaz darazigh ifongezir arazim, a bizir bar aghuir God uan gumazamizibagh anidim.

Kraisin adarasi uarira uari adogh uan ziaba fan marki

(Sapta 1-4)

¹ Ki Pol, ki Kraisi Iesusin aposel. God uabi ifongegha, na gamizi ki aposelin oto. Ki, Kraisin gin zuir gumazim Sostenes ko, ² ga akinafarir kam ia Korinin nguibar ekiamin itir sios bagha an osiri. Kraisi Iesus ia gamizima, ia a baghavira iti. Egha a ua bagha ia amisevezi, ia a ko poroghav iti. A ia ko, nguazimin itir gumazamizir Kraisi Iesusin ziamin feba bar, a ia misefe. Kraisi Iesus, en Ekiam. A men Ekiam, ko uaghan en Ekiam. ³ Ki God ko migia ghaze, God en Afeziam ko en Ekiam Kraisi Iesus, aning ian apangkuv, egh navir amirizim ia daning.

Pol God minabi

⁴ God, Kraisi Iesusin ingangarimin tuavimin, ian apangkuvigha, deragha ia gami. Kamaghin ki zurara ia ginighnigha uan God minabi. ⁵⁻⁶ Ki a minabagha ghaze, Kraisin akar e ian mikinizim, a ian navibar ikia gavgafi. Ia Kraisi ko poroghav itima, God bizir aghiur avirim ia ganingizi, da ia gizifa, kar akam akurir arazir aviriba, ko fofozir guar aviriba. ⁷ Kamaghin, ia datirighin en Ekiam Kraisi Iesus azenim giramin dughiam mizuai, egha ia Godin Duam aningizir bizir aghuitam, ia an otevizir puvati. ⁸ Kraisi Iesus gavgavim ia daningti, ia gavgavigh mangi, dughiar abuananam in otogham, eghti bizir kuratam en Ekiam Kraisi Iesus Uamateghamin Dughiamin ian ikian kogham. ⁹ God uan Otirim Kraisi Iesus, en Ekiam a ko navir vamira ikiasa ian dia. Eghti God damuasa mikemezi biziba, a bar adar amigham.

Sios bar biaghire

1:2: Ap 9:14, 18:1, 18:17, Ro 1:7, 10:12, 1 Ko 6:11, 2 Ti 1:9 **1:3:** Ro 1:7, 2 Ko 1:2 **1:5-6:** 1 Ko 2:1-2, 12:8, 2 Ko 8:7, 2 Ti 1:8, MAA 1:2 **1:7:** Lu 17:30, Fl 3:20, 2 Te 1:7, Ta 2:13, 2 Pi 3:12 **1:8:** Fl 1:6, Kl 1:22, 1 Te 3:13, 5:23 **1:9:** Ais 49:7, Jo 17:21, 1 Ko 10:13, 1 Te 5:24, 1 Jo 1:3 **1:10:** Ro 12:16, 2 Ko 13:11, Fl 2:2, 3:16, 1 Pi 3:8

10 Nan adarasi, ki en Ekiam Kraiss Iesusin ziamin pamtem kamaghin ia gakaghori, ia bar navir vamira uariv geir migirigaba iki. Egh ia tintinimin bighiran marki. Ia ikizir vamira, ko nighnizir vamira, ko ifongiar vamira iki. 11 Nan adarasi, Kloen adarazi na migia ghaze, ia adariba uari gami. 12 Ki arazir ia uari adozibar ian tongin itim migei. Marazi kamaghin migei, "Ki Polin anav." Ezi marazi kamaghin migei, "Ki Apolosin anav." Ezi marazi kamaghin migei, "Ki Pitan anav." Ezi marazi kamaghin migei, "Ki Kraissin anav." 13 Ezi manmakin? Kraiss ti biaghireghama? Ki Pol ti ian akurvaghasa ter ighuvimin aremez, o? Ia ti nan ziamin rurim iniz, o? Bar puvati!

14 Ian tongin, ki Krispus ko Gaiusra rue, egha gumaziba ua puvati. Kamaghin ki God minabi. 15 Kamaghin amizi, gumazitam kamaghin mikiman kogham, "E Polin ziamin rurim ini." 16 (Guizbangira, ki igharaz darazi uaghan me rue, kar Stefanasin dipenimin itir adarazi. Egha ki fozir puvati, ki ti igharaz darazi uaghan me rues.) 17 Kraiss gumaziba ruasa na amadazir puvati. Puvati. An akam akunasa na amada. Eghti ki apezeperir migirigaba ko nguazir kamın itir gumazibar fofozim anakunan kogham. Ki kamaghin damu, egh Kraissin ter ighuvimin ovevem damighti, a mati pura bizim.

Kraiss, a Godin gavgavim

18 Guizbangira, gumazir ovengamibako Godin fofozim. 25 Nguazimin ghaze, ter ighuvimin migirigiam, mati migirigiar onganim egha mingariba puvati. Ezi e gumazamizir God en akurvaziba, e fo, ter ighuvimin migirigiam, a Godin gavgavim. 19 Godin Akinafarim kamaghin migei,

"Ki nighnizir aghuiba itir gumazibar nighnizim batueghiva, egh fofozir gumazibar fofozim agivagham."

20 Eghti e manmaghin nguazir kamın itir gumazibar nighnizir aghuibav kimam? E manmaghin Judan Arazibagh fozir gumazibav kimam? E gumazir akaba uariv sozir arazim bar a gifoziba, e manmaghin me mikimam? Guizbangira, God nguazir kamın itir fofozibagh amizima, da mati migirigiar onganiba egha mingariba puvati.

21 Godin nighnizir aghuim ko an fofozimin, God kamaghin fo, nguazir kamın itir gumazamiziba uan fofozimin tuavimin me Godin fofozim inighan kogham. Kamaghin, God tuavir igharazir mam men akuraghasa anemisefe. Kar, me "migirigiar onganim" arizir akam, e aneakuri. Gumaziba akar kam baragha nighnizir gavgavim Godin iti, ezi God men akurvasi. 22 Judaba mirakelbar ganasa bar gavgafi, ezi Kantrin Igharazibar Gumaziba nighnizir aghuim ko fofozim bagha pamtemin ingari. 23 Ezi e Kraiss ter ighuvimin aremezir akam me mikiri. Ezi akar kam Judabar nighnizimin, mati bizir me asaghporaghirim. Ezi Kantrin Igharazibar Gumazibar nighnizim ghaze, kar migirigiar onganim. 24 Ezi e gumazamizir God diaziba, e Juda ko Kantrin Igharazibar Gumaziba uaghara, e fo, Kraissra a Godin gavgavim

1:12: Jo 1:42, Ap 18:24-28, 19:1, 1 Ko 3:4 1:14: Ap 18:8, 19:29, Ro 16:23 1:16: 1 Ko 16:15 1:17: Mt 28:19, Jo 4:2, 1 Ko 2:1, 2:4, 2:13, 2 Pi 1:16 1:18: Ap 17:18, Ro 1:16, 1 Ko 2:14, 15:2, 2 Ko 4:3 1:19: Ais 29:14, Jer 8:9 1:20: Jop 12:17, Ais 19:12, 33:18, 44:25, Mt 11:25, Lu 10:21, Ro 1:20-21, 1:28 1:21: Mt 11:25, Lu 10:21, Ro 1:20-21, 1:28 1:22: Mt 12:38, Mk 8:11, Jo 4:48, Ap 17:18, 17:32 1:23: Ais 8:14, Mt 11:6, Jo 6:60, 6:66, Ro 9:32, 1 Ko 2:14, Ga 5:11 1:24: Ro 1:4, 1:16, 1 Ko 1:18, Kl 2:3 1:25: 2 Ko 13:4

gavgaviba puvati. Ezi an arazir kabara bar gavgavigha, bar gumazibar gavgavim gafira.

²⁶ Nan adarasi, ia dughiar God ian diazim ginighnigh. Ian aviriba faragha, nguazir kamın itir gumazibar damazimın, fofozir gumazibar mın ikezir puvati. Ezi ian aviriba, gavgaviba puvati. Egha ian aviriba, ziar ekiaba itibar ananabar otivizir puvati. ²⁷ God kamagh sua, a nguazir kamın itir fofozir gumazibar amuti, me bar aghumsigham. Kamaghın, a gari, gumazir nguazimın itir gumazibar damazimın nighnizir onganiba itiba, gumazir kabara God me amisefe. God ghaze, a gavgaviba itir gumazibar amuti, me aghumsigham. Kamaghın, gumazir nguazir kamın itir gumazibar damazimın gavgaviba puvatiziba, merara God me amisefe. ²⁸ Egha a nguazir kamın ziaba puvatizir gumaziba ini, kar gumazir me kamaghın migeiba, me bizir kiniba, egha me men aghua. Ezi arazir kamın, God ziar ekiaba itiba ko gavgaviba itibagh amizi, da mati bizir kinibar mın iti. ²⁹ Kamaghın amizi, gumazitam Godın damazimın uabi uan ziam fan kogham. ³⁰ God uabi ia gamizi, ia Kraıs Iesus ko poroghav iti. Ezi a Kraıs gamizi, a en nighnizir aghuimın mingarimın iti. Ezi Kraısın ingangarimın, God e gamizima, e Godın damazimın deragha, egha God baghavira iti. Ezi Kraısın ingangarimın, a uam e givezegha, arazir kuramın gavgavimın e fıri. ³¹ Ezi Akinafarim mikemezi moghın God kamaghın ifonge, “Tina bar akongeghsi, a God amizir arazibagh nighnigh, da bagh bar akongegh, egh Godın ziam fı.”

2

Pol Korinın itir gumazamizibar nighnizir gavgavimın migei

1:26: Mt 11:25, Jo 7:48, Je 2:1-5 **1:27:** Mt 11:25, Je 2:5 **1:29:** Ro 3:27, Ef 2:9 **1:30:** Jer 23:5-6, Jo 17:19, 2 Ko 5:21 **1:31:** Jer 9:23-24, 2 Ko 10:17 **2:1:** 1 Ko 1:17 **2:2:** Ga 6:14, Fl 3:8 **2:3:** Ap 18:9, 2 Ko 10:1 **2:4:** Ro 15:19, 1 Ko 1:17, 1 Te 1:5, 2 Pi 1:16 **2:5:** 2 Ko 4:7, 6:7 **2:6:** 1 Ko 1:28, Ef 4:13, Fl 3:15, Hi 5:14 **2:7:** Ro 16:25-26, Ef 3:5, 3:9, Kl 1:26, 2 Ti 1:9 **2:8:** Lu 23:34, Jo 7:48, Ap 13:27, 2 Ko 3:14

¹ Nan adarasi, ki ia bagha izezir dughiamın, ki Godın akar mogomemın ia migia, egha fofozir gumazibar mın akar ekıar guar aviritaba ia mikemezir puvati. ² Ki faraghavira kamaghın nighniki, ki ian tongın ikiamin dughiamın, ki bizir igharazitam ginighnighan kogham. Puvatıgham. Ki Kraıs Iesusra nighnighıva, egh uaghan a ter ighuvimın aremezir ovevem ginighnıgham. ³ Kamaghın, ki ia ko itir dughiamın, ki guizbangıra gavgaviba puvati. Ki atıatiava, egha mıghavıram agoi. ⁴ Ezi akar ki mikemezim ko akar aghuir ki kunizim, ki nguazir kamın itir fofozim o nighnızibagh etuir akam, ia mikemezir pu. Puvati. God uan Duamın gavgavimın, a ian akazi, ia fo, ki mıgeir akaba da guizbangıra. ⁵ Guizbangıra, ki kamagh sua, ian nighnızir gavgavim nguazir kamın itir fofozim gısın ikian kogham. Puvati. Ian nighnızir gavgavim, Godın gavgavimra, a gısın tugham.

Godın Duam nighnızir aghuım ko fofozim e ganıdı

⁶ Guizbangıra, gumazamizir gavgavigha Godın arazibar gın zuıba, e fofozir aghuım me ganıdı. Ezi fofozir me inizir kam, a nguazir kamın itir fofozim puvati. Egha uaghan a nguazir kamın gumazir dapanıbar fofozim puvati, kar gumazir ovengasava amıba. ⁷ Puvati. Fofozir aghuir e ia ganıdır kam, a Godın nighnızir mogomem. Fomıra, God tıghar nguazimın ingaramın dughiamın, a uan fofozir aghuımın a kamaghın ifonge, e an Nguıbamın iki, ziar ekıam ko dabırabır aghuım a ko a inıam. Ezi dughıar kamın ikegha ıza datırıghın an fofozir aghuir kam en modo. ⁸ Ezi, nguazir kamın gumazir dapanıtam a gıfozir pu.

Puvati. Me ti foghava, ziar ekiam itir Ekiam isa ter ighuvim gafughan koghai. ⁹ Ezi e Godin Akinafarimın itir akamın miğiriğiar kam miğei, a kamakin,

“Bizir gumazitam faragha ganizir puvatiziba,
ko akar gumazitam faragha oraghizir puvatiziba,
ko bizir gumazitamın nighnizimın itir puvatiziba,
bizir bar aghuir kaba,
God gumazamizir a gifongeziba bagha dar kiri.”

¹⁰ Bizir kabar miğiriğiam fomira modo, ezi Godin Duamın ingangarimın God da azenim gatizi, e dar gari. Godin Duam biziba bar deravira dar gari, egha uaghan Godin nighnizir mogomebar gara fo. ¹¹ Tav gumazir igharazitamın nighnizim gifoghan kogham. Puvati. Gumazir kamın duar an aven itimra fo. Kamaghira, gumazitam Godin nighnizim gifoghan kogham. Godin Duam, a uabira fo. ¹² E nguazir kamın duam inizir pu. Puvati. E God amadazir Duam ini. Eghti tuavir kamın, e bizir aghuir God e ganingiziba, e deraghvira dagh fogham. ¹³ E bizir aghuir kabav gei, ezi en miğiriğiaba nguazimın itir fozimın tuavimın otozir pu. Puvati. Godin Duam uabi en sure gamima, e akar kabagh ami. E Godin Duamın akaba isa, Godin Duam itir gumazamiziba akar kaba biğha me geghari. ¹⁴ Ezi gumazir Godin Duam puvatizim, a Godin Duamın bizir aghuiba inghan kogham. Guizbangira, a kamaghın nighnigha ghaze, da bizir onganiba, egha mingariba puvati. Bizir aghuir kaba, da Godin Duamın otifi. Kamaghın amizi, gumazir Godin Duam

itiba, merara Godin Duamın bizir aghuir kaba tuisighamin fozim itir. ¹⁵ Gumazir Godin Duam itim, a biziba bar da tuisisi. Eghti gumazitam, Godin Duam itir gumazimın araziba tuisighiva avegham. ¹⁶ Godin Akinafarim kamaghın miğei,

“Tina Ekiamın nighnizim gifo?
Tina an sure damuam?”

Ezi erara, Kraisin nighnizim en iti.

3

Siosin ingangarir gumazim, a Godin ingangarir gumazim

¹ Nan adarasi, ki gumazamizir Godin Duamın gin zuibav gei moghin ia mikiman kogham. Puvati. Ki gumazamizir navir ghurimın arazibar gin zuibav geir moghin, ki ia miğei. Dughiar kamın ia borir iririvibar mın ikia, Kraisin arazibar gin zui. ² Ki faragha, mati otem ia ganingi, egha dagher gavgavitam ia daningan ibura. Faraghavira, ki fo, ia tighar dagher gavgavitam iniam. Egha datirighın uaghan, ia kamaghira iti. ³ Ki fo, ia navir ghurimın arazibar gin ghuavira iti. Ia uan aveghbuabar navim ikuvir arazim, ko uarir adoghadozir arazim, da ian ikiavira iti. Arazir ia amir kaba, kar navir ghurimın araziba. Ia dagh amua, egha nguazir kamın itir gumazibar mın ami. ⁴ Gumazir mam kamaghın miğei, “Ki Polin anav.” Ezi mav kamaghın miğei, “Ki Apolosin anav.” Ezi arazir kamın ia mati nguazir kamın gumaziba.

⁵ Ia deravira nighnigh. Apolos, a tina? Ki Pol, ki tina? Ga ingangarir gumazir kinimning. Ekiam ingangariba isa, vaghvagha ga ganingi. Ezi ingangarir ga amir kabar, ia nighnizir gavgavim Kraisin iti. ⁶ Ki mati, dagher ovizim opari. Ezi Apolos

2:9: Ais 64:4 **2:10:** Mt 13:11, 16:17, Jo 14:26, 1 Jo 2:27 **2:11:** Snd 20:27, Jer 17:9, Ro 11:33-34
2:12: Jo 16:13-14 **2:13:** 1 Ko 1:17, 2:4, 2 Pi 1:16 **2:14:** Mt 16:23, Jo 8:47, 14:17, Ro 8:5-7, 1 Ko 1:18, 1:23 **2:15:** 1 Te 5:21, 1 Jo 2:20, 4:1 **2:16:** Jop 15:8, Ais 40:13, Jer 23:18, Jo 15:15, Ro 11:34 **3:1:** Jo 16:12, 1 Ko 2:14-15 **3:2:** Jo 16:12, Hi 5:12-14, 1 Pi 2:2 **3:3:** 1 Ko 1:10-11, 11:18, Ga 5:20-21, Je 3:16
3:4: 1 Ko 1:12 **3:6:** Ap 18:4-11, 18:24-28, 19:1, 1 Ko 1:30, 2 Ko 3:5, 10:14-15 **3:7:** 2 Ko 12:11, Ga 6:3

dipam a ganidi. Ezi God a gamima, an aghui. ⁷ Ezi gumazir dagher ovizim oparim, a ziam puvati. Ezi gumazir dipam a ganidim, a uaghan ziam pu. Ezi God daghebagh amima, da aghui, kamaghin a uabira ziam iti. ⁸ Gumazir dagher ovizim oparim, ko gumazir dipam anidim, aning uaghara Godin ingangarir gumazimning. Egh aning vaghvagh uan ingangarir amizibar ivezim iniam. ⁹ Ga uaning inigha Godin ingangarim gami, ezi ia mati an azenim.

Siosin ingangarir gumazim, mati dipenibar ingarir gumazim

Egha ia uaghan mati Godin Dipenim. ¹⁰ God uan apangkuvimin, fofozim na ganingizi, ki mati dipenibar ingarir gumazir fofozir bar ekiam itim. Egha ki dagiaba arizima, gumazir igharazim dagh isin dipenimin ingari. Eghti dipenimin ingarir gumaziba vaghvagh deravira ganiva dipenimin ingar. ¹¹ Ia fo, God Krai Iesus isa, dipenimin ingarir dagiar faragha atizimin min anetigha gifa. Eghti gumazitam, dipenimin ingarir dagiar faragha itir igharazitam, uam anerighan kogham. ¹² Ezi gumaziba dagiar kam gisin dipenimin ingarsi, tarazi ti golin dagiabar an ingaram, tarazi ti silvan dagiabar an ingaram, eghti tarazi ti dagiar ivezim bar pin kozibar an ingaram, eghti tarazi temebar an ingaram, eghti tarazi dadabar an ingaram, eghti tarazi maziar misiabar an ingaram. ¹³ Eghti gin, Godin Kotiamin Dughiamin, gumaziba bar, men ingangariba azenim giram. Eghti dughiar kam avir ekiamin min otoghti, avir kam men ingangaribar isiva vaghvagh da tuisigham, men ingangariba deraz, o puvati. ¹⁴ Eghti gumazir manam dagiar kam gisin dipenimin

ingarighti, an dipenim isian koghti, ingangarir gumazir kam ivezir aghuim iniam. ¹⁵ Ezi ingangarir gumazir manamin dipenim bar isighti, a uan ingangaribar ivezim inighan kogham. Ingangarir gumazim uabi ovengan kogham, a mati gumazir avimin miseviagherizim.

Ia Godin Dipenimra

¹⁶ Ia Godin Dipenimra, ezi Godin Duam ian aven iti. Ia ti kamaghin fozir puvati? ¹⁷ Godin Dipenim, a ua baghaviram a ginabas. Ezi dipenir kam, kar iarara. Kamaghin, gumazitam Godin Dipenim gasighasightima, God gumazir kam gasighasigham.

E gumazibar ziaba fan kogham

¹⁸ Ian tav uabi uabi gifaran marki. Ki ghaze, ian tongin gumazitam nguazir kam in bizibagh fogh kamagh nighnigham, "Ki fofozir bar aghuim iti," egh gumazir kam faragh gumazir onganimin min otogh, gin bar fofozir gumazimin otogham. Kamaghin deragham. ¹⁹ Guizbangira, nguazir kam in fofozir aghuim, a Godin damazimin mati arazir onganim. Godin Akinafarim kamaghin migei, "Gumazir maba paza gumazir igharazibar amuasa, arazir aviribagh nighnisi. Ezi God gumazir kabar arazibagh amima, da meraram asighasisi." ²⁰ Godin Akinafarim uaghan kamaghin mikeme, "Ekiam a fofozir gumazibar nighnizibagh fo. A fo, me damuasa nighnizir biziba, da otivan kogham." ²¹ Kamaghin amizi, ia gumazibar ziaba fer arazim atakigh. Biziba bar, ian biziba. ²² Pol, ko Apolos, ko Pita, ko nguazir kam, ko ikirimirim, ko ovevem, ko bizir datirighin itiba, ko gin otivamin biziba, da bar iana.

3:8: Ro 2:6, Ga 6:4-5, MAA 22:12 **3:9:** Mt 13:3-9, Ap 15:4, 2 Ko 6:1, Ef 2:20-22, Hi 3:3-4, 1 Pi 2:5 **3:10:** Ro 15:20, 1 Ko 4:15, 15:10, 1 Pi 4:11, 2 Pi 3:15, MAA 21:14 **3:11:** Ais 28:16, Mt 16:18, 2 Ko 11:4, Ga 1:7, 1 Pi 2:4-6 **3:13:** Lu 2:35, 1 Ko 4:5, 2 Te 1:7-10, 1 Pi 1:7, 4:12 **3:16:** 1 Ko 6:19, 2 Ko 6:16, Ef 2:21-22, Hi 3:6, 1 Pi 2:5 **3:18:** Snd 3:7, Ais 5:21 **3:19:** Jop 5:13, 1 Ko 1:20, 2:6 **3:20:** Sng 94:11 **3:21:** 1 Ko 1:12, 3:4-6, 2 Ko 4:5, 4:15

23 Ezi ia Kraisin adarasi, ezi Kraisi, Godin anav.*

4

Ekiam uabi uan ingangarir gumaziba tuisisi

¹ Ia kamagh e ginighnigh, e Kraisin ingangarir gumaziba. Egha Godin akar mogomeba deraghvira dar ganamim ingangarim gami. ² Eghti gumazitam tavin ingangarir gumazim in iki, egh a uan gumazir ekiam in akaba deraghvira dar gin mangi. ³ Kamagh in amizi, ia nan araziba tuisighsi, o gumazir igharazitaba nan araziba kotin da tuisighsi damuti, kar pura bizim. Ki uaghan uabi uan araziba tuisizir puvati. ⁴ Guizbangira, ki uan arazir kuratam gifozir puvati. Ki kamagh in mikiman kogham, "Ki gumazir arazir kuraba puvatizim." Puvati, na tuisighamin ingangarim, kar Ekiam in bizimra. ⁵ Kotiam in Dughiam tighar otivam. Kamagh in amizi, ia gumazir igharazibar araziba tuisighan marki. Ia Ekiam izamin dughiam mizuum. A bizir mitarmem in mueghav itiba inigh angangarim in dar atigham. Egh a gumaziba bar men navir averiabar itir nighniziba, azenim darigham. Eghti dughiar kam in, God bar vaghvagh e mikim suam, en ingangarim dera, o a ikufi.

Korinba uari uan ziaba fe

⁶ Nan adarasi, ki ian nighnizibar akurvaghasa, egha Apolos ko ga uaning geghari. Ia ga ginighnigh, egh Godin Akinafarim mikemezi moghin deravira an gin mangi. Egh ia

arazir osirizir kam in mirara mangi. Ia akaba batogh uari fiva, gumazir mabar ziaba fiva igharazibar ziaba abinan marki. ⁷ Namakam, tina gumazir ekiam in ni ati? Ni ti bizir aghuir ni ititam, God dama a inizir puvati, o? Ezi guizbangira, bizir ni itiba, God ni ganingi, ezi ni manmagh sua ni uabi uan ziam fe, mati ni bizir kabagh amizi, da otifi?

⁸ Guisi, ia ti biziba bar izivaghama? Ia ti biziba bar izivagha deraghavram apia? Ia ti e gafiragha atrivibar otivighama? A dera, ki mamagh sua, ia guizin atrivibar ikitima, e ia ko uaghan atrivibar ikiam. ⁹ Ki ghaze, puvati. Nan nighnizim in, God ti e aposelba isa, danganir bar gin itim in e ati. E mati gumaziba me kotin aven ghaze, e aremegham, egh me nguazir kam in itir enselba ko gumazamiziba bar, men damazim in e misueghti, e aremegham. ¹⁰ E Kraisin ziam fer arazim bang in, e gumazir onganibar min iti. Ezi ia Kraisi ko poroghav ikia, egha ia fofozir gumazibar min iti. E gavgaviba puvati, ezi ia bar gavgafi. ¹¹ Bar fomira iza datirik in, e mitiriaba sara iti, ezi kuariba puv en piri, ezi e korotiar biaghreziba azui. Ezi me tintinibar e misosi. Ezi e deravira danganitam gaperazir puvati. ¹² E uari uan dafaribar ingangarir bar osimtizibagh ami. Me pazava e migei, ezi e deragh me damuasa Godin azangsis. Me arazir kurabar e gami, e pura nimira ikia osimtiziba ateri. ¹³ Me akar bar kurabar e migei, e akar aghuaribar men akaba ikar-

3:23: Ro 14:8, 1 Ko 11:3, 2 Ko 10:7, Ga 3:29 * **3:23:** (3:23) 1 Korin 1:12 ko 3:4, Pol kamagh in migei, Korin in siosin itir darazi uari abigha, egha marazi ghaze, e Pol in adarasi, ezi marazi ghaze, e Apolos in adarasi. Ezi migirigiar kaba da nguazim in gumazibar nighnizibar gin zui. Korin in siosin itir gumazamiziba deravira Godin nighnizim gifogh, egh kamagh in mikim suam, Pol bar enanav, ezi Apolos bar enanav. Pol ko Apolos ko bizir igharaziba sara, me ingangarir gumazibar min iki, Korin in siosin akurvagh egh me damuti, me guizin Kraisin adarazir min otivam. Kamagh in, God me ginaba. 2 Korin 3:1-9 in gan. **4:1:** Lu 12:42, 1 Ko 3:5, 2 Ko 6:4, Ta 1:7, 1 Pi 4:10 **4:2:** Lu 12:42 **4:4:** Jop 9:2, Sng 143:2, Snd 21:2, Ro 4:2 **4:5:** Ro 2:1, 2:29, 1 Ko 3:8, 2 Ko 5:10, MAA 20:12 **4:6:** Ro 12:3, 1 Ko 1:12, 3:4, 3:21 **4:7:** Jo 3:27, Ro 12:6, Je 1:17, 1 Pi 4:10 **4:8:** MAA 3:17, 3:21 **4:9:** Ro 8:36, 1 Ko 15:30-31, 2 Ko 6:9, Hi 10:33 **4:10:** Ap 26:24, 1 Ko 1:18, 3:18 **4:11:** Ap 23:2, Ro 8:35, 2 Ko 11:23-27, Fl 4:12 **4:12:** Sng 109:28, Mt 5:44, Ap 18:3, 1 Ko 9:14-15, 1 Te 2:9, 2 Te 3:8, 1 Ti 4:10 **4:13:** Kra 3:45

vasi. E mati bizir kurar gumaziba makuniziba. Gumazibar damazibar e mati bizir kurar bar miziriziba. E kamaghira ikia iza datirikin.

Korinba Polin arazibar gin mangasa a ifonge

¹⁴ Ki akar kam, ia damuti ia aghumsighasa an osirizir puvati. Ki kamagh sua, ia mati nan boribara. Egha ki ian nighnizibar amuti ia deragh foghasa. Kamaghin, ki akar kam osiri. ¹⁵ Gumazir bar avirim ia ko ikiam maraghe, Kraisin arazibar ian akurvagh, ia geghuf, a pura bizim. Ia afeziar vamira iti. Ki akar aghuim inigha ia bagha iza ia ganingizi, ia Krai Iesus ko poroghav iti. Kamaghin, ki ian afeziamin min oto. ¹⁶ Kamaghin ki ia gakaghori, ia nan arazibar gan, dar gin mangi. ¹⁷ Bizir kam bagha, ki Timoti ia bagha anemada. A nan otarimin min iti, ezi ki bar a gifonge. An Ekiamin ingangarim deragha an gari. Ki kamaghin ifonge, a nan arazir ki Kraisin poroghav ikia amir arazibar gun ia mikimam. Arazir kabara, ki zurara nguibaba bar dar ghua, siosba bar dar men sure gami. Eghti, Timoti arazir kabar ia mikim, ian nighnizibar amuti, da dikavam.

¹⁸ Ian marazi ghaze, ki izi ian ganan kogham, egha me akaba batogha uan ziaba fe. ¹⁹ Ezi puvati. Ekiam ifueghtima, ki ia bagh zuamira izam. Egh ki izeghamin dughiamin, ki gumazir uan ziaba feba, ki men akaba baraghsi izan kogham. Puvati. Ki izi foghasa, me gavgavir manam iti. ²⁰ Guizbangira, God Bizibagh Ativamin Arazim, kar pura migirigiar kinimin bizim puvati. Kar gavgavir ekiam itir bizim. ²¹ Ezi ki manmaghin damuasa ia ifonge? Ki ia misoghamin aghorim inigh ia bagh izasa, ia ifonge? Ki uan navim ia daningiva, egh ian asughasugham?

Kraisin adarazi arazir kurar men tongin otiviba akir

5

(Sapta 5-6)

Gumazamiziba tintinibar uari isava akuir arazim, Korinin siosin aven iti

¹ Ki kamaghin eghaghaniba baraki, gumazamiziba tintinibar uari isava akuir arazim ian tongin oto. Kar arazir bar kuram. Egha a, Krai gifozir puvatizir gumaziba amir arazir kuraba, bar dagh afira. Arazir kam kamakin, gumazir mam uan afeziamin amuim koma akui. ² Egha ia manmaghin ghaze, ia bar pin ikia, marazi gafira? Ia ti arazir uan ziaba fer kam atakigh, egh azi. Egh gumazir arazir kurar kam gamizim, ia a batueghtima, a ua ia ko ikian kogham. ³ Guizbangira, ki uan nivafizimin ian saghon iti, egha ki uan duam ia ko iti. Egha mati, ki guizbangira uabi ia ko ikia, gumazir arazir kurar kam gamizimin arazim tuisigha gifa. ⁴ Egha ki kamaghin migei, ia en Ekiam Iesusin ziamin, ia uari akuvaghti, en Ekiam Iesusin gavgavim, ko nan duam uaghan, ia ko ikiti, ⁵ ia gumazir kam isi, Satanin dafarim datighiti, an nivafizim ikuvigham. Ekiam Izamin Dughiamin, God gumazir kamin duamin akurvaghsi, ia kamaghin damuam.

Korinba gumazir arazir kuram gamim batokegh

⁶ Ia uari uan ziaba fe, kar arazir aghuim puvati. Ezi manmakin? Ia ti fozir pu, yisin muziarim, a bret damuamin flaua bar a gamima, a bui? ⁷ Kamaghin, ia yisin ghurimin min arazir kuraba bar da batokegh, egh zuegh, mati bretin igiar yisba

4:15: Ap 18:11, Ga 4:19, Je 1:18 **4:16:** 1 Ko 11:1, Fl 3:17, 1 Te 1:6, 2 Te 3:9 **4:17:** Ap 19:22, Fl 2:19-22
4:19: Ap 18:21, 19:21, 1 Ko 16:5, 2 Ko 1:15, 1:23, Hi 6:3 **4:20:** 1 Ko 2:4, 1 Te 1:5 **5:1:** Wkp 18:7-8, Lo 22:30, 27:20, Ef 5:3 **5:3:** Kl 2:5 **5:4:** Mt 16:19, 18:18, Jo 20:23, 2 Ko 13:10 **5:5:** Ap 26:18, 1 Ti 1:20, 1 Pi 4:6 **5:6:** 1 Ko 3:21, 15:33, Ga 5:9, Je 4:16 **5:7:** Kis 12:5, 12:21, 13:7, Ais 53:7, Jo 1:29, 1 Pi 1:19, MAA 5:6, 5:12

puvatizimın min iki. Ezi ki kamaghın fo, ia yis puvatizir Bretin min iti. Ia fo, God Israelbagh Itazir Dughiam Gıñıghnızir Isar Ekiam, an adiarim gamigha gıfa. Me, mati Isar Ekiam bagha sipsip isa ofa gami moghın, me Kraıs isa sipsipın min a misoghezi, an areme. ⁸ Kamaghın amizi, en araziba, gumazir Isar Ekıar kam damuasava amir arazibar min mangi. Egh uan arazir kuraba batuegh, mati me Isar Ekiam damuasa uan dipenibar yisın ghuriba isa, da makuri. Egh arazir zuruzim ko guizın akamın gın mangam, eghti arazir kam mati Bretin igiar yis puvatizim.*

⁹ Akınafarir ıgharazir ki ia bagha faragha osirizimın, ki kamaghın ia mikeme, "Ia gumamazir tintiniba uari bakıa akuiba, me ko ikian marki." ¹⁰ Ki, ia bar nguazir kamın gumazir arazir kurar kabagh amibar ataghraghasa, mıgeir puvati. Ki, gumamazir tintinibar uari bakıava akuiba, ko gumazir ıgharazibar biziba bagha naviba dikaviba, ko gumazir ıgharazibar biziba okeiba, ko gumazir marvir guabar ziaba feba, ki dav geir pu. Puvati. Ia gumamazir kabanang bar me ataghraghsi, ia bar nguazir kamın ikian kogham. ¹¹ Ki osirizir akar kam, an mıngarım kamakın: Gumazir Kraısın adarazir aven iti tam arazir kurabagh amua, gumamazir uari bakıava akuir arazim gami, o gumazir ıgharazibar biziba bagha navim dikafi, o marvir guabar ziaba fe, o akar kuraba uari gasir arazim gami, o dipar onganiba api, o gumazir ıgharazibar biziba okei, ia gumazir kam ko ikian marki. Puvati. Ia uaghan gumazir kamaghın amim ko daghebar aman kogham.

¹² Ezi manmakın? Ki ti Kraısın

adarazir azenan itir gumamaziziba tuisızir ingangarım iti? Bar puvati. Ezi Kraısın adarazir aven itir gumamaziziba tuisızir ingangarım, a ian ingangarımra. ¹³ Azenan itir gumaziba, God uabi men araziba tuisıgham. Ezi Godın Akınafarım kamaghın mikeme, "Ia gumazir kurar ian tongın itim batokegh."

6

Kraısın adarazi uarira uari kot darıghan marki

¹ Ian tongın tav osımtizitam Kraısın adarazir mavın ikia, tizim bagha Godın gumamaziziba ategha ghua Godın gın zuir puvatizibar damazimın a isa kot garisi? Ia arazir kam gamua aghumsızir puvati, o? ² Ia ti kamaghın fozir puvati? E Godın gumamaziziba, e nguazimın itir biziba bar, da tuisıgham. Egh ia guizbangıra gın nguazir kamın biziba tuisıghamın fofozim iki, egha datırıghın ia manmagh sua osımtizir muziarir kaba uarir tongın ia da tuisıghamın fofoziba puvati? ³ Ia ti kamaghın fozir puvati? E enselbar araziba tuisıgham. E kamaghın damuva, e guizbangıra nguazir kamın osımtiziba tuisıghamın fofozim iti. ⁴ Kamaghın amizıma, osımtizitam ian tongın otoghtıma, tizim bagh ia osımtizir kam tuisıghamın ingangarım isava, siosın azenan itir darazigh anıdi? ⁵ Ia aghumsıghasa, ki kamaghın mıgei. Ki ghaze, ti ian tongın, gumazir fofozim ititam ikia mati, egha Kraısın adarazir tongın osımtiziba tuisıghamın fofozim iti. ⁶ Ezi mamagh sua, Kraısın adarasi uari isava, gumazir nıghnızir gavgavım Kraısın itir puvatizibar damazimın ghua uari isa kot garisi.

5:8: Lo 16:3, Mt 16:6, 16:12, Lu 12:1 * **5:8:** (5:6-8) Ves 6ın ikegha ghua ves 8ın tuzir mıgırıgıam, God Israelbagh Itazir Dughiam an arazibagh nıghnıgha, Judaba amir arazıav gei. Nı Kisim Bek 12:3-21ın ganıgh, egh 13:5-7ın gan. An arazir kaba bar dagh amizıma, da Kraısın adarazir dabırabımın nedazim oto. **5:9:** Mt 18:17, 2 Ko 6:14, Ef 5:11, 2 Te 3:14 **5:10:** Jo 17:15, 1 Ko 1:20, 10:27 **5:11:** Mt 18:17, Ro 16:17, 2 Te 3:6, Ta 3:10, 2 Jo 10 **5:12:** Mk 4:11, 1 Ko 6:1-4, Kl 4:5, 1 Te 4:12, 1 Ti 3:7 **5:13:** Lo 13:5, 17:7, 21:21, 22:21-24 **6:2:** Dan 7:22, Mt 19:28, MAA 2:26, 3:21, 20:4 **6:3:** 2 Pi 2:4, Ju 6 **6:7:** Mt 5:39, Snd 20:22, Lu 6:29, Ro 12:17-19, 1 Te 5:15, 1 Pi 3:9

⁷ Ia Kraisin adarasi, ia osimtiziba uari ikia, uari isa kotin zui, ezi ian arazir kam kamaghin e gamizi e fo, Kraisin arazir ia gin zuim, ia anetakis. Manmagh sua ia me ateghti, me paza ia damuan ia aghua? Manmagh sua ia me ateghti, me pura ian biziba inian ia aghua? ⁸ Egha ia arazir aghuir kabar gin mangan aghua. Puvati. Ia uari paza me gamua men biziba pura da isi. Egha arazir kamra, ia uaghan uan adarazigh ami.

⁹ Gumazamizir arazir kurabagh amiba, God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven mangan kogham. Ia ti kamaghin fozir puvati? Ia uari uan navibagh ifaran marki. Gumazamizir tintinibar uari isava akuiba, ko gumazamizir marvir guabar ziaba feba, ko poroghamiba uari bakeir arazim gamiba, ko gumazir uarira uari isa akua arazir aghumsizibagh amiba, ¹⁰ ko okimakiar gumaziba, ko gumazir igharaz darazir biziba bagha navim dikaviba, ko dipar onganiba apiba, ko akar kuraba uari gasir arazim gamiba, ko gumazir pura igharazibar biziba uari bagha da isiba, gumazamizir kamaghin amiba bar, me God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikian kogham. ¹¹ Fomira ian marazi kamaghin ike. Ezi God ia ruegha, ia gamizi, ia an gumazamizibar otifi. Ia, Ekiam Kraisi Iesusin ziam ko en Godin Duamin gavgavimin, God ia gamizi, ia an damazimin derazir gumazamizibar otifi.

En nivafiziba, da Godin Duamin Dipenimin min iti

¹² Gumazir maba kamaghin migei, "Bizitam nan suirazir puvati, kamaghin ki biziba bar dar amuam." A Guizbangira, egh ni uaghan nighnigh, bizir maba nin dabirabimin akurvazir puvati. Guizbangira, ki firighiri

bar dar amuam. Egh ki bizitam ateghti a na damighti, ki an ingangarir gumazimin min ikian kogham. ¹³ Gumazir maba ghaze, "Dagheba, da navim bagha itir biziba, ezi navim, a dagheba isir bizim." Akar kam guizbangira, ezi God bizir kamning viraram aning a givagham. Eghti en nivafiziba, gumazamiziba uari bakia akuir arazim bagh ikian kogham. Puvati. En nivafiziba, Ekiam bagh ikiva, an ingangarim damuam. Ezi Ekiam en nivafizibar gara dar akurvasi. ¹⁴ God uan gavgavimin Ekiam gamizi, a ua dikafi, egh uaghan en nivafizibar amighti e ua dikavam.

¹⁵ Ia ti kamaghin fozir puvati? Ian nivafiziba, da Kraisin nivafizir akuaba. Kamaghin amizima, ki ti Kraisin nivafizir akua tam inighiva, amizir arazir kurabagh amimin nivafizim ko porogham, kar arazir aghuim? Bar puvati! Ki kamaghin damighan kogham! ¹⁶ Gumazim arazir kurabagh amir amizim ko porogha, a ko aning nivafizir vamiram oto. Ia ti kamaghin fozir puvati? Godin Akinafarim kamaghin mikeme, "Aning, nivafizir vamiram otogham." ¹⁷ Eghti gumazitam Ekiam ko porogh, egh a ko Duar vamiram otogham.

¹⁸ Ia zurara arazir gumazamizir uari bakiva akuimin ari mangi, an saghon iki. Arazir kurar igharaziba, gumaziba dagh amima, da nivafizimin azenan otifi. Ezi gumazitam, gumazamiziba tintinibar uari ko akuir arazim gamigha, a uabi uan nivafizim gasighasisi. ¹⁹ Ia ti kamaghin fozir puvati? Ian nivafiziba, da Godin Duamin Dipenimin min iti. God uan Duam isa ia ganingizima, a ian aven iti. Ia uarira uari bagha itir puvati, ia God bagha iti. ²⁰ God

6:9: Ga 5:19-21, Ef 5:5, 1 Ti 1:9, Hi 12:14, MAA 22:15 **6:11:** Ef 2:2, Kl 3:7, Ta 3:3-7, Hi 10:22 **6:12:** 1 Ko 10:23 **6:13:** Ro 14:17, 1 Ko 6:15, 15:19-20, Kl 2:22-23, 1 Te 4:3-7 **6:14:** Ro 6:5, 6:8, 8:11, 1 Ko 15:20, 2 Ko 4:14, Ef 1:19-20 **6:15:** Ro 12:5, 1 Ko 12:27, Ef 4:12, 4:16, 5:30 **6:16:** Stt 2:24, Mt 19:5, Ef 5:31 **6:17:** Jo 17:21-23, Ro 8:9-11, Ef 4:4 **6:18:** Ro 1:24, 6:12-13, 1 Te 4:3, Hi 13:4 **6:19:** Ro 14:7-8, 1 Ko 3:16, 2 Ko 6:16 **6:20:** 1 Ko 7:23, Ga 3:13, Fl 1:20, Hi 9:12, 1 Pi 1:18-19

ivezir bar ekiamin ia givese. Kamaghin amizima, ia uan nivafiziba isi, God daning an ziam fi.

Pol poroghamir arazimin akam migei

7

(Sapta 7)

Pol poroghamibar arazimin azangsiziba ikarvasi

¹ Ki datirighin migirigiar ia akinafarimin osiriziba ikarvaghasa. Gumazim poroghamim gamizir puvati, a dera. ² Gumazamizir uari bakia akuir arazim, bar ekevima, kamaghin gumaziba bar, vaghvagh amuimin iki, eghti amiziba bar, vaghvagh pamın iki. ³ Pamın nivafizim, kar an amuimin bizim, ezi gumazim an anogoroghan kogham. Kamaghira, amuimin nivafizim, kar an pamın bizim, ezi amuim an anogoroghan kogham. ⁴ Amizim uabi, uan nivafizim gativan kogham. Puvati, an pam a gatifa. Kamaghira, gumazim uabi, uan nivafizim gativan kogham. Puvati, an amuim a gatifa. ⁵ Gua poroghamning, gua akirim ragh uaning gasi uaningin aghuaghugh, egh uan nivafizimning uaningin anogoroghan marki. Gua God ko mikimsi, virara ifongegh uaning mikim suam, ga dughiar otevimin uan nivafizimning anogoregham, arazir kam dera. Egh arazir kamın girara, gua ua uaningin porogh. Gua kamaghin damuan koghti, Satan gua gifarsi, gua gakaghonti, gua uan nivafizimin agoroguem dikabiniva avegh, irigham.

⁶ Akar ki ia mikemezir kam, ki pura ian amamangarisi. Ki akar gavgavim ia ganidir puvati. ⁷ Ki kamagh sua, gumazamiziba bar nan min pura odiaribar iki. Ezi God vaghvaha gavgavim isa, gumazamiziba vaghvaha me ganingi. Gumazir mam, gavgavir

mam iti, ezi gumazir igharazir mam, gavgavir igharazir mam iti.

⁸ Gumaziba ko amizir odiarbar itiba, ko amizir men paba arighireziba, ki kamaghin migei, me nan min odiarimin ikiti, a dera. ⁹ Ni uan nivafizimin agorogem dikabinamin gavgavim puvatighiva, ni amuimin iki, o pamın iki. Ni odiarimin ikitima, nivafizir agoroguem bar nin ekeveghti, ni gumazamiziba pura tintinibar uari ko akuir arazim bagh bar ikuvigham.

¹⁰ Poroghamiba, ki akar gavgavir kam ia ganidi, kar nan akam puvati, kar Ekiamin akam. A kamakin: Amizim uan pam ataghraghan kogham. ¹¹ Egh amizim uan pam ategh, a pura iki. Puvatightima, a uamategh uan pam bagh mangiva a ko navir vamira iki. Eghti gumazim uaghan uan amuim a batoghan marki.

¹² Ezi, gumazir igharazir maba, ki kamaghin me mikimasa, akar kam Ekiamin akam puvati. Ki uabi kamaghin me migia ghaze, Kraisin adarazir tavın amuim, nighnizir gavgavim Kraisin ikian kogh, egh amizir kam a ko ikisi bar ifongeghti, gumazir kam a batoghan kogham. ¹³ Eghti Kraisin adarazir amizitamin pam, nighnizir gavgavim Kraisin ikian kogh, egh gumazir kam a ko ikisi bar ifongeghti, amizir kam anetaghiraghan marki. ¹⁴ Gumazir nighnizir gavgavim Kraisin itir puvatizim, amizir nighnizir gavgavim Kraisin itim ko poroghti, arazir kamın God a damuti, a God baghavira itir gumazimin otogham. Ezi amizir nighnizir gavgavim Kraisin itir puvatizim, gumazir nighnizir gavgavim Kraisin itim ko poroghti, arazir kamın God a damuti, a God baghavira itir amizimin otogham. Me kamaghin amizir puvatizi, men boriba ti Godin damazimin zuezir puvatighai. Ezi datirighin men boriba God baghavira itir boriba.

15 Ezi nighnizir gavgavim Kraisin itir puvatizitav, nighnizir gavgavim Kraisin itir tav ataghraghsi, a dera. A mar anetakigh. Arazir kam otoghti, pam o amuir nighnizir gavgavim Kraisin itim, datirighin poroghamir arazir kam aning ikirarighan kogham. Aning firighiri. Ia fo, God navir amirizimin ikiasa en dia. 16 Ni amuim, ni manmaghin fogh, egh uan pam in akuraghtima, a nighnizir gavgavim Kraisin ikiam? Ni kamaghin fozir puvati. Ezi ni pam, ni manmaghin fogh, egh ni uan amuimin akuraghtima, a nighnizir gavgavim Kraisin ikiam, o puvatigham? Ni uaghan fozir puvati.

E ikirimirir God e bagha inabazimin moghin ikiam

17 God vaghvagha e bagha inabazir ikirimirim isa, e ganingi. Kamaghin, e deravira ikirimirir kam in aven daruam. Eghiva e ikirimirir God faragha en diazim, e an ikiva kamaghira daruam. Ki zurara arazir kam siosba bar men sure gami. 18 Gumazir mam, me an mikarzir mogomem atughti, eghti gin God an diaghti, a uan duar kurim mongan marki. Eghti gumazitam, me an mikarzir mogomem atughan koghti, eghti gin God an diaghti, a uan mikarzir mogomem aghoran marki. 19 Mikarzir mogomem atuz, o anetuzir puvati, aning pura bizim. God in arazibar gin zuir arazim, a bizir ekiam. 20 E bar moghira, dughiar God en diazimin, manmaghin itir ikirimirim e faragha an iti, e ikirimirir kamra ikiam. 21 Ni ti fomira ingangarir gumazir kinim o ingangarir amizir kinimin itima, God nin dia? Ni bizir kam in osiman marki. Eghti tuavir ni firighrighamin tam ikitima, ni tuavir kam in gin mangi. 22 Gumazim ingangarir gumazir kinimin itima, God an dia, ezi a datirighin Ekiam in

gumazimra. An Ekiam in damazimin firighrigha, ua ingangarir gumazir kinimin min itir puvati. Kamaghira, gumazim firighrigha itima, God an diazi, a datirighin Kraisin ingangarir gumazir kinimin min iti. 23 God bar ivezir ekiam in ia givese, kamaghin amizi ia gumazibar ingangarir gumazir kinibar min ikian marki. 24 Nan adarasi, manmaghin itir ikirimirim e an itima, God en dia, eghti ikirimirir kamra e an aven daru God ko porogham.

Pol akam isa odiarir gumazamizibagh anidi

25 Ekiam gumazamizir odiaribar mikimamin akatam na ganingizir puvati. Ezi ki uan nighnizimin gin mangi mikimasa. Ia fo, God in apangkuvimra na gamizi, ki guizin akam akurir gumazimin oto. 26 Ki dughiar kam in osimtizir ekiabar gara ghaze, ia kamaghira iti moghira iki, kamaghin dera. 27 Ni amuimin iti, ni anetaghraghsi tuaviba burian marki. Ni odiarimin iti, ni poroghamim damusi nighnighan marki. 28 Ni amimin iki, kar arazir kuram puvati. Ezi amizir igiam pam in iki, kar arazir kuram puvati. Guizbangira gumazamizir poroghamibagh amiziba, nguazimin itir osimtiziba me bativam. Ki osimtizir kaba, ia bativan ki aghua.

29 Nan adarasi, ki kamaghin ia migei, dughiam bar otefe. Ezi dughiar kam in tugh mangiva, poroghamibagh amizir gumaziba, me gumazir amibar itir puvatizi moghin iki. 30 Ezi gumazir aziba, me azi puvatizi moghin iki. Eghti gumazir bar akongeziba, me akongan marki. Eghti gumazir bizibagh iveziba, me biziba puvatizi moghin iki. 31 Ezi nguazimin biziba bagha ingarir gumaziba, me bizir kaba bagh pamtem nighnighan marki. E fo, dughiar ruarim puvati, eghti

7:16: 1 Pi 3:1 7:19: Jo 15:14, Ro 2:25, Ga 5:6, 6:15 7:22: Jo 8:36, Ga 5:13, Ef 6:6, Fm 16, 1 Pi 2:16

7:23: 1 Ko 6:20, 1 Pi 1:18-19 7:25: 1 Ko 7:6, 7:10, 7:40, 2 Ko 8:8-10, 1 Ti 1:12-13, 1:16 7:28: 1 Ko

7:38 7:29: Ro 13:11 7:31: Sng 39:6, Je 1:10, 4:14, 1 Pi 1:24, 1 Jo 2:17

nguazir kam ko an itir biziba bar givagham.

³² Ki kamaghin ifonge, nguazir kamın navir osımtıziba tintinibar ian nighnızibagh ekuan marki. Odıarır gumazım, a mıghıgha Ekıamın bizıbagh nıghnısi. An Ekıam ifongezır arazıbar amuasa. ³³ Ezi poroghamım gamızır gumazım, a mıghıgha nguazır kamın bizıbagh nıghnısi. A uan amuım ifongezır arazıbar amuasa. ³⁴ Ezi a kamaghın nıghnızır pumuning a getui. Amızır igıaba ko odıarır amızıba, me mıghıgha Ekıamın bizıbagh nıghnısi. Me uan duaba ko nıvafızıba bar da isi God danıng, egh God baghıvıra ikıasa. Ezi poroghamım gamızır amızım, a mıghıgha nguazır kamın bizıbagh nıghnısi. A uan pam ifongezır arazıbar amuasa.

³⁵ Ki ian akuraghtı ia deragh ikıasa akar kam gamı. Ki ian anogoroghasa nıghnızır puvatı. Ki kamagh sua, ia zurara arazır aghuıbar gın mangı, Ekıamın ingangarım damu. Bizıtızım pura tintinımın ian nıghnızıbagh ekuan kı aghua.

³⁶ Gumazıtam kamaghın nıghnıgh suam, kı amızır igıar me na bagha inabazım, arazır aghuıba a gamır puvatı. Egha a bagha nıghnıgha, uan nıvafızımın agoroguem dıkabınamın gavgavım puvatı. Ezi a gari, tuavıba ua puvatı. Eghtı kamaghın a uan ifongıamın gın mangı, anıng uanıng ikı. An arazır kuram gamır puvatı. ³⁷ Eghtı gumazıtam uabın gavgavıgh, egh avıghan kogh, egh uan nıvafızımın agoroguem dıkabınıva, egh uan nıghnızımın suam, kı amızır igıar me na bagha inabazımın ikıan kogham, egh ga pura odıarımningın ikıam, arazır kam dera. ³⁸ Kamaghın, gumazır poroghamım gamızım, an

arazır aghuım gamı. Ezi gumazır odıarımın itım, bar arazır aghuım gamı.*

³⁹ Amızıtamın pam ikıvıra ikıti, amızır kam a ko porogh mamaghıra ikı. Eghtı an pam aremeghtı, datırıghın a fıriaghrı. A ua gumazıtamın ikısi, tavın ikı. Eghtı a ikıamın gumazım, nıghnızır gavgavım Ekıamın ikı. ⁴⁰ Kı uabı kamaghın nıghnısi, an odıarımın ikıva, kamaghın a bar akuegham. Kı nıghnısi, Godın Duam nan itı, ezi kı akar kabav geı.

Me marvir guabar ofa gamir asızıba, Kraisın adarazi dar amam, o puvatı?

8

(Sapta 8-10)

Pol asızır me isa marvir guabar ofa gamıav geı

¹ Kı datırıghın asızır me marvir guabar ofa gamua apır arazımın mıkımasa. Gumazır maba ghaze, “E bar, fofozım itı.” Akar kam guızbangıra, fofozır kınım, gumazamızıbagh amıma, me uarıra uan zıaba fe. Ezi gumazır ıgharazıbagh ifongezır arazım, a gumazamızıbagh amıma, men nıghnızır gavgavır Kraisın itım bar gavgafı.*

² Gumazıtam suam, a bizıba bar dagh fo. Tı puvatı, an fofozım apengara itı.

³ Ezi gumazır God gıfongezım, God bar a gıfo.

⁴ Ezi, asızır me marvir guabar ofa gamua apır arazımın, kı a mıkımasa. E fo, marvir guam, a guızın bizım puvatı, a nedazır kınım. Godın avırıba puvatı. Godın bar vamıra itı. ⁵ Guızbangıra, bizır avırıba me

7:34: Lu 10:40 * **7:38:** (7:38) Grıghın akam ves 36ın ghua 38ın tuzım, deragha bıgha mıgeır puvatı.

7:39: Ro 7:2-3, 2 Ko 6:14 **7:40:** 1 Ko 7:25, 1 Te 4:8 **8:1:** Ap 15:20, 15:29, Ro 14:3, 14:10, 14:14, 1

Ko 10:19 * **8:1:** (8:1) Polın Dughıamın, nıghnızır gavgavım Kraisın itır puvatızır gumazıba asızıba isa, marvir guabar dıpenıbar ghua dav sogha, marvir guabar ofa gamı. Egha me gın asızır kaba isa maketın ghua da amadı. Ezi nıghnızır gavgavım Kraisın itır darazi, bizır kam bagha Polın azangısı, me asızır kamaghın amızıbar amam, o puvatıgham? **8:2:** 1 Ko 13:8-9, 13:12, Ga 6:3, 1 Ti 6:4 **8:3:** Nah 1:7, Mt 7:23, Ga 4:9 **8:4:** Lo 4:35, 4:39, 6:4, Aıs 41:24, 1 Ko 10:19, Ga 4:8, Ef 4:6, 1 Ti 2:5

“god” dagh arisi, egha bizir aviriba me “ekiam” dagh arisi. Da guizin overiam o nguazimin iti, da pura biziba. ⁶ E Godin vamira iti, a God Afeziam. A biziba bar dar mingarim, ezi e an gumamazibar min iti. Ezi Ekiar vamira iti, a Krai Iesus. A biziba bar dar ingarigha, egha e gamima, e angamra iti.

⁷ Ezi gumazir maba bizir kabagh fozir puvati. Marazi fomira marvir guabar arazibar gin ghue, kamaghin amigha, datirighin asizir me apir kaba, me ghaze, kar marvir guabar guizin ofa. Men nighniziba kuiaghrezir puvatigha egha gavgazir puvati, ezi me asizir kaba apava ghaze, me derazir puvatizir arazim gami. ⁸ Guizbangira, daghem e damighti, e bar Godin boroghira mangan kogham. E daman koghti, bizir kam e damighti, e Godin damazimin ikuvighan kogham. Egh e damiti, bizir kam uaghan e damighti, e Godin damazimin deravira ikian kogham.

⁹ Ia deravira ganigh. Ia kamaghin fo, dagher tizir ia ifongezim, ia pura aneremam. Ezi gumamazir nighnizir gavgavir muziariba itiba, ian arazir ia amir kam in ganiva, arazir kuramin aven mangam.

¹⁰ Ni gumazir fofozim itim, ni marvir guabar dipenimin mangi asizibar amiti, eghti gumazir nighniziba kuiaghrezir puvatigha gavgazir puvatiziba, izi nin ganti, eghti nin arazir kam gavgavim an navim a danighti, me uaghan asizir me marvir guabar ofa gamibar amam. ¹¹ Ezi nin arazir kam in, nin fofozim gumazir nighnizir gavgavir muziarim itim gasighasigham. Kar, nin anav, Krai uaghan a bagha areme. ¹² Ia oragh. Kraisin adarazi, men marazi, men nighniziba kuiaghrezir puvatigha gavgazir puvati. Ezi ia arazir kurar kam me gamua egha men

nighnizir gavgavibagh asighasisi, egha arazir kam in ia mati arazir kuram Krai gami. ¹³ Kamaghin, dagher manam nan aveghbuam damuti, eghti an arazir kuramin aven mangiti, kamaghin ki tong uam asizitam rameghan kogham. Ki uan aveghbuam damuti, an arazir kuramin aven mangan, ki aghua.

9

Pol aposelin ingangarimin ivezim isir puvati, egha bar akonge

¹ Ia nan gan fogh, ki gumazir firighirizim! Ki guizbangira aposelin mam! Egha ki uabi Iesus en Ekiam, ki an ganigha gifa. Egha ki Ekiamin ingangarim gamima, ezi nan ingangarimin a ia gamizima, ia Kraisin adarazir otifi! ² Marazi ghaze, ki aposel puvati. Ezi ia fo, ki aposel. Ia Kraisin adarazir otivigha, egha a ko poroghav iti, ezi bizir kam kamaghin ian aka, ki guizin Ekiamin aposel.

³ Gumazir maba nan araziba tuisigha, akam na gasi. Ezi ki kamaghin ua bagha me ikarvasi.

⁴ A ti kamaghin derazir puvati, e aposelba uan ingangarim bagh, ivezimin min dagheba ko dipaba iniam? Guizbangira, e da iniam. ⁵ A ti kamaghin derazir puvati, e amubar ikiva, me ko tuavir saghuiabar mangam, mati aposelin igharaziba, ko Ekiamin aveghbuar doziba, ko Pita amizi moghin? Are, arazir kam uaghan dera. ⁶ Ga ti Barnabasra, uan ingangarimin ivezim isir puvatigha, egh uan ikirimirim bagh dagiar ingangarim damuam, eghti aposelin igharaziba ti puvatigham? Puvati, e bar moghira ingangarimin ivezim iniam.

⁷ Gumazir manam midorozir gumazimin ingangarim gamua, uabi ua bagha dagheba buri? A guizbangira, da burir puvati. Gumazir manam ua bagha azenim oparigha, egha an

8:6: Mal 2:10, Jo 1:3, Ap 17:28, Ro 11:36, 1 Ko 12:6, Ef 4:5-6, Fl 2:11 **8:7:** Ro 14:14, 14:23, 1 Ko 10:28-29

8:8: Ro 14:17 **8:9:** Ro 14:13-15, 14:20, Ga 5:13 **8:11:** Ro 14:15-20 **8:13:** Ro 14:21, 2 Ko 11:29

9:1: Ap 9:3, 9:15-17, 18:9, 26:16, 1 Ko 15:8, 2 Ko 12:12, Ga 2:7-8 **9:2:** 2 Ko 3:2-3 **9:4:** Lu 10:8, 1 Ko 9:13-14 **9:7:** Lo 20:6, 2 Ko 10:4, 1 Ti 1:18, 1 Pi 5:2

dagheba isir pu? Puvati, an ada iniam. Gumazir manam sipsipbar gara, egha a uabi dar oteba apir pu? Puvati, an ada api.

⁸ Ia suam, ki ti nguazir kamın gumazibar nighnizibar gin ghua migirigiar kam gami. Puvati. Moses Osirizir Araziba uaghan kamaghın mikeme. ⁹ Moses Osirizir Arazibar aven a kamaghın mikeme, “Bulmakau raizin iniba tuir dughiamın, ia an akam ikeghıva, a damisi an anogoroghan marki.” God ti bulmakaubagh nighnigha migirigiar kam gami, o? Puvati. ¹⁰ An e ginighnigha migirigiar kam gami. Guizbangıra, gumazir azenim bagha nguazim abızim, ko gumazir raizin inim amısevim, aning fo, aning uan ingangarımın daghetam iniam. Kamaghın e fo, migirigiar kam, en migirigiam.

¹¹ E Godın Duamın bizir aghuariba ian tongın da opari. Eghti ia nivafızimın akurvazir bizibar en akurvaghti, kamaghın ti deragham? Are, arazir kam dera, e oparizir bizibar dagheba iniam. ¹² Ia igharaz darazi amamangarighti, me ia da biziba iniam, egh ia zurara en amamangarightıma, e biziba iniam. Eghti bizir ia e ganıdiba, me ganıdir biziba, dagh afiragham.

Ezi bizir e ia da iniamıba bar, e da isir puvati. Kamaghın e osımtızir avırıba ateri. E Kraısın akar aghuımın tuavım apıran aghua, kamaghın e da isir puvati. ¹³ Ia fo, gumazir Godın Dıpenımın ingangarım gamıba, me Godın Dıpenımın dagheba isi. Ezi gumazir ofa gamir danganıman ingangarıba, me gumamazıba ofa gamir asızir naba isa da api. Ia ti kamaghın fozir puvati? ¹⁴ Kamaghıra, Ekiam migirigiar kam e ganıngi, gumazir akar aghuım akurıba, me gumamazızir akar

aghuım barazıbar dafarımın, men nivafızımın akurvazir bizıba iniam.

¹⁵ Ezi arazir Ekiam damuasa mikemezım, ki uabi a gamir puvati. Egha datırıghın uaghan, ki ian bizıtam iniasava akar kam osirir puvati. Bar puvati. Ki ti aremeghti, ia bizıtam na danıngam. Arazir ki amım, ki a bagha bar akonge, egha gumazıtam anegıvan ki bar aghua. ¹⁶ Ki akar aghuım akunıva, egh ki uabi uan zıam fı bar akongeghan kogham. Puvati. Akar aghuım akurır ingangarım, kar Ekiam na ganıngızir ingangarım. Ki akar aghuım akunan kogh, egh ki bar ikuvıgham.

¹⁷ Ki uabi uan ifongıamın gin mangı ingangarır kam damuva, egh ki an ıvezım iniam. Puvati. Ekiam ingangarır kam na ganıngızı, ki a gami. ¹⁸ Kamaghın, ki ıvezır manam iniam? Ki akar aghuım akura iniasava amır bizıba, ki da isir puvati. Ki pura akar aghuım gumamazıbazıbar kınasa, bar akonge. Ezi bar akongezır arazır ki isir kam, a matı nan ıvezımıra.

Pol gumamazıba bar men ingangarır gumazımın mın iti

¹⁹ Ki fıriaghrıgha iti, egha gumazıtamın ingangarır gumazımın itır puvati. Egha ki uan ifongıamın gumazıba bar men ingangarır gumazımın mın oto. Ki gumazır avırım uam me inıgh, Kraısın adarazır aven ızasa. Kamaghın, ki men ingangarır gumazım mın iti. ²⁰ Ezi dughıar ki Judaba ko itım, ki me iniasa, kamaghın ki Judabar arazıbar gin zui. Ki uabi Moses Osirızir Arazıbar apengan itır puvati. Egha ki Moses Osirızir Arazıbar apengan itıba iniasa, kamaghın ki men damazımın, ki Moses Osirızir Arazıbar apengan itır gumazımın mın iti. ²¹ Kamaghıra, ki Kantrın Igharazıbar Gumazıba, me iniasa. Kamaghın, ki me ko

9:9: Lo 25:4, 1 Ti 5:18 **9:10:** 2 Ti 2:6 **9:11:** Ro 15:27, Ga 6:6 **9:12:** Ap 20:33-35, 1 Ko 9:15, 9:18, 13:7, 2 Ko 11:7-9, 11:12 **9:13:** Wkp 6:16, 6:26, Nam 18:8, 18:31, Lo 10:9, 18:1 **9:14:** Mt 10:10, Lu 10:7, Ga 6:6, 1 Ti 5:17 **9:15:** Ap 18:3, 20:34, 2 Ko 11:10, 1 Te 2:9 **9:16:** Jer 20:9 **9:17:** 1 Ko 3:8, 3:14, 4:1, Ga 2:7, Kl 1:25 **9:18:** 1 Ko 7:31, 10:33, 2 Ko 4:5 **9:19:** Mt 18:15, 20:26-27, Ga 5:13, 1 Pi 3:1 **9:20:** Ap 16:3, 18:18, 21:20-26 **9:21:** Ro 2:12-14, 1 Ko 7:22, Ga 2:3, 3:2, 5:13

ikia, mati Kantrin Igharazibar Gumazim m̄n iti. Egha k̄ kamagh̄n amua, God̄n arazim ataghizir puvati. Guizbangira, k̄ Kraisin arazim̄n apengan ikiavira iti. ²² K̄ gumazir n̄ghn̄zir gavgavir muziariba itiba, me iniasa. Kamagh̄n, k̄ men damazibar, k̄ gavgaviba puvatizir gumazim̄n m̄n iti. K̄ gumazir guar aviriba, men marazi iniasa, egha tuavir aviriba buri. Kamagh̄n k̄ pura tintinim̄n gumaziba bar men arazibar m̄n zui. ²³ K̄ fo, Ekiam ḡn bizir aghuiba isi, gumazamizir n̄ghn̄zir gavgavim akar aghuim̄n itiba, me daningam. K̄ kamagh̄n sua, k̄ uaghan bizir aghuir kataba me ko da iniam. Bizir kam bagha, k̄ Iesus̄n akar aghuim damuti a gavgavasa, kamagh̄n k̄ ingangarir kabagh ami.

E pamtem ivemari ivezim iniam

²⁴ Gumazir ivemari, me bar ivemari, egha vamira ivezim isi. Ia ti kamagh̄n fozir puvati? Ia uaghan pamtem ivemari egh izezim iniam. ²⁵ Eghti gumazitam ivemarim̄n faragh otoghs̄i, nivafizim̄n ifongiam dikabin, egh izezim inisi pamten ingar. Ivezir a isir kam, a zurara ikian kogham. Ezi ivezir e iniasa amim, a zurara ikiam. ²⁶ Kamagh̄n amizi, k̄ mati gumazim pamtem ivemara tintinim̄n garir puvatizim. Egha mati misozir gumazim der- agha misogha, egha pura agharim makurir puvatizim. ²⁷ Puvati. K̄ uan nivafizim misogha a dikabirima, a nan apengan iti. K̄ kamagh̄n aghua, k̄ akar aghuim gumazamizir igharazibav kimiva, egh k̄ ḡn ivezim inighan kogham.

10

Ia ifavariba ko akaghoriba baghan ia ua iregham

¹ Nan adarasi, ia kamagh̄n foghasa k̄ ifonge. Moses̄n dughiam̄n, en ovaviba bar ghuariar God tuavim̄n men akakazim̄n apengan iti. Ezi me bar deravira Retsin Dipam abigha ghue. ² Egha me bar ghuariam ko ongarim̄n rurim ini, ezi rurir kam me gamizima, me Moses̄n ḡn aruir gumazamizibar otifi. ³ Egha me bar moghira dagher God me ganingiziba ame. ⁴ Egha me bar moghira dipar God me ganingiziba ame. God dagiar me ko aruim gamizima, ezi dipam an ikegha otivaghirima, me aneme. Ezi dagiar kam, a Kraisi uabi.* ⁵ Ezi God gumazamizir kabar aviriba, men arazibagh ifongezir puvati. Kamagh̄n, God me misuagharigha, men kuaba pura tintinim̄n danganir dipaba puvatizim̄n pura da kavamangi.

⁶ Ezi arazir me amizir kaba, da mati nedaziba, e dar ganigh ua men m̄n bizir kuraba bagh naviba dikavan kogham. ⁷ Ia marvir guabar ziaba fan marki, mati men marazi amizi mogh̄n. God̄n Akinafarim kamagh̄n m̄gei, “Me apiagha dagheba ko dipaba amegha, ḡn dikavigha ghua ighiar kurabagh ami.” ⁸ E gumazamiziba uari bakiava akuir arazim damuan kogham, mati men marazi amizi mogh̄n. Ia fo, dughiar vamiran, men 23,000̄n gumazamiziba ariaghire. ⁹ E Kraisi bizitam damusi a gakaghonan kogham, mati men marazi amizi, kuruzir kuraba me givima me ariaghire. ¹⁰ Egh

9:22: Ro 11:14, 15:1, 1 Ko 10:33, 2 Ko 11:29 **9:24:** Ga 5:7, Fl 2:16, 3:14, 2 Ti 4:7, Hi 12:1 **9:25:** Ef 6:12, Fl 3:14, 2 Ti 2:4-5, 4:8, Je 1:12, 1 Pi 1:4, 5:4, MAA 2:10 **9:27:** Ro 6:18-19, 8:13, 13:14, 2 Ko 13:5-6, Kl 3:5

10:1: Kis 13:21-22, 14:22-29, Nam 9:18, Neh 9:12, Sng 78:13 **10:3:** Kis 16:35, Neh 9:15, 9:20, Sng 78:24

10:4: Sng 78:15

* **10:4:** (10:4) Akinafarir Moses̄n ingangarim̄n gun migeiba, da migirigiar otevir pumuning iti, aning Israelba dipam dagiam̄n a inizir arazim geghari. Mam, Kisim Bek 17:1-7in iti, ezi mam Namba 21:1-13in iti. Judabar marazi ghaze, migirigiar otevir kamning dagiar vamiram eghari. Dagiar kam Israelbar ḡn danganir me aruiba bar dagh arui. **10:5:** Nam 14:16, 14:29-30, Sng 106:26, Hi 3:17, Ju 5 **10:6:** Nam 11:4, 11:34, Sng 106:14, 1 Ko 10:11 **10:7:** Kis 32:6, 1 Ko 10:14 **10:8:** Nam 25:1-18, Sng 106:29, MAA 2:14 **10:9:** Kis 17:2, 17:7, Nam 21:5-6, Lo 6:16 **10:10:** Kis 16:2, Nam 14:2, 14:29, 14:37, 16:41-49, 1 Sto 21:15, Hi 3:11, 3:17

ia God gimoman marki, mati men marazi amizi, Ovevemın Ensel iza me misoghezi me ariaghire.

11 Bizir me batozir kabanagh, da mati nedaziba, eghti gumazir igharaziba dar ganam. God kamaghin ifonge, a nighnizim e datirighin itir gumaziba danighti, e deraghvira uari bagh ganam. Kamaghin amizi, gumaziba fomira eghaghanir kaba Godin Akinafarimin e bagha da osiri. Dughiar e itir kam, kar nguazim givamim dughiar abuananam.

12 Kamaghin, gumazitam suam, ki tughavavafi, a deragh gan, egh iran marki. 13 Osimtizir ia bativiba, da osimtizir kabanagh da gumaziba bar me batifi. Ezi God uan akar dikirizimin gin ghua, egh osimtizir ian gavgavibagh afirazi tam ateghti, a ia batoghan kogham. Osimtiziba ia batoghti, God ian akuraghsi tuavim damigham. Tuavir kam kamakin: a ia damighti, ia tuivigh gavgavigham, eghti osimtizir kam ia abiraghan kogham.

E God ko marvir guam virara aningın ziaba fan kogham

14 Kamaghin, nan namakaba, ia marvir guabar ziaba fer arazimin saghon iki. 15 Ia fofoziba iti, kamaghin ki ia migei. Ia uari nan akaba tuisigh. 16 Itarir kam Godin bizir aghuiba an iti, ezi e a bagha God minabi, egha e an wainin dipam apir dughiamin an e gamima, e bar moghira uari inigha Kraisin ghuzimin posi. Ezi bretin e bizir kam, e anepir dughiamin, an e gamima, e bar moghira uari inigha Kraisin nivafizimin posi. 17 Bretin rubuzir vamira iti, ezi e bar moghira

uari inigha bretin rubuzir kamnaghram api, kamaghin e gumazamizir aviriba, e nivafizir vamira iti.

18 Ia Israelbar arazim ginighnigh. Me alta gisin tuezir asiziba apir dughiamin, me uari inigha ofa God ganidi.†

19-20 Ki kamaghin migeir puvati, asizir me isa ofan min marvir guaba ganidiba, da bizir ekiam, o marvir guaba da bizir ekiaba. Puvati, da pura biziba. Guizbangira, ki kamaghin migei, bizir Godin ziam fer puvatizir darazi ofa gamiba, me da isa duar kuraba ganidi. Me God bagha ofa gamir puvati. Egh ia uari inigh duar kuraba ko poghan, ki aghua. 21 Ia Ekiamin itarim ko duar kurabar itarimning viraram aningın daman marki. Egh ia Ekiamin dagher dakozim ko duar kurabar dagher dakozimning viraram aningın daman marki.

22 E ti Ekiam damighti, an navim ikuvigham? O, e ti ghaze, en gavgavim ekeveghe, Ekiamin gavgavim gafiras? Bar puvati!

E zurara Godin ziam fam

23 Marazi ghaze, "God en amamangarigha ghaze, e biziba bar dar amuam." Ezi e amir bizir maba deravira en akurvazir puvati. Marazi ghaze, "God en amamangarigha ghaze, e biziba bar dar amuam." Ezi e amir bizir maba, e Kraisin adarazi, gavgavim e ganidir puvati. 24 E uarira uarir akurvaghsi, nighnighan kogham. Puvati, e igharaz darazir akurvaghsi nighnigham.

25 Asizir me maketin amadir manaba, ia dar ami. Ia navir averiamin nighnizir aviribar amu, tintinimin azangsighan marki, a deragh o a ikufi. Puvati.‡ 26 E fo, Godin

10:11: Ro 15:4, 1 Ko 10:6, Fl 4:5, Hi 10:25, 10:37, 1 Pi 4:7, 1 Jo 2:18 10:13: Jer 29:11, 1 Ko 1:9, 2 Pi 2:9

10:14: 2 Ko 6:17, 1 Jo 5:21 10:16: Mt 26:26-28, Mk 14:22-24, Lu 22:19-20, Ap 2:42, 2:46 10:17: Ro

12:5, 1 Ko 12:27, Ef 4:16 10:18: Wkp 7:6, 7:15 † 10:18: (10:18) Grighin akamin, vezin kam deragha

migirigiam a bighizir puvati. 10:21: Lo 32:38, 2 Ko 6:15-16 10:22: Lo 32:21, Ese 22:14 10:23: 1

Ko 6:12 10:24: Ro 15:1-2, 1 Ko 13:5, Fl 2:4, 2:21 ‡ 10:25: (10:25) Dughiar mabar me asiziba marvir

guabar ofa gamua, egha gin da isa ghua maketin da amadi. Ezi Pol kamagh migei, Kraisin adarazi

maketin ivezir asizibagh nighnigh osiman marki, egh suam, me dar amegh, egh me paza damigham.

Puvati. Me dar amam. 10:26: Kis 19:5, Lo 10:14, Sng 24:1

Akinafarim ghaze, “Nguazir kam ko an itir biziba bar, da bar moghira Ekiamin biziba.”

²⁷ Eghti gumazir nighnizir gavgavim Iesusin itir puvatizitam, ia ko damisi ia mikimti, eghti ia ifongegh, a ko mangi. Dagher manam a ia danighti, ia pura aneremam. Ni navir averiamin nighnizir aviribar amu, pura tintinimin azangsighan marki egh suam, dagher kam deras, o a ikufi. ²⁸ Eghti gumazitam ia mikim suam, “Dagher kaba, me da isa, marvir guabar ofa gami.” Eghti ia gumazir ia mikemezim bagh nighnigh, egh daman marki. Ia ua paza damuan marki. ²⁹ Ia paza uarir amuasa, ki ia migeir puvati. Ki gumazir igharazir kamnagh migei, A ua suam, ia pazav ami.

Eghti gumazitam kamaghin azangsigham, tizim bagh ki gumazir igharazimin nighnizimin gin mangiva, bizir ki damuamim, ki a damuan kogham?§ ³⁰ Ki God minabagh damiti, gumazir igharazitam tizim bagh migirigiar kurabar nan dagher ki God minabazir kabav kimam?

³¹ Kamaghin amizi, ia dagheba api, o ia dipaba api, o ia bizir igharazibagh ami, ia ziar ekiam God daningsi, bizir kaba bar dar amu. ³² Ia Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba ko Kraisin adarazigh nighnighiva, egh me damuti, me arazir kuramin iran marki. ³³ Ki amir arazibara, ia dar gin mangi. Ki kamagh sua, God gumazamiziba bar men akurvaghasa. Kamaghin, ki ifonge, ki amir araziba bar, da me damighti, me dagh ifuegham. Ki uabi uabin akurvaghasa amir puvati, ki gumazir igharazibar akurvaghasa

11

ami. ¹ Ia nan arazibar gin mangiva,

mati ki Kraisin arazibar gin zui moghin.

Pol Godin Duam anidir bizir aghuiba ko Godin ziam fer arazir aghuibav gei.

(Sapta 11-14)

Pol dapaniba aver arazimin migei

² Ia zurara na ginighnigha, egha migirigiar ki isa ia ganidiba, pamtem dar suisi. Kamaghin amizi, ki ghaze, ia arazir bar aghuim gami.

³ Egha ki kamagh sua, ia uaghan migirigiar igharazir mam gifogh, a kamakin: Krai, a gumaziba bar men dapanim, ezi gumazim uan amuimin dapanim, ezi God Kraisin dapanim. ⁴ Ezi gumazim uan dapanim avaragha God ko migei, o Godin akam azenim garigha, gumazir kam a uan dapanim Krai, aghumsizim a ganidi. ⁵ Ezi amizitam uan dapanim avaraghan koghiva, God ko mikimam, o Godin akam azenim darighiva, a uaghan uan pam, aghumsizim a daningam. Amizir kamaghin amim, amizir bar uan dapanim gisezim, aning uaghara aghumsizim anidi. ⁶ Eghti amizim uan dapanim avaraghan koghiva, a uan dapanarizim apirighti an otefegeh. A uan dapanarizim otiv, o bar a gisan aghumsigh, egh a uan dapanim avaragh.

⁷ Gumazim Godin nedazimin min ikia, Godin ziar ekiam ko gavgavim akakasi, kamaghin a uan dapanim avan marki. Ezi amizim, gumazimin ziar ekiam ko gavgavim akakasi.

⁸ God amizimin nivafizimin gumazimin ingarizir puvati. A gumazimin nivafizimin amizimin ingari. ⁹ Egha God amizimin akurvaghasa nighnigha, gumazimin ingarizir puvati. A gumazimin akurvaghasa nighnigha, amizimin ingari.

10:27: Lu 10:8 **10:28:** 1 Ko 8:7 **10:29:** Ro 14:16 § **10:29:** (10:29) Grighin akam vezin kamin migirigiam deravira anebighazir puvati. **10:30:** Ro 14:6, 1 Ti 4:3-4 **10:31:** Kl 3:17, 1 Pi 4:11 **10:32:** Ro 14:13, 1 Ko 8:13, 2 Ko 6:3, 1 Ti 3:5 **10:33:** Ro 15:2, 1 Ko 9:20-22, 10:24 **11:1:** 1 Ko 4:16, Ef 5:1, Fl 3:17, 2 Te 3:9 **11:3:** Stt 3:16, 1 Ko 3:23, 15:27-28, Ef 5:23, 1 Pi 3:1, 3:5-6 **11:7:** Stt 1:26-27, Je 3:9 **11:8:** 1 Ti 2:13

10 Egh enselba amizir kam gansi, kamaghin amizir kam uan dapanim avaraghti, e bar fogh suam, a Godin ingangarim gami.*

11 E datirighin Ekiam ko porogha fo, amiziba uari baghavira itir puvati, ezi gumaziba uari baghavira itir pu. Puvati. Amizim gumazimin akurvazim, ezi gumazim amizimin akurvazim. 12 Faraghavira God gumazimin nivafizimin amizimin ingari. Kamaghira, datirighin gumazim amizimin nivafizimin otifi. Ezi God uabi, biziba bar dar mingarim.

13 Ia uari akar kam tuisigh, amizim uan dapanim avaraghan kogh, God ko mikimti, arazir kam dera? 14 Nguazir kamın gumazimizibar arazim, kamaghin en aka, gumazimin dapanarizim ruaraghti, a kamaghin derazir puvati. 15 Eghti amizimin dapanarizim ruaraghti, kar an adiarir aghuarim. Guizbangira, God dapanarizir ruarim an dapanim avasa a ganingi.

16 Eghti gumazitam nan migirigiar kaba adoghsi, a deravira kamaghin fogh, e arazir igharazitabar gin zuir puvati, ezi Godin siosba uaghan arazir igharaziba itir puvati.

Korinba Ekiam Ginighnizir Isamin Dughiam, arazir aghuim gamir puvati

17 Ki datirighin arazitabar ia mikemeghtima, ia dar gin mangam. Ki gari, dughiar ia uari akuva Godin ziam fem, arazir aghuim otivir pu. Puvati, arazir ia amim, mong derazir puvati. Kamaghin, bizir ki ia mikimamim, ki ia fe moghin migirigiatam damuan kogham. 18 Ki faraghavira kamaghin ia mikimasa, ki kamaghin oraki, dughiar ia Godin ziam fasa uari akuviba, ia uari abigha uari adosi. Ezi ki mong nighnizir gavgavim migirigiar kamın

iti. 19 (Ki kamaghin fo, ia uari abigh, egh deravira foghasa, ian gumazimizir manaba guizin God ifongezir arazibar gin zui.) 20 Egha ia Godin ziam fasa uari akuvir dughiam, ia ghaze, ia Ekiam Ginighnizir Isam api. Egha ia guizbangira anepir puvati. 21 Ia damasava amigha, ian marazi vaghvagha faraghavira uari bagha dagheba isa da api. Ezi kamaghin marazi mitiriaba sara itima, marazi pamtemin dipar onganiba apava onganı. 22 Manmaghin ami? Ia ti dagheba ko dipaba apir dipeniba puvati? Ia ti ghaze, Godin sios, a pura bizim? Egha ia izava dagheba puvatizir aveghbuabagh amima, me aghumsisi. Ki manmaghin ia mikimam? Ki ti ia amir arazim bagh ian iziam fiti, ia bar akongegham? Puvati. Bizir kam bagha, ki ian ziam famin akar aghuitamin ia mikiman kogham. Bar puvati.

Ekiam Iesus bret ko wainin dipam aposelbagh aningi

(Matyu 26:26-29 ko Mak 14:22-25 ko Luk 22:14-20)

23 Akar ki ia mikemezim, kar Ekiamra na ganingi. Akar kam kamakin: Dimagarir Judas Iesus isava apanibar agharim gatizimin, Iesus bret inigha, 24 egha God minabagha anebigha ghaze, "Kar nan nivafizim, ki ian akurvaghasa anenidi. Ia kamaghin damuva, na ginighnigh." 25 Me amegha givazi, a wainin itarim inigha, kamaghiram ami. A kamaghin migei, "Wainin itarir kam, an Akar Dikirizir Gavgavir Igiam, ki uan ghuzimin a gamua gavgavim a ganidi. Ia anemamin dughiamin, ia anemiva na ginighnigh." 26 Iesusin akar kam kamaghira en aka, zurara dughiaaba ia bretin kam, ko wainin itarir kam ramiva, ia Ekiamin

* **11:10:** (11:10) Grighin akam vezin kamın deravira bigha migeir puvati. Gumazir maba kamaghin nighnisi, Pol ghaze, amiziba uan dapaniba aver puvatigha, egha Godin akam azenim garisi, ezi arazir kam mati me gumaziba ziar ekiam me ganidi. Kamaghin me uan dapaniba aviti, me bar fogh suam, amiziba Godin ingangarim gami. **11:18:** 1 Ko 1:10-12, 3:3 **11:19:** Lo 13:3, 1 Jo 2:19 **11:22:** Je 2:5-6 **11:23:** Mt 26:26, Mk 14:22, Lu 22:19 **11:25:** Kis 24:6-8, Jer 31:31-34, Sek 9:11, Hi 8:8-13 **11:26:** Jo 14:3, Ap 1:11, 1 Te 4:16, MAA 1:7

ovevemın gun mıkim, mangı dughiar a uamategh izamimın tugham.

E deravıra uan naviba tuisighıva Ekiam Gıñıñnızır Isam ramam

²⁷ Eghtı gumazitam Ekiamın bret o an wainın itarimın apir dughiamın, an arazir aghuitam damuan koghti, kamaghın an arazir kurabar Ekiamın ghuzim ko nivafızim gami. ²⁸ Gumazim faragh deraghvıra uan navim tuisighıva, egh bretin kam ko wainın itarimın damı. ²⁹ Kamaghın gumazitam Ekiamın nivafızimın mıngarım gıfoghan koghıva, bret ko wainın itarimın damıva, a uabı paz uabı damuam, eghtı God ivezir kuram a danıngam. ³⁰ Bizir kam baghavıra gumazamizir ian tongın itir avırıba gavgavım puvatıgha, ariava egha marazi ariaghıre. ³¹ Ezi e deravıra uari uan naviba tuisigh damıva, egh e osımtızıba inian kogham. ³² Ekiam kamaghın ifonge, e nguazımın itir gumazamizıba ko ovengan kogham. Egha kamaghın an en arazir kuraba akırasa osımtızıba e ganıdı.

³³ Kamaghın amızı nan adarazi, dughiar ia Ekiam Gıñıñnızır Isam ramasa uari akuvamımın, ia ıgharaz adarazıv zuam. ³⁴ Ian tav mıtiriam an aghıtıma, a uan dipenımın damegh. Kamaghın ia uari akuvır dughiamın, God ivezir kuram ia danıngan kogham. Migırıgıar maba ikiavıra iti, kızı ian ganamin dughiamın, da akıram.

12

Pol Godın Duam anıngızır bizir aghuir guar avırıbav gei

¹ Nan adarasi, kızı datırıghın deravıra Godın Duam anıngızır bizir aghuıbar ia mıkımasa. ² Ia kamaghın fo, ia fomıra Kraısın adarazır

otivizir puvatızır dughiamın, bizıba tintinımın ia getuıma, ia mıgei puvatızır marvir guar kaba pura dar gın zui. ³ Kamaghın amızı, ia kamaghın foghasa kızı ifonge, Godın Duam gumazitamın ikıtıma a kamaghın mıkemeghan kogham, “İesus, a ikufıgh.” Ezi uaghan Godın Duam puvatızır gumazitam kamaghın mıkemeghan kogham, “İesus, an Ekiam.”

⁴ Godın Duam bizir aghuir guar avırıbagh ami, egha Duar kamra ada nıdı. ⁵ God bagha ingarır tuavır guar avırıba iti, ezi e Ekiar kamra bagha ingarı. ⁶ İngangarım gamır arazarazır avırıba iti, ezi Godın vamırara gavgavım ko fofozım bar gumazamizıbagh anıdıma, me ingangarır kabagh ami.

⁷ Godın Duam gumazamizıba vaghvagha men aven uan ingangarım akakasi, egh tuavır kamın a gumazamizıba bar men akurvagham. ⁸ Gumazır mam, Godın Duam akar nıñnızır aghuıba itım mıkımasa gavgavım a ganıdı. Egha gumazır ıgharazım, Duar kamra akar fofozım bar izıvazım mıkımasa gavgavım a ganıdı. ⁹ Duar kamra, nıñnızır gavgavım ikıasa gavgavım gumazır mam ganıdı. Egha Duar kamra, arımariar gumazıba amutı, me ghuamaghamın gavgavım gumazır ıgharazım ganıdı. ¹⁰ Egha ıgharazıtav, a mirakelbagh amır gavgavım a ganıdı. Egha ıgharazıtav, a Godın otivır akabar gun mıgeir gavgavım a ganıdı. Egha ıgharazıtav, a duaba tuisıghamın gavgavım a ganıdı. Egha ıgharazıtav, Godın Duamın otivır mızer guar avırıbav kımamın gavgavım a ganıdı. Egha ıgharazıtav, a mızer kabagh ıghavkınamin gavgavım a ganıdı. ¹¹ Duar vamıra, anarıra bizir kaba bar dagh ami. A

11:27: Nam 9:10, 9:13, Jo 6:51, 6:63-64, Hi 10:29

33:5, 1 Jo 1:9

11:32: Sng 94:12-13, Hi 12:5-6, 12:11

2:11-12, 1 Pi 4:3

12:3: Mt 16:17, Mk 9:39, 2 Ko 3:5, 1 Jo 4:2-3

12:6-8, Ef 4:11

12:7: 1 Ko 14:26, Ef 4:7, 1 Pi 4:10-11

1 Ko 13:2, 2 Ko 4:13, Je 5:14

12:10: Ap 2:4, Ro 12:6, 1 Ko 14:5, 14:29, 1 Jo 4:1

11:28: Mt 26:22, 2 Ko 13:5, Ga 6:4

11:31: Sng

115:5-7, Hab 2:18-19, 1 Ko 6:11, Ef

12:5: Ro

12:4: Ef 4:4, Hi 2:4, 1 Pi 4:10

12:9: Mt 17:19-20,

12:8: 1 Ko 13:2, 2 Ko 8:7

7:7, 2 Ko 10:13, Hi 2:4

12:11: Ro 12:4-8, 1 Ko

uabi ifongezi moghin, bizir aghuarir mam isa gumazir mam ganiga, egha ua bizir igharazir aghuir mam isa, gumazir igharazim ganidi.

E bar moghira, e mati nivafizir vamiran akuaba

¹² Gumazir nivafizir vamira, egha an akuar aviriba iti. Ezi akuar avirir kaba, nivafizir vamiran poro. Ezi Kraiss uaghan kamaghira. ¹³ Ezi, Duar vamira bar moghira e ruezi, e nivafizir vamiran min iti. E Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba, ko ingangarir gumazir kiniba ko firiazhrezir gumaziba, Godin Duam bar moghira e gamizi, mati gumazamizir aviriba uari inigha dipar itarir vamiran api moghin, e uari inigha Godin Duam ko poro.

¹⁴ E fo, nivafizim an akuar vamira puvati, an akuar aviriba iti. ¹⁵ Eghti suem suam, "Ki dafarim puvati, egha ki nivafizim an akuam pu," puvati, suem a nivafizim an akuar mam. ¹⁶ Eghti kuarim suam, "Ki damazim puvati, egha ki nivafizim an akuam pu," puvati, kuarim a nivafizim an akuar mam. ¹⁷ Eghti nivafizim bar moghira damazimra, a manmaghin oragham? Egh nivafizim bar moghira kuarimra, a manmaghin bizibav ghuriabar amuan? ¹⁸ Ezi guizin nivafizim kamaghin puvati. God an akuaba a uabi ifongezi moghin, vaghavagha bar da isa an poke. ¹⁹ Nivafizim an akuar vamira ikiva, kamaghin a guizin nivafizim puvati. ²⁰ Ezi nivafizim a kamaghin puvati. Nivafizim akuar aviriba iti, egha da bar nivafizir vamiran poke.

²¹ Eghti damazim kamaghin dafarim an mikiman kogham, "Ni ikian koghti, ki uabira deravira ikiam." Eghti dapanim uaghan kamaghin suem mikiman kogham, "Ni ikian koghti, ki uabira deravira ikiam."

²² Puvati. Nivafizim an akuar maba, e dav gia ghaze, da gavgaviba puvatigha egha da pura biziba, eghti

da ikian koghti, nivafizim deraghvira ikian kogham. Bar puvatigham. ²³ Egha nivafizim an akuar maba, e dav gia ghaze, da derazir puvati. Egha e bar deravira da asi. Egha nivafizim an akuar e aghumsiziba, e bar deravira da ave. ²⁴ Egha nivafizir akuar igharaziba, e da ave puvati, da pura iti. God bar deravira nivafizim an akuaba ingarizi da bar uari akufa. Egha kamaghin nivafizir akuar iziaba puvatizibagh amizi, da uaghan ziar ekiaba iti. ²⁵ God kamaghin ifonge, nivafizim an akuaba uari abighan kogh, egh bar uari inigh uarir akurvaghsi nighnigham. ²⁶ Kamaghin amizi, nivafizim an akuatam mizazim inighti, nivafizim an akuaba uaghan bar mizazim iniam. Eghti nivafizim an akuatam ziar ekiam inighti, nivafizir akuar igharaziba uaghan a ko bar akongegham.

²⁷ Ia bar moghira Kraiss an nivafizim. Egha ia vaghavagh an nivafizim an akuaba. ²⁸ Egha God siosin ingangarim damuasa, faragha aposelbav sefe, egha aposelba gin an otivir akabar gun migeir gumazamizibav sefe, egha men gin God ifongezir arazibar igharaz darazir sure gamir gumazamizibav sefe. Egha uaghan mirakelbagh amir gumazamiziba ko, gumazir arimariabagh amima, da ghuamaziba ko, gumazamizir igharaz darazir akurvaziba ko, siosin ingangaribar amuasa gumazamizibav gia ingangariba vaghvagh me ganidiba ko, Godin Duam an otivaghirir mizebav geir gumazamizibav sefe. ²⁹ Ezi manmakin? Me ti bar aposelbar ingangarim damuam? Me ti bar Godin otivir akabar gun migeir ingangarim damuam? Me ti bar gumazamizibar sure gamir ingangarim damuam? Me ti bar mirakelbagh amir gavgavim ikiam? ³⁰ Me ti bar arimariabar amuti da ghuamaghamin gavgavim

12:12: Ro 12:4-5, 1 Ko 10:17, Ga 3:16, Ef 4:4, 4:16
12:3, 1 Ko 3:5, 12:11, 12:28

12:13: Jo 6:63, Ro 6:5, Ga 3:28, Kl 3:11
12:27: Ro 12:5, Ef 1:23, 5:30, Kl 1:24

12:18: Ro 12:6, Ef 2:20, 4:11-12
12:28: Ap 13:1, Ro 12:6, Ef 2:20, 4:11-12

ikiam? Me ti bar Godin Duamin otivaghilir mizebav kimam? Me ti bar mizer kabagh ighavkinamin fofozim ikiam? Bar puvati, me bar vaghavagha ingangariba iti. ³¹ Ia Godin Duam anidir gavgavir faragha zuiba ia da inisi, bar ifongegh. Eghti ki datirighin arazir faraghavira itim, ki ian akagham.

13

E gumazamizir igharaziba bar me gifuegham

¹ Ki enselba migeir mizeba o nguazimin itir gumazibar akabav geir fofozim ikiva, egh ki igharaz darazi ifongeghan koghti, da pura bizim. Ki mati dibiarimin min pura nidi, egha belon min pura tingazi. ² Eghti God gavgavim na danighti, ki an otivir akabar gun migeir gavgavim ikiva, egh Godin nighnizir mogomebagh fogh, egh fofozir aviriba bar ikiva, eghti nan nighnizir gavgavim bar ekevegh na damuti ki mighsiaba munamangamin gavgavim ikiam. Eghti ki igharaz darazigh ifongeghan koghiva, ki mati pura bizim. ³ Ki bizir itiba bar da isi onganarazibar anighiva, egh uaghan uan nivafizim ateghti, me nan suiragh nan nivafizim avimin na daboroghti, eghti ki igharaz darazigh ifongeghan koghti, nan arazir kaba tong bar nan akuraghan kogham.*

⁴ Gumazir igharaz darazigh ifongezim, arazir kaba an iti. A zuamira atarir puvatigha, arazir aghuibar gumaziba bar me gamua, egha igharaz darazir biziba bagha navim ikuvir puvatigha, a uabi uan ziam fer puvati. ⁵ Gumazir kam, an akaba batozir arazim gamir puvatigha, egha uabi uabi ginighnizir puvatigha, egha zuamira navim isir

puvatigha, egha an arazir kurar me a gamibagh nighnighavira itir puvati. ⁶ An arazir kuraba bagha aguer pu. Puvati, an agorogem guizin araziba bagha iti. ⁷ Gumazir igharaz darazigh ifongezim, bizir kaba an otivam. A biziba bar da aterti, bizitam anebinan kogham. Egh a nighnizir gavgavir Godin itim ateghan kogham. Egh bizir aghuir a fogh a iniamiba bagh mizuam ikiva, egh osimtizar dughiamin a tugh gavgavigh irighan kogham.

⁸ Ezi igharaz darazigh ifongezir arazir kam givaghan kogham. Bar puvati. Godin otivir akabar gun migeir arazim mangi givagham. Eghti Godin Duamin otivaghilir mizeba mangi givagham. Eghti gumazibar fofozir guar aviriba, da uaghan mangi givagham. ⁹ Guizbangira, en fofozim mong ofefe, ezi arazir e Godin otivir akaba gun migeim, a uaghan mong ofefe. ¹⁰ Eghti gin otivamin bizim, a guizbangira bar deragh, egh bizitam gasaghan kogham. Eghti dughiar kam, bizir mong otevezir kaba, da givagham. ¹¹ Ki borimra ikiava, ki borimin min mighava amuava, egha borimin min nighnigha, egha borimin min bizibagh fofosi. Egha ki gumazir aruamin otogha, egha ua boribar arazir kabagh amir puvati. ¹² Godin bizir e datirighin gariba, e deravira dar garir puvati, mati e ganganimin aven dar gari. Eghti gin izamin dughiamin, e deraghvira Godin guamin ganiva a gifogham, mati datirighin God bar deravira e gifozim moghin.

¹³ Guizbangira, arazir pumuning ko mizekim zurara ikivira ikiam. Dara kara: nighnizir gavgavim Godin itim ko, bizir aghuir e iniamiba

12:31: 1 Ko 14:1 **13:2:** Mt 17:20, 21:21, Mk 11:23, Lu 17:6, 1 Ko 12:8-10, 12:28 **13:3:** Mt 6:2

* **13:3:** (13:3) Grighin akamin akinafarir ghuriba bar vezin kamin migirigiba da uaghara zuir puvati. Akinafarir maba akar kam iti, "ki uaghan uan nivafizim ateghti, me nan suiragh nan nivafizim avimin na daboroghti, ki aremegham." Ezi maba akar kam iti, "Me nan suiragh na gekuigh mangitima, ki ziar ekiam iniam." **13:4:** Snd 10:12, 1 Pi 4:8 **13:5:** 1 Ko 10:24, Fl 2:4 **13:6:** Sng 10:3, Ro 1:32, 12:9, 2 Jo 4 **13:7:** Ro 15:1, 1 Ko 9:12, Ga 6:2, 2 Ti 2:24, 1 Pi 4:8 **13:12:** Mt 18:10, 2 Ko 3:18, 5:7, Fl 3:12, Je 1:23, 1 Jo 3:2 **13:13:** 1 Te 1:3, 1 Jo 4:16

bagha mizuair arazim ko, igharaz darazigh ifongezir arazim. Egh arazir mam, arazir igharazibagh afiragha bar faraghavira iti. Kar, igharaz darazigh ifongezir arazim.

14

Ia Godin otivir akabar gun mikimsi bar ifongegh

¹ Ia igharaz darazigh ifongeghsi pamtemin ingar. Egh ia Godin Duam anidir gavgaviba inisi bar gavgafigh. Ezi Godin otivir akabar gun migeir gavgavim, a gavgavir mabar fara, eghti ia inisi bar ifongegh. ² E fo, Godin Duamin otivaghilir mizebav geir gumazim, a gumazir igharazim migeir puvati. A Godin migei. Guizbangira, gumazitam a migeir bizibagh fozir puvati. A Godin Duamin gavgavimin, guizin akar mogomebav gei. ³ Ezi gumazir Godin otivir akaba gun migeim, a gumamazibav gia, men nighnizir gavgaviba gavgavim dagh aniga, arazir aghuibar amuasa me abirava, men navibagh amima da dera. ⁴ Ezi Godin Duam otivaghilir mizebav geir gumazim, a uabira uabin akurvasi. Ezi gumazir Godin otivir akaba gun migeim, a siosin gumamazibava uari akuvir dughiamin, a bar men akurvasi. ⁵ Ia bar, Godin Duamin otivaghilir mizebav kimsa, ki ifonge. Egh ia uaghan Godin otivir akabar gun mikimsa, ki guizbangira bar ifonge. Gumazitam Godin Duamin otivaghilir mizebav kimti, dagh ighavkinamin gumazitam ikiva akabagh ighavkintima, siosin aven itir adarazi gavgavim iniam. Akam ighavkinamin gumaziba puvatighti, eghti gumazir Godin otivir akabar gun migeim, an ingangarim bar ekevegga, a gumazir Godin Duamin otivaghilir mizebav geimin ingangarim gafira.

⁶ Nan adarasi, ia deravira akar kam ginighnigh. Ki ia bagh iziva, Godin Duamin otivaghilir mizebav

kimiva, kamaghin ki manmaghin ian akuragham? Ki ian akurvaghsi, ki migirigiar God nan akazitaba, o fofozir aghuir taba, o Godin otivir akataba, o ian sure damuamin akataba, ki ia daningam.

⁷ Ia bizir kam ginighnigh. Bizir arareir aghuiba, mati marvim o gita, da gumazibar min duaba itir puvati. Egh da deraghvira arangan koghiva, egh deraghvira uan ingangarim damuan kogham. Egh kamaghin e manmaghin fogh suam, me ighiar manam gami? ⁸ Kamaghira sigham deraghviram arangan koghti, tina midorozim damusi biziba iniam? ⁹ Ia uaghan kamaghira. Ia Godin Duamin otivaghilir mizebav kimtina, eghti gumaziba ian akaba baraghan asaghiva, egh manmaghin migirigiar kabar mingaribagh fogham? Nin migirigiaba, mati gumazibar tuaghagiriabav gei, egha pura zui. ¹⁰ Nguazimin itir nguibar akar bar aviriba iti. Egha da bar akar mingariba iti. ¹¹ Eghti ki gumazitam mikimamin migirigiam gifoghan kogh, egh nighnigh suam, a nguibar akar igharazimin gumazim. Eghti a uaghan kamaghin nighnigh suam, ki nguibar akar igharazimin gumazim. ¹² Arazir kamra, ian tongin otivam. Ki fo, ia Godin Duam anidir gavgaviba iniasa bar ifonge. Egh ia siosin aven itir darasi gavgavim me daningamin gavgaviba, ia da inisi pamtemin ingar.

Pol Godin Duamin otivaghilir mizebav geir arazim migei

¹³ Ezi gumazir Godin Duam otivaghilir mizebav geim, a God ko mikimiva, a uan akar kaba ighavkinamin gavgavim inisi, Godin azangsigh. ¹⁴ Ia fo, ki Godin Duamin otivaghilir mizebar God ko mikimti, kamaghin nan duam God ko migeima, na nighnizim pura iti. ¹⁵ Kamaghin ki manmaghin damuam? Ki uan duamin God ko mikimiva, egh uaghan uan

nighnizimın God ko mikimam. Ki uan duamin ighiam bangıva, egh uaghan uan nighnizimın ighiam bangam. ¹⁶ Ni kamaghın damuan kogh, egh ni duamin aven God minabiti, gumazir kinitam ian tongın ikıva, ni amir migirigiar kam gifoghan koghıva, a manmaghın nin minabir migirigiam gifogh suam, “A guizbangıra?” A foghan kogham, ni tizibav gei. ¹⁷ Guizbangıra, ni God minabir migirigiam a bar deragham. Eghti gumazir igharazim bar akurvazitam inighan kogham.

¹⁸ Ki Godın Duamin otivaghirir mizeba dughiar aviribar dav gei, egha arazir kamın ki bar ia gafira. Kamaghın ki God minabi. ¹⁹ Egh siosın aven itir gumazamiziba uari akuvir dughiamın, ki men sure damusi, egh akar otevir 5 pla me foghsi men mikimam, kamaghın deragham. Egh Godın Duamin otivaghirir mizer bar aviribar me mikiman kogham.

²⁰ Nan adarasi, ian nighniziba aghiribar mın ikian marki. Egh ia borir iririvibar mın arazir kurabagh ami puvatizi moghın iki. Eghti ian nighniziba, da gumazamizir aruabar nighnizibar mın iki. ²¹ Godın Akınafarimın aven osizirim kamaghın iti,

“Ekiam kamaghın migei, Gumaziba nguibar igharazibar akabav geir tuavimın,
ki dar aven gumazamizir kabav kimam.
Ki nguibar igharazibar gumazibar amuti, me me mikimti,
eghti me nan akaba baraghan aghuagham.”

²² Kamaghın amizi, Godın Duamin otivaghirir mizebav geir gavgavim, God nighnizir gavgavim Kraisin itir puvatizibar akakaghasa, aneningi. Egha a nighnizir gavgavim itiba bagha aneningizir puvati. Egha

Godın otivir akabar gun migeir gavgavim, God nighnizir gavgavim Kraisin itibar akakaghasa, aneningi. Egha nighnizir gavgavim puvatiziba bagha, aneningizir puvati.

²³ Kamaghın, siosın gumazamiziba uari akuvaghamın dughiamın, ia bar moghıra Godın Duamin otivaghirir mizebav kimti, eghti gumazamizir kiniba o nighnizir gavgavim Kraisin itir puvatiziba aven izi, ia baragh suam, ia ti ongani. ²⁴ Eghti ia bar moghıra Godın otivir akabar gun mikimti, gumazir kinitam o nighnizir gavgavim Kraisin itir puvatizitav aven izi, ia baraghti, ian migirigiaba an navim biragh, egh a damuti, a fogh suam, ki arazir kurabagh ami. ²⁵ Nighnizir mogomer an navimın itiba, da azenim girigiam. Eghti a tevimning apirigh magirigh, Godın ziam fi, egh suam, “Guizbangıra, God ian tongın iti.”

Siosın gumazamiziba uari akuvir dughiamın, me deravıra bizibar amu

²⁶ Kamaghın amizi, nan adarasi, ia uari akuva Kraisin ziam fer dughiamın, ia manmaghın damuam? Ia bar moghıra ingangariba iti. Gumazir mam Godın ziam fer ighiam iti, ezi mav suren migirigiam iti, ezi mav God an akakazir migirigiam iti, ezi mav Godın Duamin otivaghirir mizev girigiam iti, ezi gumazir igharazim mizev girigiar kam ighavkinamin gavgavim iti. Egh bizir ia damuamiba bar, ia gavgavim sios daningsi, ia dar amu. ²⁷ Egh tarazi Godın Duamin otivaghirir mizebav kimsi, gumazamizir pumuning o gumazamizir pumuning ko mikezimra, dav mikimam. Egh me uaghara mikiman marki. Tav mikemeghtima, tav mikim. Eghti tav men mizev girigiabagh dagh ighivkin. ²⁸ Ezi akam ighivkinamin gumaziba puvatighti, gumazir Godın Duamin

14:20: Mt 18:3, Ro 16:19, Ef 4:14, Fl 3:15, Hi 5:12-14, 1 Pi 2:2 **14:21:** Ais 28:11-12, Jo 10:34 **14:23:** Ap 2:13 **14:24:** Jo 16:8 **14:25:** Ais 45:14, Sek 8:23, Jo 4:19 **14:26:** 1 Ko 12:7-10, 2 Ko 12:19, Ef 4:12 **14:29:** Ap 17:11, 1 Te 5:19-22

otivaghirir mizebav geiba, me nimira iki, egh me God ko nimira uariv kim.

²⁹ Eghti gumazamizir pumuning, o gumazamizir pumuning ko mizekim, me Godin otivir akaba gun migeir gavgavim ikiva, egh merara akam akunam. Eghti igharaz darazi men akaba tuisigh. ³⁰ Ezi tav daperaghav ikiti, God migirigiatam an akaghti, gumazir faragha migeim, a nimira iki. ³¹ Tuavir kamın, ia bar Godin otivir akaba vaghvagh dar gun mikimam, kamaghın siosin gumazamiziba bar fozim ko gavgavam iniam. ³² Gumazamizir Godin otivir akaba gun migeir gavgaviba itiba, me deraghvira uan gavgaviba gativagh dar gan. Egh dar dughiamra, me dav kim. ³³⁻³⁴ Ia fo, God okam nighnizir arazim gamima an otivir puvati. A uan biziba bar deravira dar kiri. Egha, e navir vamiran iki deraghvira ikiasa, a kamaghın ifonge.

Siosin gumazamiziba Godin ziam fasa uari akuvir dughiamın, amiziba bizibav kiman marki. Me pura nimira iki. Godin gumazamizibar siosba bar, arazir kam iti. Amiziba faragh mangan kogham, me puram apengan iki, mati Moses Osirizir Araziba mikemezi moghin. ³⁵ Amizim bizitam gifoghsi, mangi uan dipenimın uan pamin azangsigh. Amizim sios uari akuvir dughiamın bizibav kimiva, kamaghın a uabi aghumsizim uabi daningam.*

³⁶ Guizbangira, Godin akam faragha ian tongin otogha, egha tintinimın ghuzir puvati. Egha an akam ia baghavira izezir puvati!

³⁷ Eghti gumazitam suam, a Godin otivir akabar gun migeir gumazir mam, o a gumazir Godin Duam nighnizir aghuim aningizir mam, a kamaghın fogh suam, bizir ki ia bagha osirizim, kar Ekiam aningizir akar gavgaviba. ³⁸ Eghti a nan akar kam baraghan koghti, ia an akam baraghan marki.

³⁹ Kamaghın amizi, nan adarasi, ia Godin otivir akabar gun mikimsi, bar ifongegh. Egh Godin Duamin otivaghirir mizebav kimsi uarir anogoroghan marki. ⁴⁰ Ia uari akuvir dughiar, ia arazir aghuimın gin mangiva, bar deraghvira bizibar amu.

Gumazamizir ariaghreziba, me ua dikavam

15

(Sapta 15)

Krais aremegha ua dikafi

¹ Nan adarasi, ki ua ian nighnizibar amuti, ia ua akar aghuir ki ia mikinizim, ginighnigh. Ia akar aghuir kam inigha a gisin tuivigha gavgafi. ² Kar akar aghuir ki ia mikinizim. Ia pamtemın an suiragh gavgavighti, ian nighnizir gavgavim pura bizim mın ikian koghti, tuavir kamın God ian akurvagh.

³ Akar bar ekier ki inizim, ki ia ganingi. Akar kam kamakin: Krais en arazir kuraba batoghasava aremegha, mati Godin Akinafarimın osizirim mikemezi moghin. ⁴ Ezi me an kuam isa mozim gatizi, ezi dughiar pumuning ko mizekim givazima, a

14:33-34: 1 Ko 11:3, 14:40, Kl 3:18, 1 Ti 2:11-12, Ta 2:5, 1 Pi 3:1 * **14:35:** (14:34-35) Pol, sios uari akuvaghti, dughiar kam amiziba bizitam mikiman men anogoroghezir pu. Puvati, Pol sapta 11in migia ghaze, amiziba God ko mikimiva, egh Godin otivir akabar gun mikimam. (Ni 1 Korin 11:5in gan.) Pol kamaghın ifonge, Godin gumazamiziba, me uari akuvir dughiamın, uarira uarigh nighnigh, Godin Duam aningizir gavgavibar deravira ingangarim damu, egh Godin ziam fam. Pol sios gavgavighasa, egha akar kam me ganingi. Korinin amiziba ti Godin otivir akabar gun migeir arazim, ko Godin Duamin otivaghirir mizebav geir arazim migia, mizem girighirigha niginir aviribagh ami. Ezi bizir kam, Godin ziam fer arazim, akoravira ikia an tuavim apiri. Pol ghaze, Korinin amiziba mizem girighirigh azangsizir aviribav kim, egh Godin ziam fer arazimın tuavim apiran kogham. Me azangsiziba iki, uan paba dipenimın men azangsigh. **14:37:** 2 Ko 10:7, 1 Jo 4:6 **14:39:** 1 Ko 12:31, 1 Te 5:20 **14:40:** 1 Ko 14:33, Kl 2:5 **15:1:** Ro 5:2, Ga 1:11 **15:2:** Ga 3:4 **15:3:** Sng 22:15, Ais 53:5-12, Dan 9:26, Sek 13:7, 1 Ko 11:2, 11:23, Ga 1:12 **15:4:** Sng 16:8-10, Mt 12:40, Lu 24:26, 24:46, Ap 2:24-32, 13:33-35

ua dikafi, mati Godin Akinafarimin osizirim mikemezi moghin. ⁵ Egha a Pita batogha, gin 12 plan aposelba bato. ⁶ Egha gin a dughiar vamira gumazamizir an gin zuir avirim batifi, men dibobonim mong 500 gafira. An ganizir gumazamizir aviriba ikiavira iti, ezi marazi ariaghire. ⁷ Egha a uaghan Jems bato, egha gin aposelba bar me batifi.

⁸ Egha bar men gin a uaghan na bato. Kamaghin ki mati borir amebam borim batamin dughi-amra, a batezir puvatizim. ⁹ Ki aposelbar tongin, ki bar men gin iti. Faraghavira, ki Godin sios gasighasisi, kamaghin ki nighnisi, me ziam "aposel" na darighan kogham. ¹⁰ Ezi Godin apangkuvimin a na gamizi, ki datirighin kamaghin oto, egha ki aposelin iti. Ezi an apangkuvir a nan itim, a pura zuir puvati. Bar puvati, ki pamtem ingari, ezi nan ingaramin gavgavim aposelin igharazibar ingaramin gavgavim gafira. Egha ki uabi ingari puvati, Godin apangkuvim nan itima, ki ingari. ¹¹ Ezi kamaghin akar kam, ki anekuri, o me anekuri, e bar moghira Iesus aremegha ua dikavizir akar aghuim akuri. Ezi ia a baregha nighnizir gavgavim an iti.

Gin gumazamizir aremeziba me ua dikavam

¹² E zurara kamaghin akam akura ghaze, Kraiis ovegha ua dikafi. Ezi manmagh sua ian marazi ghaze, "Ariaghreziba, me ua dikavan kogham"? ¹³ Ia nighnigh. Ariaghreziba ua dikavan koghti, kamaghin God ti Kraiis gamizi a ua dikavizir puvatighai. ¹⁴ Kraiis ti ovevem in ua dikavizir puvatizi, akar e ia mikinamim, ti mingariba puvatighai. Ezi uaghan, ia nighnizir gavgavim iniamin akaba mingariba puvatighai. ¹⁵ Kraiis ti ovevem in ua

dikavizir puvatizi, e ti God amizir biz-ibagh ifarir gumazibar min otivighai. E kamaghin akam ia mikiri, God Kraiis gamizi a ua dikafi. Ezi guizbangira gumazir aremeziba ua dikavan koghai, kamaghira Kraiis ua dikavizir puvatighai. ¹⁶ E fo, God ti gumazir aremezibagh amima me ua dikavan koghti, e kamaghin mikim suam, "God Kraiis gamizi, a ua dikavizir puvati." ¹⁷ God ti Kraiis gamizi a ua dikavizir puvatizi, ian nighnizir gavgavir Kraiisin itim, a pura bizir kinim. Ezi arazir kurabar gavgavim ia gativazi, ia ti adar apengan ikiavira ikiai. ¹⁸ Ezi uaghan, nighnizir gavgavim Kraiisin ikiava ariaghreziba, me uaghan ti bar ovegha givagha uan ivezir kuram inighai. ¹⁹ E nighnizir gavgavim Kraiisin ikia, bizir aghuir e fogha iniamiba bagha mizuai iti. Egh, e nguazir kam in itir biziba baghivira mizuamiva, egh gin izamin biziba bagh mizuaman koghti, gumaziba bar en kuarkuvigham. Eghti me en kuarkuvir arazir kam, a me gumazir igharazibar kuarkuvir arazim, bar a gafiragham.

²⁰ Ezi guizin bizim kamakin: God Kraiis gamizima, a ua dikafi. An oveaghuezibar faragha dikavigha, mati azenimin dagher ovizir faragha zuim. Kamaghin e fo, oveaghueziba ua dikavam. ²¹ Gumazir mam a ovevem gamizi, an oto. Ezi gumazir igharazim ua dikavir arazim gamizi, an oto. ²² Ia fo, gumazamiziba Adam ko porogha kamaghin an min me bar areme, egha kamaghira gumazamiziba Kraiis ko poro, eghti kamaghin an min me bar ua dikavigham. ²³ Egh me bar vaghvagh uan dughiamra ua dikavam. Kraiis bar men faraghti, eghti a ua izamin dughiam, an adarazi ua dikavam.

²⁴ Eghti nguazir kam givaghamin dughiam otogham. Eghti Kraiis

15:5: Mt 28:16-17, Mk 16:14, Lu 24:34-36, Jo 20:19
15:7: Lu 24:50, Ap 1:3-4
15:8: Ap 9:3-6, 22:14, 22:18, 1 Ko 9:1
15:9: Ap 8:3, 9:1, Ga 1:13, Ef 3:8, 1 Ti 1:13-15
15:10: Ap 8:3, Ro 15:18-19, 2 Ko 3:5, 6:1, 11:5, 11:23, Fl 2:13
15:15: Ap 1:22, 2:24-32, 4:10, 4:33, 5:32, 13:30
15:20: Ap 26:23, 1 Ko 15:23, Kl 1:18, 1 Pi 1:3, MAA 1:5
15:21: Jo 11:25, Ro 5:12, 5:17-18, 6:23
15:23: 1 Te 4:15-17, MAA 20:5

duar gavgavir gumamazibagh ativiba ko, nguazir kamın garir adariaba ko, aser gavgaviba, a bar me gasighasigham. Egh a God Bizibagh Ativamin Dughiam isi, God Afeziamın dafarim darigham. ²⁵ E fo, Kraıs atrivimın ikivıra iki, mangiti, God an apaniba bar me dikabiragh me isi an suemningın apengan me arighamin dughiamın tugham. ²⁶ God dikabinamin apanir abuananamra kara: ovevem. ²⁷ Godın Akinafarim kamaghın mikeme, “God biziba bar da isa an suemningın apengan da ati.” Akar kam kamaghın miğia ghaze, God uabi biziba isa Kraısın suemningın apengan da ariki. Ezi e fo God uabi Kraısın apengan itir puvati. ²⁸ Eghti gin, biziba bar Kraısın apengan ikiti, eghti Godın Otarim uabi uabi isi, Godın apengan uabi atigham. Faraghvıra God biziba bar da isi, Otarimın apengan dar arigham. Eghti dughiar Otarim uabi uabi isi Godın apengan uabi atighamim, God biziba bar moghıra dar dapanimın ikiam.

²⁹ Ia nighnigh, marazi ariaghreziba bagha rue, egha tizim bagha me kamaghın ami? Me manmaghın men akuvaghasa arazir kam gami? Gumaziba ua dikavan koghtima, ezi tizim bagha gumaziba men akurvaghasa rue? ³⁰ Ezi e manmaghın damuam? E aruava, aremegha ua dikavir akam akurir ingangarim gamima, gumazir aviriba zurara e gasighasighasava ami. Ariaghreziba ua dikavan koghti, e tizim bagha ingangarir kam gami? ³¹ Nan adarasi, ki dughiar zurara ovevem bativasava ami. Ki ia ko, en Ekiam Kraıs İesus ko porogha, egha ki ia bangın bar akonge, kamaghın ki akar

kam ian modir puvati. ³² Ki ti nguazir kamın nighnizimın gin ghua Efesusın nguıbamın ikia, “asizir atiaba” ko uariv soke, kamaghın ki ivezir aghuir manam iniam? Bar puvati. Ariaghreziba ua dikavan koghtima, eghti kamaghın e miğirigiar kamın gin mangam, “E gurumızaraghan aremegham, kamaghın e datirighın dagheba ko dipabar amam.” *

³³ Ia gumazir igharazibar amamangatighiti, me ia gifaran marki. Ia akar kam gıfo, “Ia gumazir kuraba ko poroghti, me ian arazir aghuibagh asighasigham.” † ³⁴ Ia arazir onganiba ateghıva deravıra nighnigh. Egha ia uam arazir kurabar amuan marki. Ia oragh, ian marazi God gifozir puvati. Ia aghumsighasa ki akar kamın ia miğei.

Nivafızir ua dikavamim, igharagh ganam

³⁵ Eghti gumazitam azangam, “Ariaghreziba manmaghın ua dikavigham? Me manmaghın garir nivafıziba ikiam?” ³⁶ Ni gumazir onganım! Ni ter ovızim nguazimın aven an oparighti, a faragh aremeghıva, biam otivam. ³⁷ Ezi ter ovızir ni oparizir kam, a wıtın ovızim, o tizimın ovızim, a bizir gin aghungamımın mın garir puvati, a pura ter ovızir kınım. ³⁸ God ifongezi moghın, a uabi aguaba ko namnam ko dafariba isa, igharagha garir dagheba ko graziba ko temebagh anıdi. Egha bizir God anıngizir kaba, mati men nivafıziba. Kamaghın amizi, da bar moghıra vaghvagha nivafızir igharagha gariba iti.

³⁹ Ezi nivafızir angamra itiba, bar uaghara garir puvati. Gumazim nivafızir igharagha garim iti. Ezi asizim

15:25: Sng 110:1, Mt 22:44, Ap 2:34-35, Hi 1:13 **15:26:** 2 Ti 1:10, MAA 20:14, 21:4 **15:27:** Sng 8:6, Mt 28:18, Hi 2:8, 1 Pi 3:22 **15:30:** Ro 8:36, 2 Ko 11:26, Ga 5:11 **15:31:** Ro 8:36, 2 Ko 4:10-11, 1 Te 2:19

15:32: Sav 2:24, Ais 22:13, Lu 12:19-20, 2 Ko 1:8, 4:10-11 * **15:32:** (15:32) Gumazir maba ghaze, Pol guızın asizir atiavav gei. Romın gumaziba, arazir kurabagh amir gumazıvav soghasa, dughiar mabar me gamima, me asizir atiaba ko misosi, mati laion. Ezi gumazir aviriba ghaze, Pol guızın asizir atiavav geir puvati. An akar isın zuımın a gasighasighasava amir gumazıvav gei. † **15:33:** (15:33) Kar Grighın fofozir gumazir mamın miğirigiam. **15:34:** Ap 26:8, Ro 13:11, 1 Ko 6:5, Ef 5:14, 1 Te 4:5

15:35: Jo 12:24, 1 Jo 3:2 **15:36:** Jo 12:24 **15:38:** Stt 1:11

nivafizir igharagha garim iti, ezi kuarazim nivafizir igharagha garim iti, ezi osirim nivafizir igharagha garim iti.

⁴⁰ Ezi overiamin itir biziba, mati me nivafiziba iti moghin, igharagha gari. Ezi nguazimin itir biziba uaghan, mati me nivafiziba iti moghin, igharagha gari. Overiamin itir nivafizibar digiriba, nguazimin itir nivafizibar digiriba min garir puvati. ⁴¹ Aruem digirir igharazim iti, ezi iakinim digirir igharazim iti, ezi mikovezim digirir igharazim iti, egha mikovezibar aven da vaghvagha digirir igharagha gariba iti.

⁴² Gumazir aremegh ua dikavamin arazim, a kamakin. Nivafizir e dafazim, a ikuvigham, eghti nivafizir ua dikavamim, ikuvighan kogham. ⁴³ Nivafizir e dafazim, a derazir puvati, eghti nivafizir ua dikavamim, a digirir aghuim ikiam. Nivafizir e dafazim, a gavgaviba puvati, eghti nivafizir ua dikavamim, bar gavgavigham. ⁴⁴ Nivafizir e dafazim, a nguazir kamın otozir bizim. Ezi nivafizir ua dikavamim, a Godin Duam anidir bizim. Kamaghira e fo, nguazimin nivafiziba iti, ezi uaghan Godin Duam anidir nivafiziba iti. ⁴⁵ Godin Akinafarim ghaze, "Gumazir faragha otozim, Adam, God a gamizi an angamra iti." Ezi Adamın bar gin izezim, a Duamın otogha, egh gumazamizibar amuti me angamra ikiam.† ⁴⁶ Godin Duam anidir ikirimirim faragha otozir pu. Puvati, nguazir kamın otozir ikirimirim faragha oto, ezi Godin Duam anidir ikirimirim gin oto. ⁴⁷ Adamın faragha zuim, a nguazimin gumazim. God nguazimin an ingari. Ezi Adamın gin zuim, a Godin Nguibamın ikegha ize. ⁴⁸ Nguazir kamın gumazamiziba, me nguazir kamın otozir gumazir kamın min ami. Ezi Godin Nguibamın

gumazamiziba, me gumazir Godin Nguibamın ikegha izezir gumazir kamın min ami. ⁴⁹ E datirighin nguazimin otozir gumazir kamın min gari, egh gin Godin Nguibamın izezir gumazimin min ganam.

⁵⁰ Nan adarasi, ki ia kamaghin foghasa ki ia migei. Nguazir kamın gumazamiziba, me God Bizibagh Ativamin Dughiamın aven mangi iki an bizir aghuiba inian kogham. Egh ariagheriba, bizir ariagherir puvatiziba inian kogham.

⁵¹⁻⁵² Ia oragh. Ki akar mogomer mamın gun ia mikimasa. En tarazi oveghan kogham. Me ikivira ikitima, sighar abuananam arangam, eghti dughiar kamra God me damighti men nivafiziba igharagh otogham. Bizir kam bar zuamiram otogham, mati damazim komokoi moghin. Sigham arangamin dughiamın, ariaghreziba ua dikavighiva uam ikuvan kogham. God bar moghira e damighti e nivafizir igharagha garibar otivam. ⁵³ A kamakin, mati gumazim korotiar ghurim suegha egha korotiar igiam aruzi moghin, e nivafizir kuram suegh, egh ikuvighan koghamın nivafizim arugham. Egh e ariagherir nivafizim suegh, egh ariagherir puvatizir nivafizim arugham. ⁵⁴ E gin uan ariagherir nivafizir kuram sueghiva, uan nivafizir ikuvan koghamıbar aghuighti, dughiar kamın Godin Akinafarimın itir migirigiam a guizin otogham,

"God ovevem dikabiragha, a gasighasiki, egha bar a gafira.

⁵⁵ Ovevem, ni gumazamiziba dikabirir gavgavim managh iti?

Ovevem, ni gumazamiziba mızazim me ganidir gavgavim managh iti?"

15:42: Dan 12:3, Mt 13:43 **15:43:** Fl 3:20-21 **15:45:** Stt 2:7, Jo 6:33, 6:39-40, 6:54, 6:63, 2 Ko 3:4-6, 3:17, Fl 3:21 † **15:45:** (15:45) Adamın bar gin otozir kam, a Kraistra. 1 Korin 15:21-22 ko Rom 5:14-19in ganigh. **15:47:** Stt 2:7, 3:19, Jo 3:13, 3:31 **15:49:** Ro 8:29, 2 Ko 3:18, Fl 3:21, 1 Jo 3:2 **15:50:** Mt 16:17, Jo 3:3-5, 1 Ko 6:13 **15:51-52:** 1 Te 4:15-17 **15:53:** 2 Ko 5:4 **15:54:** Ais 25:8, Hi 2:14-15, MAA 20:14 **15:55:** Hos 13:14

⁵⁶ Ovevem, mizazir gavgavir gumazamizibagh anidim, arazir kuram dama a ini. Ezi arazir kuram uan gavgavim, Moses Osirizir Araziba dama a ini. ⁵⁷ En Ekiam Kraiſ Ieſuſin ingangarimin, God gavgavim e ganidima, e ovevem ko misogha a dikabiri. Kamaghin, e Godin minabi!

⁵⁸ Kamaghin, nan namakar bar aghuiba, ia tuiyigh gavgavigh, eghti bizitam ia munamangan marki. Ia kamaghin fo, ingangarir ia Ekiam bagha amiba pura zuir puvati. Kamaghin, ia zurara Ekiam bagh ingarsi bar gavgavigh.

Pol, a damuasava amir bizibav gei

16

(Sapta 16)

Me Jerusalemın amangasava amir dagiaba, Pol dav gei

¹ Ki datirighin dagiar ia Jerusalemın itir Godin adarasi bagha darighasava amibav kimasa. Ki faragha Galeſian Provinsın itir siosba, arazir kam men aka, egha ki kamaghin ia mikimasa, ia uaghan arazir kam damuam. ² Ia bar, Sandebar zurara, vaghvagh dagiar ia isiba mirara, dagiataba tuiragh, egh da isi uan dipenibar da mongegh. Eghti dagiaba tong avirasemegham. Eghti dughiar ki izamimin, ia ua dagiaba burian kogham. ³ Ki izeghiva, gumazir ia miseveziba, ki men gun migeir akinafarim me daningiva, me amadaghti, me mangam. Eghti me dagiar ia aningizir kaba inigh mangi Jerusalemın itir darazir dafarim darigham. ⁴ Biziba deraghti, ki uaghan mangiti, me na ko mangam.

Pol mangi Korinbar ganasa ifonge

⁵ Ki ia bagh mangisi, Masedonian Provins abigh mangigh, gin ian bighan otogham. Ki faragh Masedonian mangasa ifonge. ⁶ Ki ti tong dughiatabar ia ko ikegham, ki foghan kogham, ki ti ia ko ikitima orangtizim ko aminir gavgavimin dughiam givaghtima, ki managh mangisi ifongeghti, ia nan akuraghtima ki mangam. ⁷ Ki izi, dughiar otevimin ia ko ikian aghua. Ki tong dughiar ruarimin ia ko ikiasa ifonge. Ekiam kamaghin ifongeghti, ki dughiar ruarim ia ko ikiam.

⁸ Ki Efesusın Nguibamin kagh iki mangiti, Pentikosın Dughiar Ekiam givagham.* ⁹ Ki fo, God na bagha tuavim kuizima, ki kagh iki ingangarim damuamin dughiar aghuim iti. Egh ki gumazamizir aviribar akuraghtima, me Kraisin adarazir otivigham. Ezi uaghan gumazir aviriba en apanim gami.

¹⁰ Timoti ia batoghtima, ia a inigh an akurvaghtima, a ian tongin ia ko navir amirizimin iki, egh atiatingan kogham. Ia fogh, ki Ekiam bagha ingari moghin, a ingari. ¹¹ Ian tarazi an gan kamaghin mikiman marki, a pura bizim. Ia an akuraghti, a navir amivizim sara mangi darorim givagh, egh ua na bagh izam. Ki, an aveghbuaba ko izasa, ki a bagha mizua gari.†

¹² Ezi en aveghbuam Apolosın migirigiam a kamakin. Ki dughiar aviribar aveghbuar igharaziba ko izi, ian ganasa pamtemin a migei. Ezi a datirighin tong izasa nighnizir puvati. Gin, tuavitam ikiti, a izam.

Migirigiar abuananaba

¹³ Ia uari bagh gan, egh nighnizir gavgavimin tugh gavgafigh. Egh gavgavighiva bizitamın atiatingan

15:56: Ro 4:15, 5:13, 6:14, 7:5, 7:13 15:57: Ro 7:25, 1 Jo 5:4-5 15:58: 2 Sto 15:7, 1 Ko 3:8, 2 Pi 3:14, MAA 14:13 16:1: Ap 24:17, Ro 15:25-26, 2 Ko 8:1-9, Ga 2:10 16:2: Ap 20:7, MAA 1:10 16:5: Ap 19:21 16:6: Ro 15:24, Ta 3:12 16:7: Ap 18:21 16:8: Wkp 23:15-21, Lo 16:9-11 * 16:8: (16:8) "Pentikosın Dughiar Ekiam", Aposel 2:1in itir migirigiamın gan. 16:9: Ap 14:27, 19:8-10, 2 Ko 2:12, Kl 4:3, MAA 3:8 16:10: 1 Ko 4:17 † 16:11: (16:11) Timoti a gumazir igiam, ezi bizir kam bagha gumazir maba akirim ragha a gasi. Ni 1 Timoti 4:12in gan. 16:12: 1 Ko 1:12, 3:6 16:13: Sng 31:24, 1 Ko 15:1, Ef 6:10, Fl 1:27, Kl 1:11, 1 Te 5:6 16:14: 1 Ko 14:1, 1 Pi 4:8

marki. ¹⁴ Ia God ko gumazamizir igharaziba bar me gifongeghiva uan ingangaribar amu.

¹⁵⁻¹⁶ Nan adarasi, ia Stefanas ko an adarazigh fo. Me Akaian Provinsin ikia faraghavira Kraisin adarazir otifi, ezi gin Akaian Provinsin itir gumazamizir igharaziba gin Kraisin adarasi otifi. Ezi Stefanas uan adarazir ko, uari isa ingangarir Godin gumazamizibar akurvaghamim ganingi. Nan adarasi, ki kamaghin ia gakaghora ghaze, ia kamaghin amir gumazibar apengan iki, egh uaghan gumazir me ko ingaribar apengan iki.

¹⁷ Stefanas ko Fortunatus ko Akaikus na bagha ize. Ia na bagh izamin tuaviba puvatizi, ezi me ian danganim inigha na ko iti. Kamaghin ki bar akonge.† ¹⁸ Me nan navim gamizi, an amira, egha uaghan ian navibagh ami. Ia kamaghin amir gumazibar akaba baragh.

¹⁹ Esian Provinsin itir siosba uan akam isa ia bagha anemaga ghaze, Afeziam ia ko iki. Ezi Akwila ko Prisila, ko aningin dipenimin uari akuvir sios, Ekiamin ziamin uan akam isa ia bagha anemaga ghaze, Afeziam ia ko iki. ²⁰ Kagh itir Kraisin adarazi, me bar uan akaba isa ia bagha da amaga ghaze, Afeziam ia ko iki. Ia Kraisin adarasi, ia uan arazimin gin mangiva, egh ia uan adarazir agharibar suigh.

²¹ Ki Pol, ki uabi uan dafarimin dughiar aghuir kam ia bagha an osiri. §

²² Tina Ekiam gifongezir puvati, a ikuvigh. En Ekiam, ni izi!

²³ En Ekiam Iesusin apangkuvim, ia ko iki.

²⁴ E bar Krai Iesus ko poroghav ikia, egha arazir kam in ki bar moghira ia gifonge. Guizbangira.

† **16:17:** (16:17) Grighin akam vezin kam in deragha akatam migeir pu. Ap 18:2, 18:18, 18:26, Ro 16:5, 2 Ti 1:15

16:18: Fl 2:29 **16:19:**

16:20: Ro 16:16, 2 Ko 13:12 **16:21:** Kl 4:18, 2 Te 3:17

§ **16:21:** (16:21) Pol uabi uan akinafariba osirir pu. Puvati, a migeima gumazir igharazim a bagha osiri. Ezi migirigiar vezin kam in itim, Pol uabi uan dafarimin an osiri. **16:22:** Ga 1:8-9

Polin Akinafarir Namba 2, a Korinin Nguibamin itir Sios baghava an Osiri

Akar Faragha Zuim

Korinin nguibar ekiamin siosin gumazamizir maba akar kurabar Polin mikeme. Ezi bizir kam Pol gamima, a bar oseme. Pol Korinin sios ko akabar kirasa. Kamaghin amizi a me bagha akinafarir kam osiri. Egh a ua me gakuegham. Ezi akar otevir akinafarimin itim, Pol akar gavgavir a faragha Korin bagha amizimin gun migei. An akar kam mikiman aghua, egha me a barazir puvatigha, egha me akar kurabar a mikeme. Ezi kamaghin an akar gavgavim me ganingi.

Ezi dughiar kam in Judian Distrighin itir Kraisin adarasi, me paza iti. Ezi Pol me bagha dagiaba akumakui, egh da nigh mangi me daningasa. Egha Sapta 8 ko 9, Pol akar Korinbar navibagh aghuvkintima, me dagiaba isi ingangarir kam daningamin akabav gei.

Ezi akinafarimin akar otevir abuananam, aposelin ifavarir iza Korinin itir maba, me Polin ziam dikabira egha an Aposelin ingangarim gasighasisi. Kamaghin Pol men arazibar gun migei.

Pol ingangarir God aposelbagh aningizimin gun migei

(Sapta 1-7)

¹ Ki Pol, ki Kraisi Iesusin aposelin mam. God uan ifongiamin gin ghua, aposelin min ikiasa na amisefe. Ki en aveghbuam Timoti ko, ga akinafarir kam osirigha, ia Korinin nguibar ekiamin aven Godin siosin itiba, ko Godin gumazamizir Akaiian Provinsin danganiba bar itiba, ia bagha an osirigha anemadi. ² Egha

ga God ko migia ghaze, God en Afeziam, ko en Ekiam Kraisi Iesusian apanguva, navir amirizim ia daningam.

Pol God an akurazir bizim bagha a minaba

³ E Godin ziam fam, a God, egha en Ekiam Kraisi Iesusin Afeziam. A en Afeziam, ezi akurvazir arazim ko apanguvir arazim an otifi. Ezi a, gumazir osimtiziba ateriba, a men girakirangin tuiva egha navir amirizim me ganidi. ⁴ God kamaghin ifonge, an en girakirangin tuiva navir amirizim e ganidi moghin, e gumazir osimtizir aviriba ateritabar girakirangin tuiva navir amirizim me daningam. Kamaghin, osimtiziba e bativir dughiar, an en girakirangin tuiva navir amirizim e ganidi. ⁵ Kraisi osimtizir bar ekiam aterezi moghin e uaghan aneteri. Ezi God Kraisi girakirangin tughu navir amirizim a ganingizi moghin, God Kraisin ingangarimin, en girakirangin tuzima navir amirizim e giziva. ⁶ God kamagh sua, ia navir amirizim ko an akurvazim iniam, bizir kam in e osimtizim ateri. God navir amirizim e daningiva, a uaghan navir amirizim ia daningam. Ia en min tuivigh gavgavigh osimtiziba aterti, God navir amirizim en min ia daningam. ⁷ Ezi e kamaghin nighnizir gavgavim Godin ikia bar fogha ghaze, ia tuivigh gavgavigham. E fo, ia e ko osimtizim ateri, kamaghin amizi, ia uaghan e ko navir amirizim iniam.

⁸ Nan adarasi, e osimtizir Esian Provinsin e batoziba, ia a gifoghasa. Osimtizir bar ekiam e avara, egha en gavgaviba bar dagh afira. Ezi kamaghin e ghaze, e ti ovegham. ⁹ Bar guizbangira, e mati gumazim jas ovengasava a migei moghin, e uari barasi. God kamagh sua, e uan gavgavibara nighnighan kogham. Puvati, e Godin gavgavimra nighnigh a gisin tugham, a gumazir ovengezibagh amizi me ua dikafi. Kamaghin,

bizir kam e bato. ¹⁰ Kar bizir bar kuram, an e gamizi e atam oveghai. Ezi God en akura. Egh a gin uam en akuragham. E nighnizir gavgavim Godin ikia bar fogha ghaze, zurara bizir kuram e bativtima, God uam en akuraghtima, e deraghvira ikiam. ¹¹ Egh ia en akuragh God ko mikim. Eghti God gumazamizir aviribar dimdiaba baragh en akuragham. Eghti gumazamizir bar aviriba ganigh, egh me God en akuragha e gamizir biziba bagh a minabagham.

Pol Korinbagh ifarazir puvati

¹² Bizir kam na gamima ki bar akonge. Nan navir averiamin, ki uan araziba deravira da tuisigha kamaghin fo, ki nguazir kam in ikia arazir aghuim gami, egha guizbangira ian damazibara e arazir bar aghuim gami. Ki arazir God nan akazir kam gamua God baghavira itir arazibar gin ghua, bizitam ian modozir puvati. Ki nguazir kam in fofozim isa arazir kam gamizir pu. Puvati, ki Godin apangkuvimin gavgavim isa, arazir kam gami. ¹³⁻¹⁴ Egha ki ia bagha akinafarim osirava, akar ia deravira gan dar mingaribagh foghamiba, ki dararama osiri. Ki ia bagha akar igharazitaba osirir puvati. Guizbangira, dughiar mabar ki osirir migirigiar maba, ia deragha dagh fozir puvati. Ki kamagh sua, ia en Ekiam Iesus Izamin Dughiamin, ki ia bagha ziar ekiam inizi moghin, ia na bagh ziar ekiam iniam. Kamaghin ia guizbangira nan akabar mingaribagh foghasa, ki ifonge.

¹⁵⁻¹⁶ Ki kamaghin nighnizir gavgavim ikia ghaze, ia na bagh ziar ekiam iniam. Ezi bizir kam bagha, ki akam akirigha ghaze, ki faragh izi ian ganam. Egh ki ia ategh, Masedonian Provinsin mangam. Egha ki Masedonia Provins ataghizir dughiamin, ki uamategh izi ian ganasa nighnisi. Ezi arazir kam in

God dughiar pumuningin arazir aghuimin ia damuam. Eghti ia nan akuraghti, ki Judian Distrighin mangam. ¹⁷ Ezi manmaghin ami? Ia ti ghaze, ki amizir migirigiar kaba, ki pura ia gifari. Ia ti ghaze, ki nguazir kam in gumazibar min puram akar dikirizibagh amua dar ghuangsigha egha ghaze, "Guizbangira" o "Puvati" uaghara aningin mikimam? Bar puvati.

¹⁸ God zurara uan migirigiabar gintisi. Ezi kamaghira ki guizbangira ia migei, migirigiar ki ia gamiba bar, da uaghara "guizbangira" o "puvati" migeir pu. ¹⁹ Ki, ko Sailas, ko Timoti, e ian tongin akam akuri, a Godin Otarim Kraiss Iesusin akam. Ezi ia fo, Kraiss a "guizbangira" ko "puvati," uagharam aningin migeir puvati. Kraiss zurara guizbangira migei. ²⁰ Godin akar dikirizir aviriba iti. Ezi Kraiss "guizbangira" akar dikirizir kaba bar dav gei. Kamaghin amizi, e Godin akam barazima a Kraissin ziamin ghaze, "A guizbangira," ezi e Godin ziam fe. ²¹ Ezi God uabi gavgavim isa, e ko ia ganidi, ezi e Kraiss ko porogha, ikia gavgafi. Egha a uabi ua bagha e amisefe. ²² Egha a uabi uan inabazir ababanim e gati, kamaghin me en gan fogh suam, e an gumazamizibara. Egha uan Duam en navir averiabar ikiasa an e ganingi. Godin Duamra a uaghan bizir aghuir faragha zuir mam, God e daningasa. E Godin Duam inigha givagha, kamaghin e fo, e guizbangira bizir avirir maba sara iniam.

Pol zuamira Korinin ghuzir puvati

²³ God, a gumazir nan migirigiaba gavgavim dagh anidim, egha a nan navimin gari. Ezi ki an ziamin guizbangira kamaghin migei, ki osimtizim ia daningan aghua, kamaghin amizi ki zuamira Korinin izezir puvati. Kamaghira tu. ²⁴ Ki kamaghin mikemezir puvati, e ian nighnizir

gavgavibar ganti, da en apengan iti. Puvati. E fo, ia nighnizir gavgavim Kraisin ikia mitivigha gavgavigha gifa. Egha e ian agorogem damuti, an otivasa, e ia ko ingari.

2

¹ Ki kamaghin nighnisi, ki ia bagh izan kogham, egh ia damuti ia fomira na basemezi moghin na basiman kogham. Kamaghin ki izezir puvati. ² Egh ki ia damuti, ia na basemeghtima, tina iki na damuti ki bar akuegham? Ia, gumazamizir ki ia gamizi ia na basemeziba, iarara ikiam. ³ Ia gumazamizir agorogem na ganidiba, kamaghin ki ia bagh izi osimtizim ia daningan aghua. Ezi bizir kam bagha ki fomira ia bagha akinafarir mam osirighava anemada. Ki fo, ki bizitam bagh bar akueghti, ia uaghan bar moghira bar akuegham. ⁴ Guizbangira, ki ia bagha akinafarim osirir dughiamin, ki bar ian apangkuvigha, nan navim bar osemezi, ki puviram azi. Ki osimtizim ia daningasa akinafarir kam osirizir puvati. Ki ghaze, ia kamaghin fogh suam, ki bar ia gifuegha, bar uan navim ia ganingi. Kamaghin ki ia bagha osiri.

Korinba, gumazir arazir kurabagh amizimin arazir kuram gin amang

⁵ Gumazitam osimtizim gumazir igharazibagh aningi, an osimtizim na ganingizir puvati. Ki migirigiar gavgavir aviribar bizir kam mikiman aghua. Ki kamaghin mikimasa, a ia gamizima, ian naviba bar moghira, mong ian oseme. ⁶ Ezi ian aviriba ghaze, gumazir kam a ivezir kurar tam inigh. Ezi datirighin anenigha givagha, kamaghira tu. ⁷ Kamaghin amizi, ia arazir igharazitamin datirighin a damu. Ia an arazir kuraba gin amadaghiva, an girakirangin tugh, egh navir amirizim a daning. Puvatighti,

osimtizir bar ekiam gumazir kam dikabiragham. ⁸ Kamaghin, ki ia gakaghora ghaze, ia an akaghti a fogham, ia a gifuegha mamaghira iti. ⁹ Akinafarir ki faragha osirizim, mar ki pura ia basamasa an osiri. Ki kamaghin foghasa, ia nan akabar gintigha biziba bar dagh ami, o puvati? ¹⁰ Eghti ia gumazitam arazir kuraba gin amangti, ki uaghan da gin amangam. Eghti ki gin amangamin arazir kuratam ikiti, ki ian akurvaghsi Kraisin damazim a gin amangam. ¹¹ Ki atiatia ghaze, Satan ti e gifaragh e dikabiragham. Kamaghin ki arazir kuraba gin amadi. E Satanin mogomer nighnizir kurabagh fogha gifa.

Pol Taitusin ganasa

¹² Ki Kraisin akar aghuim akunasa izava, Troasin nguibar ekiamin otogha gari, Ekiam ki ingangarir kam damuasa, a na bagha tuavim ati. ¹³ Ezi ki uan aveghbuam Taitusin ganizir puvati. Kamaghin nan navim derazir puvati. Kamaghin amizi, ki Troasba ategha uamategha iza Masedonian Provinsin oto.

Aposelba Godin gavgavimin midorozibagh afisi

¹⁴ Ezi God, Kraisi ko porogha en faragha zuima, e an gin ghua kalabuziar gumazibar min ghua bar akuegha migia ghaze, Kraisi modorozim gafiragha apaniba dikabiragha gifa! Ezi arazir kammin gumazamiziba bar God gifoghamin fofozim ini. A mati mughuriar aghuimin min otozi, aminim a birazi a tintinibar ghu. Bizir kam bagha ki Godin minabi.* ¹⁵ Guizbangira, e mati pauran min migharir mughuriar aghuim zuim, Kraisi a inigha ofan min God ganingi. Mughuriar kam, a Godin Nguibamin zuir tuavimin zuir gumazibar tongin otiva zui. Egha uaghan helin zuir tuavimin itir gumazibar tongin otiva

2:1: 1 Ko 4:21, 2 Ko 12:21 2:4: Ap 20:31 2:5: 1 Ko 5:1, Ga 4:12 2:9: 2 Ko 7:15, 10:6 2:11: Lu 22:31 2:12: Ap 14:27, 1 Ko 16:9 * 2:14: (2:14) Grighin akar otevitam kagh deragha mikemezir puvati. 2:15: 1 Ko 1:18, 2 Ko 4:3 2:16: Lu 2:34, Jo 9:39, 1 Ko 15:10, 2 Ko 3:5-6, 1 Pi 2:7-8

zui. ¹⁶ Egha helin tuavimın zuir darasi, mughuriar kam barazima, an ovever mughuriamın mın zui. Egha a me gamima, me ovei. Ezi Godın Nguibamın tuavimın zuir darasi, me mughuriar kamra a barazima, a mati ikirimirir aghuim isi mughuriam. Egha a ikirimirir aghuim me ganıdi. Tinara gavgavigh ingangarir kamagh garim damuam? Bar puvati. ¹⁷ Ezi e gumamazir mabar mın amir puvati, me danganiba bar dagh aruava Godın akam miġia, mati me dagiaba bagha biziba amadi. God uabi ingangarir kam e ganıngi, ezi e ifarir puvati, e guizbangıra miġei. E Kraıs ko porogha, egha Godın damazimın e deravıram an akaba akuri.

3

Aposelba akar gavgavir dikirizir igiamın ingangarir gumazibar otifi

¹ E ti ian aghariba apırti, ia suam, e gumazir aghuiba, kamaghın e ti miġirıġiar kabagh ami? O e ti gumazir mabar mın e gumazibav kimti, me ia bagh akınafariba osir ia mikim suam, e gumazir aghuiba? O e uarir akurvaghıı ian azangıghti, ia en akurvaghamin akınafarim osiram? Bar puvati! ² Ia uari, mati akınafarir en gun gumazibav geim. Ezi akınafarir kamın osiziriba, da en navir averiabar aven iti. Eghti gumamaziziba bar akınafarir kamın ganıva a diponam. ³ Ia bar azenara iti, mati akınafarir mam Kraıs an osirizi e a inıgha ize. A fınnir dipamin an osirizir puvati. A zurara ikiamın Godın Duamın an osiri. Egha a dagıar ekiatam gısın an osirizir puvati. A gumamazizibar navir averiabar an osiri.

⁴ E fo, God ingangarir kam damuasava e amısefe. Ezi Kraıs fofozir kam e ganıngi. Kamaghın, e akar kabar gun ia miġei.

⁵ Guizbangıra, e uari ingangarir kam damuan buraghburaki, kamaghın amizi e uari kamaghın mikiman kogham, e uari bizibagh ami. Puvati, God uabıra gavgavim e ganıdima, e ingangarir kam gami. ⁶ Ezi a uabi e gamizima, e Akar Dikirizir Gavgavir Igiar kam, e an ingangarir gumazibar otifi. Akar Dikirizir kam, a bizir me akınafarimın osirizir puvatizim, mati Moses Osirizir Arazir fomıram otoziba. Puvati. Kar Godın Duamın bizim. Moses Osirizir Araziba gumazibagh amima me ovei. Ezi Godın Duam ikirimirir aghuim me ganıdi.

⁷ Ingangarir God amizim, a Moses Osirizir Arazibagh amizi da otifi. Ezi tuavir kamın ovevem otos. Dughiar kam God dagıam abıghizi, osiziriba vaghavagha an otifi, ezi Godın angazangarim uaghan ize. Egha angazangarir kam Mosesın guam a gısira, ezi Israelba an guamın ganan buraghburaki. Ezi ġın angazangarir kam ġıfa. ⁸ Ingangarir God uan Duam gumamazizibar anıngasava amizim, a ingangarir Moses Osirizir Araziba anıngasava amizim, a bar a gafira. Eghti Godın angazangarim ko gavgavim, ingangarir kamın iki mamaghıra ikiam. ⁹ Moses Osirizir Arazibar ingangarir kam, a en araziba tuisıghıva e mikim suam, e ovengam. E fo, ingangarir kam Godın angazangarim sara ize. Egh ingangarir kam Godın angazangarim sara iziti, ingangarir gumamazizibar amuti me Godın damazimın deraghamim, a Godın angazangarir bar ekiam sara izi mamaghıra ikiam. ¹⁰ Godın angazangarir ekiam ko gavgavim, ingangarir igiar an amizim ko ikia bar ekevegħa mamaghıra iti. Egha angazangarir kam, Godın angazangarir ingangarir ghurim ko itim, bar a gafira. Kamaghın, e datirıghın gara nıghnısi, ingangarir ghurimın

2:17: 2 Ko 1:12, 4:2, 11:13, 1 Pi 4:11, 2 Pi 2:3 **3:1:** Ap 18:27, Ro 16:1, 2 Ko 5:12 **3:2:** 1 Ko 9:2 **3:3:** Kis 24:12, Jer 31:33, Ese 11:19, 36:26, 1 Ko 3:5, Hi 8:10 **3:4:** 2 Ko 2:16 **3:5:** Jo 15:5, 1 Ko 15:10, Fl 2:13
3:6: Jer 31:31, Jo 6:63, Ro 7:6, 1 Ko 11:25, Ga 3:10, Ef 3:7, Kl 1:25, Hi 8:6-8 **3:7:** Kis 34:1, 34:28-30, Lo 10:1, Ro 7:10 **3:8:** Ga 3:2, 3:5 **3:9:** Lo 27:26, Ro 1:17, 3:21 **3:10:** Kis 34:29

angazangarim munge. ¹¹ Ingangarir ghurir kam a zurara ikian kogham. Puvati, a mungegham. Egha a Godin angazangarim sara ize. Kamaghin e fo, ingangarir igiar zurara ikiamim, a Godin angazangarir bar ekiam sara iza mamaghira iti.

¹² Ezi e nighnizir gavgavim ikia bar fo, angazangarir kam iziva e bativ mamaghira ikiam, ezi a bagha mizuai. Kamaghin, e atiati puvatigha azenara an gun migei. ¹³ E Moses amizi moghin amir puvati. An guamin angazangarim siragha mungemarima, a kamaghin aghua, Israelba an ganam. Kamaghin a iniravizim inigha uan guam avara. ¹⁴ Ezi fomira iza datirighin tuzir dughiamin, Israelbar nighniziba bar pirizi, me Godin Akar Dikirizir Gavgavir Ghuribar gara, dar mingariba deragha dagh fozir puvati. Egha mati Mosesin guam avarazir iniravizim, men nighniziba avaraghavira iti. Ezi gumazitam me avarazir iniravizir kam adangizir puvati. Krai uabira, gumazim a gifoghtima, God a da iniravizir a dukuaghav itim adegam. ¹⁵ Guizbangira, dughibar me Moses Osirizir Araziba dibori, ezi iniravizir kam ikia men nighniziba apira, iza datirighin oto. ¹⁶ Egh gumazim uan navim Ekiam bagh a giraghti, God iniravizir an nighnizim avarazim adegam. ¹⁷ Ki Ekiam migia, kar ki Godin Duam migei. Eghti Ekiamin Duam gumazitam in ikti, eghti bizitam gumazir kam in suiragh a ikirarighan kogham. Bar puvati. A bar firighrigh ikiam. ¹⁸ E bar moghira, bizitam en guaba avarazir puvati. Ezi Ekiamin angazangarir ekiam e gisirazima, e ganganir guabar garimin min otogha, Godin angazangarim gumazamizibar akakasi. E zurara

Godin angazangarir kam isavira iti, ezi a bar en arazibagh ighavira itima, e Ekiamin nedazimin min otivavira iti. Ekiam, a Godin Duam, egha a bizir kabagh ami.

4

Aposelba, me nguazir minebar min iti

¹ God en apangkuvigha egha ingangarir kam e ganingi. Ezi kamaghin e ingangarir kam gamuava amiraghmirazir puvati. ² E aghumsizir arazir gumaziba mogava amiba, e akirim ragha dagh asara. E ifavarir arazibagh amir puvati. Egha e Godin akam girazi, a igharagha otozir puvati. E Godin guizin akam azenarama anakuri, eghti gumazamiziba bar uan navir averiabar aven en araziba tuisigham. Egh me kamaghin fogham, e ingangarir bar aghuim Godin damazimin a gami. ³ Ezi tarazi akar aghuir e kurir kam in mingarim gifoghan kogham, mati iniravizim men nighnizim avaraghavira iti. Gumazir kaba, me helin zuir tuavimin itibara. ⁴ Satan a nguazir kam in godin ifavarim, a gumazir kabar nighniziba mitatem dagh aningizima, me nighnizir gavgavim puvati. Ezi kamaghin Kraisin akar aghuimin angazangarim ko an apangkuvim men navir averiabar aven ghuava avenge. Kamaghin, me Krai deragha an garir puvati, a uabi Godin mirara itir nedazim.

⁵ E uari uan arazibar akam kurir puvati. E kamaghin akam akura ghaze, "Krais Iesus, a en Ekiam. Ezi e Iesusin migirigiamin gin ghua egha ian ingangarir gumazibar iti." ⁶ Fomira God kamaghin migia ghaze, "Mitatem in aven, angazangarim otogh siragham." Ezi Godin kamran angazangarim iza en navir averiabar ikia egha e gamizima, e Godin fofozir

3:12: 2 Ko 7:4, Ef 6:19 **3:13:** Kis 34:33-35, Ro 10:4, Ga 3:23 **3:14:** Ais 6:10, Jo 12:40, Ap 28:26-27, Ro 11:7-8, 11:25 **3:16:** Kis 34:34, Ais 25:7, Ro 11:23, 11:26 **3:17:** Jo 8:32, 8:36, Ro 8:2, 1 Ko 15:45, 2 Ko 3:6, Ga 5:1 **3:18:** Kis 16:7, 24:17, Ro 8:29, 1 Ko 13:12, 15:49, 1 Ti 1:11 **4:1:** 2 Ko 3:6, 1 Ti 1:13
4:2: 1 Ko 1:18, 2 Ko 2:17, 6:4, 6:7, 1 Te 2:3-5 **4:3:** 1 Ko 1:18, 2 Ko 2:15, 2 Te 2:10 **4:4:** Jo 1:18, 12:31, 12:45, 2 Ko 4:4, Ef 2:2, Fl 2:6, Kl 1:15, Hi 1:3 **4:5:** 1 Ko 1:9, 1:13, 1:19, 1:23, 2 Ko 1:24 **4:6:** Stt 1:3, Ais 9:2, 2 Ko 3:18, 1 Pi 2:9, 2 Pi 1:19

aghuiba iti. E Krajs Iesusin guamin angazangarir kamın gara, egha e Godin angazangarim ko an gavgavim gıfo.

⁷ E pura nguazir miner kinir gavgavıba puvatızıba mın ami, ezi bizir bar aghuir kam en aven iti. Bizir kam kamaghın en aka, gavgavir bar ekiar kam, a Godin otifi, an en otivir puvatı.

⁸ Ezi dughiar mabar osımtızir avırıba e batıvıgha, egha da e dikabırızir puvatı. Ezi bizir avırıba en nıghnızıbar iza e gamıma e okam nıghnısi, ezi da en nıghnızıba bar da apırızir puvatı.

⁹ Gumazir avırıba en apanıbar iti, ezi God e ataghızir puvatı. Me e mısogha pazava e gamı, egha bar e gasıghasıghızir puvatı. ¹⁰ E kamagh sua, e uan ovengamin nıvafızir kabarı, e gumazamızıba Iesusin ikırımırir aghuım men akaghtıma, me dar ganam. Kamaghın e zurara uan ovengamin nıvafızıbar, Iesusin ovevem men akakası. ¹¹ E kamaghın ifonge, e uan ovengamin nıvafızir kabarı, e gumazamızıba Iesusin ikırımırir aghuım men akaghtıma, me dar ganam. Kamaghın e angamra ikıa Iesusin ingangarım bangın gumazıba e mısozi, e dughiar avırıbar atam ariaghırı. ¹² Kamaghın, e ghaze, ovevem e batıvasa amıavıra iti, eghtı en arazır kam ia damutı, ia ikırımırir aghuarım inıam.

¹³ Gumazır mam Godın Duamın fofozım an itıma, a Godın Akınafarım kamaghın osırı, “Kı nıghnızır gavgavım Godın ikıa, egha kamaghın kı an gun mıgeı.” Kamaghıra, Godın Duam en aven ingara e gamıma, e uaghan nıghnızır gavgavım Godın ikıa egha kamaghın an gun mıgeı.

¹⁴ E kamaghın fo, God, Ekıam Iesus gamızı, a ua mozımın dikavıgha ikırımırir aghuarım inı. A uaghan e damıghtı, e Iesus ko ua dikavıghtı, a bar e inıgh, ia ko mangıtı, e an

boroghın ikıam. ¹⁵ Bizır e batıvır kaba bar, da ia bangın e batıfı. God kamagh sua, arazır kamın an apangkuvım gumazamızır avırıba batıv mangvıra ikıam. Egh gumazamızır kaba a mınabı mangvıra ikı, egh an zıam fam. Kamaghın bizır kaba e batıfı.

Aposelba nıghnızır gavgavım Krajsın ikıa egha gavgavım inı

¹⁶ E ingangarır bar aghuir God amızır kam gınıghnıgha, kamaghın an ingangarım damıasa amıraghamırızır puvatı. E fo, en nıvafızır azenan itıba, bar ikıvıghasava amıma, ezi en navır averıabar aven, e zurara dughıabar gumazır bar ıgıabar mın otıvavıra iti. ¹⁷ E fo, osımtızıba ko mızızır e datırıghın aterıba, da osımtızır ekiaba puvatı. Egha da dughiar otevimra ikıam. Egh da en akuraghtı, e dabırabır bar aghuım Godın Nguıbamın zurazurara a inıam. E fo, bizır aghuir e inıamin kaba, da bizır ıgharızıba bar dagh afıraghtı, eghtı osımtızır e datırıghın aterır kaba, da pura bizıbar mın otıvıgham. ¹⁸ E uan damazıbar garır bizıba, e dar gara dagh nıghnızır puvatı. Bizır e uan damazıbar ganam koghamıba, e mıghıgha a dar gara dagh nıghnısi. Bizır e uan damazıbar garıba, da bar dughiar otevimra ikıam. Ezi bizır aghuir e uan damazıbar ganam koghamıba, da bar zurara ikıam.

5

¹ E kamaghın fo, nguazımın averpenır e datırıghın aven itır kaba, da gın dıpirıghrıgh ikıvıgham, kar en nıvafızımın ovevem. Eghtı dughiar kam God dıpenır ıgharızır aghuım e danıgam, kar en nıvafızır ıgıam. Dıpenır kam, gumazıtam an ingarızır puvatı, God uabı an ingarı. A Godın Nguıbamın ikı zurazurara ikıvıra

4:7: 1 Ko 2:5, 2 Ko 5:1, 12:9 **4:8:** 2 Ko 1:8, 7:5 **4:10:** Ro 8:17, 1 Ko 15:31, Fl 3:10, 1 Pi 4:13 **4:11:** Ro 8:36, 1 Ko 15:31, 15:49 **4:13:** Sng 116:10, Ro 1:12, 2 Pi 1:1 **4:14:** Ro 8:11, 1 Ko 6:14 **4:15:** 1 Ko 3:21, 2 Ko 1:3-6, Kl 1:24, 2 Ti 2:10 **4:16:** Ro 7:22, Ef 3:16, Kl 3:10, 1 Pi 3:4 **4:17:** Mt 5:12, Ro 8:17-18, 1 Pi 1:6 **4:18:** Ro 8:24, 2 Ko 5:7, Kl 1:16, Hi 11:1-3 **5:1:** 2 Ko 4:7, 2 Pi 1:13-14

ikiam.* 2 E datirighin nguazimin dipenir kamın ikia, egha navim bigha ara ikia egha uan dipenir Godin Nguibamın itim inigh, egh korotiamın mın e anerughasa bar ifonge. 3 Egh e anerugh uan nivafizim avaragh, egh bibiamra ikian kogham. 4 E nguazimin averpenimın aven ikiavira ikia, egha e osimtiziba atera navim bigha ara iti. Ezi da e gamima e uan nivafizir ghurir kam ataghraghasa puvati. E nivafizir igiar aghuim a gisin aneghuasa ifonge, mati e korotiar igiam ghurim gisin anerughtima, anagapazagh gan-ganir bar aghuim damuam. Tuavir kamın en nivafizir ovengamim, a ua iraghirigh, egh nivafizir angamra ikivira ikiamim mın otogham. 5 God uabi e akirigha angamra ikiavira itir dabirabir kam e ganingi, egha uan Duam e ganingi. God bizir bar aghuir maba e daningasa, egha faragha uan Duam e ganingi. Ezi e Godin Duam inigha gifa, egha bar fo, e bizir aghuir igharaziba uaghan da iniam.

6 Ezi kamaghin e bizir kam ginighnigha egha tuiyigha gavgavighavira iti. E fo, e nivafizir kam sara iki, egh Ekiam ko an Nguibamın ikian kogham. 7 Bizir e gariba, e dagh nighnigha, dar gin zuir puvati. E pura nighnizir gavgavim Ekiamın ikia, egha an gin zui. 8 Ezi ki mikemegha gifa, e uan navibar suigha iti, egha atiatir puvati. E nivafizir ghurir kam ategh mangi Ekiam ko iki an Nguibamın ikiasa bar ifonge. Eghti an Nguibar a itim, guizbangira en nguibamın mın ikiam. 9 Egha e nguibar manamın iti, an en nguibam, o Godin Nguibam, e zurara kamaghin bar ifonge, e arazir aghuir Ekiam ifongezibar amuam. 10 Guizbangira, e bar moghira Kraisin kotin otivighti,

an en araziba tuisigham. Dughiar e nguazimin nivafizimın aven itim, e arazir aghuibagh ami, o arazir kurabagha ami, egh kotiam dughiamın e bar vaghvagh uan arazir amizibar ivezim iniam.

E gumamazibar akuraghti, me Godin namakabar otivam

11 Egha e Ekiamın atiatia egha an apengan iti. Egha kamaghin gumamaziziba nighnizir gavgavim Godin ikiasa, e men nighniziba fa me gakaghorı. God guizbangira bar en nighniziba ko arazibagh fo. Ki uaghan kamaghin nighnisi, ia en araziba tuisigha egha fo, e ingangarir aghuim gami. 12 E ua migeir akar kam, e ian aghariba apirti, ia en ziaba fi suam, e gumazir aghuiba, e kamaghin nighnizir puvati. Ia fo, marazi pura gumazibar ziar ekiaba itiba bagha bar akonge, egha men navimın aven otivir araziba bagh nighnizir puvati. Ezi e kamagh sua, ia gumazir kabar akaba ikarvaghamin fofozim iki. Bizir kamın e ia bagha osiri, eghti ia en arazir aghuiba bagh bar akongegham. 13 Guizbangira, marazi ghaze, en araziba ko en nighniziba ti gumazir onganibar mın iti. Puvati, kar e guizbangira Godin ingangarim gami. Egh e nighnizir aghuarim ikiva, egh ian akurvaghsi e kamaghin damuam. 14 E deragha nighnigha egha fo, gumazir mam bar e bagha areme. Ezi tuavir kam mati, e bar moghirama ovegha gifa. Kamaghin Kraıs e gifongezir arazim, en naviba fa e abirima, e an ingangarim gami. 15 Gumazir kam kamaghin ifonge, e gumazir angamra itiba uari uari baghivira ikian kogham. E gumazir e bagha ovegha ua dikavizim baghivira

* 5:1: (5:1) Averpenir nguazimin itir kamnang, kar nivafizir e nguazir kamın inizibar akar isin zuim. Ezi dipenir igharazir mam, kar e Godin Nguibamın iniamın nivafizir igharagha garir bar igiaba. 5:2: Ro 8:23 5:4: 1 Ko 15:53-54 5:5: Ro 8:16, 8:23, 2 Ko 1:22, Ef 1:14, 2:10 5:6: Hi 11:13-16 5:7: Ro 8:24-25, 1 Ko 13:12, 2 Ko 4:18, Hi 11:1 5:8: Fl 1:23 5:9: Kl 1:10, 1 Te 4:1 5:10: Sav 12:14, Ro 2:16, 14:10, Ga 6:7, Kl 3:24-25, MAA 22:12 5:11: 2 Ko 4:2, Hi 10:31, Ju 23 5:12: 2 Ko 1:14, 3:1 5:14: Ro 5:15 5:15: Ro 14:7-8, 1 Ko 6:19, Ga 2:20, 1 Te 5:10, 1 Ti 2:6, 1 Pi 4:2

ikiam. Kamaghin, a bar moghira e bagha ovenge.

¹⁶ Kamaghin amizi, e datirighin uam navir ghurimin arazimin gin ghua gumazamizibar araziba tuisizir puvati. Guizbangira, e faragha navir ghurimin arazimin gin ghua Kraisin araziba tuisiki. Egha datirighin ua kamaghin amir puvati. ¹⁷ Gumazitam Kraiss ko poroghti, God gumazir kam damighti, a gumazir bar igiam otogham. Eghti bizir ghurim bar givaghti, bizir bar igiam otogham.

¹⁸ Bizir kaba bar, God dagh amima, da e batifi. E fomira an apanibar min iti, ezi Kraisin ingangarimin an e gamizi, e datirighin an namakabar otifi. Egha a uaghan, ingangarir kam e ganingi, eghti an apanir igharazibar amighti, me an namakabar otivam. ¹⁹ En migirigiam kamakin: God, Kraisin ingangarimin tuavimin, a nguazimin itir gumazamiziba bar me gamima, me Godin apanim gamir arazim ataghragha, egha an namakabar min otifi. Egha men arazir kurar me amiziba, a ua dagh nighnizir puvati. Egha a ingangarir kam e ganiga ghaze, ia akam nan apanibav kinighti, me oregh egh nan namakabar otivigham. ²⁰ Kar e Kraisin abuir gumazibar otivigha, mati God uabi uan dimdiam ia ganingizi moghin, e akar kam ia mikiri. Kamaghin, e Kraisin danganim isa, ia gakaghora ghaze, ia Godin apanim gamir araziba ategh an namakabar otifigh. ²¹ Kraiss uabi arazir kuratam gamizir puvati. Ezi God kamagh sua, e Kraiss ko porogh, egh an gavgavimin e Godin damazimin gumazamizir aghuibar otivam. Kamaghin, God en akurvaghassa egha, en arazir kuraba bar Kraiss gisin da ariki, ezi Kraiss mati uaghan gumazir arazir kurabagh amir mammin min oto.

6

Aposelba uan ingangarim gamua osimtizir aviriba ateri

¹ E God ko ingara egha pamten ia gakaghora ghaze, ia gumazamizir Godin apangkuvim iniziba, ia aneteghti a pura bizimin min otivan marki. ² God kamaghin migei, “Dughiar ki ian kuarkuvigha atizim, an otozi, ki ian dimdiam barasi. Dughiar ki ian akurvaghassa atizim, an otozi, ki ian akura.” Ia oragh! Ki ian kuarkuvighamin dughiam datirighin otos. Ezi uaghan ki ian akurvaghamin dughiam datirighin otos!

³ E gumazitam migirigiar kuratam e amir ingangarim damuan e aghua, egha kamaghin en arazir amiba bar, e gumazitam gamizi a uan dagarim asegha irizir puvati. ⁴ E Godin ingangarir gumazibar ikia, egha kamaghin zurara uan arazir aghuiba gumazamizibar akakasi. E men aghariba apira me migeima me kamaghin fo: Osimtizir e bativiba, ko bizir me bar pazava e gamiba, ko bizir e gasighasiziba, e dar tuivigha gavgavighavira iti. ⁵ Me e misogha, egha e isa kalabusin e arisi. Apanir aviriba e akumakua niginir dafam gamua en atari. Ezi e puvira ingara, egha deragha akuir puvatigha, egha mitiriabara iti. ⁶ Egha e arazir Godin damazimin zuezibagh amua, egha guizin akamin fofozimin suira. E akamadariba ikarvaghassa egha bemiram atarir puvati. E arazir aghuibar gumazamizibagh ami. E Godin Duamin gavgavim iti. E igharaz darazigh ifongezir arazim guizbangiram a gami. E arazir kabagh amua kamaghin ian aka, e guizbangira Godin ingangarir gumaziba. ⁷ E guizin akam akura, egha Godin gavgavimin uan ingangarim

5:16: Jo 6:63, 15:14, Fl 3:7-8, Kl 3:11 **5:17:** Ais 43:18, Ro 8:1, 8:9-10, Ga 5:6, 6:15, Ef 2:15, MAA 21:5

5:18: Ro 5:10, Ef 2:16, Kl 1:20, 1 Jo 2:2 **5:19:** Ro 3:23-25, Kl 1:19-20 **5:20:** 2 Ko 3:6, 6:1, Ef 6:20

5:21: Ais 53:6-12, Jo 8:46, Ro 5:19, 1 Ko 1:30, Ga 3:13, Fl 3:9, Hi 4:14-15, 1 Pi 2:22-24, 1 Jo 3:5 **6:1:** 1

Ko 3:9, 2 Ko 5:20, Hi 12:15 **6:2:** Ais 49:8, Lu 4:19-21 **6:3:** Ro 14:13, 1 Ko 9:12, 10:32 **6:4:** 2 Ko 4:2

6:5: Ap 16:23, 2 Ko 11:23-27 **6:6:** 1 Ti 4:12 **6:7:** 1 Ko 2:4, 2 Ko 10:4, Ef 6:11-13, 2 Ti 4:7

gami. E Godin arazir aghuimin suira, mati inogovimin bizibar min, e uan agharir ikiriam ko guvimin dar suigha, Godin ingangarim bagha misosi.

⁸ Gumazir maba en ziaba fe. Ezi igharaziba en zibagh asighasisi. Ezi marazi girakirangin e migia e gasighasisi, ezi igharaziba en gun uan namakabav gia ghaze, e arazir aghuibagh ami. Gumazir maba ghaze, e gumazir ifariba. Ezi kamaghin puvati, e gumazir guizin akabav geiba. ⁹ Marazi en gara, mati me e gifozir puvati. Ezi guizbangira, gumazamiziba bar moghiram e gifos. Marazi en gara ghaze, dughiar aviriba e atam ovei. Ezi guizbangira, e angamra ikiavira iti. Marazi en gara ghaze, God uam e akirmighasa mizazir ekiar kam e ganidi. Ezi guizbangira, e aremezir puvati. ¹⁰ Marazi en gara ghaze, e bar osemi. Ezi guizbangira, e zurara bar akongegha iti. Marazi en gara ghaze, e onganarazibar min iti. Ezi guizbangira, e gumazamizir aviribar akurvazima, me Godin Duamin amodoghin, bizir aghuir aviriba bar izifa. Marazi en gara ghaze, e biziba puvatizi moghin pura iti. Ezi guizbangira, e Godin Duamin amodoghin, e biziba bar avirasemegha iti.

¹¹ Ia, Korinin itir Kraisin adarasi, e azenara bighvira ia mikimasa. E guizbangira uan naviba kuighava da isa ia ganidi. ¹² E uan naviba dukuazir puvati. Puvati, e ia bagha bar ifonge. Ezi ia uari uan navibar kumi. Ezi navir vamiran itir arazir kam, en tongin itir puvati. ¹³ Ki datirighin mati Afeziam uan boribav gei moghin, ki ia migei. Ia arazir e amibar min, ia uaghan uan naviba kuighiva da isi e daningam.

E Godin Dipenimin min iti

¹⁴ Kraisin adarazir azenan itir gumazamiziba, men araziba bar

ighara. Kamaghin amizi, ia me ko porogh egh me ko ingangaribar amuan marki. Ki ian azai, Godin arazir aghuim ko arazir kuram ti manmaghin uaning ko porogh uaning ko ingaram? Eghti angazangarim ko mitatem manmagh uaning inigh ikiam? Bar puvatigham. ¹⁵ Krai ko Satan, aning ti navir vamiran iti, o? O, gumazir nighnizir gavgavim itim, ko gumazir nighnizir gavgavim puvatizim aning manmaghin nighnizir vamira ikiam? Bar puvati. ¹⁶ Manmagh su, e Godin Dipenim ko marvir guabar dipeniba isafuragham? God fomira kamagh migei, "Ki me ko iki, egh men tongin daruam. Eghti me nan gumazamizibar min ikiti, ki men Godin ikiam." Kamaghin amizi, ia fo, e uari Godin zurara itimin dabirabir Dipenim.

¹⁷⁻¹⁸ Ezi Ekiam ua kamaghin migei, "Ia me ategh, egh mangi danganir igharazitamin iki. Egh ia bar deraghvira uari bagh gan, ia ua bizir Godin damazimin zuezir puvatizitam uam an suighan marki. Ki uabi ia inigh, egh ian Afeziamin min ikiti, ia nan boribar min ikiam." Godin bar gavgavir ekiam itim kamaghin migei."

7

¹ Nan namakar aghuiba, e Godin e bagha inabazir itir bizir kaba e da inigha gifa. Kamaghin, e nivafizim ko duam gami aning mizezir biziba, bar da batuegh, egh Godin damazimin bar zuegham. Egh e Godin atiating an apengan ikiam. Egh uari isi bar God danigh, egh Godin arazir zuezim zuraram an gin mangam.

Korinba navibagh irazima Pol bar akonge

² Ia uan naviba kuighiva, da isi e daning. E gumazitam arazir kuratamin a gamizir puvati. Egha e gumazitam pazava a gamizir puvati. Egha e gumazitam gifaragha puram

6:9: Sng 118:18, 1 Ko 4:9, 2 Ko 4:2, 4:9-10

Lo 7:2-3, 1 Sml 5:2-3, 1 Ko 5:9, Ef 5:7, 5:11

6:17-18, 1 Jo 3:3 7:2: Ap 20:33, 2 Ko 12:17

6:10: 2 Ko 7:4, Fl 2:17, Kl 1:24

6:16: Wkp 26:12, Ese 37:27, 1 Ko 3:16, 6:19

7:3: 2 Ko 6:11-12

6:13: 1 Ko 4:14

6:14:

7:1: 2 Ko

an bizitam inizir puvati. ³ Ki akatam ia gasa migirigiar kam ia migeir puvati. Ia fo, ki fomira mikeme, e uan naviba bar ia ganiga egha bar ia gifueghivira ikiam. Egh e ovengam, o e angamra ikivira ikiam, arazir kam kamaghira ikiam. ⁴ Ki kamagh fogha egha bizitam modozir puvati. Ki bighvira ia mikimam, nan navim bar amiraghrizi, ki ia bagha bar akonge. Osimtiziba guizbangira e batifi, ezi da pura biziba. E ia ginighnisi, ezi bizir kam e gamizi, en naviba ia bagha bar akueghavira iti.

⁵ E ghua Masedonian itir dughiam, e avughsasa amuava avenge. Nguibar kam in osimtizir avirir maba zurara e isi. Gumaziba e ko akaba, e uari batogha uariv gei. Ezi atiatir nighniziba, en navir averiabar aven iti. ⁶ Gumazamizir osimtiziba men naviba abinigha itiba, God men girakirangin tuiva navir amirizim me ganidi. Egha a Taitus amadazima, a uam e bagha izezima, en navir averiaba bar dera. ⁷ Taitus ua izezir arazir kamra, God e gamizi en naviba derazir puvati. Ia faragha Taitus gamizi an navim ian dera, egha a ian arazir kam in gun e geghani. Ian arazir kam in God uaghan en navibagh amizi da dera. Taitus kamaghin e migia ghaze, ia nan ganasa bar ifonge, egha ararer kam ian navir averiabar iti. Egha ia na ko navir vamiran ikiasa bar puvira nighnisi. Ezi kamaghin ki bar guizbangira bar akonge.

⁸ Ki fo akinafarir ki ia bagha osirizim ia gamizi, ian naviba oseme. Ezi ki uabi bizir kam mighigha a ginighnizir puvati. Ki guizbangira faragha bizir kam ginighnigha egha ian apangkufi, egha datirighin puvati. Akinafarir ki ia bagha osirizir kam ia gamizi, ia osemegha aghumsiki. Ezi arazir kam bar dughiar otevimram iti. ⁹ Ezi ki datirighin bar akonge. Ki fo, ia oseme, ezi ki bizir kam bagha bar

akongezir puvati. Ki fo, ian osimtizim ko aghumsizim ia gamizi, ia uan navibagh ira, ezi ki bizir kam bagha bar akonge. Ki fo, God uabi ia gamizi, ian naviba osemegha aghumsiki. Ezi en migirigiar kataba bar ian navibagh asighasighizir puvati. ¹⁰ E fo, God in otivir osimtiziba ko aghumsizir araziba, da gumazamizibagh amima, me uan navibagh iraghrasi. Arazir kam in God uam en akura. Kamaghin, e arazir kam bagh uan navibagh isin nighnizir aviribara amuan markiam. Ezi nguazir kam in osimtiziba ko aghumsizir araziba, da gumazamizibagh amima ovevem otifi. ¹¹ Ia kamaghin deragh nighnigh. God ia ganingizir osimtizir kam, bizir bar aghuir igharagha gariba dar ia gami. Bizir kam in God ia gamizi, ia uari uari bagha uan osimtizim deravira bighvira mikimasa ia ifonge. Ezi God ian naviba fezi, ia gumazir arazir kuram gamizim in atari. Ezi a ia gamizi, ia an atiatingi. Ia datirighin mighigha e ginighnigha, egha gumazir arazir kuram gamizim in arazim akirasa pamten ingari. Arazir ia migirigiar kam akirasava amiba, kamaghin akagha ghaze, ia God in damazim in osimtizitam itir puvati.

¹² Ki akinafarir kam ia bagha an osira, egha arazir kuram gamizir gumazim ginighnigha an osirizir puvati. Egha gumazir igharazir pazava a gamim, ki uaghan a ginighnighizir puvati. Bar puvati. Ki kamaghin ifonge, ian arazir aghuim azenim girighiti, ia God in damazim in deragh fogh suam, ia bar na gifonge. Bizir kam bagha ki akinafarir kam osiri.

¹³ Ezi datirighin ian arazir kam e gamizi, en navir averiaba amiraghrizi iti. En naviba amirazima, e bar akonge. Ia Taitusin akuragha an osimtiziba givazi, an navim amira. Ezi bizir kam in e guizbangira bar akonge. ¹⁴ Ki faragha ian arazir aghuibar gun Taitusin migia egha ian ziaba fe. Egha

uan miġirġiar kamın aghumsızim inizir pu. Puvati. Akar e ian arazir aghuibar gun mikemeziba, da guizbangira. Kamaghın datirighın Taitus fos, e ian ziaba fer miġirġiaba, da bar guizbangira. ¹⁵ Taitus ia bagha izezir dughiamın, ia atiatia niġha, egha a inigha, bar an miġirġiabar mırara ghue. A ian arazir kam ġiniġniġhavira ikia egha bar ian apangkuvigha egha navim ia bagha ikiavira iti. ¹⁶ Ki datirighın bar fogha ghaze, ia arazir aghuibara damuam. Kamaghın ki bar akonge.

Korinba, Judian itir Kraisın adarazir akurvaghı dagiabar arigh

8

(Sapta 8-9)

*Kraisın adarazi, Judian itir Kraisın
adarazi bagha dagiaba arisi*

¹ Nan adarasi, e kamaghın ia mikimasa, God Masedonian Provinsın itir siosba bar men apangkuvigha men akurvasi. ² Osımtızir ekiam me batozi, dughiar kamın me biziba bar puvati. Ezi God me gamizi, me bar akuegha, egha Kraisın adarazigh niġniġha, egha men akurvaghısa dagiar bar aviriba arizi, da bar izifa. ³ Ki deravira kamaghın ia mikimasa, me uari uan ifongiamın ġin ghua dagiar kaba anıngi. Bizir me danıngamin itiba, me da anıga, egha dagh isın bar aviriba anıngi. ⁴ Me pamten e gaghora e miġia ghaze, e men amamangatıghti, me Godın apangkuvir arazim inigh, siosın igharaziba ko ingar, egh Judian itir Godın gumazamizibar akurvaghıam. ⁵ E kamaghın niġniġsi, me dagiataba anıngam. Ezi men arazir aghuim, en niġniġzi moghın, bar a gafira. Me uari isa God bar a ganiga, egha God ifongezir arazımın ġin ghua egha uaghan uari isa bar e ganıngi.

⁶ Taitus faragha Godın apankuvir arazımın ġin ghua ingangarir aghuir kam ian tongın a gami. Kamaghın amizi, e anemadi, eghti a uamategh mangi, uan ingangarir nam bar anegıvaghıam. ⁷ Bizir ia amiba bar, da guizbangira bar dera. Ia niġniġzir gavgavim Godın ikia, egha deraviram an gun miġei. Egha ia fofozir ekiam ikia, egha Godın ingangarim damuasa bar moghıra ifonge. Egha ia uaghan e bagha bar ifonge. Kamaghıra, datirighın ia apangkuvir arazımın ġin mangıva a ġisın arazir bar aghuir kam isafuragh ingangarir kam damu.

⁸ Ia nan akar kamın ġirara mangasa ki akar gavgavim ia ganıdir puvati. Puvati, ki kamaghın niġniġha ia miġei, gumazamizir igharaziba ingangarir kam damuasa naviba me dikafi. Eghti ia damuamin arazir manatamın, ki dar ganıva da tuisıgh deragh dagh fogham, ia igharaz darazigh ifongezir arazim a guizbangrama otifi, o puvati? ⁹ Ia fo, en Ekiam Krais İesus, en apangkuvir arazim bar ekefe. A Godın Nguibamın bizir aghuir bar aviriba ikia, egha ia bangın nguazir kamın izegha onganarazımın mın iti. A ian akuraghti, ia bizir aviriba ini-asa, ezi kamaghın a biziba puvatızir gumazımın mın oto.

¹⁰ Ki datirighın ia dagiaba arızir ingangarir kamın uan niġniġzim ia danıngasa. Ia azenir ġıvazımın ingangarir kam ia a gamizi a dikafi. Egha ia ingangarir kam damuasa bar ifonge. ¹¹ Egh ia datirighın ingangarir amir kam, ia gavgavıgh anegıfagh! Ia faragha ingangarir kam damuamin ifongiam iti moghın, ia zuamıra a damıgh anegıfagh. Ia itir bizibar amodoghın, ia ingar mangi otogh. ¹² Gumazim bizibar anıngısi bar ifueghti, God da inisıva bar akuegham. God bizir gumazıba vaghvagha ikiava anıdibagh niġniġha, egha bizir me anıdiba

isi. A gumazir biziba puvatizibagh nighnigha egha men araziba tuisizir puvati.

13-14 Ki ia osimtizir ekiam aterti, igharaz darasi deravira ikiasa, ki migeir pu. Puvati. Ki e arazir magh garibara e vaghvagh uarir amuasa, ki ifonge. Ia datirighin dughiar kamın bizir aviriba iti, egha ia biziba otevezir gumazamizibar akuragh. Eghti gin ia bizibar oteveghti, me bizir avirir me itibar ian akurvaghham. Kamaghin, ia bar arazir vabara amu, egh ia deravira ikiam. 15 Mati Godin Akinafarim mikeme, “Dagher avirir gumaziba iniziba, da me isir dibobonim gafirazir puvati. Ezi dagher muziarir gumaziba iniziba, men dagheba otevir puvati.”

Pol gumaziba amangizima me Korin ghue

16 God Taitusin navim fezima, an e ko nighnizir vamirama ami, egha uaghan ian akurvaghasa bar akonge. Kamaghin e God minabi. 17 E ua ia bagh mangasava an azangsi, ezi a mangasa bar ifonge. Egha a uaghan ingangarir kam damuasa bar ifonge. Kamaghin amizi, a uabi ifuegha, egha ia bagha ghu. 18 Ezi e uaghan Kraisin adarazir mav amadima, a Taitus ko mar zui. Egha gumazir kam siosba bar dar akar aghuim akura, egha iziam iti. 19 Ezi bizir kamra puvati. Siosba, en gin daru egh apangkuvim itir ingangarir kam damuasa, anemisevegha ghaze, an en akuragh dagiabar arigham. E kamagh sua, e ingangarir kamın e Ekiamın ziam fam, eghti uaghan gumazamiziba fogham, en naviba ingangarir kam damuasa dikavima e a gami. Bizir kamning bagha, e ingangarir kam gami. 20 E bizir ekiar gumazamiziba aningizir e garim, gumazitam a bagh akar kuratam e gasan e aghua. Kamaghin amizi, e Kraisin adarazir kav inizi an e ko

izi. 21 E arazir aghuibara damuasa. Egh e arazir aghuir kam Godin damazimra a damuan aghua. Puvati, e gumazamizibar damaziba uaghan, dar amuam.

22 Ezi e Kraisin adarazir gumazir igharazir mam uaghan anemadazima, an aning ko zui. E dughiar aviribar ingangarir guar aviriba a ganiga an garima, a gavgavigha deragha dagh ami. A bar fo, ia bar arazir aghuibara damuam. Kamaghin datirighin a ingangarir kam damuasa bar ifonge.* 23 Ia Taitus gifogha gifa, a nan roroam ko na ko ingarir gumazim, egha a ian akurvasi. Ezi en aveghbuar kamning, ia kamaghin aning gifo, aning siosbar ingangarir gumazimningin ikia, aningın ingangarimın aning Kraisin ziam fe. 24 Eghti ia arazir bar aghuibar gumazir kabar amu. Eghti ian arazir kam siosbar gumazamizibar akaghti, me fogh suam, ia guizbangira igharaz darazigh ifonge. Egh me fogham, e faragha me migia e ian ziam fe, ezi akar kam, a guizbangira, e pura migeir puvati.

9

Korinba dagiaba Godin gumazamizibar akurvaghsi dar aningam

1 Ia dagiar e Godin gumazamizir Judian itibar akurvaghasa arighizibagh fogha gifa. Kamaghin amizi, ki akar ruaritam bizir kam bagh an osiran kogham. 2 Ki fogha gifa, ia igharaz darazir akurvaghasa ian naviba dikavigha gifa. Ezi ki zurazurara ian ziaba Masedonian gumazamizibar damazibar da fe. Ki kamagh me migei, “Azenir givazim Akaiaba ingangarir kam damuasa biziba akirigha gifa.” Egha me orazi ia dagiaba aningasa bar ifonge, ezi bizir kam Masedonian aviribar naviba fema me uaghan dagiabar

8:15: Kis 16:18 8:21: Snd 3:4, Ro 12:17, Fl 4:8, 1 Pi 2:12 * 8:22: (8:22) E aveghbuar, Taitus ko Korinın mangasava amir kamningın ziamning, e deragha aning gifozir puvati. Pol ves 18 ko 20ın mavın gun mikeme. Egha igharazitav Pol ves 22ın an gun mikeme. 8:24: 2 Ko 7:13-14, 8:1-7 9:1: 2 Ko 8:1-7

aningasa. ³ Ezi nan migirigiar ki ian ziaba fer kaba, pura bizimin min otivan, ki kamaghin aghua. Ki kamaghin ifonge, ia dagiaba arighiva, egh ki mikemezi moghin, ia da me daningsivira ia gan iki. Ki bizir kam ginighnigha, egha aveghbuar kaba amangizi, me ia bagha izi. ⁴ Ki guizbangira nighnizir gavgavim kamaghin iti, ia dagiabar aningasa da arigha mizuai iti. Nan nighnizim Masedonian gumazitaba na ko izi ganti, ia dagiaba arighan koghti, ki bizir kam in aghumsizim inigham. Eghti ia uaghan bar aghumsigham. ⁵ Kamaghin ki ghaze, ki gumazir kaba amadaghti me faragh izi ian ganam, egh ian akuragh dagiar ia daningasa akam akiriziba, da akirigh egh da amadaghti da mangam. Eghti ki izamin dughiamin, gumaziba ian ganti, ia bar akuegh egh dagiar kabar aningam. Egh me kamaghin nighnighan kogham, e men dagiaba okimasa me gifari. Puvati.

⁶ Ia deragh bizir kam ginighnigh. Gumazim dagher bofera dikaragh, a bar bofera iniam. Eghti gumazim dagher aviribar karagh, a dagher bar aviriba iniam. ⁷ Kamagh amizi, ia bar vaghvagh deravira faragh nighnigh, egh bizir ia aningasa ifongezim faragha a gifogh. Gumazitam uan bizitam aningsi egh osiman maraghe, egh suam, me bizibara aningasa puvirama e gaghora e abiri. Gumazir bar akuegha uan ifongiamin gin ghua biziba anidim, God gumazir kam bar a gifonge. ⁸ God bizir aghuir guar aviriba ia daningamin gavgavim iti, eghti ia bizir aghuir bar aviriba ikiam. Kamaghin, ia zurazurara biziba bar izivagham. Eghti ia ingangarir aghuiba bar dar amusi, bizir bar aviriba ia bagh izivagh ikiam. ⁹ Godin Akinafarim arazir kam migia ghaze, "Gumazir bizir aviriba isa onganarazibagh anidim, a mati gumazim dagher oviziba

oparasa pura tintinibar nguazim mikiri. Ezi an arazir aghuim zurazurara ikiavira iti." ¹⁰ God dagher oviziba gumazibagh anidima me uan azenibar da opari. Egha dagher guar bar aviriba isa gumaziba bar me ganidima, me da api. Kamaghira God biziba uaghan ia daningti, ia bar izivagham. Kamaghira ia Godin gumazamizir igharaziba men akurvagham. Eghti ian arazir aghuiba otiv mangvira ikiam, mati gumazim dagher oviziba oparizi dar dagheba otiva ghuavira iti. ¹¹ God zurara bizir bar aviriba ia daningti, ia bizir aviriba igharaz darazi daningamin tuavim ikiam. Eghti en ingangarimin, ia me daningamin bizir kaba, me damighti, me God bar a minabagham.

¹² Kamagh amizi, ingangarir ia amir kam Godin gumazamizibar akuraghti, me uam bizibar oteveghan kogham. Egh uaghan ingangarir kam gumazamizibar amighti, me God bar a minabagham. ¹³ Ingangarir ia amua men akurvazir kam, a ian arazir aghuim bar azenaram anakagham. Eghti me fogh suam, ia Kraisin akar aghuim guizin a inigha, deraghavira an akamin gin zui. Eghti me bizir avirir ia me ganingiziba, ko bizir ia gumazamizir igharazibagh aningiziba uaghan dar gan, egh Godin ziam fam. ¹⁴ Egh me kamaghin fogham, Godin apangkuvim guizbangira bar ia gizifa. Kamaghin, me bar ia gifuegh, egh God bar deravira ia damusi, me ia bagh Godin azangsigham. ¹⁵ Bizir aghuir God e ganingizim, a guizbangira bar ekefe, ezi e a mikimamin akabagh asa. E pura bizir ekiar kam bagh God minabagham!

**Gumazir maba akar
kuramin Polin mikeme,
egha Korinbagh amizi,**

9:6: Snd 11:24, 22:9, Ro 12:8, Ga 6:7-9 9:7: Lo 15:7, Snd 11:25, Ro 12:8 9:8: Snd 28:27, Fl 4:19
9:9: Sng 112:9 9:10: Ais 55:10, Hos 10:12, Mt 6:1 9:11: 2 Ko 1:11, 4:15 9:12: 2 Ko 8:14 9:15:
Je 1:17

me Polin oseme. Ezi Pol men nighniziba ua dar kiri.

10

(Sapta 10-13)

Pol gumazir an ingangarim abinasava amibar akaba ikarvasi

¹ Gumazir maba kamaghin akam na gasa na migia ghaze, Pol e ko ikia bar uabi abiragha iti. Egha a saghon ikia akar bar gavgaviba e ganidi. Ezi ki Pol, nan ifongiam kamakin, ia uari amiragha itir arazim, ko igharazibar asughasugha deragha me gamir arazir Kraisin amizim ginighnigh. Egh ki Kraisin arazir kabar gin ghua, egha akar ki migeiba ia deragh dagh nighnighasa ki ian azangsisi.* ² Ki kamagh ia gaghora ia mikimasa, ia deravira ganigh fogh, ki izi ia ko ikiva uam akar bar gavgavitam ia mikiman maraghe. Ki, gumazir e migia ghaze, e nguazimin bizibar gin zuiba, ki akar gavgavim me mikimamin gavgavim iti. ³ Guizbangira e nguazir kam'in iti, egha e nguazir kam'in itir gumazibar min misozir puvati. ⁴ Ezi inogovir bizir e suighiziba, da nguazimin inogovir biziba pu. Bar puvati. Bizir kaba, Godin gavgavim dar iti. Eghti e da suighiva apanibar divinir gavgavim abighrarigham. ⁵ Egha e ifavarir akaba, ko nighnizir guar aviriba dikabiri. Nighnizir kaba, gumamaziziba Godin fofozim iniasava amima, da men tuaviba apiri. Ezi e gumamazizibar nighniziba iki-aghariki, mati me gumazir kuram isa kalabus gati. Egh e men nighnizibar amighti, men nighniziba Kraisin akamin girara mangasa. ⁶ Ezi e iarara mizuai. Ia en akaba bar dar gin

mangiti, e gumazir akaba batoziba, mizazim me daningam.

⁷ Ia bar deravira bizir azenan itir ia gariba tuisigh. Egh gumazitam uabira uabi mikim suam, a guizbangira Kraisin anav, egh a bar deravira nighnigh egh kamaghin fogh, e uaghan an mirara Kraisin ananaba.

⁸ Ekiam ingangarir kam damuasa gavgavim e ganingi. Egha, e ian nighnizir gavgaviba fasa, a ifonge. Egha e ian nighnizir gavgavibagh asighasighan a bar aghua. Kamagh amizi, ki ingangarir e amir kam bagh bar akueghiva, egh uan ziaba tong ada feqh, egh akar mikemezir kam'in aghumsighan kogham. ⁹ Ia kamaghin na ginighnigham ki aghua, ki gumazir akinafariba ia bagha da osira egha atiatim ia ganidim.

¹⁰ Gumazir maba guizbangira kamaghin na migei, Polin akinafariba akar gavgavir igharagha gariba dar iti. Ezi a uabi iza e ko migeir dughiaba, e an garima a gavgaviba puvati. Egha akam akurir arazim bar deragha a gifozir puvati. ¹¹ Gumazir migirigiar kabagh amiba, me bar deragh nighnigh egh kamaghin fogh, arazir e iza ia ko ikia amiba, da mati arazir e saghon ikia ia bagha Akinafarim osirizi moghin, da adar mirara ghu.

¹² E kamagh mikiman kogh, uari tuisigh suam, e gumazir uarira uan ziaba feba ko, e virara ghue. Egh e kamaghin mikiman kogham, en araziba men araziba ko magh ghu. Puvati, gumazir kaba uari uan araziba tuisisi. Egha gumazir mam uan arazim igharazitavin arazim koma a tuisisi. Gumazir kamaghin amiba, me fofozir aghuiba bar puvati. ¹³ Ezi e uari uari gisivagh pin mavanangan aghua, eghti en ziaba bar pin mar

10:1: 1 Ko 2:3 * **10:1:** (10:1) Sapta 10-13in itir migirigiaba, ada 2 Korinin itir saptan igharaziba, mong adar mirara ghuzir puvati. Pol sapta 9in migia ghaze, a Korinbar araziba bagha bar ifonge. Egha ua sapta 10in bar akar gavgavibar me gami. Bizir kam'in fofozir gumazir maba kamagh nighnisi, Sapta 10-13in akinafarir Pol dughiar igharazimin osirizimin aven iti. Ezi gin moghirama gumaziba virara aning isafura. **10:2:** 1 Ko 4:21 **10:4:** 1 Ko 2:5, Ef 6:13-17, 1 Te 5:8, 1 Ti 1:18 **10:5:** 1 Ko 1:19, 3:19 **10:6:** 2 Ko 2:9 **10:7:** 1 Ko 3:23, 14:37, 2 Ko 5:12, 1 Jo 4:6 **10:8:** 2 Ko 12:6, 13:10 **10:11:** 2 Ko 7:14, 12:6, 13:2, 13:10 **10:12:** 2 Ko 3:1, 5:12 **10:13:** Ro 12:3

ikiam. Puvati, e ingangarir God e bagha inabazim damuasa, egh God e bagha abarazi moghin, e uan araziba tuisighasa. Ezi ingangarir God e ganingizir kamın ababanim, ia Korinba uaghan aven iti. ¹⁴ Ezi ingangarir God e ganingizir kamın ababanim, a uaghan ia avara. Kamaghın, dughiar e akam ia mikirim, e ababanim kamın ikiavkinizir puvati. Erara bar faraghavira Korinın iza akar aghuir kam ia bagha a inigha ize. ¹⁵ E uan ababanim gafirazir puvati, egha gumazir igharaziba amizir ingangarim ginighnigha, egha uan ziaba fer puvati. Bar puvati: E ingangarir God e ganingizim guizbangrama a damuasa ifonge. Eghti ian nighnizir gavgaviba gavgavighti, en ingangarir kam ian tongin bar ekevegham. ¹⁶ Eghti e akar aghuim inigh ian girakirangin itir kantribar mangam. E nguibar gumaziba ingangarim gamigha givazibar mangan aghua. Egha e gumazir igharaziba amigha givazir ingangarim bagh pura uan ziaba fan aghua.† ¹⁷ Godın Akinafarim kamaghın migei, “Gumazitam bar akueghsi, egh Ekiam bagh bar akongegh.” ¹⁸ E fo, gumazim bar akuegha uabira uan ziam fe, gumazir kam Godın damazimın ziaba puvati. Bar puvati. Eghti Ekiam gumazimın ziam fiti, gumazir kam guizbangira ziam iti.

11

Polın arazim Aposelin ifavaribar arazibar mirara ghuzir puvati

¹ Ia nan amamangatighti, ki onganizi moghin tong mikemeka. Ia nan amamangatigham, o? ² God gumazamiziba anarirama apengan ikiasava a ifonge. Ezi kamaghira, ki uaghan ia Kraistra gin mangasa, ki

ifonge. Ki ia Kraisin adarazir mirara ikiasa ki ia misefe, mati ki amizir igiar bar zuezim a inigh, an par a ko poroghamim, mangi a daningam. ³ Ia kuruzim fomira Eva gifarazir eghaghanim ginighnigh. Ki kamaghın atiatingi, bizir Eva batozir kam uaghan ia batogham. Gumazir kuram ia gifaraghan maraghe, eghti ia ua Kraisa baghavira itir guizin arazim ategham. ⁴ Ki fo, gumazir maba ia bagha iza Iesusin igharazimın akam ia mikiri. Kar Iesusin e akam ia mikinizim, puvati. Ezi arazir kamın ia duar igharagha garim ini. Kar ia faragha inizir Godın Duam puvati. Ia akar aghuir igharazim ini. Kar akar aghuir ia faragha inizim puvati. Ki fo, me ian tongin arazir kam gamizi, ia pura uari isava men migirigiabar gin mangasava ami.

⁵ Ia orakigh! Ki ghaze, ia gumazir “Aposelin ekiaba” ariziba, me na gafirazi ki men apengan itir pu. Bar puvati. ⁶ Guizbangira, ki akam akurir arazim mong deragha a gifozir puvati. Ezi nan fofozim otevezir puvati. Arazir e zurarama amibar, e uan fofozim gumazamiziba bar men akakasi, ia deravira dar gani.

⁷ Ia fo, ki Godın akar aghuim ia mikini, egha ingangarir kamın ivezitam inizir puvati. Arazir kamın, ki ia fasa, egha uabira uabi abiragha iti. Manmaghin ami, arazir ki amir kam, ki ti arazir kuram gami, o? Puvati. ⁸ Ki ian tongin ingangarim gamima, ezi siosin igharaziba nan akurazi, ki me da dagiaba ini. Arazir kamın mati, ki men biziba okemegha egha ian akura. ⁹ Dughiar ki ia ko itimin, ki dagiabar otevegha, egha da bagha ian tavın azangsizir puvati. Puvati, Kraisin marazi Masedonian Provinsin ikegha iza bizir ki otevegha ifongeziba, me bar dar nan akura.

10:14: 1 Ko 3:5, 3:10, 4:15, 9:1 **10:15:** Ro 15:20 † **10:16:** (10:16) Pol, Korinın girakirangin itir kantribav gei. Kar, a ti Korinın aruem uaghiri naghın itir kantribagh nighnisi. A ti Rom ko Spen aningın migei. **10:17:** Ais 65:16, Jer 9:24, 1 Ko 1:31 **10:18:** Snd 27:2, Ro 2:29, 1 Ko 4:4-5 **11:2:** Hos 2:19-20, 1 Ko 4:15, Ga 4:17-18, Ef 5:26-27, Kl 1:28 **11:3:** Stt 3:1-5, 3:13, Jo 8:44, Hi 13:9, 2 Pi 3:17 **11:4:** Ga 1:7-9 **11:5:** 1 Ko 15:10, 2 Ko 12:11, Ga 2:6 **11:6:** 1 Ko 1:17, 2:1, 2:13, 2 Ko 4:2, 10:10, Ef 3:4 **11:7:** 1 Ko 9:12, 9:18 **11:9:** 2 Ko 12:13, Fl 4:15-18, 1 Te 2:9

Ki kamaghin nighnisi, ki osimtizim ia daningan aghua, egha nighnizir kam suiraghavira iti. ¹⁰ Ki fo, ki uan arazir kam bagha uan ziam fe. Ezi Kraisin guizin akam na ko itima, ezi ki guizin kamagh migia ghaze, Akaiian Provinsin nguibabar bar, dar gumazitam ki uan ziam fer arazir kam bagh, nan tuavim apirighan kogham. ¹¹ Ki tizim bagh kamaghin damuam? Ki ti ia gifongezir pu? Puvati, God bar fo, ki bar ia gifonge.

¹² Gumazir maba uarira uan ziaba fasa tuaviba buri, egha gumazibar damazibar e ko magh otivasava ami. Ezi ki men tuavir kam apirasava ami. Ki kamaghira ingar manmaghira ikiam.

¹³ Gumazir kaba me aposelin ifavariba ko ingarir gumazir ifavariba. Me gumazibagh ifara uan araziba otavkiri, eghti gumazamiziba men gan suam, me guizbangira Kraisin aposelbar iti. ¹⁴ Eghti ia men arazir kurabar gan, egh digavir kuram damuan marki. E fo, Satan uabi uan arazim oteghavkinigha, egha angazangarimin enselin min oto. ¹⁵ Kamaghin amizi, Satanin ingangarir gumaziba uaghan uan araziba otevkigh, egh Godin arazir aghuimin ingangarir gumazibar miraram otogham, eghti e kamaghin ganigh digavir kuram damuan markiam. Me gin me amir arazir kurar kam baghivira ivezim guizbangiram a iniam.

Pol Aposelin ingangarim gamir dughiamin, an osimtizir bar aviriba ateri

¹⁶ Ki faragha mikemegha gifa, egha datirighin ua migei, ia nan migirigiar kam baragh egh kamaghin nighnighan marki, ki gumazir onganim. Egh ia gumazir onganimin na arisi, a uaghan dera. Egh ia nan amamangatightima, ki uan ziam tong a feka. ¹⁷ Ki Ekiamin ifongiamin gin ghua migirigiar kam gamir puvasi.

Ki gumazir onganimin min migia, uabi uan ziam fe. ¹⁸ Gumazir aviriba nguazimin bizibar gin ghua, egha uari uan ziaba fe. Eghti ki uaghan arazir kam in gin mangi, egh uan ziam fam.

¹⁹ Ia gumazir nighnizir aghuiba itiba, gumazir onganiba migirigiar onganiba ia daningasa, ia bar ifonge. ²⁰ Bar guizbangira, gumazitam ia gativaghti, ia mati kalabuziar gumazibar min ikiam, o a ian biziba bar da givagham, o a ia gifar ia isi uan gavgavimin apengan darigham, o a uabi uabi damigh egh gumazir ekiamin min ikiam, o a ian tav akar kurabar a damuva, mati a an guam apezegham, eghti gumazir arazir kabar ia gamiba, ia uari men amamangatighti, me uari ifongezir moghin ia damuam. ²¹ Iavzika, e arazir kabar ia damuamin gavgaviba puvasi. Ki ia arazir kurar kaba aghuran bar aghumsiki.

Eghti gumazitam uan arazir an amiba bagh gavgavigh mikimam, eghti ki uaghan gavgavigh mikimam. Ki fo, ki datirighin gumazir onganimin min migei. ²² Me ti Hibrun gumaziba? Ki uaghan, ki Hibrun gumazir mam. Me ti Israelin gumaziba? Ki uaghan Israelin gumazir mam. Me ti Abrahamin adarasi? Ki uaghan Abrahamin adarazir mav. ²³ Me ti Kraisin ingangarir gumaziba? Ki datirighin gumazir bar onganimin min migei. Kraisin ingangarimin, ki bar me gafira. Nan ingangarir ki amizir kam, bar men ingangarim gafira. Dughiar aviribar gumaziba na isa kalabus gati, ezi osimtizir kabar ki gumazir kaba guizbangira bar me gafira. Dughiar bar aviriba me na fozorosi, ki dar dibobonim gifozir puvasi. Dughiar aviribar ki atam ovia taghrasi. ²⁴ Ezi Judaba benim isa, 39 plan ifozorozibar na gami. Arazir kam, 5 plan dughia bar

na bato.* 25 Dughiar 3 plan, me aghorim na misoke. Egha dughiar mamın me dagiaba na ginifi. Ezi dughiar 3 plan, ki kuribar aven itima da ongarim ghiraghu. Ki dimagarim ko aruer vamıran ongarim gisın pura iti. 26 Dughiar avıribar ki saghuiabar ghua, egha dipabar ovengasava ami, egha okimakiar gumazibar dafaribar atam ovei. Egha uan adarasi Judabar dafaribar atam ovia, egha uaghan Kantrin Igharazibar Gumazibar dafaribar atam ovei. Egha nguibar ekiabar aven atam ovei. Egha ruaribagh arua atam ovei. Egha ongarim gisın arua atam ovei. Egha ifavarir Kraisin adarazir dafaribar atam ovei. 27 Ki osimtıziba itir ingangarir bar avıribagh ami. Ki dughiar avıribar dimagaribar ingara egha deravıram akuir puvati. Mitiriaba nan azi ki pura iti. Egha dipam bagha kuarim nan piri. Dughiar avıribar ki dagheba puvati. Ezi dughiar avıribar arugharuzim na isima, ki daghuamin korotiar mitiaba puvati. 28 Ezi osimtızir avırir igharazir na batoziba, ki dav kiman aghua. Egha ki dughiaabar bar, ki siosbar ganamin ingangarim atera a ginighnisi. Ezi bizir kam osimtızir ekiam na gati. 29 Eghti Kraisin adarazir tav, gavgavıba puvatıgham, eghti ki uaghan gavgavıba puvatıgham. Eghti bizitam otogh Kraisin adarazir tav damighti, an arazir kuramin irıgham, eghti ki arazir kam bagh guizbangıra osemegh ataram.

30 Tuavıba bar puvatıghti, eghti ki uabıra uan ziam fam, egh ki bizir otivıgha nan gavgavıba puvatızir arazimin akazıba, ki dav kımam. Bizir kam bagh ki uan ziam fam. 31 God, a en Ekiam Iesusın God koma an Afeziam, a fo, ki ifari puvati. E

an ziam zurazuraram a fam. 32 Ki Damaskusın nguıbar ekiamın itima, Atrivim Aretas nan suiragh egh na kalabus darıghasa, kamaghın a uan midorozir gumazıbav kemezi, me nguıbamın divazımın tiarakabar tuıvıgha na bagha gari. 33 Ezi Kraısın adarazir marazi, na isa akırar ekiam garugha, egha akıram isa, divazir torımın azenan nımıra na ataghrazıma, ki izaghırava egha azenan nguazımın otogha tu. Egha arazir kamın ki midorozir gumazıbar dafarımın modogha arav ghu.

12

God irebamın mın amir bizımın, akar avıribar Polın mıkeme

1 Ezi tuavıba ua puvati. Ki uabi uan ziam fam. Arazir kam guizbangrama en akuraghan kogham. Ezi marki, ki irebaba ko akar mogomer God nan akazıbav kımam. 2 Ki Kraısın adarazir mav gıfozi, God fomıra, 14 plan azenıbar faragha, a inıgha ghua namba 3 overıamın ghuavanabogha Godın Nguıbamın oto. Ki fozir puvati, a ti uan nivafızim sara ghu, o a uan nivafızim ategha duamın ghu. God uabıra bizir kam gıfo.* 3-4 Ki kamaghın fo, God gumazir kam inıgha uan Nguıbar Aghuarımın ghu. (A uan nivafızim ikiavıra iti, o uan nivafızim ategha duamın iti, ki fozir puvati, God uabıra fo.) Egha a Nguıbar Aghuarir kamın ikia akar gumazıbav kımam koghamıba barası, ezi akar kaba akunamin anogorozim iti. 5 Ki gumazir kamın ziam fasa ifonge, egh ki uabıra uan ziam fan kogham. Ki kamaghın mıkım suam, ki gavgavıba puvati, egh ki bizir kam baghıvırama uan ziam fam.

6 Ki guizbangın uan ziam fısi, ki gumazir onganımın mın mıkıman

* **11:24:** (11:24) Lo 25:1-3, a kamaghın migei, Israelba gumazıtam fofozım a danıngsıva benımın a ifozorogh, egh me mengvıra a ifozorogh mangı 40ra tugham. Ezi Judaba nıghnisi, me ti paza mega ghua ababanım gafıra. Kamaghın amızı, Judaba gumazım fofozım a danıngsıva, egh mengvıra a misogh a ifozorogh mangı 39ra tugham. **11:25:** Ap 14:19, 16:22, 27:41 **11:26:** Ap 9:23, 13:50, 14:15, 20:3, 23:10-11 **11:27:** Ap 20:31, 1 Ko 4:11, 2 Ko 6:5 **11:28:** Ap 20:18-21, 20:31 **11:29:** 1 Ko 8:13, 9:22

11:30: 2 Ko 12:5, 12:9-10 **11:31:** 2 Ko 1:23 * **12:2:** (12:2) Akar kam "Kraısın adarazir mav," kar ti Pol uabi. Ves 7ın gan. **12:5:** 2 Ko 11:30 **12:6:** 2 Ko 10:8, 11:16

kogham. Ki guizin akamra akunam. Ki ghaze, gumamaziba nan nighnizimra gin mangi egh ziar ekiam na daningan, ki aghua. Nan nighnizim kamakin: Me nan arazir ki amiba, ko akar ki kuribara gan, egh arazir kamın me nighnizir aghuim nan iki. Kamaghın, ki uabira uan ziam fan aghua.

Bizim dikonir atarimın mın Polin mikarzim mitifi

⁷ God bizir bar aghuiba nan akakaki, egha kamaghın aghua, ki bizir kabagh nighnigh egh ki uan arazim bagh bar akuegham. Ezi a dikonir atarimın mın garir bizir mam ataghizi a iza nan mikarzim mitiva na ko ikiavira iti. Bizir kam, a Satanın ingangarir gumazim, a na dikabiraghti ki bar akuegh egh uabira uan ziam fan koghasa, a ize.[†] ⁸ Ki dughiar 3 plan bizir kam batoghasa Ekiamın azangsiha a gakaghone. ⁹ Ezi a kamaghın na migei, “Nan apangkuvim ni baghavira iti, eghti ni bizitam oteveghan kogham. Guizbangira, nan gavgavim, gumazir gavgaviba puvatiziba, bar me gizefi.” Ekiam kamaghın mikemezi, ki datirighın gumazir gavgaviba puvatizimın mın ikia bar akuegha iti, eghti Kraisin gavgavim na ko iki na avaragham. ¹⁰ Guizbangira, dughiar ki gavgaviba puvatizim, dughiar kamra ki gavgavir bar ekiam iti. Kamaghın amizi, Kraisin ziam bangın ki gavgaviba puvati, ezi gumaziba pazavira na gami, ezi osimtizir aviriba na batifi, ezi gumaziba arazir kurabar na gami, ezi gumaziba bar na gasighasighasava ami. Ezi ki arazir kabagh nighnigha nan navir averiam bar deravira uabin asugha iti.

Pol Korinın itir Kraisin adarazir nighnizir gavgavim damighti me gavvaghisa ifonge

¹¹ Ki migeir migirigiar kam, a gumazir onganımın migirigiamın mın ghu. Ezi ia uari na gamizi, ki migirigiar kam gami. Ia nan arazir aghuiba dar, gun mikemeghti, deragham. Ia kamaghın amizir puvati, ki uabi migei. Guizbangira ki pura bizim, egha ki ian “Aposelin Ekiaba” bar men apengan itir puvati. ¹² Ki ian tongın ikia egha bizir bar aviribagh ami, egha kamaghın uabi ian aka, ki guizin Aposel. Ki tugha gavgavigha osimtiziba ateri, egha mirakelin aviriba, ko digavir kuram gamir araziba, ko Godın gavgavim itir ingangariba, ian tongın dagh ami. Ezi bizir kaba kamaghın nan ian akazi ia fo, ki Godın ingangarim gami. ¹³ Ki siosın igharazibagh amir arazibara, ki uaghan dar ia gami. Bizir bar vamira, ki ian tongın a gamizir puvati, a kamakin: Ki dagiabar uabin akurvaghisa osimtizim ia gatizir puvati. Kar ki pazava ami, o? Ki paza damighti, ia nan arazir kurar kam gin amadagh.

¹⁴ Ki datirighın namba 3ın dughiamın ia bagh izasa. Ki izegh uam osimtizim ia daningan kogham. Ki ian biziba iniasa puvati, ki iarara iniasa. Ia fo, boriba uan ameboghfeziaba bagh dagheba buri dar pozim mikınan kogham. Puvati. Ameboghfeziaba uan boriba bagh dagheba buriva dar pozim mikınamin ingangarim iti. ¹⁵ Ki uan biziba isi ia daningasa bar akuegha iti. Egha ki ian duabar akurvaghsi, bar moghira uan ikirimirim aningasa bar akonge. Ki guizbangira bar ia gifonge, ezi bizir kam ti ia gamizi, ia mong na gifongezir puvati. ¹⁶ Ezi ia bar moghira nan arazibagh fogha ghaze, “Pol dagiabar uabin akurvaghisa osimtizim e gatizir puvati.” Ezi marazi ghaze, “An e apezeperir migirigiabagh amua, e gifara egha

12:7: Jop 2:6, Ese 28:24, Lu 13:16, Ga 4:13-14 † **12:7:** (12:7) Pol ghaze, dikonir atarimın mın garir bizim an mikarzim mitifi. Kar guizbangira dikonir atarim puvati. Kar ti osimtizitaba an mikarzim batozima, a bizir kam gisin akar isin zuim migei. **12:8:** Mt 26:44 **12:9:** 2 Ko 11:30, Fl 4:11-13, 1 Pi 4:14 **12:10:** Ro 5:3, 2 Ko 7:4, 13:4 **12:11:** 2 Ko 11:5 **12:12:** Ro 15:19 **12:13:** 2 Ko 11:9 **12:14:** 2 Ko 13:1 **12:15:** Fl 2:17

en bizir aviriba pura dagh ekua da isi.” ¹⁷ Ezi manmaghin ami? Gumazir ki ia bagh amadaziba, men tavin dafarimin, ki ti ia gifaragha egha ian biziba okeme, o? Puvati. ¹⁸ Ki Taitus nighnizim a ganingizi, ezi a ia bagha zui. Ezi ki en aveghbuar igharazir mam amadazima an an gin ghu. Taitus ti ia gifaragha ian biziba okeme, o? Bar puvati. Ga nighnizir vamira iti. Egha ga tuavir vamiran gin zui. ¹⁹ Ki ghaze, ia ti migirigiar kabar garava nighnigha ghaze, e uan arazibar ian damazibar dar kirasa, egha da osiri. Bar puvati. God guizbangira en garima, e Kraisin ingangarir gumazibar mirara migei. Nan adarasi, e amir biziba bar, da ian akurvaghasa, e dagh ami. ²⁰ Ki kamaghin nighnigha atiati, ki ia bagh izi ian ganti, ia gumazir ki ganasa ifongezir puvatizibar miraram otogham. Eghti ia uaghan nan ganti, ki gumazir ia ganasa ifongezir puvatizimin miraram otogham. Ki ua ian ganti, arazir guar avirir kaba ian tongin ikian, ki atiatingi. Arazir kabanang, akaba uari batogha, egha naviba uarir ikuva, egha adarir migirigiabagh amua, egha uan biziba baghavira nighnigha, egha akar kurabar igharaz daraziv gia, egha girakirangin uariv gia, egha uan ziaba fava, egha ingangaribagh amima da pazaviram otifi. ²¹ Ki kamaghin atiati, ki magh mangam, eghti faragha otozir bizir kam, ikivira ikiam. Eghti God na damighti, ki ian damazibar aghumsizir bar dafam inigham. Ki kamaghin ati-atingi, gumazamizir arazir kurar me fomira amiziba, me datirighin dagh amuavira iti, eghti ki mangi men ganigh ua me bagh aziam. Me afiar araziba ko, pura tintinibar uari ko akuir araziba ko, aghumsizir puvatizir araziba, me da tegha navibagh irazir puvati.

13

Korinba uan nighnizir gavgavim deragh an gan

¹ Ki datirighin namba 3in dughiamin, ki ia bagh izasa. Godin Akinafarim kamagh migei, “Gumazir pumuning, o pumuning ko mizekim uaghara, gumazim amizir arazir kuramin ganigh a mikimti, kamaghin e osimtizar akiramin tuavim iti.” ² Ki namba 2in dughiamin izegha ia ko ikia, gumazir arazir kuraba faragha dagh amiziba, ko gumazir igharaziba sara, ki men arazir kuram ikarvaghamin arazim, ki me mikeme. Ki datirighin saghon ikia, egha ua kamaghin me mikimasa, ki ua ia bagh izegh, egh gumazir arazir kurabagh amiziba ateghti me pura mangighan kogham. ³ Ia kamaghin foghasa, Krai nan akamin aven, akam akuri, o puvati. Arazir kam in ki ia damighti, ia bar deraghvira fogham. Ia orakigh. Krai ian arazir kuraba akirsi amirvaghan kogham. Puvati. A guizbangira uan gavgavim ian akagham. ⁴ Guizbangira, fomira Iesus gavgaviba puvatizi, me a isa ter ighuvimin a gafu. Ezi datirighin Godin gavgavimin an angamra iti. E uaghan an puegha gavgaviba puvati. Egh Godin gavgavimin, e angamra a ko ikiam. Egh e gavgavir kam ian tongin anakaghti, ia an ganam.

⁵ Ia zurara uan nighniziba ko araziba tuisigh, egh uan nighnizir gavgavim gifogham, a gavgafi, o puvati. Ia bar deraghvira uari uan araziba tuisigh. Ia ti kamaghin fozir puvati, Krai Iesus ian navir averiabar iti? Egh a ia ko ikian koghti, e fo, ia guizin nighnizir gavgavim an itir puvati. ⁶ Ki kamagh ifonge, ia deravira e tuisigh kamaghin fogh, e guizbangira Kraisin ingangarim gami. ⁷ E ia bagha Godin ko migia ghaze, a ian akuraghti, ia arazir kuratam damuan kogham. E kamaghin nighnizir puvati, ia kamaghin

e ginighnigh suam, e Kraisin ingangarir gumazibar ikia egha migirigiar kabagh ami. Puvati. E fo, marazi e ginighnigha ghaze, e pura ifara ingangarir kam gami. Ezi pura bizim. En ifongiar ekiamra kara, ia arazir aghuibara amuasa, e ifonge. ⁸ Ia fo, e guizin akam dikabinamin bizitam damighan kogham. Puvati, e guizin akamin akurvaghasavira ingari. ⁹ Eghti ia gavgaviba ikiti, e gavgaviba puvatigham, egh e bizir kam bagh bar akongegham. Ezi e zurara ia bagha God ko migia ghaze, ia ua tugh, gavgavighvira ikiam. ¹⁰ Ekiam uan ingangarimin ganasava na misefe, egha ingangarir kam damuasa gavgavim na ganingi. A ghaze, ki ian nighnizir gavgaviba, gavgavim dar aning, egh ia gasighasighan kogham, kamaghin a gavgavir kam na ganingi. Ki kamaghin aghua, ki ia bagh iziva, egh gavgavir kam gisin, akar gavgavibar ia mikimiva ian arazir kurabar kiram. Kamaghin, ki saghon ikia, egha akinafarir kam ia bagha an osiri.

Pol migirigiar abuananaba, me ganidi

¹¹ Nan adarasi, ki datirighin uan akam agivasa. Ia uan araziba

akirigh, ua tuivigh gavgavighvira iki. Egh nan akam baragh. Egh ia bar moghira navir vamira ikiva egh navir amirizimin iki. Eghti Godin ia gifongegha, navir amirizim ia ganingizim, a bar moghira ia ko ikiam.

¹²⁻¹³ Eghti ia bar moghira vaghvagh uarira uan agharibar suigh, mati e Godin gumazamiziba ami moghin. Ezi Godin gumazamizir na ko itiba, uan akam isa, ia bagha anemaga ghaze, Afeziam ia ko iki. Ki ia bagha Godin azangsigha ghaze, Ekiam Krai Iesusin apangkuvim, ko God ia gifongezir arazim, ko arazir Godin

13:8: 1 Ko 13:6 **13:10:** 1 Ko 4:21, 2 Ko 2:3, 10:2, 10:8, 12:20-21, Ta 1:14 **13:11:** Ro 15:33

* **13:12-13:** (13:13) Inglisin akam Buk Baibelin maba ves 12 abigha an akuar pumuning gami. Egha mam migia ghaze, ves 12, egha igharazim ves 13in a migei. Egha ves 13in migia ghaze, ves 14.

Duam ia gamima ia navir vamira itim, da bar moghira ian iki.*

Akinafarir Pol Galesian Provinsin itir Sios bagha Osirizim

Akar Faragha Zuim

Gumazamizir faragha Iesusin gin zuiba, me Judan gumazamizibara. Ezi gin Iesus Pol amadazima, a ghua Kantrin Igharazibar Gumazamiziba uaghan Akar Aghuim me mikiri. Ezi gumazamizir kaba Iesusin gin zuima, osimtizir mam oto. Fomira gumazamizir kaba Moses Osirizir Arazibar gin zuir puvati, mati Judaba ami moghin. Egha me Kraisin gin zuima, azangsizir ekiam kamaghin iti: me uaghan Moses Osirizir Arazibar gin mangam, o puvatigham?

Gumazir maba kamaghin ifonge, me gumazir kabar amutu me Judabar arazimin gin mangi uan mikarzir mogomebar aghor, egh Mosesin arazir mabar gin mangam. Ezi Pol ghaze, puvati. A ghaze, e nighnizir gavgavim Kraiss Iesusin iti, ezi bizir kamra e gamima, e Godin damazimin gumazir aghuibar otivigha egha ikirimirir igiam ini.

Judan gumazir kabar maba ti faragha Galesian Provinsin ghue, egha me Kraisin adarazigh amima, me Moses Osirizir Arazibar gin mangsava ami. Pol bizir otozir kam baregha, egha ua Galesiabar nighnizir gavgaviba ko arazibar kirasa, egha a akinafarir kam me bagha an osiri.

Pol akinafarir kamın faragha kamaghin migei, God uabi Aposelin ingangarim damuasava anemisefe. A uabi uan ifongiamın gin zuir puvatigha, egha gumazitam akamin gin zuir puvati. God an diagha egha Kantrin Igharazibar Gumazamiziba Akar Aghuim akunamin ingangarim a ganingi. Akinafarir kamın, Pol ghua kamaghin migei, gumazamizir

nighnizir gavgavim Kraiss Iesusin itiba, merara Godin damazimin deragha iti. Akinafarir kamın akar abuananaba kamakin, Kraiss e firizima, Godin Duam tuavim en akazima, e arazir aghuibar igharaz darazigh ami.

God aposelin ingangarim damuasa Pol amisefe

(Sapta 1:1-2:4)

¹ Ki Pol. Nguazir kamın gumazitam aposelin ikiasa na misevegha ingangarir kam na ganingizir puvati. God, en Afeziar Iesus gamizi a ua dikavizim, a ko Ekiam Kraiss Iesus, aning aposelin ikiasa na misefe. ² Ki, na ko itir darazi, e Galesian Provinsin itir Kraisin adarazi bagha akinafarir kam amadi.

³⁻⁵ Datirighin e nguazir kamın itima, arazir kuraba bar e ikiava e adafi. Ezi God en Afeziam en akurvaghasa ifonge. Ezi kamaghin Ekiam Kraiss Iesus en arazir kuraba batoghiva, en akurvaghasava areme. En Afeziam God ko Ekiam Kraiss Iesus, aning apangkuvim ko navir amirizim ian ikia, egha aning kamaghin ami. Eghti zurazurara gumazamiziba bar Godin ziam fi. Guizbangira.

Ki gari, ia God ataghrazi, ezi kamaghin ki digavir kuram gami

⁶ Ki faragha Kraisin akar aghuimın ia mikemezi, ia fo, Kraisin apangkuvim ian iti. Ia fozı, kamaghin God ian dia ghaze, ia izi. Ezi ia zuamira Godin ian diazim ataki. Egha ia akar aghuir igharazimin gin zui. Ezi kamaghin ki ian arazir kamın digavir kuram gami. ⁷ Ia ghaze, ia akar aghuir igharazimin gin zui. Bar puvati, akar aghuir igharazitam ua itir puvati. Ezi gumazir maba Kraisin akar aghuim giraghava akar ifavaribar amuasa. Egha ia gamizi, ia okam nighnisi. ⁸ Eghti e uari, o Godin nguibamin enselin tam akar aghuir e faragha ia mikinizim ia mikinighan kogh, egh akar igharazitam ia mikinighiva, egh

gumazir kam, a helin mangi zurara iki! ⁹ E faragha ia mikemezi moghin, ki datirighin ua ia migei. Gumazitam akar igharazitam ia mikinighti, eghti an akar aghuir ia faragha gin zuimin min mangan koghti, gumazir kam helin mangiva zurara iki!

¹⁰ Ia manmaghin nighnisi? Ki ian navibar amuti da deraghasa, ki ti migirigiar kam gami? O ki Godin navim damuti a deraghasa, ki ti migirigiar kam gami? Ki gumazibar damazimin ziam iniasa, migirigiar kam gami, o? Bar puvati. Ki ingangarir kam damu, gumazibar damazimin ziam iniva, egh kamaghin ki Kraisin ingangarir gumazimin ikian kogham.

Nguazimin gumazitam akar ki ia mikirir kam na ganingizir puvati

¹¹⁻¹² Nan adarasi, ki guizbangira ia migei. Ki ti pura gumazitam in akam ia mikinizia ia anetegha akar igharazimin gin zui, ezi ki ti digavir kuram gamighan koghai. Ezi gumazitam akar aghuir kam na ganingizir puvati. Egha gumazitam akar kam nan sure gamizir puvati. Krai Iesus uabi akar aghuir kam nan akazi ki a gifo. Kamaghin ia foghasa, ki ia migei, akar aghuir ki ia mikinizim, kar puram akar gumazitam in akamin otozir puvatizim.

¹³⁻¹⁴ Ki eghaghanitam ia damuti ia fogh suam, bizir ki migeir kaba da guizbangira. Nan Judan ovavibar araziba ikivira ikiasa, kamaghin ki pamtem dar gin zui. Ki Judabar araziba bar dar gin ghua, egha kamaghin ki Judan igiar na ko aghungizibagh afira. Kamaghin ki Kraisin adarazigh asighasighasa osimtiziba me garisi. Ki Judabar arazibar gin ghua arazir kam gamizi, ia a baraki. (Ia fo, dughiar kam ki nighnizir gavgavim Iesusin akar aghuimin itir puvatigha, egha arazir kabagh ami.) ¹⁵⁻¹⁷ Nan amebam tighar na batamin dughiamin God

aposenin ikiasa na ginaba. Egha gin a nan apangkuvigha ingangarir kam damuasa nan dia. Egha kamaghin migia ghaze, ni nan otarimin akar aghuimin gun Kantrin Igharazibar Gumazibav kinasa, ki ifonge. Bizir kam bagha a uan otarim nan akaghasa ifonge. Egha ki maghira akar aghuim gumazibav kinasa egha ua tavin azarazir puvati. Dughiar kam ki aposelin faragha ingariba bagha Jerusalem in nguibar ekiamin ghuavanabozir puvati. Ki maghira Arabian kantrin ghugha egha gin uamategha Damaskusin nguibar ekiamin ghu.

¹⁸ Egha gin azenir pumuning ko mikezim givazima, ki Pita gifoghiva a ko mikimasa Jerusalem in nguibar ekiamin ghuavanabo. Ki ghugha 15 plan dughiabar a ko ike. ¹⁹ Dughiar kam ki Ekiamin dozim, Jemsra gani. Egha ki aposelin igharazitam uam an ganizir puvati. ²⁰ Ia oregh fogh suam nguazimin gumazitam akar aghuir ki ia mikinizir kam in na mikemezir puvati. Kamaghin ia fogh suam, eghaghanir ki eghara akinafarimin osirir kamnagh, a guizbangira. God fo.

²¹⁻²³ Egha ki gin Jerusalem ategha ghua Sirian Provins ko Silisan Provins bar aningin aven arui. Ki kamaghin amima, ezi Judian Distrighin aven itir Kraisin adarazi me tong nan guamin ganizir puvati. Ezi gumazir maba ghaze, Pol fomira en nighnizir gavgavir Godin itim gasighasighasa osimtiziba e garisi. Egha datirighin gumazir kamra Godin akar aghuim gumazamizibav kira egha ghaze, ia nighnizir gavgavim Kraisin iki. ²⁴ Judian Distrighin itir gumazamiziba orazi, God nan nighnizibagh irazi, ezi me bizir kam bagha Godin ziam fe.

2

Aposelin igharaziba, Pol ko uari inigha navir vamira iti

1-3 Ki kamaghin atiati, Kantrin Igharazibar Gumaziba gin Judabar araziba me ikirarigham. Ki kamaghin nighnisi, gumazir kaba Judabar arazibar gin mangiti, eghti ingangarir ki fomiram amizim ko ingangarir datirighin amim aning pura ingangarir kinim gavagham. Ki kamaghin nighnizima, God bizir kam nan akagha ghaze, ni Jerusalem mangasa ki ifonge. Ki fomira Jerusalem ghuavanabozi, ezi 14 pla azeniba datirighin givazi, ki datirighin God nan akazir bizimin mirara ki uam ategha Jerusalem ghuavanabo. Ki ghua Barnabas ko ghua, egha Taitus uaghan a inigha ghu. E ghuegha ki, Kraisin adarazir ziaba itir gumazir dapanibara, me akuvaghava, akar aghuir ki Kantrin Igharazibar Gumazibav kemezimra, ki me migei. Taitus, na ko ghuzir gumazim, a Grighin gumazimra. Ki akar aghuir Kantrin Igharazibar Gumazibav geir kamra gumazir dapanibav geima, ezi me oregha Taitusin mikarzir mogomem aghorasa a gaghorrir puvati.

4 Taitusin mikarzir mogomem aghorrir migirigiamin mingarim kamaghin oto. Gumazir ifavarir maba mogomemin en tongin ize. Me e gifara mati me guizbangira en marasi. Me orazi, e fomira Judan arazibar apengan itima, da e ikiaghariki, ezi Iesus e gamizima, e datirighin firighiri. Ezi gumazir kaba Kraisi e firizir arazibar ganasa iza ifarava en tongin iti. Gumazir kaba e damuti e ua Judabar arazibar apengan ikiti da uam e ikirarighasa, me ifonge. Egha me Taitusin mikarzir mogomem aghorasa, e migei. ⁵ Ezi e ghaze, akar aghuim a guizbangira migirigiam, ezi a ia ko ikivira ikiasa, e ifonge. Kamaghin e me baragha tong men akabar gin zuir puvati.

⁶ Ezi Jerusalem itir gumazir dapaniba, me akar otevir igharazitam

nan migirigiam isafurazir puvati. Gumazir kaba me gumazir dapaniba, a dera. God gumazir ziaba itibar garir puvati. Kamaghin, tina ziam iti, o tina ziam pu, nan nighnizim, ziar ekiam pura bizim. Ki migeima gumazir dapaniba oraghava kamaghin migeir puvati, "Ni paza bizir mabav gei." Egha me bar akar otevir igharazitam nan migirigiam isafurazir puvati. ⁷⁻⁹ God faragha Judan gumazamizibar tongin aposelin ingangarim damuasa, Pita ginaba. Egha ingangarim damuasa gavgavim a ganingi. Egha akar aghuim Judan gumazamizibav kinasa Pita mikeme. Kamaghira God Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin aposelin ingangarim damuasa, ki Pol na ginaba, egha God uabi gavgavim na ganingi. Egha ghaze, ni Pol ni Kantrin Igharazibar Gumaziba akar aghuim me mikin. Kraisin adarazir gumazir dapanir pumuning ko mizezim, Jems, Pita ko Jon, me nan migirigiaba baregha, egha fo, God uabi ingangarir kam na ganingi. Me fo, Godin apangkuvim na ko itima, a ingangarir kam na ganingi. Me kamaghin fogha, egha bar akar otevir vamira na ko Barnabas ganingi, "E Judan gumazamizibar tongin ingarti, ni ko Barnabas Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin ingar. ¹⁰ Gua me ko ingariva egh gumazamizir onganarazir Jerusalem itiba, gua men akurvaghamin nighnizim gin amangan marki." Ki fomira akurvazir kam gamua iza datirighin a damuasa ifongegha nan nighnizim a bagha bar gavgafi. Egha e ingangarim kamaghin anebigha uari ganigha, egh nighnizir vamira ikiasa uan agharibar suisi.

Ki gari, Pita arazir kuram gamima ki an anogoroke

11-13 Dughiar mam Pita Antioghin nguibar ekiamin izegha, Kantrin Igharazibar Gumaziba koma api.

Ezi gin nighnizir gavgavim Iesusin itir Judan marazi me Jems ko ikegha uaghan Antioghin ize. Me izezi, Pita kamaghin nighnisi, ki Kantrin Igharazibar Gumaziba ko ikiva damiti, Judaba nan ataram, kar mikarzir mogomebar aghorir gumaziba. A kamaghin atiatigha, egha Judan izezir darazigh ifara, egha Kantrin Igharazibar Gumaziba me ategha saghon ikiasa. Egha a Kantrin Igharazibar Gumaziba koma uam apir puvati. Egha a Judabar gumaziba me koma api. An arazir kam gamizi, ezi Judan Antioghin itir nighnizir gavgavim Iesusin itir darasi, me uaghan Kantrin Igharazibar Gumaziba ko iki daman aghua. Egha me ifavarir arazir kam gamima, Barnabas uaghan men min ami. Ezi gumazir kaba Pitan arazir ifavarimin gin zui. Ezi an arazir kurar kam azenim girizi me bar fo, an arazir kuram gami. Kamaghin amizi, ki Pitan arazir kurar kam bagha an guam gatigha an atari.

¹⁴ Me akar aghuimin guizbangira migirigiaba deravira dar gin zui puvati. Ezi ki kamaghin men arazir kurabar ganigha egha, Pita men damazimin kamaghin a migei, "Pita, ni Judabar gumazir mam, egha ni nighnizir gavgavim Kraiss Iesusin iti, egha ni Judabar araziba ategha, Kantrin Igharazibar Gumazibar arazir mabagh ami. Gumazir maba Jems ko ikegha izezima, ezi ni kantrin igharazibar gumazibar araziba ategha, manmagh sua ua Judabar arazibagh ami? Ni kamaghin amuava, egha manmagh sua Judabar arazibar gin mangasa Kantrin Igharazibar Gumazibav gia, me abiri?"

Gumamazir nighnizir gavgavim Iesusin itiba, merara Godin damazimin dera

(Sapta 2:15-4:30)

Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba uaghara, nighnizir gavgavim Iesusin ikiti, eghti God suam, ia nan damazimin dera

¹⁵ Egha Pol migia ghua kamaghin Pita migei, "Guizbangira, e Judan gumazibara, egha ghaze, e ti bar dera. Ezi Kantrin Igharazibar Gumazibara, me arazir kurabagh ami. ¹⁶ Ezi e fo, gumazim Moses Osirizir Arazibar gin zuima, God kamaghin a migeir puvati, ni nan damazimin dera. Bar puvati. Egh gumazim nighnizir gavgavim Iesusin ikiti, anarira God kamaghin a migei, ni nan damazimin dera. Kamaghin e Kraiss Iesus nighnizir gavgavimin an ti. E fo, gumazitam Moses Osirizir Arazibar gin mangiti, God kamaghin a mikemeghan kogh suam, ni nan damazimin dera. Nighnizir gavgavim Iesusin itir tuavimra God suam, ni nan damazimin dera. Egha tuavir Moses Osirizir Arazibar gin zuim puvati. E, God kamaghin e mikim suam, ia nan damazimin dera, kamagh sua, e nighnizir gavgavim Iesusin iti.

¹⁷⁻²⁰ "E nighnizir gavgavim Kraissin ikiti, God tuavir kamin suam, e an damazimin dera. Tuavir kamin e fo, e Judaba uaghan Kantrin Igharazibar Gumazibar min arazir kurabagh ami. Egh e ti kamaghin mikimam, Kraiss uabi arazir kurabar amuasa, gumaziba abiri. Bar puvati. E, Moses Osirizir Araziba ateghiva, egh kamaghin e arazir kurabagh amir puvati. Ki nighnizir gavgavim Godin Otarimin iti. A bar na gifuegha nan akurvaghasa uan mikarzim gasighasiki. Ezi ikirimirir ki datirighin nguazir kamin amim, ki nighnizir gavgavimin tuavimin gin ghuava, ikirimirir kam gami. Ki Kraiss ko ter ighuvimin aremegha, egha ikirimirir igiam ini. Ezi ikirimirir kam a nan ikirimirimra puvati. Kraiss angamra nan aven iti. Ki ikiva Godin ingangarim damuasa, kamaghin Moses Osirizir Araziba na

gamizi ki aremegha ua Moses Osirizir Arazibar gavgavimın apengan itir puvati. Bizir ki Mosesın Osirizir Arazibar apengan ikiava amiziba, ki da gıfa. Egh gın ua dar amuva kamaghın mati ki arazir kurabagh amir gumazim.* ²¹ Egh ki Moses Osirizir Arazibar gın mangı Godın damazimın deraghti, eghti Kraisin ovevem mati pura bizim. Ezi God uan arazir Moses ganıngizibar gın mangan gumazibar anogoroke. Me dar gın mangıva Godın damazimın deraghan kogham. Kamaghın ki Godın apangkuvim damighti a pura bizir kınimın mın otivan, ki aghua.”

3

Ia Galesian onganiba, tinara ian nıghnızibagh asıghasiki?

¹ O Galesiaba, ia bar ongani. E Kraıs İesusın gun bar deravıra ia mikeme. Ezi mati ia uari an garima, a ter ıghuvimın areme. Ezi tinara ian nıghnızibagh asıghasiki. ²⁻⁴ Ki bizir vamıra foghasa ian azai. Ia, Moses Osirizir Arazibar gın ghua, Godın Duam iniz, o ia akar aghuim baregha nıghnızir gavgavim an ikia, Godın Duam ini? Ia faragha Godın Duamın gavgavimın amodoghın ghuava, egha datırıghın ia Godın Duam ategha uan gavgavıbar darorim a gıvasa. Ia ti bar onganıghama? Bizir faragha ia batıvizıba, ia pura a da isi, o? Nan nıghnızimın, ia pura da inizir puvati.*

God gari, ia nıghnızir gavgavim an itima a ian akurvasi

⁵ God gari, ia Moses Osirizir Arazıba gın zuıma, a uan Duam ia ganıgha, ian tongın mirakelbagh ami? O a gari, ia nıghnızir gavgavim

an akar aghuımın itima, a uan Duam ia ganıgha ian tongın mirakelbagh ami? ⁶⁻⁹ Ia Abrahamın eghaghanım gınıghnıgh. God fomıra kamaghın fo, gın Kantrin Igharazıbar Gumazıba nıghnızir gavgavım akar aghuımın ikiti, a kamaghın me mikim suam, ia nan damazımın dera. Ezi Godın Akınafarım kamaghın mikeme, God fomıra akar aghuım Abraham mikini, egha kamaghın mıgei, “Ni bangın, ki nguazir kamın itir kanrıba bar deravıra me damuam.” Abraham nıghnızir gavgavım itima, God deravıra a gami. Kamaghıra gumazamizıba bar nıghnızir gavgavım Godın ikiti, a uaghan deravıra me damuam.

¹⁰⁻¹² Moses Osirizir Arazıbar mıngarım, a nıghnızir gavgavımın bizim puvati, a bizir ıgharazım. Ezi Godın Akınafarım ghaze, “Gumazıtam Moses Osirizir Arazıba bar dar gın mangı, egh dughiaba bar kamaghıra damu.”† Egha Godın Akınafarım kamaghın mıgei, “Gumazıtam nıghnızir gavgavım Godın ikiti, God suam, ni nan damazımın dera, gumazir kamra zurara deravıra ikivıra ikiam.” Kamaghın, e bar fo, gumazıtam Moses Osirizir Arazıbar gın ghua, Godın damazımın derazir puvati. Godın Akınafarım kamaghın mıgei, “Gumazıtam akınafarımın itir arazıba bar deravıra dar gın mangan koghti, eghti God gumazir kam gasıghasıgham.” Eghti kamaghın tina suam, e Moses Osirizir Arazıbar gın mangıva Godın damazımın deragham, kamaghın amir gumazıba, God me gasıghasıgham. ¹³ Moses Osirizir Arazıba kamagh mikeme, e gumazıba bar Moses Osirizir Arazıbar gın mangıva, egh ikuvıgham. Godın

* **2:17-20:** (2:18) Grıghın akam, vezın kamın deragha bıgha mikemezır puvati. Pol ti kamaghın mikımasa, gumazamizıba Kraısın gın mangı, egh ua Moses Osirizir Arazıbar apengan ikian kogham. Kraısın gın zuır marazı, Moses Osirizir Arazıbar gın mangısı gavgavıgh, egh me uaghan me arazir kurabagh amıbar otıvıgham, mati gumazamızır bar Moses Osirizir Arazıbar apengan itıbar mın itı. Ni Rom 7:4-6ın gan. **2:21:** Ga 3:21, Hi 7:11 **3:1:** Ga 2:13-14, 5:7 * **3:2-4:** (3:4) Fofozır gumazır avırıba vezın kam giragha ghaze, “Godın Duam ian tongın amızır bizır aghuıba, ia ti da gın amadas, o? Ki ghaze, ia ti dagh nıghnıghavıra itı.” † **3:10-12:** (3:10-12) Gumazıtam Moses Osirizir Arazıba zurara bar deravıra tamın gın zuır puvati. **3:13:** Lo 21:23, Ro 8:3, 2 Ko 5:21, Ga 4:5

Akinafarim kamaghin mikeme, "Gumazir ter ighuvimin duiba God ghaze, me gumazir kuraba." Ezi kamaghin Kraiss en akuravaghasa ziar kam ini, "gumazir kuram." Egha ziar kam bangin a uam e ini. ¹⁴ God Abraham deravira a gamigha egha ghaze, ki Abraham gamizi moghira, ki Kraiss Iesusin ingangarimin tuavimin Kantrin Igharazibar Gumaziba deravira me damuam. Egha God kamaghin ifonge, e nighnizir gavgavim Kraiss Iesusin ikiva, an Duam iniam. Egha kamaghin a uam e ini.

Moses Osirizir Araziba ko Akar Dikirizir Gavgavimin migirigiba

¹⁵⁻¹⁸ Fomira God bizir aghuir gin otivamin gun mikeme. God Akar Dikirizir Gavgavir kam Abraham uan ovavim ko aning ganingi. Godin Akinafarim kamaghin mikemezir puvati, "Nin ovaviba." An ovavir aviribav geir puvati. An ovavir vamira migia ghaze, "Nin ovavim." Kar a Iesus migei. E God e bagha inabazir biziba inisiva Moses Osirizir Arazibar gin mangiva, egh akar dikirizimin tuavimin da inian kogham. Ezi e fo, God fomira akar dikirizimin min bizir kaba Abraham ganingi. Nan adarasi, datirighin ki gumaziba e zurara amir arazim mikimasa. Gumazitam aremeghsi, egh uan biziba tuiragh uan boribar aningsi, migirigiar tam osirighti, an migirigiar kam mati Akar Dikirizir Gavgavim. Eghti gumazitam uam akar igharazitam akar dikirizir kam gifuraghan kogham. Egha kamaghin migeir puvati, "E akar dikirizir kam gin mangan kogham." Nan migirigiar mingarim kamakin: Faraghavira God, Abraham ko akar dikirizim gami. Ezi 430 plan azeniba givazi gin God uan arazir osiriziba Moses ganingi. Moses Osirizir Arazir kaba bar gin otifi. Egha da Godin Akar Dikirizir Gavgavimin migirigiam

batueghan kogham. Egh Godin akar dikirizir kam angarighan kogham.

¹⁹ Ezi kamaghin manmagh sua God uan osirizir araziba Moses ganingi? God gumazamizibar amuti, me arazir kurabar mingarim gifoghasa, uan osirizir araziba aningi. God faragha akar dikirizim Abraham ganigha ghaze, nin ovavim gumazamiziba bar men akurvaghiam. Ezi gumazir kam zuamira izezir puvati. Ezi arazir kurar kaba bagha, God gin uan osirizir araziba aningi. A kamaghin ifonge, an osirizir araziba iki mangi, ovavim otoghamin dughiamin tugham. God uan osirizir arazir kaba isa enselbar dafarim gatizi, me da isa abuir gumazim Moses ganingizi, abuir gumazim e ganingi. ²⁰ Egh gumazitam ingangaritam damusi gumazir igharazitam ko akar gavgavir dikirizim akirsi, an a isiva abuir gumazimin dafarim datightima, eghti abuir gumazim a isiva gumazir igharazim daningan kogham. Ezi God uabira, a uabi uan akar gavgavir dikirizim Abraham ganingi, egha enselin tam ganingizir puvati, o abuir gumazitam ganingizir puvati.

Datirighin Godin Duam zurara en akurvasi

²¹ Ki kamaghin mikimam, Moses Osirizir Araziba Godin akar fomira dikirizimin apanim gami, o? Bar puvati. Osirizir arazitam ikirimirir aghuim e ganidir puvati. Osirizir arazitam ikirimirir aghuim e danighti, e ti fomira Moses Osirizir Arazibar gin zuima, da e gamima e Godin damazimin deraghai. Moses Osirizir Araziba ikirimirir aghuim anidi puvati. ²² Godin akar dikirizimin mirara e gumazamizir nighnizir gavgavim Kraiss Iesusin itir darazi. God bizir kaba e daningasa ifonge. Kamaghin amizi, Godin Akinafarim kamaghin

mikeme, nguazir kamın gumazamiz-iba, arazir kurabar gavgavim bar me ikiaghariki. ²³ Faraghavira nighnizir gavgavir kam izezi puvatizi, arazir kurabar gavgavim e ikiagharighizi, ezi e Moses Osirizir Arazibar apengan iti. Egh mangi God nighnizir gavgavimın tuavim en akaghamin dughiam. ²⁴ God kamaghın ifonge, e nighnizir gavgavim akar aghuimın ikiti, eghti a suam, ia nan damazimın dera. Egha, a uaghan kamaghın ifonge, Moses Osirizir Araziba e inigh Kraıs bagh mangam. Egha kamaghın a Moses Osirizir Arazibagh amizi, da e gativagha en garir gumazimın mın oto. ²⁵ Ezi datirighın nighnizir gavgavim azenimın otozi, e ua Moses Osirizir Arazibar apengan itir puvatizi da ua e gativagha en gari puvati.

²⁶⁻²⁸ Ia gumazamizir dipamın ruez-iba, ia Kraısın puegha, egha Kraısın mın otifi. Egha datirighın Kraıs İesusın aven ia ikizir vamıra. Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba puvati, ingangarir gumazir kıniba ko gumazir fıriaghreziba, o gumazamiziba puvati. Ia nighnizir gavgavim Kraıs İesusın ikia, kamaghın ia bar Godın boriba. Kamaghın amizima, e ua Moses Osirizir Arazibar apengan itir puvatizi, da ua e gativagha en garir puvati.

Datirighın ia Godın boriba, ezi Moses Osirizir Araziba ia ikiagharizir puvati

²⁹ Kraıs an Abrahamın ovavim. Ezi ia Kraısın ikizimın ikıva, egh ia uaghan Abrahamın ovaviba. Ia Kraısın ikizir kam, iarara God fomıra Abrahamın ovaviba bizir aghuir kaba me danıngasa Abraham ko akam akıri. Kar iarara, God ia mıgei.

4

¹ Ezi datirighın ki akar ısın zuimın bizir kam deravıra ia mikımam. Afeziatam borir aghiritam ikıva,

3:24: Ap 13:39, Ro 10:4, Ga 2:16, Kl 2:17, Hi 9:9-10

4:3: Ga 2:4, 3:23, Kl 2:20

4:6: Ro 5:5

4:7: Ga 3:29

4:5

egh gın a uan biziba bar da ısıva borir kam danıngam. Bizir kaba borim bagha fomıra iti. Ezi borim tıghar aghuir dughiam, a pura mati a uan afeziamın ingangarir gumazir kınir mam. Bizir kaba, an biziba. ² Egha a suvıghavıra itima, gumazir an gariba koma an bizibar gariba, an garava egha an biziba sara gari. Egha ghua dughiar an afeziam biziba an agharım darıghamım oto. Egha dughiar kamın, a uabi uan biziba inıgha dar gari. ³ Ezi e uaghan kamaghın ami, e borir aghıribar mın itir dughiam, e nguazim ko overiamın bizibagh atıvagha dar garir duar kuraba ko bizir nedaziba, e dar ingangarir gumazir kınibagh ava. ⁴⁻⁵ Ezi God kamaghın ifonge, e an boribar otıvasa, egha Moses Osirizir Arazibar apengan itir gumazamiz-iba, a uam e gıvezasa. God fomıra e gıvezasa dughiam gınaba. Ezi dughiar a fomıra inabazım datirighın otozi, ezi a uan otarım amadazıma a ize. Ezi amizım a bate. Ezi a gumazir Moses Osirizir Arazibar apengan itimın mın oto. Ezi e Moses Osirizir Arazibar apengan itir gumazamiz-iba, a ua e ini. ⁶ Ezi ia datirighın Godın boribagh ava. Ezıma God uan Otarımın Duam amadazıma an en navir averıabar iti. Ezi Duar kam en aven kamaghın dei, “Nan afeziam.” ⁷ Kamaghın, ni ua pura ingangarir gumazir kınımın itir puvati. God ni gamizi ni an borim gava. Egh ni fogh, ni an bizir aghuir inabazıba inıam.

Tızım bagha nguazir kamın bizıba ua ia ikiagharısi?

⁸ Fomıra ia God gıfozir puvatıgha, egha bizir guızbangıra God puvatızıba dagh amıava, egha dar ingangarir gumazir kınıbar mın iti. ⁹⁻¹⁰ Ezi datirighın ia Godın boroghın zui. O ki kamaghın mikımam, God ian boroghın zui. Ia kamaghın nıghnıgha ghaze, ia zurara Moses Osirizir Arazibar dughiar ekiaba ko iakinir

3:29: Ro 4:13, 9:7, Ga 4:7, 4:28, 5:1, Ef 3:6, Hi 11:18

4:8: Ro 1:25, 1 Ko 8:4-6, 12:2, Ef 2:11-12, 1 Te

igiabar dughiaba ko azenir igiabar dughiaba ko dagheba otir dughiabar gin mangam. Manmagh sua ia ua nguazim ko overiamin bizibagh ativagha dar garir pura duar kurabar gin zui? Da gavgaviba puvati. Ia ti uamategh dar ingangarir gumazir kinibar ikiasa? ¹¹ Ki ian arazir kam ginighnigha, egha ki kamaghin atiati, ingangarir ki ian tongin amizim an daghem puvatigham.

Ia nan arazibar gin izi

¹²⁻¹⁵ Nan adarasi, ki uabi Moses Osirizir Araziba ategha egha ian min iti. Ezi ia nan min ikiasa ki ia gakaghori. Ia fo, fomira ki Galesian Provinsin izeghava, egha nguibar igharazitamin mangasava amuava egha arimariam ini. Egha dughiar kamra akar aghuim faragha ia mikini. Nan mikarzim gavgavim puvatigha egha osimtizir ekiam ia ganingi. Ezi ia akirim ragha na gasarazir puvatigha, egha ia na ko ikian aghuazir puvati. Enselin tam, o Krai Iesus uabi iziva ia ko ikiti, ia aning inighiva bar deravira aning damuam. Ezi ki areir dughiamin, ia na inighava arazir kamra na gami. Egha ia na inizi ki ian gara itima, ia arazir kuratam na gamizir puvati. Ki guizbangira kamaghin mikimam, dughiar kam in ia nan akurvaghava bar ifonge. Egh ia uan damaziba na bagha da asiasa ifuegha da asigha na ganighai. Ia faragha na gifuegha na bagha bar akonge. Ezi ia na gifongezir navir kam datirighin managh iti? ¹⁶ Manmaghin ami? Ki guizbangira akam ia mikini, kamaghin ki ti ian apanim gava?

¹⁷ Ifavarir gumazir kaba kamaghin ifonge, ia me baghavira ikiasa, egha me pura ian kuariba isava, egha guizbangira ian akurvaghamin nighniziba puvati. Ia men nighnizibar gin mangiva egh ia en saghon ikiasa, me ifonge. ¹⁸ Tina gumazir igharaziba baghivira iki, egh men akurvaghamin nighnizir

aghuim ikiti, kamaghin dera. Ia zurara arazir kam damuvira iki. Egh ki ia ko ikiamin dughiabara puvati.* ¹⁹⁻²⁰ Ki orazi, ia arazir kam gamima, ki ia bagha okam nighnigha egha ghaze, ki manmaghin ian akurvaghamin. Ki ia ko itir puvati, lavzika. Ki ia ko ikia, ti tong akar aghuitam ia mikemeghai. Nan boriba, ia guizbangira Godin boribagh avagh, egh Kraisin min ikiasa, kamaghin ki ia bagha ua mizazir kam barasi. Mati amizim borim batasa isir mizazim.

Hagar ko Sara

²¹⁻²³ Ia gumazir Moses Osirizir Arazibar apengan ikiasa ifongeziba ia na mikim. Ia ti Moses Osirizir Araziba mikemezi moghin fozir puvati? Godin Akinafarim kamaghin mikeme, Abraham otarir pumuning iti. Ingangarir amizir kinim, Hagar, mam bate. Ezi guizbangira an amuim, Sara, mam bate. Ingangarir amizir kinimin borim nguazimin amiziba boriba isi moghin oto. Ezi guizbangira an amuimin borim, an akar dikirizimin tuavimin oto. ²⁴⁻²⁵ Amizir kamning akar gavgavir dikirizir pumuningin min iti. Eghaghanir kamnagh akar isin zuim an iti. Hagar, a Sainain mighsiamin akar gavgavir dikirizimin min iti. Sainain mighsiam, a kantri Arabian iti. Hagar ingangarir amizir kinir mam. Ezi an boriba uaghan ingangarir gumazir kiniba. Hagar uan boriba ko me ingangarir gumazir kinibar min ti. Ezi Jerusalem datirighin itim, an Hagarin min iti. Datirighin itir Jerusalem uan boriba ko, me Moses Osirizir Arazibar apengan iti, egha ingangarir gumazir kinibar min ami. ²⁶⁻²⁷ Godin Akinafarim kamaghin mikeme,

“Amizir boriba puvatizir kam, nin boriba gin bar avirasemegham, egh amizir pam itimin boribagh afiragham.

4:16: Amo 5:10, Ga 2:5, 2:14 * **4:18:** (4:18) Grighin akam vezin kam in deragha bigha mikemezir puvati.

Kamaghin ni amizir boriba isir puvatizim, ni bar akongegh.

Ni amizir otirimirir mizazibagh fozir puvatizim,
nin navim deragh, ni bar akuegh, pamtem dimiva araghasi.”

Ezi kamaghin Jerusalem in igharazim a Godin Nguibamin iti, Moses Osirizir Araziba a ikiagharighizir puvatizima, a datirighin firiaghiri. Ezi an en amebamin min iti.† 28 Ezi nan adarasi, ia Aisakin min ami. Godin akar dikirizim mirara, ia an boriba. 29 Nguazimin amiziba boriba isi moghin otzir otarim, a Godin Duamin gavgavimin otzir otarim pazava a gami. Kamaghira, datirighin Moses Osirizir Arazibar apengan itir gumaziba, e tina Godin Duamin apengan iti, me en aghuagha osimtiziba e garisi. 30 Ezi Godin Akinafarim manmaghin mikeme? A kamaghin migia ghaze, “Ingangarir amizir kinimin borim, a guizbangira Abrahamin amuimin borim ko afeziamin bizir aghuiba da inian kogham. Kamaghin, ia ingangarir amizir kinim uan otarim ko aning batokegh.”

Godin gumazamiziba firiaghire

(Sapta 4:31-6:18)

Ia uari bagh ganigh, Moses Osirizir Araziba ua ia ikirarighan kogham

31 Nan adarasi, e ingangarir amizir kinimin boriba puvati, e guizbangira Abrahamin amuimin

5

1 boriba. Krais, e Moses Osirizir Arazibar apengan ikian aghuaghava, egha kamaghin an e gamizi, e firiaghiri. Kamaghin amizi, ia tuivigh gavgavigh. Ia gumazitam in ganti,

a ua ia damuti, ia ua ingangarir gumazir kinibar min ikian marki.

2 Ia na baragh. Ki Pol, ki ia migei, ia men gantima me ian mikarzir mogomeba aghoreghtima, eghti Kraisin ingangarim tong bar ian akuraghan kogham. Bar puvati. 3 Ki datirighin ua deravira kamaghin ia mikimasa, ni tina gumazitam in ganti, a nin mikarzir mogomem atughti, kamaghin ni uaghan Moses Osirizir Araziba bar dar gin mangam. 4 Ia gumazir Moses Osirizir Arazibar gin mangasava amiba, ezi tuavir kam in ia ghaze, e Godin damazimin dera, ia kamaghin Krais ategha gifa. Ia Godin apangkuvimin tuavim ategha gifa. 5-6 Egh gumazim Krais Iesus ko ikiti, eghti arazir gumazibar mikarzir mogomem aghorim, a pura bizim, egh arazir gumazibar mikarzir mogomem aghorir puvatizim, a uaghan pura bizim. Ezima gumazir nighnizir gavgavim itim, an nighnizir gavgavim a gamima, a bar gumazir igharazibagh ifonge, ezi kar guizbangin bizim. Godin Duamin gavgavimin, e nighnizir gavgavim Godin iti. Egha e, dughiar God suam, ia nan damazimin derazim, e a mizuai.

7 Ia fomira deraghavira Kraisin tuavimin zui. Ezi tina tuavim apirizima ia ua guizbangin akamin gin zuir puvati? 8 Nighnizir ia datirighin gin tizim, a Godin ian diazimin izezir puvati. 9 Yisin muziarim, a bret bar a damighti, a buigham. 10 Ki kamaghin nighnizir gavgavim iti, Ekiam ian akuragham. Egh ia nan nighnizimin gin mangiva, nighnizir igharazim atakigh. Ki fozir pu, tina ian nighnizibagh asighasisi. Gumazir kam arazir kurar ia gamizim bagh ivezir kuram iniam. 11 Nan adarasi, ia oraki, gumazir maba

† 4:26-27: (4:26) Ves 22in, Pol Sara dibora ghaze, “Guizbangira Abrahamin amuim, Sara.” Kar akar isin zuir mam, Sara Godin akar dikirizimin min iti. Saran otarim Aisak, a Kraisin gin zuir darazir min iti. Ni Galesia 4:28in gan. 4:28: Ap 3:25, Ro 9:7-8, Ga 3:29 4:29: Stt 21:9, Ga 5:11, 6:12 4:30: Stt 21:10, Jo 8:35 4:31: Jo 8:36, Ga 3:29, 5:1, 5:13 5:1: Jo 8:32, 8:36, Ap 15:10, Ro 6:18, Ga 2:4, 5:13, 1 Pi 2:16 5:3: Ga 3:10 5:4: Ro 9:31-32, Hi 12:15 5:7: 1 Ko 9:24, Ga 1:6, 3:1 5:9: 1 Ko 5:6, 15:33 5:10: 2 Ko 2:3, 8:22, 10:6, 11:15, Ga 1:7 5:11: 1 Ko 1:23, 15:30, Ga 6:12, 6:17

ghaze, Pol gumaziba uan mikarzir mogomeba aghorir akam dughiabar anekuravira iti. Egha me guizbangira kamaghin nighniva, egha me tizim bagha osimtizim na garisi? Kar guizbangira nighnizim puvati. Ezi ki ter ighuvimin akam akuri, ezi akar kam gumazibar nighnizibagh asighasisi. Egh ki mikarzir mogomem aghorir akam akuniva, egh ter ighuvimin akam akunan koghti, eghti ter ighuvimin akar gumazibar nighnizibagh asighisizim, a pura akar amirizimin min otogham, a ua gumazibar nighnizibagh asighisighan kogham. ¹² Gumazir ian navibagh inivir kaba, me mikarzir mogomeba aghoramin arazim bagha bar gav-gafi. Kamaghin me uarira uan inibar ghor, egh magh suegh bar dar ghoregh.

¹³⁻¹⁵ Nan adarasi, ia firighrasa, God ifonge, egha kamaghin a ian dia. Eghti ia ua Moses Osirizir Arazibar apengan ikian kogham, egh ia kamaghin nighnighan marki, "E Moses Osirizir Araziba e ikiagharighizir arazir kaba ategha e firiaghire. Egh e navir ghurimin arazibar amuam." Moses Osirizir Arazibar migirigaba, da bar uari inigha akar vamiran iti. "Ni uabi gifongezir moghin uan akar gumazibagh ifongegh." Ia bar Godin gumazamizibar ingangarir gumazibar min ikivi, uarira uarigh ifongegh. Egh ia uarir atar pura tintinibar uariv sogh, egh ia deravira nighnigh. Ia uarigh asighasigham.

Godin Duam nin sure gamir arazir aghuibar gin mangi

¹⁶⁻¹⁸ Godin Duam koma nin navir ghurim, bizir kamning uaningin apanimning gami. Godin Duam ghaze, ni Godin arazir aghuibara damu. Ezi kamaghin ni dar amuasa. Kamaghin amizima ni arazir aghuibar gin mangisi damuti, nin navir ghurimin araziba suam, marki. Nin navir ghurim suam,

"Arazir kuratam damu." Eghti ni tam damuam. Kamaghin ni arazir kurabar gin mangiti, Godin Duam suam, markiam. E fo, navir ghurimin araziba Godin Duam dikabinasa. Ezima Godin Duam navir ghurimin araziba dikabinasa. Aning uaning adosi. Ezi bizir ia damuasa ifongezim, ia a damighan kogham. Egh ia Godin Duamin gin mangiva, egh ia Moses Osirizir Arazibar apengan ikian kogham. Egh, ia navir ghurimin arazibar gin mangan kogham. Ezi ki kamaghin ia migei, ia navir ghurimin araziba ateghtima, Godin Duamra ian faraghtima, ia an gin mangi.

¹⁹ Ia navir ghurimin arazibagh fogha gifa. Arazir kaba, gumazamiziba tintinibar uari koma akua egha arazir mizirzibagh amuava, egha afiar arazibagh ami. ²⁰ Egha nguazir kamnin biziba e God gami moghin e uari isa dagh anidi, imezibagh amir arazibagh amuava, munavin biziba bagha navim ikuvighava da iniasa navim isi. Egha atara bizibagh asighasisi, uarir apanibagh ami, gumazir igharazibar aghua, uabira uabi ginighnisi, biziba bagha uari batogha uari abisi. ²¹ Egha dipar onganiba apava onganigha, pura gumazamiziba isa pamtemin diava ighiar kurabar arazibagh ami. Egha arazir kurar maba uaghan kamaghin iti. Ki fomira ia mikemegha gifa. Egha ki datirighin akar kamra ua ia migei. Gumazir arazir kabagh amiba, me God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven mangan kogham.

²²⁻²³ Ezi Godin Duam arazir aghuir kabar amuasava en naviba fe: arazir bar igharaz darazigh ifongezim, navir amirazim ko bar akongezim, dughorir amirazim, gumazibar akurvagha, egha arazir aghuibar me gami. Egha guizbangira migia deravira bizibagh amua, gumazibar asughasusi, egha navir ghurimin araziba dikabiri. Moses

Osirizir Arazitam arazir kabar anegoroghezir puvati. ²⁴ Gumamazizir Kraiss Iesusin gin zuiba, me navir ghurimin araziba ko biziba bagha bar ifongezir arazir kuraba inigha, ter ighuvimin da gura. Egha dagh afuzima, da aremegha gifa. ²⁵ Godin Duam ikirimirir aghuim e ganingi. Kamaghin amizima, anarira e ko daruva en akurvagham. ²⁶ Kamaghin e pura uarira uan ziaba fan kogham. Egh e igharaz darazir navibagh inivti, me uarir ataran kogham. Egh e men biziba bagh naviba isian kogham.

6

Bizir manam ni uan navir averiamin an opari, bizir kamnaghra, an otogham

¹ Nan adarasi, ian tav arazir kuratam damighti, ia gumazir Godin Duamin gin zuiba, ia navir amirizimin arazibar a damuva, egh an akuraghti, a uan arazir kuraba ategham. Kamaghin ia deravira uari bagh gan, Satan ia gifaraghtima, ia uaghan arazir kuratam damigham. ²⁻³ Ezi gumazitam suam, a ziar ekiam iti, puvati, a ziam pu, egha kamaghin gumazir kam uabira uabi gifari. Ia igharaz darazir akuragh men osimtiziba ater. Egh ia kamaghin damuva, ia guizbangira Kraissin arazibar gin mangam. ⁴⁻⁵ Gumaziba bar, me uari uan arazir me amibar osimtiziba ateram. Gumaziba uari uan ingangaribar gan, da deras ti puvati. Gumazim kamaghin damuva, a uabi uan arazibar gan dagh ifongegh. Egh a uan arazibar gan, egh gumazir igharazimin arazibara gan dav kiman marki.

⁶ Gumazir Godin akam barazim, a uan bizir aghuitaba an sure gamir gumazim daning.

⁷⁻⁸ Bizir manam ni uan navir averiamin an opari, bizir kamnaghra, an otogham. Gumazitam uan navir

ghurimin arazibar gin mangitima, an navir ghurir kamın dagher kuraba otivtima a bar kuvigham. Egh gumazitam Godin Duamin gin mangiti, Godin Duam a damuti, dagher aghuiba otivtima, a ikirimirir aghuir zurara itim iniam. Egh ia suam, ia God gifari, bar puvati. Ia uarira uarigh ifari, egh ia kamaghin damuan marki. ⁹ Egh e ingangarim damusi amiraghan kogh, egh dagheba iniamin dughiamin, e dagher bar aghuiba iniam. Kamaghin e arazir aghuibar amusi amiraghan kogham. ¹⁰ Kamaghin amizima, datirighin dughiam ikiavira itima, e arazir aghuibar gumazir igharaziba bar deravira me damuam. Egh bizir ekiam, e deravira gumamazizir nighnizir gavgavim Ekiamin itibar amuam.

Polin migirigiar abuananaba

¹¹ Ki osirizir osizirir ekiam kaba, ia dar gari, kar ki uabi uan dafarimin osirizir akaba.*

¹²⁻¹³ Ifavarir gumaziba atiatia kamaghin nighnisi, "Gumazir igharaziba kamaghin fogh suam, e nighnizir gavgavim Kraissin ter ighuvimin iti, egh me paziv e damuam." Kamaghin amizima me ian mikarzir mogomeba aghorasa bar gavgafi. Me ghaze, me ian mikarzir mogomeba aghorasa, me damightima, me ian mikarzir mogomeba aghorezir bizir kam bagh men ziaba fam. Ezi gumazir uan mikarziba aghorezir kabanagh, me uaghan deravira Moses Osirizir Arazibar gin zuir puvati. Ia oragh. Gumazir kaba ian mikarzir mogomeba aghorasa bar gavgafi. Me kamagh sua, me kamaghin ia damigh gumazir igharazibar damazimin ziar ekiaba iniasa. ¹⁴⁻¹⁵ Ezi mikarzir mogomem aghorir arazim, a pura bizim. Egha mikarzir mogomem aghorir puvatizir arazim, a uaghan pura bizim. God e gamizima e

5:25: Ro 8:4-5, Ga 5:16 5:26: Fl 2:3 6:1: Mt 18:15, 1 Ko 2:15, 4:21, 7:5, 2 Ti 2:25, Hi 12:13, Je 5:19

6:6: Ro 15:27, 1 Ko 9:11, 9:14 6:9: 1 Ko 15:58, 2 Te 3:13, Hi 3:6, 3:14, MAA 2:10 6:10: Ef 2:19, 1 Te

5:15, 1 Ti 6:18, Hi 3:6 * 6:11: (6:11) Ni akar 1 Korin 16:21in itimin gan.

gumazamizir igiabar otifi, ka bizir ekiam. En Ekiam Kraiſ Ieſuſ ter ighu-
vimin areme. Ezi ki bizir kam bagha
uan ziam o gumazir igharazitamin
ziam fer puvati. Ki Godin ziamra fe.
Ieſuſ ter ighuvimin areme, ezi tuavir
kamin nguazir kamin araziba nan
nighnizimin aremegha gifa. Egha
mati ki uabi ter ighuvimin areme.
Egh ki uam nguazir kamin arazibar
gin mangan kogham. ¹⁶ Nighnizir
kamin suiraghava an gin tiziba,
Godin apangkuvim men ikiam. Egh
a men navibar amutima me nimira
ikiam. Eghti gumazamizir kaba, me
guizbangira Godin Iſrael.

¹⁷ Gumaziba na miſoghezi, ezi
men duar kuriba nan mikarzim
iti. Ezi ia bizir kabar gan suam,
ki guizbangin Ieſuſin ingangarir
gumazim. Eghti gumazitam uam
osimtizitam na darighan ka aghua.

¹⁸ Nan adarasi, en Ekiam Kraiſ
Ieſuſin apangkuvim ian duaba ko iki.
Guizbangira.

Akinafarir Pol Efesusin Nguibamin itir Sios bagha Osirizim

Akar Faragha Zuim

Akinafarir kamın akar mınгарim a kamakın, God kamaghın nıghnisi, an overiam ko nguazimın ingarizir biz-iba bar, dar amu da isi Kraisin apengan dar arıgham. Eghti Kraisi biz-iba bar dar dapanimın ikiam (1:10). Ezi God kamaghın ifonge, a uan gumamaziziba gaghuvkinti, eghti me bar Kraisi ko poroghiv ikiva egh me navir vamıra ikiam.

Ezi akinafarimın aven faragha itir akaba, Pol Godın apangkuvimın mıgirıgiar aviribagh ami. A ghaze, God gumamazizibagh amima, me bar nıghnizir gavgavim Kraisin ikiava uari akuvagha, egha ikizir vamıran gumamazizibar otifi. Iesusın ingangarimın, God ua gumamaziziba inıgha, egha Godın Duam me ganıgi. Ezi tuavir kamın me bar fo, me Godın akar dikirizimın bizir mikemeziba, me bar da iniam (1:14).

Egha akinafarimın itir namba 2ın akar otevimın, Pol kamaghın mıgiaghaze, Kraisin adarasi me Kraisi ko poroghav iti. Kamaghın, me bar navir vamıra ikiva, egh Godın arazibar gın mangı.

Ezi akinafarir kamın Pol akar isın zuibar mıgiava, egh kamaghın men akakaghti me kamaghın fogh suam, me Kraisi ko poroghav ikia egha ikizir vamıran gumamazizibar oto. A kamaghın mikeme, Godın gumamaziziba, me nivafizir vamıran mın oto, ezi Kraisi mati nivafizir vamıran kamın dapanim. (4:1-16). Ezi uaghan, Godın gumamaziziba mati dipenir mam, ezi Kraisi, a mati dipenir kamın guarir akinim (2:19-22). Egha Godın gumamaziziba mati amizir mam, ezi

Kraisi mati amizir kamın pam (5:22-32). Ezi akinafarir kamın aven e bar deravıra bizir aghuir God uan gumamazizibar amuamibar gari.

E Kraisin poroghav itima, God e gamizi e gumamazizir igiabar otifi

(Sapta 1-3)

¹ Ki Pol, God uan ifongiamın gın ghua Kraisi Iesusın aposelin ikiasa na misefe. Ia, Efesusın itir Kraisin adarasi, ia Kraisi ko poroghava ikia deraghavıra an gın zui. Ki ia bagha akinafarir kam osirigha anemadi. ² Ki kamagh sua, God en Afeziam ko Kraisi Iesus en Ekiam, aning apangkuvim ko navir amirizim ia danıngam.

*E Kraisi Iesusın poroghav itima,
God uan Nguibamin itir bizir aghuiba
bar da isava e ganıdi*

³ E Kraisi Iesusın poroghav itima, ezi tuavir kamın God deravıra e gamua en duabar akurvaghasa uan Nguibamin otivir bizir aghuiba e ganıdi. Kamaghın amizi, e God minabagham, a en Ekiam Kraisi Iesusın Afeziam ko an God. ⁴⁻⁵ Dughiar God tıghar nguazir kamın ingaramim, a kamaghın ifonge, e a baghivıra itir gumamazizibar ikiva, an damazimın arazir kuratam ikian kogham, egha a fomıra e ginaba. Egha ghaze, e Kraisi ko poroghiv iki, egh tuavir kamın e an gumamazizibar mın otogham. A fomıra bar e gifongegha egha e ginabagha ghaze, a Kraisi Iesusın ingangarimın tuavimın e damighti, e an boribar otivigham. God uan bar akongezir arazim ko uan ifongiamın gın ghua bizir kam gami. ⁶ A ifongezir Otarimın ziamın, a bar pura bizir aghuimın mın uan apangkuvim isa e ganıgi. Kamaghın e apangkuvir bar ekiar kam gınıghnıghıva, egh Godın ziam fam.

1:1: Ap 18:19-21, 19:1, Ro 1:1, 1:7, 1 Ko 1:1, Kl 1:1
1:6: Mt 3:17, Jo 3:35, Ro 3:24, 5:15, Kl 1:13

1:2: 2 Ko 1:2, Ga 1:3, Kl 1:2, Ta 1:4 **1:3:** Ef 2:6

7-8 E fo, Kraisin ovevemın God uam e ini, egha en arazir kuraba gın amada. Godın apangkuvim guizbangıra bar ekevegħa izıfa. Kamaghın a uan apangkuvim e gufufuzima an e girava, fofozir aghuim ko nıghnızir aghuim e ganıdi. ⁹ God fomıra uan ifongiamın gın ghua, Kraisin ingangarımın tuavımın uan nıghnızir mogomem azenim darıghasa nıghniki. Ezi a datırıghın an nıghnızir mogomer kam a en akazi an azenan oto. ¹⁰ Godın nıghnızir kam a kamakın, a ingarızir bizıba bar dar amutı da mangıva dughıar a inabazımıra a da isi Kraisin apengan dar arıgham. Overıamın itir bizıba ko nguazımın itir bizıba sara bar. Eghtı Kraıs bizıba bar dar dapanımın ikiam.

¹¹ God uan ifongiam ko nıghnızımın gın ghua, bizıbagħ amıma da otıfi. A faraghavıra uan nıghnızımın gın ghua, e Kraıs ko porogh egh an gumazamızar mın ikıasa, an e amısefe. ¹² E Judaba, e faraghavıra Kraıs mızuava an gın zuir gumazamızıba, e Godın zıar ekıam bar a pırafam.

¹³ Ezi ia Kantrin Igharazıbar Gumazıba uaghan, ia guızın akam baraghızıma God ia gamızı ia an gumazamızar otıfi. Akar aghuir kamra kara: God ian akurvası. Ia nıghnızir gavgavım Kraısın itıma God uan Duam ia gatı. Kamaghın me fogħ suam, ia an gumazamızıbara. Kar Godın Duar a fomıra akar dıkrıgha amızım. ¹⁴ E Godın Duam inıgha gıfa, kamaghın e bar fo, e bizir God akar dıkrızımın uan gumazamızıbar kemezıba, e bar da inıam. Bizir kamın e fo, God uan gumazamızıba damıghtı me guızbangıra fıırıghregham. Kamaghın e Godın zıar ekıam bar a pırafam.

Pol God ko mıgıa ghaze, God fofozım Efesusın sıos danıngam

¹⁵ Kı fo, God bizir kabanang gamı, ezi kı orası, ia nıghnızir gavgavım Ekıam İesusın ikıava, Godın gumazamızıba bar me gıfonge, ¹⁶ kamaghın amızı, kı zurara ia gınıghnıgha God ko mıgıa ia bagħa God mınabavıra itı. ¹⁷ Egha kı Godın azangıası, en Ekıam Kraıs İesusın God, Afeziar zıar ekıam itım, kı an azangııgha ghaze, a uan Duam ia danıghtı a ia damutı, ia fofozir aghuim inıam. Eghtı Godın Duam uan guızın akam ian akagħtı, ia deragh Godra fogħam. ¹⁸ Kı kamaghın Godın azangıası, ian nıghnızım kuıghrıghtı ia Godın angazangarımın ganam. Egh ia kamaghın fogħam, God ian dıazıma ia bizir aghuir ia fogħa inıamıba da bagħa mızuayı itı. Egh kamaghın fogħam, bizir aghuir God uan gumazamızıbar anıngamıba, da bar ekevegħa pın ko. ¹⁹⁻²⁰ Egh ia kamaghın fogħam, Godın gavgavım zurara en navıbar aven ikıa ingara en akurvası, e nıghnızir gavgavım an itıba. Gavgavır kam, guızbangıra bar ekefe, e guızbangıra an gavgavım tıasıva avegham. Gavgavır en aven ingarır kamra, dughıar Kraıs ovegezımın, God gavgavır kamın Kraıs gamızı, a ua dıkafı. Egha a inıgha uan Nguıbamın ghua a isa uan agharır guvımın amadaghan anefa. ²¹ Kamaghın Kraıs Godın Nguıbamın ikıa egha duar gavgavıba itıba bar, ko gumazır dapanıba, ko gavmanın gumazıba, ko atrıvıba, a bar men gavgavıbagħ afırıgha me gatıfa. Egha Zıar Kraıs uan ingangarım bagħa inızım a zıar manaba, manaba bar dagħ afıra, dughıar kamın zıaba ko dughıar tıghar izamımın zıaba bar. ²² God bizıba bar dagħ amızıma da Kraısın apengan itı. Egha a gamızı, a sıos

1:9: Ro 16:25, Ef 3:4, 3:9-11, Kl 1:26, 2 Ti 1:9 **1:10:** 1 Ko 3:22-23, Ga 4:4, Fl 2:9-10, Kl 1:16, 1:20, Hi 1:2, 1 Pi 1:20 **1:11:** Ro 8:17, 8:28-29, Kl 1:12, Ta 3:7, Je 2:5, 1 Pi 1:4 **1:13:** 2 Ko 1:22, 6:7, Ef 4:30, Kl 1:4-6
1:14: Lu 21:28, Ro 8:23, 2 Ko 1:22, 1 Pi 2:9 **1:15:** Kl 1:4 **1:16:** Fl 1:3-4, Kl 1:3, 1 Te 1:2 **1:17:** Kl 1:9 **1:18:** Ap 26:18, Ef 2:12, 4:4, Kl 1:12 **1:21:** Ro 8:38, Fl 2:9-10, Kl 2:10, 2:15, Hi 1:4 **1:22:** Sng 8:6, Mt 28:18, Kl 1:18, Hi 2:7 **1:23:** Ro 12:5, Ef 4:10, 4:15, Kl 2:9, 3:11

bagha biziba bar dar dapanimın oto. ²³ Sios mati Kraisin namnam. Ezi Kraiz biziba bar dar aven ikia bar dagh izifa. Egha Kraiz uan siosin aven ikia bar a gizifa.

2

E gumamazir ariaghreziba, God e gamizi e Kraiz ko angamra iti

¹ Ia fomira Godin akam barazi puvatigha arazir kurabagh amuava, kamaghin ian duaba guizbangira aremezi moghin iti, mati gumamazir ariaghreziba. ² Faragha zuir dughiamin, ia nguazir kamin arazir kurabar gin zui. Egha ia duar kurar overiamin itibar atrivim, ia an akam baregha an gin zui. Duar kurar kam, gumamazir Godin akam barazi puvatizibar navir averiabar aven ingari. ³ Fomira e bar moghira men min ami, egha uan navir ghurimin ifongiamin gin zui. E uan nivafizir agorogem ko uan nighnizir kurabar gin zui. Dughiar kamin e nguazimin itir gumamazizibar min amima, kamaghin God bar en arazir kuraba bagh ivezir kuram e daningasa nighnizim gami. ⁴⁻⁵ Guizbangira, en arazir kuraba e gamizi en duaba guizbangira aremezi moghin iti, mati gumamazir ariaghreziba. Ezi God bar e gifongezi, an apangkuvir dafam bar e avara. Kamaghin an e gamizi e Kraiz ko angamra iti. God uan apangkuvimin tuavimra, a en akura. ⁶ A kamagh sua, e Kraiz Iesus ko Godin Nguibamin atrivimin ikiam. Kamaghin an e gamizi e Kraiz ko poroghav ikia, a ko ua dikafi. ⁷ A kamagh sua, a uan apangkuvir bar dafam, tighar izamin dughiaabar gumamaziziba bar men akaghasa. Eghti me fogh suam, a Kraiz Iesusin ingangarimin tuavimin a bar me gifonge. Kamaghin an arazir aghuir kamin e gami. ⁸⁻⁹ Ia

nighnizir gavgavim Godin itima, ezi a uan apangkuvimin tuavimra ian akurvasi. Kar ia uari amizir puvatizir bizim. Puvati. God pura ia ganingi. Kar ian ingarimin ivezim puvati. Kamaghin bizir kam bagh gumazitam uabi uan ziam fan marki. ¹⁰ God fomira e bagha, ingangarir aghuir e gin damuamiba, a dagh nighnigha da ati. A kamagh sua, e ingangarir kabar amuasa, egha kamaghin an e gamizi, e Kraiz Iesus ko poroghav ikia datirighin gumamazir igiabar otifi.

Kraiz apanim gamir arazim a givazi, ezi Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba ikizir vamira iti

¹¹ Ia Kantrin Igharazibar otivir gumaziba, ia kamaghin fo, Judaba, uan gumazibar mikarzir mogomebar aghori. Egha me kamaghin ia dibori, ia gumazir mikarzir mogomebar aghorir puvatiziba. Arazir kam kamakin, gumaziba uari uan mikarzir mogomebar aghori. Eghti ia deravira nighnigh, ia fomira Kantrin Igharazibar Gumazibar min ike. ¹² Dughiar kam ia Kraisin saghon iti. Ia Israelin gumamazizibar azenan iti, kamaghin ia nguibar igharazibar gumazibar min iti. God uan adarasi ko akam akirigha, egha uan gumamaziziba akar gavgavir dikirizim me ganingi. Ezi ia akar gavgavir dikirizir kamin aven itir puvati. Ia nguazir kamin ikiava God gifozir puvatigha, egha ia bizir aghuir mizuai iti tam itir puvati. ¹³ Ia faragha saghon iti, ezi datirighin Kraisin ghuzim ia ruegha egha ian akua izezi, ezi ia Kraiz Iesus ko poroghav ikia, Godin boroghin iti.

¹⁴ Kraiz uabi e gamizi e navir amirizim ikiava deravira uari inigha iti. Fomira Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumamaziziba uarir apanim gami. Ezi

2:1: Ef 4:18, Kl 1:21 **2:2:** Jo 12:31, Ef 5:6, 6:12, Kl 1:21, 3:6-7, Ta 3:3 **2:3:** Ro 5:12, Ga 5:16, Kl 3:6, Ta 3:3, 1 Pi 4:3 **2:4-5:** Lu 15:24, 15:32, Ap 15:11, Ro 5:6-10, 6:4-5, 6:13, 10:12, Ef 1:7, 2:1, 2:7, Kl 2:12-13
2:6: Ef 1:20, Kl 2:12 **2:7:** Ef 1:7 **2:10:** 1 Ko 3:9, 2 Ko 5:5, 5:17, Ef 4:24, Ta 2:14 **2:11:** Ro 2:28-29, 1 Ko 12:2, Ef 5:8, Kl 1:21 **2:12:** Ro 9:4, 9:8, Ga 4:8, Ef 4:18, Kl 1:21, 1 Te 4:5, 4:13 **2:13:** Ga 3:28, Ef 2:17, Kl 1:20 **2:14:** Ais 9:6, Mai 5:5, Jo 16:33, Ap 10:36, 1 Ko 12:13, Kl 1:20, 2:14

arazir kam a divazimin min men tongin ikia me abiki. Ezi Krai uan ovevemın tuavimın divazir kam anakariaghatıgha egha apanir arazir kam agıfa. Ezi Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba ikizir vamıram oto. ¹⁵ Krai, Moses Osirizir Araziba, ko akar gavgavıba, ko arazir me anogroghezıba sara bar da gıfa. A ghaze, a kamaghın damıgh, ikizir pumuning damuti, aning a ko porogh ikıva egh ikizir igiar vamıran otogham. A tuavir kamın an e gamizi e navir vamıra iti. ¹⁶ Krai ter ighuvimın aremegha egha tuavir kamın ikizir pumuning gamizi aning ikizir vamıran oto. Egha uam aning inıgha God bagha ize. Egha an ovever tuavir kamra me uarir apanim gamir arazim anegıfa. ¹⁷ Kamaghın Krai izeghava akar aghuim gumazamizıba bar me mıkira ghaze, ia navir vamıra iki. A, gumazamizir Godın saghon itıba ko gumazamizir Godın boroghın itıba bar, akar aghuim me mıkiri. ¹⁸ Kamaghın Kraiın ingangarimın tuavimra e bar, Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba, Godın Duam en akurvazıma e uari akuvagha Afeziamın boroghın izi.

E Kraiın adarasi, e mati Godın Dipenimra

¹⁹ Kamaghın amizi, datırıghın ia Kantrin Igharazibar Gumaziba, ia ua kamaghın nıghnıghan marki egh suam, ia nguıbar ıgharazıbar gumazamizıba o nguıbaba puvatızir gumazamizıba. Puvati. Ia Godın adarasi ko uaghara ghu, egha uaghan Godın gumazamizıbar tongın itir marasi. ²⁰ Ia uaghan mati God ingarizir dipenimın min iti. Gumazim dipenim ingarasa ter akınıba kuazizi moghın, God aposelba ko uan akam inıgha izir gumazıba me amısevezi me an tuıvıgha ingangarim gami. Ezi Krai İesus, a uabi dipenir guarimın

min iti. ²¹ Dipenir guarim a dipenir agharim bar a gupuzı moghın, Krai bar e isafuragha e gamıma e aghua, ghuava God baghavıra itir dipenimın oto. ²² Ia uaghan Krai ko poroghav iti, ezi God ıgharaz darazi ko ia isafuragha ia gamizi, ia guizın Godın Dipenimın min oto. Ezi Godın Duam dipenir kamın aven iti.

3

Pol Kantrin Igharazibar Gumazıbar tongın akar aghuim akunamin ingangarim gami

¹ God guızbangıra deravıra ia gami. Ezi bizir kam bagha ki Pol, ki Krai İesusın ingangarim gamua egha ia Kantrin Igharazibar Gumazıba ian akurvagha, kamaghın ki kalabusın iti. Egha ki ia bagha God ko mıgei. ² Ia ti oreghama, God apangkuvim ikia ia bagha ingangarir kam na ganıngi. ³ Egha God uan nıghnızir mogomem azenan aneka, egha na gamizi, ki a gıfo. Ki mong an gun osiri, ⁴ eghti ia mıgırıgıar ki osirizıbar ganıva fogh suam, ki Krai amızir ingangarimın nıghnızir mogomem, ki bar a gıfo. ⁵ Faragha zuir dughıaba, God gumazamizıba nıghnızir mogomer kamın me mıkememizir puvati. Ezi datırıghın God uan Duamın tuavimın uan aposelın a baghavıra itıba ko an akam inıgha izir gumazıbar akazi an azenim giri. ⁶ Nıghnızir mogomer kam a kamakın: Akar aghuimın aven Kantrin Igharazibar Gumazıba ko Judaba uaghara, God uan bizir aghuıba isa bar moghıra me ganıdi. Me uari ko ikia mati nivafızir vamıran aven iti. Me bar moghıra, Krai İesusın ingangarimın tuavimın, bizir God e bagha akam akırızıba e da inıam.

⁷ Godın apangkuvimın tuavimın, a bizir aghuir kam pura na ganıngi,

2:15: 2 Ko 5:17, Ga 6:15, Ef 4:24, Kl 1:20-22, 2:14, 2:20 **2:16:** Sek 9:10, Ro 6:6, 8:3, Kl 1:20, 2:14 **2:17:** Ais 57:19, Sek 9:10, Ap 2:39, Ro 5:1 **2:18:** Ro 5:2, 1 Ko 12:13, Ef 3:12, Hi 4:16, 1 Pi 3:18 **2:19:** Ga 6:10, Ef 3:6, Fl 3:20, Hi 12:22-23 **2:20:** Mt 16:18, 1 Ko 3:9-11, Ga 2:9, MAA 21:14 **2:21:** 1 Ko 3:16-17, 2 Ko 6:16, Ef 4:15-16, Kl 2:19 **2:22:** 1 Pi 2:5 **3:1:** Ef 4:1, Fl 1:7, 1:13, Fm 1, 9 **3:2:** Kl 1:25 **3:3:** Ef 1:9-10, Kl 1:26 **3:6:** Ga 3:14, 3:28-29, Ef 2:13-19 **3:7:** Kl 1:23-25

egha a na gamizi an gavgavim nan aven ingari, ezi ki akar aghuimin ingangarir gumazimin oto. ⁸ Ki, Godin gumamazibar abuan itir gumazim, ki bar an gin iti. Ezi God bar nan deragha Kantrin Igharazibar Gumaziba akar aghuim akunasa ingangarir ekiar kam na ganingi. Akar aghuir kam, a Kraisin bizir aghuibar gun migei. Bizir aghuir kaba, gumaziba dagh nighnigh da tuisighiva avegham. ⁹ God biziba bar dar ingari, egha faragha zuir dughiaba uan nighnizir mogomem men ghuara. Egha iza datirighin a uan nighnizir mogomem aghurasa, ingangarir kam na ganingi, eghti ki gumamazimba bar me damuti me God damuamin araziba bar dagh fogham. ¹⁰ God kamagh sua, datirighin dughiar kam a uan sios damuti, eghti sios, enselba ko duar gavgavir overiamin itibar amuti, eghti da an fozozir aghuimin tuavir aviriba dagh fogham. ¹¹ God fomira bizir kam damuasa nighniki egha datirighin en Ekiam Kraiss Iesusin ingangarimin an a gamizi an oto. ¹² E Kraiss ko poroghav ikia nighnizir gavgavim an iti, egha tuavir kamin e Godin boroghin mangasa gavgavigha, atiatir puvati. ¹³ Ki pamtem ia gakaghori, ia osimtizir ki ia bagha aterir kam, ia a ginighnigh osiman marki. Guizbangira ki ian dabirabir aghuarim bagha osimtizir kam ateri.

Pol Efesusin nguibamin itir sios bagha God ko migei

¹⁴ Ki bizir Afeziam amizir kabagh nighnigha, egha an damazimin uan tevimning apiri. ¹⁵ A uan Nguibamin itir ikiziba ko nguazimin itir ikiziba bar, a bar men Afeziam. Egha vaghvagh ziaaba me gariki. ¹⁶ Ezi ki bizir kam bagha Godin azangsigha ghaze, God bizir aghuir an Nguibamin otivir taba ia daning,

eghti an Duam gavgavim ia daningti, ian navir averiaba gavgavigham. ¹⁷ Ki kamaghin Godin azangsigi, ian nighnizir gavgavimin tuavimin Kraiss zurara ian navir averiabar ikiam. Eghti igharaz darazigh ifongezir arazim, a ian navir averiabar aven iki gavgavigh ia damuti, eghti ia tuivigh gavgavigh, mati nguazim temer bibar suirazi temem tugha gavgavigha aghui. ¹⁸ Egh ia Godin gumamazizir igharaziba ko, gavgavim iniva deravira fogham, Kraiss gumamazibagh ifongezir arazim bar ekeveghe, bar pin ghuavanaga, bar ruarvagh, egha bar vin uaghiri. ¹⁹ Guizbangira God gumamazibagh ifongezir arazim a gumazibar fofozim bar a gafira. Eghti ia guizbangira arazir kam gifogham. Eghti bizir aghuir God gizivaziba, uaghan bar ia gizivagh.

²⁰ Godin gavgavim en navir averiabar ingari, ezi gavgavir kam bar en nighnizibagh afira. Bizir God damuasa e an azangsigiba, o bizir e God damuasa e nighniziba, da mati pura biziba, an gavgavim bar dagh afira. ²¹ Kamaghin dughiaba bar, e siosin aven itir gumamazimba Kraiss Iesus ko poroghiv iki, zurazurara Godin ziam fam! Bar guizbangira.

E mati Kraissin nivafizimin min iti, kamaghin e Godin arazibar gin mangam

4

(Sapta 4-6)

E Kraissin adarasi, e Kraissin nivafizimin min iti

¹ Ki Pol, ki Ekiamin ingarim gamua, kamaghin ki kalabuziamin iti. Ki fo, God ian diagha ghaze, ia an arazir bar pin itibar gin mangi. Kamaghin amizi, ki mighighavira ia migia ghaze,

3:8: 1 Ko 15:9-10, Ga 1:16, Ef 1:7, Kl 1:27, 1 Ti 1:13-15 **3:9:** Ro 16:25, 1 Ko 2:7, Ef 1:9, Kl 1:16, 1:20, Hi 1:2 **3:10:** Ro 8:38, 11:33, Ef 1:21, 1 Pi 1:12 **3:12:** Jo 14:6, Ro 5:2, Ef 2:18, Hi 4:16 **3:13:** Kl 1:24
3:15: Ef 1:10, Fl 2:9-11 **3:16:** Ro 9:23, 2 Ko 4:16, Fl 4:19, Kl 1:11, 1:27 **3:17:** Jo 14:23, Ef 2:22, Kl 1:23, 2:7 **3:20:** Ro 16:25, 1 Ko 2:9, Kl 1:29 **3:21:** Ro 11:36, 16:27, Hi 13:21 **4:1:** Ef 3:1, Fl 1:27, Kl 1:10, 1 Te 2:12, Fm 1, 9

ia bar deraghvira Godin arazir kabar girara mangi. ² Ia igharaz darazir apengan iki, egh men asughasugh, egh dughorir amirizimin iki, egh osimtizer me ia gariziba, da ateriva, egh tuavir kamın bar me gifongegh. ³ Godin Duam e gamima e navir amirizim iti. Egha tuavir kamın arazir navir vamiran ikiamim e ganingi. Ezi arazir kam benimın mın e ikegha gavgavizi e ikizir vamiran iti. Kamaghın amizi ia arazir kam an suiragh gavgafigh. ⁴ E fo, e uari inigha nivafizir vamiran mın iti. Ezi Godin Duar vamira iti. Ezi kamaghira, God ian diagha ghaze, a bizir vamira ia a daningam, eghti ia a baghvira mizuamam. ⁵ Ezi en Ekiar vamira iti. Ezi nighnizir gavgavir arazir vamira iti. Ezi rurir arazir vamira iti. ⁶ Ezima Godin vamira iti. A bar moghiram en Afeziam. A gumazamiziba bar me gatifa, egha a men tongin ingara egha men aven iti.

⁷ E fo, Krais vaghvaghera bar en apangkufi. Egha kamaghira uan apangkuvir ekiamin abaragha an mirara, a bizir bar aghuim vaghvaghera e ganingi. ⁸ Godin Akinafarim kamaghın mikeme,

“A bar pin ghuavanabogha,
kalabuziar bar avirim inigha
uabin gin ghu.
Egha bizir bar aghuiba pura gumaza-
mizibagh aningi.”

⁹ Akar kam, “A ghuavanabo,” a kamaghın en akazi e fo, Krais a faragha nguazir bar vin mar itim giraghu.* ¹⁰ Egha gumazir faragha iraghuzir kam, a uaghan pin ghuavanaga, uabi isi biziba bar dagh izivaghasa, kamaghın an overiar bar pin itimin ghuavanabo. ¹¹ Gumazir kamra a “bizir bar aghuiba pura

gumazamizibagh aningi.” A bizir aghuir kaba me ganingi, marazi an aposelin ingangarim me ganingi. Egha marazi, Godin akam inigha izir gumazimin ingangarim me ganingi. Egha marazi, Godin akar aghuim akunamin ingangarim me ganingi, egha marazi, Godin gumazamizibar ganamin ingangarim me ganingi, egha marazi, gumazamizibar God ifongezir arazibar men sure damuamin ingangarim me ganingi. ¹² Krais kamaghın ifonge, e Godin gumazamiziba a en akuraghti e a bagh ingangarir aghuibar amuam. Eghti kamaghın e Kraisin nivafizimin otogh gavgavigh deravira ikiam. Kamaghın a bizir aghuir kaba e ganingi. ¹³ Eghti ingangarir kam mamaghira iki mangiti en nighnizir gavgavim bar gavgavighti bizir kam e damuti e bar moghira navir vamira ikiamin arazim inigh, egh e Godin Otaram guizbangira bar a gifogham. Kamaghın damighti e Kraisin gin zuir darorir kamın aven, e tugh gavgavighiva aghung mangi, gumazir aruabar avaghiva egh e guizbangira Kraisin mın otogham.

¹⁴ E ua boribar mın ikian kogham. Ia fo, gumazir ifavariba, me gumazibagh ifara me gamima me tuavir kurabar zui. Eghti men migirigiar ifavariba uaghan ia munamangan kogham, mati ongarim ko aminim kurim givai. ¹⁵ E men migirigiar ifavariba baraghan kogham. E igharaz darazigh ifongezir arazim damuva egh guizin akabar me mikimam. Eghiva e Kraisin mirara aghungiva a ko poroghiv ikiti an en dapanimin ikiam. ¹⁶ A en dapanimin itima en soroghafariba ko damaziba ko nivafizimin bizir maba sara dar mın iti. Egha an e

4:2: Ap 20:19, Ga 5:22-23, Kl 3:12-13 **4:3:** Kl 3:14-15 **4:4:** Ro 12:5, 1 Ko 12:4, 12:11-12, Ef 1:18, 2:16-18 **4:5:** Jo 10:16, 1 Ko 1:13, 2 Ko 11:4, Ga 3:27-28, Hi 6:6 **4:6:** Ro 11:36, 1 Ko 12:6 **4:7:** Ro 12:3, 12:6, 1 Ko 12:11 **4:8:** Sng 68:18, Kl 2:15 **4:9:** Jo 3:13 * **4:9:** (4:9) Fofozir gumazir maba, akar kam giragha ghaze, “A faragha nguazir kam bar an vin izaghiri.” **4:10:** Hi 4:14, 9:24 **4:11:** Ro 12:7, 1 Ko 12:28, 2 Ti 4:5 **4:12:** 1 Ko 12:7, Ef 1:23, 2 Ti 3:17 **4:13:** 1 Ko 14:20, Kl 1:28, 2:2 **4:14:** Ais 28:9, 1 Ko 14:20, 2 Ko 2:17, Hi 13:9 **4:15:** Ef 1:22, 4:25, Kl 1:18, 1 Jo 3:18 **4:16:** Kl 2:19

gamima e nivafizimîn aven bar uari isavsuirâ. Ezi mati nivafizimîn aven itir tevîr aġiriba ko aġhariba uari isavsuiġhizi mogħin, an e gamima e uari isavsuiġi, eġha bar uariġh ifongezir arazim gami. E vaghvagħa uan ingangarir aġhuim gamua, kamagħin nivafizir kam uabi aġhua għua gavgafi.

Kraisin adarazi arazir igiabar ġintigh

¹⁷ Kamagħin amizi, ki Ekiamin ziamin akar mam pamtem kamagħin ia mikimasa. Ia uam gumazir Ekiam ġifozir puvatizibar arazibar ġintighan marki. Men niġhniziba, mingariba puvati. ¹⁸ Eġha men niġhniziba mati me mitatemîn iti. Eġha me fofoziba bar puvatigha men naviba bar gavgafi, kamagħin me Godin ikirimirimîn azenan iti. ¹⁹ Me arazir kurabagħ amuavira ikiava eġha datirighin uam aġhumsiziba puvati. Me bar uari isa arazir kurabagħ aningî, eġha me arazir mizirizir avirir iġharazibar amusi bizitam men suiragħan kogħam.

²⁰ Ezi ki għaze, ia Kraisin ġuizîn akam baragħizir dugħiamin, me bizir kurar kabar ian sure gamizir puvati. ²¹ Ia ġuizbangira Kraisin akam baregħa ġifa. Ezi ia an ġin zuir darasi, me ġuizîn akamin ian sure gamigha ġifa. Ġuizîn akar kam, a Iesusin aven iti.

²² Ia fomira uan navir għuribar arazibar ġin zuima da ia gamima ia arazir ifavariba ko arazir kurabar amuasa navim dikava, eġha ia gasiġħasisi. Ezi datirighin ia navir għurim ategħiva mati gumazim korotiar għurim sue. ²³ Eġh ian niġhniziba ko navibagħ iragħa bar igiabar otifigh. ²⁴ Ia navir igiaba inigh mati gumazim korotiar igiam aru. God uabi navir igiar ian aven

itibagħ amizi ia an min otifi. Eġhti gumaziba bar ian gan fogħam, ia Godin damazimîn deragħa eġha a bagħavira iti.

²⁵ Kamagħin ia ifavarir arazim atakigh. E bar mogħira Kraisin nivafizimîn sorogħafariba ko an bizibar min iti. Kamagħin amizima, ia vaghvagħ Kraisin adarazi ġuizîn akabara me mikim.

²⁶ Eġh ia atar, ia uaribagħ ganigh, eġh ia arazir kuratam damighan kogħam. Ian adarim ikivira ikiti aminim piran marki. ²⁷ Ian adarim zuamira ġivagħan kogħti, kamagħin ia Satan bagħ tiam kuighi a ian niġhnizibagħ asighasiġham. Ia kamagħin damuan marki.

²⁸ Okimakar gumaziba uam okiman marki. Me uari uan daribar ingangarir aġhuibar amu. Eġh uagħan gumazamizir onganarazibar akurvagħsi, ingariva bizir taba inigh me daning.

²⁹ Eġhti akar mizirizir kuraba ian akabar otivan marki. Ia gumazamizibar akurvagħamin akabara ia dav kim. Akar aġhuir iġharaz darazi gavgavim me daningamibara, dar ian akabar otiv. Eġh akar ia migeir kaba, da gumazamizir ia barazibar akurvagħam.

³⁰ Eġhti ia Godin Duam osimtizim a daningan marki. Ia fo, God ia an gumazamizibar otivasa, a uan Duam ia ganingî. Eġhti a ian akagħti ia fogħ suam, ia ġuizbangira an gumazamizibara, eġh dugħiar a uam ia iniamimin a ia damighi ia bar firighreġham. ³¹ Ia arazir kurar kaba atakigh: navir kurar iġharazi tavin itir arazim, ko aningagħarim, ko adarir arazim, ko pamtem dagarvagħa uari adoghadozir arazim, ko akar kuraba uari gasir arazim, ko iġharaz darazir aġhuagħuazir arazir

4:17: Ro 1:21, 1 Pi 1:14 **4:18:** Ap 26:18, Ga 4:8, Ef 2:12, 1 Te 4:5 **4:19:** Kl 3:5 **4:22:** Ro 6:6, 8:13, Ef 2:2-3, 4:17, Kl 3:9, Hi 12:1, 1 Pi 4:3 **4:23:** Ro 12:2, Kl 3:10 **4:24:** Stt 1:26, Ro 6:4, Ef 2:10, Kl 3:10 **4:25:** Sek 8:16, Ro 12:5, Kl 3:8-9 **4:26:** Sng 4:4, Je 1:19-20 **4:27:** 2 Ko 2:10-11, Je 4:7, 1 Pi 5:9
4:28: 1 Te 4:11, 2 Te 3:8, 3:11-12 **4:29:** Ef 5:4, Kl 3:8, 3:16, 4:6, 1 Te 5:11 **4:30:** Ais 63:10, Ro 8:23, Ef 1:13-14, 1 Te 5:19 **4:31:** Kl 3:8, 3:18-19, Ta 3:2-3, 1 Pi 2:1 **4:32:** Mt 6:14, 18:22-35, Mk 11:25, 2 Ko 2:10, Kl 3:13

maba sara. ³² Egh ia arazir aghuibar Kraisin adarasi me damu, egh men apangkuv. Egh uaghan uari uan arazir kuraba gin amang, mati God Kraisin ingangarimin tuavimin, ian arazir kuraba gin amadi.

5

E angazangarimin aven daruam

¹ Ia God bar ifongezir boriba, kamaghin ia an amir arazibar gin mangi. ² Ian arazir ia amiba, arazir gumazamizibagh ifongezir arazim gisin tugh, mati Krai bar e gifuegha e bagha uabi anigha areme. Kamaghin an ovevem mati ofan mughuriar aghuir God ifongezim. ³ Ia Godin gumazamizibara. Kamaghin ia, gumazamiziba tintiniba uari bakia uari isava akuir arazim, ko arazir miziriziba, ko igharaz darazir bizibar ganiva dagh ifongamin araziba, ia arazir kabar amuan marki. Egh uaghan ia arazir kabar migirigibaba tong ian tongin otivan marki. ⁴ Egh ia akar miziriziba ko akar onganiba ko asuir migirigiar kurabar amuan marki. Kar uaghan ia damuamin araziba puvati. Arazir ia damuamimra kara, ia God minabi. ⁵ Ia kamaghin fogh, gumazamizir tintiniba uari isava akuir arazim gamiba, ko gumazamizir arazir mizirizibagh amiba, ko gumazamizir marazir bizibar gara ifuer arazim gamiba, (Arazir kam mati ia uari isa God ganidi moghin ia uari isa bizir ifongezibagh anidi), ezi gumazamizir kamaghin amiba, me God ko Krai Ativir Gumazamizibar tongin ikian kogham.

⁶ Ia tav ateghti a ia gifar ia damuti, ia akar ifavaribar gin mangan marki. Arazir kurar kaba bagh Godin aningagharim gumazamizir an akamin gin zuir puvatiziba me bativam. ⁷ Kamaghin, ia ifavarir

gumazir kaba tong men poghan marki.

⁸ Ia faragha mitatemin aven ike, egha datirighin ia Ekiamin gumazamizibar otivigha, egha angazangarimin aven iti. Kamaghin ia gumazamizir angazangarimin aven itibar min daru. ⁹ (Angazangarim arazir aghuiba ko Godin damazimin derazir araziba ko guizin akamin arazibagh ami, da otifi.) ¹⁰ Ia, arazir God damuti a bar akongeghamiba, ia da buri dagh fogh dar amu. ¹¹ Ia arazir mitatemin itibagh amir gumazamizibar poghan marki. Men arazir kinir kaba, da gumazamizibar akurvazir puvati. Eghti ia men arazibar amuti, da azenan otogh, mati angazangarim dagh isirazi moghin, eghti me fogh suam, arazir me amiba, da ikufi. ¹² Me amir arazir mogomeba, ki dar gun mikiman kogham. Ki dav mikiman bar aghumsiki. ¹³ Angazangarim bizibagh isiraghti, da azenim girighi, gumazamiziba fogh suam, bizir kabar mingariba kamakin. ¹⁴ Bizitam bar azenim girigh egh a guizbangira angazangarimin min otogham. Kamaghin, marazi ghaze,

“Ni aremezir gumazim,
ni ua dikafigh, mozim ategh
egh uam azenan izi.
Eghti Kraisin angazangarim ni
gisiragham.”

¹⁵ Kamaghin, ia uan daroriba deravira dar gan. Ia gumazamizir onganibar min daruan marki. Ia fofoziba itir gumazamizibar min daru. ¹⁶ Datirighin ia Godin arazibar amuamin dughiam iti. Ezi e datirighin itir dughiam, a gumazamiziba arazir kurabagh amir

5:1: Mt 5:48, Lu 6:36 **5:2:** Kis 29:18, Wkp 1:9, Sng 40:6, Jo 13:34, Ro 14:15, 2 Ko 2:15, Ga 2:20, Hi 7:27, 10:10, 1 Jo 3:11, 3:23 **5:3:** Ro 6:13, 1 Ko 5:1, 2 Ko 12:21, Kl 3:5, 1 Te 4:3 **5:4:** Mt 12:35, Ro 1:28, Ef 4:29 **5:5:** 1 Ko 6:9-10, Ga 5:19-21, Kl 3:5 **5:6:** Ro 1:18, Kl 2:4, 2:8, 2 Te 2:3 **5:8:** Jo 12:36, Ap 26:18, Ro 1:21, 2 Ko 3:18, Ef 2:11-13, Kl 1:13, 1 Pi 2:9, 1 Jo 2:9 **5:9:** Ga 5:22 **5:10:** Ro 12:2, Fl 1:10, 1 Te 5:21, 1 Ti 2:3 **5:11:** Ro 6:21, 1 Ko 5:9-11, Ga 6:8, 2 Te 3:6, 3:14, 2 Jo 10-11 **5:13:** Jo 3:20-21, Hi 4:13 **5:14:** Ais 26:19, 60:1, Ro 13:11 **5:16:** Ga 6:10, Kl 4:5

dughiam, a dughiar kuram. Kamaghin amizi, ia deravira gan, dughiar kam pura mangi givaghan kogham. Dughiaba vaghvagh ia arazir aghuibar amu. ¹⁷ Kamaghin ia arazir onganibar amuan marki. Egh arazir God damuti a bar akongeghamiba, ia da buri dagh fogh dar amu. ¹⁸ Ia wainin dipar avirim ramiva onganan marki, arazir kam ia gasighasigham. Ia Godin Duam ateghti a ia gizifagh.

¹⁹ Egh ia uariv kimsi, Ighiabar Akinafarimin aven itir ighiaba ko, Godin ziam fer ighiaba ko, Godin Duam ian navir averiabagh atizir ighiaba, ia uariv kim. Egh ia ighiabar amuva, Ekiamin ziam fiva, uan navir averiabar aven, ziar ekiam a daning. ²⁰ Egh ia zurara, en Ekiam Krai Jesusin ziamin, bizir otiviba bar, da bagh God Afeziam minabi.

Pol poroghamibav gei

²¹ Ia Kraisin apengan iti, kamaghin ia uarira uarir apengan ikiva uari baragh.

²² Ia amizir paba itiba, ia Kraisin apengan ikiava a barazi moghin, ia uan pabar apengan ikiva me baragh. ²³ E fo, Krai uan siosin dapanimin iti moghin, paba uan amuibar dapanibar iti. Ezi Krai uabi siosin Akurvazir Gumazim, ezi sios Kraisin nivafizimin min iti. ²⁴ Sios Kraisin apengan iti moghin, ia amuiba uaghan zurara uan pabar apengan iki.

²⁵ Paba, ia uan amuiba bar me gifongegh, mati Krai uan sios gifongegha a bagha uabi isava a ganigha a bagha areme. ²⁶ Krai kamaghin ifonge, an akamin tuavimin, a uan sios isi dipamin a rueghti a Godin damazimin zuegham. ²⁷ A kamagh sua, a sios damighti an an damazimin bar aghungigh, egh bar

zueghiva, arazir kuratam puvatigh, egh duar kuriba ko seghsariba puvatighiva, egh bizir kurar maba sara uaghan puvatigham. Kamaghin Krai a bagha uabi isa a ganing. ²⁸ Ezi kamaghira ia gumaziba uan nivafizibagh ifongezim moghin, ia uan amuibagh ifongegh. Gumazir uan amuim gifongezim mati a uabi gifonge.

²⁹ E fo, tav uabi uan nivafizimin apanim gamir pu. Puvati, a dagheba a ganigava an akurvasi, mati Krai siosin akurvasi. ³⁰ E fo, erara, e Kraisin nivafizimin aven itir soroghafariba ko bizibar min iti. ³¹ Godin Akinafarimin aven itir osizirim kamaghin migei,

“Kamaghin, gumazim uan ameboghfeziaba ategh mangi, uan amuimin porogh egh aning nivafizir vamiram otogham.”

³² Akar mogomer kam, a mingarir ekiam iti. Ezi ki uabi kamaghin nighnisi, a Krai uan sios ko aning geghari. ³³ Ezi akar kam a uaghan ia migia ghaze, ia gumaziba vaghvagh uarigh ifongezim moghin uan amuibagh ifongegh. Eghti ia amuiba vaghvagh uan pabar apengan iki me baragh.

6

Pol boriba ko ameboghfeziabav gei

¹ Ia boriba, arazir aghuir ia damuamimra kara, ia Ekiam ko porogh egh uan ameboghfeziabar akaba da baragh. ² Godin Akinafarim ghaze, “Ia uan ameboghfeziabar apengan ikiva men akabar gin mangi.” Akar gavgavir kam, an akar gavgavibar tongin ikia, egha dar faraghavira akar dikirizim sara iti. ³ Akar dikirizir kam kamakin,

5:17: Ro 12:2, Kl 1:9, 1 Te 4:3, 5:18 **5:18:** Snd 20:1, Ais 5:11, 5:22, Lu 21:34 **5:19:** Sng 33:2-3, Ap 16:25, 1 Ko 14:26 **5:20:** Sng 34:1, Ais 63:7, Hi 13:15, 1 Pi 2:5 **5:21:** Fl 2:3, 1 Pi 5:5 **5:22:** Stt 3:16, Ef 6:5, Kl 3:18, 1 Pi 3:1 **5:23:** 1 Ko 11:3, Ef 1:22-23, Kl 1:18 **5:25:** Ga 1:4, Kl 3:19, 1 Pi 3:7 **5:26:** Jo 15:3, 17:17, Ta 3:5, Hi 10:10, 10:22, 1 Jo 5:6 **5:27:** 2 Ko 11:2, Ef 1:4, Kl 1:22 **5:30:** Ro 12:5, 1 Ko 6:15, 12:27, Ef 1:22-23 **5:31:** Stt 2:24, Mt 19:5, Mk 10:7-8, 1 Ko 6:16 **6:1:** Snd 23:22, Kl 3:20 **6:2:** Mt 15:4

“Ia kamaghin damuti, ian dahirabim bar deraghti ia nguazir kam dughiar ruarimin an ikiam.”

⁴ Ia afeziaba, ia uan boribar nighnizibagh asighasigh me damuti, me ataran marki. Egh ia deravira men ganiva Ekiamin damazimin men kuariba iniva men araziba akiriva, Ekiamin arazibar men sure damu.

Pol ingangarir gumazir kiniba ko men gumazir ekiar men garibav gei

⁵ Ia ingangarir gumazir kiniba, ia uan gumazir ekiar ian garibar men atiatingiva, men akaba baraghiva men apengan iki. Egh ia ifaran kogh, egh navir zuruzimin ingangarim damu, mati ia Kraisin akam baragha an ingangarim gami. ⁶ Ia fo, ian gumazir ekiar ian gariba ian gan suam, ia ingangarim deraviram a gamizi me ia gifonge. Egh ia kamaghin nighnighan marki, me ian garir dughiabara, ia ingangarir aghuim damuam. Puvati. Ia Kraisin ingangarir gumazir kinibara, kamaghin ia God ifongezimoghin ia uan nighniziba bar da isi ingangarim daningiva a damu. ⁷ Kamaghin ia ingangarir gumazir kinibar min ingangarim damuva, ian naviba bar akongegh suam, e uan gumazir ekiar en gariba me baghavira ingangarim gamir puvati, e Ekiam bagha ingangarim gami. ⁸ Ia ingangarir gumazir kinibar min iti, o ia tavin apengan ingangarim gamir puvatiziba, ia kamaghin fogh, gumazamizir ingangarir aghuibagh amiba, Ekiam da bagh ivezir aghuiba bar vaghvagh me daningam.

⁹ Kamaghira ia, men garir gumazir ekiaba, ia uaghan arazir aghuiba uan ingangarir gumazir kiniba me damu. Ia atiatir araziba me damuan marki. Ia zurara bizir kam ginighnigh, ia ko ian ingangarir gumazir kiniba, ia bar

Gumazir Ekiar Ian Garir vamira iti, egha a uan Nguibamin pin iti. An arazir vamira gisin tugha gumazamiziba bar me tuisisi.

Kraisin adarasi mati midorozir gumaziba

¹⁰ Nan migirigiar abuananaba, ezi ki kamaghin mikimasa, ia Ekiamin poroghti an gavgavir ekiam ia damuti ia tuivigh gavgavigham. ¹¹ God ia ganidir midorozir biziba, ia bar dar aghuigh dar suikigh. Kamaghin ia tugh gavgavigh Satanin ifavarir nighnizir kuraba da munasam. ¹² Ia deravira nighnigh, e gumazamizir igharaziba ko uariv sozир puvati. E duar kurar overiamin itiba ko uariv sosi. Duar gavgavir gumazamizibagh ativiba, ko aser gavgaviba itiba, ko nguazir kam in garir adariaba, duar kurar kaba dughiar mitater kam in aven ingarima e da ko uariv sosi. ¹³ Kamaghin ia God ia ganingizir midorozir bizibar suigh dar aghuigh. Egh arazir kuraba otivamin dughiam, ia tugh gavgavigh uan apanim munasi, mangi midorozim givaghamin dughiam, ia tugh gavgavigh mamaghira ikiam. ¹⁴ Ia tugh gavgavighsi, Godin guizin akam benim in min uan ivariam gikegh. Egh arazir aghuir ia zuraram amiba evarimin pizir korotiam in min anerugh. ¹⁵ Egh ia Akar Aghuim anekunsi zurara bar ifongegh, ezi arazir kam mati ia dagarir asuabar min da zui. Akar Aghuir kam kamakin, God e ko navir vamira ikiasa. ¹⁶ Egh dughiaba bar ia oramin min nighnizir gavgavim uaghan an suiragh, eghti gumazir kuram, Satan, a barir avim itiba ia gasavamangiti, eghti ia orar kam in amodoghin barir avir kaba mungam. ¹⁷ Ia God ian akurazir arazim ginighnigh, egh nighnizir kam mati ia dapanir asuar

6:4: Lo 4:9, 6:7, 6:20-25, Sng 78:4, Snd 19:18, 22:6, Kl 3:21 **6:5:** 2 Ko 7:15, Fl 2:12, Ta 2:9-10, 1 Pi 2:18
6:8: 2 Ko 5:10, Ga 3:28, Kl 3:11 **6:9:** Lo 10:17, Ro 2:11, Kl 3:25, 4:1 **6:10:** 1 Ko 16:13, Ef 1:19, 3:16, Kl 1:11 **6:11:** Ro 13:12, 2 Ko 6:7, 10:4, Ef 4:14, 1 Te 5:8 **6:12:** Jo 12:31, 14:30, Ro 8:38, 1 Ko 15:50, Kl 2:15, 1 Pi 5:8-9 **6:13:** 2 Ko 10:4, Ef 5:16 **6:14:** Ais 11:5, 59:17, 2 Ko 6:7, 1 Te 5:8 **6:15:** Ais 40:9, 52:7, Nah 1:15, Ro 10:15 **6:16:** 1 Jo 5:4 **6:17:** Ais 49:2, 59:17, 1 Te 5:8, Hi 4:12, MAA 19:15

gavgavimîn mîn anerughiti a ian dapaniba avegham. Eghti Godin akam, an Duam ia ganingizir midorozir sabamin mîn ia an suiragh. ¹⁸ Ia bizir kabar amuva, egh God ko mikim. Egh a ian akurvaghsi ia an azangsigh. Ia zurara, Godin Duam ian navibagh inivti, ia God ko mikim. Egh angamra iki gan, egh dughiatam God ko migeir arazim ataghraghan marki, egh zurara Godin gumazamiziba bar me bagh a ko mikim.

¹⁹ Egh ia uaghan na bagh God ko mikim suam, God uan akam na danighti, eghti ki anakunsi, ki atiatingan koghiva, egh bighvira mikimam. Egh Akar Aghuimîn nighnizir mogomem aghuram. ²⁰ Ezi ki Akar Aghuim gumazamizir igharazibav kimsa, ki Kraisi Iesusin abuir gumazimîn iti, kamaghin ki datirighin kalabusin iti. Eghti ia God ko mikim suam, ki an Akar Aghuimîn gun mikimsi, a gavgavim na danighti, ki atiatingan koghiva bighvira Akar Aghuim mikimam.

God deravira Efesusin itir Kraisin adarazir amuasa, Pol an azangsisi

²¹ Tikikus, a mati en aveghbuar e bar ifongezim, a Ekiam baghavira ikiava an ingangarim gami. A na bativir bizibar gun ia mikimam. Eghti ia fogham, ki manmaghin iti. ²² Ki kamagh sua, an en ikirimirir e itimin gun ia mikimiva gavgavim ian navibar aningam. Kamaghin, ki ia bagha anemadi. ²³ Ki ia bagha God ko migia ghaze, God en Afeziam ko en Ekiam Kraisi Iesus, aning navir amirizim ko igharaz darazigh ifongezir arazim, ko nighnizir gavgavim sara, Kraisin adarazi me daning. ²⁴ Eghtima, gumazamizir en Ekiam Kraisi Iesus gifuegha mamaghira itiba, Godin apangkuvim bar me ko iki.

Akinafarir Pol Filipain Nguibamin itir Sios bagha Osirizim

Akar faragh zuim

Pol fomira kurimin ongarimin ghua faragha Yuropin danganimin otogha, egha a Mesedonian Provinsin aven itir nguibam Filipain ghua, akar aghuim akuri (Aposel 16:8-15). A gin ghua nguibar igharazimin itima me a kalabus gati. Ezi a kalabusin ikia orazima gumazir maba Kraisin adarazir Filipain itibar nighnizir gavgavibagh asighasighasava ami. E Pol Filipaiba bagha amadazir akinafarir kamın gara fo, bizir kaba Pol gamima an osemazir puvati. Puvati. A nighnizir gavgavim İesusin ika, egha a bar akuegha iti.

Pol faragha bar dagıabar otefe, ezi Filipaiba an akurvaghasa dagıaba a bagha da amada. Kamaghın, Pol akinafarir kamın Filipaiba me a gamizir bizim bagha me minabi. A uaghan men nighnizir gavgaviba, gavgavim dar anıngasa. Me Pol mikim suam, a kalabusin ikiama, egh me nighnizir aviribar amuva egh osimam.

Pol bizir aghuir God me ganingizimin me migei, kar ikirmirir igiar me Kraıs İesus ko porogha inizim. A ghaze, me Moses Osirizir Arazibar gin ghua bizir aghuir kam inizir puvati. Me nighnizir gavgavimra İesusin ikia egha a ini Pol kamagh sua, Filipaiba Kraısın arazibar gin mangam. Kraıs kamaghın nighnizir puvati, a uabi gumazir ekiam, egha a uabi uan ifongiamın gin zuir puvati. A uabi dikabiragha egha God a ganingizir ingangarir kam a gami. Pol kamaghın migei, gumazamizir bar Kraıs ko poroghav itiba, me

Godın navir amirizim isi, egha me bar akueghavira iti.

E akinafarir kamın gara fo, Pol Filipain nguibamin itir siosin gumazamiziba bar me gifonge.

Filipain gumazamiziba bar deravira Pol ko ingarima a bar akonge

(Sapta 1-4)

¹ Pol ko Timoti, Kraıs İesusin ingangarir gumazimning, ga, ia Godın gumazamizir Filipain nguibamin itiba bagha akinafarir kam osiri, ia Kraıs İesusin poroghav itiba. Ia ko ian tongın itir gumazir dapaniba ko ian tongın itir akurvazir gumaziba, bar ia bagha osiri. ² E ghaze, God en Afeziam, ko Ekiam Kraıs İesus, aning ian apangkuvighıva, egh ia damuti ia navir amirizimin iki.

Pol God ko migiava a minabi

³ Dughıabar ki ia ginighnigha, egha ia bagha uan God minabi. ⁴⁻⁵ Dughıar faragha zuimin ghua iza datirikin, ia nan akurvagha na ko akar aghuimin ingangarim gami. Kamaghın amizi, dughıar ki ia bagha God ko migeiba, ki zurara bar akonge. ⁶ Ezi ki kamaghın fo, God uabi ingangarir kam ia ganıga, egha ian navir averıabar aven ingar mangı, Kraıs İesus Ua Izamin Dughıamın ingangarir kam a gıvagham.

⁷ Ki uan navir averıamın aven bar ia gifuegha ia ginighnighavira iti. Datirighın dughıar ki kalabusin itim, ko dughıar faragha ki pura itim, ki akar aghuim deragha a migıa gumazamizibagh amima me fo, akar aghuim a bar guızbangıra, egha nighnizir gavgavim an iti. God uan apangkuvimin ingangarir kam na ganingizıma, ia bar nan akurvagha na ko ingari. Kamaghın amizi, bar deragha ki nighnizir aghuir kam ian iti. ⁸ God kamaghın fo, Kraıs İesusın apangkuvim uabi nan navim gamima ki bar ian ganasa bar ifonge.

1:1: Ap 16:12-40

1:2: Ro 1:7, Ga 1:3, Fm 3

1:3: Ro 1:8, 1 Ko 1:4, Ef 1:15-16

1:6: Jo 6:29, 1 Ko

1:8, Fl 1:10, 2:13, 1 Te 1:3

1:8: Ro 1:9, 2 Ko 1:23

1:9: 1 Te 3:12, Fm 6

9 Ezi ki zurara kamaghin God ko migha ghaze, arazir igharazir darazigh ifongezim, a ian ikiva aghungiva ekeveghiva mangvira iki. Eghti ia fofozir ekiam ikiva, egh ian nighniziba bar dikirimigham. 10 Ki ghaze, ia deravira araziba bar dar gan da asavsuighiva arazir aghuibar gin mangi. Eghti Krai Ua Izamin Dughiamin, ia Godin damazimin bar zuegh ikiti arazir kuratam ian poroghan kogham. 11 Eghti arazir aghuir Krai Iesus amizir otiviba, da bar ia gizivagham. Eghti gumazamiziba dar ganiva ziar ekiam God daningiva egh an ziam fam. Kamaghin, ki ia bagha God ko migei.

Pol kalabusin iti, ezi bizir kam akar aghuimin akurvasi

12 Nan adarasi, ki ia foghasa, na batozir bizir kaba da akar aghuimin anogozir puvati. An akar aghuim gamima a ghuavira iti. 13 Kamaghin midorozir gumazir Romin atrivimin dipenimin gariba ko gumazir igharaziba sara, me bar kamaghin fogha gifa, ki Kraisin ingangarim gamizi, bizir kam bagha me na isa kalabus gati. 14 Ezi en aveghbuar aviriba oraki, ki kalabusin iti, ezi me na ginighnisi. Ezi bizir kam gavgavim men navibagh anidima me nighnizir gavgavim Ekiamin iti. Egha me atiatir arazim ataghragha egha bar gavgavigha Godin akam akura ghuavira iti.

15 Guizbangira, marazi gumazibar garima, me ziar ekiam na ganidima, ezi men naviba nan ikuvigha na dikabinasa. Egha kamaghin me Kraisin akam akuri. Ezi marazi me nighnizir aghuiba ikiava akam akuri. 16 Gumazir kaba me fo, God ingangarim na ganiga na misefe, ingangarir kam an akar aghuim deragha an gun migeir ingangarim, ezi bizir kamin ki kalabusin iti. Kamaghin amizi me bar na gifonge, egha akam akuri. 17 Ezi gumazir igharaziba,

ki faragha migeir gumaziba, me uari ziar ekiaba iniasa, egha Kraisin akam akuri. Me guizin nighnizir aghuiba puvatigha kamaghin ami. Me kamaghin nighnisi, ki kalabusin itir dughiamin me uam osimtizir taba na darighasa. 18 Ezi a pura bizim. Me nighnizir aghuim iti, o nighnizir kuram iti, gumazir kaba zurara Kraisin akam akuri. Ezi bizir kam bagha ki bar akonge. Egh bar akuegh mamaghira ikiam.

Pol ghaze, an angamra ikiva Filipain gumazamizibar akurvagham

19 Ki bar fo, ia zurara nan akurvaghasa God ko migei, ezi Krai Iesusin Duam gavgavim na ganidi. Ezi tuavir kamin God nan akurvagham, eghti ki kalabus ategh azenan izam. Ki bizir kam gifo, egh ki bar akueghiva mamaghira ikiam. 20 Egha nan nighnizir bar ekiam kamakin, ki arazir derazir puvatizitam damuva an aghumsizim inian kogham. Puvati. Nan nighnizim kamakin, datirighin ko gin ki atiatingan koghiva tugh gavgavighiva arazir aghuibara damuam, ki zurara ami moghin. Ezi ki angamra ikiam o ki aremegham, bizir ki amiba bar, ziar ekiam Krai daningam. 21 Nan nighnizim kamakin, ki nguazir kamin itir ikirimirimini iki, Krai baghavira ikiam. O ki aremeghiva, nan ovevem nan ikirimirir kam gafiragham. 22 Egh ki angamra nguazir kamin ikivira ikiva, kamaghin ki gumazamizir aviribar akuragham. Egh ki tuavir manamin mangam? Ki fozir puvati. 23 Nighnizir pumuning na getui. Ki bar ifonge, ki aremegh Krai ko ikiam. Nighnizir kam a bar dera. 24 Egh ki ia baghava nighnigha, ian akuraghasa, kamaghin ki angamra ikiam. 25-26 Ki kamaghin ifonge, ki ua mangi ia batoghiva ia ko ikiam, eghti ia Krai Iesusin poroghiv ikiva egh ki ia ko ikiamin bizim bagh ia na bagh bar akuegham. Kamaghin ki bar

1:10: Ro 12:2, Ef 5:10, Fl 1:6, 2:16, 1 Te 3:13, Hi 5:14
2 Ko 1:11 1:20: Ro 5:5, 8:19, Ef 6:19-20, 1 Pi 4:16
2 Ti 4:6

1:12: 2 Ti 2:9 1:13: Ap 28:30, Ef 3:1 1:19:
1:21: Ga 2:20 1:22: Ro 1:13 1:23: 2 Ko 5:8,

fo, ki ian akurvaghamin ingangarim ikiavira iti. Eghti ki ikiva ia ko ingariva, egh ian akurvaghtima ia nighnizir gavgavim ikiva egh bar akuegham.

Filipain gumazamiziba, God deravira me gamima ezi me uaghan mizaziba isi

²⁷ Ezi bar bizir ekiam kara, ian daroriba Kraisin akar aghuim mikemezi moghin an gin mangiva bar deragh iki. Ki kamaghin ifonge, ki izi ian ganam, o ki saghon ikiva ia baragham, egh ki fogh suam, ia tuivigha gavgavigha egha navir vamira iti. Egha ia uari inigha nighnizir vamiran ingarava, gumazamizibar nighniziba fema me nighnizir gavgavimin akar aghuimin iti. Kamagh sua, ki ghaze, ia deravira daru iki. ²⁸ Kamaghin, ian apaniba ia damuti ia atiatingan marki. Ia zurara uan nighnizir gavgavim men akakaghsi gavgafigh. Kamaghin me fogham, me ovengam, eghti Godra, a uabi ian akurvagh. ²⁹ Ia fogh, God deravira ia gamuava ingangarim ia ganingizima, ia Kraisin ingangarim gami. Ingangarir kam, a nighnizir gavgavimra Kraisin itir pu. Puvati. Ia uaghan ingangarir kam damuva Kraisin ziam bangin mizaziba iniam. ³⁰ Fomira ia nan garima ki midorozir kam in aven iti. Ezi datirighin ia nan akam barasi, ki misoghavira iti. Ezi ia na ko e midorozir kam in aven ikia, kamaghin, ia mizaziba isi.

2

E bar navir vamira ikiva egh igharaz darazi deravira me damuam

¹⁻² Kraisi ti ian naviba gavgavim dagh anidi? A ti bar ia gifuegha ia gamima ia navir amirizimin iti? Ia ti Godin Duam ko poroghav iti?

Egha ia ti igharazi darazir apangkuvigha deravira me gami? Egh kamaghin, ia arazir aghuibar amu, eghti nan agorogem bar izivagh. Ia bar nighnizir vamira iki, egh igharaz darazigh ifongezir arazir vamiran gin mangi. Ia bar navir vamira ikiva bizir vamira bagh nighnigh. ³ Ia uarira uarigh nighnighan kogham, egh uaghan ziar ekiaba inisi ingaran marki. Puvati. Ia bar uari dikabiragh, egh kamagh mikim suam, igharaz darazi ian pin iti. ⁴ Ia uarira uan bizibara ganam marki. Puvati. Ia uaghan vaghvagh gumazamizir igharazibar bizibar ganiva egh men akurvagh.

Krais bar uabi dikabirazima, God a fe

⁵ Ia, nighnizir Kraisi Iesus suirazir kamra, ia uaghan nighnizir kamra suiraghtima a ian iki. ⁶ A guizbangira God, egha an arazir Godin min itimin suighasa nighnizir puvasi. Bar puvasi. ⁷ A uabi arazir kam bar anetegha, egha pura ingangarir gumazir kinimin min oto. A nguazir kam in gumazimin otozi gumazamiziba an garima, a guizin gumazimin iti. ⁸ Egha a uabi dikabiragha egha Godin akam baragha bar an gin ghua dughiar an aremezim. Guizbangira a gumazir bar kuramin mirara, a ter ighuvimin areme. ⁹ Ezi bizir kam bagha God Iesus fegha a isa bar pin aneti. Egha God ziar bar aghuir mam a ganingi, ezi ziar kam a bar zia bagh afira. ¹⁰ God kamaghin ifonge, Godin nguibamin itiba ko nguazir kam in itiba ko nguazimin apengan itiba, me bar moghira Iesusin damazimin uan tevibar pirighiva egh an apengan ikiva an ziam fam. ¹¹ Egh me bar azenan an gun kamaghin mikim suam, "Krais Iesus, an Ekiam!" Eghiva tuavir kamra, me ziar ekiam God en Afeziam daningam. God

1:27: 1 Ko 1:10, Ef 4:1, Fl 4:3, Kl 1:10, 1 Te 2:12

Fl 1:13, Kl 2:1, 1 Te 2:2

2:3: Ro 12:10, Ga 5:26, Ef 5:21, Fl 1:15-16, Je 3:14

2:5: Mt 11:29, Jo 13:15, 1 Pi 2:21, 1 Jo 2:6

2:7: Jo 1:14, 2 Ko 8:9, Ga 4:4, Hi 2:14, 2:17

2:9: Jo 17:1-5, Ap 2:33, Ef 1:20-21, Hi 1:3-4

2:36, Ro 10:9, 1 Ko 8:6

1:29: Ap 5:41, Ro 5:3, Ef 2:8

1:30: Ap 16:19-40,

2:4: 1 Ko 10:24, 10:33,

2:6: Jo 1:1-2, 5:18, 10:33, 17:5, 2 Ko 4:4, Kl 1:15, Hi

2:8: Mt 26:39, 26:42, Jo 10:17-18, Ro 8:3, Hi 5:8, 12:2

2:10: Mt 28:18, Ro 14:11, MAA 5:13

2:11: Jo 13:13, Ap

kamagh sua, ziar bar aghuir kam Iesus ganingi.

E angazangarimîn mîn gumazamizibar tongîn ikiam

¹²⁻¹³ Kamaghîn amizi, nan namar aghuiba, ia zurara nan akaba barasi, ezi datirighîn ia uaghan kamaghîn damu. Ezi ki ia ko itir dughiamîn ia orasi, dera. Ki datirighîn ian saghon ti, kamaghîn ia deravira nan akabar gin mangi. E fo, God ian akura, egha a ian navir averiabar ingaravira iti. Egha a uabi ian nighniziba fema ia a ifongezir arazibagh ami, ezi an arazir kabar amuasa gavgavim ia ganigavira iti. Kamaghîn amizi, ia datirighîn Godin atiatingiva akongiva egh puvira ingariva, egh akurvazir aghuir God ia bagha atizir kam, a iniam.

¹⁴⁻¹⁶ God kamaghîn ifonge, ia an borir bar aghuibara ikiam, egh arazir kuratam ian puvatighi, ia navir averiabar aven bar zuegham. Egh ia akar angamra itimîn suiraghiva, egh mati overiamîn itir mikoveziba isia taghtasi moghîn nguazir kamîn gumazamizibar tongîn ikiam. Kar gumazamizir arazir aghuiba ategha arazir kurabagh amiba. Kamagh sua bizir ia bar amiba, ia nimira iki dar amu. Ia akar aviribav kimiva egh akabar uariv soghan marki. Ia kamaghîn damigham, Krais Ua Izamin Dughiamîn, ki ian araziba bagh bar akuegham. Egh ki kamaghîn fogham, ingangarir dafar ki ian tongîn amizir kaba, ki pura dagh amizir puvati.

¹⁷ Ian nighnizir gavgavim, a mati ofan mam ia isa God ganidi. Ki foghan kogham, me ti na misueghti ki aremeghti me nan ghuzim ingeghiva wainîn ofan mîn a inighiva ian ofan kam sarama a ingegham. Bizir kam otoghti, ki bar akuegham. Ki guizbangira ia ko, e bar moghira bar akuegham. ¹⁸ Ezi kamaghira ia uaghan bar akongegh. Ia guizbangira na ko, e bar akuegham.

Pol Timoti amadaghtima a Filipain mangasa migei

¹⁹ Ekiam Iesus a ifueghtima, ki zuamira Timoti amadaghti a ia bagh izam. Ki ghaze, a ua izi ian gun na mikimam, eghti nan navim bar deragham. Kamaghîn, ki anemangasa. ²⁰ Gumazir igharazitam Timotin mîn amua na ko itir puvati. A na ko navir vamira ikia egha zurara ian akurvaghamin tuavibagh nighnisi. ²¹ Ezi gumazir maba bar uan bizibara nighnisi, me Krais Iesusin ingangarim ginighnizir puvati. ²² Ezi Timoti uan ingangarir aghuim ian akazi, ia a gifogha gifa. Ia kamaghîn fo, an akar aghuimîn ingangarimîn nan akurvasi, mati borim uan afeziamîn akurvasi. ²³ Kamaghîn amizi, ki tong mizuam egh ganigham, bizir tizimra na batogham. Eghti ki foghiva ki zuamira anemadaghtima a ia bagh mangigham. ²⁴ Ezi nan nighnizir gavgavim kamakîn, Ekiam tuavim atigham, eghti dughiar ovezimîn ki uaghan mangi ian ganam.

Pol Epafroditus Filipain anemangasa migei

²⁵ Ki kamaghîn nighnigha ghaze, ki ti en aveghbuam Epafroditus amadaghtima a ia bagh izam. A na ko ingarava, egha uaghan nan akurvagha misosi. Ia faragha, a nan akurvaghasa, ia anemadazi a ize. ²⁶ A bar ian apangkuvigha egha ian ganasa bar ifonge. A fo, ia an arimariar akam baraki, ezi bizir kam a gamima a bar oseme. ²⁷ Guizbangira, a faragha aria, egha atam aremeghai. Ezi God an apangkufi. Ezi ki fo, God osimtizir bar ekiam na avaraghan God aghua. Kamaghîn amizi, God anarira apangkuvir puvati, a uaghan nan apangkufi. Kamaghîn an a gamizima a ua dera. ²⁸ Ezi bizir kam bagha ki Epafroditus amangasa bar ifonge, eghti ia an ganigh ua bar akuegham. Eghti ki uaghan osemeghan kogham. ²⁹⁻³⁰ Kamaghîn,

ia Ekiamin ziamin Epafroditus inisi bar akongegh. A, ingangarir ia na bagh damuan koghamim, an a gami. Kamaghin, a Kraisin ingangarim gamuava egha atam areme. A deravira ikiasa uabi ginighnizir puvati. Egha uan arimariam aduegha egha ingangarim gamuavira iti. Kamaghin amizima, ia ziar ekiam a daningiva uaghan an miraram amir gumaziba sara ziar ekiam me daning.

3

Gumazir nighnizir gavgavim Kraisin itim, a Godin damazimin dera

¹ Nan adarasi, ki uan migirigiam a givasa kamaghin ia migei, ia Ekiam ko poroghav ikia, egh ia bar akongegh. Ki fo, ki faragh osirizir akaba, da ian akurvasi. Kamaghin, ki ua ia bagha akar kabara osiran amirazir puvati.

² Ia arazir kurabagh amir gumaziba bagh gan, me afiar atiabar min arazir mizirizibagh ami. Gumazir kaba ghaze, e bar Israelin arazimin gin mangi uan mikarziba aghoriva dagh asighasigham.* ³ Erara guizbangin mikarzibar aghorir arazimin gin zuir darasi. Me pu. Erara Godin Duamin akurvazimin uari isa God ganigha egha Kraisi Iesus ko poroghav ikia egha bar akonge. E fo, arazir gumaziba uan mikarzibar amiba, da tong men akuragham kogham, egh e nighnizir gavgavim dar itir puvati. Kamaghin amizi, e fo, erara guizbangin mikarzibar aghorir arazimin gin zuir darasi.† ⁴ Ia oragh. Arazir gumaziba uan mikarzibar amiba, da en akurvaghti, eghti

kamaghin ki uabi ki deravira ikiam. Gumazitam uan mikarzim otivizir biziba bagh nighnighiva nighnizir gavgavim dar ikiti, ki kamaghin ia mikimasa, nan otivizir biziba, an otivizir biziba bar dagh afira. ⁵ Nan amebam na bate, ezi 7 plan dughiaba givazi, me namba 8in dughiamin nan mikarzir mogomem atu. Nan afeziam ko amebam, aning Israelin gumazim ko amizim, ezi ki Israelin gumazir mam. Ki Bejaminin adarazir gumazir mam. Ki Hibrun akam migei, ezi nan inazafeziaba uakan. Egha ki Farisin gumazimra, egha Moses Osirizir Arazibar bar deravira dar gin zui. ⁶ Ki fomira bar gavgavigha Godin ingangarim damuasa bar ifonge, kamaghin ki Kraisin adarazigh asighasigha egha mizazim me ganidi. Ezi gumaziba Moses Osirizir Arazibagh nighnighava, egha nan arazibar tuisighava, me fo, ki osimtizitam nan itir puvati.

⁷ Ki fomira uan amir bizibagh nighnigha ghaze, ki ziar ekiam iti. Egha datirighin ki Kraisin tuavimin gin zui. Egha a na bagha amir bizibagh nighnigha ghaze, ki faragha amizir biziba, da bar pura biziba. ⁸ Ki Judan bizibara migeir pu. Puvati. Ki Kraisi Iesus gifo a nan Ekiam, ezi ki fofozir kam ginighnigha ghaze, a guizbangin bizim, ezi nguazir kam in biziba bar pura mineziba. Ki Kraisi ra gin mangasa ifonge. Egha bizir igharaziba bar da ategha, egh ki Kraisin suiraghiva, ⁹ egh a ko bar porogh ikiam. Ki Moses Osirizir Arazibar gin ghua, gumazir aghuimin otivasa nighnizir pu. Puvati. Ki tuavir igharazimin ghua Godin

3:1: 2 Ko 13:11, Fl 2:18, 4:4 **3:2:** Sng 22:16, 22:20, Ro 2:28, 2 Ko 11:13, Ga 5:2, 5:15, MAA 22:15

* **3:2:** (3:2) Gumazir maba ti gumazamizibav migia ghaze, dughiar me Kraisin anavin otizim, me Israelin arazibar gin mangiva, gumaziba uan mikarzir mogomebar iniba aghoram. Pol bar gumazir kabar migirigiar kam in aghua, egha kamaghin Filipaiba deravira me bagh ganasa migirigiar gavgavim me ganingi. **3:3:** Ro 2:29 † **3:3:** (3:3) Fomira Israelba mikarzir mogomeba dar ghorin, ezi arazir kam men akagha ghaze, me Godin adarazir otifi. Datirighin e mikarzir mogomebar ghorir puvati. Akar kam, "mikarzibar aghorir arazimin gin zuir darasi," an akar isin zuim ghaze, "me Godin adarasi." Egha datirighin, guizbangin Godin adarasi, me Kraisin adarasi. Ezi akar kam, "guizbangin mikarzibar aghorir arazimin gin zuir darasi," kar e Kraisin adarasi. **3:4:** 2 Ko 11:18, 11:21-29 **3:5:** Lu 1:59, Ap 23:6, 26:5, Ro 11:1, 2 Ko 11:22 **3:6:** Ap 8:3, 22:4, 26:9-11 **3:7:** Mt 13:44-46 **3:8:** Jer 9:23-24, 1 Ko 2:2, Kl 2:2 **3:9:** Ro 3:21-22, 9:30, 10:3-6, Ga 2:16

damazimın derazir gumazimın otogham, nighnizir gavgavim Kraisin itir tuavim. E nighnizir gavgavim Kraisin itima, God uabi ghaze, e an damazimın dera. ¹⁰ Ezi ki Krai bar a gifoghasa. Krai mozimın ua dikafi, egha a gavgavir ekiam iti, ezi ki an gavgavir kam gifoghasa. Egh ki a ko mizaziba isir arazimın aven ikiam. Egh ki, nighnizir a suiragha ikia ovengezir kamra, ki uaghan an suiraghasa. ¹¹ Egha kamaghın ki nighnisi, God uaghan na damighti ki mozimın ua dikavighiva angamra ikiam.

Pol ivezir aghuim iniasa pamten ivemari

¹² Ki kamaghın nighnizir puvati, ki Krai Iesusın arazim inigha gifa, egha ki gumazir aghuimın otogha gifa. Puvati. Ki zurara ingangarir gavgavim gamua arazir kamın suisi, mati Krai nan suirazi moghin. ¹³ Nan adarasi, ki nighnisi, ki arazir kam tighar a iniam. Ezi ki nighnizir vamira iti, ki fomira itir biziba gin amadagh, egh gin na bativamin bizim inisi a bagh mighın ingaram. ¹⁴ Kamaghın ki ivemarim givaz naghın otoghiva egh ivezir aghuim iniasa, egha ki ivemaravira iti. Ivezir aghuir kam a kara. Krai Iesusın ingangarimın tuavimın, God nan dia. Eghti ki an Nguibamın mangiva a ko bar deravira ikiam.

¹⁵ Eghti e gumazir Kraisin arazibar gin ghua gumazir aruabar nighniziba itiba, e bar nighnizir ki gun mikemezir kamın gin mangam. Egh ia nighnizir igharazim ikiti, God ian nighnizir derazir puvatizir kam, ian akagham. ¹⁶ Ezi nighnizir aghuiba e da inigha gifa, e pamtemın dar suiragham. Bizir kam a bizir ekiam.

¹⁷ Nan adarasi, ia bar nan arazibar gin mangi. Egh ia bar deravira gumazir en arazibar gin zuibar arazibar gan, egh men arazir aghuibar gin mangi. ¹⁸ Ia fo, gumazir aviriba Kraisin ter ighuvimın apanimın iti. Ki dughiar aviriba men arazibar gun ia mikeme, egha datirighın ua ia migei, egha teriba nan damaziba azui. ¹⁹ Me uan mikarzir ifongiabar gin mangasa bar ifonge, ezi bizir kam mati men godın mın iti. Me aghumsizir arazibar amuasa bar akonge, egha zurara nguazir kamın bizibara nighnisi. Kamaghın, gumazir kaba helin mangiti God me gasigasigham. ²⁰ Ezi eia, e Godın Nguibamın gumazamiziba. E, Ekiam Krai Iesus en Akurvazir Gumazim, a pin munagh ikegh izighriva uam e iniam, ezi e a baghavira mizuai. ²¹ Krai uan gavgavimın a bizibar amuti da bar an apengan ikiam. Egh gavgavir kamra an en mikarzir apengtizir oveavira itir kaba dar amighti, da mikarzir igiabagh avagham. Egh Kraisin mikarzir aghuir angazangarimın itimın miraram otogham.

4

E bar akueghiva navir vamira ikiva egh nighnizir aghuiba iniam

¹ Kamaghın, nan adarasi, ia Ekiam ko poroghiv iki tuivigh gavgafigh. Ki uan navim isa ia ganingi! Ki ian saghon ikia, ia bagha puvira nighnisi! Ki ian arazir aghuibar gun igharaz darasiv gei! Egha ki ia bagha bar akonge, nan namakar aghuiba!

² Ki ghaze, Yuodia ko Sintike, gua oragh. Gua virara Ekiamın amizimning, gua navir vamira ikiasa, kamagh sua ki gua gakaghori. ³ Ezi ni bar guizın na ko ingarir gumazim, ki ni migei, ni amizir kamningın akuragh.

3:10: Ro 6:3-5, 8:17, 2 Ko 4:10-11, Ga 6:17, 2 Ti 2:11-12, 1 Pi 4:13 **3:11:** Lu 14:14, Ap 4:2, 1 Te 4:16, MAA 20:5-6 **3:12:** Ap 9:5-6, 1 Ti 6:12, 6:19, Hi 12:23 **3:13:** 1 Ko 9:24-26, 2 Ko 5:16, Hi 6:1 **3:14:** 1 Ko 9:24, 2 Ti 4:7-8, Hi 3:1, 12:1 **3:15:** 1 Ko 2:6, 14:20, Ga 5:10 **3:16:** Ro 12:16, 15:5, Ga 6:16 **3:17:** 1 Ko 4:16, 11:1, Fl 4:9, 1 Te 1:6-7, 1 Pi 5:3 **3:18:** 1 Ko 1:23, Ga 1:7, 2:21, 6:12, Fl 1:15-16 **3:19:** Ro 8:5-6, 16:18, 2 Ko 11:12, 11:15, 2 Pi 2:1 **3:20:** Ef 2:6, 2:19, 1 Te 1:10 **3:21:** Ro 8:29, 1 Ko 15:28, 15:43-53, Ef 1:19, Kl 3:4 **4:1:** 1 Te 2:19-20 **4:3:** Sng 69:28, Lu 10:20, MAA 3:5, 20:12

Aning na ko, e akar aghuim in ingan-garim ateri. Ezi Klemen ko, na ko ingarir gumazir maba, me uaghan e ko ingari. Gumazamizir kabar ziaba, akinafarir God gumazamizir ikirimirir zurara itim iniamin ziaba osirizim, da an aven iti.*

⁴ Ia Ekiam ko porogh iki egh zurara bar akongegh. Ki ua migei, ia bar akongegh.

⁵ Ia gumazamiziba bar men asughasugh, eghti me ian arazir aghuir kam in ganigh. Ia nighnigh, Ekiam roghira izi. ⁶ Ia bizitam bagh nighnighiv osiman marki. Ia zurara uan osimtiziba bagh God ko mikim. Ia God ko mikim a minabiva, egh a ian akurvaghsi ia an azang. ⁷ Eghti kamaghin God ia damuti ia navir amirizim in ikiam. Egh ia Kraiss Iesus ko poroghiv deragh ikiam, eghti tuavir kam in God in navir amirizim deravira ian naviba ko nighnizibagh eghuvti da bar deravira ikiam. God navir amirizir e ganingizir kam, a bar bizir aghuim, ezi navir amirizir kam gumazibar fofozim bar a gafira.

⁸ Nan adarasi, ki migirigiar abuananam ia mikimasa. Ia zurara arazir kabagh nighnigh: guizin araziba, arazir aghuariba, God ko gumazibar damazim in derazir araziba, arazir zuruziba, gumaziba ifongezir bizir diriba, arazir gumaziba gara bar akongeziba. Ia fo, arazir aghuir pin itiba ko arazir me gara feba, da iti. Arazir aghuir kabara, ia dagh nighnigh. ⁹ Arazir ki ian sure gamizi ia foziba, ko nan migirigiar ia iniziba, ko nan akar ia oraghiziba, ko ia nan gari ki amir araziba, ia bar dar amu. Eghti God in navir amirizim e ganingizim, a ia ko ikiam.

Filipain gumazamiziba bizir aghuiba Pol bagha da amadazima a

bar me minaba

¹⁰ Dughiar ruarim givazi, datirighin ia ua nan akurvaghasa nighnisi, ezi kamaghin ki Ekiam ko poroghav ikia a minabava, bar akonge. Guizbangira, ia faragha na ginighnighavira ikiava, egha ia nan akurvaghamin tuaviba puvati. ¹¹ Ki bizitam in otevezir puvatigha egha migirigiar kam gamir pu. Puvati. Bizir manatam na batoghti, ki nighnizir aviribar amuan kogham. Ki bizitam uam a iniamin nighnizim ategha, egha nimira ikia bar akongezir arazim gifos. ¹² Ki onganarazibagh ami, o ki bizir aviriba iti, ki pura nimira iti. Ki arazir pura nimira itim in fofozim a ini. Ki dagher aviriba iti, o mitiriam nan azi, ki bizir aviriba iti, o biziba puvati, bizir kaba mar na bativ, ezi ki navir amirizim sara zurara nimira iti. ¹³ Kraiss zurara gavgavim na ganidi, ezi an akurvazim in ki biziba bar dar amuamin gavgavim iti.

¹⁴ Ezi ia na ko nan osimtizim at-erasa nighnisi, egha ia arazir aghuir kam gami. Ezi kamaghin ki ia nan akurazir arazim bagha bar akonge. ¹⁵ Ezi ia Filipain gumazamiziba, ia uari kamaghin fo, dughiar ki faragha akar aghuim akuribar, ki Masedonian Provins ataki, dughiar kam in sios in igharazitam dagiaba na ganiga, nan akurazir puvati. Ia uarira arazir kam gami. ¹⁶ Dughiar ki Teselonikan itim, ki biziba puvatizi, ia dughiar mabar nan akurvasi. ¹⁷ Ia kamaghin nighnighan marki, ki bizir aghuiba ia na daningasa ki ian azangsis. Puvati. Ki ian arazir aghuim mangvira ikiasa, ki ifonge. Eghti God ivezir aghuim ia daningam. ¹⁸ Ezi akinafarir kam in aven, ki ia na gamizir biziba bagha ia minabi. Ia na bagha biziba inigha Epafroditus in dafarim gatizi a da

* **4:3:** (4:3) Akinafarir kam, God in Nguibam in iti. Ezi God an aven gumazamizir a ua inizar ziaba osiri. Gumazamizir kaba, me God ko an Nguibam in zurara ikiam. **4:4:** Ro 12:12, Fl 3:1, 1 Te 5:16, 1 Pi 4:13 **4:5:** Hi 10:25, 10:37, Je 5:8-9, 1 Pi 4:7, 2 Pi 3:8 **4:6:** Snd 16:3, Mt 6:25-34, Lu 12:22-31, Kl 4:2, 1 Pi 5:7 **4:7:** Ais 26:3, Jo 14:27, Ro 5:1, Kl 3:15 **4:8:** Ro 12:17 **4:9:** Ro 16:20, 1 Ko 14:33, Fl 3:17, 1 Te 5:23, Hi 13:20 **4:11:** 1 Ti 6:6-8 **4:12:** 1 Ko 4:11, 2 Ko 6:10, 11:27 **4:13:** Jo 15:5, 2 Ko 12:9-10, 2 Ti 4:17 **4:16:** Ap 17:1 **4:18:** Kis 29:18, Ese 20:41, 2 Ko 9:12, Ef 5:2, Fl 2:25, Hi 13:16

inigha izezi ki da ini. Egha datirighin ki bizitam otevezir puvati, ki mong bar izifa. Ia na ganingizir biziba, da mati mughuriar aghuim zuir ofa ia God ganidi. God ofan kamın gara a gifuegha bar akonge. ¹⁹ Nan God a bizir aviriba bar iti. Egh ia otevezir biziba, a bar dar ganiva, egh Krai Iesusin ingangarir amizimin tuavimin, a uan bizir aghuibar avirimin amodoghin, a biziba isi ia daningam.

²⁰ God, a God en Afeziam, ezi e an ziam zurara a fi mamaghira ikiam. Bar guizbangira!

Pol Filipain gumazamizibav gha ghaze, Afeziam ia ko iki.

²¹ Eghti, Godin gumazamizir Krai Iesus ko poroghav itiba, ia me vaghvagh kamaghin me mikimam, Pol ghaze, Afeziam ia ko iki. En aveghbuar na ko itiba, me ia bagha akam amaga ghaze, Afeziam ia ko iki. ²² Kagh itir Godin gumazamiziba bar, me ia migia ghaze, Afeziam ia ko iki. Atirivim Sisarın dipenimin aven ingarir darazi, me akar kam ia daningasa mighigha na migei.

²³ En Ekiam Krai Iesusin apangkuvim vaghvagh ian duaba ko iki.

Akinafarir Pol Kolosin Nguibamin itir Sios bagha Osirizim

Akar Faragha Zuim

Kolosi, a nguibar ekiar mam, Esian Provinsin iti. Egha a Efesusin nguibam mong an boroghin iti. Pol uabi Kolosin nguibamin sios gamizi an otozir puvati. Pol Efesusin ikiava egha gumaziba amadazi, me ghua provinsin kamın nguibar mabar siosin ingangarim gamua, egha uaghan Kolosin ghu.

Pol kamaghin oraki, gumazir maba Kolosibar nighnizir gavgavibagh asighasighasa. Kamaghin, a men nighnizir gavgaviba gavgavim dar aningasa, kamaghin an akinafarim osirigha me bagha anemada. A kamaghin migei, Krai biziba bar dar dapanim. Krai uabira uam e iniam, eghti tuavir igharaziba en akurveghan kogham. Tuavir kaba e inigh Kraisin saghuiamin mangam. Krai rama, God bar bizibar ingarizi da otifi. Egh Kraisin ingangarimin God ua biziba bar da iniasa. Krai en aven iti, ezi e gumamazir igiabar otivigha egha Kraisin arazibara gin zui.

Egha Pol akinafarir kam osirigha gumazir pumuning ganingi, ezi aning a inigha Kolosin ghu. Gumazir faragha itim, a Tikikus. An girara itir gumazim, a Onesimus, gumazir kam Pol Filemon bagh osirizir akinafarimin an gun migirigiar aviribagha ami.

Krai a biziba bar dar dapanim, ezi Godin ikirimirir aghuim ko an arazir aghuiba bar a gizifa

(Sapta 1:2-3:4)

¹⁻² Ki Pol, God uan ifongiamin gin ghua Krai Iesusin aposelin ikiasa

na misefe. Ezi ki ko en aveghbuam Timoti, ga ia bagha akinafarir kam osiri. Ia Godin gumamazir Kolosin nguibar ekiamin itiba, ia gan adarasi, nighnizir gavgavim Kraisin ikia a ko poroghav itir darasi. Ga, e uan Afeziam God ko migia ghaze, a ian apangkuvigh egh ian navibar amuti ia navir amirizimin iki.

Ga ia bagha nighnigha God minabavira iti

³⁻⁴ Ga ian arazir aghuim baragha kamaghin fo, ia nighnizir gavgavim Krai Iesusin ikiava egha ia Godin gumamaziziba bar, me gifonge. Kamaghin amizi, dughiaba bar ga ia bagha God ko migiava, ia ginighnigha God minabavira iti. A en Ekiam Krai Iesusin Afeziam. ⁵ E fo, guizin akam, an akar aghuim, a faragha ia bagha ghuzima ia kamaghin oraki, bizir aghuir God ia daningamiba da An Nguibamin iti, egh ia da bagh mizuamiva egh da iniam. Egha ia nighnizir gavgavim bizir kamın iti. Kamaghin, ia guizbangira nighnizir gavgavim Krai Iesusin ikiava egha Godin gumamaziziba bar, me gifonge. ⁶ Ezi nguazir kamın danganiba bar, me akar aghuir kamın akurazi gumamazir aviriba nighnizir gavgavim an ikiava an gin zuima akar aghuimin dagher aghuiba otiva ghuavira iti. Ezi ia uaghan, arazir kamra ian tongin oto. Ia dughiar faragha Godin apangkuvimin eghaghanim baregha ia bar guizbangira a gifozim, dughiar kam iza datirighin arazir kamra ian tongin otogha, ian ingaravira iti. ⁷ Epafras akar aghuir kam ian sure gami, ezi ia a gifo. Epafras, a ingangarir gumazir bar aghuir ga bar ifongezim, a ga ko ingarir mav. A ga gisin ian akurvagha, egha bar deravira Kraisin ingangarim gami. ⁸ Egha Epafras ga migia ga geghari, Godin Duam ia gamima ia Godin gumamaziziba deraghavira me gifonge.

*Pol Kolosin gumamaziziba gav-
gavim me daningasa God ko migei*

⁹ Bizir kam bagha, ga fomira ian araziba baragha iza datirikin, ga zurara ia bagha God ko migei. Ga kamaghin an azangsis, Godin Duam fofozir aghuiba ko nighnizir aghuiba ia daningti, eghti nighnizir kaba bar ia gizivagham. Eghti bizir kam in ia Godin ifongiam bar a gifogham. ¹⁰ Kamaghin ia Ekiamin gumamazizibar min ikiva an arazibar amutima, a ia amir araziba dagh ifuegham. Egh ia ingangarir aghuir igharagha garir aviribar amuam. Egh ia uaghan God gifogham, eghti fofozir kam bar mangiva ekevegham. ¹¹⁻¹² Ezi ga kamaghin God ko migei, an gavgavir ekiar aghuimin, God gavgaviba bar ia daningam, eghti ia tuivigh gavgavigh egh osimtiziba ateram, egh nimira ikiva osimtiziba givaghamin dughiam mizuam. Egh ia bar akueghiva, egh en Afeziam minabagh. A ia gamizima ia arazir aghuibar gin zui, egh ia bizir aghuir a ia bagha miseveziba da iniam. Ia Godin gumamaziziba ko da iniam, kar Godin Nguibamin angazangarimin aven itir darasi. ¹³⁻¹⁴ Faragha mitarmemin gavgavim e ikezima e an apengan itima, ezi God en akuragha e inigha uan Otarimin gavgavimin apengan e atizi an en Atrivim iti, Otarir kam a bar a gifonge. God uan Otarimin ingangarimin e gamizi e firaghire, egha tuavir kamra an en arazir kuraba da gin amada.*

*Pol Kraisin araziba ko an ingan-
garibar gun migei*

¹⁵ E Godin ganighan kogham, ezi Kraisin an mirara gari. Kraisin an Otarir ivariam, a God ingarizir bizir kaba

a bar dar dapanim. ¹⁶ Ezi Kraisin agharimin, God uan nguibamin itir biziba ko nguazimin itir biziba bar dar ingari. Kar bizir e gariba ko garir puvatizir biziba, da enselin gav- gaviba ko duar gavgaviba ko aseba ko adariaba, bizir gavgaviba itiba. God Kraisin ko, aning bizir kaba bar dagh ami, ezi da bar Kraisin baghavira iti. ¹⁷ Ezi bizir kaba tighar otivam, Kraisin fomira iti. Egha a biziba bar dagh amima da deravira uari isasuigha bar deravira ingari. ¹⁸ Kraisin, a siosin dapanim, ezi sios an nivafizim. Egha a uabi ikirimir igiamin faragha zuir gumazim. Kraisin Godin Otarir ivariam, egha a faragha ovevem in ua dikafi. God ghaze, Kraisin uabi biziba bar dar dapanimin ikiam. Kamagh sua, a Kraisin gamizi, a ua dikafi, ¹⁹ God kamaghin ifonge, an ikirimir aghuim ko an araziba ko an gavgaviba Otarir kam gizivagham, kamaghin God uabi Kraisin aven iti. Kamaghin amizi, Kraisin Godin mirara gari.

²⁰ Bizir God ingariziba, da an saghon ikegha apanir arazibar a gami. Ezi God kamaghin ifonge, a bizir kaba bar dar amuti da ua a ko navir vamira ikiam. A ghaze, a Kraisin ingangarimin arazir kam damuam. Ezi kamagh sua a Kraisin ataghizima a ter ighuvimin areme. Ezi an ghuzim irezi tuavir kam in an apanir araziba a da gifa. Egha bizir a ingariziba a bar ua da inizi da uam a ko iti, bizir an Nguibamin itiba ko nguazimin biziba uakan.

²¹ Iarara, ia fomira arazir kuraba ko nighnizir kurabagh amuvira iti. Kamaghin ia Godin saghon ikiava uan nighnizibar aven an apanim gami. ²² Ezi God kamaghin ifonge, a ia inigh uabida izam. Eghti ia

1:9: Ro 12:2, 1 Ko 1:5, Ef 1:8-9, 1:15-17, 5:10, 5:17, Fl 1:9 **1:10:** Jo 15:16, Ef 2:10, 4:1, Fl 1:27, 1 Te 4:1, Hi 13:21 * **1:13-14:** (1:13-14) Akar kam, "mitarmemin gavgavim," an mingarimra kara: Satan ko bizir an ativazi an apengan itiba, kar tintinimin duar kuraba, aseba, adariaba, ko arazir kuraba bar moghira. **1:15:** Jo 1:18, 2 Ko 4:4, Hi 1:3 **1:16:** Jo 1:3, 1:10, Ro 8:38, 11:36, Hi 1:2, 2:10, 1 Pi 3:22 **1:17:** Jo 1:1-3, 8:58, 17:5, 1 Ko 8:6 **1:18:** Ap 26:23, 1 Ko 15:20, 15:23, Ef 1:10, 1:22-23, MAA 1:5 **1:19:** Jo 1:16, 3:34, Kl 2:9 **1:20:** Ro 5:1, 2 Ko 5:18, Ef 1:7, 1:10, 2:13, 2:16, 1 Jo 2:2 **1:21:** Ro 5:10, Ef 2:12, 4:18, Ta 1:15-16 **1:22:** Ef 2:14-16, 5:27, 1 Te 4:7, Ta 2:14

an gumamazizibar min ikiva, egh an damazimin bar zueghiva, arazir kuratam ian ikian kogham. Kamagh sua datirighin Godin Otaram angamra gumazir mikarzim sara areme, ezi tuavir kamın God uam e ko navir vamira iniz. ²³ Ezi dipenir guarim dipenimin suirazi moghin, ia nighnizir gavgavimin suiragh bar tuivigh gavgavigh iki. Ia akar aghuim bareghava dughiar kam ia fo ia bizir aghuiba iniam, egha ia dav zuava nighnizir gavgavim iti. Egh ia akongiva nighnizir gavgavim ataghraghan marki. Ezi ki Pol, ki akar aghuir kamın ingangarir gumazim, egha e gumamazizir nguazimin itiba bar me bagha anakuri.

Pol sios bagha ingangarim gami

²⁴ Ezi datirighin ki ian akurvaghasa mizazim ini. Krai siosin akurvaghasa inizir mizaziba, da givazir puvati. Ki da givasava ami. Ezi ki siosin akurvaghasa ifonge, a Kraisin nivafizimra. Bizir kam bagha ki bar akonge. ²⁵ God uabi, ian akurvaghasa na misefe, egha ingangarir kam na ganingi, ezi ki siosin ingangarir gumazimin oto. Ezi ki deravira Godin akam akurir ingangarim nan iti. ²⁶ Dughiar fomira itibar iza datirighin, akar kam bar modo, ezi gumamaziziba bar a gifozir puvati. Egha datirighin a Godin gumamazizibar damazibar azenim giri. ²⁷ Ezi Godin nighnizim kamakin, a uabi akar aghuir modozir kam e an gumamaziziba, an en aka, eghti e fogham, akar modozir kam a guizbangira bar dera, egha Kantrin Igharazibar Gumamaziziba bar men akuragham. Akar modozir kam kamakin, Krai ian navir averiabar aven iti, ezi ia fo, a ia inighti ia a ko mangiva Godin Nguibamin ikiva, egh ia an bizir aghuiba iniam, egha ia bizir kam bagha mizuai. ²⁸ Ezi e

Kraisin akar aghuim bar vaghvagha gumamazizibav kiri. E kamaghin ifonge, me Krai ko porogh ikiva fofozir aghuitamin oteveghan koghiva, eghti e me inigh Godin damazimin mangam. Kamagh sua, e nighnizir aghuim ko fofozir aghuimin gin ghua men sure gamua, egha akar gavgavim me ganidi. ²⁹ Kamaghin ki, Krai na ganingizir gavgavir ekiam, a nan akurvazima, ezi tuavir kamın ki osimtiziba sara ingangarir dafar kam gami.

2

E nighnizir gavgavim ikiva egh akar ifavariba batogham

¹ Ki ia foghasa, ki akurvazir ingangarir dafam ia ko Laodisian nguibamin itir gumamaziziba bagha a gami, egha uaghan nan guamin ganizir puvatizir igharaziba sara. ² Ki kamaghin ifonge, ki gavgavim men navibar aningti me atiatingan kogham, egh ki me damuti me uari gifueghiva uari inigh ikiam, egh me fofozir aghuim inighti nighnizir aghuir kam me damuti men nighnizir gavgavim bar ekevegham. Egh kamaghin me Godin akar modozimin mingarim deraghvira a gifogham, a Krai, a uabi akar modozir kamın mingarim. Kamagh sua ki ingangarir kam gami. ³ Godin fofozir aghuim ko nighnizir aghuim bar pin kogha Krai gizivagha modogha iti, mati dagiaba dagiabar dipenimin iti. Ezi Krai uabira fofozir aghuir kam en aka.

⁴ Ezi ki ghaze, tav ia gifariva egh akar amirizibar ia mikimiva ia apezaperan kogham. Kamagh sua, ki akar kam ia migei. ⁵ Ki uabi uan mikarzimın ia ko itir puvati, egha ki ia ginighnighavira iti. Kamaghin ki akurvazir ingangarir dafar kam ia bagha a gami. Egha ki ian garima,

1:23: Mk 16:15, Ef 3:17, 1 Ti 3:16, Hi 3:14 **1:24:** Ro 5:3, 2 Ko 1:5-6, Ef 1:23, 3:13, Fl 3:10, 2 Ti 1:8

1:25: Ef 3:2, 3:7-8 **1:26:** Ro 16:25-26, 1 Ko 2:7, Ef 3:3-5, 3:9-10, 2 Ti 1:10 **1:27:** Ro 9:23, 2 Ko 2:14,

Ef 1:18, 3:8, 1 Ti 1:1 **1:28:** Ef 4:13, 5:27 **1:29:** Ap 20:20, 20:27, Ef 3:7, 3:20, Fl 4:13 **2:2:** 2 Ko 1:6,

Ef 3:4, 3:18, Fl 3:8, Kl 1:26, 3:14 **2:3:** Is 45:3, 1 Ko 1:24, 1:30, Ef 1:8, 3:19 **2:4:** Ro 16:18, Ef 4:14, 5:6,

Kl 2:8 **2:5:** 1 Ko 5:3, 14:40, 1 Pi 5:9

ia uari inigha tuivighav ikiava der-
 agha ingara egha nighnizir gavgavim
 Kraisin iti. Bizir kamin ki bar akonge.

*E Kraisin porogh egh an tuivigh
 gavgavigham*

⁶ Ezi ia Kraiss Iesus en Ekiam ia
 a inigha gifa, egh kamaghin ia a
 ko daruva an poroghiv iki. ⁷ Egh
 ia a gisin tuivigh gavgavigh, mati
 temem biba sara nguazimin tugha
 gavgafi. Uaghan mati dipenim
 dipenir akinir gavgavibagh isin
 tughav iti. Ia nighnizir gavgavim
 akar aghuir Epafras ian sure gamizir
 kamin iti, egh kamaghin ian nighnizir
 gavgavim aghung mangvira iki. Egh
 zurara God minabivira iki.

⁸ Ia bar deragh uari bagh gan, gu-
 mazitam fofozir ifavariba ko akar
 kinitabar gun ia mikimtima ia an
 nighnizibar gin mangan marki, eghti
 da ia ikirarighan kogham. Gumazir
 kaba, inazir afeziaba ko duar kurar
 overiam ko nguazim gativaziba, me
 me da fofozir kaba ini. Ezi fofozir
 kaba da Kraisin izezir puvati.

⁹ Ia fo, Kraiss a en mirara gu-
 mazimin oto, ezi Godin ikirimirim ko
 araziba ko an gavgaviba bar a gizifa.
¹⁰ Egha a duar gavgaviba ko bizir
 gavgaviba itiba bar, dar dapanim.
 Ezi ia Kraisin poroghav itima, kam-
 aghin God ia gamima ia guizbangira
 angamra ikiavira iti.

¹¹ Ezi ia Kraisin poroghav ikia,
 egha mati uan mikarzir mogome-
 bar ghorir arazim ini. Ezi arazir
 kam, gumazitam uan dafarimin a
 gamizima an otozir pu. Puvati.
 Kraiss uabi mikarzir mogomebar
 aghorir arazir kam ati. Kraisin arazir
 kamin e, navir ghurimin gavgavir e
 ikiagharighizim, anetughavkinigha
 a gin amadagha, egha firiaghiri.
 Kar guizbangira mikarzibar aghorir
 arazim. ¹² Ezi dughiar e ruezimin e
 Kraiss ko poroghav itima, God Kraiss
 ko e sara mozim gati. Ezi e fo, God
 uan gavgavir ekiamin amodoghin

ingarava Kraiss mozimin a gamizi a
 ua dikafi. Ezi e nighnizir gavgavim
 an ingangarir gavgavir kamin itima,
 ezi dughiar e ruezimin, God Iesus ko
 e gamizima e uaghan ua dikafi.

¹³ Ia faragha uan arazir kurabagh
 amir arazim bagha gumazir are-
 mezibar moghin iti. Ia navir
 ghurimin arazibar gin ghua, eghti
 Kraiss ian navir ghurimin araziba
 tighar da atughuvkinighiva da gin
 amadagham, kamaghin ia gumazir
 aremezibar min ami. Ezi datirighin
 God ia gamima ia Kraiss ko angamra
 iti. Ezi God en arazir kuraba bar a da
 gin amada.

¹⁴ Moses Osirizir Araziba, akam
 e gasaragha, en arazir kuraba
 aghurigha azenim gati, egha e
 gamima e an akam ko an gavgavimin
 apengan iti. Ezi e gasir akar kaba
 God bar da batoke, egha uaghan
 Moses Osirizir Araziba isa Iesusin ter
 ighuvimin a gafu, egha tuavir kamin
 Moses Osirizir Arazibar gavgavim a
 gifa. ¹⁵ Ezi Kraiss ter ighuvimin duar
 gavgaviba ko bizir gavgaviba itiba,
 a dar gavgaviba deghavkinigha da
 gifa. God ter ighuvimin, kamaghin
 gumazamiziba bar men aka, a bar da
 dikabiragha da ikegha dagh amima
 da pura bizir kinibar min otifi.

*E Kraiss koma areme, ezi nguazir
 kamin araziba en akuraghan kogham*

¹⁶ Kamaghin amizi, ia tav
 ateghtima an akaba ia gasan marki,
 egh ia mikim suam, ia dagheba
 ko dipaba apir arazibar gin zuir
 puvati, o ia Godin ziam fer dughiabar
 gin zuir puvati, o iakinir igiabar
 isar araziba ko Sabatin dughiabar
 arazibar dar gin zuir puvati. ¹⁷ Arazir
 kaba, da bizir gin izamibar nedazir
 kiniba, ezi Kraiss a uabi guizbangin
 bizim. ¹⁸ Eghti gumazitam bizitam
 irebamin min bizimin ganigh, egh
 kamaghin a uabira uan ziam fiti, ia
 an akam baraghan marki. Gumazir

2:8: Ga 4:3, 4:9, Ef 5:6, Kl 2:3, 2:18-20, Hi 13:9 **2:9:** Jo 1:14-16, Kl 1:19 **2:10:** Ef 1:21-22 **2:11:**
 Ro 2:29 **2:12:** Ro 6:4, Ef 1:19-20, 3:7, Kl 3:1 **2:13:** Ef 2:1-5 **2:14:** Ef 2:14-16, 1 Pi 2:24 **2:15:** Kl
 1:13 **2:16:** Ro 14:1-12, 1 Ko 8:8, Ga 4:10 **2:17:** Hi 8:5, 9:9, 10:1

kam suam, ia uarigh ifariva uari dikabiniva egh enselbar ziaba fi. Eghti ia an akam baraghan marki. Gumazir kam a uan nighnizim ko navir ghurimin arazibar gin ghua, egha pura migia ghaze, ki uabi bar fo. Eghti ia gumazir kamagh amitam ateghti a ia dikabiragh, ian ivezir aghuim okiman kogham. ¹⁹ Egha a Kraisin suirazir puvatigha anetaki, Kraisen dapanim, e an nivafizim. E an poroghav ikia dagheba isa egha a ko nivafizir agiribar min uari isasuiragha iti. Nivafizir kam Kraisin apengan itima an a gamima a God ifongezimoghin aghua gavgafi.

²⁰ Ezi ia Kraisen ko poroghav ikia a ko areme, kamaghin ia duar kurar overiam ko nguazim gativaziba bar ada ategha uam adar apengan itir puvati. Egha tizim sua ia nguazir kam in itir gumazibar min aruavira iti? Egha tizim sua ia nguazir kam in arazibagh amuavira iti? Arazir kaba kamakin, ²¹ "Ia bizir kabar suighan marki," egh "Dagher kabar aman marki," egh uaghan "Bizir igharazir maba sara suighan marki." ²² Ezi bizir kaba, e dar ingangaribagh amima da zuamira ikufi. Arazir kaba, gumazibara uari dagh amuava da arigha egha en sure gami. ²³ E bar fo, arazir kaba me dav kim suam, da nighnizir aghuibar gin zui. Da guizbangira bar puvati. Arazir kaba ghaze, ia uari uan ifongiamin gin mangiva mighighvira lotun arazibar amu. Egha ghaze, ia uarigh ifariva uari dikabin. Egha ghaze, ia Godin ingangarim damuva uan mikarzim mizazir kuram a daning. Egha arazir kaba da en mikarzibar akuragh navir ghurimin araziba dikabiragh da givaghan kogham. Bar puvatigham.

3

E Kraisen ko ua dikavigha ikirimirir

igiamin iti

¹ God ia gamizima ia Kraisen ko ua dikavigha ikirimirir igiamin iti. Egha bizir kam bagha, ia Godin Nguibamin pin itir biziba bar dagh ifongegh, da Kraisen itir naghin iti. Kraisen, Godin agharir guvimin amadaghan uan atrivir dabirabimin aperaghav iti. ² Ezi ia bizir pin itiba baghivira nighnigh, egh nguazimin itir bizibagh nighnighan marki. ³ Ia fo, ia aremegha gifa, ezi ian ikirimirir angamra itim Kraisen ko ikiava egha Godin poroghav ikia egha modoghav ikia tighar azenimin otivam. ⁴ Ezi Kraisenra, a guizbangira ian ikirimirir angamra itimin mingarim. Eghti Kraisen uamategh izamin dughiam, ia uaghan a ko an angazangarir gavgavir ekiamin aven otivam.

Kraisen en aven itima ezi e gumamazir igiabar otifi

(Sapta 3:5-4:18)

Ikirimirir ghurim koma ikirimirir igiam

⁵ Kamaghin ami, ia nguazimin itir arazir kurar ian navir averiamin itiba bar da gifagh. Bizir kaba, gumamaziziba uari bakia uari ko akuir arazim, ko arazir miziriziba, ko afiar araziba, ko arazir kurabar amuasa naviba dikavir arazim, koma gumazir igharazibar bizibar gara da ifuer arazim. Bizibar gara dagh ifuer arazir kam, mati uari isa ifavarir godbar aningizir arazimin min ami. ⁶ Ezi bizir kaba bagha God uan aningagharimin ivezir bar kuram gumazir arazir kabagh amiba me bagha anetizima a iti. Kar gumazir Godin akam iriaghriazibar ivezir kuram. A izam. ⁷ Ia faragha arazir kurar kabar gin zuima, da ia gativagha ia ikiaghariki.

2:19: Ef 2:21, 4:15-16 **2:20:** Ga 4:3-5, 4:9 **2:21:** 1 Ti 4:3 **2:22:** Ais 29:13, Mt 15:9 **3:1:** Sng 110:1, Mk 12:36, 16:19, Ef 1:20, Fl 1:30, Kl 1:29, 2:12, 1 Te 2:2 **3:2:** Mt 6:33 **3:3:** Ro 6:2, 2 Ko 5:7, 5:14, Ga 2:20, Kl 2:20 **3:4:** Jo 11:25, 14:6, 1 Ko 15:43, Fl 1:21, 1 Jo 3:2 **3:5:** Ro 6:6, 6:11-13, 8:13, Ga 5:24, Ef 4:19, 5:3-5, 1 Te 4:5 **3:6:** Ef 5:6 **3:7:** Ro 6:19-20, 1 Ko 6:11, Ef 2:2 **3:8:** Ef 4:22, 4:25-31, 5:4, Hi 12:1, 1 Pi 2:1

⁸ Ezi datirighin ia arazir kaba uam adar amuan marki. Arazir kaba: adariba, ko aningaziba, ko navir kuraba ko akar kuraba uari gasir araziba, koma migirigiar mizirizir ian akatoribar otiviba, ⁹ ko uarigh ifarir arazim, ia arazir kabar amuan marki. Ia fo, ia navir ghurimin araziba ategha ¹⁰ egha gumazir igiabar otifi, mati gumazim korotiar ghurim sueghava korotiar igiam aru. Ezi God, gumazir ian ingarizi ia gumazir igiabar otivizir kam, a kamaghin ifonge, a ia damuti ia bar deraviram a gifogham. Kamagh sua a ia gamuavira itima ia an miraram otivavira iti. ¹¹ Kamaghin amizi, datirighin bibiziba puvati. Ia ua kamaghin nighnighan marki, e Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba, o e mikarzir mogomeba aghore, o daghorezir puvati, o igharazir darazir akabav gei, o nguibar atiabar gumaziba, o e pura ingangarir gumazibar iti o e firiaghrezir gumaziba. E kamaghin nighnighan kogham. E fo, Kraiis uabira iti, egha Kraiis uabi bar en aven iti.

E igharazibagh ifongezir arazim damuam

¹² God ua baghavira ia misevezi, ia an gumazamizibar otivigha gifa, ezi a bar ia gifonge. Kamaghin amizi, ia arazir kabar amu: Ia gumazamizibar apangkuv, egh arazir aghuibar gumazir igharazibar amu, egh ia uari dikabiragh, egh gumazibar asughasugh, egh dighorim amirazir arazim damu. ¹³ Egh ian tongin tav arazir kuratam igharazitav damightima an an osemeghiva, egh ia zuamira uari uarir aningaghan marki, egh uari uan arazir kuraba gin amang. Ia fo, Ekiam ian arazir kuraba gin amada, ezi kamaghira ia uaghan uarira uan arazir kuraba gin amang. ¹⁴ Egh ia bar uarigh ifongegh. Arazir kam a

bar arazir igharazibagh afira. Arazir kam, an arazir aghuir igharazibagh amima da bar deraviram otiva, uari isa ingari. ¹⁵ Kraiis navir amirizim ia ganingi, egha ia gamizima ia navir vamira iti, ezi navir amirizir kam ian navir averiabar ikiva ia gativaghiva nighnizir aghuiba ia daningam. Ia fo, navir amirizir kam bagha God ian diazima ia bar uari inigha nivafizir vamiran min oto. Egh zurara God minabi. ¹⁶ Egh Kraiisin akam ian navir averiabar iki gavgafigh. Eghti ia vaghvagh nighnizir aghuiba ko fofozibar gin mangiva uarira uarir sure damuva egh akurvazir akam uari daning. Egh Ighiabar Akinafarimin aven ighiabar amuva, egh Iesusin ziam fer ighiabar amuva, egh Godin Duam ian navir averiabagh atizir ighiabar amu. Dughiar ia ighiabar amuamim, ia uan navir averiabar God minabi. ¹⁷ Ezi bizir manaba ia dagh ami, migirigiaba o ingangariba, ia bizir kaba bar Ekiam Iesusin ziamin dar amu. Egh an ziamin ia God Afeziam minabi.

Pol, Kraiisin arazibar gin mangasa, poroghamiba ko boribav gei.

¹⁸ Ia amuiba vaghvagh, ia uan pabar akaba baragh egh men apengan iki. Kar Ekiam ifongezir arazim. ¹⁹ Ezi ia paba vaghvagh, ia uan amuiba bar deraghvira me damuva egh bar me gifongegh. Egh pura ingangarir amizir kinimin min me damuan marki.

²⁰ Ia boriba, ia zurara uan amebaba ko afeziabar akaba baraghiva dar gin mangi. Ia fo, Ekiam ian arazir kam bagh bar akuegham. ²¹ Ia afeziba uan boriba mighi me amir biziba bagh mikimiva men nighnizibar amuti me ataran marki. Ia kamaghin damuti, borim osemeghiva kamaghin mikim suam, ki bizitam damuan kogham. Marki. Ki aghua.

3:9: Ef 4:22 **3:10:** Stt 1:26, Ro 12:2, Ef 2:10, 4:24 **3:11:** Ro 10:12, Ga 3:28, Ef 1:23 **3:12:** Ga 5:22, Ef 4:32, Fl 2:1, 1 Pi 2:9 **3:13:** Mk 11:25, Ef 4:32, 5:2 **3:14:** Ro 13:8-10, 1 Ko 13:13, Ef 4:3 **3:15:** 1 Ko 12:13, 12:27, Ef 2:16-17, 4:4, Fl 4:7 **3:16:** 1 Ko 14:26, Ef 5:19, Kl 4:6 **3:17:** 1 Ko 10:31, Ef 5:20, 1 Te 5:18, Hi 13:15 **3:18:** Ef 5:22, Ta 2:5, 1 Pi 3:1 **3:19:** Ef 4:31, 5:25, 5:28, 1 Pi 3:7 **3:20:** Ef 5:24, 6:1, Ta 2:9 **3:21:** Ef 6:4

Pol ingangarir gumaziba ko gumazir ekiar men garibav gei

²² Ia ingangarir gumaziba vaghvagh, ia uan gumazir ekiar ian garibar akaba baragh, egh biziba bar dar amu. Egh ia kamaghin nighnighan marki, "E suam, dughiar me en gara itibar, e me apezeper ingangarir aghuibar amuti me e gifuegham." Puvati. Ia Ekiamin atiating, egh dughiaaba bar uan navir averiabar aven deravira nighnigh, guizbangira ingangarim damu. ²³ Ezi ia amir biziba bar, ia uan gavgaviba sara dar amu. Kar, ia gumaziba bagha ingarir puvati. Ia Ekiam bagha ingangarim gami. ²⁴ Ia bizir kam ginighnigh, ia Ekiam Kraisin ingangarir gumazamiziba, a uabira ian garir gumazir bar ekiam. Egha ia fo, Ekiam ivezir aghuir uan gumazamiziba bagha atizim, a gin ia daningam. ²⁵ Ia fo, God gumazamizir vabara a men garir puvati, a bar gumazamizibar gara men araziba ko navir averiabar deravira dar gara tuavir vamira me tuisisi. Kamaghin amizi, gumazir arazir kurabagh amizim, a uan arazir kurar an amizim bagh ivezir kuram iniam.

4

¹ Ia ingangarir gumazibar garir gumazir ekiaba, ia kamaghin fogh, ia uaghan gumazir ian garir ekiam a Godin Nguibamin pin iti. Kamaghin amizi, ia uan ingangarir gumaziba deravira men ganiva Godin damazimin derazir arazimin me damuva arazir aghuibar me damu.

E God ko migeir arazim pamtem a damuva egh deraghvira daruam

² Ia God ko mikim mamaghira ikiva, ia deraghvira ganiva nighnighiva God ko mikim, egh God minabivira iki. ³ Ia God ko mikimiva egh uaghan

e bagh kamaghin azangsigh, an e bagh tiam kuightima e Kraisin akam akunam. Akar kam a fomira modoghav iti. Ia fo, ki akar kam akunizi, me a baraghan aghuagha na isa kalabus gati. ⁴ Ia God ko mikim egh suam, a nan akuraghti ki God ifongezir moghira, deraghvira akar kam akunam.

⁵ Ezi ia, nighnizir gavgavim Kraisin itir puvatizir darasi, ia nighnizir aghuibar gin mangiva egh arazir aghuibar me damu. Egh ia dughiaaba vaghvagh Kraisin arazibar men akakaghsivira damuvira iki. ⁶ Ia zurara akar aghuir singtizibav kimtima, gumaziba da baragh dagh ifuegham. Kamaghin ia bar deravira foghiva gumaziba vaghvagh men akaba ikarvagh.

Pol Tikikus ko Onesimus aning amadazi aning Kolosin zui

⁷ Tikikus e ko ingangarir gumazir mam, a en aveghbuar aghuir e bar ifongezim, egha a guizbangira Ekiamin ingangarir gumazir bar aghuim. A nan ingangariba bar dar gun ia mikimam. ⁸ Ezi bizir kam bagha, ki ia bagha anemada. Ki ghaze, ia fogham, e manmaghin iti, eghti akar kam gavgavim ian navibar amuti ia ua bar akuegham. Kamagh sua, ki Tikikus amadazi, a ia bagha zui. ⁹ Eghti Onesimus, a Tikikus ko izam, a guizbangira en guizin aveghbuar bar aghuir e bar ifongezim, a dughiaaba bar Godin ingangarim gami. A ian mav. Eghti aning bizir kagh otiviziba bar dar gun ia mikimam.*

Pol Kolosiba bagha akinafarim amaga ghaze, Afeziam ia ko iki.

¹⁰ Aristarkus, a na ko kalabusin iti, egha ghaze, Afeziam ia ko iki. Ezi Mak, Barnabasin imurim, a uaghan akam amaga ghaze, Afeziam ia ko

3:22: 1 Ti 6:1, Ta 2:9 **3:24:** 1 Ko 7:22 **3:25:** Lo 10:17, Ro 2:11, Ef 6:9, 1 Pi 1:17 **4:1:** Wkp 25:43, 25:53, Ef 6:9 **4:2:** Ef 6:18, Fl 4:6 **4:3:** Ro 15:30, 1 Ko 16:9, Ef 6:19 **4:4:** Ef 6:20 **4:5:** Ef 5:15-16, 1 Te 4:11-12 **4:6:** Mk 9:50, Ef 4:29, Kl 3:16, 1 Pi 3:15 **4:7:** Ap 20:4, 2 Ti 4:12 **4:9:** Fm 10-12

* **4:9:** (4:9) Onesimus a pura Filemonin ingangarir gumazim. Ni akar Filemon akinafarir Pol a bagha osirizimin aven itimin gan. **4:10:** Ap 12:12, 12:25, 13:13, 15:37-39, 19:29, 27:2, Fm 24

iki. (Egh a izi ian tongin otoghti ia a inigh uan dipenimin mangi. Ki ia Mak iniasa, ia bagha akar kam amadagha gifa.) ¹¹ Ezi Iesus, an ziar mam Jastus, a uaghan ghaze, Afeziam ia ko iki. Judan tongin itir gumazir kabara, me na ko ikia God Gumazamizibagh Ativir Ingangarim gamuava egha me bar deraghavira nan akurvasi.

¹² Epafra uaghan ia ginighnigha ghaze, Afeziam ia ko iki. A uaghan ian mav, egha Krai Iesusin ingangarim gumazim. A zurara ia bagha pamten God ko migiavira iti, egha ghaze, God ian akurvaghti, ia tuivigh gavgavigh, egh fofozir aghuitam oteveghan koghiva, egh Godin ifongiam bar a gifoghiva an gin mangam. ¹³ Ezi ki kamaghin ia mikimasa, a bar akurvazir dafam ia bagha a gamuava egha uaghan Laodisian nguibamin itir darasi ko Hierapolisin nguibamin itir darasi, me bagha a gami. ¹⁴ Ezi Luk, a doktan e bar ifongezim, a Demas ko aning ghaze, Afeziam ia ko iki.†

¹⁵ Eghiti ia Laodisian itir siosin mikim suam, Pol ghaze, Afeziam ia ko iki. Egh ia Nimfa ko siosin an dipenimin uari akuvim sara, bar me mikim suam, Pol ghaze, Afeziam ia ko iki. ¹⁶ Egh ia akinafarir kam uari tongin a dipon, egh gin Laodisian itir sios bagh anemadagh, eghiti me uaghan uarir tongin a diponam. Egh uaghan akinafarir ki Laodisiaba bagha amadazim, me ia bagh anemadaghti, ia a inighiva uarir tongin a diponam. ¹⁷ Egh ia kamaghin Arkipusin mikemegh, “Ni, Ekiam ni ganingizir ingangarim, ni deravira a damuva bar anegifagh.”

¹⁸ Ki Pol, ki uan dafarimningin akar abuananam ia bagha an osira ghaze: God deravira ia damu. Ki kalabusin ikiavira iti, ezi ia na gin amangan marki. Ki ia bagha God ko migia

ghaze, Godin apangkuvim ia ko iki.‡

4:12: Kl 1:7, Fm 23 **4:14:** 2 Ti 4:10-11, Fm 24 † **4:14:** (4:14) Gumazir aviriba nighnigha ghaze, Lukin kamrama, akinafarir pumuning osiri, mam Luk Osirizir Akar Aghuim, egha igharazim Aposelbar Ingangariba. **4:17:** Fm 2 **4:18:** 1 Ko 16:21, 2 Te 3:17 ‡ **4:18:** (4:18) Ni 1 Korin 16:21in gan.

Akinafarir Faragha Zuim, Pol Tesalonikan Nguibamın itir Sios baghava an Osiri

Akinafarir Faragh Zuim

Tesalonikan nguibam, a Mesedonian Provinsin nguibar ekiar mam. Dughiar Pol Filipai ataghizim, a Tesalonikan ghugha nguibar kamın siosın mam okore (Ap 17:1-9). Egha Judabar garima, gumazamizir avırım Polın akam gın ghua egha Kraisin adarazir otifi, ezi Judaba navir kuramın Polın ikiava a gamizi, a Tesalonikan nguibam ataki. Egha gın Pol ghua Korinın nguibamın itima, a ko ingarir gumazim Timoti iza bizir Tesalonikan Kraisin adarazir otivizibar gun Pol miği.

Ezi Pol Timotin akam baregha, egha Tesalonikan sios nighnizir gavgaviba gavgavim me daningasa, a ko Sailas ko Timoti akinafarir kam an osirigha me bagha anemada. Fofozir gumazir avırım ghaze, akinafarir kam ti Pol osirizir akinafarir Godın Akinafarimın aven itibar faragha zuim. Ezi akinafarir kam Pol Tesalonikabar nighnizir gavgaviba ko arazir aghuiba bagha bar akonge.

Tesalonikan gumazamizir kaba, Kraıs manmaghın ua izamin bizim, me ti deravira fozir puvati. Me kamaghın foghasa, gumazir Kraıs tıghar ua izamin dughiamın ovengeziba, me uaghan zurara itir ikirmırir aghuim iniam, o puvatıgham? Eghti Kraıs dughiar manamra izam? Pol men azangsiziba ikiarvagha kamaghın miği, me arazir aghuibar gın mangıva, Ekiam izamin dughiam bagh uari akır iki.

Pol a ko ingarir darazi, me Tesalonikan itir sios gıñıñnisi

(Sapta 1-3)

¹ Ki Pol, ko Sailas ko Timoti, e Tesalonikan itir sios bagha akinafarir kam osiri, me God Afeziam ko Ekiam Kraıs İesusın poroghav itir gumazamiziba: Godın apangkuvim ko navir amırizim ia ko iki.

Pol Tesalonikan itir siosın nighnizir gavgavim bagha bar akonge

² E zurazurara God minabaghava ia bagha God ko miği. ³ E ian arazibagh nighnigha e fo, ia nighnizir gavgavim Godın itima, bizir kam ia gamima ia ingangarir aghuibagh ami. Egha ia igharazibagh ifuegha, ezi bizir kam ia gamima, ia pamtem ingari. Egha ia en Ekiam Kraıs İesusın mızua iti, egha ia uan naviba gavgavim dagh anıghavira iti. E ian arazir kaba Godın damazimın dagh nighnisi. Kamaghın amizi bizir kaba bagha e God minabavira iti.

⁴ En adarasi, e kamaghın fo, God bar moghıra ia gifongegha, egha ua baghavira ia amisevegha gıfa. ⁵ Akar aghuir e inigha ia bagha izezim, an akar kinimın mın ia bagha izezir puvati. A Godın Duam ko gavgavim sara ize, kamaghın amizi, ia guizbangıra fo, akar kam a bar guizin akam. E ian tongın ikiava ian akuraghasava amizir arazim, ia uari a gıfo. ⁶ Egha ia Godın akam inizi, ezi osımtizir avırıba ia batifi, ezi ia Ekiamın arazıba ko en arazıbar gın zuıma, Godın Duam ian navıbagh amıma ia bar akonge. ⁷ Kamaghın ia arazir aghuım Masedonia ko Akaiian Provinsın itir Kraısın adarazi, bar men aka. Eghti me ian arazimın ganıva an gın mangam. ⁸ Ezi Ekiamın akar ia kunizim, a dibiarimın araremin mın bar ghu. Egha a Masedonia ko Akaiara ghuzi puvati,

1:1: Ap 17:1-13, 2 Te 1:1 1:2: Ef 1:16, Fl 1:3-4, Kl 1:3, 2 Te 1:11 1:3: 1 Ko 13:13, Ga 5:6, Kl 1:4-6, Hi 6:10 1:4: Kl 3:12, 2 Te 2:13 1:5: 1 Ko 2:4-5, 4:20, Kl 2:2, Hi 2:3 1:6: Ap 17:1-9, 1 Ko 4:16, 11:1, Fl 3:17, 2 Te 3:9 1:7: 1 Pi 5:3 1:8: Ro 1:8 1:9: Ap 14:15, 1 Ko 12:2, Ga 4:8, 1 Te 2:1

ian nighnizir gavgavir Godin itir kamın eghaghanim, nguibaba bar a baraki. Kamaghın amizi, marki e ua me mikıman kogham. ⁹ Ezi dughiar e ia bagha iziba, me uari bizir otivizibar gun e geghari. Egha ia godin ifavariba ategha navibagh iragha guizbangıra Godin gın zuir arazibar me geghari. A guizbangıra ko zurara itir God. ¹⁰ Ezi ia an Otarımın mızuai, a Godin Nguibam ategh uamategham. Otarir kam aremezıma God a gamizi, a ua dikafi. A Iesus, an en akurvasi, egh dughiar Godin anıngagharım izamım, an en akuragham.

2

Pol Tesalonikan nguibamın ikiava amizir ingangarım mıgei

¹ En adarasi, ia uari fo, ingangarir e ian tongın ikiava amizim, a pura ghuzi puvati. ² Ia fo, e tıghar ia bagh izamın dughiam, e Filipain nguibar ekiamın ikia mızaziba isi, ezi me en zıabagh asıghası. Ezi dughiar e ia bagha izezim, en God en navıba gavgavım dagh anıngızıma, ezi e uan apanir avırır kabar atiatır puvati. E tughavıgavıgha Godın akar aghuım ia mikiri. ³ Egha e ia nighnizir gavgavım Kraisın ikiasava, e ia mıgıa, egha pazav akatamın ia mikemezi puvati, egha e nighnizir zuezir puvatızıtam sara ia mıgıa ia gifarazır puvati. ⁴ Bar puvati. En nighnızım a ıgharagha itı. God en navır averıabagh fogha gıvagha, egha a uabı ifongegha akar aghuım akunamın ingangarım e ganıngı. E gumazamızıba en ingangarım gifueghasa, e akam akurır puvati. Godra en navır averıabar gari. Ezi e kamagh sua, a uabıra e amır ingangarım gifongegh. ⁵ Ia fogha gıfa, God en garava e gıfozıma e kamaghın ia mıgei, e akar ifavarıtamın ia gifarazır puvati, egha e ian

bızıbagh ifuegha egha ia apezepera mıgeir puvati. ⁶ E, ia ko gumazamızır ıgharazıbar damazımın zıam inıasa ingangarır puvati.

⁷ E guızbangıra Kraisın aposelbar mın itı. Kamaghın e ti ifuegha, egha uarır akurvaghasava bızıba bagha ia mıgıai. Egha e ingangarır ekıam ia danıngan aghua. E bar nımıra ia ko ikiava ian asughası. Kamaghıra amebam uan borır aghırıba asughasugha deragha men gari moghın e deravıra ian gari. ⁸ Ia bar guızbangıra en namakaba, kamaghın amızıma, e guızbangıra bar ia gifonge, egha Godın akar aghuım ia mikımasa, egha e uaghan uan ikırımırım ian akurvaghasa.

⁹ En adarasi, ia uari en ingangarır ekıar e ia ko ikıa Godın akar aghuır kunızım gıfo. E ghaze, e daghebar uarır akurvaghsı osımtızır ekıam ia danıngan kogham. Egha e dımagarıba ko aruebar bar puvıra ingarı.

¹⁰ Ia fo, ezi God uaghan fo, arazır manam e ia gamı, ia nighnizir gavgavım Kraisın itır gumazamızıba. E Godın damazımın derazır arazır aghuıbagh amua, egha arazır kuratam gamızır puvati. ¹¹ Ia fo, afezıam uan borıbagh amır arazıbar mırara e uaghan vaghvagha dar ia gamı. ¹² Egha e ian nighnizir gavgavım damutı ia tugh gavgavıghamın mıgırıgıabagh amı. Egha ia osımtızıba aterır dughiamın e agharım ia ganıdı. Egha e ikırımırır aghuır God uabı ifongezımın gın mangasa ia mıgei. God Bızıbagh Atıvır Dughıam oto, ezi a ian dıa ghaze, ia dughiar kamın avenızı nan apengan ikıva na ko pın ikı, dabırabır aghuarım nan Nguıbamın a inıam.

Kraisın adarazi nighnizir gavgavım ikia, osımtızıba atera tughavıgavı

1:10: Ap 17:31, 1 Te 4:16, 5:9, Ta 2:13, 2 Pi 3:12 **2:1:** 1 Te 1:5, 1:9 **2:2:** Ap 16:19-24, 17:1-9, Fl 1:30, Kl 2:1 **2:4:** Jer 11:20, Ga 1:10, 1 Ti 1:11 **2:5:** Ap 20:33, Ro 1:9, 1 Te 2:10, 2 Pi 2:3 **2:6:** Jo 5:41, 5:44, 1 Ko 9:1-6, 2 Ko 11:9, 2 Te 3:8-9 **2:7:** 1 Ko 2:3, 2 Ko 13:4, 2 Ti 2:24 **2:9:** Ap 20:34, 1 Ko 4:12, 2 Ko 11:9, 12:15 **2:11:** Ap 20:31 **2:12:** Fl 1:27, Kl 1:10, 2 Ti 1:9, 1 Pi 5:10

¹³ Ia en akam baregha Godin akam inigha egha gumazibar akamin min a inizir puvati, ia guizbangira Godin akamra ini. Ezi akar kam bar pamten ia gumamazir nighnizir gavgavim Kraisin itibar navir ave-riabar ingari. Kamaghin amizima e bizir kam bagha zurara God minabi. ¹⁴ En adarasi, Godin siosin Judian Provinsin itiba, me Kraisi Iesusin adarasi, bizir me batoz-ibara, da uaghan ia batifi. Ian nguibamin gumazibara osimtizir ekiaba ia ganidi moghira, Judian itir siosba, Judaba osimtiziba me garisi. ¹⁵ Judaba, Ekiam Iesus koma Godin akam inigha izir gumazibav soghezima me ariaghire, egha uaghan e batosi. Egha God ifongezir arazibar aghuaghava, me gumamaziziba bar, men apanimin iti. ¹⁶ Egha me God ua gumamazir kaba inian me aghuagha, egha kamaghin e Kantrin Igharazibar Gumaziba akam e me mikiman me aghuagha, egha en tuaviba apiri. Kamaghira me zurara arazir kurabagh amima, da ghua bar ekefe, ezi datirighin Godin aningazim men izegha gifa.

Pol ua Tesalonikabar ganasa bar ifonge

¹⁷ En adarasi, Judaba kaghira e arizima, e dughiar bar otevimin ia ataki, egha e ian garir puvati, ezi en nighniziba ia ko iti. Ezi e ua mangi ian ganasa bar ifuegha egha tuaviba buriavira iti. ¹⁸ E ia bagh izasa; ki Pol guizbangira dughiar aviribar izasa ingari, ezi Satan en tuaviba apiri. ¹⁹ Eghti en Ekiam Iesus uamateghamin dughiam, bizir tizim e damighti e an damatuzimin bar akuegh egh a mizuam iki tugh gav-ghavigham? E bizir tizim inigh mangi an akagh suam e ingangarir aghuim gami? E ghaze, iarara. E ia baghavira bar akuegham. ²⁰ Guizbangira, e ia

baghavira bar akuegham. Ezi iarara e gamima e bar akueghavira iti.

3

Pol Tesalonikaba gavgavim me daningasa Timoti amada

¹ E ia bagha nighnighavira ikia ghua, gin e ghaze, e sughsughan kogham. Egha akam misuegha ghaze, ga Atensin ikiam. ² Egha Timoti amadazima a ia bagha izi. Timoti a en aveghbuam. Egha a Godin ingangarir gumazir Kraisin akar aghuim akurim. Ga gavgavim ia daningiva, egha ian nighnizir gav-ghavimin akurvaghasa ga anemada. ³ E kamaghin aghua, osimtiziba ko mizazir ia isir kaba ia damuti ia nighnizir aviribar amuam. Ia uari fo, God uabi osimtizir kamagh gariba aterasa e amisefe. ⁴ E faragha ia ko ikia egha kamagh ia migiavira iti, osimtizitaba e bativam. Ezi ia datirighin deragha kamaghin fo, dughiar kurar kam e bato. ⁵ Bizir kam baghava, ki sughsughan aghuagha, egha ki Timoti ian nighnizir gavgavim gifoghasa ia bagha anemadazi a izi. Ki kamagh atiati, gumazir kuram Satan ian nighnizir gavgavibar amuti, da ireghti, en ingangarim pura mangigham.

Timoti migirigiar aghuim inigha izezima Pol bar akonge.

⁶ Ezi Timoti ia ategha egha datirighira iza e batogha, akar aghuim e migia ghaze, ia nighnizir gavgavim Godin ikiava God ko gumazir igharazibagh ifonge. Egha a kamaghin migia ghaze, ia zurara e ginighnigha egha ian naviba bar en dera. Egha ia en ganasava ami moghin e uaghan ian ganasava ami. ⁷ Kamaghin amizima, en adarasi, dughiar e osimtiziba aterima

2:13: Ga 1:11-12, 4:14, 1 Te 1:2-3, 2 Te 2:13, 2 Pi 3:2
2:14: Ap 17:5, Hi 10:33-34
2:15: Ap 2:23, 3:15, 7:52, 9:23, 9:29, 13:45, 13:50, 14:2, 14:5, 14:19, 17:5, 17:13, 18:12
2:16: Mt 23:32-33, 24:6, Lu 11:52, Ap 13:50
2:17: 1 Te 3:10
2:19: Fl 2:15-16, 4:1, 2 Te 1:4
2:20: 2 Ko 1:14, 1 Te 3:13, MAA 1:7
3:1: Ap 17:15
3:2: Ap 16:1-3
3:3: Ef 3:13, 2 Ti 3:12
3:4: Ap 14:22, 20:24
3:5: Fl 2:16
3:6: Ap 18:5
3:7: 2 Te 1:4

nighnizir aviriba e bativimin, e kamaghin oraki, ia nighnizir gavgavir Godin itim ikiavira iti; ezi bizir kam gavgavim e ganingi. ⁸ E kamaghin fo, ia Ekiam bagha tugh gavgavizima, ezi e kagh uaghan, en dabirabim datirighin bar dera. ⁹ E ia ginighnigha egha e uan Godin damazimin guizbangira bar akonge. Kamaghin amizi, e ia bagha God bar minabavira iti. ¹⁰ Egha dimagariba ko aruebar, God ko pamtem miaviavira ikia ghaze, God en amamangatighti e uari izi ian ganam. Eghti ian nighnizir gavgavim oteveghti, e ua ian akurvaghiva ian nighnizir gavgavim damutima, a gavgavigham.

Pol God ko migei

¹¹ E kamagh sua, en God en Afeziam uabi ko Iesus en Ekiam, e bagh tuavim azeneghti e ia bagh izam. ¹² E kamagh sua, Ekiam ia damighti arazir igharazir darazigh ifongezim bar moghira ia gizifagh egh fashagham. E bar ia gifongezim moghira, ia vaghvagh Godin gumazamiziba ko gumazamizir igharaziba bar me gifongegh. ¹³ Eghti God gavgavim ia daningti, gumazamizir en Ekiam Iesusin damazimin zueziba bar, a ko uamateghti, en God en Afeziam ian gantima ia an damazimin zuegh arazir kuraba puvatigham.

Tesalonikabar arazir aghuiba men ikirimirimin aven otogh egh gavgafigh

4

(Sapta 4-5)

3:8: Fl 4:1 **3:10:** Ap 26:7, Ro 1:10, Kl 4:12, 2 Ti 1:3 **3:11:** 2 Te 2:16 **3:12:** 1 Te 4:9-10, 5:15, 2 Pi 1:7 **3:13:** Sek 14:5, 1 Ko 1:8, Fl 1:10, 2 Te 1:7, 1:10, 1:17 **4:1:** Fl 1:27, Kl 1:10, 2:6, 1 Te 2:12, 2 Te 3:6
4:3: 1 Ko 6:15, 6:18, Ef 5:3, 5:17, 5:27, Kl 3:5, 1 Te 5:23, Hi 10:10, 1 Pi 1:16 **4:4:** Ro 6:19, 1 Ko 6:13-15, 6:18 * **4:4:** (4:4) Marazi ghaze, vezin kam kamaghin ghu: "Ia uan ifongiaba ko nighnizir kurar ian navir averiabar aven itiba, ia deraghvira da bagh uarir gan. Egh Godin damazimin zuezir araziba ko a ifongezir arazibar amu." **4:5:** Sng 79:6, Ga 4:8, Ef 2:12, 4:17-18, 2 Te 1:8 **4:6:** Wkp 19:11-13, Sng 94:1, 1 Ko 6:8, 2 Te 1:8 **4:7:** 1 Ko 1:2, 2 Te 2:13-14, Hi 12:14, 1 Pi 1:14-16 **4:8:** Ese 36:27, 37:14, Lu 10:16, 1 Ko 2:10, 2 Ko 1:22, 1 Jo 3:24 **4:9:** Jo 13:34, 15:12, Hi 8:11, 1 Jo 2:20, 2:27, 3:11-13 **4:10:** 2 Te 3:4

E gumazamiziba uari bakia uari ko akuir arazim damuam kogham

¹ Kamaghin, en adarazi, e God ifongezir araziba bar ian akagha ghaze, arazir kaba ia dar amu. Arazir kaba, ia datirighin guizbangira dagh ami. E datirighin Ekiam Iesusin ziamin gavgavimin ia gakaghora ghaze, ia arazir kabar amu mamaghira iki. ² E Ekiam Iesusin ziamin ian sure gamizir akaba, ia dagh fo.

³ God kamaghin ifonge, ia bar uari isiva a danigh egh an damazimin zuegh. Egh gumazamiziba tintinibar uari isava akuir arazim gitagham. ⁴ Egh ia vaghvagh uan amubar ikiva deravira men gan. Egh Godin damazimin zuezir araziba ko a ifongezir arazibar amu.* ⁵ Ia uan mikarzimin ifongiabara, dar gin mangan marki, mati God gifozir puvatizir gumaziba amir araziba.

⁶ Kamaghin ia uan aveghbuaba osimtiziba me darigh egh me gifar arazir kurabar men amubar amuan marki. E fomira akar gavgavim ia migia ghaze, gumazir arazir kurar kabanagh gamiba, God gin ivezir kuram me daningam. ⁷ E fo, God arazir miziriziba bagha en diazir pu. Bar puvati. A en diagha ghaze, ia nan gumazamizibara, kamaghin ia arazir zuezibara damu. ⁸ Kamaghin amizi, ni tina akar kaba akirim dagh asara, ni akirim gumazim gasarazir puvati, ni God akirim a gasara, Godin kamra uan Duam ia ganingi.

E arazir aghuibar amuti da gavavika

⁹ Ki Kraisin adarasi uarigh ifongezir arazimin ki ia bagh osiran kogham. Ki fo, God uabi ia uarigh ifueghamin arazim bagha ian sure

gami. ¹⁰ Ezi ia Provins Masedonian itir Kraisin adarasi uarigh ifongezir arazibar bar me gami. En adarasi, e ia arazir kam damu mangi mamaghira ikiasa e ian azangsis.

¹¹⁻¹² Ki kamagh sua, ia bizitamın oteveghan kogham, eghti gumazir Kraisin azenan itiba ian ganıva egh kamaghın mikim suam, Kraisin adarasi arazir aghuibagh ami. Bizir kam bagh ia uan dabirabir amirizim damuti a deraghsi, puvira uari bagh ingar. Egh uan agharibar uari ingar egh ia uari uarir akurvagh, kamaghira e fomira ia mikemes.

Ekiam uamategh izıva e akuvagh

¹³ En adarasi, e kamagh sua, ia bar deravira Kraisin gumazamizir ovengeziba bativamin bizim gifogh. Ia gumazir igharazir nighnizir gavgavim Godın itir puvatizibar mın pamten osemegh ikian marki. Me ua dikavamin dughiam mizuair puvati. ¹⁴ E kamaghın nighnizir gavgavim iti. Iesus aremegha ua dikafi. Kamaghın amizi, en nighnizir gavgavim kamaghın, God gumazir nighnizir gavgavim an ikiava ovengezibar amighti, me ua dikavigh egh Iesus ko ua izam.

¹⁵ Ekiamın akam e kamaghın ia mikeme, Ekiam uamateghtima e gumazamizir angamra itiba, gumazir ariaghrezibar faragh mangan kogham. Puvati. ¹⁶ Ekiam pamtem mikimti, an enselin faragha zuimın tiarim mikimti, eghti Godın sıgham sara arangam. Eghti Ekiamra uan nguibam ategh izighiritima gumazamizir Iesusın poroghav ikiava ariaghreziba faragh ua dikavigham. ¹⁷ Dughiar kamın gın e gumazamizir angamra ikiavira itiba, e gumazamizir kaba ko ghuariabar tongin

mavanangam, egh e bar Ekiam overiamın a bativam. Kamaghın e bar Ekiam ko zurazurara ikiam. ¹⁸ Egh ia akar kam Godın gumazamizir igharazibav kim, egh gavgavim uari daning.

5

E Ekiam izamin dughiam bagh uari akar ikiam

¹ En adarasi, e bizir otivamin dughiatam diborogh ia bagh an osirighan kogham. ² Ia uari fogha gıfa, Ekiam Izamin Dughiam okimakiar gumazim dimangan izi moghın zuamirama otogham. A izamin dughiam, ia a gifoghan kogham. ³ Gumazamiziba kamaghın mikimam, "Datirighın dughiar amirizim e batozi, e deravira iti." Eghti bizir me gasıghasıghamim bar zuamira me batogham, mati mızazir amizir naviba adaiba borim batasa isir mızaziba. Men tav osimtızir kam gitagh arı mangan kogham.

⁴ Kamaghın amizi en adarasi, ia mitatemın itir puvati, egh ia, dughiar kam okimakiar gumazimın mın iziti, ia an ganigh digavir kuram damuan kogham. ⁵ Ia fo, ia bar aruem ko angazangarimın gumazamiziba. E dimagarim ko mitatemın adarasi puvati. ⁶ Kamaghın amizi, e gumazir igharazibar mın daku ikian kogham. En damaziba kuighreghtima e deraghvira nighnıgham. ⁷ E fo, gumazir akuiba me dimagaribar akui. Ezi gumazir dipar kuraba apa onganiziba, dimagaribar da api. ⁸ Ezi e aruemın adarazi, kamaghın e deraghvira nighnıgham. E nighnizir gavgavim Godın itir arazim ko igharaz darazigh ifongezir arazim nıgham. Egh bizir kamning inıghıva midorozir korotiamın mın uan evariba ikeghti da e apazagham. Egh Godın mızuam iki an akurvazir arazim inıgh, e

4:13: Ef 2:12 **4:14:** Ro 14:9, 1 Ko 15:3-4, 15:12-13, 15:18, 15:23 **4:16:** Mt 24:30-31, Ap 1:11, 1 Ko 15:23, 15:52, 1 Te 1:10, 2 Te 1:7 **4:17:** Jo 12:26, Ap 1:9, MAA 11:12 **5:1:** Mt 24:36 **5:2:** Mt 24:42-44, Lu 12:39, 2 Pi 3:10, MAA 3:3 **5:3:** Ese 13:10, Hos 13:13, Mt 24:39, Lu 21:34-35, Jo 16:21-22 **5:4:** Ro 13:12-13, 1 Jo 2:8 **5:5:** Ro 13:12, Ef 5:8-9 **5:6:** Mt 24:42, 25:5, 25:13, 1 Pi 5:8 **5:7:** Lu 21:34-36, Ro 13:13, Ef 5:14 **5:8:** Ais 59:17, Ef 6:13-17 **5:9:** Ro 9:22, 1 Te 1:10, 2 Te 2:13-14, 1 Pi 2:8

midorozir dapanir asuamin min anerughti an e apazagham. ⁹ God, uan aningagharimin aven mangasa e amisevezir puvati. A en Ekiam Krai Iesusin ingangarimin en akurvaghasa e amisefe. ¹⁰ Iesus en akurvaghasava e bagha areme. Kamaghin amizi, e ovenge, o e angamra iti, e a ko angamra ikiam. ¹¹ Kamaghin amizi, ia uari vaghvagh akar aghuibar uariv kim egh gavgavim uari daning, mati ia datirighin ami moghin.

God uan adarazir akuraghti me arazir aghuibar amuam

¹² En adarasi, e kamaghin ian azangsis, ia gumazir ian akurvagha ia ko ingaribar apengan iki. Ekiam ian gumazir dapanibar ikiasa me amisefe, eghti me ian araziba akiramin migirigibar amuam. ¹³ Ia men ingangarir me amir kam ginighnigh, egh naviba bar men deraghiva me gifongeghiva egh men apengan iki. Egh ia bar uari inigh navir amirizimin iki.

¹⁴ En adarasi, e kamaghin ian azangsighasa, ia gumazamizir amirizibar araziba akiriva, egh gumazamizir atiatiabar naviba gavgavim me daningiva, egh gumazamizir gavgaviba puvatziba akurvagh, egh ia gumazamiziba bar dughorir amirizim men iki.

¹⁵ Ia deravira gan, gumazitam arazir kurabar ia damutima, ia an arazir kuraba ikaravaghan marki. Ia zurara arazir aghuibar Godin gumazamizibar amusi gavgavigh, egh uaghan gumazamizir igharaziba sara.

¹⁶ Egh ia zurara bar akongegh, ¹⁷ egh ia God ko zurara mikimvira iki. ¹⁸ Bizir tizim ia bato, God minabivira iki. God kamagh sua, ia gumazamizir

Krai Iesusin poroghav itiba ia arazir kaba bar, dar amu.

¹⁹ Eghti Godin Duam bizitam damusi ia mikimtima, ia an anogoroghan marki. ²⁰ Eghti ia Godin akam inigha izir gumazibar akam me ia mikimtima ia navir kuram men ikian marki. ²¹ Egh ia bar deravira araziba ko akaba bar, da tuisigh. Egh arazir aghuibara, ia dar suigh. ²² Egh arazir kuraba ia bar da atakigh.

²³ God uabi navir amirizimin mingarim, a ia damightima ia uari isi bar a daning, egh an damazimin bar zuegham. Eghti a ian duaba ko, mikarziba ko, ikirimiriba bar moghira deraghvira dar ganti, da deraghvira ikiva en Ekiam Krai Iesus izamin dughiamin ia arazir kuratam Godin damazimin bar puvatigham. ²⁴ Godin ian diazim, a uan akabar gin ghua bizibagh amima da guizin otifi. Kamaghin e fo, a guizbangira bizir kabar amuam.

²⁵ En adarasi, ia e bagh God ko mikimti, a en akuraka.

²⁶ Ia Kraisin gumazamiziba, vaghvagh uan dafaribar suigh.

²⁷ Ki Ekiamin ziamin akinafarir kam Kraisin gumazamiziba bar me bagh a dipon me mikimasa ia gakaghor.

²⁸ En Ekiam Krai Iesusin apangkuvim bar moghira ia ko iki.

5:10: Ro 14:8-9, 2 Ko 5:15, 1 Te 4:14 **5:11:** Ju 20 **5:12:** 1 Ko 16:18, Fl 2:29, 1 Ti 5:17, Hi 13:7, 13:17
5:14: Ga 5:22, 6:1-2, Kl 3:12, 2 Te 3:6, 3:11, 3:15, Hi 12:12 **5:15:** Snd 20:22, Mt 5:39, Ro 12:17, 1 Ko 6:7, 1 Pi 3:9 **5:16:** 2 Ko 6:10, Fl 4:4 **5:17:** Lu 18:1, Ef 6:18, Kl 4:2, 1 Pi 4:7 **5:18:** Ef 5:20, Kl 3:17
5:19: Ef 4:30, 1 Ti 4:14, 2 Ti 1:6 **5:20:** 1 Ko 14:1, 14:39 **5:21:** 1 Ko 2:11, 2:15, Fl 4:8, 1 Jo 4:1 **5:22:** Jop 1:1, 1:8, 2:3 **5:23:** Ro 15:33, 1 Ko 1:8, Fl 4:9, 1 Te 3:13, 2 Te 3:16 **5:24:** 1 Ko 1:9, 10:13, 2 Te 3:3
5:25: Kl 4:3, 2 Te 3:1 **5:26:** Ro 16:16

Akinafarir Namba 2, Pol Tesalonikan Nguibamın itir Sios baghava an Osiri

Akar Faragha Zuim

Gumazamizir Tesalonikan nguibamın itiba, me ti nighnızir avıribagha amua ghaze, bizir manamra Kraıs ua izamin dughiamın otivam. Marazi ghaze, Ekiamın Dughiam otogha gıfa. Kamaghın amizi, Pol ko Sailas ko Timoti Tesalonikabar nighnıziba akirasa akinafarir kam osiri.

Pol kamaghın mıgei, dughiar kam tıghar otivam. Gumazamiziba faragh Godın akaba batoghıva egh akırım God gasaragham. Eghti arazir kuram otogh gavgavıghıvıra ikiam. Eghti gın Godın araziba adoghadozir gumazir mam azenaram otogham, egh a Kraısın apanım damuam.

Pol gumazamizibav gıa ghaze, me nighnızir gavgavımın tugh gavgavıgh egh osımtıziba ater. Pol kamagh sua, me uarira uarir akurvaghı pamtem ingar, mati a uabi a ko ingari darası me ami moghın. Me ingan-garibar amusi amırvaghan markı. Egh me ıgharazi darazir akurvaghı amırvaghan markı.

Ekiam Izamin Dughiam gın otogham

(Sapta 1-2)

¹ Kı Pol, ko Sailas ko Timoti, e Tesalonikan itir sios bagha akinafarir kam osiri, me God en Afeziam ko Ekiam Kraıs İesusın poroghav itir gumazamiziba.

² God en Afeziam ko Ekiam Kraıs İesusın apangkuvımın ia damıghtıma, ia navır amırızım iki.

Tesalonikaba osımtıziba ko mızazıbar dughiamın tuıvıgha gavgafi

³ En adarasi, e zurara ian ziaba dıponıva ia bagh God mınabıva egh God ko mıkimam. E fo, ian nighnızir gavgavım bar moghıra gavgafi, ezi ia bar moghıra vaghvagha bar uarıgh ifonge, ezi arazir kam ekıva ghuavıra iti. Kamaghın bar derazi, e ia bagha God mınabi. ⁴ Kamaghın amizıma, e tintınıbar Godın siosbar ghuegha egha ian ziaba fe. E arazir kurar apanıba ia gamıba bar dar gun me mıgiava, egha osımtızıba sara me mıgei. Egha e kamaghın mıgei, “Godın gumazamizıba me uan nighnızir gavgavımın tugh gavgavıgha, osımtızıba ko mızazıba aterı.”

God arazir aghuımın e tuisısi

⁵ Ezi bizir ia batıvir kaba, God kamaghın en aka, an arazir aghuım gamua egha en arazıba tuisısi. Ia kamaghın ifonge, God Bizıbagh Atıvamin Dughiam otogham. Kamaghın amıma, ia mızazıba isi. Eghti God suam, ia dera egh ia inıgh dughiar kamın aven mangam. ⁶ Godın arazir aghuım a kamaghın damuam, gumazir osımtızıba ia garızıba, a ua men osımtızıba ikarvaghıam. ⁷ Egh ian osımtızir datırıghın ia aterıba God da gıvaghıam, egh avughıazım ia danıngıva egh uaghan e danıngam. Dughiar kamın Ekiam İesus uan enselın bar gavgavım itıba ko Godın Nguıbam ategh azenara otogham, eghti e avughısam. An avır bar gavgavım mızarıba sara izam.

⁸ Egh God gıfozir puvatızıba ko en Ekiam İesusın akar aghuımın gın zuır puvatızıba, İesus ivezir kuram me ikarvaghıam. ⁹ Kamaghın amır gumazıba ivezir kurar kam inıgh; bar ikuvıgh mamaghıra ikiam. Egh me Ekiamın saghon ikıva, egh uaghan an gavgavımın angazangarır ekiamın saghon ikiam. ¹⁰ Ezi Dughiar God atızım, Ekiam ua izıtıma an gumazamizir nighnızir gavgavım an

1:1: Ap 17:1, 1 Te 1:1 1:2: Ro 1:7 1:3: 1 Te 1:2-3, 2 Te 2:13 1:4: 2 Ko 7:4, 7:14, 1 Te 2:19, MAA 1:9 1:5: Fl 1:28 1:6: Ro 12:19, MAA 18:6-7 1:7: Mt 25:31, 1 Te 3:13, 4:16 1:8: Sng 79:6, Ais 66:15, Jer 10:25, Ro 2:8, 1 Pi 4:17 1:9: Ais 2:10, 2:19-21, Fl 3:19, 2 Pi 3:7 1:10: Sng 68:35, 89:7, Kl 3:4, 1 Te 3:13

itiba, me an ziam fiva, egh ziar ekiam a daning a bagh bar akuegham. Ia Godin akar e ian tongin kunizim, ia nighnizir gavgavim an iti. Kamaghin amizi, ia dughiar kamın uaghan me ko ikiam.

Pol God ko mikimti a Tesalonikaba gavgavim me daningam

¹¹ Ezi e bizir kabagh nighnigha zurara ia bagha e uan God ko migei, eghti a ian akurvagh. E kamagh sua, a ia damuti arazir aghuir a damuasa ian diaziba, ia dar amuam. E a ko mikimtima, a gavgavim ia daningam. Eghti ia, arazir aghuir ia damuasa ifongeziba bar, ia dar amuam. Eghti Godin gavgavim ian nighnizir gavgavim damuti, an ekeveghti ia arazir aghuir aviribar amuam. ¹² Ezi arazir kamın ia Ekiam Iesusin ziam fitima a uaghan ian ziaba fam. En God ko Ekiam Krai Iesus ian apangkuvigh egh bizir kabar amuti da guizbangin otivam.

2

Godin araziba adoghadozir gumazim otogham

¹ En adarasi, e bizitam ia mikimasa, en Ekiam Krai Iesus a uamategh izam, eghti e a ko uari akuvagh. E kamagh sua, ia bar deravira akar kam baragh. ² Gumazir taba ti ia migia ghaze, Ekiam Izamin Dughiam otogha gifa. Gumazir mamın nighnizim ghaze, Godin Duam ti uan akar kam a ganingizi an an gun migei. O gumazir mam Godin akam akura akar kam gun migei. O gumazir mam ghaze, e osirizir akinafarir mam, akar kam an iti. Ezi ia akar kam managh a baraki, ia zuamira digavir kuram damighiva egh okam nighnighan marki. ³ Ia gumazitamin ganti a uan akatam o arazir an amitamin ia gifaran marki. Ia oragh! Dughiar

kam puram otogham kogham. Puvati. Faragh gumazir avirim Godin akaba batoghiva egh akirim God gasaragh. Eghti Godin araziba adoghadozir gumazir mam azenara otogham, gumazir kam God helin a gasighasigham. ⁴ Bizir gumaziba ziaba feba ko dar bora ghaze men godba o men aseba, a dar apanimin ikiam. Egh a uabira uan ziam fiva egh a bizir kaba bar da dikabiragh. Egh a Godin Dipenimin aven daperagh ikiva kamaghin mikimam, “Ki uabira God.”

⁵ Ia fo, ki ia ko itir dughiam, ki bizir kabar gun ia mikeme. Ia ti okinighnighiz, o? ⁶ Ia fo, bizir mam gumazir kamın tuavim apirima an azenaram otivan kogham. A gin God a bagha atizir dughiamra, an azenim giram. ⁷ Ia fo, datirighin Godin araziba adoghadozir arazir kam averara ingari iti. A modogh averara iki mangiti, gumazir an tuavim apirizim, sivagh mangiti, an azenaram otogham. ⁸ Egh Godin araziba adoghadozir gumazir kam dughiar kamın azenim giram. Eghti Ekiam Iesus uan akamin a giveragh a misueghtima an aremegham. Ekiam uan angazangarim ko gavgavir ekiam sara iziva, egh uan angazangarim ko gavgavir kamra a gumazir kam bar a gasighasigham. ⁹ Godin araziba adoghadozir gumazir kam, a Satanin gavgavimin azenan otogham. Egh Satanin ifavarir arazimin, a digavir kuram gamir arazir aviriba ko arazarazir igharaziba ko mirakelin ifavarir igharagha gariba, dar amuam. ¹⁰ An arazir kurar avirir igharazibar amu, ovevemın tuavimin gin zuir gumazibagh ifaram. Me guizin akam gifongeghan aghua, ezi God men akuraghan kogham. Kamaghin amizima, gumazamizir kaba bar

1:11: Kl 1:9, 1 Te 1:2-3 **1:12:** Ais 24:15, Mal 1:11, 1 Pi 1:7, 4:14 **2:1:** Mt 24:31, 1 Te 4:13-17 **2:2:** Mt 24:4, Ef 5:6, 1 Jo 4:1 **2:3:** Jo 17:12, 1 Ti 4:1, 1 Jo 2:18, 4:3, MAA 13:11-14 **2:4:** Dan 7:25, 11:36, Ese 28:2, 1 Ko 8:5, MAA 13:6 **2:7:** 1 Jo 2:18, 4:3 **2:8:** Jop 4:9, Ais 11:4, Dan 7:10, Hi 10:27, MAA 19:15 **2:9:** Mt 24:24, Jo 8:41, Ef 2:2, MAA 13:11-13, 18:23, 19:20 **2:10:** 2 Ko 2:15, 4:3

arighregham. ¹¹⁻¹² God kamagh sua, gumazir nighnizir gavgavim guizin akamin itir puvatigha arazir kurabagh amua bar akongeziba, me nighnizir gavgavim akar ifarimin ikiva, Godin kotin ivezir kuram iniam. Kamaghin amizima, God men nighnizibagh amizima, me paza nighnisi.

God ua ia iniasa ia misefe

¹³ En darasi, ia Ekiam bar ifongeziba, God faragha inizir gumazamizibar tongin ikiasa ia misefe. God uan Duamin gavgavimin ian navir averiamin ingarima, ia a baghavira itir gumazamiziba, egha ia guizin akam nighnizir gavgavim an iti. Ezi tuavir kamın God ian akurvaghasa. Kamaghin amizi, e zurara God ia bagh a minabagham. ¹⁴ God kamagh sua, ia uan Ekiam Kraisi Iesusin angazangarir ekiamin aven a ko ikiasa a ifonge. Egha a uan akar aghuir e ia mikemezir kamın ian dia. ¹⁵ Kamaghin ami, en adarasi, ia bar tuivigh gavgafigh. Eghti Godin akar e ia mikemeziba, o akar ian sure damuasa osiriziba, ia dar gin mangi.

¹⁶ E kamaghin God ko migia ghaze, en Ekiam Kraisi Iesus ko God en Afeziam bar e gifonge. Egha en apangkuvigha en navibagh amima, da dera, egh mamaghira ikiam. Egha en akurvazima en nighnizir gavgavim ikiava Godin mizuai, eghti an arazir aghuimin e damuam. ¹⁷ Egha gavgavim ian navibar aning, egh ian akurvaghti ia arazir aghuiba bar, dar gin mangiva egh akar aghuibav kimam.

Tesalonikaba gumazir ingangaribar amirazibar arazibar kirigh

3

(Sapta 3)

Ia God ko mikimti, an en akuragham

¹ En adarasi, en akar abuananam, a kamakin. Ia God ko mikimtima, an en akuragham, eghti Ekiamin akam zuamira nguibaba bar a dar mangiti gumazamiziba a iniva an gin mangi, nighnizir gavgavim an ikiam, mati ia faragha a inizi moghin. ² Ia God ko mikimtima a gumazir kurabar dafaribar e inigh, kar arazir kurabagh amir gumaziba. Ia fo, gumazir maba nighnizir gavgavim Ekiamin itir puvati.

³ Ezi Ekiam guizin arazibagh ami, eghti ia bar nighnizir gavgavimra an iki. A gavgavim ia daningiva, egh ia geghuvti, Satan paza ia damighan kogham. ⁴ Ezi Ekiam e gamizima e bar deravira kamaghin fo, ia arazir e ia mikemeziba, bar dagh amuavira iti. Egh gin ia kamaghira damuam.

⁵ E kamagh sua, Ekiam ian faragh mangi, ian navibar amuti, ia fogh suam, God guizbangira ia gifonge. A ian navibar amuti, ia Kraisin arazimin gin mangiva osimtiziba ateriva tugh gavgavigham.

Gumazamiziba bar, ingangaribar amu

⁶ En adarasi, en Ekiam Kraisi Iesusin ziamin e akar gavgavim migia kamaghin ia migei, en marazi pura amirvagha ikia, akar e ia ganingizimin gin zuir puvati. Ia me vaghvagh men saghon iki. ⁷ Ia fo, ia en arazibar gin mangi. Dughiar e ia ko itiba, e pura apiaghav itir puvati. ⁸ E pura ian dafaribar dagher taba inizir puvati. E dagh ivesi. E kamagh sua, e osimtiziba ia darighan kogham. Kamaghin e puvira ingari, arueba ko dimagariba. ⁹ God ghaze, e dagheba bagh ian azaraghtima, ia en akurvagham. Ezi e ian azarazir pu. E ghaze, e arazir aghuim ian akaghtima ia an gin mangam. Ezi e kamaghin ian azangizir puvati.

2:13: Lu 1:75, Jo 15:16, Ef 1:4, 1 Te 4:7, 5:9, 2 Te 1:3 **2:15:** 1 Ko 11:2, 16:13, Fl 4:1, 2 Te 3:6 **2:17:** 1 Ko 1:8, 1 Te 3:13, 1 Pi 5:10 **3:1:** Ef 6:19, Kl 4:3, 1 Te 5:25 **3:2:** Ap 28:24, Ro 10:16, 15:31 **3:3:** Jo 17:15, 1 Ko 1:9, 1 Te 5:24, 2 Pi 2:9 **3:4:** 2 Ko 7:16, Ga 5:10, 1 Te 4:10 **3:6:** Mt 18:17, Ro 16:17, 1 Ko 5:11-13, 1 Te 3:11-14, 1 Ti 6:5, 2 Jo 10 **3:7:** 1 Ko 4:16, Fl 3:17, 1 Te 1:6 **3:8:** 2 Ko 11:9, 1 Te 2:9 **3:9:** 1 Ko 9:4-6, 1 Te 1:6

¹⁰ Ia fo, dughiar e ia ko itibar, e akar gavgavim ia ganingi: gumazim ingangaribar amuan aghuaghti, ia dagheba a daningan kogham.

¹¹ Ezi e datirighin orazi, ian marazi pura iti. Me ingangaritam gamir puvati. Me pura gumazir igharazibar biziba tintinibar dav gei. Kar men biziba puvati. ¹² Ezi datirighin Ekiam Krai Iesusin ziamin e akar gavgavir kam kamaghin gumazir kabav gei, me bar deravira daperaghiva, egh ingariva, egh me daghebar uarira uarir akurvagh.

¹³ Ezi en adarasi, ia arazir aghuibar amuva dar amirvaghan marki.

¹⁴ Eghti gumazitam akar e akinafarir kam in osirizibar gin mangan koghtima, ia deraviram an gan. Ia kamagh sua, gumazir kam uan arazir kam gifoghiva egh aghumsigh, kamaghin ia an saghon iki. ¹⁵ Ia apanimin a ginighnighan marki, ia aveghbuamin min a damuva, egh arazir aghuibar amusi an sure damu.

Pol uan akar abuananam me ganidi

¹⁶ Ekiam a navir amirizimin mingarim, a zurara ia damuti ia navir amirizimin biziba bar ikiam. Ekiam bar moghira ia ko ikiam.

¹⁷ Ki Pol, ki uan dafarimin osira ghaze, Afeziam ia ko iki. Nan akinafariba bar, osizirir abuananam ki zurara uan ziam kamaghin an osiri. Kar ki kamaghin osiri.

¹⁸ En Ekiam Krai Iesusin apangkuvim bar moghira ia ko ikiam.

Akinafarir Faragha Zuim, Pol Timoti baghava an Osiri

Akar Faragha Zuim

Timoti, Kraisin adarazir gumazir igiar mam, a Listran nguibar Galeasian Provinisin itimin ize. An amebam, a Judan amizim, ezi an afeziam a Grighin gumazim. Pol Timoti inizima, an a koma aruava Godin ingangarim gami. (Ni Aposel 16:1-3in gan). Egha Timoti gin Efesusin nguibar ekiamin itir siosin gumazir dapanimin oto. Ezi Pol akinafarir kam a bagha an osiri.

Akinafarim faragha migeir bizim, a kamakin, Timoti deravira ua bagh ganigh, gumazitaba gumazamizibar nighnizir gavgavibagh asighasighan maraghe. Gumazir kaba me nighnizir igharaziba ikia ghaze, nguazir kamin itir biziba da derazir puvati. Kamaghin, gumazim guizbangin ikirimirir aghuim inisiva, dagher taba ateghiva egh amuimin ikian marki.

Bizir igharazir ekiar akinafarim migeir mam, a siosin ingangarim deraviram an ganam. Egha a uaghan migia ghaze, siosin gumazir dapaniba ko siosin ingangarir gumaziba, me arazir aghuibar amu.

Akinafarimin akar abuananaba, Pol Timoti migia ghaze, a Kraisi Iesusin ingangarir gumazir aghuimra iki, egh arazir aghuibar vaghvagh siosin gumazamizibar amu.

Timoti uabi uan araziba deraghvira dar ganiva, egh siosin gumazamiziba uaghan men gan

(Sapta 1-6)

¹ Ki Pol, ki Kraisi Iesusin aposel. God, en Akurvazir Gumazim, ko

Kraisi Iesus, gumazir e ganasa mizuaim, aning na misevezima ki aposelin oto.

² Timoti, ni na ko nighnizir gavgavim ikiava, egha mati guizbangira nan otarim. Ezi ki akinafarir kam ni bagha an osiri. God en Afeziam ko Kraisi Iesus en Ekiam, aningin apangkuvim koma kuarkuvim, ni damuti ni navir amirizimin iki.

E ifavarir akaba bar a da baraghan kogham

³ Ki fomira Masedonian Provinisin ghughava, egha dughiar kamin ki akar gavgavir mam ni ganingi, egha datirighin ki akar kamra ua kamaghin ni mikimasa. Ki ghaze, ni Efesusin Nguibar Ekiamin ikiva egh gumazir maba migirigiar gavgavim me daning suam, me gumaziba Godin akamin men sure damuva, akar ifavarir taba me damuvira ikian marki. ⁴ Egh me pura eghaghanir araziba ko men ovavibar ziar migirigiar me zurara migiavira itiba, da atakigh. Akar kaba men nighnizibagh amima me onganighava tintiniba uariv gia uari adosi. Akar kaba me damuti, me nighnizir gavgavim Godin ikian kogham, egh God e damuamin bizim me deragh a gifoghan kogham. ⁵ Nan akar gavgavir kamin mingarimra kara, e bar uarigh ifuegham. E fo, e guizin nighnizir gavgavim Iesusin ikia, navir zuruzim ikia, egha uan araziba deravira da tuisigha arazir aghuibar gin zui. Eghti bizir kaba e damuti, e bar uarigh ifuegham. ⁶ Marazi arazir kam ataki, egha datirighin me onganigha pura akar mingariba puvatizibav gei. ⁷ Egha me igharaz darazi Godin Arazibar men sure damuasa. Egha me ghaze, men migirigiaba bar guizbangira. Ezi akar me gun migeim, an mingarim me uari a gifozir puvati, egha me uari uan akam deragha a gifozir puvati.

⁸ E kamaghin fo, Moses Osirizir Arazir God a Ganingiziba, da bar dera. Eghti gumazitam bar deragh Godin Arazir kabar gin mangiti, Arazir Kaba an deragham. ⁹ Ezi e uaghan kamaghin fo, God uan Araziba isa gumazamizir aghuiba bagha da aningizir pu. Puvati, a gumazamizir arazir kurabagh amiba bagha, da me ganingi. Gumazamizir akaba batoziba, ko akaba barazir puvatiziba, ko gumazir akirim ragha God gasaraziba, merara God me bagha uan Araziba aningi. Kar gumazamizir Godin ziam fer puvatiziba, ko gumazir Godin aghuaziba, ko gumazir uan amebaba ko afeziaba misoghezi me aremeziba, ko gumazir igharaz darazi misozima me ariaghreziba, ¹⁰ ko arazir mizirizibagh amiba, ko gumazir uarira uari isava akuiba, ko gumazir gumaziba okiava me gamima me pura ingangarir gumazibar otiviba, ko gumazir ifariba, ko gumazir kotin aven ifariba, merara God me bagha uan Araziba da aningi. Egha uaghan gumazamizir Godin guizin akamin apaniba, God me bagha uan Araziba da aningi. ¹¹ Ezi guizin akar kam, a God an gun mikimasa na ganingizir akam, an akar aghuir kam mīrara ghu. Ezi akar aghuir kam e migia ghaze, God angazangarir ekiamin aven ikia, egha gavgavir ekiam iti. A bar derazima gumaziba ko amiziba an ziam fe.

God Polin apangkuvizima, Pol a minabi

¹² En Ekiam Krai Iesus ingangarim bagha gavgavim na ganigha ghaze, ki an ingangarim damuam. Egha ingangarir kam damuasa na amisefe. Ezi kamagh sua, ki a minaba. ¹³ Guizbangira, fomira ki dibovir akabar an ziam gasighasiki, egha ki an apanim gamuava, egha

akar kurabar a mikeme. Ezi a fo, ki deragha a gifozir puvatigha, egha nighnizir gavgavim an itir puvati, egha arazir kabagh ami. Kamaghin amizima a nan apangkufi. ¹⁴ Ezi Krai Iesus en Ekiamin apangkuvim bar na gizivazima, egha a na gamima, ki nighnizir gavgavim an ikiava egha gumazamizir nighnizir gavgavim Krai Iesusin itiba, bar me gifonge.

¹⁵ Krai Iesus, gumazamizir arazir kurabagh amiba men akuraghasa nguazir kam in ize. Ezi men tongin, kon arazir kuraba bar men arazir kurabagh afira. Ezi akar kam a guizbangira, gumaziba a baregh nighnizir gavgavim an iki. ¹⁶ Ezi Krai Iesus kamagh sua ifonge, gumazamiziba bar kamaghin fogh, a gumazir arazir kurabagh amiba a men asughasugha nimira me gamua zui. Kamagh amizima a faragha nan apangkufi, ezi ki an abanimin min iti, eghti a na gamizir biziba men akaghti me dar ganiva, nighnizir gavgavim an ikiva, egha ikirimirim ikia mamaghira itim iniam. ¹⁷ Ezi an Atrivir Zurara Itim. An oveghan kogham, ezi e gumazamiziba an ganighan kogham. A uabira bar guizbangin God. Kamaghin amizi, e zurara bar an ziam fiva a mikim suam, God ni bar ekevegha bar dera. Bar guizbangira.

Pol Timoti migia ghaze, ni nighnizir gavgavir Iesusin itim, an suiragh gavgavigh

¹⁸⁻¹⁹ Nan otarim Timoti, ki fo, Godin akam inigha izir gumazim fomira nin arazibar gun mikeme. Ezi ki akar kam ginighnigha, egha bizir ni damuamiba bar dar gun ni migei. Ki kamaghin ifonge, ni nighnizir gavgavim Iesusin ikiva an suiragh gavgavigh, uan araziba deravira da tuisigh arazir aghuibar gin mangi. Ki kamagh sua, ni Godin akam inigha izir gumazim ni ganingizir akar

1:9: Ga 3:19, 5:23 **1:10:** Stt 19:4-5, 1 Ti 6:3, 2 Ti 4:3, Ta 1:9 **1:11:** Ga 2:7, Kl 1:25, 1 Te 2:4, 1 Ti 6:15
1:12: Ap 9:15, Ga 1:15-16 **1:13:** Ap 3:17, 8:3, 9:4-5, 1 Ko 15:9-10, Ga 1:13 **1:14:** Lu 7:47, Ro 5:20, 1 Ko 15:10, 2 Ti 1:13 **1:15:** Lu 15:2, 19:10, Ro 5:8, 1 Ti 3:1, 4:9, 2 Ti 2:11, 1 Jo 3:5 **1:17:** Dan 7:14, Jo 1:18, Ro 16:27, Hi 11:27, 1 Jo 4:12

kabar gın mangi, egh tuavir kamın ni midorozir aghuim misoghıva nighnızir gavgavımın aven tugh gavgafıgh. Bizir kam bagha, ki akar kam ni ganidi. Ezi gumazir maba, me uan araziba deragha da tuisıgha, egha arazir aghuıbar gın mangan aghuagha da batosi. Egha tuavir kamın me uan nighnızir gavgavıbagh asıghasıki. ²⁰ Ezi men tongın Himeneus ko Aleksanda kamaghın ami. Ezi ki kamaghın ifonge, aning ua Godın ziam gasıghasıghan markiam. Aning kamaghın foghasa, ki aning isa Satanın agharım gati.

2

E gumazamizıbar akurvaghı God ko mıkimıva an azangıgham

¹ Ki mıghıghavıra ia mıgei, faragh damuamin bizim a kamakın, ia gumazamizıba bagh God ko mıkimıva a mınavıva egh an azangıghıva, egh a gumazamizıba bar men akurvaghı a gakaghon. ² Egh uaghan atrıvıba ko gavmanba da bagh Godın azangıgh. Kamaghın, e bar deragh ikıva navır amırızıbar ikıva, egh God baghavıra itir arazıbar amuva God ifongezir arazıba bar dar gın mangam. ³ God ko mıgeir arazir kam, a Godın damazımın bar dera. God, en Akurvazir Gumazim, arazir kam gifonge. ⁴ A kamagh sua, a bar gumazamizıba men akurvaghı. Eghti me bar guızın akamın mıngarım gifogham. ⁵ E fo, Godın vamıra iti. Ezi abuir gumazir vamıra iti, a God ko en tıghın iti. A gumazir kamra, Krais İesus. ⁶ Dughıar God inabazımın, Krais İesus gumazamizıba bar me bagha uabi isa God ganıgha aremegha egha ua me gıvese. Ezi arazir kamın God kamaghın en aka, a uan gumazamizıba bar moghıra ua me iniam. ⁷ Egha ingangarır kam bagha, God aposel ko akam akunamin

gumazımın ikıasa na mısefe. Ki guızbangıra mıgei, ki ifarır puvati. A Kantrin İgharazıbar Gumazıbar sure damuasa ingangarım na ganıngi, eghti me nighnızir gavgavım Kraisın ikıva egh guızın akam gifogham.

⁸ Ki kamaghın ifonge, nguazir kamın gumazamizıba bar dafarıba fıva God ko mıkim. Ki kamagh sua, me bar uari isıva God danıngıva zuegh ikıva, egh anıngagharır arazım ko adoghadozir arazım atakıgh. Me arazir kam damuva, God ko mıkim.

İngangarır aghuım damuamin arazım, a guızın amızıbar kurukazım

⁹ Ki kamaghın ifonge, amızıba korotiar aghuıbar aghutı, da men tugha tıgham. Eghti men korotiaba, ıgharaz darazi men ganıva nighnızir kuraba ko aghumsızir nighnızıba ikıan kogham. Me uan dapanır arızıba mıghıvıra da asıngan markı, egh uan mıkarzıba, manmanıaba ko gol ko korotiar bar pın kozıba, puram azenan dar kurukan markı. ¹⁰ Amızır Godın akamın gın mangasa ifongezıba, me arazir aghuıbar amu. Arazir kaba, kar guızın men kurukazım.

¹¹ Egh amızıba bar uari dikabırıagh egh nımıra ikıva Godın akam baragh.

¹² Ki kamaghın amızıbar amaman gatızır puvati, me uari uari fıva gumazıbar faraghfıragh mangı, egh Godın akamın men sure damuan kogham. Amızıba uan akaba dukuaghıva nımıra ikı akaba baragh.

¹³ İa oragh! God faragha Adamın ingarı, egha gın Evan ingarı. ¹⁴ Ezi Adam akar ifavarıba nighnızir gavgavım a dar itir puvati. Amızımra akar ifavarıba nighnızir gavgavım a dar iti, egha arazir kuram gamı.

¹⁵ Amızıba borıba batır ingangarım damuva, egh nighnızir gavgavım zurara Kraisın ikıva egh uari isıva a danıngıva egh zuegh ikı, egh me

1:20: 1 Ko 5:5, 2 Ti 3:17-18, 4:14-15 **2:4:** Ese 18:23, Jo 3:16-17, 17:3, 1 Ti 4:10, 2 Ti 2:25, 2 Pi 3:9 **2:5:** Ro 3:29-30, Ga 3:20, Hi 8:6, 9:15, 12:24 **2:6:** Mt 20:28, 1 Ko 1:6, Ga 1:4, Ef 1:7-9, 2 Te 1:10, Ta 1:3 **2:7:** Ap 9:15, Ga 1:16, 2:7-8, Ef 3:7-8, 2 Ti 1:11 **2:8:** Ais 1:15, Mal 1:11, Jo 4:21 **2:9:** 1 Pi 3:3-5 **2:10:** 1 Ti 5:10 **2:12:** 1 Ko 14:34 **2:13:** Stt 2:7, 2:21-22, 1 Ko 11:8-9 **2:14:** Stt 3:1-6, 2 Ko 11:3

igharaz darazigh ifongegh, egh me arazir aghuibar g'in mang'iti, God men akuragham.*

3

Siosin gumazir dapaniba arazir aghuibar amu

¹ Akar kam a bar guizbangira, gumazitam siosin gumazir dapanitam'in ikisi a ingangarir aghuim gifonge. ² Siosin gumazir dapanim, an arazir aghuibar g'in mang'i, eghti me arazir kuratam bagh an ganiva avegham. An amuir vamira iki. Egh an dabirabim bar moghira deragh, navir ghurim'in araziba dikabiragh, egh arazir aghuibara damu ziar aghuim iniva, egh a gumazir igharaziba isi dipenim'in mang'iva, egh deravira gumazibar sure damu. ³ A wain'in dipar aviribar amiva onganan marki. A zuamira aningaghiva gumazibav soghan kogham, a men asughasugh. Egh biziba bagh gumaziba adoghan marki, egh a dagiaba baghivira ikian marki. ⁴ Egh deravira uan dipenim'in itir darasi men gan, egh boribav kimtima me deravira an akaba baragh dar g'in mang'i. ⁵ (Gumazim uan amuiroghboriba deraghvira men ganan kogh, manmaghin a Godin siosin ganamin ingangarim iniam? Bar puvati.) ⁶ Gumazir datirighira nighnizir gavgavim Iesusin itim, a Godin siosin ganan kogham. A kamaghin nighnigh suam, a gumazir aghuim, egh uan ziam fam. Eghti God ivezir kuram Satan ganingizi moghin a ivezir kuram a daningam. ⁷ Siosin gumazir dapanim, siosin azenan itir gumaziba a mikim suam, a ziar aghuim iti. A ziar aghuim ikian koghtima, gumaziba akar kurabar a mikimti, an aghumsighiva, egh Satanin azuazim'in aven mangigham.

Siosin ingangarir gumaziba arazir aghuibar g'in mang'i

⁸ Kamaghira siosin ingangarir gumaziba, gumazibar damazibar me ziar aghuim iki. Egh me mizer pumuningin ikian marki, egh wain'in dipar aviribar amiva onganan marki. Egh dagiaba bagh bar ikuvigh ifar da inian marki. ⁹ Me uan araziba deraghvira da tuisigh arazir aghuibar g'in mang'i, egh guizin akar e nighnizir gavgavim an itim'in suiragh gavgafigh. ¹⁰ Ia faragh me isi ingangaritam datigh, ganigh. Eghti men ingangarim deraghti, me siosin ingangarir gumazibar ikiam.

¹¹ Kamaghira, amiziba uaghan, gumazibar damazibar me ziar aghuim iki. Egh me igharaz darazi girakirangin me mikiman marki. Egh men dabirabim bar moghira deragh, egh me guizin deraghvira ingangarir me inizibar amu.

¹² Eghti siosin ingangarir gumazim an amuir vamira iki. Egh a uan boriba ko an dipenim'in itir darazi deragh men gan. ¹³ Egh gumazir deravira ingariba, me ziar aghuiba iniam. Egh me atiatingan kogh uan nighnizir gavgavir Krai Iesusin itim'in gun mikimam.

Godin arazibar akar mogomem, a bizir bar ekiam

¹⁴ Ki gurumra izi ian ganasa ifonge, egha migirigiar kam ia bagha an osiri. ¹⁵ Egh kamaghin, ki zuamira izeghan koghti, ia migirigiar kabar ganiva egh ia arazir aghuibagh fogham, arazir e Godin adarazi damuamiba. E Godin adarasi, e Godin zurara itim'in sios. Egha siosin aven itir darasi, erara, e dipenir akinibar min gavgavigh guizin akam gupughiva tugh gavgavigham. ¹⁶ E guizbangira fo, Godin arazibar akar mogomem, a bar bizir ekiam. Ezi akar God en akazir kam, a kamakin,

* **2:15:** (2:15) Grighin akam, vezin kam'in deragha bigha mikemezir puvati. **3:1:** Ap 20:28, Ef 4:12, Fl 1:1, 1 Ti 1:15 **3:2:** 1 Ti 5:9, 2 Ti 2:24 **3:7:** Ap 22:12, 1 Ko 5:12, 2 Ko 8:21, 1 Te 4:12, 1 Ti 6:9 **3:11:** Ta 2:3 **3:15:** Ef 2:19-22, 2 Ti 2:20 **3:16:** Mk 16:19, Jo 1:14, 16:8-9, 1 Pi 1:12, 3:18

A guizın gumazimın oto, ezi gumazamiziba an gani.

Ezi Godın Duam kamaghın en aka, an araziba bar dera,
Ezi enselba an gani.

Ezi gumaziba ghua an akamın gun bar gumazibav kiri.

Ezi nguazimın itir gumazamiziba nighnızir gavgavim an iti.

Ezi God a inigha uan Nguibamın ghuavanabozi a ziar ekiam ini.

4

Akar ifavariba Godın gumazamizibar nighnızibagh asighasisi

¹ Godın Duam guizbangıra kamaghın migei, Dughiar Gın Izamim, gumazir taba uan nighnızir gavgaviba ategham. Egh me ifavarir duaba ko duar kurabar akaba baragh men gın mangam. ² Eghti ifavarir gumaziba, me gumaziba akar ifavaribar men sure damuam. Men arazir aghuibar gın mangamin nighnıziba ariaghıre mati avim dar isi, egha me ua uan arazir aghuiba ko kurabagh fozir puvati. ³ Me gumaziba amuiba ikian men anogoroke. Egha me, dagher God e bagha ingarizir maba, me ghaze ia dar aman marki. Dagher kaba, God ghaze, gumazamizir guizın akam gifogha nighnızir gavgavim an itiba, merara dagher kaba iniam. Egh dagheba iniva dar amıva God minabagh. ⁴ E fo, God ingarizir biziba bar, da bar dera. Ezi e bizir kurabar mın a dar ganam koghı. Puvati. E Godın minabagh da iniam. ⁵ E fo, e daghebar amısi, e God ko mıgeir arazim ko Godın akamın gun mıgeir arazim damuti, God arazir kamın daghebar amuti, da Godın bizibar mıraram otogham.

Timoti Kraisin ingangarir gumazir aghuimın iki

⁶ Egh ni akar gavgavir kam Godın gumazamizibar anıngıva, egh ni Kraıs İesusın ingangarir gumazir aghuimın ikiam. Egh ni, guizın akar e inızir nighnızir gavgavim an itim, ko fofozir aghuir ni gın zuiba, da ni damuti, tuavir kamın ni gavgavir ekiam iniam. ⁷ Egh ni eghaghanir kıniba ko eghaghanir kuraba akırim ragh a dagh asaragh. Egh ni deravıra Godın arazibar sure damuam. ⁸ Ni fo, e uan mıkarzibar amuti da gavgavıghsı, e ingarıva bizir maba sara damuti en mıkarziba gavgavıgham. Eghti e Godın arazibar sure damuti da en ikiti e gavgavıgham, da bar en akurvaghvıra ikiam. Egh da e datırıghın itir ikırimirim ko ikırimırir gın iniamimın en akurvaghı.

⁹ Ezi akar kam a bar guizbangıra. Gumaziba bar a baraghıva nighnızir gavgavim an ikiam.* ¹⁰ Godın ikia mamaghıra itim, a gumazamiziba bar men Akurvazir Gumazim, egha an nighnızir ekiam kamakın, a gumazamizir nighnızir gavgavim an itiba men akura. E nighnızir gavgavim an ikia, egha bizir e fogha inıamıba bagha mızua iti. Kamaghın amızıma, e zurara bar puvıra ingarı.

¹¹ Ni gumazamiziba akar gavgavir kam me mıkımıva egh men sure damuti me dar gın mangı. ¹² Marazi nın gara ghaze, ni gumazir igiam. Egh gumazitam kamaghın ni mıkıman markiam, kar gumazir kınim. Eghti ni nighnızir gavgavim itiba bagh ababanımın uabı atıgh. Egh arazir aghuibar amuti, me nın arazibar ganıva, egh nın gın mangam. Nın arazir aghuıbara kara: nın akar aghuıba, ko nın darorıba, ko nın arazir ıgharaz darazıgh ifongezim, ko nighnızir gavgavımın arazim, ko Godın damazımın zuegha itir arazim. ¹³ Datırıghın tugh

4:1: 2 Ti 3:1, 1 Pi 1:20, 2 Pi 2:1, 3:3, 1 Jo 2:18, Ju 18, MAA 9:20, 16:14 **4:3:** Stt 9:3, Ro 14:6, 1 Ko 8:8, 10:30-31, Kl 2:20-21, Hi 13:4 **4:4:** Stt 1:31, Ap 10:15, Ro 14:14, 14:20, 1 Ko 10:25, Ta 1:15 **4:7:** 1 Ti 1:4, 6:20, 2 Ti 2:16, 2:23, Hi 5:14 **4:8:** Sng 37:4, Mt 6:33, Ro 8:28, Kl 2:23, 1 Ti 6:6 **4:9:** 1 Ti 1:15

* **4:9:** (4:9) E fozir puvati, a manmaghın mıkımasa, "akar kam a guizbangıra," ves 8ın itir akam, o ves 10ın itir akam? **4:10:** Sng 36:6, 1 Ko 4:11-12, 1 Ti 2:3-4 **4:12:** 1 Ko 16:11, Ta 2:7, 2:15, 1 Pi 5:3

mangi ki izamin dughiam, ni Godin Akinafarimın akabar gan me mikim, egh Godin akabar me mikin, egh dar mingarimın men sure damu, egh uan gavgavim isi ingangarir kabar aning. ¹⁴ Ni fo, fomira siosin gumazir dapaniba uan dafariba isa nin dapanim gariki. Ezi dughiar kam Godin akam inigha izir gumazir mam akamin gun ni mikeme, ezi tuavir kamın God bizir aghuimın min uan gavgavim isa ingangarim bagha ni ganingi. Ezi ki ni migei, ni gavgavir kam ataghraghan marki, ni a sara Godin ingangarim damuvira iki.

¹⁵ Ni uan ingangarir kaba ni deravira dar gan. Egh ni bar uabi isi ingangarir kam daningiva a damuti a deragh otogh. Eghti gumazamiziba bar nin ingangarir arazibar gan fogham, da bar dera. ¹⁶ Egh ni bar deragh uan arazibar ganiva, egh uaghan ni gumazamizibar sure gamir ingangarimın gan. Ni kamaghin damu gavgavightima, eghti tuavir kamın God nin akuragham, egh gumazamizir nin akam baraziba uaghan men akuragham.

5

Pol ghaze, Timoti gumazamiziba uan adarazir min me damu

¹ Ni gumazir aruabar atar pamten me mikiman marki. Puvati, ni uan afeziamın min aghumra me mikimiva me fi. Egh ni gumazir igiaba, ni uan aveghbuabagh ami moghin, deragh me damu. ² Egh ni amizir aruaba, ni uan amebam gami moghin, arazir kamra deragh me damu. Egh ni amizir igiaba, ni uan buaramizibagh ami moghin, deragh me damu. Kar arazir bar Godin damazimın zuezim.

Tina amizir odiaribar ganam?

4:14: Ap 6:6, 8:17, 13:3, 19:6, 1 Ti 1:18, 2 Ti 1:6 **4:15:** 1 Ti 5:22 **4:16:** Ap 20:28, Ro 11:14, 1 Ko 9:22, Je 5:20 **5:1:** Wkp 19:32 **5:4:** Mt 15:4, Ef 6:1-2, 1 Ti 2:3 **5:5:** Lu 2:37, 18:1, 18:7, Ap 26:7, 1 Ko 7:32

5:8: Ais 58:7, Mt 18:17, Ga 6:10, Ta 1:16 * **5:9:** (5:9) E fozir puvati, me tizim bagha amizir odiaribar ziaba akinafarimın aven da osiri. Fofozir gumazir maba ghaze, amizir odiarir maba akam akirigha ghaze, me Godin ingangarim damuva egh ua pabar ikian kogham. Ezi Kraisin adarasi ti amizir kabar ziaba osiri. Egha me amizir kaba daghebar men akurvasi. **5:10:** Hi 13:2

³ Eghti amizir odiaritam bar uabira ikitima, ni bar arazir aghuimın a damu. ⁴ Eghti amizir kam boriba ko igiaba ikiti, ni borir kabar akurvaghti, me deraghvira kamaghin fogh suam, men ingangarir faragh Godin damazimın damuamim a kara, me bar deraghvira uan amebamın ganam. Egh arazir kamın, me uan amebam ko afeziamın akurvazim ko ingangarir dafar aning fomira me gamiziba ikarvagham. God arazir kam bar a gifonge. ⁵ Ezi amizir odiarim bar uabira iti, ezi tav an garir puvati, a kamaghin ami, a nighnizir gavgavim Godin ikiava egha bizir aghuir a fogha iniamiba mizua iti. Egha a zurara arueba ko dimagaribar God ko migiava, egha uabin akurvaghasa an azangsisi. ⁶ Ezi amizir odiarir uan mikarzim isa pura tintinimın bizir igharazibagh amim, an angamra ikiava, egha navir averiamın aven, a mati aremegha gifa. ⁷ Eghti ni akar gavgavir kam uaghan, gumazamiziba me daning, eghti me arazir aghuibar amuti, kamaghin gumazir igharaziba men gan akar kuraba me mikiman kogham. ⁸ Ni oragh. Gumazitam uan anababar ganan kogh, egh uaghan uan adarazir ganan koghiva, gumazir kam guizbangira uan nighnizir gavgavim ataki. An arazir kurar kam, a gumazir gavgavim puvatiziba, men arazir kurabagh afira.

⁹ Ezi ni amizir odiaribar ziaba akinafarimın aven da osirisi, ni amizir kamaghin amiba men ziaba osir: Amizir 60 plan azeniba tughu ghuavanadiba, ko amizir deravira pamın ikezim,* ¹⁰ ko amizir ingangarir aghuiba bagha ziar ekiam itim. Ingangarir aghuibar akara, uan boriba deravira dar garava, dagheba nguibar gumazibagh anidi,

Godin adarazir dagariba ruava, egha gumazir osimtiziba itibar akurvagha, egha uaghan ingangarir aghuir igharaziba dagh ami. Kamaghin amir amizibara, men ziaba osir.†

11 Ezi amizir odiarir bar ghurizir puvatiziba, ni men ziaba akinafarir kamın da osiran marki. E fo, men naviba ua pabar ikisi dikavti eghti men arazir kam, a men arazir Kraıs baghavıra itim gafiragham. 12 Egh tuavir kamın me akar dikirizir me faragha amizim ateghiva, egh me fogham, Godin damazimın men arazim ikufi. 13 Egha arazir mam me uaghan a gami. Me amirizir arazim gamuava pura dipenibagh arui. Me amirvazir arazimra amir puvati, me gumamaziziba amir arazibar akaba baragha dagh ifuava, egha aruava girakirangin me migei. Me uaghan akar e mikıman koghamibav gei. 14 Ezi ki kamaghin nighnisi, amizir odiarir igiaba ua pabar ikiva egh boriba batı egh uan paba ko boribar gan. Egh me kamaghin damuti, en apaniba men arazir me amibar ganıva, egh akar kurabar e mikıman kogham. 15 Ni fo, amizir kabar maba me tuavir aghuim ategha, egha Satanın gin zui.

16 Ezi amizir nighnizir gavgavim Kraısın ititam, an nguıbamın amizir odiariba uaghan ikiti, amizir kam uabi men gan. A kamaghin damuti, siosın gumamaziziba men ganamin osimtiziba puvatıgham. Egh siosın gumamaziziba, me amizir bar uarira itibar ganam.

E siosın gumazir dapanir ingangarir aghuim gamıba, e deravıra men ganam

17 Ia, siosın gumazir dapanir ingangarir aghuim gamıba, ia ziar ekiam ko ivezir aghuim me daning.

Bizir kaba faragh da iniamıba, kar gumazir dapanıba, me ingangarir dafam gamua Godin akam akura, egha God ifongezir arazıbar gumamazıbar sure gami. 18 E fo, Godin Akınafarim kamaghın migei, “Ia, bulmakau raızın inıba tuir dughiamın, ia an akam ikeghıva damısi an anogoroghan marki.” Ezi e fo, “Ingangarir gumazim, a uan ivezim iniam.” 19 Eghti gumazıtam kamaghın mikim suam, gumazir dapanıtam arazir kuram gami, eghti ni akar kam baraghan marki. Eghti, gumazir pumuning, o pumuning ko mıkezim, an ganıgh bar moghıra akar kamra mikımti, ni me baragh. 20 Eghti gumazi dapanıtaba arazir kuram damıghti, ni gumazıba bar men damazimın me akırıgh. Eghti kamaghın ıgharaz darazi me uaghan atiatingam.

Timoti deragh uan arazıbar gan

21 Ezi ki Godin damazim ko Kraıs İesusın damazim ko Godin enselbar damazıbar, ki bar deragha kamaghın ni migei, ni bar deravıra ingangarir ki ni mikemezir kabar amu. Egh ni ingangarim damuva, ni gumazir ekiaba ko namakabara me isi uabın toroghan marki. Ni arazir vamıra gumazıba bar, me damu.

22 Egh ni zuamıra Godin ingangarim damusi gumazıtaba amsıva dafarıba me gısın darıghan marki. Eghti gumazir kabar arazir kuraba, dar osimtızim nın ikian kogham. Ni ua bagh ganıva, egh ni Godin damazimın bar zuegh ikiam.

23 Ni pura dipar kınıbar aman marki. Ni wainın dipar muzıarir taba sara damıti, da nın navımın akuragham. Eghti arımariar zurara ni batıvir kam, a gıvagham.

† 5:10: (5:10) Ni Jon Osirizir Akar Aghuim 13:1-17ın gan. Dughiar kamın, men arazimra kara, gumamaziziba izi nın dipenimin otoghti, ni fogh, tuavimın mınezıba men dagarıbagh amıma da mıze, eghti ni men dagarıba ruegh. Arazir kam, kar ingangarir amizir kınıba ko ingangarir gumazir kınıbar ingangarımra. Ezi İesus uan suren gumazıbar gıa ghaze, ia uari ingangarir gumazir kınıbar mın ikiam. Ni Matyu 20:25-28ın gan. 5:13: 2 Te 3:11 5:14: 1 Ko 7:9 5:17: 1 Ko 16:18 5:18: Lo 25:4, Mt 10:10, Lu 10:7, 1 Ko 9:9 5:19: Lo 17:6, 19:15, 2 Ko 13:1 5:20: Lo 13:11, Ga 2:11, 2:14, Ef 5:11, Ta 1:13 5:21: 1 Ti 6:13, 2 Ti 2:14, 4:1 5:22: Ap 6:6, 13:3, 1 Ti 4:14, 2 Jo 11

²⁴ Gumazir mabar arazir kuraba, bar azenara itima, me dar gara ghaze, men araziba bar ikufi. Ezi mati men arazir kurar kaba da faragha ghua kotin otifi. Ezi gumazir igharazibar arazir kuraba da mueghav iti. Egh gin da aghurighiram. ²⁵ Ezi kamaghira arazir aghuiba uaghan azenan otifi, ezi me dar gari. Ezi arazir aghuir maba zuamira azenan otivir puvati, da uaghan mongegh mamaghira ikian kogham.

6

Ingangarir gumazir kiniba arazir aghuibara damu

¹ Gumazir igharazibar apengan itir ingangarir gumaziba, me bar uan gumazir ekiar men gariba deragh me damuva, ziar ekiaba me daningiva egh men apengan iki. Eghti gumazir ekiar men gariba, Godin ziam ko en suren migirigiba, akar kurabar dav kiman kogham. ² Eghti ingangarir gumazitam garir gumazir ekiatam a nighnizir gavgavim ikiti, an inganganir gumazir kam kamaghin mikiman marki, a nan mav, kamaghin ki an akaba batogham. Puvati, a kamaghin nighnigh suam, gumazir kam ki an akurvaghsi ingangarim damuam, a nighnizir gavgavim itima, ki bar a gifonge. Egh nighnizir kam a damuti, a ingangarir aghuim damuam. Timoti, ni gumazamiziba akar kaba me mikiniva men sure damu.

Dagiabagh ifongezir arazim, an arazir kurar guar aviribar mingarim

³ Gumazitam akar igharizitam ian sure damuva, egh kamaghin mikim suam, En Ekiam Krai Iesusin guizin akam ko Godin gin zuir arazimin suren migirigiba, da guizin akaba pu, ⁴ gumazir kam uan nighnizibara ifuegha uabira uabi fe, egha bizitam

gifozir puvati. A nighnizir kuram ikia, ariava onganizi moghin, akabar gumazibagh afighasa, egha pura bizir muziariba bagha akabar uari adoghadosi. Akar kamaghin amiba, da gumazibagh amima men naviba gumazir igharaziba bagha men derazir puvati, egha uari abigha, egha gumazibar ziabagh asighasigha, egha nighnizir kurabar igharaz darazigh amuava, ⁵ egha me zurara pura uarir atari. Ezi gumazir arazir kabagh amiba, men nighniziba derazir puvati, ezi me bar ongani, egha guizin akam gifozir puvati. Me ghaze, Godin gin zuir arazim, mati biziba isir tuavim.

⁶ Guizbangira, e God e ganidir biziba bagh bar akueghiva, egh an arazibar gin mangiti, eghti God bar bizir aghuir aviriba e daningam. ⁷ E fo, en amebaba e batezi e nguazir kam in otozir dughiamin, e bizitam suiragha izezir puvati. Egh dughiar e ovegh mangamim, e uaghan bizitam suiragh mangan kogham. ⁸ Kamaghin e dagheba ko iniba ikiva, egh suam, "Kabanang, en tughati." ⁹ Ezi gumazir dagiaba iniasa bar ifongeziba, Satan me gifara men nighnizibagh etui, mati asizim azuazim gupuzi moghin, men naviba, arazir onganir avirir osimtiziba anidibar amusi dikavti, bizir kam bar me damu egh me gasighasighti me bar ikuvigham. ¹⁰ Ezi dagiabagh ifongezir arazim, an arazir kurar guar aviribar mingarim. Gumazir maba dagiaba baghavira ifonge, ezi arazir kam me gamima, me uan nighnizir gavgaviba ataghrasi. Egha me osimtizir kurar ekiam isa, mati afuzim navim okoreghava vongin oto.

Pol akar gavgavir aghuibar Timoti migei

6:1: Ro 2:24, Ef 6:5, Kl 3:22, Ta 2:5, 2:8-9, 1 Pi 2:18 1:13 **6:4:** 1 Ko 8:2, 1 Ti 1:4, 1:7, 2 Ti 2:23, Ta 3:9

6:6: Sng 37:16, Snd 15:16, Fl 4:11-12, 1 Ti 4:8, Hi 13:5

6:8: Snd 30:8, Hi 13:5

6:11: 2 Ti 2:22

6:2: Kl 4:1, 1 Ti 4:11, Fm 16

6:3: Ga 1:6-9, 2 Ti

6:5: 1 Ko 11:16, 2 Ti 3:8, 4:4, Ta 1:11, 1:14, 2 Pi 2:3

6:7: Jop 1:21, Sng 49:17, Snd 27:24, Sav 5:15

6:10: Kis 23:8, Lo 16:19,

11 Ezi no, ni Godin gumazimra, ni bizir kurar kaba akirim ragh dagh asaragh. Egh ni arazir aghuibar amuva, egh guizin Godin araziba iniva, egh nighnizir gavgavim ikiva, egh igharaz darazigh ifongezir arazim ikiva, egh arazir tughavavigha osimtiziba bar da ateramim ikiva, egh gumazibar asughasughamin arazim iki. Ni arazir kaba bar pamtem dar suiragh dar gin mangi. 12 Gumazir Krai nighnizir gavgavim an itim, a mati gumazir deragha misozimin min, uan nighnizir gavgavimin aven tughavavifi. Kamaghin ki ni migei, ni uan nighnizir gavgavimin aven tughavavighiva, bar deragh misogh. Fomira ni uan nighnizir gavgavir Kraisin itimin gun gumamazir aviribar damazimin migeima me ni baraki. Dughiar kam in God ikirimirir aghuir mamaghira itim iniasa nin dia. Eghti ni deragh misoghiva, ikirimirir kam in suigham. 13 Godin biziba bar dagh amizi da angamra itim, ko Krai Iesus, gumazir Pontius Pailatin damazimin deragha bighavira uabin gun mikemezim, ki aningin damazimin akar gavgavim ni migei. 14 Ni akar gavgavir ni inizir kam, ni bar deraviram an gin mangi. Ni migirigiar kuratam, o bizitam damuan marki, eghti me akar kuratam ni mikiman kogham. Egh ni bar deragh akar kam in gin mangiva en Ekiam Krai Iesus ua izamin dughiam in tugham. 15 A dughiar God atizimin otogham. God uabira, gumaziba an ziam fe. Egha uabira, biziba bar dar gari da an apengan iti. An Atriviba bar men Atrivir Ekiam, egha a Gumazir Ekiaba Bar men Gumazir Ekiam. 16 A uabiram oveghan kogham. An angazangarir ekiam in aven iti, ezi e an boroghin mangighan kogham. Tav an ganizir puvati. Eghti

gumazitam an ganighan kogham. Kamaghin amizima, e zurara an ziam fam, egh mikim suam, an gavgavim ikivira ikiam. Bar guizbangira!

Gumazir dagiar aviriba itiba, me nighnizir gavgavim Godin iki, egh gumamazibar akurvagh

17 Gumazir dagiar aviriba ikian nguazir kam in itiba, ni kamaghin me mikim, me uari uan ziaba fan marki. Egh me uan bizir pura ikuviba me nighnizir gavgavim dar ikian marki. Me guizbangira nighnizir gavgavim Godra iki. An e damuti, e bar akongehasa, a bizir aghuir aviriba e ganidi. 18 Ni kamaghin me mikimam, me arazir aghuir aviribar amuva egh igharaz darazir akurvagh. Egh me zurara bizir aviriba gumamazir biziba puvatiziba aning. Egh me uan dagiabagh nighnigh suam, kar en bizimra puvati. Guizbangira, me bizir maba isiva igharaz darazir akurvagh. 19 Egh me kamaghin damuva, me mati gumazim gin uan dabirabim bagha bizir aviriba arisi. Egh me gin iniamin dabirabim uari bagh anerki, egh ikirimirir guizbangira itim iniam.

Pol migirigiar abuananaba Timoti ganidi

20 Timoti, ni bar deravira ingangarir God ni ganingizir kam in gan. Egh pura akar Godin nighnizimin gin zuir puvatiziba akirim ragh dagh asaragh. Egh ni gan fogh, gumazir kaba ifara ghaze, e Godin fofozim ikiava, egha men nighniziba ko Godin nighniziba uari adosi. Ni gumazir kaba bar men saghon iki. 21 Gumazir maba fofozir kam in gin ghuava, egha me nighnizir gavgavimin tuavim ataki.

Godin apangkuvim ni ko iki.

6:12: 1 Ko 9:25-26, 1 Ti 1:18, 2 Ti 4:7 6:13: Jo 5:21, 18:36-37, 19:11, 1 Ti 5:21, MAA 1:5 6:14: Fl 1:6, 1:10, 1 Te 3:13, 5:23 6:15: Lo 10:17, 1 Ti 1:11, 1:17, MAA 17:14, 19:16 6:16: Kis 33:20, Jo 6:46, Fl 4:20, Ju 25 6:17: Sng 62:10, Mk 10:24, Lu 12:20-21, 1 Te 1:9 6:18: Ro 12:13, Ga 6:6, Ta 3:8, Hi 13:16, Je 2:5 6:19: Mt 6:19-20 6:20: 1 Ti 4:6-7, 2 Ti 1:14, 2:14, Ta 1:9, MAA 3:3 6:21: 1 Ti 1:16, 1:19, 2 Ti 2:18

Akinafarir Namba 2, Pol Timoti baghava an Osiri

Akinafarir Faragha Zuim

Timoti, Pol ko ingangarir gumazim, egha Pol arazir aghuubar an akaghtima, a dar gin mangasa, kamaghin akinafarir akam Timoti bagha an osiri. Pol ghaze, Timoti uan nighnzir gavgavim in amirvaghan marki. Egh Kraiss Iesusin akar aghuim akurir arazim ataghiraghan marki. Egh Godin akaba bar dar gin mangi. Eghti gumaziba mizaziba ko osimtiziba a darigham, eghti a gavgavigh ingangarir God a ganingizim damuvira ikiam.

Timoti gumazir nighnzir aghuiba puvatiziba, me paza migeir akaba baraghan marki. Akar kamagh gariba gumazir orazibar dabirabibagh asighasisi.

Timoti bar deragh Polin arazibagh nighnighiva egh darara gin mangi. Arazir kabanang, pamtem nighnzir gavgavim itir arazim, ko navir amirizim itim, ko bar igharaz darazigh ifongezim, ko osimtizir aviriba aterim.

Timoti, ni guizin Godin ingangarir gumazimin ikisi, ni mighi ingar

(Sapta 1-4)

¹ Ki Pol, ki Kraiss Iesusin aposel. God uabi uan ifongiamin gin ghua, aposelin ikiasa na misefe. A fomira akar dikirizim gamua ghaze, e Kraiss Iesus ko poroghiv ikiva, egh ikirimirir zurara itimin ikiam. God bizir kam in gun mikimamin ingangarim na ganingi. ² Timoti, ni guizbangira mati nan otarim, ezi ki akinafarir kam ni bagha an osiri. God en Afeziam ko en Ekiam Kraiss Iesus,

aningin apangkuvim ko kuarkuvim ni damuti, ni navir amirizimin iki.

Pol Timoti migha ghaze, ni akar aghuim akunsi aghumsighan marki

³ Nan ovaviba Godin ingangarim gamua uan araziba deravira da tuisigha arazir aghuubar gin zui. Ezi ki uaghan kamaghira Godin ingangarim gami. Egha ki arueba ko dimagaribar ki God ko migha zurara ni ginighnisi, egha God minabi. ⁴ Ki nin temeribagh nighnighavira ikia uan nin ganasa bar ifonge, egh kamaghin ki bar akuegham. ⁵ Ki kamaghin fo, ni guizbangira nighnzir gavgavim Kraissin iti. Ezi arazir kamra nin inaghamim, Lois ko nin amebam Yunis, aning nighnzir gavgavim iti. Ezi ki fo, ni uaghan nighnzir gavgavir kam iti. ⁶ Egha ki uan nighnzir kam ni ganidi, ni God ni ganingizir bizir aghuim damuti, a nin iki bar gavgavigh, mati gumazim avim givima, an mizariam bar ekefe. Ni fo, ki fomira uan dafarim isa nin dapanim gatizi, God gavgavim isa bizir aghuimin min ni ganingi. Ki datirighin gavgavir kam bagha ni migei. ⁷ Ni fo, Duar God e ganingizir kam, an e damuti e atiatingan kogham. Godin Duam gavgavim e ganidi, egha en akurvazima e igharaz darazigh ifonge. Egha e gamima, e uaghan deravira uan ikirimirim in gari.

⁸ Kamaghin amizima, ni e uan Ekiamin akam akunsi aghumsighan kogham. Egh ni uaghan nan aghumsighan marki, ki an kalabuziar gumazim. Egh, ni Godin gavgavimin amodoghin na ko akar aghuim akunamin ingangarim bagh osimtizim iniam. ⁹ God en akuragha egha en diagha ghaze, e an gumazamizibara. An en arazir aghuiba bagha en diazir puvati. Fomira dughiar biziba tighar otivamimin, God uabi uan ifongiamin gin ghua en dia.

1:1: Ef 1:1 **1:2:** Ap 16:1, 1 Ti 1:2 **1:3:** Ap 22:3, 23:1, Ro 1:8-9, Fl 3:5, 1 Te 1:2, 3:10 **1:5:** Ap 16:1, 1 Ti 1:5, 4:6 **1:6:** 1 Te 5:19, 1 Ti 4:14 **1:7:** Lu 24:49, Ap 1:8, Ro 8:15 **1:8:** Ro 1:16, Fl 1:7, Kl 1:24, 1 Ti 2:6 **1:9:** Ro 8:28, Ef 1:4, 2:8-9, 1 Te 4:7, Ta 3:5, Hi 3:1, 1 Pi 1:20

Egha Kraiſ Ieſuſin ingarimin a en apangkuvigha e gamizima e an gumaziba ko amizibar otifi. ¹⁰ Ezi datirighin Kraiſ Ieſuſ, a Gumazir ua en Akurvazim, a bar azenim girigha gifa. Ezi an ingangarimin, Godin apangkuvim uaghan en azenim giri. Kraiſ Ieſuſ, ovevemın gavgavim gasighasiki. Ezi an akar aghuimin tuavimin, a gumazamiziba bar me gamima me ikirimirir zurara itim gifo. ¹¹ Ezi God kamaghin ifonge, ki akar aghuimin ingangarim damuasa. Kamaghin, an aposelin ingangarim, ko akam akurir ingangarim, ko gumazamizibar sure damuamin ingangarim bagha, a na miſefe. ¹² Ezi kamaghin amizima ki osimtizir kaba ateri, egha ki aghumsizir puvati. Ki, gumazir ki nighnizir gavgavim an itim, ki a gifogha gifa. Ezi ki fo, a ingangarir a nan dafarim gatizir kam a deraghviram an ganam, egh mamaghira iki mangiva dughiar Kraiſ otoghamimin tugham. Bizir kam bagha ki aghumsizir puvati.

¹³ Ni guizin akar ki ni ganingizir kabagh nighnighvira iki, egh ni arazir kamra gun mikimiva gumaziba ko amizibar sure damu. Egh Kraiſ Ieſuſ ko porogh ikiva, egh bar nighnizir gavgavim an ikivira ikiva, bar uan navim isi igharaz darazir aningiva me gifongegh. Arazir kamın, ni an gun me mikim. ¹⁴ Eghti akar aghuir God isa nin dafarim gatizim, ni bar deravira an gan. A bar bizir aghuim, kamaghin ni bar deragh an gan. Eghti Godin Duar en aven itim, a ingangarir kam bagh nin akuragham.

¹⁵ Ni kamaghin fo, Esian Provinsin gumaziba bar na ategha gifa. Ezi Figelus ko Hermogenes uaghan na ataki.

¹⁶ Ki Ekiam ko migia ghaze, an Onesiforus ko an amuiroghboriba men apangkuvigham. A fo, Onesiforus dughiar aviriba nan navim gamima

ki bar akonge. Egha ki kalabusin itima a nan aghumsizir puvati. ¹⁷ A Romın nguibar ekiamin ghughava, na buriagharuaviava, ghua bar gin na bato. ¹⁸ Ki God ko migia ghaze, Ekiam Godin Kotiamin Dughiamin an apangkuvigham. Ni fo, Onesiforus Efesusin nguibar ekiamin ikia nan akurvagha ingangarir aviribagh ami.

2

Timoti bar deragh Kraiſ Ieſuſin midorozir gumazimin iki

¹ Nan otarim Timoti, ni zurara Kraiſ Ieſuſin apangkuvimin amamangatihtima a nin akuraghti ni bar gavgavigham. ² Ni fo, ki fomira gumazir aviribar damazimin akar mabavkemezi, ni da baraki. Egh akar kabara ni da isiva gumazir deravira Godin ingangarim damuamibar aningigh. Eghti gumazir kaba, uaghan gumazir igharazibar sure damuamin fofozim ikiam.

³ Ni, Kraiſ Ieſuſin midorozir gumazir aghuir mamın min, ni e ko osimtizim ateram. ⁴ Ni midorozir gumazimin arazim a gifo. Gumazitam a midorozir ingangarim gami, a ingangarir igharazibagh amir puvati. Bar puvati. An garir gumazir ekiaba an ingangarim gifueghasa, a midorozir ingangarir aghuimram ami. ⁵ Kamaghira, gumazitam igharaz darazi ko ivemariva egh me gafiragh faragh otivsi, egh a ivemarimin arazibar gin mangiva, egh bizir aghuitam iniam. A ivemarimin arazibar gin mangan koghiva, a bizir aghuitam inighan kogham. ⁶ Eghti gumazitam puvira uan azenimin ingariva an opariva an ganiva, egh a faragh gumazir mabagh itaghiva uan daghebar amam. ⁷ Ni akar ki mikemezir kabagh nighnigh, eghti Ekiam nin akuraghti ni akar kabar mingariba bar dagh fogham.

1:10: 1 Ko 15:54-57, Kl 1:26, Hi 2:14, 1 Pi 1:20 **1:11:** 1 Ti 2:7 **1:12:** Ef 3:1-2, 1 Ti 6:20, 2 Ti 4:8, 1 Pi 4:19 **1:13:** 1 Ti 1:10, 4:6, 6:3, 2 Ti 2:2, 3:14, Ta 1:9, 2:1, Hi 10:23 **1:14:** Ro 8:11, 1 Ti 6:20 **1:16:** 2 Ti 4:16, 4:19 **1:18:** Ju 21 **2:3:** 1 Ti 1:18, 2 Ti 1:8, 4:5 **2:4:** 1 Ko 9:25 **2:5:** 1 Ko 9:25-26, 2 Ti 4:8
2:6: 1 Ko 9:7, 9:10 **2:8:** Ro 1:3, 2:16, 1 Ko 15:1, 15:4, 15:20

8 Egh ni zurara Kraiſ Ieſuſ giniġnigh. An aremegha ua dikafi, an Atrivim Devitiſ ovavimra. Ezi akar aghuir kamra, ki an gun miġei. 9 Ezi akar aghuir kam bangin gumaziba nan gara ghaze, kar gumazir kuram. Egha me osimtiziba na garisi, egha na isa kalabus gati. Eghti Godin akam, a kalabusin ikeghan kogham. 10 Ki kamaghin ifonge, gumazamizir God ua bagha miseveziba, uaghan Kraiſ Ieſuſ ko poroghiv iki Godin Akurvazim iniva, ikirimirir aghuir zurara itim iniam. Kamaghin, ki gavgavim uan navim ganigava egha me bagha osimtizir kaba bar ada ateri. 11 Kar guizin akam, e niġnizir gavgavim an ikiam:

“E Kraiſ ko aremeghiva, egh a ko ikirimirir kam in ikiam.

12 Egh e gavgavighvira ikiva osimtiziba bar a da ater, egh uaghan a ko atrivimin ikiam.

E akirim ragh a gasaraghti, a uaghan akirim ragh e gasaragham.

13 Eghti e an gin angisi a ko akam akirigh, egh gin uan akar kam in gin mangan koghti, a uan akar an amizimin gin mangvira ikiam.

A uabi uan akam giraghan kogham. Bar puvati.”

Timotin ingangarim God gamima a bar akonge

14 Ni gumazamizibav kimvira ikitima me akar kam giniġnigh. Egh Godin damazimin mighivira me mikim suam, me pura akar muziariba bagh uari adoghadoghan marki. Arazir kam gumazitam akuraghan kogham. Egha a gumazir orazibagh asighasisi. 15 God nin ingangarim gan fueghsi, ni

pamtem ingar. Ni ingangarir gumazir aghumsizir puvatizimin min ikiva, egh deravira guizin akam bighvira a mikim. 16 Marazi mizer kinibav gia akar Godin niġnizimin gin zuir puvatizibav gei. Eghti ni akar kaba akirim ragh dagh asaragh. Ni fo, akar kaba gumazibagh amima me Godin saghon ghuavira ikia ghua bar an saghuamin iti. 17 Gumazir kabanang uan akar kam in gumazibar sure gami. Ezi men akar kam, mati duam, a gumazimin namnam ikia an isiava anepava a gasighasisi. Men tongin ikia akar kabav geir gumazimning, Himeneus ko Filetus. 18 Aning guizin akamin tuavim ataki, egha kamaghin miġei, “E aremegh ua dikavigha gifa, kamaghin e gin ua dikavighan kogham.” Ezi me akar kam in gumazamizir mabar niġnizir gavgaviba dagh asighasisi. 19 Ezi God mati gumazim dipenimin ingari moghin, a uan siosin ingarasa egha dipenir akinir gavgaviba akunizi da tugha ikia gavgafi. Egha dipenir akinir kabar a kamaghin osiri, “Ekiam bar uan gumazamizibagh fo.” Egha ua kamaghin osiri, “Gumazamizir Ekiam in ziam itiba, me bar arazir kuraba akirim ragh a dagh asaragh.”

20 E fo, dipenir ekiar mam in averiam, itarir maba iti, me silva ko golin a dar ingari, egha maba me tememin dar ingari, egha maba me nguazimin dar ingari. Maba, ingangarir aghuim bagha dar ingari, egha maba, me ingangarir kiniba bagha dar ingari. 21 Kamaghin amizi, gumazitam uan arazir kuraba ateghiva, egh Godin damazim zuegham, a itarir me ingangarir aghuim bagha amizimin min otogham. A God baghavira itir gumazimin ikiam, egh guizbangira uan Ekiam in akurvagham. Egh a ingangarir aghuir guar aviribar

2:9: Ap 9:16, 28:31, Ef 3:1, 3:13, Fl 1:7, 1:12-14, Kl 4:3, 4:18 2:10: 2 Ko 1:6, Ef 3:13, Kl 1:24 2:11: Ro 6:5, 6:8, 2 Ko 4:10-11, 1 Ti 1:15 2:12: Mt 10:33, Lu 12:9, Ro 8:17, 1 Pi 4:13 2:13: Nam 23:19, Ro 3:3-4, Ta 1:2 2:14: 1 Ti 1:4, 5:21, 6:4, Ta 3:9 2:15: 1 Ti 4:6, Ta 2:7-8 2:16: 1 Ti 4:7, 6:20, Ta 1:14 2:17: 1 Ti 1:20 2:19: Nam 16:5, 16:26, Ais 52:11, Nah 1:7, Jo 10:14, 10:27, Ro 8:35, 1 Ko 8:3, 1 Jo 2:19 2:20: Ro 9:21, 1 Ko 3:12, 1 Ti 3:15 2:21: 2 Ti 3:17, Ta 3:1

amusi ikiam.

²² Kamaghin amizi, ni ifongiar kurar gumazir igiabar navibar otiviba ni akirim ragh dagh asaragh. Egh ni, arazir aghuiba, ko nighnizir gavgavim, ko igharazir darazir ifongezir arazim, ko navir amirizimin arazim, arazir kabanang ni bar pamtem dar suiragh dar gin mangi. Ni, gumazir Godin damazimin zueziba, me Ekiamin ziam fer gumazamiziba, ni me ko ikiva arazir kabar amu. ²³ Marazi akar onganiba ko akar kiniba gamua uari adoghadosi. Ezi ni akar kabanang akirim ragh dagh asaragh. Ni fo, akar kaba da gumazibagh amima me akaba uari adosi. ²⁴ Godin ingangarir gumazim igharaz darasi ko uari adoghan kogham. Puvati, a bar men asughasugh deravira me damuam. Egh men tisan aghuimin ikiam. Eghti me an akaba batoghti, an aghumra ikiam. ²⁵ Egh a gumazir akaba batoziba men asughasugh me akirvaghsi mangvira ikiam. Egh a kamaghin damuti, God men akuraghti me ti uan navibagh iraghiva, egh guizin akam gifogham. ²⁶ Satan fomira me gifara me gamizi me an azuazimin aven ikia egha an ifongiamin gin zui. Egh me guizin akam gifogh, men nighnizir aghuariba uamategham, egh Satanin azuazim ategh ua firighregham.

3

Dughiar Abuananaba, gumaziba arazir kurabar amuam

¹ Ezi ni bizir kam gifogh, Dughiar Abuananaba, osimtizir bar kuraba otivam. ² Gumaziba vaghvagh uari baghivira nighnigham, egh me dagiaba baghiva bar kuvigham. Egh me uari uan ziaba fiva, egh igharaz darazir gan suam me pura biziba, egh igharaz darazir

ziaba gasighasighiva, egh me uan ameboghfeziabar akaba baraghan kogham. Egh gumazamizir arazir aghuibar me gamiba, me me minabaghan kogham. Me Godin aghuaghham. ³ Egh me namakabagh ifongezir arazim gifogham kogham. Egh igharaz darasi ko uarir atariva, egh me adariba givan tuaviba puvatigham. Me akar kurabav kimiva igharaz darazi girakirangin me mikimam. Egh me uan navir ghurimin araziba dikabiniva avegham, egh pura gumazibav soghiva me gasighasigham. Egh me arazir aghuibar apanimin ikiam. ⁴ Egh me uan namakaba paz me damuam. Egh me deraghvira nighnighan kogh, egh atamra uan nighnizir kurabar gin mangam. Egh me uarira uarigh nighnigh suam, erara gumazir ekiaba, e bar pin iti. Egh me uan nivafizir agorogebur gin mangisi, egh God gifueghan kogham. ⁵ Egh me pura ifar mikim suam, me Godin gin zui. Egha guizbangira me Godin gavgavim akirim ragha a gasara. Ni gumazir kamaghin amibar saghon iki. ⁶ Ezi men marazi tuaviba buria dipenibar aven ghua amizir nighnizir aghuiba puvatizibar me apezepera, egh kalabuziabar min me gamima me men apengan iti. Amizir onganir kaba me arazir kurar avirim gami, egha dar osimtiziba me taragha uaghiri. Ezi men naviba me gaghavkirima me arazir kurar mingariba puvatizibar amuasa ifonge. ⁷ Egha amizir kaba me sure damuasa bar ifonge, egha me guizin akam gifoghan kogham. ⁸ Fomira Janes ko Jambres aning Mosesin apanimin iti moghin, gumazir kaba guizin akamin apanim gami. Ezi men nighniziba deragha ingarir

2:22: Ap 9:14, 1 Ko 1:2, 1 Ti 1:5, 6:11 **2:23:** 1 Ti 4:7, 2 Ti 2:16, Ta 3:9 **2:24:** 1 Ti 3:2-3, Ta 1:7-9, 3:2

2:25: Ga 6:1, 1 Ti 2:4, 6:11, Ta 1:1, 1 Pi 3:15 **3:1:** 1 Ti 4:1, 2 Ti 4:3, 2 Pi 3:3, 1 Jo 2:18 **3:2:** Ro 1:29-31, 1 Ti 1:20, 6:4, 2 Pi 2:3, 2:12 **3:3:** Ta 2:3, 2 Pi 3:3 **3:4:** Fl 3:19, 2 Pi 2:13, Ju 4, 19 **3:5:** Mt 7:15, 7:21, Ro 2:19-20, 2 Te 3:6, 1 Ti 5:8, 6:5, Ta 1:16 **3:6:** Mt 23:14, Ta 1:11 **3:8:** Kis 7:11, Ro 1:28, 2 Ko 13:5, 1 Ti 6:5, 2 Ti 2:25

* **3:8:** (3:8) Judaba kamaghin eghara ghaze, Janes ko Jambres, kar Mosesin dughiamin ikezir Isipin Atrivimin ganganir gumazimningin ziamning. Ni Kisim Bek 7:22 ko 9:11in gan.

puvatizima me nighnizir gavgavim Godin itir puvati.*⁹ Eghti men arazir kam bar ekevegham kogham. Gumaziba bar men arazir kabar ganigh fogh suam, da bar ikuvigha ongani, mati gumaziba fomira Janes ko Jambres aningin arazibar gara ghaze, da bar ikuvigha ongani.

Timoti mighivira Godin akamin suiragh

¹⁰ Ezi ni na ko ikiava, egha nan arazir ki manmaghin gumazamizibar sure gamim, ni a gifo. Ni nan dabirabir arazim ni a gifo, egha uaghan nan arazibar mingarim sara. Ni fo, ki nighnizir gavgavim Godin iti, egha zurara uan navim gavgavim a ganiga ingangarim gami. Egha ki igharaz darazigh ifuegha, egha tugh gavgavigha osimtiziba ateri.¹¹ Ni arazir kurar gumazamiziba na gamiziba, ni dagh fo, egha uaghan mizazir ki Antiok ko Aikoniam ko Listran ikia iniziba sara. Ezi ni fo, me nguibar ekier kabar arazir bar kurabar na gami. Ezi Ekiam osimtizir kabar aven nan akurazima ki deravira iti.¹² Bar guizbangira, gumazir Krai Iesus ko iki Godin arazibar gin mangasa ifongeziba, me bar, gumaziba pazi me damuam.¹³ Eghti gumazir kuraba ko ifavarir gumaziba, gumazamizibagh ifar mangvira iki. Eghti Satan uaghan me gifaram, eghti men araziba bar kuvigham.

¹⁴ Ezi nirara, ni mighivira guizin akar kamin suiragh, akar ni a inigha nighnizir gavgavim an itim. Guizbangira, ni bar deravira e gifo, e gumazamizir akar kamin nin sure gamiziba.¹⁵ Egha ni fo, dughiar ni aghirimira itim, ni faragha Godin Akinafaribar fofozim ini. Akinafarir kaba da nighnizir aghuiba ni ganidima, ni nighnizir gavgavim Krai Iesusin ikiva, ni Godin Akurazim iniam.¹⁶ E fo, Godin Duam

uabi, Godin Akinafarimin aven itir akaba dagh amizi da otifi. Ezi akar kam a bar bizir aghuim, a guizin akamin en sure gamuava, egha gumazamizir nighniziba derazir puvatizibar akirava, egha en daroriba akirava, egha arazir Godin damazimin derazibar en sure gami.¹⁷ Kamaghin, akar kaba e Godin gumazamiziba, da e gamima e arazir aghuiba bar da inigha ingangarir aghuibar amuasava ami.

4

Timoti Godin akam akunsi bar gav-gafigh

¹ Krai Iesus uamategh izi atrivimin ikiamin dughiam, a en araziba kotiamin da tuisigham, gumaziba ko amizir ikiavira itiba ko ariaghreziba uakan. Kamaghin ki Godin damazim ko Krai Iesusin damazimin mighighavira kamaghin ni migha ghaze,² ni Godin akam akunsi bar gav-gafigh. Gumaziba akam baraghasa ifonge, o a baraghan aghua, ni zurara Kraisin akam akunsi pamtem ingar. Egh ni men navibagh inivsi akar gavgavibar me mikim, egh me uan arazir kuraba akirsi me mikimiva, egh me Godin arazibar gin mangisi me mikim. Egh ni asughvira me damuva egh deravira God ifongezir arazibar men sure damu.³ E fo, dughiam izitima, gumazamiziba ua guizin akam baraghsi ifueghan kogham. Men kuariba akar igharaziba baraghsi bar ikuvigham. Egh me uari bagh tisan aviriba inighti, me akar me oraghasa ifongezibar men sure damuam.⁴ Kamaghin me guizin akam akirim ragh a gasaragham. Egh me pura eghaghanir kinir igharaziba baragham.⁵ Eghti ni uabi, ni zurara deravira nighnigh ikiva osimtiziba

3:10: Fl 2:22, 1 Ti 4:6 **3:11:** Sng 34:19, Ap 13:14-52, 14:1-20, 2 Ko 1:10 **3:12:** Mt 16:24, Jo 15:20, 17:14, Ap 14:22, 1 Te 3:3 **3:13:** 2 Te 2:11, 1 Ti 4:1, 2 Ti 2:16 **3:14:** 1 Ti 1:13, 1 Ti 2:2 **3:15:** Jo 5:39, 1 Pi 1:20-21 **3:16:** Ro 15:4, 2 Ti 2:21, 2 Pi 1:20-21 **3:17:** 1 Ti 6:11, 2 Ti 2:21 **4:1:** Ap 10:42, Ro 14:9-10, 1 Ti 5:21, 6:13 **4:2:** Ap 20:20, 20:31, 1 Ti 4:13, 5:20, Ta 1:13, 2:15 **4:3:** 1 Ti 1:10, 4:1, 2 Ti 1:13, 3:1, 3:6 **4:4:** 1 Ti 1:4, 4:7, Ta 1:14 **4:5:** Ap 21:8, Ef 4:11, 2 Ti 1:8, 2:3

ko mizaziba ater. Egh akar aghuim akurir ingangarim damu. God gumaziba ko amizibar akurvaghamin ingangarim ni ganingi. Kamaghin ni ingangarir kam deraviram a damu.

Pol ovengamin dughiam roghira ize

⁶ Ezi ki uabi, nan ovevemın dughiam roghira ize. Eghti nan ghuzim mati wainin dipar me God ganidimin min, abuan irasava ami. Nan dughiar ki mangamim a roghira izegha gifa. ⁷ Ki pamtem ingara akar aghuim deraviram anakuri, mati ivemarir gumazim pamtem ivemari. Egha ingangarir God na ganingizim ki anegifa, mati ivemarir gumazim uan ivemarim anegifa. Egha ki nighnizir gavgavir Godin itim, ki pamtem an suiragha mamaghira iti. ⁸ Ezima ivezir aghuim a na mizuai iti, mati ivemarir gumazim an ivezir aghuim a mizuai. Ezi ivezir aghuir kam a kamakin, God na mikim suam, ni nan damazimin dera. Ekiam arazir aghuimra gin mangiva gumaziba ko amiziba kotiamin aven men araziba tuisigham. Egh Dughiar Krai Otoghamim, a ivezir aghuir kam na daningam. Egh a narara daningan kogham. Puvati. A ivezir aghuir kam isi, gumazamizir a mizua a uamategh izamin dughiam gifongeziba, a bar me daningam.

Timoti zuamira Pol bagh izi

⁹ Ni damu, zuamira na bagh izi. ¹⁰ Ni oragh! Demas, a nguazir kamın biziba bagha bar ifuegha, kamaghin a na ategha gifa, egha a Tesalonikan nguibamin ghu. Ezi Kresens Galeasian Provinsin ghu, ezi Taitus Dalmeasian Distrighin ghu. ¹¹ Luk uabira na ko iti. Kamaghin amizima ni Mak

batoghiva a inighiva a ko izi. A gumazir aghuir ingangaribar nan akurvazim. ¹² Ni fo, ki Tikikus amadazima an Efesesin nguibamin ghu. ¹³ Ni izisi, nan azenan azuir korotiar rarim inigh izi. Ki Troasin nguibamin ikia Karpusin dipenimin anetaki. Egh akinafarir righiziba sara inigh. Bar bizir ekiam, ni akinafarir me asizir inibar ingariziba da inigh izi.

¹⁴ Aleksander, gumazir ainin bizibar ingarim, a bar paza na gami. Ekiam gin an arazir kurar an amizir kam ikaragham. ¹⁵ Eghti ni uaghan gumazir kam bagh gan. A bar guizbangira en akabar apanim gami.

¹⁶ Ki faragha Kotin tugha akaba ikarvazima gumazitam na ko tugha nan akamin akurazir puvati. Gumaziba bar na ataki. Ki God ko mikimtima, a men arazir kurar kam ginighnighan kogham. ¹⁷ Ezi Ekiam uabi nan boroghin ikia gavgavim na ganidi. Kamaghin amizima ki akar aghuim bar anakurima, Kantrin Igharazibar Gumaziba, me bar a barasi. Ezi ki ovengasava amima God nan akura, mati a laionin akamin ua na ini. ¹⁸ Ezi Ekiam me na damuamin arazir kuraba, a nan akuragham. Egh a deravira na damuva nan aku uan Nguibar a ikiava atrivimin itimin mangam. Eghti e an ziam fi mamaghira ikiam. Bar guizbangira.

¹⁹ Ni nan akam isi, Prisila ko Akwila, ko Onesiforusin amuiroghboribar aning suam, Afeziam ia ko iki. ²⁰ Erastus Korinin nguibamin ikiavira iti. Ezi Trofimius areima ki anetaghizima a Miletusin nguibamin iti. ²¹ Ni damu, zuamira na bagh izi. Ni suighsuightima, amozim ko aminir orangtizimin dughiam otogham.

Yubulus ko Pudens ko Linus ko Klodia ko Romın nguibamin itir

4:6: Fl 1:23, 2:17, 2 Pi 1:14 **4:7:** 1 Ko 9:24-25, Fl 3:14, 1 Ti 6:12, Hi 12:1 **4:8:** 1 Ko 9:24-25, 2 Ti 1:12, Je 1:12, 1 Pi 5:4, MAA 2:10 **4:9:** 2 Ti 1:4 **4:10:** 2 Ko 8:23, Ga 2:3, Kl 4:14, Fm 24, Ta 1:4, 1 Jo 2:15
4:11: Ap 12:12, 12:25, 13:13, 15:37-39, Kl 4:10, 4:14, Fm 24 **4:12:** Ap 20:4, Ef 6:21-22, Kl 4:7-8 **4:13:** Ap 20:6 **4:14:** Sng 28:4, 62:12, Snd 24:12, Ap 19:33, Ro 2:6, 1 Ti 1:20, MAA 18:6 **4:16:** Ap 7:60, 2 Ti 1:15
4:17: Sng 22:21, Dan 6:22, Ap 23:11, 27:23, 2 Pi 2:9 **4:18:** Sng 121:7, Ro 11:36, Ga 1:5, Hi 13:21
4:19: Ap 18:2, 2 Ti 1:16-17 **4:20:** Ap 19:22, 20:4, 21:29, Ro 16:23

Kraisin adarasi, me akam amaga
ghaze, Afeziam ni ko iki.

²² Ekiam nin duam ko iki. Egh an
apangkuvim bar moghira ia ko iki.

Pol Taitus bagha Osirizir Akinafarim

Akar Faragha Zuim

Taitas a Judan gumazim puvati. Ezi a Kraisin gin ghua, Polin akuragha an Aposelin ingangarim gami. Ezi Pol ti, Taitas Kritin arighatizimın siosin ingangaribar ganasa, an aneti.

Akinafarir kamın faragha zuir akam kamaghin migei, Kritin araziba derazir puvati. Kamaghin amizi, gumazim siosin gumazir dapanimın otivisi, a bar arazir aghuibar gin mangi. Egha Pol gin gumazamizir okoroaba vaghvagh men sure damuasa Taitas migei. Kar gumazir ghuriba ko amizir ghuriba, ko gumazir igiaba ko ingangarir gumazir kiniba.

Ezi akinafarimın akar aboananaba kamaghin migei, Taitas gumazamizibar sure damuti, me navir vamiran ikiva, egh arazir aghuibar igharazibar amu. Eghti me akam adariba ko akaba uariv misoghan kogham.

Taitus Kritin arighatizimın damuamin ingangarim

(Sapta 1-3)

¹ Ki Pol, ki Godin ingangarir gumazim, egha Kraisi Iesusin aposel. Ki, God ua bagha misevezir gumazir nighnizir gavgavir an itiba, gavgavim me daningasa, God na amada. Egh men akuraghti me guizin akam gifogh egh Godin arazim gin mangam. ² Ki me damuti, me nighnizir gavgavim Godin ikiva, egh God me daningamin zurara itir ikirimirir aghuarim mizuamam. Fomira fomira nguazir kam otozir puvatizir dughiam, an akar dikirizim e ganigha givagha ghaze, a ikirimirir kam e daningam. A Godin ifarir puvatizim. ³ Egha a uabi inabazir

dughiamın an migirigiam bar azenim giri. God en Akurvazir Gumazim, a uabi na amisevegha akar gavgavim na ganiga egha kamaghin uan akam akurir ingangarim na ganingi.

⁴ Taitus, ki ni bagha akinafarir kam osiri. Ni na ko nighnizir gavgavir vamira iti, kamaghin ni guizbangira nan otarimın min iti. Ki kamaghin Afeziamın azai, Afeziar Ekiam God ko Kraisi Iesus, en Akurvazir Gumazimın apangkuvim ko navir amirizim ni ko iki.

Taitus, ni Godin ingangarir gumazir aruaba amisefegh

⁵ Ki kamaghin nighnisi, ni uan ingangarir otevir ni amua givazir puvatiziba a givagh, egh ki ni mikemezir moghin ni vaghvagh nguibar ekiabar siosbar gumazir dapaniba amisiv. Egha kamagh sua, Kritin arighatizimın ni ataki. ⁶ Siosin gumazir dapaniba, me gumazamizibar damazibar deraghvira ikiam. Egh me amuir vabara iki. Egh men boriba nighnizir gavgavim Kraisin iki, egh gumazamizibar damazimın arazir kurabar amu mangvira ikian markiam. Egh uan afeziaba ko amebabar akaba munasan kogham. ⁷ E fo, Kraisin adarazir garir gumazir dapanim, a Godin ingangaribar garir gumazim. Kamaghin amizi a deraghvira daru, a gumazamizibar damazimın deraghvira iki, a kamaghin nighnighan marki suam, a ziar ekiam inisi me gativagh men ganam. Egh a zuamram aningaghan marki. Egh dipar onganir aviribar aman marki. Egh a tintinibar gumazibav soghan marki, egh a ua baghvira dagiar aviriba inisi, nighnighan marki. ⁸ A uan dipenimın izir gumazamiziba deraghvira men gan. Egh arazir aghuiba bar dagh ifongegh, egh navir ghurimın araziba dikabiragh. An arazir aghuibar amuva, Godin damazimın zuezir arazibara gin tigh.

1:2: Ro 16:25, Kl 1:27, 2 Ti 1:1, 1:9, 1 Pi 1:20 **1:3:** Ef 1:9-10, 1 Te 2:4, 1 Ti 1:1, 1:11, 2:3, 2 Ti 1:10, Ta 2:10, 3:4 **1:4:** Ro 1:7, 2 Ko 8:23, Ga 2:3, 2 Ti 1:2, 4:10 **1:6:** 2 Ti 2:24-26 **1:7:** Wkp 10:9, 1 Ko 4:1, Ef 5:18, 1 Pi 5:2 **1:9:** 1 Ti 1:10, 1:15, 2 Ti 1:13, 2:15, 4:3, Ta 2:1

Egh a uan ikirimirim deraviram an gan. ⁹ Egh a gumazamizibar sure damuti, me nighnizir gavgavim guizin akabar ikiti, da men naviba fiti, me guizin akar kabar gin mangi. Egh a uaghan gumazir guizin akaba batoziba, pamtemin me mikimtima, me suam, a guizbangira migei. A kamaghin damusi, a guizin akar e an sure gamizim, an an suiragh gavgavigh.

Kritin arighatizimin gumazir aviriba ikia gumazir maba nighnizir gavgavibagh asighasisi

¹⁰ E fo, Kritin arighatizimin itir darasi, gumazir akar aghuiba munasir aviriba iti. Me pura akar aviribav gia, gumazibar nighnizibagh ifari. Gumazir kaba men aviriba, me Judaba, me gumazibar mikarzir mogomebar iniba aghorasa gavgafi. Kamaghin amizi ni Godin ingangarir gumazir aruaba amisefegh. ¹¹ Gumazir kurar kaba arazir kuram damuva gumazamizibar biziba ko men dagiaba uari bagh da iniasa. Kamaghin amizi, me arazir e damuan koghamibar men sure gami. Egha arazir kam in me gumazamizir mabar men adarasi sara, men nighnizir gavgavibagh asighasisi. Kamaghin amizi ni me mikemeghti me akar katam mikiman marki. ¹² Fomira, Kritin gumazir fofozir mam, anarira kamaghin mikeme, "Kritin gumaziba, me zurara ifarir gumaziba, me gumazir bar kuraba. Me puv damasavira nighnigha ikiava, bar ingangaribar amira. Me mati asizir atiaba." ¹³⁻¹⁴ Akar kam guizbangira. Kamaghin amizi, me nighnizir gavgavim Godin ikiva, egh uaghan Judabar eghaghanir aviriba baraghan koghiva, egh guizin akamin munasir gumazibar migeir akar gavgaviba, da baraghan koghsi, kamaghin ni men araziba akirsi, akar bar gavgavimra me mikim.

¹⁵ Gumazamizir Godin damazimin zueziba, me ghaze, dagheba ko biziba bar uaghan zuegham, eghti me da iniam. Egh gumazamiziba Godin damazimin zuezir puvatizir arazibar gin tigh, egh me nighnizir gavgavim Iesusin ikian koghti, bizitam zueghan kogham. Men nighniziba ko naviba Godin damazimin bar zuezir puvati, egha uan araziba deravira da tuisigha arazir aghuibar gin mangan aghua. ¹⁶ Men akaba kamaghin migia ghaze, "Ki God gifo." Ezi men araziba men akakagha ghaze, me akirim ragha God gasaragha gifa. God bar me gifongezir puvati. Me Godin akaba munasir gumaziba, egha me bar arazir aghuitam damighan kogham.

2

Gumazir ghuriba bar deravira arazir God ifongezibar gin mangi

¹ Ezi no, ni gumazamizibar sure damu suam, me arazir guizin akaba ko zuiba bar dar amu. ² Egh ni gumazir ghuribar sure damu suam, me dipar onganir aviribar ami onganen marki. Egh me arazir aghuibar amuti, igharaz darazi me mikim suam, me bar dera. Eghti me navir ghurimin araziba dikabin. Me Godin guizin akam deraviram a gifogh, egh arazir bar igharaz darazigh ifongezim damu, egh tugh gavgavigh osimtiziba bar a da ateram.

³ Egh ni uaghan amizir ghuribar sure damu suam, me God ifongezir arazimin daru. Me akar kurabar igharaz darazi girakirangin me mikiman marki. Me dipar onganir aviriba amiti da me ikirarighan kogham. Me igharaz darasi arazir aghuibar amusi, men sure damu. ⁴ Kamaghin me amizir igiaba kamaghin me mikimiva tuavir uan paba ko boribagh ifongezir arazim men akakagh. ⁵ Eghti amizir igiaba uan

1:10: 1 Ti 1:6, 4:7 **1:11:** Mt 23:14, Jo 10:12, 1 Ti 6:5, 2 Ti 3:6, 1 Pi 5:2 **1:15:** Mt 15:11, Lu 11:39-41, Ro 14:14, 14:20, 14:23, 1 Ko 6:12 **1:16:** Ro 1:28, 2 Ti 3:5, 3:8, 1 Jo 1:6, 2:4, Ju 4 **2:1:** 1 Ti 1:10, 6:3, 2 Ti 1:13, Ta 1:9 **2:3:** 1 Ti 3:11, 2 Ti 2:9-10, 1 Pi 3:3-4 **2:5:** Ef 5:22, Kl 3:18, 1 Ti 2:11, 6:1, 1 Pi 3:1, 3:5

navir ghurimîn araziba dikabin, egh me Godin damazimîn bar zuegh ikiam. Egh me arazir bar deravira uan dipenibar ganamim gifogham. Egh igharaz darazir akurvaghamin arazim damu. Egh vaghvagh uan pabar apengan iki. Igharaz darazi akar kurabar Godin akamin mikiman koghsi, amizir ghuriba amizir igiabar sure damuti, me navir ghurimîn araziba dikabin.

Taitus arazir aghuibar amuti, gumazir igiaba an gin mangam

⁶ Kamaghira ni uaghan gumazir igiavav kim, men naviba fiti, me uan navir ghurimîn araziba dikabinam. ⁷ Arazir tizir ni amiba, ni uabi ni arazir aghuibara damu, eghti gumazir igiaba nin arazibar gan dar gin tigham. Egh nin ingangarir ni gumazamizibar sure gamim, ni me gifaran marki, egh ni dibovir akavav mikim ifaghatan marki. Ni zurara guizin akabagh nighnigh deraviram akam kun. ⁸ En apaniba akar kuratamin e damighan koghiva, me uan nighnizir kuramin aghumsighsi, kamaghin ni bar deraviram akavav kimtima, gumaziba akar ikuvtizitam an apighan kogham.

Ingangarir gumaziba me men garir gumazir ekiabar akaba deravira dar gin mangi

⁹ Ni kamaghin ingangarir gumazamizibar sure damu suam, me men garir gumaziba bar men apengan iki, egh me ingangarir aghuir men garir gumaziba ifueghamibar amu. Egh me akar kurabar men garir gumaziba ikarvaghan marki. ¹⁰ Egh me men garir gumazibar biziba okiman marki. Bizir me bar moghira amiba, men garir gumaziba dar ganiva egh me akar e kurir kamîn ziam fam. A God en Akurvazir Gumazimîn akam. Me akar kamîn ziam fisi, ingangarir

gumaziba bar deravira men garir gumazibar akabar gin mangiva arazir aghuimra men akagh.

E Godin arazimîn gin tigh egh Kraisin Dughiam mizuamam

¹¹ E fo, Godin apangkuvim azenim girigha givazi, gumazamiziba bar an gari. God uan apangkuvir kamîn en akurvasi. ¹² God uan apangkuvir kamîn en sure gamua ghaze, e God aghuazir araziba ataghraghiva egh nguazir kamîn arazir ifongeziba ataghragham. Egh uaghan navir ghurimîn araziba dikabiniva egh arazir God ifongezir aghuibar amuasa, en sure gami. Guizbangira e nguazir kamîn gumazamizibar tongin iti, ezi God uan apangkuvimîn tuavimîn a ifongezir arazibar gin mangasa, en sure gami. ¹³ Dughiar e nguazir kamîn itim, e bizir e damightima e bar akueghamim bagha mizuai. A kamakin, e Kraisi Iesusin angazangarim ko gavgavir ekiam sara izamin dughiam bagha mizuai. An en Godin Gavgavim ko en Akurvazir Gumazim. ¹⁴ Kraisi kamaghin ifonge, a uam e iniva egh a en arazir kuraba adangasa. Eghti e bar zuegh an gumazamizibar min ikiam. Egh e arazir aghuibar amusi bar ifongegham. Bizir kam bagha, a uabi uan mikarzim anigha, areme.

¹⁵ Kamaghin akar kabara ni zurara gumazamizibar sure damu. Egh ni akar kabar gin mangisi men naviba fi. Egh akaba batoziba men arazir kuraba akirsi, me mikim. Akar kaba Godin gavgavim sara pamtem me mikim. Ni pura men ganti, me nin aghuagh ni iriaghriaghan marki.

3

E arazir aghuibar amuam

¹ Ni Godin gumazamizibav kim suam, me gavmanba ko atrivibar

2:7: Ef 6:24, 1 Ti 4:12, 1 Pi 5:3 **2:8:** 1 Ti 6:3, 2 Ti 3:14, 1 Pi 2:12, 2:15 **2:9:** 1 Ti 6:1-2 **2:10:** Mt 5:16, Fl 2:15, Ta 1:3 **2:11:** Jo 1:9, Ro 5:15, 1 Pi 5:12 **2:12:** Ro 6:19, Ef 1:4, Kl 1:22, 1 Te 4:7, 1 Jo 2:16
2:13: 1 Ko 1:7, Fl 3:20, Kl 3:4, Hi 9:28, 1 Jo 3:2 **2:14:** Kis 19:5, Lo 4:20, 7:6, 14:2, Sng 130:8, Ese 37:23, Ga 1:4, 1 Pi 2:9 **2:15:** 1 Ti 4:12, 2 Ti 4:2 **3:1:** Ro 13:1-7, Kl 1:10, Hi 13:21, 1 Pi 2:13-14 **3:2:** Ef 4:2, 4:31, Fl 4:5, Kl 3:12, 2 Ti 2:24-25

apengan iki, egh me men akabar gin mangi. Egh me zurara ingangarir aghuibar amusivira iki. ² Egh me akar kuratamin gumazitamin girakirangin a mikiman marki. Me zurara nimira ikiva, arazir aghuimin gumazamizibar amu. Me guizin uari abirir arazim, gumazamiziba bar men akakagh.

³ Ni fo, e faragha uaghan nighnizir aghuiba puvatigha, egha e akaba batosi. Satan e gifarazima, e Godin tuavimin zuir puvati. Kamaghin ami, e nivafizir kam ifongezir arazibar gin tigha nguazir kamın arazibar gara dar amuasa naviba dikafi. Egha dar ingangarir gumazir kinibar min iti. E nighnizir kuraba ko arazir kurabar igharaz darazigh amuava igharaz darazir biziba bagha naviba isiava arui. Gumaziba en apanim gamima, e uaghan men apanibagh ami. ⁴ Ezi God, en Akurvazir Gumazim, a bar e gifonge, egha en apangkuvigha arazir aghuimin e gami. Ezi dughiar an arazir kam azenim girizi, ⁵ an en akura. An en arazir aghuir e uari amizibagh nighnizir puvati, egha en akura. Puvati. An apangkuvimra, an en akura. An e rue, ezi tuavir kamın a en akura. Dughiar kamın a uan Duam e ganingizi, ezi an Duam e gamizi, e an borir bar igiabar min otifi. ⁶ Krais Iesus, a Gumazir en Akurvazim, an ingangarimin God uan Duamin gavgavir aviriba bar e ginge. ⁷ God kamaghin ifonge, Krais en apangkuvigha e gamima e Godin damazimin gumazamizir aghuibar otifi. E an boribagh ava, egh gin bizir aghuir an e bagha inabaziba iniam. Kamaghin e ikirimirir aghuir an e bagha inabazim mizuai iti. ⁸ E nighnizir gavgavim akar kamın ikiam. Ki kamaghin ifonge, nighnizir gavgavim Godin itir darazi, me arazir

aghuibar amu gavgavigh mamaghira ikiam. Kamaghin ni pamtemin bizir kabav kimasaki ifonge. Bizir kaba da bar deragha gumazamiziba bar men akurvasi.

⁹ Egh ni, gumazir Moses Osirizir Arazibar migirigiaba bagha uari adoziba, ni da baraghan marki. Gumazir onganir adariba ko adoghadoziba bagha bar ifongeziba, ko uan ovavibar ziaba bagha uari adoziba, ni bar dagh itagh. E fo, akar kaba arazir aghuibar gin mangisi bar en akuraghan kogham.

¹⁰ Gumazitam, a Kraisin adarazir navir vamiran itir arazim, a bibizir arazim damuti, eghti ni an nighnizim akirsi migirigiatamin a mikim. Ni faragh an mikimti an oraghan koghti, ni gin uam an mikimti an uam oraghan koghti, ni bar anetakigh.

¹¹ Ni fo, gumazir kamaghin amim, an nighnizim ikuvizi a pazava amir gumazim, egha an arazir kurabagh ami. Ezi an arazir kurabara, akam a gasa ghaze, ni bar ikufi.

Taitus izi Polin ganigh

¹² Ki aminir gavgavim ko orangtizimin dughiamin Nikopolisin nguibar ekiamin ikiasa. Kamaghin amizi, ki Artemas o Tikikus amadaghtima aningin tav, ni bagh izitima, ni na bagh Nikopolisin nguibar ekiamin izisi bar gavgafigh. ¹³ Ni Senas, a gavman osirizir arazibar fofozir gumazim, ko Apolos deraviram aningin gan. Ni aning inigh daruamin bizibar, aningin akurvagh. Eghti aning tuavimin daruamin dughiamin bizitamin oteveghan kogham. ¹⁴ Ki kamaghin ifonge, en gumazamiziba biziba bar puvatizibar akurvagh, egh me pura uan ikirimirim ko dughiba makunan marki. Kamaghin amizima, me gumazamizir igharazibar akurvaghamin arazimin

3:3: 1 Ko 6:11, Ef 2:1-2, 5:8, Kl 1:21, 1 Pi 4:3 **3:4:** 1 Ti 2:3, Ta 1:3, 2:11 **3:5:** Jo 3:3-5, Ro 11:6, Ef 5:26, 2 Ti 1:9, 1 Pi 3:21 **3:6:** Jol 2:28, Ap 2:17-18, 2:33, Ro 5:5 **3:7:** Ro 3:24, 8:23-24, Ta 2:16, Ta 2:11
3:8: 1 Ti 1:14-15, Ta 2:14 **3:9:** 1 Ti 1:4, 2 Ti 2:14-16, 2:23, Ta 1:14 **3:10:** Mt 18:15-17, 2 Ko 13:2, 2 Te 3:6, 3:14, 2 Ti 3:5, 2 Jo 10 **3:11:** Ap 13:46, 1 Ti 6:3-5 **3:12:** Ap 20:4, Ef 6:21-22, Kl 4:7-8, 2 Ti 4:12
3:13: Ap 18:24, 1 Ko 3:5-6, 16:12 **3:14:** Mt 7:19, Ro 15:28, Ef 4:28, Fl 1:11, Kl 1:10, Ta 2:14

fofozim inighiva an suiragh gav-
gafigh.

¹⁵ Gumazamizir na ko itiba, me ni
bagha akam amaga ghaze, Afeziam
ni ko iki. Ezi ni, nighnizir gavgavim
Iesusin ikia e gifongezir darazi, ni
kamaghin me mikim suam, Afeziam
ia ko iki. Godin apangkuvim bar ia ko
iki.

Pol Filemon bagha Osirizir Akinafarim

Akar Faragha Zuim

Filemon, a gumazir aruar mam. Egha a Kolosin nguibamin Kraisin adarazir mav. An ingangarir gumazir kinir mam, an ziam Onesimus, a uan gumazir aruam ategha, ara ghua nguibar igharazimin iti. Egha nguibar kamın Onesimus Pol batogha a Kraisin gin zuir gumazimin oto.

Ezi dughiar kamın Pol kalabusin ikia, egh mangi Filemonin ganan ibura. Egha akinafarir kam osirigha Onesimus ganiga Onesimus amadazi, a ua uan gumazir aruam bagha ghu. Pol akinafarir kam kamaghin Filemonin mikeme, a uan ingangarir gumazir kinimin ataran marki. A ghaze, datirighin ingangarir gumazir kam a Kraisin gin zuir gumazimin oto. Filemon uan aveghbuamin min uam a inigh.

Filemonin ingangarir gumazir kinim ara ghugha gin navim girazima, Pol anemadazima a ua Filemon bagha ghu

¹ Ki Pol, ki Kraisi Iesus bangin kalabusin iti, egha ki e uan aveghbuam Timoti ko, ga akinafarir kam ni Filemon bagha an osiri.

Ni en namakar aghuimra, egha e ko ingangarir vamiram ami. ² Ga uaghan, e uan amizim Apia ko Arkipus, e ko Godin ingangarimin midorozir gumazir mam, ga aning bagha osiri. Ga uaghan, nin dipenimin uari akuvir gumazamizir Kraisin adarasi, ga me bagha uaghan osiri. ³ E God ko migia ghaze, God en Afeziam ko Ekiam Kraisi Iesusin

apangkuvim ko navir amirizim ia ko iki.

Filemonin arazir aghuim Pol gamima a bar akonge

⁴ Ki uan God ko migiava, egha ni ginighnigha zurara ni bagha God minabi. ⁵ Me zurara kamaghin na migei, ki orasi, ni bar Godin gumazamizibagh ifonge, egha ni nighnizir gavgavim Ekiam Iesusin iti. Kamaghin amizi, ki ni bagha God minabi. ⁶ E ni ko, e uari inigha ikia, nighnizir gavgavim Kraisin iti. Egha ki God ko migia ghaze, an e nighnizir gavgavibar amuti da fofozir aghuim damuti an ekevegham. Eghti e fogham, e Kraisi ko poroghav ikia egha bizir aghuiba an agharimin da isi. Egh e deravira vaghvagh dagh fogham. ⁷ Nan namakar aghuim, ni igharaz darazigh ifonge, ezi arazir kam Godin gumazamizibar naviba fema me bar akonge. Ezi bizir kam na gamima ki bar akonge, egha nan navim gavgavim a ganidi.

Pol ghaze, Filemon ua Onesimus inightima a guizbangiram an aveghbuamra iki

⁸⁻⁹ Ezi bizir ki ifongezir mam iti, ni a damigh. Ki Kraisin ziamin ni mikemeghtima ni a damuamin gavgavim iti. Ezi kamaghin ki nin arazir aghuibagh fo, ni Kraisin adarazigh ifongezir arazim gifo, eghti ki akar gavgavim ni danigan kogham. Ezi igharaz darazigh ifongezir arazim ga isa uaningin suira, kamaghin amizima ki nimira ni mikimasa. Ki Pol, ki Kraisi Iesusin abuir gumazim, egha datirighin ki a bangin kalabusin iti. ¹⁰ Ki kamagh sua nin azangisi, ni arazir aghuibar nan otarim Onesimus damu. Ki kalabusin itir dughiamin, Onesimus na bagha ize, ezi ki an akurazima a nighnizir gavgavim Kraisin iti. Egha a guizbangira mati nan otarimin

* **1:10:** (10) Gumazir aviriba ghaze, Onesimus a pura Filemonin ingangarir gumazir kinimin ike, egha a gin ara Pol bagha ghu. Egha a Pol ko itir dughiamin a Kraisin anavin oto. Egha dughiar kamın arazim a kamakin, ingangarir gumazir kinimin arimangigham, eghti gumazir ekier men garim, a midorozir gumazibav mikemeghti, me ingangarir gumazir kam isi temer ighuvimin a gafugham, eghti an aremegham.

oto.* 11 A fomira ingangarir aghuir tam gamima a nin akurazir pu. Egha datirighin ingangarir aghuim damuti a virara gan akuragham.†

12 Ezi ki datirighin uam Onesimus ni bagha anemadi, nan navim uaghan a ko zui. 13 Dughiar kam ki Kraisin akar aghuim bangin kalabusin ikia, ghaze, Onesimus nin danganim inigh nan akurvaghti deragham. Ki kamagh sua, a na ko ikiasa ki bar ifonge. 14 Ezi ki ghaze, ni faragh bizir kam gifuegh mikimiva an amamangatighan koghtima, ki bizir kam damuan kogham. Kamaghin ami, Onesimus na ko ikiasa, ki a migeir puvati. Ezi bizir tizim ni a damuasa, ki mighighvira ni gakaghoran aghua. Ki nighnisi, ni arazir aghuim nan akurvaghsi na damu, kamaghin ni uan ifongiamin gin mangiva a damu.

15 Ezi guizbangira, Onesimus mong dughiar otevimin nin saghon iti. Ezi e foghan kogham, ni ti uam a inighti, a ni ko iki mamaghira ikiasa, kamagh sua a dughiar otevimin saghuim iti. 16 Ezi datirighin ni pura ingangarir gumazir kinimin a ginighnighan marki. Bar puvati. A pura nin ingangarir gumazir kinim, egha datirighin a bar nin aveghbuamra, ezi ni bar a gifuegham. Ki uabi an garima a Kraisin anav, ezi ki uan navim isava a ganingi. Kamaghin ki fo, ni bar a gifuegham. Ni an arazir a pura ingangarir gumazir kinim min ikiava amim gifuegham. Egh Ekiamin aven ni aveghbuamin min an ganiva bar a gifuegham.

17 Kamaghin ni nan gara ghaze, ga uaning inigha Kraisin ingangarim gami, ezi ki ni migei, ni arazir ni na isi moghira, ni ua Onesimus inigh. 18 Ezi a bizir kurar manam ni gami, o a pura bizir tam ini, kamaghin nan ziam atighti ki dagh ikarvagh. 19 Ki Pol, ki uan dafarimin akar kam osiri. Egh ki uabi Onesimusin biziba ikarvagh.

(Ni fo, ki uabi nin akurazima, ni navim gira, ezi kar ni ikarvaghamin bizim. Ezi ki bizir kam mikiman aghua.) 20 Nan aveghbuam, ki kamaghin ifonge, ni Ekiamin ziamin arazir aghuir kammin nan akuragh. Ga Kraisin gumazimningin min iti. Kamaghin ni nan navim feghti ki bar akuegham! 21 Ki guizbangira fo, ni nan akamin gin mangam, egha ki ni bagha akinafarir kam osiri. Ki fo, arazir ni Onesimus damuamim, a ki damuasa ni mikemezir arazim bar a gafiragham. 22 Ezi ki akar mamua iti. Nan nighnizir gavgavim kara, God ian azangsiziba baregham, egh na ateghtima ki ua ia bagh izegham. Eghti ni na bagh uan dipenimin danganitam akirighti, ki a dakuam.

Pol ko ingangarir vamiram amiba, me Filemon bagha akam amaga ghaze, Afeziam ni ko iki.

23 Epafra ni bagha akam amaga ghaze, Afeziam ni ko iki. A uaghan kalabusin iti, egha ga virara Krai Iesus bangin kalabuziar gumazimning. 24 Na ko ingarir darasi, Mak ko Aristarkus ko Demas ko Luk, me uaghan ghaze, Afeziam ni ko iki.

25 En Ekiam Krai Iesusin apanguvim vaghvagh ian duaba ko iki.

† 1:11: (11) Grighin akamin, ziam Onesimus, an akar kam ko magh ghu, "Ingangarir aghuim gami."

Akinafarir Hibrun Gumazamiziba bagha Zuim

Akar Faragha Zuim

Judabar marazi faragha uan nav-iba iragha Kraisin gin zui, egha datirighin uan nighnizir gavgavim ataghraghasava ami. Kamaghin, akinafarir kam gumazir mam me bagha an osiri. E fozir pu, tinaram an osiri, akinafarimin aven gumazim uan ziam diborozir puvati. Marazi ghaze, Pol, o Barnabas, or Apolos men tav ti an osiri. Gumazir maba me dikabira egha osimtiziba me ganidi. Akinafarir kam men nighnizir gavgaviba gavgavim dar aningasa, kamaghin amizi a ingangarir ekiar God Krai Jesus gamizim me mikimasa. Krai sra guizbangin Godin arazim en akakasi.

Ezi Akinafarir kam bizir ekiar pumuming ko mizezim migei. ¹ Jesus a guizbangira Godin Otarim. Dughiar Jesus nguazimin itim, an osimtizir aviriba ko mizaziba inis. Ezi arazir kamın God Jesus gamizi a gumazamizibar akurvaghamin faragha zuir gumazim (2:10). Egha Jesus akam inigha izir gumazir fomira itiba ko enselba ko Moses gafira. ² God uabi Jesus amisevezi a ofa gamir gumazimin iki mamaghira ikam, egh a Judan Godin ofa gamir gumazibagh afira. ³ Jesus a Godin Nguibamin ofa gamir gumazir dapanir ekiamin iti, egha gumazir nighnizir gavgavir an itiba, a ua me iniam. Moses Osirizir Araziba dar gun migei, da pura Jesus amizir ingangarir ekiar kamın nedaziba. Akinafarir kam gumazamizibar nighnizir gavgavim, gavgavim dar aningasa. Kamaghin amizi, an Israelin gumazamizir fomira itibar nighnizir bar gavgavimin akaba iti (sapta 11). A ghaze, marki,

osimtizir manam me bato, me uan nighnizir gavgavim suiraghvira iki mangiva ovengegh. Me Iesusin gan egh an arazibar gin mangi, egh me osimtiziba ko mizazir me isiba batogh.

Jesus, a enselbagh afira

(Sapta 1-2)

God e mikimasa uan akam isa uan Otarim ganingi

¹ Fomira God dughiar aviriba ko tu-avir aviribar uan akam isa an akam inigha izir gumazibagh aningizi, me en inazir afeziabav keme. ² Ezi datirighin dughiar kam, kar dughiar abuananaba, God e mikimasa uan akam isa uan Otarim ganingi. God biziba bar da iniasava Otarir kam a misefe. Otarir kamın agharimin, God fomira overiam ko nguazimin ingari. ³ Ezi Otarir kamra Godin angangarim en akagha ghaze, God a bar dera. Egha uaghan a Godin mirara gari. An akam bar gavgafi, egha akar kamra a bar bizibagh amima, da gavgavighavira iti. Egha an arazir kuraba gin amadir ingangarim a givagha, egha gumazamizibagh amima me zuegha iti. Egha a gin Godin Nguibamin ghuavan-aboghava Pin Tir Atrivir Ekiamin agharir guvimin boroghin apera.

Godin Otarim enselbagh afira

⁴ Afeziam ziam uan Otarim ganingi. Ezi ziar kam a bar dera, egha enselbar ziam gafira. Ezi kamaghin an Otarim gamizima a enselbar ekiamin oto, ezi me an apengan iti. ⁵ Egha God dughiatam uan enselin tam kamaghin a mikemezir puvati, "Ni nan Otarim, ezi datirighin ki nin Afeziam." O a enselin tamin mikemezir puvati, "Ki an Afeziam, ezi a nan Otarim." Bar puvati. ⁶ Egha dughiar God ua uan Otarir ivariam nguazir kamın anemangasa egha uaghan ghaze,

1:2: Sng 2:8, Jo 1:3, Ef 1:10 **1:3:** Ap 2:33-34, 2 Ko 4:4, Kl 1:15-17, 1:20, Hi 8:1, MAA 4:11 **1:4:** Ef 1:21, Fl 2:9-10 **1:5:** 2 Sml 7:14, 1 Sto 17:13, Sng 2:7, 89:26-27, Ap 13:33, Hi 5:5 **1:6:** Lo 32:43, Sng 97:7, Ro 8:29, Kl 1:18, 1 Pi 3:22, MAA 1:5

“Godin enselba bar an apengan ikiva egh an ziam fam.”

⁷ Egha God kamaghin enselbav keme, “A uan enselbagh amima da aminimin min otifi, egha uan ingangarir gumazibagh amima me avir mizariabar min otifi.”

⁸ Egha Otarim bagha kamaghin migei,

“God, ni Atrivimin iki mamaghira iki! Ni uan gumazamizibagh ativagha egha arazir aghuibar me gami.

⁹ Ni arazir aghuibagh ifonge, egha arazir kuraba bar dar aghua. Ezi bizir kam bagha, nin God uabi, borem ni gingegha ni amisefe, mati gumazir ziar ekiam itim.

Ezi ni ko Godin Nguibamin itir darasi, nin ziar ekiam men ziaba bar dagh afira.

Ezi bizir kam ni gamima ni bar akonge.

Kamaghin nin bar akongezir arazim men bar akongezir arazim gafira.”

¹⁰ Egha God uan Otarim kamaghin a migei,

“Ekiam, ni fomira nguazir kamın ingari.

Egha ni uabi uan dafaribar overiam ko bizir pin itibar ingari.

¹¹ Bizir kaba bar givagham, eghti ni ikivira ikiam.

Overiam ko nguazim, aning bar kuvigham, mati inim ghurigha bar biaghire.

¹² Ni aning righam, mati gumazim atuim riki.

Ni aning damighti aning igharagh otogham, mati gumazim korotiar ghuriba suagharisi.

Ezi ni, kamaghira iti, ni igharagha garir puvati.

Nin dughiam givaghan kogham.”

¹³ Fomira God kamaghin uan Otarimra kamaghin a mikeme, “Ni nan agharir guvimin daperagh, eghti ki nin apaniba isi nin apengan dar atika.” Egha God dughiatamin akar katam enselin tam mikemezir puvati. Bar puvati.

¹⁴ Ezi guizbangira enselba me duaba, egha me Godin ingangarim gami. Ezi God gumazir a ua ini-amibar akurvaghasa me amadima, me arui.

2

God en akurazir arazim, a bizir bar ekiam

¹ Godin Otarim ziar ekiam isi, kamaghin amizi, akar e oraghizir kamnagh, e bar mighiviram an suiragham. E ireghan koghsi, e akar kam deraghvira an suiragh gavgavigh ikiam. ² Fomira God en inazir afeziaba mikimasa, uan akam isa enselbagh aningi, egha kamaghira tuavir kamın a kamaghin men aka, akar kam a guizbangira. Ezi gumazitam akar kamın gin zuir puvatigha a batogha, egha a ivezir kuram ini. Egha an ivezir kuram, an arazir kurar an amizibar mirara a inis.* ³ Ezi datirighin, God en akurazir arazim, a bizir bar ekiam. Egh e akirim ragh Godin akurvazir arazim gasaraghiva, e manmaghin arazir kuramin ivezim gitagham. E bar puvatigham. Ekiam uabi faragha en akurvaghasa mikeme, ezi gumaziba an akam baraki. Ezi

1:7: Sng 104:4 **1:9:** Ais 61:1, Ap 4:27, 10:38 **1:11:** Ais 34:4, Mt 24:35, 2 Pi 3:7, 3:10 **1:13:** Sng 110:1, Mt 22:44, Mk 12:36, Lu 20:42 **1:14:** Sng 34:7, 91:11, Mt 18:10, Ap 12:7, Ro 8:17, Je 2:5, 1 Pi 3:7 **2:2:** Sng 68:17 * **2:2:** (2:2) Me akar dikirizir gavgavir God Moses ganingizim migei. Ni Uam E Ini (Kisim Bek) 19-20in gan. Uam E Iniamin Akinafarimin akam, enselin migirigiba puvati, ezi Judaba kamaghin nighnizir gavgavim iti, God akar gavgavir dikirizim enselbar dafarimin God ganingi. Ia Aposel 7:38 ko 7:53, ko Galesia 3:19in gan. **2:3:** Mt 4:17, Mk 1:14, Lu 1:2, Hi 10:28-29, 12:25 **2:4:** Mk 16:20, Ap 2:22, 14:3, 1 Ko 2:4, 12:4, 12:7, 12:11, Ef 1:5, 1:9

me kamaghin miġia en aka, akar kamnagh a guizbangira. ⁴ Dughiar kamın, God mirakelin iġharagha gariba ko diġavir kuram gamir arazibagh amua uan ifongiamin ġin ghua Godin Duamin bizir aghuiba tuiragha gumamaziziba ganidi. Ezi arazir kamın a kamaghin en aka, an Otaramin akar kam a bar guizbangira ghu.

Iesus, a uabi en akurvaghamin gumazim

⁵ E nguazir iġiar God ġin damuti izamim ġinighnigh, egh fo, God nguazir iġiar kam gativasa, enselbav kemezir puvati. Bar puvati. ⁶ Ezi Godin Akinafarimin aven akar mam kamaghin iti,

“O God! E gumamaziziba e tiziba, ezi ni e ġinighnisi?

E pura biziba.

Ezi manmagh sua ni bar der-aghavira en gari?

⁷ Ni en ingarizi, dughiar otevimra e enselbar apengan iti;

ezi ni e feġha eġha ziar ekiam e ganingi.

⁸ Eġha ni gavgavim e ganingizi, kamaghin bizir ni ingariziba bar en apengan ikitima

e bar dagh ativagham.”

Godin akar kamnagh ghaze, God gumamaziziba gamizi, biziba bar men apengan ikiti me dagh ativagham. Akar kamın mingarim a kamakin, God bizir a ingariziba bar da isa en apengan dariki. Ezi e fo, datirighin e garima, biziba bar en apengan itir puvati.† ⁹ Ezi e Iesus ġifo, a ziar ekiam ini. God kamagh sua, a bar en apangkuvighti, tuavir kamın Iesus

gumamaziziba bagh aremegham. Eġha kamaghin bar dughiar otevimin an enselbar apengan ike. Eġha mizazir dafam inigha areme, ezi bizir kam bagha God ziar ekiam a ganiga a ghufe. ¹⁰ E fo, God a biziba bar dar mingarim, eġha a biziba bar dar ingari. Eġha kamaghin ifonge, Iesus uan borir aviriba me inigh egh men aku Godin Nguibamin mangam, eghti me Iesus ko ziar ekiam iniam. God kamaghin ifonge, Iesus gumamazizibar akurvaghamin ingangarim damuam, kamaghin amizi a Iesus ataghizima a mizazim isi. Ezi mizazir kam Iesus gamima a gumamazizibar akurvaghamin gumazir bar faragha zuimin otogha, eġha tuavim men aka. Arazir God a gamir kam, a bar dera.

¹¹ E fo, gumazir kam Iesus, a gumamaziziba gamizi me Godin gumamaziziba min ikia eġha me bar zue. A me ko afeziar vamira iti. Kamaghin amizi a kamaghin an aghumsizir puvatigha me dibora ghaze, “Nan aveghbuaba ko buaramiziba.” ¹² Eġha a kamaghin God miġei,

“Ki nin ziamin gun uan adaraziv kemegham.

Eghti me uari akuvti

ki iġhiabar amu nin ziam men tongin a fam.”

¹³ Eġha a ua ghaze, “Ki ni baghivira iki orarkitima God damuasa amir biziba mikemezi moghin damuam.” Eġha ua ghaze, “Ia gan, ki borir God na ganingiziba me ko iti.”‡

Iesus en akuraghasa gumazimin min oto

2:5: Hi 6:5, 2 Pi 3:13 **2:6:** Jop 7:17, Sng 144:3 **2:8:** Mt 28:18, 1 Ko 15:25-27, Ef 1:22 † **2:8:** (2:8) Akar Iġhiabar Akinafarimin aven itim, a gumamaziziba bar me miġei. Ezi gumazir Hibrun Akinafarimin Osirizim, a Iesus ġinighnigha ghaze, a gumazimin min otogha eġha gumamaziziba bar men danganim ini. Ezi kamaghin Iġhiabar Akinafarimin, a bizir guizin Iesus batozibav gei. **2:9:** Jo 3:16, Ro 5:18, Fl 2:7-9, 1 Ti 2:6, 1 Jo 2:2, MAA 5:9 **2:10:** Lu 24:46, Jo 20:17, Ap 3:15, Ro 8:29, 11:36, Hi 5:9, 10:10 **2:11:** Mt 25:40, Mk 3:35, Jo 20:17, Ap 17:26,, Ro 8:29, Hi 10:10 **2:12:** Sng 22:22 **2:13:** Sng 18:2, Ais 12:2, Jo 17:6, 17:9-12 ‡ **2:13:** (2:13) Ezi Iesusin akar Aisaia 8:17, 18in izezim. Gumazir Hibrun Akinafarim Osirizim, en akaghti e fogham, Iesus gumazir iġharaziba ko magh gari, me an aveghbuaba ko an boriba. Ezi gumamazir Godin mizuaiba bizibagh amima, ezi Iesus uaghan orarti.

14-15 Kamaghin amizi, borir kaba, me guizbangira gumazamizibara. Kamaghin Iesus uaghan men min ikia guizin gumazimin oto. A kamagh sua, an aremegh egh arazir kamin a Satan bar a gasighasigham, a gumazir gumazamizibagh amima me ariaghirir gavgavim itim. Gumazamiziba nguazir kamin ikiava ovevem in atiati. Ezi men atiati kam me ikiagharisi. Kamaghin amizi, Iesus me firasa, bizir kam bagha, a gumazimin min otogha egha areme. 16 Guizbangira, Iesus ingangarir kam enselbar akurvaghasa a gamizir pu. Puvati. An Abrahamin boriba akurvaghasa a gami. 17 Kamaghin, a uan doziba ko buaramizibar mirara oto. A kamagh sua, a men ofa gamir gumazir ekiabar dapanimin iki, egh Godin akamin gin mangiva apangkuvim gumazamizibar ikiva Godin ingangarim damuva, egh ingangarir kamin gumazamizibar arazir kurabar gin amangam. Kamaghin a gumazamizibar min oto. 18 Ezi Satan a gifarasa arazir kuraba bagha a gakaghori, ezi an osimtiziba ateri. Kamaghin amizi, dughiar Satan gumazamizibagh ifaramibar, Iesus men akurvaghamin fofozim iti.

Iesusin ziar ekiam, a bar Mosesin ziar ekiam gafira

3

(Sapta 3:1-4:13)

Iesusin ziar ekiam, a Mosesin ziar ekiam gafira

1 Kamaghin ami, Kraisin adarasi, God uaghan Uan Nguibamin man-gasa, a ian dia. Ia deravira Iesus ginighnigh, e nighnizir gavgavim an ikia, egha an ziamin gun migia ghaze, a God misevegha amadazir abuir gumazim, egha uaghan Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim. 2 God anemisevegha ingangarir kam

a ganingizi, a Godin gumazamiziba bagha ingari. Moses fomira Godin gumazamiziba bagha deravira ingarizi moghira, a ingari. 3 E fo, gumazir dipenimin ingarim, a ziar ekiam isi, ezi an ziar ekiam, an dipenimin ziar ekiam gafira. Ezi kamaghira God ziar ekiam Iesus ganingi, ezi an ziar ekiam, Mosesin ziar ekiam gafira. 4 Ezi dipeniba bar, gumaziba dar ingari. Ezi Godra, a biziba bar dar ingari. 5 Moses a Godin ingangarir gumazimin iti, egha Godin akamin gin ghua Godin gumazamiziba bagha deravira ingari. A bizibar gun mikimamin ingangarim iti, akar God gin a mikimamiba. 6 Ezi Kraisa a Godin Otarim, a Godin gumazamizibagh ativagh men ganam. Egha guizbangira Godin akamin gin ghua egha ingangarir kam deravira a gami. Eghti e atiatingan koghiva, nighnizir gavgavim ikiva egh bizir aghuir e iniamiba e dav zuamam, egh kamaghin damuva, e uaghan Godin Dipenimin min ikiam.

Gumazir akababatoziba, me aghuvsazim inian kogham

7-8 E Godin gumazamiziba, egha uaghan an dipenimin min iti, kamaghin ami, e Godin Duamin akam baragham. A kamaghin mikeme,

“Eghti datirighin ia Godin tiarim baraghiva, egh ia an akamin aghuaghan marki, mati ian inazir afeziaba fomira an akaba batogha egha orazir puvati.

Me gumaziba puvatizir danganimin ikia God damuti a irasa an akam batosi.

9 God ghaze, Me danganir kamin ikia na damuti ki irasava me nan akam batoghavira iti.

Me garima, ki 40 plan azenibar arazir aghuiba me bagha dagh ami.

2:16: Ais 41:8-9 2:17: Fl 2:7, Hi 2:14, 4:15, 5:1-2, 1 Jo 2:2, 4:10 2:18: Hi 4:15-16, 5:2, 7:25 3:1: Ef 4:1, Fl 3:14, Hi 4:14, 5:5, 6:20, 7:26, 8:1, 9:11, 2 Pi 1:10 3:2: Nam 12:7 3:3: Sek 6:12, Mt 16:18
3:4: Ef 2:10, 3:9, Hi 1:2 3:5: Nam 12:7 3:6: Ro 5:2, Ef 2:21-22, Kl 1:23, 1 Ti 3:15, Hi 3:14, 6:11, 1 Pi 2:5

- 10 Kamaghin amizi, ki bar gumazamizir kabar aningaghe, egha ghaze,
 ‘Me nan gin mangan aghua, egha uaghan nan akam baraghan aghua.’
- 11 Ki men aningaghegha bar guizbangira akar gavgavim gamua ghaze,
 ‘Me nan aghuvsazir danganimin aven mangighan kogham.
 Bar puvati!’ ”

12 Kraisin adarasi, ia uari bagh deravira gan, ian tongin tav nighnizir kuratam a navir averiamin ikiti a nighnizir gavgavim ategh, egh kamaghin akirim ragh Godin ikia maghira itim gasaraghan markiam.

13 Ezi ia kamaghin damuan marki, ia kamaghin damu, ia zurara dughabar ia vaghvagh Godin gumazamizir igharaziba ko ia, akar aghuim uari daning uarir akurvagh egh uan naviba gavgavim dar aning. Kamaghin arazir kuram tav gifaraghti, a Godin gin zuir tuavim ateghan kogham. Godin Akinafarim ghaze, “Datirighin,” ezi e fo, e datirighin ingangarir kam damuam.

14 Ia fo, dughiar e faragha nighnizir gavgavim Godin itim, en nighnizir gavgavim bar gavgafi. Egh e uan nighnizir gavgavibar amuti da gavgavigh iki maghira mangi dughiar e ovengamimin otogham. E kamaghin damuva, e bar Kraisi ko poroghiv iki a ko ingar ikiam.

15 E fo, Godin Akinafarim kamaghin migei,

“Datirighin ia Godin tiarim baraghiva, egh ia an akamin aghuaghan marki, mati ian inazir afeziaba fomira an akaba batogha egha orazir puvati.”

16 Fomira te Godin tiarim baregha, egha an gin zuir puvati, egha an akam batosi? Kar gumazamizir

Moses inigha Isipin ghuziba. Merara arazir kam gami.

17 Ezi God 40 plan azenibar ten aningaghe? A gumazamizir arazir kurabagh amiziba, me danganir gumaziba puvatizimin ariaghrezir gumaziba, merara, a men aningaghe.

18 God fomira guizbangira akar gavgavim akira ghaze, “Me nan aghuvsazir danganimin aven mangan kogham.” Akar kam, a te ganingi? Kar gumazamizir an akam barazir puvatiziba. A me baghivira migei.

19 Kamaghin e fo, gumazir kaba me nighnizir gavgavim Godin ikian aghua. Ezi bizir kam bagha me Godin aghuvsazir danganimin aven mangan ibura.

4

Godin gumazamiziba aghuvsazim iniam

1 Datirighin, God uaghan e inigh aghuvsazir danganimin aven mangasa akam akiri. Ezi kamaghin ia uari bagh deravira gan, ian tav atam akuigh egh danganir kam in aven mangighan kogham.

2 E Akar Aghuim baraki, mati fomira Israelba a baraki. Egha Israelba me puram akam a baraki, egha nighnizir gavgavim an itir puvati. Ezi bizir kam bagha akar aghuir me oraghizir kam, a men akurazir puvati.

3 Ezi e gumazamizir nighnizir gavgavim Godin itim, an e ateghtima e an aghuvsazir danganimin mangam. A fomira nguibar kam ginighnigha egha a mikemezir moghira,

“Ki aningaghegha akar gavgavim akira ghaze,
 ‘Me nan aghuvsazir danganimin aven iziva na ko aghuvsazim inian kogham.’ ”

Guizbangira, God Mosesin dughiamin akar kam migei, ezi e fo, bar fomira dughiar a nguazir kam in ingarizim,

a nguazir kamın ingarasa niĝniziba a dagh amigha gifa.* 4 Godin Akinafarimın aven akar otevir mam iti, a namba sevenin dughiam miĝei, “Dughiar namba seven, God garima an ingangariba bar gifa, ezi a dughiar kamın avughse.” 5 Ezi miĝirigiar otevir kamra e faragha a baraki, a ua miĝia ghaze, “Me nan aghuvsazir danganimın aven mangighan kogham.” 6 E kamaghın bizir kam gifo, Godin aghuvsazir danganir kam a ikiavira iti, ezi gumazamizir taba an aven mangam. Ezi gumazamizir faragha Akar Aghuim baraghiziba, me niĝnizir gavgavim an itir puvati, kamaghın amizi me aven ghuezir puvati. 7 Ezi gumazir kabar ĝin, azenir aviriba ghua gifa, ezi God uan akam isa Devit ganingı, ki Godin Akinafarimın aven itir akar kamın gun mikemegha gifa. A ghaze,

“Datirighın ia Godin tiarim baraghıva, egh ia an akamın aghuaghan marki.”

Devitin dughiamın, God ghaze, “Datirighın,” egha kamaghın en aka, a dughiar igharazim ĝinaba. Dughiar a inabazir kam, gumazamiziba an aghuvsazir danganir kamın aven mangam. 8 Josua ti fomira aghuvsazim gumazamizibagh aningizi, ezi God ĝin dughiar igharazitam ĝinabaghan koghai. 9 Kamaghın amizi e fo, Godin gumazamizibar aghuvsazim a ikivira ikiam, a mati Sabatin aghuvsazir dughiam. 10 E fo, gumazim Godin aghuvsazir danganimın aven ghua, a uan ingangarim a ĝivagha aghuvsı, mati fomira God uan ingangarim a ĝivaghava aghuvsı moghin.

* 4:3: (4:3) Israelia Isip ataghizir dughiam, God Moses ko Josua me inigh Kenanin Nguazimın mangasa a ifonge, eghti nguazir kam me dapiagh avughsamin danganimın otogham. Ezi gumazir Hibrun Akinafarim osirizim kamaghın en aka, God avughsızir danganir igharazim iti, kar Godin Nguibam, guizbangıra an avughsızir danganim, eghti gumazamizir niĝnizir gavgavim an itibarama nguibar kamın aven mangan. 4:4: Stt 2:2, Kis 20:11, 31:17 4:5: Sng 95:11 4:7: Sng 95:7-8 4:8: Lo 31:7, Jos 22:4 4:10: Stt 2:2, Hi 4:4 4:11: Hi 3:12, 3:18-19 4:12: Ais 49:2, Jer 23:29, Jo 12:48, 1 Ko 14:24-25, Ef 6:17, MAA 1:16, 19:15 4:13: Jop 26:6, Sng 33:13-14, 90:8, Snd 15:11 4:14: Hi 3:1, 7:26, 10:23 4:15: 2 Ko 5:21, Hi 2:17, 7:26, 1 Pi 2:22, 1 Jo 3:5

11 E kamaghın aghua, gumazitam uam akaba batozir arazimın ĝin mangam, me fomira amizi moghin, egh a uan aghuvsazir danganimın aven mangighan koghıva, egh arighiregham. Kamaghın ami e aghuvsazir danganimın aven mangisi pamtemın ingaram.

12 Godin Akam an angamra ikia, egha a pamtemın ingara iti. A bar ghumigha, egha a midorozir sabar ghumtizir pumuning itim gafira. Ezi akar kam, sabar ghumtizimın min, a bar gumazimın namnam okoregha bar aven ghua, duam ko navir averiam uaning bativi naghın oto, egha uaghan aghariba uari isasurazir naghın, ko agharibar aven itir ovim, aning uaning bativi naghın oto. Egha a bar en niĝniziba ko en navir averibar aven itir ifongiabagh fogha da tuisisi. 13 Ezi bizir God ingariziba, tam Godin damazimın modoghan kogham. Bar puvati. Ezi biziba bar kuighrighıva egh Godin damazimın bar azenara ikiam. Eghti Godra arazir e amiba tuisightıma e dar a geghanam.

**Iesus Godin Nguibamın
ikia, en Ofa Gamir
Gumazir Ekiabar
Dapanimın min ikia,
egha Akar Dikirizir
Gavgavir Iĝiamın abuir
gumazimın min iti
(Sapta 4:14-10:38)**

Iesus Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim

14 Ezi e Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir mam iti, ezi a bar Godin Nguibamın aven ghu. A Iesus, Godin Otarim. Kamaghın amizi, e niĝnizir

gavgavir e gun migeir kamın suiragh gavgavigham. ¹⁵ E uari arazir kuraba dikabinamin gavgaviba puvati. Egh e kamaghın nighnighan kogham, Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir kam, en nighnizibagh fogh en kuarkuvighan kogham. Puvati. Satanın ifavarir arazir e bativiziba, da uaghan bar a bativigha gifa. Ezi an arazir kuratam gamizir puvati. ¹⁶ Kamaghın amizima, e atiatingan koghıva Godın atrivir dabirabimın boroghın mangam, Godın apangkuvim a gizifa. E a bagh mangıtima God en kuarkuvigh en apangkuvigham. Egh e osimtızitam ikıti an apangkuvim en akuragham.

5

Iesus, en Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim, an en akura

¹ Ia nighnigh. Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapaniba bar, God vaghvagh men adarazir tongın me amısefe. God men mav amısevezıma, a gumazamiziba bagha Godın ofa gami. Egha uaghan bizir aghuıba isa God ganıdi. Egha arazir kuraba bagha ofa gamima God arazir kuraba gın amadi. ² Egha a uabi a Godın damazimın bizibar amuamin gavgavıba puvati. Kamaghın amizi, a gumazir fofozıba puvatıgha pazav amıba, a men asughasusi. ³ Egha a uabi a bizibar amuamin gavgavıba puvati, kamaghın amizi a gumazamizıbar arazir kuraba ko a uan arazir kuraba sara gın amangsi ofabar amu.

⁴ Ezi gumazitam Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimın ikiasa uabi uabi amısevegha egha ziar ekiam inızir pu. Puvati. God

uabıra an diazıma a ingangarir kam ini. God fomıra Aronın diazi moghın. ⁵ Ezi tuavir kamra, Kraıs a uaghan kamaghın ami. A uabi uan ziam fer puvati, egha Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanmın otozir puvati. Puvati. God uabi ingangarir kam damuasa anemısefe. Egha God kamaghın a migei, “Ni nan Otarım; datırighın, ki nın Afeziam.” ⁶ Egha uan Akınafarımın aven itir akar igharazir mam, a ghaze, “Ni ofa gamir gumazim, Melkisedekın mın iki mamaghıra ikiam.” ⁷ Ezi dughiar Iesus nguazımın itim, a pamtemın God ko migıa egha diavazi. A fo, an ovengan koghsi, God an akuraghamın gavgavım iti. Kamaghın ami a uabi uan ifongiam dikabırıgha egha Godın apengan ikia, an akam barası. Ezi God an dımdıam a barası.* ⁸ Guızbangıra Iesus a Godın Otarım, egha a mızazım ini. Ezi tuavir kamra a Godın akamın gın zuir arazım an a gıfo. ⁹⁻¹⁰ Egha a uan ingangarir a damuamıba, a bar da gıfa. Ezi God anemısevegha ghaze, “Ni Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanımın ikiam, egh Melkisedekın mın ikiam.” Ezi a gumazamizir an akam baragha egha an gın zuıba, a men akurvazir gumazımın oto. Egh a men akurvaghtı me deravıra iki mamaghıra ikiam.

E borir aghıribar mın ikian kogham

¹¹ E fo, Iesus Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanımın oto, ezi e migırıgiar avırıba akar kamın iti, e dar gun ia mıkımasa. Ezi ia oraghan aghua. Kamaghın amizıma, e akar kamın mıngarım ia mıkıman ibura.† ¹² Ia fomıra Kraısın adarazir otivigha

4:16: Ef 2:18, 3:12, Hi 10:19-22 **5:2:** Hi 2:18, 4:15, 7:28 **5:3:** Wkp 9:7, 16:6, Hi 7:27 **5:4:** Kis 28:1 **5:5:** Sng 2:7, Jo 8:54, Hi 1:5, 1:8 **5:6:** Sng 110:4, Hi 6:20, 7:1, 7:17, 7:21 **5:7:** Jo 12:27, 17:1 * **5:7:** (5:7) Ezi Iesus Getsemanın azenımın ikia, egha osimtızir a batıvamım batoghasa God ko migei. Matyu 26:36-46 ko Mak 14:32-42 ko Luk 22:39-46ın gan. Migırıgiar kabar God Iesus a ko migeir migırıgiaba barakı. Guızbangıra God Iesus ataghızı an areme, egha God ovevem ataghızı an an suirazir puvati. God a gamizi ua mozımın dikavizi, a ziar ekiam a ganıgha egha a gamizi an Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanımın oto. Ni uaghan Aposel 2:24 ko Hibru 2:29 ko Filipai 2:6-11ın gan. **5:8:** Fl 2:8, Hi 3:6 **5:9-10:** Hi 2:10, 5:6, 11:40 **5:11:** Mt 13:15, Jo 16:12, 2 Pi 3:16 † **5:11:** (5:11) Ni Hibru saptı 7ın gan. **5:12:** 1 Ko 3:1-3, Hi 6:1

gifa, ezi kamaghin ia gumazamizibar Godin akam men sure gamighai. Puvati, ian nighniziba oteveghavira iti, kamaghin gumazir igharaziba, Godin akar faraghavira ian sure gamiziba, me ua ian sure damuam. Ia dagher gavgaviba iniam firin, ia otem apavira iti. ¹³ Ezi tina otem apavira iti, a borir aghirimira iti. Egha an arazir aghuimin akar mingarim gifozir puvati. ¹⁴ Ezi dagher gavgaviba, da gumazir aruabar daghem. Ezi gumazir kaba, me dughiar aviribar araziba tuisisi, arazir manam dera ezi arazir manam ikufi. Egha datirighin me deravira fofoghava egha me nighnizir dikiriaba iti.

6

E deraghvira tuivigh gavgavigh Godin mizuamti, a deravira e damuam

¹⁻² E datirighin gumazir aruabar min akaba baragh egh da bagh mangam, egh Kraisin adarazir migirigiar faragha iniziba ataghragham. E kamaghin damu, mati kar dipenir akiniba dughiar aviribar da kuvira ikiam, egh e kamaghin damuvira iki dipenim okoreghan kogham. Kamaghin amizi, migirigiar arazir oveghamiba ategh naviba igheghamiba ko, migirigiar nighnizir gavgavim Godin ikiamiba ko, rurir migirigiaba ko dafariba gumazibagh isin arizir migirigiaba ko, gumazamizir ovegha ua dikavizibar migirigiaba ko, God gumazamizibar araziba tuisighti an akar kam zurara ikivira ikiamin migirigiaba, e migirigiar kaba da ateghti da ikiam.* ³ God en amamangatightima, e kamaghin damuam.

⁴⁻⁶ Gumazir maba, Godin angazan-garimin aven ikegha egha akurvazir

aghuarir Godin Nguibamin izezim inigha ghaze, a bar dera, egha igharaz darazi ko, Godin Duam inis. Egha Godin akam baregha fo, a bar dera. Egha Godin gavgavimin aven ghua deragha an gani, gavgavir kamnagh dughiar aghuir gin izamimin a misevegh azenimin otogham. Egh kamaghin amizir gumazim, akirim ragh God gasaragh man tuavitamin iziva navim uam agiragham? Bar puvati. A kamaghin amua, mati a uan navir averiamin aven a Godin Otarim uam a isa ter ighuvim gafugha, a uam a gurazi gumaziba ua dibovibar a migei. Kamaghin gumazir uan nighnizir gavgaviba ataghragir kaba, me ua naviba giraghamin tuaviba puvati.

⁷ Amozim dughiar aviribar izava nguazimin aven zui. Eghti nguazim daghebar amuti dagher aghuiba otivam, egh gumazir me me bagha da oparizibar akurvagham. Eghti God nguazir kam deragh a damuam. ⁸ Eghti ogheba ko ikarizir ataghatarir kuraba an ikiti, kamaghin a nguazir kuram. A dughiar ruarim ikeghan kogham, eghti God suam, ni ikufi, ni bar isigham.

⁹ Namakar aghuiba, e migirigiar gavgavir kaba ia gami. Egha e ia ginighnigha kamaghin fo, ia tuavir aghuimin gin mangam, a tuavir God ian akurazim. ¹⁰ God a gumazir kuram puvati, a ingangarir aghuir ia amizibagh fo, ia God gifongezir arazimra Godin gumazamizibar akagha men akurvasi, egha ia kamaghin amuavira iti. Egh a bizir kaba bakinighnighan kogham. ¹¹ E kamaghin bar ifonge, ia bizir aghuir ia fogha iniamiba mizuam iki, kamaghin ia God gifongezir arazimin gin zui moghin, ia bar

5:13: 1 Ko 13:11, Ef 4:14, 1 Pi 2:2

5:14: Ais 7:15, Ro 16:19, 1 Ko 2:14-15, Fl 1:10

6:1-2: Ap

8:14-17, 17:31-32, 19:4-5, Ro 2:16, Fl 3:12-14, Hi 5:12, 9:14

* **6:1-2:** (6:1-2) Ezi rurir guar aviribagh

isir arazimin akar kam, a Grighin akamin deragha otozir puvati. Gumazir maba kamaghin nighnisi, akar kam Kraisin adarazir rurim migeir puvati. A Judabar arazir me gin ghua ruasa Godin damazimin zuezir akam migei.

6:4-6: Mat 12:31, Ga 3:2, Ef 2:8, Hi 10:26-27, 10:29, 10:32, 1 Pi 2:3, 2 Pi 2:20-21, 1 Jo 5:16

6:8: Stt 3:17-18

6:10: Ro 15:25, 2 Ko 8:4, 1 Te 1:3, 2 Te 1:6-7, 2 Ti 1:18, Hi 10:32-34

6:11:

Kl 2:2, Hi 3:6, 3:14

6:12: Hi 10:36

moghira tuivigh gavgavighvira iki, mangiti ikirimirir kam givagham. ¹² Ia amiraghamiraghan marki. Ia gumazir nighnizir gavgavim ikia egha zuamira amirazir puvatizibar min iki. Egh bizir God fomira uan boribar aningasa akam akiriziba, ia da iniam.

E nighnizir gavgavim Godin akar dikirizimin iti

¹³ God fomira akar dikirizim Abraham daningasa, a fo, gumazitam ekevegha a gafirazir puvati, egha a uabi uan ziam dibora ghaze, bar guizbangira. ¹⁴ Egha ghaze, "Ki guizbangira ni migei, ki deragh ni damuva ni damighti nin ovaviba bar avirasemegham."

¹⁵ Abraham a mizuava zuamira amirazir pu, ezi God, gin bizir an akar dikirizimin mirara Abraham daningasa mikemeziba, a ganingi.

¹⁶ Gumazim gavgavim uan akam daningsi, a gumazir a gafirazimin ziam dibora ghaze, bar guizbangira. A kamaghin damighti, gumazitam anedueghan kogham. ¹⁷ God fomira, gumazamiziba uan akar dikirizim me ganingizi, me fo, me gin an akam akirizir biziba iniam. Dughiar kam a deraghvira kamaghin men akaghasa ifongegha ghaze, nighnizir kam uam an otevkínighan kogham. Kamaghin amizi, a gavgavim uan akar dikirizim ganiga uan ziam dibora ghaze, bar guizbangira. ¹⁸ Egha datirighin akar pumuning iti, kar Godin akar dikirizim, koma Godin arazir uan ziam diborim, aning otevkínighan kogham. God uabi ifarir puvati. Kamaghin e gumazamizir ara ghua Godin boroghin mongeziba, e Godin akar dikirizim ginighnigh egh e uan naviba gavgavim dar aning,

egh bizir aghuir e fogha iniamiba mizuamvira ikiam. ¹⁹ Egha e bizir aghuir e fogha iniamiba bagha mizuair arazir kam, a en akuragha en ikirimirimín suiragha gavgavim e ganidi, mati angka kurimín suirazi a gavgavigha danganir vamiran iti. E Iesus mizuaima a ghua me inir ekiam Godin Dipenimin gurazimin girakirangin ghua Bar Anogoroghezir Danganimin aven oto. ²⁰ Iesusra e bagha faraghavira aven ghugha Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimin oto. Egha Melkisedeghin min Ofa Gamir Gumazimin otogha, egh a zurara ikiam.†

7

Melkisedek a ziar bar ekiam iti

¹ Ia fo, Melkisedeghin kamnang, a Salemin nguibamin atrivim, egha a Godin Bar Pin Kozimin ofa gamir gumazim. Ezi dughiar mam Abraham atrivir pumuning ko pumuning ko misogha me abini. Egha a uamategha izima, Melkisedek tuavimin a batogha egha a bagha God ko migia ghaze, God bizir aghuiba a bagh dar amuam. ² Ezi Abraham bizir a midorozimin iniziba, a bar a da tuirazi, da 10 plan pozibar otifi, ezi a pozir mam isa Melkisedek ganingi. (Ia nighnigh, Melkisedeghin ziamin mingarim a kamakin, Arazir Aghuibar Atrivim. Egha a uaghan Salemin atrivim, ezi an ziar kamín mingarim kamakin, Navir Amirizimin Atrivim.) ³ Ezi Godin Akinafarimin aven, me Melkisedeghin ameboghfeziabar ziaba osirizir puvati, egha an ovavitamin ziam osirizir puvati. Egha uaghan amebam a batezizir dughiam

6:13: Stt 22:16-17 **6:14:** Stt 22:16-17 **6:16:** Kis 22:10-11 **6:17:** Ro 11:29, Hi 11:9 **6:18:** Nam 23:19, 1 Sml 15:29, Hi 12:1 **6:19:** Wkp 16:2-3, 16:12, 16:15, Hi 9:7 **6:20:** Wkp 16:2-3, 16:12-15, Sng 110:4, Hi 3:1, 5:6, 5:10, 7:17, 8:1, 9:24 † **6:20:** (6:20) Ezi azeniba bar aruer vamiran dughiar vamiran Israelian ofa gamir gumazir ekiabar dapanim ingangarir ekiar mam iti. Ana asizibar ghuzim inigh, egh arazir kuraba gin amangsi Godin Averpenimin Bar Anogoroghezir Danganimin aven mangam. Danganir kam God uabi an aven iti. Ofan Ingangarimin Akinafarim 16 ko Hibrun Akinafarim 9:1-7in gan. Ezi datirighin Iesus guizin Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimin oto. Egha Godin Dipenir an Nguibamin itimin a gumazamizibar arazir kuraba a givasa ingangarim gami. Hibru 4:14 ko 8:2in gan. **7:3:** Sng 110:4

ko an ovengezir dughiam me aning osirizir puvati. A Godin Otarimın mın ikia Ofa Gamir Gumazimın ikia mamaghıra iti.*

⁴ Ia Melkisedeghin kam ginighnigh, a ziar bar ekiam iti! En inazir afeziaz faragha zuim Abraham, a bizir bar aghuir a midorozimın iniziba bar da tuirazi, pozir 10 plan otozi a pozir mam isa Melkisedek ganingi. ⁵ E fo, Livain ovaviba me Godin ofa gamir gumazibar otifi. Ezi Moses Osirizir Araziba ghaze, Israelin gumaziba, me uan biziba tuiraghıva pozir 10 plan otoghti Livain gumaziba pozitam me dam a iniam. Livaiba me uaghan Israelbar marasi. Egha me uaghan Abrahamın ovaviba. Ezi Israelba uan biziba tuiragha maba isa uan marazigh aningizi me da ini. ⁶ Melkisedek a Livain adarazir ovavimın otozir puvati. Ezi Abraham uan biziba tuiragha 10 plan pozibar otozi a Melkisedek pozir mam a dam a ini. Egha Melkisedek, a bagha God ko migia ghaze, God bizir aghuiba a bagh dar amuam. Gumazir kam Abraham, a Godin akar dikirizim ini. ⁷ E kamaghın fo, gumazim God ko migia ghaze, God bizir aghuiba gumazir igharazim damuam, a gumazir bar ekiam. Ezi bizir aghuiba iniamin gumazim, an an apengan iti. ⁸ Ezi Livaiba me Israelin bizir akuara maba isi, kar gumazir ovengamiba. Ezi Melkisedekra, gumazir Abrahamın bizir akuaba inizim, Godin Akınafarim ghaze, an ovever akatam itir puvati, a ikivıra ikiam. ⁹ E kamaghın mikim suam, Livai uabi, gumazir Israelin bizir akuaba inizim, a uaghan Abrahamın ovavimın ikia, egha a tuavir kamın uan bizir akuaba isa Melkisedek ganingi. ¹⁰ Guizbangıra, Livai tighar otivamin dughiamın, a

uan ovavim Abrahamın mikarzimın aven iti. Ezi Melkisedek tuavimın Abraham batozi Abraham bizir kaba isa Melkisedek ganingi. Kamaghıra e mikim suam, Livai uaghan uan biziba isa Melkisedek ganingi.

Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir igiam, a fomıra itir Godin ofa gamir gumazibagh afıra

¹¹ Fomıra Israelin gumazamiziba, Moses Osirizir Araziba ini, ezi arazir kam kamaghın migei, Livain gumaziba Godin ofa gamir ingangarim damu. Eghtima Livain gumazibar ofa gamir ingangarim, a gumazamizibar amuti me bar deraghvıra ikiti, manmagh sua God ghaze, ofa gamir gumazir igharazim gin otivam? A Melkisedeghin mın ikiam. Egh Aronın mın puvatigham. ¹² Eghti Godin ofa gamir gumazibar araziba iragh igharagh otivtima, eghti Moses Osirizir Araziba uaghan iragh igharagh otivam. ¹³ Ezi en Ekiam, gumazir Godin Akınafarim an gun mikemezim, a anabar igharazimın mav. Ezi an anabamın adarazir tav dughiatamın Godin ofa gamir ingangarim gamizir puvati. ¹⁴ Ezi e bar fo, en Ekiam a Judan anabamın adarazir aven oto. Ezi Moses ofa gamir gumazibar ingangarim migia, anabar kamın adarazi mikemezir puvati.

¹⁵ Ezi ofa gamir gumazir igharazim otozi e an gari, a Melkisedeghin miraram oto. Egh e kamaghın deraghvıra fogham, a Livain ofa gamir gumaziba bar me gafıra. ¹⁶ Gumazir kam ofa gamir gumazimın oto; me nguazir kamın arazibar gin ghua an anabam ginighnigha ingangarir kam a ganingizir pu. Puvati. An ikirimirir aghuimın gavgavim zurara ikiti bizitam a gasighasighan kogham. Gavgavir kam a gamizima a ofa

* **7:3:** (7:3) Melkisedek ameboghfeziaba puvatizir akamın mingarim kamakin, Godin Akınafarimın an ameboghfeziabar migirigiatam itir puvati. Ezi an amebam a batezir dughiam ko an aremezir dughiam, Godin Akınafarimın aven migirigiatam itir puvati. Kamaghın amizi, gumazir Hibrun Akınafarim osirizim ghaze, Iesus ofa gamir gumazimın ikia zurara mamaghıra iti, ezi Melkisedek purama an ababanım gami. **7:4:** Stt 14:20 **7:5:** Nam 18:21 **7:8:** Hi 5:6, 6:20 **7:14:** Stt 49:10, Ais 11:1, Mt 2:6, MAA 5:5 **7:17:** Sng 110:4, Hi 5:6

gamir gumazimîn oto. ¹⁷ E fo, Godin Akinafarim kamaghin miġia ghaze,

“Ni ofa gamir gumazimîn iki mamaghira ikiam.

Ni Melkisedeghin min ofa gamir gumazimîn ikiam.”

¹⁸⁻¹⁹ Kamaghin e fo, arazir ghurir kam, gavgaviba puvatigha egha a deragha en akurvazir puvati. Egha a bizitam gamima a derazir puvati. Kamaghin amizi, God anegifa. Egha God datirighin tuavir bar aghuir mam kui. Tuavir kamra kara, e bizir aghuir e fogha iniamiba bagha mizuai. Ezi tuavir kam Moses Osirizir Arazibagh afira. E tuavir kamîn mangi Godin boroghira mangam.

²⁰ Ezi uaghan, dughiar God gumazir kam amisevezi an ofa gamir gumazimîn otozim, a pura anemisevezir puvati. A uabi uan ziam dibora ghaze, bar guizbangira, egha anemisefe. Ezi me ofa gamir gumazir igharaziba amiseveghasa, gumazitam uan akam gavgavim ganiga Godin ziam diborozir puvati.

²¹ God uabi guizbangira mikemezima, tuavir kamîn Iesus ofa gamir gumazimîn oto. God kamaghin mikeme,

“Ekiam bar guizbangira mikemegha akar dikirizim gamua ghaze,

‘Ni ofa gamir gumazimîn iki mamaghira ikiam,’

egh uan nighnizim giraghan kogham.”

²² Godin akar dikirizir kam kamaghin en akazi e fo, Iesus Akar Dikirizir Gavgavir kam deragh an ganiva a damighti, a guizbangira otogham. E fo, Akar Dikirizir Gavgavir kam a bar deragha, egha Akar Dikirizir Gavgavir Ghurim gafira.

²³ Fomira, gumazir avirim Godin ofa gamir gumazibar otifi. Egha me ariaghiri, egha uan ingangarim gamir puvati. Bizir kam bagha,

gumazir aviriba ofa gamir gumazibar otifi. ²⁴ Ezi Iesus angamra ikia mamaghira ikiavira iti. Kamaghin a Godin ofa gamir ingangarim gamua mamaghira ikiavira iti. Eghti tav an min ofa gamir gumazimîn otogham kogham. ²⁵ An angamra ikia mamaghira ikia egha gumazamiziba bagha Godin azangsisi. An ingangarimîn tuavimîn a me inigha Godin boroghira zui. Kamaghin, datirighin ko zurara, a men akurvaghham.

²⁶ Guizbangira, Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir kam e bagha ingara bar deravira en akurvasi. A God ifongezir arazibara, dar ġin zui. Egha arazir kuratam an itir puvati. A Godin damazimîn bar zue. Ezi God a isa uan Nguibam bar pin aneti, ezi an arazir kurabagh amir gumazamizibar saghon iti. ²⁷ Fomira ofa gamir gumazir ekiabar dapanir igharaziba, me dughiabar zurara ofabagh ami. Me faragha uan arazir kuraba ġin amangasa ofabagh ami. Egha ġin me gumazamizibar arazir kuraba ġin amangasa ofabagh ami. Ezi Iesus kamaghin amir puvati. Bar puvati. A dughiar bar vamiran, e bagha uan mikarzim isa ofan min God ganigha egha aremegha gifa. ²⁸ E fo, me Moses Osirizir Arazibar ġin ghua, gumazir gavgaviba puvatiziba amisevima me ofa gamir gumazir ekiabar dapanibar otifi. Ezi God akar dikirizim gamua uan ziam dibora ghaze, bar guizbangira, egha uan Otirim amisefe. Akar dikirizir kam, a Moses Osirizir Arazibar dughiamin ġin otogha dagh afira. Ezi Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir kam, a gumazir bar aghuim. Egha a en akurvaghamin gumazir bar faraghavira zuimîn oto. Egh a iki mamaghira ikiam.

8

Iesus, en Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim, a Godin Nguibamin iti

¹ Ezi miġirġiar e amizir kamnagh an mingarim kamakin, e Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir mam iti, a Godin Nguibamin ikia Godin atrivir dabilirabimin agharir guvim gaperaghav iti. ² Egha an Anogorogezir Danganimin ikia Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimin ingangarim a gami, danganir kam a guizbangira Godin Averpenim, dipenir gumaziba an ingarizir puvatizim, Ekiam uabi an ingari.

³ E fo, Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapaniba bar, me asiziba ko biziba isi ofa damuasa me me amisefe. Kamaghin en Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir kam, a uaghan bizitam isi ofan min God daningam. ⁴ Nguazir kam in ofa gamir gumaziba, me Moses Osirizir Arazibar gin ghua biziba isava ofan min God ganidi. Kamaghin Iesus ti nguazimin ikiava egha ofa gamir gumazimin ikian koghai. Ezi puvati, a Godin Nguibamin iti. ⁵ Ezi me nguazimin ikia ofa gamir ingangarim gamima ingangarir kam guizbangira Godin Nguibamin itir ingangarimin nedazim ko ababanim gami. Arazir kam uaghan Moses bato. A Godin Averpenimin ingarasava amima, God kamaghin a migei, "Ni Averpenimin ingarsi, ni miġhsiamin ikia ganizir ababanimra, an gin mangiva deragh an ingar." ⁶ Ezi Iesus ofa gamir ingangarim inizima, ezi an ingangarim nguazimin itir ofa gamir gumazibar ingangaribagh afira. God, Akar Dikirizir Gavgavir faragha zuim, Israelbagh anigha akar mabar akiri. Egha gin Akar Dikirizir Gavgavir igharazim gamua egha akar bar aghuibar akiri, ezi akar dikirizir kam, Akar Dikirizir Gavgavir faragha zuim bar a gafira. Kamaghin amizi Iesus God ko gumazamizibar abuir gumazimin ikiava Akar Dikirizir Gavgavir Igham gavgavim a ganingi.

Ezi a Akar Dikirizir Gavgavir Ghurim gafira.

Akar Dikirizir Gavgavir Igham akar gavgavir dikirizir ghurim bar a gafira

⁷ Ezi Akar Dikirizir Gavgavir faragha zuim, a ti derazi God Akar Dikirizir Gavgavir Igham gamighan koghai.

⁸ Egha God uan gumazamizibar arazir kuraba apigha kamaghin migei,

"Ki ian Ekiam, egha kamaghin ia migei.

Dughiar ki misevezim otoghti, ki Akar Dikirizir Gavgavir Ighamin ingar egh Israel ko Judan gumazamiziba, me ko a damuam.

⁹ Eghti Akar Dikirizir Gavgavir Igham, ki fomira men ovaviba ko amizir Akar Dikirizir Gavgavim, an an min mangan kogham.

Dughiar kam in, ki kantri Isipin me inigha deravira men akuava azenan ize.

Ezi me ua nan Akar Dikirizir Gavgavir kam in gin zuir puvati. Ezi ki akirim ragha me gasara.

¹⁰ Ki ian Ekiam, egha kamaghin ia migei, gin izamin dughiam otoghti, ki Israel ko Akar Dikirizir Gavgavim damighti, eghti a kamaghin mangam:

Ki uan araziba men nighnizibar arigh, egh da isiva men navir averiabar dar osiram.

Egh ki men Godin ikitima me nan gumazamizibar ikiam.

¹¹ Me bar na gifogham, gumazir ziaba puvatiziba ko gumazir ziar ekiaba itiba.

Kamaghin dughiar kam in, tav uan adarasi ko uan namakaba sure damuan kogh suam, 'Ni Ekiam gifogh.'

8:1: Sng 110:1, Ef 1:20, Kl 3:1, Hi 1:3, 3:1, 10:12, 12:2 **8:3:** Ef 5:2, Hi 5:1, 9:14 **8:5:** Kis 25:40, Nam 8:4, Ap 7:44, Kl 2:17, Hi 9:23 **8:6:** 2 Ko 3:6-9, Hi 7:22, 9:15 **8:7:** Hi 7:11, 7:18 **8:10:** Sek 8:8, Hi 10:16 **8:11:** Ais 54:13, Jo 6:45, 1 Jo 2:27 **8:12:** Ro 11:27, Hi 10:17

12 Eghti ki men arazir kuraba gin amadagh, egh ua dagh nighnighan kogham.”

13 Akar Dikirizir Gavgavir Igiar kam, God an gun miġia egha magħira Akar Dikirizir Gavgavir faragha zuim gamizima a ghurigha bar gifa. E fo, bizitam ghurighiva a bar dughiar otevimin ikegh bar givagham.

9

Ofa gamir gumazir ekiabar dapaniba fomira asizibar ghuzibara ofabagh ami

1 E fo, God Akar Dikirizir Gavgavir faragha itim, Israelbagħ aniga Godin ziam fer araziba sara me ganingi. Egha ghaze, me Godin Dipenir gumaziba ingarizimin aven an ziam fam. 2 Me Godin Averpenir mam ingarizima danganir pumuning iti. Averpenir kamın aven itir danganir me faragha aven mangamim, a lamın mam ko bret itir dakozir Godin damazimin itimın iti. Danganir kam me kamagh a dibori, “Anogoroghezir Danganim.” 3 Egha me inir bar ekiam, birimin min Anogoroghezir Danganimın girakirangin anegura. Ezi inir kamın girakirangin danganir igharazir mam uam uaghan iti, me kamagh a dibori, “Bar Anogoroghezir Danganim.” 4 Ezi danganir kamın aven bizir maba iti, dara kara: Altan pauran aghuim dapongtima a mugħuriar aghuim mangamim, me golin anevara, ko Godin Akar Dikirizir Gavgavimın Boksiam. Me Boksiar kam golin bar anevara. Egha Boksiamın aven me golin miner manan daghem itim a gati. Egha me Aron fomira suiragħa aruir aghorim a gati, aghorir kam biam uam an oto. Egha me Dagiar

Godin Akar Dikirizir Gavgavir Osizirim itimning, me uaghan aning Boksiar kam gati.* 5 Ezi Boksiar kamın asuam, a danganir gumazamizibar arazir kuraba gin amadim. Ezi enselin min garir bizimning Boksiam gisin ikia, egha aningın aviziba an asuam avara. Bizir kamning Godin danganimın ababanım gamua ghaze, God gumazamiziba ko iti. Ezi datirighin ki bizir kabar mingariba bar dar gun mikemegħan kogham.

6 Me kamagh bizibar ingarigha egha dughiaa bar ofa gamir gumaziba Godin Averpenimın azenan itir danganimın aven ghua egha uan ingangaribagħ ami. 7 Ezi Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanım uabira Bar Anogoroghezir Danganim, bar aven itir danganimın aven zui. An azenibar dughiar vabarama aven zui. Egha a purama aven zuir puvati. A asizibar ghuzim inigha egha aven zui. Egha ghuzir kamın a uan arazir kuraba gin amangasa ofa gamua, egha gumazamizir deragħa nighnizir puvatizibar arazir kuraba, da gin amangasa ofabagħ ami. 8 Ezi kamaghın, Godin Duam arazir kamın bizir mam en aka, Godin Averpenimın azenan itir danganim ikiavira itima, ezi tuavir e Bar Anogoroghezir Danganimın aven mangamim an en piri.† 9 Godin Averpenimın eghagħanir kam, a bizir datirighin e bativamibar ababanım gami. Averpenir kamın aven, me asiziba ko bizir guar bar avirir aghuiba ofabar min God ganiga egha an ziam fe. Ezi bizir kaba bar gumazir Godin ziam febar navir averiatam akirighan kogham, eghti me kamaghın fogħ suam, me arazir kuraba puvati. Bar puvati. 10 Bizir Godin ofa gamir kaba, da dagheba

9:1: Kis 26:1-30 9:2: Kis 25:23-40, 26:1-30 9:3: Kis 26:31-33 9:4: Kis 16:33, 25:10-16, 30:1-6, Nam 17:8-10, Lo 10:3-5 * 9:4: (9:4) Daghem mana, kar God fomira Israelian gumazamizir nguazir kinimın aruizibagħ aningizir daghem. (Ni Uam E Iniamın Akınafarım 16 ko Ighiabar Akınafarım 78:24ın gan.) 9:5: Kis 25:18 9:6: Nam 18:2-6 9:7: Kis 30:10, Wkp 16:2-34, Hi 5:3, 7:27 9:8: Jo 14:6, Hi 10:19-20 † 9:8: (9:8) Grighın akam deragħa bizir kaba abigha dar gun mikemezir puvati. 9:9: Ga 3:21, Hi 7:18-19, 10:1-2 9:10: Wkp 11:2, 11:25, 15:18, Nam 19:7, 19:11-13, Ef 2:15, Kl 2:16, 2:20, Hi 7:16

apir arazim ko dipaba apir arazim ko arazir avirir gumazibara amuti me zueghamin arazimra. Da nivafizimın bizibara. God ofa gamir arazir kaba gumazibagh anıngi, ezi me dar gın zui, eghti God gın bar moghıra biziba akirighti bizir igiaba otivam.

Krais uabi uan ghuzim isava ofa gami

¹¹ Ezi datirighın Krais otogha gıfa, egha bizir aghuir otivigha gıvazibar Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimın iti. An Averpenir aghuir kamın aven ghua e bagha ingari. Averpenir kam Averpenir faragha ikezim bar a gafira. Gumazitam dipenir kam uan dafarimningın an ingarizir puvati. Bar guizbangıra kar nguazir kamın bizim puvati. ¹² Ezi Krais bulmakaun apurim ko memen ghuzitam inigha egha Bar Anogoroghezir Danganimın aven ghuzir pu. Puvati. A uabi uan ghuzim isava ofa gamigha egha dughiar vamırama danganir kamın aven ghu. Egha en akurazi, e ikirimirir aghuarir zurara itim ini. ¹³ E fo, gumazamiziba Godın damazimın mizeghtima, eghti ofa gamir gumaziba memen ghuzim ko bulmakaun apurimın ghuzim ko bulmakaun nguzir aborozir bar isizimın sirim inigh, egh gumazamizibagh isın a kavkınam. Me kamaghın damighti, arazir kam Godın damazimın mizezir araziba batueghti gumazamiziba ua zuegham. ¹⁴ Ezi Kraisın ghuzim asizibar ghuzim bar a gafira! Krais arazir kuratamın osimtızitam an itir pu. Bar puvati. Godın Duar zurazurara itimın gavgavimın, a ofan mın uabi isa God ganıngi. Kamaghın amizi, an ghuzim en nivafizibarama amizi da zuezir pu. Puvati. A en navir averiamın aven itir arazir kuraba a gıvazıma, e kamaghın fo, e Godın damazimın bar zuegha iti. Kamaghın amizi, e ua arazir ghurir angamra itir

puvatızir kabar gın mangan kogham, egh e Godın zurara angamra itimın ingangarim damuam.

Kraisın ghuzim, Akar Dikirizir Gavgavir Igiar gavgavim a ganıngi

¹⁵ Kraisın ghuzim e gamizıma e Godın damazimın bar zue. Egha an aremegha gumazamizibagh ivezegha men arazir kurar me Akar Dikirizir Gavgavir faragha ikezimın dughiamın amiziba, da gın amada. Kamaghın, Iesus Akar Dikirizir Gavgavir Igiar kam gavgavim a ganıga egha an abuir gumazimın iti. Kamaghın amizi, gumazamizir Godın dımdiam baregha an gın zuiba, me God fomıra uan boribar anıngasa mikemezir ikirimirir kam iniam. God kamaghın akam akıra ghaze, me zurazurara ikivıra ikiam.

¹⁶ Gumazim nighnigh suam, a gın aremegham, egh suam gumazir manam an biziba iniam, egh an akınafarim osirigham. Kar mati an Akar Dikirizir Gavgavim. Eghti borim Akar Dikirizir Gavgavir kamın gın mangi, egh afeziam a ginabazir biziba iniam. Eghti gumaziba deragh fogh suam, afeziam aremegha gıfa, egh me biziba bar an borimın tegham. ¹⁷ E fo, gumazir akam akirizir kam angamra ikivıra ikıtima, an Akar Dikirizir Gavgavim pura iki ingangariba puvatıgham. Eghti gumazir kam aremegham, eghti Akar Dikirizir Gavgavir kam gavgavim iki daghem otogham. ¹⁸ Ezi kamaghıra, me asizim misoghezi an aremezi me an ghuzim ingegha, egha tuavir kamra Akar Dikirizir Gavgavir faragha ikezim gamizıma, a gavgafi. ¹⁹ Dughiar kamın, Moses faragha Godın akar gavgavıba bar, gumazamiziba bar dar gun me mikeme. Akar kaba, da Moses Osirizir Arazibar aven iti. Egha a gın bulmakaun apuribar ghuzim ko memubar ghuzim inigha egha dipam

9:11: Hi 3:1, 8:2, 10:1 9:12: Dan 9:24, Hi 9:26, 10:4, 1 Pi 1:19 9:13: Wkp 16:3, 16:14-16, Nam 19:9, 19:17-19, Hi 10:4 9:14: Ro 6:13, 6:22, Ef 5:2, Ta 2:14, Hi 6:1, 1 Pi 1:18-19, 1 Jo 1:7 9:15: Ro 5:6, 1 Ti 2:5, Hi 3:1, 7:22, 8:6, 1 Pi 3:18 9:17: Ga 3:15 9:18: Kis 24:6 9:19: Kis 24:3-8, Wkp 14:4-7, 16:14-15

sarama da ivere. Egha a, isopin temer agharir me benir aghevimin ikezim, benir kam me sipsipin arizibar an ingari, Moses a inigha egha ghuzim gati. Ezi an anesigha egha temer agharir kamın ghuzir muziarim inigha egha akar gavgavimın itir Akınafarim ko gumamaziziba bar me gisin akavamadi. ²⁰ Egha a kamaghın mıgei, “Kar ghuzir Akar Dikirizir Gavgavir kam gavgavim a daningamim. God akar gavgavim ia ganıga ghaze, ia Akar Dikirizir Gavgavir kamın gın mangi.” ²¹ Kamaghıra Moses ghuzir muziarim inigha Godın Averpenim ko Godın ziam fer bizibagh isin akavamadi. ²² Guizbangıra, e ti kamagh mikim suam, Moses Osirizir Araziba ghaze, ghuzimra bizibar amighti, da Godın damazimın bar zuegham. Eghti me bizitam misuegh an ghuzim inigh a ingeghan koghti, God gumamazizibar arazir kuraba gın amadaghan kogham.

Krais arazir kuraba gın amangasa, uabıra uabın ofa gami

²³ Ezi bizir Godın Averpenimın itir kaba, ada pura Godın Nguibamın itir bizibar ababaniba. Ezi me asızir ghuzibar isa a dagh amima da zuegha Godın damazimın zue. Eghti Godın Nguibamın itir guizın bizibar amightıma ada zueghsi, ofan bar aghuim iki, asızibar ofabagh afiragh. ²⁴ E fo, Krais gumaziba uan dafaribar ingarizir Anogoroghezir Danganimın aven ghuzir pu, danganir kam, a pura guizın Godın Dipenimın ababanım. Puvati. A guizbangıra Godın Nguibamın aven ghu. Egha datirighın an e bagha God ko mikımasa, Godın damazimın tughav ikia en akurvasi. ²⁵ E fo, azeniba bar, Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanım asızibar ghuziba isa egha Bar Anogoroghezir Danganimın aven zui. Ezi İesus kamagh

amizir puvati, a Godın Nguibamın ghugha egha ofan mın uabi uabi isa God ganıngi. Egha a dughiar avıribar a gamizir puvati. ²⁶ A dughiar avıribar kamaghın damuvıra iki, egh a dughiar avıribar mızaziba ini mamaghıra ikiam, dughiar God nguazir kam ingarizi iza datirikın. Kamaghın puvati. Datirighın dughiar abuananamın dughiam, Krais dughiar bar vamıran nguazimın ize, egha gumamazizibar arazir kuraba gın amangasa ofan mın uabıra uabi isa God ganıngi.

²⁷ Gumaziba bar dughiar vamıran ovegh egh gın Godın kotiamın otivam. ²⁸ Kamaghıra, Krais gumazir avıribar arazir kurabar osımtıziba aterasa, dughiar vamıran ofan mın uabi isa God ganıgha areme. Egh gın a dughiar namba 2ın ua izam, egh dughiar kamın an arazir kuraba gın amangsi izan kogham. Puvati. A gumazir a mızua itiba guizbangıra men akurvagh me iniam.

10

Ofan fomıra me amiba, da arazir kuraba da gın amadir puvati

¹ Moses Osirizir Arazibar aven, e pura guizın bizir gın otivamıbar ababaniba ko nedazibar gari. Ezi a guizbangın deravıra bizir kabar en akazir puvati. Moses Osirizir Araziba ghaze, me ofan kamaghın garıbara, zurara azeniba bar dar amu. Kamaghın amizi e fo, gumamazir Godın boroghın zuiba, Moses Osirizir Arazibar gın mangi ofan kabar amigh, eghti ofan kaba me akirighti me deraghvıram otoghan kogham. Puvati. ² Ezi ofan kamaghın garım gumamazizibagh amizi me bar zuegha, egha me uam ofabagh amuan koghai. Egha asızibar ofan vamırama, God bagha ingarir gumazibagh amizi me zuegha, egha

9:20: Kis 24:8, Mt 26:28 9:21: Kis 29:12, 29:36, Wkp 8:15, 8:19 9:22: Wkp 17:11, Ef 1:7 9:23: Hi 8:5, 10:1 9:24: Ro 8:34, Hi 6:20, 8:2, 1 Jo 2:1 9:26: 1 Ko 10:11, Ga 4:4, Hi 7:27, 9:12, 1 Pi 3:18
9:27: Stt 3:19, Sav 3:20, Ais 53:12, 2 Ko 5:10, Fl 3:20, 2 Ti 4:8, Hi 10:10, 1 Pi 2:24, MAA 20:12-13 9:28: Ais 53:12, Ro 6:10, Ta 2:13, 1 Pi 2:24, 2 Pi 3:12, 1 Jo 3:5 10:1: Kl 2:17, Hi 8:5, 9:9-11, 9:23, 10:4

me uan navir averiabar aven ua kamaghin nighnighan koghai, e arazir kuraba iti. ³ Ezi puvati. Zurara azeniba bar asizibar ofan kaba me gamima me ua uan arazir kurabagh nighnisi. ⁴ Bizir kamın mıngarım kamakın: bulmakaun apuriba ko memen ghuziba, da arazir kuraba gın amadaghan kogham. Bar puvati.

⁵ Ezi bizir kam bagha, Kraıs nguazir kamın ızasava amir dughiamın a kamaghin Godın mıgıa ghaze,

“Nı guızbangıra, asizibar ghuziba ko bizir ofan mın me nı ganıdiba, nı bizir kabagh ifongezir puvatıgha da inian aghua.

Kamaghin nı mıkarzir mam na danıngasa an ingari.

⁶ Asizir me tuazi bar isiziba, ko arazir kuraba gın amadir ofaba, da nı gamima nı dar agorogem itir puvati.

⁷ Ezi kı kamaghin mıgei, ‘God, kıra kara. Fomıra Moses nan gun Akınafarımın aven osirizir moghin.

Datırıghın kı ızegha gıfa, egha nın ifongiamın gın mangasava ami.’ ”

⁸ A faragha ofabav gei, ofan kaba, Moses Osirizir Arazibar amuasa mıkeme. A kamaghin mıgei, “Nı asizibar ghuziba ko, bizir me ofan mın nı ganıdiba ko, asizir altan tuezi da bar isiziba ko, arazir kuraba gın amadir ofaba, nı bar dagh ifongezir puvatıgha da inian aghua.” ⁹ Egha a gın kamaghin mıgei, “God, kıra kara. Datırıghın kı ızegha gıfa, egha nın ifongiamın gın mangasava ami.” Kamaghin amızıma God ghaze, ofa gamir arazir ghuriba, da gavgavıba puvatıghava, gıfa. Ezi ofa gamir arazir igiam, an danganim inıgha gavgavım ikıa ingari. ¹⁰ Kraıs İesus a Godın ifongiamın gın ghua,

egha dughiar bar vamıra uabı uan mıkarzim isa ofan mın en arazir kuraba bagha God ganıngi. Ezi arazir kamın an e gamızı, e Godın damazımın zuegha an gumazamizıbar otifi.

Kraısın ofa, a guızbangıra arazir kuraba gın amangam

¹¹ Godın ofa gamir gumazıba bar, me zurara tuıvava ofabagh ami. Egha me ofan magh garıba, dughiar avıribar dagh ami. Ezi ofan kaba, da arazir kuratam gın amadir puvati. ¹² Ezi Kraıs arazir kuraba gın amangasa uabı uan mıkarzim dughiar vamıran a isa ofan mın God ganıngi. An ofan kamın gavgavım ikıvıra ikı ingar mangvıra ikıam. A kamaghin amıgha gıvagha, egha a Godın agharır guvımın amadaghan aperaghav ikıa mamaghıra iti.

¹³ Egha a, God an apanıba isı an apengan darıghamin dughiam, mızua iti. ¹⁴ An ofan vamıra gamua egha tuavır kamın gumazamızır Godın damazımın zuezıba, a me akırızı me bar deravıram otogha, egh ikı mamaghıra ikıam.

¹⁵ Ezi Godın Duam uaghan bizir kam gun e mıkeme. A faragha ghaze,

¹⁶ “Ekıam kamaghin mıgıa ghaze, ‘Gın ızamin dughiam otoghtı, kı me ko Akar Dıkırızır Gavgavım damıghtı, eghtı a kamaghin mangam.

Kı uan arazıba ısıva men navır averıabar atıgh, egh da men nıghnızıbar da osıram.’ ”

¹⁷ Egha gın a ua ghaze, ‘Kı men arazir kuraba gın amadagh egh ua dagh nıghnighan kogham.’ ”

¹⁸ E kamaghin ganıgha fo, God arazir kuraba gın amadazı, kamaghin ua arazir kuraba gın amangamin ofaba, da ua ingan-garıba puvati.

10:3: Wkp 16:21, Hi 9:7
17:19, Hi 9:12, 9:28, 13:12
Ap 2:35, 1 Ko 15:25, Hi 1:3

10:4: Mai 6:6-7, Hi 9:13, 10:11
10:11: Kis 29:38, Nam 28:3, Hi 7:27, 10:4
10:16: Jer 31:33, Hi 8:10

10:5: Aıs 1:11, Amo 5:21-22
10:12: Kl 3:1, Hi 1:3
10:17: Jer 31:34, Hi 8:12

10:10: Jo

10:13:

*E guizbangira nighnizir gavgavim
ikiva egh Godin boroghira mangam*

¹⁹ Kamaghin amizi, nan adarasi, Iesusin ghuzim en arazir kuraba da gin amadagha gifa. Egh tuavir kamın e Bar Anogoroghezir Danganımın aven mangi egh atiatingan kogham.

²⁰ Iesus aremegha egha ua angamra iti, egha kamaghira e bagha tuavir igiar kam kui, tuavir ikia mamaghira itim. A tuavir kamın inir ekiar kamın girakirangın ghua danganir kamın aven ghu, inir kam a danganir kamın tiar akamın mın guraghav iti. Ezi inir kam, a mati an mikarzimın ovevemra. Eghti e tuavir kamın danganir kamın aven mangam.*

²¹ E Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanım iti, ezi a Godin gumazamiziba bar men gara me gatifa. ²² A uan ghuzim isa en navir averiaba kavkinigha dar akirizi, e kamaghin fo, e arazir kuraba puvatigha Godin damazimın bar zue. Egha a dipar bar dikiriamın en mikarziba rue. Kamaghin amizima e ifavarir arazir en navir averiabar itiba e bar da ateghiva, egh okam nighnighan koghiva nighnizir gavgavim Godin iki, egh an boroghın mangam. ²³ E fo, bizir God ingarasa akam akiriziba, a bar guizbangira dar ingaram. Kamaghin amizi, e uan nighnizir gavgavibar gun migia ghaze, bizir aghuir e fogha iniamiba bagha muza iti. Egh e uan nighnizir gavgavimın suiragh bar gavgavigham. ²⁴ E vaghvagh Godin gumazamizir igharazibagh nighnighiva egh me damuti men naviba dikav, egh me igharazigh ifuegh arazir aghuibar me damuam. ²⁵ Ezi e Godin gumazamiziba, e uari akuvir arazim ataghraghan kogham,

mati gumazir maba ami moghin. Kamaghin marki. E fo, Dughiar Ekiam Gumazamiziba Tuisighamim, a roghira izasava ami. Kamaghin ami, e vaghvagh pamtem ingariva, egh igharaz darazir akuravagh egh gavgavim me daningam.

*E Godin Otarim akirim ragh a
gasan kogham*

²⁶ Ia oragh. E guizin akam gifogh a inigh, egh gin mikim suam, marki, egh uan ifongiabar gin mangi arazir kurabar amuvira ikiam, eghti kamaghin ua ofa damuamin tuavir igharaziba pu. Puvati. ²⁷ Ezi bizir e damuamir mam kamaghin iti: E ati- atir kuram damuva Godin Kotiamın Dughiam ko, avir bar puvira isim mizuamam. Avir kam Godin apani- bar isiva egh me gasighasigham. ²⁸ E fo, gumazitam Moses Osirizir Arazitam baraghan aghuagh, eghti gumazir 2 pla o 3 pla an ganigh egh an gun mikemegham, eghti me an apangkuvan marki, me a misueghti an aremegh. ²⁹ Ia manmaghin gumazir akirim ragha Godin Otarim gasarazim ginighnisi? Gumazir kam a bar osimtızir ekiam iniam. Egh an ivezir kuram, gumazir Moses Osirizir Araziba batoghezimın ivezir kuram, bar a gafiragh. Kraisin ghuzim Akar Dikirizir Gav- gavir Igiam gamima a gavgafi. Ezi ghuzir kam gumazir kam gamizima a zuegha Godin gumazimın oto. Egha datirighin gumazir kam a Kraisin ghuzim migia ghaze, a pura bizim. Egha a, Godin Duar apangkuvim en itim, an tiragha akaba a gasi. ³⁰ Ezi e fo, God kamaghin mikeme,

10:19: Ro 5:2, Ef 2:18, 3:12, Hi 4:16, 9:8, 9:12 **10:20:** Mt 27:51, Jo 10:9, 14:6, Hi 9:3, 9:8 * **10:20:** (10:20) Bar Anogoroghezir Danganir kam, kar God uabi itir danganım. Fomira Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanımra danganir kamın an an aven zui. Ezi datirighin Iesus amizir ingangarımın, e bar moghira Godin boroghın mangam. Kamaghin amizi me Iesusin mikarzim abighizi a ter ighuvimın ovegezi, inir ekiar Bar Anogoroghezir Danganımın itim tongira bighiaghrigha akuar pumuning oto. Ni Mak 15:38ın gan. **10:21:** 1 Ti 3:15, Hi 4:14 **10:22:** Wkp 8:30, Ese 36:25, Ef 3:12, 5:26, Hi 9:14, Je 1:6, 1 Jo 3:21 **10:23:** 1 Te 5:24, 2 Te 3:3, Hi 4:14, 11:11 **10:25:** Ro 13:11, Fl 4:5, Hi 3:13, 2 Pi 3:9-11, 3:14 **10:26:** Nam 15:30, Hi 6:4-8, 2 Pi 2:20-21 **10:27:** Ais 26:11, Hi 12:29 **10:28:** Lo 17:6, 19:15, Jo 8:17, 2 Ko 13:1 **10:29:** Kis 24:8, 1 Ko 11:29, Ef 4:30, Hi 12:25, 13:20 **10:30:** Lo 32:35-36, Sng 50:4, 135:14, Ro 12:19

“Arazir kuraba ikarvaghamin ingan-
garim, ka nan bizim. Ki uabi men
arazir kuraba ikarvagh egh ivezir
kuraba me daningam.” Egha ua
kamaghin migei, “Ekiam uabi uan
gumamazibar araziba tuisigham.”
³¹ Kamaghin, Godin ikia mamaghira
itim, a tavin suiragh ivezir kuram
a daningam, eghti gumazir kam
guizbangira an atiatigham.

E nighnizir gavgavimin suiragh gavgavigham

³² Ia dughiar faragha ghuzim
uam a ginighnigh, dughiar ia Akar
Aghuimin angazangarim inigha
nighnizir gavgavimin an itim.
Dughiar kamın me osimtızir ekiaba
ia garizima, ezi ia mızazir avırıba ini.
Egha ia tuivigha gavgavizi osimtızir
kaba ia dikabırazir puvati. ³³ Ezi
dughiar maba me gumamazibar
damazibar ia afima ia tuivav iti,
ezi me dibovir akabar ia mığia
egha paza ia gami. Egha dughiar
mabar osimtızir kamagh garıba
aterir gumazıba, ia men puegha
me ko iti. ³⁴ Egha dughiar me
ian marazi isa kalabus gatizim, ia
men kuarkuvigha egha deravıra me
gami. Ezi dughiar me ian bizıba
suiragha inigha ghuzim, ia pura men
gara bar akuegha iti. Ia kamaghın
guizbangıra fo, ian bizir ia gin
iniamıba Godın Nguıbamın ia mızua
ıkia mamaghıra iti.

³⁵ Kamaghın, ia arazir aghuir ia
faragha amizibagh nighnigh, egh ia
uan nighnizir gavgavir kam deragh
an suiragh egh bizir kınımın mın
pura a makunan marki. Egh ia ka-
maghın damuva ivezir aghuir ekiam
iniam. ³⁶ Ia Godın ifongiamın gin
mangıva, egh bizir aghuir a fomıra
ia daningasa akam akırızıba, ia da
inisi, egh ia tuivigh gavgafıgh iki.

³⁷ Guizbangıra, Godın Akınafarim ka-
maghın mikeme,

“Dughiar bar oveghevezimın gu-
mazir izamim, a izam.
A bar zuamıra izegham.

³⁸ Ezi nan damazimın derazir gumaz-
ıba, me nighnizir gavgavim
nan iki,
kamaghın me angamıra ikıvıra
ıkiam.

Eghti men tav uan nighnizir gav-
gavim ategh akırım ragh
na gasaraghti,
eghti ki a gakueghan kogham.”

³⁹ Ezi eia, e gumamazizir akırım
ragh God gasaragh ovengamıba pu.
Bar puvati. E nighnizir gavgavim
Godın iki egh ikırımırir aghuarir zu-
rara itim iniamıba.

E nighnizir gavgavim Godın ikıva tugh gavgavigham

11

(Sapta 11-13)

Nighnizir gavgavimin mingarim

¹ Nighnizir gavgavimin arazim
a kamakin. E guizbangıra ka-
maghın fo, bizir aghuir God e
daningasa mikemezi e dav zuai itıba,
e guizbangıra da iniam. Egha e
bar fo, bizir en damazıba ganizir
puvatızıba, da guizbangıra gin oti-
vam. ² Gumazir fomıra itıba, me
nighnizir gavgavim Godın iti, ezi God
me gakuegha, egha gumazir aghuıba
me garısi.

³ E nighnizir gavgavim ikia, egha
e fo, God uan akamın overiam ko
nguazim ingarizi da otifi. Ezi ka-
maghın, e garir bizıba, God bizir e
ganıghan koghamımın, bar dar in-
gari.

*Abel ko Enok ko Noa, me nighnizir
gavgavim Godın iti*

10:31: Lu 12:5 **10:32:** Ga 3:4, Fl 1:29-30, Kl 2:1, Hi 6:4 **10:33:** 1 Ko 4:9, Fl 1:7, 4:14, 1 Te 2:14
10:34: Mt 6:20, 19:21, 19:29, Lu 12:38, Ap 5:41, Fl 1:7, Je 1:2 **10:35:** Mt 5:12, 10:32 **10:36:** Lu
21:19, Ga 6:9, Kl 3:24, Hi 6:12, 9:15, 12:1 **10:37:** 2 Pi 3:9 **10:38:** Ro 1:17, Ga 3:11 **10:39:** 1 Te 5:9,
2 Te 2:14, 2 Pi 2:20-21 **11:1:** Ro 8:24-25, 2 Ko 4:18, 5:7 **11:3:** Stt 1:1, Sng 33:6, 33:9, Jo 1:3, 2 Pi 3:5
11:4: Stt 4:3-10, Hi 12:24, 1 Jo 3:12

⁴ Abel nighnizir gavgavim Godin ikia, egha bizir kam bagha God bagha ofa gami. An ofa Godin damazim bar deragha, egha Kenin ofa gafira. Abel nighnizir gavgavim Godin iti, ezi bizir kam bagha God Abelin bizir aghuir an a ganidim bagha ifonge. Ezi bizir kam kamaghin en aka, God a migia ghaze, a gumazir aghuim. Abel an aremegha gifa. Ezi an nighnizir gavgavir kam in a datirighin akamin gun e migiavira iti.

⁵ Ezi Enok uaghan nighnizir gavgavim Godin iti. Ezi bizir kam bagha God a inigha uan Nguibamin ghuavanabozi an aremezir puvati. Ezi gumaziba a buria, egha me an apizir pu. Puvati, God a inigha ghuavanabo. Godin Akinafarim ghaze, God tighar Enok iniamin dughiamin, an araziba bar Godin damazimin derazi an a bagha bar akonge. ⁶ Ezi gumazir nighnizir gavgavim Godin itir puvatizim, a Godin ifongiamin gin mangan koghti an a bagh bar akongeghan kogham. Guizbangira, gumazir Godin boroghira mangasava amim, a nighnizir gavgavim kamaghin iki, God a iti. Egh a nighnizir gavgavim kamaghin iki, God deravira gumazimir a buribagh ami.

⁷ Ezi Noa uaghan kamaghira nighnizir gavgavim Godin iti. Ezi God bizir gin otivamibar gun a mikeme. Kar bizir Noa tighar ganamiba. Egha a nighnizir gavgavim Godin akamin ikia, egha bizir kam bagha a kurir mam in ingari. Egha uan amuiroghboriba ko, me kurimin aven ghuzi bizitam me gasighasizir pu, ezi me deravira iti. Ezi Noan nighnizir gavgavir kam, a nguazimin itir gumazimir igharaziba bar, men arazir kuraba da aghurigha azenim gati. Noa nighnizir gavgavim Godin itima, God bizir kam in a migia

ghaze, a nan damazimin bar gumazir aghuim. Ezi God bar gumazir nighnizir gavgavim an itiba, a bar kamaghin me gami.

Abraham ko Sara nighnizir gavgavim Godin iti

⁸ Ezi uaghan Abraham nighnizir gavgavim Godin iti. Egha bizir kam bagha God an diazir dughiamin, Abraham Godin akamin gin ghua, egha uan nguibam ataki. Egha a nguibar God a daningasa akam akirizimin ghu, kar guizin an nguibamra. Ezi Abraham fozir puvati, a managh mangam. Egha a nighnizir gavgavim ikia egha a zui. ⁹ A nighnizir gavgavim ikia ghua nguazir kam in apera, nguazir God fomira a daningasa akam akirizim. Egha a nguazir kam gaperagha mati nguibar igharazimin gumazim. An Averpenim gaperaghav iti, moghin Aisak ko Jekop uaghan uan averpenibagh aperaghav iti, gumazir kamning God nguazir kam ginighnigha egha uaghan akar kam aning bagha anekiri. ¹⁰ Abraham zurara nighnizir gavgavim ikia egha nguibar ekiar gavgavigha itir kam in ganasa egha muza iti. Nguibar ekiar kam, God uabira tuavir an ingaramibagh nighnigha egha a uabi an ingari.*

¹¹ Ezi Sara uaghan nighnizir gavgavim Godin iti. A guizbangin bar ghurigha boritam batan kogham. Egha a nighnizir gavgavim iti. Egha borim batamin gavgavim ini. Sara kamaghin nighnisi, "God na migia ghaze, 'Ni boritam batam,' egh akam akiri. Ki fo, God guizbangira mikeme." ¹² Kamaghin, gumazir kam Abraham a ghurigha egha aremeghasava ami, egha a ovavir borir aviribar afeziamin oto. Ezi an ovaviba otiva bar aviraseme, mati overiamin mikoveziba, o ongarimin

11:5: Stt 5:21-24 **11:7:** Stt 6:13-22, 7:1, Ro 3:22, 4:13, 1 Pi 3:20 **11:8:** Stt 12:1-5, Ap 7:2-4 **11:9:** Stt 12:8, 13:3, 13:18, 18:1, 18:9, 26:3, 35:12, 35:27, Hi 6:17 **11:10:** Hi 3:4, 13:14, MAA 21:2, 21:10 * **11:10:** (11:10) Nguibar ekiar kam Jerusalem, a Godin Nguibamin iti. Ni Hibru 12:2in gan egh fogh. **11:11:** Stt 17:19, 18:11-14, 21:2, Ro 4:21, Hi 10:23 **11:12:** Stt 15:5, 22:17, 32:12, Lo 10:22, Ro 4:18-19

dadarimın gigiba. Gumazitam da mengıva avegham.

¹³ Ezi gumazir kaba me nıghnızir gavgavim Godın ikia ghua me ovengezir dughiamın tu. Ezi dughiar me nguazimın itim, me bizir aghuir God me danıngasa akam akırıziba, da inizir pu. Puvati. Egha me tuivigha, mati bizir men saghuiamın itibar gari, egha bar akuegha dar gari. Egha aghumsızir puvatıgha kamaghın mıgei, “E nguazir kamın ikia, mati kantrin igharazimın gumamazıba, egha iza dughiar otevimın nguazir kamın iti.”

¹⁴ E fo, gumamazızir kamaghın mıgeiba, me guizbangıra kamaghın mıgia ghaze, me uari bagh nguibatam buriam. ¹⁵ Egha me nguazir me ategha izezir kamra gıñıghnıghavıra ikia, egha me uam an ghueghai. ¹⁶ Egha me uan nguazir ghurim gıñıghnızir pu. Puvati. Me nguazir igharazir iniasava amim, a bar deragha egha nguazir me ataghızim bar a gafira. A Godın Nguibamıra. God me bagha nguibar kam akırızı a iti, eghti me an ikiam. Egha gumazir kaba kamaghın God mıgia ghaze, “Nı en God.” Ezi, God men akar mıkememizir kamın aghumsıghızir puvati.

¹⁷⁻¹⁸ Ezi God kamaghın Abraham ko akam akıra ghaze, “Aisakın aven, nın ovavir boriba otivam.” Egha dughiar God Abrahamın nıghnızir gavgavim tuisıghamımın, a kamaghın Abraham mıgei, “Nı uan otarir vamıra mıssueghıva egh ofan mın a isi God danıngıgh.” Ezi Abraham nıghnızir gavgavim Godın ikia, egha Aisak isa God danıngasava ami. ¹⁹ Abraham kamaghın nıghnısi, “Aisak aremeghti, God uan a damightı a ua dikavıgham.” Ezi bar guizbangıra, e bizir otozir kam, akar ısın zuımın kamaghın a mıkimam, Abraham Aisak ua mozımın a inis.

Aisak ko Jekop ko Josep nıghnızir gavgavim Godın iti

²⁰ Kamaghıra Aisak nıghnızir gavgavim Godın ikia egha Jekop ko Iso akam akıra ghaze, God gın izamin dughiamın, deravıra gua damuam.

²¹ Ezi kamaghıra Jekop a nıghnızir gavgavim Godın ikia, egha an aremeghasava amir dughiamın, a Josepın otarımning mıgia ghaze, God deravıra gua damu. Egha a uan fidızir zurara suiagha aruım gısın aviragha Godın ziam fe.

²² Ezi kamaghıra Josep nıghnızir gavgavim God ikia, egha dughiar an ovengamımın a kamaghın mıgia ghaze, Israelba gın kantri Isip ategh egh mangam. Egha me mıgia ghaze, me manmaghın an kuam damuam.

Moses nıghnızir gavgavim Godın iti

²³ Ezi Mosesın afeziam ko amebam aning nıghnızir gavgavim Godın ikia, egha dughiar amebam Moses batezimın, aning an garima a borir bar dirim. Aning atrivımın akam batoghan atiatingızir puvati, kamaghın amızı aning iakinir 3 plan a modo.

²⁴ Ezi kamaghıra Moses nıghnızir gavgavim Godın ikia, egha dughiar a gumazımın otozimın, a me kamaghın a dıponan aghua, Isipın Atrivımın guivımın borim. Puvati. ²⁵ A kamaghın nıghnısi, a dughiar otevimın agorogem bagh arazir kurabar arazımın gın mangan aghua. Egha a Godın gumamazıba ko, osımtızıba ko mızazıba iniasa ifonge. ²⁶ A ghaze, a Kraıs, God Ua E Iniasa Mısevezir Gumazımın ziam bangın, me paza a damutı an aghumsızim iniam. Bizir kam a bar bizir ekiam, egha a Isipın dagıaba ko kurukazıba ko bizıba bar dagh afıra. Egha a ıvezir aghuir God

11:13: Stt 23:4, 1 Sto 29:15, Sng 39:12, 1 Pi 1:17, 2:11 **11:16:** Kis 3:6, 3:15, Mk 12:26, Ap 7:32, Fl 3:20, Hi 13:14 **11:17-18:** Stt 21:12, 22:1-14, Ro 9:7, Je 2:21-22 **11:19:** Ro 4:17-21 **11:20:** Stt 27:27-29, 27:39-40 **11:21:** Stt 47:31-48:20 **11:22:** Stt 50:24-25, Kis 13:19 **11:23:** Kis 1:22, 2:2, Ap 7:20 **11:24:** Kis 2:10-12 **11:26:** Hi 10:34-35, 13:13

gîn a daningamim gîniġnîghavira ikia, eġha a tugħa gavgafi.†

²⁷ Eġha Moses niġnîzîr gavgavim Godin ikia eġha a dikavigha Isip ataki. Isipin atrivim an aningagħe, ezi an atrivir kamîn atiatir puvati. Guizbangira, e gumaziba uan damazibar Godin garir puvati. Ezi arazir kamra Moses a gami, mati a uan damazimningin Godin gani, eġha bar gavgavigha a għu. ²⁸ Ezi Enselin Ovevem Inigha Izim, otarir ivariabav sogħasava ami, ezi Moses Enselin arazir kam apîrsi, a Israelba akam me ganîga ghaze, me sipsipin ghuzim isi uan tiar akaba bar dar agħefegħ. Dughiar kamîn Moses niġnîzîr gavgavim Godin ikia, eġha arazir kam me ganîngi, ezi tuavir kamîn God Israelbaġħ Itazir Dughiamin Isar Ekiam gamizi, an oto.

Israelin aviriba, me pamten niġnîzîr gavgavim Godin iti

²⁹ Ezi Israelba me niġnîzîr gavgavim Godin ikia, eġha me Ongarir Aghevîm abigha a gireġha mati me nguazir miġingizimîn zui. Ezi Isipba men gîn zuima dipam me avarazi me dipam amegħa ariagħire.

³⁰ Ezi Israelba me niġnîzîr gavgavim Godin ikiava, eġha me 7 plan aruebar Jerikon nguibamîn dagiar divazir ekiamîn azenan a gighuagħa arui. Ezi divazim bar akaragħire.

³¹ Ezi gumaziba isava akuir amizir mam, an ziam Rahap, a niġnîzîr gavgavim Godin ikia, eġha a gumazir moga garir pumuningin akuragħa aning inigha uan dipenimîn għu. Kamagħin amizi, God gumazamizir an

akam batogħeziba miġogħezi, a me ko aremezir puvati.

³² Ki niġnîzîr gavgavim eġħagħanir aviriba ia mikemegħa gîfa, eġħ datirighin akar manam uam an gun ia mikimam? Ki ti Gidion ko Barak ko Samson ko Jepta ko Devit ko Samuel, ko Godin akam nigha izir gumazibar eġħagħanimîn mikimamîn dugħiaba puvati. ³³ Gumazir kaba me niġnîzîr gavgavim Godin ikia, eġha me kantrin iġħaraziba ko miġogħa eġħa bar men midorozir gumaziba dikabîni. Me arazir aġħuim gamua, eġħa me bizir God me daningasa akam akiriziba ini. Eġħa me Laionbar akaba dikumi. ³⁴ Eġħa me avir dafabagħ amizi da mungue. Ezi midorozir sababa itir gumaziba me me miġogħasa amuava avenge, me men ara għue. Eġħa me gavgavir ekiaba puvatigha, gîn me gavgavim isi. Eġħa me midorozir gumazir gavgavibar otivigha, eġħa iġħaraz darazir modorozir gumaziba gintigha me miġogħa me abîni. ³⁵ Ezi gumazir aremezir maba, me ua dikafi, ezi men amiziba ua me ini. Ezi apaniba gumazir maba kalabus gatigha, eġħa men mikarziġbagħ asigħasigħa għuav itima, me ariagħire. Men apaniba ghaze, me akirim ragħ God gasaragħam, eġħtima me me ategħti me mangam. Ezi me men apanibar akaba batoke. Me ghaze, me aremegħ, ua mozimîn dikavigh eġħ me ikirimîrîr aġħuim iniam. Eġħti ikirimîrîr igiar kam bar deragħ nguazir kamîn ikirimîrim bar a gafiragħam. Kamagħin amizi,

† **11:26:** (11:26) Miġirigiar otevir kam, "Krais," an miġarim kamakin, "Gumazir God Ua E Iniasa Mizevezir Gumazim." Ezi gumazir Hibrun Akinafarim osirizim a niġnîzîr pumuning ikia ofa an osiri. An niġnîzîr farazim kamakin, Israelin gumazamiziba bar God uabi ua bagħa me ginaba. A ghaze, Moses aġħumsizim ini, eġħa God ingangarim damu, eġħ Israelbar akurvagħam, God gumazamizir kaba me amisevezi, me Kraisin min iti. Ezi an niġnîzîr mam ua kamakin, Guizbangira Mosesin dughiamin, Kraiss Iesus otozir puvati. Ezi Moses amizir ingangarir kam, mati a Kraisin ziamra aġħumsizim ini. **11:27:** Kis 2:15, 10:28-29, 12:37, 12:51, 14:13, Ro 1:20, 1 Ti 1:17, Hi 11:1, 11:13 **11:28:** Kis 12:21-30 **11:29:** Kis 14:21-31 **11:30:** Jos 6:12-21 **11:31:** Jos 2:1-21, 6:22-25, Je 2:25 **11:32:** Het 4:6-5:31, 6:11-8:32, 11:1-12:7, 13:2-16:31, 1 Sml 1:1-1 Kin 2:11 **11:33:** Het 14:5-6, 1 Sml 17:34-35, 2 Sml 7:11, Dan 6:1-27 **11:34:** Het 15:8, 15:15, 1 Kin 19:3, 2 Kin 20:7, Dan 3:1-30 **11:35:** 1 Kin 17:17-24, 2 Kin 4:25-37, Ap 22:25 **11:36:** 1 Kin 22:26-27, 2 Sto 18:25-26, Jer 20:2, 37:15, 38:6

apaniba me misoghezi, me ariaghire. ³⁶ Ezi apaniba marazi osimtiziba me garigha dibovir akabar me migia, me fozorogha egha senbar me ikia, me isa kalabusin me ariki. ³⁷ Apaniba dagiabar marazigh inifi. Egha maba, apaniba soba inigha egha men namnaba abizi me akuabagh iri. Marazi, apaniba midorozir sababar me misozima me ariaghiri. Ezi gumazir nighnizir gavgavim itir maba, me sipsipin iniba ko memen iniba, me inibar min da ikegha zui. Egha me onganarazibagh amua ikia biziba bar puvati. Ezi gumaziba osimtiziba ko mizaziba me ganiga paza me gami. ³⁸ Nighnizir gavgavim itir gumazir kaba, men araziba bar dera, ezi nguazir kam in gumaziba arazir aghuibar me damuan firin, egha men ikufi. Kamaghin amizi me tintinbar ghua, gumaziba puvatizir danganibar ko mighsiaba puram arua, egha dagiar toriba ko nguazim in aven itir mozibar aven iti.

³⁹ Gumazamizir kaba bar, nighnizir gavgavim God in iti, egha ziar aghuiba God in damazim in da ini. Egha me nguazim in itir dughiam in, me bizir aghuir God me daningasa akam akiriziba me da in izir puvati. ⁴⁰ Me tizim bagha da in izir pu? God fomira bizir bar aghuim e bagha anekirizi a ikia bizir faragha itiba bar dagh afira. God kamaghin nighnigha ghaze, gumazamizir faragha itir kaba deragh otogh en faragh mangan, an aghua. Puvati. E me ko uari inigh deravira ikiasa, a ifonge.

12

E Iesus in ganiva egh nighnizir gavgavim in an ikiam

¹ Ezi gumazamizir fomira itiba, me ghuariam in min e okarigha

tuivaghav ikia, egha nighnizir gavgavim in arazim en akakasi. Kamaghin amizi, bizir en tuaviba pirima e uan ivemarim deragha a gamir puvatiziba, ko arazir kurar en suiraziba sara, e bar ada ataghraghm. Egh e naviba gavgavigh egh e ivemarir ekiar God e bagha atizir kam in ivemaram. ² E Iesusra ganam, an en nighnizir gavgavim in mingarim, egh an en nighnizir gavgavim damighti, a gin deraghviram otogham. Iesus fo, a bar deravira God in akam in gin mangi egh a gin bar deravira ikiva bar akuegh mamaghira ikiam. Egha a bizir kam ginighnigha egha gavgavigha ikia egha osimtiziba atera ter ighuvim in ovenge. Gumazamiziba kamaghin nighnigha ghaze, gumazir ter ighuvim in ovengezim, a bar gumazir arazir kurabagh amim, egha aghumsizir ekiam isi. Ezi Iesus aghumsizim ginighnizir puvatigha, egha areme. Egha datirighin a God in agharir guvim in atrivir dabirabim in aperaghav iti.

God e akirmighasa egha osimtiziba e ganidi

³ Ia bar deraghvira Iesus ginighnigh. Gumazir arazir kurabagh amiba fomira bar puvirama Iesus in apanim gami. Ezi a bar tugha gavgafi. Ia bizir kam ginighnigh egh tugh gavgavighsi amirvaghan marki, egh uan nighnizir gavgavim ataghraghan marki. ⁴ Guizbangira, ia arazir kuram abinasava midorozim gami, ezi midorozir kam in ian tav ovegha ghuzitam irezir puvati. ⁵⁻⁶ Ia ti God ian naviba gavgavim dar aningasa ia ganingizir migirigiaba da bakinighnighiz, o? A ia dibora ghaze, ia an boribara, egha ghaze,

“Nan boriba, ia fo, Ekiam gumazir a ifongeziba a me akirmisi.

Egh a gumazitam inigh egh uan borim in min a diponiva, egh uaghan a fozorogham.

11:37: 1 Kin 21:13, 2 Kin 1:8, 2 Sto 24:21, Ap 7:58, 14:19 **11:38:** 1 Kin 18:4, 19:9 **11:40:** Hi 5:9, 7:22, 8:6, MAA 6:11 **12:1:** Ro 7:21, 12:12, 1 Ko 9:24-25, Fl 3:13-14, Hi 10:36, 1 Pi 2:1 **12:2:** Fl 2:8, Hi 1:3, 1:13, 1 Pi 1:11, 3:22 **12:3:** Jo 15:20, Ga 6:9 **12:4:** 1 Ko 10:13, Hi 10:32-34 **12:5-6:** Jop 5:17, Snd 3:11-12

Kamaghin, Ekiam ni akirsi bizitam ni damightima,

eghti ni kamaghin nighnighan marki, kar pura bizim.

Egh uaghan osiman marki.”

⁷ Ia tuivigh gavgavigh, egh Godin amamangatighi a ia akirmigh. Osimtizim ia batoghti ia kamaghin fogh, mati afeziam uan boribagh amir arazimra, God uaghan ia gami. Borir manatam itima an afeziam anekirimizir pu? Puvati.

⁸ God uan boriba bar da akirmisi. Eghti a ia akirmighan koghti, ia datirighin fogh, ia guizbangrama an boriba puvati. Ia pura tuavimin otivizir boriba. ⁹ Ia bizir kam ginighnigh, en afeziar nguazimin itiba, e akirmizima e men ziaba fe. Kamaghin en duabar Afeziam, e bar guizbangira an apengan ikiva egh angamra ikivira ikiam. ¹⁰ En afeziar nguazimin itiba, dughiar bar otevirar me ifongezi moghin en araziba akirmisi. Ezi God kamaghin nighnisi, e guizin an damazimin zueghavira itir arazimra inigh an miraram otogham. Kamaghin a en akurvaghasa, e akirmisi. ¹¹ Afeziam e akirmighasa osimtizim e ganingi, ezi e ghaze, osimtizir kam bar e itarazima e ikia bar akongezir puvati. Egha en navir averiaba bar osemi. Eghti an e akirmigh givaghtima, an dagher aghuir en otivamibara kara: e Godin damazimin arazir aghuibara amuam, eghti en navir averiaba amiragh ikiam.

E tuivigh gavgavighsi aghariba kinkinam

¹² Eghti ian aghariba gavgaviba puvatigh egh pura guighiv ikitima, ia da feghiva egh ingangarim damu. Eghti ian suem aremegh pura ikiti, ¹³ eghti ia a feghiva tuavir aghuimin daruvira iki. Ia kamaghin damighti ian sueba

bar ikuvighan kogham. Puvati. Ada ua deragham.

¹⁴ Ia, gumamaziziba bar me ko, dabirabir aghuim damuva, navir amirizimin arazim baghiva mighighvira ingar aghariba kinkin. Egh ia uari isi God daningsi, egh Godin damazimin zuezir arazim bagh mighighvira ingar. Gumazir Godin damazimin zuezir araziba puvatizim, an Ekiamin ganan kogham.

¹⁵ Ia bar deraghvira uari bagh gan, ian tav irigh egh ua Godin apanguvir kam ateghan kogham. Eghti ian tav ua temer ovizir misozimin min otogh osimtiziba Kraisin adarazir aningan kogham. ¹⁶ Egh ian tav poroghamiba uari bakia uari ko akuir arazim damuan marki. Egh tav Iso fomira amizir arazimin min, God akirim ragh a gasaragham marki. A uan afeziam Aisakin otarir ivarimra, egh bizir aghuir aviriba iniam firin, egha dagher otevir vamira bagha pura uan bizir aghuiba bar da isa uan dozimin agharim gati. ¹⁷ Ia fo, a gin uamategha uan afeziamin bizir aghuir kaba iniasa migei. Ezi God ghaze, puvati. Iso bizir aghuiba iniasa zurarama aziava, egha a navim gighan tuaviba puvati.

E Godin Nguibamin itir Jerusalem otogha gifa

¹⁸ Ia uan dafaribar suighamin biziba ia da bativizir puvati, mati Israelba fomirama ami. Me iza Sainain Mighsiamin boroghin ikia, egha maburan avim ko mitarmer bar pizimin gara aminir bar gavgavim ko ¹⁹ sigham in ararem baragha egha gumazir mam in tiarim barasi. Gumamaziziba tiarir kam baragha egha bar atiatigha kamaghin Moses migei, “E uam oraghan aghua.” ²⁰ Ia fo, God akar gavgavim me ganingizi ezi me bar an atiatigha baraghan aghua. Akar kam kamaghin migei,

12:7: Lo 8:5, 2 Sml 7:14, Snd 13:24, 23:13 **12:8:** Sng 73:15, 1 Pi 5:9 **12:9:** Sav 12:7, Ais 42:5 **12:10:** Wkp 11:44, 1 Pi 1:15-16 **12:11:** Je 3:17-18 **12:12:** Ais 35:2 **12:13:** Snd 4:26, Ga 6:1 **12:14:** Sng 34:14, Ro 12:18, 2 Ko 7:1, Ef 5:5, 2 Ti 2:22 **12:15:** Lo 29:18, Ap 8:23, 2 Ko 6:1, Ga 5:4, Hi 3:12 **12:16:** Stt 25:29-34 **12:17:** Stt 27:30-40 **12:18:** Ro 6:14, 2 Ti 1:7 **12:20:** Kis 19:12-13

“Gumazitam o asizitam mighsiar kamın mangi puram an suiragham, eghti ia dagiaba isi a ginivightima an aremegh.” ²¹ Ezi bizir me ganizir kam me bar an atiatingi, ezi Moses uaghan atiatigha ghaze, “Ki uaghan bar atiatigha egha puvira nisi.”

²² Ia bizir kamaghın garitamın otozir pu. Puvati. Ia Saionın Mighsiam ko Godın zurara itimın nguibar ekiamın otogha gıfa, kar Jerusalemın nguibar Godın Nguibamın itim. Egha ia tausen tausenpla enselba batifi, me uari akuvagha bar akuegha iti. ²³ Ia Godın borir ivariabar iviriar ekiam batogha gıfa, kar Godın Nguibamın itir Akınafarımın ziaba osirigha gıvazi darasi. Ia Godın kam batogha gıfa, a gumazamiziba bar araziba tuisighamın Jas. Ia, gumazir fomıra Godın damazımın deragha egha aremegha, egha bar deravıram otiviziba, ia men duaba batifi.* ²⁴ Ia Iesusra bato, abuir gumazir God ko en tighın itim, egha Akar Dikirizir Gavgavir Igiam gami. Egha ia Iesusın ghuzımın otifi, a fomıra akar gavgavir dikirizir igiar kam gavgavim a danıngasa akavkını. Ezi ghuzir kamra akar aghuim e mikiri, egha fomıra Abelin ghuzim akam akunizi moghın amir pu. Puvati. Iesusın ghuzim akar bar aghuim akuri, ezi akar kam Abelin ghuzımın akam gafira.

E deraghvıra uari bagh ganam

²⁵ Kamaghın, ia deragh gan, egh ia uan kuaribav konegh Gumazir Migeimın akam baragham aghuaghan marki. Fomıra nguazir

kamın God akar gavgavim gumazamizibagh anıngi. Ezima me an akam baragham aghua, egha gın me uan arazir kurabar ivezir kuram gitazir puvati. Egha God datirighın uan Nguibamın ikia egha akar bar gavgavim e ganıngi. E akirim ragh a gasaragh egh e uan arazir kuramın ivezir kuram gitavıragham, o? Bar puvati. ²⁶ Fomıra itir dughiamın, Godın akam nguazim gamizima mikimkızim an otos. Ezi datirighın a kamaghın akar dikirizim e ganıgha ghaze, “Ki ua nguazim damighti mikimkızim an otogham, eghti nguazimra puvati, ki nguazim ko overiam virara kamaghıra anıng damıgham.” ²⁷ God dughiatam uam a damuasa mikeme, kamaghın e fo, God nguazim ko overiam damuti mikimkızim anıng batoghtıma anıng akongtım, bizir a ingariziba ua ikian kogham. Eghti bizir akongıva gıvaghan koghamıba, darara ikıvıra ikiam.

²⁸⁻²⁹ Bizibagh Ativamin Danganir e inizir kam, an akongan kogham. Kamagh amizi e danganir kam bagh an minabagham. E fo, en God mati avir puvıra bizibagh asıghasızim. Kamaghın ami, e an atiatingıva an apengan iki, egh an minabagh a uabi ifongezir arazımın gın mangi an ziam fam.

13

E vaghvagh ıgharaz darazigh ifuegham

¹ Ia Kraısın adarasi, ia vaghvagh uarigh ifongegh mamaghıra iki, mati ia uan adarazigh ifongezı moghın. ² Ia nıghnıghıva, egh nguibar ıgharazımın gumaziba ian

12:21: Kis 19:16, Lo 9:19 **12:22:** Sng 68:17, Ga 4:26, Fl 3:20, MAA 5:11, 21:2, 21:10 **12:23:** Lu 10:20, Fl 4:3, Hi 11:40, MAA 13:8, 14:4 * **12:23:** (12:23) E fo, Iesus, a Godın borir ivariam. Ni Hibru 1:6ın gan. Gumazir Hibrun akınafarım osirizim, dughiar aviribar kamaghın mıgıa ghaze, God bizir aghuıba uan borir ivariabar anıngasa. Ni Hibru 6:12 ko 9:15ın gan. Judabar arazim kamakın, borir ivariabara uan afeziamın bizir avırıba isi. Ni Hibru 12:16ın gan. Akınafarir kam osirizir gumazim kamaghın mıgıa ghaze, God bizir aghuıba uan gumazamizıbar anıngasa egha me dibora ghaze, “Me Godın borir ivariaba.” **12:24:** Stt 4:10, Hi 8:6, 10:22, 11:4, 1 Pi 1:2 **12:25:** Kis 20:22, Hi 2:1-3, 3:17, 10:26-29 **12:26:** Kis 19:18, Sng 68:8, Hag 2:6 **12:27:** Sng 102:26, Mt 24:35, 2 Pi 3:10, MAA 21:1 **13:1:** Jo 13:34, 1 Te 4:9, 1 Pi 1:22, 2 Pi 1:7, 1 Jo 3:11, 4:7, 4:20 **13:2:** Stt 18:1-8, 19:1-3, Mt 25:35, Ro 12:13, 1 Ti 3:2, 1 Pi 4:9

bighan izamin dughiamin, ia me inigh uan dipenibar mangi. Ia fo, fomira gumazamizir maba ghaze, me gumazir kiniba isa uan dipenibar ghua egha men gari. Ezi gumazir me inigha izir kaba, me enselba. Me ghaze, me guizin gumazibar gari, ezi puvati, me enselbara gari. ³ Ia Godin gumazamizir kalabusin itibagh nighnigh, mati ia me ko kalabusin iti. Egh ia uaghan gumazir men apaniba paza me gamizibagh nighnigh. Ia fo, ia nguazir kamın ikiavira iti, ezi apaniba uaghan ti arazir kamra ia damuam.

⁴ Ia bar kamaghin fogh, gumazim ko amizim uaning ikia poroghamimning otozir arazim, a bizir bar aghuim, egha Godin damazimin dera. Ezi ia poroghamiba bar deravira uan arazibar gan. Eghti God gin izevir kuram isi, gumazamizir uari bakiava akuiba ko afiar arazibagh amir gumazamiziba, me daningam.

⁵ Ia dagiar aviriba ikisi ifueghan marki. Ezi ia kamaghin nighnigh, bizir ia suiragha givazim, a ian tughtizir puvati. Ia fo, God kamaghin e mikemegha gifa,

“Ki ia ateghti bizitam paza ia damuan kogham. Bar puvati.
Guizbangira, ki ia ateghan kogham.”

⁶ Kamaghin amizi, e gavgavim uan navibar aning egh mikim suam,

“Ekiam nan akurvazir gumazim, eghti ki atiatighan kogham.
Gumaziba bizitamın na damighan kogham.”

E Iesusin gin mangisi aghumsighan kogham

⁷ Ia uan siosin gumazir apanibagh nighnigh, me fomira Godin akamin gun ia mikeme. Ia men arazir aghuiba ko men ovevem ginighnigh. Egh men nighnizir gavgavimin arazim, ia uaghan an gin mangi. ⁸ Krais Iesusin arazim a fomira kamaghira ikia datirighin ikia, egh a gin zurara kamaghira ikiam. ⁹ Ia akar aghuimin min zuir puvatizir akar igharaziba ateghti, da ian nighnizibagh asighasighti, eghti ia Godin gin zuir tuavir aghuim ataghraghan marki. Kamaghin deragh, e Godin apangkuvim amamangatighti a gavgavim en navir averiabar aningam. Ezi dagheba apir arazim gavgavim en navir averiabar aningan kogham. Ezi arazir kam gumazamizibar darorimin akurvazir puvati.

¹⁰ Ezi e Godin ofa gamir danganir mam iti. Ezi Judabar Averpenimin aven ofa gamizir gumaziba, God me anogoroghezima, me ofa gamir danganir kamın dagheba aman kogham. ¹¹ Ofa gamir gumazir ekiabar dapanim, an asizibar ghuzim inigha Bar Anogoroghezir Danganir kamın aven ghua, egha arazir kuraba gin amangasa ofa gami. Egha asizir kabar kuaba inigha gumazamiziba itir naghin azenan ghua saghon a da tuezi da migiri. ¹² Kamaghira, Iesus uaghan nguibar ekiamın azenan mizazim ini. A ghaze, a uan ghuzimin gumazamizibar amighti me Godin damazimin zuegh egh Godin gumazamizibar otivigham, kamaghin an areme.* ¹³ Kamaghin amizi, e uaghan a bagh nguibamin azenan

13:3: Mt 25:36, Ro 12:15, 1 Ko 12:26, Kl 4:18, Hi 10:34, 1 Pi 3:8 **13:4:** 1 Ko 6:9, Ga 5:19-21, Ef 5:5, Kl 3:5-6, MAA 22:15 **13:5:** Lo 31:6-8, Jos 1:5, Mt 6:25, 6:34, Fl 4:11-12, 1 Ti 6:8 **13:6:** Sng 118:6

13:7: 1 Ko 4:16, Hi 6:12 **13:8:** Jo 8:58, Ef 4:14, Hi 1:12, MAA 1:4 **13:9:** Ro 14:17, Ef 4:14, Kl 2:4, 2:8, 2:16, 1 Ti 4:3 **13:10:** 1 Ko 9:13, 10:18 **13:11:** Kis 29:14, Wkp 6:30, 16:27, Nam 19:3 **13:12:**

Mt 21:39, Jo 19:17-18, Ap 7:58 * **13:12:** (13:12) Moses Osirizir Araziba ghaze, gumazamiziba Godin ofa damuasa inigha izir asiziba, ofa gamir gumaziba da api. Me asizir gumazamizibar arazir kuraba gin amangsi, dughiar ekiabar ofa gamiba, me dar aman kogham. Ni Wok Pris 6:24 ko 24:30 ko 16:27in gan. Datirighin, ofan dughiar ekiam, Iesus amizir ofan kam an danganim ini. Ni Hibru 9:7, 14in gan. **13:13:** Hi 11:26, 12:2, 1 Pi 4:14

mangiva, egh a inizir aghumsizim e uaghan a iniam.† 14 E fo, nguazir kamın e nguibar zurara ikia ititam itir puvati. Egha e nguibar gin otivamim bagha mizuai. 15 Kamaghın, e Iesusın ingangarımın tuavımın, e zurara ziar ekiam isi ofan mın God daning mamaghıra ikiam. Eghti en akar toriba zurara an ziam fi suam, an en Ekiam. 16 Egh ia arazir aghuibar gumazamizibar amu. Egh me bizir taba oteveghti ia bizir taba men akurvaghsi me daning. Ofan kamaghın gariba, God bar dagh ifonge. Kamaghın amizi, ia arazir kabar amusi okinighnighan marki.

God e damuti e deravıra ikiam

17 Ian gumazir dapaniba ian akurvasa egha zurara ian gari. Egh me gin ingangarir me amizibar gun God ko mikımam. Kamaghın amizi, ia men akaba baragh egh men apengan iki. Egh ia kamaghın damuti, eghti me bar akuegh uan ingangarim damuam. Ia kamaghın damuan koghti, me osımtızim sara ian ganam, eghti bizir kam ian akuraghan kogham. 18 Ia e baghıva God ko mikımvıra iki. E kamaghın bar fo, e dughiabar zurara arazir aghuıbara amuasa bar ifonge. E uan arazıba bar deravıra da tuisıgha arazir aghuıbar gin ghua egha en navir averıaba osımtızıba Godın damazımın puvati. 19 Ki mıghıra ia gakaghori, ia na bagh God ko mikım suam, a nan akuragh na amadaghti ki zuamıra ia bagh izam.

20 Ki ia bagha God ko mıgei, Godın Navir Amırızımın Mıngarım, a en Ekiam Iesus ovevemın a gamızı a ua dikafi. Iesus, Sipsipbar Garir Gumazir Gavgavım İtim, a uabi ofan

mın aremegha uan ghuzımın Akar Dıkrızır Gavgavır kam, gavgavım a ganıngızıma, eghti a iki mamaghıra ikiam. 21 Ezi ki ia bagha Godın kam ko mıgıa kamaghın azangısı, a ian akuragh gavgavım ia danıngti, ia arazır aghuıba bar dar amu, egh an ifongıamın gin mangam. Eghti Krais İesusın ingangarımın tuavımın, a en navır averıabar aven ingartı, e a ifongezır arazıbar amuam. Egh e zurazurara ziar ekiam a daning mamaghıra ikiam. Bar guızbangıra.

Akar abuananaba

22 Nan adarasi, akar ki ia bagha osırızır kam, a ruarazır puvati. Kamaghın, ia nımıra iki, egh akar ki ia navıba gavgavıba a dar anıngasa osırızır kam, ia deravıram a baragh. 23 Ki kamaghın ia mıkimasa ifonge, me kalabusın en aveghbuam Timoti fıri, ezi a ua kalabusın itir puvati. Egh a zuamıra na bagh izegh, egh ga uaghara mangı ian ganam.

24 Ia uan gumazir dapaniba ko Godın gumazamizıba bar me mıkim suam, ki ghaze, God deraghvıra me damu. Ezi Kantri İtalın itir Kraisın adarasi uaghan akam ia bagha anemadagha ghaze, God deraghvıra ia damu.

25 Ki kamaghın God ko mıgıa ghaze, Godın apangkuvım a bar moghıra ia ko iki.

† **13:13:** (13:13) Gumazir maba ti, Kraisın gin zuır darazır amıghti, me Moses Osırızır Arazıbar aven itır dagheba apır arazımın gin mangasa. (Ni ves 9ın gan.) Ezi gumazır Hıbrun akınafarım osırızım ghaze, Kraisın gin zuır darazi, Judaba itır nguıbarar ikian markıam. Me kamaghın nıghnıghan marki, Moses Osırızır Arazıba me damuti, me Godın damazımın zuegham. Puvati. İesusın ingangarımırma me zuegha gıfa. Kamaghın amızı, me a ko ikısı aghumsıghan kogh, egh anarıra gin mangam. **13:14:** Mai 2:10, Fl 3:20, Hi 11:10, 11:16, 12:22 **13:15:** 2 Sto 29:31, Sng 50:14, 50:23, 69:30-31, Hos 14:2, 1 Pi 2:5 **13:16:** Ro 12:13, Fl 4:18, Hi 6:10 **13:17:** Ese 3:17, 1 Te 5:12, 1 Ti 5:17 **13:18:** Ap 23:1, 24:16, Ro 15:30, 2 Ko 1:12, Kl 4:3 **13:20:** Aıs 55:3, Jer 32:40, Ese 37:26, Sek 9:11, Ro 15:33, 1 Ko 6:14, Hi 10:29, 1 Pi 2:25 **13:21:** Ga 1:5, Fl 2:13, 2 Te 2:17, 1 Pi 5:10

Jems Osirizir Akinafarim

Akar Faragha Zuim

Jemsin Akinafarim akar aghuir aviriba iti. Jems Godin gumamaziriba arazir aghuibar gin mangasa, egha men sure damuasa akar aghuir avirir kaba osiri. A gumamazibar akurvaghti me nighnizir aghuiba ko fozim iniva, egh deravira an akam ginighnighasa an akar isin zuir aviriba osiri.

Jems mighighavira migia ghaze, gumazir nighnizir gavgavim Iesusin itim, a pura ikian kogham. Puvati. An arazir aghuibar igharaz darazir amuam, eghti arazir kam kamaghin men akagham, a nighnizir gavgavim iti.

E osimtizar tuivigh gavgavigha egh deravira God ko ikiam

(Sapta 1:1-18)

¹ Ki Jems, ki God ko Ekiam Krais Iesusin ingangarir gumazim. Ki ia 12 plan Israelin itir anababa bagha akinafarir kam osiri. Kar ia gumamazir uan nguibam ategha ghua kantrin igharazibar iti. Ki dughiar aghuim ia ganidi.*

Osimtizar, da gavgavim e ganidi

²⁻³ Nan adarasi, ia fo, osimtizar ia bativiba, da ian nighnizir gavgavibar amuti ia tuivigh gavgavigh egh osimtizar ater mangvira ikiam. Kamaghin amizi, osimtizar aviriba ia bativtima ia kamaghin nighnigh suam, ia bar akongegh. ⁴ Egh ia zurara tuivigh gavgavigh egh osimtizar ater. Eghti arazir kam ian iki gavgavigh mamaghira ikiam. Kamaghin ia deravira ikiva, egh ia Godin bizitam oteveghan kogham.

Puvati. Ian araziba bar deraghiva, egh ia Godin arazibar aghung mangi gumamazir aruabar min otogham.

Gumazim nighnizir aghuibar otevegh, a God ko mikim

⁵ Ezi ian tav nighnizir aghuibar otevegh, a Godin azangsightima, God a daningam. God pura biziba gumaziba bar me ganidi, an atarir puvati. Kar Godin bizibar anogorozir puvatizim, me an azangsizima a me daningasa bar ifonge. ⁶ Eghti gumazim God ko mikimiva, a nighnizir gavgavim iki, a nighnizir pumuning ikian marki, egh suam, "God ti bizitam na danigam, o puvatigham?" E fo, gumazim nighnizir pumuning iti, a mati aminim ongarim givav amadima a pura tintinibar dikafi. ⁷ Gumazir kam kamaghin nighnighan marki, Ekiam bizitam a danigham. Puvati. ⁸ Gumazir kam nighnizim bar tuiraghrizi, an arazir an amiba, da tuavir vamiran itir puvati.

Jems onganaraziba ko gumazir bizir aviriba itiba akam me ganidi

⁹ Ezi nighnizir gavgavim itir gumazim, onganarazibagh amua iti, a Godin damazimin ziar ekiam iti. Kamaghin, a bar akuegh iki. ¹⁰ Ezi nighnizir gavgavim itir gumazim, bizir aviriba iti, a fo, God gin a dikabiraghti an akimarir atiabar min aremegham. Kamaghin, a uaghan bar akuegh iki. ¹¹ E fo, aruem anaga pamtem gara temem gisirazima a midii. Ezi tememin akimarir aghuiba suaghira, egha dar ganganim bar ikufi. Ezi kamaghira gumazir bizir aviriba itim, a uan ingangarim damuvira ikiva an tongin aremegham.

God arazir aghuibar e gami, egha arazir kurabar amuasa e abirir puvati

1:1: Mt 13:55, Mk 6:3, Ap 15:13, Ga 1:19, 1 Pi 1:1 * **1:1:** (1:1) 12 plan Israelin anabar kaba, da Godin gumamazir nguazir kam n bar an tibar ababanim gami. **1:5:** 1 Kin 3:9-12, Snd 2:3-6, Jo 15:7, 1 Jo 5:14-15 **1:6:** Mk 11:24, 1 Ti 2:8 **1:8:** Je 4:8 **1:9:** Je 2:5 **1:10:** Sng 37:2, 90:5-6, 1 Ko 7:31, 1 Pi 1:24, 1 Jo 2:17 **1:12:** Snd 3:11-12, 2 Ti 4:8, Hi 12:5, Je 2:5, 1 Pi 5:4, MAA 2:10

¹² Gumazim osimtiziba ateriva, egh uaghan osimtiziba bar dar aven tugh gavgavigh, uan nighnizir gavgavim ateghan koghti, God ivezir aghuim a daningtima a zurara itir ikirimirir aghuim iniam. Ivezir aghuir kam, God akar dikirizim gamua ghaze, gumazir bar a gifongeziba, a me daningam. Kamaghin, gumazir kam bar akongegh.

¹³ Kamaghin gumazitam bizitam an navim abiraghtima an arazir kuratam damigham, a kamaghin mikiman marki, "God na abirazima ki arazir kam gami." Puvati. E fo, gumazitam God abiraghtima an arazir kuratam damighan kogham, eghti God gumazitam abiraghtima an arazir kuratam damighan kogham. ¹⁴ Ezi en navir kuraba vaghvaghera arazir kurabar amuasa e gifarava e apezeperava e gakaghoru. ¹⁵ Ezi navir digavir kam, a mati amizim navim adai, egha gin arazir kuram gamizima an oto, mati borimin min a bate. Ezi arazir kuram ghua ekevezir dughiam, an ovevem gamizima an oto. ¹⁶ Nan adarasi, ia gumazitam ateghti a ia gifaran marki. ¹⁷ Bizir bar aghuir e isiba, ko bizir ikuvir puvatiziba, da bar Godin Nguibamin pin izaghiri. God Afeziam a biziba bar overiam dar ingari, a bizir aghuir kaba e bagha da amadi da izaghiri. Ezi Afeziar kam a uan araziba raghrarizir puvati. A bizitam in nedazimin min aruem a gisirazi an otevegha ruararizir puvati. A kamaghira iti. ¹⁸ God kamagh sua, a biziba bar dar ingari, egha e gamizi e bar dar faragh mangam. Kamaghin God uabi uan ifongiamin gin ghuava en Afeziamin oto, a uan guizin akamin e gamizima e otifi.

E nighnizir gavgavim guizbangira Godin ikiva,

1:14: Ro 7:7-10 **1:15:** Sng 7:14, Ro 5:19-21

1:18: Jo 1:13, Ef 1:12, Je 2:3, 1 Pi 1:23, MAA 14:4

15:2, Kl 3:8, Hi 2:3, 1 Pi 1:9, 2:1

1:22: Mt 7:21, 7:26, Lu 6:46, Ro 2:13, 1 Jo 3:7

1:23: Lu 6:47, Je 2:14

1:25: Jo 13:17, Ro 8:2, 2 Ko 3:18, Je 2:12

1:26: Sng 34:13, 39:1, 141:3, 1 Pi 3:10

1:27: Ais 1:16-17,

58:6-7, Mt 25:36, Ro 12:2, 1 Jo 5:18

e uaghan arazir aghuibar amuam

(Sapta 1:19-5:6)

E akar aghuim baragh, egh uaghan an gin mangam

¹⁹ Nan adarasi, ia deravira bizir kam gifogh. Ia bar zuamira kuariba arigh akaba baragh, egh ia zuamira mikiman marki, egh zuamira ataran marki. ²⁰ E fo, atarir gumazim, Godin damazimin arazir aghuibagh amima da otivir puvati. ²¹ Kamaghin amizi ia bar arazir miziriziba ko arazir kurar otiviba, ia bar ada munamadagh. Egh ia bar uari dikabiragh egh akar God ian navir averiamin dikarazim inigh. Eghti akar kam ian akuragham. ²² Egh akar ia inizir kam, ia an mirara mangi. Ia puram orarazir kinim damuan marki. Puvati. Ia pura orarazir kinimin damuam, kamaghin ia uarira uarigh ifari. ²³ Gumazitam pura Godin akam baregh, egh an gin zuir puvati, a mati gumazim ganganimin uan guamin gari. ²⁴ Egha a deravira uan guamin ganigha, egha ua ghugha okinighniki, an guam manmaghira gari. ²⁵ Ezi Godin akar bar deravira itim e gamima e firiaghiri. Eghti gumazitam deravira akar kam ginighnigh, egh pura akam baragh zuamira okinighinighan kogh, egh bar an akamin gin mangiti, gumazir kam, God an ingangaribar amuti da bar deraviram otivam.

²⁶ Ezi gumazitam kamaghin nighnigh suam, "Ki Godin gumazir bar aghuim, egha guizbangira an ziam fe," egha migirigiar aghuibar uan mizemin dav geir puvati, kamaghin a uabira uabi gifari. Ezi kamaghin an nighnizir gavgavim ko Godin ziam fer arazim pura bizim. ²⁷ Guizbangin nighnizir gavgavir God Afeziamin damazimin deragha osimtiziba puvatizim, a kamakin: E

1:17: Mal 3:6, Mt 7:11, Jo 3:27, Ro 11:29, 1 Ko 4:7

1:20: Snd 10:19, 17:27, Sav 5:1-2, 7:9

1:21: 1 Ko

borir ameboghfeziaba ovengezibar akurvaghiva, amizir odiarir men paba ovengeziba sarama akurvagh, egh men osimtiziba ateram. Ezi uaghan bizir mam, e uari uan daroriba deravira dar ganam, eghti nguazir kamın araziba e damuti e Godın damazimın mizeghan kogham.

2

E arazir amir vamıran, bar gumazibar amuam

¹ Nan adarasi, ia nighnızir gavgavim en Ekiam Kraıs İesusın iti, a bizir aghuir Godın Nguıbamın itibar Ekiam. Ia gumazir ziaba itiba deravira me damu egh gumazir ziaba puvatiziba akirim ragh me gasan marki. Ia amir arazir vamıran bar me damu. ² Eghti gumazitam kurukazir bar aghuım damigh, egh golin ring uan dafarım datigh, egh God ko migeir dipenimın aven mangam, eghti gumazir onganarazim korotiar bibizibar kurukegh egh uaghan God ko migeir dipenimın aven mangam, ³ eghti kurukazir bar aghuım gamizir gumazim ia deravira a damuva, egh a mikim suam, “Aruam, ni izi dabirabir aghuir kam daperagh,” egh ia onganarazibagh amir gumazim kamaghın a mikim suam, “Ni munagh tugh,” o “Ni nan dagarımning boroghın magh vazim daperagh,” ⁴ ia arazir kam kamaghın a gami. Mati ia uan nighnızibar aven igharazi darazi abıgha men araziba tuisisi. Egh ia deravira nighnıgha gumazibar araziba arazir vamıran me tuisizir pu. Puvati. Ia mati jasbar mın otivigha nighnızir bar kurabar gumaziba tuisisi.

⁵ Nan adarasi, ia oragh. Nguazimın itir gumazibar damazibar itir gumazir onganaraziba, gumazir kaba God me amisevegħa ghaze, me nighnızir gavgavimın arazimın iti.

A fomıra gumazamizir bar a gifongeziba bagħa akam akıra ghaze, a bar me gativagh men ganam. Kamaghın a gumazir onganarazir kaba misevegħa ghaze, me God Bizibagh Ativamin Dughiamın aven ikiam. ⁶ Ezi ia akar aghumsıziba onganarazibagh anıdi. Ia nighnıgh! Tina ia dikabıra egha osimtiziba ia garisi, egha ia mikırvagħa kotiabar zui? Kar gumazir dagıaba bar izıvaziba arazir kabagh ami. ⁷ Ezi God İesusın ziar aghuım ia gatı, ezi tina ziar aghuir kam gasıghası? Dagıar avırıba itir gumazir kabara.

⁸ God en atrivir ekiam, egha an Akinafarımın an akar ekıar mam e ganıga ghaze, “Ni uabı uabı gifongezı mogħın, ni ıgharaz darazıgh ifongegħ.” Egh ia akar kam guızbangıra a baragh an gın mangı, kamaghın ia arazir aghuım damuam. ⁹ Ezi ia arazir aghuım gumazir mam gamua egha ıgharazım akirim a gasara, kamaghın ia arazir kuram gamı. Ezi Moses Osırızir Arazıba kamaghın ia mıgeı, ia an akamın gın zuir puvati. ¹⁰ Eghti gumazitam Moses Osırızir Arazıba bar dar gın mangıva, egh arazir vamıra abıghıva, kamaghın an arazir kuram gamı. A mati gumazir Moses Osırızir Arazıba bar da bıghızım. ¹¹ E fo, God kamaghın mıgeı, “İa porogħamıba uari bakeir arazım damuan marki.” Egha a uaghan kamaghın mıgeı, “İa gumazıbav sogħtıma me arımıghıran marki.” Eghti ia porogħamıba uari bakeir arazım damuan kogħıva, egh ia gumazir mam misuegħtı an aremegħam, kamaghın ia Moses Osırızir Arazıba abızir gumazıbar otıfi.

¹² İa fo, Godın arazım en arazir kuramın gavgavım a gıvaghım, eghıva e damuti e fıriğhrıghım. Egh gın God uan arazir kam gınıghnıghıva egh en arazıba tuisıghım. Kamaghın,

2:1: Lo 1:17, Snd 24:23, Mt 22:16, Ap 10:34, Je 2:9

2:6: Ap 13:50, 18:12, 1 Ko 11:22, Je 5:6

Lo 1:17 **2:10:** Lo 27:26, Mt 5:19, Ga 3:10
1:25-26, 1 Pi 2:16

2:5: Mt 5:3, Jo 7:48, 1 Ko 1:26-28, 1 Ti 6:18, 2 Ti 4:8

2:8: Wkp 19:18, Mt 19:19, 22:39, Ro 13:8-9, Ga 5:14

2:11: Kis 20:13-14, Lo 5:17-18, Ro 13:9

2:12: Ga 6:2, Je

ia gumazir Godin Arazimin apengan itibar akaba ko araziba zurara dar amu. ¹³ E fo, gumazitam igharaz darazir apangkuvir puvati, eghti God kotiamin a tuisighamin dughiamin God uaghan an apangkuvighan kogham. Ezi gumazim igharaz darazir apangkufi, Godin kotiamin a tuisighamin dughiamin a Godin apangkuvimin ganam.

Nighnizir gavgavim arazir aghuim sara zuir puvati, a pura bizim

¹⁴ Nan adarasi, gumazitam suam, "Ki nighnizir gavgavim Kraisin iti," egha an arazir aghuibagh amir puvati, kamaghin an nighnizir gavgavim pura bizim. Kamaghin nighnizir gavgavir kam an akuragham, o puvati? Bar puvati. ¹⁵ Ezi Kraisin adarazir aveghbutam o buaramizitam, korotiaba ko dagheba puvati, ¹⁶ eghti ian tav kamaghin a mikim suam, "Ni navir amirizimin iki. Ni mangiva inim ikeghiva uan mikarzim avaragh. Egh mangi dagher aviribar amiva egh navim izifagh." Eghti akar kam manmaghin an akuragham? Ia uari korotiaba ko dagheba an akurvaghtima a deravira ikiam. ¹⁷ Ezi nighnizir gavgavimin arazim uaghan kamaghira ghu. Nighnizir gavgavim pura ikia, egha arazir aghuiba sara zuir puvati, egha nighnizir gavgavir kam, an aremezi moghin iti.

¹⁸ Tav kamaghin mikimam, "Gumazir maba nighnizir gavgaviba iti, ezi gumazir igharaziba arazir aghuibagh ami." Ki kamaghin nin akam ikaragham, "Ni nighnizir gavgavim ikia egha arazir aghuibagh amir puvati, kamaghin ki manmaghin nin nighnizir gavgavim gifogham? Ki arazir aghuibar amuam, eghti arazir kabara nan nighnizir gavgavim nin akagham." ¹⁹ Ni nighnizir gavgavim kamaghin

ikia ghaze, "Godin vamira iti." A dera. Duar kuraba uaghan nighnizir gavgavir kam ikia, egha agoa atiati.

²⁰ Ni gumazir onganim! Ni nighnizir gavgavimra ikiava egha arazir aghuibagh amir puvati, kamaghin nin nighnizir gavgavim a pura bizim. Ni ti akar kam in mingarim gifoghasa, o? Ia oragh.

²¹ Fomira en ovavim Abraham uan otarim Aisak isa ofa gamir danganimin anetigha egha Godin ofa gami moghin a gami. Ezi dughiar kam in God an arazimin ganigha egha Abraham migia ghaze, ni nan damazimin dera. ²² Ia bizir kam ginighnigh. Abrahamin nighnizir gavgavim ko an arazir aghuim voroghira ghu. Ezi arazir aghuir kam bar an nighnizir gavgavim gamima a guizbangira gavgafi. ²³ Godin

Akinafarim kamaghin migei, "Abraham, a nighnizir gavgavim Godin itima, God an ganigha a dibora ghaze, a nan damazimin derazir gumazim." Egha God kamaghin a dibori, "Nan roroam." Ezi akar kam in mingarim, God a gamizima me Akinafarimin an osiri, Abraham uan otarim Aisak gamizir dughiamin arazir kam, a bar azenan oto. ²⁴ Ezi datirighin ia fo, gumazitam pura nighnizir gavgavim iti, God, "gumazir Godin damazimin derazim" a diborir puvati. Bar puvati. A gumazir arazir aghuim gamim ginighnigha, egha an nighnizir gavgavimra ginighnizir puvati, egha bizir kam bagha God a dibora ghaze, a nan damazimin dera.

²⁵ Ezi tuavir kamra, arazir kurabagh amir amizim Rahap, moga garir gumazir Josua amadazimningin akuragha aning amadazima aning tuavir igharazimin ghu. Kamaghin amizima God amizir kam migia ghaze, ni nan damazimin dera. ²⁶ E fo, gumazimin duam an mikarzimin averiamin itir puvati, an aremegha

2:13: Snd 21:13, Mt 5:7, 18:32-35, 25:41-42, 1 Jo 4:17-19 **2:14:** Mt 7:21, 7:26, Je 1:23 **2:15:** Jop 31:19-20, Lu 3:11, 1 Jo 3:17 **2:17:** Je 2:20, 2:26 **2:18:** Ga 5:6, Je 3:13 **2:19:** Mt 8:29, Lu 4:34, Ap 16:17 **2:21:** Stt 22:1-14 **2:22:** Hi 11:17-18 **2:23:** Stt 15:6, 2 Sto 20:7, Ais 41:8, Ro 4:3, 4:9, 4:22, Ga 3:6 **2:25:** Jos 2:1-21, Hi 11:31 **2:26:** Je 2:17

gifa. Ezi kamaghira, gumazim pura nighnizir gavgavim iti, egha an arazir aghuibagh amir puvati, kamaghin gumazir kamın nighnizir gavgavim an aremezi moghin iti.

3

E uan migirigiba deravira dar ganam

¹ Nan adarasi, dughiar God gumamazibar araziba tuisighamin, e gumazir, gumamazibar sure gamir ingangarim iniziba, God bar deravira en ingangariba tuisigham. Kamaghin amizima, ian tarazira God ifongezir arazibar gumamazibar sure damuamin ingangarim inighan kogham. ² Dughiar aviribar e bizir vabara damuasa nighnigha, egha e paza dagh ami. Bizir kaba bar e batifi. Ezi gumazitam dughiatamin paza migeir puvati, a bar gumazir aghuimra, egha a uan mikarzim bar deravira an gari.

³ E ainin otevim isava hozin akam gighufa, eghti ainin otevir kam a damuti a en akam baraghiva deravira mangam. Ezi arazir kamın e bar deravira men ganti, me en gin mangam. ⁴ Ezi ia kuribagh nighnigh. Kuriba bizir bar ekiaba, ezi aminir ekiar gavgaviba dagh ivaima, da ongarim gisin ivemari. Ezi dar stiaba bar sufi. Ezi dar stian suizir gumazim managh mangisi ifongegha, egha a stia gighavkirima kurim tuavir kepten ifongezimin zui. ⁵ Ezi kamaghira, mizem uaghan bar suvigha en mikarzimın aven iti. Egha a zurara bar puvira ifaghati, egha uabi uan ziam puv a fe. E fo, avir muziarimra avir ekiam damighti a bar ekeveghiva egh ruarimin isitima temeba bar isigham! ⁶ Ezi mizem uaghan mati avim, egha a en mikarzir otevir muziarir mam. Egha a uaghan arazir kurar aviribagh ami da otifi. A en mikarzibagh amima

da mize, egha arazir kurar aviribagh amima da en ikirimribar otifi, mati avir mizariar ekiaba. Avir kam a uabi helin avim.

⁷ E fo, gumaziba asizir atiaba bar moghira da isava dar dai, kuaraziba ko asizir davaragharuiba ko ongarimin aven itir biziba bar. Egha me bizir kabar dava egha me dar gari da men apengan iti. ⁸ Gumazitam uabi uan mizem damightima an an apengan ikeghan kogham. Bar puvati. En mizeba zurara akar kurabay gei. Mati imezir kuraba gumazibagh amima da ariaghiri, da en akabagh izifa.

⁹ E uan mizebar Ekiamın ziam fe, a en Afeziam. God gumamazibar ingarizima me an mirara otifi, ezi e uan mizebar e akar kurabay giava gumamazizir igharazibagh asighasisi. ¹⁰ Ekiam fer akaba ko akar kuraba, aning virara mizer vamiram otifi. Nan adarasi, arazir kam a ikian kogham. ¹¹ Mozir dipatam, dipar aghuim ko ongarir pam, uaning veregh ikiam ti? Puvati! ¹² Nan adarasi, fighin temem olivin tememin min bam, o? Puvati! O wainin temem a fighin temem min bam, o? Puvati! Kamaghira dipar apir aghuim ongarir dipam ko ikiva otivan kogham.

Gumazim Godın izezir fofozim ikiva, an arazir aghuibar amuam

¹³ Ezi gumazitam ian tongin fofozir aghuim ko nighnizir aghuim iti, o? Kamaghin amir gumazitam ikiva, an dabirabim bar deragh. A fofozir aghuimin arazibar gin mangiva gumazibar asughasughiva egh uabi uan ziam fan kogham. Eghti gumaziba an arazir aghuir an amibar ganam. ¹⁴ Eghti ia igharaz darazi navir bar kuraba men ikiva, egh zurara uan ziaba fisi tuaviba buriam, kamaghin ia uan fofozim ko nighnizir aghuiba bagh bar akueghan marki. Ia ifaragh egh uan arazibar guizin

3:1: Mt 23:8, 23:14, Lu 6:37, 12:47, 1 Pi 5:3 **3:2:** 1 Kin 8:46, Snd 20:9, Mt 12:37, 1 Jo 1:8 **3:5:** Sng 12:3, 73:8-9, Snd 12:18, 15:2 **3:6:** Snd 16:27, Mt 12:36-37, 15:11, 15:18-19, Mk 7:15, 7:20, 7:23 **3:8:** Sng 140:3, Ro 3:13 **3:9:** Stt 1:26, 5:1, 9:6, 1 Ko 11:7 **3:13:** Ga 6:4, Je 1:21, 2:18 **3:14:** Ro 2:17, 2:23, 13:13

akam dikabiraghan marki. ¹⁵ Ezi fofozir kam a Godin Nguibamin ikegha izir pu. Puvati, kar nguazir kamın bizim. A navir ghurimın oto. Ezi Satan, an afeziam. ¹⁶ Ia oragh. Gumaziba navir kuraba gumazir igharazibar iti, egha me zurara uan ziaba fasa tuaviba buri, gumazir kaba me navir vamira itir puvati. Me arazir kuraba bar dagh ami.

¹⁷ Ezi gumazir fofozir aghuir Godin Nguibamin izezim iniziba, me arazir kabagh ami: Faragha zuir arazim, me zurara nighnizir zuezibar gin zui. Egha me igharaz darazi ko navir vamiran iti, egha gumazibar asughasusi. Egha me gumazir igharazibar akaba barasi. Me igharaz darazir apanguva egha arazir aghuibar me gami. Egha me arazir kamra gumaziba bar me gami. Egha me arazir aghuibar gin ghua ifarir puvati. Me bar guizbangira dar gin zui. ¹⁸ Ezi kamaghin e navir vamira iti, kar mati e dagher anabam akara. Ezi navir vamiran arazimın tuavimın, arazir aghuiba en dabirabimın otifi, mati dagher aghuiba azenimın aghui.

4

Gumazir nguazimın arazibagh ifongezim, a Godin apanim

¹ Bizir mingarir manaba adariba ko midorozibagh amima da ian tongin otifi? Mikarzimın agorogemın araziba ian navibar iti, egha da ian mikarzibar aven ikia ia ko misosi, kamaghin amizima arazir kamın da akam adariba ko midorozibagh amima da otifi. Ti kamaghin puvati, o? ² Ia biziba iniasa bar ifonge, egha ia da isir puvati. Kamaghin amizima ia gumazibav sozima da ariaghiri. Ia biziba iniasa dagh agoava, egha ia da isir puvati. Egha ia puv atara misosi. Ia biziba iniasa ia God ko

migeir puvati, ezi bizir kam bagha ia da isir puvati. ³ Egha ia biziba iniasa God ko migei, egha ia da isir puvati. Ian nighniziba derazir puvatizima ia God ko migei. Ia bizir ian mikarzimın agorogem itiba bagha nighnisi. Kamaghin, ia biziba isir puvati.

⁴ Ia God ataki, mati amizim uan pam ategha ghua gumazir igharaziba isava akui. Ia orakigh! Gumazim nguazimın arazibagh ifonge, a Godin apanim. Ezi ia ti bizir kam gifozir puvati, o? Gumazim nguazimın arazibar namakam gami, a Godin apanimın oto. ⁵ Godin Akinafarim kamaghin migei, “Duar God en navir averiabagh atizir kam, e God uabin apengara ikiasa a bar ifonge.” Ia ti ghaze, akar kam ti pura bizim? Puvati. ⁶ God en apangukuvavira iti. Kamaghin amizi, Godin Akinafarim kamaghin migei,

“God zurara gumazir uan ziaba feba a me dikabiri,
egha gumazir uan ziaba dikabiriba God men apanguva egha bar deravira me gami.”

⁷ Kamaghin amizima ia uari dikabiragh egh Godin apengan iki. Ia Satan munasaraghti, eghti a ia ategh arimangigham. ⁸ Eghti ia Godin boroghira mangiti, God ian boroghira izam. Ia gumazir kuraba, ian naviba bar zuegh iki, mati gumazim uan dafariba ruezi da bar zue. Ezi ia gumazir nighnizir pumuning itiba, ia nighnizir kurar ian navimın itiba da atakigh. ⁹ Ia naviba bar osemegh egh pamtem arangiva aziam. Ia gumazir datirighin atiba, ia uan akazim ategh, egh ia arang. Ia gumazir bar akongeziba, ia uan agoroger kam ategh, naviba bar osemegh azi iki. ¹⁰ Ia Godin damazimın bar uari

3:15: Fl 3:19, Je 1:5, 1:17 **3:16:** 1 Ko 3:3, Ga 5:20 **3:17:** Ro 12:9, 1 Ko 2:6-7, 1 Pi 1:22, 1 Jo 3:18
3:18: Snd 11:18, Ais 32:17, Mt 5:9, Fl 1:11, Hi 12:11 **4:1:** Ro 7:23, Ga 5:17, 1 Pi 2:11 **4:3:** Sng 66:18, Ais 1:15, Mai 3:4, Sek 7:13, 1 Jo 3:22 **4:4:** Jo 15:19, 17:14, Ro 8:7, Ga 1:10, 1 Jo 2:15 **4:5:** Stt 6:5, Kis 20:3-5, Nam 11:29, Snd 21:10 **4:6:** Sng 138:6, Snd 3:34, Lu 14:11, 1 Pi 5:5 **4:7:** Ef 4:27, 6:11-12, 1 Pi 5:7 **4:8:** 2 Sto 15:2, Ais 1:16, Sek 1:3, Mal 3:7, Je 1:8, 1 Jo 3:3 **4:10:** Jop 5:11, 22:29, Mt 23:12, 1 Pi 5:6

dikabiragh iki. Ia kamaghin damuti, God ia fegham.

damuan koghiva, kamaghin ia arazir kuram gami.

E akaba igharaz darazigh asan kogham

¹¹ Nan adarasi, ia Godin gumazamizir igharaziba akar kurabar me mikiman marki. Gumazim akar kuramin igharazitav mikeme, o akam a gasi, an akar kuramin Moses Osirizir Arazibav gei, egha a Moses Osirizir Araziba iria. Ezi ia Moses Osirizir Araziba iria, ia mati gumazim Moses Osirizir Arazibar apengan itir pu. Puvati. Ia mati jasin min oto.*

¹² God uabira Moses Osirizir Araziba anidi, egha a uabira jas. A uabira gumazamizibar akurvagh, o me gasighasigham. Kamaghin ia te, ia jasin min gumazamizir igharaziba tuisisi?

E kamaghin mikim suam, Ekiam ifueghtima, e bizir e nighnizibar amuam

¹³ Ia oragh, ian tina suam, "Datirighin, o gurumzaraghan e nguibar ekiar mamn mangihiva dagiar ingangarim azenir vamiran a damigham. Egh arazir kamn e dagiar aviriba iniam." ¹⁴ Ia zurara kamaghin migia, egha ia fozir puvati, bizir manam gurumzaraghan otivam. Ian ikirimirim mati migharim, a dughiar otevimra ikegh egh bar givagh. ¹⁵ Kamaghin amizi, ia kamaghin mikim, "Ekiam ifueghtima, e angamra ikiva, egh bizir e nighnizibar amuam." ¹⁶ Ezi ian arazir ia datirighin amim, ia uari uan ziaba fava egha ingangarir ekiabar amuasa dar gun migei. Ia uari fer akar kam, a bar ikufi. ¹⁷ Ia deravira nighnigh! Ia arazir aghuir damuamin tam gifogh, egh ia a

5

Gumazir bizir aviriba itiba me ivezir kuram iniam

¹ Ezi datirighin, bizir aviriba itir gumaziba, ki akam ia mikimasa ifonge. Ia oragh! Ia osimtizir ekiar ia bativamibagh nighnigh, egh ia pamtem dimiva arang iki. ² Ian bizir aghuiba da bar kuvigham. Eghti ian korotiaba barareba dar ghoregham. ³ Eghti ian gol ko silvaba bar mighovegham, eghti mizirizir kam ian arazir kurabar amighti da azenim giregham. Eghti mizirizir kam avimin min ian mikarzibar isiam. Ekiam izamin dughiam bar roghira izi, ezi ia pura biziba ko dagiaba akuvazima da iti.* ⁴ Ia deravira oragh, ingangarir gumaziba ian azenibar dagheba isi, ezi ia me gifaragha egha men ivezir mabar anogoroke. Ezi ingangarir gumazir kaba me uan ivezibagh nighnigha egha Godin dia ghaze, a ian arazir kuraba ikarvagh. Ezi ingangarir gumazibar dimdiam, Ekiar Bar Gavgavim Itim, a baraki. ⁵ Ezi dughiar ia nguazir kamn itim, ia bizir aghuir aviriba isava egha ia bar akuegha iti. Egha ia dagher aviriba apava bar ekefe. Ezi God ia misoghti ia arimighiramin dughiam, an otogha gifa. ⁶ Ia gumazir aghuibar kotim gamigha egha me misoghezima me ariaghire. Ezi me ian gavgavim munamadir puvati, egha ia ikarvagha ia misoghezir puvati.

4:11: Lu 6:37, Ro 2:1, Ef 4:31, 1 Pi 2:1 * **4:11:** (4:11) Moses Osirizir Arazibar aven itir akar otevir kam, Jems ti vezin kamn a giniri. Kar akar Wok Pris 19:18 ko Jems 2:8in itim. **4:12:** Mt 10:28, Ro 2:1, 14:4, 14:13 **4:13:** Lu 12:18-20 **4:14:** Sng 39:5, 39:11, 102:3, Je 1:10, 1 Pi 1:24 **4:15:** Ap 18:21, 1 Ko 4:19, Hi 6:3 **4:17:** Lu 12:47, Jo 9:41, 15:22, Ro 1:20-21, 2:17-18, 2:23 **5:1:** Snd 11:28, Lu 6:24, 1 Ti 6:9

5:2: Jop 13:28, Je 2:2 * **5:3:** (5:3) God gumazamizibar arazibar tuisighamin dughiamin, a dagiar aviriba itir gumazir bizir aghuibar ganiva da tuisighan kogham. Puvati. A men arazibar ganiva da tuisigham. Gumazir kaba, bizir bar kuvigham dar suiki, ezi bizir kam en aka ghaze, me nguazimin itir dughiamin me arazir aghuim gamir puvati. Ezi avir kamn akam ghaze, me ivezir kuram iniam.

5:4: Lo 24:14-15, Jer 22:13, Mal 3:5 **5:5:** Jer 12:3, 25:34, Amo 6:1, 6:4, Lu 16:19, 16:25, 1 Ti 5:6

Ia gavgavigh ikiva egh God ko mikim, egh Ekiam mizuamti a ua izam (Sapta 5:7-20)

*E gavgavigh ikiva egh osimtiziba
ateriva egh Ekiam mizuamti a izam*

⁷ Kamaghin amizima, nan adarasi, ia tuivigh gavgavigh osimtiziba ateriva egh Ekiam mizuamti a ua izam. Ia fo, gumazir azenim itim, a dagher aghuiba an azenimin aghungasa an adav zuai. Egha a gavgavim uan navim ganiga egha aghumra ikiava amozim ko aruem mizuai, aning uan ingangarim faragh a damuam. Eghti a gin dagheba iniam. ⁸ Ezi ia uaghan gavgavim uan navibar aningiva egh aghumra ikiva egh osimtizir ia bativim ater. Ia fo, Ekiam Izamin Dughiam a bar roghira ize. Kamaghin amizima ia tuivigh gavgavigh iki. ⁹ Nan adarasi, ia Godin gumazamizir igharazibar atariva egh akiribar me mikiman marki. Ia fo, ia kamaghin damutima, God jasin min otoghiva ian arazir kuraba tuisigham. Ia oragh, jasin kam a tiar akamin tughav iti! ¹⁰ Nan adarasi, ia fomira Godin akam inigha izir gumazir Ekiamin ziamin akam akuniziba, ia me ginighnigh. Apaniba arazir kurabar me gami, ezi me tuivigha gavgavigha osimtizir kam ateri. Ia men arazir kam inigh, egh men gin mangi. ¹¹ Ia oragh. E ghaze, "Gumazir tuivigha gavgavigha osimtiziba ateriba, me bar akuegha egha deravira iti." Ia Jopin eghaghanim gifo, a tughav gavgavigha osimtizir a batoziba a bar da ateri. Ezi ia fo, Ekiam gin bar arazir aghuimin a gami. E bar fo, Ekiam en apangkuvavira iti, egha zurara bar deravira e gami.

*E guizbangira pin darigh mikiman
kogham*

¹² Nan adarasi, e damuamin bizir faragha zuim, a kamakin. Dughiar ia akar dikirizim damuamim, ia pura Godin Nguibamin ziam diponan marki, egh guizbangira darigh nguazim o bizir igharazim diponan marki. Egh ia pura suam, "Ki guizbangira bizir kam damuam." Egh suam, "Ki guizbangira bizir kam damuan kogham." Egh ia uan akamin gin mangi. Ia mikimiva guizbangira pin diboroghti, eghti God ivezir kuram ia danigam.

*Godin damazimin derazir gu-
mazim, a God ko migei, an azangsizim
bar gavgavir ekiam iti*

¹³ Ezi ian tav ti osimtizim ateri? Kamaghin a God ko mikim. Ezi ian tav ti bar akonge? An Ekiamin ziam fer ighiabar amu. ¹⁴ Ezi ian tav ti arei? A Kraisin adarazir gumazir dapanibar diaghtima, me izi, a bagh God ko mikimiva, egh Ekiamin ziamin me borem an mikarzim gingegh. ¹⁵ Egh me nighnizir gavgavim Godin ikiva God ko mikimtima, eghti azangsizir kaba an akurvagh a damightima, a ghuamaghegham. Ekiam arimariar gumazir kam uam a fegham. Eghti an amizir arazir kuraba, Ekiam da gin amadagham. ¹⁶ Kamaghin amizima, ia vaghvagh uan arazir kurabar gun Godin gumazamizir igharazibav kim. Eghti God ian akurvaghsi, ia uari bagh God ko mikimtima, eghti God ia damightima ia ua deragham. Ezi gumazir Godin damazimin deraghavira itim God ko migei, an azangsizim bar gavgavir ekiam iti, eghti a igharaz darazir akurvagham.

¹⁷ Elaija en min garir gumazim. Egha a pamtem God ko mikemegha ghaze, amozimin izan kogham. Ezi God amozim tivazima amozim azenir

5:7: Lo 11:14, Jer 5:24, Hos 6:3, Jol 2:23, Sek 10:1, Lu 21:19 **5:8:** Ro 13:11-12, Fl 4:5, Hi 10:25, 10:37, 1 Pi 4:7 **5:9:** Mt 24:33, 1 Ko 4:5, Je 4:11 **5:10:** Mt 5:12, Hi 11:35 **5:11:** Kis 34:6, Jop 1:21-22, 2:10, 42:10, Sng 94:12, 103:8, 111:4, Mt 5:10-11 **5:12:** Mt 5:34-37 **5:13:** Ef 5:19, Kl 3:16 **5:14:** Mk 6:13, 16:18 **5:15:** Ais 33:24, Mt 9:2, Mk 16:18 **5:16:** Lo 9:18-20, 1 Sml 12:18, 1 Kin 13:6, Sng 34:15, Jo 9:31
5:17: 1 Kin 17:1, 18:1, Lu 4:25, Ap 14:15 † **5:17:** (5:17) Elaija, a fomira itir Godin akam inigha izir gumazim. **5:18:** 1 Kin 18:42-45

3 pla ko iakinir 6 plan nguazimîn izezir pu.† 18 Egha a gîn ua God ko miŋgeima, God amozim amadazîma a zaghiri, ezi dagheba uam azenibar aghui.

Gumazim guizîn tuavim ateghti, e uam a inigh izam

19-20 Nan adarasi, ian tav guizîn akamîn tuavim ategh pura akar igharazimîn gîn mangam, eghti ian tav uam a inigh izî guizîn akamîn tuavim datîgham, gumazir kam arazir bar aghuim gami. Ia akar kam deragh a gînighnigh! Ian tav gumazir arazir kurabagh amimîn akuraghtîma a tuavir kuram ategh ua God bagh izegham, gumazir kam, an arazir kurabagh amir gumazimîn duamîn akuraghtîma an aremeghan kogham. Eghti arazir kamra God arazir kurar aviriba gîn amadagham.‡

‡ **5:19-20:** (5:20) Marazi ghaze, Kraisîn gîn zuir darazi, men marazi Godîn guizîn akam ataki. Ezi Jems men arazibar kîrasa, akînafarir kam osiri.

Pitan Akinafarir Faragha Zuim

Akar Faragha Zuim

Pita Kraisin gumazamizir osimtizir ekiam ateriba, gavgavim men nighnizir gavgavibar aningasa, akinafarir kam osiri. A ghaze, Kraisin adarasi ua Krais Iesusin akar aghuim ginighnigh. A kamakin: Iesus aremegha ua dikafi, egha akar dikirizim gamua ghaze, a ua izam. Me akar a dikirizir kam ginighnighiva an otivamin dughiam mizuam iki.

Guizbangira, Kraisin adarasi osimtiziba ateri, ezi bizir otozir kam, God men nighnizir gavgavibar ganiva fogham, me guizbangira nighnizir gavgavim an iti, o puvati. Eghti me nighnizir gavgavim gavvigh mamaghira iki mangiti Krais ua izam. Eghti dughiar kam me ivezir aghuim iniam.

E guizbangira Godin adarazir otifi, kamaghin e arazir aghuibar amuva egh bizir aghuir e iniamibav zuamam

(Sapta 1:1-2:10)

¹ Ki Pita, Krais Iesusin aposel. Ki akinafarir kam Godin gumazamiziba bagha an osiri, ia nguibar igharazibar gumazamizir pura guraghav itibar min, pura tintinimin Pontus ko Galesia, ko Kapadosia, ko Esia koma Bitinian Provinsba itiba. ² God kamaghin ifonge, ia Krais Iesusin akam baraghti, an ghuzim ia rueghti ia Godin damazimin zuegham. Egha fomira God Afeziam ia gifo, egha ia misevezi ia an gumazamizibar otifi. Godin Duam ia gamizima ia an gumazamizibar otifi, tuavir kam a ia misefe. Ezi God bar ian

apangkuvigha egha ia gamima ia navir amirizimin iti.

Ikirimirir bar aghuim a Godin Nguibamin ikiava e mizuai

³ E Godin ziam fe, a en Ekiam Krais Iesusin Afeziam! Ezi an apangkuvir ekiam en ikiava Krais Iesus gamizima a ua dikafi, ezi tuavir kamra, God ikirimirir igiam e ganingi. Ezi ikirimirir igiar kam gavgavim e ganingizi, e bizir aghuir e fo e iniaba, e da baghavira mizuai. E God e bagha inabazir biziba bagha mizuavira iti, egha nighnizir gavgavim dar ikiavira iti. ⁴ Ezi God, ikirimirir kam uan Nguibamin e daningasa, egha e amisefe. Ezi ikirimirir kam a ikuvighan kogham. A bar deraghavira ikiva, egh uaghan migoveghan kogham. God uan Nguibamin ia bagha a da ariki.

⁵ Ezi ia Krais nighnizir gavgavim an iti, kamaghin amizima God uan gavgavimin ia pasa, ezi ia deravira iti. Ezi a ua ia iniasa, egh ia damuti ia deragh ikiam. Ezi Godin akurvazir kam, dughiam givaghtima an azenim giram.

⁶ Ia, God damuamin bizir kam a bagh bar akongegh. Ezi datirighin dughiar otevir kam osimtizir aviriba ia bativa, egha mizaziba ia ganidi.

⁷ Arazir kam God ian nighnizir gavvibar gan fogham, ia guizbangira nighnizir gavgavim an iti, o puvati. E fo, gol a bizir aghuim, eghti me avimin a tuaghiva, a gifogham, a guizin gol, o puvati. Ezi gol a givaghamin bizim. Ezi en nighnizir gavgavim gol bar a gafira. Kamaghin amizima arazaraziba ia bativtima, ia fogh, ia nighnizir gavgavim Kraisin iti. Eghti dughiar Krais Iesus ua izamim, a bar ia gakuaghiva, ian ziaba fiva ziar ekiaba ia daningam.

⁸ Ezi ia an ganizir puvati, egha ia a gifuegha uan naviba isa a ganingi. Ezi datirighin ia an gari puvati, egha

1:1: 2 Ti 1:15, Je 1:1 **1:2:** Ro 1:7, 8:29, 2 Te 2:13, Hi 10:22, 12:24, 2 Pi 1:2 **1:3:** 1 Ko 15:20, 2 Ko 1:3, Ef 1:3, Je 1:18 **1:4:** Kl 1:5, 1:12, 2 Ti 4:8, Je 5:4 **1:5:** Jo 10:28-29, 17:11-15, Ju 1 **1:6:** Ro 12:12, 2 Ko 4:17, 6:10, Je 1:2, 1 Pi 5:10 **1:7:** Jop 23:10, Sng 66:10, Snd 17:3, Ais 48:10, Sek 13:9, Mal 3:3, Ro 2:7, 2:10, Je 1:3 **1:8:** Jo 20:29, 2 Ko 5:7, Hi 11:1, 11:27, 1 Jo 4:20

ia nighnizir gavgavim an ikia egha bar akonge. Agoroger kam a nguazir kamın bizir maba bar dagh afira, e a mikimamin akabagh asa. ⁹ Ezi ian nighnizir gavgavimın mingarim a kamakın, God ian akurvasi. Ezi ia an akurvazim isi.

¹⁰ Akurvazir kamra, fomira Godın akam inigha izir gumaziba an gun mikeme. Me ghaze, God ian apangkuvighiva ian akurvaghām. Egha me akar kamın mingarim baghava pamtem ingarava bar deravirama a buri. ¹¹ Egha me pura dughiam bagha gari, a mandozoghın otogham, egh a manmaghın izam. Kraisin Duam men aven ikiava me miġia ghaze, Krai faragh mızazim inighiva, eghti bizir aghuarir aviriba ġin otivam. ¹² God kamaghın men aka, me uari bagha ingarir puvati, me ia bagha ingari. Ezi God uan nguibamın uan Duam anemadazima a izaghiri, ezi Godın Duamın gavgavimın gumazir akar aghuim akuriba God amizir bizibar gun ia miġei. Ezi enselba uaghan bizir kabagh foghasa bar ifonge.

God ghaze, ia nan gumazamiz-ibara

¹³ Kamaghın amizima ia ingarsivira uan nighniziba akir ikiva, egh uan navir ghurimın araziba dikabın. Krai Iesus uamategh izamin dughiamın God uan apangkuvim ia daningam. Ia an apangkuvir ia fogha iniamim, ia pamtem a ġinighnighiva a baghivira mızuam iki. ¹⁴ Ia borir akaba barazibar mın iki. Fomira ia fozir puvati, egha ia navir ghurimın arazir kurabar ġin zui, egh datirighın ia ua dar ġin mangan marki. ¹⁵⁻¹⁶ Ezi Godın

akınafarimın osizirim ghaze, “Ki arazir kurabar saghon ikiava, bar zue, eghti ia uaghan nan mın arazir kurabar saghon iki, bar zuegh, egh nan gumazamizibara iki.” Godın ian diazim, arazir kuratam an itir puvati. Eghti kamaghın ia uaghan, ia amir arazitam ikuvighan marki. Ia, an gumazamizibara.

God bar ivezir ekiamın ua e iniasa a gami

¹⁷ Ia zurara, God ko miġiava a diborava ghaze, En Afeziam. Ezi Afeziar kam en zia bagh nighnizir puvatigha e tuisisi. Puvati. An en arazibar gara vaghvaghā e tuisisi. Eghti ia datirighın nguazir kamın itir dughiamın ia pura guighav itir gumazamizibar mın an iki. Egh ia bar Godın apengan iki. ¹⁸ Ezi ia fo, ia uan ovavabar arazir kuraba isava egha dagh amuava dar ġin zui. Arazir kaba da dagheba Puvati. Ezi God ia givezegha egha ian arazir kuraba ġin amada. God ia givezezir dughiamın, a nguazir kamın bizir ikuvitam aningizir puvati, mati silva ko gol. Puvati. ¹⁹ A Kraisin ghuzimın ia givese, ezi ghuzir kam a bar pin ko. Ezi Krai a sipsipın nguzir mamın mın ami. Ofa gamir sipsipba, duar kuriba dar mikarzipar puvati, ezi Krai mati sipsipın nguzir mam, an arazir kuraba an itir puvati.* ²⁰ Fomira God tighar nguazimın ingaram, a faragha ua ia givezamin ingangarim bagha Krai amisefe. Ezi datirighın e itir dughiar abuananaba, God ian akurvaghāsa Krai bar azenara ian aka. ²¹ A ian akurazima ia God nighnizir gavgavim an iti. God a gamizima a uam ovevemın dikafi,

1:9: Ro 6:22 **1:10:** Dan 2:44, Hag 2:7, Sek 6:12, Mt 13:16-17, 2 Pi 1:19-21 **1:11:** Sng 22, Ais 53, Lu 24:26-27, 1 Pi 3:19, 2 Pi 1:21 **1:12:** Dan 9:24, Ef 3:10, Hi 11:13, 11:39-40 **1:13:** Lu 12:35, Ro 13:13, 1 Ko 1:7, 1 Te 5:6-8 **1:14:** Ro 12:2, Ef 2:3, 4:17-18, 1 Te 4:5 **1:17:** Lo 10:17, Mt 6:9, Ap 10:34, Ro 2:11, 2 Ko 5:6, 7:1, 2 Ti 4:14, Hi 11:13, 12:28, MAA 2:23 **1:18:** Ese 20:18, 1 Ko 6:20, 7:23, 1 Pi 4:3

1:19: Kis 12:5, Ais 53:7, Jo 1:29, 1:36, Ap 20:28, 1 Ko 5:7, Hi 9:12-14, 1 Pi 1:2, MAA 5:9 * **1:19:** (1:19) Ezi Israelba ofa damuasa sipsip inigha izi, egh arazir kuraba ġin amangasa, o ofan igharagha garim, an God damuasa, me sipsipın bar aghuim inigh izi ofa damuam. (Wok Pris 22:17-25ın gan) Pita Moses Osirizir Arazir kam ġinighnigha, egha miġei, Krai mati ofa damuamin sipsipın aghuir mam. **1:20:** Ap 2:23, Ga 4:4, Ef 1:4, 1:10, Kl 1:26, Ta 1:2-3, Hi 9:26 **1:21:** Jo 14:6, Ap 2:24, 2:33, Ro 4:24, 5:1-2, 10:9, Fl 2:9, Hi 2:9, 1 Pi 3:22

ezima God bar Kraisa isa bar pin aneti. Ezi kamaghin ia nighnizir gavgavim Godin ikiva, egh ia a mikemezir bizir ia fogha iniamiba baghivira mizuam iki.

Ia bar gumamazizibagh ifongegh

²² Ia guizin akam baregha an gin zui, egha arazir kamın ia Godin damazimin zue. Egha ia uaghan Godin gumamaziziba guizbangira me gifonge. Egh datirighin ia bar me gifueghiva, bar uan naviba isiva me daningigh. ²³ Egha ia datirighin gumamazizir igiabar otivigha gifa, mati ia dagher biar igiamin min azenimin oto. Egha ia dagher biar pura ikuvibar min aghuir puvati. Ezi dagher ovizir kam, a Godin akam, ezi akar kam zurara ingar iki, mamaghira ikiam. ²⁴⁻²⁵ E fo, Godin Akinafarim kamaghin migei,

“Gumamaziziba dadabar min ami, me dughiar ruarimin nguazimin itir puvati. Egha men ziaba mati akimariba, me atamra gefi. Dadaba midii, ezi akimariba iri. Ezi Godin akam zurara ikia kamaghira iti.”

Akar kam Godin akar aghuim, me ia mikini.

2

Ekiam a dagiar aghuir angamra itim

¹ Ia gumamazizir igiabar otivigha gifa, kamaghin ia arazir kuraba bar, ko akar ifavariba ko, arazir ifavariba ko, biziba bagha navim ikuvir arazim ko, girakirangin migeir araziba, ia bar da atakigh. ²⁻³ E fo, borir iririvim an otem bagha bar kufi. Kamaghira, ia Godin Duam ia ganingizir daghem baghiva mitiriam ian aghi, bizir kuratam an itir puvati. Guizbangira, Godin arazir a ia gamim, ia a gifo,

Ekiam a bar moghira dera. Kamaghin ia Godin Duamin daghem amiva aghungiva egh Godin Duamin aven gumazir aruabar min ikiam.

⁴ Egh ia Ekiam bagh izi, a dagiar aghuir angamra itimin min iti. Gumamaziziba an aghua, ezi God a ginabagha egha an garima a bar pin ko. ⁵ Ezi ia uaghan, dagiar angamra itibar min. God ia gami, eghti ia dipenimin min otoghti, an Duam dipenir kamın aven ikiam. Eghti God ua bagh ia miseveghti, ia an ofa gamir gumazibar min ikiam. Egh ia Kraisa Iesusin ziamin ia bar ofan min uari isi God daning. Arazir kam, God bar a gifonge.

⁶ Godin Akinafarim ghaze,

“Ia gan.

Ki dagiar aghuir mam amisevezima a bar pin ko.

Ezi ki datirighin Sionin mighsiamin dagiar kam anerisi.

Ezi a dipenim aterir dagiamin min oto.

Ezi gumazir nighnizir gavgavim an itim, an aghumsizim inian kogham.”

⁷ Ezi ia nighnizir gavgavim Kraisin itiba, ia fo Kraisa mati dagiar bar aghuim. Ezi nighnizir gavgavim puvatiziba, Godin Akinafarimin me ghaze,

“Dagiar kam, dipenimin ingarir gumaziba, an aghuagha a batoke, ezi datirighin a dipenim aterir dagiamin oto.”

⁸ Ezi Godin Akinafarim uaghan ghaze,

“Dagiar kam a gumamazizibagh amima, me asaghpورا daighiri.”

1:22: Jo 13:34, Ap 15:9, Ro 12:9-10, 1 Ti 1:5, 2 Pi 1:7, 1 Jo 3:18 1:23: Jo 1:13, Hi 4:12, Je 1:18, 1 Jo 3:9
 1:24-25: Ais 40:6-8 2:1: Ef 4:22, 4:25, Kl 3:8, Hi 12:1, Je 1:21 2:4: Sng 118:22, Ais 28:16, Mt 21:42, Ap 4:11
 2:5: Kis 19:6, Ais 61:6, Hos 14:2, Mal 1:11, Ro 12:1, Ef 2:21-22, Fl 4:18, Hi 13:15-16, MAA 1:6
 2:6: Ais 28:16, Ro 9:33, Ef 2:20 2:7: Sng 118:22, Mt 21:42, Ap 4:11 2:8: Ais 8:14-15, Ap 4:11, Ro 9:22, 9:33, 1 Te 5:9

Me akam barazir puvatigha kamaghin, me daighiri. Fomira God fo, bizir kam me bativam.

⁹ Ezi God ia misevegha givazima ia an adarazir otifi. Egha ia atrivimin ofa gamir gumazibar otifi. Ia guizbangira Godin gumamazizibara, egha God baghavira iti. Egh ia Godin gumamazizibar ikiva egh an arazir aghuir a ia gamizibar gun mikimasa, ia misefe. Ia faragha mitarmemin ikezi, a ian diagha uan angazangarir aghuimin ia ati. ¹⁰ Fomira ia pura gumamazizir kinibar min iti, egha datirighin ia Godin gumamaziziba. Egha fomira ia Godin apangkuvim inizir puvati, egha datirighin ia an apangkuvim inigha gifa.

E igharazibar tongin deraghvira daruam

(Sapta 2:11-3:22)

E Godin ingangarir gumazibar min ikiam

¹¹ Nan roroaba, ki akar gavgavimin ia migei, ia nguazir kamin ikia mati gumamazizir pura guighav itiba, ko gumazir nguibaba puvatizibar min iti. Ezi ki ia migei, ia bar navir ghurimin arazir kuraba bar ada atakigh. Arazir kaba ian duaba ko misosi. ¹² Ia bar deraghvira Kraisin azenan itir gumazibar tongin daru. Eghti me akar kuraba ia mikimiva, gin ian arazir aghuibar ganiva, egh me God izamin Dughiamin, an ziam fam.

¹³ Ia Ekiamin gin zui, kamaghin ia gavman osirizir araziba bar da baraghiva dar gin mangi. Atrivir bar ekiam, ia an akam baragh. ¹⁴ Gavmanin gumazir dapaniba, a me amisevegha ingangarir kam me ganingi, me gumazir arazir kurabagh amiba me ivezir kuraba me daningam. Egh gumazir arazir

aghuibagh amiba, me men ziaba fam. Kamaghin ia uaghan gavman gumazir dapanibar akabar gin mangi. ¹⁵ Gumazir onganiba zurara akar kuraba ia gasi. Ezi God arazir aghuiba ia dar amuasa a ifonge, eghti tuavir kamin ia men akaba minivagh, eghti me mikiman kogham. ¹⁶ Ia bar firiaghrizir gumazibar min iki. Egh kamaghin nighnighan marki, "E datirighin firiaghire, egh mangi arazir kurabar amuam." Puvati. Ia Godin ingangarir gumamazizibar min iki. ¹⁷ Egh ia arazir aghuibar gumaziba bar me damu: Egh uan naviba isiva Godin gumamazizibar aning. Ia uaghan Godin gin mangiva an apengan iki. Egh ia ziar ekiam atrivir ekiam daning.

E Kraisin arazibar gin mangiva, egh mizaziba iniam

¹⁸ Ia pura ingangarir gumaziba, ia uan gumazir ian garir ekiabar apengan ikiva, egh men akaba baragh, egh deraghvira me damu. Ki gumazir ian asughasuziba ko gumazir aghuibara migeir puvati, ia uaghan, gumazir ian gara ian asughasuzir puvatiziba sara, men apengan iki. ¹⁹ E fo, gumazitam Godin gin mangiva ingangarim damuti, me pura mizaziba a daningam, eghti a mizaziba iniam, eghti God an arazir tugha gavgavizim bagh bar ifongeghiva, bar deraghvira a damuam. ²⁰ Egh ia arazir kuram damuti me ia misoghti, ia mizazim inigh tugh gavgavigham, ian arazir kurar kamin ivezir aghuiba puvati. Egh ia arazir aghuim damuti, me ia misoghtima ia mizazim inigh tugh gavgavigham, eghti God arazir aghuim ia damuam.

²¹ Kraisin mizazim inigha ian akura, kamaghin God Kraisin arazir kamin gin mangasa ian dia. Egha a uan

2:9: Kis 19:5-6, Lo 4:20, 7:6, 14:2, Ais 9:2, 40:20-21, 43:20-21, Jo 17:19, Ap 20:28, 26:18, Ef 5:8, Kl 1:13, Ta 2:14, 1 Pi 2:5 **2:10:** Hos 1:9-10, 2:23, Ro 9:25 **2:11:** 1 Sto 29:15, Sng 39:12, Ro 13:14, Ga 5:17, 5:24, Hi 11:13, Je 4:1 **2:12:** Mt 5:16, Lu 19:44, Ro 12:17, 2 Ko 8:21, Fl 2:15, Ta 2:8 **2:13:** Mt 22:21, Ro 13:1, Ta 3:1 **2:15:** Ta 2:8, 1 Pi 2:12, 3:16 **2:16:** 1 Ko 7:22, Ga 5:1, 5:13 **2:17:** Snd 24:21, Mt 22:21, Ro 12:10, Fl 2:3, Hi 13:1, 1 Pi 1:22 **2:18:** Ef 6:5, Kl 3:22, 1 Ti 6:1 **2:20:** 1 Pi 3:14, 3:17, 4:14-15 **2:21:** Mt 16:24, Jo 13:15, Ap 14:22, 1 Pi 3:18, 1 Jo 2:6

arazir amizir kam en aka, eghti e an gin mangam.

²² “Krais arazir kuratam gamizir puvati, egha uaghan akar ifavaritam mikemezir puvati.”

²³ Ezi me akar kurabar a migeima, a men akatam ikarazir puvati, egha a mizazim inigha paza me damuasa me migeir puvati. A uabi isa jas ganigi, jas a God. A fo, kar jasin bar deravira bizibar tuisizim. ²⁴ Ezi Krais en arazir kuraba isa uan mikarzim gatigha, egha ter ighuvimin areme. A kamagh sua, e arazir kuraba bar ada ateghiva, angamra ikiva arazir aghuibar amuam, kamaghin an areme. Me a misoghezima an mizazir dafar kam ia gamima, ia ua dera.

²⁵ Ia bar sipsipbar min tintinibar ghuegha ovenge. Ezi datirighin ia uamategha sipsipbar garir gumazim bagha ize, a ian duabagh eghuvir gumazim.

3

Akar poroghamibar zuim

¹⁻² Ezi kamaghira, amizir pabar itiba ia uan pabar apengan ikiva egh men akaba baragh. Ki kamagh sua, gumazir kataba me nighnizir gavgavim Godin akamin itir puvatighi, ia men amuiba, ia men apengan ikiva, men akaba baraghiva, bar deravira daruti, me ian arazibar ganam. Ia Godin akar aviribar me mikiman marki, me ian arazir zueziba ko Godin apengan itir arazibar ganiva men tarazi navibagh iragham. Kamaghin, amiziba uan pabar apengan iki. ³ Egh ia pura azenan uan mikarziba asingiva, dapanir ariziba ikiva golin adiariba ko korotiar aghuibar aghuan marki. Puvati. ⁴ Ia uaghan uan navir averiaba sara asing, kurukazir kaba

ikuvighan kogham. Kurukazir kaba, kar ikirimirir aghuim ko navir amirizim itir arazim. Arazir kaba Godin damazimin bar dera. ⁵⁻⁶ E fo, fomira itir amiziba, me uari isa God ganiga, egha bizir God me daningamim bagha mizuai. Me arazir kaba uarir kuruka, egha me uan pabar apengan iti. Kamaghira Sara uan pam Abrahamin akam baragha “gumazir ekiam” a garisi. Ia arazir aghuibar amuva, egh bizitam in atiatingan kogh, egh mati ia Saran guivibara.

⁷ Ezi kamaghira ia amuiba itir gumaziba, ia nighnizir aghuibar gin mangiva egh uan amuiba ko deraghvira iki. Me gumazibar min gavgavizir puvati. Egh ia deraghvira me damuva, egh men akurvagh. Egh men nighniziba ko men araziba dikabinan marki. Me uaghan ia ko God pura ia daningamin ikirimirir aghuim iniam. Bizitam ia God ko migeir tuavim apiran koghsi, ia uan amuiba ko deraghvira iki.

E zurara arazir aghuiba igharaz darazir amuam

⁸ Ezi ki uan migirigibaba kamaghin da givasa, ia bar moghira nighnizir vamira ikiva, egh navir vamira uarir iki. Ia bar Kraisin adarasi ifuegh ikiva, egh men apangkuv, egh uari abirir arazim damu. ⁹ Eghti gumazitam arazir kuratam ia damighti, ia arazir kuramin a ikarvaghan marki. Me akar kuratamin ia mikemeghti, ia akar kuramin me ikarvaghan marki. Ia me ikarvaghamin arazimra kara, ia me bagh God ko mikimtima, an arazir aghuim me damu. God bizir aghuim ia daningasa, kamaghin a ian dia. Ezi kamaghin ia gumazir igharaziba arazir aghuim me damu. ¹⁰⁻¹² Godin Akinafarim ghaze,

2:22: Ais 53:9, Jo 8:46, 2 Ko 5:21, Hi 4:15 **2:23:** Ais 53:7, Mt 27:39, Jo 8:48-49, Hi 12:3, 1 Pi 3:9 **2:24:** Ais 53:5, Ro 6:2, 6:11, 7:6, Hi 9:28 **2:25:** Ais 53:6, Ese 34:5-6, 34:23, Mt 9:36, Jo 10:14, Hi 13:20 **3:3:** 1 Ti 2:9, Ta 2:3 **3:4:** Sng 45:13, Ro 7:22, 2 Ko 4:16 **3:5-6:** Stt 18:12 **3:7:** 1 Ko 7:3, 12:23, Ef 5:25, Kl 3:19, 1 Te 4:4 **3:8:** Mt 5:44, Ro 12:10, Fl 3:16, Kl 3:12, 1 Te 5:15, 1 Pi 2:17, 2:23 **3:9:** Mt 25:34, Ro 12:14, 1 Te 5:15 **3:10-12:** Sng 34:12-16

“Ekiam gumazir arazir aghuibagh amibar garava, egha men azangsiziba barasi.

Egha gumazir arazir kurabagh amiba, Ekiam me gifongezir puvati.

Kamaghin tina ikirimirir aghuim iniva, dughiar aghuibar gansiva,

egh akar kurabav kiman koghiva, ifavarir akaba atakigh.

An arazir kuraba ategh, arazir aghuibar amu;

egh gumazir igharaziba navir amirizimin me ko ikisi, gavgavigh mamaghira iki.”

E arazir aghuibar amuva da bagh mizaziba iniam

¹³ Eghti ia arazir aghuibar amusi bar ifueghti, eghti tina arazir kuratam ia damuam? Dughiar aviriba ti puvatigham. ¹⁴ Eghti ia arazir aghuibar amuva da bagh mizaziba iniva, egh ia bar akongegham! “Eghti me atiatingamin bizitam ia damuti, ia men atiatingan marki.” ¹⁵ Egh ian navir averiabar, ia Kraiss uabira ia uan Ekiamin min faraghvira anetigh. Eghti me bizir aghuir ia mizuair kamın mingarim bagh azaragham, eghti ia zurara men akaba ikarvaghshi nighnigh iki. ¹⁶ Ia arazir aghuibagh amuava Kraissin gin ghuava, ezi me akar kuraba ia mighiava, egh gumazir kaba ian arazir aghuibar ganti, da me damuti, me uan akar me mikemezimin aghumsizim iniam. Ia me kamaghin damusi, ia nimira men akaba ikarvagh, egh arazir aghuim me damu. Egh ia uan araziba deravira da tuisighiva egh arazir aghuimin gin mangi. ¹⁷ Eghti God ifueghti, e uan arazir aghuiba bagh

mizaziba iniam, kamaghin dera. E arazir kuraba bagh mizaziba iniam, kar bizir kuram.

Kraiss aremegha ua dikavigha uam e ini

¹⁸ E kamaghin fo, Kraiss uabi ia bagha areme. A Godin damazimin derazir gumazim, egha a Godin damazimin derazir puvatizir gumamazibar danganim inighava areme. A gumamaziziba bar men arazir kuraba batueghiva egh me inigh God bagh mangasava, dughiar vamira aremegha gifa. A uam aremeghan kogham. Egha a nguazir kamın a gumazir nivafizimin min itima me a misoghezi an areme. Ezi Godin Duam a gamizi a ua dikavigha angamra iti. ¹⁹ Ezi Godin Duam a gamizi, a ghua ovengezibar duar kalabusin itiba, akar aghuim me mikiri.* ²⁰ Ezi duar kaba, me fomira Noan dughiamin Godin akaba iriaghriasi. Ezi Noan dughiamin arazir kuram bar azenim girizi ezi God zuamira me ikarazir puvati. A me mizuua ghua Noa kurimin ingarigha givazir dughiam. Ezi kurimin aven gumazamizir 8 plara an itima, ezi aperiar dipar ekiam otogha me inigha zuima, God ua men akuragha me inizima me deraghavira iti. ²¹ Ezi dipar kam a rurimin nedazim, kamaghira God datirighin rurimin tuavimin ian akura. Rurim, a mikarzipar miziriziba agevir puvati. Rurim kamaghin ian aka, ia God ko akam akira ghaze, ia uan araziba deravira da tuisighiva, egh arazir aghuibara gin mangi, egh gin aghumsighan kogham. Kraiss Iesus ovevemın ua dikafi, ezi tuavir kamın God ian akurvasi.† ²² Ezi Kraiss Godin Nguibamin ghugha datirighin Godin agharir guvimin iti. Ezi enselba

3:13: Snd 16:7, Ro 8:28 **3:14:** Jer 1:8, Mt 5:10, Je 1:12, 1 Pi 2:20, 4:14 **3:15:** Ap 4:8, Kl 4:6, 2 Ti 2:25 **3:16:** Ta 2:8, Hi 13:18, 1 Pi 2:12 **3:17:** 1 Pi 2:20 **3:18:** Ro 5:6, 6:10, 8:11, 2 Ko 13:4, Ef 2:18, Kl 1:21-22

* **3:19:** (3:19) Fofozir gumazir maba ghaze, duar kaba, da gumazir Noan dughiamin aremezir gumazibar duaba. Ezi marazi ghaze, a duabav gei, o enselin Godin akam iriaziba. Judaba kamaghin nighnizir gavgavim iti, God Noan dughiamin duar kaba isa kalabus gati. **3:21:** Ro 10:10, Ef 5:26, Ta 3:5, Hi 10:22 † **3:21:** (3:21) Grighin akam vezin kamın deragha bizir kam migeir puvati.

3:22: Sng 110:1, Mt 22:44, Ro 8:34, 8:38, 1 Ko 15:24, Ef 1:20-21

ko duar kurar gavgaviba ko aser gavgaviba itiba, da bar an apengan iti.

Osimtızir bar ekiam Kraisın adarazi batozi, me mızaziba isi

4

(Sapta 4-5)

Enavir ghurimın araziba ataghragham

¹ Kamaghın Kraisın mıkazim mızazim inizi, eghti e uaghan an mın nıghnızir kamra suiragh gavvaghı. E fo, gumazitam uan mıkazimın mızazim inıghıva, egh an arazir kuraba ategham.* ² Kamaghın datırıghın tugh mangı, ian nıvafızimın ikırımırım gıvaghamin dughiam, ia navir ghurimın arazibar gın mangan markı; ia God ifongezir arazibar gın mangı. ³ Ia fomıra dughiar ruarımın navir ghurimın arazibar gın zui. Ia, nıghnızir gavvavim puvatızibar arazir kurabar amuasa ifongezı moghın ia fomıra arazir kabagh ami. Arazir kaba, dara kara: me afiar arazibagh amuava; arazir mızırızibar amuasa bar kufı; egha dıpar onganıba apava onganıgha; isar dafabagh amua dagher avırıba apava, egha pura gumazamızıba isa pura pamtemın diava ıghıar kurabar arazibagh ami; egha nguazir kamın bıızıba e God gamı moghın uarı isa dagh anıdı, egha bızir kam gamua aghumsızıba puvati. ⁴ Ezi ia datırıghın ua gumazir kurar kaba ko arua, me ko arazir kurar avırır kabagh amır puvati. Ezi me bızir kamın dıgavır kuram gamıgha, akar kurar avırıbar ia

mıgeı. ⁵ Egh me gın uarı jasin ekiamın kotın tuıvam, egh uarı uan arazıbar gun a mıkımam, me tızim bagha bızir kabagh ami. Jasin kam, a gumazamızıba bar men arazıba tuisıghasa iti, gumazamızır ovegezıba ko angamra itıba. ⁶ Bızır kam bagha, İesus gumazır ovegezıba uaghan akar aghuım me mıkırı. Men ovevem kamaghın oto, God me tuisıghızı, ezi me ariaghire, matı gumazıba bar kamaghın ariaghire. Egh me Godın mırara, men duaba angamra ikıasa, İesus akar aghuım me mıkırı.†

E, God puram e ganıgzır bızir aghuıba, deraghvıra dar an ingan- garım damuam

⁷ Dughıar bıızıba bar gıvamım roghıra ize. Kamaghın ia God ko mıkımsı, ia bar deragh nıghnıgh, egh navir ghurimın arazıba dıkabın. ⁸ Nı ıgharaz tav gıfueghti, an arazır kuratam nı damıghtı, nı zuamıra an arazır kurar kam gın amadagham. Kamaghın ia Kraisın adarazi, uan navir averıabar uarıra uarıgh ifongegh. Arazır kam an arazıba bar dagh afıra. ⁹ Eghti gumazamızır ıgharazıba ızı ia ko ikıtıma, ia bar deravıra arazır aghuıbar me damu. Egh ia men osıman markı. ¹⁰ God uan apangkuvımın bızir guar avırır aghuıba vaghvagha ia ganıdı. Kamaghın ia bar vaghvagh Godın ingan- garır gumazır aghuıbar ikıva, egh ia bızir aghuır God pura ia ganıgzıbar, ia Godın gumazamızıbar akurvagh. ¹¹ Ia kamaghın ifongegh, gumazıba ian arazır amıba bar dar ganıva, Krais İesusın zıamın me Godın zıam fam. Tina akar aghuım akurır

4:1: Ro 6:2, 6:7, Ga 5:24, Kl 3:3-5 * **4:1:** (4:1) Mızazim isir arazımın akar maba, da uaghan 1 Pita 3:13-22 **4:2:** Jo 1:13, Ro 6:11, 2 Ko 5:15, Ga 2:20, 1 Jo 2:16 **4:3:** Ap 17,30, Ef 2:2-3, 4:17, Ta 3:3 **4:4:** Ap 13:45, 18:6, 1 Pi 3:16 **4:5:** Ap 10:42, 17:31, 1 Ko 15:51-52, Je 5:9 **4:6:** Ro 8:10, 1 Ko 5:5 † **4:6:** (4:6) Grıghın akam vezın kamın bızir kam deragha a mıgeır puvati. Gumazır maba ghaze, a ti 1 Pita 3:19 itır bızir kamra mıgeı, ezi me kamaghın a gıra, “Bızır kam bagha Krais akar aghuım gumazamızır ovegezıbar kim. Me gumazıba ariaghiri moghın me areme, men arazır kurabar ivezim. Kamaghın an akar aghuım me mıkını, eghti me ikırımırır aghuır zurara itım inıva, duaba mın ikıam, matı God uabı.” **4:7:** Mt 24:13-14, Lu 21:34, Ro 13:11-12, 1 Ko 10:11, Fl 4:5, Kl 4:2, 2 Pi 3:9, 1 Jo 2:18 **4:8:** Snd 10:12, 1 Ko 13:7, Kl 3:14, Hi 13:1, Je 5:20, 1 Pi 1:22 **4:9:** 2 Ko 9:7, Fl 2:14, Fm 14, Hi 13:2 **4:10:** Ro 12:6-8, 1 Ko 4:1-2, 4:7, Ta 1:7 **4:11:** 1 Ko 3:10, 10:31, Ef 5:20, 1 Pi 5:11, MAA 1:6

fofozim God a danighti, a deravira Godin akam akun. Eghti tina igharaz darazir akurvazir fofozim, God a danighti, a Godin gavgavimin igharaz darazir akurvagh. Eghti Kraisi Iesus zurara, atrivimin gavgavim ko ziar ekiam sara, a ko ikivira ikiam. Bar guizbangira.

E Kraisin min mizaziba inisi bar akuegham

¹² Nan namakaba, osimtizir mam avimin min ia tuivigh gavgavighasa ia batifi. Eghti ia digavir kuram damuan marki, egh suam, bizir igharagha gariba e batifi. ¹³ Ia osimtizir kabar aven Kraisi mizazim isi moghin, ia uaghan mizazim isi. Kamaghin ia bar akongegh. Egh gin ia a uamateghamin dughiamin ia an atrivimin angazangarimin ganiva ian agorogem pin ikiti, ia guizbangira bar akuegham. ¹⁴ Godin Duar angazangarim itim ia avara. Kamaghin me Kraisin ziam bangin me akar kuraba ia mikimtima, eghti ia bar akuegham. ¹⁵ Ia uari uan osimtiziba bagh mizazim iniam, kamaghin derazir puvati. Ian tongin tav gumazitam misueghtima an aremegham, o a biziba okimam, o a tintinimin arazir kurabar amuam, o a tintinimin gumazir igharazibar bizibar ganam, me an arazir kaba baghiva osimtizim a darightima, kamaghin derazir puvati. ¹⁶ Ia Kraisin adarazi, eghiva Kraisin ziam bagh ia mizaziba iniva, aghumsighan marki. Kraisin ziam ian iti, kamaghin ia Godin ziam fi. ¹⁷ Dughiar God uan adarazir araziba tuisighamim, an otogha gifa. An gumazamiziba faragh kotiamin otoghtima, eghti gin Godin akar aghuim akirim ragha a gasarazir gumaziba me uaghan kotiamin otoghiva, egh guizbangira

bar kuvigham. ¹⁸ Godin Akinafarim ghaze,

“Godin damazimin derazir gumaziba osimtiziba sara zuima,
God abuan men akurvasi.
Eghti Godin aghuagha arazir kurabagh amiba,
me bar ikuvigham.”

¹⁹ Kamaghin Godin ifongiamin, gumazir maba mizaziba iniam, egh me bar uari isiva Godin agharim darigh, egh arazir aghuibar amuvira iki God en ingarigha, zurara bar deravira en gari.

5

Godin ingangarir gumazir dapaniba, ia bar deragh Godin gumazamizibar gan

¹ Ki akar mam Godin ingangarir gumazir dapanibav kimasas, ki uaghan ian min Godin ingangarir gumazir aruar mam. Nan damazimin, ki uabi Kraisin garima, a mizazim ini. Egh gin Kraisi uan gavgavim ko ziar ekiam sara uamategh izam. Eghti dughiar kam in ki uaghan ia ko, e bar moghira an atrivimin angazangarimin ganiva an aven ikiam. Ezi kamaghin ki ingarasa Godin ingangarir gumazir dapaniba ia migei. ² Ia Godin gumazamiziba deravira men gan. Me sipsipbar min ian agharimin iti. Tav ia ingangarir kam damusi ia bintima, ia ingaran marki. God ingangarir kam ia a damuasa a ifonge. Kamaghin, ia ifueghiva ingangarir kam damu. Ia ivezim baghiva akongiva ingangarim damuan marki. Egh ia gumazamizibar akurvaghsi bar ifongegh. ³ Ia gumazir aruabar min ikian marki, egh Godin gumazamiziba dikabinan marki, gumazamizir kaba God me isa

4:12: 1 Ko 3:13, 1 Pi 1:6-7 **4:13:** Ap 5:41, Ro 8:17, 2 Ko 1:7, 2 Ti 2:12, Je 1:2, 1 Pi 1:5-6, MAA 1:9 **4:14:** Sng 89:50-51, Mt 5:11, 2 Ko 12:10, Je 1:12, 1 Pi 2:20 **4:15:** 1 Te 4:11, 1 Ti 5:13, 1 Pi 2:20 **4:16:** Ap 11:26, Fl 1:20 **4:17:** Jer 25:29, Mal 3:5, Lu 10:12-14, 23:31, 2 Te 1:8 **4:18:** Snd 11:31, Lu 23:31 **4:19:** Sng 31:5, Lu 23:46, 2 Ti 1:12 **5:1:** Ap 1:8, 1:22, Ro 8:17-18, MAA 1:9 **5:2:** Jo 10:11-13, 21:15-17, Ap 20:28, 1 Ko 9:17, 1 Ti 3:3, 3:8, Ta 1:7, 1:11, Fm 14 **5:3:** Sng 74:2, 1 Ko 3:9, 2 Ko 1:24, Fl 3:17, 1 Ti 4:12, Ta 2:7 **5:4:** 1 Ko 9:25, 2 Ti 4:8, Hi 13:20, 1 Pi 1:4

ian agharim gati. Ia arazir aghuivar me damu, eghti me ian arazibar ganiva dar gin mangam. ⁴ Eghti dughiar sipsipbar garir gumazir Ekiam azenim girighti, ia ivezir bar aghuim iniam, ivezir bar deravira itim, a ikuvighan kogham.

E uari isi God daningam

⁵ Ezi kamaghira ia gumazir igiaba ia gumazir dapanibar akaba baragh egh men apengan iki. Egh ia bar uari abirir arazimin gin mangiva egh uaghan Godin gumazamiziba men apengan iki. Godin Akinafarim kamaghin migei, "God, gumazir uan ziaba feba, a me dikabiri, egha a gumazir uari abiriba, a men apangkuva, deraghavira me gami." ⁶ Kamaghin, ia uan ifongiaba abiniva egh Godin agharir gavgavimin apengan iki. Eghti dughiar God ifongezim a ia fegham. ⁷ God ia ginighnisi, ezi kamaghin osimtizir ia ateriba, ia da isi Godin agharim darigh.

⁸ Ia angamra iki, uari bagh gan. Satan, gumazir ian apanimin itir kam, a laionin min tiarim akara digharui. A zurara gumazibar amasa, me buriagharui. ⁹ Ia fo, Godin gumazamizir nguazir kamin itiba, me uaghan mizazir ia isir kam isi. Kamaghin ia bar nighnizir gavgavimin tugh gavgavigh Satan batogh.

¹⁰ God, an apangkuvibar mingarim. Ia Kraisin porozima God ian diazi, ia a ko iki mamaghira ikiam. Egh ia dughiar bar otevimin mizaziba iniam, egh gin a uabi ua ia damighti ia ua deragham. Egh gavgavim ian nighnizir gavgavibar aningiva, egh ia damuti ia tuivigh gavgavigh mamaghira ikiam. ¹¹ Ezi God uabira

gavgavir ikia mamaghira itim iti. Bar guizbangira.

Akar otevir maba

¹² Sailas nan akuragha, ia bagha akinafarir otevir kam osiri. Ezi ki an garima, a KraiS baghavira itir aveghbuar aghuim. Ezi akinafarir kam, ki God a uan apangkuvim ian akazir arazim ia mikimasa. Ki uabi ki fo, kar guizbangira Godin apangkuvim, ezi ki deravira an gun ia migei. Egha ki akar gavgavim ia ganidi, ia nighnizir gavgavim Godin apangkuvimin ikiva tugh gavgavigh.

¹³ Godin gumazamizir Babilonin* itiba, God me ko ia misevezi, me ia bagha akam amaga ghaze, Afeziam ia ko iki. Nan otarim, Mak, uaghan ia bagha akam amaga ghaze, Afeziam ia ko iki.† ¹⁴ Ia igharaz darazigh ifongezir arazim akaghsi, egh uari uan agharibar suigh. Ia Kraisin adarasi, ia navir amirizimin iki.

5:5: Snd 3:34, Ais 57:15, Ef 5:21, Fl 2:3, Je 4:6 **5:6:** Mt 23:12, Lu 14:11, 18:14, Je 4:10 **5:7:** Sng 37:5, 55:22, Mt 6:25-30, Fl 4:6 **5:8:** Lu 22:31, 1 Te 5:6, MAA 12:12 **5:9:** Ap 14:22, Ef 6:11-13, 2 Ti 3:12, Je 4:7 **5:10:** 2 Ko 4:17, 1 Te 2:12, 2 Te 2:17, 1 Ti 6:12, Hi 13:21, 1 Pi 1:6 **5:12:** Ap 15:22, 15:40, 2 Ko 1:19, 1 Te 1:1, Hi 13:22, 2 Pi 1:12 **5:13:** Ap 12:12, 12:25, 13:13, 15:37-39, Kl 4:10, 2 Ti 4:11, Fm 24 * **5:13:** (5:13a) Babilon arazir kurabagh amir nguibam. Ezi Pita Romin itir dughiam, Rom tintinimin arazir kurabar Godin gumazamizibagh ami, mati Babilon fomira me gamizir arazim moghin. Kamaghin Pita akar isin zuimin Rom dibora ghaze, Babilon. † **5:13:** (5:13b) Mak guizin Polin otarim puvati. A gumazir ighiar an akurvagha an gin aruim. **5:14:** Ro 16:16, 1 Ko 16:20, Ef 6:23

Pitan Akinafarir Namba 2

Akar Faragha Zuim

Akinafarir kamın akar mınгарimra kara. Tisan maba arua Kraisin adarazir nighnizir gavgaviba ko arazir aghuibagh asighasisi. Ezi Pita akinafarir kamın aven migia ghaze, Kraisin adarazi men akaba baraghan marki. Me, akar aposelba men sure gamizibar suiragh gavgafigh. Eghti arazir kamın me God ko Ekiam Krai Iesus deravira aning gifogham. Aposelba uari uan damazibar Iesusin ganigha egha uaghan an gara a barazi, a men sure gami.

Gumazir maba kamaghın migei Iesus ua izan kogham. Ezi akinafarir kam ghaze, a izam. Guizbangira a zuamira izeghan koghamin mınгарim kamakın: God gumazitam ovengan aghua. A kamagh sua, gumaziba bar navibagh iragh. Kamaghın amizi a gumazamiziba dughiam me ganiga, egha me mizua ikiavira iti (3:9).

E arazir aghuibar amuti da en navir averiabar iki gavgavigham, eghti e gumazir kurabar akaba batogham

(Sapta 1-3)

¹ Ki Saimon Pita, ki Krai Iesusin ingangarir gumazim ko an aposel. Ki, ia gumazamizir nighnizir gavgavir aghuimın itiba, akar kam ia bagha an osiri. Krai Iesus en God, a en Akurvazir Gumazim. Egha a uan arazir aghuimın God nighnizir gavgavir aghuim ia ganingizima, ezi ian nighnizir gavgavir kam, an enanam ko voroghira ghu. ² Ezi datirighın ia God ko en Ekiam Iesus, aningın fofozir aghuim inis. Ezi

kamaghın apangkuvir arazim ko navir amirizim ian ekevegh iki.

God ua baghavira e amisefe

³ Krai Iesus a God, an gavgavim a biziba bar e ganingı, da gavgavim e daningtima, e ikirimirir aghuim iniva e God ifongezir arazibar amu ikiam. E Krai gıfo, ezi fofozir kam e gamima e God ifongezir arazibagh ami. Ezi a ko itir arazim ko an arazir aghuimın, an en dia. ⁴ Egha bizir bar aghuiba e ganingı, da bar ekefe. Ezi kar bizir a fomira e daningasa akam akiriziba. E nguazir kamın itir gumazamiziba, e navir ghurimın araziba bagha puv aguema, ezi da bar pazav e gami. Ezi Krai bizir aghuir kaba bar e ganingı, ezi tu-avir kamın, a ian akuraghti, ia arazir kurar kabagh itaghıva, egh Godın ikirimirim inighıva egh an arazibar amuam.

⁵ Bizir kabanang bagh, ia Godın mın ikirimirim ikisi pamten ingar. Ia datirighın nighnizir gavgavim Kraisin iti. Egh uaghan arazir aghuibar gumazamizir igharazibar amu, egh uaghan Godın fofozir arazim deravira a inigh. ⁶ Egh uaghan navir ghurimın araziba da dikabın, egh uaghan tugh gavgavigh osimtıziba ater, egh uaghan God ifongezir arazibar gın mangı. ⁷ Egh uaghan, uan adarazir mın, Kraisin adarazir apangkuvigh men akurvagh. Egh uaghan igharaz darazigh ifongezir arazim damu.

⁸ Ezi ia Krai Iesus gıfo, en Ekiam. Egh ia arazir kaba inightima da ian iki bar gavgavighti, eghti ian fofozir kam deravira ingartima, dagher avırıba otivam. ⁹ Ezi gumazitam arazir kaba puvatıgham, a bizir saghuıamın tıbar ganan kogham, a mati gumazir okavırızim moghın ikiam. Guizbangira, God an arazir kurar a fomira amiziba gın amada, egha a gamizima a zue.

1:1: 2 Ko 4:13, Ef 4:5, Ta 1:4 **1:2:** Ju 2 **1:3:** Jo 17:3, 2 Te 2:14, 2 Ti 1:9, 1 Pi 2:9 **1:4:** 2 Ko 7:1, Ef 4:24, 2 Pi 2:18-20, 1 Jo 3:2 **1:5:** 1 Pi 3:7, 2 Pi 3:18 **1:6:** Ga 5:22-23 **1:7:** Ga 6:10, 1 Te 5:15, 1 Jo 4:21
1:8: Jo 15:2, Ta 3:14 **1:9:** Hi 9:14, 1 Jo 1:7, 2:9-11 **1:10:** 2 Pi 3:17, 1 Jo 3:19

Egha datirighin bizir kaba, a da bakinighniki. ¹⁰ Nan adarasi, God ian diagha gifa, egha ia ginabas, ezi ia an gumamazibar ikiam. Egh kamaghin ia zurara an adarazir ikivira ikiva egh bizir kam akaghsiva, ia bar pamtem ingar. Egh ia kamaghin damuva, ia arazir kuratamin irighan koghiva, egh God ateghan kogham. ¹¹ Eghti a tuavir kam bar ia bagh a kuightima ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven mangiti a ia bagh bar akuegham. Egh dughiar kam in iki mamaghira ikiam. God Bizibagh Ativamin Dughiam, a bar Krai Iesus en Ekiamin bizim, a en Akurvazir Gumazim.

¹² Ki bizir kaba bagh ia mikimvira ikiam. Ia guizbangira dagh fogha ia guizin akam inigha gifa, egha an tughavavim. ¹³⁻¹⁴ Ki fo, dughiar bar otevim, ki uan mikarzim suevkinigham. En Ekiam Krai Iesus kamaghin na mikemegha gifa. Kamaghin dughiar ki aven nivafizir kam in ikiavira itim, ki nighnizima a dera, ki ua bizir kaba bagh ia mikimtima, ia ua dagh nighnighvira ikiam. ¹⁵ Kamaghin amizima, ki bar deragh ia mikimasa. Eghti ki gin oveghti, ia dughiar zurara ia bizir ki ia mikemezir kabagh ua dagh nighnighvira ikiam.

Aposelba uan damazibar Godin angazangarin garima a Kraisin iti

¹⁶ Ezi dughiar e Kraisin akar kam in ia mikemezim, e pura gumazitamin eghaghanitam ko nighnizimin gin ghua ia migeir puvati. E uan Ekiam Krai Iesusin gavgavim ko a ua izamin akamin gun ia mikeme. Ezi e faragha uan damazibara Godin angazangarin ko gavgavimin garima da Krai Iesusin iti, kamaghin amizima e migei. ¹⁷ Ezi God Afeziam

ziar ekiam a ganingi, egha angazangarin aghuir kam gamizima an an oto. Ezi God uabi uan Nguibamin ikia angazangarin ekiar kam in aven ikiava egha kamaghin Iesus migia ghaze, "Kar nan Otaram, ki bar a gifonge, egha ki a bagha bar akonge." ¹⁸ Ezi e uari a ko Godin mighsiamin ikia egha akar kam barazima a Godin Nguibamin ikegha zaghiri. ¹⁹ Kamaghin amizima e nighnizir gavgavimra Godin akam inigha izir gumazibar akabar iti. Ezi ia uaghan men akabar suiragh gavgavigh, egh deragh. Godin akam inigha izir gumazibar akaba mati lam mitatem in ikia isi. Egha ghua Kraisin angazangarin ian navir averiabar aven ikia isi, mati aminim itir mikovezim overiam in ikia isima mitatem zuima angazangarin oto.†

²⁰⁻²¹ Fomira Godin akam inigha izir gumazimin akatam, pura gumazitam a mikemezi an a migeir puvati. Godin Duam uabi me gaghuavkirima me Godin izezir akam akuri. Kamaghin bizir ekiam, ia a gifogh a kamakin, Godin akam inigha izir gumaziba, me Godin Akinafarimin osira me uan nighnizibar osirizir puvati.

2

Ifavarir tisaba Kraisin adarazir nighnizibagh asighasighasa

¹ Ezi fomira Godin akam inigha izir gumazir ifavarir maba, me Israelin gumazibar tongin iti. Ezi kamaghira ifavarir tisaba uaghan ian tongin ikiam. Egh me nimira ia gifar, Godin bizir taba ian sure damuam. Egh me mongiva akar ifavaribar amuti, da ian tongin otivam, kar akar ian nighnizir gavgavim gasighasiziba. Ekiam ua me inis, eghti me uamategh akirim ragh, Ekiam gasaragham. Ezi me kamaghin damuva, eghti zuamira God me gasighasigham.

1:12: Fl 3:1, 1 Pi 5:12, 2 Pi 3:1, 3:17, 1 Jo 2:21, Ju 5 **1:16:** 1 Ko 1:17, 1 Jo 1:1 * **1:16:** (1:16) Akar otevir kam a dughiar Iesusin mikarzim igharagha gara otzir bizibav migei. (Mt 17.1-3 ko Mk 9.2-13 ko Lk 9.28-36.) **1:17:** Mt 3:17 **1:19:** Sng 119:105, Jo 5:35, MAA 2:28 † **1:19:** (1:19) Mizarazimin mikovezir kam, kar Krai Iesus. Ni gansi Akar Mogomem 22.16in gan. **2:1:** Mt 24:11, Ap 20:30, 1 Ko 6:20, Ef 1:7, 1 Ti 4:1, 2 Ti 3:1-5, 1 Pi 1:18, Ju 4

² Eghti gumazir avirim men arazir mizirizir kurabar gin mangam. Eghti bizir kam gumazibar amuti me akar kurabar guizbangin tuavir Godin gin zuimin mikimam. ³ Ezi ifavarir tisan kaba dagiar aviriba bagha, kamaghin me eghaghanir ifavarir aviribar amuva, ian dagiaba ko biziba iniam. Fomira God me isi kot darighasa dughiam ati, a ghaze, me bar ikuvigham. Ezi God akuir puvati. A fomira me mikemezir moghin egha me gasighasighasa me bagha gara iti.

⁴ Ia fo, bar fomira enselin maba arazir kurabagh ami, ezi God me ataghizir puvati. A senba me kegha helin me akunizima me mitater bar ekiamin aven ti. Egha me kalabusin ikiavira iti, me Godin kotiamin dughiam bagha mizua iti. ⁵ Ezi gumamazir bar fomira ikeziba, me Godin akam barazir puvati. Ezi a me gasighasiki. An aperiam gamizima an otogha bar me kuavareme. Ezi Noa a gumazir arazir aghuibara gun migeir mam, God a ko 7 plan gumamaziziba bar deragha men garima me deravira iti.

⁶ Ezi God Sodom in nguibam ko Gomoran nguibam migia ghaze, aning uaghan ikuvigham. God aning gaborozu aning bar isigha, averenir kiniba iti. Ezi gin gumazir Godin akaba batoziba, me bizir Sodom ko Gomoran otozim ginighnigh, egh fogham bizir kam gin uaghan me bativam. ⁷ Ezi God Lot in akura, gumazir deravira itim. Egha a, men arazir mizirizibar gara an navim bar a baseme. ⁸ Gumazir aghuir kam Lot men tongin ikia egha men arazir bar kurabar gari. Egha dughia bar zurara men akar kuraba barasi. Ezi an navim deragha iti. Ezi a me Godin araziba batozir arazim bagha an navim bar ikufi. ⁹ Ezi kamaghin e bizir Ekiam amizibagh nighnigha, egha e fo, osimtizitam gumazir Godin

arazibar gin zui tam batogham, God osimtizir kam uam ada a iniamin tuavim gifo. Ezi God arazir kurabagh amir gumazibagh fo, egha men arazir kuraba ikarvaghamin tuavim gifo, mamaghira iki mangiva Godin Kotin Ekiamin Dughiam otogham. ¹⁰ Egh gumazir taba ivezir kurar bar ekiaba iniam. Kar gumazir poroghamiba uari isava akuava amir arazir bar miziriziba. Egha me Godin akam migia ghaze, a pura bizim.

Ezi gumazir kurar kaba ian tongin iti, gumazir akaba batogha egha uan nighnizibar gin zuiba. Egha me ati-atir puvatigha akar kurabar enselin Godin Nguibamin itibav gei. ¹¹ Ezi enselba bar gavgavir ekiam ikia, bar gumazir kabagh afira. Egha enselba uari akar kurabar me migeir puvati, egha Ekiamin damazimin akam me gasir puvati.

¹² Ezi ifavarir tisan kaba, me mati asizibar min nighniziba puvati, egha me uan mikarzirar ifongiabar arui. Egha me mati asizir atiabar min nguazimin otifi, eghti gumaziba men suighiva me misoghtima me arighiram. Ezi bizir me fozir puvatizim, me akar kurabar a migei. Ezi arazir kamra mati gumaziba asizir atiaba gasighasizi moghin God me gasighasigham.

¹³ Ezi me amizir arazir kurabar, gumaziba men arazir kaba bagh ua arazir kurabar me ikarvaghham. Me ghaze, aruebar dagher ekiaba apir arazim ko dipar onganiba apir arazim, kar arazir bar aghuim. Egha me ia koma apava, egha ia gamima ia bar mize, egha ian ziabagh asighasisi. Egha me uan ifavarir arazir me amiba bagha bar akonge. ¹⁴ Egha me zurara amizibar gara, arazir kurabar me damuasa nighnisi. Egha me arazir kurar amiba givasa nighnizir puvati. Me gumazir nighnizir gavgavir muziariba itibagh

2:3: Ro 16:18, 2 Ko 12:17-18, 1 Te 2:5, 1 Ti 6:5, Ta 1:11, 2 Pi 1:16 **2:4:** Lu 8:31, Jo 8:44, 1 Jo 3:8, Ju 6, MAA 20:2-3 **2:5:** Stt 6:1-7:24, 8:18, Hi 11:7, 1 Pi 3:20, 2 Pi 3:6 **2:6:** Stt 19:24, Nam 26:10, Ju 7 **2:7:** Stt 19:1-16 **2:9:** Sng 34:17-19, 1 Ko 10:13, Ju 6 **2:10:** Ju 4-10, 16 **2:11:** Ju 9 **2:12:** Ju 10 **2:13:** Ro 13:13, 1 Ko 11:20-21, Fl 3:19, Ju 12

ifarima me arazir kurabagh ami. Egha me igharaz darazir bizibar garava, egha dagh ifongezir arazimın bar me gizifa. Eghti God bar me gasıghasıgham! ¹⁵ Me tuavir aghuim ategha, bar onganigha tintinibar zui. Me Beorın otarım Balamın tuavımın gın zui. An arazir kuram gamigha, egha uan arazir kurar kamın ivezim iniasa. ¹⁶ Ezi donkiba mıgeir puvati. Egha donkin mam gumazımın mın mıgei, egha Balamın arazir kuraba bagh an atari. Ezi arazir kam donki Godın akam inıgha izir gumazir kam gamima, a uan onganir arazir a damuasa nıghnızim ataki.

¹⁷ Gumazir kaba, mati mozir dipaba dakezir moghın iti, egha uaghan mati amınir ekiam ghuariam gıvava amadima a tintinibar zuima amoziba puvati. Ezi God me bagha danganir bar mıtategha bar pıghızim akırızıma a iti. Eghti me mangıva an ikiam. ¹⁸ Ezi gumazir kaba pura tiariba akara egha uan akar onganir kabav gıa ghaze, erara dera. Me gumazamızıba apezeperava me gamima, me navıba dı kavava arazir poroghamıba uari isava akuıba, ko nıvafızımın arazir kurar ıgharazıbar amuasa nıghnısi. Ezi arazir kamın, me gumazamızir datırıghıra navıbagh iragha egha arazir kuraba ataghızıba, me me gamima me gumazir kurar kabar gın zui. ¹⁹ Ezi gumazir kurar kaba kamaghın mıgei, “Kamaghın ia en gın mangıva, egh ia fıırıghregh uan nıghnızıbar ifongezir bizıbar amuam.” Ezi men arazir kuraba me gasıghasızıma, me uari pura ingangarır gumazıba. E fo, gumazıtam bıızıtam a ikırarırıghtı, a bıızır kamın pura ingangarır gumazımın mın ikiam. ²⁰ Guızbangıra, me en Ekıam Krais İesus da fıofızım inıs, en Akurvazır Gumazım. Ezi fıofızır kam men akurazı me arazır mıızırızır nguazımın itıba bar adagh ita. Egh

kamaghın me ua arazir kurabar amuti, da ua me ikırarırıgh egh bar me gafıragham. Eghti men ikırımırım gın bar moghıra bar ikuvıgh fomıra itır ikırımırım gafıragham. ²¹ Kamaghın me arazir aghuımın tuavım fıfozır puvatıgha, deraghai. Ezi datırıghın me tuavır kam fıfo, egha Godın akaba inı, egha uam akırım ragha God gasara. Ezi bıızır kam bagh me bar ikuvıgham. ²² Ezi bıızır men otozır kam, guızın akar otevir mamın aven kamagh mıgei, “Afıam mıgha egha ghua ua uan mıımızıba apı.” Ezi uam akar otevir ıgharazır mam kamaghın mıgei, “Dam dı pam guregha fıfa, egha ua ghua begheazım gıpoghposı.” Anıngın arazım vırara bar kufı.

3

Bar guızbangıra Ekıam ua izam

¹ Nan roroaba, kar nan namba 2ın akınafarım kı datırıghın ia bagha an osırı. Kı kamaghın ifonge, akınafarır kı osırızır kamning, ian nıghnızıba uam a da fe, eghti ia ua bıızır kabagh nıghnıghvıra ikiam, egh ian nıghnızıba bar deravıra ikiam. ² Ia ua Godın akam inıgha izır gumazıba fomıra mıkemezır akabagh nıghnıghasa kı ifonge. Egh ia uaghan Ekıamın akabagh nıghnıgh, a en Akurvazır Gumazım. Ia uan aposelba da akar kam inıs.

³ Ezi ia faragh bıızır ekıar kam fıfogh, Ekıam ua izamın dughıamın, gumazıba uan navır ghurımın arazıbar gın mangıva dıbovir akar kurabar ia mıkımam. ⁴ Me kamaghın ia dı povam, “İesus ghaze, a tı ua izam, o? Egha a managh itı? A izan kogham. En ovavır ovengezıba ua dı kavan kogham. Ezi bıızıba fomıra nguazım otozır dughıamın itı moghın ikıa iza datırıkın.” ⁵ Me bıızır kam fıfogha, egha a gınıghnıghan aghua. Fomıra God mıkemezı overıam ko

2:15: Ju 11, MAA 2:14 **2:17:** Ju 12-13 **2:18:** Ap 2:40, 2 Pi 1:4, 2:20, Ju 16 **2:19:** Jo 8:34, Ro 6:16, 1 Pi 2:16 **2:20:** Mt 12:45, Lu 11:26, Hi 6:4, 2 Pi 1:2-4 **2:21:** Lu 12:47-48, Jo 9:41 **2:22:** Snd 26:11
3:1: 2 Pi 1:13 **3:2:** Ju 17 **3:3:** 1 Ti 4:1, 2 Ti 3:1, 2 Pi 2:10, Ju 18 **3:4:** Ais 5:19, Jer 17:15, Ese 12:22, 12:27, Mt 24:48, Lu 12:45 **3:5:** Stt 1:6-9, Sng 33:6, Kl 1:17, Hi 11:3

nguazim oto. Ezi God dipabav kemezi da iraghuezi nguazim oto. Ezi God dipamra nguazimin ingari. ⁶ Egha gin God mikemezi dipaba uam oto. Ezi aperiam bar nguazir kam avara, ezi nguazim bar ikufi. ⁷ Kamaghira God fomira mikemezir moghin, a datirighin migirigiar igharazim aningi, datirighin overiam ko nguazim ikia avim bagha mizuai, avim otoghiva bar aning kuvaremegham. Ezi nguazim ko overiam Godin Kotiar Ekiam Otivamin Dughiam bagha mizuai. Dughiar kamın gumazamizir akirim ragha God gasaraziba, me bar kuvigham.

⁸ Nan roroaba, ia bizir kam a bakinighnighan marki. Ekiamın nighnizim dughiar vamira mati, azenir aviriba, ezi azenir aviriba mati dughiar vamira. ⁹ Gumazir maba ghaze, Ekiam nimira ingari. Puvati. Ekiam uan akar dikirizimin gin ghua nimira arazibagh amir puvati. God gumazitam ovengan aghua. Gumaziba bar navibagh iraghasa a ifonge, egha an navim ian ikia ingara egha ia mizua iti.

Nguazir kam ko overiam gıvaghham

¹⁰ Ekiam Izamin Dughiam zuamiram otogham, mati okimakar gumaziba izi moghin. Eghti dughiar kamın overiam afuaragh pamten tingaghegh bar gıvaghham. Eghti bizir nguazimin itiba sara bar isigh ameregh gıvaghham. Ezi nguazim ko an itir bizir me amiziba ua ikian kogham.* ¹¹ E fo, kamaghira biziba bar gıvaghham. Kamaghin ki ian azai, ia arazir manamin gin mangam? Ia uan naviba isi God daning, egh ia bar zuegh iki Godin arazibar gin mangi.

¹² Ezi ia Godin Dughiar Otivamim mizuamiva, egh ia bar puvira ingariva dughiar kamın aviraghti, a zuamira otogham. Eghti dughiar kamra overiam bar isigh gıvaghham, eghti avir bar gavgavir mam otogh bizir God nguazimin amiziba, da bar isiva ameregham.† ¹³ Ezi God overiar igiam ko nguazir igiam damuasa akam akiri, eghti Godin arazir aghuimra an aven ikiam. E bizir kamra mizua iti.

E uari bagh ganiva, egh Ekiam bagh mizuamam

¹⁴ Kamaghin, nan roroaba, ia fo bizir kaba da gin izam, ia dar mizuamiva pamtem ingariva egh Godin damazimin zuegh ikiva, Godin damazimin arazir kuratam damuan marki. Egh ia God ko navir amirizimin ikisi pamtem ingar. ¹⁵ Ekiam e bagha amirighavira ingari. Ia fogh, a uam e iniasa, kamaghin an arazir kam gami. Ezi God bar fofozir aghuim en aveghbuam Pol ganingi, ezi a uaghan kamaghira migirigiar kabara ia bagha da osiri. ¹⁶ Polin akınafarir osiriziba, da zurara bizir kabar gun migei. Guizbangira, akar maba akınafarir kabar aven ikiava, egha deravira bigha migeir puvati. Ezi e akar kabar mingarim gifoghasa bar ingangarir dafam gami. Ezi gumazir fofozir muziariba ko nighnizir gavgavir muziariba, me Polin osirizibagh iragha pazava a migei. Egha uaghan Godin akınafarimin itir akar igharaziba sara paza dav gei. Kamaghin me uarira uari gasighasisi, eghti God gin me gasighasigham.

¹⁷ Nan roroaba, ia bizir gin otivamiba ia dagh fo. Gumazir Godin akaba batogha ifariba ia

3:6: Stt 7:11, 7:21, 2 Pi 2:5 **3:7:** Mt 25:41, 2 Te 1:8, 2 Pi 3:10 **3:8:** Sng 90:4 **3:9:** Ais 30:18, Hab 2:3, Ro 2:4, 1 Ti 2:4, Hi 10:37, 1 Pi 3:20 **3:10:** Mt 24:29, 24:35, 24:43, Mk 13:31, Lu 12:39, 1 Te 5:2, Hi 1:11, MAA 16:15, 20:11 * **3:10:** (3.10) Grighin akam deragha a migeir puvati. **3:12:** Ais 34:4, Mai 1:4, 1 Ko 1:7, Ta 2:13, 2 Pi 3:10 † **3:12:** (3.12) 2 Pita 3:9 ghaze, Ekiam zuamira izeghan kogham, kamaghin a dughiam gumazamizibar anighti me navibagh iragham. Ezi kamaghin, gumazamiziba uari isi God daning, eghti bizir kam Ekiamın Dughiar izamim aghozagham. Gansi Ap 3.19-21in gan. **3:13:** Ais 65:17, 66:22, MAA 21:1, 21:27 **3:14:** 1 Ko 15:58, Fl 1:10, 1 Te 3:13 **3:15:** Ro 2:4, 1 Pi 3:20, 2 Pi 3:9 **3:16:** Ro 10:3, 1 Ko 15:51, 1 Te 4:15 **3:17:** Mk 13:5, 13:23, 13:33, 1 Ko 10:12, Ef 4:14, 2 Pi 1:10-12

damuti, eghti ia nighnizir gavgavim
ia datirighin itim ategh egh iran
kogham. Ia iran koghsi, kamaghin
bar deravira uari bagh ganiva tuivigh
gavgafigh. ¹⁸ Krais Iesus, a en Ekiam,
a en Akurvazir Gumazim, a zurara
ian apangkufi, ezi ia deravira a gifo.
Egh an fofozim ko an apangkuvim
ian navibar ikiva aghung mangi.
Krais ziar ekiam iti, ezi ia an ziam
fi, datirighin iki mamaghira ikiam.
Guizbangira.

Jonin Akinafarir Faragha Zuim

Akar Faragha Zuim

Akinafarir kamın, Jon akar mingarir pumuningin migei. A faraghavira, Kraisin adarazir akurvaghti, me Afeziam God ko an Otarim Krai Iesus ko navir vamira ikiam. Egha Jon kamagh sua, me, mitatemın itir darasi ateghtıma, me me gifariva egh me gekuti, me God ateghan kogham.

Ezi "mitatemın itir darasi" kamaghın migei, bizir nguazimın kagh itiba, da derazir puvati. Me ghaze, Iesus a Godın Otarim, kamaghın amizıma a nguazir kamın gumazimın mın otoghan kogh, egh a nguazimın biziba ko poroghan kogham, e gumazamiziba ami mokın. Me kamaghın migei, gumazim deravira God ko ikisi, a nguazimın bizibagh nighnighan marki. Me ghaze, arazir bar aghuim ko igharazibagh ifongezir arazim, da uaghan nguazimın biziba. Ezi arazir kabar gın mangisi nighnighan marki.

Jon kamagh sua, Kraisin adarsi akar kaba baragh dar gın mangan marki. A ghaze, Iesus a guizin gumazimın oto, ezi gumazamiziba nighnizir gavgavim an iti. Egh me God bar a gifueghıva, gumazamizir igharaziba bar me gifongegh.

E angazangarimın aven daruti, eghti mitatemın aven aruiba e gifaran kogham

(Sapta 1:1-3:10)

Angamra Itir Akam, datirighın azenan oto

¹ Gumazir me kamaghın diborim, Angamra Itir Akam, e an gun ia migei. Gumazir kam nguazir kam tighar otivamin dughiam a bar faragha ike, ezi e a baregha, uan damazibar deraviram an garava egha uan dafaribar an suiki. ² God angamra itir ikirimirir e ganingizir gumazir kam en aka, ezi e an ganigha an gun ia migei. Egha gumazir ikirimirir angamra itir kam, a zurazurara ikiam. A faragha Afeziam ko ikegha datirighın God en akazi e an gani. ³ E an ganigha oregha gıvagha, e ia uaghan navir vamira e ko ikiasa, egha uaghan ia migei. Egh ia ko, eia navir vamira Afeziar Ekiam ko an Otarim Krai Iesus ko ikiam. ⁴ E uari inigh ikıva, en naviba bar akueghasa, e akar kam osiri.

E angazangarimın aven daruam

⁵ E Krai Iesus barazima an akar kam kunizıma, ezi e ia mikiri. Akar kam kamaghın mikeme, God, an angazangarim, ezıma mitarmetam anepazazir puvati. ⁶ Eghıva e kamaghın mikimam, "E a ko navir vamira iti," egha e mitarmemın daruti, kamaghın en migirigiar kaba, pura migirigiar ifavariba. Egha e guizin akamın gın zuir puvati. ⁷ Ezi God angazangarimın aven iti moghın e angazangarimın aven daruva egh uari ko navir vamira ikiam. Eghti an Otarim Iesusın ghuzim e ruva, en arazir kuraba sara bar da ruam.

⁸ Eghti e suam, "E arazir kuraba puvati," kamaghın e uari uarigh ifari, ezi guizin akam en itir puvati. ⁹ E uan arazir kurabar gun Godın mikimtıma, a mikemezi moghın arazir aghuim damuva puram en arazir kuraba gın amangıva egh da ruam. ¹⁰ E suam, "E arazir kurabagh amir puvati," kamaghın e Godın mikim suam, "A ifarir God."

1:1: Jo 1:1-4, 1:14, 20:27, 2 Pi 1:16, 1 Jo 2:13-14 **1:2:** Jo 1:14, 21:24, Ap 2:32, Ro 16:26 **1:3:** Jo 17:21, Ap 4:20, 1 Ko 1:9, 1 Jo 2:24 **1:4:** Jo 15:11, 16:24, 2 Jo 12 **1:5:** Jo 1:9, 9:5, 12:35-36, 1 Ti 6:16, Je 1:17, 1 Jo 3:11 **1:6:** 2 Ko 6:14, 1 Jo 2:4 **1:7:** Ais 2:5, Jo 3:21, Ef 1:7, Hi 9:14, 1 Pi 1:19, MAA 1:5, 7:14 **1:8:** Jop 9:2, Sng 32:5, Snd 28:13, Je 3:2, 1 Jo 2:4 **1:9:** Sng 51:2, Snd 28:13, 1 Jo 1:7 **1:10:** 1 Jo 1:8 * **1:10:** (1:10) Godın Akinafarimın aven itir akinafarir otevir aviribar akar kam ikia ghaze, "Gumazamiziba bar moghıra arazir kuram gami." Ni Ighiaba 14:3, ko Aisaia 53:6, ko Aisaia 64:6ın gan.

Ezi kamaghin e an akaba barazir puvati.*

2

Krais en akurvazir gumazim

¹ Nan boriba, ia arazir kurabar amuan ki aghuagha, ia bagha akar kam osiri. Eghti tav arazir kuratam damighti, en akurvazim iti. An Afeziam ko ikia e bagha a ko migei. Gumazir kam a Krais Iesus, an araziba bar dera. ² A uabira en arazir kuraba baghava aremezi God en arazir kuraba gin amada. En arazir kurabara puvati, nguazir kamın gumamaziziba bar moghira.

Bar God gifozir gumazim, a Godin akabar gin zui

³ E Godin akabar gin mangiva, egh fogh suam e guizbangira a gifo. ⁴ Gumazitam suam, ki God gifo, egha Godin akabar gin zuir puvati, gumazir kam a ifavarir gumazim. Ezi guizin akam a ko itir puvati. ⁵ Egh gumazitam Godin akamin gin mangiva, a bar God ko gumazir igharazibagh ifueghiva, arazir ifongezir kam an navir averiam gıziıvaghıma an daghem otivam. Egha e tuavir kamın fo, e bar Godin pueghav iti. ⁶ Gumazitam suam, ki Godin poroghav iti, egh gumazir kam Krais arui moghin daru.

⁷ Nan adarasi, akar ki ia bagha osirir kam, an akar igiam puvati. Akar ghurir ia faragha nighnızir gavgavim Iesusin ikiava oraghizim.*

⁸ Mitatemın dughiam gıvasava ami, ezi guizin angazangarim datirighin e gisira, ezi ki akar kam ia bagha an osiri. Akar ki ia bagha osirir kam, a uaghan mıgırıgıar igiam. E Iesus amir arazibar gara fo, akar kam

guizbangira. Egha ia amir araziba gara fo, akar kam guizbangira.

⁹ Gumazitam suam, ki Godin angazangarımın aven iti, egha a uan adarazir aghua, gumazir kam mitatemın aven ikiavira iti. ¹⁰ Gumazitam uan adarazigh ifongegh, gumazir kam angazangarımın aven iti, eghti bizitam a damighti, a irıghan kogham. ¹¹ Egh gumazitam uan adarazir aghuaghıva, a mitatemın aven ikia, an aven arui. Mitatem a gamima, a garir puvati. Kamaghın a fozir puvati, a managh zui.

¹² Ia nan boriba, Iesusin ziamın God ian arazir kuraba gin amada, ezi kamaghın ki ia bagha akar kam osiri.

¹³ Ia nan afeziaba, ia, fomıra ikia iza datirighın itir gumazir kam, ia deravıram a gifo. Ezi kamaghın ki ia bagha akar kam osiri.

Ia gumazir igiaba, ia gumazir kuram, Satan, an gavgavim gafira. Ezi kamaghın ki ia bagha akar kam osiri.

Ia nan boriba, ia Afeziar Ekiam gıfozi, kamaghın ki ia bagha akar kam osiri.

¹⁴ Ia nan afeziaba, ia, fomıra ikia iza datirighın itir gumazir kam, ia deravıram a gifo. Ezi kamaghın ki ia bagha akar kam osiri.

Ia gumazir igiaba, ia tuivigha gavgavizi, Godin akam ian navir averiabar ikia gavgafi. Egha ia gumazir kuram, Satan, an gavgavim gafira. Ezi kamaghın ki ia bagha akar kam osiri.

Ia nguazir kamın arazibagh ifongan marki

2:1: Ro 8:34, 1 Ti 2:5, Hi 7:25, 9:24 **2:2:** Jo 1:29, 11:52, Ro 3:25, 2 Ko 5:18, Kl 1:20, 1 Jo 4:10, 4:14

2:4: 1 Jo 1:6-8, 4:20 **2:7:** 1 Jo 2:24, 3:11, 2 Jo 5-6 * **2:7:** (2:7) Jon ti Iesus mikemezir arazir Jon 13:32ın itim migei. A kamakin, ia vaghvagh uarira uarigh ifongegh. Ni 1 Jon 3:23ın gan. Me uarigh ifongezir arazımın akam, me fomıra Kraisın adarazir otivigha a ini. Kamaghın, kar arazir ghurir me fomıram amim. Iesus uabi mıgıa ghaze, kar arazir bar igiam. Ves 8ın Jon uaghan ghaze, Kar uaghan arazir ighiam. **2:8:** Jo 1:9, 8:12, 13:34, Ro 13:12, Ef 5:8, 1 Te 5:5, 5:8 **2:9:** 1 Ko 13:2, 2 Pi 1:9, 1 Jo 3:10, 3:14-15, 4:20 **2:10:** Jo 11:9, Ro 14:13, 2 Pi 1:10, 1 Jo 3:14 **2:11:** Jo 11:10, 12:35 **2:12:** Lu 24:47, Ap 4:12, 13:38, 1 Ko 6:11, 1 Jo 1:7 **2:13:** 1 Jo 1:1 **2:14:** Ef 6:10

¹⁵ Ia nguazir kamın araziba ko an biziba, ia dagh ifongan marki. Gumazitam nguazir kamın arazibagh ifueghiva, egh kamaghın an Afeziar Ekiam deragh a gifueghan kogham. ¹⁶ E fo, nguazir kamın itir gumazibar arazibar kara: navir ghurimın araziba bagha puv aguava, damazimın bizibar gara bar dagh ifonge, egha bizir avırıba ikiava, kamaghın uarira uari fe. Arazir kaba Afeziar Ekiamın izir puvati. Da nguazir kamın araziba. ¹⁷ Nguazir kam ko an itir gumazibar arazir kuraba, da bar gıvaghām. Eghti Godın akamın gın zuir gumazıba, me zurara ikiam.

Ia Kraisin apaniba bagh deraviragan

¹⁸ Nan boriba, dughiar kam dughiar abuananam. Ezi ia oraki, Kraisin apaniba izam. Ia oraghizir moghin, Kraisin apanir avırıba izegha gıfa. Kamaghın e fo, kar dughiar abuananam. ¹⁹ Kraisin apanir kaba faragha e ko ikegha, egha e ategha azenan ghue. Egha me guizbangira en adarazi puvati. E fo, me en adarazi amuava, e ko ikiai. Kamaghın me ategha ghuezi, e fo, me en adarazi puvati.

²⁰ Ezi ia, Iesus Godın Duam ia ganingizi a ia avaragha, ia gamima, ia bar guizin akam gıfo. ²¹ Ia guizin akam gıfo, egha ia fo, akar ifavaritam guizin akamın aven ikegh azenan izeghan kogham. Ezi ia guizin akam gıfozi, kamaghın ki ia bagha osiri. ²² Tina ifavarir gumazim? Kar gumazir kamaghın migeim, "Iesus, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim puvati." Gumazir kam, a Kraisin apanim. An Afeziar Ekiam ko an Otirim akirim ragha aning gasara.† ²³ Gumazitam akirim ragh Otirim

gasaragh, kamaghın an Afeziar Ekiam ko itir puvati. Gumazitam nighnızir gavgavim Otirimın ikıva uaghan Afeziar Ekiam ko ikiam.

Godın Duam guizin akam ian sure gami

²⁴ Akar ia faraghavıra oraghizim, ia an suiraghvıra iki. Ia an suiravıra ikiti, Otirim ko Afeziar Ekiam ia ko ikivıra ikiam. ²⁵ Ezi Iesus akar dikirizim e ganıga ghaze, ia Afeziam ko ikıva, egh ikirimirir aghuir zurara itim iniam.

²⁶ Ki akar kaba ia bagha da osirigha ghaze, gumazir kaba ia gifarasa. ²⁷ Ezi ia, Godın Duam ia avaragha, ia ko iti. Eghti gumazitam ian sure damuan kogham. Godın Duam biziba bar ian sure gami. Godın Duamın akaba guizbangira, da ifari puvati. Godın Duam ian sure gamizi moghin, ia Kraıs ko iki.

Godın boriba

²⁸ Nan boriba, a izamin dughiamın e an damazimın tuivigh, atiatingıva aghumsighan kogham. Bizir kam bagh, ia tuivigh gavgavigh kamaghıra iki.

²⁹ Ia kamaghın fogh suam, Iesus arazir aghuibagh ami, egh ia kamaghın fogh suam, gumazir arazir aghuibagh amıba, me Godın otivizir boriba.

3

¹ Ia nighnigh, Afeziar Ekiam bar e gifuegha en dıghorim gami. Egha ziar kam, Godın boriba, e gati. Ezi guizbangira, e an boribara. Nguazir kamın gumazamizıba God gıfozir puvati, me kamaghın uaghan e gifozir puvati. ² Nan adarasi, e datirighın Godın boriba. Egha e fozir puvati, e gın manmaghın otivam. God bizir

2:15: Mt 6:24, Ro 8:7, 12:2, Ga 1:10 **2:16:** Ro 13:14, Je 4:16, 1 Pi 2:11 **2:17:** Mt 7:21, 1 Ko 7:31, Je 1:10, 1 Pi 1:24 **2:18:** Mt 24:5, 24:24, 2 Te 2:3, 1 Ti 4:1, Hi 1:2, 1 Pi 4:7, 2 Pi 2:1, 2 Jo 7 **2:19:** Mt 24:24, Jo 6:37, Ap 20:30, 1 Ko 11:19 **2:20:** Jo 10:4, Ap 3:14, 1 Ko 2:15, 2 Ko 1:21, Hi 1:9, 1 Jo 2:27 **2:22:** 1 Jo 4:3, 2 Jo 7 † **2:22:** (2:22) Akar otevir kam "Gumazir God Ua E Iniasa Misevezim," me Grighın akam kamaghın a dibora ghaze, "Krais." **2:23:** Jo 5:23, 14:7-10, 15:23, 1 Jo 4:15, 5:1, 2 Jo 9 **2:24:** Jo 14:23, 1 Jo 1:3, 2 Jo 6 **2:25:** Jo 3:15, 6:40, 17:3, 1 Jo 1:2, 5:11 **2:27:** Jo 14:26, 16:13, Hi 8:10-11, 1 Jo 2:20 **2:28:** 1 Jo 3:2, 4:17 **2:29:** Ap 22:14, 1 Jo 3:7, 3:10 **3:1:** Jo 1:12, 3:16, 16:3, Ro 8:16, 1 Jo 4:10 **3:2:** Ro 8:18, 8:29, 1 Ko 15:49, 2 Ko 3:18, Fl 3:21, Kl 3:4, 2 Pi 1:4

kam tighar en akagham. E kamaghin fo, Kraiss uamategh nguazir kamın iziti, e uan damazibar deravira an ganam. Egh an min otogham. ³ Gumazir an min otivamin dughiam bagha mizua gariba, me Iesus zuezi moghin me uari zue.

⁴ Gumazir arazir kurabagh amiba, me Godin akaba batosi. Arazir kuram, kar Godin akaba batozir arazim. ⁵ Ia bar fo, Iesus en arazir kurabaghin a mangasa, nguazir kamın ize. Ezi ia fo, an arazir kuratam gamizir puvati. ⁶ E kamaghin fo, gumazitam Kraiss ko iki, arazir kurabar amuvira ikian kogham. Egh gumazitam arazir kurabar amuvira ikiti, e fogh suam, a guizbangira Kraissin ganigha a gifozir puvati. A guizbangira Kraiss gifozir puvati, Kraiss a tina.

⁷ Nan boriba, ia uari bagh gan, gumazitam ia gifaraghti, ia an ghin mangan marki. Gumazir arazir aghuibagh amim, a, Iesus Godin damazimin derazi moghin, a Godin damazimin dera. ⁸ Satan faraghavira arazir kurabagh amua iza datirikin. Kamaghin e fo, tina arazir kurabagh ami, a Satanin borim. Godin Otaram Satanin ingangarim gasighasighasa nguazir kamın ize. ⁹ Gumazitam Godin borimin otoghtima, Godin Duam an navir averiamin aven angamra ikiti, eghti an arazir kurabar amuvira ikian kogham. A Godin borimin otoghiva, egh kamaghin an arazir kurabar amuvira ikian kogham. ¹⁰ Tina arazir aghuim gamir puvati, a Godin borim puvati. Egh tina Godin borir igharazibagh ifongezir puvati, a uaghan Godin borim puvati. Kamaghin e fo, te Godin boriba, ezi te Satanin boriba.

E bar moghira Godin borir igharazibagh ifuegham

(Sapta 3:11-5:21)

Iesus igharazibagh ifueghamin arazim en aka

¹¹⁻¹² Kar akar ia fomira oragha iza datirighin tuzim: E uari gifuega. E Kenin arazim damuan markiam. A Satanin borim, egha uan dozim misoghezi an areme. Egha a tizim bagha uan dozim misoghezi, an areme? An araziba ikuvizima, an dozimin araziba dera. Kamaghin a uan dozim misoghezi an areme. ¹³ Nan adarasi, nguazir kamın itir gumamaziziba ia gifueghan koghtima, ia digavir kuram damuan marki. ¹⁴ E Godin borir igharazibagh ifonge. Kamaghin e fo, e ariaghazir tuavim ategha, ariaghrezir gumaziba puvati, e angamra itir tuavimin zui. Tina Godin borir igharazitam gifongezir puvati, an ariaghazir tuavimin zui. ¹⁵ Tina gumazir igharazitam gifongeghan kogh mati gumazir gumazibav sozim. Ia fo gumazir gumazibav soziba, me ikirimirir aghuir zurara itim inian kogham.

¹⁶ Iesus e gifongegha, egha e bagha uabi makunighava aremezi, e kamaghin Godin borir igharazibagh ifueghamin arazim gifo. Egh e uaghan Godin borir igharaziba bagh uari makunam. ¹⁷ Gumazitam nguazir kamın biziba ikiti, Godin borir igharazim biziba puvatighti, an an ganiva, egh an apanguvan koghiva, egh an akurvazir puvati, gumazir kam Godin ifofer arazim an itir puvati. ¹⁸ Nan boriba, e Godin borir igharaziba pura migeir akabar me gifueghan kogham. Kamaghin marki. Egh guizbangira uan naviba me daningiva, egh arazir aghuiba me damuam.

Godin boriba an damazimin tughiva atiatingan marki

3:4: Ro 4:15, 1 Jo 5:17 **3:5:** Ais 53:5-6, 53:11, Jo 1:29, 2 Ko 5:21, 1 Ti 1:15, Hi 4:15, 1 Pi 2:22-24, 1 Jo 2:2
3:6: Ro 6:1-2, 6:14, 1 Jo 2:4, 3:9, 4:8, 3 Jo 11 **3:7:** Ro 2:13, 1 Jo 2:26, 2:29 **3:8:** Stt 3:15, Lu 10:18, Jo 8:44, 16:11, Hi 2:14 **3:9:** 1 Pi 1:23, 1 Jo 5:18 **3:10:** 1 Jo 2:29, 4:8 **3:13:** Mt 5:11-12, Jo 15:18-19, 17:14, 2 Ti 3:12 **3:14:** Jo 5:24, 1 Jo 2:9-11 **3:15:** Mt 5:21-22, Ga 5:21, MAA 21:8 **3:16:** Jo 3:16, 13:1, 15:13, Ro 5:8, Ga 1:4, Ef 5:2, 5:25, 1 Te 2:8 **3:17:** Lo 15:7, Lu 3:11, 1 Jo 4:20 **3:18:** Ro 12:9, Je 2:15-16, 1 Pi 1:22 **3:19-20:** Jo 18:37, 1 Jo 1:8

19-20 E Godin borir igharazibagh ifongezir arazir kam damuva, e fogh suam, e guizin akamin gin zui. God en navir averiamin itir biziba bar dagh fo, egha an apangkuvir en itim bar ekeveggha, egha e uarira uarir apangkuvir arazim gafira. Egh en navir averiaba suam, ia ikufi, dughiar kamın e Godin borir igharazibagh ifongezir arazir kam damuva, e fogh suam, e Godin damazimin navir amirizim iti.

21 Nan adarasi, en navir averiaba kamaghin mikiman koghan suam, ia ikufi, eghti e Godin damazimin atiatingan kogham. 22 E Godin arazibar gin mangiva a ifongezir arazibar amuva, kamaghin e bizitam bagh an azangsighti, an e daningam. 23 Kar an akar ekiam: e nighnizir gavgavim an Otirim Kraiss Iesusin iki. Egh an e mikemezir moghin, e uari uarigh ifuegham. 24 Tina an akamin gin mangiva a Godin poroghiv ikiti, God an poroghiv ikiam. God uan Duam e ganingizi, ezi an Duar kam en akazi, e fo, God e ko iti.

4

Ia duabar gan da asavsuigh

1 Nan adarasi, akam inigha izir gumazir ifarir aviriba nguazir kam garui. Egha kamaghin migei, Godin Duam akam e ganingi. Kamaghin ia nighnizir gavgavim men ikian marki. Egh deravira men araziba ko migirigiaba asavsuigh fogham, da Godin Duam o duar kuraba. 2 Tuavir ia Godin Duam gifoghamimra kara: Gumazitam suam, Kraiss Iesus, a gumazir nivafizimin nguazir kamın ize, gumazir kam Godin Duam an iti. 3 Gumazitam suam, Kraiss Iesus a guizin gumazim puvati, gumazir kam

a duar igharazim iti, Godin Duam puvati. A Kraiss Iesusin apanimin duam. Ia fomira Kraissin apanim izamin migirigiam baraghizi, a datirighin izegha givagha nguazir kamın iti.

4 Nan adarasi, ia guizbangira Godin boriba. Godin Duam ian aven itima, an gavgavim bar ekeveggha Satanin gavgavim gafira. Satan, a nguazir kamın gavgavimin gumazir dapanim. Ezi kamaghin ia akam inigha izir gumazir ifaribagh afira. 5 Gumazir kaba, me nguazir kamın gumaziba. Ezi men migirigiaba nguazir kamın migirigiaba. Ezi nguazir kamın gumazamiziba me barasi. 6 Ezi e, Godin gumazamiziba. Ezi gumazamizir God gifoziba, me en akaba barasi. Ezi God bagha itir puvatizir gumazamiziba me en akaba barazir puvati. Egh tuavir kamın e guizbangira migeir Duam ko migirigiar ifavaribagh amir duam gifogham.

Gumazim God gifueghiva, egh uaghan gumazir igharazibagh ifongegh

7 Nan adarasi, God igharaz darazigh ifongezir arazim en akazi. Kamaghin, e uari uarigh ifueka. Gumazir igharazibagh ifongezim, a Godin borim, egha a guizbangira God gifo. 8 Kar Godin arazim, a dughiaba zurara gumazamizibagh ifonge. Ezi e fo, gumazir igharazibagh ifongezir puvatizir gumazim, a bar God gifozir puvati. 9 God borir vamira iki-ava, e ikirimirir aghuim iniasa a ifuegha, an e bagha nguazir kamın anemada. Tuavir kamın God en akazi, e fo, God guizbangira gumazamizibagh ifonge. 10 Igharazibagh ifongezir arazimra kara. E kamaghin nighnighan kogham, e faragha God gifonge. Puvati. God faragha e

3:21: Hi 4:16, 10:22, 1 Jo 2:28, 4:17 3:22: Sng 34:15, Jer 29:12, Mt 7:8, 21:22, Jo 9:31, 14:13 3:23: Jo 6:29, 13:34, 15:12, 15:17, 17:3, 1 Te 4:9, 1 Pi 4:8, 1 Jo 2:8-10 3:24: Jo 14:23, 15:10, 17:21, Ro 8:9, 1 Jo 4:12-13 4:1: Mt 7:15, 24:4-5, 24:24, 1 Te 5:21, 2 Pi 2:1, 1 Jo 2:18, 2 Jo 7, MAA 2:2 4:2: 1 Ko 12:3, 1 Jo 5:1 4:3: 2 Te 2:7, 1 Jo 2:18, 2:22, 2 Jo 7 4:4: Mt 12:29, Jo 16:33, 1 Ko 2:12, Ef 2:2, 6:12, 1 Jo 5:4-5 4:5: Jo 3:31, 15:19, 17:14 4:6: Jo 8:47, 10:27, 14:17, 1 Ko 14:37, 2 Ko 10:7 4:7: 1 Jo 2:29, 3:10-11, 3:23 4:8: 1 Jo 2:4, 3:6, 4:16 4:9: Jo 3:16, Ro 5:8, 8:32, 1 Jo 5:11 4:10: Jo 15:16, Ro 5:8-10, Ta 3:4, 1 Jo 2:2 4:11: Mt 18:33, Jo 15:12-13, 1 Jo 3:16

gifuegha, uan Otarim amadazi an en arazir kuraba gin amangasa nguazir kamın izegha areme. ¹¹ Nan adarasi, God arazir kam en aka, a bar e gifonge. Kamaghın, e uaghan bar igharazibagh ifuegham. ¹² Gumazitam dughiatam Godın ganizir puvati. E uari uarigh ifongezir arazim damuti, God angamra en aven ikiti, an ifofer arazim en navir averiabagh izivaghtima an daghem otivam.

¹³ God uan Duam e ganingizıma, a vaghvagh en itima, ezi e kamaghın fo, e an poroghav itima, a en poroghav iti. ¹⁴ Ezi e Afeziar Ekiam amizir bizimın gani. A nguazimın itir gumamazibar akurvaghasa, uan Otarim amada. Ezi e bizir kamın ganigha an gun miği. ¹⁵ Gumazitam an gun mikim suam, Iesus, Godın Otarim, eghti God gumazir kamın poroghiv ikiti, a Godın poroghiv ikiam.* ¹⁶ E kamaghın fo, God e gifuegha, egha an e gifongezir arazim bagha nighnızir gavgavim an iti.

Kar Godın arazim, a dughiaa zurara gumamazibagh ifonge. Gumazitam gumazir igharazibagh ifueghıva, Godın poroghiv ikiti, God an poroghiv ikiam. ¹⁷ Tuavir kamın, e fo, God e gifongezı, e God ko gumazir igharazibagh ifongezı, ezi ifofer arazir kam bar e gizivaghtıma, an daghem otivam. Kamaghın gumaziba bar Godın kotiamın tuivamin dughiam, e atiatingan kogham. E nguazir kamın itir dughiam e Iesusın mın ikiam, kamaghın e gin Godın atiatingan kogham. ¹⁸ Gumazir igharazibagh ifongezir gumazim, a Godın atiatir puvati. Atiatir gumazim, a fo, a ıvezir kuram iniam, ezi nighnızir kam a gamima, an atiatı. Eghti gumazim igharazibagh ifongezir arazim a gizivagh daghem otivı, kamaghın a Godın atiatingan

kogham. Gumazim atiatingtı, e fo, a God a gifongezir arazim deravıra a gifozir puvatızi, kamaghın igharazibagh ifongezir arazir an itimın dagheba puvati.

¹⁹ God faragha e gifongezı, ezi e gin a gifonge. Kamaghın e God ko igharazibagh ifongezir gavgavim iti. ²⁰ Gumazitam Godın ganizir puvati. Gumazitam Godın borir a garir igharazibagh ifueghan koghıva, egh a manmaghın Godın a ganizir puvatızim gifuegham? Puvati. An a gifueghan kogham. Ezi e kamaghın fo, gumazitam suam, Ki God gifonge, egh Godın borir igharazim gifueghan koghti, e fo, a gumazir ifarim. ²¹ God akar gavgavir kam e ganıgi. Tina God gifueghıva, egh a uaghan Godın borir igharazim gifongegh.

5

E nighnızir gavgavim Godın Otarimın iti

¹ Gumaziba bar nighnızir gavgavir kam iki suam, Iesus, a God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, me Godın boriba. Kar nguazir kamın arazim: Gumaziba bar afeziar mam gifuegha, egha uaghan an boribagh ifonge.* ² E God gifuegh an akar gavgavibar gin mangıva, kamaghın e fo, e Godın boribagh ifonge. ³⁻⁴ E God gifongezir arazimra kara. E God bar a gifueghıva, kamaghın e an akar gavgavibar gin mangam. Godın boriba bar nguazir kamın arazir kurabar gavgavim gafıra, kamaghın amizıma an akar gavgavibar gin mangamin tuavim e basemezir puvati. E nighnızir gavgavim Godın iti. Egha en nighnızir gavgavimın tuavimın nguazir kamın arazir kuraba dikabıragha dagh afıra.

Nighnızir gavgavir Iesusın itim

4:12: Jo 1:18, 1 Ti 6:16, 1 Jo 2:5-6, 4:18-20 **4:13:** Jo 14:20, 2 Ko 1:22, 1 Jo 3:24 **4:14:** Jo 1:14, 3:17, 1 Jo 1:1-2 **4:15:** Ro 10:9, 1 Jo 5:1, 5:5 * **4:15:** (4:15) Ni akar 1 Jon 4:2ın itimın gan. **4:16:** 1 Jo 3:24, 4:8, 4:12 **4:17:** Je 2:13, 1 Jo 2:28, 3:3, 3:19-21 **4:20:** 1 Jo 2:4, 3:17, 4:12 **4:21:** Mt 5:44-45, Mk 12:29-31, Jo 13:34, 15:12, 1 Jo 3:23 **5:1:** Jo 1:12-13, 15:23, 1 Jo 2:22-23, 4:15 * **5:1:** (5:1) Ni akar 1 Jon 2:22 ko 4:2ın itimın gan. **5:5:** Ro 8:37, 1 Ko 15:57, 1 Jo 4:4, 4:15

⁵ Tinara nguazir kamın arazir kurabar gavgavim gafiragham? Gumazir nighnizir gavgavim Iesusın iki suam, a Godın Otarim. Gumazir kamra.†

⁶ Krais Iesus, a nguazir kamın ize. Ezi Jon dipamın a ruezima, a gın aremezi an ghuzim ire. Jon dipamra a ruezir pu. Puvati, a uaghan aremezi an ghuzim ire. Godın Duamra zurara guizin akabar en akakasi. Kamaghira Godın Duam bizir kabar en akakasi.‡ ⁷ Ezi God tuavir pumuning ko mizezim en akazi, e fo, Iesus a tina. Tuavir kabara kara. Godın Duam e migei. Ezi Jon Iesus dipamın a rue. Ezi Iesus aremezi an ghuzim ire. ⁸ Tuavir pumuning ko mizezir kaba uari inigha kamaghin e mikeme. Ezi e fo, Iesus a Godın Otarim. ⁹ Gumaziba, me fozir bizibar gun migeima, e nighnizir gavgavim men akabar iti. God uan Otarimın gun migeir biziba, da guizin biziba, ezi gumaziba migeir biziba pura biziba. God migeir biziba dagh afira. ¹⁰ Gumazitam uan navir averiamın nighnizir gavgavim Godın Otarimın ikiya, egh a bar fogh suam, God a mikemezir migirigiam, a guizbangira migirigiam. Gumazitam nighnizir gavgavim Godın migirigiamın ikian kogh, egh God uan Otarimın gun mikemezir akam baraghan aghuaghiva, egha kamaghin mati a Godın migia ghaze, God ifari. ¹¹ God ikirimirir aghuir zurara itim e ganingizi, ezi e fo, migirigiar kam, a guizin migirigiam. Godın Otarimın poroghav itir tuavimın, e ikirimirir aghuir kam iti. ¹² Gumazir Godın Otarimın poroghav itim, a ikirimirir aghuir zurara itim isi.

Gumazir Godın Otarimın poroghav itir puvatizim, a ikirimirir aghuir zurara itim isir puvati.

Akar abuananaba

¹³ Ia nighnizir gavgavim Godın Otarimın ziamın itiba, ia ikirimirir aghuir zurara itim iniassa, ki fuegha, kamaghin ki bizir kaba ia bagha da osiri. ¹⁴ E fo, e God ifongezir moghin, e biziba bagh an azangsightima, an en azangsiziba baragham. Kamaghin e Godın boroghin mangisi atiatingiva okam nighnighan kogham. ¹⁵ E fo, an e barasi, kamaghin e bizitam bagh an azangsighiva, fogh suam, an e ganigha gifa.

¹⁶ Godın borir igharazitam arazir kurar helin magiran koghamim damuti, eghti tina foghiva a bagh God ko mikim. Eghti God ikirimirir aghuir zurara itim a daningam. Kar ki arazir kurar gumazim damightima a helin magiran koghamibav gei. Arazir kurar mam iti, a guizbangira gumazibagh amima me helin aven zurara ikiava Godın saghon iti. Ki gumazir arazir kurar kabagh amiba God men akurvaghasa ki ia migeir puvati. § ¹⁷ Arazir derazir puvatiziba da arazir kuraba. Arazir kurar aviriba ikia, egha maba gumazibagh amima me helin ikia Godın saghon iti. Ezi arazir kurar mam iti, a gumazibagh amima me helin ghuaghirir puvati.

¹⁸ E fo, Godın otivizir boriba me arazir kurabar gın zuir pu. Puvati, Godın otozir Otarim, Iesus, deravira Godın borir igharazibar gari. Ezi Satan, bizitam me damighan kogham. ¹⁹ E fo, e Godın boriba. Egha uaghan fo, nguazimın itir gumazimizir Godın gın zuir puvatiziba, me Satanın

† 5:5: (5:5) Ni akar 1 Jon 4:2in gan. 5:6: Jo 1:29, 1:34, 14:17, 16:13, 19:34, 1 Ti 3:16, 1 Jo 1:7 § 5:6: (5:6) Grighin akam, vezin kamın deravira bigha mikemezir puvati. A dipam ko ghuzimra mikeme. Ezi gumazir aviriba ghaze, dipam, a Iesus ruezir dipam. Ezi ghuzim, a Iesusın ovevem migei. 5:7: Jo 1:1, 10:30, MAA 19:13 5:8: Jo 15:26 5:9: Mt 3:16-17, 17:5, Jo 5:32-37, 8:17-18 5:10: Jo 3:33, 5:38, Ro 8:16, Ga 4:6 5:11: Jo 3:36 5:12: Jo 3:36, 5:24 5:13: Jo 20:31, 1 Jo 1:1-2 5:14: Jo 14:13, 16:23, 1 Jo 3:21-22 5:16: Mt 12:31-32, Lu 12:10, Hi 6:4-6, Je 5:14-15 § 5:16: (5:16) Akar kamın mingarim a deraviram otozir puvati. Gumazir maba ghaze, a gumazir ovengezibav gei. Ezi marazi ghaze, an ovever namba 2in migirigiam. Ni Akar Mogomem sapta 2:11 ko 20:14in gan. Me akar kam "ovevem" a girazi a kamakin, "helin ovenge." 5:18: Jo 17:15, Je 1:27, 1 Pi 1:23, 1 Jo 3:9 5:19: Ro 8:10, 8:23, Ga 1:4, 1 Jo 4:6 5:20: Ais 9:6, Mt 25:46, Jo 17:3, 1 Ti 3:16, Hi 1:8

gavgavimın apengan iti. ²⁰ Ezi e uaghan fo, Godın Otarim nguazir kamın izegha, egha e guizın God gıfoghasa, a fofozim e ganıngi. Ezi e, guizın God uan Otarim Kraıs İesus ko, anıngın poroghav iti. Kraıs İesus, a guizın God. Egha a ikirimirir aghuir zurara itim e ganıngi. ²¹ Kamaghın nan boriba, ia deravıra uari baghan, godın ifariba o nguazımın itir bizitam ian navir averiabar aven iki guizın Godın danganım inian markı.

Jonin Akinafarir Namba 2

Akar Faragha Zuim

Siosin gumazir dapanir mam akinafarir kam osiri. Gumazir aviriba ghaze, a siosin mam in itir gumamaziziba bagha an osiri. A kamagh sua, me bar igharaz darazigh ifueghiva, egh me ifavarir gumaziba bagh gan. Kar gumazir Godin akam gasighasiziba.

E Godin guizin akam mighivira an suiragh, egh gumazir ifariba bagh ganam

¹ Ki Kraisin adarazir gumazir dapanim. Ni amizir God inabazim, ki ni ko nin boriba bagha akinafarir kam osiri. Ki guizbangira bar ia gifonge. Ki uabira puvati, gumazimir guizin akam gifoziba uaghan bar ia gifonge.* ² Guizin akam en iti, egh a iki mamaghira ikiam. Bizir kam bagha e bar ia gifonge. ³ Guizin akamin arazim ko arazir igharazibagh ifongezim, arazir kamning God ko Iesus ko iti. Kamaghin Afeziam God koma Krai Iesus, Godin Otarim, aning apangkuvir arazim ko kuarkuvir arazim gamua, egha navir amirizimin arazim e ganidi.

E igharaz darazigh ifongezir arazimin gin mangam

⁴ Afeziamin akar gavgavim e mikemezi moghin, nin borir maba guizin akamin gin zui. Ezi ki kamaghin oregha bar akonge. ⁵ Ezi Amizir Aghuim, ki kamaghin nin azangsis, ia bar uarigh ifongegh. Kar arazir igiam puvati. Arazir kam fomira e ko ikia iza datirikin. ⁶ Arazir uarigh ifongezimra kara: e Godin akar gavgavim baragh an gin mangam. Ia fomira oraghizi moghira an akar gavgavim ghaze, ia uarigh ifongezir arazimin gin mangvira iki.

* **1:1:** (1) Jon akar isin zuim gami. Amizir God inabazim, a siosin mam. Borir kaba, me siosin kam in aven itir gumamaziziba. † **1:7:** (7) Ni akar 1 Jon 4:2in itimin gan. ‡ **1:13:** (13) Ni akar 2 Jon 1in itimin gan.

Ia Kraisin akamin suiragh gav- gafigh

⁷ Ia oragh. E gifarir gumazir aviriba nguazir kam garui. Me nighnizir gavgavim itir puvatigha kamaghin migeir puvati, Krai Iesus a gumazir nivafizimin min oto. Gumazir kamaghin amim, a gumazir ifarim, egha Kraisin Apanim.† ⁸ Kamaghin ia uari bagh ganigh, ia bizir iniasava amiba ia da ataghraghan marki. Kamaghin derazi puvati. Ia uan ivezim bar moghira a inighti, deragham. ⁹ Egh gumazitam Kraisin suren migirigiamin suiragh gavgavighan kogh, egh akar igharazitam uam akar kam giviraghti, God a ko ikian kogham. Ezi gumazir Kraisin suren migirigiamin suiragha gav-
gavigha mamaghira itim, Afeziam uan Otarim ko aning a ko iti. ¹⁰ Gumazitam ia bagh iziva Kraisin suren migirigiar kam inigh izan koghti, ia a inigh uan dipenimin aven mangan marki. Egh ia kamaghin a mikiman marki, God deravira ni damu. Puvati. ¹¹ Ia fo, gumazitam dughiam gumazir kamaghin amim ganidi, ia fogh suam, a uabi an ingangarir kuramin akurvasi.

Gumazir dapanim men ganasa

¹² Ki bizir aviribar ia mikimasa. Ki ghaze, e uarir gan uariv kim bar akongehasa ki ifonge, kamaghin ki ia bagh izam. Kamaghin ki ia bagha akinafarimin da osiran aghua.

¹³ Nin avenemebar God inabazim, an boriba ia bagha akam amaga ghaze, Afeziam ia ko iki.‡

Jonin Akinafarir Namba 3

Akar Faragha Zuim

Siosin gumazir dapanir mam akinafarir kam gumazir dapanir igharazim bagha an osiri. An ziam Gaius. A fo, Gaius Kraisin gumamazir igharazibar akurvasi, kamaghin a Gaiusin ziam fe. Egha Gaiusin migia ghaze, ni gumazir kam Diotrefes, a bagh ganigh.

E Godin ingangarim gamir gumazibar akurvagh

¹ Ki Kraisin adarazir gumazir dapanim. Ni Gaius, ki ni bagh akinafarir kam osiri. Ni nan aveghbuamra, ezi ki guizbangira bar ni gifonge. ² Nan namakar aghuim, ki ni bagha God ko migia ghaze, nin duam deravira iti moghin, nin mikarzim bar deravira ikiti, bizir aghuaribara ni bativam. ³ Nighnizir gavgavim Kraisin itir marazi iza nin gun na migia ghaze, ni deravira guizin akamin gin zui. Ezi ki akar kam baregha bar akonge. Ki fo, ni zurara guizin akamin gin zui. ⁴ Ki orazi, nan boriba guizin akamin gin zuima ki bar akonge. Nan agoroger kam bizir mabar agorogeba bar dagh afira.

Gaius ingangarir aghuim gami

⁵ Namakar aghuim, zurara deravira guizin akamin gin ghua egha arazir aghuiba Kraisin adarazigh ami. Egha ni, Kraisin adarazir ni fozir puvatiziba, ni uaghan arazir aghuibar me gami. ⁶ Gumazir kaba nin arazir gumazibagh ifongezimin gun kagh itir siosin migei. Ni God ifongezir moghin, ni bizitaba ua men akuraghti me da inigh tuavir me zuimin mangvira iki, kamaghin dera. ⁷ E fo, me Iesusin ziamin arua ingangarir kam gamuava egha, Kraisi gifozir puvatizir gumaziba, me men dafaribar biziba isir puvati.

⁸ Ezi e gumazir kamaghin amibar akurvaghsi bar gavgavigham. E ghaze, e me ko bar moghira, guizin akam bagh ingarsi, kamaghin e men akurvagh.

Diotrefes arazir kuram gami

⁹ Ki sios bagha akinafarir mam osiris. Ezi Diotrefes uan ziam fava men gumazir dapanimin ikiasava, kamaghin a nan akamin apengan itir puvati. ¹⁰ Kamaghin ki iziva, an arazir kam aghurigham. An en gun tintinibar me migia akar kurabar en gun me migei. A kamaghiram amir puvati, a uaghan Kraisin adarazi isa uan dipenimin zuir puvati. Ezi igharaz darazi me inigh uan dipenibar mangasava amima, ezi a uaghan men anogorogha siosin aven me batogha, me abisi.

Demitrius arazir aghuim gami

¹¹ Nan namakar aghuim, ni arazir kurabar gin mangan marki, ni arazir aghuibar gin mangi. Gumazir arazir aghuibagh amim, a Godin borim. Ezi gumazir arazir kurabagh amim, a God gifozir puvati.

¹² Gumaziba bar Demitriusin arazir aghuimin gun migei. Ezi guizin akam uaghan an arazir aghuimin gun migei. Ezi ki uaghan an arazir aghuimin gun migei. Ezi ia fo nan migirigiaba da guizbangira.

Gumazir dapanim Gaiusin ganasa

¹³ Ki bizir aviriba ni mikimasa, egha ki da osiran aghua. ¹⁴ Ki ghaze, ki gurumra izi ni batogh ga uaningin gan uaningin mikimam. ¹⁵ Navir amirizim ni ko iki. Nin namakar kagh itiba akam amaga ghaze, Afeziam ia ko iki. Eghti ni magh en namakaba vaghvagh kamaghin me mikim suam, Afeziam me ko iki.

Jut Osirizir Akinafarim

Akar Faragha Zuim

Akinafarir kamın akaba, da mong 2 Pitan akaba ko magh ghu. A Godın gumazamizibav kimasa, eghti me Akar Aghuimın apanibar akaba baragh dar gın mangan markiam. Akinafarim kamaghın miği, “E Godın gumazamiziba, a niğhnizir gavgavimın arazir vamıram e ganıngi. Eghti gumazitam en niğhnizir gavgavim batueghıva, akar igiatam atıghan kogham.”

Ia uan niğhnizir gavgavıba bagh gan

¹ Kİ Jut, kİ İesusın ingangarir gumazim; egha kİ Jemsın dozim. Ia God diazir gumazamiziba, kİ ia bagha akinafarir kam osiri. God Afeziam bar ia gifonge, ezi Kraıs İesus uabı ian gari.

² Eghti apangkuvimın arazim ko navir amırızim ko ıgharaz darazi gifongezir arazim bar ia gizıfagh.

*Godın akar aghuimın apanıba, me Kraısın adarazir aven ize
(2 Pita 2:1-18)*

³ Nan namakar aghuıba, kİ faragh ingangarir God ua bar e inızir kamın, akinafarim osırigha ia mikimasa bar ifonge. Ezi kİ datırıghın kamaghın niğhnisi, kİ akinafarir ıgharazim osıram. Ia uan niğhnizir gavgavıba bagh bar gavgafıgh. Egh ia Godın akar aghuimın apanıbar akaba batogh. E Godın gumazamizıba, a niğhnizir gavgavimın arazir vamıram e ganıngi. Eghti gumazitam en niğhnizir gavgavim batueghıva, akar igiatam atıghan kogham. Bar puvati. ⁴ Gumazir maba muega Kraısın adarazir aven ize. Fomıra fomıra God kamaghın miğia ghaze, gumazir kamaghın amıba me an damazimın mıtivıgh ovengam. Me

akırıba ragha God gasi. Egha me Godın apangkuvimın akabagh iragha dagh amıma, da afiar arazıbar akabar mın oto. Gumazir kaba akırım ragha Atrıvir vamıran kam gasara. An en Ekıam Kraıs İesus.

⁵ Ia bizir kabagh fogha gıfa, ezi kİ ua ian niğhnizıba fasa. Ia fo, Ekıam fomıra İsipın uan gumazamizıbar akurazıma me İsip ataki. Egha gın gumazamizir niğhnizir gavgavım an itir puvatizıbagh asıghasiki.*

⁶ Ia enselin kurar maba, ia dagh niğhnıgh. God me ganıngizir ingangarıba me dar amuan aghua. Egha me uan danganıba ataki. Kamaghın amizıma, Ekıam zurara iki mamaghıra ikıamin senbar me ike. Egha me isava kalabuzıar danganıbar mıtarıngızımın me atı. Ezi me Kotıam Damuamin Dughıar Ekıam mızuai. ⁷ Kamaghıra, fomıra Sodom ko Gomoran gumazıba ko nguıbar ekıar anıngın boroghıra itıbar gumazıba, me uaghan enselba amızir arazımın mırarı ami. Me uarı isa arazir kurabagh anıga, egha me arazir bar kurar gumazıba ko gumazıba uarı isava akuıbagh ami. Kamaghın amızı God me isava avır zurara isıa mamaghıra itım, me akunızı, me ivezir kuram ini. Bizir otıvizir kabanagh, ia dagh niğhnıghıva arazir kurabar gın mangan kogham.

⁸ Kamaghıra gumazir kaba ian niğhnizıbagh asıghasıghasa me arazir kurar kabar gın tısi. Me irebar kurabar garıma da men niğhnizıba fema me arazir bar kurar mızirızıbar uan mıkarzıbagh ami. Me Ekıamın akaba barazir puvatıghava, Godın Nguıbamın itir enselin ekiaba uaghan akar kurabar dav gei. ⁹ Ezi enselin aghuıba, akar kurabar gumazir men apanıbagh amıbav geir puvati. Ezi dughıar kamın enselbar faragha zuım Maıkel, Mosesın kuam bagha Satan ko anıng uanıng adoghadoğha Maıkel akar kuratam Satanın mıkemezir puvati.

* 1:5: (5) Grıghın akinafarir avırır fomıra itıba, me zıar kam, “Ekıam,” osırızir puvati. Me zıar kam, “İesus,” an osiri.

A kamaghin miġia ghaze, “Ekiam uabi nin atar ni mikemeghtima ni uan akam dikuagh.”¹⁰ Gumazir kaba biziba me dar mingaribagh fozir puvati, me puram akar kurabar dav gei. Me mati asiziba nighniziba men puvati. Egha me uan nivafizibar ifongezir arazibar ġin zui. Ezi men arazir kabara me gasighasisi.¹¹ Me bar ikuvigham! Me Kein aruizi moghin arui. Me ivezim baghavira nighnisi, Balam amizi moghin ami. Egha me dagiaba iniasa bar ikufi. Egha me Koran min Godin akabar ġin tizir puvati, egha arazir kam bangin me bar ovegha ikuvigha gifa.

¹² Ia uari ifongezir isar dughiabar, gumazir kaba izava Godin damazimin arazir mizirizir kurabagh ami. Me damasa aghumsizir puvatigha, kamaghin nighnizir puvati, e isar ekiamin iti. Egha me uarira uarigh nighnisi. Me mati amozim puvatizir ghuariabar min gari, ezi aminim dagh vaima, da tintinibar zui. Egha me mati temem uan dughiamin ber puvati. Egha me mati temem misiga givazi gumaziba an povim asiaghati. Me gumazir bar ovengeziba.¹³ Me mati ongarir fifizir ekiaba dipiraghiri. Egha me arazir kurabar amuasa aghumsizir puvatigha, mati ongarim dipira izima an puvpuvir miziriziba pin otivi moghin men arazir kuraba azenim giri. Egha me mati mikoveziba pin overiamin uan tuavibar ġin tizir puvati. Kamaghin amizi, God me bagha danganir mitarmer bar pighatomezim ati, eghti me mangi an iki mamaghira ikiam.

¹⁴ Enok, an Adamin namba siks in ovavimin borim, a Godin akam inigha izir gumazir mam in min gumazir kabav ġia ghaze, “Ki Ekiamin garima a uan tausen enselin bar aviravirim ko izi.¹⁵ A gumazamiziba bar men araziba tuisigham. Gumazir an ġin zuir puvatiziba, a me damuti, me bar uan arazir kurar me amizibar osimtiziba ateram. Gumazir arazir kurabagh amiba, me akirim ragha

God gasa ghuavira iti. Kamaghin amizi akar bar kurar igharazir me God gamiziba, God da bagh me damuti me bar ivezir kuram iniam.”¹⁶ Gumazir kaba, me bativir biziba me da bagha naviba ikufi, egha me puv miġei. Me uan navibar arazir kurabar ġin zui. Me pamtemin diava puv uan ziaba fe. Egha me gumaziba apezeperima me me ifongezir arazibar ġin zui.

Ian nighnizir gavgavim gavgavim ian navibar aning

¹⁷ Nan namakar bar aghuiba, ia ġin otivamin bizim ġinighnigh, en Ekiam Krai Iesusin aposelba an gun mikeme.¹⁸ Me kamaghin ia miġia ghaze, “Dughiar abuananabar, gumazir dibovibagh amiba otivam, egh me Godin arazibar aghuaghiva uan nivafiziba ifongezir arazibar ġin mangam.”¹⁹ Gumazir kaba Kraisin adarazi abisi. Me nguazir kam in gumazibar nighnizibar ġin zui, ezi Godin Duam men itir puvati.²⁰ Ezi ia guizin nan adarasi, ia dughiabar zurara uan nighnizir gavgavimin gavgavim uan navibar aning. Nighnizir gavgavir kam, God uabi ia ganingi. Egh ia Godin Duamin gavgavimin zurara God ko mikim.²¹ God bar ia gifonge. Eghti ia an boroghin ikiti a zurara ia gifuegham. Egh ia zurara e uan Ekiam Krai Iesusin mizuam, eghti a uan apangkuvim azenim datightima, ia ikirimirir aghuarir zurara itim iniam.

²² Ia, gumazir nighnizir gavgavim oteveziba, ia men apangkuf.²³ Marazi avimin iti moghin iti, kamaghin amizi, ia zuamram avimin me inigh. Ezi marazi bar navir ghurimin arazibagh ami, egha me bar mize, ezi men korotiaba uaghan bar mize. Eghti dughiar ia men apangkuviba, ia uari bagh gan. Ia Godin damazimin mizezir bizir kaba bar dar saghon iki.

E Godin ziam fam

²⁴ God uabi deraghvira ian ganti ia iran kogham. Eghti a ia inigh mangiti ia an nguibar aghuimin ikiam. Egh ia an damazimin arazir kuraba puvatigh, bar akuegham. ²⁵ Kar Godin vamira ikiava, egha a Krai Iesus en Ekiamin ingangarimin, uam e ini. Eghti e an ziam fam. A en atrivir faragha zuimin ikiava, egha gavgavir ekiam iti. Egh a biziba bar dar dapanimin ikiam. A dughiaba bar fomira iza kamaghira iti. Egha datirighin a uaghan kamaghira iti. Egh a gin uaghan kamaghira ikiam. Bar guizbangira.

Krais Akar Mogomem a Isa Azenim Gati

Akar Faragha Zuim

Gumaziba Kraisin adarazigh asighasizir dughiamin, Jon akinafarir kam osiri. Kraisin adarsi kamaghin migia ghaze, Krais Iesus a men Ekiam, egha me nighnizir gavgavim an iti. Kraisin adarazir nighnizir gavgaviba gavgavigh, egh me osimtizir ekiaba ateghti da me abinan koghasa, kamaghin Jon akinafarir kam osiri.

Akinafarir kam a gin otivamin bizibar akar isin zuir aviriba iti. Ezi Kraisin gumazamizir dughiar kam in itiba, me ti akar isin zuir kabagh fo. Ezi nighnizir gavgaviba puvatiziba dagh fozir puvati.

Akar isin zuir kabar mingarim, a kamakin. Krais Iesus en Ekiam, eghti an dafarmin God apaniba bar da dikabiragham. Egh a uaghan Satan dikabiragham. Egh dughiar Iesus uan ingangarim a givamim, God gumazamizir ikia gavgavigha uan nighnizir gavgaviba ataghizir puvatiziba, a ivezir aghuim me daningam.

God biziba bar dar ingarightima da igiabar otivigham, eghti me God ko ikiva egh uam osimtiziba puvatigham.

Krais Iesus, nguibar 7 plan aven itir siosba bagha akaba amada

(Sapta 1-3)

¹ Akar kam faragha modogha iti, ezi datirighin Krais Iesus a isa azenim gati. God uan ingangarir gumaziba bizir zuamiram otivamiba men akaghasa, egha kamaghin akar kam Iesusin aka. Ezi Iesus uan enselin

mam anemadazima, ki Jon, an ingangarir gumazim, akam na daningasa ize, eghti ki Iesusin ingangarir gumazir igharazibav kimam. ² Ezi ki Jon, ki bizir kaba bar dar ganigha gifa, egha Godin akam, a Krais Iesusin gun migeir akam, ki aneghurigha an gun migei, egha ki ghaze, akar kam a guizbangira.

³ Akar kam a Godin akam, a Godin ize, eghti tina akar kam dipontima igharaz darazi oraghti, gumazir kam bar akongegh. Eghti gumazamiziba akar kam baraghiva egh Godin akar ki osirizimin gin mangiva, me uaghan bar akongegh. Dughiam otivasava amima, God damuasa mikemezir biziba an adar amuam. Kamaghin, gumaziba akar kam diponam.

Jon nguibar 7 plan aven itir siosba bagha akam osiri

⁴ Ki Jon, ki ia gumazamizir 7 plan siosin Esian Provinsin itiba, ia bagha akar kam osiri.

Godin datirighin ikia, fomira ikia, egh gin uamategh izamim, Godin kamra navir amirizim ia daningiva, egh ian apangkuv. Eghti 7 plan duar aghuir Godin ingangarim gamua an atrivir dabirabimin guamin itiba, da uaghan ian apangkuvigh egh navir amirizim ia daning. ⁵ Krais Iesus, a gumazir Godin akaba guizbangira dav geim. Egha a gumazir bar uabira faragha ovevem in ua dikavizim. Egha a nguazimin atriviba bar men ekiam. A uaghan ian apangkuv egh navir amirizim ia daning.

A bar e gifonge, egha a uabi uan ghuzimin a en arazir kuraba agivazi e firighire. ⁶ An e gamizima e atrivimin ofa gamir gumazibar itima, ezi God e gativazi e Godin ingangarim gami, God Iesusin afeziam. Zurazurara Krais ziar ekiam ikiva egh biziba bar dar ganamin gavgavim iki. Guizbangira.

1:1: Dan 2:28-29, Jo 3:32, 12:49, MAA 1:19, 4:1, 22:6, 22:16 **1:2:** 1 Ko 1:6, 1 Jo 1:1, MAA 6:9 **1:3:** Lu 11:28, Je 5:8, 1 Pi 4:7, MAA 22:7, 22:10 **1:4:** Kis 3:14-15, Sek 3:9, Jo 1:1, MAA 1:8, 3:1, 4:5, 4:8, 5:6, 11:17, 16:5 **1:5:** Sng 89:27, Ais 55:4, Jo 15:9, 18:37, Ef 1:20, Kl 1:18, 1 Ti 6:13, Hi 9:14, 1 Jo 1:7, 4:10, MAA 3:14, 17:14 **1:6:** Kis 19:6, 1 Ti 6:16, Hi 13:21, 1 Pi 2:5, 2:9, MAA 5:10, 20:6

⁷ Ia gan, a ghuariabar tongĭn izaghi-rasava ami, eghtĭ gumaziba bar uari uan damaz-ibar an ganam. Gumazir a giniviziba, me bar uaghan an ganam. Eghtĭ nguazir kamĭn kantriba bar, dar gumazamiziba a ginĭghnĭgh egh azi naviba bar me basemegham. Are, bizir kam otivam. Guizbangĭra.

⁸ Gavgaviba bar itir Godĭn Ekiam kamaghĭn miĭgei, "Kĭrara kĭ faraghavĭra ikia, egh bar gĭn ikĭva abuan ikĭvĭra ikiam." Kar Godĭn kamnangra, datĭrĭghĭn ikia, fomĭra ikia, egh gĭn uamategh izam.

Jon Kraisin gani

⁹ Kĭ Jon, kĭ ian aveghbuar mam. Kĭ ia ko, e Kraisin adarasi. Kĭ ia ko porogha, mĭzaziba isa, egh ia ko God Bizibagh Ativir Dughiamĭn aven ikia Godĭn apengan iti. Egh ia ko porogha osimtĭziba atera tughavagafi. Kĭ Godĭn akam akura, egh Iesusĭn gun miĭgeir akam, kĭ an eghurigha an gun miĭgia ghaze, akar kam a guizbangĭra. Kamaghĭn amizi me na batuegha na isa Patmosĭn Arĭghatĭzimĭn na ati.*
¹⁰ Ekiamĭn dughiamĭn, Godĭn Duam na gizĭvagha pamten nan ingari, ezi nan girakĭrangĭn kĭ tiarir mam barazi a sĭghamĭn mĭn pamten kamaghĭn dei. ¹¹ Tiarir kam kamaghĭn miĭgei, "Bizir nĭ garir kaba bar, nĭ akĭnafarimĭn da osirigh, egh 7 plan siosba bagh da amangĭgh. Siosĭn Efesusĭn nguibamĭn itim, ko Smernan nguibamĭn itim, ko Pergamum ko Taiataira ko Sardis ko Filadelfia ko Laodisian nguibamĭn itiba."

¹² Ezi kĭ gumazir na miĭgeimĭn ganasa egha ragha gari, lamĭn golin 7 pla iti. ¹³ Ezi kĭ gumazir mamĭn garima, a lambar tongĭn tughav iti. A Gumazibar Borimĭn mĭn gari. A korotiar ruarim aruzima an an sueba avara, ezi a golin letiam uan evarim amĭghĭri. ¹⁴ An dapanarĭzim bar ghurghurigha mati, sipsipĭn arĭzimĭn mĭn gara, egha mati ghuariar ghurghurim. Ezi an damazimning mati avir mĭzariar gavgavimĭn mĭn pamtem isi. ¹⁵ An suemning mati bras, me avir ekiamĭn a tuazi, a isia dafozi moghĭn gari. Ezi kĭ an tiarim barazi, a mati dipar ekiam afora nĭdi. ¹⁶ A 7 plan mikoveziba uan agharir guvimĭn dar suira. Ezi mĭdorozir sabar mam ghumtĭzir pumuning ikia bar ghumi, an an akamĭn ikegha azenimĭn ize. Ezi an guam aruer angazangarir gavgavimĭn mĭn pamten taghtasi.

¹⁷ Kĭ an ganigha an suemningĭn boroghĭn irigha, gumazir ovengezimĭn mĭn iti. Ezi a uan agharir guvimĭn na gisĭn atigha, egha kamagh miĭgei, "Nĭ atiatingan marki. Kĭ gumazir faraghavĭra ikia, egh bar gĭn ikĭva, egh abuan ikĭvĭra ikiam. ¹⁸ Egha kĭ gumazir angamra itim. Fomĭra kĭ areme. Datĭrĭghĭn nĭ gan, kĭ zurara angamra ikĭvĭra ikiam. Kĭ Ovevemĭn kĭ, koma Gumaziba Ovia Ghua Itir Nguibamĭn kĭ, kĭ aningĭn suiragha aningĭn ganamĭn gavgavim iti.

¹⁹ "Kamaghĭn amizi, nĭ bizir nĭ ganizir kabar akaba osirigh, bizir datĭrĭghĭn itiba ko bizir gĭn otivamiba. ²⁰ Nĭ 7 plan mikovezir nan agharir guvimĭn itiba ko 7 plan golin lambar ganigha gifa. Da mati

1:7: Dan 7:13, Sek 12:10, Mt 24:30, Mk 13:26, Lu 21:27, Jo 19:34, 19:37, Ap 1:11, 1 Te 4:17 **1:8:** Kis 3:14, MAA 1:4, 1:17, 4:8, 11:17, 15:3, 21:6, 22:13 **1:9:** Fl 1:7, 2 Ti 1:8, 2:12, MAA 6:9 * **1:9:** (1:9) Dughiar gumaziba arazir kurar Romba aghuazibagh amima, me me isi kalabus darĭghasa. Egha dughiar mabar me me amadima, me arĭghatĭzibar ghua iti. Patmos a uaghan kalabuziabar arĭghatĭzir kabar mam. **1:10:** Jo 20:26, Ap 10:10, 2 Ko 12:2, MAA 4:1-2 **1:12:** Kis 25:37, Sek 4:2, MAA 1:20 **1:13:** Ese 1:26, Dan 7:13, 10:5, MAA 15:6 **1:14:** Dan 7:9, MAA 2:18, 14:2, 19:12 **1:15:** Ese 1:24, 43:2, MAA 14:2 **1:16:** Ef 6:17, Hi 4:12, MAA 1:20, 2:1, 2:12, 2:16, 3:1, 19:15, 19:21 **1:17:** Ais 41:4, 44:6, 48:12, Ese 1:28, Dan 8:18, 10:10, MAA 2:8, 22:13 **1:18:** Sng 68:20, Ro 6:9, MAA 4:9, 5:14 **1:19:** MAA 1:1, 1:11, 2:1, 4:1 **1:20:** Sek 4:2, Fl 2:15, MAA 1:12, 1:16, 2:1, 3:1

akar mogomem, ezi an mingarim kamakin: 7 plan mikoveziba, da siosin 7 plan garir enselba. Ezi 7 plan lamba, da uari siosin 7 pla.”

2

Efesusin nguibamin itir siosin zuir akam

¹ Gumazir kam ua kamaghin migei, “Ni Efesusin itir siosin garir ensel a bagh akataba osirigh. Akar kaba kamakin,

‘Ki uan agharir guvimin 7 plan mikovezibar suigha, egha 7 plan golin lambar tongin arui. Egha ki akar kam ni bagha anemadazi a izi.* ² Ia Kraisin adarasi, ian arazir ia amiba ki bar dagh fo. Egha ki fo, ia pamtem ingarigha, egha tughavavgafi. Egha gumazir kurabar aghua. Gumazir kaba ia migia ghaze, “E uaghan aposelba.” Puvati, me aposelba pu. Ezi ia men migirigiba tuisigha givagha, egha men nighnizir ifavarim gifogha ghaze, me pura gumazir ifavariba. ³ Gumaziba ian garima, ia nan ziam bangin, me arazir kurabar ia gami. Ezi ki kamaghin ia gifo, ia tughavavgavigha osimtizir kam aterava an aghuazir puvati.

⁴ Ezi ki adarir akamin kamaghin ia mikimasa, ia igiamra nighnizir gavgavim nan ikia, egha ia bar na gifonge, egha datirighin puvati. ⁵ Ia fomira arazir aghuibagh ami, egha datirighin ia arazir kam ategha ire. Kamaghin amizi, ia uam arazir ia faragha amizim ginighnigh, egha ia uan navibagh iragh, egha arazir mati ia faragha amizibar amu. Ia kamaghin damuan koghti, eghti ki

ia bagh iziva egh ian itir lam batuegham. ⁶ Ezi ian arazir aghuir mamra kara, ia Nikolasin adarazir arazibar aghua. Ki uakan, ki men araziba bar dar aghua.

⁷ Eghti tina kuarimning iti, an akar Godin Duam siosbav geiba, a da baragh. Gumazir midorozim gamua apanim abirim, ki an amamangatighi, a ikirimirir aghuim anidir tememin dagheba iniva dar amam. Temer kam, Godin Nguibar Aghuarimin itir dagher azenimin iti.’ ”

Smernan nguibamin itir siosin zuir akam

⁸ Gumazir kam ua kamaghin migei, “Ni Smernan nguibamin itir siosin garir ensel bagh akataba osirigh. Akar kaba kamakin,

Ki gumazir bar faraghavira ikia, egh bar gin ikiva abuan ikivira ikiam. Ki fomiram areme, egha datirighin ki angamra iti. Egha ki ni bagha akar kam amadazima a izi. ⁹ Ki osimtiziba ko mizazir ia bativizibagh fo. Egha kamaghin fo, ia biziba bar puvati. Egha ia guizbangira bizir bar aviriba iti. Ezi ki fo, gumazir maba akar kurabar girakirangin ia migei. Gumazir kaba ghaze, me Judan adarasi. Egha me Judan adarazi pu. Puvati. Me guizin Satanin adarasi.† ¹⁰ Ia kiranoveghang mizazitaba iniam, egha bizir kam ia damuti ia atiatingan marki. Ia orakigh. God ian nighnizir gavgavim tuisigh egh foghasa, a gavgafi, o puvati. Kamaghin, Satan ia damuti me ian tongin tarazi kalabus darigham. Eghti ia 10 plan dughubar osimtiziba ko mizaziba ateram. Eghti ia nighnizir gavgavir Kraisin itimin

2:1: MAA 1:16, 1:20 * **2:1:** (2:1) Akar kam a siosin ensel bagha zui, egha a siosin gumazamiziba amir araziba, me migei. **2:2:** 2 Ko 11:13, 2 Pi 2:1, 1 Jo 4:1, MAA 2:9, 2:13, 2:19, 3:1, 3:8, 3:15 **2:3:** Ga 6:9, Hi 12:3-5 **2:5:** Mt 21:41-43, MAA 2:16, 2:22, 3:3, 3:19 **2:6:** Sng 139:21 **2:7:** Stt 2:9, Ese 28:13, 31:8, Mt 11:15, MAA 2:11, 2:17, 2:29, 3:6, 3:13, 3:22, 22:2, 22:14, 22:19 **2:8:** Ais 44:6, 48:12, MAA 1:17, 22:13 **2:9:** Ro 2:17, 2 Ko 11:14-15, 1 Ti 6:18, Je 2:5, MAA 3:9 † **2:9:** (2:9) Smernan siosin gumazamiziba, me nguazir kam in biziba bar otevegha, onganarazibagh ami. Egha me Godin Duamin biziba, guizbangira bar izifa. **2:10:** Mt 10:22, 10:28, 24:13, 2 Ti 4:8, Je 1:12, MAA 3:11

suiragh gavgafigh, mamaghira iki mangi, ia aremeghamin dughiam, eghti ki ikirimirir aghuarim ivezir aghuarimin min pura ia daningam.

11 Tina kuarimning iti, akar Godin Duam siosbav geiba, a da baragh. Gumazitam midorozim damuva uan apanim abiraghti ovever namba 2 a gasighasighan kogham. Bar puvati.”

Pergamumin nguibamin itir siosin zuir akam

12 Gumazir kam kamaghin ua na migei, “Egh ni Pergamumin siosin garir ensel bagh akataba osirigh. Akar kaba kamakin,

‘Ki midorozir sabar ghumtizir pumuning itim iti, a bar ghumi. Ki akar kam ia bagha anemadazi a izi. 13 Ki nguibar ia itir kam bar deragha a gifo, Satanin atrivir dabirabim nguibar kamin iti. Ezi ia nan ziamin tugha gavgavigha, egha ia nighnizir gavgavim nan ikia egha ia nighnizir gavgavir kam modir puvati. Fomira gumazir kam Antipas, a gumazir nan akam kurim, egha ia ko ike. A guizbangira nan akamin gin zui, ezi me ian nguibar Satan itimin a misoghezi an areme. Dughiar kamin ia uaghan akirim ragha na gasarazir puvati.

14 Ezi ki adarir akar maba ia mikimasa. Ia Pergamumin gumazir maba iti, me Balamın sure gamir akabar suiragha gavgavighavira iti. E fo, Balam kamaghin Balakin sure gami, eghti a Israelba tuavir kuramin men akagh me damuti, me arazir kuramin iregham. Ezi Balak Israelbar nighnizibagh amizima, me aseba bagha ofa gamir asiziba apa, egha tintinibar uari koma akuir arazim

gami. 15 Kamaghira, gumazir maba ia ko ikia, egha Nikolasin adarazir akabar gin zui. 16 Kamaghin amizi ia uan navibagh iragh. Puvatightima, ki kiranoveghang ia bagh izi, egh gumazir kaba uan akamin itir midorozir sabamin me misogham.

17 Tina kuarimning iti, akar Godin Duam siosbav geiba, a da baragh. Eghti gumazitam midorozim damuva apanim abiraghtima, ki manan dagher datirighin muegav itir taba a daningam. Egh ki dagiar ghurghuritam a daningam. Egh dagiar kamin ki ziar igiar mam osirigham, eghti gumazitam ziar kam gifoghan kogham. Gumazir dagiam inizim, anarira a gifogham.’” †

Taiatairan nguibamin itir siosin zuir akam

18 Gumazir kam kamaghin ua migei, “Ni Taiatairan nguibamin siosin garir ensel a bagh akataba osirigh. Akar kaba kamakin,

‘Ki Godin Otarim, ezi nan damazimning mati avir mizarar gavgavimin min pamten isi, ezi nan suemning mati bras me bar deravira a ruezı moghin isia angazangarim ekefe. Ki akar kam ni bagha anemadazima a izi. 19 Arazir ia amiba, ki bar dagh fo. Ki fo, ia gumamaziziba bar me gifonge, egha nighnizir gavgavim nan ikia, egha igharaz darazir akurvazir arazibagh ami. Ki fo, osimtiziba ia bativima, ia tugha gavgafi. Ki fo, arazir ia faragha amiziba, da dera, ezi datirighin ian arazir kaba deragha ikia faragha zuir arazibagh afira.

2:11: MAA 13:9, 20:14, 21:8 2:12: Ais 49:2, MAA 1:16 2:13: MAA 3:8 2:14: Nam 22-24, 25:1-3, 31:16, Lo 23:4, Ap 15:29, 1 Ko 6:13, 8:9, 2 Pi 2:15, Ju 11 2:16: Ais 11:4, 2 Te 2:8, MAA 1:16, 3:11, 19:15, 19:21, 22:7, 22:12, 22:20 2:17: Kis 16:4, 16:14-15, 16:33-34, Ais 62:2, 65:15, Jo 6:48-50, MAA 2:7, 2:11, 3:12, 19:12 † 2:17: (2:17) Manan daghem, Israelba gumaziba puvatizir danganimin aruima, God a isa me ganingi. Ni Kisim Bek 16, ko Ighiam 78:24in gan. 2:18: MAA 1:14-15 2:20: 1 Kin 16:31, 2 Kin 9:7, Ap 15:20, 15:29, 1 Ko 10:19, MAA 2:14

²⁰ Ezi ki adarir akar kam ian iti. Ia amizir kam Jesebelin amamangatizi a ia ko iti. Amizir kam kamagh miġia ghaze, a Godin akam inigha izir amizim. Bar puvati, a ifari. Egha nan ingangarir gumazibagh ifara egha gumazamiziba tintinibar uari bakia uari ko akuir arazim ko asizir me asebar ofa gamua apir arazibar men sure gami. § ²¹ A navim ġiraghasa ki ifonge, egha kamaghin ki anetaghizima a dughiar mabar ike. Ezi puvati, a gumazamiziba tintinibar uari bakia, egha uari ko akuir arazir kam bagh navim ġiraghan aghua. ²² Ia oragh. Ki ivezir kuram a daningiva arimariar ekiam a daningti a mizazir bar ekiam iniam. Eghti gumazir a bakia a ko arazir kurabagh amiba, me a ko amir araziba bagh navibagh iraghan koghti, ki osimtizir ekiam ko mizazim uaghan me daningam. ²³ An boriba uaghan, ki me misueghti me arimighregham. Eghti siosba bar fogham, gumaziba bar ki men naviba ko nighnizibagh fogha da tuisisi. Egh ki ia amir araziba bagh ivezim vaghvagh ia daningam.

²⁴ Egha ki datirighin ia Taiatairan itir igharaz daraziv gei. Ia amizir kam in akabar ġin zuir puvatigha, egha arazir kam, me kamaghin a dibori, "Satanin akar mogomeba," ia an fofozim inizir puvati. Ki kamaghin ia mikimasa, ki osimtizir igharazitam, ia datighan kogham. ²⁵ Ezi bizir ia suighiziba bar, ia bar pamten dar suiragh mighighvira iki, mangi dughiar ki izamim.

²⁶ Gumazim midorozim damu apanim dikabiragh, egh nan arazibar ġin mangiti, biziba bar

ġivaghamin dughiam otoghti, ki gumazir kam gumazamizibar gumazir dapanimin ikiamin gavgavim a daningam. ²⁷ Eghti an atrivimin gavgavim sara men ganiva egh me abighrarigham, mati gumazim nguazir miner mam abigharisi.

Ingangarir ki a ganingizir kam, mati ingangarir nan afeziam gumazamizibar ganasa na ganingizir ingangarimin mirara ghu. ²⁸ Egh uaghan, ki mikovezir bar mizaragharam otivir kam a daningam.

²⁹ Tina kuarimning iti, egh akar Godin Duam siosbav geiba, a da baragh.' "

3

Sardisin nguibamin itir siosin zuir akam

¹ Gumazir kam ua kamaghin miġei, "Ni datirighin Sardisin nguibamin itir siosin garir ensel bagh akataba osirigh. Akar kaba kamakin,

'Ki Godin duar 7 plan gari, egha ki 7 pla mikovezibar suira. Egha ki akar kam ni bagha anemadazima a izi. Ki arazir ia amiba bar dagh fogha ġifa. Me ia miġia ghaze, "Sardisin itir sios, an angamra iti." Ezi puvati, ia ariaghregha ġifa. ² Ki ia amir arazibar gara ghaze, da nan Godin damazimin tighar deraghham. Kamaghin, ia osegh daguraguim atakigh. Ian araziba, bar ovengezir puvati, dar muziariba mong ikiavira iti, ia ua gavgavim dar aning. ³ Akar aghuir ia fomiram oregha inizir kam, ia uam a ġinighnigh. Egh ia navibagh iragh, egh bar deraviram an ġin mangi. Egh ia osegh

§ 2:20: (2:20) Jesebel, an amizir kurar mam in ziam. Fomira Israelbar atrivir amizimin ikia, egha arazir bar kurabagh amizim. Ni 1 King 18:4, ko 19:1-2, ko 2 King 9:3-37 in gan. Nikolasin adarazir amizir mam iti, Taiatairan gumazamizir maba inizi, me an arazir kurabar ġin zui. Ezi bizir kam in, me ti ziar kam Jesebel a gati. 2:21: Ro 2:4, MAA 9:20 2:23: Sng 7:9, 62:12, Jer 11:20, 17:10, Ro 8:27, 2 Ko 5:10, 2 Ti 4:14, MAA 20:12-13 2:25: MAA 3:11 2:26: Mt 19:28, Jo 6:29, 1 Ko 6:3, 1 Jo 3:23, MAA 20:4 2:27: Dan 7:22, MAA 12:5 2:28: MAA 22:16 3:1: MAA 1:4, 1:16, 2:2, 5:6 3:3: Mt 24:43-44, Lu 12:39-40, 1 Te 5:2, 5:6, 1 Ti 6:20, 2 Pi 3:10, MAA 2:5, 16:15

daguraguim ateghan koghti, ki okimakiar gumazim izi moghin, ia batogham. Eghti ia dughiar ki izamim a gifoghan kogham.

⁴ Ezi ian gumazamizir maba Sardisin ikiavira iti, me uan koro-tiabagh amizi da mizezir puvati. Gumazir kabar araziba da derazi, ki me uabin toro, kamaghin me korotiar ghurghuribar aghuigh na ko daruam. ⁵ Gumazitam midorozim damuva apanim abiragh, egh korotiar ghurghurir kamagh garitam arughti ki an ziam akinafarir God gumazamizir ikirimirir zurara itim iniamin ziaba osirizim, ki an ziam angarighan kogham. Puvati. Ki uan afeziam ko an enselbar damazibar gumazir kamın gun mikim suam, a konanam. ⁶ Tina kuarimning iti, an akar Godin Duam siosbav geiba, a da baragh.’ ”

Filadelfian nguibamin itir siosin zuir akam

⁷ Gumazir kam ua kamaghin migei, “Egh ni Filadelfian nguibamin itir siosin garir ensel bagh akataba osirigh. Akar kaba kamakin,

‘Ki dughiaba bar God baghavira iti, ezi nan akar dikiriziba da guizbangira otifi. Ezi ki Devitin kin suira, egh bizim ki a kuighti, gumazitam bar uam anesaraghan kogham. Egh bizim ki an tiam asaraghti, gumazitam bar uam a kuighan kogham. Ki akar kam ni bagha anemadazima a izi. ⁸ Ki ia amir araziba bar dagh fogha gifa, ezi ia orakigh. Ki ian damazimin tiam kuizima a iti. Eghti gumazitam uam anesaraghan kogham. Ki kamaghin fo, ian gavgavir muziarim ikiavira iti, ezi ia nan akamin gin ghua, egha nan ziam akirim ragha a gasarazir puvati. ⁹ Ia Satanin adarazigh fos, me

kamagh migia ghaze, me Judan adarasi. Egha me Judan adarazi puvati, me ifavarir gumaziba. Ia orakigh. Ki gumazir kabar amighti me izi ian suebar apengan teviba apirigh, egh me kamaghin fogham, ki bar ia gifonge. ¹⁰ Ia nan akamra gin ghuava egha osimtizir ia bativiba ia dar aven tughavavgavighavira iti. Kamagh amizi, ki ian ganam. God gin nguazimin itir gumazamiziba bar, men nighnizir gavgavim tuisigh egh foghasa, a gavgafiz, o puvati, eghti kamaghin osimtizir ekiamin dughiam otogham. Eghti dughiar kamın ki ian ganti ia deragham.

¹¹ Ki bar zuamira ia batogham. Gumazitam ian ivezir aghuim okemeghan koghsi, kamaghin bizir ia suirazim, ia bar an suiragh gavgafigh. ¹² Gumazitam midorozim damuva apanim abiraghti, ki gumazir kam damighti a nan Godin Dipenimin dipenir akinimin min tughuv ikiam. Eghti a Godin Dipenim ategh uam azenan mangan kogham. Bar puvati. Ki an uan Godin ziam osirigh, egh ki uan Godin Nguibamin ziam osirigham. Jerusalemın igiar kam, a nan God ko ikegh otogh overiam ategh izighram. Ki uabi uan ziar igiam, ki gumazir kamın uaghan an osirigham. ¹³ Tina kuarimning iti, an akar Godin Duam siosbav geiba, a da baragh.’ ”

Laodisian nguibamin itir siosin zuir akam

¹⁴ Gumazir kam ua kamaghin migei, “Ni Laodisian nguibamin itir siosin garir ensel bagh akataba osirigh. Akar kaba kamakin,

‘Ki gumazir “guizbangira” migeim. Godin akar dikiriziba

3:4: Ap 1:15, Ju 23, MAA 6:11, 7:9, 7:13 **3:5:** Kis 32:32-33, Sng 69:28, Mt 10:32, Lu 10:20, 12:8, Fl 4:3, MAA 3:18, 19:8, 20:12 **3:7:** Jop 12:14, Ais 22:22, Lu 1:32, Ap 3:14, 1 Jo 5:20 **3:8:** 1 Ko 16:9, 2 Ko 2:12, MAA 2:2 **3:9:** Ais 43:4, 45:14, 49:23, 60:14, MAA 2:9 **3:10:** Ais 24:17, Lu 21:19, 2 Ti 2:12, 2 Pi 2:9 **3:11:** Fl 4:5, MAA 2:10, 2:16, 2:25, 22:7, 22:12, 22:20 **3:12:** Ais 62:2, 65:15, Ese 48:35, Ga 2:9, 4:26, Hi 12:22, MAA 14:1, 21:2 **3:14:** Snd 8:22, Ais 65:16, 2 Ko 1:20, Kl 1:15, MAA 1:5, 19:11, 22:6

ko an akaba bar, ki guizbangira migia, zurara guizin akamrama akuri. Ki God ingarizir biziba bar dar mingarim. Egha akar kam ni bagha anemadazi a izi. ¹⁵ Ki ia amir araziba bar dagh fo. Ki fo, ia orangizir puvati, egha feir puvati. Ia orangigh iki o ia feng ikiasa, ki ifonge. ¹⁶ Ezi puvati. Ia mong, ganadamira fei. Ia bar puvira feir puvati, egha bar orangizir puvati. Kamagh amizi, ki uan akar torimin ian mighasa.

¹⁷ Ia kamagh migia ghaze, “E bizir aviriba ko dagiar aviriba iti. E bizitamın otevir puvati.” Ezi puvati. Ian dabirabim pazavira itima, gumaziba ian garava bar ian apangkufi. Ia bar biziba puvatigha egha damaziba okavigha egha bibiabara iti. Egha ia uari bizir kam gifozir puvati.*

¹⁸ Kamagh amizi, ki nighnizir kam ia daningasa. Nan gol avim bar an isigha an itir bizir kuraba bar da adangi. Kamaghın ia golin kam na dama a givezagh, egh dagiaba avirasemegham. Egh uaghan ia uan mikarzim avisi korotiar ghurghuritam givesegh, eghti gumaziba ian ganti ia bibiabara ikiva, egh aghumsighan kogham. Egh uaghan ia uan damazibar aghusi marasin givesegh, egh ia ganam.

¹⁹ Gumazir ki ifongeziba, ki men atar men arazibar kiram. Kamagh amizi ia uan araziba akirsi gavgavigh egh uan navibagh iragh.

²⁰ Ia oragh, ki tiar akamin tughav ikia, a gafughafusi. Gumazitam nan tiarim baregh egh tiam

kuighti, ki aven mangi a ko ikiam. Egh ki a ko damiti, eghti a na ko damam.

²¹ Gumazitam midorozim damuva apanim abiraghti, ki an amamangatighti a na ko nan atrivir dabirabim dapiam, mati ki fomira uaghan midorozim gamigha uan apanim abiragha, egha ki uan afeziam ko an atrivir dabirabim gapera. ²² Tina kuarimning iti, an akar Godin Duam siosbav geiba, a da baragh.’ ”

Sipsipin Nguzim Godin Nguibamin akinafarim kuizima bizir kuraba nguazimin gumazamiziba batifi

4

(Sapta 4-11)

Me Godin Nguibamin an ziam fe

¹ Ezi ki gin ua garima, Ame! Godin Nguibamin tiar akar mam kuiaghrigha iti. Gumazir ki fomira oraghizim, a faragha pamten sighamın min nan dei, egha datirighın ua kamaghın na migei, “Ni kagh anang, eghti ki bizir gin otivamiba bar nin akakagham.” ² Ezi Godin Duam zuamira maghira na gizivagha bar pamten nan ingari, ezi ki gari, Ame! Atrivir dabirabir mam Godin Nguibamin iti, ezi gumazir mam atrivir dabirabir kam gapera.*

³ Gumazir kamın guam dagiar jasper ko dagiar konilian aghevimin min taghtasi. Ezi akianir mam, atrivir dabirabim torim gati, ezi ki akianir kamın gari a emeralin dagiar garimin min taghtasi. ⁴ Ezi 24 plan atrivir

3:15: Ro 12:11, MAA 2:2 **3:17:** Hos 12:8, Lu 12:21, 1 Ko 4:8 * **3:17:** (3:17) Me uari uan damazibar gari, Laodisiaba bizir aviriba iti. Egha Godin damazimin me bar onganarazibar min iti. Ni Akar Mogomem 2:9in gan. **3:18:** Ais 55:1, Mt 13:44, 2 Ko 5:3,, Je 2:5, MAA 3:5, 4:4, 7:13, 16:15 **3:19:** Snd 3:12, 1 Ko 11:32, Hi 12:6, Je 1:12, MAA 2:5 **3:20:** Lu 12:37, Jo 14:23, 1 Jo 2:24 **3:21:** Mt 19:28, Lu 22:30, 2 Ti 2:12, MAA 2:26-27 **4:1:** MAA 1:1, 1:10, 1:19, 11:12, 22:6 **4:2:** Sng 47:8, Ais 6:1, Jer 17:12, MAA 4:9, 17:3, 21:10 * **4:2:** (4:2) Gumazir Jon garir atrivir dabirabim gaperaghav itim, kar God uabi. Egha vezin kamın Jon guizin an ziam dibora ghaze, a God. Ezi gin moghira, Sapta 7:10in akam kamagh migia ghaze, God atrivir dabirabim daperav ikiam. Jon kamagh mikemezir puvati. Jon Godin angazangarir ekiam ko ziar ekiam biaghrigha igharagha otivizibar ganigha, egha a dagh isin akar isin zuimin Godin migei. **4:4:** MAA 3:18, 6:11, 11:16, 19:14

dabirabiba, atrivimın dabirabir kam okari. Ezi 24 plan gumazir dapaniba dabirabir kabagh apia. Gumazir dapanir kaba korotiar ghurghuriba aghui, egha golin ingarizir dapanir asuaba uari gaghuigha mati atrivimın golin dapanir asuaba men dapanibar iti. ⁵ Ki gari, onımariba atrivir dabirabimın ikiava otivaghira tintinibar sıgha taghtasi, ezi ki orazi nıgıner ekiam otozi overiam tıngaghe. Ezi atrivir dabirabimın guamın 7 pla adeniba isia iti. Egha 7 plan adenir kaba da 7 pla Godın duaba. ⁶ Atrivir dabirabimın guamın bizir mam iti, a mati ongarir ekiam me glasın an ingarizi, a bar zuegha ikia taghtasi.

Ezi bizir angamra itir 4 pla, da atrivir dabirabim okarigha tuıvıghav iti. Egha 4 plan bizir angamra itir kaba, da damazir avırıba itima da men mikarzıba bar da ave, men akıragherıba uakan. ⁷ Bizir angamra faragha itim, a mati laion. Ezi bizir angamra an girara itim, a mati bulmakaun apurim. Ezi bizir angamra ikia anıngın girara itim, an guam mati gumazir guam. Ezi bizir angamra men girara itim, mati kuarazir bagamın mın pın mıghava arui. ⁸ Bizir 4 plan angamra itir kaba, me 6 plan avızıba bar vaghvagha men iti. Ezi men mikarzıba damazir avırıba da ave, egha uaghan men avızıbar apengan iti. Egha arueba ko dımagarıbar kamaghın mıgei,

“Ekiam a God, a gavgavir bar ekiam iti,
egha a bizir kuraba bar dar saghon ikia
a bar zue. A bar zue, a bar zue.

A fomıra ikia, egha datırıghın ikia,
egh gın uamategh izam.”

Me mıgırıgıar kam gamua mamaghıra ikia egha avughsazıba puvati.

⁹ Bizir angamra itir kaba, me gumazir uan atrivir dabirabim gaper-

aghav itim bagha bar akonge, a gumazir zurara angamra itim. Egha me an ziam fava, egha a minabi. Ezi bizir 4 plan angamra itir kaba zurara dughiabar kamagh amuvıra itima, ¹⁰ 24plan gumazir dapanir kaba gumazir atrivir dabirabim gaperazimın guamın tevir akurıba apırı. A gumazir zurazurara itim ezi me an ziam fe. Me uan golin dapanir asuaba asia da isa atrivir dabirabimın guamın boroghın da akuri. Egha kamaghın ıghıam gamı,

¹¹ “Nı en Ekiam, en God. Nı bizıba bar dar ingarı. Egha nı uan ifongıamın, bizıba bar dar ingarızıma da otıfı, ezi datırıghın bizıba bar iti.

Kamaghın, nırara e uarı nın itorogha nın zıam bar pın aneti. Gumazıba bar nı bagh bar akuegh, egh nın zıam fıva nın gavgavımın apengan ikiam.”

5

Akınafarır rıghızır mam, Jon an gari

¹ Gumazir atrivir dabirabim gaperaghav itim, an agharır guvımın kı akınafarır mamın gari, a iti. Akınafarır kam mati akınafarır bar ruarır me rıgha mıghırızım, ezi akınafarır kam osızırım an vuem ko vuem sara iti. Egha me a rıgha egha 7 plan danganıbar me kandelın grısın pamten da mıghını. ² Ezi kı enselın gavgavır mamın gari a pamten kamaghın diava azangısı, “Tına gumazır aghur God uabın torozım, an akınafarımın itır kandelın grısbı adeghıva, egh akınafarır kam onegham?” ³ Overıamın itır gumazıtım, o nguazımın itır gumazıtım, o nguazımın apengan itır gumazıtım, akınafarır kam onegh, egh an aven ganın kogham. ⁴ Kı gari, gumazıtım akınafarır kam

4:5: Kis 19:16, Ese 1:13, Sek 4:2, MAA 1:4, 8:5, 11:19, 16:18 4:6: Ese 1:5-10, 1:22, MAA 15:2 4:8: Ais 6:2-3, Ese 1:18, 10:12, MAA 1:4, 1:8 4:9: Dan 4:34, 6:26, 12:7, MAA 1:18, 4:2, 4:10, 5:14, 15:7 4:10: MAA 4:4, 4:9, 5:1, 5:7-8, 5:13-14, 6:16, 7:15, 19:4, 21:5 4:11: Ap 17:24, Ef 3:9, Kl 1:16, MAA 5:12, 10:6 5:1: Ais 29:11, Ese 2:9-10, Dan 12:4

onegh an aven ganamin gavgaviba puvati. Ezi kamaghin ki puvirama aravira iti. ⁵ Ezi gumazir dapaniba men mav kamaghin na migei, "Ni arangan marki. Ni orakigh. Laionin kam Judan adarazir atrivimin oto, atrivir bar ekiam, an Atrivim Devitin ovavim, egha a midorozim gamua uan apanim abiragha gifa. Kamagh amizi a 7 plan kandelin gris in akinafarim mighiriziba adegh, egh akinafarir kam onegham."

Jon Sipsipin Nguzimin gari

⁶ Ezi ki gari, sipsipin nguzir mam tughav iti. Me a misoghezi an aremezi moghin gari. An atrivir dabirabim ko 4 plan angamra itir bizibar tongin tughav iti, ezi gumazir dapanibar dabirabiba an okarigha iti. A 7 plan komba ko 7 plan damatuziba iti, kar Godin duar 7 pla. God me amadazima me nguazir kam bar a garui.* ⁷ Ezi Sipsipin Nguzim ghua gumazir atrivir dabirabim gaperaghav itimin agharir guvimin, akinafarir kam ini. ⁸ An akinafarir kam inigha givazima, ezi 4 plan bizir angamra itir kaba ko 24 plan gumazir dapanir kaba Sipsipin Nguzimin boroghin tevir akuribar apiri. Gumazir dapaniba vaghvagha gitan min garir biziba ko golin itaribar suiki. Itarir kaba, migharir mughurir aghuim zuim, bar dagh izifa. Bizir kam kamakin, Godin gumamaziziba God ko migeir arazim. ⁹⁻¹⁰ Egha me ighiar igiar mam kamaghin a gami,

"Me ni misoghezi ni areme, egha nin ghuzimin ni gumamaziziba God bagha me givese. Ni, anababa bar dar gumamazizir maba, ko nguibabar akaba bar, ko mikarzir igharagha gariba bar, ko kantriba bar dar

gumamaziziba, men marazi, ni me givese.

Egha ni me gamizima me atrivimin adarazir otivigha, egha ofa gamir gumazibar min ikia, en God bagha ingari.

Egh me atrivimin iki, egh nguazimin gumamazizibar ganam.

Kamaghin, God ua bagha nin torozi, ni akinafarim inigh egh kandelin grisba adegham."

Me Sipsipin Nguzimin ziam fe

¹¹ Egha ki ua gara enselin tiarir avirir maba barasi. Men dibobonim handet milienin aviriba ko tausen tausenin aviriba. Me atrivir dabirabim ko bizir angamra itiba ko gumazir dapaniba okarigha tuivighav iti. ¹² Me pamten dia kamaghin ighiam gami,

"Sipsipin Nguzir kam me misoghezi aremezim, e an uari torogha an ziam bar pin aneti.

A ziar ekiam ko bizir aghuir aviriba ko fozir aghuiba ko gavgavir ekiam iti.

E an ziam fiva egh a bagh bar akongegh egh a minabam."

¹³ Ezi ki God ingarizir gumaziba ko biziba bar men ighiam barasi, bizir overiamin itiba ko nguazimin itiba ko nguazimin apengan itiba ko ongarimin itiba. Ki orazi da kamagh migei,

"Gumazir uan atrivir dabirabim gapiaghirim, ko sipsipin nguzim uaghan, e zurazurara aning minabavira ikiam.

Egh aningin ziar ekiamning fiva, aning bagh bar akongegh egh aningin gavgavir ekiamin apengan iki zurara mam-aghira ikiam."

5:5: Stt 49:9, Ais 11:1, 11:10, Ro 15:12, Hi 7:14, MAA 6:1, 22:16 5:6: Ais 53:7, Sek 4:10, Jo 1:29, 1:36, MAA 1:4, 4:5, 5:9, 5:12, 13:8 * 5:6: (6:6) Vezin kam in mingarim kamaghin migei, Dagheba bar otevegham eghti daghebar ivezim bar pin ghuavanabogham. 5:7: MAA 4:2, 4:10 5:8: Sng 141:2, MAA 4:8-10, 8:3-4, 15:2 5:11: Sng 68:17, Dan 7:10, Hi 12:22, MAA 4:4-6 5:12: 1 Sto 29:11, MAA 5:6 5:13: Ro 9:5, Fl 2:10, 1 Ti 6:16, 1 Pi 4:11, MAA 4:2, 4:10, 6:16, 7:10

¹⁴ Ezi 4 plan bizir angamra itiba kamaghĥn mĥgei, “Guizbangĥra.” Ezi gumazir dapaniba tevir akuriba apĥrigha aningĥn ziamning fe.

6

Sipsipĥn Nguzim akĥnafarimĥn kandelĥn grisba adangi

¹ Ki Sipsipĥn Nguzimĥn gari, a 7 plan kandelĥn grisĥn itir akĥnafarir kamĥn suiragha egha a kandel grisĥn namba wan adangi. Ezi ki orazi, 4 plan bizir angamra itir kabar mav kamaghĥn mĥgei, ezi an tiarim mati ararim dagaravagha, a kamaghĥn mĥgei, “Ni izi!” ² Ezi ki ua gara egha hoziar ghurghurir mamĥn gari, gumazim barĥrpimĥn suiragha a gaperā. Me atrivimĥn dapanir asuar mam a ganĥngi, ezi a mĥdorozim gamua uan apanim abĥrazi mogĥn zui, egha mĥdorozir avĥribagh amua uan apaniba abĥra ghuavĥra iti.

³ Ezi Sipsipĥn Nguzim akĥnafarimĥn kandelĥn grisĥn namba 2 adangi, ezi ki orazi, bizir angamra itir namba 2 kamaghĥn mĥgei, “Ni izi!” ⁴ Ezi hoziar igharazim azenan izi, an aghefe. Me gavgavim hoziar kam gaperazir gumazim ganĥngi, kar gavgavir nguazimĥn gumazamizibar dugĥiar aghuim a gĥvamim, egĥti gumaziba igharaz daraziv sogĥtima me arĥmĥghiram. Ezi me mĥdorozir sabar ekiar mam ingangarir kam damuasava a ganĥngi.

⁵ Ezi sipsipĥn nguzim akĥnafarimĥn kandelĥn grisĥn namba 3 adangi, ezi ki orazi bizir angamra itir namba 3 kamaghĥn mĥgei, “Ni izi!” Ezi ki ua gara, egha hoziar pĥzimĥn gari. Ezi gumazir a gaperaghav itim a skelĥn mam uan dafarimĥn an suira. ⁶ Ezi ki orazi, mati gumazimĥn tiarim bizir angamra itir 4 plan kabar tongĥn migĥia, egha mĥgirĥgiar kam kamaghĥn mĥgei, “Ia mangĥ uan ingangarim damuti, egĥti dagheba bar otevegham. Kamaghĥn,

gumazim dugĥiar vamĥran ivezim inigh, a witĥn mĥner muziarir vamĥra o balin mĥner muziarir 3 plara givezam. Egh ia olivĥn temeba ko wainĥn beniba gasĥghasĥghan markĥ, egĥti olivĥn borem ko wain ikĥvĥra ikiam.”

⁷ Ezi Sipsipĥn Nguzim akĥnafarimĥn kandelĥn grisĥn namba 4 adangizima, ki orazi bizir angamra itir namba 4 kamaghĥn mĥgei, “Ni izi!” ⁸ Ezi ki ua gara hoziar iangurimĥn gari. Ezi gumazir a gaperazim, an ziam Ovevem. Ezi Nguibar Gumaziba Ovia Ghua Itim, an Ovevemĥn gĥrara izi. God gavgavim kamaghĥn aning ganĥngi, aning nguazimĥn itir gumazamiziba 4 plan okuruabar me tuiragh, egh okuruar kabar aven aning okuruar vamĥra, aning a mĥsuegĥti an aremegham. Aning gumazamiziba mĥdorozir sabamĥn me mĥsuegĥti, me arĥmĥghiram, egĥti aning mĥtiriar ekiam damĥgĥti an otogĥti me arĥmĥghiram, egĥti aning arĥmariar ekiabar amuti da otiv me damuti me arĥmĥghiram, egĥti aning ruarimĥn itir asĥzir atiaba amangĥti da mangĥ me mĥsogĥti me arĥmĥghiram.

⁹ Ezi Sipsipĥn Nguzim akĥnafarimĥn kandelĥn grisĥn namba 5 adangizima, ki gari, gumazamizir ovengezibar duaba Godĥn ofa gamir danganim apengan iti. Gumazamizir kaba faragha Godĥn akamĥn suiragha gavgavigha, egha akar kam akuni, ezi bizir kamĥn apaniba me mĥsoghezi me ariaghĥre. ¹⁰ Duar kaba dia kamaghĥn mĥgei, “Gavgaviba bar itir Ekiam, ni arazir kuraba bar dar sagĥon ikia egha bar zue! Ezi nĥn akar dikĥriziba da guizbangĥra otifi! E ni mĥzua iti, ni zuamĥra nguazimĥn itir gumazamizibar araziba tuisĥghĥva, egh en ghuzimĥn ivezim ikarvagh!” ¹¹ Egha me gumazamizir kaba vagĥvaghā korotiar ghurghurir ruariba me ganĥngi,

6:1: MAA 4:6-7, 5:1, 5:5-7 **6:2:** Sek 1:8, MAA 6:3, 6:6, 14:14, 19:11 **6:4:** Sek 1:8, 6:2 **6:5:** Sek 6:2, 6:6 **6:6:** Ese 5:12, 5:17 **6:8:** Jer 15:1-3, Ese 5:12, 5:17, 14:21, 33:27, Sek 6:3 **6:9:** 2 Ti 1:8, MAA 1:9, 8:3, 12:17, 19:10 **6:10:** Lo 32:43, Sng 78:10, MAA 11:18, 16:7, 19:2 **6:11:** Hi 11:40, MAA 3:4-5, 3:18, 7:9, 7:13-14, 14:13, 19:14

egha kamagh me migei, "Ia tong orarkiva avughsi iki. Apaniba ian adarazi ko ia ko ingari darazi misueghti me arimighiregham, mati me ia misoghezi mokin. God, gumazamizir apaniba me misueghti arimighiramibar namba gifogha gifa, eghti apaniba gumazamizir kabav sueghti me arimighireghti, God ian ghuzimin ivezim ikarvagham."

¹² Ezi Sipsipin Nguzim akinafarimin kandelin gris namba 6 adangizima, ezi ki ua gari, mikimkizir dafam nguazimin oto. Ezi aruem isiragha gari puvatizi, overiam ko nguazim mitatangi. Ezi iakinim bar aghevegha ghuzimin min gari. ¹³ Ezi pin itir mikoveziba asiaghira nguazim giri, mati aminim fighin temem givai, ezi fighin ovizir tighar aniamiba suaghiri. ¹⁴ Overiam mati, akinafarir bar dafam me a riga anetizi moghin, a uan danganim ataki. Ezi mighsiaba ko arighatiziba bar uan danganiba ategha, egha sivagha ghue.

¹⁵ Ezi nguazimin atriviba ko gumazir ziaba itiba ko midorozir gumazir dapaniba ko dagiaba itir gumaziba ko gumazir gavgaviba ko pura ingangarir gumazir kiniba ko gumazir friaghreziba, me bar moghira ghua marazi dagiar toribar aven mongezi marazi mighsiabar itir dagiar ekiabar girakirangin monge. ¹⁶ Egha me mighsiaba ko dagiar ekiaba kamaghin dar dei, "Ia e avaragh, egh gumazir atrivir dabirabim gaperaghav itimin guamin e modogh, egh ia uaghan Sipsipin Nguzimin aningagharimin e modogh!" ¹⁷ E fo, aningin aningagharimin dughiar ekiam datirighin otozi aning gumazamizibar arazir kuraba ikarvaghasa. Eghti gumazitam aningin

aningagharim iriagh, angamra ikian kogham!"

7

144,000 plan Israelin gumazamiziba, God me ginabazir osizirim, enselba me garisi

¹ Bizir kaba givazima, ezi ki gari, enselin 4 pla nguazimin 4 plan apinibar tuivighav iti. Me nguazimin 4 plan aminibar tuaviba apiri, eghti aminim mangi ongarim ko nguazim ko temeba bar dagh ivangan kogham. ² Ezi ki enselin igharazimin gari, an aruem anadi naghin ikeghav anadi. A Godin zurazurara itimin inabazir osizirim an iti, egha a enselin 4 plan God ongarim ko nguazim gasighasighamin gavgavim aningiziba pamten men dei. ³ A kamaghin migei, "Ia zuamira nguazim ko ongarim ko temebagh asighasighan marki. God uan ingangarir gumazibagh inabas. E faragh uan Godin ingangarir gumaziba, inabazir osizirim e men guabar an osirigh givaghti, ia gin bizibagh asighasigh."

⁴ Ezi ki orazi, me gumazamizir inabazir osizirim isibar dibobonim dibori. Me 144,000 plan gumazamiziba, inabazir osizirim me garisi, me Israelin kantrin aven itir 12 plan anababa, vaghvagha men varazira, osizirim ini.*

⁵ Ezi 12,000 plan Judan anabamin aven itir darasi, me inabazir osizirim ini, ezi 12,000 plan Rubenin anabamin adarasi, ezi 12,000 plan Gatin anabamin adarasi, ⁶ ezi 12,000 plan Aserin anabamin adarasi,

6:12: Ais 13:10, Jol 2:10, 2:31, 3:15, Mt 24:29, Mk 13:24-25, Lu 21:25, Ap 2:20, MAA 8:12, 11:13, 16:18

6:13: MAA 8:10, 9:1 **6:14:** Jer 4:24, Hi 1:12-13, MAA 16:20 **6:15:** Ais 2:10, 2:19-21 **6:16:**

Hos 10:8, Lu 23:30, MAA 4:2, 4:10, 9:6 **6:17:** Sng 76:7, Ais 13:6, Jol 2:11, Nah 1:6, Sef 1:14, Mal 3:2, MAA 16:14

7:1: Jer 49:36, Dan 7:2, Sek 6:5 **7:3:** Ese 9:4-6, MAA 6:6, 9:4, 14:1, 22:4 **7:4:** MAA

9:16, 14:1-3 * **7:4:** (7:4) Osizirir kamnagh "Israelin kantrin aven itir 12 plan anababar" gun migei.

E Aruamu e ghaze, anabam, kar amebam o amizimin ghuzim. Ezi Israelba me ghaze, anabam, kar afeziamin ghuzim, egha me afeziabar gin zui.

ezi 12,000 plan Natalin anabamın adarasi,
 ezi 12,000 plan Manasen anabamın adarasi,
⁷ ezi 12,000 plan Simeonın anabamın adarasi,
 ezi 12,000 plan Livain anabamın adarasi,
 ezi 12,000 plan Isakarın anabamın adarasi,
⁸ ezi 12,000 plan Sebulunın anabamın adarasi,
 ezi 12,000 plan Josepın anabamın adarasi,
 ezi 12,000 plan Benjaminın anabamın adarasi.

Gumamazir kaba me God me gin-abazir osizirim ini.

Gumamazir bar avirim Godın ziam fe

⁹ Egha ki gin ua gari, gumamazir avirim uari akuvagha iti. Gumazitam men avirim mangan iburagham. Gumamazir kaba, me kantriba bar ko anababa bar ko mikarzir igharagha gariba bar ko nguibabar akaba bar dar gumamaziziba, men marazira izegha iti. Me atrivir dabirabim ko Sipsipın Nguzimın guamın tuivighav iti. Me korotiar ghurghurir ruariba aghui, egha uan agharibar okavir aghuabar suiki. ¹⁰ Me pamten kamaghın dei,

“En Godın uan atrivir dabirabim gaperazim,
 ko Sipsipın Nguzim, aningra en akuragha en apanim abira.
 Ezi e aningın ziamning fe.”

¹¹ Ezi enselba bar ikia, atrivir dabirabim ko 4 plan bizir angamra itiba ko gumazir dapaniba, me me okarigha tuivighav iti. Egha atrivir dabirabimın garava tevir akuriba apira egha uan guaba nguazim misuegha, egha Godın ziam fe. ¹² Me kamaghın migei,

“Guizbangira!

E uan God ziar ekiam a daning,
 egh a bagh bar akongegham,
 egh kamagh mikim suam, an
 fofozim bar pin iti.

Egh a minabiva, egh an ziam fam.
 A gavgavir ekiam iti, eghti e an
 gavgavimın apengan ikiam.
 Dughiabar zurara bizir kaba
 bar moghirama Godın biz-
 iba.

Bar guizbangira!”

Kraisın adarasi, men osimtızim gifa

¹³ Ezi gumazir dapanibar mav kamagh nan azara, “Gumamazir korotiar ruarir ghurghuriba aghuizir kaba, me taia? Me managhira ikegha ize?”

¹⁴ Ezi ki an akam kamagh a ikara, “Gumazir ekiam, ni uabi fo.” Ezi a kamagh na migei,

“Gumamazir kaba me uan apanibar dafaribar osimtıziba ko mızazir ekiaba ini.

Ezi osimtızir dughiam datirighın gifa.

Ezi me uan korotiaba Sipsipın Nguzimın ghuzimın da ruegha,
 dagh amizi, da ghurghuri.

¹⁵ Kamaghın amizi me atrivir dabirabimın guamın tuifi.

Egha dimagariba ko aruebar an dipenimın ikia egha an ingan-garim gami.

Ezi Godın atrivir dabirabir kam gaperaghav itim, a uabi me ko iki egh me geghuvam.

¹⁶ Eghti mitiriaba ua men aghan kogham, eghti kuariba ua men pıran kogham.

Eghti aruer arızir mikarziba puvira dagh aboim, ua men mikarzibar isian kogham.

17 Sipsipin Nguzim atrivir dabirabimin tongira ikia, egha me geghufi.

Egha a me inigh nguazimin aven ivemarir dipar atuir danganimin mangam, kar dipar ikirimirir zurara itim anidim.

Egh God men temeriba bar men damazibar da dizighti da misigam, eghti me uam azian kogham.”

8

Sipsipin Nguzim akinafarir righizimin kandelin gris in abuananam adangi

¹ Ezi Sipsipin Nguzim akinafarimin itir kandelin gris in namba 7 adangi, ezi Godin Nguibamin bizitam bar mozozir pu, ezi migirigiatam otivir putatigha, ghua mong dughiar ruarim kamaghin tu. ² Ezi gin ki 7 plan enselin gari, me Godin guamin tuifi, egha 7 pla sighaba ini.

³ Ezi enselin igharazim iza ofa gamir danganim boroghin tughav iti. A golin miner mam in suira, miner kam, me an aven paura tuazi a isia migharir mughuriar aghuim oto. Ezi me pauran avirir maba a ganingi, eghti a Godin gumamazibar azangsizibar sara isafuragh, egh atrivir dabirabimin guamin mangiva golin ofa gamir danganimin God bagh ofa damuam.

⁴ Ezi pauran isir migharir mughuriar aghuim ko Godin gumamazibar azangsiziba, da uari inigha enselin Godin damazimin tughav itir kam in dafarim ategha ghuavanadi. ⁵ Ezi ensel miner migharir mughuriar aghuim itim suiragha ghua ofa gamir danganimin ghua avim inigha minem garu, egha minem akunizima a nguazim giri. An anakunigha givazima, arariba dagarvazima

maburan niginim oto, ezi overiamin onimariba taghtagha tintinibar zui, ezi mikimkizim oto.

Enselin 4 pla sighabagh ivi

⁶ Ezi enselin 7 plan, sighar 7 plan suighizir kaba, me dagh iviasava ami.

⁷ Namba 1 ensel uan sigham givi, ezi amozir ofizir ekiar dagiabar min gariba ko avim, aning ghuzim sara isafuragha nguazim giri. Ezi me nguazim ko temeaba 3 plan okuruaba da taira, dar okuruar mam avim bar an isi. Ezi bizir nguazimin aghuiba bar, da uaghan avim a dar isi.

⁸ Ezi namba 2 ensel uan sigham givi, ezi me, bizir mam mati mighsiar ekiamin min avim an isima, me anakunizi a ghua ongarim giraghu. Ezi ongarim 3 plan okuruaba uabi tuirazi, ezi ongarimin okuruar mam ghuzimin oto. ⁹ Bizir ongarimin angamra itiba, da uaghan me okuruar 3 plan da taira, ezi dar okuruar kabar mam, da bar ariaghire. Ezi kuriba uaghan, me okuruar 3 plan da taira, ezi kurir okuruar kabar mam, bar moghira ikufi.

¹⁰ Ezi namba 3 ensel uan sigham givi, ezi mikovezir ekiar mam adenimin min puvira isia, overiam ategha iri. Ezi me faner dipaba okuruar 3 plan da taira, ezi mikovezir kam dipar okuruar kabar mam gira, egha uaghan dipar atuibagh iri. ¹¹ Mikovezir kam in ziam kamakin, Marasinin Bar Puvira Misozim. A dipar okuruar kabar mam girizi, dipar kaba Marasinin Bar Puvira Misozimin oto. Ezi gumamazizir aviriba dipar kam apima a men navibar isizi me ariaghire.

¹² Ezi enselin namba 4 uan sigham givi, ezi me aruem ko iakinim ko mikoveziba 3 plan okuruaba da taira. Egha me aruemin okuruar mam gasighasigha,

8:1: Hab 2:20, MAA 6:1 **8:2:** 2 Sto 29:25-28, Mt 18:10, Lu 1:19 **8:3:** Kis 30:1-3, Amo 9:1, MAA 5:8, 9:13 **8:4:** Sng 141:2, Lu 1:10, MAA 5:8 **8:5:** Kis 19:16-19, Wkp 16:12, 1 Kin 19:11, Ese 10:2, Ap 4:31, MAA 4:5, 11:19, 16:18 **8:7:** Kis 9:23-25, Ais 2:13, Ese 38:22, Jol 2:30, MAA 9:4, 16:2 **8:8:** Kis 7:20-21, Jer 51:25, Ese 14:19, Amo 7:4, MAA 16:3 **8:9:** Ais 14:12 **8:10:** Ais 14:12, MAA 9:1, 16:4 **8:11:** Kis 15:23, Jer 9:15, 23:15 **8:12:** Ais 13:10, Ese 32:7, Jol 2:10, 2:31, 3:15, Amo 8:9, MAA 6:12-13

egha iakinimĭn okuruar mam gasighasigha, egha mikovezibar okuruar mam gasighasiki. Kamaghĭn amizi arueba bar, dughiar mabar aruem isir puvatigha mitatangi, ezi dimagariba bar, dimagarir maba iakinim ko mikoveziba isir puvatigha angazangariba puvati.

¹³ Ezi ki garima, kuarazir bagar mam overiamĭn pin mighagha arui. Ezi ki a barazi, a kamaghĭn pamten dia migei, "Iavzika! Nguazimĭn itir gumazamiziba, Iavzika! Enselĭn igharazir 3 pla ua uan sighthabagh iviam, eghti osimtĭzir bar ekiaba gumazamiziba me bativam. Iavzika!"

9

Namba 5 ensel uan sightham givi

¹ Ezi enselĭn namba 5 uan sightham givi, ezi ki garima, mikovezir mam overiam ategha nguazim giri. Ezi me mozir torir bar konezimĭn akamĭn ki a ganĭngi. ² Ezi mikovezir kam, mozir torir bar konezimĭn akam kuizi, ezi migharim torir akamĭn azenan otiva, egha avir bar ekiamĭn migharimĭn mĭn anadi. Egha migharim torir kamĭn anaga aruem ko overiam avarazi, aning mitatangi. ³ Ezi odezir bar avirim migharir kam ategha zaghira, nguazim tintinibar an zui. God tuighakabar gavgavimĭn mĭn gavgavim dagh anĭngi, nguazimĭn itir gumazamizibagh asighasighamin gavgavim. ⁴ God odezir kaba kamagh dav gei, "Ia zuravariba ko nguazimĭn aghuir biziba ko temer tabagh asighasighan marki. Ia, gumazamizir God inabazir osizirim men guabar itir puvatiziba, me gasighasigh. ⁵ Ki ian amamangati, ia gumazamizir kaba iakinir 5 plara mĭzazir ekiam me danĭng. Egh ia me mĭsoghti me arimighiran marki." Ezi odezir kaba, mĭzazir da gumazamizibagh anidiba, tuighakaba ivir mĭzazibar mirara

ghu. ⁶ Dughiar kamĭn gumazamiziba ovengsi tuaviba buriam, egh me ovengan kogham. Me ovengsi bar ifueghti, eghti ovevem men arimangam.

⁷ Ki odezir kabar gari, da mati hoziaba mĭdorozim damuasava ami. Dar dapanibar, biziba mati golin dapanir asuabar mĭn dar dapanibar iti. Ezi dar guaba mati gumazibar guaba. ⁸ Ezi dar dapanir ariziba ruarigha, amizibar dapanir arizibar mĭn ruari. Ezi dar atariba, laionĭn ataribar mĭn, ruarigha bar ghumi. ⁹ Bizir maba, siot kapabar mĭn gara, dar evariba ave. Ezi dar aviziba tingagha mati hoziaba karisin aviriba kurvagha mĭdorozim bagha ivemara zui moghĭn tingazi. ¹⁰ Odezir kaba tuighakabar ipebar mĭn ipeba iti, ezi atarir marasinĭn mĭzazir kuraba iziba, dar ipebar iti. Ezi mĭzazir gavgavir gumazamiziba 5 plan iakinibar me danĭngamim, a dar ipebar iti. ¹¹ Egha da atrivir mam iti, a dar gari. Atrivir kam, a mozir torir bar konezimĭn garir ensel. Hibrun akamĭn me enselĭn kamĭn ziam dibora ghaze, "Abadon." Ezi Grighĭn akamĭn me kamaghĭn a dibori, "Apoliyon." An mĭngarim kamakĭn, gumazir biziba bar dagh asighasizim.

¹² Iavzika, ia orakigh! Osimtĭzir bar ekiar faragh zuim, a gifa. Ezi osimtĭzir ekiar pumuning ikiavira iti, aning tighar otivam.

Enselĭn namba 6 uan sightham givi

¹³ Ezi enselĭn namba 6 uan sightham givi, ezi ki gumazir mamĭn tiarim barasi, A, Godĭn guamĭn itir golin ofa gamir danganir mamĭn iti, danganir kam, a mikebar 4 pla iti, ezi da vaghvagha komba iti. Tiarir ki orazir kam, a komĭn 4 plan tongĭn otivima, ki a barasi. ¹⁴ A namba 6 enselĭn sighthamĭn suirazim kamaghĭn a migei, "Enselĭn

8:13: MAA 9:12, 11:14 **9:1:** Lu 8:31, 10:18, MAA 8:10, 17:8, 20:1 **9:2:** Stt 19:28, Kis 19:18, Jol 2:2, 2:10 **9:3:** Kis 10:4, 10:12-15, Het 7:12, MAA 9:10 **9:4:** Ese 9:4, MAA 6:6, 7:3 **9:5:** MAA 9:10, 11:7
9:6: Jop 3:21, Ais 2:19, Jer 8:3, MAA 6:16 **9:7:** Dan 7:8, Jol 2:4, Nah 3:17 **9:8:** Jol 1:6 **9:9:** Jol 2:5
9:12: MAA 8:13 **9:13:** Kis 30:1-3, MAA 8:3 **9:14:** MAA 16:12 **9:15:** MAA 8:7-12

4 plan Yufretisin faner ekiamin kalabusin itiba, ni me ateghti me mangi.”
 15 Ezi a 4 plan enselin kaba ataki, eghti me 3 plan okuruabar gumazamiziba tuiragham, egh okuruatam bar a misueghti an arimighiregham. God faragha ghaze, auan kam ko aruer kam ko iakinir kam ko azenir kam in enselin kaba ingangarir kam damuam. Ezi enselin kaba kalabusin ikia uari akirigha ingangarir kam damuasavira dughiar kam in mizua iti. 16 Ezi midorozir gumazir hoziabagh apiaziba, ki orazima, men dibobonim, 200 milien.

17 Egha ki irebam in min bizim in gari, hoziaba ko gumazir hoziabagh apiaziba, men ganganim kamakin. Gumaziba siot kapaba aghui, ezi dar ganganim aghevegha, blu gamigha, iangurungi. Hoziabar dapaniba, laion in dapanibar min gari. Ezi avim ko migharim ko salfan dagiar isiba, da hoziabar akabar otivava tintinibar zui. 18 Egha me gumazamiziba 3 plan okuruabar me tuiara, ezi 3 plan bizir bar kuraba, me okuruar mam bar a misoghezima an ariaghire. Bizir 3 plan kabanagh, da avim ko migharim ko salfan dagiar avim, da hoziabar akabar otifi. Bizir 3 plan kabar gavgavim gumazamizir kabagh amima me ariaghiri. 19 Hoziar kabar gavgavim, dar akaba ko ipebar iti. Dar ipeba kuruzibar min gari, egha dapaniba iti. Hoziaba uan ipebar gumazamiziba mizazir kuram me gandi.

20 Ezi gumazamizir igharazir me misoghezi, ariaghrezir puvatiziba, me navibagh irazir puvatigha egha, akirim ragha marvir guar me uari ingarizibagh asarazir puvati. Me aseba ko marvir guaba ataghizir puvati. Marvir guar kaba, gumaziba silva ko gol ko bras ko dagiaba ko temebar dar ingari, da bizibar garir puvatigha akaba barazir puvatigha

aruir puvatiziba. Me marvir guabar ziaba fer arazim ataghizir puvati. 21 Egha me, gumazir igharazibav sozima me ariaghiri arazim, ko imezibagh amir araziba, ko gumazamiziba tintinibar uari bakia uari ko akuir arazim, ko igharaz darazir biziba okeir arazim, me da bagh navibagh iragh arazir kurar kaba ataghraghan aghua.

10

Ensel akinafarir righizim Jon ganingizi ananepi

1 Ezi ki garima enselin gavgavir igharazir mam God in Nguibam ategha izaghiri. A ghuariam korotiam in min aneru, ezi akianir mam an dapanim gisin iti. An guam aruemin min isi, ezi an sueming dipenir akinimning in min gara egha avim in min isi. 2 Ensel in kam akinafarir righizir muziarim uan dafarim in an suira, ezi akinafarim oneaghrigha iti. Egha a uan suer guvim ongarim gasara, egha suer kiriam nguazim gasara. 3 Egha a bar pamten laion in min itiarim akara dia migei. A diagha givazima, 7 plan arariba dagarvagha egha an akam ikara. 4 Egha 7 plan ararir kaba dagarvegha givazima, ezi ki akar me mikemeziba osirasa. Ezi God in Nguibam in ki gumazir mam in dindiam barazima, a kamagh in migei, “7 plan ararir dagarvaghizibar akam, ni uan nighnizim in anetightima a iki. Ni an osiran marki.”

5 Ensel in ki ganizir kam an ongarim ko nguazim in tughav ikia, uan agharir guvim overiam in pin a fe. 6 Egha ghaze, “God in zurara itim in ziam in ki guizbangira migei. God in kam, an overiam ko bizir an itibar ingarigha egha nguazim ko an itir bizibar ingarigha, ongarim ko an itir bizibar ingari. Ezi ki kamagh in migei, dughiam datirigh in givasava

9:16: Sng 68:17, Ese 38:4, Dan 7:10 9:17: 1 Sto 12:8, Ais 5:28-29 9:20: Lo 31:29, Sng 106:37, 115:4-7, 135:15-17, Ais 2:8, 2:18-20, Dan 5:23, 1 Ko 10:19-20, MAA 16:9-11 10:1: Ese 1:28, Mt 17:2, MAA 1:15-16 10:3: MAA 8:5 10:4: Dan 8:26, 12:4, 12:9 10:5: Kis 8:6 10:6: Neh 9:6, Sng 146:6, MAA 4:11, 14:7, 16:17

ami. God uam orarkian kogham. Bar puvati. ⁷ Bizir God damuasava amim an akam modoghav iti. Eghti Enselin namba 7 sigham givitima, dughiar kamra bizir modoghav itim guizbangiram otogham. Kar, akar aghuir a fomira uan ingangarir gumazibagh aningizim, me an akam inigha izir gumaziba.”

⁸ Ezi gumazir ki Godin Nguibamin faragha oraghizim, a ua kamaghin na migei, “Ni mangi enselin ongarim ko nguazimin tughav itimin dafarimin akinafarir righizir oneghav itim inigh.”

⁹ Ezi ki ensel bagha ghua kamaghin a migei, “Ni akinafarir righizir muziarir kam na daningigh.” Ezi a kamaghin na migei, “Ni a inighiva, aneremi. A nin navimin aven ni misogham. Egh nin akamin an hanin min bar singigham.” ¹⁰ A mikemegha givazima, ki akinafarir righizir muziarim an dafarimin a inighava anepi. Ezi nan akamin a hanin min bar singi. Ki anemegha givazima, a nan navimin aven na misosi. ¹¹ Ezi me kamaghin na migei, “Ni ua God da izezir akamin gun mikim. Akar kammin, mikarzir igharagha garir aviriba ko kantrin aviriba ko nguibabar akar aviriba ko atrivir aviriba, bizir me bativamiba ni dar me mikim.”

11

Godin akam inigha izir gumazir pumuning

¹ Egha me aghorir bizibar abarim na ganingi, an aghorir suiagharuimin min gari, egha me kamagh na migei, “Ni dikavigh Godin Dipenim ko ofa gamir danganimin

apan. Egh ni dipenir kammin Godin ziam fer gumazamizibar dibobonim dipon. ² Egh ni Godin Dipenim okarizir danganir divazir ekiamin aven itim, an apanan marki. God Kantrin Igharazibar Gumaziba danganir uari akuvir kam me ganingi. Eghti marazi izi Jerusalem diki mangi 42 plan iakinibar tugham. Kamaghin, ni anetakigh.* ³ Eghti ki uan akamin gun mikimamin gumazir pumuning amadagh gavgavim aning danightima, aning izi nan akam inigh mangam. Aning osimtizir korotiabar aghuighiva, egh nan akam kun mangiva, 1,260 plan dughiabar tugham.”

⁴ Gumazir kamning mati olivin temer pumuning ko lammin pumuning nguazir kammin Ekiamin guamin tughav iti.† ⁵ Eghti gumazitam arazir kurabar aning damusi, damuti, avim aningin akamningin otogh egh aningin apaniba, bar men isigh me gasighasigham. Kamaghin, gumazir manam arazir kuramin aning damusi, egh an oveham. ⁶ Aning gavgavir overiamin aneghoroghamim iti, eghti aning Godin akamin gun migeir dughiamin, aning mikimti, amozim dughiar kammin izan kogham. Eghti aning gavgavir dipabar amuti da bar ghuzimin otivamim iti. Egha uaghan gavgavir nguazimin gumazamiziba bizir kurar igharazibar amuti da me gasighasighamim iti. Dughiar kammin, aning bizir kabara amuti da aning ifongezi moghin otivam.

⁷ Aning Godin akamin gun migeir ingangarim givaghti mozir torir bar konezimin itir asizir atiam, a torim

10:7: Dan 9:6, 9:10, Amo 3:7, Ro 16:25-27, MAA 11:15 **10:9:** Jer 15:16 **10:10:** Ese 2:10, 3:3

11:1: Nam 35:5, Ese 40:3, Sek 2:1-2, MAA 21:15 **11:2:** Ese 40:17-20, Dan 8:10, Lu 21:24, MAA 12:6,

13:5 * **11:2:** (11:2) Akar Mogomer 11:2in faragha itir akam, ni Aposelbar Ingangaribar 21:30in gan. Akar Mogomer 11:2in akar igharazir kam, 42 plan iakiniba, da 1,260 plan dughiaba, o 3 plan azeniba givazima uam akuam. Da 42 plan iakiniba ko magh ghue. Ni Daniel 7:25 ko 12:7in gan. Ni akar Kantrin Igharazibar Gumaziba Jerusalem dikabirazimin gansiva Luk 21:24in gan. **11:3:** MAA 12:6, 19:10, 20:4 **11:4:** Jer 11:16, Sek 4:11-14 † **11:4:** (11:4) Ni Sekaraia 4:1-5, ko 4:10-14, ko Akar Mogomer 1:12in gan. **11:5:** Wkp 10:2, 2 Sml 22:9, 2 Kin 1:10-12, Sng 97:3, Jer 5:14, Hos 6:5 **11:6:** Kis 7:17-19, 1 Sml 4:8, 1 Kin 17:1 **11:7:** Dan 7:7, 7:21, Sek 14:2, Lu 13:32, MAA 9:2, 12:17, 13:1, 13:5-7, 13:11, 17:8

ategh anangam. Egh an aning ko misoghiva, egh aning abiragh aning misueghti aning aremegham. ⁸ Eghti aningın kuamning nguibar ekiar kamın tuavir ekiamın irighiv ikiam. E akar isin zuimın a dibora ghaze, Sodom o Isip. Nguibar kamra me fomira gumazir kamningın Ekiam tememın a gafugha a misoghezi an ovenge. ⁹ Gumazamizir mikarzir igharagha gariba, men marazi, ko anababar dar gumazamizir maba ko nguibabar akaba bar dar gumazamizir maba ko kantriba bar dar gumazamiziba, men marazi, me dughiar 3 pla ko akuamın aningın kuamningın ganam. Egh aningın kuamning mozim daghuan anogoregham. ¹⁰ Nguazimın gumazamiziba kamaghın mikim suam, Godın akam inigha izir gumazir kamning nguazimın gumazamiziba mızazir bar kuram me ganingı. Kamaghın, me aningın ovevem bar a gifuegham, egh bar ighiabar amu, egh damıva egh uan namakaba bizir aghuiba me daningam.

¹¹ Ezi 3 plan dughıaba ko dughıar akuar kam gıvazi, God uam aning gamizıma, aning ua dikavigha tughav iti, ezi gumazir aning ganiziba bar atiatingı. ¹² Ezi aning orazi tiarir mam Godın Nguibamın kamaghın aning mıgei, “Gua kagh anang.” Ezi aningın apaniba garavıra itima, aning Godın Nguibamın ghuvanabo.

¹³ Ezi dughıar kamra mikimkızir dafam otozi, God nguibar ekiamın dipeniba 10 plan okuruabar tuiragha, okuruar mam bar ikufi. Ezi 7,000 plan gumazamiziba ariaghıre, ezi ariaghrezir puvatiziba ikiava bar atiatigha Godın uan Nguibamın itimın ziam fe.

¹⁴ Iavzika, ia orakigh! Osimtızir bar ekiar namba 2, a gıfa. Ezi osimtızir bar ekiar namba 3, an otivasa bar roghıra izi.

Enselın namba 7 uan sıgham givi

¹⁵ Ezi enselin namba 7 uan sıgham givima, Godın Nguibamın itir darazi tiariba akara ghaze,

“En Ekiam ko an Gumazir a Gumazamiziba Ua Me Iniasa Misevezim, aning datırighın nguazir kam gativagha an gari.

Egh aning atrivimın iki mamaghıra ikiam.”‡

¹⁶ Ezi 24 plan gumazir dapanir Godın guamın uan atrivir dabirabibagh apiaziba, me tevir akuriba apırigha uan guaba nguazim misuegha Godın ziam fe. ¹⁷ Egha mıgei,

“Ekiam, ni Godın bar gavgavim itim.

Ni bar fomıra ikia egha iza datırighın uaghan iti.

Ni uan gavgavir ekiam inigha egha datırighın atrivimın iti.

Kamagh amizi, e ni minabi.

¹⁸ Kantrin Igharazibar Gumaziba bar puvıram atari, ezi nın aningagharim otogha gıfa.

God gumazamizir ovengeziba tuisıghamin dughiam, otogha gıfa.

Kar dughıar nın ingangarir gumazir nın akam inigha izeziba, me uan ivezir aghuim ini-amin.

Gumazamizir nın atiatia egha nın ziamın apengan itiba, gumazamizir ziaba itiba ko ziaba puvatiziba uakan.

Eghti gumazamizir nguazimın itir gumazibagh asıghasıziba,

11:8: Ais 1:9-10, Lu 13:34, Hi 13:12, MAA 14:8, 18:10, 18:24 **11:10:** MAA 12:12, 13:8, 16:10 **11:11:** Ese 37:5-14, MAA 11:9 **11:12:** 2 Kin 2:1, 2:5-7, 2:11, Ais 14:13, Ap 1:9, MAA 12:5 **11:13:** MAA 6:12, 8:5, 14:7, 16:9, 16:18 **11:14:** MAA 8:13, 9:12, 15:1 **11:15:** Kis 15:18, Sng 10:16, Ais 27:13, Dan 2:44, 7:14, 7:27, Oba 21, MAA 10:7, 12:10, 19:6 ‡ **11:15:** (11:15) Grighın akamın, Gumazir God Gumazamiziba Ua Me Iniasa Misevezim, me kamagh a dibora ghaze, Kraıs. **11:16:** MAA 4:4, 4:10, 5:8, 19:4 **11:17:** MAA 1:4, 1:8, 4:8, 15:3, 16:5, 19:6 **11:18:** Sng 2:1, 2:5, 46:6, 110:5, 115:13, Dan 7:9-10, Ro 2:5, MAA 6:10, 10:7, 13:10, 18:6, 19:5, 20:11-13

God uaghan me gasighasighama⁶trivir dabirabim⁶in anefasava a inigha ghuavanabo. ⁶ Ezi amizir

¹⁹ 24plan gumazir dapaniba mikemegha givazima, Godin Dipenir an nguibam⁶in itim kuiaghrizima, me garima Akar Dikirizir Gavgavim itir Boksiam Godin Dipenim⁶in aven iti. Ezi overiam⁶in onimariba tagtagha tintinibar zuima, niginir dafam otozi, arariba dagarvasi, ezi mikimkizim otozi amozir ofizir ekar dagiabar m⁶in gariba iri.

Satan uan adarazi ko bar ikufi

12

(Sapta 12-20)

Jon gara, amizim ko kuruzir ekiam⁶in gari

¹ Ezi overiam⁶in p⁶in bizir bar igharagha garim oto. Amizir mam, an aruemin angazangarim korotiam⁶in m⁶in aneru, ezi iakinim an suemingin apengan iti, ezi dapanir asuar mikovezir 12 pla itim, an dapanim⁶in iti. ² Amizir kam navim asegha borim batasava amua mizazim isava arai.

³ Ezi overiam⁶in bizir igharagha garir igharazim oto, maburan kuruzir aghevir mam, a dapanir 7 pla ikia, egha 10 plan komba ikia, egha 7 plan atrivim⁶in dapanir asuaba vaghavagha an dapanibar iti. ⁴ Kuruzir kam overiam⁶in itir mikovezibar 3 plan okuruabar da tura, egha okuruar mam pamtem uan ipem⁶in dar vigha da maku-nizima da iza nguazim gire. Kuruzim ghaze, amizim borim bategh⁶tima an anemasa, kamagh⁶in kuruzim amizim⁶in guam⁶in tughav iti. ⁵ Ezi amizim otarim bate, otarir God misevezim, a ainin aghorir gav-gavim⁶in suiraghiva gumazamiziba mighivira me gativagham. Ezi an otarim me zuamira a inigha Godin

kam ara gumaziba puvatizi naghin ghu. Danganir kam God a bagha anekiri, eghti a kagh 1,260 plan dughiabar iki akurvazim ini ikiam. ⁷ Ezi datirighin maburan midorozim Godin Nguibam⁶in p⁶in oto. Maikel uan enselba ko kuruzir kam misosi, ezi kuruzir ekiam uan enselba ko men midorozim ikarvasi. ⁸ Egha kuruzir kam gavgaviba puvatigha egha me Godin Nguibam⁶in uan danganim ataki. ⁹ Ezi Maikelin enselba kuruzir ekiam akunizi a izaghira iri. Kar kuruzir fomira itim, me Satan a garisi egha uaghan an ziar mam, “Gumazir Akam Gumazamizibagh asim.” A gumazir nguazim⁶in itir gumazamizibagh ifarim, a datirighin uan enselba ko iza nguazim giri.

¹⁰ Ezi ki Godin Nguibam⁶in tiarir ekar mam barazi a kamagh⁶in migei,

“Gumazir Godin guam⁶in tughadimagariba ko aruebar en adarazi akam me gasim, me a isa anekunizi a irigha nguazim⁶in iraghu.

Kamagh⁶in, datirighin God uan gumazamizibar akurvasi, ezi an gavgavim bar azenim girizi,

A Bizibagh Ativir Dughiam otogha gifa!

Ezi an Gumazir A Gumazamiziba Uam Me Iniasa Misevezim, uan gavgavim inigha gumazamizibar akazi, me an apengan iti!

¹¹ Kraisin adarazi, dughiar gumaziba me misozima me ariaghirim, dughiar kam⁶in me uan mikarizibagh nighnizir pu. Puvati. Me ghaze, pura bizim.

Kamagh⁶in, me sipsipin nguzim⁶in ghuzim ko guizin akar me gun migeimin,

11:19: Hi 9:4, MAA 8:5, 15:5, 15:8, 16:18, 16:21 **12:2:** Ais 66:7, Ga 4:19 **12:3:** Dan 7:7, MAA 13:1, 17:3, 17:9 **12:4:** Dan 8:10, MAA 9:10, 17:18 **12:5:** Sng 2:9, Ais 7:14, 66:7, MAA 2:27, 19:15 **12:6:** MAA 11:2-3, 12:4 **12:7:** Dan 10:13, 10:21, 12:1, Ju 9, MAA 20:2 **12:9:** Stt 3:1, 3:4, 3:14, Lu 10:18, 22:31, Jo 12:31, MAA 9:1, 20:2-3 **12:10:** Jop 9-11, Sek 3:1, MAA 11:15, 19:1 **12:11:** Lu 14:26, Ro 8:33-34, 8:37

me Satanin misuegha anebira.
¹² Kamagh amizi, ia Godin Nguibam
 ko an itir darasi bar,
 ia bar akongegh!
 Ezi gua nguazim ko ongarim
 guavzika,
 gua bar ikuvigham.
 Satan fo, a ikiamin dughiam bar
 ofefe,
 kamagh amizi a guan aningaghi
 gua gasighasighasa gua bagha
 izaghiri.
 Kamaghin amizi, guan aven itir
 darasi,
 Iavzika.”

¹³ Ezi kuruzim fo, me anekunizi
 a nguazimin iraghu, egha amizir
 otarim batezir kamın agira. ¹⁴ God
 kamagh sua, amizim azenir 3 pla ko
 akuamin gumaziba puvatizi naghin
 ikiva egh a kagh akurvazim iniam.
 Kamaghin, a mighigh danganir
 God a bagha dikirizir kamın man-
 gasa, God kuarazir anebar ekiamin
 avizimning a ganingi. ¹⁵ Kuruzim
 kamagh sua, aperiar ekiam amizim
 inigh mangigham. Egha kamaghin
 uan akamin dipar ekiamin miki,
 ezi dipar kam aperiar ekiamin min
 ivegha amizimin gin zui. ¹⁶ Ezi
 nguazim amizimin akurvagha, akam
 akarigha dipar kuruzim mighizir
 kam tui. ¹⁷ Kamagh amizi, kuruzim
 amizim puviram an atara ghua an
 borir igharaziba ko misoghasa, me
 Godin akabar gin zuiba ko Iesusin
 akamin gun migeiba. ¹⁸ Egha ku-
 ruzim ongarir dadarimin tughav iti.

13

Asizir atiar pumuning oto

¹ Ezi ki gari, asizir atiar mam
 ongarimin otogha anadi. A dapanir 7
 pla iti, ezi komın 10 pla an dapanibar
 iti. Ezi 10 plan atrivimin dapanir

asuaba vaghvagha an 10 plan kom-
 bar iti. Ezi an dapaniba vaghvagha
 Godin ziamin tiraghtirazir ziaba
 dar iti. ² Asizir atiar ki datirighin
 garir kam, a kaziar atiar ekiar me
 kamaghin diborim lepat, an a min
 gari. Ezi an sueba, asizir atiar kurar
 me kamaghin diborim bea, an an
 suebar min gari. Egha an akam
 laionin akamin min gari. Ezi asizir
 atiar kam, kuruzim uan gavgavim
 ko atrivir dabirabim ko bizibagh
 ativamin gavgavir ekiam, a ganingi.
³ Nan ganganimin asizir atiar kamın
 dapanir mam, me a birazi a duam
 atigha atam aremeghai, egha an
 duam ua ikiri. Ezi nguazimin itir
 gumamaziziba bar digavir kuram
 gamigha asizir atiar kamın gin zui.
⁴ Gumamaziziba fo, kuruzim uan
 gavgavim isa asizir atiam ganingi,
 kamaghin me kuruzimin ziam fe.
 Egha uaghan asizir atiamin ziam
 fa ghaze, “Gumazitam asizir atiar
 kamın min gavgavim itir puvatı!
 Gumazitam a ko misoghan kogham!”

⁵ God asizir atiamin amamangatizi,
 an akam God gasava egha Godin
 ziamin tiraghtirazir gavgavim ikia,
 ghua 42 plan iakinibar tu. ⁶ Egha
 uan akamin God ko Godin ziam ko
 Godin Nguibam, ko an Nguibamin
 itir darazi sara, men tira. ⁷ Ezi God
 an amamangatizima, a Godin gu-
 mazamiziba ko midorozim gamua,
 egha me misuegha me abira. God
 gavgavir ekiam a ganingi, ezi an
 anababa bar dar gumamaziziba, ko
 mikarzir igharagha gariba bar, ko
 vaghvagha nguibabar akabav geir
 gumamaziziba, ko kantriba bar dar
 gumamaziziba, a me gativaghamin
 gavgavim iti. ⁸ Eghti nguazimin itir
 gumamaziziba asizir atiar kamın
 ziam fam. Fomira, nguazir kam
 tighar otivamin dughiamin, God
 gumamazizir ikirimirir zurara itim

12:12: Ais 44:23, 49:13, MAA 8:13, 10:6, 11:10, 18:20 **12:14:** Dan 7:25, 12:7, MAA 12:6, 17:3 **12:15:**
 Ais 59:19 **12:17:** Stt 3:15, 1 Ko 2:1, 1 Jo 5:10, MAA 11:7, 13:7, 14:12, 20:4 **13:1:** Dan 7:2-3, 7:7, MAA
 12:3, 17:3, 17:7-12 **13:2:** Dan 7:4-6, MAA 12:4, 12:9, 16:10 **13:3:** MAA 13:12-14, 17:8 **13:4:** MAA
 18:18 **13:5:** MAA 11:2, 12:6 **13:6:** MAA 12:12 **13:7:** Dan 7:21, MAA 11:7, 11:18, 12:17, 17:15
13:8: Kis 32:32, Sng 69:28, Dan 12:1, Fl 4:3, MAA 3:5, 5:6, 17:8, 20:12-15, 21:27

iniamin ziaba akınafarimın aven da osiri. Akınafarir kam, kar me fomira misoghezi aremezir sipsipin nguzimın akınafarim. Eghti gumazamizir kabara, me asizir atiamın ziam fan kogham.

9 “Tina kuarimning iti, an oragh.

10 Eghti God gumazitam kalabusin mangisi an amamangatighti,

a kalabusin mangi.

Eghti God gumazitam midorozir sabamın ovengsi an amamangatighti,

a midorozir sabamın ovengam.

Bizir kaba otivtima,

Godin gumazamiziba nighnizir gavgavim iki tugh gavgavigh mamaghira iki.”

11 Egha ki asizir atiar igharazir mamın garima, a nguazimın anagav oto. Egha an dapanimın komın pumuning sipsipin nguzimın komın mın gari. Egha kuruzir ekiam migei moghira migei. 12 Ezi asizir atiar namba 2in kam, asizir atiar faragha izezimın gavgavimın biziba bar dagh ami. Egha nguazim ko an itir gumazamizibagh amima, me asizir atiar faragha zuimın ziam fe. Asizir atiar kam, faragha duam ikia aremeghasa amua egha duam ua ikiri. 13 Ezi namba 2in asizir atiar kam, arazarazir ekiar gumazibar navibagh inivamin aviribagh ami. Egha an amizir arazir mam kamakin, an avim gamizi an overiam ategha izaghira gumazibar damazibar nguazim giri. 14 Ezi God asizir atiar namba 2in amamangatizi,

an arazarazir ekiabagh amizi da asizir atiar faragha zuimın guamın otifi. Ezi an amir arazarazir kabar a nguazimın itir gumazamizibagh ifara me migei, “Ia asizir atiar faragha zuimın marvir guamın ingarigh, an ziam fi.” Asizir atiar kam, me midorozir sabamın duam a gatizi, ezi a uam angamra iti. 15 Ezi God asizir atiar namba 2in amamangatizi an asizir atiar faragha zuimın marvir guar kam gamizi, an angamra ikia bizibav gei. Kamaghın gumazitaba marvir guar kamın ziam fan aghuaghti, a mikemeghti me me misueghti me arimighiram. 16 Ezi a uaghan gumazamiziba bar uan osizirim men agharir guviba o men guabar arighasa pamten me gaghori. Me, gumazamizir kiniba ko gumazamizir ziaba itiba ko, biziba puvatiziba ko, bizir aviriba itiba ko, pura ingangarir gumazamiziba ko gumazitamın apengan itir puvatizir gumazamiziba, me bar osizirim ini. 17 Kamaghın, gumazitam osizirir kam ikian kogh, egh uan biziba amangi egh uaghan men bizibagh ivezan kogham. Osizirir kam, an asizir atiamın ziam, o an ziamın aven itir mogomer namba. 18 Gumazim Godin fofozim ikiva, egh deravira bizir kam gifogham. Egh gumazim fofozir aghuim iki, egh deravira asizir atiamın namba tuisighiva a buriam. Kar gumazir mamın ziamın namba. An namba kara, 666.*

14

Sipsipin nguzimın gumazamiziba ighiar igiam gami

13:10: Ais 33:1, Jer 15:2, 43:11, Mt 26:52, MAA 14:12 13:13: Lo 13:1-3, 1 Kin 18:24-39, 2 Kin 1:10-12, Mt 24:24, 2 Te 2:9 13:14: Lo 13:1, 13:4, 2 Te 2:9-10, MAA 12:9, 19:20 13:15: Dan 3:4-6, MAA 16:2, 19:20, 20:4 13:16: MAA 14:9, 19:20, 20:4 13:17: MAA 14:9-11, 15:2, 16:2, 19:20, 20:4 13:18: MAA 15:2, 17:9, 21:17 * 13:18: (13:18) Me fomira, Hibrun akam ko Grighın akamın osira, egha nambaba osirir puvati. Me osirir letaba, maba nambabar mın iti. Men leta ‘a’, a mati namba 1, ezi leta ‘b’ mati namba 2, egha da dibora kamaghira zui. Eghti gumazitam ziatam osirti, ni ziar kamın letabar gan, egh namban ababanir an ziamın mirara zuiba akuvaghti, an ziam otogham. Ezi fofozir gumazir maba namban kam 666, me nighnizir bar aviribar a gami. Egha fofozir gumazir bar avirim ghaze, Jon ti Sisar Neron migei. A Romın atrivir mam, a faragha Kraisin adarazigh asighasiki. 14:1: Ese 9:4, MAA 3:12, 5:6, 7:3-4, 13:16

¹ Ezi ki ua gari, sipsipin nguzim Sionin Miḡsiamin tughav iti. Ezi 144,000in gumazamiziba a ko tu-ivighav iti. Ezi sipsipin nguzimin ziam ko an afeziamin ziamin os-izirim men guabar iti. ² Ezi ki orazi, tiarir mam Godin Nguibamin miḡei, an miḡirigiaba, dipar ekiaba puvira nidi moghin niga, egha arariba dagarvazi moghin dagarvasi, gumaziba uan gitabav sozi moghin, pamten miḡei. ³ Egha 144,000in gumazamiziba, me ikia Godin atrivir dabirabim ko 4 plan bizir angamra itiba ko gumazir dapaniba, me men guamin tu-ivighav ikia ighiar igiar mam gami. Me gumazamizir God ua ivezeziba, merara ighiar igiar kam gifo. Eghti gumazir igharazitam ua ighiar igiar kam gifoghan kogham. ⁴ Ezi gumazamizir 144,000in kaba amizitaba isa da ko akua egha arazir kuratam gamigha Godin damazimin mizezir puvati. Me bar zuegha iti. Me sipsipin nguzim aruir daroribar gara darara gin zui. God nguazimin gumazamizibar tongin 144,000 plan gumazamizir kabanagh ua me givese. Ezi me, God ko sipsipin nguzim uari bagha faraghavira inabazir gumazamizibara. Eghti me aningin adarazir min ikiam.* ⁵ Men akatoribar ifavaritam otozir puvati. Ezi gumazitam akatam me gasir puvati.

Enselin 3 pla akam akuri

⁶ Ezi ki enselin igharazimin garima an overiamin pin miḡhegha zui. A nguazimin itir gumazamiziba bar, gumazamizir kantriba bar dar itiba

ko, anababa bar ko, nguibabar akaba bar ko, mikarzir igharagha gariba bar, me bagha zurara itir akar aghuim akunasa miḡhegha zui. ⁷ Egha a pamten kamaghin miḡei, “God gumazamizibar arazibar tuisighamin dughiam bar roghira ize. Kamaghin amizi, ia Godin atiating, egh ziar ekiam a daning. Ia, overiam ko nguazim ko ongarim ko nguazimin aven ivemarir dipabar ingarizir God, an ziam fi.”

⁸ Ezi enselin an girara irir mam iza ghaze, “Babilonin Nguibar Ekiam bar ikufi. Guizbangira a ikuvigha givazi gumazitam an itir puvati. Babilonin Nguibar Ekiar kamra gumazamizibagh amizi, me a ko arazir uari bakia akuir arazir kurar gavgavibagh ami, mati me wainin gavgavim me ganingizi, me aneme.”†

⁹ Ezi enselin miḡezim aningin gin iza egha pamten dia ghaze, “Gumazitam asizir atiar kam ko an marvir guam, aningin ziam fa, egha an namba uan guam o agharimin a iniva, ¹⁰ egh a uaghan wainin igharagha garim aneremam. Wainin kamnang, a Godin aningagharim. Eghti God faragh wainin kam dipatam a gisin a ingeghti an gavgavitaba givaghan kogham. Bar puvati. An aningagharir arazimin, arazir kuraba ikarvazir itarim gingeghtima gumazamizir kaba aneremam. Egha sipsipin nguzimin damazim ko Godin enselbar damazimin, gumazamizir kaba avim ko salfan dagiar avimin mizazir ekiam iniam. ¹¹ Ezi avir mizazim me ganidir kam, an

14:2: Ese 1:24, 43:2, MAA 1:15, 5:8, 19:6 **14:3:** Sng 149:1, Ais 42:10, MAA 5:9, 7:4, 15:3 **14:4:** 2 Ko 11:2, Ef 5:27, Je 1:18, MAA 3:4, 5:9 * **14:4:** (14:4) Vezin kam, Grighin akam guizbangira ghaze, me gumazamiziba uari ko akuir arazim gamizir puvati. Ezi fofozir gumazir avirim ghaze, a gumazamizir deravira God ifongezir arazibar gin zuimin akar isin zuim miḡei. Me arazir kurar guar aviribagh amizir puvati. **14:5:** Sng 32:2, Sef 3:13, Ef 5:27 **14:6:** Ef 3:9-11, MAA 8:13, 13:7 **14:7:** Neh 9:6, Sng 124:8, Ap 17:24, MAA 10:6, 15:4 **14:8:** Ais 21:9, Jer 51:8, MAA 17:2, 18:2-3, 18:21, 19:2 † **14:8:** (14:8) Babilonin nguibar ekiam fomira ikuvigha itima, Jon gin Akar Mogomemin akinafarir kam osiri. Kamaghin amizi, fofozir gumazir avirim ghaze, a guizbangira Babilonin miḡeir puvati. Me ghaze, a Babilon fomira amizir arazir kurabav gei, egh kantrin gavgavir igharaziba, arazibagh amuava egha Godin apanim gamizibar akar isin zuimin miḡei. Ezi marazi ghaze, a Romin Kantri miḡei. (Ni 1 Pita sapta 5:13in gan.) Ezi marazi ghaze, ziar kam Babilon, a gumazamizir Kraisin sios ko an apanim gamiba. **14:9:** MAA 13:12-17 **14:10:** Stt 19:24, Sng 11:6, 75:8, Ais 51:17, Jer 25:15, Ese 38:22, MAA 15:7, 16:19, 18:6, 19:20, 20:10, 21:8 **14:11:** Ais 34:10, MAA 13:12-17, 19:3

migharim pin ghuavanang mam-aghira ikiam. Gumamazir asizir atiam ko an marvir guamin ziam feba o an namba iniziba, dimagariba ko aruebar avughsan kogham.”

¹² Eghti arazir kaba otivtima, Godin gumamaziba tugh gavgafigh. Me gumamazir Godin akabar gin zuiba ko nighnizir gavgavim Iesusin ikiavira itiba.

¹³ Ezi ki Godin Nguibamin tiarir mam barazi, a kamagh migei, “Ni akam kamaghin an osirigh. Datirighin iki mangi, gumamazir nighnizir gavgavim Ekiamin ikia egh gin ovengamiba, me bar akongegh.” Ezi Godin Duam uaghan ghaze, “Bar guizbangira. Me amir ingangarir osimtizir kam ategh, egh mangi avughsi. Egh me pura mangan kogham. Puvati. Arazir aghuir me amiziba men gin mangiti God kotiamin dar ganam. Kamagh amizi, me bar akongegh.”

God abuan gumamaziba tuisighamin dughiamin akar isin zuim

¹⁴ Ezi ki gari, ghuariar ghurghurir mam iti, ezi gumazir mam gumazibar otarimin min gara ghuariar ghurghurir kam gaperaghav iti. Ezi golin dapanir asuam an dapanimin iti, ezi an dafarimin a sabar ikizirizir bar ghumtizimin suira.‡

¹⁵ Ezi enselin igharazir mam Godin Dipenimin ikegha iza, egha gumazir ghuariar ghurghurim gaperaghav itim, tiarir ekiamin an dia ghaze, “Nguazimin dagheba bar anigha gifa, ezi dagher kaba aghoramin dughiam a datirighin oto. Kamaghin amizi ni uan sabar ikizirizim inigh, egh daghebar aghor.” ¹⁶ Ezi gumazir ghuariar ghurghurim gaperazim, uan sabar ikizirizim nguazimin a

ighengezi, dagher andizir nguazimin itiba dighoraghiri.

¹⁷ Ezi enselin igharazir mam Godin Nguibamin an dipenimin ikegha azenan iza egha uaghan sabar ghumtizir mam iti.

¹⁸ Ezi enselin igharazir mam ofa gamir danganim ategha izi, kar enselin avimin garim. Egha a enselin sabar ghumtizimin suiraghav itimin dia ghaze, “Wainin oviziba anigha gifa. Kamaghin amizi, ni uan sabar ghumtizim inigh nguazimin wainin oviziba kuar egh danganir vamira dar pozim mikin.” ¹⁹ Ezi enselin kam uan sabam inigha egha nguazimin a ighengezima nguazimin wainin oviziba bar kuaraghire. Ezi a da isa dar pozim mikiri, egha da isa dagiar minar bar ekiamin da akuni. Eghti me da mirmiram. Wainin ovizibar mirmiramin minar ekiar kam, a God gumamazibar aningaghamin arazim aka. ²⁰ Ezi me dagiar minar ekiar kamin wainin oviziba nguibar ekiamin azenan da mirmiri. Ezi ghuzim dagiar minemin azenan iza, egha aperiamin min ghua 300 kilomitan tu. Ezi ghuzimin konim anaga mitan pumuningin boroghin tu.§

15

Enselin 7 pla bizir bar kurar 7 plan suiki

¹ Ezi ki Godin Nguibamin gari, bizir igharagha garim otifi, ezi ki bar digavir kuram gami. Ki 7 plan enselbar gari, me ikia egha 7 plan bizir bar kurar gumamazibagh asighasizibar suiki. Eghti 7 plan bizir kurar kaba givaghti, ua igharaziba otivan kogham, kamagh amizi, bizir kurar 7 plan kabanangin gin, Godin aningagharim bar givagham.

14:12: MAA 12:17, 13:10 **14:13:** 1 Ko 15:23, 15:58, 1 Te 4:16, 2 Te 1:7, Hi 4:10, MAA 20:6 **14:14:** Ese 1:26, Dan 7:13, MAA 6:2 ‡ **14:14:** (14:14) Ni akar Daniel 7:13in itimin gan. **14:15:** Jer 51:33, Jol 3:13, MAA 14:18, 16:17 **14:18:** Jol 3:13, MAA 16:8 **14:19:** MAA 19:15 **14:20:** Ais 63:3, Kra 1:15, Hi 13:12, MAA 11:8, 19:14-15 § **14:20:** (14:20) Fofozir gumazir avirim ghaze, nguibar ekiar kam a Jerusalemra. Me Grighin akamin namban kam osiri, “1,600 stadia,” ezi an dibobonim, en 300 kilomitan min ghu. E deravira fozir puvati, e dibori moghin 300 kilomitan namban kam a 1,600in dibobonim ko aning magh ghuzi, o kar bizir igharazimin ababanimin dibobonim. **15:1:** Wkp 26:21, MAA 12:1-3, 14:10, 15:6-7, 21:9

² Ezi ki bizir ekiar mamın gari, a mati ongarir ekiam me glas ko avim sarama an ingari. Gumazamiziba faragha asizir atiar kam ko an marvir guam, ko an ziamın namba, me dav sogha da abını. Egha me datirighın ongarir glasın mın garir kamın miriamın tuivighav ikia, egha God me ganingizir gitabar suiki.* ³ Egha me Godın ingangarir gumazim, Moses ko sipsipın nguzim, me aningın ighiam gamua kamaghın miği,

“Ekiam God, ni gavgaviba bar iti!

Ni arazarazir igharagha garir ekiabagh ami,

ezi e dar gara egha digavir kurabagh ami!

Ni gumazamiziba bar men atrivim!

Nin araziba, da bar deragha egha bar guizbangira!

⁴ Ekiam ni uabira guizbangira God.

Eghti gumazamiziba bar nin atigh egh ziar ekiam ni daning.

Nin arazir aghuiba bar azenim girigha gifa,

kamaghın amizi kantriba bar dar gumazamiziba bar izi

ni bagh teviba apir nin ziam fam.”

⁵ Ezi bizir kamın gin ki ua gari, Godın Dipenim, a Godın Nguibamın Averpenim, a kuiaghiri. Kar Godın Akar Dikirizir Gavgavim aven itir Averpenim.† ⁶ Ezi enselin 7 plan kaba, bizir bar kurar 7 plan gumazamizibagh asighasighamibar suigha Godın Dipenim ategha azenan izi. Me inir igiar bar zuruzir dafoziba da

ike. Egha golin letiaba uan evariba kuamigha da ike. ⁷ Ezi 4 plan bizir angamra itibar mav, 7 plan golin itariba inigha enselin 7 pla ganingi. Golin itarir 7 plan kabanagh, zurara itir Godın aningagharir arazim, dagh izifa. ⁸ Ezi Godın Dipenim, an angazangarim ko an gavgavimın migharim, bar a gizifa. Kamaghın gumazitam dipenimın aven mangan kogham. Kamaghira iki mangi 7 plan enselba, 7 plan bizir bar kurar gumazamizibagh asighasighamin ingangarim givagham.

16

Enselba Godın aningagharir 7 plan itaribar itiba nguazim ginge

¹ Ezi ki tiarir ekiar mam barazi, a Godın Dipenimın otogha kamaghın 7 plan enselbav gei, “Ia mangi, Godın aningagharir arazir 7 plan itaribar itiba inigh mangi nguazimın da ingi.”

² Ezi namba 1 ensel uan itarir Godın aningagharim izivazim inigha ghua nguazimın a inge, ezi duar bar igharagha garir kurar gavgaviba, gumazamizir asizir atiamın namba itiba ko an marvir guamın ziam febar, men mikarzipar otifi.

³ Ezi namba 2 ensel uan itarim ongarimın a inge, ezi ongarimın dipam gumazir aremezir kuamın ghuzimın mın oto. Ezi bizir angamra an itiba, da bar ariaghire.

⁴ Ezi namba 3 ensel uan itarim faner dipaba ko dipar atuibagh inge. Ezi dipar kaba bar moghira ghuzimın mın oto. ⁵ Ezi ki orazi, enselin dipabar garim kamaghın miği,

15:2: MAA 4:6, 5:8, 13:15-17, 14:2, 21:18 * **15:2:** (15:2) Saptan kamın migirigiar avirim, da Moses osirizir eghaghaniba ko magh ghue. Moses Isip bagha asighasighasa aningagharim gamizi an oto. Israelba ongarim a bigha Isipba ategha vongın ongarir dadarimın tuivaghavira ikia, egha Moses Israelba ko me ighiar mam gamua egha ekiamın ziam fe. (Ni Kisim Bek 15ın gan.) **15:3:** Kis 15:1, Lo 31:30, Sng 92:5, 111:2, 139:14, 145:17, MAA 11:17, 14:3, 16:7 **15:4:** Sng 86:9, Ais 66:23, Jer 10:7 **15:5:** Kis 38:21 † **15:5:** (15:5) Migirigiar kam a Bar Anogoroghezir Danganimın gun migin. Godın Akar Gavgavir Dikirizimın Boksiam, a Bar Anogoroghezir Danganimın aven ikia, egha Godın Averpenimın aven iti. **15:6:** MAA 15:1 **15:7:** 2 Te 1:9, MAA 4:6, 4:9, 10:6, 14:10 **15:8:** Kis 40:34, 1 Kin 8:10-11, 2 Sto 5:13-14, Ais 6:4, Ese 44:4, 2 Te 1:9 **16:1:** Sng 69:24, Ais 66:6, Jer 10:25, Ese 22:31, Sef 3:8, MAA 14:10, 15:1, 15:7, 16:17 **16:2:** Kis 9:10, Lo 28:35, MAA 8:7, 13:12-17 **16:3:** Kis 7:17-21, MAA 8:8-9 **16:4:** Kis 7:17-21, Sng 78:44, MAA 8:10 **16:5:** Sng 119:137, MAA 1:4, 1:8, 11:17, 15:3

“God, ni datirighin ikia, egha uaghan faragha ike.

Ni bar guizbangira God.

Nin araziba bar derazi arazir kuratam nin itir puvati.

Ni gumamazibar arazir kuraba da tuisigha

da ikarvagha ivezir kuram me ganingi,

ezi nin arazir kam a guizin arazim.

⁶ Gumazir kaba nin akam inigha izir gumaziba ko nin gumamazibav soghezi

men ghuziba irezi me ariaghire.

Ezi ni ghuzim gumazir kurar kabagh aningizi,

eghti me aneremam.

Ghuzir me apir kam, men arazir kurar me amiziba ikarvaghham.”

⁷ Ezi ki orazi tiarir mam Godin ofa gamir danganimin aven otogha pamten diagha ghaze,

“Ekiam, ni Godin bar gavgavim itim.

Ni gumamazibar araziba kotin bar guizbangira da tuisisi,

ezi nin kotiam a bar guizbangira ghua egha bar dera.”

⁸ Ezi namba 4 ensel uan itarim aruem ginge, ezi God aruem an amamangatizi an avim pamten isia puvira gumamazibar isi. ⁹ Aruemin avir gavgavir kam bar puvira isia, egha gumazir kabar mikarziba puvira men isi. Ezi me bar puvira Godin ziam gasighasigha a migei, kar bizir kurar kabar garir Godin gavgavim itim. Egha me uan navibagh iragha an ziam fer puvati.

¹⁰⁻¹¹ Ezi enselin namba 5 uan itarim asizir atiamin atrivir dabirabim ginge. Ezi mitatem gumamazir

an gavgavimin apengan itiba avara. Ezi me uan duaba ko mizazir men mikarzibar otiviba bagha nighnigha, Godin uan Nguibamin itimin ziam gasighasigha a migei. Ezi mizazir me isim a bar men ikufi, kamaghin me uan mizebagh ivi. Egha me uan arazir kurar me amiba bagha uan navibagh irazir puvati.

¹² Ezi enselin namba 6 uan itarim Yufretisin faner ekiam ginge. Ezi an dipam bar moghira dake, egha aruem anadi naghin atrivir izamiba bagha tuavim ati. ¹³ Ezi ki gari, duar kurar 3 plan mitivibar min gariba, da asizir atiam ko, kuruzir ekiam ko akar ifavaribagh amir gumazimin, da vaghvagha men akatoribar otifi.*

¹⁴ Duar bar kurar kaba arazarazir igharagha garibagh ami da otifi, egha nguazimin itir kantriba bar dar atrivibar amuti me uan midorozir gumaziba inigh izi me akuvasa. Eghti Godin Gavgaviba Bar Itim gumamaziba tuisighamin dughiar ekiamin, me midorozim damuam.

¹⁵ “Ia orakigh! Ki, okimakiar gumazimin min izam, a izir dughiam ia a gifozir puvatizir moghin, ki zuamira otogham. Kamagh amizi, gumazim akuir puvatigha, egha uan korotiaba uabin boroghin da arisi, egh a bibiamra daruan kogham, eghti gumamaziba an ganti, an aghumsighan kogham. Kamaghin, gumazir kam bar akongegh.”†

¹⁶ Ezi duar kuraba atriviba inigha iza danganir kam in me akufa, me Hi-

16:6: Sng 79:3, Ais 49:26, Mt 23:34-35, MAA 11:18, 13:15, 18:20 **16:7:** Sng 19:9, MAA 13:10, 15:3, 16:14, 19:2 **16:8:** MAA 8:12, 14:18 **16:9:** Dan 5:22-23, MAA 9:20-21, 11:13, 14:7, 16:21 **16:12:** Ais 11:15, 41:2, 41:25, Jer 50:38, MAA 9:14 **16:13:** 1 Jo 4:1-3, MAA 12:3, 12:9, 19:20, 20:10 * **16:13:** (16:13) Akar ifavarim akurir gumazim an asizir atiar namba 2in ababanim. A faragha itir asizir atiamin akar ifavarim akurir gumazim. A gumamazibav geima, me asizir faragh itimin marvir guamin ziam fe. **16:14:** 2 Te 2:9, 1 Ti 4:1, Je 3:15, MAA 16:7, 17:14, 19:6, 19:15, 19:19-20 **16:15:** Mt 24:43-44, Lu 12:39-40, 2 Ko 5:3, 1 Te 5:2, 2 Pi 3:10, MAA 3:3, 3:18 † **16:15:** (16:15) Ves 15in kam, kar Kraiss Iesus uabi mikemezir akam. **16:16:** Het 5:19, Sek 12:11, MAA 19:19

brun akamĭn kamagh danganir kam dibori, Armagedon.‡

17 Ezi namba 7 ensel uan itarim overiamĭn a inge. Ezi Godĭn Dĭpenimĭn aven tiarir ekiar mam Godĭn atrivir dabirabimĭn otogha egha kamaghĭn pamten mĭgei, "Biz-iba bar gĭfa." 18 Ezi overiamĭn onĭmariba taghtagha zuima, niĭinir dafam overiamĭn otozi, arariba dagarvasi, ezi mikĭmkizir ekiam oto. Kar mikĭmkizir bar ekiam, fomĭra gumamaziziba otozir dughiamĭn iza datirighĭn tu, mikĭmkizir ekiar katam fomĭra otozir puvati. 19 Ezi Babilonĭn nguibar ekiam biaghregha 3 plan okuruabar otifi, ezi gumazibar nguibaba bar mogħira ikufi. God Babilonĭn nguibar ekiamĭn arazir kuram ĭniĭhniĭha, egha a gamizi a uan wainĭn itarim bar aneme, kar Godĭn anĭngagħarir arazimĭn wainĭn itarim. 20 Ezi arighatiziba bar arav ghue, ezi mĭghsiatam ua itir puvati. 21 Ezi maburan amozir ofiziba dagĭabar mĭn izaghiri. Ezi amozir ofizir dagĭar kaba vaghvagha, dar osĭmtiziba 50 kilogramĭn iti. Amozir dagĭar kaba overiamĭn iza-ghira gumamazizibagh isĭn ira bar me gasighasi. Bizir kurar kam bagha me Godĭn ziam gasighasiĭha mĭgei.

17

Arazir kurabagh amir amizim ivezir kuram isi

1 Ezi 7 plan enselĭn itarir 7 plan suighizir kabanaghĭn mav iza kamaghĭn na mĭgei, "Ni kagh izi. Eghti

ki amizir ivezir kuram iniamim, niĭn akakagħasa. Amizir kam, arazir kurabagh amir amizim, a dĭpar aviribagh isĭn aperaghav itir amizim, a nguibar bar ekiar me dĭpar aviribar mĭriabar ingarizim. 2 Nguazimĭn atriviba arazir mĭzirizir bar kurar aviriba amizir kam ko dagħ ami. Ezi nguazimĭn gumamaziziba uaghan a ko arazir bar mĭzirizibagh amua, egha gumazim wainĭn avirim amezi mogħin onĭani."*

3 Ezi Godĭn Duam pamtem nan ingarima, ki irebamĭn mĭn bizimĭn ĭari, ensel na inigha gumaziba puvatizir danganimĭn għu. Ezi danganim kamĭn ki amizir mamĭn ĭarima an asizir atiar aghevĭr mam ĭisĭn aperaghav iti. Asizir atiar kamĭn mĭkarzim osizirir aviriba an iti, ezi osizirir kabanagh Godĭn ziam gasighasi. Asizir atiar kam 7 pla dapaniba iti, ezi 10 pla komba an dapanibar iti. 4 Amizir kam korotiar aghuibarama aghui, dar ganganim aghevĭm ko piĭhaghevĭm. Ezi ĭolin diĭirir bar aghuiba ko, me dagĭar aghuibar ingarizir diĭiriba ko, manmaniar ĭhurghurir dagĭaba piĭn koziba, amizir kamĭn mĭkarzim ĭizifa. Egha a uan dafarimĭn ĭolin itarir mam suirazi, itarir kamĭn aven bar kurigha mugħazir araziba ko, gumamaziziba tintinibar uari bakĭa amir arazir bar mĭzirizir kuraba, a ĭizifa. 5 Ezi amizir kamĭn ĭuamĭn me ziar mam osiri, ziar kamĭn mĭngarim modoghav iti. Ezi an mĭngarim kamakĭn,

"Babilonĭn nguibar ekiar gavĭgavim

‡ 16:16: (16:16) Ziar kam Armagedon kamakĭn, "Megidonĭn Mĭghsiam." Fomĭra apaniba Israelba ko uariv sogħa egha atrivim Josuan mĭsogħezi an areme. Me Megidonĭn nguibar ekiamĭn boroghira. (Ni 2 King 23:29-30 ko 2 Stori 35:20-21ĭn ĭan.) Kamaghĭn amizi, ziar kam Megido bĭghavira mĭgeir puvati. Me ghaze, an akar isĭn zuimĭn midorozir gumaziba mangamin danganim mĭgei. Egh me mangĭ bar ikuvigh egh bar ovengam. 16:17: MAA 16:1 16:18: Dan 12:1, MAA 4:5, 8:5, 11:13, 11:19 16:19: Ais 51:17, Jer 25:15-16, MAA 14:8-10, 17:18, 18:5 16:20: MAA 6:14 16:21: Kis 9:23-24, MAA 11:19, 16:9-11 17:1: Jer 51:12-13, MAA 16:19, 17:15, 18:16, 21:9 17:2: Ais 23:17, Jer 51:7, MAA 14:8, 18:3 * 17:2: (17:2) Gumamaziziba arazir bar mĭzirizibagh amir arazir kamĭn akam, a gumazir God ataghizir arazimĭn ababanim, egha Godĭn ifavariba ko arazir kurar igharazibar ĭin zui. Egha Godĭn damazimĭn, a mati gumazim uabi uan amuim ategħa, ĭhua gumamaziziba uari isava akua amir arazim ĭami. 17:3: MAA 12:3, 12:6, 12:14, 13:1, 17:9, 17:12 17:4: Jer 51:7, Ese 28:13-16, Dan 11:38, MAA 14:8, 18:6, 18:12, 18:16 17:5: 2 Te 2:7, MAA 14:8, 16:19, 18:2, 18:9-10, 19:2

itim,
ni nguazimin itir arazir bar
kuraba ko amizir gumaz-
iba okia me ko akua arazir
mizirizibagh amiba,
ni men amebam.”

⁶ Ezi ki gari, amizir kam Godin gu-
mazamizibar ghuziba amegha dipar
onganiba amezi moghin ongani. Gu-
mazamizir kaba, me nighnizir gav-
gavim Iesusin ikia an akam akuri, ezi
me me misoghezi me ariaghire.

Ki amizir kamın ganigha digavir
kuram gamigha pura nighnisi. ⁷ Ezi
ensel kamaghin na migei, “Ni tizim
bagha digavir kuram gami? Amizir
kam ko asizir atiar anetera zuim, a
7 plan dapaniba ko 10 plan komba
an iti, aningin akar mogomemin
mingarim, ki nin akagham. ⁸ Asizir
atiar ni faragha ganizir kam, a
faragha ike, egha datirighin ua itir
puvati. Egh mozir bar konezim ategh
azenan iziti, God a gasighasigham.
God tighar nguazimin ingaramin
dughiam, a gumazamizir maba men
ziaba akinafarir zurara itimin aven
da osirizir puvati. Gumazamizir
kaba asizir atiar kamın ganigh
digavir kuram damuam. Me fo, a
fomira ike, egha datirighin itir puvati,
egh a gin uamategh otivam.

⁹ “Gumazim Godin fofozir aghuim
ikiva, egh bizir kam deragh a
gifogham. 7 plan dapanir kaba,
kar mighsiar 7 pla, ezi amizim 7
plan mighsiabagh isin aperaghav iti.†
¹⁰ Egha ada uaghan 7 plan atrivibar
ababanim gami. 5 pla ariaghregha
gifa, ezi vamira atrivimin ikiavira
iti, ezi igharazir abuananam tighar
otivam; an otoghiva bar dughiar
otevimra ikiam. ¹¹ Asizir atiar kam, a
fomira ike, egha datirighin itir puvati,
a namba 8 atrivimin ababanim.
Egha a 7 plan atrivibar mav, God a
gasighasighti a bar givagham.

¹² “Ezi 10 plan komın ni ganiziba
da 10 plan atrivibar ababaniba. Me
tighar atrivibar otivam. Me bizibagh
ativamin gavgavim inigh, asizir atiar
kam ko dughiar bar otevimrama
ativibar ikegham. ¹³ Atrivir kaba
nighnizir vamira ikiam, egh uan
gavgaviba ko ziar ekiaba isi asizir
atiamra daningam. ¹⁴ Egh me
midorozim sipsipin nguzim koma a
damuam, eghti sipsipin nguzim me
gasighasigh me abiragham. Gumazir
sipsipin nguzim ko itiba, God me
amisevegha, egha men diazima me
guizin akamin gin ghua tuivigha
gavgavigha midorozir kam gami.
Sipsipin nguzim, a guizbangira Gu-
mazir Ekiabar Gumazir Ekiam ko
Atrivibar Atrivir Ekiam. Kamaghin
amizi a me abiragham.”

¹⁵ Ezi ensel kamaghin na migei,
“Dipar ni ganizir kabanang, amizir
arazir kurabagh amim dagh isin
aperaghav iti, dar mingarimra kara:
ada mikarzir igharagha gariba ko,
dakoziba bar dar gumazamiziba
ko, kantriba bar dar gumazamiziba
ko, vaghvagha akabav geir gumaza-
miziba. ¹⁶ Asizir atiam ko 10 pla
komın ni ganizir kabanang, arazir
kurabagh amir amizimin apanim
damuam. Me an biziba bar da inigh
egh an korotiaba bar da suegh, egh
me an mikarzimin tuziba bar dar
amegh, egh avimin a daboroghtima
a bar moghira isigham. ¹⁷ God
uabi me ganingizir nighnizir kam,
a me damuti biziba otivam. Kam-
aghin me nighnizir vamira iki, egh
ativimin ikiamin gavgaviba bar
da isi asizir atiam daningam. Me
kamaghin damu mangiti Godin akam
mikemezir biziba, da guizin otivamin
dughiam otogham. ¹⁸ Ezi amizir ni
ganizim, a nguazir kamın atriviba
bar dar garir nguibar ekiamın aba-
banim.”

17:6: MAA 12:11, 13:15, 16:6, 18:24, 19:2 **17:7:** MAA 13:1 **17:8:** Sng 69:28, Dan 7:7, 12:1, MAA 11:7, 13:1-3, 13:8-10 **17:9:** MAA 13:1, 13:18 † **17:9:** (17:9) Gumaziba Romın nguibar ekiam, 7 plan mighsiabagh isin an ingari. **17:12:** Dan 7:24, Sek 1:18-21, MAA 13:1 **17:14:** Jer 50:44-45, 1 Ti 6:15, MAA 16:14, 19:19 **17:15:** Ais 8:7, Jer 47:2, MAA 13:7 **17:16:** Jer 50:41-42, Ese 16:37, MAA 18:8, 18:16 **17:17:** 2 Te 2:11, MAA 10:7 **17:18:** MAA 12:4, 16:19

18

Babilon bar moghira ikufi

¹ Bizir kamın gın ki enselin igharazimın garima a Godın Nguibam ategha izaghiri. A bar gav-gavir ekiam iti, ezi an angazangarir gavgavim nguazim bar a gisira. ² A pamten diagha kamaghın migei,

“Babilonın nguibar ekiam ikuvigha gifa! A ikufi!

Ezi datirighın duar kuraba ko adariar mizirizir kuraba ko kuarazir miziriziba ko kuarazir kuraba, darara an iti.

³ Nguazimın nguibaba bar, me an wainın itarim uari okia akuava amir arazir kuraba izivazim aneme.

Ezi nguazimın atriviba a ko arazir mizirizir bar kurabagh ami.

Ezi biziba amaga dagh ivezir gumaziba, me an afiar arazir bar ikuvtizibar amodoghın dagiar aviriba uari bagha da isi.

Kamaghın amizi, amizir kam bar ikufi.”

⁴ Ezi ki tiarir igharazir mam Godın Nguibamın a barazi, a kamaghın migei,

“Ia nan gumamaziziba, ia nguibar kam ategha azenan izi.

Egh an amir arazir kuraba uaghan dar amuan marki.

God an arazir kurabar ikarvaghamin dughiam,

ia uaghan an aven ikian marki!

⁵ A uabi uan arazir kurabar pozim mikirav iti, da ghuavanaga Godın Nguibamın oto.

Ezi God an amizir arazir kurabagh nighnighavira iti.

⁶ Egh ia amizir kam gumamazizibagh amizir arazir kuraba bagh ivezir magh garimra a ikaragh.

An arazir kuraba, da bar aviraseme,

kamaghira ia an arazir kurabar ivezim a isafuraghiva bar a daningigh.

Egh dipar onganir gavgavimın itarim isa a gumamaziziba bagha a ingegh,

kamaghira ia dipar gavgavir onganım uam a isafuragh a bagh itarım ginegh a daningigh.

⁷ A uabira kamagh uabın miğia ghaze, ‘Ki atrivir amizim, egha atrivir dabirabım gaperaghav iti.

Ki amizir odıarımın mın itir pu-vati,

eghti osımtıziba na bativan koghti, ki azian kogham!’

A uabi uan ziar gavgavım fa egha arazir mizirizir aviribagh amua,

egha arazir kurar igharaziba saram ami.

Kamaghın amizi, ia mızazir kurar ekiam ko osımtızir bar ekiam a daningigh,

mangi an amir arazibar ikegh mangi tuzi naghram, a daning.

⁸ Amizir kam Babilon, uan ziar gav-gavım kamaghın a fe,

kamaghın amizi dughiar bar otevir vamıran, bizir bar kuraba bar a bativam.

Bizir kaba, arımarıar ekiaba ko osımtızir ekiaba a bativti an azıtıma, mıtıriar ekiaba an agham.

Eghti avım an isıgham.

Ekiam God an arazıba tuisıgha gıvagha ghaze,

‘A ikuvıgham.’

Godın kam gavgavır ekiam iti.

Kamagh amizi, bizir ikurar aviriba dughiar vamıra bar moghıram a bativam.”

⁹ “Nguazimın atriviba a ko arazir mızirizibagh amua, egha uaghan a

18:1: Ese 43:2, MAA 17:1 18:2: Ais 13:21, 14:23, 21:9, 34:11, Jer 50:39, 51:8, MAA 14:8 18:3: Ais 23:17, 47:15, Jer 51:7, MAA 14:8, 17:2, 18:11, 18:15 18:4: Ais 48:20, Jer 50:8, 51:6, 51:45, 2 Ko 6:17 18:5: Stt 18:20-21, Jer 51:9, MAA 16:19 18:6: Sng 137:8, Jer 50:15, 50:29, 51:24, 51:49, 2 Te 1:6, MAA 14:10, 16:19 18:8: Jer 50:34, MAA 11:17, 17:16, 18:10 18:9: Jer 50:46, Ese 27:30-35, MAA 17:2, 18:3, 18:18, 19:3

ko arazir ikurar igharagha garibagh ami. Eghti atrivir kabanagh an ganti avir miğharim an otoghtima, me a bagh naviba osemegh egh a bagh aziam. ¹⁰ Egha me mizazir ekiar a isir kamın ganigh, egh atiatigh saghon tuivigh iki, kamaghın mikimam, 'Noka, Babilon noka, ni nguibar ekiar gavgavim itim! Nin arazir kurabar ivezir kuram dughiar otevimra ni bagha ize.'

¹¹ "Eghti biziba amaga dagh ivezir gumazir nguazimın itiba, me Babilon ginighnigh egh a bagh aziva, egh naviba bar osemegham. Me gari, gumazir men dagiaba bagh amadir bizibagh ivezamiba ua itir puvati, kamaghın me osemi. ¹² Me dagiaba bagha amadir bizibar kara, gol ko silva ko, dagiar aghuiba ko manmaniar iveziba bar pin koziba; ko inir ghurghurir aghuiba ko inir pighaghevir aghuiba ko inir slika ko inir agheviba, ko men temer mughuriar aghuir igharagha gariba ko bizir me elefanın ataribar ingariziba ko, bizir me temer iveziba bar pin itibar ingariziba ko, bras ko ain ko, dagiar aghuir digiriba itiba. ¹³ Bizir me amaga dagiaba isir igharaziba uaghan iti, adar kara, sinamon ko, apir iriziba ko, pauran miğharir mughuriar aghuim gamim ko, grisın igharagha garir mughuriar aghuim zuiba ko, sandan aghuim ko, wain ko, wel ko, plauan aghuim ko witba; men bulmakauba ko, sipsipba ko hoziaba ko dar karisba ko, pura ingangarir gumazir kiniba—me dagiaba bagha men ikirimiriba amadi. Bizir kaba bar, gumazir dagh ivezamiba puvati.

¹⁴ "Gumazir biziba amaga dagh ivezir kaba kamaghın a mikimam, 'Bizir aghuir ni iniasa navim dikavim, datirighın da bar nin saghuimın ikiam. Bizir bar aghuir avirir iveziba bar pin koziba ko ni

asingizir bizir ganganir aghuiba, da bar ovengeghti ni ua dar ganan kogham!' ¹⁵ Eghti gumazir nguibar ekiar kamın uan bizir kaba amaga dagiar aviriba isiba, tuivigh a isir mizazir ekiar kamın ganam. Egh bar atiatigh azi, naviba bar osemegh saghon tuivigh, egh kamagh mikimam,

¹⁶ 'Noka, Babilonın nguibar ekiam. Noka!

A fomira korotiar ghurghurir aghuiba ko inir pighagheviba ko inir aghevir aghuiba aghua, egha uan mikarzim golba ko dagiar aghuiba ko manmaniar bar pin kozibar anedi!

¹⁷ Ezi dagiaba ko dirir aghuir an itir kaba dughiar bar otevimra bar ikufi!

"Eghti kuribar keptenba ko, gumazir kuribagh arua nguibar igharazibagh aruiba ko, kuribar ingangarir gumaziba ko gumazir ongarimın dagiar ingangaribagh amiba, me bar moghira uaghan Babilonın saghon tuivigh ikiam. ¹⁸ Eghti Babilon isiti an miğharim otivtima me an gan egh, kamaghın diagh mikimam, 'Nguibar datirighın itir manamra, nguibar ekiar kamın min gari? Bar puvati!' ¹⁹ Egh me uan osimtizim akaghasa nguazir mineminiaba inigh uan dapanibagh isin da kun, egh naviba bar osemegh egh aziva, egh kamaghın dim mikimam,

'Noka, Babilonın nguibar ekiam, noka!

Ongarim garuir kuribar afeziaba, me nguibar ekiar kamın dagiabar, dagiar gumazir ekiabar otifi.

Mevzika! A dughiar otevimrama bar ikufi!

²⁰ 'Ia Godin Nguibamın itir darasi, ia bar akongegh!

Eghti ia Godin gumamaziziba ko aposelba ko Godin akam inigha izir gumaziba, ia bar akongegh!

Arazir kurar nguibar kam ia gamizim baghava, God a tuisigha givagha, egha uam an arazir kuram ikarvasi. Kamaghin amizi ia datirighin nguibar kam batozir bizim bagh bar akongegh.’ ”

²¹ Ezi migirigiar kaba givazima, enselin gavgavir mam wit mirmirir dagiamin min garir dagiar ekiam ini. Egha dagiar kam fegha a isa ongarimin anekunigha egha kamaghin migei,

“Kamaghira, me Babilonin nguibar ekiam inigh zuamira pamtem anekunighi a bar magirigh bar ikuvighi, eghti me uam a ganan kogham.

²² O Babilon! Gitan arareba ko marvibar arareba ko, sighaba ko, ararer aghuir igharazir maba ua nin aven otivan kogham.

Eghti fofozir gumazir ingangarir guar igharagha garibagh amiba, me ua nin ikian kogham!

Eghti dagiar witba mirmirimin ararem ua nin aven otivan kogham!

²³ Eghti lamın angazangariba ua nin aven isian kogham.

Eghti gumamazizir uarir ikiasa migeir migirigiaba, da ua nin aven otivan kogham.

Nin gumazir fomira dagiaba bagha biziba amadiba, gumamazizir igharazibar damatuzibar gumazir bar ekiabar otifis.

Ezi ni kantrin igharaziba bar dar gumamazizibagh ifara imezir igharagha garir aviribar in-gari.

²⁴ God nguibar kamın gari, me an aven Godin akam inigha izir gumaziba ko an gumamazizibav sozi me ariaghire, ezi a men ariaghrezibar osimtizim ateri.

Ezi nguazimin gumamaziziba, men apaniba me misoghezi me ariaghire, osimtizir kaba bar, Babilonrama a da ateri.

Kamaghin amizi God an osimtizir kaba ikarvagha a gasighasisi.”

19

Babilon bar ikuvizima, Godin gumamaziziba bar akonge

¹ Ezi bizir kabar gin ki orazi, niginir dafam, gumamazizir bar avirimın min Godin Nguibamin kamaghin dia migei,

“E Godin ziam feka! En Godin gavgavim ko ziam itim, a uabira en Akurvazir Gumazim!*

² God gumamazizibar araziba tuisizir arazim, a guizbangira ghua bar dera!

Amizir gumaziba okia me ko akuim, a nguazimin gumamazizibagh amizi me arazir miziriziba a ko dagh ami,

ezi God a isa kot gatigha ghaze, an aremegham.

Amizir kam Godin ingangarir gumazibav soghezi me ariaghire, ezi God an osimtizir kam ikarvagha osimtizir ekiam a ganingi.”

³ Ezi me ua kamaghin dia ghaze,

18:21: Jer 51:63-64, Ese 26:21, MAA 12:8, 16:20

23:8 47:9, Jer 16:9, 33:11, Nah 3:4, MAA 17:2, 17:5 (19:1) Jon akinafarir kam Grighin akam an osiri. Egha ves 19:1in migirigiar otevir mam ko ves 3, ves 4, ves 6 uaghan, dar akar mam, a Hibrun akamin an osiri. Hibrun akamin a kamakin, “Haleluya.” Akar kamın mingarim a kamakin, “E Godin ziam feka!” **18:20** **19:3:** Ais 34:10, MAA 14:11, 18:9, 18:18

18:22: Ais 24:8, Jer 25:10, Ese 26:13

18:24: Jer 51:49, Mt 23:35, MAA 17:6

18:23: Ais

* **19:1:**

19:2: Lo 32:43, 2 Kin 9:7, MAA 6:10, 15:3, 16:7,

“E Godin ziam feka!
Nguibar ekiam kamın isir avimın
mıgharim ghuavanang
zurara mamaghıra ikiam!”

⁴ Ezi 24 plan gumazir dapaniba
ko 4 plan bizir angamra itir kaba
tevir akuriba apirigha egha Godin
uan atrivir dabirabimın aperaghav
itimın ziam fe. Egha me kamaghın
mıgei,

“Bar guizbangira!
E an ziam fe!”

⁵ Ezi tiarir mam atrivimın
dabirabimın iza kamaghın mıgei,
“Ia Godin ingangarir gumazamizir
an atiatıava an apengan itiba,
ia gumazamizir ziaba itiba ko zi-
aba puvatiziba,
ia bar Godin ziam fı!”

*Sipsipın nguzim amuimın ikiasava
amima isar ekiam oto*

⁶ Ezi kı nıgınir ekiam barazi mati
gumazamizir avirim uari akuvagha
mıgei, egha mati dipar ekiam afora
nıdi. Egha araribar mın pamten da-
garvagha kamaghın mıgei,

“En Ekiam God, Gavgavir Bar Ekiam
Itim,
datırıghın an atrivimın iti.
Kamaghın amizi, e Godin
ziam fam!”

⁷ Sipsipın nguzim amuimın ikiamın
dughiam otogha gıfa,
ezi an amuim uabi akırigha gıfa.
Kamaghın amizi e datırıghın navıba
deragh egh bar akongegh, egh
an ziam fam!†

⁸ God amizir kam korotiar ghurghurir
bar aghuim a ganıngı,
korotiar kam bar zuegha egha an
dirim dafogha isi.”

(Korotiar ghurghurir kam, a Godin
gumazamizibar arazir aghuir me
Godin damazimın amıba, dar aba-
banım gamı.)

⁹ Ezi ensel kamaghın na mıgei, “Nı
akar kam kamaghın an osir: God
sipsipın nguzim amuimın ikiamın
dabirabım bagha diazir gumazamiz-
ıba, me bar akongegh!” Egha kam-
aghın ua na mıgei, “Akar kaba, da
Godin guızın akaba.”

¹⁰ Ezi kı an suemningın tevir
akurimning apırigha an ziam fasa.
Ezi a kamaghın na mıgei, “Nı ka-
maghın damuan markı! Kı, nı ko
nın aveghbuar nıghnızir gavgavım
İesus kunızir akabar itıba, kı ia ko
e ingangarir vamıram amı. God
uabıra, nı an ziam fı.”

E fo, akar İesus kunızımra, a gu-
mazıbar nıghnızıba fema me Godin
akam inıgha izi.‡

*Jon hozın ghurghurım gaperazır
gumazımın gari*

¹¹ Kı gari, Godin Nguıbam
kuiaghrızı, hozıar ghurghurır mam
ıti. Gumazır hozıar kam gısın
aperaghav itım, an zıamning ka-
makın, “Gumazır dughıaba bar God
baghavıra itım,” ko “Gumazır uan
akar dıkırızıba mıgeıma da otıvım.”
A gumazamizıbar arazıba deravıra
da tuisıgha mıdorozım fora arazır
aghuımra gın ghua a gamı. ¹² Ezi
an damazımning mati avır mızarıar
gavgavımın mın pamtem isi, ezi

19:4: Neh 8:6, MAA 4:2-6, 4:10, 5:14 **19:5:** Sng 22:23, 115:13, 134:1, 135:1 MAA 11:18, 20:12 **19:6:** Sng 93:1, 97:1, 99:1, Ese 1:24, MAA 11:15-17, 14:2, 15:3, 21:2 **19:7:** Mt 22:2, 25:10, Ef 5:32, MAA 21:2, 21:9 † **19:7:** (19:7) Sipsipın nguzır kam an amuimın ikiasa, a Kraısra. Ezi amızır a ikiasa inabazır kam, kar Kraısın sıos. Eghtı dughıar Kraıs ua izıva egh uan sıos inıamım, a kamakın, anıng uanıngın itı. Egh a uan sıosın gumazamizıba me inıgh uan Nguıbar aghuımın mangam. Eghtı me Kraıs ko deraghıvıra ikı mamaghıra ikiam. **19:8:** Sng 45:13-14, Aıs 61:10, Ese 16:10 **19:9:** Mt 22:2-3, Lu 14:15-16, MAA 21:5 **19:10:** Ap 10:25-26, 1 Jo 5:10, MAA 22:6-9 ‡ **19:10:** (19:10) Grıghın akam vezın kam deravıra anebıgha a mıgeır puvatı. Gumazır maba kamaghın mıgırıgıar kam geghari, “Kı uaghan nı ko nın aveghbuaba ko ingangarır gumazır mam. Kar ia ikızır nıghnızır gavgavım İesusın ikıava an zıamın gun mıgeım. Ia God uabıra an zıam fı.” E fo, Godın Duam akam inıgha izır gumazıbar, Godın akam kunasa men navıba fe. A İesusın zıamın gun mıkımasa gumazıbar akurvası. **19:11:** Sng 96:13, Aıs 11:4, Ese 1:1, MAA 1:5, 3:14, 6:2, 15:5 **19:12:** Dan 10:6, MAA 1:14, 2:17-18, 19:16

atrivimĭn dapanir asuar avĭriba an dapanimĭn iti. Ezi an mikarzim ziar mam an iti, ezi gumazir igharaziba a gifozir puvati. A uabĭra ziar kam gifo. ¹³ Ezi korotiar ruarir an aruzim, ghuzim a gizifa, ezi me ziar kamĭn a dibori, "Godĭn akam." ¹⁴ Ezi Godĭn Nguibamĭn midorozir gumaziba korotiar ghurghurir aghuiba aghuigha hoziar ghurghuribagh apiagha an gin zui. ¹⁵ Ezi midorozir sabar ghumtizir mam gumazir men faragha zuir kamĭn akamĭn ikegħa, egha azenan izi. A midorozir sabar kamĭn nguibar igharaziba me misogh me abinam. Egh a gavgavim itir ainĭn aghorimĭn suiragh egh gumazamizibagh ativamin gavgavim ikiam. Egh a, dagĭar miner bar ekiamĭn aven me wainĭn oviziba mĭrmĭri mogħĭn, gavgavim itir Godĭn aningagħarir arazir ekiam akagħam. ¹⁶ Ezi an korotiar ruarim ko an suemĭn, me ziar kam osiri,

"Atrivibar Atrivir Ekiam ko, Ekiabar Gumazir Ekiam."

¹⁷ Ezi ki enselin mamĭn garima an aruem gisĭn tughav iti. Egha overiamĭn pin mĭghagħa aruir kuarazibar dia ghaze, "Ia izi uari akuvagh egh dagħer ekiar God ia daningamim bagħ mĭzuam. ¹⁸ Ia atrivibar kuabar tuziba ko, midorozir gumazibar faragħa zuir gumaziba ko midorozir gumaziba ko, hosiabar kuabar tuziba ko dagħ apiazir gumazibar kuabar tuzibar amam. Egh ia gumaziba bar men kuabar tuzibar amam, pura ingangarir gumazir kiniba ko gumazir firiaghreziba, ko pura gumaziba ko gumazir ziaba itiba!"

¹⁹ Ezi ki asizir atiar kam ko nguazimĭn atriviba ko, men midorozir gumazibar gari, me iza uari akufa. Me gumazir hoziam

gaperazim ko an midorozir gumaziba ko misogħasa. ²⁰ Ezi a, asizir atiam ko akar ifavaribagh amir gumazim, an aning kalabus gati. Akar ifavaribagh amir gumazir kam arazarazir igharagħa garir avirim asizir atiamĭn damazimĭn dagħ ami. Egha kamagħĭn a gumazamizibagh ifarima me asizir atiamĭn osizirim inigha egha an marvir guamĭn ziam fe. Asizir atiam ko akar ifavaribagh amir gumazim, aning angamra ikiavira itima, ezi me aning isa aning akunizi aning danganir salfan dagĭar avim ikia mamagħira itim giragħu. ²¹ Ezi aningĭn midorozir gumaziba, gumazir hoziam gaperazim, uan midorozir sabar an akamĭn itimĭn me misogħezi me ariaghre. Ezi kuaraziba bar men kuabar tuziba amegħa naviba bar izefe.

20

Satan 1,000 plan azenibar kalabusĭn ikiam

¹ Ezi ki gari, enselin mam Godĭn Nguibam ategħa zagħira, egha mozir bar konezimĭn kin suira. Egha senĭn ekiam uagħan an suira. ² Egha a kuruzir ekiar kamĭn suiragħa anebira, kar kuruzir bar fomĭra itim, a Satan, gumazir gumazamiziba bar akam me gasim. Ensel, a Satan 1,000 plan azenibar kalabusĭn ikiasa, an a isa senĭn a ike. ³ Egha ensel a isa anekunizi a mozir bar konezim giragħu. Ezi a mozir torimĭn akam anepirigha anepaghapaki, eghti an azenan izan kogħam. Eghti Satan nguazimĭn itir gumazamiziba ua me gifaran kogħ mangĭ 1,000 plan azeniba givagħam. Eghti gin ensel uam a firighti a bar dugħiar otevimra ikiam.

⁴ Ezi ki atrivir dabirabibar gari, ezi gumazir dagħ apiaghav itiba, God gumazamizibar araziba tuisighamin

19:13: Ais 63:1-3, Jo 1:1, 1:14, 1 Jo 5:7-8 **19:14:** Mt 28:3, MAA 4:4, 7:9 **19:15:** Sng 2:9, Ais 63:3, Jol 3:13, 2 Te 2:8, MAA 1:16, 2:27, 4:8, 12:5, 14:19-20 **19:16:** 1 Ti 6:15, MAA 17:14, 19:12 **19:19:** Sng 2:2, MAA 16:16, 17:13-14 **19:20:** Ais 30:33, Dan 7:11, MAA 13:1-18, 14:10, 16:13-14, 20:10, 20:15 **19:21:** MAA 17:16, 19:15-18 **20:1:** MAA 1:18, 9:1 **20:2:** Stt 3:1, 2 Pi 2:4, Ju 6, MAA 12:9 **20:3:** Dan 6:17, Ju 6, MAA 16:14-16, 20:8 **20:4:** Dan 7:9, 7:22, 7:27, 1 Ko 6:2, 2 Ti 2:12, MAA 6:9, 13:12-17

gavgavim me ganġngi. Ezi ki gumamazizir ariaghrezibar duabar gari, da iti. Gumamazizir kaba, nighnizir gavgavim Iesus ikia egha an akam akura egha Godin akam bar pamten an suira, ezi bizir kabanangin men apaniba me misogha men firiba aghorezi me ariaghġre. Egha gumamazizir kaba asizir atiam ko an marvir guamin ziam fer puvatigha an namba uan guaba ko uan agharibar a inizir puvati. Ki gari, gumamazizir kaba me ua angamra ikia Krais Iesus ko atrivibar min 1,000 plan azenibar ikiam. ⁵ Eghti gumamazizir igharazir ariaghreziba dughiar kamġn bar ua dikavigh angamra ikian kogham. Me ovegh mamaghġra iki mangġti 1,000 plan azeniba gġvagham. Dughiar kam, kar faragha zuir dughiar gumaziba ua dikavamim. ⁶ Eghti, gumamazizir God ua bagha inabazir faragha dikaviziba, me guizbangġra bar akuegham. Me Godin gumamazizibara. Ovever namba 2, me iniamin gavgaviba puvati. Me God ko Kraisin ofa gamir gumamazizibar ikiam. Egh Krais ko 1,000 plan azenibar atrivibar ikiam.

Satan a bar ikuvigham

⁷ Eghti 1,000 plan azeniba gġvaghti, ensel mozir torir bar konezimġn akam kuighti, Satan uan kalabus ategham. ⁸ Egh azenan izi nguazir kamġn bar an itir gumamaziziba bar me gifarasa, Gok ko Magokin adarazi bar moghġra. Satan midorozir ekiam damusi men gumaziba akuvaghā. Men midorozir gumazibar dibobonim ongarimġn gighimġn min otogham. ⁹ Me nguazir kam tintinibar an mangġ Godin gumamaziziba uari akuva itir danganim anekiarugham, kar nguibar ekiar God bar ifongezim. Eghti avim overiamġn ikegh izighiri midorozir

gumaziba bar men isigh me kuvaremegham. ¹⁰ Satan me gifarazi, kamaghġn God anekunighti a danganir avim ko salfan dagġar avir bar puvġra isir kamġn magġram. Asizir atiam ko akar ifavaribagh amir gumazim faraghavġra danganir kamġn iti, me arueba ko dimagaribar mġzazir ekiam ini zurazurara mamaghġra ikiam.

Kotiar Bar Ekiam otivam

¹¹ Egha ki atrivir dabirabir ghurghurir ekiamġn garima a iti, ezi gumazir a gapiaghirim, ki an garima a iti. Ezi nguazim ko overiam aning arav ghu, eghti gumazitam uam aningġn ganan kogham. ¹² Ezi ki gumamazizir ovengezir ziaba itiba ko ziaba puvatizibar gari, me bar iti. Me atrivir dabirabimġn guamin tuivighav iti, ezi akġnafarir gumamazizibar araziba itiba kuiaghġre. Ezi me akġnafarir igharazim uaghan akui, kar akġnafarir God gumamazizir ikġrimġrur zurara itim iniamin ziaba osirizim. Ezi gumazir atrivir dabirabir kam gaperazim akar akġnafarir kabar itibar gara gumamazizir ovengezibar araziba tuisisi. ¹³ Ezi ongarimġn ariaghrezir gumaziba, ongarim me amadazi me izi. Ezi Ovevem ko Nguibar Ovengeziba Itim, aning ua ovengezir gumamazizir aningġn itiba amadazi me izi. Ezi gumazir atrivir dabirabim gaperaghav itim, gumamaziziba amizir araziba bagha vaghvaghā men kotiaba baragha me tuisisi. ¹⁴ Egha gġn an Ovevem ko Nguibar Ovengeziba Itim akunizi, aning danganir avim bar puvġra isim giraghu. Dangānir avim bar puvġra isir kam, kar namba 2in ovevem. ¹⁵ Eghti gumamazizibar ziaba, akġnafarir God gumamazizir ikġrimġrur zurara itim iniamin ziaba osirizim, men ziaba aven itir puvati, me uaghan me

20:6: 1 Pi 2:9, MAA 1:6, 2:11, 20:4 **20:8:** Ese 7:2, 38:2, 38:9, 38:15, MAA 16:14, 20:10 **20:9:** 2 Kin 1:10, Ese 38:9, 38:16, 39:6 **20:10:** Stt 19:24, Sng 11:6, MAA 14:10-11, 19:20, 20:8, 21:8 **20:11:** Dan 2:35, 2 Pi 3:7, 3:10-11 **20:12:** Dan 12:1, Mt 16:27, 25:31-46, Ap 17:31, Ro 2:6, 2 Ko 5:10, Fl 4:3, MAA 13:8, 19:5 **20:13:** Ro 2:6, 1 Pi 1:17, MAA 2:23, 6:8, 20:12, 22:12 **20:14:** 1 Ko 15:26, 15:54-55, MAA 20:6, 21:8 **20:15:** MAA 13:8, 19:20

isi danganir avim bar puvira isim, me akunam.

God biziba bar dagh amizi da igiabar otifi

21

(Sapta 21-22)

Nguazir igiam ko overiar igiam oto

¹ Ezi ki datirighin overiar igiam ko nguazir igiamin gari, aning iti. Overiar ghurim ko nguazir ghurim, aning bar moghira arav ghugha ua itir puvati. Ezi ongarim uaghan ua itir puvati. ² Ezi Nguibar God Baghavira Itim, a Jerusalem in igiam, ki an gari. Ki an garima, a Godin damazimin ikegha Godin Nguibam ategha egha izaghiri. A uabi akirigha, kurukazir bar aghuim gami, mati amizim uan pam in ikiasa kuruke. ³ Ezi ki orazi, tiarir mam atrivir dabirabimin iza pamtem migei,

“Ia orakigh. Datirighin God gumamazibiza ko ikiavira iti!

Egh men tongin ikiti eghti me an gumamazibar ikiam.

God uabi me ko iki egh men Godin ikiam.

⁴ Egh a men damazir teriba vaghvagh da adizam.

Bizir faragha itir kurar kabanagh da bar gifa.

Eghti gumamaziziba uam ovengan kogham,

egh me ua naviba osimiva egh uam azian kogham,

egh ua mizaziba inian kogham.”

⁵ Ezi gumazir atrivir dabirabim gaperaghav itim migia ghaze, “Ni oragh! Ki bizibagh amizi, da bar igiabar otifi.” Egha a ua kamagh migia ghaze, “Ni akar kabanagh osirigh.

Akar kaba da bar guizbangira, eghti gumamaziziba nighnizir gavgavimin dar ikiam.”

⁶ Ezi a kamaghin na migei, “Biziba bar otivigha gifa. Ezi kirara, ki faraghavira ikia egh bar gin ikiva abuan ikivira ikiam. Ki biziba bar dar mingarim, egha ingangarir ki amiba ki uaghan bar dagefi. Eghti gumazim kuarim an pirti, ki dipar ikirimirir zurara itim anidim a daningti, an anere-mam. Dipar kam nguazimin aven anadi. Dipar a isir kam, an a givezan kogham, a puram a iniam. ⁷ Eghti gumazitam midorozim damuva uan apanim abiraghti, ki bizir kaba a daningam. Egh ki an Godin ikiti, a nan borimin ikiam. ⁸ Eghti gumazir atiatia ua girakirangin zuiba ko, nighnizir gavgavim ataghiziba ko, gumamazizir arazir bar kurar mizirizibagh amiba ko, gumazir gumazibav sozi me ariaghiriba ko, gumamaziziba uari ko akua amir araziba ko, akuzibagh amua egha imezibagh amir gumaziba ko, asebar ziba feba ko, gumazir ifavariba, me bar uan nguibamin mangam. Kar danganir avim ko salfan dagiar avir bar puvira isim. Kar ovever namba 2.”

Jon Jerusalem in igiam in gari

⁹ Ezi enselin mam na bagha izi. Faragha enselin 7 pla, me itarir 7 plan bizir bar kuraba aven itiba suiki, kar Godin aningagharir arazir abuananaba. Enselin kam, a men mav. A kamaghin na migei, “Ni iziti, ki sipsipin nguzimin amuir a datirighin ikiamim nin akagham.” ¹⁰ Ezi Godin Duam pamtem nan ingarima, ensel na inigha ghua mighsiar bar ekiamin ghuavanabo. Egha Nguibar Ekiar God Baghavira Itim, Jerusalem nan aka. Nguibar kam

21:1: Ais 65:17, 66:22, 2 Pi 3:13, MAA 20:11 **21:2:** Ais 52:1, 61:10, Ga 4:26, Hi 11:10, 11:16, 12:22, MAA 3:12, 21:10 **21:3:** Wkp 26:11-12, 2 Sto 6:18, Ese 37:27, 43:7, Sek 2:10, 2 Ko 6:16, MAA 7:15-17

21:4: Ais 25:8, 35:10, 61:3, 65:19, 1 Ko 15:26, 15:54, MAA 7:17, 20:14 **21:5:** Ais 43:19, 2 Ko 5:17, MAA 4:2, 4:9-10, 19:9, 20:11 **21:6:** Ais 55:1, Jer 2:13, Jo 4:10, 4:14, 7:37, MAA 1:8, 1:17, 16:17, 22:13, 22:17 **21:7:** 2 Sml 7:14, Sng 89:26-27, Sek 8:8, Hi 8:10 **21:8:** Mt 25:41, Ef 5:5, 1 Ti 1:9, Hi 12:14, MAA 19:20, 20:14-15, 21:27, 22:15 **21:9:** MAA 15:1, 15:6-7, 19:7-9 **21:10:** Ese 40:2, MAA 1:10, 17:3, 21:2

21:11: Ais 60:1-2, 60:19, MAA 21:23, 22:5

a Godin damazimin ikegha Godin Nguibam ategha izaghiri. ¹¹ Ezi Godin angazangarir ekiam nguibar kam gisira, ezi an angazangarim bar igharagha gari, mati dagiar ivezim bar pin kozimin min gari. A jaspán dagiar angazangarimín min gara egha glasín min taghtasi. ¹² Nguibar kamín divazim bar ekevegha bar pin mar iti, ezi tiar akar 12 pla divazir ekiar kamín iti. Ezi 12 plan enselba tiar akar kabar boroghín tuivighav iti, ezi Israelín 12 plan anababar ziaba tiar kabagh isín iti. ¹³ Ezi aruem anadi naghín itir divazir miriam, tiar akar 3 pla an iti. Ezi divazir miriar Notín itim, tiar akar 3 pla an iti. Ezi divazir miriar Sautín itim, tiar akar 3 pla an iti. Ezi aruem uaghiri naghín itir divazir miriam, tiar akar 3 pla an iti. ¹⁴ Nguibar kamín divazim, 12 plan dagiar ekiaba an apengan ikia gavgavim a ganídi, ezi sipsipín nguzimín aposelbar ziaba dar iti.

¹⁵ Ezi enselín na ko migeim, golín aghorir bizibar abarimín suira, a nguibar kam ko divazir ekiam ko an tiar akabar apanasa. ¹⁶ Nguibar ekiar kamín 4 plan miriabar ababanim voroghíra ghu. Ezi ensel uan golín aghorimín nguibamín abarima an ababanim ghua 2200 kilomitan tu. Ezi nguibamín 4 plan miriaba ko an ruarimín ababanim bar voroghíra ghue, egha boksiar dafamín min gari.* ¹⁷ Ensel nguibar ekiamín divazim uaghan an abarazima, ezi divazimín tuirivimín ababanim ghua 65 mitan tu. Ababanir kam gumaziba bizibar abarir ababanimín mirara gari, ezi ensel ababanir kamra divazir kamín abara a medi. ¹⁸ Nguibamín divazim God dagiar jaspán an ingari, egha nguibam uabi a dagiar golrama an ingari, ezi a glasín min isia taghtasi. ¹⁹ Ezi

nguibamín divazir mingarim, God dagiar bar igharagha garir bar pin kozibar anesingi. Dagiar kaba digirir aghuiba dar iti, men iveziba bar pin ko. Dagiar faragha zuir bar aghuim, jaspá, a divazir mingarimín faragha iti. Ezi namba 2 a sapaian dagiar blupla. Ezi namba 3 a agetín dagiam. Ezi namba 4 a emeralín dagiar garim. ²⁰ Ezi namba 5 a sadonikisín dagiam, a ghurghurigha egha aghefe. Ezi namba 6 a konilian dagiar aghevím. Ezi namba 7 a krisolaitín dagiar iangurim. Ezi namba 8 a berilín dagiar garim. Ezi namba 9 a topasín dagiar iangurir igharagha garim. Ezi namba 10 a krisopresín dagiam. Ezi namba 11 a haiasinín dagiam. Ezi namba 12 a ametisín dagiar pighaghevím. ²¹ Ezi tiar akar 12 plan kaba, da 12 plan manmaniar ghurghurir iveziba bar pin koziba. Tiar akar kaba me manmaniar ghurghurir ekiaba vaghvagha adar ingari. Ezi nguibar kamín aven itir tuaviba me golrama dar ingari, ezi golín kam glasín min taghtasi.

²² Ezi kí gari, nguibar ekiar kamín aven Godín Dipenir gumaziba ingarizi tam itir puvati. Ekiam, God gavgavim itim, ko sipsipín nguzim, aning uaning Godín Dipenimín danganim ini. ²³ Godín angazangarir gavgavimra angazangarim nguibar ekiar kam ganídi. Ezi sipsipín nguzim uabi nguibar kamín lamín min iti. Ezi kamaghín nguibar kam angazangariba aningamin arueba ko iakiniba puvatigham. ²⁴ Eghti nguibaba bar dar gumazamiziba nguibar kamín angazangarimín daruam. Eghti nguibaba bar dar atriviba uan bizir bar aghuiba inigh an aven izam. ²⁵ Eghti aruemín me nguibar kamín divazimín tiar akaba aseghan

21:14: Mt 16:18, Ga 2:9, Ef 2:20, Hi 11:10 **21:15:** Ese 40:3, Sek 2:1, MAA 11:1 * **21:16:** (21:16) Grighín akam kamaghín migei, nguibar kamín ababanim “12,000 stadia.” Ezi en dibobonim e kamaghín a diponam 2200 kilomita. Ezi e fozir puvati, Jon guizin 2200 kilomitan ababanim migei, o an osirizir namban kam 12,000, a bizir igharazim migei. E fo, Judan gumazibar nighnizimín aven, namba 12, a mingarir ekiam an iti. **21:21:** MAA 21:12, 21:18 **21:22:** Jo 4:23, MAA 15:3 **21:23:** Ais 60:19-20, MAA 21:11, 22:5 **21:24:** Ais 60:3-5, 66:12 **21:25:** Sek 14:7, MAA 22:5

kogham. Dimagariba nguibar kamın puvatigham. Kamaghın tiar akaba kuighregh mamaghıra ikiam. ²⁶ Eghti nguibabar atriviba bar men dagiaba ko men bizir digirir aghuiba, me bar ada inigh aven mangam. ²⁷ Eghti bizir miziriziba ko gumazir arazir kurigha mughazibagh amiba ko, gumazir ifavariba me nguibar ekiar kamın aven mangan kogham. Bar puvatigham, gumazamizir ziar akinafarir zurara itimın aven itiba, akinafarir kam a sipsipin nguzimın akinafarim, merara nguibar ekiar kamın aven mangam.

22

Jon, temer ikirimirir zurazurara itim anidim ko dipar faner ikirimirir zurazurara itim anidim, aningın gari

¹ Ezi ensel faner dafar mam nan aka, faner dipar kam a ikirimirir zurara itim anidi, an angazangarim glasın mın taghtasi. Faner dipar kam God ko Sipsipin Nguzimın atrivir dabirabimın apengan ikegha ivemara ghua, ² nguibar ekiar kamın tuavir torimın uaghiri. Ezi faner kamın miriamningın temer ikirimirir zurara itim anidiba vong ko vong sara tuivighav iti. Temer kaba 12 plan iakinibar azeniba vaghvagha zurara dagheba be. Eghti temer kabar dafariba kantriba bar dar gumazamizibar amuti me ua ghuamagham. ³ Eghti bizir God bar aghuagha egha otogheziba, uamategh ikian kogham. God ko Sipsipin Nguzimın atrivir dabirabim, nguibar kamın ikiam. Eghti an ingangarir gumaziba an ingangarim damuam. ⁴ Egh me an guamin gantima, an ziam men guabar ikiam. ⁵ God, Ekiam angazangarim gumazamizibar aningti, eghti kamaghın dimagarim uam otivan kogham eghti

lam ko aruemin angazangariba ua ingangariba puvatigham. Eghti Godın gumazamiziba, me atrivibar mın zurara iki mamaghıra ikiam.

Jesus zuamiram otogham

⁶ Ezi enselin kam kamaghın migia ghaze, “Akar kaba da bar guizbangıra, eghti gumazamiziba nighnizir gavgavim adar ikiam. God Ekiam uan Duam an akam inigha izir gumazibagh aningizi, a men navir averiaba fema, me an akam akuri. Egh a uan ensel amadazi, a izava an ingangarir gumaziba bar bizir bar zuamirama otivamiba men akagh.”

⁷ Ezi Jesus kamagh migei,

“Ia orakigh, Ki bar zuamira ia batogham.

Akinafarir kam, a datirighın ko gın otivamin bizibar gun migeir akaba, da an aven iti.

Eghti gumazamizir akar kabar gın zuiba, me bar akongegh!”

⁸ Ki Jon, ki bizir kabar gara egha akar kaba barasi. Ki dar ganigha egha da baregha, maghıra enselin bizir kaba nan akazimın suemningın teviba apirigha an ziam fasa. ⁹ Ezi a kamaghın na migei, “Ni kamaghın damuan marki! Ki uaghan, ni ko Godın akam inigha izir gumaziba, me nın aveghbuaba, e bar ingangarir vamiram ami. Egha gumazir akinafarir kamın akabar gın zuiba, ki me ko ingangarir vamiram ami. God uabira, ni an ziam fi!”

¹⁰ Egha a kamaghın na migei, “God bizibar amuamin dughiam a bar roghıra ize. Kamaghın, ni datirighın ko gın otivamin bizibar gun migeir akar akinafarir kamın itim, ni dar ghuangsighan marki.

¹¹ Gumazamizir arazir kurabagh

21:26: Ais 66:12, MAA 21:24 **21:27:** Ais 35:8, 52:1, 60:21, Ese 44:9, Jol 3:17, 1 Ko 6:9-10, Fl 4:3, MAA 13:8, 20:12, 21:8, 22:14-15 **22:1:** Ese 47:1, Sek 14:8 **22:2:** Stt 2:9, Ese 47:12, Jol 3:18, Sek 14:8, MAA 2:7, 21:24, 22:14, 22:19 **22:3:** Ese 48:35, Sek 14:11, Stt 3:17, MAA 7:15 **22:4:** Sng 42:2, Mt 5:8, 1 Ko 13:12, 1 Jo 3:2, MAA 3:12, 14:1 **22:5:** Ais 60:19, Dan 7:18, 7:27, 2 Ti 2:12, MAA 5:10, 20:6, 21:23-25 **22:6:** MAA 1:1, 19:9, 21:5 **22:7:** MAA 1:3, 3:11, 22:10-12, 22:20 **22:8:** MAA 19:10 **22:10:** Dan 8:26, 12:4, 12:9, MAA 1:3, 10:4 **22:11:** Ese 3:27, Dan 12:10, 2 Ti 3:13

amiba, me dar amu mangvira iki. Eghti gumazamizir arazir mizirizibagh amiba, me dar amu mangvira iki. Eghti gumazamizir arazir aghuibagh amiba, me arazir aghuubar amu mamaghira iki. Ezi gumazamizir God baghavira itiba, me Godin gumazamizibar ikivira iki.”

¹² Ezi Iesus kamaghin migei, “Ia orakigh, ki bar zuamira ia batogham. Ki ivezir bar ia daningamim inghizam. Egh gumazamiziba amir araziba bagh, ki vaghvagh iveziba ua me ikarvaghham. ¹³ Kirara ki bar faraghavira ikia egh bar gin ikiva abuan ikivira ikiam. Egha ki biziba bar dar mingarim, egha ingangarir ki amiba ki uaghan bar da agefi.

¹⁴ “Ezi gumazamizir uan koro-tiaba ruegha itiba, God ghaze, me temer ikirimirir zurara itim anidir kamın daghebar amiva, egha uaghan nguibar ekiar kamın tiar akabar aven mangam. Kamaghin me bar akongegh. ¹⁵ Eghti gumazamizir arazir bar ikurar mizirizibagh amiba ko, akuzibagh amua egha imezibagh amir gumaziba ko, gumazamizir uari okia akuiba ko, gumazibav sozi me ariaghirir gumaziba ko, gumazamizir asebar ziaba feba ko, gumazamizir ifavarir arazim bar a gifongegha a gamiba, gumazamizir kaba bar moghira Godin nguibar kamın azenan ikiam.

¹⁶ “Ki Iesus, ki uan ensel amadazi a ia bagha iza, egha siosba bagha akar kamın gun me mikeme. Ki Atrivim Devitin ovavim. Kirara, ki mikovezir aminim tiasava amir bar puvira isim.”

¹⁷ Ezi Godin Duam ko Sipsipin Nguzimin amuim aning ghaze, “Ekiam Iesus, ni izi!” Eghti gumazamizir uaghan akar kam baraghiziba, me uaghan kamaghin mikimam, “Ni izi!” Eghti gumazitam kuarim an apirti, a izi. Egh dipam amisi, egh dipar ikirimirir zurara itim anidir kam, puram a iningham, iveziba puvati.

Jon akar bar gavgavim gumazamizir akinafarir kamın itir akaba baraghizibagh anidi

¹⁸ Ki Jon, ki gumazamizir akar akinafarir kamın aven itim baraghizibav kımasa, akar kam a datirighin ko gin otivamin bizibar eghaghanim. Ki gumazamizir kaba vaghvagha pamtem me migei, “Gumazitam akar igharazitam uam akar kam gisin a giviraghti, eghti God a ikarvaghiva, arazir bar kurar akinafarir kamın aven itim, God gumazir kamın ivezir kuram ua dagh iviragham. ¹⁹ Eghti gumazitam datirighin ko gin otivamin bizibar akar akinafarir kamın itibar tam adeghti, eghti God an bizir aghuiba a dam ada adeggham. Eghti a temer ikirimirir zurara itim anidimin daghetam raman kogham, egh God baghavira itir nguibamin ikian kogham. Nguibar kam, akinafarir kam an gun migei.”

²⁰ Ezi Gumazir Bizir Kabar Gun Migeir Kam, datirighin kamaghin migei, “Bar guizbangira, ki zuamira ia batogham.”

Guizbangira! Ekiam Iesus, ni izi!

²¹ Eghti Iesusin apangkuvim Godin gumazamiziba bar moghira me ko iki. Guizbangira!

22:12: Sng 28:4, Ais 40:10, 62:11, Jer 17:10, Ro 2:6, 14:12, 2 Ko 11:15, MAA 2:16, 2:23, 20:12 **22:13:** Ais 44:6, 48:12, MAA 1:8, 1:17, 2:8, 21:6 **22:14:** Stt 2:9, 3:22, 1 Jo 3:24, MAA 7:14, 21:27, 22:2 **22:15:** Ga 5:19-21, Fl 3:2, Kl 3:6, MAA 21:8 **22:16:** Nam 24:17, Ais 11:1, 11:10, Sek 6:12, Ro 1:3, 2 Pi 1:19, MAA 2:28, 5:5 **22:17:** Sng 8:14, Ais 55:1, Jo 7:37, MAA 21:2, 21:6, 21:9 **22:18:** MAA 15:1, 15:6 **22:19:** Sng 69:28, MAA 13:8, 22:2 **22:20:** Mt 16:27, 1 Ko 16:22, MAA 22:7, 22:12 **22:21:** Ro 16:20, 16:24, 2 Te 3:18